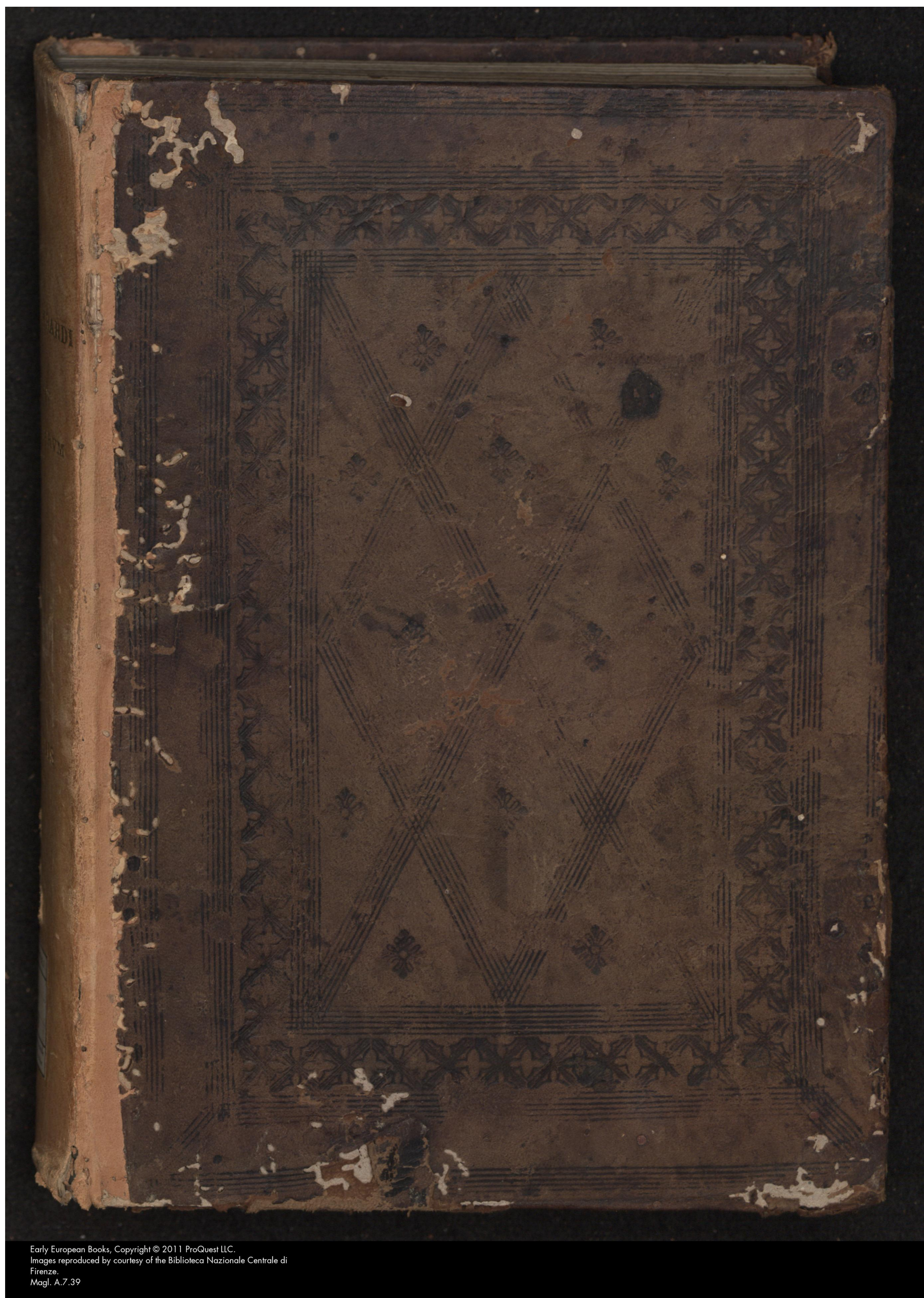

PETRI LOMBARDI
LIBRI IV
SENTENTIARVM
VENETIIS
1477
INCUNABULI
7
39
Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze

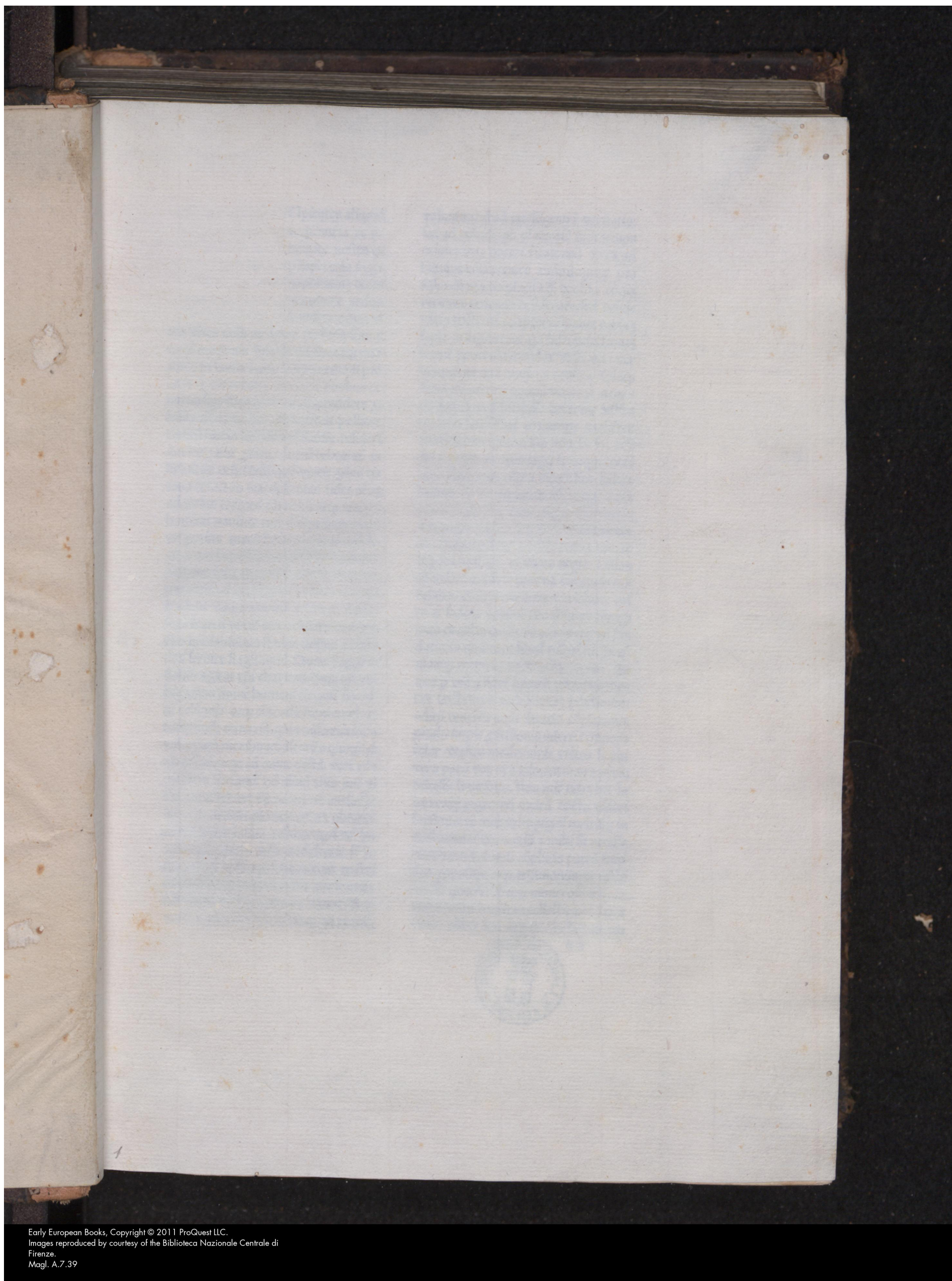

Magister Sententiarum

Anza 7611

Cupientes aliquid
de penuria ac te
nuitate nostra cū
paupercula in ga
zophilatiū domi
ni mittere: ardua
scandere: opus vl
tra vires nostras agere presumpsimus
consūmationis fiduciam: laborisq; mer
cedē in samaritano statuentes: qui pro
latis in curationē semiuiui duobus de
nariis supererogāti cuncta reddere p
fessus est. Delectat nos veritas pollicen
tis: sed terret īmensitas laboris. desideri
um hortatur pficiendi: sed dehortat̄ in
firmitas deficiendi: quā vincit zelus do
mus dei. Quo inardescentes fidē nr̄am
aduersus errores carnaliū atq; aīaliū
hominū dauitice turris clipeis munire:
vel potius munitā ostendere: ac theolo
gicarum inquisitionū abdita aperire:
necnon ⁊ sacramentorū ecclesiasticorum
pro modico intelligentie nostre notitiā
tradere studuimus: nō valentes studio
sorū fratrū votis iure resistere: eorū in
xp̄o laudabilibus studiis lingua ac stilo
nos seruire flagitantiū. Quas bigas in
nobis agitat xp̄i charitas: q̄uis nō am
bigamus omnē humani eloquii sermo
nē calūpnie atq; cōtradictioni emulorū
semp fuisse obnoxiū. quia dissentiētibus
voluntatū motibus: dissentiēs quoq; fit
aīorū sensus. vt cū omne dictū veri rōe
pfectum sit: tamē dū aliud aliis aut vi
det̄ aut cōplacet v̄itati vel nō intellecte
vel offendēti: impietatis error obnitat̄
ac volūtatis inuidia resultet: quā de⁹ hu
ius seculi opatur nullis diffidentie filiis
qui nō rōi volūtatē subiiciūt: nec doctri
ne studiū impendūt: sed his que somnia
rūt sapiē verba coaptare nitunt̄. Non
veri sed placiti rōēz sectātes quos iniq̄
voluntas nō ad intelligentiā veritatis:
sed ad defensionē placentiū incitat: non
desiderātes doceri v̄itatē: sed ab ea ad
fabulas cōuertentes auditū: quorū pro
fessio est magis placita q̄ docēda cōqui
rere: nec docenda desiderare: sed deside
rātis doctrinā coaptare. Habēt ratōēz
sapiē in supstitione. q̄a fidei defectionē
sequit̄ ypocrisis mendax: vt sit vel ī ver
bis pietas quā amiserit conscia. Ipsāq;
simulatā pietatē omniū verborū menda
cio impiā reddūt: false doctrine institu
tis fidei sanctitatē corrumpe moliētes
auriūq; pruriginem sub nouello sui desi
derii dogmate aliis ingerētes: qui contē
tioni studentes cōtra v̄itatē sine federe
bellant. Inter veri nāq; assertionē ⁊ pla
citi defensionē ptinax pugna est: dum se
⁊ veritas tenet: ⁊ se erroris volūtas tue
tur. Horū igit̄ deo odibilē ecciā euertē
atq; ora opilare: ne virus neqtie ī alios
effundere queāt: ⁊ lucernā v̄itatis in can
delabro exaltare volentes: in labore mł
to ac sudore volumē deo pstante cōpegi
mus ex testimoniis v̄itatis in eternū fun
datis: in quattuor libris distinctū. In q°
maiorū exempla doctrināq; repies. In
quo p dn̄ice fidei sincerā pfessionē vipe
ree doctrine fraudulentiā pdidimus:
aditū demōstrande v̄itatis cōplexi. nec
piculo impie pfessionis inserti tempato
inter vtrūq; moderamie vtētes sicubi
vero parū vox nr̄a insonuit: non a p̄rnis
discessit limitibus. Non igit̄ debz hic la
bor cuiq̄ pigro vel multū docto videri
supfluus. cū multis impigris multisq; in
doctis: inter quos etiā ⁊ mihi sit necessa
rius breui volumie cōplicās patrū sentē
tias appositis eorū testimoniis: vt nō sit
necesse querēti librorū numerositatē re
uoluere: cui breuitas collecta quod que
ritur offert sine labore. In hoc autem

tractatu nõ solum piũ lectorem: sed ⁊ liberũ correctorẽ desidero maxie vbi profunda versat̃ v̄itatis questio. que vtinaz tot haberet inuẽtores quot hz cõtradictores. Ut antẽ quod querit̃ facilius occurrat: titulos quibus singuloꝝ librorũ capitula distinguũtur premisimus.

Explicit prologus. Incipiũt capitula primi libri.

Omnis doctrina est de rebus vel de signis de quibus vtendũ est vel fruendum. ⁊ de his que fruũtur ⁊ vtuntur.

Q' non potest mortalis distinguere iter generationē filii ⁊ processionē spūs sci.

Utrū spiritus sanctus debeat dici ingenitus cum non sit genitus.

De gemina ꝓcessione spiritus sancti tēporali ⁊ eterna.

Q' non solū dona spiritus sancti: sꝫ etiā ipse spiritus sanctus deus datur hominibus ⁊ mittitur.

An viri sci possint dare spiritus sanctū

Q' spiritus sanctus a seipso datur: ⁊ filius a seipso mittitur.

Quomō intelligenda sit missio vtriusqꝫ

Q' a spū sancto etiā filius sit missus.

Q' etiā filius sit datus a seipso.

Quō intelligendū sit a meipso nō veni.

Utrū semel tm̄ sit missus filius: an sepe.

De duobus modis missionis filii.

Q' ꝯm alterū modū sit semel missus: ꝯm alterū sepe. ⁊ ꝯm alterū modum dicitur missus in mundū: ꝯm alterum non.

Quare pater non dicitur missus.

Q' filius ⁊ spiritus sanctus non sūt q̄si minores patre quia missi.

De missione spūs sancti que fit duobus modis visibiliter ⁊ inuisibiliter.

Q' filius ꝯm ꝙ homo nō mō patre sed spiritu sancto ⁊ seipso minor est.

Q' spūs sanctus est charitas qua diligimus deum ⁊ proximū.

Q' fraterna dilectio est deus: nec pater vel filius: sed tm̄ spūs sanctus.

Q' non est dictum ꝑ causam illud deus charitas est: sicut illud tu es patientia mea ⁊ spes mea.

Quomō spiritus sanctus mittatur vel detur nobis.

Utrū spiritus sanctus augeatur in hoīe vel magis vel minus habeat̄ vel detur. ⁊ an det̄ habenti vel nō habenti.

Q' aliqui dicūt charitatē dei ⁊ proximi non esse spiritū sanctū.

Utrū concedendū sit ꝑ donū dari dona

Utrū spūs sanctus eadē rōe dicatur donū qua datū siue donatū.

Q' filius sicut nascendo accepit: non tm̄ vt esset filius sed etiā essentia: ita spiritus sanctus ꝓcedēdo accepit non tm̄ vt esset donū: sed vt esset essentia.

Q' spūs scūs dr̄ donum siue donatū ꝯm duos mōs p̄dcōs ꝓcessiōis: q ꝯm ꝙ donū est refert̄ ad p̄rē ⁊ filiū: ꝯm ꝙ datū ad eū qui dedit ⁊ ad eos quibus dat̄.

An filius cum nobis sit datus possit dici noster vt spiritus sanctus.

Utrū spūs sanctus ad seipsum referat̄.

De equalitate triū personarū.

Q' eternitas ⁊ magnitudo ⁊ potētia in deo vnū est etsi videantur diuersa.

Q' aliqua ꝑsonaꝝ aliā non excedit manitudine: quia nō ē maior vna ꝑsona q̄ꝫ alia: nec maius aliqd due q̄ꝫ vna: nec tres q̄ꝫ due vel vna.

Quomō dicitur pater in filio esse ⁊ filiꝰ in patre: ⁊ spūs sanctus in vtroqꝫ.

Q' nulla ꝑsonaꝝ pars ē in trinitate.

Quare tres ꝑsone dicant̄ sūme vnum.

Cum dicimus tres ꝑsonas esse vnā essentiā: nec vt genus de speciebus: nec vt speciē de indiuiduis p̄dicamus. quia nō est essentia genꝰ ⁊ ꝑsona species: vel essentia spēs ⁊ persona indiuidua.

Q' nec ꝯm materialē causā dicunt̄ tres ꝑsone vna essentia.

Nec ita dicunt̄ tres ꝑsone vna essentia ut tres homines vnius nature.

Utrū tres ꝑsone differant numero que proprietatibus distincte sunt.

Quare tres ꝑsone simul non sunt maius aliquid q̄ꝫ una.

Q' deus non est dicēdus triplex sꝫ unus.

Q' aliq̄ ꝑsonaꝝ nō excellit aliā potētia

Q' nō minus potest filius q̄ꝫ pater.

De obiectionibus hereticoꝝ cōtra hoc

filio spiritus sancti.
An eadeȝ notione pater ⁊ filius sint pn
cipium spiritus sancti.
De his que ꝑpaliter de deo dicūt̃ ⁊ rela
tiue ſm accidens: quod non deo sed crea
turis accidit.
An spūs sanctus dicat̃ datum vel dona
tum relatiue ad se cum a se detur.
An filius dicatur equalis vel similis pa
tri ſm substantiam.
De sentētia sancti Hilarii qua trinitatē
personaꝝ propriaȝ ostendit.
Quare patri attribuitur vnitas.
Quare pater ⁊ filius dicant̃ esse vnū vl'
vnus deus: sed non vnus.
Quare dicitur eē equalitas in filio.
Quare in spiritu sancto dicit̃ esse virtus
concordia vel cōnexio.
Utrū pater vel filius ea dilectione dili
gat q̄ ꝓcedit ab vtroqȝ id est spūs scūs.
Utrū pater sit sapiēs sapia q̄ genuit.
An filius sit sapiēs seipso vel ꝑ seipsum.
An vna tm̄ sit sapia patris: sicut in trini
tate ē dilectio que ē trinitas: ⁊ tamē spi
ritus sanctus ē dilectio que est trinitas:
nec iō due sūt dilectōes: ita ⁊ de sapia.
Quare pater nō dicit̃ sapiēs sapia geni
ta: sicut dr̃ diligēs dilectōne que ab ipso
procedit.
Utrū proprietates ꝑsonaꝝ sint ipse per
sone vel diuina vsia.
Quomodo ꝓprietates possint esse in na
tura dei nec eam determinēt.
De verbis Hilarii quibus ſm prauorū
intelligentiā videtur dicere non idē esse
diuinā naturā ⁊ rem nature: ⁊ non ideȝ
esse deū ⁊ quod dei est.
Utrū ita possit dici vnus deus triū ꝑso
narū vt dr̃ vna essentia triū ꝑsonarum:
tres persone vnius dei vt tres ꝑsone
vnius essentie.
De potentia sapia bonitas in scriptura
interdū ad ꝑsonas distincte referunt̃.
Quare patri potentia filio sapientia spi
ritui sancto bonitas tribuat̃: cū sit vna
sapia potentia bonitas trium.
De hoc noīe homousion: vbi in auctori
tate receptum sit ⁊ quid significet.
De scientia ⁊ prescientia prouidentia di
spositione ⁊ de predestinatōe dei.
De quibus sit prescientia vel ꝓuidētia.
De quibus dispositio.
De quibus predestinatio.
De quibus prouidentia.
De quibus scia vel sapientia.
Utrū ꝑscia vel dispositio vel ꝑdestinatō
dei esse potuerit si nulla essent futura.
Q' scia dei ē de tempalibus ⁊ eternis.
Quō oia dicūt̃ esse ī deo ⁊ vita in eo.
Utrū oia debeāt dici esse in dei essentia
vt in dei cognitōe vel ꝑscia esse dicūtur.
Qua rōe bona esse dicūt̃ ī deo ⁊ nō mala
Utrū idem sit omnia esse ex deo ⁊ per
ipsum ⁊ in ipso.
Q' omnia sunt in quolibet triuȝ ⁊ per
per ipsum ⁊ in ipso.
Q' non omnia que ex deo sunt etiam de
ipso sunt.
Quibus modis dicit̃ esse deus in rebus
Q' deus non vbicunqȝ est habitat: sed
econuerso.
Ubi erat deus anteq̄ esset creatura.
Q' deus cū sit in oībus rebus essentialr̃
nō tn̄ coinquinat̃ sordibus rerum.
Cum deus sit vbiqȝ ⁊ semp: non tamen
localis nec loco nec tempe mouetur.
Quibus modis aliquid dicatur locale
aut circumscriptibile.
Quid sit mutari ſm tēpus.
Utrū spūs creati sint locales ⁊ circum
scriptibiles.
Q' deus est vbiqȝ sine locali motu.
An scientia vel prescientia dei sit causa
rerum vel econuerso.

Expliciūt capitula primi libri.

Incipit Sentetiarum liber primus de misterio trinitatis.

Eteris ac noue legis cōueniētiā diligēti indagine etiam atqꝫ etiā cōsiderātibꝰ nobis p̄uia dei grā innotuit: sacre pagine tractatū circa res vel signa p̄cipue v̄sari. Ut eni egregius doctor Augustinus ait in libro de doctria xp̄iana. Ois doctria vel reꝝ ē vel signoꝝ. sed res etiā p signa discūt̄. Proprie āt hic res appellant̄ que

nō ad significādū aliqd adhibet̄. Signa
v̄o quoꝝ vsus ē in significādo: eoꝝ autē
aliq̄ sūt quoꝝ oīs vsus ē in significādo:
nō in iustificādo. i. qb⁹ n̄ vtimur nisi ali
qd significādi grā. vt aliq̄ sacr̄a legalia.
alia q̄ n̄ solū significāt: sꝫ ꝯferūt qđ int⁹
adiuuet. sic̄ euāgelica sacr̄a. Ex q° apte
intelligit̄ q̄ hic appellēt̄ signa: res ille vi
delꝫ q̄ ad significādū aliqd adhibēt̄. Dē
g° signū etꝭ res aliq̄ ē. qđ eni nulla res ē
oīo nihil ē: vt in eodē Aug̃. ait. nō autẽ
ecōuerso oīs res signū ē. qꝛ n̄ adhibetur
ad aliqd significandū. Cūqꝫ his intēderit
theologoꝝ speculatō studiosa ac mode
sta: diuinā scripturā formā p̄scriptaꝫ in
doctrīa tenere aduertꝫ. De his g° aditū
ad res diuinas aliq̄ten⁹ intelligēdas deo
duce apire volētib⁹ disserendū ē. ꝛ prio
de reb⁹: postea de signis disserem⁹.

De rebus cōmuniter agit.

ID g° in reb⁹ ꝯsiderādū ē vt in
eodem ait Aug̃. ꝙ rerum alie
sūt qbus fruendū ē: alie q̄ fruū
tur ꝛ vtunt̄. Ille qbus fruēdū ē nos bea
tos faciūt. istis qbus vtendū est tendētes
ad btitudinē adiuuamur ꝛ q̄si admīcu
lamur: vt ad illas res q̄ nos btōs faciūt
ꝑuenire eisqꝫ inherere possimus.

De rebus que fruūtur ꝛ vtuntur.

REs v̄o q̄ fruūt̄ ꝛ vtunt̄ nos su
mus q̄si inter vtrasqꝫ ꝯstituti:
ꝛ angeli scī. Frui āt ē amore in
herere alicui rei ꝓpter seipsā. Uti v̄o id
qđ in vsum venerit referre: ad obtinēdū
illud q° fruendū ē. alias abuti ē non vti.
Nā vsus illicitus abusus vel abusio de
bet nominari.

De rebus quibus fruendū est.

REs g° quib⁹ fruendū ē sunt pr̄
ꝛ filius ꝛ spūs scūs. eadem tn̄
trinitas q̄dā sūma res ē coīsqꝫ
oīb⁹ fruētib⁹ ea. si tn̄ res dici dꝫ ꝛ n̄ reꝝ
oīm cā: si tn̄ ꝛ cā. Nō eni facile pōt inue

niri nomē qđ tāte ꝯueniat excellētie nisi
qđ melius dr̄ trinitas hec vnus deus.
Res autē quibus vtendū ē mundus est
ꝛ in eo creata. Un̄ Aug̃. in eodē. Utēdū
est hoc mūdo nō fruendū: vt inuisibilia
dei p ea q̄ fcā sunt intellcā ꝯspiciant̄. i. vt
de tpalib⁹ eterna capiāt̄. Itē in eodē. In
oībus rebus ille tm̄ sūt qbus ē fruenduꝫ
que eterne ꝛ incōmutabiles sūt. ceteri āt
vtendū ē vt ad illaꝝ fruitōeꝫ ꝑueniatur
Idē in li. x. de trini. fruimur cognitis in
qbus ipsis ꝓpter se volūtas delcāta cō
quiescit. Utimur vero eis q̄ ad aliud re
ferimus quo fruendum est.

Itē qd itersit iter frui ꝛ vti alr̄ q̄ꝫ. s̄.

NOtandū vero ꝙ ideꝫ Aug̃. in
li. x. de trini. aliter q̄ꝫ supra acci
piēs vti ꝛ frui sic dic̄. Uti ē as
sumere aliqd in facultatē volūtatꝭ. Frui
āt ē vti cū gaudio: nō adhuc spei sꝫ iam
rei. Idqꝫ oīs q fruit̄ vtit̄. assūit eni aliqd
in facultatē volūtatꝭ cū fine delcātionis.
nō āt oīs q vtit̄ ꝛ fruit̄ si id qđ in volun
tatis facultatē assumit: nō ꝓpter ipm̄ sꝫ
ꝓpter aliud appetiuit. Et attende q̄re
Aug̃. videt̄ dicere illos frui tm̄: qui ī re
gaudēt: nō iā in spe. ꝛ ita in hac vita nō
videmur frui: sed tm̄ vti vbi gaudemus
in spe: cū sup̄ dcm̄ sit frui esse amore in
herere alicui rei ꝓpter se: qualr̄ etiam
multi hic adherent deo.

Determinatio eoꝝ q̄ videt̄ cōtraria

HEc g° q̄ sibi cōtradicere videt̄
sic determinam⁹ dicentes: nos
ꝛ hic ꝛ ī futuro frui: sed ibi ꝓ
prie ꝛ pfcē ꝛ plene: vbi p spēꝫ videbim⁹
quo fruemur. hic āt dū in spe ābulamus
fruimur quidē sꝫ nō adeo plene. Unde
Aug̃. in li. x. de trini. fruimur cognitꝭ in
qbus voluntas ꝛc̄. Idē in li. de doctria
xpiana ait. Angeli illo fruētes: iaꝫ beat
sūt q° ꝛ nos frui desideram⁹. ꝛ q̄ꝫtum in
hac vita iā fruimur vel p speculū vel in

enigmate: tãto nr̃az pegrĩatões ⁊ tollera bliꝰ sustinemꝰ ⁊ ardentiꝰ finire cupimus.

¶ Alia determinatio.

Potest etiã dici q̄ qui fruit̃ etiaz in hac vita: ñ tm̃ hz gaudiũ spei sed etiã rei. q2 iaz delectat̃ in eo quod diligit. ⁊ ita iã rẽ aliq̃tenus tenet. Cõstat ergo q2 deo debemus frui nõ vti. Illo enĩ vt Aug. ait frueris quo efficeris beatus: ⁊ in quo spez ponis vt ad id puenias. De hoc etiã idẽ ait in libro de doctrina xpiana. Dicimꝰ ea re nos frui q̃ diligimꝰ ꝑpter se: ⁊ ea re nobis fruendum esse tm̃ qua efficimur beati: ceteri vo͂ vtenduz. frequẽter tñ dr̃ frui cũ delcãtõe vti. Cum enĩ adest q̄d diligit̃: etiã delcãtionẽ secum gerit. si tñ p eaz trãsieris: ⁊ ad illud vbi p manendũ ẽ cã retuleris vteris ea: ⁊ abusine nõ ꝑprie diceris frui. Si vo͂ inheseris atq3 pmãseris finẽ in ea ponẽs letitie tue tũc vere ⁊ ꝑprie dicẽdus es frui. quod ñ ẽ faciendũ nisi in illa trinitate id est in summo ⁊ incõmutabili bono.

¶ Utrũ hoibus sit fruendũ vel vtenduz.

Cum ãt hoĩes qui fruũtur ⁊ vtũtur aliis rebus res alique sint: q̃rit̃ vtꝝ se frui debeant: an vti an vtrũq3. Ad q̄d sic rñdet Aug. in li. de doctrina xpiana. Si ꝑpter se hõ diligendus ẽ: fruimur eo. si ꝑpter aliud: vtimur eo. videt̃ ãt mihi ꝑpter aliud diligendus q̄d enĩ ꝑpter se diligẽduz ẽ in eo ꝯstituit̃ vita beata: cuiꝰ etiã spes hoc tpe consolat̃. In hoĩe autẽ spes ponẽda nõ ẽ. q2 maledictus ẽ qui hoc facit. ergo si liquide aduertas nec seipso quisquã frui debet. q2 nõ debet se diligere ꝑpter se: sed ꝑpter aliud quo fruendũ ẽ. Huic ãt cõtrariũ videtur quod apostolꝰ ad Philemonẽ loquẽs ait Ita frater ego te fruar in dño. q̄d ita determiat Aug. Si dixiss3 tm̃ te fruar ⁊ ñ addidisset in dño: videret̃ finẽ dilectionis ac spez ꝯstituisse i eo. Sz q2 illud addidit in dño: se finẽ posuisse eodẽq3 frui significauit. Cũ enĩ vt idẽ Aug. ait. hoĩe i deo frueris: deo potius q̄ homine frueris.

¶ Querit̃ vtꝝ deus fruat̃ an vtat̃ nob.

Sed cũ deꝰ diligat nos vt frequẽter scriptura dicit: que eius dilectionẽ erga nos multũ ꝯmẽdat querit Aug. quo mõ diligit: an vt vtens an vt fruens. ⁊ ꝑcedit ita. Si fruit̃ nobis eget bono nr̃o: q̄d nemo sanus dixerit. ait enĩ ꝑpheta. Bonoꝝ meoꝝ ñ indiges. Deꝰ enĩ bonũ nr̃m vel ipse ẽ vel ab ipso ẽ. Non g° fruit̃ nob: sed vtit̃. Si enĩ nec fruit̃ nobis nec vtit̃: nõ inuenio quõ diligat nos. Neq3 tñ sic vtit̃ nobis vt nos rebus aliis. Nos enĩ res q̃bus vtimur ad id referimꝰ vt dei bonitate ꝑfruamur. Deꝰ vo͂ ad suã bonitatẽ vsũ nr̃m refert. ille enĩ miseretur nr̃i ꝑpter suã bonitatẽ. Nos ãt nob inuicẽ ꝑpter illiꝰ bonitatẽ. Ille nr̃i miseretur vt se ꝑfruamur. Nos vo͂ inuicẽ nr̃i miseremur vt illo fruamur. Cũ enĩ nos alicuius miseremur ⁊ alicui consulimus: ad eius q̄dẽ facimꝰ vtilitatẽ: eãq3 intuemur. Sed ⁊ nr̃a fit ꝯsequẽs cũ misericordiã quaz alii impendimꝰ: nõ relinq̃t deus sine mercede Hec ãt merces sũma ẽ vt ipso ꝑfruamur. Itẽ q2 bonꝰ ẽ sumꝰ: ⁊ inq̃tũ sumꝰ boni sumꝰ. Porro ãt q2 et̃ iustꝰ ẽ nõ impune mali sumꝰ. ⁊ inq̃tũ mali sumꝰ: in tm̃ et̃ minꝰ sumꝰ. Ille g° vsus quo nob vtit̃ deus: non ad eius sed ad nr̃az vtilitatẽ refertur: ad eius vero tantũmodo bonitatem.

¶ Utꝝ vtendũ aut fruendũ sit vtutibus.

Hic ꝯsiderandũ ẽ vtrũ vtutibus sit vtendũ: an fruẽdũ. Quibusdã videt̃ q̄ eis sit vtendũ ⁊ nõ fruẽdũ. ⁊ hec ꝯfirmãt auctoritate Aug. q̄ vt ꝑtaxatũ est dicit nõ esse fruendũ nisi trinitate. i. sũmo ⁊ incõmutabili bono. Itez dicũt iõ fruendũ ñ esse eis: q2 ꝑpter se amãde nõ sũt: s3 ꝑpter eternã btĩtudinẽ. Illd ãt q° fruendũ ẽ: ꝑpter se tm̃ amandũ est.

Sz q̄ vtutes ꝓpter se tm̄ amāde nō sint
imo ꝓpter solā btitudinē: ꝓbāt auctorita
te Aug.qui i li.13.de tri.ↄtra quosdā ait.
Forte vtutes q̄s ꝓpter solā btitudinē ama
mꝰ:sic ꝑsuadere nobis audēt vt ipsā btitu
dinē nō amemꝰ.quod si faciūt:etiaz ipsas
vtiqz amare desistimꝰ:qn̄ illā ꝓpter quaz
solā istas amauimꝰ nō amamus. Ecce his
vbis videt̄ Aug.oñdere q̄ vtutes non ꝓ
pter se:sz ꝓpter solā btitudinē amāde sit
Quod si ita ē:g° eis fruendū nō est. Aliis
vo ecōtra videt̄.s.q̄ eis fruendū sit:quia
ꝓpter se petende ⁊ amāde sūt.⁊ hoc con
firmant auctoritate Ambrosii q̄ ait sup il
lū locū eple ad Gal.Fructꝰ āt spūs ē cha
ritas:gaudiū:pax:patiētia.⁊c.hec n̄ noīat
opa:sz fructꝰ:q2 ꝓpter se petēda sūt. Si
vo ꝓpter se petēda sūt:g° ꝓpter se aman
da sūt. Nos āt hanc q̄ videt̄ auctoritatuz
repugnātiā de medio eximere cupiētes:di
cimꝰ q̄ vtutes ꝓpter se petēde ⁊ amāde
sūt:⁊ tn̄ ꝓpter solā btitudinez.ꝓpter se q̄
dē amāde sūt:q2 delcānt sui possessores sin
cera ⁊ scā delcātōe:⁊ i eis pariūt gaudiū
spūale. Verūtn̄ nō hic ē ↄsistēdū:sed vltra
gradiendū.nō hic hereat dilectōis gressꝰ
neqz hic sit dilectōis terminꝰ:sed referat̄
h° ad aliud sūmū bonū:cui soli oīo inherē
dū ē.q2 illud ꝓpt̄ se tm̄ amādū ē ⁊ vltra
illud querēdū nihil ē.illud eni ē supmus fi
nis. Jō Aug.ait q̄ eas diligamꝰ ꝓpter so
lā btitudinē.n̄ gn eas ꝓpt̄ se diligamꝰ:sz
q2 idipsum q̄ eas diligimꝰ referimus ad
illud sūmū bonū cui soli inherēdū ē:⁊ i eo
ꝑmanēdū finisqz letitie ponēdus.q̄re vtu
tibus n̄ ē fruendū. Sed dicet aliqs frui ē
amore inherere alicui rei ꝓpter seipsā:vt
ṗdcm̄ ē. Si g° vtutes ꝓpter se amāde sūt
⁊ eis fruendū ē. Ad qđ dicimus in illa de
scriptōe vbi dr̄ ꝓpter seipsā:intelligendū
e͛ tm̄mō vt.s.amet̄ ꝓpter seipsā tm̄ vt n̄
referat̄ ad aliud:sed ibi ponat̄ finis:vt su
pra oñdit Aug.dicēs. Si inheseris atqz
ꝑmanseris finē ponēs letitie:tūc vere ⁊ ꝓ
prie frui dicēdus es.quod nō ē faciendū
nisi in illa trinitate id est in sūmo ⁊ incō
mutabili bono.vtendū est g° vtutibus:⁊
ꝑ eas fruendū sūmo bono.ita ⁊ de volun
tate bona dicimus. Unde Aug.in li.x.de
trini.ait. Voluntas ē ꝑ quā fruimur:ita
⁊ ꝑ virtutes fruimur.nō eis nisi forte ali
qua virtus sit deus.vt charitas de qua
postea tractabitur.

Epilogus.

OMniuz ergo que dicta sunt ex
quo de rebus spēaliter tractaui
mus:hec sūma est q̄ alie sunt q̄
bus fruendū est:alie quibus vtendū:alie
que fruūtur ⁊ vtunt̄. Et inter eas quibꝰ
vtēdū est etiā quedā sunt ꝑ quas fruimur
vt virtutes ⁊ potentie animi:que sunt na
turalia dona.de quibus oībus anteq̄ de
signis tractemus agendū est.ac primū de
rebus quibus fruendū est.s.de sancta atqz
indiuidua trinitate.

De misterio trinitatis ⁊ vnitatis.

HOc itaqz vera ac pia fide tenen
dū ē q̄ trinitas sit vnus solus ⁊
verus deus:vt ait Aug.in libro
primo de trini.s.pater ⁊ filius ⁊ spūs scūs
⁊ hec trinitas vnius eiusdēqz substantie
vel essentie dicitur creditur ⁊ intelligitur
que ē summū bonū:quod purgatissimis
mētibus cernit̄. Mētis eni humane acies
inualida in taz excellenti luce non figitur
nisi ꝑ iusticiā fidei emūdet̄. Idē in eodem.
Non approbo quod in orōe dixi:deus q̄
nō nisi mūdos verū scire voluisti. rn̄deri
eni pōt multos nō etiā mūdos multa scire
vera. De hac g° re sūma ⁊ excellentissima
cū modestia ⁊ timore agendū ē:⁊ attētis
simis auribus atqz deuotis audiendū:vbi
querit̄ vnitas trinitatis p̄ris.s.⁊ filii ⁊ spi
ritus sci.quia neqz piculosius alicubi er
ratur:neqz laboriosius aliquid queritur:
neque fructuosius aliquid inuenitur.

Proide oīs q̄ audit ⁊ legit ea q̄ de ieffabi
li ⁊ iaccessibili deitatis luce dicūt: studeat
imitari atq̄ huare qđ venerabil' doctor
augꝰ. in. i. li. de tri. de seipo ait. Nō pigebit
me inquit sicubi hesito q̄rere: nec pudebit
sicubi erro discere. Quisq̄s g° hoc audit
vel legit: vbi pit̄er certus ē mecū ꝑgat: vbi
pit̄er hesitat querat mecū: vbi errorē suū
cognoscit redeat ad me: vbi meū reuocet
me. Itaq̄ ingrediamur sil' charitatꝭ viaꝫ
tendētes ad eū de quo dcm̄ est. querite fa
ciē eius semp.

Que fuerit intētio scribētiū de trinitate

Omnes autē catholici tractato
res vt in eodeꝫ libro Augꝰ. ait:
qui de trinitate q̄ deus ē scripse
rūt: hoc intenderūt ſm scripturas docere
q̄ pr̄ ⁊ filius ⁊ spūs scūs vniꝰ sunt subē: ⁊
inseꝑabili equalitate vnus sūt deus: vt sit
vnitas in essentia ⁊ i ꝑsonis ꝑlalitas. idcq̄
nō sūt tres dii: sed vnus deus: licet pr̄ ge
nuerit filiū. ⁊ idō filiꝰ nō sit q̄ pr̄ ē: filiusq̄
a pr̄e sit genitꝰ. ⁊ idō pr̄ nō sit qui filius ē.
⁊ spūs sanctus nec pr̄ sit nec filius. sed tm̄
pr̄is ⁊ filii spūs vtriq̄ coequal': ⁊ ad trini
tatis vnitatē ꝑtinēs. Teneamꝰ g° patrem
⁊ filiū ⁊ spm̄ scm̄ vnū esse natural'r deum
vt ait Augꝰ. i li. de fide ad petrū. Neq̄ tm̄
ipsū patrē esse qui filius: nec filiū ipm̄ esse
qui pr̄ est: nec spm̄ scm̄ ipsum esse q̄ pr̄ est
aut filius. Una ē enī pr̄is ⁊ filii ⁊ spūs sci
essentia: quā greci hōusion vocāt. in q̄ nō
ē aliud pr̄ aliud filiꝰ aliud spūs scūs q̄uis
sit ꝑsonal'r aliꝰ pr̄ aliꝰ filiꝰ aliꝰ spūs scūs.

Quis ordo seruandus sit cum de tri
nitate agitur.

Cterū vt in li. p̄io de trinitate
docet Augꝰ. primuꝫ ſm auctori
tates scāꝝ scripturaꝝ: vtrū ita
fides se habeat demōstrādū ē. Deinde ad
uersus garrulos ratiocinatores elatiores
q̄ capaciores: rōibus catholicis ⁊ silitudi
nibus cōgruis ad defensionē ⁊ assertionē
fidei vtendū ē: vt eoꝝ inq̄sitōnibus satisfa
ciētes māsuetos plenius instruamus: ⁊ illi
si nequiuerit inuenire qđ q̄rūt de suis men
tibus potius q̄ de ipsa veritate vel de nr̄a
dissertōe cōquerantur.

Testimoniū scōꝝ de trinitate.

Roponamus ergo in medium
veteris ac noui testamēti aucto
ritates quibus diuine vnitatis
atq̄ trinitatis veritas demonstretur: ac
primū ipsa legis exordia occurrant: vbi
Moises ait. Audi israhel dominꝰ deus tu
us deus vnus est. Item. Ego sum dominꝰ
deus tuus qui eduxi te de terra egipti. Nō
erūt tibi dii alieni p̄ter me. Ecce hic signi
ficauit vnitatē diuine nature. Deus enim
⁊ dominus vt ait Ambro. in libro primo
de trinitate: nomē est nature: nomen est
potestatis. Itē alibi loquēs deus ad moy
sen ait. Ego sum qui sum. ⁊ si quesierit no
men meū vade ⁊ dic eis: qui est misit me
ad vos. Dicens enim ego sum: nō nos su
mus: ⁊ qui est non qui sumus: apertissime
declarauit vnum deum solum esse. In can
tico etiam Exodi legitur. Dominus om
nipotens nomen eius. nō ait domini: vni
tatē volens significare: ꝑsonaꝝ quoq̄ plu
ralitatē. nature vnitatē simul ostendit do
minus in Genesi dicens. Faciamus hoīem
ad imaginē ⁊ similitudinē nostrā. dicens
enim faciamus ⁊ nostrā pluralitatē osten
dit ꝑsonarū: dicens vero imaginē vnitatē
essentie. Ut enī dicit Augꝰ. in libro de fide
ad petrū. Si in illa natura patris ⁊ filii
⁊ spūs sci vna esset tm̄ persona: nō diceret
faciamꝰ ho. ad ima. ⁊ simi. no. Cū enī dic̄
ad imaginē ostendit vnā naturam esse: ad
cuiꝰ imaginē hō fieret. cū vo dic̄ nr̄aꝫ ostē
dit eundē deū n̄ vnā sꝫ plures eē ꝑsonas.
Hilarius quoq̄ in li. 3° de trinitate dicit
his vbis significari: q̄ in trinitate nec di
uersitas est: nec singularitas vel solitudo
sed similitudo ⁊ pluralitas siue distictio

Ait enī sic. Qui dixit faciam⁹ hoiem ad
ymagi. ⁊ sili. no īnaicē ħi esse siles: in eo
quod dicit imaginē ⁊ silitudinē nostraꝫ
oñdit. imago enī sola nō ē: ⁊ silitudo nō
sibi est: neqꝫ diuersitatē duobus admisce
ri: alterius ad alterū silitudo pmittit.
Itē ideꝫ in li. 4. absolutius voluit intelli
gi significationē hāc nō ad se tm̄ esse refe
rendā: dicēdo faciam⁹ ho. ad ima. ⁊ si.
no. Professio enī consortii sustulit intelli
gentiā singularis. q: ɔsortiū aliqḋ ñ pōt
eē sibiipsi solitario. Neqꝫ rursū solitudo
solitarii recipit faciam⁹: neqꝫ quisꝙ alie
no a se loquet̄ nostrā. Vterqꝫ eniꝫ sermo
s. faciam⁹ ⁊ nr̄aꝫ vt solitarium eundēqꝫ
nō patit̄: ita neqꝫ diuersū a se alienumqꝫ
significat. Solitario ɔuenit: faciā ⁊ meā
nō solitario v̄o ɔuenit dicere faciam⁹ ⁊
nr̄aꝫ. vterqꝫ sermo vt nō solitariuꝫ tm̄:
ita neqꝫ differentē neqꝫ diuersū esse signi
ficat. nobis quoqꝫ nec solitarius neqꝫ di
uersus ē ɔfitēdus. Ita ergo deus ad cōeꝫ
sibi cū deo imaginē eandēqꝫ silitudinem
hoieꝫ repit̄ opari: vt nec significatio ef
ficiētis admittat intelligentiā solitudinis
nec opatio ɔstituta ad eandē imagineꝫ
vel similitudinē patiat̄ diuersitateꝫ diui
nitatis. In his v̄bis Hilarius p̄lalitateꝫ
psonaꝝ voluit itelligi noīe ɔsortii. atqꝫ
significauit noīe ɔsortii. vl' p̄lalitatis non
poni aliqd: sꝫ remoueri. pluralitas eniꝫ
vel ɔsortiū psonaꝝ cū dr̄ solitudo: ⁊ sin
gularitas negat̄. cū dicim⁹ p̄les esse pso
nas significam⁹ ꝙ nō ē vna sola. Iō Hi
larius volēs ista subtilr̄ ⁊ sane intelligi
ait. pfessio ɔsortii sustulit intelligētiā sin
gularis. nō dicit posuit aliqd. Ita etiā cū
dicimus tres psonas singularitatē ⁊ so
litudinē tollim⁹. ⁊ ꝙ pr̄ non ē solus: nec
filius ē solus: nec spūs scūs ē solus signi
ficamus. ⁊ ꝙ nec pr̄ tm̄ ē ⁊ filius: nec pr̄
tm̄ ⁊ spūs scūs: nec filius tm̄ ⁊ spūs scūs
De hoc āt plenius in sequēti aget̄: vbi etiā
fm̄ qd siles dicant̄ tres psone. ⁊ vtrum
aliquo mō sit ibi diuersitas vel differen
tia ostendetur.

¶ Ad id quod ceperat redit vt alias
s. auctoritates supponat.

Nunc v̄o ad ꝓpositū redeamus
⁊ ad oñdendā psonaꝝ p̄litatē
atqꝫ e̅entie diuie vnitatē alias
scōꝝ auctoritates inducamus. Moyses
dicit. In principio creauit deus celum ⁊
terrā. p deū significās patrē: p pricipiū
filiū. ⁊ quod apud nos dr̄ deus: hebrai
ca v̄itas hꝫ heloim: quod ē p̄lale huius
singularis quod est hel. Qr̄ ergo non est
dictum hel quod est deus: sed heloim
quod potest interpretari dii siue iudices
ad p̄lalitatē psonaꝝ refert̄: ad quā etiā
illud attinere videt̄ qḋ diabolus p s̄pē
tē dixit. Eritis sicut dii: pro q° hēt̄ in he
breo heloim: ac si dicēt. eritis sicut diui
ne psone. Ille etiā maxim⁹ ꝓphaꝝ ⁊ re
gū Dauid: qui suā p̄cedētib⁹ ceteris pre
fert intelligentiā dicēs. Sup senes intel
lexi: vnitatē diuie nature oñdēs ait. Do
min⁹ nomē ē illi: nō dicit domini. Alibi
etiā eiusdē vnitatē ⁊ eternitatē simul oñ
dens ait ex psona dei. Isr'l si me audieris
ñ erit in te de. re. ne. ado. de. alie. Aliud
hoꝝ vt dic̄ Ambro. in p'io li°. de trini.
significat eternitatē: aliud vnitatē substā
tie indifferētis: vt neqꝫ posteriorē patre:
neqꝫ alteri⁹ diuinitatis filiū: vel spm̄ scūm
esse credam⁹. Nā si p̄re posterior ē filius
vel spūs scūs recēs ē: ⁊ si vni⁹ nō ē diui
nitatis: alienus ē. sed nec posterior ē: quia
recēs nō ē nec alienus. q: ex p̄re natus ē
filius. Ex p̄re ꝓcessit spūs sanctus. Alibi
quoqꝫ distinctōeꝫ psonaꝝ insinuās ait.
Verbo dn̄i celi firmati sūt ⁊ spi. o. e. o. v
eoꝝ. Alibi etiā ait. Bn̄dicat nos de⁹ deus
no. be. n. de. ⁊. me. eū oēs fines terre. Tri
na cōfessio dei trinitatē exp̄mit psōaꝝ
vnitatē v̄o essentie apit cū singulariter

ſubiungit eum. Yſaias quocꝫ dicit ſe au
diſſe ſeraphin clamantia. Scũs ſanctꝰ
ſanctus dominꝰ deus. ꝑ hoc ꝙ dicit ter
ſanctus trinitatẽ ſignificat. ꝑ hoc ꝙ ſub
dit dominꝰ deus vnitatẽ eẽntie. Dauid
quocꝫ eternã filii generationẽ aperte in
ſinuat ex ꝑſona filii ita dicẽs. Dominus
dixit ad me filius meus es tu: ego hodie
genui te. De hac ĩeffabili generatõe yſa.
ait. Generatõez eius qs enarrabit. In
libº quocꝫ ſapie eternitaſ filii cũ pr̃e mõ
mõſtrat̃: vbi ſapia ita loq̃t̃. Domiꝰ poſ
ſedit me ĩ ĩitio viaꝝ ſuaꝝ anteꝗ̃ qcꝗ̃ fa
ceret a pricipio. ab eterno ordinata ſuz
ãteꝗ̃ terra fieret. necdũ erãt abiſſi ⁊ ego
iã ↄcepta erã. necdũ fontes necdũ mõteſ
aut colles: ⁊ ego ꝑturiebar. adhuc terrã
nõ fecerat: ⁊ cardines orbis terre. qñ ꝑ̃
parabat celos aderã. qñ appendebat fũ
damẽta terre cũ eo eraz cũcta ↄponens
⁊ delcãbar ꝑ ſinglos dies ludẽs corã eo.
Ecce aptũ de eterna gẽitura teſtimoniũ
qº ipſa ſapia ꝑhibꝫ ſe añ mũdũ ↄceptã
eſſe ⁊ parturiri. i. genitã: ⁊ apud patrez
eternalr̃ exiſtere. Ipſa enĩ alibi ait. Ego
ex ore altiſſimi prodii ꝓmogẽita añ oẽz
creaturã. Micheas quocꝫ ꝓpheta eter
nã vbi generatõez ⁊ tꝑalez ex Maria ſi
mul inſinuauit dicẽs. Et tu bethleẽ effra
ta ꝑuulus es in milibus iuda. ex te egre
diet̃ qui ſit dñator in iſrael: ⁊ egreſſus
eius ab initio a diebus eternitatis.

¶ Specialia teſtimõia de ſpũ ſancto.

De ſpũ ſcõ etiã exꝑſſa documẽta
in veteri teſtõ habemꝰ. In Ge
neſi enĩ legit̃. Spũſ dñi fereba
tur ſuꝑ aq̃s. Et Dauid dicit. Quo ibo
a ſpũ tuo. Et ĩ liº Sapie dr̃. Spũs ſcũs
diſcipline effugiet fictũ: benignꝰ ẽ enĩ ſp̃s
ſapie. yſaias quocꝫ dic̃. Spiritus domi
ſuper me. ⁊c̃.

¶ De teſtimoniis noui teſtamenti.

Hunc pꝰ teſtimoĩa veteris teſta
mẽti de fide ſcẽ trinitatiſ ⁊ vni
tatis: ad noui teſti auctoritateſ
accedamꝰ: vt in medio duũ aialiũ cogno
ſcat̃ vitas: ⁊ forcipe de altari ſumat̃ cal
culus: quo tangãt̃ ora fideliũ. Dñs itacꝫ
xp̃s vnitatẽ diuie eſſentie ac ꝑſonaꝝ tri
nitatẽ apte inſinuat apl'is dicẽs. Ite bap
tiſate oẽs genteſ in noĩe. p. ⁊. f. ⁊. ſ. ſ. amẽ
In noĩe vtiqꝫ ait vt ait Ambro. in libro
prĩo de trinitate: nõ in noĩbus: vt vnitas
eſſentie oñdat̃. ꝑ noĩa tria que ſuppoſuit
tres eẽ ꝑſonas declarauit. Ipſe etiã ait.
Ego ⁊ pr̃ vnũ ſumꝰ. vnũ dixit vt ait am
bro. in eo. li. ne fiat diſcretio ꝑtãtis ⁊ na
ture. ⁊ addidit ſumus: vt pr̃ez filiumqꝫ
cognoſcas. ſ. vt ꝑfectꝰ pr̃ filiũ ꝑfectũ ge
nuiſſe credat̃: ⁊ ꝙ pr̃ ⁊ filius vnũ ſint: nõ
confuſione: ſed vnitate nature. Johãnes
quocꝫ in epl'a canõica ait. Tres ſunt qui
teſtimoniũ dãt ĩ celo pr̃ vbũ ⁊ ſpũs ſcũs
⁊ hi tres vnũ ſũt. Ipſe etiã in initio euan
gelii ſui ait. In pricipio erat vbũ ⁊. v. e.
a. d. ⁊. d. e. v. vbi apte oñdit filiũ ſꝑ ⁊ et̃
nalr̃ fuiſſe apud pr̃ez vt aliũ apud aliũ
Apl's quocꝫ apte trinitatez diſtiguit di
cẽs. Miſit ſpm̃ filii ſui in corda nr̃a. Et
alibi. Si ſpũs eiꝰ q ſuſcitauit Jeſũ hitat
in nobis. ⁊c̃. Item alibi trinitatem atqꝫ
vnitatẽ euidẽtiſſime cõmendat dicens.
Quoniam ex ipſo ⁊ per ipſum ⁊ in ipſo
ſunt oĩa: ipſi gloria. Ex ipſo ait vt Aug'
in libro de trinitate dicit ꝓpter patrez:
per ipſum ꝓpter filiũ: in ipſo ꝓpter ſpi
ritũ ſanctũ. Per hoc vero ꝙ non ait ex
ipſis ꝑ ipſos ⁊ in ipſis: nec ait ipſis glo
ria: ſed ipſi: inſinuauit hãc trinitatẽ vnũ
dominũ deũ eſſe. Sed quia pene ſingule
ſillabe noui teſtamẽti hãc ieffabilis trini
tatis atqꝫ vnitatis vitatez cõcorditer in
ſinuãt: inductioni teſtimonioꝝ ſuꝑ hac
re ſedeamus: ⁊ rationibus congruiſqꝫ

similitudinibus ita esse ꝑat infirmitas nostra valet ostendamus.

¶ Incipit ostendere quomō per creata potuerit cognosci creator.

Postolus nanq; ait ꝙ inuisibilia dei a creatura mūdi p ea que facta sunt intellcā conspiciunt̄. sempiterna quoq; virtus eius ⁊ diuinitas: p creaturā mūdi intelligitur hō ꝓpter excellentiā qua excellit inter alias creaturas. vel ꝓpter cōuenientiā quam habet cū omni creatura. homo igit̄ inuisibilia dei intellectu mētis conspicere potuit: vel etiā cōspexit p ea que facta sunt id est p creaturas visibiles vel inuisibiles A duob⁹ eni īuuabat̄. s. a natura que rationalis erat: ⁊ ab opibus a deo factis: vt manifestaret̄ homini vitas. Iō apostolus dicit quia deus reuelauit illis. s. dum fecit opa in quibus artificis aliqͣtenus relucet indiciū. Nam sicut ait Ambrosius. Ut deus qui natura inuisibilis est: etiā a visibilibus posset sciri: opus fecit quod opificē visibilitate sui māifestauit: vt per certū incertū posset sciri: ⁊ ille deus oīm esse crederet̄ qui hoc fecit qđ ab hoīe impossibile est fieri. Potuerunt ergo cognoscere siue cognouerūt vltra omnē creaturā illuz esse qui ea fecit que nulla creaturaꝝ facere vel destruere valet. Accedat quecūq; vis creatura: ⁊ faciat tale celū: ⁊ talem terram: ⁊ dicam qꝛ deus est. Sed quia nulla creatura talia facere valet: constat sup̄ omnē creaturā illum esse qui ea fecit. ac per hoc illū esse deū humana mens cognoscere potuit.

¶ Secunda ratio qua potuit̄ cognosci vel modus quo nouerūt.

Lio etiaz mō dei vitatē ductu rōis cognoscere potuerūt vel etiā cognouerūt. Ut eni Aug᷒. ait ī libro de ciuitate dei. Uiderūt summi philosophi nullū corpus deū esse. ⁊ ideo cuncta corp a transcenderunt querentes deū. Uiderūt etiā quicqđ mutabile ē nō esse sūmū deū oīmq; principiū. ⁊ iō oēm aiaz mutabilesq; spūs transcendeꝛt. Deinde viderūt oē quod mutabile est non posse esse nisi ab illo qui incōmutabiliter ⁊ simpliciter ē. Intellexerūt igit̄ eum ⁊ oīa ista fecisse: ⁊ a nullo fieri potuisse.

¶ Tercia ratio vel modus.

Onsiderauerūt etiā quicquid ē in substantiis: vel corpus esse vel spiritū. meliusq; aliqđ spm̄ esse ꝙ corpus. sed longe meliorez qui spiritum fecit ⁊ corpus.

¶ Quartus modus vel ratio.

Ntellexerūt etiam corpis spēz esse sensibilem: ⁊ spiritus speciē intelligibilē. intelligibilē spēz sensibili p̄tulerūt. sensibilia dicimus q̄ visu tactuq; corporis sentiri queūt. intelligibilia que cōspectu mētis intelligi. Cū ergo ī eorū ɔspcū ⁊ corpus ⁊ anim⁹ magis minusq; spēosa essent. Si āt oī spē carere possent oīo nulla essent. videꝛt esse aliqđ q° illa spēosa fcā sunt: vbi ē prima ⁊ incōmutabilis spēs: iōq; incōpabil̄. ⁊ illud esse rerū principiū rectissime credideꝛt qđ fcm̄ nō esset: ⁊ ex quo cūcta fcā essent. ecce tot modis potuit cognosci vitas dei. Cū g° deus vna sit ⁊ simplex essentia que ex nulla diuersitate partiū vel accidentiuz cōsistit: pluraliter tamē dicit apostolus inuisibilia dei: quia pluribus modis cognoscit̄ vitas dei p ea que fcā sunt. Ex ꝑpetuitate nāq; creaturaꝝ intelligit̄ cōditor eternus: ex magnitudine creaturarū omnipotens: ex ordine ⁊ dispositōne sapiens: ex gubernatōe bonus. Oīa autez hec ad vnitatē deitat ꝑtinēt mōstrādā.

¶ Quomō in creatur appet vestigium trinitatis.

Unc restat ondē an p ea q̄ fcā sūt aliq̄d trinitatis idiciū ul' exiguū hri i potuerit. De h° augꝰ. li.6.de tri. Oportz vt creatorē p ea q̄ fcā sūt intellcū cōspiciētes trinitatē itelligamꝰ. Huiꝰ enī trinitatis uestigiū i creaturis apparet. Hec enī que arte diuina fcā sūt ⁊ vnitatē quandā in se ostēdūt ⁊ speciē ⁊ ordinem. Nā quodqꝫ hoꝝ creatoꝝ ⁊ vnuz aliqd est: sicut sūt nature corpuz ⁊ aiaꝝ: ⁊ aliqua spē formatꝰ: sicut sūt figure vel qualitates corpuz ac doctrine: vel artes aiaꝝ. ⁊ ordinē aliquē petit aut tenet: sicut sunt pondera uel collocationes corpuz ⁊ amores nel delectatiōes aiaꝝ. Et ita in creaturis ꝑlucet uestigiū trinitatis. In illa enī trinitate sūma origo est omniū rerū: ⁊ pulchritudo ꝑfectissima ⁊ beatissima delectatio. Summa autē origo vt Augꝰ. ostendit in libro de uera religione intelligitꝰ deus pr̄ a quo sūt oia: a quo filius ⁊ spūs sanctus. ꝑfectissima pulchritudo intelligitꝰ filius. s. veritas patris: nulla ex pte ei dissilis: quē cū ipo ⁊ in ipso patre veneramur: que forma est omniū: que ab vno fcā sūt ⁊ ad vnū referuntꝰ. Que tn̄ oia nec fierēt a pr̄e p filiū neqꝫ suis finibus salua essent: nisi deus summe bonꝰ esset: qui ⁊ nulli nature: ⁊ ut in bono ipso maneret ꝙ ab illo bona esset inuidit: alia q̄tū uellet: alia q̄tum posset dedit. Que bonitas spūs scūs intelligitꝰ: qui ē donū patris ⁊ filii. quare ipsuz donū dei cū pr̄e ⁊ filio eque incōmutabile colere ⁊ tenere nos cōuenit. Per considerationē itaqꝫ creaturaꝝ vnius substātie trinitatē intelligimus. s. vnū deū patrez a quo sumus: ⁊ filiū p quē sumus: ⁊ spm̄ sanctū in quo sumus. s. principiuz ad qd recurrimus: ⁊ formā quā seqmur: ⁊ gratiā qua reconciliamur. vnū. s. quo auctore conditi sumus: ⁊ similitudinē eius per quā ad vnitatē reformamur: ⁊ pacem q̄ vnitati adheremus. s. deū qui dixit fiat: ⁊ uerbū p quod factū ē omne qd substātialiter ⁊ naturaliter est. ⁊ donū benignitatis eius qua placuit ꝙ ab eo per uerbū factū est: ⁊ recōciliatū ē auctori ut nō interiret. Ecce ōnsum ē qualiter in creaturis aliquatenꝰ imago trinitatis indicatur. Non enī p creaturaꝝ cōtemplatōez sufficiēs notitia trinitatis pōt haberi vel potuit sine doctrine uel interioris inspiratōis reuelatōe. Unde illi antiqui philosophi quasi p vmbrā ⁊ de longinquo viderūt veritatē deficiētes in cōtuitu trinitatis: ut magi pharaonis in tercio signo. adiuuamur tn̄ in fide inuisibiliū per ea que facta sunt.

¶ Quō in aia sit imago trinitatis.

Nunc vero ad eā iaz pueniamꝰ disputationē: ubi in mente humana que nouit deū: uel potest nosse trinitatis imaginē reperiamus. Ut enī ait Augꝰ. in. 14. li° de trinitate. Licet humana mēs nō sit eius nature cuiꝰ deꝰ est: imago tamē illius quo nihil meliꝰ ē: ibi querēda ⁊ inueniēda est: quo natura nostra nihil hꝫ melius. i. in mēte. In ipsa enī mente etiā anteq̄ sit ꝑticeps dei eius imago reꝑitur. etsi enī amissa dei ꝑticipatōe deformis sit: imago tamē dei permanet. Eo enī ipso imago dei est mens quo capax est eius: eiusqꝫ esse ꝑticeps potest. Jam ergo in ea trinitatē que deus ē inquiramus. Ecce ergo mēs sui meminit intelligit se: diligit se. hoc si cernimus: cernimus trinitatē. nondū quidem deū: sed imaginē dei. Hic enī quedā apparet trinitas memorie intelligentie: ⁊ amoris. Hec ergo tria potissimū tractemus: memoriā intelligentiā ⁊ voluntatē. Hec g° tria ut ait Augꝰ. in. x. li° de trinitate nō sūt tres vite: sed vna vita. nec tres mētes

sed vna mēs una essentia. Memoria ve ro dicit̄ ad aliquid: ꝛ intelligentia ꝛ vo luntas sive dilectio sil'r ad aliquid dicit̄. vita vero dicitur ad seipsam. ꝛ mens ꝛ essentia. hec g° tria eo sunt vnū quo vna vita vna mens ꝛ vna essentia: ꝛ quicqd aliud ad seipsa singula dicunt̄ etiā simul nō pluraliter: sed singulariter dicuntur. eo vero tria sūt quo ad se inuicē referūt̄.

Quomō equalia sint que capiūt̄ a sin gulis omnia ꝛ tota.

Qualia etiā sunt nō solū singu la singul': sȝ etiā singula oibus alioqn nō se iuicē capent. se āt iuicē capiūt. capiūt̄ eni ꝛ a singul' singu la: ꝛ a singulis omnia. Memini enim me habere memoriā ꝛ intelligentiā ꝛ volun tatē. ꝛ itelligo me itelligere ꝛ velle atqȝ meminisse. ꝛ volo me velle ꝛ meminisse ꝛ in telligere: totāqȝ meā memoriaȝ ꝛ intelli gentiā ꝛ volūtatē siml' memi. Quod eiȝ memorie mee nō memini illud non est in memoria mea. Nihil autē taȝ in mēoria est ꝙ ipsa mēoria. totā ergo memini. Itē quicqd intelligo intelligere me scio. ꝛ scio me velle qcqd volo. quicqd autē memini scio. Totā igit̄ intelligentiaȝ to tāqȝ voluntatē meā memini.

Quō illa tria tota capiat intelligētia.

Similiter cuȝ hec tria intelligo tota simul intelligo. neqȝ enim quicꝗ̄ intelligibiliū est: quod n̄ intelligā: nisi quod ignoro. quod autem ignoro: nec memi nec volo. Quicqd au tem intelligibiliū nō intelligo: cōsequēter etiā nec memi nec volo. quicqd auteȝ in telligibilium memi ꝛ volo: consequēt̄ in telligo.

Quō illa tota capiat voluntas.

Voluntas etiā mea totaȝ intelli gentiā totāqȝ mēoriā meaȝ ca pit: dū vtor eo toto quod intel ligo ꝛ memini. Cū itaqȝ inuicē a singulis ꝛ oia ꝛ tota capiant̄: equalia sunt tota singula totis singulis. ꝛ tota singula siml' oibus totis. ꝛ hec tria vnū: vna vita: vna mens: vna essentia. Ecce illius sume vni tatis atqȝ trinitatis vbi vna ē essentia ꝛ tres psone. imago ē mēs humana: licet impar. Mens autē hic pro aio ipso acci pit̄ vbi ē imago illa trinitatis. Proprie vero mēs dicit̄ vt ait Augꝰ. nō aia ipsa: sed quod in ea ē excellentius: qualiter se pe accipit̄. Illud etiā sciēdū ꝙ memoria non solū absentiū est ꝛ pteritoꝝ: sed eti am presentiū. vt ait Augꝰ. in. 4°. libro de trinitate. alioquin nō se capet.

Ex quo sensu illa tria dicant̄ vnuȝ ꝛ vna essentia queritur.

Hic attendendum ē diligēter ex quo sensu accipiendū sit quod supra dixit illa tria. s. mēoriaȝ itelligētiā ꝛ volūtatē eē vnū: vnā mētē: vnā essentiā. quod vtiqȝ nō videt̄ veruȝ esse iuxta proprietatē sermonis. Mens enī id est spiritus rōnalis: essentia spūal' est ꝛ incorporea. Illa vero tria natura les ppietates seu vires sunt ipsius men tis. ꝛ a se inuicem differūt. quia mēoria non ē intelligentia vel voluntas: nec in telligentia voluntas siue amor.

Quō etiā ad se inuicē dicunt̄ relatiue.

Et hec tria etiam ad se inuiceȝ referuntur: vt ait Augꝰ. in nono libro de trinitate. Mēs enī amare seipsam vel meminisse nō po test: nisi etiam nouerit se. Nam quomō amat vel meminit quod nescit? Miro itaqȝ modo ista tria inseparabilia sunt a semetipsis: ꝛ tamen eorum singuluȝ ꝛ simul omnia vna essentia est: cuȝ ꝛ rela tiue dicantur ad inuicem.

Hic aperitur quod supra querebat̄ s. quomodo hec tria dicant̄ vnū.

Sed iam videndū est quō hec tria dicant̄ vna substantia: nō scilicet q2 in ipa aīa vel mente subaliter existūt: nō sicut accidētia ī subiectis que possunt adesse ꝛ abesse. Unde Aug9. in li°. 9. de trinitate ait. Ammonemur si vtrūq3 videre possumus hic in animo existere substantialiter: non tanq3 in subiecto vt color in corpe. q2 etsi relatiue dicunt̄ ad inuicē. singula tn̄ subalit̄ sunt in sua suba. Ecce ex quo sensu illa tria dicant̄ vnū esse vel vna suba. Que tria vt ait Aug9. in li°. 15. de trinitate in mēte naturaliter diuinit9 instituta qsq3 viuaciter pspicit. ꝛ q3 magnū sit in ea. Unū pōt eē sempiterna imutabilisq3 natura recoli: cōspici: ꝺcupisci. Remiscit̄ eni p mēoriā: intuet̄ p intelligentiā: amplectit̄ p dilectōez: pse ꝫo repit illi9 sūme trinitatis imaginē.

Qꝫ in illa similitudine ē dissimilitudo.

Eruntamē caueat ne hāc imaginē ab eadē trinitate factam ita ei ꝯparet: vt oīo existimet similē: sed potius in qualicūq3 ista silitudie magnā quoq3 dissilitudinē cernat

Prima dissimilitudo.

Quod breuit̄ ondi potest. Hō vnus p illa tria intelligit meminit diligit. qui nec mēoria ē nec intelligētia nec dilectio: sed hec h3 Unus ergo hō est qui h3 hec tria: nō tn̄ ipse est hec tria. In illius vero sūme simplicitate nature que deus est: q̄uis vnus sit deus: tres tamē psone sūt pater ꝛ filius ꝛ spūs sanctus. ꝛ hee tres vnus de9 Aliud est itaq3 trinitas res ipsa: aliud imago trinitatis in re alia, ppter quā imaginē etiā illud in quo sunt hec tria imago dicit̄ scilicet homo: sicut imago dicit̄ ꝛ tabula ꝛ pictura que ē in ea. sed tabula noīe imaginis appellat̄ ppter picturam que est in ea.

Altera dissimilitudo.

Ursus ista imago que est hōīs illa tria vna psona ē. illa vero trinitas nō vna psona ē sed tres psone. pater filii: ꝛ filius patris ꝛ spūs pris ꝛ filii. Itaq3 in ista imagine trinitatis nō hec tria vnus hō sed vnius hoīs sunt. In illa vero summa trinitate cuius hec imago ē nō vnius dei sūt illa tria: sed vnus deus. ꝛ tres sunt ille: non vna psona. illa eni tria nō homo sūt: sed hoīs sunt: vel in hoīe sūt. Sed nunquid possumus dicere trinitatē sic esse in deo: vt aliquid dei sit: nec ipsa sit deus? Absit vt hoc credamus. Dicamus ergo in mēte nr̄a imaginis trinitatē sed exiguā ꝛ qualēcunq3 esse: que sūme trinitatis itagerit similitudinē vt ex maxima pte sit dissimilis. Sciendū vero q3 hec trinitas mētis vt ait Aug9. in. 14. li° de trinitate nō ppterea tm̄ imago dei ē q2 sui meminerit mens ꝛ intelligit ac diligit se: s3 q2 pōt etiā meminisse ꝛ intelligere ꝛ amare illum a quo facta est.

Alia assignatio trinitatis in anima. scilicet mens notitia amor.

Otest etiā alio mō aliisq3 noībus distingui trinitas in aīa: que ē imago illi9 sūme ꝛ ineffabilis trinitatis. Ut enim ait Aug9. in. 9. lib° de trinitate mens ꝛ notitia eius ꝛ amor tria quedā sunt. Mens eni nouit se: amat se. nec amare se potest nisi etiā nouerit se. Duo quedā sunt mens ꝛ notitia eius. Itē duo quedā sunt mens ꝛ amor eius. Cū ergo se nouit mēs ꝛ amat se manet trinitas. s. mēs amor ꝛ noticia Mens autē hic non accipitur pro anima: sed pro eo quod in anima excellentius est.

Quomodo dicantur esse vnum.

Hec autē tria cum sint distincta
a se inuicē: dicūtur tamē esse vnū
quia in animo substātialr̄ existunt.

¶ Quia mens vice patris: notitia filii
amor spūs sci accipitur.

Et est ipsa mens quasi parens
⁊ notitia eius quasi proles eiꝰ
Mēs enī cū se cognoscit noti
tiam sui gignit: ⁊ est sola parens sue no
titie. tercius ē amor qui de ipsa mēte ⁊
notitia ꝓcedit: dū mēs cognoscēs se di
ligit se. n̄. n. possꝫ se diligere nisi cogno
scēt se. amat etiā placitā prolē. i. notitiā
suā. ⁊ ita amor q̄dā ꝯplexus ē parētis
⁊ prolis.

¶ Q' nō est minor mente notitia: nec
amor vtroqꝫ.

Nec minor ē proles parēte dū
tantam se nouit mēs ꝗta est.
nec minor ē amor parente ⁊
ꝓle id est mente ⁊ notitia: dū tātū se di
ligit mens ꝗtū se nouit ⁊ quanta est.

¶ Q' hec tria in seipsis sūt.

Sunt etiā hec singula in seipsis
quia ⁊ mēs amās in amore ē
⁊ amor in amātis notitia: ⁊
notitia in mente noscēte est. Ecce in his
tribꝰ q̄lecūqꝫ trinitatis vestigiū appet.

¶ Quomodo mens ꝑ ista proficit ad
intelligendum deum.

Mens itaqꝫ rōnalis cōsiderās
hec tria: ⁊ illā vnā essentiaꝫ in
qua ista sunt: extēdit se ad cō
templationeꝫ creatoris: ⁊ videt trinita
tē in vnitate ⁊ vnitateꝫ in trinitate. In
telligit enī vnū deū esse vnaꝫ essentiam:
vnū principium. Intelligit: quia si duo
essent: vel vterqꝫ insufficiēs esset: vel al
ter supfluereet. quia si aliquid deessꝫ vni
quod alter haberet: non esset ibi sūma
ꝑfectio. Si vō nihil vni deessꝫ quod ha
beret alter: cū ī vno essent omnia: alter
supfluereet. Intellexit ergo vnū esse deū
vnū omniū auctorē. ⁊ vidit quia absqꝫ
sapientia nō sit quasi res fatua. ⁊ iō in
tellexit eū habere sapiāꝫ que ab ipō ge
nita est. ⁊ q2 sapiam suaꝫ diligit intelle
xit etiā ibi esse amorem.

¶ Hic de sūme trinitatis vnitate.

Quapropter iuxta istā conside
rationē vt ait Augꝰ. in libº. 9.
de trinitate credamus patrē ⁊ filiuꝫ ⁊
spiritū sanctū vnū esse deū vniuerse cre
ature cōditorē ⁊ rectorē. nec patrē esse
filiū nec spm̄ sanctū: vel patrē esse vel fi
liū: sed trinitatē relatarū ad inuicē ꝑso
narū. Ut enī ipse ait in li. de fide ad pe
trū. Una ē natura siue essentia patris ⁊
filii ⁊ spūs sancti: nō vna ꝑsona. Si enī
sic esset vna ꝑsona sicut ē vna substātia
patris ⁊ filii ⁊ spūs sci: veraciter trini
tas nō diceret̄. Rursus quidē trinitas
esset vera: sed vnus deus trinitas ipsa
nō esset: si queādmodū pater ⁊ filius ⁊
spūs sanctus ꝑsonaꝝ sūt ab inuicē pro
prietate distincti: sic fuissent naturaruꝫ
quoqꝫ diuersitate discreti. Fides auteꝫ
patriarchaꝝ propbetaruꝫ atqꝫ aposto
lorū vnū deū p̄dicat eē trinitatē. In illa
ergo scā trinitate vnus deus ē pater q
solus essentialiter de seipso vnū filiū ge
nuit. ⁊ vnus filius qui de vno patre so
lus essentialr̄ natus: ⁊ vnus spūs scūs q
solus ēēntialr̄ a patre filioqꝫ ꝓcedit. Hoc
autē totū nō pōt vna ꝑsona. i. gignere
se ⁊ nasci de se ⁊ ꝓcedere de se. Ut enim
ait Augꝰ. ī primo li. de trinitate. Nulla
res est que seipsam gignat vt sit.

¶ Hic queritur vtrum concedendum
sit ꝙ deus se genuerit.

Hic oritur questio satis necessa
ria. Constat ⁊ irrefragabilit̄
verum est ꝙ deꝰ pater genuit
filiū. Iō querit̄ vtrū cōcedendum sit ꝙ

deus genuit deū. Si enī de⁹ genuit deū
videtur ꝙ aut se deū aut aliū genuerit
Si vero aliū deū genuit: non ē tm̄ vn⁹
deus. Si autē seipsū deū genuit: aliqua
res seipsam genuit. Ad quod respondē
tes dicimus sane ⁊ catholice concedi ꝙ
vnus vnū genuit: ⁊ ꝙ deus deū genuit:
quia deus pater deū filiū genuit. In sim
bolo quoqꝫ scriptū est. lumen de lumine
deū verū de deo vero. qđ vero additur
g° genuit se deum vel aliū deū: neutruꝫ
cōcedendū eē dicim⁹. Q: aliū deū nō ge
nuit manifestū est: quia vnus tm̄ deus ē
Q: autē seipsuꝫ nō genuit: ońdit Aug⁹.
in libro primo de trinitate dicens. Qui
putāt eius potentie esse deū vt seipsum
ipse genuerit: eo pl⁹ errāt ꝙ nō solū de
us ita non ē: sed nec spūalis nec corpal'
creatura. nulla eniꝫ res est que seipsam
gignat vt sit. ⁊ ideo non ē credendum
vel dicendū ꝙ deus genuit se.

¶ Alia questio de eodem.

Sed adhuc opponunt garruli
rōcinatores dicētes. Si deus
pater genuit deuꝫ: aut genuit
deū qui ē deus pater: aut deū qui non ē
deus pater. Si genuit deū qui nō ē de⁹
pater: ergo deus ē qui non est deus pr̄
non ergo tm̄ vn⁹ deus ē. Si vō genuit
deū qui ē de⁹ pater: ergo genuit seipm̄
Ad quod respondemus determinātes
illā ꝓpositionē qua sic ꝓponūt. Si de⁹
pater genuit deum: aut deum qui est
deus pr̄: aut deū qui non ē deus pr̄. hoc
enī sane ⁊ praue intelligi pōt. ⁊ iō respō
dendum est ita. Deus pater genuit deū
qui est ipse pater. hoc dicim⁹ esse falsuꝫ
⁊ ꝯcedimus alterā scilicꝫ genuit deum
qui non ē pr̄. nec tū genuit alterū deum
nec ille qui genitus ē alius deus ē ꝙ̄ pa
ter: sed vnus deus cū patre. Si vō addi
tur genuit deū qui nō ē deus pater: hic
distinguim⁹: q2 dupliciter pōt intelligi
genuit deū qui non ē deus pater. s. deuꝫ
filiū: qui filius non ē pater qui deus est.
hic sensus verus est. Si vero intelliga
tur sic: genuit deum qui non est deus
pater. i. qui nō est deus qui ē pater. hic
sensus falsus est. Unus enī ⁊ idē deus ē
pater ⁊ filius ⁊ spūs scūs. ⁊ econuerso
pater ⁊ filius ⁊ spūs scūs ē vnus deus

¶ Opinio quorundā dicentiū tres ꝑ
sonas esse vnū deū vnā subaꝫ: sꝫ nō
ecōuerso scilicet vnū deuꝫ vel vnam
substantiā esse tres ꝑsonas.

Quidā tū aduersarii veritatis
cōcedūt patrē filiū ⁊ spirituꝫ
sanctum siue tres ꝑsonas esse
vnū deū vnā subaꝫ: sed nolunt ꝯcedere
vnū deū siue vnā subaꝫ esse tres ꝑsōas
dicētes subaꝫ diuinā p̄dicari de tribus
ꝑsonis: nō tres ꝑsonas de suba diuina.
Fides autē catholica tenet ac p̄dicat ⁊
tres ꝑsonas esse vnū deū vnā subaꝫ siue
essentiā siue diuinā naturā: ⁊ vnū deum
siue essentiā diuinā esse tres ꝑsōas. Unn̄
Aug⁹ in p̄io li. de trinitate ita ait. Rcē
ipse deus trinitas intelligit' beatus ⁊ so
lus potēs. Ecce ꝙ̄ exp̄sse dixit ipse deus
trinitas: vt ońderet ⁊ ipsuꝫ deū esse tri
nitatē: ⁊ trinitatē esse ipsū deū. Item in
eodē. In verbis illis inqt apostoli qb⁹
de aduētu xp̄i agens dicit. quē ostēdet
beatus ⁊ solus potēs rex regū ⁊ domi
nus dn̄antiū: qui solus hꝫ īmortalitateꝫ
⁊c̄. nec pr̄ ꝓprie noīatus ē: nec fili⁹: nec
spūs scūs: sed solus ⁊ beatus potens. i.
vnus ⁊ solus deus ver⁹ qui est ipsa tri
nitas. Ecce ⁊ hic aperte dicit vnū soluꝫ
verū deū esse ipsaꝫ trinitateꝫ. ⁊ si vnus
deus ipsa trinitas ē: ergo vnus deus est
tres ꝑsone. Ideꝫ in li. 5. de trinitate. Nō
tres deos: sed vnū deū dicim⁹ esse ipam
prestantissimā trinitatē. Idem in libro

de fide ad petrū. in expositōne simboli.
Satis ē xp̄iano rerū creatarꝝ causā vi
sibiliū sine inuisibiliū nō nisi bonitatem
credere creatoris: qui ē deus vnus ⁊ ve
rus. nullāqꝫ esse naturā: que nō aut ipse
sit: aut ab ipso. eūqꝫ esse trinitatē p̄rem
s. ⁊ filiū ⁊ sp̄m sanctū. Itē Augꝰ. in ser
mone de fide. Credimus vnū deū vnaꝫ
esse diuini noīs trinitatē. Idē in libro. 6
de trinitate. Dicimꝰ deū solū esse ipsam
trinitatē. Ecce his ⁊ aliis pluribus au
ctoritatibus euidēter ostendit dicendū
esse ⁊ cōcedendū ꝙ vnus deus est trini
tas: ⁊ vna substātia tres p̄sone. sic̄ econ
uerso trinitas dicit̄ esse vnꝰ deus: ⁊ tres
p̄sone dicunt̄ vna substantia.

¶ Redit ad p̄missam questionem. s. an
deus pater se deū: an aliū genuit deū

Unc ad p̄missā q̄stionē reuer
tamur vbi q̄rebat̄: an deꝰ pa
ter genuerit se deū an alium
deum. Ad quod dicimus neutrum fo
re cōcedendū. Dicit tamē Augꝰ. in ep̄la
ad maximinuꝫ ꝙ deus pater se alterū
genuit his verbis. Pater vt haberet fi
liū de seipso: nō minuit seipsū: sed ita ge
nuit de se alterū se: vt totus maneret in
se: ⁊ esset in filio tantus q̄tus ⁊ solus.
Quod ita intelligi pōt id est de se alterꝝ
a se genuit: nō vtiqꝫ alterū deū: si alterā
p̄sonā. vel genuit se alterū. i. genuit alte
rū. i. qui est hoc quod ipse. Nam etsi ali
us sit p̄r q̄ filius: nō ē tamen aliud sed
vnum.

¶ Hic queritur an pater genuit diui
nā essentiā: vel ipsa filiū: an essentia
genuit essentiam: vel ipsa nec genuit
nec genita est.

P Ost hec queritur: vtrū conce
dendū sit ꝙ pater genuit diui
nā essentiā: vel ꝙ diuīa essen
tia genuit filiū: vel essentia genuit essen
tiā. an oīo nō genuit: nec genita ē diuīa
essentia. Ad quod catholicis tractatori
bus cōsentiētes dicimus ꝙ nec p̄r diui
nā essentiā: nec diuina essentia genuit fi
lium: nec diuina essentia genuit essentiā.
Hic autē noīe essentie intelligimus diui
nā naturā: que coīs ē tribus p̄sonis: ⁊
tota in singulis. Iō non ē dicendū ꝙ p̄r
genuit diuinā essentiā. quia si pater di
ceret̄ genuisse diuinam essentiā: essentia
diuina relatiue diceret̄ ad patrē: vel ꝑ
relatiuo poneretur. Si autem relatiue
diceretur vel ꝑ relatiuo poneret̄: nō in
dicaret diuinā essentiā. Ut enī ait Augꝰ.
in. 5. li. de trinitate: quod relatiue dicit̄
nō indicat substantiam.

¶ Secunda ratio.

Tem cuꝫ deus pater sit diuina es
sentia: si eius esset genitor: esset
vtiqꝫ genitor eius rei que ipse ē.
⁊ ita eadē res seipsam genuisset. quod
Augꝰ. negat vt supra ostendimus.

¶ Tercia ratio ⁊ potior.

I Tem si pater est genitor essentie
diuine: cuꝫ ipse essentia diuina ⁊
sit ⁊ deus sit: eo ergo ꝙ generat
⁊ est ⁊ deus est. Ita ergo nō illud quod
generat̄ ē a patre deus: sed pater eo ꝙ
generat ⁊ est ⁊ deus est. ⁊ si ita est non
genito gignēs: sed gignēti genitū causa
est: vt ⁊ sit ⁊ deus sit. Simili ratione
probat Augꝰ. in libᵒ. 7. de trinitate. ꝙ
pater non ē sapiēs sapīa quam genuit.
quia si ea sapiēs est ea est. hoc enim est
ibi esse quod sape. quod si hoc est ibi eē
quod sape: nō ꝑ illā sapīam quā genuit
sapiens pater est. Quid eniꝫ aliud dici
mus cū dicimꝰ hoc illi est esse quod sa
pe: nisi eo est quo sapiens est? Ergo que
causa illi est vt sapiens sit: etiā ipsa illi
causa est vt sit. Si ergo sapīa quaꝫ ge
nuit illi causa est vt sapiens sit: ⁊ causa

illi est vt sit. Sed causam patri qua sit a patre genitā nullo modo dixerit quisꝗ̄ sapiam. Quid enī est insanius? Ita gº si pater genuit essentiaȝ qua est: essentia quā genuit causa est illi vt sit. non ergo ipsam qua ē essentia genuit. Naȝ in illa simplicitate inquit Aug. quia non est aliud sape ꝙ̄ esse: eadē est sibi sapia que essentia. ideoqȝ quod de sapia hoc de essentia dicimus. Sicut ergo nō genuit sapiam qua sapiēs est: ita nec essentiaȝ qua est. Ut enī sapia sapiēs ē: ⁊ potētia potēs: ita ⁊ essentia ipse est. eademqȝ est sapiētia ⁊ potentia que essentia. Patet itaqȝ ex predcis ꝙ pater essentiam diuinā nō genuit.

Hoc videtur aduersari.

Hic autē videtur cōtrarium quod Aug. ait in libro de fide ad petrū. Deus cū verbuȝ deū genuit: id quod ipse est genuit: nec de nihilo: nec de aliqua iaȝ fcā cōditaqȝ materia: sed de seipso id quod est ipse. Itē deus pater qui verissime se indicare animis cognituris: ⁊ voluit ⁊ potuit: hoc ad seipsum indicandū genuit. Ecce aperte dicit his verbis deū patrem genuisse illud quod ipse est. illud auteȝ qđ ipse est non ē nisi essentia diuina. Videt̄ gº diuinā essentiā genuisse. Ad quod respondemꝰ illa verba sic intelligenda eē dicentes. Pater de seipso genuit illud quod ipe ē: id est filiū qui ē illud quod pater est. nā quod pater ē: ⁊ filius hoc est: sȝ nō qui pr̄ est ⁊ filius hic est.

Alias ptes questionis exequitur.

Ita etiā non ē dicendū ꝙ diuina essentia genuit filiū. quia cū filius sit diuīa essētia: iā esset filiꝰ res a qua generatur. ⁊ ita eadē res seipsam generaret. Ita etiā dicimus ꝙ essentia diuina nō genuit essentiā. Cū enī vna ⁊ sūma quedā res sit diuina essentia: si diuina essentia ēentiā genuit: eadeȝ res se ipsam genuit. quod oīo esse non potest. sed pater solus genuit filiū: ⁊ a patre ⁊ filio ꝓcedit spiritus sanctus.

Que videātur predcis eē cōtraria.

Predcis autē videt̄ cōtrariuȝ esse quod dicit Aug. in li. 7º. de trinitate. hoc inquit ē deo esse quod sape. Unde pater ⁊ filiꝰ simul sunt vna sapia: quia vna essentia. ⁊ sigillatim sapia de sapia: sicut ēentia de ēentia. Ecce his verbis apte dicit Aug. sapientiā de sapia ⁊ essentiā de ēentia. vbi videt̄ significare ꝙ sapia sapiaȝ ⁊ essentia ēentiaȝ genuerit. Idē in li. de fide ad petrum ait. Sic christum dei filium: id est vnam ex trinitate personam: deum verum crede: vt diuinitatem eius de natura patris natam esse non dubites. Hic videtur dicere ꝙ natura filii sit nata de natura patris. Idem etiam in li. 15. de trinitate ait. Dicitur filius consilium de consilio: ⁊ voluntas de voluntate: sicut substantia de substantia: sapientia de sapientia. ⁊ hic videtur dicere ꝙ substantia sit genita de substantia: ⁊ sapientia de sapientia. Sed hoc ita determinamus: sapientia de sapientia: ⁊ substantia de substantia est: id est filius qui es sapientia: qui est substātia: est de patre qui est eadem substantia ⁊ sapiētia. ⁊ filius qui est diuinitas natus ē de patre qui est natura diuina. Et vt expressius dicamus: dicimus filium sapiētiam esse de patre sapientia. ⁊ dicimus filium substantiam esse genitum de patre ⁊ a patre substantia. Qđ autem ita intelligi debeat: Augustinus ostendit in 7º. libro de trinitate dicens. Pater ipse sapientia est. ⁊ dicitur filius sapientia patris quo modo dicitur lumen patris

id est sicut lumē de lumīe: ⁊ vterqȝ vnū
lumen. Sic intelligatur sapientia de sa
pientia ⁊ essentia de essentia: ⁊ vtraqȝ
vna sapientia ⁊ vna essentia. Item ideo
xp̄us dicitur virtus ⁊ sapientia dei: qa
de patre virtute ⁊ sapientia etiam ipse
virtus ⁊ sapientia est: sicut ipse lumen
de patre lumine est: ⁊ ipse fons vite est
apud deum patrem fontez vite. Filius
ergo sapientia de patre sapientia est: si
cut filius lumen de lumine patre. ⁊ deus
filius de deo patre: vt ⁊ singulus sit lu
men: ⁊ singulus sit sapientia: ⁊ singulus
sit deus: ⁊ simul vnū lumen: vnus deus:
⁊ vna sapientia. Ecce his v̄bis manife
ste aperit Augustinus: ex quo sensu acci
pienda sint predicta verba ⁊ his simi
lia: scilicet cū dicitur substātia de substā
tia: vel substantia genuit substantiā.

Quod videtur predicte expositioni
contrarium.

Hic vero etiā id contrarium
videtur quod Hilarius ait i
4°. li. de trinitate. Nihil ingt
nisi natū habet filius: ⁊ geniti honoris
ammiratio in honore generantis est.
Cum ergo filius habeat essentiaz: tota
enī in eo est diuina essentia: videt̄ ꝙ ip̄a
diuina essentia nata sit. Item in lib°. 5°.
ait. Natiuitas dei non potest eam ex q̄
profecta est non tenere naturā. Nec eni
aliud ꝙ̄ deus subsistit: quod nō aliunde
ꝙ̄ de deo subsistit. Ecce hic dicit natiui
tatē dei ꝓfectā ex natura. ⁊ ita videtur
ex his verbis atqȝ predictis natura dei
⁊ genita ⁊ genuisse. Quod apertius di
cit in libro. 9. de trinitate. Nos ingt vni
genitum deum in forma dei manentez
in natura dei mansisse ꝓfitemur. Nec
vnitatē forme seruilis in naturā diuine
vnitatis refundim᷒. Nec rursus corpa

li insinuatione patrē in filio predicam᷒
sed ex eo eiusdē generis genitā naturaȝ
naturaliter in se gignētē habuisse natu
ram: que in forma nature se gignentis
manens: formaȝ nature ⁊ infirmitatis
corpalis accepit. Non enī defecerat dei
natura ne esset: sed in se humilitatē ter
rene natiuitatis manēs sibi dei natura
susceperat generis sui potestatez: in ha
bitu assumpte humilitatis exercēs. Ec
ce hic aperte dicit ⁊ naturā genuisse ⁊
naturā genitā: ⁊ naturā assumpsisse na
turā: quod a plerisqȝ negatur. Item in
eodem. Nunquid vnigenito deo contu
melia est patrē sibi innascibilem deum
esse: cū ex innascibili deo natiuitas vni
genita in naturā vnigenitā subsistat. Ec
ce ⁊ hic dicit vnigenitā naturā.

Quomodo sint intelligenda p̄dicta
verba Hilarii.

Sed qꝛ hec v̄ba sane vult intel
ligi: ipse idem dicit in. 4°. lib°
Intelligentia dictorū ex causa
est assumenda dicendi. quia non sermo
ni res: sed rei est sermo subiectus. Hec
ergo verba ita intelligi possunt. Nihil
habet filius nisi natuȝ: id est nihil habȝ
ꝯm ꝙ est deus nisi quod nascendo acce
pit: ⁊ ipse nascēdo p̄ris in se subsistentē
habuit naturaȝ. Unde idem Hilarius
addit in quinto libro. Eandē naturam
habet genitus quam ille qui genuit: ita
tamē vt natus non sit ille qui genuit.
Nam quomō erit ipse cum genitus sit?
sed in his ipsis subsistat ille qui genitus
est: in quibus totus est ille qui genuit.
quia non est aliunde qui genitus est. ⁊
ideo non refertur ad aliud quod ī vno
subsistit ex vno. Ac sic in generatōe filii
⁊ naturam suam: vt ita dicam sequitur
inde mutabilis deus: inde mutabilem

gignēs deum:nec naturaȝ ſuam deſerit
exinde mutabili deo inde mutabilis dei
pfecta natiuitas.ſubſiſtentē ergo in eo
dei naturā intelligamus:cum in deo de⁹
inſit.nec preter eum qui eſt deus quiſq̄
deus alius ſit:quia ipſe eſt deus ⁊ in eo
deus.Nature ergo dei patris veritas
in deo filio eſſe docetur:cū in eo deus in
telligitur eſſe qui deus eſt.Eſt eniȝ vn⁹
in vno:⁊ vnus ab vno.

Q̄ legitur pater de ſua ſubſtantia
genuiſſe filiū:⁊ filius.ſubſtātie pr̄is.

Dicitur quoq̄ ⁊ frequenter in
ſcriptura ſacra legitur:patrē
de ſua ſubſtātia genuiſſe filiū
Unde Auguſtinus i libro de fide ad pe
trum ait.Pater deus de nullo genitus
deo:ſemel de ſua natura ſine initio ge
nuit filiuȝ deum ſibi equaleȝ:⁊ eadem
qua ipſe naturaliter eternus eſt diuini
tate coeternū.Ecce hic dicit Auguſtin⁹
filiū genitū de natura patris.Eſt auteȝ
vna natura patris ⁊ filii ⁊ ſpiritus ſan
cti.Si ergo de natura patris genitus ē
filius:genitus eſt de natura filii ⁊ ſpiri
tus ſancti:imo de natura triū pſonarū
Idem quoq̄ Auguſtinus in libro.15.de
trinitate dicit chriſtuȝ eſſe filiū ſubſtan
tie patris:⁊ de ſubſtātia patris genitū
tractans illud verbū apoſtoli loquētis
de deo patre ſic.Qui eruit nos de pote
ſtate tenebrarū:⁊ tranſtulit in regnū fi
lii charitatis ſue.quod inquit dictū eſt
filii charitatis ſue:nihil aliud intelligat
q̄ filii ſui dilci:q̄ filii ſubſtātie ſue.Cha
ritas quippe patris que in natura dei
eſt ineffabiliter ſimplici:nihil aliud ē q̄
ipſa natura atq̄ ſubſtantia:vt ſepe di
ximus:⁊ ſepe iterare non piget.Ac p
hoc filius charitatis eius nullus ē alius
q̄ q de ſubſtantia eius eſt genitus.Ecce
aperte hic dicit Auguſtinus filiū eſſe ge
nitū de ſubſtantia patris:⁊ filiū ſubſtā
tie patris.Idem quoq̄ Auguſtinus in
libro.2°.contra maximinū hereticū:ſu
bſtantiā dei genuiſſe filiū:⁊ filium geni
tum de ſubſtantia patris aſſerit dicens
Carnalibus cogitationibus pleni dei
ſubſtantiā de ſeipſa gignere filium non
putatis:niſi hoc patiatur quod ſubſtā
tia carnis patitur quādo gignit.Erra
tis neſcientes ſcripturas neq̄ virtutem
dei.Nullo enim mō veruȝ filiū dei cogi
tatis:ſi eum natum eſſe de ſubſtātia pa
tris negatis.Non enī iam erat hominis
filius:⁊ deo donante factus eſt dei filius
ex deo natus grā:nō natura.An forte
etſi non hominis filius erat:tamē aliq̄
iam erat qualiſcunq̄ creatura:⁊ in dei
filiū deo mutante cōuerſa eſt.ſed nihil
horū eſt:ergo aut de nihilo:aut de aliq̄
ſubſtantia natus eſt.Sȝ ne crederem⁹
vos putare de nihilo eſſe dei filiuȝ:affir
maſtis nō vos dicere de nihilo eſſe dei
filiū.De aliqua ergo ſubſtātia eſt.⁊ ſi
non de patris:de qua ſit dicite?ſed non
inuenietis.Iaȝ ergo vnigenitū dei filiū
Ieſum xp̄m de patris eſſe ſubſtātia:nō
vos nobiſcum pigeat confiteri.Iteȝ in
eodem.vtriq̄ legimus:vt ſimus i vero
filio eius Ieſu xp̄o.Dicite ergo nobis
vtrum iſte verus dei filius ab eis qui
gratia ſunt filii quadam ꝓprietate di
ſcretus:de nulla ſubſtantia ſit:an de ali
qua?Non dico inquis de nulla:nec di
cam de nihilo.de aliqua ergo ſubſtātia
eſt.quero de qua?Si nō de patris ſub
ſtantia eſt:aliam quere.ſi aliam non in
uenis:patris agnoſce ſubſtātiā:⁊ filiuȝ
cū patre homouſion confitere.Item in
eodem.Confitebor deum patreȝ oīo in
corruptibiliter genuiſſe:ſed quod ē ipſe

genuisse. Item dico quod sepe dicendū est: aut de aliqua substantia natus ē dei filius: aut de nulla. si de nulla: ergo de nihilo: quod vos iam non dicitis. si vero de aliqua: nec tamē de patris substātia: non ē verus filius. si vero de patris substātia: vnius eiusdēq substantie sunt pater ⁊ filius. Uos autē nec filiū de patris substantia genitū vultis: ⁊ tamen eum nō ex nihilo: nec ex aliqua materia sed ex patre esse conceditis. nec videtis q̄ necesse sit: vt qui non ē ex nihilo: nec ex aliqua re alia: sed ex deo: nisi ex dei substantia esse non possit: ⁊ hoc esse qd deus ē de quo est: id est deus de deo natus: quia nō alius prius fuit: sz natura coeterna de deo est.

Colligens sūmaz pdictoꝝ aperit ex quo sensu accipienda sint.

His verbis pmissis innui videtur q diuina substātia filium genuerit: ⁊ q filius sit genitꝰ de substātia patris: ⁊ q de deo est natura coeterna: ⁊ q pater id quod ipse est genuit. id autē quod ipse est essentia diuina ē. ⁊ ita putari potest diuinaz essentiā genuisse. vehemēter mouēt nos hec verba. que quomō intelligēda sint mallem magis ab aliis audire: q̄ tradere. vt tamē sine preiudicio ac temeritate loquar ex hoc sensu dicta possunt accipi. Natura coeterna de deo est: id est filius coeternus patri de patre ē: ita q est eadē cum eo natura vel eiusdem nature. Quē sensum confirmat Augustinus ibidem subiiciēs: ⁊ quod dixerat quasi explanans. Dicto enī natura coeterna de deo est: addidit: non ē aliud filius q̄ illud de quo ē: id est vnius eiusdēq substantie est. Deinde apertius talē intellectum ex predictis verbis fore habēdū aperit in eodē libro contra maximinū dicens. Trinitas hec vnius eiusdemq substantie est. quia non de aliqua materia: vel de nihilo ē filius: sed de quo ē genitus. itemq spūs sanctus non de aliq̄ materia vel de nihilo est: sed inde ē vnde procedit. His vtriq verbis aperte ostendit ea ratione dici filiū esse de substantia patris: qz ē de pr̄e genitꝰ: ita q ē eiusdē subē cum eo. ⁊ spiritū sanctuz esse de suba pr̄is ⁊ filii: qa ab vtroq pcedit: ita q ē eiusdem substantie.

Q: nec filius nec spiritus sanctus ē de nihilo: sed de aliquo: non tamen de materia.

Ostenditur quoq ex illis verbis filiū ⁊ spiritū sanctū non esse de nihilo: sz de aliquo: nec tamē de aliqua materia. Unde etiā hilarius ait in. 12. li. de trinitate. Unigenitus deus cū natus sit patrē testatur auctorē. cū ex manente natus est: non est natꝰ ex nihilo. ⁊ cum ante tempus natus est omnē sensum pueniт nascendo. Hic aperte dicitur q filius nō ē natus ex nihilo. similiter ⁊ spiritꝰ sanctus non est dicendus esse vel pcedere ex nihilo. quia filius de substantia patris natus ē id est a patre ē cum quo ē eiusdem substantie: ⁊ eadē substantia. Ex quo sensu etiam illud accipiendū ē: pater genuit id quod ē ipse: id est filiū qui est hoc qd pater. Et hoc ita debere intelligi Augustinꝰ aperit dicēs in libro primo cōtra maximinū. Hoc pater genuit quod est alioquin non ē verus filius: si quod est pater non ē filius. Item substantia dei genuit filiū id est pater substantia genuit filiū qui ē eadē substantia ⁊ eiusdem substātie. quod sic esse intelligendū Augustinus ostendit dicens ad maximinū Sicut dicis spiritus spiritum genuit ita dic spūs eiusdē nature vel substātie

13

spiritum genuit. Item sicut dicis deus deum genuit: ita dic deus eiusdē nature vel substātie genuit deū. hoc si credideris ⁊ dixeris: nihil de hac re vlteri⁹ accusaberis. His enī verbis apit quomō predcā debeāt intelligi. Similiter filius natus ē de substantia patris: vel pater genuit filiū de sua natura siue essentia. i. de se natura ⁊ essentia genuit filiuz eiusdem essentie ac nature: ⁊ qui ē eadez essentia ac natura. Simil'r expone illud filius substantie patris: id est filius p̄ris substantie: id est qui ē substātia: cū quo ⁊ filius eadē substātia ē: quia cōsubstātialis ē patri fili⁹. Et hic sensus adiuuatur ex verbis Augustini: qui in quinto libro de trinitate ait. Tres ꝑsonas eiusdem essentie: vel tres ꝑsonas vnā essentiam dicimus. Tres autē ꝑsonas ex eadē essentia non dicimus: quasi aliud ibi sit quod essentia ē: aliud quod ꝑsona. His verbis ostendit non esse dicenduz ꝑsonā esse ex essentia: nisi ex sensu predicto. qui sensus cōfirmatur etiam ex eo quod in. 15. libro de trinitate idē Aug⁹. ait. Sicut nostra sciētia sciētie dei: sic ⁊ nostrū verbū quod nascitur ex nostra scientia dissimile ē illi verbo dei quod natum ē de patris essentia. Tale ē autē ac si dicerē: de patris scientia: de patris sapientia. Vel quod ē expressius: de p̄re essentia: de patre sciētia: de patre sapiā Ex hoc itaqꝫ intellectu verbū dei p̄ris vnigenitus filius ꝑ omnia patri similis ⁊ equalis: recte dicitur: deus de deo: lumen de lumine: sapiētia de sapiētia: eēntia de eēntia. quia ē hoc omnino quod pater. non tamē pater: quia iste filius ille pater.

¶ Quare verbum patris dicatur fili⁹ nature.

Vnde est ꝙ solus vnigenitus dei dicitur filius natura? quia eiusdē nature est ⁊ eadē natura est cum patre. Vnde Hilarius de xp̄o loquens ait in libro de trinitate. Natura filius est: quia eandē naturam quam ille qui genuit habet.

¶ Vtrum pater voluntate sua genuit filium: an necessitate: an volens vel nolens sit deus.

Preterea solet queri vtruz pater genuerit filiū volūtate: an necessitate. De hoc Orosius ad Augustinū ita ait. Voluntate pater genuit filiū: vel necessitate. nec voluntate: nec necessitate. quia necessitas in deo non est. preire voluntas sapientiaz non potest. Quocirca vt ait Augustinus in 15. libro de trinitate. Ridenda est dialetica eunomii: a quo eunomiani heretici orti sunt. qui cū non posset intelligere nec credere voluisset vnigenitū dei verbuz filiū dei esse natura: id est de substātia patris genitū: non nature vel subē dixit esse filiū: sed filium voluntatis dei: volens asserere accedentez deo voluntatem: qua gigneret filiū: sicut nos aliqd aliquādo volumus: quod antea nō volebamus. ꝓpter quod mutabilis natura nostra intelligitur. Quod absit vt in deo esse credamus. Dicamus ergo verbū dei esse filiū dei natura: nō volūtate vt docet Augustinus in. 15. li. de trinitate. vbi quēdā catholicū heretico respōdentē cōmendat dicens. Acute sane quidam respondit heretico: versutissime interroganti vtrū deus volens vel nolēs genuerit. vt si diceret nolens: absurdissima dei miseria sequeret̄. Si autem volens: cōtinuo quod intendebat cōcluderet. s. non nature esse filiū: sed voluntatis At ille vigilantissime vicissim quesiuit

ab eo: vtrū deus pater volēs an nolēs
sit deus. vt si responderet nolēs: seq̄ret
grandis absurditas ⁊ miseria: quaz de
deo credere magna ē insania. Si autez
diceret volens: responderetur ei: ergo
⁊ ipse voluntate sua deus ē: non natura
Quid ergo restabat nisi vt obmutesce
ret sua interrogatōe obligatū insolubi
li vinculo se videns. Ex p̄dictis docet
non esse concedendū ꝙ deus voluntate
vel necessitate: vel volens vel nolens sit
deus. Itē ꝙ volūtate vel necessitate: vel
volens vel nolens genuerit filium.

¶ Hic queritur an pater voluerit vel
potuerit generare filiū.

Eos qui dicūt de non existenti
bus esse filiū dei. Similiter ⁊
eos qui dicūt ꝙ neq₃ consilio
neq₃ voluntate pater genuit filium: ana
thematisat sancta ecclesia. Itez si quis
nolente patre dicat natum filiū anathe
ma sit. Non enim nolente patre coact⁹
pater: vel naturali necessitate duct⁹ cū
nollet genuit filium: sed mox vt voluit:
sine tempore ⁊ impassibiliter ex se vni
genitū demonstrauit.

¶ Oppositio contra predicta.

Sed contra hec opponitur sic
Voluntas dei est natura siue
essentia dei: quia non ē aliud
deo esse: aliud velle. ⁊ ideo sicut vna est
essentia triū p̄sonarū: ita ⁊ vna volun
tas. Si ergo deus natura deus ē ⁊ vo
luntate deus est. ⁊ si verbuz dei natura
filius dei est: ⁊ volūtate filius dei ē. hoc
autē facile est refellere. Naz ⁊ p̄scientia
dei siue scientia qua scit vel prescit bona
⁊ mala: diuina natura siue essentia est.
⁊ p̄destinatio siue voluntas eius eadē
diuina essentia est. nec est aliud deo sci
re vel velle q̄ esse. ⁊ cū sit vnum ⁊ idem
sciētia dei vel voluntas: non tamē dicit
de volūtate quicquid dicitur de sciētia:
⁊ ecōuerso. nec omnia illa sua volunta
te deus vult que sua scientia scit: cum
scientia sua nouerit tam bona q̄ mala:
voluntate autē non velit nisi bona. sciē
tia quippe dei ⁊ p̄scientia de bonis est
⁊ de malis. Voluntas vero ⁊ p̄destina
tio de bonis est tantū: ⁊ tamē vnum ⁊
idem est in deo: sciētia ⁊ voluntas: ⁊ p̄
scientia ⁊ p̄destinatio. Ita cū vnū sit na
tura dei ⁊ volūtas: dicitur tamē pater
genuisse filiū natura: nō volūtate. ⁊ esse
deus natura: non voluntate.

¶ Quomō intelligenda sint illa verba
pater nec volēs nec nolens est deus:
nec volens nec nolens genuit filiū.

Predicta tamē verba quibus
prudenter dictum est ꝙ deus
pater nec volens nec nolens ē
deus. nec volēs nec nolēs genuit filium
siue voluntate vel necessitate: ex tali sen
su mihi vident accipiēda: vt voluntatē
p̄cedentē vel accedentez intelligamus:
qualiter eunomius intelligebat. Nō eni
ipse ē deus volūtate p̄cedenti vel efficiē
ti: vel volens prius q̄ deus: nec volunta
te p̄cedenti vel accedēti genuit filiū: nec
prius volēs q̄ generans: nec prius gene
rans q̄ volens genuit filiū. Volens ta
men genuit: sicut potens genuit: ⁊ bo
nus genuit ⁊ sapiens genuit: ⁊ hmōi.
Si eni pater sapiens ⁊ bonus dicitur
genuisse filiū: cur non ⁊ volens? cum ita
sit deo idē esse volentē: quod ē esse deuz
sicut idem ē esse sapientem quod est esse
deū. Dicamus ergo quia pater sicut sa
piens: ita volens genuit filiū: sed nō vo
luntate p̄cedenti vel accedenti. quē sen
sum aperit Augustinus ⁊ cōfirmat ita
dicens sup epistolam ad Epheseos. De

filio dei id est domino nostro Jesu xp̄o
scriptum est: quia cū patre fuit semper
⁊ nunꝙ eum vt esset voluntas paterna
precessit. ⁊ ille quidē natura filius est.

Hic queritur an pater potuerit vel
voluerit gignere filium.

Sic solet queri a quibusdam
vtrū pater potuerit vel volu
erit generare filiū. Si eniz in
quiūt potuit ⁊ voluit gignere filium:
ergo potuit aliquid ⁊ voluit quod nec
potuit nec voluit filius. Nam filius nec
potuit nec voluit gignere filium. Cui
versutie facile respondemus dicētes: pos
se vel velle generare filium: non est ali
qd posse vel velle subiectum voluntati
vel potentie: est tamen aliqua potentia
vel voluntas scilicet posse vel velle gene
rare filium. ⁊ ideo distinguenda est in
telligētia prepositi verbi: posse vł velle
gignere filium est posse vel velle aliqd
neqꝫ generatio filii aliquid eorū est que
sunt subiecta diuine potentie ⁊ volunta
ti: nec ē aliquid inter omnia vel de om
nibus: sed super omnia ⁊ ante omnia.
Nō eni ante voluit vel potuit ꝙ genuit
sicut nec ante fuit ꝙ genuit. quia ⁊ ab
eterno fuit ⁊ ab eterno genuit. Ex simi
li quoqꝫ hoc videre possumus. Pater
enim potest esse pater ⁊ vult esse pater
filius autē nec potest nec vult esse pater
ergo pater potest vel vult esse aliquid
quod non potest vel vult esse filius. Nō
sequitur: quia esse patrem non ē esse ali
quid: vt in sequenti ostendetur.

Ponit quedaz verba Augustini vñ
moueri potest auditor.

Sed vehementer nos mouet
quod ait Augustinus in libro
primo contra maximinū: qui
asserebat patrē potentiorem filio: eo ꝙ
filiū genuit deum creatorem: filius autē
non. Dicebatqꝫ patrez potuisse gignere
si filiū: ⁊ ideo potentiorez esse filio. Ad
quod respondens Augustinus dicere
videtur ꝙ filius etiam potuit gigne
re: volens ostendere patrē non esse po
tentiorē filio his verbis. Absit vt ideo
potentior sit pater filio sicut putas: qa
creatorē genuit pater: filius autem non
genuit creatorē. neqꝫ enī non potuit: sed
non opportuit. Vide ⁊ attende diligen
ter hec verba. non enim non potuit sed
nō opportuit: Videtur enim dicere ꝙ
filius gignere potuit: sed nō opportuit
⁊ ita potuit quod non opportuit. Qua
re autē non opportuit subdit dicens.
Immoderata enim esset diuina genera
tio si genitus filius nepotē gignerz pa
tri: quia ⁊ ipse nepos nisi auo suo pne
potē gigneret ſm vestrā mirabilem sa
pientiam impotens diceretur. Simili
ter etiā ille si nepotē non gigneret auo
suo: ⁊ pnepotē proauo suo: nō a vobis
appellaretur omnipotens: nec implere
tur generationis series: nisi semp alter
ex altero nasceretur. Nec eam pficeret
vllus si non sufficeret vnus omnipotēs
Itaqꝫ omnipotentem genuit filium pa
tris natura: non fecit.

Opponitur predictis verbis Augu
stini.

Hoc autem non videtur qbus
dam posse stare. s. ꝙ filius po
tuerit gignere. Si enim fili
us potuit gignere potuit esse pater:
⁊ si potuit esse pater: potuit ergo esse
pater: vel sui: vel patris: vel spiritus san
cti: vel alicuius alius. sed alius non: qa
nullus alius semper fuit. nec patris: quia
pater est ingenitus ⁊ innascibilis. nec
sui: quia nulla res seipsam gignere pōt.
nec spiritus sancti: quia nasci nō potuit
Si enim nasci potuit: potuit esse filius:

⁊ ita mutabilis esse potuit.

¶ Hic queritur quō sint intelligēda.

Quomodo ergo accipietur qđ
supra dictum est. Non enī nō
potuit gignere: sed nō oppor
tuit: quasi potuit: sed nō opportuit. Nō
est nobis pspicuū aperire quomodo sit
hoc verum. ⁊ ideo sub silentio potius
esset pretereundū: nisi me super hoc ali
quid loqui cogeret instantia querētiū.

¶ Hic aperitur ex quo sensu sint acci
pienda.

Potest ergo sic intelligi. Non
enim non potuit: sȝ nō oppor
tuit. i. non ex impotentia sui
fuit ꝙ filius non genuit: sed ei non cōue
niebat. sicut deus filius non est deus pa
ter: nec tamen hoc ex impotentia sui est
Nam ⁊ pater similiter nō est filius: nec
hoc ē ex impotētia patris. Sed querit
maximinus arrianoꝝ episcopus: vnde
ergo est ꝙ pater non potest esse filius:
vel filius pater? non vtiqȝ ex imptentia
Sed pater proprietate generationis
pater est: qua opportet eum non esse fi
lium. ⁊ filius ꝓprietate natiuitatis fili⁹
est: qua opportet eū non esse patrē. de
quibus proprietatibus plenius postea
tractabitur.

¶ Utrū pater natura sit potens gigne
re filium: ⁊ an sit hec aliqua poten
tia que sit in filio.

Item queritur a quibusdaȝ si pa
ter potens sit natura gignere fi
liū: ⁊ an hoc sit aliqua potentia
que sit in filio? Ad quod dicimus quia
non est potens nisi natura. Eius enī po
tentia natura est vł essentia. At inquiūt
illi: si potēs ē gignere: habet ergo potē
tiā gignēdi: filius autē nō hȝ potentiaȝ
gignēdi: si non pōt gignere. habȝ ergo
pater aliquā potentiā quā nō hȝ filius?
Nō sequit᷑. Eandē enī potentiā penitus
hȝ filius quā ⁊ pater qua potuit pater
gignere ⁊ filius potuit gigni. Eadem
enī potētia ē ī filio q̄ potuit gigni que ē
in patre qua potuit gignere. Sed circa
hoc oppōit᷑: aliud ē posse gignere aliud
ē posse gigni. qꝛ aliud ē gignere: aliud
gigni. Hic ē distinguendū. Si enī cū dr̄
aliud ē posse gignere: aliud posse gigni
aliā significes potentiā q̄ pr̄ potens est
gignere: ⁊ aliā qua fili⁹ potēs ē gigni:
falsus ē intellcꝰs. Si vō dicas, prēȝ pos
se hr̄e aliā ꝓprietatē siue notioneȝ q̄ ge
nitor ē: ⁊ filiū aliā q̄ genit⁹ ē: verus ē in
tellcꝰs. aliā enī ꝓprietatē hȝ pr̄ qua pr̄
ē: aliā filius qua filius est.

¶ Quō sit intelligendū: filius hȝ vel ñ
habet potentiam generandi.

Ita etiā cū dr̄ filius nō hȝ poten
tiā generādi quā hȝ pater: dupli
citer pōt intelligi. Si eniȝ dicat᷑
nō hȝ fili⁹ potentiā generādi quā ⁊ pr̄:
id est qua potēs sit ad generandū. i. vt
genuerit vel generet sicut pater: veꝝ ē.
Si vero intelligat᷑ sic. nō hȝ potentiaȝ
qua possit gigni vel genitus esse qua ea
dē pr̄ ē potēs vt genuerit vel vt generȝ
falsum ē. Sicut dr̄ pater hȝ potentiaȝ
qua pōt esse pr̄. filius vō nō hȝ potētiā
qua possit eē pater: ⁊ ecōuerso: fili⁹ hȝ
potentiā qua pōt eē filius: pater vō nō
habet potentiā qua pōt eē filius. habȝ
ergo aliquā pater quā nō habet filius
⁊ ecōuerso? Absit. qꝛ eadē ē potētia pa
tris qua pōt esse pater: ⁊ filii qua pōt
esse filius. Ita etiā eadē ē voluntas qua
pr̄ vult eē pr̄: nō filius. ⁊ filius vult esse
filius: nō pr̄. ⁊ eadē ē voluntas filii qua
vult eē gēit⁹: ⁊ prēȝ genuisse ⁊ prīs qua
vult eē genitor ⁊ filiū genitum.

¶ De proprietate ⁊ incōmutabilitate
⁊ simplicitate dei essentie.

NUnc de veritate siue proprietate ꝛ incõmutabilitate atqꝫ simplicitate diuine nature vł substantie siue essentie agendũ est. Est itaqꝫ deus vt ait Augꝰ.in.5°.li.de trinitate sine dubitatõe substantia:vel si melius hoc appellatur essentia:quã greci vsyam vocat. Sicut eniꝫ ab eo quod est sape dicta est sapientia:ꝛ ab eo qḋ est scire dicta ẽ scientia:ita ab eo quod ẽ esse dicta ẽ essentia. Et quis magis ẽ ꝙ̃ ille qui dixit famulo suo Moysi Ego sum qui sum:ꝛ dices filiis Jsrahel qui est misit me ad vos. Jpse vere ac ꝓprie dr̃ essentia:cuius essentia nõ nouit ꝑteritũ vel futuruꝫ. Vñ Hieronimꝰ ad Marcellam scribens ait. Deus solus q exordiũ non habet:vere essentie nomen tenuit.quia in eius compatõe qui vere est:quia incõmutabilis ẽ:quasi nõ sint que mutabilia sunt. De quo eni dicitur fuit:non est.ꝛ de quo dicitur erit nõdũ est.deus autẽ tm̃ est qui nõ nouit fuisse vel futurum esse. Solus ergo deꝰ vere ẽ:cuiꝰ essentie cõpatũ nr̃m esse nõ est.

Queritur qualiter intelligenda sint verba Hieronimi.

HJc diligenter aduertendũ est quomõ intelligi debeãt verba illa Hieronimi.s.deus tm̃ est ꝛ nõ nouit fuisse:tanꝙ̃ nõ possit dici de deo fuit vel erit:sed tm̃ est:cum de deo frequenter scriptum reperiamus:fuit ab eterno:fuit semper:ꝛ erit in secula:ꝛ huiusmodi. Unde videtur quia non ẽ tm̃ dicendũ de deo:fuit:est:vel erit. Si enim diceretur tm̃ fuit:putaretur ꝙ defierit esse. Si diceretur tm̃ est:putaret̃ ꝙ non semper fuerit:sꝫ esse ceperit. Si tm̃ erit:putaretur non esse modo. Dicatur ergo quia semper fuit est ꝛ erit:vt intelligatur quia nec cepit nec desiit nec desinit:nec desinet eẽ. De hoc Augustinꝰ super Johannẽ ita ait. Cuꝫ de sempiterna re proprie dicatur est:fm nos bene dicitur fuit ꝛ erit.fuit quia nunꝙ̃ desiit erit quia nunꝙ̃ deerit.est quia semper est.non preteriit quasi quod non maneat.non orietur quasi quod nõ erat. Cũ ergo nostra locutio ꝑ tempora variet̃:de eo vere dicunt̃ verba cuiuslibet tẽporis:qui nullo tempe defuit vel deest vel deerit. Et ideo non mirũ si de spiritu veritatis veritas loquens dixit ꝑ futurũ. Quecunqꝫ audiet loquet̃. audiet scilicet ab eo a quo procedit. Audire illius est scire:idem etiam esse. A quo gº est illi essentia:ab illo audientia id est scientia que non est aliud ꝙ̃ essentia. Audiet ergo dixit de eo quod audiuit:ꝛ audit id est quod semper sciuit scit ꝛ sciet Ecce hic dicit Augustinus verba cuiuslibet temporis dici de eo:sed ꝓprie est.

Hic aperit qualiter intelligẽda sint.

JLlud ergo quod Hieronimꝰ dicit ita intelligendum est. Non nouit fuisse vel futurum esse:sed tm̃ esse:id est cũ dicit̃ de deo ꝙ fuit vel erit non est intelligendũ ꝙ ꝑterierit vel futurus sit:sed ꝙ existat simpliciter sine aliquo temporali motu.licet eni verba substãtiua dr̃soꝝ tẽpoꝝ de deo dicant̃ vt fuit erit est erat:nõ tñ tꝑales motꝰ tũc distiguũt.s.ꝑteritũ vel futuꝝ vł ꝑteritũ ĩꝑfectũ:vel ꝑteritũ ꝑfectũ:vel ꝑteritũ plusquãꝑfectũ:sꝫ essentiã siue existentiã diuinitatis simpliciter insinuant. Deus ergo solus proprie dicitur essentia vel esse. Unde Hylarius ita ait i.7° libro de trinitate. Esse nõ ẽ accidens deo sed subsistens veritas ꝛ manẽs causa:ꝛ naturalis generis proprietas.

De incõmutabilitate hic.

D Ei etiam solius essentia pro
prie incommutabilis dicitur:
quia nec mutatur nec mutari
potest. Unde Augu. in .5°. li. de trinitate
Alie inquit essentie vel substãtie capiũt
accidẽtia: quibus in eis fiat vel magna
vel q̃tacunq; mutatio. Deo ãt aliquid
hmõi accidere nõ põt. ⁊ ideo sola suba
vel essentia que ẽ de⁹ incõmutabilis est
Cui profecto maxime ac verissime com
petit esse. Quod enĩ mutatur non fuat
ipsum esse. ⁊ quod mutari põt etiam si
nõ mutetur potest quod fuerat nõ esse
Ideoq; illud solũ quod non tm̃ nõ mu
tatur: verũ etiã omnino mutari nõ po
test: verissime dicit̃ esse. i. substãtia pr̃is
⁊ filii ⁊ spiritus sancti. Ideo apostolus
de deo loquẽs ait. Qui solus ĩmortali
tatẽ habet. Ut enĩ ait Augustinus in li
bro de trinitate. Cuz anima quodãmõ
ĩmortalis esse dicatur ⁊ sit: non diceret
solus habet ĩmortalitatẽ: nisi qr vera
ĩmortalitas ⁊ incõmutabilitas ẽ: quaz
nulla potest habere creatura: quoniaz
solius creatoris ẽ. Unde Jacobus ait:
Apud quẽ non ẽ transmutatio nec vicis
situdinis obumbratio. Et David. Mu
tabis ea ⁊ mutabunt: tu autẽ idem ipse
es. Ideo Augu. sup Genesim dicit: q̃ de
us nec p loca nec p tempora movetur.
Creatura vero p tempa ⁊ loca. p tem
pora moveri ẽ p affectiones cõmutari
Deus autẽ nec loco nec affectiõe muta
ri potest: qui p pphetã ait. Ego deus ⁊
nõ mutor. qui ẽ ĩmutabilis solus. Unde
recte solus dr̃ habere ĩmortalitatẽ. In
omni enĩ mutabili natura vt ait Augu.
cõtra maximinũ: nõ nulla mors ẽ ipsa
mutatio. quia facit aliquid in ea nõ esse
quod erat. Unde ⁊ ipsa anima huma
na que ideo dicitur ĩmortalis: quia fm
modũ suũ nunq̃ desinit vivere vel esse
habet tamẽ quandã mortẽ suã. quia si
iuste vivebat ⁊ peccat: moritur iusticie
si peccatrix erat ⁊ iustificatur: moritur
peccato: vt alias eius mutationes tace
am: de quibus modo longuz ẽ disputa
re. Et creaturarũ natura celestiũ mori
potuit: quia peccare potuit. Naz angeli
peccaverũt: ⁊ demones facti sũt: quoꝝ
ẽ diabolus princeps. ⁊ qui nec peccave
rũt peccare potuerũt. ⁊ cuicunq; creatu
re ratõnali p̃statur vt peccare non pos
sit: nõ ẽ hoc nature proprie: sed dei gra
tie. Et ideo solus deus vt ait apostolus
habet ĩmortalitatẽ: q nõ cuiusquã gr̃a
sed natura sua: nec potuit nec potest ali
qua cõversione mutari: nec potuit nec
poterit aliqua mutatione peccare. Pro
inde vt ait Augu. in li. primo de trinita
te: substantiã dei sine vlla sui cõmutatõ
ne mutabilia facientẽ: ⁊ sine vllo suo tẽ
porali motu temporalia creantẽ: intue
ri ⁊ nosse: licz sit difficile oportet. vere
ergo ac proprie incõmutabilis ẽ sola di
vinitatis essentia: que sine sui mutatõne
cunctas condidit naturas.

Hic de simplicitate.

E Adem quoq; sola proprie ac
vere simplex est: vbi nec par
tium nec accidentiũ seu quaꝝ
libet formarũ vlla ẽ diversitas: sive va
riatio vel multitudo. Ut autem scias
quomodo simplex sit illa substantia vt
te docet Augustinus in libro. 6°. de tri
nitate: aĩadverte prĩo q̃re creatura sit
mł̃tiplex ⁊ nullo mõ v̾e simplex. Et p°
de corpali: postea v̾o de spũali creatu
ra. Corpalis vtiq; creatura ptib⁹ ɔstat
ita vt sit ibi alia pars maior: alia mĩor
⁊ mai⁹ sit totũ q̃ ps quelibet. Et ĩ vno
quoq; corpe aliud ẽ magnitudo: aliud
color: aliud figura. potest enĩ ⁊ minuta

magnitudine manere idē color ⁊ eadē
figura. ⁊ colore mutato manere eadez
figura ⁊ eadē magnitudo. ac ꝑ hoc mľ
tiplex esse cōuincitur natura corporis
simplex autē nullo modo.

Hic de spirituali creatura ostendit
quō sit multiplex: non simplex.

Creatura quoqꝫ spūalis vt est
anima: in cōpatōne quidē cor
poris ē simplex: sine compatō
ne vero corpis multiplex est ⁊ non sim
plex. que ideo simplex dicitur respectu
corporis: quia mole nō diffunditur per
spatiū loci: sed in vnoquoqꝫ corpe ⁊ in
toto tota ē: ⁊ in qualibet pte eius tota
ē. ⁊ ideo cuz fit aliquid in qualibet pti
cula corpis exigua quod sentiat anima
ꝙuis nō fiat in toto corpe: illa tamē to
ta sentit: quia totā non latet. sed tñ nec
in ipsa anima vera simplicitas est: cum
aliud sit artificiosum esse: aliud inertē:
aliud acutum: aliud memorē: aliud cu
piditas: aliud timor: aliud letitia: aliud
tristitia. Possuntqꝫ hec ⁊ alia huiusmo
di innumerabilia in anime natura inue
niri: ⁊ alia sine aliis: ⁊ alia magis: alia
minus. manifestum ē non simplicē esse:
sed multiplicez esse naturā. Nihil enim
simplex mutabile ē. omnis autē creatu
ra mutabilis ē. nulla ergo creatura ve
re simplex ē. Deus vero etsi multiplici
ter dicatur id est multis noibus signifi
cetur: vere tamē ⁊ sūme simplex est. Di
citur enī magnus bonus sapiens beat⁹
verus: ⁊ quicqd aliud nō indigne dici
videtur. sed eadem magnitudo eius est
que sapientia. Non enī mole magnus ē
sed virtute. ⁊ eadē bonitas que sapien
tia ⁊ magnitudo ⁊ veritas. ⁊ nō ē ibi
aliud ipsum beatū esse: ⁊ aliud magnū
aliud sapientē: aliud verū: aut bonum:
esse: aut omnino esse.

Qualiter cum deus sit simplex mul
tiplex tamen dicatur.

Hic diligenter notandū ē cum
dicat Augustinus solum deuz
vere simplicem esse: cur dicat
eundē multipliciter dici. sed hoc non ꝓ
pter diuersitatē accidentiū vel partiuz
dicit: imo ꝓpter diuersitatē ac multitu
dinē nominū que de deo dicunt̄. que li
cet multiplicia sint: vnū tamē significāt
s. diuinā naturā. hec enī nō ita accipiūt̄
cū de illa incōmutabili eternaqꝫ substā
tia incōpabiliter simpliciore ꝙ̄ ē huma
nus anim⁹ dicunt̄: queādmodū cū de
creaturis dicūt̄. Vñ Aug. i li. 6. de tri.
Deo inqt hoc ē esse qđ fortez esse: vel sa
pientē esse: vel iustū esse. Et si quid de il
la multiplici simplicitate dixeris q° sub
stantia eius significet̄: humano autem
aio non ē hoc esse quod ē fortē esse: aut
prudentē: aut iustū. pōt enī esse animus
⁊ nullā istaruz hr̄e virtutem.

Tanta ē dei simplicitas ꝙ nulli p̄di
camentorū subiicitur.

Quod autez in diuina natura
nulla sit accidentiū diuersitas
nullaqꝫ penitus mutabilitas
sed pfecta simplicitas: ostendit Aug. in
5°. li. de trini. dicēs. Intelligamus deuz
ꝙ̄tū possum⁹ sine qualitate bonuz: sine
ꝙ̄titate magnuz: sine indigētia creatorē
sine situ p̄sentē: sine habitu oia cōtinen
tē: sine loco vbiqꝫ totum: sine tempore
sempiternum: sine vlla sui mutatione
mutabilia facientē: nihilqꝫ patientem.
Quisquis deū ita cogitat: etsi nonduz
potest inuenire oio quid sit: pie tamē
caueat ꝙ̄tuz pōt aliquid de illo sentire
quod non sit. Ecce si subtiliter inten
das: ex his atqꝫ predictis aperitur illa

ꝑdicamenta artis dyaletice: dei nature minime cōuenire: que nullis subiecta ē accidentibus.

Q' deus non proprie sed abusiue dicitur substantia.

Vnde nec proprie dicitur substantia: vt Augustinus libro 7°. de trinitate ostendit dicēs Sicut ab eo quod est esse appellatur essentia: ita ⁊ ab eo quod ē subsistere substantiā dicimus. si tamē dignū est vt deus dicatur subsistere. Hoc eni de his rebus recte intelligitur: in quibus vt in subiectis sunt ea que in aliquo vt i subiecto esse dicuntur. sicut in corpe color atq; forma. Corpus eni subsistit: ⁊ ideo substantia ē. Res vero mutabiles neq; simplices proprie dicuntur substantie. Deus autē si subsistit vt substantia proprie dici possit: inest in eo aliquid tanq; in subiecto: ⁊ non est simplex. Nephas autē est dicere vt subsistat de⁹ ⁊ subsit bonitati sue. ⁊ illa bōitas nō suba sit vl' potius essentia. neq; ipse deus sit bonitas sua: sed in illo sit tanq; in subiecto. Unde manifestū ē deum abusiue subaꝫ vocari: vt nomine vsitatiore intelligat̄ essentia: quod vere ac proprie dicitur: ita vt fortasse solum deum dici opporteat essentiam. Est eni vere solus: quia incōmutabilis est.

Q' non est in deo aliquid quod non sit deus.

Cuius autē essentie simplicitas ac sinceritas tanta est: q; non ē in ea aliquid quod non sit ipsa: sed idem ē habens ⁊ quod habet. Unde Hylarius in. 7°. li. de trini. ait. Non ex cōpositis inquit deus qui vita ē subsistit. neq; qui virt⁹ est ex infirmis continetur. nec qui lux ē ex obscuris coaptatur. nec qui spiritus ē ex disparib⁹ formalis ē. totum quod in eo est vnum ē. Item Hylarius in. 8°. libro de trini. Non humano modo deus ex cōpositis ē: vt in eo aliud sit qđ ab eo habet̄: aliud sit ipse qui habeat: sed totū vita est natura. s. perfecta ⁊ infinita: ⁊ nō ex disparibus constituta: sed viuēs ipsa per totum. De hoc eodem Boetius in lib° de trinitate ait. Quocirca hoc vere ē vnū: in quo nullus numerus: nullū in eo aliud preter id quod ē. neq; enim subiectum fieri potest. Augustinus quoq; in li. de fide ad petrū dic̄. In dei substātia non ē aliquid quod non sit substantia: quasi aliud sit ibi substātia: aliud quod accidit substantie. sed quicquid ibi intelligi potest substantia ē. Uerum hec dici possunt ⁊ facile credi: videri autem nisi puro corde omnino nō possunt. Itē Augustin⁹ in. 15. libro de trinitate. Sic habet̄ in natura vniuscuiusq; trium: vt qui habet hoc sit quod habet: sicut immutabilis simplexq; substantia. Unde Ysidorus ait. Deus simplex dicit̄ siue nō amittendo quod habet: siue non aliud habet quod non est ipse: ⁊ aliud qđ in ipso ē. ⁊ cum tante simplicitatis atq; sinceritatis sit natura diuina: est tamē in ea ꝑsonaꝝ trinitas. Unde Augustinus in. xi. libro de ciuitate dei ait. Non ꝓpter hoc naturā sūmi boni simplicē dicimus: q2 pater ē in ea solus: aut fili⁹ in ea solus: aut spiritus sanctus solus id est quia est sola ista nominum trinitas siue subsistentia personarum: sicut sabelliani putauerūt. sed ideo simplex dicitur quia ē hoc quod hꝫ: excepto q; relatiue q̄q; ꝑsōa ad alterā dr̄: nec ē ipa. Nam vtiq; pater habet filium ad quē relatiue dicitur: nec tamē ipse est filius

In quo vero ad semetipsum dicit̃ non ad alterũ: hoc est quod habet: sicut ad semetipsum dicitur viuus habẽdo vitã ⁊ eadem vita ipse est. propter hoc vtiqꝫ natura hec dicitur simplex ꝙ nõ sit aliud habens: ⁊ aliud id quod habet sicut in ceteris rebus est. Non enĩ habens liquorem liquor est: nec corpus color: nec anima sapiẽtia est. Ecce q̃ta ẽ ideptitas: quãta ẽ vnitas ⁊ imutabilitas: simplicitas: puritas diuĩe substantie: iuxta infirmitatis nostre valitudinez assignauimus.

De distinctione trium ꝑsonarum.

Nunc ad distinctionẽ ꝑsonaꝝ accedamus. Teneamus ergo vt docet Augustinus in libro de fide ad petrũ: patrem ⁊ filium ⁊ spiritum sanctum vnũ esse naturaliter deum: nec tamen ipsum patrẽ esse qui filius est: nec ipsum filiũ esse qui pater est nec spiritum sanctuz esse qui pater est aut filius. Una enĩ est essentia patris ⁊ filii ⁊ spiritus sancti: in qua non est aliud pater: aliud filius: aliud spiritus sanctus: q̃uis ꝑsonaliter sit alius pater: alius filius: alius spiritus sanctus.

Hic de coeternitate filii cum patre.

Genitus ẽ enim a patre filius: ⁊ ideo alius. nec tamen ante fuit pater ꝙ filius. coeterne sunt enim sibi tres persone.

Argumentatio arrianorum.

Sed cõtra hoc iquit heretic⁹: vt refert Ambrosius in prio libro de trinitate. Omne qḋ natum est principiũ habet. ⁊ ideo quia filius est principium habet ⁊ esse cepit quod hereticorum ore sic dictum est. Nam ipse arrius vt meminit Augustinus in libro. 6. de trinitate dixisse fertur Si filius est: natus est. si natus est: erat quando nõ erat filius.

Responsio Augustini catholica.

Qui hoc dicunt non intelligũt etiã natum esse deo sempiternũ esse: vt sit coeternus patri filius: sicut splendor qui gignit̃ ab igne atqꝫ diffunditur coeuus est illi. ⁊ esset coeternus si ignis esset eternus.

Oppositõ Augustini cõtra hereticũ

Itẽ si dei filius inquit Augustin⁹ virtus ⁊ sapientia dei ẽ: nec vnq̃ fuit deus sine virtute ⁊ sapientia coeternus est deo patri filius. Dicit autem apostolus xp̃m esse dei virtutez ⁊ dei sapientiam. aut ergo nõ fuit qñ nõ fuit filius: aut aliquando deus non habuit virtutẽ ⁊ sapientiã: quod demẽtis est dicere. Constat enim quia semp habuit sapientiã: semp ergo habuit filiũ.

Responsio Ambrosii ad idez aucto ritate fulta.

Eidez quoqꝫ arrianice questioni Ambrosius in hunc modũ respondet. Ego inq̃ filiũ meũ natum esse cõfiteor: quod reliquũ ẽ infidelitatis horresco. Scriptũ ẽ enim i veteri testamẽto: vt vel vnũ ex plurib⁹ dicã. Ante me non fuit ali⁹ deus: ⁊ p⁹ me nõ erit. quis ergo hoc dicit: pater: an filius? Si filius ante me inquit nõ fuit alius deus. Si pater. post me inquit non erit. hic priorẽ: ille posteriorẽ non habꝫ Inuicem enĩ in se ⁊ pater in filio ⁊ filius in patre cognoscitur. Cũ enĩ patrem dixeris: eius etiã filiũ designasti. quia nẽo ipse ẽ pater sibi. cũ filiũ noĩas: ⁊ patrez fateris: quia nemo ipse sibi fili⁹ ẽ. itaqꝫ nec filius sine patre: nec pr̃ põt esse sine filio. Semp ergo pater: semp ⁊ filius.

Inuectio Ambrosii in hereticos.

Item dic inquam heretice mihi:
fuit ne quādo deus omnipotens
pater non erat ⁊ deus erat? Nā
si pater esse cepit: deꝰ ergo primo erat
⁊ postea pater factus est. quomō ergo
īmutabilis deus est? Si enim ante deus
postea pater fuit: vtiqȝ generatōnis ac
cessione mutatus est. sed auertat deus
hanc amentiam. quia semper habuit sa
pientiā: semp habuit filium.

Ineffabile est quomodo filius sit ⁊
non hȝ priorē patrē: sicut modꝰ ge
neratōis intelligibil' est ⁊ ieffabil'.

Sed queris a me inqt ambro
sius quomō si filius sit nō pri
orem habeat patrē: quero in
quit abs te quomō filiū putas eē gene
ratū? Mihi eni impossibile est genera
tōis scire secretū: mens deficit: vox silet
nō mea tm̄: sed ⁊ angelorūȝ. supra potē
states: ⁊ supra angelos: ⁊ supra cheru
bin: ⁊ supra seraphin: ⁊ supra omnē sen
sum est: quia scriptū ē. pax xp̄i sup̄ om
nem sensum ē. Et si pax xp̄i ē supra om
neȝ sensum: quomō tanta generatō nō
ē supra omnē sensum. Tu ergo manuȝ
ori admone. scrutari nō licet supna mi
steria. licet scire ꝙ natus sit. nō licet di
scutere quomō natus sit. illud negare
non mihi licet. hoc querere metus est.
Inessabilis eni ē illa generatio. Vn̄ Ysa
ias. Generationē eius quis enarrabit?

Quidam p̄sumūt discutere genera
tionis seriem.

Quidam tamē de ingenio suo
p̄sumētes: dicūt illā generatō
nem posse intelligi: ⁊ alia hu
iusmodi: inherentes illi auctoritati hie
ronimi sup Ecclesiasten. In sacris scri
pturis quis sepissime nō ꝓ impossibili
sed ꝓ difficili ponit̄. vt ibi. generatio
neȝ eius quis enarrabit? sed hoc non di
cit hieronimus ideo ꝙ generatio filii
eterna plene intelligi vel explicari pos
sit a quoq̄ mortaliū: sed qa de ea aliqd
intelligi vel dici potest. quidā tamē hoc
accipiūt dictū de temporali generatōe
christi.

Vtruȝ debeat dici: semper gignitur
vel semper genitus est filius.

Hic queri potest cuȝ generatio
filii a patre: nec principiuȝ ha
beat: nec fineȝ: quia eterna est
vtrū debeat dici: filius semp gignitur
vel semp genitus ē: vel semp gignetur.
De hoc Gregꝰ. super Job ait. Dominꝰ
Jesus in eo ꝙ ē virtus ⁊ sapia dei: de
patre ante tempa natus est. vel potius
quia nec cepit nasci nec desiit: dicamus
verius semp natus. nō autē possumus
dicere semp nascitur: ne impfectus eē
videat̄. At vero vt eternus designari
valeat ⁊ perfectus: semp dicamꝰ ⁊ na
tus: quatenus ⁊ natus ad pfectioneȝ p
tineat: ⁊ semp ad eternitatē: q̄uis per
hocipsum ꝙ pfectum dicimus: multuȝ
ab illius veritatis expressione deuiamꝰ
quia quod factū non ē: nec pōt dici ꝓ
prie pfectū: sed balbutiendo vt possu
mus excelsa dei resonamus. Et dominꝰ
nr̄e infirmitatis verbis condescendens
estote inquit perfecti sicut ⁊ pr̄ vester
celestis pfectus est. Sup illum locum
etiā psalmi. ego hodie genui te. De hac
itaqȝ generatōe filii loquit̄ Augꝰ. ita.
Quanq̄ per hoc ꝙ dicit hodie etiam
possit intelligi dies ille quo xp̄s fm ho
minē natus est: tamen quia hodie p̄sen
tiam significat: atqȝ in eternitate nec p̄
teritum quicquā est quasi esse desierit:
nec futurum quasi nondum sit: sed pre
sens tm̄. quia quicquid eternū est semp
ē: diuinius tn̄ intelligit̄ de sempiterna
generatione sapientie dei. Unde etiā

Augꝰ.in libro.84°.questionum de ſp
nato diſſerēs ait.Melior ē ſemp natus
ꝙ qui ſemp naſcit.quia qui ſemp naſci
tur nondū natus:⁊ nunꝙ natus ē aut
natus erit ſi ſemp naſcit.Aliud ē enim
naſci:aliud natū eſſe.ac ꝑ hoc nunꝙ fili
us eſt ſi nunꝙ natus eſt. filius autem ē
quia natus.⁊ ſp filius:quia eternus.ſemp
ergo natus.Ecce his vbis oñdit Augꝰ
ꝙ generatio filii ſemp ē:nec ꝑteriit:nec
futura eſt:quia eterna ē.ideo eniȝ dixit
genui:ne nouū putaret.ſ.ne videret in
cepiſſe.hodie dixit:ne ꝑterita generatō
videret.Ex his ergo verbis ꝓphete vt
ait Iohes Criſoſtomus:nihil aliud ma
nifeſtatur niſi quia ex ipſa eſſentia pris
ſemp genitus eſt filius.

¶ Origenes videtur dicere contra:ait
enī ꝙ ſemp generatur filius a patre

ORigenes vero ſup hyeremiā
dicit ꝙ filius generat a patre
his verbis ſaluator noſter
ē ſapia dei.ſapia vero ē ſplendor eterne
lucis.ſaluator ergo noſter ſplendor eſt
claritatis.ſplendor autē nō ſemel naſci
tur ⁊ deſinit : ſed quotiens ortum fue
rit lumē ex quo ſplendor oritur totiens
oritur ⁊ ſplendor claritatis.Sic gº ſal
uator ſemp naſcit.Unde ait in li.ſapie
Ante omnes colles generat me dominꝰ
nō vt quidā male legūt generauit.His
verbis apte oſtendit Origenes ſane di
ci poſſe ⁊ debere:ſemp filius naſcitur.
quod videt ↄtrariū illi vbo Gregorii
ꝑmiſſo.ſ.nō poſſumꝰ dicere ſp naſcit.

¶ Exponit ꝑmiſſa verba Gregorii:ne
putet iter doctores eſſe cōtrarietas

SEd ne tanti auctores ſibi in
tanta re cōtradicere videant
illa Gregorii verba benigne
interpretemur.dominus inqt Ieſus añ
tempa natus ē:vel potius quia nec ce
pit naſci:nec deſiit:dicamus verius ſem
per natus.

¶ Queſtio de ipſis verbis Gregorii.

SEd quō verius dicit hoc.ſ.
ꝙ filius ſemp natus ē:ꝙ illud
ſcilicet ꝙ de patre ante tempa
natus ē.Illud enī ſincera ⁊ catholica fi
des tenet ac ꝑdicat vt iſtud.Quare gº
ait dicamus verius:cū vtrūqȝ ꝑiter ſit
verū:niſi quia volebat hoc intelligi ad
maiorē euidentiā ⁊ expſſionē vitatis di
ci ꝙ illud.His eteni verbis omnis calū
niādi verſutis hereticis obſtruitur adi
tus:quibus ſm deitatē xpi generatio ſi
ne initio ⁊ ſine fine eſſe perfcā mōſtrat
Nō autē adeo apte mōſtrat veritas cū
dicitur:filius ante tempa genitus eſt de
pře:vel filius ſemp naſcit de patre.⁊ iō
dicit Gregꝰ.ꝙ nō poſſumꝰ dicere ſemp
naſcitur.Nō inꝗ ita cōueniēter:nō ita
cōgrue ad explanationē vitatis:poteſt
tamē dici ſi ſane intelligat.Semp eniȝ
naſcit filius de patre vt ait Origenes.
nō ꝙ cottidie iteretur illa generatio:ſȝ
quia ſemp eſt.ſemper ergo naſcitur.i.
natiuitas eius ſempiterna eſt.

¶ Qꝛ filius ſemp generatur probat ex
dictis Hilarii.

HIlarius quoqȝ dicit filiū naſci
ex patre in li.7.de trinitate.
his verbis.Uiuēs deus ⁊ na
ture eterne viuentis poteſtas eſt. ⁊
quod cū ſacramento ſcientie ſue ex eo
naſcitur nō potuit aliud eſſe ꝙ viuens.
Nā cū ait.ſicut me miſit viuēs pater ⁊
ego viuo ꝓpter patrē:docuit vitā in ſe
ꝑ viuentē patrē ineſſe. Ecce hic habes
quia filius naſcit de patre.Itē in eodeȝ
cum dicit xp̄s.Sicut pater habȝ vitā
in ſe:ſic ⁊ filio dedit vitam habere in ſe
metipſo.omnia viua ſua ex viuente te
ſtatus eſt.Quod auteȝ ex viuo viuum

natum est: habet natiuitatis pfectū sine nouitate nature. Non eni nouū ē quod ex viuo generatur in viuū: quia nec ex nihilo est. ⁊ vita que natiuitatez sumit ex vita: necesse ē p nature vnitatē ⁊ pfecte natiuitatis sacramentū: vt in viuente viuat: ⁊ i se habeat vitā viuētē. Ecce ⁊ hic habes q₂ generat ex viuo viuus filius. Itē i codē. In deo totū qđ ē viuit deus eni vita est: ⁊ ex vita non pōt qcq̄ esse nisi viuū: neq₂ ex deriuatōne sed ex virtute natiuitas est. Ac sic dum totum quod est viuit: ⁊ dum totū quod ex eo nascitur virtus est. Habet natiuitatem filius: non demutatōe. ⁊ hic dicit q₂ nascitur. Itez in. 8°. libro de trinitate. Donat pater filio tantū esse quantū est ipse cui innascibilitatis esse: imaginē sacram to natiuitatis impartit: quē ex se in sua forma generat. hic dicit quia generat pater filiū.

¶ Breuiter docet quid de hoc concedendum sit.

Dicam⁹ ergo filiū natū de pre ante tempora: ⁊ semp nasci de patre: sed congruentius semper natū. ⁊ eundē fateamur ab eterno esse: ⁊ patri coeternū. i. auctori. Pater eni generatōe auctor ē filii: vt in sequenti ostendet. Ut ergo pater ē etern⁹: ita ⁊ filius ē eternus. s₃ pater sine auctore filius vero non. quia pater innascibilis filius natus. ⁊ vt ait hylarius in. 12. li. de trinitate. Aliud ē sine auctore semp esse eternū: aliud patri. i. auctor esse coeternū. Ubi autē pater auctor ē ibi natiuitas est. qa sicut natiuitas ab auctore est: ita ⁊ ab eterno auctore eterna natiuitas est. Omne autē quod semp est: ⁊ eternū est. s₃ non tamē oē quod eternuz est etiā innatū est. quia quod ab eterno nascitur habet eternū esse: quod natum est. quod autē nō natū est: id cum eternitate nō natum est. Quod vero ab eterno natū ē id si nō eternū natū est: iaz nō erit ⁊ pater auctor eternus. Si quid ergo ei qui ab eterno patre natus est ex eternitate defuerit: idipsum auctori nō ē ambiguū defuisse: quia si gignenti est infinitū gignere: ⁊ nascenti infinitū etiā nasci est. Mediū eni quid inter natiuitatē dei filii ⁊ generationez dei patris non sensus admittit: quia ⁊ in generatione natiuitas ē: ⁊ in natiuitate generatio est. qa sine vtroq₂ neutrū est. vtrūq₂ ergo sine internallo sui est.

¶ Argumentatio heretici.

Sed inquiet hereticus. Omne quod natū est nō semper fuit: quia in id natū est vt esset. Nemo ambigit quin que in rebus humāis nata sunt: aliquādo nō fuerūt. sed aliud ē ex eo nasci qđ non sp fuit: aliud ex eo natū esse quod semp est. ibi nec semper fuit qui pater est: nec semp pater ē. ⁊ non semp ē pater: nō semp genuit. vbi autē semp est pr semp filius est. Et si semp deo patri ppriū ē q₃ semp ē pater necesse ē filio semp esse propriū q₃ semp ē filius. Quō ergo cadet in intelligētiaz nostrā vt non semp fuerit cui ppriuz ē semp esse quod natū ē. Natuz ergo vnigenitū deū cōfitemur: sed natuz ante tēpora: nec ante esse q̄ natū: nec ante natū q̄ esse. quia nasci quod erat iā nō nasci est: sed seipsum demutare nascendo. hoc autem humanū sensum ⁊ intelligentiaz mundi excedit. non hoc capit ratio humane intelligentie: sed prudentie fidelis professio est.

¶ Hic de spiritu sancto agitur. ⁊ primo q₃ sit amor patris ⁊ filii dicit.

NUnc post filii eternitatem de
spiritu sancto q̄tuz deo donā
te videre cōcedit̄ disseramus
Spiritus sanctus amor ē siue charitas
siue dilectio patris ⁊ filii. Vn̄ Aug. in
15°. li. de trini. ait. Spūs scūs nec patri
ē solius: nec filii ē solius: sed amboꝝ. ⁊
iō cōmunē qua inuicē se diligunt pater
⁊ filius nobis insinuat charitatē. Johes
autē in ep̄la canonica ait. Deꝰ charitas
ē: non dixit: spūs scūs charitas ē. quod
si dixisset absolutior esset sermo: ⁊ non
pua ps questiōis decisa. Sed qr dixit
deus charitas ē: incertuz ē. ⁊ iō queren
dū ē vtrū deus pater sit charitas: an fi
lius: an spūs scūs: an deus ipsa trinitas
quia ⁊ ipsa nō tres dii: sed deus ē vnus
Ad quod Augustinus in eodē li. ita di
cit. Nescio cur sicut sapīa ⁊ pater dicit̄
⁊ filiꝰ ⁊ spūs scūs. ⁊ simul oēs nō tres
sz vna sapīa: nō ita ⁊ charitas dicat̄ pr̄
⁊ filius ⁊ spūs scūs: ⁊ simul omnes vna
charitas. Non iō tn̄ quisquā nos incon
uenīēter estimet charitatē appellare spi
ritū sanctū: quia ⁊ deus pater ⁊ deus fi
lius potest charitas nūcupari: sicut pro
prie verbū dei ⁊ sapīa dei dr̄: cuz pater
⁊ spūs scūs sint sapīa. Si g° ꝓprie ali
quis hoꝝ triū charitas nūcupari debz
quis aptius q̄ꝫ spūs scūs: vt. s. in illa sim
plici sūmaqꝫ natura non sit aliud suba
⁊ aliud charitas: sed substantia ipsa sit
charitas: ⁊ ipsa charitas sit substantia
siue in patre siue in filio siue in spū scō:
⁊ tamē spūs scūs charitas proprie nun
cupat̄. Ecce his verbis apte ondit Au
gustinus: q̄ꝫ in trinitate charitas aliqn̄
referr̄ ad substantiā: que cōis ē trium
psonaꝝ: ⁊ tota ē in singulis. aliqn̄ spe
cialr̄ ad psonaz spūs sci: sicut sapīa dei
aliqn̄ ꝑ suba diuina: aliqn̄ ꝑ filio pro
prie accipit̄. ⁊ hoc in multis fieri repit̄
Exemplis cōfirmat eadē noīa ⁊ pro
prie ⁊ vniuersaliter accipi.

PLuribus eni exemplis doceri
potest multa rerum vocabu
la: ⁊ vniuersaliter poni: ⁊ pro
prie quibusdā rebus adhiberi. sicut le
gis noīe aliqn̄ simul oīa veteris testa
menti significāt̄ eloquia. aliqn̄ autē pro
prie vocatur lex que p Moysen data ē
Multa alia suppetūt exempla: sz in re
aperta vitāda ē lōgitudo sermōis. Si
cut ergo vnicū dei v̄bū ꝓprie vocamꝰ
noīe sapīētie: cū sit vniuersalr̄ ⁊ spiritꝰ
scūs ⁊ pater ipsa sapīa: ita spūs scūs ꝓ
prie vocabulo charitatis nūcupatur: cū
sit ⁊ pater ⁊ filius vniuersalr̄ charitas
Sed dei verbū id est vnigenitus dei fi
lius apte dictus ē dei sapīa ore apostoli
dicētis xp̄m dei sapīaz ⁊ dei virtutem.
Spūs autē scūs vbi sit dictus charitas
inuenimus si diligēter Johis apostoli
eloquiū scrutemur: qui cuz dixisset. dili
ligamus inuicē: quia dilectio ex deo est
adiunxit. ⁊ omnis qui diligit ex deo na
tus ē: quia deus dilectio ē. Hic manife
stauit se dixisse eā dilectionez esse deum
quā dixit ex deo. Deus ergo ex deo est
dilectio. sed quia ⁊ filius ex deo patre
natus est: ⁊ spūs scūs ex deo pr̄e ꝓcedit
quē potius eoꝝ hic debeamus dictum
accipe esse dilectionē: merito queritur.
Pater enim solus ita deus est: vt non
sit ex deo. ⁊ ideo dilectio que ita est deꝰ
vt ex deo sit: non ipse pater est: sed aut
filius aut spiritus sanctus. Sed in con
sequētibus cuz dei dilectionē cōmemo
rasset Jesus qua dilexit nos: ⁊ hinc hor
tatꝰ esset vt ⁊ nos inuicē diligamꝰ: atqꝫ
ita in nobis deus maneat. quia vtiqꝫ di
lectionē deum dixerat: statim volēs de

hac re apertius aliquid eloqui inquit In hoc cognoscim⁹ q₂ in ipso manem⁹ ⁊ ipse in nobis:quia de spiritu suo dedit nobis. Spiritus itaqꝫ sanctus de quo dedit nobis facit nos in deo manere ⁊ ipsum in nobis. hoc autē facit dilectio Ipse ergo deus est dilectio. deus ergo spūs sanctus qui procedit ex deo significatur vbi legitur. Deus dilectio ē: ⁊ ex deo est. Ecce his verbis aperte dicit Augustinus spiritū sanctū esse charitatem patris ⁊ filii: ⁊ intm̄ quoqꝫ sermonē ꝑduxit: vt videat dixisse spiritū sanctum nō solū esse dilectionē patris ⁊ filii qua se inuicē ⁊ nos diligūt: sed etiā dilectionē qua diligimus deū. sed vtruꝫ ipse sit charitas qua nos diligimus deuꝫ in sequenti explicabitur.

Q Restat ostendere quod posuerat. s. quomō spūs sanctus sit amor quo pater a filio ⁊ filius a pr̄e diligit.

Nunc g° quod incepim⁹ ostendere curem⁹. s. spiritū sanctū dilectionē esse siue amoreꝫ patris ⁊ filii: quo. s. pater diligit filiū: ⁊ filius patrē. De hoc Hieronimus super xiiii. psalmū ait. Spūs scūs nec pater ē nec filius: sed dilectio quā habet pater in filiū: ⁊ filius in patrē. Aug. quoqꝫ in 6°. li. de trini. ait In oibus equalis ē patri filius: ⁊ ē vnius eiusdēqꝫ substantie Quapropter etiā spūs scūs in eadē vnitate substātie ⁊ equalitate subsistit. Siue eni sit vnitas amboꝝ: siue sanctitas siue charitas: manifestū ē ꝙ nō aliquis duoꝝ est quo vterqꝫ cōiungit: quo genitus a gignēte diligatur: genitoremqꝫ suū diligat. Sintqꝫ nō ꝑticipatōne: sed essentia sua: neqꝫ dono suꝑioris alicuius sed suo ꝓprio seruātes vnitateꝫ spūs in vinculo pacis. Ecce hic habes spiritū sanctū esse quo filius diligitur a pr̄e ⁊ pater a filio: ⁊ quo illi seruāt vnitatē pacis. Spūs ergo scūs vt ait Aug. in eodē: cōmune ē aliqd patris ⁊ filii quicquid illud ē. at ipsa cōmunio ꝯsubstantialis ⁊ coeterna ē. que si amicicia cōueniēter dici potest dicatur: sed aptius dr̄ charitas. ⁊ hec quoqꝫ substātia quia deus substātia ⁊ deus charitas ē. tria ergo sunt ⁊ nō amplius vnus diligens eum qui de illo est: ⁊ vnus diligens eum de quo est. ⁊ ipsa dilectio. Que si nihil est: quomō deus dilectio ē. Si nō est substantia quō deus ē substantia.

Q sicut spūs scūs cōmunis ē patri ⁊ filio: ita cōmune nomē hꝫ ꝓpriū.

Hic notandū est ꝙ sicut spirit⁹ sanctus in trinitate specialiter dicit charitas que ē patris ⁊ filii vnio: ita ⁊ nomē tenet proprie qđ patri ⁊ filio coiter quodammodo congruit. Unde Aug. in. 15°. li. de trini. Si charitas inquit qua pater diligit filiuꝫ ⁊ patrē diligit filius: ineffabiliter cōmunionē demōstrat amboꝝ: quid cōueniētius ꝙ vt ille dicatur ꝓprie charitas q spiritus ē cōmunis ambobus. Hoc eni sanius creditur ⁊ intelligitur vt non solū spūs scūs charitas sit in illa trinitate: sed non frustra proprie charitas nuncupetur propter illa que dicta sunt: sic non solus in illa trinitate: vel spiritus ē vel sanctus: quia ⁊ pater spūs: ⁊ filius spiritus: ⁊ pater sanctus ⁊ filius sanct⁹ ⁊ tamen ipse frustra non dicit spirit⁹ sanctus. Qui eni ē cois ambobus id vocatur ipse ꝓprie quod ambo cōmuniter. Alioquin si in illa trinitate solus spiritus sanctus ē charitas: profecto ⁊ filius: nō solius patris: sed etiā spiritus sancti fili⁹ inuenit. Ait eni aplus de deo pr̄e. Trāstulit nos i regnū filii charitatis sue. Si ergo non est in illa trinitate

charitas dei:nisi spūs sci:filius est spūs
sancti. Sed quia hoc absurdissimū est
restat vt nō solus ibi sit charitas spūs
sanctus:sed ꝑpter illa de quibus satis
disserui ꝓprie sic vocatur.

Qꝫ spūs sanctus procedit a patre ⁊
a filio.

Hic dicendū ē spiritū sanctum
a patre esse ⁊ filio:⁊ ꝓcedere
a patre ⁊ filio:quod mlti he
retici negauerūt. Qꝫ autē de vtroq; ꝓ
cedat mltis diuinoꝝ eloquioꝝ testimo
niis cōprobatur. Dicit eñi aplūs. Mi
sit deꝰ spiritū3 filii sui in corda vr̄a. Ec
ce hic dr̄ spiritus filii. Et ibi. Qui autē
spiritū xp̄i non habet:hic non est eius.
Ipse etiā filius de spū sancto dicit ī euā
gelio. Quē ego mitto vobis a patre.
Patris autē spūs dictus ē vbi legitur.
Si spūs eius qui suscitauit xp̄m a mor
tuis habitat in vobis. Et ipse xp̄us di
cit. Nō eñi vos estis q loqmi:sed spūs
pr̄is vestri q loquit̄. Et alio loco.quē
mittet pater in noīe meo. Et alibi ipse
filius de spū sancto ait. De patre proce
dit. His ⁊ aliis pluribus auctoritatibꝰ
ostenditur ꝙ spiritus sanctus a patre ⁊
filio procedit.

Qꝫ greci non concedūt spiritum san
ctum procedere a filio.

Greci tamē dicunt spiritū san
ctum procedere tm̄ a patre ⁊
non a filio. Quod iō dicunt:
qꝛ veritas in euāgelio fidē integre cōti
nenre:de processione spūs loquēs:solū3
patrē cōmemorat dicens. Spūs qui a
patre ꝓcedit. Et etiā ideo.qꝛ in princi
palibus cōciliis que apud illos celebra
ta sunt:ita simbola eoꝝ subiunctis ana
thematibꝰ sancita sunt:vt nulli de tri
nitatis fide aliud docere vel aliter p̄di
care ꝙ ibi cōtinetur liceat. In quibꝰ q
dem simbolis cū spūs cōmemoretur ꝓ
cedere a patre ⁊ nō a filio:quicunq; in
quiūt a filio eū ꝓcedere addūt:anathēa
incurrūt. Vnde ⁊ nos arguūt anathema
tis reos. Addūt etiā ad assertione3 sue
opinionis:⁊ in testimoniū nostre dam
nationis de simbolo fidei:qđ ſm tradi
tionē p̄dictoꝝ conciliorꝝ:Leo tertius
rome transscriptū in tabula argentea
post altare beati Pauli posita posteris
reliquit ꝓ amore:vt ipse ait:et caute
la fidei orthodoxe. In quo quidem sim
bolo in processione spūs:solus cōmemo
ratur pater his verbis. Et in spiritum
sanctū dominū ⁊ viuificante3 ex patre
ꝓcedentē cum patre ⁊ filio coadorādū
⁊ glorificandū ⁊c̄. Illud ē simbolu3 qđ
in missa cantatur editū in niceno conci
lio. In fine cuius subiunctū ē.qui aliud
docuerit vel aliter p̄dicauerit anathēa
sit. Ideoq; greci nos anathematisatos
dicūt:quia dicimus spiritū sanctu3 a fi
lio ꝓcedere:quod ibi non continetur.
Quod eñi ſm nos ibi dicitur.qui a pa
tre filioq; ꝓcedit:alterū a latinis est ad
ditū scilicet filioq;.

Responsio vbi determināt̄ p̄dicta.

Nos aute3 illa verba sic deter
minamꝰ. Qui aliud docuerit
vel aliter p̄dicauerit id est cō
trariū docuerit:vel contrario modo p̄
dicauerit:anathema sit. Aliud ergo ꝓ
opposito posuit:qualiter ⁊ apostolus
in epistola ad Gallathas. Si qs aliud
euangelisauerit id est cōtrariū:anathe
ma sit.non dicit:si quis addiderit. Nā
si illud diceret sibiipsi vt ait Augustinꝰ
p̄iudicare3:qui cupiebat venire ad quos
dā quibus scribebat:sicut ad Thessalo
nicenses:vt suppleret que illorum fidei
deerant.s3 qui supplet quod minꝰ erat
addit:non quod inerat tollit. Qui autē

ꝓtergreditur fidei regulā:nō accedit in via:sed recedit a via. Ad illud autē q̄d de euangelio opponūt respondem⁹ ita. quia cum dicat in eo veritas spiritum sanctum a patre procedere:non addit solo. ⁊ iō etiā a se ꝓcedere nō negat:s; ideo patrē tm̄ nominat:quia ad eu; solet referre etiam quod ipsius est:quia ab illo habet.

¶ Q᷑ greci in sensu cōueniāt nobiscu; ⁊ verbis differant.

Sciendū est tamen q̄ greci confitentur spiritū sanctu; esse filii sicut patris. quia ⁊ aplus ait. Spiritū filii. Et veritas in euangelio. Spiritū veritatis. Sed cū non sit aliud spiritū sanctū esse patris vel filii: q̄ esse a patre ⁊ filio:etiā nihil in eandē nobiscū fidei sententiā cōuenire videtur licet in verbis dissentiant.

¶ Auctoritatibus grecorum ostendit spiritū sanctū etiā ꝓcedere a filio.

Unde etiā quidam eorū catholici doctores intelligētes vnā eandēq; fore sentētia; ꝑdcōꝝ verborū:quibus dicitur spūs sanct⁹ ꝓcedere a filio ⁊ esse filii:professi sunt spiritū sanctū etiā procedere a filio. Unde Athanasius in simbolo fidei. Spiritus sanctus a patre ⁊ filio non factus:non creatus nec genitus:sed ꝓcedens. Ecce spiritū sanctum aperte dixit ꝓcedere a patre ⁊ filio. Didimus etiā eoru; maximus doctor in libro de spiritu sancto: ⁊ spiritū sanctū a filio ꝓcedere dicit. Saluator inquit qui ⁊ veritas. nō eni; loquet᷑ a semetipso:hoc est ñ sine me ⁊ sine meo ⁊ patris arbitrio:quia inseparabilis est a me ⁊ a patris voluntate. q̄a ex se non est:sed ex patre ⁊ ex me est. hoc eni ipsum quod subsistit ⁊ loquitur a patre ⁊ me illi est. Itē si spūs sanctus qui est spūs veritatꝭ spūsq; sapiē nō potest audire a filio loquēte que nescit:cū hoc ipsum sit quod profertur a filio id est ꝓcedens deus de deo: spiritus veritatis procedēs a veritate:cōsolator manās ex consolatione. Item Cirillus episcopus in epistola Nestorio directa ait. Spiritus intelligitur per se ſm q̄ spiritus est: ⁊ non filius. sed tamē non ē alienus ab eo. Spiritus enim veritatis nominatur ⁊ profluit ab eo sicut ex deo patre. Johannes quoq; Crisostom⁹ in omelia quadā de expositiōe simboli sic ait. Ipse est spiritus procedens de patre ⁊ filio:qui diuidit dona propria prout vult. Item in alia omelia. Credendum est spiritū sanctū patris esse ⁊ filii. Istū spiritū sanctū dicimus patri ⁊ filio coequalē: ⁊ procedētē; de patre ⁊ filio. hoc credite ne colloquia mala corrumpant bonos mores. Ecce a doctoribus grecorum aperta habemus testimonia:quibus spirit⁹ sanctus a patre ⁊ filio ꝓcedere ostenditur. Omnis ergo lingua cōfiteatur spiritum sanctum procedere a patre ⁊ filio.

¶ Utrū spiritus sanctus prius vel plenius procedat a patre q̄ a filio.

Item queritur cum spiritus sanctus a patre ꝓcedat ⁊ filio:vtrū prius vel magis ꝓcesserit a patre q̄ a filio. quod nititur hereticus ostendere ita dicens. Si ꝓcessit spūs sanctus a patre:processit vtiq; aut nato iam filio:aut non nato filio. Si vero iā nato filio processit:ante nat⁹ ē filius q̄ ꝓcesserit spūs scūs. Precessit igit᷑ natiuitas filii processionē spūs sancti. Si autem a patre non nato filio:ante processit q̄ filius genitus fuerit.

¶ Responsio Augustini ad id quod primo querebatur. s. an prius a patre

ꝙ a filio processerit.

His ⁊ huiusmodi questionibus magis laboriosis ꝙ fructuosis respondet Aug. in. 15°. li. de trinitate dicens. In illa sūma trinitate que deus est internalla temporuꝫ nulla sunt: per que posset ostendi: aut saltē requiri: vtrū prius de patre natus sit filius: ⁊ postea de ambobus ꝓcesserit spiritus sanctus. Nunquid ergo possumꝰ querere vtrū iā ꝓcesserat spūs sanctus de patre quādo natus ē filius? an nōdū ꝓcesserat? ⁊ illo nato de vtroqꝫ ꝓcessit? Non possunt prorsus ista ibi queri vbi ex tempe nihil inchoatur: vt cōsequenti ꝑficiatur in tempe. Ideo qui potest intelligere sine tempe generationē filii de patre: intelligat sine tempe ꝓcessionem spiritus sancti de vtroqꝫ. Ecce his verbis absoluta ē questio illa: qua querebatur vtrū prius ꝓcesserit spiritus sanctꝰ a patre ꝙ a filio.

Hic agitur de eo qđ 2° querebatᷣ s. an magis vel plenius processerit a patre ꝙ a filio.

Nunc tractandū est quod secūdo querebatur. s. an plenius vel magis ꝓcedat spiritꝰ sanctus a patre ꝙ a filio. Ad quod dicimꝰ quia: sicut nō ante ꝓcedit a patre ꝙ a filio: ita nō magis vel pleniꝰ ꝓcedit a pr̄e ꝙ a filio. Aug. tamē in. 15. li. de trinitate dicit ꝙ spūs scūs principaliter procedit de patre. Non frustra inquit in hac trinitate non dicitᷣ verbū dei nisi filius nec donum dei nisi spiritus scūs: nec de quo genitū ē verbuꝫ ⁊ de quo procedit principaliter spiritꝰ sanctus nisi deus pater. Ecce audisti quia spiritus sanctꝰ principaliter procedit a patre: sed ne te hoc turbaret ipse continuo ex quo sensu dixerit apit subdens. Ideoqꝫ addidi principaliter: quia ⁊ de filio spūs scūs ꝓcedere repitur. sꝫ hoc quoqꝫ illi pater dedit nō iā existēti ⁊ nondū habenti: sꝫ quicqd vnigēito v̄bo dedit gignēdo dedit. Sic ergo genuit euꝫ vt etiā de illo donū cōmune ꝓcederet: ⁊ spūs scūs esset amboꝝ. Ecce exposuit ipsemet quomō principaliter spiritus ꝓcedat a patre. nō quia prius vel magis ꝓcedat a pr̄e ꝙ a filio: sed quia cum procedit a filio hocipsum habet filius a patre.

Ex eodem sensu dicitur spūs sanctus ꝓprie procedere a patre.

Ex eodem sensu etiā dicitur ꝓcedere ꝓprie de patre. Unde Hiero. in expositōe catholice fidei Nicenicꝫ simboli ait. Credimꝰ in spiritū sanctū qui de patre ꝓcedit proprie. Item spiritū sanctū verū deum inuenimus in scriptura: ⁊ de patre esse ꝓprie. ⁊ ideꝫ. de patre filius: ⁊ spiritꝰ sanctus ꝓprie ⁊ vere ꝓcedit. Ecce aperte dicit spiritū sanctū ꝓprie esse de patre: ⁊ proprie ꝓcedere de patre. quod non ē ita intelligendū tanꝙ prius vel pleniꝰ a patre ꝓcedat ꝙ a filio: sed quia hoc habet pater a se non ab alio: vt de ipo sit ⁊ ꝓcedat spūs scūs. filiꝰ aūt non a se: sed a patre hoc habet: vt de ipso sit ⁊ procedat spiritus sanctus.

Ex eodem sensu dicitur spiritꝰ scūs esse ⁊ mitti a patre per filium.

Forte etiā iuxta hāc intelligētiā dicitur spūs scūs mitti ꝑ filiū: ⁊ a patre esse ꝑ filiū. Unn̄ Hylarius ad deū patrem de spiritu scō ⁊ filio loquēs in. 12°. li. de trinitate ait. In spū sancto tuo ex te profecto ⁊ per eū misso. Item ante tempora vnigenitꝰ tuus ex te natus manet: ita ꝙ ex te ꝑ eum spiritꝰ sanctus tuus est. quod etsi sensu non ꝑcipiā: tamē teneo consciētia

In spūalibus enī rebus tuis hebes suz
Itē ī eodē. Conserua hāc oro fidei mee
religionē: vt quod in regeneratōis mee
simbolo professus suz semp obtineam
te patrē. s. te filiū tuū vna tecū adorem
spiritū sanctū tuuz: qui ex te p vnigeni
tū tuū est: pmerear. Ecce apte dic spm̄
sanctū a patre ꝛ filio ꝛ mitti ꝛ esse. qd
non ē intelligendū quasi a patre p filiū
minorē mittatur vel sit: sed quia ex pr̄e
ꝛ filio ē ꝛ mittit ab vtroqȝ. sȝ hocipm
habet fili⁹ a pr̄e: vt ab ipso ꝛ sit ꝛ mit
tatur spūs scūs. Hoc ergo voluit signi
ficare Hilarius: distinctōez faciēs in lo
cutione: vt ostēderet in pr̄e esse auctori
tatē. Inde ē etiā q̄ veritas ostendēs pa
trē esse auctorē pcessiōis q̄ pcedit spūs
sanctus a filio: dixit in euāgelio. De pr̄e
pcedit: cū de pr̄e ꝛ filio pcedat spiritus
scūs. Vn̄ Aug. querit si de pr̄e ꝛ filio
pcedit spūs scūs: cur fili⁹ dixit de patre
pcedit? Cur putas nisi qꝛ solet ad eū re
ferre etiā quod ipsius ē de quo ꝛ ipse ē
Sicut ait. mea doctrina nō ē mea: sed
ei⁹ qui misit me. Si igit̄ intelligit̄ eius
doctrina: quā tamē dixit nō suā: sȝ pr̄is
q̄tomagis illic intelligēdus ē spūs scūs
de ipso pcedere: vbi sic ait. de pr̄e pce
dit: vt nō diceret de me non pcedit: a
quo autē hȝ filius vt sit deus. Est enim
de deo deus. ab illo hȝ vtiqȝ vt etiaȝ de
illo pcedat spūs scūs. Et iō spūs sanct⁹
vt etiā de filio pcedat sicut procedit de
patre ab ipso hȝ pr̄e. Quapropter qui
pōt intelligere in eo quod ait fili⁹: sicut
hȝ pater vitā in semetipso: sic dedit ꝛ fi
lio vitā habere in semetipso. nō sine vi
ta existēti iaȝ filio vitā pr̄ez dedisse: sed
ita eū sine tpe genuisse: vt vita quaȝ pr̄
filio gignēdo dedit: coeterna sit vite pa
tris qui dedit. intelligat etiā sicut habet
pater in semetipo vt de illo pcedat spi
ritus scūs: sic dedisse filio: vt ꝛ de illo p
cedat idē spūs scūs. ꝛ vtrunqȝ sine tem
pe. Ita ergo dictū ē spm̄ sanctū de pr̄e
pcedere: vt intelligat̄ etiā q̄ pcedit de
filio: de patre esse filio. Si enī quicquid
hȝ de pr̄e hȝ fili⁹: de pr̄e hȝ vtiqȝ vt de
illo pcedat spūs scūs. sed nulla ibi tpa
cogitētur que hn̄t prius ꝛ posteri⁹. qa
ibi omnino nulla sunt.

Quare spūs scūs cū sit de suba pr̄is
n̄ dicat̄ fili⁹ vel genit⁹: sȝ tm̄ pcedēs

Post hoc cōsiderandū ē q̄tuȝ
a talib⁹ quales nos sum⁹ itel
ligi pōt: cū spūs scūs pcedat
de pr̄e: ꝛ sit de suba pr̄is: cur non dicat̄
esse natus: sed potius pcedere? ꝛ cur nō
dicatur filius? Quare autē spūs sanct⁹
nō dicatur vel sit natus: ꝛ ideo non sit
filius: Augustinus ostēdit in. 15. libro de
trinitate ita dicens. Si spiritus sanct⁹
filius diceretur: amborū vtiqȝ filius di
ceretur? quod absurdissimū est. filius
quippe nullus ē duorū nisi patris ꝛ ma
tris. Absit autē vt inter deuȝ patrem ꝛ
deū filiū tale aliquid suspicemur. Absur
dissime ergo filius diceret̄ amboruȝ id
est patris ꝛ filii. ambor̄ enī filius dice
retur si eum ambo genuissēt. quod ab
horret omniū sanor̄ sensus. non ergo
ab vtroqȝ est genitus: sed pcedit ab
vtroqȝ amborum spiritus. His verbis
ostenditur cur spiritus sanctus cum sit
de patre: non tamē dicatur genitus vl̄
filius.

Cum spiritus nō dicatur genit⁹: cur
filius dicatur procedere.

Cum autē spūs scūs nō dicat̄
genitus: sed tm̄ pcedēs: queri
solet cur non dicitur filius tm̄
genit⁹: sed ꝛ pcedēs: sicut ipse in euāge
lio Iohis ait. Ego ex deo pcessi: vel exi
ui ꝛ veni in mundū. Nō g° tm̄ spūs scūs

procedit a patre:sed etiã filius.Ad qδ
dicimus q̃ cũ vterq̃ ꝓcedat a pr̃e:dis
similiter tamẽ.Nam spũs sanct⁹ vt ait
Aug.in.5°.li.de trini.ꝓcedit a patre:
nõ quõ natus:sed quõ datus vel donuz
filius autẽ ꝓcessit nascendo:exiit vt ge
nitus.Ac p hoc illud elucescit vt põt.s.
cur spũs scũs etiã nõ sit filius:cuz ꝛ ipe
a patre exeat?ideo.s.nõ dr̃ filius:quia
neq̃ natus ẽ sicut vnigenitus:neq̃ fa
ctus vt p dei grãz in adoptionez nasce
retur sicut nos.

Q: non põt distingui a nobis inter
generationẽ filii ꝛ ꝓcessionẽ sp̃s sci.

Inter generationẽ vero filii ꝛ p
cessionẽ spũs sci duz hic viuimus
distinguere nõ sufficimus.Unde
Aug.maximino p̃missã questiõez refri
canti.s.querẽti cur spiritus sanctus nõ
diceretur filius cũ de patris esset suba
respondẽs sic ait.Queris a me si de su
bstãtia patris est filius:de substãtia pa
tris ꝛ spũs sanctus:cur vnus filius ꝛ
alius non sit filius.Ecce respondeo siue
capias siue nõ capias:de pr̃e est filius:
de pr̃e ẽ spũs sanct⁹.sed ille genitus est
iste procedẽs.Ideo ille filius est patris
de quo est genitus.iste autem spiritus
vtriusq̃.quoniaz de vtroq̃ ꝓcedit:sed
cũ de illo loqueret̃ aut de pr̃e ꝓcedit:
quoniam pater processionis eius est
auctor qui talẽ filiũ genuit:ꝛ gignendo
ei dedit:vt etiã de ipso ꝓcederet spirit⁹
sanct⁹.Nam nisi procederet etiã de ipo
nõ diceret discipulis:accipite spiritum
sanctũ:eumq̃ insufflãdo daret:vt a se
quoq̃ ꝓcedere significãs apte oñderet
flãdo qδ spirãdo dabat occulte.Quia
ergo si nasceret̃:non tm̃ de pr̃e nec tm̃
de filio:sed de ambobus vtiq̃ nasceret̃
sine dubio filius diceret̃ amboꝝ.Ac p
hoc q2 filius amboꝝ nullo mõ esset nõ
opportuit nasci eũ de ambobus.ambo
rũ est ergo spũs ꝓcedẽdo de ambobus

Hic dicit q̃ non valet inter duo illa
distingui.

Quid autẽ inter nasci ꝛ proce
dere intersit:de illa excellentis
sima natura loquẽs explicare
quis potest?Non enim oẽ quod ꝓcedit
nascit̃:q̃uis oẽ procedat qδ nascit̃.sic
non omne quod bipes ẽ homo est:q̃uis
bipes sit omnis qui homo est:hoc scio
distinguere aũt inter illã generationem
ꝛ hanc processionẽ nescio:nõ valeo:nõ
sufficio.Ac p hoc q2 ꝛ illa verbi ꝛ ista
ẽ ineffabilis:sicut ꝓpheta de filio loquẽs
ait.Generationẽ eius quis enarrabit?
ita de spũ sancto verissime dicitur.pro
cessionẽ eius quis enarrabit?Satis sit
ergo nobis:quia non ẽ a seipso filius:sz
ab ipso de quo natus ẽ.non est a seipso
spiritus sanctus:sed ab illo de quo pro
cedit.ꝛ quia de vtroq̃ procedit sicut iã
ostendimus.De spiritu scõ quõ ipse de
deo sit:nec tamẽ ipse filius sit:qm̃ proce
dendo nõ nascẽdo legitur esse de deo:iã
supius q̃tum visum ẽ disputauimus.

An spũs sanct⁹ debeat dici ingẽit⁹.

Hunc cõsiderandũ ẽ cũ spirit⁹
sanct⁹ non sit genitus:vtrum
debeat dici ingenitus?Ad qδ
dicim⁹ spiritũ sanctũ nec genitũ nec in
genitũ debere dici.Unñ Aug.ad Oro
sium ait.Spiritũ sanctũ nec genitũ nec
ingenitũ fides certa declarat.quia si di
xerimus ingenitũ duos patres affirma
re videbimur.si autem genitum duos
filios credere culpamur.Sicut enim so
lus filius dicitur genitus:ita ꝛ solus pa
ter dicitur ingenitus:eo q̃ ab alio non
sit.Unde Augustinus in.15°.li.de trini
tate.Pater inquit solus non est de alio
ideo solus appellatur ingenitus.non

quidem in scripturis:sed in consuetudi
ne disputantium:⁊ de re tanta sermonē
qualem valuerint proferentium. Filius
autem de patre natus est:⁊ spiritꝰ san
ctus de patre principaliter ⁊ cōmuni
ter de vtroq; procedit. Ideoq; cum spi
ritum sanctum genitum non dicamus
dicere tamen non audemus ingenitum
ne in hoc vocabulo vel duos patres in
illa trinitate:vel duos qui non sint de
alio quispiam suspicetur. Ecce his ver
bis aperte ostendit spiritū sanctum nec
genitum nec ingenitū debere dici.

Qꝫ hieronimus dicit spiritum san
ctum ingenitum:quod videtur pre
dictis aduersari.

Hieronimus tamen in regulis
diffinitionū vel distinctionuz
contra hereticos spiritū san
ctum dicit ingenitū his verbis. Spiri
ritus sanctus pater non est:sed ingeni
tus atq; infectus.pater non est:quia pa
tris est ⁊ in patre est.processionem ha
bet ex patre ⁊ non natiuitatem . Filius
non est:quia genitus non est . Ecce his
verbis dicitur spiritus sanctus esse inge
nitus.quod videtur aduersari p̄missis
verbis Augustini.

Determinatio ſm dīsas acceptōes.

Sed vt istam que videtur re
pugnantiam de medio abiga
mus:dicimus ꝙ hieronimus
aliter accepit nomen ingeniti : ⁊ aliter
Augustinus . Accipit eniz Aug. ingeni
tum qui vel quod ab alio non est. ⁊ ſm
hoc de solo patre dicitur. Hieronimus
vero ingenitum dicit non genitum . ⁊
ſm hoc de spiritu sancto potest dici.

Ex his verbis hieronimi ostendit
ex qᵒ sensu dixerit spm̄ scm̄ ingenitū.

Quod autem hieronimus ita ac
ceperit ostenditur ex verbis su
is : quibus in eodem tractatu vtitur
faciens talem diuisionem . Omne qꝺ
est aut ingenitū est:aut genitū:aut fa ctū
Est ergo quod nec natū est:nec factū. ⁊
est quod natū est ⁊ factū non ē. ⁊ ē qꝺ
nec natum ē nec factū est. ⁊ est quod fa
ctū est ⁊ natū non ē. ⁊ est quod factuz
est ⁊ natū est ⁊ renatum est. ⁊ est quod
factū est ⁊ natū est ⁊ renatum non est.
Nunc p̄positorū singulis rebus subsistē
tiam destinemus. Quod ergo nec natū
nec factū ē pater est.non eni ab aliquo
ē.quod autē natū ē ⁊ factū nō ē filius ē
qui a p̄re genitꝰ ē:nō factꝰ ē.quod iteꝝ
nec natū nec factū ē spiritꝰ scūs ē :qui a
p̄re ꝓcedit.quod etiā factū ē ⁊ natū nō
ē celū ⁊ terra ⁊ cetera q̄ sunt innascibi
lia.quod autē factū ⁊ natū ⁊ renatū ē
homo est.quod vero factū ē ⁊ natū est
⁊ renatū nō ē:aīalia sunt. Ecce his v̄bis
oñdit hiero. se ingenitū accipe non ge
nitū. alr̄ eni nō esset p̄missa diuisio ve
ra.s.oē quod ē aut ingenitū aut genitū
aut factū ē.atq; in diuisiōis huiꝰ ꝓsecu
tōe in assignatōne ingeniti vbiq; ponit
nō natū.

Qꝫ gemina ē ꝓcessio spūs sancti.

Preterea diligēter annotādū
ē.ꝙ gemina ē ꝓcessio spūs sci
eterna videlz que ineffabilr̄ est
qua a p̄re ⁊ filio eternalr̄ ⁊ sine tp̄e pro
cessit. ⁊ tp̄alis qua a p̄re ⁊ filio ad scifi
candā creaturā ꝓcedit. ⁊ sic ab eterno
coīter ac silr̄ ꝓcedit a p̄re ⁊ filio:ita ⁊ i
tp̄e coīter ⁊ silr̄ ab vtroq; ꝓcedit ad cre
aturā:nō diuisim a p̄re in filiū ⁊ in filio
ad creaturaz. Vñ Aug. in. 15ᵒ. li. de tri.
ait. Spūs scūs nō de p̄re ꝓcedit i filiuz
⁊ de filio ꝓcedit ad scificandā creaturā
sz silr̄ de vtroq; ꝓcedit:q̄uis hᵒ filio p̄r
dederit:vt sic de se ita et de illo ꝓcedat

De tp̄ali ꝓcessione specialiter agit.

De tpali autē ꝓcessiōe Beda i omelia dñice prime pᵒ ascensi onē ita loqtur. Cuȝ grā spūs sci daƭ hoibus: profcō mittiƭ spiritus a pr̄e: mittitur ⁊ a filio. ꝓcedit a patre ꝓcedit ⁊ a filio. ⁊ eiᵒ missio ē ipsa ꝓces sio. His v̄bis oñdit apte donationem grē spūs sci dici ꝓcessionē vel missionez eiusdē. sed cū donatio siue datio non sit nisi tpalis: cōstat q̄ ⁊ hec ꝓcessio siue missio tpalis ē. Hāc quoqȝ tpalē spiritᵒ sci ꝓcessionē Augꝰ. in. 15ᵒ. li. de tri. insinu at dicēs spiritū scm̄ ꝓcessisse a xp̄o: qñ post resurrectionē insufflauit in discipu los his v̄bis. Cū resurrexisset christᵒ a mortuis ⁊ apparuisset discipul' insuffla uit ⁊ ait. accipite spm̄ scm̄: vt eū etiā de se ꝓcedere oñderet. ⁊ ipse ē v̄tus que de illo exibat: vt legiƭ in euāgelio. ⁊ sana bat oēs. Et ut oñderet hāc ꝓcessionem spūs sci nō esse aliud q̄ȝ donationē vl' da tionē ipsius spūs sci: addit post resurre ctionē dñs Jesus bis dedit spm̄ sanctuȝ semel in terra ꝓpter dilectionē ꝓximi ⁊ iterū de celo ꝓpter dilectionē dei. qa ꝑ ipsū donū diffundiƭ charitas in cordi bus nr̄is: qua diligimᵒ deū ⁊ ꝓximū.

Q: aliqui dicūt spiritū sanctuȝ non dari: sed dona eius.

Sunt autē aliq qui dicūt spm̄ scm̄ ipsū deū nō dari: sed dona eius: que nō sūt ipse spūs scūs Et vt aiūt: spūs scūs dr̄ dari cū grā eiᵒ que tamē nō ē ipse datur homini. ⁊ hᵒ dicūt Bedā sensisse in supioribus v̄bis quibᵒ dicit spm̄ scm̄ ꝓcedere cuȝ ipsius gratia datur hominibus: tanq̄ȝ non ip semet detur: sed eius gratia.

Q: ipse spūs sanctus qui deus est ⁊ datur ⁊ mittitur.

Sed q̄ȝ ipse spiritus scūs qui deus est ⁊ tercia in trinitate persona detur: aperte osten dit Augustinus. in. 15ᵒ. li. de tri. ita di cēs eundē spm̄ scm̄ datū cuȝ insufflasset Jesus. de qᵒ mox ait. Ite: baptisare oēs gentes in noie pr̄is ⁊ filii ⁊ spūs sancti. nō debemus ambigere. Ipse ergo est q etiā de celo datᵒ ē die pēthecostes: quō ergo deus nō ē qui dat spm̄ scm̄? immo quātus deᵒ ē qui dat deū? Ecce his ver bis apte dicit spm̄ scm̄ ipsū. s. deuȝ dari hoibus a pr̄e ⁊ filio. ⁊ q̄ȝ ipse spūs scūs qui deus ē ac tercia in trinitate ꝑsona: nobis detur: nr̄isqȝ infundaƭ atqȝ illaba tur mētibᵒ. aperte oñdit Ambro. in li. primo de spū scō dicēs. licet multi dicanƭ spūs. q̄ legr̄. qui facit angelos suos sp̄s vnᵒ tñ ē dei spūs. Ipsum ergo vnū spm̄ ⁊ apl'i ⁊ ꝓphete sunt cōsecuti. sicut etiā vas electōnis dicit: q̄ vnū spm̄ potaui mus: quasi eū qui nō queat scindi: sed in fundaƭ animis ⁊ sensibus illabaƭ: vt se cularis sitis restringat ardorē. qui sp̄s scūs n̄ ē de natura reꝝ corpaliū: nec de suba inuisibiliū creaturaꝝ. His verbis apte dic̄ spm̄ scm̄ ipm̄ qui creatura n̄ ē infūdi mētibus nr̄is. Itē in eodē. Ois mutabil' ē creatura: sȝ n̄ mutabil' spūs scūs. Quid āt dubitē dicere: q̄ datᵒ est ⁊ spūs scūs: cū scriptū sit. charitas dei diffusa ē in cordibᵒ nr̄is ꝑ spm̄ scm̄ qui datus ē nobis. Qui cū sit inaccessibilis natura: receptabil' tñ ꝓpter suā bonita tē nobis ē cōplēs v̄tute oia: sȝ q solis ꝑ ticipeƭ iustis: siplex suba. opulēs v̄tutibᵒ vnicuiqȝ p̄sens: diuidēs de suo singulis: ⁊ vbiqȝ totus. Incircūscriptus ergo est ⁊ infinitᵒ spūs scūs: qui discipl'oꝝ sensᵒ sepatoꝝ infudit: queȝ nihil pōt falllere Angeli ad paucos mittebanƭ: spūs aūt sanctus populis infūdebatur. Quis gᵒ dubitet quin diuinū sit quod infūditur simul pluribus: nec videtur? Unus est spūs scūs qui datus ē oibus: licȝ sepati apl'is. Et hic apte dicit Ambro. q̄ȝ spūs

scũs qui ẽ subã simplex: cũ sit vnus dat pluribus. Alia quoq; auctoritate hoc idem astruitur scilicet q spiritus scũs q est filio equalis hoibus detur. Ait enim Aug. de verbis aplĩ. Si charitas dei diffusa est in cordibus nostris p spiritũ sanctũ qui datus ẽ nobis. a quo datur? ab illo qui dedit dona hoib⁹. que dona? spiritũ sanctũ qui tale dat donũ qual est ipse. magna ẽ misericordia eius. donũ dat equale sibi: quia donũ eius spũs scũs est. p̃missis ⁊ aliis pluribus auctoritatibus apte mõstrat q spũs equalis patri ⁊ filio nobis datur. nec iõ tamen minor ẽ pr̃ ⁊ filio. Unde Aug. in. 4°. li. de tri. Nõ iõ miorẽ eẽ spm̃ scm̃ q2 cũ pater misit ⁊ filius arbitrandum est.

An viri sancti ecclesie p̃lati dent vel dare possint spiritum sanctum.

Hic querit vtrũ ⁊ viri sci dent vl dare possint aliis spm̃ scm̃ Quẽ si aliis dant: cuz eius donatio supra sit dcã pcessio: videt ab eis pcedere spũs scũs vel mitti. sed creator a creatura nõ pcedit vel mittit. Restat ergo vt ipsi nõ dent spm̃ scm̃ nec dare possint. Unñ Aug. in. 15°. li. de tri. Nõ aliqs discipłoꝝ xp̃i dedit spz scm̃. Orabãt quippe vt veniret in eos quibus manũ imponebãt. nõ ipsi eũ dabãt. quẽ morẽ in suis p̃positis etiã nũc seruat ecclesia Deniq; ⁊ Symõ magus offerẽs apl̃is pecuniã: nõ ait. date ⁊ mihi hãc ptãtez vt dem spm̃ scm̃: sed cuicũq; ingt imposuero man⁹ accipiat spm̃ scm̃. q2 nec scriptura supius dixerat. Vidẽs ãt symon q2 aplĩ darẽt spm̃ scm̃: sz dixerat. vidẽs ãt symon q2 p ipositõez manuũ apłoꝝ daret spũs scũs. Ecce his v̾bis oñdit Aug. nec apłos nec alios eccl̃ie p̃latos dedisse vel dare spm̃ scm̃.

Q' n̄ pñt dare spm̃ scm̃ hic docet.

Et qđ plus ẽ nõ posse etiã dare dic in eo. li. subdens de xp̃o. Scriptũ ẽ q accepit a pr̃e p missionẽ spũs sci: ⁊ effuderit. i q° vtraq; natura mõstrata ẽ: hũana. s. ⁊ diuia. accepit qppe vt hõ: effudit vt de⁹. nos ãt accipe quidẽ hoc donũ possum⁹ p modulo nr̃o: effũdere v̾o sup alios nõ vtiq; possum⁹: sed vt hoc fiat deũ sup ipos a q° id efficit inuocam⁹. His v̾bis exp̃sse dic nos spm̃ scm̃ nõ posse sup alios effũdere id est aliis dare.

Quod videtur cõtrarium.

Sed huic videt contrariũ qđ apłus ad Gallathas de se loquẽs ait. Qui tribuit vobis spm̃ ⁊ opat v̾tutes i vob. Ecce euident dicit se tribuisse spm̃. sed intelligendũ ẽ apłz dixisse: h° n̄ q2 hr̃et ptãtẽ ⁊ auctẽ dãdi spm̃ sanctum: sed q2 misteriũ hũit in q° dabat a deo spũs scũs. Ut. n. ait Aug. sup eundẽ locũ exponẽs illud aplĩ v̾bũ. ab apło p̃dicata ẽ eis fides: i qua p̃dicatõe aduentũ ⁊ pñtiaz spũs sci senserãt: sic illo tpe i nouitate inuitatõnis ad fidẽ: etiã sensibilib⁹ miracl̃is pñtia sci spũs appebat. vt in actib⁹ apłoꝝ legi̾. apte hic oñdit quõ illis spm̃ sanctũ tribuerit apłs. nõ vtiq; ipsũ mittẽdo i eos sz p̃dicãdo eis fidẽ xp̃i: quã illis recipiẽtib⁹ q spũs scũs in eis essz aliqb⁹ signis visibilib⁹ mõstrabat. Nõ g° homines q̃tũcũq; sci dare pñt spm̃ scm̃.

Utrũ spũs sanctus detur a seipso.

Hic cõsiderandũ ẽ cũ spũs scũs det hoib⁹ a pr̃e ⁊ filio: qđ est ipz tpalr pcedere ab vtroq; vel mitti: vtrũ etiã a seipso det. si dat a se ⁊ pcedit vl mittit a se. Ad qđ dicimus q2 spũs scũs ⁊ de⁹ ẽ ⁊ donũ siue datũ: ⁊ iõ dat ⁊ dat. dat qdẽ iq̃tũ de⁹: ⁊ dat in q̃tũ donũ. Cũ ãt donatõ siue datõ spũs sci sit opa° dei: ⁊ cois sit ⁊ idiuisa opa°

trium ꝑsonaruꝫ:donaẗ itaqꝫ spūs scūs non tm̄ a patre ⁊ filio:sed etiā a seipso. Vn̄ Aug᷒.in.15.li.de tri.ait ꝙ seipsum dat. Sicut inquit corpus carnis nihil ē aliud ꝙ̄ caro:sic donū spūs sancti nihil ē aliud ꝙ̄ spūs scūs. Intm̄ ergo donum dei ē inq̄tū daẗ eis quibꝰ datur. apud se aūt deus est etsi nemini daẗ:qꝛ deus erat pr̄i ⁊ filio coeternꝰ anteꝙ̄ cuiquā dareẗ. Nec qꝛ illi dant ⁊ ipse daẗ iō minor ē illis. Ita enī datur sicut dei donuꝫ vt etiā seipsuꝫ det sicut deus. Nō enī dici pōt nō esse sue ptātis:de quo dcm̄ est. Spūs vbi vult spirat. Ecce apte dicit ꝙ spūs scūs seipsuꝫ dat. Si enī spiritus sanctꝰ seipsuꝫ dare nō pōt:⁊ eū pr̄ dare pōt ⁊ filius. pōt itaqꝫ aliqd pr̄ ⁊ filiꝰ quod nō pōt spūs scūs. Item si pater ⁊ filius dāt spm̄ scm̄:nec ipse dat aliquid: ergo pater opatur ⁊ filius qđ nō opatur spūs scūs. dat ergo spūs scūs seip̄ꝫ Si autē seipsū dat:tunc ⁊ a seipso procedit ⁊ mittiẗ. quod vtiqꝫ verū ē. Nam ꝓcessio tpalis spūs sci vel missio ipsius est donatio ⁊ ipsa dei opatio. procedit ergo spūs scūs tpal̄r a se: ⁊ mittitur a se:quia datur a se.

Non ē mirū si spūs scūs dr̄ mitti vl̄ ꝓcedere a se:cum etiam filius dicaẗ mitti a se.

E autē mireris ꝙ spūs sanctꝰ dr̄ mitti vel ꝓcedere a se. Nā ⁊ de filio dei dic̄ Aug᷒.in.2°. li.de tri.ꝙ nō tm̄ a pr̄e missus ē:sꝫ etiaꝫ a seipso ⁊ a spū scō:querēs quō filiꝰ vel spūs scūs sit missus:cū vterqꝫ sit vbiqꝫ tanꝙ̄ deꝰ. Nā vterqꝫ inq̄t Aug᷒. legitur missus. de spū scō enī legi̇̄. quē mittꝫ pater in noīe meo. Et itē. Si abiero mittā eū ad vos. Et filiꝰ de se dicit. Exivi a pr̄e ⁊ veni in mūdū. Et apl̄s dic̄. Misit deꝰ filiū suū. In propheta autē dictū ē ex ꝑsona dei. Celū ⁊ terrā ego impleo Itaqꝫ vbiqꝫ deus ē:vbiqꝫ ergo ē filius vbiqꝫ ē etiā spūs scūs. Illuc ergo missus ē filius ⁊ spiritus sanctꝰ vbi erant.

Quō intelligēda sit missio vtriusqꝫ.

Uocirca querenduꝫ ē quomō intelligatur missio filii vel spiritus sancti. Pater eniꝫ solus inquit Aug᷒.in eodē:nusquam legi̇̄ missus:sed filius ⁊ spūs sanctꝰ. Et de filio ꝓmū videamꝰ quō missuꝫ eū apostolus dicat. Misit deus filiū suū factū ex muliere. vbi satis ōndit:eoipso missū filliuꝫ quo factuꝫ ex muliere. proinde mitti a patre sine spū sancto nō potuit:quia pr̄ intelligitur misisse eū cū fecit ex femina quod vtiqꝫ n̄ fecit sine spū sancto. Ecce hic dicit filiū missuꝫ a pr̄e ⁊ spū sancto

Qꝛ a spiritu sancto filius sit missus auctoritatibus confirmatur.

T ꝙ a spiritu sancto filius sit missus vt ait Aug᷒.in eodem auctoritatibꝰ cōfirmaẗ. Ipse xp̄s dicit ꝑ ysaiā. Nūc misit me dominꝰ ⁊ spūs eius. De hoc Ambro.in li.2°. de spū scō ita ait. Quis est qui dicit. misit me dominꝰ ⁊ spūs eius:nisi qui venit a patre vt saluos faceret peccatores Jesus xp̄s. ergo ⁊ pr̄ filiū misit ⁊ spiritus Idē in eodē. Datꝰ ē a pr̄e vt ysaias dic̄ Puer natus ē nobis ⁊ filius datꝰ ē nobis. Datus ē audeo dicere:⁊ a spū:qꝛ ⁊ a spū missus ē. Dic̄.n.filiꝰ dei. Sp̄s dn̄i sup me:ꝓpt̄ qđ vnxit me. euāgelisare paupibꝰ misit me. p̄dicare captiuis rēissiōꝫ ⁊c̄. qđ cū de libro ysaie legeret:ait ī euāgelio. hodie ꝯpleta ē hec scriptura ī auribus vestris:vt de se dictū significaret. Bene autē dixit super me:quia q̄si filius homīs ⁊ vnctus est ⁊ missus ad p̄dicandū. Nā ƀm diuinitatē non super xp̄m est spūs:sꝫ in xp̄o. Ecce ex his vbi

ostendit Ambrosiꝰ filium esse missum ⁊ datū nobis non tm̄ a patre:sed etiaꝫ a spiritu sancto.

Qꝫ filius sit datus etiā a seipso.

Einde ostendit esse datū etiā a seipso:ita dicēs ī eodē li. cuꝫ nō diffinitū fuerit p ꝓphāꝫ a q° datus sit filiꝰ:oñdit̄ datus grā trinitatis:vt etiā filius ipse dederit. Ecce hic dicit ꝙ filiꝰ se dedit:quia trinitas eum dedit. Si autē filiꝰ a se datus est:a se ergo missus ē:⁊ a se processit. ⁊ hoc vtiqꝫ verū est ⁊ concedi oportet:cum eius missio sit diuina opatio.

Qꝫ filius sit missus a se.

Uod autē a se mittatur Augustinus astruit in libro. 2° de trinitate dicens. Forte aliqs cogat vt dicamꝰ etiā a seipso missuꝫ eē filiū. quia marie cōceptus ⁊ partus operatio trinitatis est. Sed inquit aliquis quō pater eū misit si ipse se misit? Cui respondeo querēs vt dicat quomō euꝫ pater sanctificauit:si ipse se sanctificauit. Utrūqꝫ eni dominus ait. Quem pater inquit sanctificauit ⁊ misit in hunc mūdū. Et alibi. Ego pro eis sanctifico meipsum. Item quero quomodo pater eum tradidit:si ipse se tradidit. Utrūqꝫ enim legitur. Credo ꝙ respondebit:si probe sapit. quia vna voluntas est patris ⁊ filii:⁊ inseparabilis operatio Sic ergo intelligat illā incarnationem ⁊ ex virgine natiuitatē in qua filius intelligitur missus:vna eademqꝫ opatione patris ⁊ filii insepabiliter esse factam: non inde sepato spiritu sancto. ergo a patre ⁊ filio missus ē idē filius:quia a patre ⁊ a verbo eius factū est vt mitteretur:id est incarnatus hominibꝰ appareret. Non eni missus ē mutando locuꝫ qꝛ in mūdo erat. quapropter pater inuisibilis vna cū filio secū inuisibili:eūdē filiū visibilē faciēdo:misisse eū dictus ē Qui si ita visibilis fieret vt cum patre inuisibilis esse desisteret:id est si substantia inuisibilis verbi in creaturā visibileꝫ mutata ⁊ trāsiens verteretur:ita missus a patre intelligeret̄ filiꝰ:vt tm̄ missus:non etiā cū p̄re mittēs inueniretur Cū vo sic accepta ē forma fui vt maneret incōmutabilis forma dei:māifestuꝫ est ꝙ a patre ⁊ filio nō a parētibus fcm̄ sit ꝙ appareret in filio:id est ab inuisibili patre cū inuisibili filio idem ipse filius visibilis mitteretur.

Summatim colligit que ex p̄dictis assumūtur.

X supradictis aperte mōstratur ꝙ filius missus ē a patre ⁊ a spū sancto ⁊ a seipso:⁊ q̄ sit ipsa missio. s. incarnatio id est ꝙ fcūs est homo:per quod visibilis apparuit quod est opus cōmune patris ⁊ filii ⁊ spūs sancti.

Questio cur dicit a meipso nō veni.

Ed adhuc opponitur:si filius a seipso missus ē:cur ergo ait a meipso nō veni? Ad h° Augustinus respōdet in. 2°. libro de trini. dicēs hoc dcm̄ eē ꝭm formam serui:ꝭm quā nō fecit vt mitteret̄. i. nō ē opatus incarnationē:sed ꝭm formā dei.

Utꝝ semel tm̄ missus sit filiꝰ:an sepe

Ic q̄rit̄ vtꝝ semel tm̄ missus sit filiꝰ:an sepe mittat̄? Si eni missio filii ipsiꝰ tm̄ īcarnatio est cuꝫ semel tm̄ incarnatus sit:⁊ semel tm̄ videtur missus. at si sepe mittitur: est ⁊ alia eius missio q̄ꝫ incarnatio. Sed que est illa:nunqd eterna genitura missio eius dicēda ē:an etiā alia missio querenda est?

Qꝫ duobus modis dr̄ filius mitti.

D quod dicim⁹ q̄ duob⁹ mo
dis dicitur filius mitti p̄ter
illā eternā geniturā: que inef
fabilis est: ſm quā et iā missus possꝫ di
ci: vt videt̄ quibusdā: sed meli⁹ ⁊ veri⁹
ſm eam dicitur genit⁹. p̄ter eā ergo du
obus modis dicit̄ mitti. s. vel cuꝫ visibi
liter mūdo apparuit carne indut⁹: vel
cū se in animas pias sic transfert: vt ab
eis pcipiatur ac cognoscat̄. Hos duos
missionis modos Aug. apte distiguit
in. 4°. li. de trinitate dicēs. Non eo ipso
q̄ de patre nat⁹ est missus dicit̄ filius: sꝫ
vel eo q̄ nō apparuit huic mūdo vbuꝫ
caro factū. Unde dicit: a patre exiui ⁊
veni in mundū. vel eo q̄ ex tpe cuiusq̄
mēte pcipitur: sicut dictum ē de sapien
tia. Emitte illaꝫ de celis sanctis tuis: ⁊
a sede magnitudinis tue: vt mecuꝫ sit ⁊
mecū laboret. i. doceat me laborare. Et
tūc vnicuiq̄ mittitur cū a quoq̄ cogno
scitur atq̄ pcipitur: quantū cognosci ⁊
pcipi potest pro captu vel pficientis i
deum: vel pfecte in deo anime rōnalis.

Q: ſm alterū semel ⁊ ſm alteum sit
sepe missus: ⁊ ſm alterū vt sit hō: ⁊
ſm alteꝝ vt sit cum homine.

Cce distincti sunt duo modi
missionis filii: ⁊ ſm alteruꝫ se
mel tm̄ missus ē dei filius: ſm
alterū sepe missus ē ⁊ mittitur cottidie
Nā ſm alterū missus ē vt sit homo: qđ
semel tm̄ factū est: ſm alterū vero mit
titur: vt sit cū homine: quo modo cotti
die mittitur ad sanctos: ⁊ missus ē eti
am ante incarnationē ad omnes scōs:
qui ante fuerūt: ⁊ etiā ad angelos. Un̄
Aug. de filio. i. de sapia patris loquens
in. 4°. li. de trini. ait. Aliter mittit̄ sapia
vt sit cū hoie: aliter missa ē vt sit homo
In aias enī sanctas se transfert: ⁊ ami
cos dei ⁊ pphetas cōstituit: sicut etiaꝫ
implet sanctos angelos: Sed cū venit
plenitudo tempis missa ē: non vt imple
ret angelos: nec vt esset angelus: nec vt
esset cū hoibus nec in hoibus tm̄: vt an
tea in patribus erat: ⁊ in pphetis: sed
vt ipsū verbū fieret caro. i. homo.

Q: ſm alterū modū dicitur missus
in mundū: ſm alterum non.

Reterea notandū est q̄ cū his
duobus modis mittatur fili⁹
ſm alterū dicit̄ missus in mū
duꝫ: ſm alterū vero nō. Eo enīꝫ modo
missus in mundū dr̄: quo visibilis mū
do apparuit. Unde Aug. in eodē libro
ait. Cū ex tpe cuiusquā mente pcipitur
mitti quidē dicitur: sed nō in hūc mun
dū. Nō enī sensibiliter apparet. i. corpo
poreis sensibus presto est. Nā ⁊ nos ſm
q̄ mente aliquid eternū capim⁹: non in
h° mundo sum⁹: ⁊ omniuꝫ iustoꝝ spūs
etiā in carne viuentiū: inq̄tū diuina sa
piūt nō sunt in hoc mūdo. Ex predictis
liquet q̄ p̄ter ineffabilē geniturā duo
bus modis mittit̄ filius. s. cū visibiliter
apparuit: vel inuisibilr̄ pcipit̄ mente.

Cur pater nō dicitur missus: cuꝫ ab
aliquo cognoscitur filius.

Ic queritur cur pr̄ nō dicitur
missus: cuꝫ ex tpe a quoq̄ co
gnoscitur sicut filius. Ad qđ
dicim⁹: q2 i eo ē pricipii auctoritas: qui
nō hꝫ de q° sit a quo fili⁹ ē ⁊ spūs scūs
Pr̄ enī ē vt ait Aug. in eodē li. pricipiū
diuinitatis toti⁹: vel si meli⁹ dr̄ deitatis
q2 principiū filii ⁊ spūs sci. Nam vt ait
Aug. in eodē. Si voluisset etiaꝫ de⁹ pr̄
p subiectā creaturā visibilr̄ appareret
absurdissime tñ aut a filio queꝫ genuit
aut a spū scō q de illo pcedit miss⁹ di
ceret. Cōgruēter āt ille dicit̄ missus q
in carne apparuit misisse: aut ille qui in
ea non apparuit.

Deoqꝫ putauerūt quidā heretici
cū pater non sit missus: sed filius
⁊ spiritus sanctus: patrē esse ma
iorē: ac filiū miorē ⁊ spiritū sanctū: atqꝫ
patrē quasi maiorē misisse: vtrunqꝫ q̄si
minorē. quod Augustinus improbat in
4°. li. de trinitate illis contradicēs. Nō
ideo inquit arbitrandū ē minorē esse fi
lium ꝙ missus ē a patre: nec iō minorez
spiritū sanctū: quia ⁊ pater euz misit ⁊
filius. Siue eni ꝓpter visibilē creaturā
siue ꝓpter principii cōmendationē: nō
ꝓpter inequalitatē vel imparilitatē vł
dissimilitudinē substantie in scripturis
hec posita intelligunt̄. Non ergo ideo
pater dicitur misisse filiuz vel spiritum
sanctū ꝙ ille esset maior ⁊ illi minores
sed maxime ꝓpter auctoritatē pricipii
cōmendandaz. ⁊ qꝛ in visibili creatura
nō sicut illi apparuit. Ecce ostensum est
que sit missio filii: ⁊ quibus modis mit
tatur.

De missione spiritus sancti que fit
duobꝰ modis visibiliter ⁊ inuisibilił

Unc de spū sancto videndum
est p̄ter illā ineffabilez ⁊ eter
nā ꝓcessionē qua ꝓcedit a pa
tre ⁊ filio: ⁊ nō a seipso: que sit eius tem
poralis ꝓcessio: que dicit̄ missio siue do
natio. Ad quod dicimꝰ ꝙ sicut filiꝰ du
obus modis dicitur mitti. Uno quo vi
sibiliter apparuit: altero quo inuisibilł
castis mētibus ꝑcipitur. Ita ⁊ spiritus
scūs a patre ⁊ filio ac seipso duobꝰ mo
dis ꝓcedere siue mitti siue dari dicitur
vno visibiliter: altero inuisibilł. Datus
eni est visibilis creature demōstratione
sicut in die penthecostes aliisqꝫ vicibus
⁊ datur cottidie inuisibilł illabēdo mē
tibus fidelium.

Prius de illo modo missionis qui fit
visibiliter.

T primo agamus de illo mis
siōis modo qui fit visibili spē
De hoc Augustinus in. 2°. li.
de trinitate ita ait. In promptu ē intel
ligere de spū scō cur missus ⁊ ipse dicat̄
Facta ē eni quedā creature spēs ex tem
pore: in qua visibiliter ostēderet̄ spiritꝰ
scūs: siue cū in ipsuz dominū corporali
specie colūbe descendit: siue cuz die pen
thecostes factus ē subito de celo sonus
quasi ferretur flatus vehemens: ⁊ vise
sunt illis lingue diuise sicut ignis: qui ⁊
insedit sup singulos eoꝝ: hec oꝑatio vi
sibiliter expressa ⁊ oculis oblata morta
libus: missio spiritus sancti dicta est
nō vt appareret eis ipsa substātia: qua
⁊ ipse inuisibilis ⁊ incōmutabił ē sicut
pater ⁊ filius: sed vt exterioribus visis
corda hominū cōmota a tēꝑali mani
festatōe veniētis: ad occultā eternitatez
semꝑ p̄sentis cōuerterētur. Ecce his ver
bis aꝑit Aug. illū modū missionis qui
visibilł exhibetur: cū tn̄ ipse spūs in sui
natura non videat̄. Qui nec in illis cre
aturis magis erat q̄ꝫ in aliis: sed ad ali
ud. In illis eni erat vt ꝑ eas ad hoies
venientes ostenderetur esse in illis: ad
quos creature ille veniebant. Non eniz
spiritus sanctus temporali motu tunc
venit vel descendit in homines: sed per
temporalem motum creature significa
ta est spiritualis ⁊ inuisibilis spiritus
sancti infusio. Et vt apertius dicaz per
illū modū missionis spiritus sancti cor
poraliter exhibitum: monstrata ē spiri
tualis ⁊ interior missio spiritꝰ sancti si
ue donatio: de qua agendum est.

Cum filius sit minor patre ꝯm for
mā creatā in qua apparuit: cur nō
⁊ spiritus sanctus similiter.

Sed prius querenduz est: cum filius dicat minor patre fm missionē: qua in forma creata apparuit: cur spūs sanctus nō dicatur similiter minor patre cū in forma creata apparuerit? Nam de filio ꝙ minor sit patre fm formā q̄ missus apparuit aperte ostendit Augustinus in. 4°. lib° de trinitate dicēs. Misit deus filiū suū factuz ex muliere: factum sub lege vsqȝ adeo ꝑuū vt factū: itaqȝ eo missuz quo factū. fateamur ergo factū minorē ⁊ in tantū minorem inq̄tum factū: ⁊ intātū factū inq̄tū missuz. Ecce habes q2 filius inq̄tū ē missus. i. factus minor ē patre. Cur ergo spūs scūs nō dicit̄ minor p̄re cū ⁊ ip̄e creaturā assūpserit ī qua apparuit. q2 al̄r spūs scūs assūpsit creaturā ī q̄ appuit: al̄r fili⁹. Nā fili⁹ accepit per vnionē: spiritus vero non. filius eniz accepit hominē ita vt fieret hō: spūs vero sanctus nō ita accepit columbaz vt fieret columba. De hoc Augustinus in. 2° li. de trinitate ita ait. Ideo nusquaz scriptū est ꝙ deus pater maior sit spiritu sancto: vel spūs scūs minor patre. quia non sic ē assumpta creatura in qua appareret spūs scūs: sicut assumptus est filius hoīs: in qua forma ipsius dei vbi ꝑsona p̄sentaret̄. nō vt haberet verbū dei sicut alii sancti sapiētes: sed ꝙ ipsuz verbū erat. Aliud ē enī verbuz in carne aliud verbū caro: id est aliud ē verbuz in hoīe: aliud ē verbū homo. Caro enī ꝓ hoīe posita ē in eo ꝙ ait verbū caro factū est. Non ergo sic assumpta ē creatura in qua apparuit spūs scūs: sicut assumpta ē caro illa ⁊ humana forma ex virgine maria. Non enī columbā vel illum flatū vel illum ignez beatificauit sibiqȝ in vnitatē ꝑsone cōiunxit spūs scūs in eternū. apte ex p̄dcīs cōsū ē fm quid filius minor dicat̄ p̄re: ⁊ q̄re fili⁹ dicat̄ p̄re minor ⁊ non spiritus sanctus.

Q' filius fm ꝙ homo factus est nō mō patre sed spiritu sancto ⁊ etiā seipso minor est.

Notandū autez ꝙ filius fm ꝙ homo factus ē: non tm̄ patre sed spiritu sancto ⁊ etiā seip̄o minor dicit̄. ⁊ ꝙ etiā seipso minor dicatur fm formā serui Augustinus ostēdit in primo libro de trinitate dicens. Errauerūt homines ea que de xp̄o fm hominē dicta sunt: ad eius substantiā que sempiterna ē transferentes. Sicut illud quod ipse dominus ait. Pater maior me est: quod ꝑpter formā serui vitas dicit: fm quē modū etiā seipso minor ē filius: quo mō enī non etiā seipso minor est factus: qui seipsuz exinaniuit formā serui accipiēs. Non enī sic accepit formā serui vt formā dei āmitteret: in q̄ erat equalis patri. In forma ergo dei vnigenitus patris est equal' patri. In forma serui etiā seipso minor est. Nō ergo immerito scriptura dicit vtrūqȝ. s. ⁊ eq̄lez patri filiū: ⁊ patrē maiorem filio. Illud enī ꝑpter dei formā: hoc autem ꝑpter formā serui intelligit̄. De hoc eodem in li. 2°. de trinitate ait. Dei filius equal' ē patri fm dei formā in qua est: ⁊ minor patre fm formā serui quā accepit: in q̄ nō mō p̄re: sed etiā spū scō: nec hoc tm̄ sed etiam seipso minor inuentus est. propter quā vt idem ait in libro cōtra maximinū hic etiam nō tm̄ patre: sed etiā seipso spirituqȝ sancto minor factus est ⁊ etiā minoratus ē paulominus ab angelis. Est ergo dei filius vt ipse ait ī. 2° li. de trinitate deo patri natura equalis habitu minor id est in forma serui quā

accepit. His auctoritatibus apte osten
ditur filius ꝫm formā serui minor p̄re
⁊ seipso ⁊ spiritu sancto.

Hylarius aliter. s. ꝙ pater sit maior
nec filius tamē minor.

Ilarius autem dicere videť
ꝙ pater sit maior filio: nec
tamē filius sit minor p̄re. Pa
ter eni dicitur maior propter auctorita
tē: quia in eo est auctoritas generatōis
ꝫm quā dicit pater maior me est. ⁊ apo
stolus. Donauit ei nomē quod est super
oē nomē. Cum g° ait pater maior me ē
hoc est acsi diceret: donauit mihi nomē
Si ergo inquit Hylarius in libro. 9. de
trinitate. Donantis auctoritate pater
maior est: nunqd ꝑ doni cōfessionē fili⁹
minor ē? Maior itaq₃ donās est: sed mi
nor iam nō est cui vnū esse donatur. ait
enī. Ego ⁊ pater vnū sumus: si non hoc
donatur Jesu vt confitendus sit in glo
ria dei patris minor patre est. Si autē
in eadē gloria ei donatur esse qua pater
est: habes ⁊ in donātis auctoritate: qa
maior est. ⁊ in donati confessione: quia
vnū sunt. Maior itaq₃ pater filio est: ⁊
plane maior cui tm̄ donat esse q̄ᵭtus est
ipse cui innascibilitatis esse imaginez sa
cramento natiuitatis impartit: quam
ex se ī forma sua generat. audisti lector
quid sup hoc dicat Hylarius: cuius ver
ba vbicunq₃ occurrerint diligenter no
ta pieq₃ intellige.

De missione spiritus sancti qua inui
sibiliter mittitur.

Am nunc accedamus ad assi
gnandā missionē sp̄us sancti
qua inuisibiliter mittiť in cor
da fideliū. Nam ipse spiritus sanctus q
deus est ac tercia in trinitate ꝑsona: vt
supra ostensum est a patre ⁊ filio ac se
ipso temporaliter ꝓcedit. i. mittitur ac
donatur fidelib⁹. sed que sit ista missio
siue donatio: vel quō fiat ꝯsiderādū est.

Premittitur quiddā ad hanc osten
sionē necessariū. s. ꝙ sp̄us scūs ē cha
ritas qua deū diligim⁹ ⁊ proximū.

Oc autē vt intelligibilius do
ceri ac plenius ꝑspici valeat:
p̄mittendū ē quiddaz ad hoc
valde necessariū. Dictū quidez est sup̄
⁊ sacris auctoritatibus ostensum ꝙ spi
ritus sanctus amor ē patris ⁊ filii quo
se inuicē amāt ⁊ nos. His autez adden
dū est ꝙ ipse idē sp̄us sanctus est amor
siue charitas qua nos diligimus deum
⁊ ꝓximū. que charitas cū ita est in no
bis vt nos faciat diligere deū ac proxi
mū: tūc sp̄us sanctus diciť mitti ac da
ri nobis. ⁊ qui diligit ipsam dilectōez
qua diligit proximū in eoipso deuz dili
git. quia ipsa dilectio deus ē. i. sp̄us san
ctus.

Auctoritatibus ita confirmat.

E autē in re tanta aliquid de
nostro influere videamur: sa
cris auctoritatibus quod di
ctū est corroborem⁹. De hoc autē Aug⁹
in. 8°. li. de tri. ait. Qui proximū diligit
consequēs ē vt ipsam p̄cipue dilectionē
diligat. deus āt dilectio ē: consequēs g°
est vt p̄cipue deū diligat. Item in eodē
deus dilectio est vt ait Johs aplus: vt
quid ergo imus ⁊ currim⁹ in sublimia
celoꝝ ⁊ ima terrarū querētes eum qui
est apud nos: si nos velimus esse apud
eū. Nēo dicat non noui quid diligam
diligat fratrē ⁊ diligat eādē dilectionē
Magis enī nouit dilectionem qua dili
git q̄ fratrez quē diligit. Ecce iaz pōt
notiorē deū habere q̄ fratrē: plane no
tiorē: qr presentiorē: quia interiorez: qr
certiorē. āplectere dilectōez deū: ⁊ dile
ctione amplectere proximū. Ipsa est

dilectio que oēs bonos angelos ⁊ oēs dei seruos cōsociat vinculo scitatꝪ. quāto ergo sanctiores sumꝰ: quāto a tumore sup̱bie inaniores: tāto sumꝰ dilectōe pleniores. ⁊ quo nisi deo ē plenus qui plenus ē dilectione. His verbis satis ostendit Aug. ꝙ dilectio ipsa qua diligimus deū vel proximū deus ē. Sed adhuc aptius in eodē libro subdit dicēs. dilectionē fraternā quantū cōmendet Johānes apostolus attendamus. Qui diligit inquit fratrē in lumine manet: ⁊ scādalū in eo non ē. manifestū ē ꝙ iusticie pfectionē in fratris dilectōe posuerit. Nā in quo scandalū non ē vtiqꝫ pfectus est. ⁊ tamē videt̄ dilectionē dei tacuisse. quod nunqꝫ faceret: nisi qꝛ in ipsa fraterna dilectōe vult intelligi deū. Apertissime .n. in eadē ep̄la paulo post dicit ita. Dilcissimi diligamus inuicē: quia dilectio ex deo est. ⁊ omnis qui diligit ex deo natꝰ est ⁊ cognouit deū. qui nō diligit nō cognouit deū: quia deus dilectio est. Ita cōtextio satis apte declarat eandē ipaꝫ fraternā dilectōeꝫ parentesis. Nam fraterna dilectio ē qua diligimus inuicē: non solū ex deo: sed etiā deuꝫ esse tanta auctoritate declarat. Cuꝫ ergo dei dilectione diligimus fratrem: de deo diligimus frēm. nec pōt fieri vt eandem dilectionē nō p̄cipue diligamus qua fratrē diligimus. qm̄ deus dilectio ē. Iteꝫ qui nō diligit fratrē non ē in dilectōne. ⁊ q non ē in dilectōe non ē in deo: qꝛ deus dilectio ē. Ecce aptissime dicit fraternā dilectionē deū esse.

Qꝛ fraterna dilectio cū sit deus non ē pater vel filius: sed spūs sanctus.

Um autē fraterna dilectō sit deus: nec pater est nec filius: sed tm̄ spūs scūs: qui proprie in trinitate dilectio vel charitas dicit̄. Unde Aug. in li. 15°. de trini. Si in donis dei nihil maius ē charitate: ⁊ nullū ē maius donū dei ꝙ spūs sanctus: quid consequentius ēꝙ vt ipse sit charitas q dicit̄ deus ⁊ ex deo. Ita eniꝫ ait Johēs Dilectio ex deo ē. ⁊ paulo post. Deꝰ dilectio ē. vbi manifestat eaꝫ se dixisse charitatē vel dilectionē domini quaꝫ dixit ex deo. deus ergo ex deo ē dilectio. Iteꝫ in eodē Johannes volens de hac re apertius loqui. In hoc inquit cognoscimus quia in ipso manemus ⁊ ipse in nobis: quia de spiritu suo dedit nobis. Spūs itaqꝫ sanctus de quo dedit nobis: facit nos in deo manere ⁊ ipsuꝫ in nobis: hꝰ autē facit dilectio. ipse ē igitur dilectio Ipse ergo spūs significat̄ vbi legitur. Deus dilectio ē. Ex his apparet ꝙ spiritus sanctus dilectio ē vel charitas.

Qꝛ non ē dictū per causam illud: deꝰ charitas ē sicut tu es patientia mea ⁊ spes mea.

Ed ne forte aliquis dicat dictum esse p expressioneꝫ cause Deus charitas est: eo. s. ꝙ charitas sit ex deo ⁊ nō sit ipse deus: sicut dicit̄ deus nostra patientia ⁊ spes. non ꝙ sit ista: sed quia ista ex eo sunt. Occurrit Aug. ostendēs nō hoc esse dictuꝫ p cām sicut illa in. 15°. li. de trini. ita dicēs Non dicturi sumus quod quidā dicūt s. charitatē non ꝓpterea esse dictā deuꝫ ꝙ ipsa charitas sit ipsa sub̄a: que dei digna sit noīe: sꝫ ꝙ donū sit dei: sicut dcm̄ ē deo: tu es patiētia mea. Non iō vtiqꝫ dictū ē ꝙ dei sub̄a ē nostra patiētia: sed qꝛ ab illo nobis ē. Unde alibi. Ab ipso ē patiētia mea. hunc eni sensū stati refellit scripturaꝝ ipsa locutio. tale ē enim tu es patīa mea: quale est: domine spes mea: ⁊ deus meus misericordia mea ⁊ multa similia. Nō est autē dcm̄. domine

charitas mea:aut tu es charitas mea aut deꝰ charitas mea.ſȝ ita dictū ē.deꝰ charitas eſt:ſicut dictū ē deus ſpūs eſt. qui hoc nō diſcernit intellectū a domio nō expoſitionē querat a nobis.non enī apertius quicꝙ̃ poſſumꝰ dicere. Deus ergo charitas ē. Ex predictis clareſcit ꝙ ſpūs ſanctꝰ charitas ē qua diligimuſ deū ⁊ ꝓximū.Unde faciliuſ eſt nobis oſtendere quō ſpūs ſcūs mittatur ſiue detur nobis.

Quō ſpūs ſcūs mittať vel deť nob.

Unc enī mitti vel dari diciť: cū ita in nobis ē vt faciat nos diligere deuȝ ⁊ proximū:per quod manemus in deo ⁊ deus in nobis Unde Aug.hunc modū miſſionis i.5°. li.de tri.ait.Deus ſpūs ſcūs qui ꝓcedit ex deo:cū datus fuerit homini accendit eū ad diligendū deuȝ ⁊ proximū:⁊ ipſe dilectio ē.Non eniȝ hȝ homo vnde diligat deū niſi ex deo.Ecce quō datur vel mittitur nobis ſpūſ ſcūs ſcḋm ꝙ dr̄ datū ſiue donū.quod donū Aug.cōmendat explanās apertius quō detur in eodem li.Dilectio inquit dei diffuſa ē in cordibus nr̄is:vt aplus ait ꝑ ſpiritū ſanctuȝ q datꝰ ē nobis.Nullū ē iſto dei dono excellentius.hoc ſolū eſt quod diuidit iter filios regni ⁊ filios ꝑditōnis.dantur ⁊ alia ꝑ ſpiritū munera:ſed ſine charitate nil ꝓſunt.niſi ergo tm̄ ipartiať cuicꝫ ſpiritus ſcūs vt eum dei ⁊ proximi faciat amatorē:a ſiniſtra nō transfertur ad dexterā.nec ſpūſ ſcūs ꝓprie dicitur donuȝ paſſiue:niſi ꝓpter dilectionē:quā q nō habuerit etſi loquatur oībus linguis:⁊ habuerit prophetiā:⁊ omnē ſcientiā:⁊ omnē fidē:⁊ diſtribuerit omnē ſubam ſuā:⁊ tradiderit corpus ſuū ita vt ardeat:nihil ei prodeſt.Quantū ergo bonū ē ſine quo ad eternā vitā neminē tanta bona ꝑducūt.ipſa vero charitas vel dilectio:nā vnius rei nomē ē.vtruncꝫ ꝑducit ad regnū.Dilectio ergo que ex deo ē:⁊ deus ꝓprie ſpūs ſcūſ eſt:ꝑ queȝ diffunditur in cordibus nr̄is deus charitas :per quā nos tota inhabitat trinitas.quocirca rectiſſime ſpūs ſcūs cum ſit deus:vocatur ⁊ donū dei:quod proprie quid niſi charitas intelligendū eſt. que ꝑducit ad deū : ⁊ ſine qua quodlibet aliud dei donū nō ꝑducit ad deum. Ecce hic apitur quod ſupra dictū erat ſ.ꝙ charitas ſit ſpūs ſcūs ⁊ donuȝ excellentius:⁊ quō hoc donū.i.ſpūs ſcūs detur nobis.ſ.cū ita imꝑtitur alicui.i. ita habet eſſe in aliquo:vt eū faciat dei ⁊ proximi amatorē.quod cū facit:tunc dr̄ dari ſiue mitti alicui.⁊ tunc ille dr̄ proprie habere ſpiritū ſanctuȝ.

Utrū concedendū ſit ꝙ ſpūs ſanctuſ augeatur in homine:⁊ magis vľ minus habeatur vel detur.

Ic queritur ſi charitas ſpiritus ſanctus eſt cū augeatur ⁊ minuatur in hoīe:⁊ magis vľ minus ꝑ diuerſa tꝑa habeatur?vtrū cōcedenduȝ ſit ꝙ ſpūs ſanctus augeatur vel minuatur in hoīe:⁊ magis vel minꝰ habeatur.Si enī in hoīe augetur:⁊ magis vľ minꝰ datur vľ habetur mutabiľ eſſe videtur.deus autē oīo imutabilis ē Uidetur ergo ꝙ vel ſpūs ſcūs non ſit charitas:vel charitas nō augeatur vel minuatur in hoīe.Itē charitas ⁊ nō habenti datur vt habeat:⁊ habenti vt plenius habeat.Si ergo ſpūs ſanctuſ charitas eſt:⁊ nō habēti datur vt habeat ⁊ hn̄ti vt plenius hēat.Sed quō datur nō hn̄ti:cū ipſe vt deus ſit vbicꝫ ⁊ in oībus creaturis totus?⁊ quō plenius datur vel hētur ſine ſui mutatōe?

Reſponſio ad primā queſtionem.

Is ita respondem⁹ dicētes ꝙ spūs scūs siue charitas penit⁹ immutabilis:nec in se augeť vel minuiť:nec in se recipit magis vľ min⁹:sed in hoīe:vel poti⁹ homi augetur ⁊ minuitur:⁊ magis vel min⁹ datur vel habeť.sicut deus dr̄ magnificari ⁊ exaltari in nobis:qui tn̄ in se nec magnificatur nec exaltatur.Uñ ꝓpheta.Accedat hō ad cor altū ⁊ exaltabiť de⁹.Super quē locū ait auctoritas.Deus nō in se:sed in corde hoīs grādescit.Sic igiť spūs scūs hoī datur:⁊ dať⁹ ampli⁹ dať.i.augeať:⁊ magis ac minus hētur:⁊ tn̄ īmutabilis existit.

Responsio ad secundam.

Uncꝫ vbicꝫ sit ⁊ ī oī creatura tot⁹:sūt tn̄ mlti q eū nō habēt Nō eni oēs hn̄t spm̄ scm̄ in quibus est.aliogn ⁊ irratōnales creature haberēt spiritū sanctum.quod fidei pietas nō admittit.

Auctoritate cōfirmat vtrācꝫ respōsionem.

Ut autē certius fiat qđ dixim⁹ auctoritate firmam⁹ ꝙ spūs scūs magis ⁊ minus ꝑcipiať:⁊ hoī augeať:⁊ nō habēti detur:⁊ hn̄ti vt plus vel plenius habeať:Aug⁹.ostendit sup Johēz dicēs.Sine spū sancto cōstat xp̄m nos diligere:⁊ eius mādata seruare n̄ posse.⁊ id nos posse atcꝫ agē tāto minus q̄to illū ꝑcipim⁹ min⁹.tāto vero ampli⁹ q̄to illū ꝑcipim⁹ ampli⁹. Idcꝫ nō solū nō hn̄ti:verꝫ etiā hn̄ti non incassuꝫ ꝓmittiť.nō habēti quidem vt habeať.habēti aūt vt āplius habeatur Nā si ab alio minus ⁊ ab alio amplius nō haberet:sanct⁹ Heliseus scō Helie n̄ diceret.Spūs qui ē in te duplo sit ī me In libro Regū sic.Helias dixit ad Heliseū.Postula qđ vis vt faciā tibi añꝙ tollar a te.Dixitcꝫ Heliseus.obsecro vt fiat spūs tuus duplex in me.quod ibidē sic exponiť.Helias spū ꝓphetali ⁊ oꝑa tōe miraculoꝝ excellēter pollebat.Geminā g° grāꝫ quaꝫ Heliseus in magr̄o vigere cognoscebat sibi tribui rogauit Uñ pꝫ ꝙ nō esse discipulus sup magr̄m postulauit.Xp̄o āt qui est dei filius non ad mēsurā datus ē spūs scūs.necꝫ enim sine grā spūs sci ē mediator dei ⁊ hoim hō xp̄s.Qꝛ eni ē vnigenit⁹ fili⁹ equalis p̄ri nō ē grē:sed nature.ꝙ āt in vnitatē ꝑsone vnigeniti assumpt⁹ ē hō:grē ē:nō nature.Ceteris āt ad mensurā dať:⁊ datus additur:donec vnicuicꝫ ꝓ merito sue ꝑfectōis ꝓpria mēsura ꝯpleať.Ecce exp̄ssuꝫ hēs ꝙ spūs scūs magis ⁊ min⁹ dať vel accipiť:⁊ hoī datus augetur:⁊ hn̄ti ⁊ nō hn̄ti dať.qꝛ spūs scūs ē charitas que nō hn̄ti dať:⁊ in hn̄te augeť ⁊ proficit.imo vt verius ⁊ magis ꝓprie loquar:hō in ea ꝓficit ⁊ deficit aliqñ ⁊ tūc ipsa diciť ꝓficere vel deficere:que tn̄ non ꝓficit nec deficit in se:qꝛ deus est.Unde Aug⁹.in omelia.ix.sup ep̄laꝫ Johannis ait.Probet se quiscꝫ quantū in illo ꝓfecerit charitas:vel poti⁹ q̄tuꝫ ipse in charitate profecerit.Nam si charitas deus ē nec proficit nec deficit.Sic ergo diciť proficere in te charitas:quia tu in ea proficis.Ecce quomodo intelligendū sit cū dicitur spiritus augeri in nobis:quia nos in eo scilꝫ proficimus sic ⁊ alia huiusmodi.

Qꝛ aliqui dicunt spiritum sanctum non esse charitatem qua diligimus deum ⁊ proximū.

Upra dictum ē ꝙ spiritus sanctus charitas ē patris ⁊ filii qua se inuicē diligūt ⁊ nos.⁊ ipse idē est charitas que diffunditur in cordibus nostris ad diligendū deum ⁊

proximū.horū alterū omnes catholici
cōcedūt.s.ꝙ spirit⁹ sanctus est charitas
patris ⁊ filii. Q' autē ipse idez sit chari
tas qua diligimus deū ⁊ proximū:apo
stolisq; negatur.Dicūt eni si spūs sanct⁹
charitas ē patris ⁊ filii ⁊ nostra:eadez
ergo charitas ē qua deus diligit nos:
⁊ qua nos diligimus eū.Hoc autē san
ctoꝝ auctoritates negare vident̄.Dicit
eni Aug⁹.in li.de spū ⁊ lr̄a Unde est di
lectio nisi vnde ⁊ ipsa fides.i.a spū scō
Non eni esset in nobis nisi diffunderet̄
in cordibus p spiritū sanctū.Charitas
autē dei dicta ē diffundi in cordibus no
stris.non qua ipse nos diligit:sed qua
nos facit dilectores suos.sicut iustitia
dei dicitur qua nos iusti eius munere
efficimur.⁊ domini sal⁹ qua nos saluat
⁊ fides xp̄i qua nos fideles facit.His
verbis videtur monstrari distinctio in
ter charitatē qua nos deus diligit:⁊ q̄
nos diligimus.⁊ sicut iusticia nostra di
citur dei:non ꝙ ipse sit iustus ea:sed qa
ea nos iustos facit. Simil'r ⁊ fides ⁊
salus.sic videtur dicta charitas dei que
ē in nobis.non ꝙ ipse ea diligat:sed qꝛ
ea nos diligere facit.De hoc etiā idem
in li.15°.de trinitate ait.Cū Johānes cō
memorasset dei dilectionē:non qua nos
eū:sed qua nos ipse dilexit:⁊ misit filiū
suū litatorem pro peccatis nostris ⁊c̄.
Ecce ⁊ hic videtur manifeste diuidere
dilectionē qua nos diligimus deum ab
ea qua ipse diligit nos.Si ergo ingunt
spūs sanctus dilectio ē qua deus diligit
⁊ qua nos diligimus:duplex dilectio ē:
imo duo diuersa est.quod absurdum ⁊
a v̄itate longe ē.Nō ē g° dilectio q̄ nos
diligimus:sꝫ qua deus tm̄ diligit nos.

Responsio ad predicta determinās
auctoritates.

IIs respondemus p̄dictorum
auctoritatū verba determinā
tes hoc mō.Charitas dei dcā
ē diffundi in cordibus nostris:non qua
ipse nos diligit:sed qua nos diligere fa
cit ⁊c̄. His verbis non diuiditur nec
diuersa ostenditur chartas: qua de
us nos diligit ab ea qua nos diligimus
sed potius cū sit vna atq; eadē charitas
⁊ dicatur ipsa dei charitas:diuersis de
causis ⁊ rōnibus dei charitas in scriptu
ris appellari ostenditur. Dicitur enim
dei charitas:vel qꝛ deus ea diligit nos
vel quia nos ea sui dilectores facit. Cū
ergo ab ap̄lo dicitur charitas dei diffū
di in cordibus nostris:non est dicta cha
ritas dei qua diligit nos:sed qua facit
nos diligere.i.non ibi appellatur chari
tas dei:eo ꝙ deus ea nos diligit:sed eo
ꝙ nos ea sui dilectores facit.Et ꝙ
ea rōe possit dici charitas dei:quia nos
ea diligere facit:ex sili genere locutōis
ostendit̄.sicut dicitur iusticia dei q̄ nos
iustificat. ⁊ domini salus qua nos sal
uat.⁊ fides xp̄i qua nos fideles facit.

Determinatio secunde.

SImiliter ⁊ aliā exponimus au
ctoritatē:vbi ait dilectionem
dei cōmemorari:nō q̄ nos eū
sed qua ipse dilexit nos.acsi diceret cō
memorat dilectionē dei.non s̄m ꝙ nos
ea diligimus deū:sed s̄m ꝙ ipse ea dili
git nos.Sꝫ aliud est inquiūt quod ma
gis vrget.dixit enim supra Aug⁹.ꝙ di
lectio ē a spiritu sancto a quo fides.Si
cut ergo fides non ē spūs sanct⁹ a quo
est:ita nec charitas.quō enim charitas
spiritus sanctus ē si ab ipso est?Naz si
ab ipso est ⁊ ipse est.ergo spūs sanctus
a seipso est.Ad quod dicimus:spiritus
scūs quidē a seipso non est: sed tamen

⁊ a seipso datur nobis: vt supra dictuȝ ē. dedit eni͂ seipsum nobis spūs sanctus. ex hoc sensu dictū ē ꝙ charitas ab ipso ē in nobis: ⁊ tamē ipsa spūs scūs est. fides autē ē a spū scō: ⁊ non ē spūs scūs: quia donū vel datū solūmodo est: non deus dans.

Q̄r alias inducūt rationes ⁊ auctoritates ad idem probandum.

Alias quoqꝫ inducūt rōes ad idē ostendenduȝ. s. ꝙ charitas non sit spūs scūs. q͛ charitas affectio mētis ē ⁊ motus animi. spiritꝰ scūs vero nō ē affectio animi vel motꝰ mētis. quia spiritus scūs imutabilis est ⁊ increatus. non est ergo charitas.

Q̄r charitas ē motus vl' affectus aī.

Quod autē charitas sit affectō animi ⁊ motus mētis auctoritatibus cōfirmāt. Dicit eni͂ Aug͂. in. 4°. li. de doctrīa xp̄iana. Charitatē voco motū aī ad fruendum deo ꝑpter ipsum: ⁊ se ac ꝓximo ꝑpter deū. Ideȝ in li. de moribus ecclesie catholice tractās illud verbū apl'i. nec mors nec vita sepabit nos a charitate dei. Charitas dei inquit hic dcā ē v͛tus: que animi nostri rectissima affectio ē: que cōiūgit nos deo: qua eū diligimūs. Ecce his verbis exprimit ꝙ charitas ē affectō ⁊ motus animi. ac p hoc non videtur esse spūs sanctus.

Responsio determinās auctoritates

Ad quod dicimus hoc ita esse dictū: sicut dr̄. deus ē spes nostra: ⁊ patientia nr̄a. q͛ facit nos sperare ⁊ pati. Ita charitas dicit̄ esse motus siue affectio animi: q͛ p eaȝ mouet̄ ⁊ afficit̄ animus ad diligendum deū. non autē mireris si charitas cū sit spūs scūs dicat̄ motus mētis: cum etiā in libro Sapie dicat̄ de spū sapie: que attingit a fine vsqꝫ ad finem: ꝙ ē actus mobilis: certus: incoinquinatus. quod nō ideo dr̄ ꝙ sapīa sit aliqd mobile vel actus aliqs: sed q͛ sui imobilitate oīa attingit. non locali motu: sed vt vbiqꝫ semp sit: ⁊ nusquā inclusa teneat̄. Sic ergo charitas dr̄ motus animi: nō ꝙ ipsa sit motus vel affectio vel virtus animi: sed q͛ p eā quasi esset virtus afficitur mēs ⁊ mouet̄. Sed si charitas spiritus sanctꝰ ē qui opatur in singul' ꝓut vult: cū p eū mēs hoīs afficiat̄ ⁊ moueatur ad credendū vel sperandū ⁊ hmōi sicut ad diligendū: quare nō sic dr̄ charitas motus vel affectio mētis ad credenduȝ vel sperandū sicut ad diligendū. Ad qd̄ sane dici pōt: q͛ alios actus atqꝫ motꝰ v͛tutū opatur charitas. i. spūs scūs mediātibus v͛tutibus: quaꝝ actus sunt. vt pote actū fidei. i. credere fide media. ⁊ actū spei. i. sperare media spe. Per fidē eni͂ ⁊ spem p̄dcōs opatur actus. diligendi vero actū p se tm̄ sine alicuius virtutis medio opatur. i. diligere. Aliter g° hunc actū opatur ꝙ̄ alios v͛tutū actus. Ideoqꝫ differēter de hoc ⁊ de aliis loqtur scriptura: que istuȝ special'r charitati tribuit. Est ergo charitas vere spūs scūs. Unde Aug͂. p̄missuȝ apl'i verbum tractās in eodē libro: charitatē dicit eē bonū: quo nil melius. ⁊ p hoc ipsam eē deū significat dicēs. Si nulla res ab eiꝰ charitate nos sepat: quid esse nō solum melius: sed etiā certius hoc bono potest. Ecce dicit quia charitate nihil ē meliꝰ. charitas ergo spūs scūs ē qui ē deus ⁊ donum dei siue datū. qui diuidit singul' fidelibus dona. nec ipse diuidit̄: sed indiuisus singulis dat̄. Unde Aug͂. vbi Johannes dicit: nō ad mensuraȝ dari xp̄o

spiritū ait.ceteris vero diuidit᷑:nō q̄dē ipse spūs:sed dona eius.

An concedendū sit ꝙ ꝑ donū donantur dona.

Ic querit᷑ cum spūs scūs per quē dona diuiduntur ipse sit donū?.vtrū cōcedenduȝ sit ꝙ ꝑ donū diuidātur aut dent᷑ dona?.Ad quod dicimus q꞉ ꝑ donū quod ē spūs scūs singul' ꝓpria diuidūt᷑.⁊ ipsū cōmuniter oēs boni hn̄t.Vn̄ Aug᷑.in.15°.li° de tri.ait.per donū quod ē spūs sanct᷒ in cōe oibus mēbris xp̄i multa dona q̄ sint quibusq꞉ ꝓpria diuidūtur.Nō eni singuli quiq꞉ habēt oīa:sed hi illa:alii alia:q̄uis ipsū donū a quo cuiq꞉ ꝓpria diuidunt᷑ oēs habeāt.i.spiritū sanctuȝ aperte dicit per donū dona dari.

Vtrū spūs sanctus eadē rōe dicatur donū ⁊ datū siue donatum.

Reterea diligēter consideran dū ē cum spūs scūs dicat᷑ donū ⁊ datū:vtruȝ eadē ratiōe vtrūq꞉ nomē ei cōueniat.quod vtiq꞉ videri pōt.Cū eni idē sit spiritū sanctum dari: ⁊ spiritū sanctū donari:ex eadeȝ rōe videt᷑ spūs sanctus dici datuȝ ⁊ donū.hoc etiā videt᷑ Aug᷑.significare i li. 15°.de tri.cū ait.Spūs scūs intm̄ donuȝ dei est inq̄tuȝ dat᷑ eis quib᷒ dat᷑.apud se aūt deus ē etsi nemini det᷑.Ecce apte dicit spm̄ sanctū donū appellari q꞉ dat᷑ Si autē ex eo tm̄ appellat᷑ donū quia datur:nō ab eterno fuit donū : q꞉ non datur nisi ex tempe.

Responsio quare datū vel donatuȝ dicitur spiritus sanctus

D quod dicimus quia spūs scūs ⁊ donū dr̄ ⁊ datum siue donatū.sed datū siue donatū ex eo tm̄ dr̄:quia datur vel donat᷑.qđ habet tm̄ ex tempore.

Onū vero dr̄ nō ex eo tm̄ ꝙ donetur:sed ex ꝓprietate quā habuit ab eterno.vnde ⁊ ab eterno fuit donū.sempiterne eni donuȝ fuit.nō q꞉ daret᷑:sed q꞉ ꝓcessit a patre ⁊ filio.Vn̄ Aug᷑.in li.4°.de tri.Sicut natū esse ē filio a patre esse:ita spūi scō donū dei esse ē a pr̄e ꝓcedere ⁊ a filio. Hic apte ostēditur ꝙ spūs scūs eo donū ē ꝙ ꝓcessit a pr̄e ⁊ filio:sicut filius eo ē a pr̄e ꝙ natus ē ab eo.Nō est eniȝ filio idē eē a pr̄e ⁊ spūi sancto.i.nō ea ꝓprietate filius dr̄ esse a pr̄e qua spūs scūs. nam filius dr̄ esse a pr̄e:q꞉ genit᷒ ē ab eo.spūs scūs vero dr̄ esse a pr̄e ⁊ a filio q꞉ spūs scūs ē donū pr̄is ⁊ filii.i.q꞉ procedit ab vtroq꞉.eo eni dr̄ spūs sanctus quo donū:⁊ eo donū quo ꝓcedēs. Vn̄ Aug᷑.in li.5°.de tri.ait.Spūs scūs qui nō trinitas:sed in trinitate intelligitur in eo ꝙ ꝓprie dr̄ spūs scūs relatiue dr̄: cū ⁊ ad pr̄eȝ ⁊ ad filiū refert᷑.q꞉ spirit᷒ scūs ⁊ pr̄is ⁊ filii spūs ē.sed ipsa relatō nō apparet in hoc noie.apparet autem cū dr̄ donū dei.Donū est eni pr̄is ⁊ filii q꞉ ⁊ a pr̄e ꝓcedit ⁊ filio.Ecce his v̄bis apte ostendit᷑ eadeȝ relatōne dici spm̄ scm̄ ⁊ donū.donuȝ āt q꞉ ꝓcedit a pr̄e ⁊ filio.proprietas ergo qua dr̄ spūs scūs vel donū ꝓcessio ipsa ē:de qua post plenius agemus cū aliis ꝓprietatibus.Cū g° ab eterno ꝓcesserit ab vtroq꞉:⁊ ab eterno donū fuit.Non g° spūs scūs eo tm̄ dr̄ donū:q꞉ donat᷑.nā ⁊ ante fuit donū q̄ donaret᷑.Vn̄ Aug᷑.in.5°.li.de tri. Semp ꝓcedit spūs scūs:⁊ nō ex tpe:ſȝ ab eternitate ꝓcedit.sed q꞉ sic procedebat vt eēt donabile:iaȝ donū erat anteq̄ esset cui daretur.Aliter eni intelligit᷑ cū dr̄ donū:aliter cū dr̄ donatū.nā donuȝ pōt esse etiā anteq̄ det᷑.donatū aūt nisi datum fuerit nullo modo dici potest.

Sẽpiterne g° spũs scũs ẽ donũ: tp̄alit̃ ãt donatũ. His verbis apte oñditur ꝙ spũs scũs sicut ab eterno ꝓcedit: ita ab eterno donũ ẽ. nõ qꝛ donaret̃ a patre filio: vel a filio patri: sed qꝛ ab eterno ꝓcessit donabilis. Sed querit̃ cui donabilis? vtrũ patri ⁊ filio? an tm̃ nobis q nondũ eramus? Si autẽ nõ erat donabilis patri ⁊ filio: sed tm̃ nobis. ⁊ ex eo donũ erat: quia sic donabilis ꝓcedebat videtur ꝙ filius eadẽ rõe semp donũ fuerit: qꝛ a p̃re ꝓcessit ab eterno: donabilis nobis in tempore. Nam ⁊ de filio legitur ꝙ datus ẽ nobis. Ad quod dicimus qꝛ spũs scũs nobis tm̃: non patri vel filio donabilis ꝓcessit: sicut ⁊ nobis tm̃ datus ẽ. Et filius vere datus ẽ nob̃ ⁊ ab eterno ꝓcessit a p̃re: non vt donabilis tm̃: sed vt genit᷒: qui ⁊ donari posset. processit ergo vt genitus ⁊ donabilis. sed spũs scũs nõ ꝓcedit vt genitus: sed tm̃ vt donũ. donũ autẽ semp fuit: nõ solũ qꝛ donabil̃: ꝫ qꝛ ꝓcessit ab vtroqꝫ ⁊ quia donabilis fuit. Unde Aug͂. i. 5°. li. de tri. eoipso ꝙ daturus eũ erat dñs iã donũ erat etiã anteꝗ̃ daretur. ⁊ iõ donabilis. sed al̃r donabil̃ ꝗ̃ filius. Nã ⁊ al̃r datus ⁊ al̃r ꝓcessit ꝗ̃ filius. Filii enĩ ꝓcessio genitura est vel natiuitas. Spũs sci võ ꝓcessio natiuitas non est. vtraqꝫ võ insensibilis est.

Q: filius sicut in nascẽdo accepit nõ tm̃ vt esset fili᷒: sed etiã essentia: ita ⁊ spiritus sanct᷒ ꝓcedẽdo accepit: nõ tm̃ vt esset donũ: ꝫ vt eẽt eẽntia.

T notandũ ꝙ sicut filius nascẽdo accepit: nõ tm̃ vt filius sit: ꝫ oĩo vt sit: ⁊ vt ip̃a suba sit. ita ⁊ spũs scũs a p̃re ⁊ filio ꝓcedendo accepit: nõ tm̃ vt spũs scũs sit vl̃ donũ: sed etiã vt oĩno sit ⁊ vt suba sit. q̃s vtiqꝫ nõ accepit eo ꝙ datur. Nã cũ nõ detur nisi ex tp̃e: si hoc haberet eo quo datur: accepisset ergo ex tempe vt esset. Uñ Aug͂. in. 5°. li. de trini. Filius nõ hoc tm̃ hꝫ nascẽdo vt filius sit: sed oĩo vt sit. Querit̃ g° vtrũ spũs scũs eo quo dat̃ habeat nõ tm̃ vt donũ sit: ꝫ oĩo vt sit? quod si nõ est nisi qꝛ datur. i. si non hẽt esse nisi eo quo datur. sicut filius nascẽdo habet nõ tm̃ vt sit filius quod relatiue dicitur: sed oĩo vt sit ipsa suba: quõ iã spũs scũs erat ipsa suba: cũ nõ prius daretur ꝗ̃ esset cui daretur? Non ergo quo datur: sed ꝓcedẽdo hꝫ vt sit donũ ⁊ vt sit essentia. sicut filius non eo quo datus ẽ: sed nascẽdo accepit: non tm̃ vt sit filius: sed vt sit essentia. Unde Aug͂. in. 15°. li. de tri. ait. Sicut filio p̃stat eẽntiã sine ĩitio tp̃is: sine vlla mutabilitate nature de p̃re generatio: ita spiritui sancto prestat essentiã sine vllo initio tp̃is: sine vlla mutabilitate nature de vtroqꝫ processio.

Questio ex p̄dictis ꝙ filius non tm̃ sit filius natiuitate: sed etiã deus vel essentia ⁊ spũs sanct᷒ ꝓcessione.

Jc oritur questio. Si fili᷒ nascendo hꝫ non tm̃ vt sit filius sed vt sit essentia. ⁊ spiritus sanctus procedendo non tm̃ vt sit donum: sed vt sit essentia. ergo ⁊ filius natiuitate essentia est: ⁊ spiritus sanctus ꝓcessione essentia est. cum alibi dicatur ꝙ nec pater eo pater est quo deus: nec filius eo filius quo deus: nec spũs scũs eo donũ quo deus. quia vt ait Aug͂. in 7°. li. de trinitate. His noĩbus eoꝝ relatiua ostendũtur: nõ essentia. Unde post plenius agemus.

Responsio.

D quod breuiter respondentes dicimus: quia nec filius natiuitate essentia ẽ: sed tm̃ fili᷒ nec spiritus sanctus processione eẽntia est: ꝫ tm̃ donũ. ⁊ tñ vterqꝫ: ille nascẽdo

iste procedēdo accepit vt esset essentia. Nō enī vt ait Hilarius in li. 5°. de trini. per defectionē aut ꝑtensionē aut deriuationē ex deo deus ē: sed ex v̓tute nature in naturā eandem natiuitate subsistit filius: ⁊ ex v̓tute nature in naturā eandē subsistit spiritus sanctus.

Exponit verba Hilarii.

Uod itaqꝫ itelligi pōt. ex pr̄e qui ē virtus ingenita: naturā quā habet: eandē filius natiuitate. i. nascēdo: ⁊ spūs sanct᷒ ꝓcessiōe. i. ꝓcedēdo h̄z. Uñ ipse idē apl᷒ eloquēs qđ dixerat: apit subdēs. Natiuitas igr̄ dei nō pōt nō eā de q̄ profecta ē naturā tenere. Nō enī aliud ꝙ̄ de᷒ subsistit: qđ ñ aliūde ꝙ̄ de deo subsistit. Ecce his verbis apitur quō accipiendum sit illud. de pr̄e generatio prestat essentiā filio: ⁊ de vtroqꝫ ꝓcessio p̄stat essentiā spūi scō: nō q2 ille eēntia sit filius: ⁊ iste essentia sit spūs scūs: imo ꝑprietate ꝑsonali: sed q2 ⁊ ille nascēdo: ⁊ iste ꝓcedēdo eēntiā h̄z eandē ⁊ totam que in patre est.

Q᷒ spūs scūs dr̄ donū ⁊ donatū ſm p̄dcōs duos processionis modos.

X p̄dictis patet ꝙ spūs scūs sempiterne donū ē: ⁊ tp̄aliter datū vel donatū. ex quo apparet illa distinctio gemine ꝓcessionis: de qua supra egimus. Nā ſm alterā ꝓcessionē dr̄ donatū vel datū. ſm alterā vero dicitur donum.

Secundū hoc ꝙ donū est refertur ad patrē ⁊ filiū. ſm ꝙ datū ad eum qui dedit: ⁊ ad eos quibus dedit.

T ſʒ hoc ꝙ sempiterne donū ē refertur ad patrē ⁊ filium. ſm hoc vero ꝙ dr̄ datū vel donatū: ⁊ ad eū qui dedit refert̄: ⁊ ad eos quibus datur. ⁊ eius dr̄ esse q̄ dat ⁊ illoꝝ quibus dat̄. Uñ Aug᷒. in. 5°. li. de tri. ait. Quod datū ē ⁊ ad eū q̄ dedit refertur: ⁊ ad eos quib᷒ dedit. itaqꝫ spiritus scūs nō tm̄ patris ⁊ filii qui dederūt: sed etiā noster dr̄ qui accepim᷒. spiritus ergo ⁊ dei est qui dedit: ⁊ noster qui accepimus. non ille spiritus nr̄ quo sumus. q2 ipse spūs ē hoīs qui in ipso ē. ꝙ̄uis ⁊ illū spiritū qui hoīs dr̄ vtiqꝫ accepimus. sed aliter ille: aliter iste noster dicitur. Aliud est enim quod accepim᷒ vt essemus: aliud quod accepimus vt sancti essemus. Q᷒ autē sps scūs noster dicat̄ scriptura ostendit. Scriptū ē enī de Johē ꝙ in spū Helie veniret. Ecce dictus ē Helie spūs scūs quē accepit Helias. Et Moysi ait dn̄s. Tollā de spiritu tuo ⁊ dabo eis. i. dabo illis de spiritu scō quē iā tibi dedi. ecce ⁊ hic dictus ē spūs Moysi. Patet ergo q2 spūs scūs noster dr̄ spūs: sʒ q2 nobis datus: ⁊ datus vtiqꝫ ad hoc vt scī essemus. spiritus v̓o creat᷒ ad hoc ē dat᷒ vt essemus.

An filius cum sit nobis datus possit dici noster vt spiritus sanctus.

Jc queritur vtrū ⁊ filius cū sit nobis datus dicat̄ vel possit dici noster. Ad qđ dicim᷒ ꝙ filius dr̄ noster panis: noster redemptor ⁊ hmōi: sed nr̄ filius non dr̄. quia filius dr̄ tm̄ relatiue ad eū qui genuit. ⁊ ideo noster filius non pōt dici: sed patris tm̄. Jn eo autē qđ dicit̄ datus: ⁊ ad eū qui dedit: ⁊ ad eos quibus datus est refert̄ vt spūs scūs: qui etiā cū i scriptura vt supra dictū ē dicat̄ spūs noster: vl̄ spūs tuus vel illius. vt de Moise ⁊ Helia dictū ē. Nusquā tm̄ in scriptura occurrit ita dici spūs. s. noster vel tuus vl̄ illius: sed spūs noster vel tuus spūs vel illius. quia spūs scūs eo dicit̄ quo donū ⁊ vtrūqꝫ relatiue dicitur ad patrē ⁊ filiū: ⁊ hoc sempiterna relatione. Si tm̄

aliquãdo dicit͛ donũ nostrũ: accipit͛ do
nũ ꝓ donato vel dato. Cuȝ vero donũ
accipitur eo modo quo spiritus sanct᷒
donũ tm̃ patris ⁊ filii dr̃: nõ hois. Ita
⁊ filius dei sub hac appellatõe non põt
dici noster: vt dicat͛ filius noster: sic̃ nec
dr̃ spũs scũs noster. ⁊ tamẽ de filio dr̃
panis noster: ⁊ de spũ spũs noster. Ille
noster panis: qꝛ nos reficit nobis datus
iste noster spiritus: quia nobis inspira
tur a pr̃e ⁊ a filio: ⁊ in nobis spirat sic̃
vult. Uñ Aug͡. in. 5°. li. de tri. ait. quod
de patre natũ ẽ ad patrẽ solũ refert͛ cũ
dr̃ filius. ⁊ iõ filius patris ẽ ⁊ nõ nosteꝛ
Dicimus tamen ⁊ panẽ nostrũ da nob̃
sicut dicimus spiritũ nostrũ.

Utrũ spũs scũs ad seipsũ referatur.

Ost hoc querit͛ vtꝝ spũs scũs
ad seipsum referat͛. hoc enim
videt͛ ex p̃dictis posse ꝓbari.
Si eni quod datur refert͛ ad eũ q dat
⁊ ad eũ cui dat͛: ⁊ spũs scũs dat͛ a seipo
vt p̃dcm̃ ẽ: ergo refert͛ ad seipsuȝ. Cui᷒
q̃stionis determinatõeȝ in posterũ diffe
rimus: donec tractemus de his que re
latiue dicunt͛ de deo ex tempe: in quib᷒
datum ⁊ donatũ continẽtur.

Hic de qualitate trium ꝑsonarum.

Unc postq̄ coeternitatẽ triuȝ
ꝑsonaruȝ ꝓ modico facultat
nr̃e insinuauim᷒ iã de earũdeȝ
equalitate aliqd supest eloqui. Fides. n.
catholica sicut coeternas: ita ⁊ coeq̃les
tres ꝑsonas asserit. Equal͛ ẽ eni in oib᷒
patri fili᷒: ⁊ patri ⁊ filio spũs scũs. qa
vt ait Aug͡. i li. de fide ad petrũ: breuit͛
apiẽs quõ intelligat͛ equalitas docet.
nullus hoꝝ aliũ aut p̃cedit eternitate:
aut excellit magnitudine: aut supat po
testate. qꝛ nec filio nec spũi sancto q̃tuȝ
ad nature diuine vnitatẽ ꝑtinet: aut an
terioꝛ aut maioꝛ ẽ pr̃: nec filius spũ scõ
Eternũ qppe ⁊ sine ĩitio ẽ q̄ fili᷒ de pr̃is
natura extitit. ⁊ eternũ ⁊ sine initio ẽ q̄
spũs scũs de natura patris filiiq̄ꝫ proce
dit. Ob hoc ergo tres recte vnũ credi
mus ⁊ dicim᷒ deũ: quia vna proꝛsus et͛
nitas: vna imensitas: vna naturalr̃ triũ
ꝑsonaꝝ ẽ diuinitas. Ecce breuiter assi
gnauit Aug͡. in quo triũ ꝑsonaꝝ consi
stat equalitas. s. quia alia allã nõ excel
lit: aut eternitate: aut magnitudine: aut
potestate.

Q᷒ eternitas ⁊ magnitudo ⁊ poten
tia i deo sũt vnũ: lȝ ponãt͛ q̃si diuersa

Unqꝫ enumeret͛ ista quasi di
uersa in deo: tamẽ vnũ ⁊ ideȝ
sunt. s. essentia diuina simplex
⁊ incõmutabilis. Uñ Aug͡. in. 7°. li. de
trinitate. Nõ alio magnus alio de᷒ est:
sȝ eo magnus quo deus ẽ. qꝛ non aliud
illi ẽ magnũ esse: aliud deũ esse. Eadem
quippe eius magnitudo que v̇tus: ⁊ ea
dẽ essentia que magnitudo. Pater ergo
⁊ filius simul vna essentia ⁊ vna magni
tudo. Ita etiã ⁊ potẽtia dei essentia di
uina ẽ. Uñ Aug͡. in. 7°. li. ꝯfessionũ. Uo
luntas ⁊ potẽtia dei deus ipse ẽ. Eterni
tas quoqꝫ dei essentia diuina est. quod
Aug͡. ostẽdit sup illum locum psalmi.
In generatõe ⁊ generatõeȝ anni tui: di
cens. Est generatio generationũ que ñ
transit collecta de omnibus generatõi
bus id est spiritus sancti. in illa erunt
anni dei qui non transeũt id est eterni
tas dei. Nõ eni aliud sunt anni dei: aliud
ipse. sed anni dei eternitas dei est. eterni
tas vero ipsa dei substantia est: nihil ha
bens mutabile. Inconcusse ergo tenea
mus q̄ vnum idemqꝫ est id est essentia
diuina: eternitas dei: potentia: magnitu
do. Et tamen consueuit scriptura hec

⁊ his similia quasi distincta ponere. In his ergo verbis trium equalitatem personarum breuiter cõplexus est Augustinus: quia alius aliuʒ nec eternitate nec magnitudine nec potentia supat.

Supra egit de eternitate.

Uod autẽ eternitate aliqua trium personarum aliam nõ excedat: supra ostensũ est: vbi coeternitas trium personarũ insinuata est. Nunc ergo supest ostendere ꝙ magnitudine vel potentia aliꝰ aliũ nõ excedat. ⁊ prius de magnitudine videamꝰ.

Hic de magnitudine ꝙ ea aliqua ꝑsonarum aliquã non excellit.

Ciendum est ergo quia pater non est maior filio: nec pater vel filius maior spiritu sancto nec maius aliquid due persone sunt simul ꝙ̃ vna: nec tres simul maius aliqd ꝙ̃ due: nec maior ẽ essentia in tribus ꝙ̃ in duabus: nec in duabus ꝙ̃ in vna: q2 tota est in singulis. Unde Johãnes Damascenus ait. Confitemur deitatis naturã omnẽ pfecte esse in singula suaru ʒ ypostaseon id est personarum: omnem in patre: omnẽ in filio: omnẽ in spiritu sancto. Ideoq3 perfectus deus pater: perfectus deus filius: perfectus deus spiritus sanctus.

Quõ dicitur pater esse in filio ⁊ filius in patre: ⁊ spũs sanctꝰ in vtroq3 singulus in singulis.

T inde est ꝙ pater dicit̃ esse in filio: ⁊ filius in patre: ⁊ spiritus sanctus in vtroq3: ⁊ singulus in singulis. Unde Augustinus in libro de fide ad petrum. Propter vnitatem naturalẽ totus pater in filio ⁊ spiritu scõ est: totus quoq3 spiritus scũs in patre ⁊ filio ẽ. nullus horũ extra quẽlibet ipsorũ est propter nature diuine vnitatẽ. Ecce hic aperit aliquatenus. Non enim potest plene tñ ab homine reserari archanũ: ex qua intelligentia dicat̃ singula psonarũ tota esse in aliis. Unde etiã Hilarius ista interius pquirens in li. 3°. de trinitate ait. Affert plerisq3 obscuritatẽ sermo domini cum dicit. Ego in patre ⁊ pater in me est. nec imerito. natura eñ intelligentie humane ratõe ʒ dicti huius nõ capit: nec exemplũ aliqđ rebus diuinis compatio humana prestabit. Sed quid intelligibile est homĩ deo esse possibile est. Cognoscendũ itaq3 atq3 intelligendũ ẽ quid sit illud. Ego ĩ pr̃e ⁊ pater in me est: si tamen cõprehẽdere hoc ita vt ẽ valebimꝰ. vt qđ natura rerũ pati non posse estimat̃: id diuine veritatis ratio cõsequat̃. Patrẽ igit̃ in filio ⁊ filiũ in patre esse: plenitudo diuinitatꝭ in vtroq3 pfecta ẽ. quia plenitudo diuinitatis in filio: quod in patre ẽ hoc ⁊ in filio ẽ. quod in ingenito ẽ: hoc in genito alter ab altero. ⁊ vterq3 vnũ ĩs. s. qui ẽ nihil habẽs qđ non sit etiã in eo a quo ẽ. nõ duo vnꝰ: sed alius in alio q2 nõ aliud in vtroq3 vt vnũ sint ĩ fide nr̃a vterq3: nõ vnꝰ. nec eũdẽ vtrq3: nec aliud ɔfitemur. q2 deũ ex deo natũ: nec eũdẽ natiuitas: nec aliud esse pmittit. Eandẽ gͦ in vtroq3 ⁊ vtutis silitudine ʒ ⁊ deitatis plenitudinem confitemur. quia veritas dicit. Ego in patre ⁊ pater in me est. Omnia enim filius accepit a patre. Nam si partem eiusdẽ qui genuit accepit: ergo neuter perfectus ẽ deest eñ ei vnde decessit: nec plenitudo erit in eo qui ex portione constiterit. Neuter ergo eorum perfectus est si plenitudinem suam ⁊ eum qui genuit amittit. nec qui natus est consequitur

Fateamur g° ꝙ filiꝰ ē in pr̄e ⁊ pr̄ i filio:
deꝰ in deo: vt idē Hyl. ait i. 7°. li. de tri.
Non ꝑ duplicē cōueniētiū generū cōiū
ctionē: nec ꝑ īsitiuā capacioris sub̄e natu
rā: sꝫ ꝑ nature vnitā sīlitudinē: ꝑ natiui
tatē nature viuētis ex viuēte natura: dū
res nō differt: dū naturā dei nō degene
rat natiuitas: dū nō aliud aliqd ex deo
ꝙ̄ deus nascit̄: dū nihil in his nouū est:
nihil alienū: nihil sepabile. Ecce his ver
bis ꝓut humana ꝑmittit infirmitas in
telligi pōt: ex q° sensu xp̄s dixerit se esse
in pr̄e: ⁊ patrē in se. Ex eodē sensu etiā
intelligit̄ sp̄s scūs esse i vtroqꝫ: ⁊ singl'a
ꝑsonaꝝ in singulis. q₂. s. in singul' ē eadē
plenitudo diuīitatis ⁊ vnita sīlitudo na
ture. q₂ nō est maior diuina natura in
aliqua haꝝ ꝑsonaꝝ: sed vnius ⁊ indiffe
rētis nature sūt hee tres ꝑsone. Ideoqꝫ
altera in altera esse dr̄: vt ꝑ̄dictum est.
Vñ etiā Ambro. ꝑ̄dcōꝝ v̄boꝝ sniam
nobis aperiēs sup ep̄lam 2^am ad Cor.
ait. per hoc intelligit̄ pater esse in filio:
⁊ filius in pr̄e: q₂ vna ē eoꝝ sub̄a. Ibi
ē eni vnitas vbi nulla diuersitas. Ecce
tribuꝫ illustriū viroꝝ testimoniis: scilꝫ
Aug. Hilarii. atqꝫ Ambro. in idē ꝯcur
rētibus: reuelatōe sp̄us sci in eis loquen
tis: pie credere volētibꝰ ostēdit̄: tamē
quasi ꝑ speculum ⁊ in enigmate qual'r
accipiendū sit: cuꝫ dr̄ pater in filio esse:
vel filius in pr̄e: vel sp̄us scūs i vtroqꝫ.

Ad id quod cepat redit vt ostēdat
s. ꝙ magnitudine vnꝰ nō supat aliū.

Ed iā nūc ad propositum re
deamꝰ: ceptoqꝫ insistamꝰ ostē
dentes ꝙ magnitudine nulla
triū ꝑsonaꝝ aliā supat: q₂ nulla maior
aliis: nec maius aliqd sunt due ꝙ̄ vna
nec tres ꝙ̄ due. nec maior deus ꝙ̄ singu
li eoꝝ. quia singulus illoꝝ ꝑfectus est:
nec ē quo crescat illa perfectio.

Q: nulla personarum pars est in
trinitate.

Ec ē aliqua triū ꝑsonarū ꝑs
dei vel diuine eēntie: q₂ singu
la harū verus ⁊ plenus deus
ē: ⁊ tota ⁊ plena diuia essentia est. ⁊ iō
nulla istarū in trinitate pars est. Unde
Aug. in li. 2°. cōtra maximinū hereticū
sic ait. Putas deū patrē cum filio ⁊ sp̄u
scō vnū deū esse nō posse. Times enim
ne pater sit pars vnius dei qui constat
ex tribus.

Quod tenebat hereticus pōit aug.
⁊ respondet.

Oli h° timere. nll'a. n. fit ꝑtiū
in deitatis vnitate diuisio. vnꝰ
ē deus pater ⁊ filius ⁊ spiritꝰ
sanctus. i. ipsa trinitas vnus ē deus. g°
inquis deus pater ē ꝑs dei? absit. Tres
eni ꝑsone sūt pater ⁊ filius ⁊ sp̄us scūs
⁊ hi tres q₂ vnius sub̄e sunt: vnū sunt. ⁊
sūme vnū sūt: vbi nulla naturaꝝ nulla
ē diuersitas naturaꝝ voluntatum. Si
eni natura vnū essent ⁊ ꝯsensiōe nō eēnt
nō sūme vnū essent. Si vero natura di
spares eēnt vnū nō essent. Hi ergo tres
qui vnū sūt ꝓpter ineffabilē cōiunctōꝫ
deitatis: qua ineffabil'r copulāt̄ vnꝰ deꝰ
est. Pars g° trinitatis esse non pōt qui
cunqꝫ vnus in tribus. In trinitate ergo
que deūs ē ⁊ pater deus ē: ⁊ filius deus
est: ⁊ sp̄us. s. deus ē. ⁊ simul hi tres vnꝰ
deus. nec huius trinitatis tercia ꝑs est
unus. nec maius aliquid duo ꝙ̄ unꝰ ibi
est. nec mai⁹s aliquid sunt oēs ꝙ̄ singu
li. q₂ sp̄ualis: nō corꝑalis ē magnitudo.
Qui pōt cape capiat. qui aūt non pōt
credat ⁊ oret: vt quod credit intelligat
Uerū ē eni quod dr̄ ꝑ prophetā. nisi cre
dideritis nō intelligetis. His v̄bis apte
ostendit indifferentem magnitudinem
trium personarum. Item in eodem.

Argumẽtatõ Aug᷒.cõtra maximinũ
hereticuꝫ:q̃ ostendit patrẽ ⁊ filiũ ⁊
spm̃ scm̃ nõ esse partes in trinitate.

V nempe dixisti vnũ deũ non
ex ꝑtibus esse cõpositũ:⁊ hoc
de prẽ vis intelligi.Jlle inquis
virtus est ingenita simplex.⁊ tñ in hac
simplici v̉tute multa videris cõmemo
rare cũ dicis.deus deũ genuit:bonꝰ bo
nũ genuit:sapiẽs sapientẽ:clemẽs clemẽ
tẽ:potens potentẽ.Nunqd ergo chari
tas bonitas ⁊ sapia ⁊ clemẽtia ⁊ poten
tia partes vnius sũt v̉tutis:quã simpli
cẽ esse dixisti?Si dixeris ꝑtes sunt:sim
plex ergo v̉tus ex ꝑtibus constat.At
simplex ista v̉tus te diffiniente vnus est
deus.ergo deũ ex ꝑtibus cõpositũ esse
dicis?nõ dico inquis.nõ sunt g° ꝑtes.
Si g° in vna ꝑsona pr̃is ⁊ illa inuenis
que plura videtur:⁊ ꝑtes non inuenis
qꝛ vna v̉tus simplex ẽ:ꝙto magis pater
⁊ filius ⁊ spũs scũs:⁊ ꝓpter indiuiduã
deitatẽ vnꝰ deꝰ ẽ:⁊ ꝓpter vniuscuiusꝫ
ꝓprietatẽ tres ꝑsone sunt:⁊ ꝓpter ꝑfe
ctionẽ singulorꝫ ꝑtes vniꝰ dei non sunt
Virtꝰ ẽ pater:v̉tus ẽ filiꝰ:v̉tus est spũs
scũs.hoc verũ dicis:sed ꝙ v̉tutẽ de v̉tu
te genitã:⁊ v̉tutẽ de v̉tute ꝓcedentẽ ñ
vis hr̃e eandẽ naturã:hoc falsum dicis
⁊ h° cõtra fidẽ rectã ⁊ catholicã dicis
His verbis aperte docet ꝙ tres ꝑsone
ille nõ sũt partes dei vł diuie essentie:
nullaqꝫ illarũ trinitatis pars dicenda ẽ
nec vna maior aliis.

Cũ dicimꝰ tres ꝑsonas esse vnã eẽn
tiaꝫ:nec vt genus de spẽbus:nec vt
speciẽ de indiuiduis p̃dicamꝰ.qꝛ nõ
ẽ essentia genus:⁊ persone species
vel eẽntia spẽs ⁊ persone indiuidua.

Jc adiiciendũ ẽ ꝙ tanta eq̄li
tas ẽ triũ ꝑsonarꝫ atqꝫ indiffe
rẽs magnitudo.ꝙ cũ dicamꝰ
tres ꝑsonas vnã esse essentiã vel subaꝫ
nec vt genus de spẽbus:nec vt spẽm de
indiuiduis p̃dicamꝰ.Nõ eni essentia di
uina genꝰ ẽ:⁊ tres ꝑsone spẽs.vł eẽntia
diuia spẽs ⁊ tres ꝑsone indiuidua.Qđ
Aug᷒.rõibus ꝓbabilibꝰ atqꝫ irrefraga
bilibus apte demõstrat in li.7°.de tri.
ita dicẽs.Si eẽntia genꝰ ẽ:spẽs aũt ꝑso
na:vt nõnulli sentiũt:oportꝫ appellari
tres subas vt appellant tres ꝑsone.sic
cũ sit aĩal genꝰ ⁊ equꝰ spẽs:appellãtur
tres equi:ideoqꝫ tria aĩalia.non eni spẽs
ibi ꝑlalr dr̃:⁊ genꝰ singlr.vt si diceret
tres equi sũt vnũ aĩal:sed sic tres equi
spẽali noĩe:ita tria aĩalia generali noĩe
dicũt.Cũ g° tres ꝑsõas vnã eẽntiã esse
fateamur:nõ tres eẽntias:cũ tres equi
tria aĩalia dicũt nõ vnũ:patet nomine
eẽntie non significari genꝰ:nec nomine
persone speciem.

Hic ꝓbat ꝙ non dicitur vt species
de indiuiduis.

J v̉o dicũt noĩe ꝑsone nõ spẽꝫ
significari:sed aliqđ singlare
atqꝫ indiuiduũ:⁊ noĩe eẽntie
spẽꝫ intelligi:vt ꝑsona ñ dicatur sic hõ
sꝫ quõ dr̃ hic hõ vł vt abrahã ysaac ⁊
iacob:vel qs alius q eẽt digito p̄ns de
mõstrari possit:sic quoqꝫ illos eadẽ rõ
ꝯfutabit.Sic.n.dicũt abrahaꝫ ysaac ⁊
iacob tria indiuidua:ita tres hoĩes ⁊
tria aĩalia.cur g° pr̃ ⁊ filiꝰ ⁊ sp̃s scũs ñ
sꝫ genꝰ ⁊ spẽꝫ ⁊ indiuiduũ ista disserui
mꝰ:ñ ita dicũt tres eẽntie vt tres ꝑsõe.

Alio modo probat idem.

Lio quoqꝫ mõ idẽ ꝓbat aug᷒
s.ꝙ essentia diuia nõ ẽ genus
nec persone species.vel essen
tia nõ est species:nec persone indiuidua
Una inqt eẽntia nõ hꝫ spẽs sic vnũ aĩal
nõ hꝫ spẽs vniꝰ essentie.pr̃ g° ⁊ filius ⁊
sp̃s scũs ñ sũt tres spẽs vniꝰ eẽntie.diuia
g° eẽntia genus nõ ẽ.Sꝫ nec species est
eẽntia diuia:⁊ ꝑsone idiuidua.sicut hõ

spēs ē: īdiuidua āt abrahā ysaac ⁊ iacob
Si enim essentia species est vt hō: sicut
vnus homo nō dr̄ esse abrahaʒ ysaac ⁊
iacob: ita nō dicet̄ vna essentia eē tres
ꝑsone. non itaqꝫ ꝫm genus ⁊ species ista
dicimus.

Non ꝫm materialē causam dicuntur
tres ꝑsone vna essentia.

Otandū etiaʒ ꝙ vna essentia
diuina nō ē materia triū ꝑso
naꝝ. vt Aug͡. in eodeʒ docet
tanq̄ ꝫm cōmunē eandēqꝫ materiā tres
ꝑsone dicāt̄ esse vna essentia. sicut ex eo
dē auro si fierēt tres statue: diceremus
tres statuas vnū aurū. non auteʒ sic tri
nitatē. i. tres ꝑsonas dicim⁹ vnā eēntiaʒ
⁊ vnū deū tanq̄ ex vna materia tria q̄
dā subsistāt. In statuis eni eq̄libus plus
auri ē tres simul q̄ singule: ⁊ min⁹ auri
ē vna q̄ due. In illa v̄o eēntia trinitatis
nullo mō ita ē. nō ergo ꝫm materialem
causā tres ꝑsonas vnā dicim⁹ esse essen
tiā: sicut tres statue dicūt̄ vnū aurum.

Nec ita dicunt̄ tres ꝑsone vna essen
tia vt tres homines vna natura vel
vnius nature.

Ic quoqꝫ addendū ē ꝙ tres ꝑ
sonas nō ita dicim⁹ vnā essen
tiā esse: vt Aug͡. in eodeʒ ait.
vel vni⁹ essentie: sic̄ dicim⁹ aliquos tres
hoīes eiusdē sexus ⁊ eiusdē tꝑatōis cor
poris: eiusdēqꝫ aīi vnā esse naturam vel
vnius nature. Nā in his rebus non tm̄
ē vnus hō quātū tres hoīes simul: ⁊ pl⁹
aliq̄d sūt hoīes duo q̄ vnus hō: sicut ⁊
in statuis esse dixim⁹. at in deo nō ē ita:
Nō eni maior essentia ē pr̄ ⁊ fili⁹ simul q̄
solus pr̄ vel solus filius: sed tres simul
ille ꝑsone equales sūt singul͡. Ex p̄missis
pꝫ ꝙ tres ꝑsone dicunt̄ diuia essentia:
nec ꝫm materialem cām: vt tres statue
vnū aurū: nec ꝫm cōplexiōis silitudineʒ
vt tres hoīes vni⁹ nature: nec vt genus
p̄dicat̄ de spēbus: vel vt spēs de indiui
duis id est cōtinēs de contentis: maius
de minoribus.

Que vident̄ aduersa p̄dictis.

Is antē vident̄ aduersari que
quidaʒ sacre scripture tracta
tores catholici in suis scriptis
tradideīt: ī q̄b⁹ significare videt̄ ꝙ eēn
tia diuia sit q̄ddam coē ⁊ vniuersale ve
lut spēs. tres v̄o ꝑsone sūt tria ꝑticl͡aria
i. tria indiuidua nūero differētia. Unū
Johēs damascen⁹ int̄ doctores greco
rū magn⁹ in li. quē de trinitate scripsit
quē ⁊ papa Eugenius trāsferri fecit ait
Cōmunia ⁊ vniuersalia p̄dicāt̄ de subie
ctis sibiipsis ꝑticl͡arib⁹. Cōmune ergo
suba est: ꝑticl͡are v̄o ypostasis. i. ꝑsona.
ꝑticl͡are āt dr̄ nō q̄m ꝑtē nature hꝫ: sed
ꝑticl͡are nūero. vt athomū. i. indiuiduū
Nūero eni ⁊ nō natura differre dicūt̄
ypostases. Itē in eodē. Suba significat
cōeʒ ⁊ circūplectiuā spēʒ hōydeon. i. si
miliū spē. ypostaseon. i. ꝑsonaꝝ: vtputa
deus hō. ypostasis āt indiuiduū demon
strat. s. p̄reʒ filiū spm̄ scm̄ petꝝ paulū ⁊
hmōi. Ecce apte dic̄ subaʒ eē vniuersa
le: ypostasim v̄o ꝑticl͡are. ⁊ ꝙ de⁹ ē spēs
vt hō: ⁊ ꝙ pr̄ ⁊ fili⁹ ⁊ spūs scūs sūt indi
uidua sic̄ petrus paulus: ⁊ ꝙ nūero dif
ferāt. que p̄misse snīe Aug͡. penit⁹ cōtra
dicere videt̄. quid g° dicem⁹ ad hec? hō
vtiqꝫ dicere possum⁹ atqꝫ debem⁹: ꝙ ea
que Aug͡ tradidit superius sine omni
hesitatōe tenenda sunt.

Qͬ sane possunt intelligi que Johēs
dicit: ⁊ quomodo ostendit.

Ec āt q̄ hic dicūt̄ licet ī ꝫmōis
supficie aliq̄d a fide alienū re
sonare videāt̄: sane tm̄ ītelligi
queūt: piūqꝫ lectorem atqꝫ intellectoreʒ
plurimū efflagitāt: in quoꝝ explanatōe

mallem silens alios audire:ꝙ loquēdo maliuolis detrahendi occasionē p̄stare Videt̄ tn̄ mihi ita posse accipi cum ait. Subā ē ↄmune ⁊ ypostasis ē ꝑticłare nō ita hᵒ accipit cū de deo dicāt̄ vt acci piūt̄ ī philosophica disciplina:sed ꝑ silī tudinē eoꝝ que a ph̄is dicunt̄ locutus est:vt sicut ibi cōmune vel vniuersale dr̄ quod p̄dicat̄ de pluribus:ꝑticulare vō vel indiuiduū qđ de vno solo:ita hic essentia diuia dcā ē vniuersale:quia de oibus ꝑsonis siml̄ ⁊ de singul̄ sepatim dr̄.ꝑticulare vō singula q̄libȝ ꝑsonarū q: nec de aliis coīter : nec de aliq̄ aliaꝝ singulariter pdicat̄.ꝑpter silitudinem ergo p̄dicatōis subāȝ dixit vniuersale: ⁊ ꝑsonas ꝑticularia vel indiuidua.pro pter hoc idē etiā eandē diuinā essentiaȝ dixit esse spēȝ cōmunē ⁊ circūplectiuam similiū spē ꝑsonaꝝ.quia sic̄ hec spēs hō de suis p̄dicat̄ indiuiduis:velut de Pe tro Paulo ⁊ aliis:nec ista spē differūt sed cōueniūt:ita deus de tribᵓ p̄dicat̄ ꝑ sonis:que indiuiduitate nō differūt:sed ꝑ oīa cōueniūt.Hāc ergo silitudineȝ in ter res sempiternas ⁊ res tꝑales ꝑpen dens Johs:vniuersalitatꝭ ⁊ ꝑticularita tis noīa:que rebus tꝑalibus ꝓprie con ueniūt:ad res eternas trāstulit . Augꝰ. vō maiorē vidēs dissilitudinē ꝙ silitudi nē inter res p̄dcās ab excellentia trini tatis p̄dicta nomina remouit.

Ex quo sensu dixerit ꝑsonas differ re numero.

Uod autē Johānes dicit ypo stases differre numero:nō na tura:in eo ꝙ nō differre natu ra ait:verissime ⁊ sine scrupulo loqt̄ur Qꝫ vō dicit differre numero cauenduȝ ē quō intelligat̄.diuersis enī mōis dicū tur aliqua differre numero.

Quibᵓ mōis dicat̄ differre numero ⁊ s̄m q̄ modᵓ ꝑsonis ↄuēire possit.

Icunt̄ enī aliq̄ differre nume ro:qn̄ ita differūt:vt hoc nō sit illud:nec aliqd quod illud est:vel in ipso ē.qualr̄ differūt socrates ⁊ plato ⁊ hmōi:que apud ph̄os dicūt̄ indiuidua vel ꝑticularia.iuxta quē mo dū nō p̄nt dici tres ꝑsone differre nume ro.Dicunt̄ quoqȝ differre numero que ī enumeratōe siue cōputatōe nō sibi ad iungūtur:sed a se inuicē discernūt̄.vt cū de aliquibᵓ rebus loquētes dicimᵓ:vna due:tres.Et s̄m hūc moduȝ forte dixit Johes ypostases.i.ꝑsonas differre nu mero.Possumᵓ enī dicere:pater ē vnᵓ: ⁊ pr̄ ⁊ filius sūt duo:⁊ pr̄ ⁊ filius ⁊ sp̄s scūs sunt tres.Et itē.hec ꝑsona ē vna : ⁊ hec ⁊ illa sunt due:⁊ hec ⁊ illa ⁊ alia sunt tres.Cōueniētius tn̄ tres ille ꝑsone ꝓprietatibᵓ tm̄ distigui dicūt̄:de quaꝝ distinctōe s̄m ꝓprietates in sequēti tra ctabit̄.Nūc vō ad inceptuȝ redeamus que dcā sūt repetētes:vt sepius versan do familiarius innotescant.

Qꝫ vna ꝑsona nō est maior alia:nec tres siꝉ ꝙ vna.⁊ hoc ratione osten dit catholica.

Ciendū ē gᵒ tantā esse equali tatē in trinitate:vt ait Augꝰ. in.8ᵒ.li.de tri.vt nō solū pr̄ n̄ sit maior ꝙ filius:sed nec pr̄ ⁊ filiᵓ siml̄ maius aliqd sint ꝙ spūs scūs.aut q̄libȝ ꝑsona minᵓ aliqd sit ꝙ ipsa trinitas.Qꝫ āt ita sit:aliquo mō si fieri pōt demon strandū ē.Quātū ergo ipse creator ad iuuat attēdamᵓ.inqt Augꝰ.ī eodē.quō in hac trinitate due vel tres ꝑsone non sūt maius aliqd ꝙ vna earum.

Ratione subtilissima vtitur ad ostē dendum ꝙ ita sit.

Uod ibi magnuꝫ dr̃ aliunde
magnũ nõ ẽ: ꝙ eo quod vere
est. quia ibi magnitudo ipsa
veritas est: ⁊ veritas essentia. nõ ergo
ibi maius ẽ qđ verius non ẽ. Nõ ãt ve
rius ẽ pater ⁊ filius simul: ꝙ pr̃ sol⁹ vel
filius. non ergo maius aliquid vterqꝫ sil'
ꝙ singulus eoꝝ. ⁊ q: eque etiã vere est
spũs sanctus: ideo pater ⁊ filius simul
non sunt aliquod maius ꝙ ipse. ga nec
verius sunt. Itẽ in essentia veritatis h⁰
ẽ verũ esse quod ẽ esse. ⁊ hoc ẽ eẽ quod
ẽ magnũ esse. hoc ẽ ergo magnum esse
quod verũ esse. quod ergo ibi eque ve
rũ est: ⁊ eque magnũ est. quod ergo ibi
plus v̄itatis nõ hꝫ: nõ hꝫ plus magnitu
dinis. plus autẽ v̄itatis nõ hꝫ quod veri⁹
nõ ẽ. Nõ ẽ ãt verius vna psona ꝙ alia
vel due ꝙ vna: vel tres sil' ꝙ singula. nõ
ergo plus v̄itatis habet vna ꝙ alia: vel
tres sil' ꝙ singula. Sic g⁰ ⁊ ipsa veritas
nõ ẽ mai⁹ aliqđ ꝙ vnaqꝙ ibi psona: sꝫ
tã magnũ ꝙ singula. Nõ eni ibi maior ẽ
que verior non ẽ: vbi ipsa veritas ẽ ma
gnitudo. Ecce mõ cõuenieti ⁊ rõne ca
tholica ostensũ ẽ quõ indifferens sit ma
gnitudo triũ psonaꝝ. quia nec vna ma
ior ẽ alia: nec due vna: nec tres siml' ma
ius aliquid ꝙ singula.

Q' deus non ẽ dicendus triplex sed
trinus.

Reterea cũ deus dicat̃ trinus
nõ tñ debꝫ dici triplex. ibi eni
nõ ẽ triplicitas vbi sũma est
vnitas ⁊ indifferẽs eq̃litas. Uñ Aug. i
li. 6⁰. de tri. ait. Nõ qm̃ deus trinitas ẽ
iõ triplex putãdus ẽ. aliogn minor esset
pater solus vel fili⁹ sol⁹: ꝙ sil' pr̃ ⁊ filius
Cũ itaqꝫ tãtus ẽ solus pr̃: vel sol⁹ filius
vel solus spũs scũs: ꝙt⁹ ẽ sil' pr̃ ⁊ filius
⁊ spũs scũs: nullo mõ dicẽdus ẽ triplex
deus. nõ eni pr̃ cũ filio ⁊ spũ scõ maior
deus ẽ ꝙ singuli eoꝝ. q: nõ ẽ q⁰ crescat
illa pfectio. pfcũs ãt ẽ ⁊ pr̃ ⁊ fili⁹ ⁊ sps
scũs. ⁊ pfcũs ẽ deus singulus eoꝝ. Et iõ
trinitas potius ꝙ triplex dici dꝫ. In re
bus corpeis nõ tantũ ẽ vna quãtũ tres
simul: ⁊ plus sũt due ꝙ vna res. In tri
nitate v̄o sũma tantũ ẽ vna psona quã
tũ tres sil': ⁊ tantũ sũt due quantũ vna:
⁊ in se infinite sũt. q: nõ est finis magni
tudinis eaꝝ. Ac p hoc apit̃ qđ sup̃ diri
mus. s. quõ ⁊ singula sũt in singul': ⁊ oĩa
in singul': ⁊ singula in oĩbus: ⁊ oĩa in oĩ
bus: ⁊ vnũ in oĩbus ẽ: ⁊ vnuꝫ oĩa. Ecce
iã oñdim⁹ sufficiẽter qual'r in trinitate
aliq̃ psona aliã nõ supat ĩ magnitudĩe.

Ostenso ꝙ aliqua psonaꝝ aliaꝫ non
supat magnitudĩe: nũc oñdit ꝙ alia
nõ excedit aliam potentia.

Unc oñdere restat quõ aliq̃
baꝝ psonaꝝ aliã nõ excellat
potẽtia. vt sic vna ⁊ indifferẽs
ẽ magnitudo triũ: ita vna ⁊ indifferens
mõstret̃ potẽtia triũ. Sciendũ ẽ igit̃ q:
nõ ẽ potẽtior pr̃ filio: nec filius vl' pater
spũ scõ. nec maiorẽ potentiam hñt duo
vel tres sil' ꝙ singl's eoꝝ. q: nec pl⁹ põt
pr̃ sil' ⁊ filius ꝙ solus spũs scũs. nec hĩ
tres sil' plus pñt ꝙ singl's eoꝝ. q: oĩpo
tentiã quã hꝫ pr̃ ⁊ filius accepit nascen
do: ⁊ spũs scũs pcedẽdo. Quod Aug.
rõibus ⁊ auctoritatib⁹ pbabil'r astruit
in libro contra maximinũ: g dicebat pa
trẽ potẽtiorẽ ac meliorem filio.

Q' nõ minus põt filius ꝙ pater.

Ihil ingt pr̃e minus hꝫ ille g
dicit: oĩa q̃ hꝫ pr̃ mea sũt. Nã
si min⁹ hꝫ in ptãte aliqđ ꝙ pr̃
nõ sũt eius oĩa que hꝫ pr̃. sed eius sunt
oĩa que hꝫ pr̃. Tantã ergo hꝫ ptãtem
fili⁹ quantã pater. equalis ergo ẽ patri.

Nō eni pōt qui accepit inequal' ei esse qui dedit. Tu āt hoc de potētia sapis ꝙ potēs sit filiꝰ: sed potētior pr̄: vt ꝺm doctrinā nr̄aꝫ potēs potētē potuerit gignē: ⁊ nō oipotēs oipotētē. hꝫ gͦ pr̄ oipotētiā quā nō hꝫ filiꝰ. Et si hͦ ē: falsū ē qꝺ ait filius. oīa que hꝫ pr̄ mea sunt.

Hoc verū fatebatur hereticꝰ de quo ꝓgrediebatur ad falsa.

Ed inquis. Pater a nemīe potentiā accepit: filius autē a patre. Fateamur ⁊ nos filiū accepisse potentiā ab illo qui natꝰ ē potens patri vͦo potētiā nullꝰ dedit: qꝛ nullꝰ eū genuit. gignēdo eni dedit pr̄ potentiam filio: sic oīa q̄ hꝫ in sua suba gignēdo dedit ei quē genuit de suba. Sed querit̄ verū tantā q̄tā ipsi ē potentiaꝫ pr̄ filio dederit: an minorē? Si tantā: n̄ solū potentē: sꝫ etiā oipotentē genuisse oipotēs intelligit̄. Si vͦo minorē: quō oīa q̄ hēt pr̄ filii sūt? Si pr̄is oipotētia filii nō est nō oīa ꝓculdubio q̄ hꝫ pr̄ filii sūt. at oīa filii sūt. oipotētia gͦ pr̄is ⁊ filii ē. nō est ergo pater potētior filio.

Aliter ꝓbat filiū equalem patri.

Tē alio mō ꝓbat filiū equalē pr̄i cōtra maximinū ita dicēs Tu dicis ꝙ pr̄ genuit filiū minorē seipso: in quo ⁊ patri derogas qui filiū vnicū minorē genuit. qꝛ si minoreꝫ genuit: aut nō voluit: aut non potuit gignere equalē? Si dicis qꝛ noluit: euꝫ inuidū esse dixisti. si āt nō potuit: vbi ē oipotētia dei pr̄is? prorsus ad hūc articlꝫ res colligit̄: vt pr̄ equalē sibi gignere filiū aut nō potuit aut noluit. Si non potuit: infirmꝰ. si noluit: inuidꝰ innenitur: si vtrūqꝫ hoc falsū ē. patri igit̄ filiꝰ verus eq̄l' ē. genuit gͦ pater sibi equalem ⁊ ab vtroqꝫ ꝓcedit vtriqꝫ equal' spūs scūs. Si eni formā suā vt ait Augꝰ. contra eundē: pater in vnico filio gignere potuit plenā: nec tn̄ plenā genuit: sꝫ minorē: cogimini pr̄eꝫ inuidū dicere. plenū gͦ deū ⁊ equalē sibi genuit filium.

Per simile ostendit ꝙ nō minorem pr̄ filiū genuerit.

Oc āt ꝑ silitudinē humanam ita esse demōstrat ingens. hō pr̄ si potuisset equalē filiū genuisset. qs āt audeat dicere ꝙ hoc oipotēs n̄ potuit? addo etiā qꝛ si possꝫ hō maiorē melioremqꝫ seipso gignēt filiū. sꝫ maius vl' meliꝰ deo qcq̄ esse n̄ pōt. deus gͦ cur nō equalē vt ais genuit filiū: cui nec anni necessarii fuerūt: ꝑ quos adimpleret̄ eq̄litas: nec oipotētia defuit? an forte noluit? ergo qꝺ absit inuidit. sꝫ n̄ inuidit: equalē ergo genuit filiuꝫ. Credamꝰ ergo ei filium esse equalē.

Opinionē heretici pōit vt destruat.

Ed forte dices eoipso maiorē pr̄ filio: qꝛ de nullo genitꝰ. genuit tn̄ equalē. Ad qꝺ cito rn̄debo: imo iō n̄ ē pr̄ maior filio: qꝛ eq̄lē genuit. Origis. n. qō ē ista. qs de qͦ sit eq̄litatis aūt qual' aut q̄tus sit qd ē dicere. Ad originē ꝑtinet q̄stio qua querit̄ qs de quo sit. ad equalitatē vͦo illa qua q̄ritur q̄l' aut q̄tꝰ qs sit. Nec cū dr̄ filiꝰ a pr̄e gēitꝰ ōn̄dit̄ ineq̄litas sube: sꝫ ordo nature: n̄ qͦ alt̄ ꝑor essꝫ altero: sꝫ qͦ alt̄ est ex altero. nō gͦ ꝺꝫ hͦ ꝙ pr̄ genuit ⁊ filiꝰ gēitꝰ ē vl' spūs scūs ab vtroqꝫ ꝓcedit eq̄litas vl' ieq̄litas ibi existit: qꝛ non ꝺm hͦ alia ꝑsōa alii equal' vel inequalis dr̄. Ecce equalitas trinitatis ⁊ vna eademqꝫ substātia q̄tū breuiter potuimus demōstrata ē i suꝑioribus. s. qualr̄ aliq̄ triuꝫ ꝑsonaꝝ q̄libet aliā: nec eternitate: nec magnitudine: nec potentia excellat.

Queritur quō possit dici solꝰ pater vel solus filius: vel solus spiritus

sanctus: cū sint inseparabiles.

Ic oritur questio trahens originē ex pdictis. Dictum ē eni supra q̄ tantus ē solus pr̄: vel solus fili⁹: vel solus spūs scūs q̄tū simul illi tres. ⁊ q̄ due vel tres psone simł nō sūt maius aliqd q̄ vna sola. Jō querit Aug̃. in. 6°. li. de tri. quō hec sane dici possint: cū nec pr̄ sit solus: nec filius: nec spūs sanct⁹: sed semp inseparabiliter: ⁊ filius cū prē: ⁊ pater cū filio: ⁊ spūs scūs cū vtroq̄. insepabiles eni sunt hee tres psone. Ad quod ita respōdet Aug̃. in eodē. Solū patrē dicim⁹: nō q2 sepatur a filio vel spū scō: sed hoc dicentes significamus: q2 illi simul cū eo nō sūt pater Solus eni pater: pr̄ est. quod nō dicit̄ q2 ipse sit sit solus. i. sine filio vel spū sancto: sed p hoc filius ⁊ spūs scūs a paternitatis cōsortio excludūtur. Ita ⁊ cū dr̄ solus fili⁹: filius ē. vel solus spūs sanct⁹ spūs sanctus ē: nō diuiditur fili⁹ a prē: vł sps scūs ab vtroq̄: sʒ a cōsortio filialis proprietatis excludūt̄ pr̄ ⁊ spūs scūs. Et a cōsortio pcessibił ppⁱetatis excludunt̄ pr̄ ⁊ filius. Cū g° dr̄ tant⁹ ē sol⁹ pr̄ q̄tum sił illi tres. p hoc qđ dicitur solus: nō sepatur pr̄ ab aliis. sed hic est sensus: solus pr̄ qui ita pater ē q̄ nec filius nec spūs scūs: tantus ē ⁊c̃. Silr̄ intellige cuʒ dr̄ solus filius vel solus spūs sanct⁹. Sol⁹ ergo pr̄ dr̄ vt ait Aug̃. in eodē: q2 nō nisi ipse ibi pater ē. ⁊ solus filius: q2 nō nisi ipse ibi filius est. ⁊ sol⁹ spūs scūs: q2 nō nisi ipse ibi spūs scūs ē.

Utrū possit dici solus pr̄ ē deus: sol⁹ fili⁹ ē deus. solus spūs scūs ē deus. vł pr̄ ē sol⁹ de⁹: fili⁹ ē sol⁹ deus: spiritus sanctus est solus deus.

Ost hoc querit̄ vtrū sic̃ dr̄ solus pater ē pater: vel solus filius ē filius: ita possit dici solus pater est deus vel solus filius est deus. ita ⁊ de spiritu scō. aut pater ē solus deus: filius ē solus deus. Ad quod dicim⁹ q̄ pr̄ ⁊ filius ⁊ spūs scūs dr̄ ⁊ ē vn⁹ de⁹. Et hec trinitas pprie sił dr̄ sol⁹ de⁹ esse: sic̃ solus sapiēs solus potēs. sed nō videt̄ debere dici a nobis v̇bis nr̄is vtentibus: nisi vbi sermo auctoritatis occurrit: solus pr̄ ē deus: vel pater ē solus deus. ita de filio ⁊ spū scō dicim⁹. Uñ Aug̃. i. 6°. li. de tri. ait. Qm̄ oñdimus quō possit dici solus pr̄: vel solus filius: cōsiderāda ē illa sn̄ia qua dr̄ nō esse solū patrē deū verū solū: sed patrē ⁊ filiū ⁊ spirituʒ scm̄. Ecce habes q2 nō solus pater dicēdus ē esse solus verus deus. Itē in eodē si quis interroget: pater solus vtrū sit deus: quō respōdebim⁹ nō esse: nisi forte ita dicamus esse quidē prēʒ deū: sed nō euʒ esse solū deū. esse autē solū deū dicamus patrē ⁊ filiū ⁊ spm̄ scm̄. Ecce ⁊ hic hēs q̄ pr̄ nō debet dici solus de⁹: atq̄ hic solū in pte subiecti tm̄ accipe quidā volūt In pte v̇o p̄dicati si sit cōcedūt q̄ pr̄ ē solus de⁹. sed ex v̇bis Aug̃. videt̄ oñdi q̄ pprie solus deus dici debeat tota trinitas. ⁊ hec trinitas vt ait Aug̃. cōtra maximinū intelligitur cū apłs dic̃. beatus ⁊ solus potēs. ⁊ ibi. soli sapiēti deo ⁊ ibi. inuisibili soli deo. Nō eni hec de solo prē accipiēda sūt: vt ɔtēdebat maximin⁹ ⁊ alii heretici: sed de trinitate. sic̃ ⁊ illud. solus hʒ imortalitatē. q2 ꝭm rectā fidem ipsa trinitas est vnus solus deus beatus: potens: sapiens: inuisibilis. Unde Aug̃. in eodē Cum vnus deus sit trinitas: hec sit nobis solutio questionis vt intelligamus solū deū sapientē: soluʒ potentē: patrē ⁊ filiū ⁊ spiritū sanctum qui est vnus ⁊ solus deus.

Quō trinitas dicatur solus deus: cū ipsa sit cū spiritib⁹ ⁊ aīabus scīs.

Ed iterū queritur quō ipsam trinitatē dicim⁹ solū deū: cum sit cū spiritib⁹ ⁊ aiabus scis. Ad quod respōdet Aug.in.6°.li.de trinitate ita dicēs. Trinitatē dicim⁹ deum solū: quis semp sit cū spiritib⁹ ⁊ aiab⁹ scis. sed solū dicim⁹: q2 nō aliud ꝙ ipsa trinitas deus ē. Non eni illi cū illa deus sunt: vel aliqua alia: sꝫ ipsa trinitas tm̄ non illi vel alia deus est.

Etsi de solo patre p̄dcā dicerentur nō tn̄ excluderet fili⁹ ⁊ spūs scūs.

Erū vt ait Aug.etsi de solo pr̄e p̄dcā dicerētur: non inde excluderet filius vel spūs scūs s.q2 hi tres vnū sunt. sicut in apocalipsi de filio legit: ꝙ hꝫ nomē scriptuꝫ quod nemo scit nisi ipse. non enī inde sepatur pater vel spūs scūs Et cuꝫ dr̄: nemo nouit patrē nisi filius: nō inde sepatur pater ⁊ spūs scūs: q2 insepabiles sūt. Aliqn̄ etiā noiatur pater ⁊ filius ⁊ tacet spūs scūs. vt vitas ad pr̄eꝫ loquēs ait. vt cognoscāt te ⁊ quē misisti iesum xp̄m esse vnū verū deū. cur ergo inquit Aug.tacuit de spū scō? q2 cōsequēs ē vt vbicūqꝫ noiatur vnus: sicut pater ⁊ filius tanta pace vni adherēs: intelligat etiam ipsa pax: quis nō cōmemoret. Uno g° istorū noiato: etiā relig intelligūtur. quod in pluribus scripture locis occurrit.

De nominū differētia quib⁹ vtimur loquētes de deo.

Ost predcā disserēdū nob videt de nominū dūsitate qbus loquētes de vnitate ac trinitate ieffabili vtimur. deide oñdēdū ē qb⁹ modis de ea aliquid dicat. Illud ergo p̄cipue teneamus quedā esse noia distincte ad singulas psonas ptinentia. vt ait Aug.in.2°.li.de tri.que de singul' tm̄ dicunt psonis. Quedā vo vnitatē essentie significātia sūt que de singl' sigillatim ⁊ de oibus coiter dicūtur. Alia vo sunt q̄ translatiue ac p silitudinē de deo dicūt. Uñ Ambro.in.2°.li.de tri.ait. Quo prius niteat fides triptita videt deriuanda distictio. Sūt enī q̄dā noia q̄ euidēter proprietatē deitat oñdunt. Et sunt quedā que pspicuā diuine maiestat exp̄mūt vitatē. Alia vo sūt que translatiue p silitudinē de deo dicunt. proprietatis itaqꝫ indicia sūt: generatio: filius: vbuꝫ ⁊ hmōi. Unitat vo eterne: sapia: virt⁹: vitas: ⁊ hmōi. Silitudinis vo splendor character: speculū: ⁊ hmōi.

Premissis addit quedā esse noia que tpaliter de deo ⁊ relatiue dicūtur.

Is adiiciendū ē quedā etiam noia esse vt ait Aug.in.5°.li.de tri.que ex tpe deo ɔueniūt ⁊ relatiue ad creaturā dicunt. quorum q̄dā de oibus dicunt psonis: vt dñs: creator: refugiū. quedā āt nō de oibus. vt donatus: datus: missus.

De hoc noie trinitas ait.

Reterea ē vnū nomē quod de nulla psona sigillati dr̄: sꝫ de oibus sil'.s.trinitas. quod nō dr̄ ꝰm subaꝫ: sꝫ q̄si collectiuū pluralitatem designat psonarum.

De aliis noibus que tpaliter deo cō gruūt: ⁊ non relatiue dicuntur.

Unt etiā q̄dā noia que ex tpe deo ɔueniūt: nec relatiue dicūtur. vt incarnat⁹: humanatus ⁊ hmōi. Ecce sex nominū differētias assignauim⁹: qb⁹ vtimur loquētes de deo. de quibus singulis agendū est.

Q' alia noia q̄ ad singl'as psōas ptinēt relatie ꝑprie dicūt. ea vo q̄ ad vnitatē eēntie significāt ad se dicūt ⁊ de singl'is ⁊ de oib⁹ euidēter dicūt psōis. ⁊ singl'r: ñ pl'al'r i sūma capiūt

B

Ciendū est ergo ꝙ illa que ꝓ
prie ad sīgulas ꝑtinēt ꝑsonas
relatiue ad īuicē dicunt. sic pr̄
⁊ filiꝰ ⁊ utriusq̄ donū spiritꝰ. s. Ea vͦo q̄
vnitatē essētie significāt ad se dicūt. ⁊ q̄
ad se dicūt subalr̄ vtiq̄ dicūt: ⁊ de oībꝰ
coīter ⁊ de sīgulis sigillati dicūt ꝑsonis
⁊ sīgulariter: nō pl̄aliter accipiuntur in
sūma: vt deꝰ bonꝰ: potēs: magnꝰ: ⁊ huiꝰ
modi. Que aūt relatiue dicūt subaliter
nō dicūt. Unī augꝰ. in. 5ͦ. li. de tri. ita ait
Quicquid ad se dicit ꝑstātissima illa ⁊
diuia sublimitas subaliter dicit. Quod
autē ad aliqd dr̄: nō substātialr̄: sꝫ relati
ue dicit. Tātaq̄ vis ē eiusdē sube in pa
tre ⁊ filio ⁊ spū. s. vt qcqd de singl̄is ad
seipsos dicit: nō pl̄aliter ī sūma: sꝫ singl̄a
riter accipiat. Dicimus. n. pr̄ ē deꝰ: filiꝰ
est deꝰ: ⁊ spūs sāctꝰ ē deꝰ. qđ ꝛꝫ subaꝫ di
uinā nēo dubitat. nō tn̄ dicimꝰ hāc trini
tatē esse tres deos. sꝫ vnū deū. Ita dr̄ pr̄
magnꝰ: filiꝰ magnꝰ: ⁊ sp̄s scūs magnꝰ. nō
tamē tres magni: sed vnꝰ magnꝰ. Ita et
omnipotēs pr̄: oīpotēs ⁊ filiꝰ: oīpotens
sp̄s scūs. nō tn̄ tres oīpotētes: sed vnꝰ oī
potēs. Quicqd gͦ ad seip̄m dicit deꝰ: ⁊
de singl̄is ꝑsonis silr̄ dicit. ⁊ siml̄ de ip̄a
trinitate: nō pluraliter: sꝫ singl̄ariter. Et
qm̄ nō ē deo aliud eē: ⁊ aliud magnū eē. sꝫ
hoc idē ē illi eē qđ ē magnū eē. ꝓpterea
sicut nō dicimus tres essentias sic nō di
cimus tres magnitudines: sed vnā essen
tiā ⁊ vnā magnitudinē.

Qꝫ deꝰ ē magnꝰ ea magnitudie q̄ ip̄e
ē: sic ⁊ de bonitate ⁊ de omnibꝰ q̄ ꝛm
subaꝫ de deo dicuntur.

Eus. n. nō ē magnꝰ ea magni
tudine q̄ nō ē qđ ipse: vt q̄si ꝑti
ceps eiꝰ sit. Alioqn maior essꝫ
illa magnitudo ꝙ deus. Deo autē nō ē
aliqd maiꝰ: Ea gͦ magnitudine magnꝰ
est: q̄ ipse est. Ideoq̄ nō tres magnitudi
nes dicimꝰ: sꝫ vnā magnitudinē. nec tre
magnos: sed vnū magnū. qa nō ī ꝑtici
patōe magnitudinis deꝰ magnꝰ est: sed se
ipso magno magnꝰ ē. qa ip̄e est sua ma
gnitudo. Ita ⁊ de bonitate ⁊ eternitate
⁊ omnipotētia dei dicēdū est. ⁊ de oīm
bꝰ oīo q̄ de deo possūt ꝓnūciari subali
ter qbꝰ ad seipsū dicit. nō trāslatiue ac
ꝑ similitudinē: sed ꝓprie: si tamē de illo
ꝓprie aliqd ore hominis dici potest.
Ecce apte docuit ꝙ nomia vnitatez di
uine maiestatis singnificātia. ⁊ ad se dicūt
de deo. i. sine relatōe: ⁊ de omnibꝰ ꝑsonis
coīter: ⁊ de sīgulis diuisim dicūt: nec pl̄a
liter: sꝫ sīgulariter ī sūma accipiūt. Illa
vͦo nomina q̄ ꝓprie ad sīgulas ꝑtinent
ꝑsonas relatie nō subaliter dicūtur. Qđ
n. ꝓprie singl̄a ī trinitate ꝑsona dicitur
vt ait augꝰ in eodē: nullo modo ad seip
sā: sed ad aliā īuicē: vl̄ ad creaturā dicit
⁊ ideo relatiue. nō substācialr̄ dici mani
festū est.

De hͦ noie qđ ē ꝑsona: qđ cū ꝛm sub
stātiā dicat pl̄aliter nō singulariter
in sūma accipitur.

Redictis adiiciendū est: qđ cū
oīa nomina q̄ secūdum subaꝫ
de deo dicūt: sīgulariter ⁊ nō
pl̄ariter de omnibꝰ in sūma dicātur ꝑ
sonis: vt sup̄ ostensum est. ē tamē vnū no
mē. s. ꝑsona qđ secūdū subaꝫ dicitur de
sigul̄ ꝑsonis. ⁊ pl̄aliter: nō singl̄ariter in
sūma accipitur. Dicimꝰ. n. pater est ꝑso
na: filiꝰ est ꝑsona: spiritꝰ sāctꝰ est ꝑsona.
⁊ hoc ꝛm subaꝫ dicit. nō tamē dicitur
pater ⁊ filiꝰ ⁊ spiritꝰ sanctꝰ sunt vna ꝑ
sona: sed tres ꝑsone. Hoc ergo nomē ex
cipitur a p̄dicta regl̄a nominū: q̄ secūdū
substātiā de deo dicūtur. qa cū hoc ad se
dicat ⁊ secūdū substātiā: pl̄aliter tamen
nō singl̄ariter in sūma accipitur.

Qꝫ autem persona ad se ⁊ ꝛm subaꝫ

dicatur:est auctoritas.

Uod autē p̄sona ꝑm subam
dicatur: Aug. ostendit in.7°.
de tri.dicens. Nō e aliud deo
esse:aliud p̄sonā esse:sed oīo idē. Itez in
hac trinitate cū dicimus p̄sonā patris
nō aliud dicimus q̄ subaz patris. Quo
circa vt suba patris ipse pater ē:nō q°
pater est:sed quo ē:ita ꝛ p̄sona patris
ipse pater ē:nō aliud q̄ ipse pater. Ad
se quippe dicit̄ p̄sona:nō ad filiū vl' spi
ritum sanctū:sicut ad se dicit̄ deus:ꝛ
magnus:ꝛ bonus:ꝛ iustus:ꝛ hmōi. Et
quēadmodū hoc illi ē esse quod deū eē:
qđ magnū:qđ bonū esse:ita hoc est illi
eē qđ p̄sonaz esse. Ecce expresse habes
q̄ p̄sona ꝑm substantiā dr̄.vt cuz dr̄ pr̄
ē p̄sona:hic sit sensus:pater est essentia
diuina. Silr̄ cū dicit̄ filius ē p̄sona:spi
ritus sanctus ē persona id est essentia
diuina

Cur pater ꝛ fili⁹ ꝛ spiritus sanctus
non dicant̄ vna persona:sicut vna
substantia ꝛ vnus deus.

Deo oritur hic questio diffici
lis quidē:sed nō vtilis:qua q̄
ritur cur nō dicantur hi tres
vna p̄sona sicut vna essentia ꝛ vn⁹ deus
Quā questionē Aug. diligēter tractat
atq3 cōgrue explicat in.7°.li.de trinita
te dicens. Cur non hec tria simul vnaz
p̄sonā dicimus sicut vnam essentiam ꝛ
vnū deum:sed dicimus tres p̄sonas:cuz
tres deos aut tres essentias nō dicam⁹
Quia volumus vel vnū aliquod voca
bulū seruare huic significatōi qua intel
ligatur trinitas:ne oīo taceremus iter
rogati quid tres:cum tres esse fatere
mur. Cū ergo querit̄ quid tres vt ait
Aug.in.5°.li.de tri.magna prorsus ino
pia humanū laborat eloquiū. Dictuz ē
tamē tres p̄sone:non vt illud diceretur
sz ne taceret̄ oīo. Nō eni rei ineffabilis
eminētia hoc vocabulo explicari valet
Ecce ostendit qua necessitate dicat̄ plu
ralr̄ p̄sone videlicet vt hoc vno nomīe
querentibus de tribus respōderemus.

Qua necessitate dictū est tres perso
ne a latinis.ꝛ a grecis tres yposta
ses vel substantie.

Ua necessitate non solum la
tinus sermo:sed etiaz grecus
eadē pene sup hac re laborans
nominū penuria coartat̄. Unde Aug.
Quid a grecis vel a latinis necessitate
de ineffabili trinitate dictū sit:aperiens
in.7°.li.de trinitate ait.loquendi causa
de ineffabilibus vt fari aliquo mō pos
semus dictum ē a grecis. Una essentia
tres substantie id est vna vsia tres ypo
stases. Aliter eni greci accipiūt subam
q̄ latini. A latinis autē dictum est vna
essentia vel substantia tres p̄sone. quia
non aliter in sermone nr̄o.i.latino essen
tia q̄ suba solet intelligi. Et vt intelli
gatur saltē in enigmate:placuit ita dici
vt cū quereret̄ quid tria sint:aliqđ di
ceret̄ que fides vera pronūciat:cum ꝛ
patrē nō dicit esse filiū ꝛ spiritū sanctū
donū dei nec patrē dicit esse nec filium.
Cum ergo querit̄ quid tria vel qđ tres
cōferimus nos ad inueniendū aliquod
nomē quo cōplectant̄ hec tria.neq3 oc
currit aīo:quia supeminētia diuinitatis
vsitati eloquii facultatē excedit. Uerius
eni cogitatur deus q̄ dicit̄:ꝛ verius est
q̄ cogitat̄. Pater ergo ꝛ filius ꝛ spūs
sanctus qm̄ tres sunt:quid tres sunt q̄
ramus.quid etiā cōe habeāt. Non eniz
possunt dici tres patres:quia tm̄ pater
ibi pater ē.nec tres filii:cum nec pater
ibi sit filius nec spiritus sanct⁹.nec tres

spiritus sancti:quia spiritus scūs ꝓpria
significat ōc:qua etiā donūz dei dicitur
nec pater ē nec filius.quid ergo tres?
Si tres ꝑsone esse dicunt cōmune est
eis id quod ꝑsona ē.Certe enī qꝛ pater
est ꝑsona:⁊ filius ē ꝑsona:⁊ spūs sanct⁹
est ꝑsona:ideo dicuntur tres persone.
propterea ergo dicimus tres ꝑsonas
quia cōmune ē eis id quod ꝑsona ē.Ex
p̄dictis proprie intelligi potest qua ne
cessitate dictū sit a latinis tres persone
cū ꝑsona ſm subāz dicat.Unde ⁊ trib⁹
cōmune est id quod persona est.

Quare non dicimus tres deos esse
patrē ⁊ filiū ⁊ spiritū sanctū vt dici
mus tres ꝑsonas:cum id quod de⁹
est sit es cōmune:quia pater est de
us:filius ē deus:spūs sanct⁹ ē deus.

Ed queritur hic.cuz dicamus
patrē ⁊ filiū ⁊ spiritū sanctū
esse tres personas:quia cōmu
ne ē eis id qđ ꝑsona est.i.qꝛ pater est ꝑ
sona:⁊ filius ē ꝑsona:⁊ spūs scūs est ꝑ
sona:cur nō dicamus silr tres deos:cū
⁊ pater sit deus:⁊ filius sit deus:⁊ spiri
tus scūs sit deus?quia.s.illud scriptura
cōtradicit.hoc autē etsi nō dicit:nō tn̄
cōtradicit.Unde Aug.hāc mouēs que
stionē atq; diffiniēs in li.7°.de trinitate
ait.Si ideo dicim⁹ p̄rēz ⁊ filiū ⁊ spiri
tū sanctū esse tres ꝑsonas:qꝛ coē est eis
id quod ꝑsona ē:cur nō etiā tres deos di
cim⁹?certe vt p̄dictū ē:qꝛ p̄r ē ꝑsona:⁊
filius ē ꝑsona:⁊ spūs scūs ē ꝑsona:ideo
tres ꝑsone dicūt.qꝛ g° pater deus:⁊ fi
lius de⁹:⁊ spūs scūs deus:cur nō dicūt
tres dii?Ecce ꝓposuit q̄stionē.attende
qđ respōdeat subdēs.an iō nō dicuntur
tres dii:qꝛ scriptura nō dicit tres deos
sed nec tres ꝑsonas alicui scripture te
xtus cōmemorat.an iō licuit loquēdi
⁊ disputādi necessitate tres ꝑsonas di
cere.nō qꝛ scriptura dic̄:sz qꝛ scriptura
nō cōtradicit?Si autē diceremus tres
deos cōtradiceret scriptura dicēs.Au
di Israhel deus tuus deus vnus ē.Ecce
absolutio q̄stionis quare poti⁹ dicam⁹
tres ꝑsonas q̄ tres deos.qꝛ.s.illud non
cōtradicit scriptura.

Alia q̄stio cur non dicimus tres eē
essentias vt tres ꝑsonas:cum scri
ptura hoc non contradicat.

Erūtamē ⁊ hic alia emergit
q̄stio:quā Aug.cōsequenter
adnectit dicēs.Cur inquit ⁊
tres eēntias nō licet dicere:quod similr
scriptura sicut nō dicit ita nō cōtradic̄?
At si dicis q̄ ꝓpter vnitatē trinitatis
nō dicunt tres essentie:sed vna essentia
quero cur nō ꝓpter eandē vnitatez tri
nitatis dicat vna ꝑsona ⁊ nō tres ꝑsoē?
Ut enī ē illis cōmune nomē essentie:ita
vt singulus quisq; dicat essentia:sic illis
coē ē ꝑsone vocabulū:⁊ eēntiaz p̄dicat
Quid g° restat?nisi vt fateamur loquē
di necessitate a grecis ⁊ latinis parca
hec vocabula aduersus insidias vel er
rores hereticoꝝ.Cumq; conaretur hu
mana inopia loquēdo ꝓferre ad hoim
sensus.quod in secretario mētis de deo
tenet:siue ꝑ piā fidē:siue ꝑ qualēcunq;
intelligentiā:timuit dicere tres eēntias
ne intelligeret in illa sūma equalitate
vlla diuersitas.Rursus nō poterat di
cere nō esse tria q̄daz.qđ qꝛ dixit sabel
lius in heresim lapsus ē.quesiuit g° qđ
tria diceret.⁊ dixit tres ꝑsonas siue tres
subas ſm grecos.

Sicut nos dicim⁹ tres ꝑsonas:ita
greci tres subas:q̄s dicūt ypostases
alr accipiētes subaz q̄ nos.

Uod enī de ꝑsonis ſm nr̄am
hoc de substātiis ſm grecorū
cōsuetudinē opportet itelligi.

Sic eni illi dicūt tres subas vnā eentiā
id est tres ypostases vnaz vsiam:quem
admodū nos dicimus tres psonas vnā
essentiaz vel subaz:quāq͂ ⁊ illi si vellent
sicut dicūt tres subas tres ypostases eē:
possent dicere tres psōas tria ꝓsopa. Il
lud autē maluerūt dicere quod fortasse
ꝺm lingue sue consuetudinē aptius dr̄.

Q: in trinitate non ē diuersitas nec
singularitas vel solitudo:sed vnitas
⁊ trinitas ⁊ distinctio ⁊ idēptitas.

Am sufficiēter puto ostēsū esse
q̄ necessitate dicam⁹ tres psōas
⁊ q̄re nō siłr tres deos vel eēn
tias.quia.s.in altero obuiat scriptura:
in altero diuersitatꝭ intelligētia.quia ibi
nulla penitus ē diuersitas:sicut nec sin
gularitas vel solitudo:sed vnitas ⁊ tri
nitas.Vñ augꝰ.i li.7°.de tri.ait.Hūana
īopia querens qd diceret tria:dixit tres
personas uel substātias.quib⁹ nominib⁹
nō diuersitatē intelligi voluit.sed singu
laritatē noluit:vt non solum ibi vnitas
intelligatur ex eo quod dicitur vna essen
tia:sed trinitas ex eo ꝙ dicunt̄ tres pso
ne.Hylari⁹ quoqꝫ in li.7°.de tri.ait do
min⁹ dicit.Qui me videt videt et patrē
cū hoc dicit̄ excluditur singularis atqꝫ
vnici intelligētia.nā nec solitariū sermo
signat et indifferentē tamē naturam pro
fessio docet.Visus est enim ī filio pater
per nature vnitā similitudinē.Unū sunt
enī natus ⁊ generās.vnū sunt neqꝫ unus
Non itaqꝫ solitarius filius ē nec singłarī
fili⁹ nec dispar.Itē in eodem.Sicut in
patre et filio credere duos deos impiuz
est:ita patrem et filiū singularē deū pre
dicare sacrilegium est.Nihil in his no
uuz:nihil diuersū:nihil alienū:nihil sepa
bile ē.de hoc aūt Augꝰ.in li.q̄stionum ve
teris ac noue legis ait.Unus ē deus:sed
nō singularis.Item Ambro.in li.de tri.
ait.Quod vnius ē substantie separi non
potest.et si non sit singularitatis:sed
vnitatis:deus vnus cū dicit̄.nequaq͂ dei
tatis trinitatē excludit.⁊ ideo nō qꝺ sin
gularitatis sed qꝺ vnitatꝭ est predicatur
Ecce ex predictis ostenditur ꝙ nec sin
gularis nec diuersus nec vnicus vel soli
tarius confitend⁹ ē deus.quia singulari
tas vel solitudo psonaꝝ pluralitatē ex
cludit.et diuersitas vnitatē essentie tollit
diuersitas inducit sepationē diuinitatis
Singularitas adimit distinctionē trini
tatis.Ideo Ambro.in li.de trini.ait.Nō
est diuersa nec singularis equalitas.nec
iuxta sabellianos patrē filiūqꝫ cōfundēs
nec iuxta arrianos patrē filiūqꝫ secernēs
pater enī et filius distinctionem habent.
sepationē vero nō habent.Item in eodē
pater et filius diuinitate vnū sunt.nec est
ibi substātie differētia:nec vlla diuersi
tas.Aliogn quomō vnū deū dicim⁹?Di
uersitas enī plures facit.Cōstat ergo ex
p̄dcis q: ī trinitate nłła ē diuersitas. Si
tamē aliquando in scriptura inuenitur
dictuz tres diuerse psone et huiusmodi
diuersas dicit distinctas.

Q: non debet dici deus multiplex.

T sicut in trinitate non est di
uersitas: ita nec multiplicitas
et ideo nō est dicēdus de⁹ mul
tiplex:sed triu⁹ et simplex.Vñ Ambro.
in p̄mo li.de trini.ait.Est ī patre et filio
nō discrepās:sed vna diuinitas.nec con
fusum qꝺ vnū ē:nec multiplex eē pōt qꝺ
indifferēs ē.Multiplex itaqꝫ deus nō est

Quid significet̄ his nōibus vn⁹ duo
vł due:tres vł tria:trin⁹ vł trinitas
plures vł pluralitas:distinctio vł di
sticte:cū his vtimur ꝺ deo loquētes.

Ic diligēt̄ ingri oportꝫ cuz in
trinitate n̄ sit diuersitas vł sin
gularitas vel młtiplicitas vł
solitudo qd significet̄ his nōibus.s.vnus
vł vna:duo vel due:tres vł tria.plures

vł pł̄alitas:distīcte vel distinctio:cū dr̄ vn⁹ de⁹:due pſōe vel tres pſōe:pł̄es pſōe distīcte sūt pſone.vel cū dr̄ distīctō pſonaꝝ:pł̄alitas pſonaꝝ:trinitas pſonarū ⁊ hmōi.videmur enī h° dicētes nūeroꝝ ꝙtitates ⁊ reꝝ mł̄titudinē vel mł̄tiplicitatē in deo ponere.qd igit̄ iſta ibi ſignificēt:ipſo de q° loquimur apiente inſinuare curem⁹.Si diligēt̄ ꝑmiſſis auctoritatū v̄bis intēdim⁹:vt dictoꝝ intelligentiā capiam⁹:magꝭ videt̄ vſus hoꝝ verborū introductus rōe remouendi atqꝫ excludendi a ſimplicitate deitatꝭ que ibi non ſunt ꝙ ponēdi aliqua.

Quid p vnū ſignificet̄:cū dr̄ vn⁹ de⁹

Um.n.dr̄ vn⁹ deus mł̄titudo deoꝝ excludit̄:nec numeri ꝙtitas in diuīitate ponit̄:tanꝙ ſi diceretur:deus ē:nec multi ſūt vel pł̄es dii.Unde Ambro.in li.de tri.ait.Cum vnū dicim⁹:vnitaſ excludit numeꝝ deorū.nec ꝙtitatē in deo ponit:quia nec numerus nec ꝙtitas ibi eſt.

Quo ſenſu dicitur vnus eſt pater vł vnus eſt filius.

Jmile cū dr̄:vn⁹ ē pr̄:vel vnuſ ē fili⁹ ⁊ hmōi:ratio dicti hec ē:ꝙ nō ſūt multi pr̄es vel mł̄ti filii.ita ⁊ de ſilibus.Jtē cū dicim⁹ plures eſſe pſonas ſinglaritatē atqꝫ ſolitudinē excludim⁹.nō diuerſitatē vł mł̄tiplicitatē ibi ponim⁹:q̄ſi diceret̄:ſine ſolitudine ac ſingularitate pſonas ꝯfitemur. Unī Hilarius in.4°.li.de tri.ſic ait. Dixit de⁹.faciam⁹ hoīez ad ima.⁊ ſili.no. Quero nūc an ſolū deū ſibi locutuz exiſtimes?an hūc ſermonē ei⁹ intelligaſ ad alterū extitiſſe?Si ſolū eſſe dicis:ipſius voce argueris dicētis:faciam⁹ ⁊ nr̄am. ſuſtulit enī ſingularitatis ac ſolitudīs intelligentiā ꝓfeſſio cōſortii.qꝛ aliqs conſortiū eſſe nō pōt ipſi ſolitario:neqꝫ ſolitudo ſolitarii recipit faciam⁹:nec aliēo a ſe diceret nr̄aꝫ.attēde lector his v̄bis ⁊ vide quia noīe cōſortii pł̄alitatē ſignificauit.ꝓfeſſio g° ꝯſortii ē ꝓfeſſio pł̄alitatis:quā ꝓfeſſus ē dicēs faciam⁹ ⁊ noſtrā.pł̄alr̄ enī vtrūqꝫ dr̄.ſꝫ hac ꝓfeſſiōe pł̄alitatꝭ nō diuerſitatē vł mł̄titudinem poſuit:ſꝫ ſolitudinē ⁊ ſinglaritatē negauit.Sic quoqꝫ cū dicim⁹ pſonas pł̄es vł pł̄alitatē pſonaꝝ ſingularitatis ⁊ ſolitudinis intelligentiā excludim⁹.

Quid per ternarium ſignificetur cū dicitur tres perſone.

Ta etꝭ cū dicim⁹ tres pſonas noīe ternarii.nō ꝙtitatē numeri in deo ponimus vel aliquaꝫ diuerſitatē:ſed intelligentiā nō ad aliuꝫ niſi ad pr̄eꝫ ⁊ filiū ⁊ ſpm̄ ſcm̄ dirigēdā ſignificamus.vt ſit hec dicti intelligētia tres pſone ſūt:vel tres ſūt pater ⁊ fili⁹ ⁊ ſpūs ſcūs.i.nō tm̄ pr̄:nec tm̄ fili⁹:nec tm̄ pr̄ ⁊ fili⁹ in deitate ſūt:ſed etiā ſpūs ſcūs:⁊ nō alius ab his.Silr̄ nō tm̄ eſt ibi hec pſona vel illa:vł hec ⁊ illa:ſꝫ hec ⁊ illa:⁊ illa ⁊ nō alia.⁊ hoc ita fore itelligendū Augꝭ.ſatꝭ oñdit:vbi dicit ꝙ illo noīe nō diuerſitatē intelligi voluit:ſed ſingularitatē noluit.

Quid per duo cū dr̄ perſone due vł pater ⁊ filius duo ſunt.

Jlr̄ cū dicim⁹ duo ſūt pateꝛ ⁊ fili⁹:nō dualitatꝭ ꝙtitatem ibi ponim⁹:ſed hoc ſignificamus qđ nō ē tm̄ pr̄:nec tm̄ fili⁹:ſꝫ pr̄ ⁊ filius ⁊ hic nō ē ille:ita ⁊ de aliis hmōi.ita etꝭ cū dicim⁹ pr̄ ⁊ fili⁹ ſūt due pſone:hoc ſignificam⁹ ꝙ nō tm̄ pr̄ ē pſona:nec tm̄ fili⁹ ē pſona:ſed pr̄ ē pſona:⁊ fili⁹ eſt pſona:⁊ hec nō ē illa.Cū autē dicimus diſtincte ſūt pſone:vel diſtinctio ē in pſonis:ꝯfuſionē atqꝫ ꝑmixtionē excludim⁹ ⁊ hāc nō eſſe illā ſignificam⁹.Cūqꝫ addim⁹ diſtincte ſūt pſone ꝓprietatib⁹ ſiue differētes ꝓprietatibus:aliam eſſe hāc

psonā ⁊ aliā illā suis ppͥetatibꝰ signifi camus.⁊ cū dicimꝰ aliā ⁊ aliā nō diuersi tatē vel alienatōez ibi ponimus:sed cō fusionē sabellianā excludimus.

Quō ibi accipiatur discretio.

Ta etiā cū dicunt̄ discrete per sone:vel cuȝ dr̄ discretio esse in psonis:eandē intelligentiaȝ facimus.eo eni mō ibi accipit̄ distictō quo discretio.⁊ ɔgrue dr̄ ibi esse discre tio vel distinctio:nō diuersitas vel diui sio siue sepatio.Uñ Ambro.in li.primo de tri.Nō ē ipse pater qui filius:sed iter patrē ⁊ filiū expssa distinctio.Cū vero dr̄ trinitas:id significari videt̄ qđ signi ficat̄ cū dr̄ tres psone.vt sic nō pōt dici pater ē tres psone:⁊ filiꝰ ē tres psone: ita non debeat dici pater est trinitas: vel filius ē trinitas.

Quod videtur cōtrariū sup̄ dictis

Ic non ē p̄termittendū ꝙ cū sup̄ dictū sit deū nec singularē nec multiplicē esse confitendū licȝ scōꝝ auctoritatibꝰ sit cōfirmatum In cōtrariū videt̄ sentire Isidorꝰ dicēs Distiguendū ē inter trinitatē ⁊ vnitateȝ Est eni vnitas simplex ⁊ singl'aris:trini tas vō multiplex ⁊ nūerabil':qꝛ ē trini tas vnitas triū.Ecce vnitatē dicit eē sin gl'arē:⁊ trinitatē mltiplicē ⁊ nūerabilē Sed ad hͦ dicimꝰ qꝛ singularē accepit sicut alii accipiūt vnū.mltiplicē vō ⁊ nu merabilē sic̄ alii dicunt trinum.

Quid significet cuȝ dicitur pluralit̄ tres psone vel due persone.

Reterea considerādū ē cuȝ hͦ nom̄ psōa vt p̄dcͣ ē fȝ subaȝ dicat̄:que sit intelligētia dicti cū pl'alr pfert̄ tres psone vel due psōe ⁊ cū dr̄ alia ē psōa p̄ris:alia psōa filii: alia pͣ spūs.s.Si eni in his locutōibus psone vocabulū essentie intelligentiā fa cit:plures eēntias ɔfiteri videmur.⁊ ita plures deos.Si vō eēntie significatōez ibi nō tenet:alia ē huiꝰ nois rō cum dr̄ pr̄ ē psona:vel filiꝰ ē psona.⁊ alia cū dr̄ pr̄ ⁊ filiꝰ ⁊ spūs.s.sūt tres psone.⁊ cum dr̄ alia ē psōa p̄ris:alia filii ⁊ hmōi.

Qꝛ videt̄ fm eēntiā dici alia persōa patris:alia filii:siue tres psone.vt cū dicitur:pater ē psona:filiꝰ ē psona.

Ersona eni vt supra ait augͣ. ad se dr̄.⁊ idē ē deo esse psōaȝ qđ esse:sicuti idē ē ei eē quod deū esse.Uñ māifeste colligr̄ ꝙ essentiaȝ diuinā p̄dicamꝰ dicētes pr̄ ē psona:filiꝰ ē psona:sp̄s.s.ē psona.i.essentia.Et oio vnū ⁊ idē significat̄ noīe psone.i.eēntia diuīa cū dr̄ pr̄ ē psōa ⁊ filiꝰ ē psona:qđ significat̄ noīe dei cum dicitur pater est deus filius est deus.

Quō noīe psone idē significatur cū dicit̄ pater ē psona:quod significat̄ noīe dei cū dicit̄ pater ē deus.

Ta etiā idē significat̄ cuȝ dr̄ deꝰ ē deꝰ:⁊ deꝰ ē psōa.vtroqȝ eni noīe eēntia diuīa intelligit̄ qꝛ vtrūqȝ fm subaȝ dr̄.Cū vō dr̄ pater ⁊ filiꝰ ⁊ spūs.s.sūt tres psone:qđ noīe psone significamꝰ:an essentiā.Hͦ eni vi det̄ si sup̄ posita vba augͣ.diligēter scru temur.Supra eni dixit ꝙ iō tres perso nas dicimꝰ:qꝛ id qđ ē psona coē ē tribꝰ Et item qꝛ pr̄ ē psona ⁊ filiꝰ ē psona:⁊ spūs.s.ē psona:iō tres psone dicūt̄.Ui det̄ gͦ eandē tenere significatōez hͦ no mē psona cū dr̄ tres psone:quā hȝ cum dr̄ pr̄ ē psona:filiꝰ ē psona:spūs.s.est p sona.qꝛ vt oñdit Augͣ.hoc dr̄.i.tres p sone ppter illud.i.qꝛ id qđ psona ē coē ē eis.Id gͦ qđ coē ē eis pr̄i ⁊ filio ⁊ spūi s.videt̄ significari hoc nomine persona cum dicitur tres persone.

Aliter videt̄ posse oñdi ꝙ fm essen tiā dicatur ⁊ cū pluraliter pfertur.

Liter etiā pōt ostēdi ꝙ ibi noīe ꝑsone significet essentia cum dr̄ tres ꝑsone. vt. n. sup̄ dixit aug᷑. e ꝫ necessitate diximꝰ tres ꝑsonas: vt respō deremus querētibus quid tres vel quid tria. Cū ergo q̄ritur qd tres vel qd tria? cōueniēter respōdet: cū dr̄ tres ꝑsone. At cū querit qd tres vel qd tria: ꝑ quid de essentia q̄rit. nō eni inuenitur qd illi tres sint nisi essentia. Si g° qōni rcē respōdemꝰ: oportꝫ vt rn̄dēdo eēntiā significemꝰ aliogn nō on̄dimus qd tres sint. Si vero respōdētes eēntiā significamꝰ: ipaꝫ eēntiā ꝑsōe noīe intelligimꝰ: cū dr̄ tres ꝑsone.

Opinio quorundā q putāt eēntiā significari noīe ꝑsōe: cū dicimꝰ tres ꝑsōas.

Uibusdā videt ꝙ noīe ꝑsone significetur essentia cuꝫ dicitur tres ꝑsone: ꝓpterea q2 aug᷑. dic iō dici tres ꝑsonas: q2 coē est eis id quod ē ꝑsona. vt sit talis intelligētia. pater ⁊ filiꝰ ⁊ spūs. s. sūt tres ꝑsone. i. sūt tres id hn̄tes coē qđ ē ꝑsona. i. tres sūt quorꝫ q̄sq3 ē ꝑsona. i. essentia. Sꝫ quō iuxta hāc intelligētiā dr̄ alia ē persōa patris: alia filii? Et hoc etiā ita volūt intelligere. s. alius est pr̄ ⁊ alius ē filiꝰ: id tn̄ coē hn̄tes qđ ē persōa ⁊ h° ꝯfirmāt auc̄te aug᷑. q in li. 7° de tri. ait. tres persōas eiusdē eēntie: vel tres personas vnā eēntiā dicimꝰ. tres āt persōas ex eadē eēntia nō dicimꝰ: q̄si aliud ibi sit qđ eēntia ē: aliud qđ persōa. Hac auctoritate ⁊ p̄missis conāt asserē in p̄dcis locutōibus noīe ꝑsone eēntiā significare. Sꝫ qd respōdebūt ad id qđ ipē aug᷑. in li. de fide ad petrū dic. s. ꝙ alius ē pr̄ in ꝑsona siue personalr̄: alius ꝑsonalr̄ filiꝰ: aliꝰ personalr̄ spūs. s. Quō eni aliꝰ ꝑsonalr̄ pater aliꝰ personaliter filiꝰ: aliꝰ ꝑsonalr̄ spūs. s. si in esse personā oīo ꝯueniūt. i. si persona eēntie tm̄ intelligentiā fac? Iō nobis videt alr̄ h° posse dici cōgruētius iuxta catholicoꝝ doctorum auctoritates.

Qr hoc nomē persona tripliciter in trinitate accipitur. ⁊ est hec vtilis ⁊ catholica doctrina de persōa ⁊ ꝑsonis.

Ciendū ē igitur ꝙ hoc nomē ꝑsona multiplicē facit: nō vnā tm̄ intelligētiā. ⁊ vt Hyl. ait in lib° de tri. Intelligētia dcōꝝ ex causꝭ ē assumēda dicēdi. q2 nō sermōi res: sꝫ rei ē sermo subiectꝰ. discernētes g° dicēdi cās huius noīs. s. persōa: significatōeꝫ distiguimꝰ dicētes ꝙ h° nomē. s. persōa ꝓprie ſꝫ subaꝫ dr̄: ⁊ eēntiā significat. sic sup̄ on̄dit Aug᷑. cū dr̄. deus pater ē ꝑsona: deus ē persona: quadā tn̄ necessitate vt supra dixit aug᷑. translatū ē hoc nomē vt pluralr̄ diceret tres ꝑsone: cū q̄reret qd tres vel qd tria vbi nō significat eēntiā. i. naturā diuinaꝫ que coīs ē tribus: sed subsistētias vel ypostases ſm grecos. greci q̄ppe vt sup̄ dixit aug᷑. alr̄ accipiūt subaꝫ. i. ypostasim: aliter nos. Nos eni eēntiā siue naturaꝫ dicimus subaꝫ: ꝑsonas āt dicimꝰ sic illi dicūt subas i. ypostases. Si ergo nos ita accipimus personas vt illi accipiunt substantias vel ypostases. At illi aliter accipiunt ypostases q̄ꝫ nos substantiaꝫ. aliter eni nos accipimꝰ ꝑsonas q̄ꝫ subaꝫ. Cū ergo dicimus tres ꝑsonas: nō ibi persone noīe eēntiā significamꝰ. qd g° dicimꝰ? dicimꝰ qa tres ꝑsone sunt. i. tres subsistētie. s. tres entes pro quo greci dicūt tres ypostases.

Ondit v̄ba aug᷑. cōuenire huic sn̄ie.

T hic sensus adiuuat ex verbis aug᷑. p̄missis si interius intelligāt. q2 eni pater ē persōa. i. eēntia: ⁊ filiꝰ ꝑsona: ⁊ spūs. s. ē ꝑsona: ideo dicūt tres ꝑsōe. i. tres subsistētie tres entes Nō eni possent dici tres subsistētie vel entes: nisi singulus eoꝝ essꝫ ꝑsōa. i. eēntia. q2 g° ē eis coē id qđ ꝑsona est. i. essentia. iō rcē dicūt tres ꝑsōe. i. tres subsistētie vl̄ subsistētes. vt sic eēntia q̄ ē eis coīs v̄e ac ꝓpe ē: ita illi tres v̄e ac ꝓprie subsistētie vl̄

entes intelligant. Jdcq augḡ.cās dictorū
differēs dic̄ tres psonas esse vnā eēntiā
vel eiusdē eēntie.ñ ex eadē eēntia:ne aliō
intelligat ibi eē psona:aliud eēntia. Tres
enī psōe.i.subsistētie vna sūt eēntia ⁊ vnı⁹
eēntie.nō āt sūt vna persōa vel vnı⁹ psōe
lʒ psona aliqñ fʒ subam dicat.nam si hoc
diceretur confusio fieret in personis.

Obiectōi eo⁊ hic rñdet q̄ nitūtur ꝓ
bare psōas fm essentiā posse accipi:qꝛ
respondem⁹ quid tres vel quid tria.

D hoc āt qꝺ illi dicūt cū q̄ritur
gd tres vl̄ gd tria:de essentia q̄
rit:qꝛ ñ inuenit gd illi tres sint
nisi eēntia:per h° volētes nos inducere vt
noie psōe eēntiā itelligam⁹:cū rñdem⁹ tres
psōas.ita dicim⁹ ⁊ indubitabilr̄ verū est
qꝛ ñ inuēit vnū aligd qꝺ illi tres sint nisi
eēntia.vnū enī sūt illi tres.i.eēntia diuina
Uñ vitas ait. Ego ⁊ pr̄ vnū sum⁹.ve⁊ tñ
cū q̄rit gd tres vel gd tria:ñ de eēntia q̄
rit:nec ibi gd ad eēntiā refert.sʒ cū fides
catholica tres eē ꝓfitet:sic Johs i epl̄a ca
nōica.tres sūt q testioniū phibent in celo
q̄rebat gd illi tres eēnt.i.an eēnt tres res
⁊ q° noie ille tres res significarēt.⁊ idō lo
quēdi necessitate inuētū ē ad rñdendū hoc
nomē psōa:⁊ dcm̄ ē tres persōe. Nō āt te
moueat ꝙ dixim⁹ tres res.nō.n.h° dicē
tes diuersa⁊ re⁊ nume⁊ ponim⁹ in trini
tate:sʒ ita tres res dicim⁹ vt easdē eē vnā
q̄ndā sūmā rē ꝯfiteamur. Uñ augḡ.in li.
pmo de doctria xp̄iana sic ait. Res quib⁹
fruēdū ē nos btōs faciūt.res g° qb⁹ fruē
dū ē sūt pr̄ ⁊ fi.⁊ spi.s.eadēq₃ trinitas vna
q̄dā sūma res ē:coisq₃ fruētib⁹ ea. Si tñ
res ⁊ non re⁊ oim cā sit:si tñ ⁊ cā.nō eni
facile inueniri pōt nomē qꝺ tāte excellentie
ꝯueniat:nisi ꝙ melius dr̄ trinitas hec vn⁹
de⁹. Sic g° tres res dicūt:⁊ hee sunt vna
res:ita tres subsistentie dicunt:⁊ hee sūt
vna substantia. Ecce ondsum ē que sit itel
ligētia h⁹ nois psōa:cū dicim⁹ tres psōas

Ex quo sensu dicatur alia ē persōa pa
tris:alia filii:alia spiritus sancti.

Unc inspiciam⁹ vtr⁊ fm eandē
rōez ⁊ cāz dicat alia ē persona
pr̄is:alia filii:alia spūs.s.quod
vtiq₃ sane intelligi pōt:vt sit sēsus tal.alia
ē subsistētia vl̄ ypostasis pr̄is:alia subsistē
tia filii.⁊ alia subsistētia pr̄:alia fili⁹:alia
spiritus sanctus.

Quō hec itelligāt:ali⁹ i psōa pr̄:ali⁹ fili⁹

Einde q̄rit vtr⁊ fʒ eādē rōez ac
cipiat cū dr̄:ali⁹ ē in persōa pr̄
ali⁹ i psōa fili⁹:ali⁹ i psōa spūs
scūs.siue ali⁹ psonalr̄ pr̄:ali⁹ psonalr̄ fili⁹
ali⁹ psonalr̄ spūs.s. Ad qꝺ dicim⁹ qꝛ etsi
possit eodē mō accipi:cōgruēti⁹ tñ ex rōe
dci alia variat intelligētia:vt hic persone
noie ꝓprietas psōe intelligat.vt sit sensus
tal.ali⁹ ē in persōa vel psōnalr̄ pr̄.i.ꝓpri
etate sua ali⁹ pr̄ ē q̄ fili⁹.⁊ fili⁹ sua ꝓprie
tate ali⁹ q̄ pr̄ ē. Pr̄nali enī ꝓprietate disti
guitur ypostasis patris:ab ypostasi filii.⁊
ypostasis filii filiali ꝓprietate discernitur
a patre.⁊ spiritus sanctus ab vtroq₃ di
stinguitur processibili proprietate.

Q⁹ fm hunc modū in p̄dictis locutōi
bus potest accipi.

Oc etiā mō sane pōt accipi psōa
in p̄missis locutōib⁹ cū dr̄:alia
ē p^a pr̄is:alia filii:alia sp̄s sci.i.
alia ē ꝓprietas q̄ pr̄ ē pr̄:alia qua fili⁹ ē
fili⁹:alia q̄ spūs scūs ē sp̄s scūs.ita etiā noie
p^e gdā ꝓprietates itelligē volūt:cū dicūt
tres psone.sed meli⁹ ē vt subsistentias vel
ypostases itelligam⁹ cū dr̄ tres psōas. Ex
p̄dcis colligr̄ ꝙ nomē p^e i trinitate tripli
cē tʒ rōez.est.n.vbi fac̄ itelligētiā essentie
⁊ ē vbi fac̄ intelligentiā ypostasis.⁊ ē vbi
facit intelligentiā ꝓprietatis.

Auctoritatibus scō⁊ ondit qꝺ dixit.

Uod āt fm subaz dicat ⁊ essen
tiā aliqñ significet:sup̄ ex dictis
Augḡ.apte ondim⁹. Q⁹ vero ꝓ

ypostasi atq͡ꝫ ꝓprietate accipiat᷑: ex auctori tatib⁹ scōꝝ ondi oportet: ne coiecturis nr̄is aliqd ausi dicē videamur. De hoc Hiero⁹ i expōne fidei catholice ad alluppiū ꝛ augustinū epōs ita ait. Nō ē prorsus aliqs in trinitate gradus: nihil qd inferi⁹ supiusue dici possit: sed tota deitas sui pfectōe equal' ē vt excepto vocabul' q̄ ꝓprietatē indicāt psonaꝝ. qcqd de vna dr̄ psona: de trib⁹ dignissime pōt intelligi: atq͡ꝫ vt ꝯfutātes arrium vnā eādēq͡ꝫ dicim⁹ trinitatis eē subāz: ꝛ vnū in trib⁹ psonis fatemur deū. ita impietatez sabellii declinātes tres psōas sub ꝓprietate distiguim⁹ expssas. nō ipm sibi prēz: ipsum sibi filiū: ipsū sibi spm̄. s. esse dicētes: sꝫ aliaz patris: aliā filii: aliā spūs. s. eē psonā. Nō eniz noia tm̄mō: sꝫ etiā noim ꝓprietates. i. psonas: vel etiā vt greci exprimūt ypostases. i. subas ꝯfitemur. nec pr̄ filii vel sp̄s. s. psōaz aliqñ excludit: nec fili⁹ vel sp̄s. s. pr̄is nomē psonāq͡ꝫ recipit: sꝫ pr̄ sp pr̄: fili⁹ sp fili⁹: spūs s. sp sp̄s. s. itaq͡ꝫ suba vnū sūt: sꝫ psōis ac noīb⁹ distiguūt᷑. Ecce hic apte dic̄ Hiero. ꝓpetates esse psōas: ꝛ psōas eē subsistētias. Vn̄ māifestū sit qd dixim⁹. s. pᵉ noie significari ꝛ ypostasiꝫ ꝛ ꝓprietatē. Iohs etiā damasce⁹ psōas dic̄ eē ypostases: ꝛ eas dic̄ esse entes ita ingēs. In deitate vnā naturā ꝯfitemur ꝛ tres ypostases ƀꝫ vitatē ētes. i. psonas.

De proprietatibus personarū: sed prius de hoc nomine ypostasis.

Unc de ꝓprietatib⁹ psonaꝝ q̄s frequēter in hᵒ tractatu ꝯmēorauim⁹: aliqd nos loq oportet. sꝫ pmū audiamus qd de hoc noie. s. ypostasis Hiero. dic̄. Ait eni sub hᵒ noie venenū latē: sed hoc dic̄ ƀm q heretici eo vtebāt᷑ vt simplices seducerēt. s. p pᵃ ꝛ pro eēntia: vt sine diceret᷑ vna tm̄ ypostasis siue tres: min⁹ pitos ad icōueniēs deducerēt: cū nō erat hᵒ nomē apud catholicos ita vulgatū: nec ita ei⁹ significatio determinata vt mō. Et ideo Hiero: dic̄ hᵒ noie nō vtēdū fore sine distinctōe vel expōne: tūc. s. qñ cū hereticis ꝯtēdebat᷑: ita scribēs de fide catholica ad damasū papā. Ab arrianoꝝ psule ypostasion nouellū nomē a me hoie romano exigit᷑. interrogam⁹ qd tres ypostases arbitrēt᷑ itelligi tres psōas subsistētes aiūt. Rn̄dem⁹ nos ita credē. ñ sufficit eis sensus: ipsū nomē efflagitāt: q̄ꝛ nescio qd veneni i sillabis latet. Clamamus si quis tres ypostases. i. tres subsistētes psōas ñ ꝯfitet᷑ anathēa sit. Si qs āt ypostasiꝫ vsiā itelligēs ñ trib⁹ psōis vnā ypostasiꝫ indic̄. alienus a xp̄o est q. s. tres ypostases dicēs sub noie pietatis tres naturas conatur asserē. Sufficiat nob dicē vnā eēntiā ꝛ tres psōas pfcās eq̄les: taceam⁹ tres ypostases si placet. nō bone suspitōis ē: cū in eodē v̄bo sensus dissentiūt. Aut si rectū putatis tres ypostases cū iterp̄tatōib⁹ suis nos debere dicē nō negam⁹. sꝫ mihi credite venenū sub melle latet. trāsfigurat se eni angel⁹ sathane i angelū lucis. his v̄bis nō negatur vtendū eē noie ypostasis: sed hereticos eo p̄ue vsos ondit. Cōt quos cautela op⁹ erat in distictōe significatōis. aliognⁱ sibi ꝯtradicēt qui sup̄ tres ypostases confitetur.

De ꝓṗetate psōaꝝ ꝛ de noib⁹ eaꝝ r̄latis

Am de ꝓṗetatib⁹ psōaꝝ dicam⁹ q̄ etiā notōes siue relatōnes in scriptura plerūq͡ꝫ dicūt᷑. In illa trinitate scā q̄ iō a nob repetit᷑: vt nr̄o cordi tenaci⁹ infigat᷑: ait aug. i li. de fide ad petrū. Aliud ē genuisse q̄ natū eē: aliudq͡ꝫ ē ꝓcedē q̄ genuisse vel natū eē. vñ māifestū ē q alius ē pr̄: ali⁹ fili⁹: ali⁹. s. s. Et ē ꝓpriū soli⁹ pr̄i ñ q ñ ē nat⁹ ipe: sꝫ q vnū filiū genuerit. ꝓṗūq͡ꝫ soli⁹ filii ē: nō q̄ꝛ ipe ñ genuit: sꝫ q̄ꝛ de patris eēntia nat⁹ ē. ꝓpriū v̄o spūs sci ē: nō q̄ꝛ nec ē nat⁹ ipe nec genuit: sꝫ q̄ꝛ sol⁹ de pr̄e filioq͡ꝫ ꝓcedit. Ecce breuit᷑ assignauit tres ꝓprietates triū psonaꝝ: q̄ꝝ vna ñ ē alia. hᵒ. n. significauit cū dixit aliud ē genuisse q̄ natū esse: aliudq͡ꝫ ꝓcedē. i. alia ꝓprietas siue notio ē generatō: ꝛ alia natiuitas: alia ꝓcessio. que

aliis noībus dicūť p̄ṙnitas filiatio. Has ꝓ
prietates designant noīa illa personaꝝ.s.pr̄
filiꝰ:spūs.s.q̄ relatiua sūt:⁊ ad se inuicez di
cūt:qꝛ notāt relatōes q̄ n̄ sūt deo accn̄tales
sz ab ipsis ꝑsōis ab eterno sūt īmutabiliteꝛ
vt n̄ mō appellatōes sint ꝛelatie:sz et̄ relatō
nes siue notōes i rebꝰ ipis.s.in ꝑsonis sint.

Qꝛ noīa q̄ de deo dicunť ꝼm subaz dicūť
q̄dā.n.ꝼz relatōz dicūť:nih tn̄ ꝼz accn̄s.

Uocirca sciēdū ē nō oē qđ de deo
dicitur dici ꝼm subam:qꝛ quedaz
dicunť ꝼm relatōez q̄ n̄ ē accidēs:
qꝛ non est mutabilis.vt eni augꝰ.in.5°.lib°
de tri.ait.⁊ docet.Nihil ī deo ꝼm accn̄s dr̄:
qꝛ nihil accidit ei.nec tn̄ oē qđ dr̄ ꝼm subaz
dr̄.In rebꝰ creat̄ atqꝫ mutabilibꝰ qđ n̄ ꝼm
subaz dr̄:restat vt ꝼm accn̄s dicať. In deo
āt nihil qdē ꝼm accn̄s dr̄.qꝛ nihil in eo mu
tabile ē aut amissibile.nec tn̄ oē qđ dr̄ ꝼm
subaz dr̄.dr̄ eni ad aliqd sic pr̄ ad filiū ⁊ fi
lius ad pr̄ez:qđ nō ē accn̄s.qꝛ ⁊ ille sp pať
⁊ ille sp filiꝰ.⁊ ita sp:qꝛ sp natꝰ ē filiꝰ:nec ce
pit vnq̄ eē filꝰ.Qꝛ si aliqn̄ eē cepissz aut ali
qn̄ desinerz eē filiꝰ ꝼm accn̄s dicēť.et qꝛ pr̄
nō dr̄ pr̄ nisi ex eo ꝙ ē ei filiꝰ.⁊ filiꝰ n̄ dr̄ nisi
ex eo ꝙ hz pr̄ez:nō ꝼm subaz hec dicūť:sed
ad inuicem istā dicunť.neqꝫ tn̄ ꝼm accidēs
qꝛ ⁊ ꝙ dr̄ pr̄ ⁊ ꝙ dr̄ filiꝰ eternū atqꝫ incom
mutabile ē eis.Ecce his v̄bis apte ondit̄ur
q̄dā dici de deo ꝼm subaz:q̄dā ꝼm relatōez
nihil tn̄ ꝼm accn̄s.Ostēdiť et̄ ꝓprietas pa
tris esse ꝙ hz filiū:⁊ ꝓprietas filii ꝙ hz pa
trē.iōqꝫ cū dixit eternū ⁊ incōmutabile esse
ꝙ pr̄ dr̄ ⁊ ꝙ filius dr̄:ita intelligi voluit.i.
ꝓprietas q̄ pater ē pr̄:⁊ ꝓpetas q̄ filius ē
filiꝰ:eterna ē ⁊ incōmutabilis.qꝛ ⁊ pať sp
pater:⁊ filiꝰ sp filiꝰ.Un̄ Hyl.ꝓpetates ꝑ
sonaruz assignās in.12°.li.de tri.ita ait.Si
sp patri ꝓpriū ē ꝙ sp ē pať:necesse ē filio sp
ꝓpriū esse ꝙ sp ē filiꝰ.vbi eni sp pať ē semp
⁊ filius ē.gꝰ qui n̄ sp pať ē n̄ sp genuit.Itē i
eodē.nato deo:māifestū ē ꝓpriū eē ꝙ filiꝰ ē

Quare dicať esse propriū vnigeniti ꝙ
filius ē dei:cū etiā hoīes sint filii dei.

Ic q̄riť quō dicať eē ꝓpriū nato
deo ꝙ est dei filius vel genitus ex
deo:cū et̄ hoīes filii dicāť ⁊ sint:
ꝼm illud.Filii excelsi oēs.Et ad moysen de
poplo israhel dn̄s ait.Filiꝰ meꝰ ꝑogenitꝰ
israhel.sed magna ē differētia.hoīes eni filii
dei sūt factura:nō natiuitat̄ ꝓpetate.deꝰ
āt filiꝰ origis ꝓpetate filiꝰ ē ⁊ v̄itate nati
uitat̄:nō factura vel adoptōe.⁊ illi qdē an̄
sūt q̄ filii dei sint.fiūt eni filii dei:nō nascūť
filii dei.

Apta distinctio inť deū filiū ⁊ hoīes fi
lios:qꝛ ille natus filiꝰ:hii facti filii.

Nde Hyl.solū deū natū origis ꝓ
ꝑetate dei filiū ondēs:inť ipm ⁊
hoīes filios dei euidētissie distiguit
in.12°.li.de tri.ita dicēs.Uero pr̄i solus q
ex eo nasciť v̄e filiꝰ ē.⁊ nos qdez filii dei su
mꝰ:sz ꝑ facturā.fuimꝰ eni aliqn̄ filii iracun
die:sed filii dei ꝑ adoptōez effecti sumꝰ po
tius q̄ nascimur.Et qꝛ oē quod fit anteq̄
fiat nō fuit.nos cū filii n̄ fuissemꝰ efficimur
ante eni filii nō eramꝰ:sz ꝑ grāz facti sumꝰ
nō nati neqꝫ generati:sed acq̄siti.acq̄siuit
eni deus nos sibi:⁊ ꝑ hoc dr̄ nos genuisse.
Genuisse eni deū filios:nunq̄ cū ꝓprietat̄
significatōe cognoscimꝰ dici.ex adoptōne
eni hō ē filiꝰ dei:nō ex generatōe:neqꝫ ei ꝓ
prietas ē:sz nuncupatō.ac ꝑ id nō ē v̄e filiꝰ
qꝛ nec ꝓprie natꝰ dr̄:nec sp filiꝰ fuit.vnigēi
tꝰ āt deꝰ nec fuit aliqn̄ n̄ filiꝰ:nec fuit aliqd
an̄q̄ filiꝰ:nec qcq̄ ipe nisi filiꝰ.atqꝫ ita q sp
ē filiꝰ nascibilitat̄ ꝓpetate ac v̄itate filiꝰ ē
eiꝰ soliꝰ q genuit.⁊ ille tm̄ q genuit pr̄ ipsiꝰ
ē.qꝛ sic ille ē filiꝰ origie:ita ille pr̄ generatōe

Qꝛ hō dr̄ filiꝰ trinitat̄:⁊ t̄nitas pr̄ hoīm

Omo vero q filiꝰ dei ē ꝼcūra:non
tm̄ pr̄is:sz filii ⁊ sp̄s sc̄i filius est
i.totiꝰ trinitat̄.⁊ trinitas ipsa
pr̄ eius dici pōt.Un̄ augꝰ.in.5°.li.de tri.
ait.Nō pōt dici trinitas pr̄:nisi forte trās
latiue ad creaturā ꝓpter adoptōz filioꝝ.
Qđ eni scriptū ē.audi isrl̄ dn̄s deus tuꝰ
deꝰ vnꝰ ē:non vtiqꝫ excepto filio aut sp̄ū

scõ opportz intelligi: quẽ vnũ dñm deum nr̃m rcẽ dicim⁹: etiã p̃rez nr̃m p grãz suã nos regenerãtẽ. De h⁹ etiã hyl. in li. 6°. de tri. ait. Oibus p fidẽ de⁹ ẽ pr̃ qbus ẽ pr̃. per eã fidẽ iesũ xp̃m dei filiũ ↄfitemur. Ecce oñsũz ẽ q̃re dicat̃ ꝓpriũ eẽ dei nati qꝛ fili⁹ ẽ: q. s. ipse solus ꝓprie nat⁹ dr̃. Unde hyl. in li. 3°. de tri. ait. Dñs dicẽs clarifica filiũ tuũ: nõ solo noie ↄtestat⁹ ẽ se eẽ filiuz sꝫ ⁊ ꝓprietate nos filii dei sum⁹: sꝫ nõ tal' hic fili⁹. hic. n. ꝓpri⁹ ⁊ ver⁹ ẽ fili⁹ origie: ñ adoptõe: veritate non nuncupatione: natiuitate non creatione.

Q: spũs scũs ꝓprie dr̃ donũ dei: quia ꝓprietate ẽ donũ vt fili⁹ natiuitate: ⁊ vtroqꝫ mõ dr̃ r̃latie ⁊ fꝫ eãdẽ relatõz

Ta etiã de spũ scõ dicendũ ẽ: q ꝓprie dr̃ donũ dei: cum tñ ⁊ alia p̃l'a sint dona dei. sꝫ sp̃s. s. ita ꝓprietate imutabili ⁊ eterna donũ ẽ: sic̃ fili⁹ ꝓprietate fili⁹. eo. n. donũ dr̃ q° spũs. s. ⁊ vtroqꝫ vtiqꝫ noie relatie dr̃: eadẽqꝫ r̃latõe dr̃ sp̃s. s. ⁊ donũ: licꝫ ip̃a relatõ ñ ita appareat in h⁹ noie spũs scũs sic̃ in h⁹ nomine donum. Unde aug. in. 5°. li. de tri. ait. sp̃s scũs q ñ trinitas ẽ: sꝫ in trinitate intell'r: in eo qꝛ ꝓprie dr̃ sp̃s. s. r̃latie dr̃: cũ ⁊ ad patrẽ ⁊ ad filiũ refert̃. qꝛ spũs. s. ⁊ p̃ris ⁊ filii spũs ẽ. sꝫ ip̃a relatõ ñ appet i hoc noie. apparet ãt cũ dicitur donũ dei.

Quid sit spiritus sanctus.

Onũ ẽ. n. p̃ris ⁊ filii: qꝛ ⁊ a p̃re ꝓcedit ⁊ a filio. q° spũs. s. ineffabil' q̃dã p̃ris ⁊ filii coio ẽ. ⁊ ideo fortasse sic appellat̃ vt iã dixim⁹. nec iterare piget: qꝛ p̃ri ⁊ filio põt eadẽ appellatõ ↄuẽire. Nã h⁹ ip̃e ꝓprie dr̃ qꝺ illi coiter: qꝛ ⁊ pr̃ sp̃s: ⁊ fili⁹ sp̃s: ⁊ pr̃ scũs: ⁊ filius scũs. Ut ergo ex noie qꝺ vtriqꝫ ↄueit vtriusqꝫ significet̃ coio: vocat̃ donũ ãboꝝ sp̃s scũs. Ecce hẽs q̃re spũs. s. dicatur donũ ⁊ qꝛ relatie dr̃ siue donum siue spũs. s. ⁊ qꝛ nomẽ sibi ꝓpriũ tenet: quod coiter patri ⁊ filio ↄuenit: sꝫ diuisiꝫ. Et ẽ sciẽdũ qꝛ cũ pr̃ vel fili⁹ dicit̃ spũs siue scũs: neutꝝ relatiue dicitur: sed s̃m substantiam.

An pater vel filius vel trinitas ip̃a possit dici spiritus sanctus.

Ic q̃ri põt vtꝝ pr̃ vel fili⁹ vl' etiã ip̃a trinitas possit dici spũs scũs sic̃ distincti dr̃ ⁊ sp̃s ⁊ scũs. De h⁹ aug. i. 5°. li. de tri. sic ait. qꝛ trinitas null'o mõ põt dici fili⁹. spũs v° scũs põt q̃dẽ vniuersal'r dici s̃m hoc qꝺ scriptũ ẽ. qm̃ deus spũs ẽ. Itaqꝫ pr̃ ⁊ fili⁹ ⁊ sp̃s. s. qm̃ vn⁹ de⁹ ẽ: ⁊ vtiqꝫ deus scũs ẽ: ⁊ de⁹ spũs ẽ põt appellari trinitas ⁊ spũs sanct⁹. sed tñ tũc spũs scũs nõ relatie dicet̃: sed s̃m essentiã. quia ꝓprie spũs sanctus qui non ẽ trinitas: sed in trinitate dicit̃ relatiue.

Quidã putãt spiritum. s. ñ dici relatie ad patrem.

Uidã tñ putãt spm̃. s. vel donuz nõ dici relatiue ad p̃rez vl' filiũ Si eni inq̃ũt hec relatiue ad se dicũt̃: suis inuicẽ sibi r̃ñdẽt vocabulis. vt sic̃ dr̃ pr̃ filii pr̃: ⁊ fili⁹ p̃ris filius: ita dicatur pr̃ spũs sci vel doni pater. ⁊ spũs vl' donũ p̃ris spũs vel donũ. sed ñ ita ẽ in oibus relatiuis. Nõ eni oia q̃ relatie dicunt̃: suis ad se vicissiꝫ r̃ñdẽt vocabul'. Uñ aug. horũ elidẽs opinionẽ in. 5°. li. de tri ait. Non moueat igr̃ qm̃ dixim⁹ spm̃. s. ñ ip̃az trinitatẽ: sed eũ q ẽ in trinitate relatie dici: licꝫ ñ ei vicissiꝫ r̃ñdeat vocabulũ ei⁹ ad queꝫ refert̃. dicim⁹ spm̃ scm̃ p̃ris: sed nõ vicissiꝫ dicim⁹ p̃rez spũs sci: ne fili⁹ intelligat̃ sp̃s scũs. Itẽ dicim⁹ spm̃. s. filii: sꝫ ñ dicimus filiũ spũs. s. ne pr̃ ei⁹ itelligat̃ sp̃s. s. In multis enim relatiuis hoc contigit vt non inueniat̃ vocabulũ q° sibi vicissiꝫ r̃ñdeant. Cũ ergo dicim⁹ donũ p̃ris ⁊ filii: nõ q̃deꝫ possum⁹ dicẽ p̃rez doni aut filiũ doni: sꝫ vt hec vicissiꝫ respõdeãt dicim⁹ donuz ẽ donatoris: ⁊ donatorẽ doni. qꝛ hic potuit inueniri vsitatũ vocabulũ: illic non potuit.

Donū g° donatori ⁊ donator doni cuȝ di cim⁹: relatiue vtrunqȝ ad inuicem dicimus Donator tñ nō fuit deus nisi ex tpe: cum spūs scūs sit donū etiaȝ ab eterno.

An easdē ꝓprietates assignent aug⁹. ⁊ Hilarius. ⁊ an iste sint que dicūtur paternitas: filiatio: processio.

Hic q̄ri pōt vtrū ꝓprietates q̄s Hilarius sup̄ assignauit. s. ꝙ pr̄ sp ē pr̄: ⁊ fili⁹ sp ē fili⁹: sint eedeȝ ꝓprietates q̄s aug⁹. supius distixit dicēs ꝓpriū esse patri ꝙ genuit filiū: ⁊ ꝓpriū filii ꝙ genit⁹ ē a p̄re: ⁊ sp̄s sci ꝙ ab vtroqȝ ꝓcedit. Ac deide vtꝝ ⁊ iste sint ille q̄ dicūtur: p̄rnitas: filiatio ꝓcessio? Videt̄ ꝙ non sint eedē ꝓprietates q̄s pōit Hilari⁹: ⁊ ille q̄s pōit aug⁹. Si eni eedē sūt: idē ē g° p̄ri esse patrē ⁊ genuisse filiū. q̄d vtiqȝ quidaȝ cōcedūt. Si āt hoc ē: cui g° ꝯuēit vt sit pr̄ ei ꝯuēit genuisse filiū. Natura g° diuina si pr̄ ē genuit filiū. si vō nō genuit pr̄ non est Sed q̄s audeat dicē: aut ꝙ ip̄a genuit filiū: aut ꝙ ip̄a pr̄ nō sit? Si āt ip̄a pater ē nec filiū genuit: nō ergo idē ē dicē aliq̄d esse patrē ⁊ gignē filiū. ⁊ ita n̄ videt̄ vna eademqȝ esse proprietas.

Respōsio vbi oñdit easdē eē ꝓꝑetates

D quod sine p̄iudicio alioꝝ dicim⁹: ꝙ easdē ꝓprietates notauit vterqȝ: licȝ diuersis v̄bis. quod eni Hilarius ait ita intelligi debet. ꝓpriū p̄ris ē ꝙ sp pr̄ est. i. ꝓprietas patri ē q̄ sp pat̄ ē. sp vō pater ē q2 sp genuit filiuȝ. ita ⁊ ꝓpriū filii ē ꝙ sp fili⁹ ē. i. ꝓprietas filii ē q̄ sp fili⁹ ē. filius vō sp ē q2 sp genit⁹ est g° ꝓprietas q̄ pr̄ pr̄ ē: est q2 sp genuit. Et hec eadē dicit̄ p̄rnitas vel generatō. ⁊ ꝓprietas q̄ fili⁹ sp ē fili⁹: est q2 sp genit⁹ est a p̄re. ⁊ hec eadē dr̄ filiatō vel gēitura vl̄ natiuitas: vel origo: vel nascibilitas. Sic ⁊ ꝓprietas q̄ sp̄s. s. ē sp̄s. s. vel donū: ē q2 ꝓcedit ab vtroqȝ. ⁊ hec eadē dr̄ ꝓcessio. In p̄missis autē locutōibus eedem significate sunt proprietates.

Q: nō ē oio idē dicere aliq̄d eē p̄rem ⁊ genuisse vel h̄re filiuȝ: ⁊ ita de aliis.

Et tñ videt̄ nob̄ oio eē idē dicē aliq̄d eē p̄reȝ ⁊ genuisse filiū. vl̄ aliq̄d eē filiū ⁊ h̄re patrē. vel eē sp̄m scm̄ ⁊ ꝓcedere ab vtroqȝ. alioqn pat̄ nō esseȝ nomē ypostasis. i. ꝑsōe: sȝ ꝓprietatis tm̄. silr̄ fili⁹ ⁊ spūs. s. ⁊ ita nō per tria noia significarēt̄ tres ꝑsōe. Ideoqȝ dicimus ꝙ patri nomē nō tm̄ relatōeȝ notat: sȝ etiā ypostasiȝ. i. subaȝ significat. ita ⁊ filius ⁊ spiritus sanctus.

Relationū vocabula sūt paternitas: filiatio: ꝓcessio: nec personā significāt.

Relationū vō vocabl̄a. s. p̄rnitas filiatō: ꝓcessio: vel gignē: gigni ꝓcedere: ipsas tm̄ relatōes: non ypostases significāt: siue h̄re filiū ⁊ habere patrē. Ut v̄bi grā. cū dicim⁹ de⁹ ē pater noie patri ⁊ relatōeȝ notam⁹ ⁊ diuinam ypostasim significam⁹. vt sit intelligentia tal̄. deus vel diuia eēntia ē pr̄. i. ille qui genuit. s. ypostasis q̄ hȝ filiū. Silr̄ de⁹ ē fili⁹ i. ypostasis gēita vel h̄ns patrē. ita etiā de⁹ spūs. s. ypostasis ꝓcedēs ab vtroqȝ: siue ille q ꝓcedit. Cū vō noia relatōnū ponim⁹ in p̄dicatiā notōes ip̄as tm̄ significam⁹: nō ypostases. vt cū dr̄ de⁹ genuit. i. hȝ filiū. ⁊ de⁹ genit⁹. i. hȝ patrē. ⁊ tūc opportet itelligi in subiectis ypostases tm̄: non essentiā: que illis ꝓprietatibus determināntur.

Q: ꝓprietates determināt ypostases non substantiam. i. naturam.

Ille eni ꝓprietates singl̄e singul̄ ꝓprie ꝯueniūt ꝑsōis: ⁊ ꝑ eas ꝑsone determināt̄: ⁊ a se iuicē differūt: sȝ a se n̄ secedūt. Vñ Johēs damascen⁹ ait. Nō differūt ad inuiceȝ ypostases s̄m subaȝ: sȝ s̄m caracteristica ydeomata i. determinatiuas ꝓprietates. Caracteristica vō. i. determiatiua sūt ypostaseon ⁊ n̄ nature. eteni ypostases determināt. Itē

tē quidē intēpal'r ⁊ eternal'r diuinā ver bi ypostasiz simplicē: oia hñtez que hēt pr̄ vt eius hōusion. i. cōsubale: natiuita tis mō ⁊ habitudīe a paternali ypostasi differentē: nūq̄ vō a paternali ypostasi secedentē. Idē apertius exprimēs perso nales ,ppꝛietates ait in eodē. Differētiā ypostaseon. i. psonaꝝ in trib⁹ ,ppꝛietati bus. i. paternali filiali ⁊ processibili reco gnoscim⁹. Insecessibiles āt ipsas yposta ses ⁊ indistabiles inuicē: ⁊ vnitas quidē incōfusibil'r. tres enī sūt etsi vnite: diui sas aūt indistāter. Etenī singula ē perfcā ypostasis ⁊ ,ppꝛiā ,ppꝛietatem. s. existen tie modū ,ppꝛiuz possidet: sz vnite sunt suba: ⁊ nō distāt neq̄ secedūt a pr̄nali ypostasi. Ecce hic hēs distīctas illas tres ,ppꝛietates: que supꝛa diuersis signifi cate sūt modis vel nominibus.

Q: sūt alia noia psonaꝝ easdē ,ppꝛie tates notātia scilicet genitus genitoꝛ verbū ⁊ imago.

Ic nō ē p̄termittendū q̄ sicut pr̄ ⁊ fili⁹ ⁊ spūs. s. noia perso naꝝ sūt: ⁊ ,ppꝛietates psonales designāt: ita et sūt ⁊ alia noia psonarū i. que ipsas psonas significāt ⁊ eaꝝ pro pꝛietates denotāt: ⁊ easdē q̄s ⁊ noia p̄ dcā. Uñ ⁊ relatiue dicūt. s. genitoꝛ: geni t⁹: v̄bū: imago. Uñ aug᷑. in. 5°. li. de tri. Uidendū ē inq̄t hoc significari cū dicit̄ genit⁹ q̄ significat̄ cū dr̄ fili⁹. Iō enī fi lius q2 genit⁹: ⁊ q2 fili⁹ vtiq̄ genit⁹. Si cut āt fili⁹ ad pr̄ez: sic genit⁹ ad genito rē refert̄. ⁊ sic pr̄ ad filiū: ita genitoꝛ ad genitū. Idē in. 6°. li. de tri. Uerbū q̄dez solus filius accipit̄: nō sil' pr̄ ⁊ fili⁹ tāq̄ ābo sint vnū verbū. Sic enī v̄bū dicit̄ quō imago. nō āt pr̄ ⁊ fili⁹ sil' ābo ima go: sed filius solus ē imago pr̄is quēad modū ⁊ fili⁹. Idē in. 7°. li. de tri. Uerbū s̄m q̄ sapia ē ⁊ essentia: hoc ē q̄ pr̄ s̄m q̄ v̄bū nō hoc ē q̄ pater. q2 verbū non est pater: ⁊ relatiue dr̄ sic fili⁹. Itē in eo dē. Sic fili⁹ ad pr̄ez refert̄: ita ⁊ verbū ad eū cui⁹ ē verbū refert̄ cū dicit̄ ver bū. ⁊ ,ppterea nō eo v̄bū quo sapia dr̄. q2 v̄bū nō ad se dr̄: sz tm̄ relatiue ad eū cui⁹ ē v̄bū. sicut fili⁹ ad patrē: eo q̄ppe filius quo v̄bū: ⁊ eo v̄bū quo fili⁹: sapia vō quo eēntia. ⁊ iō q2 pr̄ ⁊ fili⁹ sūt vna eēntia ⁊ vna sapia. Idē in eodē. Non ē pr̄ ipse verbū: sic nec filius: nec imago. q̄d āt absurdius q̄ imaginē ad se dici Idē in. 5°. li. Dr̄ relatiue fili⁹: relatie et dr̄ verbū ⁊ imago. ⁊ in oibus his voca bul' ad pr̄ez refert̄. nihil āt hoꝝ pr̄ dr̄

Breuiter in sūmaz colligitur p̄dictorum intelligentia.

Perte ostensū ē q̄ sic fili⁹ vel genit⁹ relatie dr̄ ad pr̄em: ita v̄bū ⁊ imago. ⁊ q̄ eo dr̄ v̄bū siue imago quo filius. i. eadē ,ppꝛietate siue notōe dr̄ v̄bū ⁊ imago q̄ fili⁹: sz nō eo quo v̄bū dr̄ sapia vel essentia. q2 nō notōe q̄ dr̄ verbū dicit̄ sapia. nā sapia dicit̄ s̄m eēntiā: nō s̄m relatōnez.

General' regl'a eoꝝ q̄ ad se ⁊ eoꝝ q̄ relatie dicūt̄. q̄cquid enī ad se simul ābo dicūt̄: sz nō ita in p̄dcis relatis.

T ē hic aduertēda q̄dā genēal' rl'a eoꝝ q̄ ad se: ⁊ eorū q̄ rela tie dicūt̄ de pr̄e ⁊ filio. quicq̄d enī ad se dicūt̄ vt ait aug᷑. i. 6°. li. de tri. nō dr̄ alt' sine altero. i. q̄cq̄d dicūt̄ q̄ subaz eoꝛuz ondat ābo sil' dicunt̄. ergo nec pater ē deus sine filio: nec filius sine patre: sz ambo sil' de⁹. sz nō ābo sil' pr̄: nō ābo sil' filius vel verbū vel imago.

An s̄z subaz dicat̄ de⁹ de deo ⁊ hmōi

Ic q̄rit̄ cū dicit̄ de⁹ de deo: lu mē de luīe ⁊ hmōi: v̄trū dicāt̄ s̄m subam. nam s̄m relatōez cōstat ista ñ dici. si vō s̄m subaz dicūt̄ simul ambo scilicet pater ⁊ filius pos sunt dici deus de deo: lumen de lumine.

ſm predictā regulā. Ad qḋ dicim⁹ qꝛ li
cet deus ſm ſubāz dicat̄ ⁊ lumē ⁊ ſapia
⁊ hmōi: ⁊ nunquā relatiue accipiant̄:
aliqñ tñ ꝓ relatiuis. i. pſonis: ſꝫ nō rela
tiue accipiūt̄. vt cū dr̄. deus genuit deuz
alteꝝ ꝓ p̄re: alteꝝ ꝓ filio ponim⁹. Si
milr̄ cū dr̄: de⁹ de deo: lumen de luie. In
aliis quoqꝫ locutōib⁹ ſepe repiunt̄ noīa
eſſentie ad ſignificatōnez pſonaꝝ dedu
cta. vt cū dr̄: deus nat⁹: deus mortuus:
deus paſſus: vbi fili⁹ tm̄ ſignificat̄. ita ⁊
de ſolo filio intelligit̄ cū dr̄ deus de deo
⁊ hmōi. Uñ augꝰ. querēs quō hmōi di
cant̄ in. 6°. li. de tri. ait. Quō de⁹ de deo
lumē de luie dr̄. non eni ſil̄ ābo deus de
deo: ſed ſoluſ filius de deo. ſ. p̄re: nec am
bo ſil̄ lumē de luie: ſꝫ ſol⁹ fili⁹ de luie p̄re

Q' tm̄ ſm nomē ſubē dr̄ illud de illo
non ſm noīa perſonarum.

T ē ſciendu3 ꝙ ſm noīa ſubē
tm̄ dr̄ illud de illo: licet ibi illa
noīa ſubāz nō ſignificēt. ſꝫ v̊o
eadē noīa pſonaꝝ nūꝙ̄ dr̄ illud de illo:
ſic̄ v̊bū de v̊bo: vel fili⁹ de filio. qꝛ hmōi
noīa diuerſis pſonis ꝯuenire nō poſſūt.
quod Augꝰ. licet obſcure in eodez li. ita
dicit. Hoc ſolū de eis dici nō pōt illud
de illo: qḋ ſil̄ ābo nō ſūt. i. illo ſolo noīe
nō poſſum⁹ vti ad oñdēdū vnū de vno
qḋ ſil̄ ambob⁹ nō ꝯuēit: ſic̄ v̊bū de v̊bo
dici nō pōt: qꝛ nō ſil̄ ābo verbū de ver
bo: nec imago de imagine: nec filius de
filio: qꝛ nō ſil̄ ambo filius vel imago.

Q' nomina ſubſtantie aliqñ trinita
tis intelligentiā faciūt.

T ſic noīa ſubē aliqñ intelligē
tiā pſonaꝝ diſtincte faciunt:
ita etiā interdū totius trinitatꝭ
ſil̄. Uñ Augꝰ. in eodē li. ait. In p̄ris noīe
ipſe pr̄ ꝑ ſe ꝓnūciatur. In dei v̊o noīe ⁊
ipſe fili⁹ ⁊ ſp̄s ſcūs. vt cuz dr̄. nēo bon⁹
niſi ſolus de⁹: qꝛ trinitas ē vnus deus.

Q' ñ tm̄ tres p̄dcē ꝓprietates ſūt in
pſōis: ſꝫ etiā alie que aliis ſignificāt̄
noībus. vt ingenitus.

Reterea cōſiderari opportet
ꝙ nō tm̄ tres p̄dcē ꝓprietateſ
ſiue notiones in pſonis ſūt: ve
rūetiā alie que aliis notāt̄ noīb⁹. Nam
etiā hoc nomē ingenit⁹ relatiue dr̄ de p̄re
tm̄: ⁊ aliā deſignat notionē ꝙ̄ pr̄ vel ge
nitor. Non ē eni idē eſſe patrē ⁊ eſſe inge
nitū. i. nō ea notioue pater dr̄ qua inge
nitus. pr̄ eni vt p̄dcm̄ eſt dr̄ ſm ꝓprieta
tē generatōis. ingēit⁹ āt ſꝫ ꝓprietatē in
naſcibilitatꝭ. differt g° pr̄ a filio auctori
tate generatōis. differt etiā ꝓprietate in
naſcibilitatis. i. qꝛ ingenit⁹. Uñ augꝰ. di
ſtinguēs inter ꝓprietatē q̄ dr̄ pater: ⁊ il
lā q̄ dr̄ ingenitus in. 5°. li. de tri. ſic ait.
Nō ē hoc dicere ingenitū qḋ ē p̄rem di
cē. qꝛ etſi filiū ñ genuiſſꝫ nihil ꝓhiberet
dicē eū ingenitū. Et ſi gignat q̄ſqꝫ filiuz
nō ex eo ipſe ingenit⁹. qꝛ geniti homīes
gignūt alios. Nō g° iō dr̄ pater: qꝛ inge
nitus. Ideoqꝫ cū de deo p̄re vtrūqꝫ dica
tur: alia notio ē q̄ intelligit̄ genitor: alia
q̄ ingenit⁹. Genitor eni dr̄ ad genitū. i.
filiū. Cū v̊o ingenit⁹ dr̄: nō q̄d ſit: ſꝫ q̄d
nō ſit dr̄. Hoc exēplis planū faciendū ē

Q' dr̄ igēit⁹ hic oñdit̄ ꝙ ñ ſit fili⁹: ſꝫ ge
nit⁹ ⁊ ingenit⁹ cōmode dicūt̄: fili⁹ autē
latine dr̄: ſed vt dicat̄ infilius nō admit
tit loquēdi cōſuetudo. nihil tñ itellectui
demit̄ ſi dicat̄ nō fili⁹: queādmoduz etiā
ſi dicat̄ nō genit⁹: ꝓ eo ꝙ dr̄ ingenitus
nihil aliud dr̄. Iō nō ē i reb⁹ ꝯſiderādū
q̄d vel ſinat vel nō ſinat dici vſus ſmo
nis nr̄i: ſꝫ q̄s reꝝ ipſaꝝ intellcūſ eluceat

Q' tantum valet non genitus quātū
ingenit⁹: et tantundem non filius.

On ergo iā tantū dicamus in
genitū: ſed ⁊ nō genitū qḋ tan
tum valet. Nunquid ergo aliḋ
dicim⁹ ꝙ̄ nō filiū. Negatiua porro parti
cula nō id efficit vt qḋ ſine illa relatiue

dicit̃.eas ꝓposita substãtialiter dicatur sed id tantũ negat̃.qđ sine illa aiebatur sicut in aliis ꝑdicamentis.Cũ dicim⁹ hõ est substãtiã designamus. Qui vero di cit nõhõ est:nõ aliđ genus ꝑdicamenti enũciat:sed tm̃ illud negat.Sicut g° ꝺm subaꝫ.aio hõ est:sic ꝺꝫ substãtiã nego cũ dico nõhomo ẽ.At si tãtũ valꝫ qđ dicit̃ genitus:quantuꝫ valet.ꝙ dicit̃ filius. tã tundeꝫ valet g° ꝙ dicitur non genitus. quantũ valet ꝙ dicit̃ non filius. Relatiue aũt negamus dicẽdo nõ filius.Relatiue igitur negam⁹ dicẽdo nõ genitus.In genitus porro qđ est nisi nõ genit⁹.Non ergo recedit̃ a relatiuo ꝑdicamẽto cũ in genitus dicit̃.Sicut enim genit⁹ non ad se dr̃:sed ꝙ ex genitore sit:ita cuꝫ dicit̃ ingenitus:nõ ad se dr̃:sed ꝙ ex genitore non sit ostendit̃.Utrũqꝫ tñ relatiue dr̃. Quod autẽ relatiue ꝓnũciat̃ nõ indicat subaꝫ.Quãuis ergo diuersũ sit genitus ⁊ ingenitus:tñ nõ indicat diuersã substãtiã.qꝛ sic filius ad patrẽ:⁊ nõ fili⁹ ad nõ patrẽ refert̃:ita genitus ad genitoreꝫ:⁊ nõ genit⁹ ad nõ genitorẽ referat̃ necesse ẽ.Ecce euidẽt̃ ońdit augꝰ.ꝙ ingẽit⁹ relatiue dr̃:⁊ de solo p̃re accipit̃.Alia quoqꝫ notio ẽ q̃ dr̃ ingenitus:alia qua pater. atqꝫ tãtũ valet cũ dicit̃ ingenitus:q̃tuꝫ nõ genitus vel non filius.

An sicut solus pater dr̃ ingenitus:dici debeat nõ genitus vel non filius.

Deo solet q̃ri vtrꝫ sic sol⁹ pr̃ dr̃ ingenit⁹:ita ipse solus debeat dici nõ genit⁹ vel non filius.vt nec etiã spũs scũs possit dici nõ filius vł nõ genitus/Quibusdã videt̃ ꝙ pater solus debeat dici nõ genitus vel nõ filius. spiritus ꝟo scũs sicut nõ dr̃ ingenit⁹:ita in quiũt nõ ẽ dicendus nõ genit⁹ vel nõ filius.Debet quidẽ dici ⁊ credi spũs scũs nõ esse genit⁹:vel nõ esse filius:sed nõ debet dici esse nõ genit⁹ vel nõ filius.Aliis ãt videt̃ ꝙ cũ sps scũs ñ possit dici ingenit⁹:põt tñ dici nõ genitus vel nõ filius Qꝛ vero Augꝰ.supra ait tantuꝫ valere cũ dicit̃ ingenit⁹ q̃tũ cũ dr̃ non genitus vel nõ filius:ethimologiã nois ostendendo:cũ hoc dixisse dicũt:nõ rationeꝫ ꝑdicationis.

Que sit proprietas ꝺm quã pat̃ dicit̃ ingenitus.

I autẽ vis scire que sit proprietas ꝺm quã pr̃ dr̃ ingenit⁹:audi Hilariũ ipsam vocantẽ innascibilitatẽ in.q°.li.de tri.ita aientẽ. Est vnus ab vno.ſ.ab ingenito genitus:proprietate videlicet in vnoquoqꝫ ⁊ innascibilitatis ⁊ originis. Significata ergo in scripturis ꝑsonaꝝ intelligentia ⁊ distinctõ innascibilitatis natiuitatisqꝫ sensu:solitarius deus non est opinandus. Discretio ergo vel distinctõ ꝑsonaꝝ in scripturis posita ẽ:in nullo aũt nature distictõ. Arriani nitebant̃ ꝓbare alterius substãtie patrẽ:alteri⁹ filiũ.qꝛ ille ingenitus:ille genit⁹.quibus respondens Ambrosius dixit se hoc nomẽ in scripturis nõ legisse diuinis.

Llud etiã taceri nõ oportꝫ qđ arriani ex eo ꝓbar̃ nitebãt̃:alteri⁹ sube esse p̃reꝫ:alteri⁹ filiũ qꝛ ille ingenit⁹ iste genit⁹ dr̃:cũ diuersũ sit esse ingenitũ ⁊ eẽ genitũ.Uñ ambroꝫ qſtionib⁹ r̃ndens dicit se in diuinis scripturis hoc nomẽ.ſ.ingenit⁹ ñ legisse: ita inquiẽs in li.3°.de spũ scõ.Cũ duduꝫ audierit quidã dicẽtibus nobis filiũ dei qui generat⁹ ẽ p̃ri:g generauit ineq̃lẽ eẽ ñ posse:q̃uis ille generat⁹ sit:iste generauit.qꝛ generatõ ẽ nature.aduersus gdẽ illam questionẽ vocẽ sibi arbitrãt̃ accusaꝫ:sed tergiuersatõe dãpnabili in eodẽ loco vertũt vestigiũ vt putẽt mutatõeꝫ fieri questionis mutatõe sermõis dicentes.quomodo p̃sit ingenitus ⁊ gẽit⁹ esse

vnius nature atqꝫ ſubē. Ergo vt reſpō
deā mihi propoſite q̄ſtioni: primo oīm
in diuinis ſcripturis ingenitꝰ nūq̄ inue
nio: nō legi: nō audiui. Cuiꝰ ergo muta
bilitatꝭ ſūt hoīes hmōi vt dicāt nos ea
vſurpare que nō ſūt ſcripta: cū ea q̄ ſūt
ſcripta dicamus: ⁊ ipſi obiiciāt qđ ſcri
ptū non ſit. Nōne ipſi ſibi aduerſantur
⁊ auctoritatē calūpnie ſue derogant?
Attēde lector q̄m hoc noīe ingenitꝰ no
lebat vti Ambro. ꝓpter hereticos. ita
⁊ nos ſubticere quedā opportet: ꝓpter
calūpniantiū inſidiaſ: que catholicis ac
piis lectoribus ſecure credi pn̄t. Sunt
etenī quedā que nō tante ſūt religionis
⁊ auctoritatis: vt eis nos oporteat ſp
cōfitēdo ac recipiēdo inſeruire: verū ſi
lentio p̄teriri queūt aliq̄ñ. nec illius tn̄
ſūt puerſitatꝭ: quin cū oportunuz fuerit
eis vti liberū habeamus.

An diuerſū ſit eſſe p̄rez ⁊ eſſe filiuz.

Reterea queri ſolet cū ſupra
dictū ſit: q̄ꝛ aliud ē dicere in
genitū ⁊ aliud patrez: ⁊ ꝙ di
uerſū ſit genitus ⁊ ingenitus: vtrū ſilr
diuerſū ſit eſſe patrē ⁊ eſſe filiū: an idez?
Ad quod dicimꝰ q̄ꝛ ex eodez ſenſu quo
dr̄ diuerſū genitus ⁊ ingenitus: ⁊ quo
dr̄ nō eſſe idē dicere genitū ⁊ ingenituz
pōt dici non eſſe idē: ſꝫ diuerſū eſſe p̄rez
⁊ eſſe filiū: vel eſſe ſpm̄ ſcm̄: q̄ꝛ nō ea no
tione pater ē pater: qua filius eſt filius
vel qua ſpūs ſcūs ē ſpūs ſcūs. Ideoqꝫ ex
hoc ſenſu cōcedimuſ ꝙ aliud ē eſſe p̄rez
⁊ aliud ē eſſe filium. q̄ꝛ alia ē notio qua
pater ē pr̄: alia q̄ filꝰ ē filꝰ. Sꝫ ſi tranſ
ponas vt dicas aliud ē patrē eſſe ⁊ ali
ud filiū eſſe variat̄ intelligētia. ⁊ iō nō
cōceditur. Eſt enī ſenſus tal̄ acſi dica
tur: aliud ē quo pr̄ ē: nō quidē pr̄: ſꝫ eſt
aliud quo filius ē: nō quidē filius: ſꝫ eſt
quod penitus falſū ē. Eo enī pr̄ ē: quo
pater deus ē. i. ꝑ eſſentiā vel naturā. ac
filꝰ eo deꝰ ē quo pr̄ ē deus. Eo igr̄ filꝰ
deꝰ ē quo pr̄ ē. Et ita idē ē patrē eſſe ⁊
filiū eſſe: ſed nō ē idē eſſe patrē ⁊ eē filiu
Vñ Aug̃. in. 5°. li. de tri. ait. Q̄uāuiſ di
uerſū ſit eſſe patrē ⁊ eſſe filiū: non eſt tn̄
diuerſa ſuba. q̄ꝛ hoc nō ſꝫ ſubaz dicit̄:
ſed ſm relatiuū: quod tn̄ relatiuū non ē
accidēs: q̄ꝛ nō eſt mutabile. Ecce diuer
ſū eſſe dicit eſſe patrē ⁊ eſſe filiuz. quod
iuxta rōez p̄dictā accipi opportꝫ. q̄ꝛ. ſ.
alia notio ē qua ē pr̄ alia q̄ ē filꝰ. Non
enī ſm eſſentiā pater dicitur pater: vel
filius filius: ſed ſm relationem.

Q̄uō dicatur ſapientia genita vel
nata: an ſm relatōez vl̄ ſm ſubam.

Ciendū quoqꝫ ē ꝙ ſicut ſolus
filꝰ dr̄ v̄bū vl̄ imago: ita etiā
ip̄e ſolus dr̄ ſapīa nata vl̄ ge
nita. Et iō querit̄ vtꝝ h° relatiue dica
tur. Et ſi relatiē dr̄: vtꝝ ſm eandē rela
tōez q̄ dr̄ v̄bū ⁊ imago. De h° Aug̃. in
7°. li. de tri. ait. Id dici accipimꝰ cuz dr̄
v̄bū: acſi dicat̄ nata ſapīa: vt ſit ⁊ filꝰ
⁊ imago. Et hec duo cū dicūtur. i. nata
ſapīa in vno eoꝝ: eo ꝙ ē nata ⁊ v̄bū ⁊
imago ⁊ filꝰ intelligat̄: ⁊ ī his oībꝰ noī
bus nō oñdat̄ eētia: q̄ꝛ relatiue dicūt̄
At in altero qđ ē ſapīa etꝭ eētia demō
ſtret̄: q̄m ⁊ ad ſe dr̄. ſeipſa enī ſapiēs ē:
⁊ hoc ē eius eſſe qđ ſape. Vñ pr̄ ⁊ filꝰ
ſil̄ vna ſapīa: q̄ꝛ vna eētia. Caue lector
qualr̄ intelligas qđ hic dic̄ aug̃. videt̄
enī h° dicē ꝙ cū dr̄ nata ſapīa: ibi ſapīa
eētiā ſignificet ⁊ nata relatōem notet
qđ ſi ita ē cogimur dicere eētiā diuiaz
eſſe natā: qđ ſupioribꝰ repugnat. Sed
ad hoc dicimꝰ ꝙ in altero. i. in eo ꝙ na
ta ē eadē notio intelligit̄: que notat̄ cū
dr̄ v̄buz ⁊ imago. in altero v̄o. ſ. ſapīa
demōſtrat̄ eētia. i. demōſtrat̄ ꝙ filius
ſit eētia. q̄ꝛ ſapīa ſm eſſentiam dicitur

Et ideo cū dicitur nata sapiētia: intelligitur q ipse qui natus ē essentia est. ibi tamē sapia nō pro essentia: sed pro ypostasi facit. vt sicut qn̄ dicit verbum vel filius intelligit ypostasis cū sua proprietate: ita cū dicit nata sapientia: idem intelligitur id est genita ypostasis. ideo vigilāter ait idem esse intelligendū cum dicit verbū: ⁊ cū dr̄ nata sapia id est eadē relatio eadēq ypostasis cui inest illa ꝓprietas. Et ex hoc adiuuat illud qd supra diximus. s. q cū dicitur pater vel filius vel spiritus sanctus: non tm̄ ille ꝓprietates significant: vt cū dicitur paternitas filiatio: sed etiā ypostasis cum suis ꝓprietatibus.

Q' imago aliqn̄ dr̄ ꝺm essentiam.

Illud etiā sciri oportet: quia cū supra dictū sit imaginē relatiue dici de filio: sicut verbū vel filius interdū tamē reperitur ꝺm substantiam dici. Unde Aug. in libro de fide dicit: q vna ē sancte trinitatis essentialiter diuinitas ⁊ imago ad quā factus ē homo Hilarius in. 5°. li. de trini. ait sic. Homo fit ad cōmunē imaginem: nomen nō discrepat: natura nō differt. vna eni ē ad quā homo creatus ē spēs. Ex his vbis ostenditur q imago aliqn̄ intelligentiā essentie facit: ⁊ tunc ad se dicitur ⁊ non relatiue.

De principio quod relatiue dicitur: ⁊ multiplicem notat relationem.

Est preterea aliud nomē mlti plicē notās relationē. s. ꝓncipiuz. Dicitur eni pricipiū semp ad aliqd. ⁊ dr̄ pr̄ principiū: ⁊ filius pricipiū: ⁊ sps scūs pricipiū: sz differēt. Nā pr̄ dicit principiū ad filiū ⁊ ad spz scm̄ Unde Aug. in li. 4°. de tri. ait. Pr̄ ē pncipiū totius diuinitatis: vel si melius dr̄ deitatis: quia ipse ē a nullo. Non eniz habet de quo sit vel de quo procedat: sed ab eo filius ē genitus ⁊ spirit' scūs ꝓcedit. non igitur dicit principium toti' deitatis: q vel sui vel diuine essentie principiū sit: sz qz principiū ē filii ⁊ spūs sci: in qbus singulis tota diuinitas est. Filius dr̄ pricipiū ad spiritū sanctū: spiritus vero scūs nō dr̄ principiū nisi ad creaturas: ad quas etiā pater dicit pricipiū. ⁊ filius ⁊ trinitas ipsa: simul ⁊ singula ꝑsona principiū dicit creaturarū Pater ergo principium ē sine principio filius principiū de principio: spūs scūs de vtroq id est de patre ⁊ filio.

Q' ab eterno pater ē principiū ⁊ filius: sed spiritus sanctus non: immo cepit esse principium.

Et pater ab eterno principiū est filii: ⁊ pater ⁊ filius principiū spūs sancti. quia filius est a patre: ⁊ spūs scūs ab vtroq. Spūs vero sanct' non ab eterno principiuz ē sed esse cepit. quia non dicit principium nisi ad creaturas. Cum ergo creature esse ceperint ⁊ spūs scūs esse cepit principiū earū. Ita etiā pater ⁊ filius eē cepit cū spiritu sancto vnū principiū creaturaꝝ: quia creature ceperūt esse a pr̄e ⁊ filio ⁊ spiritu sancto. ⁊ dicunt hi tres non tria: sed vnum principiū omnium creaturaꝝ. quia vno eodēq modo pricipiū sunt rerū. Non eni aliter sunt res a patre ⁊ a filio: sed penitus eodē mō. Ideo apostolus intelligens hāc trinitatē esse vnū principiū reruz ait. Ex ipso ⁊ ꝑ ipsum ⁊ in ipso sunt oīa. Cum vero oīa audimus esse ex deo vt ait Aug. de natura boni: omnes vtiq naturas itelligere debemus: ⁊ oīa que naturaliter sunt. Non eni ex ipso sūt pctā: q naturā

nõ seruant sed viciãt: que ex voluntate peccãtiũ nascũt. Oĩm ergo que naturaliter sũt vnũ principiũ ẽ pater cuz filio ⁊ spũ sãcto: ⁊ hoc esse cepit. Ab eterno autẽ pater principiũ filii ẽ generatõne: ⁊ pater ⁊ filius vnũ principiũ spũs sci. Unũ augꝰ. in. 5°. li. de tri. ait. Dicit relatiue pater: ideoqꝫ relatiue dicit principiũ. sꝫ pater ad filiũ dicit: principiũ vo ad oĩa que ab ipso sunt. ⁊ principiũ dicit filiꝰ. Cũ enĩ diceret ei tu quis es? respondit principiũ qui ⁊ loquor vobis. Sed nũ qd principiũ patris est? Immo creatorẽ se uoluit ostendere cum se dixit esse principium. sicut ⁊ pater principium est creaturaruz: quia ab ipso sunt omnia. Cuz vero dicimus ⁊ patrem principium ⁊ filium principium: non duo principia creature dicimus. quia pater ⁊ filius simul ad creaturam vnum principium ẽ sicut vnus creator. Si autẽ quicquid in se manẽt gignit vel operat aliqd principium est eius rei quam gignit: vel eius quam operatur: non possumus negare etiam spiritum sanctum recte dici principium. quia non euz separamus ab appellatione creatoris. quia scriptum est de illo ꝙ operetur. ⁊ vtiqꝫ ĩ se manẽs operatur. Non enim in aliquid eorum q̃ operatur ipse mutatur ⁊ vertit. Unũ ergo principium ad creaturam cuz patre ⁊ filio spiritus sanctus est: non duo vel tria principia. Ecce aperte ostendit augꝰ patrem ⁊ filium ⁊ spiritum sãctuz vnum esse principium rerum creturarũ id est vno ⁊ eodez modo esse principiũ et illum satis aperuit: quia. s. operantur omnia. ⁊ quia simul operantur hii tres ideo simul vnum principium esse dicuntur.

Hic oñdit quõ pater sit pricipiũ filii ⁊ ipse ⁊ filiꝰ principiũ spũs sancti.

Einde in eodem libro otinue ostendit quomodo pater dicatur principium ad filium ⁊ spiritũ sanctũ: ⁊ ipse ⁊ filiꝰ principiũ spiritꝰ sancti: dicens ideo patrem esse principium filii: quia genuit eum. ⁊ patrem ⁊ filium esse principium spiritus sancti: quia spiritus sanctus procedit vel datur ab utroqꝫ. ait enim ita. Si gignens ad id quod gignit principium est: pater ad filium principium est: quia genuit eũ. Utrũ autem ⁊ ad spiritum sanctum principiũ sit pater: quia dictum est de patre procedit: non parua questio est. Quod si ita ẽ non iam principiũ eius tantum rei erit quaz gignit aut facit: sed etiam eiꝰ quaz dat ⁊ q̃ procedit ab ipso. Si ergo quod datur vel quod procedit principium habet a quo datur vel procedit: fatenduz est patrem ⁊ filium principium esse spiritus sancti: non duo principia. sed sicut pater ⁊ filius ad creaturaz relatiue vnꝰ creator ⁊ vnus dominus dicitur: sic relatiue ad spiritum sanctũ vnũ principium Ad creaturaz vero pater ⁊ filius ⁊ spiritus sanctus vnum principium sunt: sicut vnus creator ⁊ vnus dominus. Ecce habes ꝙ pater principium filii dicitur quia genuit eum. Qua ergo notione est pater: ea pricipiũ filii dr. i. generatione: ſm quam etiaz dicitur auctor filii. Unde hyl. in quarto. libro de trinitate ait. Ipso quo pater dicitur eius quem genuit auctor ostenditur: id habens nomen quod neqꝫ ex alio profectum intelligatur: ⁊ ex quo is qui genitus est substitisse doceatur. Nouit ecclesia vnũ innascibilem deum. nouit vnigenitum dei filiũ. ꝯfitet patrẽ ab origine liberũ. cõfitetur ⁊ filii originẽ ab initio. nõ ipsuz ab initio: sꝫ ab initiabili. nõ p seipsũ: sed ab eo qui a nemine est natum ab eterno:

natiuitatē.s.ex pr̄na eternitate sumētē. Edita ē hec fidei ꝓfessio:sed ꝓfessiõis ratio nondū exposita est.⁊ ideo queren da ē.s.quō intelligendū sit quod ait filii originē esse ab initio:⁊ nō ipsuz esse ab initio:sed ab initiabili.hoc vtiqꝫ subdēs determinauit quō accepit initiū:ingens originē filii esse ab initio:acsi diceret nō ita intelligas originē filii esse ab ini tio:quasi ipse filius habeat initiū:sz qꝛ ipse ē ab initiabili.i.a pr̄e a quo sūt oīa Nā licet filius sit principiū de principio non ē tamē concedenduz ꝙ filius hēat principiū.Cūqꝫ filius sit principium de principio:⁊ pater principiū non de prin cipio:nō est principiū de principio:prin cipiū sine principio.sicut filius non est pater.neqꝫ duo tamē principia:sz vnū sicut pater ⁊ filius non duo creatores sed vnus creator.

Cū pater ⁊ filius sint vnū principiū spūs sancti:querit̄ an eadē notõe.

Nū autē principiū sunt pater ⁊ filius:non tm̄ creaturarum vt dictū est supra:sed etiā spi ritus sancti. Ideo queri solet vtrum eadē notio pater sit principiū spūs scī: ⁊ filius:an sit alia notio qua pater prin cipiū dicat̄ spūs sancti:⁊ alia qua filius Ad quod dicimus:cū pater dicat̄ prin cipiū spūs sancti ⁊ filius:qꝛ spūs sanct᷒ ꝓcedit vel datur ab vtroqꝫ:nec aliter ꝓcedit vel datur a patre ꝙ̄ a filio:sane intelligi pōt patrē ⁊ filiū eadez relatõe vel notione dici principiū spūs sancti. Si vero querit̄ que sit illa notio quaz ibi notat principiū?nomē eius n̄ hēm᷒: sed non est ipsa paternitas vel filiatio: imo notio quedā que patris ⁊ filii est qua ab eterno pater ⁊ filius vnū prin cipiū sūt sp̄s scī.Donator āt vt p̄dictū est dicitur pater vel filius ex tp̄e sicut spūs scūs datū vel donatum.

De his que tempaliter de deo dicun tur ⁊ relatiue ẜm accidens:quod n̄ deo:sed creaturis accidit.

Unt eni quedā que ex tempe de deo dicunt̄:eiqꝫ tempaliter cōueniūt sine sui mutatõne:⁊ relatiue dicunt̄ ẜm accidēs:nō ꝙ acci dat deo:sed qꝺ accidit creaturis.vt cre ator:dominus:refugiū:datū:vel dona tū ⁊ hmōi.De his Aug᷒.in.5°.li.de tri. ait.Creator relatiue dr̄ ad creaturā:sic domin᷒ ad seruū.Itē nō moueat ꝙ spi ritus scūs cū sit coeternus patri ⁊ filio dicit̄ tn̄ aliquid ex tempe:velut hocipz quod donatū dixim᷒.Nam sempiterne spūs ē donū:tempalr autē donatū.Et si domin᷒ nō dr̄ nisi cuz habere incipit seruū:etiā ista appellatio relatiua ex tē pore est deo.Nō eni sempiterna creatu ra ē cuius ille dominus est.ergo domi nū esse nō sempiternum habet:ne coga mur etiā creaturā sempiternam dicere quia ille sempiterne non dn̄aretur nisi etiā ista sempiterne famularet̄.Sicut autē non pōt esse seruus qui nō habet dn̄m:sic nec dominus qui nō hz seruuz Sed hic aliquis dicet ꝙ nō ex tp̄e cō petit deo hec appellatio qua dr̄ domi nus.quia non ē tm̄ dominus reruz que ex tempe ceperūt:sed etiā illius rei que nō cepit ex tempe.i.ipsius tp̄is quod nō cepit in tp̄e.quia non erat tempus anteꝙ̄ incipet.⁊ ideo nō cepit esse domi nus ex tempe.Ad quod dici potest ꝙ licet non cepit ex tempe esse dominus cepit tamen esse dominus temporis. quia nō semp fuit tempus.⁊ ipsi᷒ hoīs ex tempe cepit esse dominus. De hoc Aug᷒.in codē cōtinue ita dicit.Quisqs extiterit qui eternū solum deum dicat tp̄a vero nō eē eterna ꝓpt̄ varietatez

⁊ mutabilitatē:sed tñ tpa nō in tpe cē
cepisse.quia non erat tēpus anteꝗ̄ tpa
incipent:⁊ ideo nō in tpe acciderit deo
vt dñs esset.quia ipsoꝝ tempoꝝ domi
nus erat:que vtiqꝫ non in tpe esse cepe
rūt.quid respōdebit de hoīe qui in tem
pore factus ē:cuius vtiqꝫ dominus nō
erat anteꝗ̄ esset.certe vt dñs hominis
esset ex tempe accidit deo.Et vt omnis
āmoueatur cōtrouersia:certe vt tu' do
minus esset vel me' qui mō esse cepim'
ex tempe habuit.Quomodo ergo ob
tinebim' nihil ꝯm accidēs dici deū:nisi
qꝛ ipsius nature nihil accidit quo mute
tur?vt ea sint accñtia relatiua:que cuꝫ
aliqua mutatōe rerū de quibus dicūt
accidūt.sicut amicus relatiue dicit.nō
enī amicus esse incipit nisi cū amare ce
perit.fit ergo aliqua mutatio volunta
tis vt amicus dicat.Nūmus vō cuꝫ dr̄
preciū relatiue dicit.nec tñ mutatus est
cū esse cepit preciū:neqꝫ cū dicit pign'
⁊ hmōi.Si ergo nūmus pōt nullā sui
mutatōe totiens dici relatiue:vt neqꝫ
cū incipit dici:neqꝫ cū desinit aliquid in
ei' natura vel forma qua nūmus ē mu
tatōis fiat:ꝗ̄to facili' de illa incōmuta
bili dei subā debemus accipe:ꝙ ita di
catur relatiue aliquid ad creaturā.vt
ꝗ̄uis tempaliter incipiat dici:nō tamē
ipsi substātie dei accidisse aliquid intelli
gatur:sed illi creature ad quā dicitur.
Qualiter etiā refugiū nostrū dicit.Re
fugiū enī nostrū dr̄ deus relatie.ad nos
enī refert:⁊ tūc refugiū nostrū fit cum
ad eū refugimus.nunqd tūc fit aliquid
in eius natura:quod anteꝗ̄ refugere
mus ad eum non erat?In nobis ergo
fit aliqua mutatio qui ad eū refugiēdo
efficimur meliores.in illo autem nulla.
Sic ⁊ pater noster esse incipit cum per
eius gratiā regeneramur:qui dedit no
bis ptātem filios dei fieri.Subā ergo
nostra mutatur in melius cuꝫ filii eius
efficimur.Similiter ⁊ ille pater noster
esse incipit:sed nulla sue cōmutatione
substantie.Quid ergo tempaliter inci
pit dici deus:quod antea non dicebat?
manifestū est relatiue dici:non tamen
ꝯm accidens dei:ꝙ ei aliquid acciderit
sed plane ꝯm accidens eius ad qđ dici
aliquid deus incipit relatiue.Ex his
aperte ostenditur ꝙ quedā de deo tem
poraliter dicunt relatiue ad creaturas
sine mutatione deitatis:sed nō sine mu
tatione creature.⁊ ita accidens est in
creatura:non in creatore.⁊ appellatio
qua creatura relatiue dicitur ad crea
torem relatiua est:⁊ relationē notat q̄
est in ipsa creatura.Appellatio vō illa
qua creator dicitur ad creaturam rela
tiua quidem est:sed nullam notat rela
tionē que sit in creatore.

Hic soluitur questio qua querebat
an spiritus sanctus dicatur datum
relatiue ad se:cum ipse det se.

Ic potest solui questio superi
us ꝓposita:vbi querebat cū
spiritus sanctus dicatur da
tum vel donatum.Quod autē datur
refertur ad eum qui dat:⁊ ad illuꝫ cui
datur.Et cuꝫ spiritus sanctus det seip
sum:vtrum ad seipsum relatiue dicat:
cum dicitur dari vel donari.Cui questi
oni respondētes dicimus spiritum san
ctum dici datum vel donatum relatie
⁊ ad dantē ⁊ ad illum cui datur.dans
autem siue donator est pater cum filio
⁊ spiritu sancto.nec tamē dicimus spi
ritum sanctū referri ad se.Sed appel
latio dati vel donati refertur ⁊ ad dan
tem ⁊ ad suscipientem.quia non potest

aliquid dici datum nisi ab aliquo ⁊ ali
cui detur. Cũ autẽ spũs scũs dari ad se
vel datus a se dicitur? relatiue quidem
dicitur ad illuꝫ cui datur. ⁊ est appella
tio relatiua. ⁊ in illo cui datur mutatio
fit: non in dante.

Quomodo dicatur filius equal' pa
tri: an ſm substantiã: an ſm relatõꝫ
ita ⁊ similis.

Preterea considerari oportꝫ
cum tres persone coequales
sibi sint: vtrum relatiue hec
dicantur: an ſm substantiam? Et si rela
tiue vtrũ ſm relationẽ an ſm ẽentiam
consideranda sit equalitas? deinde quid
sit ipsa equalitas. Ad quod dicimus qꝛ
sicut simile nihil sibi est. Similitudo. n.
vt ait Hylarius sibiipsi non est: ita ⁊
equale aliquid sibi non dicitur. ac per
hoc sicut simile ita ⁊ equale dicitur re
latiue. dicitur ergo relatiue fili⁹ equa
lis patri ⁊ vtriqꝫ spiritus sanct⁹. Est ta
men equalis patri filius ⁊ vtriqꝫ spiri
tus sanctus ꝓpter summã simplicitatẽ
essentie ⁊ vnitatẽ. equalis est ergo filius
patri ſm substantiam: non ſm relatio
nem. Unde Augustinus in. 5°. li. de tri
nitate ait. Querimus ſm quid equalis
sit patri filius: non ſm hoc ꝙ ad patrẽ
dicitur filius equalis est patri. Restat
ergo vt ſm id equalis sit quod ad se di
citur. quicquid autem ad se dicitur ſm
substantiaꝫ dicitur. Restat ergo vt ſm
substantiã sit equalis. Eadem est ergo
vtriusqꝫ substantia. Item in. 7°. li. Sa
tis est videre in illo modo filium equa
lem esse patri si in aliquo. s. quod perti
neat ad significandã eius substantiam
inequalis inuenitur. In omnibus ergo
equalis est patri filius: ⁊ est eiusdẽ subẽ
Equalis est etiã spiritus sanctus. ⁊ in

omnibus equalis propter summã sim
plicitatem illius substantie. Ex his per
spicuũ fit ꝙ ſm substantiã filius ẽ equa
lis patri: ⁊ vtriqꝫ spiritus sanctus. ⁊
appellatio tm̃ relatiua est. Equalitas er
go patris ⁊ filii non est relatio vel no
tio: sed propter nature vnitatem indi
sparitas.

Hic quomodo dicitur similis ⁊ qd
sit similitudo.

Hoc etiã dicimus de simili ⁊
de similitudine. Cum enim di
citur filius similis patri rela
tiue quidẽ dicitur: sed silis ẽ patri pro
pter vnitatẽ essentie. Est ergo appella
tio tm̃ relatiua. Similitudo vero est in
differẽtia. Unũ qbusdã nõ idocte videt̃
noĩe equalitatis vel silitudinis nõ ad ali
quid poni: sed remoueri: vt ea ratione
dicatur filius equalis patri. qꝛ nec ma
ior est eo nec minor. ⁊ hoc propter vni
tatem essentie. Ita ⁊ similis dicit̃: quia
nec diuersus: nec alienus: nec in aliquo
dissimilis: ⁊ hoc propter essentie simpli
citatẽ. Non ergo ſm hoc ꝙ filius est ge
nitus a patre equalis vel inequalis est
patri: nec similis vel dissimil': sed equal'
⁊ similis ſm subam.

De summa sancti Hilarii qua trini
nitatẽ psonaꝝ propriã ostendit.

Non ẽ hic ptereũdũ ꝙ illustris
vir Hylarius ꝓprietates per
sonaꝝ assignãs dicit eternita
tẽ esse in patre: speciẽ in imagine: vsum
in munere: q̃ tante difficultatꝭ sunt v̈ba
vt i eoꝝ intelligẽtia atqꝫ explanatõe ve
hemẽter laborauerit Augustin⁹ vt ipe
oñdit in. 6°. li. de tri. ita dicẽs. Quidaꝫ
cũ vellet breuissime singulaꝝ in trinita
te psonarũ insinuare ꝓpria. eternitas
ẽ inqt in pr̃e: spẽs in imagine: vsus in

munere. Et qꝛ non mediocris auctoritatis in tractatione scripturarum ⁊ assertione fidei vir extitit. Hylarius eniꝫ hoc in libris suis posuit: horū verborū id est patris ⁊ imaginis ⁊ muneris: eternitatis: speciei ⁊ vsus: abditā scrutatus intelligentiā quātum valeo: non euꝫ secutum arbitror in eternitatis vocabulo: nisi ꝙ pater non habet patrē de quo sit filius autē de patre est vt sit: atqꝫ vt illi coeternus sit. Imago enim si perfecte implet illud cuius imago est: ipsa coequatur ei: nō illud imagini sue. in qua imagine speciē noīauit. Credo propter pulchritudinē vbi ē tanta congruentia ⁊ prima equalitas: ⁊ prima similitudo: nulla in re dissidēs: ⁊ nullo mō inequalis: ⁊ nulla ex parte dissimilis: sed ad identitateꝫ respondens ei cuius imago est. vbi est prima ⁊ summa vita: cui non ē aliud viuere ⁊ aliud esse: sed idē ⁊ primus ac sūmus intellectus: cui non est aliud viuere ⁊ aliud intelligere: sed idem. hoc est vnū tanꝗ̄ verbū ꝑfectuꝫ cui non desit aliquid. ⁊ ars quedaꝫ omnipotentis dei: ⁊ sapiētis dei: plena omniū rationū viuentiū incōmutabilium ⁊ omnes vnū ī ea: sicut ipsa vnū de vno cū quo vnū. ibi nouit oīa deꝰ que fecit per ipsam. Est autē ineffabilis quidam cōplexus patris ⁊ imaginis qui nō ē sine ꝑfruitōne id est sine charitate: sine gaudio. Illa gͦ dilectō delcātō felicitas vel beatitudo: si tamen aliqua humana voce digne dicitur vsus: ab illo appellata est breuiter: ⁊ est in trinitate spiritus sanctus non genitus: sed genitoris genitiqꝫ suauitas ingeniti largitate atqꝫ vbertate ꝑfundēs omnes creaturas ꝓ captu earū. Itaqꝫ illa tria ⁊ a se inuicē determinari videntur: ⁊ in se infinita sunt. Qui videt hoc vel ex parte: vel ꝑ speculū ⁊ ī enigmate: gaudeat cognoscēs deum ⁊ gratias agat. Qui vͦo non videt tendat ꝑ pietatē ad videndū: non ꝑ cecitatē ad calūpniandū: qm̄ vnus est deus: sed tamē trinitas. Ecce habes q̄liter verba Hylarii p̄missa accipienda sint: licet tante sint ꝓfunditatis: vt etiā adhibita expositione vix aliquatenus ea intelligere valeat sensus humanꝰ: cū ⁊ ipsa eorum explanatio quā hic augustinus edidit: plurimū in se habeat difficultatis ⁊ ambiguitatis.

Qꝫ s̄m hāc expositionē non distiguūtur ibi ꝓprietates ꝑsonaꝝ tres.

On enī s̄m p̄missam expositōneꝫ distinguūtur hic tres ille proprietates supius assignate: sed ipse ypostases distincte ab inuicē monstrātur. Eternitatis tamē noīe eadē videtur designata ꝓprietas: quā notat hoc nomen ingenitus. sed videamꝰ quid sit quod ait. Imago si ꝑfecte implet illud cuius est imago ipsa coequatꝛ ei: non illud imagini sue. Uidetur enim dicere ꝙ filius qui ē imago patris coequatur patri: non pater filio: cum ⁊ filius dicatꝛ equalis patri in scriptura: ⁊ pater filio. sed filius hoc habet a patre vt sit ei equalis. pater autē non habet a filio: ⁊ tamē filius plene ac perfecte equalis est patri id est imago eiꝰ cuius est imago.

Quare dicatur Hylarius ꝓprietates ꝑsonarū assignasse in verbis predictis: cum ibi non sint expresse proprietates.

Ropria ergo ꝑsonarū in predictis verbis assignasse dicitꝛ Hylariꝰ: qꝛ relatiā noīa personarū posuit. s. p̄ris: imaginis: muneris:

que relatiue dicunẽ de personis: ⁊ ꝓpri etates notant quibus distinguũtur ꝑ sone. Ita enĩ dicitur spiritus sanct⁹ mu nus relatiue sicut donum. veruntamen ipsas proprietates aliis tribus noibus non significauit iuxta p̄dictã augustini expositionẽ: nisi solo nomie eternitatis quo nõ ipsam paternitatẽ: sed eã voluit intelligi notionẽ qua dicitur ingenitus

Hylarius in libro de sinodis.

Mago eius ad quem imagi natur species indifferens est. Neq̃ enĩ ipse sibi qͣsquaꝫ ima go est: sed eũ cuius imago ẽ necesse ẽ vt imago demonstret. Imago ergo est rei ad reꝫ coequandã ⁊ imaginata ⁊ indi screta similitudo. Est ergo pater: est ⁊ filius: quia imago patris est filius. ⁊ qꝛ imago est vt rei imago sit: specieꝫ neces se est ⁊ naturã ⁊ essentiam ſm q̄ imago est in se habeat auctoris.

Hylarius in libro de sinodis.

I quis innascibilẽ ⁊ sine initõ dicat filiũ: quasi duo sine prin cipio ⁊ duo ĩnascibilia: ⁊ duo innata dicens duos faciat deos: anathe ma sit. caput. n. quod est principiũ oĩm creaturaꝝ fili⁹. Caput ãt qđ ẽ p̄ncipiũ xp̄i deus. Sicut enim ad vnũ initiabile omniũ creaturarum initiũ per filium vniuersa referimus: filiũ innascibilẽ cõ fiteri impiissimũ est. Ideo enĩ non erit vnus deus: quia vnũ deũ predicari: na tura vnius innascibilis dei exigit. Cum ergo vnus deus sit: duo innascibiles eẽ non possunt. cum idcirco vnus deus sit ⁊ filius dei deus sit: quia innascibilitas sola penes vnũ sit: filius idcirco deus: quia ex innascibili essentia natus existat Caput enim omniũ filius est: sed caput filii deus est. ⁊ ad vnũ deum omnia hec gradu ⁊ hac confessione referunẽ: cum ab eo sumãt vniuersa principiũ: cũ ipse principiũ sit. Idem in eodem. Omnib⁹ creaturis substantiam voluntas dei at tulit: sed natura filio dedit ex impassibi li ac non nata substantia perfecta nati uitas. Talia enim cũcta creata sũt qua lia esse deus voluit. Filius eniꝫ natus ex deo talis subsistit qualis ⁊ deus est. nec dissimilẽ sui edidit naturã natura: sꝫ ex substantia dei genitus: nature ſm origi nem attulit essentiã: non ſm creaturas.

Qꝛ earundẽ personaꝝ distinctioneꝫ notat augustinus aliis verbis sine expressione trium proprietatum.

Llud etiam sciri opportet q̄ earundẽ trium personarũ di stinctionẽ augustinus ostende re volens sine expressione illarum trium proprietatum supius cõmemoratarum in prio libro de doctrina xp̄iana sic ait. In patre est vnitas: in filio equalitas: in spiritu sancto vnitatis equalitatisq̃ concordia. Et tria hec vnuꝫ omnia pro pter patrẽ. equalia omnia propter filiũ cõnexa omnia propter spiritum sanctũ Itaq̃ pater ⁊ filius ⁊ spiritus sanctus ⁊ singule horũ deus est: ⁊ simul omnes vnus deus. ⁊ singulus quisq̃ horũ ple na substãtia est: ⁊ simul omnes vna sub stantia. pater nec filius est: nec spiritus sanctus est filius: nec pater est: nec spũs sanctus. spiritus sanctus nec pater est nec filius: sed pater tm̃ pater: ⁊ filius tm̃ filius: ⁊ spiritus sanctus tm̃ spirit⁹ sanctus. Eadẽ tribus eternitas: eadem incõmutabilitas: eadẽ maiestas: eadeꝫ potestas. In his verbis aperte insinua tur ꝑsonarũ trium distinctio.

Quare patri attribuitur vnitas ⁊ filio equalitas.

Ed plurimos monet q patri attribuit vnitatē: filio eq̄litatē Cū.n. vnitas dicat̄ ſm ſubaz nos tm̄ in patre ē:ſed ⁊ in filio ⁊ in ſpiritu ſancto. ⁊ equalitas vna ē patris ⁊ filii ⁊ ſpūs ſancti. Cur ergo patri attribuitur vnitas ⁊ filio equalitas? Forte eadē ratōne attribuit patri vnitas ſm Aug. qua ſupra eidem eternitas ſm Hylariū. quia videlicet pater eſt: vt ab alio non ſit. ⁊ quia filiū genuit vnuz ſecū deū: ⁊ ſpūs ab eo procedit vnus cuz eo deus. Unitas ergo in patre dicitur eſſe: quia nec ē aliud aliquid a quo ſit. Nō eni ab alio ē: nec ab eo aliquid vel aliquis ē ab eterno: quod vnū cum eo non ſit. Filius eni ⁊ ſpūs ſanctus vnuz ſunt cum patre. Unde veritas ait. Ego ⁊ pater vnū ſumus.

Quare pater ⁊ filius dicat̄ eē vnuz vel vnus deus: ſed nō vnus: quia res einſdē nature recte poſſunt dici eſſe vnū ſimpliciter ⁊ cū adiectione. res vero diuerſe nature non poſſunt dici vnum: niſi dicatur quid vnum.

Ic dici opportet q pater ⁊ filius ⁊ ſpūs ſanctus recte dicuntur eſſe vnū ⁊ unus deus ſed non vnus. Res enim due vel plures recte poſſunt dici vnū eſſe ſi ſint vnius eſſētie: ⁊ eaꝝ vna ſit natura. Unus aūt vel vna non pōt dici de diuerſis rebus niſi addatur quid vnus vel vna. Quo addito recte poteſt dici de rebus ⁊ vnius ⁊ diuerſe ſubſtantie. Unde Aug. in 6°. li. de tri. ait ſic. Neſcio vtrū inueniat̄ i ſcripturi dictū: vnū ſūt quoꝝ ē diuerſa natura. Si autē ⁊ aliqua plura eiuſdē nature ſint: ⁊ diuerſa ſentiāt: nō ſūt vnū inq̄tum diuerſa ſentiūt. Cum ergo ſic dicitur vnū vt addatur quid vnum ⁊ plura vnū dicunt̄: eadem natura atq eſſentia non diſſidēs neq diſſentiens ſignificatur. Unde paulus ⁊ apollo qui ⁊ ambo hoīes erāt: ⁊ idē ſentiebāt vnū eē dicūt: cū dr̄. Qui plātat ⁊ q rigat vnū ſunt. Cuz vero additur quid vnū: poteſt aliqd ſignificari ex pluribus vnū factū q̄uis diuerſis natura. ſicut aīa ⁊ corpꝰ non poſſunt vtiq vnū dici. quid eni taz diuerſum: niſi addat̄ vel ſubintelligat̄ quid vnū id eſt vnus homo. Unde apoſtolus. Qui adheret inquit domīo vnꝰ ſpiritus eſt. non dixit vnus eſt vel vnuz ſunt: ſed addidit ſpiritus. diuerſi enim ſunt natura ſpūs hoīs ⁊ ſpūs dei. ſed inherēdo fit ſpiritus hoīs vnus ſpūs cuz deo. quia pticeps fit veritatis beatitudinis illius. Si ergo de his que diuerſe ſubſtātie ſunt recte dicitur q ſint vnus ſpiritus: q̄tomagis qui vnius ſubſtātie ſunt recte dicunt̄ vnus deus eſſe. Pater ergo ⁊ filius vnū ſunt: vtiq ſm vnitatē ſubſtātie: ⁊ vnus deus. In quo arriana hereſis dāpnatur que patrē ⁊ filium ⁊ ſpiritū ſanctuz vt ait Aug. in libro de hereſibus non vult eſſe vnius eiuſdēq ſubſtātie atq nature: vel vt expreſſius dicat̄ eſſentie: que grece dicit̄ vſia: ſed filiū eſſe creaturā. necnon ⁊ ſabelliana q̄ vt aug. ait in eodē libro dicebat xpm eundē ipſum ⁊ patrē ⁊ ſpiritū. ſ. eſſe: vt eſſet trinitas nominū ſine ſubſiſtentia pſonaꝝ. vtrāq peſtē vt ait Aug. ſup Johez elidit vitas dicēs. Ego ⁊ pater vnū ſumꝰ. vtrūq audi ⁊ adverte: ⁊ vnū ⁊ ſumꝰ: ⁊ a caribdi ⁊ a ſcilla liberaberi q eni dixit vnū liberat te ab arrio. q dixit ſumꝰ liberat te a ſabellio. Si vnū ergo nō diuerſū. Si ſumꝰ: ergo ⁊ pater ⁊ filius. ſumus eni ſi diceret de vno: nec vnū de diuerſo. Erubeſcāt ergo ſabelliani q dicūt ipſz eē patrē qui ē filius: ꝯfūdentes pſonas: qui ⁊ dicti ſunt patri

passiani: quia dicūt patrem fuisse passū Arriani vero dicūt aliud patrē esse: aliud filium. nō vnam substantiā: sed duas patrē enī maiorē: filiū minorē. Noli hoc dicere tu catholice. In medio ergo nauiga. Utrunq́ȝ periculosum latus deuita: ⁊ dic. pater pater est: ⁊ filius filius est. alius pater: alius filius: sed nō aliud: imo hoc ip̄m: quia vnus deus. Ecce ostensuȝ est quare vnitas esse ī patre dicatur: cū tres illi vnum sint.

Quare dicit̄ equalitas esse in filio cū sit vna equalitas triuni.

Unc videam⁹ q̄re eq̄litas dicat̄ eē ī filio: cū vna ⁊ sūma sit eq̄litas triū. hoc idō forte dictū est: quia filius genitus est a patre equal̄ gignenti ⁊ dono: qd̄ ab vtroq́ȝ ꝓcedit. ⁊ ideo illa tria dicunt̄ eē equalia ꝓpter filium. Filius enī habet a patre vt sit ei equalis ⁊ spiritui sancto. spiritus sanct⁹ ab vtroq́ȝ hȝ vt sit eq̄l̄ vtriq́ȝ. hic auteȝ sine assertionis supcilio ⁊ maioris intelligentie p̄iudicio: dicimus malētes in aptione tam clausoꝝ sermonū peritiores audire q̄ꝫ aliis aliquid influere.

Quare in spiritu sancto dicitur esse vtriusq́ȝ ꝯcordia vel ꝯnexio.

Uod autē in spiritu sancto dicit̄ esse vtriusq́ȝ ꝯcordia: ⁊ per eum oīa ꝯnexa: facilior est intelligentia nobis premissa ad menteȝ reuocantibus. Supra enī ꝓm auctoritates sanctoꝝ dictum est q̄ꝫ spiritus sanctus amor est quo pater diligit filium: ⁊ fili⁹ patrem. Recte igitur sp̄us sanctus dr̄ ꝯnexio vel concordia patris ⁊ filii: ⁊ per eum oīa ꝯnexa. Unde Aug. in. 15° li°. de tri. Cōmunio quedā ꝯsubstantialis p̄ris ⁊ filii est amborum spiritus. Idē in 7° li°. de tri. Spirit⁹ est summa charitas vtrumq́ȝ ꝯiungens: nosq́ȝ subiungens.

Hylarius in libro de synodis.

In⁹ forte exp̄sse vr̄ de idifferēti similitudine patris ⁊ filii fides locuta esse: cum de patre ⁊ filio ⁊ spiritu sancto ita senserit significatam in noībus ꝓpriam vniuscuiusq́ȝ nominatoꝝ substantiā ⁊ ordinē ⁊ gloriā vt sint quidē per substantiā tria: per cōsonantiā vero vnum. volens igit̄ cōgregata sanctoꝝ sinodus īpietatem eā perimere q̄ vnitateȝ patris ⁊ filii ⁊ spiritus sci nominū numero eliderer: vt non subsistente causa vniuscuiusq́ȝ noīs triplex nuncupatio obtineret sub falsitate nominū vnionē: ⁊ pater solus atq́ȝ vn⁹ idē ⁊ ip̄e habēt ⁊ spiritus sci nomen ⁊ filii. Iccirco tres subas esse dixerunt subsistētium p̄sonas: per subas edocentes: non substantiā patris ⁊ filii diuersitate dissimilis eēntie sepantes. Qd̄ aūt dictuȝ est vt sint q̄dem per substantiā tria: ꝑ consonantiā vero vnum: nō hȝ calūpniā. q̄a ꝯnoīato spiritu. i. paraclito consonantie potius q̄ꝫ essentie per similitudinē subē p̄dicari ꝯuenit vnitatē. Idem in eodem Cū deū patrē ꝯfitemur: ⁊ xp̄m dei filiuȝ p̄dicamus. ⁊ inter hec duū deoꝝ sit irreligiosa ꝯfessio: nō possunt ꝓm nature indifferētiā ⁊ nomē idifferens. nō vnuȝ eē ī essētie genere. quoꝝ essentie nomē non licet esse nisi vnum: vt vnica ac singularis dei substātia per vnionē noīs intelligatur: cum vtriusq́ȝ essentie nomē vnum i. deus vnus ob indiscrete in vtroq́ȝ nature indissimilē substantiā p̄dicetur.

Utruȝ pater vel filius spiritu sancto diligat: cuȝ diligere idē deo sit qd̄ eē

Ic oritur qō ex predictis ꝯducta. Dictū est enim supra: atq́ȝ sanctoꝝ auctoritatibus ostensum: q̄ꝫ spiritus sanct⁹ est coīo patris ⁊ filii: ⁊ amor quo pater ⁊ filus inuiceȝ se

diligunt. Ideo queritur vtrum pater vel filius per spiritum sanctum vel spiritu sancto diligat? Quod itaq videtur oportere dici secundum auctoritates supra positas: quibus ostenditur spiritum sanctum esse quo genitus a gignente diligatur: genitoremq suum diligat. Sed econtra si pater vel filius dicatur diligere per spiritum sanctum: diceretur esse per spiritum sanctum. quia non est deo aliud esse: et aliud diligere: sed idem. quia vt ait Aug. in. 15 li. de tri. Quicquid secundum qualitates in illa simplici natura dici videtur: secundum essentiam est intelligendum. vt bonus: magnus: imortalis: sapiens: diligens: et huiusmodi. Ideoq si pater vel filius diligit per spiritum sanctum: per ipm spiritum esse videtur. neq tantum essentia sua diligit: sed etiam dono.

Hec questio insolubilis est humanum superans sensum: in qua auctoritates sibi occurrunt.

Uic questioni cum altitudinem nimie profunditatis contineat id solum respondemus quod Augustinus significare videtur scilicet quod pater et filius se diligant et vnitatem seruent: non solum essentia sua: sed suo dono proprio. quod licet supra positum sit: iterare tamen non piget: quia sic expedit. ait enim in 6 li. de tri. ita. Manifestum est quod non aliquis duorum est quo vterq iungatur quo genitus a gignente diligatur: genitoremq suum diligat. suntq non participatione: sed essentia sua. neq dono superioris alicuius: sed suo proprio seruant vnitatem pacis. Ecce hic dicit quod essentia sua et dono suo seruant vnitatem. Idem in 15 li. de tri. In illa trinitate quis audeat dicere patrem nec se nec filium nec spiritum sanctum diligere: nisi per spiritum sanctum. Hic apte ostendit patrem non tantum per spiritum sanctum diligere. non autem simpliciter dicit patrem non diligere per spiritum sanctum.

Utrum pater sit sapiens sapientia quam genuit sicut diligit amore qui ab ipso procedit.

Reterea inuestigari oportet diligenter: vtrum pater sit sapiens sapientia quam genuit que tantum filius est. quod videtur a simili posse probari. Si enim pater diligit amore qui ab ipso procedit: cur non et sapientia vel intelligentia quam genuit sapit et intelligit. Hanc questionem urgere videtur vt ait Aug. in 7 li. de tri. Quod scripsit Apostolus dicens Xpm dei virtutem et dei sapientiam Ubi queritur utrum ita sit pater sapientie et virtutis sue: ut hac sapientia sapiens sit quam genuit: et hac virtute potens quam genuit: sed absit ut ita sit: quia si hoc est ibi esse quod est sapere: non per illam sapientiam quam genuit sapiens est pater Alioquin non ipsa ab illo: sed ille ab ipsa est. Si enim sapientia quam genuit: causa est illi ut sapiens sit: etiam vt sit ipsa illi causa est. quod fieri non potest nisi gignendo eum aut faciendo. sed nec genitricem nec conditricem patris ullo modo quisquam dixerit sapientiam. Quid enim est insanius? ergo pater ipsa sapientia est qua sapiens est. filius vero dicitur sapientia et virtus patris: non quia pater per eum sit sapiens uel potens. sed quia filius sapientia et virtus est de patre sapientia et virtute. Ex his ergo patet quod pater non est sapiens sapientia genita sed seipso sapientia ingenita.

Utrum filius sapiens sit sapientia ingenita uel genita.

Ost hoc queri solet a quibusdam: utrum filius sit sapiens sapientia genita uel ingenita? Si enim non est sapiens sapientia genita

nec seipso sapiens est. Si uero sapientia genita sapiens est: nō videtur eē sapiēs sapientia ingenita. ⁊ ita nō uidetur esse sapiens a prē: cum a patre hēat oia. Ad qḋ dicimꝰ quia vna est sapientia patris ⁊ filii ⁊ spiritus sancti: sicut vna est essētia: qꝛ sapia in illiꝰ nāe simplicitate ē eēntia: ⁊ tamē filius tantum est sapiētia genita: ⁊ pater tantum sapientia ingenita ⁊ sapientia genita est de sapientia ingenita vel a sapientia ingenita. Et cum idē sit ibi esse quod sapientem esse: relinquitᷣ vt sapientia genita sit sapiens de sapientia ingenita: vel a sapientia igenita. Nō ergo filius dicitur sapientia dei: tāqꝫ ipse solꝰ sit itelligēs vl' sapiēs sibi ⁊ prī ⁊ spūi sancto. quia vt ait Augꝰ in. 15° lib° ḋ tri. Si solus ibi filius intelligit sibi ⁊ patri ⁊ spiritui sancto: ad illam reditur absurditatem: vt pater non sit sapiens de seipō: sed de filio. nec sapientia genuit sapientiam: sed ea sapientia pater dicatur sapiens esse quam genuit. Ubi enim nō est intelligentia: nec sapientia esse potest Ideoqꝫ si pater nō intelligit ipse sibi: sed filius intelligit patri: profecto filius patrem sapientem facit. Et si hoc est deo esse quod sapere: ⁊ ea illi essentia est que sapientia: ñ filius a patre: quod verum est: sed a filio potius pater habet essentiam. quod absurdissimum est atqꝫ falsissimum est. Est ergo deus pater sapiens ea que ipse est sapientia sua: ⁊ filius sapientia patris est sapiens de sapientia que est pater: de quo est genitus filius. Ita ⁊ pater est intelligens ea que ipse est sua intelligentia. non enim esset sapiens qui ñ esset intelligens. filius autem intelligētia patris: de intelligentia genitus est que ē pater: de qua intelligens est. proinde pater est sapientia: ⁊ filius sapientia: ⁊ vterqꝫ vna sapia: ⁊ tamē solus pater est ingenita sapia: ⁊ filius solꝰ est genita sapientia. nec tamen alia sapientia pater: alia filius: sed vna eadēqꝫ est. sicut pater est deus ingenitus: ⁊ filius est deus genitus: neqꝫ deus genitus est deus igenitus. nō tamen ideo alius deus est pater alius filius: sed vnus deus vterqꝫ: nō aūt vnus. alius est enim genitus alius ingenitus: sed non alius deus. immo vterqꝫ vnum sine vnus deus. ita nō est sapiētia genita sapientia ingenita: sed alia est sapientia genita: alia ingenita. non est tamen alia sapientia: sed vna eademqꝫ sapientia.

Augustinus in libro octuagesimoqr to qōnum.

Um sapiens dicitur: ⁊ sapientia dicitur: sine qua eum vel fuisse aliquando vel esse posse nefas est credere. nō participatione sapiētie sapiens dicitur: sicut anima que esse ⁊ non esse sapiens potest. sed qꝫ eam ipse genuerit qua sapiens dicitur sapientiā Animaduerte lector: patrem dicit sapientem genita sapientia: qḋ aliis obuiat testimoniis. Uerum hoc Augustinꝰ corrigit in. li. retractationum inquiens Dixi in libro. 84. q̄stionum de patre qꝫ eam ipse genuēit qua sapiens dicitur sapientiā. sed melius istam questionem in libro de tri. postea tractaui.

An filius sit sapiens a seipso vel per seipsum.

Ex predictis constat qꝫ filius ñ est sapiens a se neqꝫ de se: sed a patre ⁊ de patre. Queri autē solet: vtrum filius sit sapiens seipso vl' per seipsum. Quidā dicunt hic fieri ml'

tiplicem intelligentiam: ⁊ ideo distinguē dum fore ita. Ut cum dicis filium esse sapientem seipso vel per seipsum: si sui natura ⁊ essentia sapientem intelligas verus sit intellectus. Si vero a seipo vl' de seipo sapientem esse intelligas: falsita ti subiectam habes intelligentiā. Alii vero simpliciter ⁊ absq; determinatiōe concedunt huiusmodi locutiones. filius est sapiens per se: sed non a se vel de se Et filiꝰ ē deꝰ p se ⁊ ē p se: sȝ nō a se l' de se hoc confirmantes verbis hyla. qui filiū non a se: sed per se agere: in liᵒ 9ᵒ de tri. ait. Nature inquit cui contradicis here tice hec vnitas est: vt ita per se agat filiꝰ ne a se agat: ⁊ ita non a se agat vt per se agat. Intellige filium agentem: ⁊ per eum patrem agentem. Non a se agit cū pater in eo manere monstretur. per se agit cum ſm natiuitatem filii agit ipse que placita sunt. Infirmus sit non a se agendo nisi a deo ipe agit. Non sit vero in vnitate nature sique agit in quibus placet nō per se agit. Sic ergo inquiunt filius per se agit: sed nō a se: ita filius debet sapiens dici per se: sed non a se. sic ⁊ per se deus est vel esse dicendus est: vt aiunt: sed non a se vel de se.

An vna tantum sit sapientia patris.

Post hoc a quibusdam queri solet: vtrum vna tantum sit sapientia patris. quod nō esse nituntur hoc modo probare. Filius in/quiunt est sapientia patris genita qua pater sapiens non est. Est igitur aliqua sapientia patris qua sapiens non est. est autem ⁊ sapientia patris ingenita. ⁊ ea pater sapiens est. Est ergo quedam sa/piētia patris qua sapiens est. ⁊ ipsa non est illa sapientia patris qua pater sapi/ens non est. Non est ergo tantum vna sapientia patris. Item sapientia ingeni ta est sapientia patris: ⁊ sapientia geni ta est sapientia patris. Non ē aūt sapia ī genita sapientia genita. Non igitur vna sapientia tantum sapientia patris. Hec ⁊ his similia tanq̄ sophistica ⁊ a verita te longinqua: cunctis in theologia peri tis patētia abiicimus: responso indigna aduertentes: id tamen adiicientes. quia vna est tantū sapientia patris: sed non vno modo dicitur. Nam sapientia pa tris dicitur illa quam genuit: ⁊ sapien tia patris dicitur illa qua sapiens est. di uersa est ergo ratio dicti. Illa enim dei patris: quia eam genuit: ⁊ ea dicitur pa tris quia ea sapit. Una tamen sapientia patris: quia sapientia genita est eadem sapientia ⁊ ea qua sapiens est siue ea q̄ sapiens est: intelligatur persona patris siue essentia patris: quia persona patris que intelligitur cum dicitur sapientia in genita: ⁊ persona filii q significatur cuȝ dicitur sapientia genita: vna eademq; sapientia est. que essentia diuina intelligi tur cōmunis tribus personis.

Ut in trinitate est dilectio que est trinitas: ⁊ tamen spiritus sanctus est dilectio que non est trinitas: nec ideo due sunt dilectiones: ita ⁊ de sapientia.

Et sicut in trinitate dilectio est que est pater filius ⁊ spiri tus sanctus: que est ipsa essen tia deitatis: ⁊ tamen spiritus sanctus dilectio est: que non est pater vel filius nec ideo due dilectiones sunt in trinita te. quia dilectio que proprie spiritus. s. ē ē dilectio q̄ trinitas ē: nō tñ ipa ēnitas ē

ſicut ſpiritus ſanctus eſt eſſentia que tri
nitas ē:nō tñ ipe trinitas eſt: ita in trini
tate ſapientia eſt que pater eſt ⁊ filius ⁊
ſpiritus ſanctꝰ:que eſt eſſentia diuina:⁊
tamē filius eſt ſapiētia que nō eſt pater
uel ſpūs ſanctus.nec ideo due ſapientie
ibi ſunt:quia ſapiētia q̃ proprie eſt filiꝰ
eſt ſapia q̃ ē trinitas:ipe tñ ñ ē trinitas
Qua ratione pater non dicit̃ ſapiēs
ea ſapiētia quam genuit:eadē videt̃
debere dici ꝙ nō ſit diligēs pater vl'
filius dilectiōe q̃ ab vtroqꝫ ꝓcedit.

Reterea diligenter notanduꝫ
eſt ꝙ ea rōne qua pater nō di
citur ſapiens ſapientia quam
genuit:videt̃ fore dicendū ꝙ pater non
diligat filium: vel filius patrem ea dile
ctione que ab vtroqꝫ ꝓcedit.ſ.que ꝓꝑe
ſpiritus ſanctus eſt. Sicut enī idem eſt
deo ſapere qꝺ eſſe: ita idem eſt diligere
qꝺ eſſe.Ideo ſicut neg·atur pater eē ſapi
ens ſapientia quā genuit:quia ſi ea dice
retur ſapiēs:nō ipa ab eo:ſed ipe ab ea
intelligeret̃ eſſe.ita videt̃ nō debere con
ce·ꝺi ꝙ pater vel filius diligat dilectiōe
que tantū ſpiritus ſcūs eſt.quia ſi ea dili
git pater uel filius:nō ſpiritus ſcūs vide
tur eſſe a patre ⁊ filio:ſed pater ⁊ filiuſ
a ſpiritu ſancto.quia idem eſt ibi diligē
qꝺ eſſe.At ſupra dictū eſt: atqꝫ auctori
tate Aug.ſanccitum ꝙ in trinitate tria
ſunt:vnus diligens eum qui de illo eſt:⁊
vnus diligens eum de quo eſt: ⁊ ipa di
lectio.⁊ nō eſt aliquis duoꝝ quo genitꝰ
a gignente diligitur: ⁊ genitorem ſuuꝫ
diligit.quibus vbis apte ſignificat̃ pa/
trem filium:⁊ filium patreꝫ diligere ea
etiam dilectione que nō eſt aliquis eo
rum:ſed tantum ſpiritus ſcūs. Cuꝫ igit̃
idem ibi ſit diligere quod eē:quomodo
dicitur pater vel filius nō eſſe ea dilecti
one qua alter alteꝝ diligit? cum iō pa
ter negetur ſapere ſapientia quā genuit
ne ea eſſe intellligatur.

Queſtio inexplicabilis eſt que excel
lit infirmitates hois.

Ifficile ē mihi fateor hāc ſoluē
qōnē:ꝑcipue cum ex predictis
oriatur que ſimileꝫ vident̃ ha
bere rationē: qꝺ noſtre intelligentie at
tendens īfirmitas turbatur:cupiēs ma
gis ex dictis ſanctoꝝ referre ꝙ̃ afferre
Optimus enim lector eſt inquit Hyla.
in prio liᵒ de tri.qui dictoꝝ intelligentiā
expectet ex dictis potius ꝙ̃ imponat:⁊
retulerit magis ꝙ̃ attulerit.neqꝫ co
gat id iudei dictis ꝯtineri: qꝺ ante lecti
oneꝫ preſumpſerit intelligendū. Cū igit̃
de rebus dei ſermo eſt: cōcedamus deo
ſui cognitionē dictiſqꝫ eius pia venerati
one famulemur. Inueſtiget ergo diligē
ter pius lector dictorum rationē:ſi forte
dictoꝝ aliquam valeat reperiri cauſaꝫ
qua nota premiſſa queſtio aliquatenus
explicari ualeat. Ego autem queſtioneꝫ
nō abſoluens:ſed errorem excludens:ꝓ
fiteor nō ita dictum eſſe patrem diligē
filium:vel filiuꝫ patrē ea dilectione que
ab vtroqꝫ ꝓcedit:que nō ē aliqs eoꝝ:ſꝫ
tantum ſpiritus ſanctus tanꝙ̃ ea dilecti
one pater ſit vel filius. ſed ſic ea pater
diligit filium ⁊ filius patrem vt etiā pa
ter per ſe ea que ipſe ē dilectione diligat
ſic ⁊ filius.non autem ſic vt pater per
ſe non diligat ⁊ filius:ſed per eam tātū
Quis hoc in illa trinitate inquit Augꝰ
opinari vel affirmare preſumat? Eam
tamen queſtionem lectorum diligentie
plenius diiudicandam atqꝫ abſoluendā
relinquimus ad hoc minus ſufficientes.

Utruꝫ proprietates pſonaꝝ ſint ipe
perſone ⁊ deus id eſt diuina eſſentia.

Ost.ẽ.dcã magꝭ iteꝝ ↄsidẽari atqꝫ subtilr īqri oꝫ:vtꝝ ꝓꝓetates ꝑsonaꝝ qbꝰ ipe ꝑsõe detminant̃ sint ipe ꝑsone:⁊ sint deꝰ.i.diuia essentia:an ita sint in personis vt nõ sint persone:ac per hoc nec diuina essentia. Q꞉ enī ī personis sint ꝓprietates: nemo īficiari audet:cū apte clamet auctoritas ꝙ in ꝑsonis ẽ ꝓꝓetas ⁊ in eẽntia vnitas Supiꝰ quoqꝫ mltis testioniis astruximꝰ ꝑsõs ꝓꝓetatibꝰ distigui atqꝫ determiari Ipsasqꝫ ꝓprietates tres.s. ꝓpriis expressimus vocabulis. Cum ergo ꝓprietates ipe ab eterno fuerint quibus ipe ꝑsoue determinant̃ ⁊ differunt: quomõ essent si in eis non essent:⁊ quõ in eis essent: ⁊ ipe persone non essent: qn ibi esset multiplicitas? Quocirca sicut ꝓprietates eẽ ī ꝑsonis:ita ⁊ eas esse ꝑsonas ↄfitemur sicut supra auctoritate Hiero. vt ñ pigeat reuocare ad mentẽ: ꝓtestati sumus ī expositione fidei ita dicentis. Sabellii heresiꝫ declinantes tres ꝑsonas exꝑssas sub ꝓprietate distinguimus. Nõ enī nomina tm̄mõ: ſꝫ etiā nominū ꝓprietates i.ꝑsonas: vel vt greci exprimunt ipostases:hoc est subsistentias ↄfitemur. Ecce aperte dicit ꝑsonas ꝓprietatibus distigui:⁊ ipas ꝓprietates esse ꝑsonas. cuius hic uerba ꝑstringimus:quia supra latiꝰ posuimus. Cūqꝫ de simplicitate deitatis supra dissereremus auctoritatibus sanctoꝝ: scilicet Augꝭ. Hyla. Isido. nec nõ ⁊ Boetii:euidenter monstrauimus deū hoc esse oino qꝺ ī se habꝫ:excepto ꝙ pater habet filium:nec est filius: ⁊ filiꝰ hꝫ patrem: nec est pater: ⁊ sic esse in natura trium. vt qui habꝫ ⁊ hoc sit qꝺ habꝫ ⁊ totum qꝺ ibi est vnum esse:vnā vitaꝫ esse. que modo ñ iteramus ne fastidiū lectori ingeramus. Si ergo ꝓprietates ibi sunt:singula earuꝫ est id in quo est. ⁊ vnum eadẽqꝫ vita singule sunt. fatemur ergo ⁊ ꝓprietates esse in tribus ꝑsonis ⁊ ipas esse ꝑsonas atqꝫ diuinā essentiaꝫ

Auctoritate astruit ꝙ ꝓꝓetas sit nā

Uod enī ꝓprietas etiam natura diuina sit:ostẽdit Hyl. ita dicens natiuitatẽ filii esse nām vnde ipe ī 7° libº de tri. ait. Utriusqꝫ natura nõ differt. vnum sunt pater ⁊ filiꝰ habꝫ igitur hoc sacramẽti natiuitas vt ↄplectatur in se:⁊ nomẽ:⁊ naturā:⁊ potestatem. quia natiuitas nõ põt non esse ea natura vnde nascatur filius. Ideꝫ in 6°. Natiuitas ꝓprietas est: vnitas ẽ. Iꝺ ī 7° dicit. Q꞉ nature natiuitas sit intelligenda esse in natura dei. Supra etiā dicit. quia ꝓprium patris est ꝙ semp pr est: ⁊ ꝓprium filii ꝙ semp filiꝰ est: significans ꝙ ꝓprietas patris est pater:⁊ ꝓprietas filii est filius. his aliisqꝫ pluribus auctoritatibus aperte significari videt̃ ꝙ proprietas filii filius sit:⁊ sic deus. ita ⁊ ꝓprietas patris:⁊ proprietas spiritꝰ sancti.

Quidam negant proprietates eẽ personas ⁊ diuinam naturam:⁊ quare

Oc autem aliqui negant: dicentes quidem proprietates in personis esse:sed non esse personas ipsas. quia ita dicunt esse in personis vel essentia diuina vt non sint interiꝰ sicut ea sunt que ſm substantiam de deo dicuntur. vt bonitas:iusticia. sed extrinsece affixa sunt. atqꝫ ita esse rationibus probare contendunt. Si enim inquiūt proprietates persone sunt:non eis personis determinantur. Cõtra qꝺ dicimꝰ quia etiam seipsis persone differunt: sicut supͣ Hiero. loqnens de patre ⁊ filio ⁊ spiritu sancto dicit. Subā vnuꝫ sunt ſꝫ ꝑsonis ac noibus distiguūt̃.. Sꝫ iteꝝ addūt. si ꝓprietates ipe diuia eẽntia sūt

cum essentia non differant tres persone
nec ꝓprietatibus differunt. Quomō eni
pater differt a filio eo ꝙ diuina eēntia
est: cum essentia vnū sint.

Responsio ad premissa auctoritate
nitens.

Oꝝ doctrinis nouis ⁊ huma
nis ꝯmentis: uerbo Hyla. re
spondeo. Immēsum est quod
exigitur ⁊ incōprehēsibile. Extra signi
ficantiā sermonis est: extra sensus inten
tionē nō enunciat: nou attingitur: non
tenet. vborum significantiā rei ipi⁹ nā
ꝯsumit. Sensus ꝯtemplatiōez: īperspica
bile lumē obcecat intellligentie capacita
tē. qđ nullo fine ꝯtinetur: excedit. Mihi
ergo in sensu labes est. in ītelligentia stu
por. In sermone vo nō iam infirmitatē
sed silentiū ꝯfitebor. ꝑiculosum nimis ē
de rebus tantis ac tā recōditis: aliquid
vltra p̄scriptū celeste ꝓferre: vt vltra p̄
finitionē dei sermo de deo sit. forma sibi
certa est. nō ergo aliquid addendum est
sed modus ꝯstituend⁹ audacie. Quicqd
vltra querit̄ nō intelligitur.

Quō īprobi heretici instāt aliena ad
dentes.

Eteroꝝ hereticoꝝ iprobitas
instinctu diabolice fraudulen
tie excitata nōdum quiescit: sed
in tanta reꝝ qōne addit. Si paternitas
⁊ filiatio in dō siue in diuina eēntia sunt
eadē igit̄ res sibi pater est ⁊ filius. Naꝫ
in quo paternitas est pr̄ est. ⁊ in quo fili
atio est filius ē. Si igit̄ vna eadēq̧ res
hꝫ in se paternitatē ⁊ filiationē: ipa et
generat ⁊ generat̄. qđ dicentes in sabel
lianā heresim ptrahunt̄: extendētes pa
trē in filiū: cum ipm sibi filiū ꝓponāt ⁊
patrē. Si vo negauerint in vna dei eēn
tia paternitatē esse ⁊ filiatiōꝫ: quō ergo
dicūt eē ⁊ deuꝫ. His atq̧ aliis argumē

toꝝ aculeis vtunt̄ in sue opinionis asser
tionē: vt formā vitatis dissecent.

Respōsio ꝯtra hāc eoꝝ opionēꝫ: vbi
tradit̄ ꝙ ꝓprietates nō penit⁹ ita di
cunt̄ esse in dei essentia sicut in iposta
sibus.

Voꝝ audacie resistentes atq̧
ignorantie ꝓuidentes: audebi
mus aliquid super hoc loqui.
Paternitas ⁊ filiatio nō ita esse oīno di
cuntur in diuina essentia: sicut in ipsis
ipostasibus: in quibus ita sunt ꝙ eas de
terminant: vt ait Iohēs damascenus
Caracteristica idiomata sunt. i. đtermi
natiue ꝓprietates ipostaseos: ⁊ nō nāe.
⁊ enim ipostasīꝫ determinant ⁊ non nāꝫ
Ideoq̧ licet paternitas ⁊ filiatio sint di
uina essētia: cū eā nō det̄minēt: nō iō pōt
dici ꝙ diuina essentia: ⁊ generet ⁊ gene
retur. vel ꝙ eadē res sit ibi pater ⁊ fili⁹
Ita enim ꝓprietates determinant perso
nam: vt hac proprietate ipostasis sit ge
nerans: ⁊ illa alia ipostasis sit genita.
⁊ ita idem nō generat ⁊ generat̄: sed al
ter alterum.

Queritur quō ꝓprietates possint eē
in natura: nec eam determinent.

Ed forte queres cum hee ꝓ
prietates nō possint esse ī per
sonis qn eas determinent: quō
in essentia diuina esse possint: ita vt non
eaꝫ determinent. Respondeo tibi ⁊ hic
cum Hylario. Ego nescio: nō requiro: ⁊
ꝯsolabor me tamen. Archangeli nesciūt
āgeli nō audierūt. secula nō tenēt. ꝓpha
non sensit. apostolus nō interrogauit. fi
lius ipe nō edidit. Cesset ergo dolor que
relaruꝫ. Non putet homo sua intelligen
tia generationis sacramētū posse cōseq
absolute tn̄ ītelligēd⁹ ē pr̄ ⁊ fili⁹ ⁊ sp̄s. s
Stat in hoc fine intelligentia verborū
est filius a patre qui est vnigenitus: ab

ingenito:progenies a parente:viuus a viuo:non natura deitatis alia ⁊ alia: quia ambo vnū.hoc credendo incipe percurre:persiste:⁊ si non pventurū sciam:tamen gratulabor pfecturū.Qui enī pie infinita persequitur etsi non contingat aliquādo:tamē proficiet prodeundo. Sed ne te inseras in illud secretum ⁊ archanū inopinabilis natiuitatis ne te immergas:sūmā intelligentie comprehendere psumens:sed intellige incōprehensibilia esse.his aliisq; multis euidenter ostenditur nobis nullatenus licere maiestatem perscrutari ius ponere potestati:modum circumscribere infinito.

Quibus auctoritatibus opinionem suam.s.q̄ proprietas patris vel filii non sit deus:muniant.

Eruntamen nondū desistunt impatientie spiritu agitati:sz opinionē suam ⁊ sanctorꝫ auctoritatibus munire conantur:quibus ostendere volunt pprietatē qua pater est pater:⁊ proprietatē qua filius est filius:non esse deum:ad hoc inducentes verba augustini super illum locum psalmi.⁊ nō ē substantia:ita dicentis.Deus ē quedā substantia.Unde etiam in fide catholica sic testificamur vt dicamꝰ patrē ⁊ filiū ⁊ spiritū sanctū vniꝰ esse substantie.quid ē vnius substātie?quicquid est pater qui deus est:hoc ē filius:hoc spūs sanctus.Cū autē pater ē:nō illud ē quod ē.pater enī nō ad se:sed ad filiū dicitur.ad se autē dicit̄ deus.Eo ergo qđ vel quo deus ē:substantia ē.⁊ quia eiusdē substantie ē filius:proculdubio ⁊ filius ē deꝰ.At vero qđ pater ē:quia nō substantie ē:sed refertur ad filium: non sic dicimus filiū patrē esse sicut dicimus filiū deū esse.Ex his verbis significari dicunt q̄ pprietas patris vel pprietas filii n̄ sit deꝰ vl' eēntia diuia.Cū enī dicit eo q̄ deꝰ ē suba ē:sed qđ pater ē sube non ē:aperte inquiūt ostēdere idē esse substantiā quo deus est.id vero qđ pater ē nec esse substantiam.Item cum ait non illud ē pater quod est:ostendit eum non esse patrē eo q̄ substantia est. Non enī simpliciter dixit:pater non ē illud qnod est:sed ait.cum pater ē:non illud est quod ē:significās quo pater ē nō esse illud quo est id est essentiaꝫ.Hic illi ita exponētes sua cōmenta simplicibus ⁊ incautis vera faciūt videri.nos autē aliter ista intelligēda fore dicimus Diceres enī eo q̄ deus ē substantia est: sed qđ pater ē substātia nō ē.hoc intelligi voluit:quia essentia deus ē ⁊ deitate substantia ē.Eo enim substantia est quo deus ē:⁊ ecōuerso.cuiꝰ ea ē deitas que substantia:⁊ substantia que deitas sed quod pater est non ē substantie id ē nō quo pr̄ ē eo suba ē:⁊ ecōuerso.quia pprietate generationis pater est qua substantia non ē.Ipsam tamē pprietatem substantiā esse non negauit.Ita etiam illud intelligendum est quod ait.cū pater ē nō illud ē quod ē:id est nō illo pater ē quod vel quo ipse ē:id est essentia:sed notione.

Aliis etiā v̄bis augustini innitunt̄ vt asserāt quod dicunt.s.pprietates personarū non esse substantiā.

Tem illis verbis augustini vehemēter insistunt superius positis.s.verbū s̄m q̄ sapientia ē ⁊ essentia:hoc ē q̄ pr̄ s̄m q̄ ē verbū nō hoc est quod pater.Si inquiūt verbū nō ē hoc quod pater s̄m quod v̄bū ē:id g° qđ v̄bū ē non ē illud qđ pater ē

h

ꝓprietas igitur qua verbum est:non
est id quod pater est.nō est ergo essen
tia diuina.Ad quod dicimus quia licꝫ
ſm ꝙ verbū non sit hoc quod pater ē:
ea tamen ꝓprietas qua verbum est
id ē quod pater est:id est diuīa essentia
sed non est ypostasis patris.

Opinio quorundā non idem perso
nam ⁊ essentiam vel naturā dicētiū
⁊ nō posse esse patris ⁊ filii ⁊ spiritꝰ
sancti eandem essentiam.

Redictis est adiiciendum ꝙ
quidā peruersi sensus homi
nes in tantā ꝓsiluerūt insa
niam vt dicerēt non idē esse naturā dei
⁊ personam sine ypostasim:dicētes ean
dē essentiā non posse esse patrē ⁊ filium
sine ꝑsonarū confusiōe.Si enī inqūt ea
essentia que pater ē filiꝰ est:idē sibi pa
ter est ⁊ filius.Si hanc rē dicis esse pa
trē aliā quere quam dicas esse filiū.Si
vero aliā non quesieris:sed eandem di
xeris:idem genuit ⁊ genitus ē.propter
hec ⁊ huiusmodi inter naturā ⁊ ꝑsonā
diuidunt:ita vt nō recipiāt vnam deita
tis naturā ⁊ simplicē esse tres ꝑsonas.
Ideoqꝫ testimonio Hylarii defendere ni
tunť:qui in.7°.libro de trinitate q̄rēs
vtrū apostolus nominās spiritū dei ⁊
spiritum xp̄i idē significauerit:vtroqꝫ
verbo inqt ita.Gentiū p̄dicator volēs
nature vnitatē in p̄re ⁊ filio docere ait.
Spiritus dei in vobis est.Si quis āt
spiritū xp̄i non habet:hic non est eius.
Si autē spiritus eius qui suscitauit Ie
sum xp̄m ⁊c̄.spiritales omnes sumus
si in nobis est spiritus dei.Sꝫ ⁊ hic spi
ritus dei est ⁊ spiritus xp̄i.⁊ cū spiritꝰ
xp̄i in nobis est:eius spiritus in nobis
est.qui suscitauit xp̄m in nobis est spiri
tus:⁊ spiritus in nobis est xp̄i.nec ta
men non dei est spiritus qui in nobis ē
Discerne igitur o heretice spiritum xp̄i
a spiritu dei:⁊ excitati a mortuis spi
ritum christi a spiritu dei:christum a
mortuis excitantis:cum qui habitat ī
nobis spiritus xp̄i spiritus dei sit:⁊ spi
ritus xp̄i a mortuis excitati spiritꝰ dei
tm̄ sit christum a mortuis excitātis.Et
quero nunc in spiritu dei vtrum natu
ram an rem nature significatam existi
mes.Non idem est enim natura quod
res nature:sicut non idem est homo ⁊
quod hominis est.nec idem est ignis ⁊
quod ipsius ignis est.⁊ ſm hoc nō ideꝫ
est deus ⁊ quod dei.Huius dicti occasi
one prefati heretici dogmatisarūt non
idem esse personam ⁊ naturam dei:as
serentes naturam dei non esse tres per
sonas:intelligentes in his premissis ver
bis Hylarii per rem nature personaꝫ
⁊ nomine nature diuinā naturam.Et
ideo dicunt Hylarium interrogasse he
reticum:vtrum per spiritum dei puta
ret significatam esse naturam:an rē na
ture:vt sic ostenderet distinguendū esse
inter naturam ⁊ rem nature id est per
sonam.

Quomodo eis obuiat ipsius scripture circū
stantia:⁊ qualiter predicta debeāt
intelligi:⁊ ꝙ spiritus sanctus ē res
vnius nature patris ⁊ filii:⁊ ē ipsa
natura.

Oc quidam dicunt non intel
ligentes pia diligētia scriptu
re circumstantiam:qua consi
derata percipi potest quomodo p̄mis
sa dixerit Hylarius.Subsequenter
enim in eadem serie ostendit in spiritu
dei aliquando significari patrem.vt cū
dicit.spiritꝰ domini super me.Aliqn̄ si
gnificari filiū.vt cū dic̄.ī spū dei eiicio

demonia: nature sue ptãte se demones eiicere demonstrãs. aliquando spiritu3 sanctũ vt ibi. Effunda3 de spiritu meo super omnẽ carnem. quod dicit consũmatum fuisse cũ apostoli misso spiritu omnibus linguis locuti sunt. Deinde cur hanc distinctionem fecerit: ⁊ ꝙ in superioribus verbis apostoli idem spiritus significatus sit: ⁊ ꝙ ipse sit res vnius nature patris ⁊ filii aperte ac manifeste ostendit ita inquiens. Hec idcirco sunt demonstrata: vt quacunqꝫ parte heretica falsitas se contulisset finibus veritatis concluderetur. Habitat enim xp̃s in nobis. quo habitante habitat deus. Et cũ habitat ĩ nobis spũs sanctus: non alius tamẽ habitat ꝙ̃ spiritus dei. Quod si per spiritũ sanctum xp̃s in nobis intelligitur esse: hunc tamẽ ita spiritu3 dei vt spiritum xp̃i esse noscendu3 est. ⁊ cũ ꝑ naturam dei natura ipsa habitet in nobis indifferens natura filii' creditur esse a patre cũ spiritus sanctus qui est spiritus xp̃i ⁊ spiritus dei res nature demonstretur vnius. quero nũc ergo quomõ non ex natura vnũ sunt? A patre procedit spiritus veritatis: a filio mittitur: ⁊ a filio accipit. sed omnia que habet pater filii sunt. ⁊ idcirco qui ab eo accipit dei spiritus est: ⁊ idem spiritus xp̃i est. Res nature filii est: sed ⁊ eade3 res ⁊ nature patris est: ⁊ dei excitãtis xp̃m a mortuis spũs est. ⁊ idẽ spũs xp̃i est a mortuis excitati. In aliq° differt xp̃i ⁊ dei natura ne eadẽ sit si prestari põt vt spiritus qui dei est non sit ⁊ xp̃i. Est ergo in nobis spiritus dei: ⁊ est in nobis spiritus xp̃i. ⁊ cum spiritus xp̃i inest: inest spiritus dei. Ita cũ qd dei ẽ ⁊ xp̃i est: ⁊ quod xp̃i est dei est: nõ potest qd aliud diuersum christus esse ꝙ̃ deus est. deus ergo xp̃s est vnus cu3 deo spiritus. ꝺm illud. ego ⁊ pater vnũ sumus: in q° docet veritas vnitatẽ esse nature: non solitudinẽ vnionis. Ecce si hec verba diligenter attendas inuenis spiritum sanctum rem nature dici patris ⁊ filii: ⁊ eundẽ dici esse naturam dei. vbi dicitur per naturam dei natura ipsa habitat in nobis si per spiritum sanctum xp̃us est in nobis. Itaqꝫ in trinitate non ita distinguendũ est inter naturã ⁊ rem nature sicut in rebus creatis. Quia vt ait Hylarius. Compatio terrenorum ad deum nulla est. Et siqua cõparationu3 exempla interdu3 afferuntur nemo ea estimet absolute in se rationis perfectionem continere. Non enĩ humano sensu de deo loquendum est.

Q' propter res creatas illud dixerit non idẽ est natura ⁊c̈.

D naturã ergo rerum creatarum respiciẽs inquit non idẽ est natura quod nature res: subiiciens exempla de ipsis creaturis. Inde ostendens erroris esse sub mensura creaturarũ metiri creatorẽ: addit ⁊ ꝺm hoc non ide3 est deus ⁊ quod dei est. Acsi diceret. Si ad instar creaturarũ de creatore sentis cogeris fateri: qꝛ non idem est deus ⁊ quod dei est. quod dicere impium est: cum spiritus dei de' sit: ⁊ dei filius sit deus. Non ergo ꝺm corporales modos vt in eadem serie subdit accipienda sunt hec que de deo dicuntur. vbi euacuans opinionem eorum qui ita putant aliud esse deum ⁊ aliud quod dei est. aliudqꝫ naturam dei ⁊ aliud rẽ nature: vt ẽ in creaturis: aperte docet non aliud esse deum ⁊ que sua sunt: ita vt insint illi sic dicens.

Nō āt aliquid ei simile cū alicubi erit alibi non erit. quia idē quod est illic continetur ubi fuerit in forma: ut non ubiq3 sit qui insistens alicubi sit. Deus autem immēse virtutis: viuens potestas: que nusquā nō assit: nec desit vsq3 se omnē per sua edocet. ⁊ sua nō aliud q̄ se esse significat: vt vbi sua insint ipse esse per sua intelligatur. non autez corporali mō cū alicubi sit: nō etiā vbiq3 eē credatur: cū p sua in oibus esse non desinat. non aliud autē sunt q̄ quod ē ipse que sua sunt. ⁊ hec ꝓpter nature intelligentiā dicta sunt. His verbis aperte significat: si tamē intelligis heretice: qr diuina natura nō aliud est ab his que sua sunt: ita vt insint. ⁊ p illa in oibus est suis que nō sunt. Sua eni sunt etiaz que nō insunt id est oēs creature. ⁊ sua sunt que insunt. vt tres psone que sunt eiusdez nature: ⁊ eadē natura. sicut supra augustini testimonio firmauimus dicētis tres psonas esse eiusdez essentie vel eandē essentiā: sed nō ex essentia: ne aliud intelligat̄ essentia: aliud psona. Nec tamē diffitemur distinctionē aliq̄ habendā fore ſm intelligētie rationem cū dicit̄ ypostasis: ⁊ cū dr̄ essentia. quia ibi significat̄ quod ē coē tribus: hic vero nō. est tn̄ ypostasis essentia ⁊ ecōuerso. Fateamur ergo vnū atq3 idem esse tres psonas ſm essentiā: differētes autē ꝓprietatibus. Unde Aug. super locuz psalmi p̄taxatū ait. Queris quid sit pater: respōdet̄ deus. queris quid sit filius respōdetur deus. queris quid sit pater ⁊ filius: respondet̄ deus. de singulis interrogatus responde deū. de vtroq3 interrogatus nō deos: sed deū responde non sic in hominibus ē. Tanta eni ibi est substantie vnitas vt equalitatē admittat: pluralitatē nō admittat. Si ergo tibi dictū fuerit cū dicis filiū esse quod pr̄ est: profcō fili⁹ pr̄ ē. Rn̄de ſm substātiā tibi dixi hoc esse filiū quod pater ē nō ſm id q̄ ad aliud dicitur. Ad se eni dicitur deus. ad patrem filius dicitur. Rursumq3 pater ad se dicitur deus: ad filium dicitur pater. q̄ pater ad filiuz dicitur non est filius. quod dicit̄ filius ad patrez non est pater. quod dicitur pater ad se: ⁊ filius ad se: hoc est pater ⁊ filius ⁊ deus.

Utrū ita possit dici vnus deus triū personarum: vel tres persone vnius dei: vt dicitur vna essentia trium psonarum: ⁊ tres persone vnius essentie.

Ic considerandum est cuz deus sit diuina essentia: ⁊ ita dicatur vn⁹ deus tres persone: sicut vna essentia dicitur tres persone. vtrū ita valeat sane dici vnus deus triū personarū: vel tres persone vnius dei: sicut dicitur vna essentia trium personarum: ⁊ tres persone vnius essentie. In his locutōibus scripture vsus nob emulādus videtur vbi frequēter reperitur ita dictum. vna est essentia trium personarum: ⁊ tres sunt persone vnius essentie. Nusquā autem occurrit legisse vnū deū triū personarum: vel tres personas vnius dei. quod ideo puto sanctos doctores vitasse: ne ita forte acciperetur in diuinis personis vt accipit̄ cū de creaturis simile quid dicitur. Dicitur enim deus abraham ysaac ⁊ iacob: ⁊ de⁹ omnis creature. quod itaq3 dicitur propter principiū creationis vl' gratie ꝑuilegiū: ⁊ creature subiectōez vel seruitutē. Cū g° in trinitate nihil sit creatū vel seruiēs uel subm: n̄ admisit

fides in trinitate talē locutōis modum
Ita etiā ecōuerso nō dicit̄ de dei eēntia
ꝙ ipa sit essentia abrahā ysaac ⁊ iacob
vł alteriꝰ creature:ne creatoris ⁊ crea
ture naturā confundere videamur.

Q; licet potētia:sapia:bonitas ₰m
subaz de deo dicāt̄:ī scriptura tñ so
lent hec noīa distincte ad personas
interduz referri.

Ex predictis constat ꝙ sicut es
sentia:ita potentia:sapia:bo
nitas de deo dicūt̄ ₰m subaz
Que vero ₰m subam de deo dicunt̄ tri
bus psonis piter cōueniūt.Una ē ergo
potētia:sapia:bonitas patris ⁊ filii ⁊
spūs sci.⁊ hi tres eadē potentia:eadez
sapia:eadē bonitas.Uñ apitur in tri
nitate sūma esse pfectio.Si enī ibi de
esset potētia vel sapia vel bonitas non
essz sūmū bonū.sed qꝛ ibi ē pfecta potē
tia:infinita sapia:incōprehensibilis bōi
tas:rcē dr̄ ⁊ creditur sūmū bonū.Cūqꝫ
vnū ⁊ idē sit penitꝰ ī deo potētia:sapia
bōitas:in sacra tamē scriptura frequē
ter solēt hec noīa distincte ad personas
referri.vt patri potētia:filio sapia:spi
ritui sancto bonitas attribuat̄.quod
quare fiat non ē ociosū inquirere.

Quare id fiat.s.ꝙ pr̄i potētia:filio
sapia tribuatur.

Dergo sacri eloquii pruden
tia facere curauit:ne dei imen
sitatem similitudine creature
metiremur.dixerat enim scriptura scā
ꝙ deus pr̄ ē:⁊ ꝙ deus filius est.Et au
diuit hec hō q hoiez patrē viderat:de
um patrē nō viderat:⁊ cogitare cepit
ita esse in creatore vt viderat in creatu
ris a quibus hec noīa trāslata sunt ad
creatorē.in quibus pater est prior filio
filius ē posterior patre.⁊ ex antiqtate
in patre defectus:ex posteritate in filio
impfectio sensus solet notari.Ideo oc
currit scriptura dicēs patrē potentem
ne videatur prior filio:⁊ ideo minꝰ po
tens.⁊ filiū sapientē ne videatur poste
rior patre:⁊ ideo minus sapiens.

Quare spiritui sancto bonitas tri
buatur.

Ictus est etiā spiritus sanctꝰ
deus:⁊ dictus ē habere spiri
tum deus.⁊ videbatur hoc
quasi nomē inflationis ⁊ tumoris.Un
de humana consciētia ad deum pro ri
gore ⁊ crudelitate accedere metuit.Iō
scriptura tempauit sermonē suū spiri
tum bonū nominās:ne crudelis puta
retur qui mitis erat.non ꝙ pater solus
sit potens:vel magis potens:⁊ filius
solus sit sapiens vel magis sapiens:⁊
spiritus sanctus solus bonus vel magis
bonus:vna est ergo potentia sapiētia
benignitas trium sicut vna essentia.
Ideoqꝫ sicut dicitur filius homousion
id est ꝯsubstātialis patri:ita ⁊ coomni
potens.

De hoc noīe homousion vbi in au
ctoritate firmatū ē:⁊ qd significet.

Ic non est pretermittendum
quod Aug.in libro.2° de tri.
contra maximinū dicit.de hᵒ
nomine homousion quo latini tracta
tores frequēter vtuntur.Pater inquit
⁊ filius vnius sunt eiusdēqꝫ substantie:
hoc est illud homousion:quod in conci
lio niceno aduersꝰ hereticos arrianos
a catholicis patribus veritatis aucto
ritate firmatum est.quod postea in cō
cilio ariminensi propter nouitatez ver
bi minus ꝙ̄ potuit intellectā:quam ta
men fides antiqua pepererat:multis
paucorum fraude deceptis heretica
impietas sub heretico imperatore
Constantino labefactare temptauit.

Sz post nō longū tēpus libertate fidei catholice p̄ualēte: postq̄ vis verbi sicut debuit intellecta ē homousion: illud catholice fidei sanitate longe lateq̄ defensum ē ꝛ diffusuz. Quid eni ē homousion nisi vnius eiusdēq̄ sub̄e? quid est inq̄ homusion: nisi ego ꝛ pater vnū sumus? Non ergo inter prophanas vocuz nouitates hoc vitandū est.

De nominibus que translatiue ꝛ per similitudinē de deo dicuntur.

Preterea sciendū ē q̄ i assignatōe distinctōis nominuz: inter alia que sup̄ diligenter executi sum⁹: q̄dā dixim⁹ trāslatiue ac p silitudinez de deo dici. vt speculū: splendor: characte: figura ꝛ hmōi. de q̄bus pio lectori breuiter trado quod sentio: vt. s. rōe similitudinis considerata: ex causis dicēdi dictoꝝ intelligentiā assumat: sed catholicā.

Nihil dignuz de excellentia ineffabil' trinitatis se tradidisse dicit ad aliā transiturus.

E sacramento vnitatis atq̄ trinitatis sūme ꝛ ineffabil' mlta iā dixim⁹: nihil tamē de ei⁹ ieffabilitate dignū tradidisse p̄fitemur sed potius ex nobis mirificatā eius sciētiā: nec potuisse nos ad illā cōfitemur.

De quibusdā que fm subam de deo dicuntur que specialē efflagitant tractatum. s. de scientia ꝛ p̄scia ꝛ p̄uidētia ꝛ dispositōe: p̄destinatōne: voluntate ꝛ potentia.

Vnq̄ sup̄ disseruimus ac plura dixerim⁹ de his que coiter fm subaz de deo dicūtur: eoꝝ tamē quedā specialē efflagitāt tractatū de quibus āmodo tractandū ē. s. de scia p̄sciētia: p̄uidētia: dispositōe: p̄destinatōe: volūtate ꝛ potentia. Sciendū ē igitur q̄ sapia vel sciētia dei cum sit vna ꝛ simplex: tamē p̄pter varios status reꝝ ꝛ diuersos effcūs plura ac diuersa sortit̄ noia. Dicit̄ eni nō tm̄ scia: sed ꝛ p̄sciētia vel preuidētia: dispositio: p̄destinatio: ꝛ p̄uidētia. Et ē p̄scia siue p̄uidētia de futuris tm̄: sed de oibus: bonis. s. ꝛ malis dispositio vero de faciendis. p̄destinatio de hoibus saluādis: ꝛ de bōis q̄bus ꝛ hic liberāt ꝛ i futuro coronabūt̄. Predestinauit eni deus ab eterno homies ad bona eligēdo: ꝛ p̄destinauit eis bona p̄parando. Q: hoies p̄destinauit ap̄lus ostendit dicens. Predestinauit quos p̄sciuit fieri cōformes imaginis filii sui. Et alibi. Elegit nos ante mūdi cōstitutionez vt essemus sancti ꝛ imaculati. Q: autē eis bona p̄parauit p̄pheta ysaias ostendit dicēs. Oculus nō vidit que p̄parasti diligētibus ꝛ expectātibus te. ergo ab eterno p̄destinauit quosdaz futuros bonos ꝛ beatos. i. elegit vt essent boni. Et alibi. Et bona eis p̄destinauit. i. p̄parauit Prouidētia ē gubernandoꝝ que vtiq̄ eodē mō videt̄ accipi quo dispositō. In terdū tamē p̄uidētia accipit̄ pro p̄scia Sapia vero vel scia de oibus ē. s. bonis ꝛ malis: ꝛ de p̄ntibus p̄teritis ꝛ futuris: ꝛ nō tm̄ de tpalibus: sed etiā de eternis Non eni ita scit de⁹ ista tpalia vt seipm nesciat: sed ipse solus seipsū perfecte nouit. cuius scientie compatōe omnis creature scia imperfecta est.

Utrū scia vel p̄scientia vel dispositio vel p̄destinatio potuerit esse in deo si nulla fuissent futura.

Ic considerari oportet vtruz scia vel p̄scia vel dispositō vel p̄destinatio potuerit esse i deo si nulla essent futura. Cū eni p̄sciētia sit futuroꝝ: ꝛ dispositio faciendoꝝ: ꝛ p̄destinatio saluādoꝝ: si nulla essent futura.

si nihil esset factur⁹ deus:vel aliquos sal uatur⁹:nō videt̄ potuisse in d̄o eē̄ presci entia vel dispō̄ vel predestinatio. Potu it aūt deus nulla prescire futura. Potuit nō creare aliqd:vel nō saluare aliquos Potuit ergo nō esse in deo p̄scia vel di spositio vel p̄destinatio. Ad hoc aūt ita a quibusdam opponit̄. Si inquiūt po tuit prescia dei nō eē̄ in deo ab eterno ⁊ potuit nō eē̄. Si vero potuit nō eē̄:cum prescia dei sit eius scia:⁊ scia sit eius eē̄n tia:potuit ergo nō eē̄ ab eterno id quod est diuina eē̄ntia. ita ⁊ de dispō̄ne ⁊ p̄de stinatione que est diuina eē̄ntia:obiiciūt Addūt quoq₃ ⁊ alia ita dicē̄tes. Si po tuit deus nō prescire aliqua:cū idem sit deo p̄scire qd̄ scire:⁊ scire qd̄ eē̄:potuit ergo nō eē̄. Item cū idē̄ sit deo presciuȝ eē̄ ⁊ deum eē̄:si potuit nō eē̄ prescius:po tuit nō eē̄ deus. Potuit autē̄ nō eē̄ p̄sci⁹ si potuit nulla prescire. at potuit nulla p̄ scire:quia potuit nulla facere.

Responsio q̄ prescia ⁊ dispō̄ ⁊ prede stinatio q̄si relatiue dicunt̄ ad futu ras res vl̄ faciendas.

D hoc iuxta modulum nostre intelligē̄tie ita dicim⁹. prescia ⁊ dispō̄ vel p̄destinatio ad ali quid dici vident̄. Sicut enī creator ad creaturā̄ dr̄ relatiue:ita prescia vel p̄sci⁹ ad futura referri videt̄. ⁊ dispō̄ ad faciē̄ da:ac p̄destinatio ad saluanda. Uerūtn̄ creator ita relatiue dr̄ vt eē̄ntiam non significet. Prescia vero vel p̄scius:⁊ in re spectu futurorꝫ dicit̄:⁊ eē̄ntiam d̄signat Ita ⁊ dispō̄ ⁊ p̄destinatio. Iō̄q₃ cum dr̄ si nulla eē̄nt futura:nō esset in deo presci entia:vel nō eē̄t de⁹ prescius. quia varia est ibi causa dicē̄di distingui oꝫ rationē̄ dicti. Cū ergo dicis:si nulla eē̄nt futura nō eē̄t in deo p̄scientia:vel nō eē̄t presci⁹ Si in dicē̄do hāc cām attendis. s. quia nulla eē̄nt subiecta eius prescie:vnde ipa posset dici prescia vl̄ ipē p̄sci⁹: qd̄ vtrūq₃ dicit̄ ꝓpter futura verus est intellectus Sin aūt ex ea rō̄ne id dicis q̄ nō sit i eo scia qua prescit futura:vel q̄ ipē non sit deus qui est futurorꝫ p̄scius:falsa est itel ligentia. Simil̄r ⁊ ille locutiones deter minande sunt. Potuit nō eē̄ prescia d̄i vl̄ potuit nō eē̄ prescius:⁊ potuit deus non p̄scire aliqua. i. potuit eē̄ q̄ nulla futura subiecta eē̄nt eius scie:⁊ ita nō possꝫ di ci p̄scius vl̄ p̄scire. vel eius scia presciē̄tia non eo tamē̄ ipē minus esset vel eius sci entia:sed non posset dici prescius vel prescire vel prescientia:si eius scientie fu tura nulla forent subiecta. similiter de dispō̄ne ⁊ p̄destinatione vel ꝓuidentia hec. n. vt dcm̄ ē̄ ad tpalia referunt̄:⁊ de tpalibus tantum sunt.

Q̄ scia dei nō tantum est de tpalibus sed etiam de eternis.

Ciē̄tia vero vel sapientia non tm̄ de tpalibus:sed etiā̄ de eter nis est. Iō̄q₃ etsi nulla fuissent futura:eē̄t tn̄ in d̄o scia eadē̄ que modo est:nec minor eē̄t q̄ modo: nec maior est q̄ esset. Sciuit ergo deus ab eterno eter num ⁊ omne qd̄ futurꝫ erat:⁊ sciuit im mutabiliter. scit quoq₃ nō min⁹ preterita vel futura q̄ p̄ntia. ⁊ sua eterna sapiē̄tia ⁊ īmutabili scit ipē oīa q̄ sciunt̄. Oīs. n. rō̄ superne ⁊ terrene sapiē̄tie:vt ait Am brosius:in eo est:quia oē̄m sapientiam ⁊ scientiā̄ capit sua īmensa sapia vl̄ scia.

Quare oīa dicunt̄ eē̄ in deo:⁊ quod factum est vitā̄ eē̄ in eo.

Ropterea oīa dicunt̄ esse i d̄o ⁊ fuisse ab eterno. vnde Aug⁹ sup genesiꝫ. Hec visibilia īquit anq̄ fierē̄t n̄ erā̄t:quō̄ g° deo nota erant que nō erant? Et rursus quō̄ ea faceret que sibi nota nō erant? Non enī quicq̄

fecit ignorāś. Nota ergo fecit: non facta
cognouit. Proinde anq̄ꝫ fierent erant ⁊
nō erant. Erant in dei scia: nō erant i sua
nā. Ipi autē ꝺo ñ audeo dicere alio mō
innotuisse cū ea fecisset q̄ꝫ illa quo ea no
uerat vt faceret. apud quē non est trans
mutatio: nec vicissitudinis obumbratio
Ecce hic habes q꞉ hec visibilia anq̄ꝫ fie
rent in ꝺi scia erāt. Ex hoc igit̄ sensu oia
dicunt̄ eē in deo: ⁊ oē quod fcm̄ est dici
tur eē vita in ip̄o: non iō ꝙ creatura sit
creator: vel ꝙ ista tpalia eētialr̄ sint ī
deo: sed q꞉ in eius scia sp̄ sunt que vita ē

Q꞉ eadē rōne oia dicunt̄ ei pn̄tia.

Nde ē etiā ꝙ oia dicunt̄ ei p̄
sentia: nō solū ea que sunt: sed
etiaꝫ ea que p̄terierūt: ⁊ ea q̄
futura sunt. ſm illud. Qui vocat ea que
non sunt tanq̄ꝫ ea q̄ sūt. quia vt ait Am
brosius in li. de tri. Ita cognoscit ea que
ñ sūt vt ea q̄ sūt. ⁊ hac rōe oia dicūt̄ eē
ī eo: vel apud eū: siue ei pn̄tia. Uñ Aug
sup illū locū psal. Et pulchritudo agri
mecū ē. iō igt mecū ē q꞉ apud deū nihil
p̄terit: nihil futuꝝ ē. Cū illo sūt oia futu
ra: ⁊ ei nō detrahūtur iam p̄terita. cum
illo sunt oia ꝯgnitione quadā ineffabili
sapie dei. Ecce hic apit Augꝰ ex qua in
telligentia accipiēda sint huiusmōi v̄ba
Oia sunt deo pn̄tia: i deo sunt oia: vel cū
deo: vel apud deū: vel in eo vita. quia in
effabilis oium cognitio in eo est.

Utꝝ ꝯcedendū sit oia eē in dei essen
tia vel in deo p eēntiam vt oia dicūt̄
eē in cognitione dei vel pn̄tia.

Olet hic q̄ri cū oia dicant̄ eē ī
dei cognitione seu pn̄tia: vl̄ in
deo p cognitōeꝫ. ⁊ eius cogni
tio vel pn̄tia sit diuina essentia: vtꝝ con
cedendū sit oia eē in diuina eēntia: vel in
ꝺo per essentiā. Ad quod dicimus quia
dei cognitio eius vtiq꞉ essentia est. ⁊ eiꝰ
pn̄tia in qua sūt oia ipsius cognitio est
Nec tñ oia que sunt in eius pn̄tia vl̄ co
gnitione in eius eēntia eē dici debēt. Si
eni dicerent̄: intelligerent̄ eē eiusdē cuꝫ
eo eēntie. In deo eni dr̄ eē per essentiam
qꝺ est diuina eēntia: quod est deus. hēt
ergo deus apud se in pn̄tia sua que non
hꝫ in sui nā. Unde Augꝰ de v̄bis apl̄i ita
ait. Elegit nos ante mundi ꝯstitutioneꝫ
Quis sufficit hoc explicare? Eligūtur q
nō sūt: nec errat qui eligit: nec vane eli-
git. Eligit tñ ⁊ hꝫ electos quos creatu
rꝰ ē: eligendos quos hꝫ apud semetip̄m
nō in nā suā: sed i pn̄tia sua. nōdū erāt q
bus ꝓmittebatur: sꝫ ⁊ ipsi ꝓmissi sunt q
bus ꝓmittebatur. Ecce hic apte dic̄ deū
apud semetip̄m habere electos añ mun
dū: nō in nā sua: sed in pn̄tia: cū tamē eiꝰ
pn̄tia nō sit aliud q̄ꝫ eius natura. q꞉ ipiꝰ
pn̄tia est eius noticia. Pōt tamē ad ele
ctos referri cū ait ī nā sua. i. illoꝝ. illos
quippe habuit ab eterno apud se: nō in
nā sui. i. illoꝝ: q꞉ nōdū erant: sed in sua
pn̄tia: quia eos ita nouit acsi essent.

Utꝝ mala debeāt dici esse in deo vt
sunt oia bona: cū vtraq꞉ sint in eius
cognitiōe ⁊ pn̄tia. oia eni cognoscit.

Ost predicta querit̄ cū omnia
dicātur eē in deo: nō per essen
tiā nature: sꝫ p cōiunctionem
vel cognitionē scie: ⁊ deus sciat bona et
mala: vtrū ꝯcedendū sit simplr̄ mala eē
in deo per cognitionē. Scit eniꝫ deus ⁊
sciuit semp oia tam bona q̄ꝫ mala: etiaꝫ
anq̄ꝫ fierent. ⁊ presciuit ab eterno ea fu
tura. Ideoq꞉ cū oia bona dixerimus eē
in deo ꝓpter pn̄tiam cognitiōis: eadem
rōne vr̄ dicendū oia mala eē in eo: cum
ea semp nouerit: ⁊ per cognitionē ei pre
sentia fuerint. Precognouit eniꝫ deus ab
eterno quosdā futuros malos: ⁊ eorum
maliciā: vt ait Augꝰ. p̄sciuit: sꝫ ñ p̄parauit

Cū ergo peccata oium sciat: nunqd itel ligendū est ea icludi in illa generalitate locutionis q̄ dicit apls oia eē in deo? ex ipo inquit ⁊ per ipm ⁊ in ipso sunt oia. Sȝ quis nisi insanus dixerit mala eē in deo. Illa eni in deo esse intelligunt q̄ ex ipso ⁊ per ipm sunt. ea vo per ipsū sūt ⁊ ex ipso sūt quoꝝ auctor ē. sȝ nō est auctor nisi bonoꝝ. nō ergo ex ipso vel per ipsum sunt nisi bona. Ita ergo nec in ipo sunt nisi bona. Nō ergo mala i deo sūt. quia licet ea noscat: non tñ illa oino noscit vt bona mala q̄si de longe cognoscit: vt ait ꝓpha: ⁊ alia a lōge ꝯgnosc. i. supbiā. ⁊ alibi ad deū loquēs d mal' ait De absconditis tuis adimplet⁹ ē venter eoꝝ. quod exponēs Aug⁹. Abscondita i gt petā sūt q̄ a luie tue vitatꝭ abscondūt Sed quomō peccata a lumine veritatis dine absconduntur: cū a deo sciantur? Si eni nō sciret: quō de illis iudicaret: ⁊ ꝑ illis malos dānaret. alibi ꝓpha dic. qa neqȝ ab oriente neqȝ ab occidente deest: Quod exponēs Cassiodorus ingt. Neqȝ a bonis neqȝ a malis deest deus: sȝ oibus pñs ⁊ cognitor est. Cognoscit ergo deus ⁊ bona ⁊ mala ꝑ sciaȝ. sed bona cognoscit etiā ꝑ approbationē ꝑ beneplacituȝ mala vo nō. vñ Cassiodorus sup psalm. dicit. Peccata abscondita sūt deo: qꝛ nō nouit. i. nō approbat. Et ex eo sensu Aug⁹ dixit ea abscondi a lumine dei. g etiā in libro ad heluidiū isinuat ꝯgnitionem dei variis modis accipiendā ingēs. Si ad sciam referas: ñ ignorat de⁹ aliquos vel aliqua: qui tamē in iudicio gbusdaȝ dicet. ñ noui uos: sȝ eoꝝ iꝑrobatio hoc vbo insinuata est. Ecce nō cognoscē dr̄ deus que non approbat: q̄ ei nō placent Apparet itaqȝ verȝ eē quod diximus. s. qꝛ quodā mō cognoscit deus bona quo nō cognoscit mala Pariter quidē vtqȝ eodēqȝ mō noscit q̄tum ad noticiā. sed bona etiā approbatione ⁊ bñplacito cognoscit.

Hic apit quare bona tm̄ dicūtur esse in deo: nō mala.

T inde est q̄ bona tantū dicūtur eē in deo: nō mala: ⁊ illa ꝑpe hec longe: qꝛ licet in deo aliqua dicātur eē ꝓpter cognitionis pñtiā ⁊ de⁹ bona ⁊ mala cognoscat: mala tñ ñ cognoscit nisi per notitiā. bona vero nō solum per sciam: sed etiā per approbationē ⁊ beneplacitū. ⁊ ob talē cognitionē aliqua dicūtur eē in deo. s. qꝛ ita ea scit vt etiā approbet ⁊ placeāt. i. ita scit vt eoꝝ sit auctor.

Qꝛ idē est oia eē ex deo ⁊ per ipsum ⁊ in ipso.

Roinde sꝭ diligenter inspiciam⁹: idē vr̄ eē: oia eē ex do: ⁊ ꝑ ipm: ⁊ in ipso. Unde Ambro⁹ in 2° li° de spū. s. Hec tria ex ipo ⁊ ꝑ ipȝ ⁊ in ipso sunt oia: vnū eē. ŝ. diximus. Cū dic ꝑ ipȝ eē oia: negault i ipo eē oia. eandē vim habēt oia hec: in ipso ⁊ cum ipo ⁊ per ipm. ⁊ vnū ex his atqȝ ꝯsimile: nō ꝯtrariū intelligit. Ecce habes q̄ ex eadē intelligentia scriptura dicit oia eē in ipo ⁊ per ipm ⁊ ex ipo ⁊ cum ipso. Cuȝ ergo ex ea rōne oia dicant eē ex deo vl per ipm: nō solū qꝛ scit: sed etiā quia auctor est eoꝝ: conseqt vt eadē rōne ea eē in deo dicātur: sȝ quia scit ⁊ eorum auctor eē dr̄. qꝛ i illo viuim⁹ ⁊ mouemur ⁊ sum⁹: qꝛ eo auctore sum⁹ ⁊ mouemur ⁊ uiuim⁹. cū g° ñ sit auctor nisi bonoꝝ: merito sola bona i eo eē dicūt: sicut ex ipso vel per ipm. Cum igitur in ei⁹ cognitione vel pñtia sint oia. s. bona ⁊ mala: i eo tamē non dicūtur eē nisi bona: quorum

56

auctoꝛ ē. Unde Aug⁹ i li° de natura bo ni. Cū audimus inquit ex deo ⁊ ꝑ ipm ⁊ in ipso eē oia: oēs vtiqꝫ nās itelligere debemus: ⁊ oia que naturalr̄ sunt. neqꝫ eni ex ipo sunt peccata q̄ nāz nō seruāt sꝫ viciāt q̄ ex volūtate peccantiū nascūt. Hic apte dicit ꝙ in illa generalitate lo cutionis bona tm̄ ɔtinentur.

Q' oia ex patre ⁊ ꝑ patrē sunt ⁊ in patre: ⁊ ita de filio ⁊ spiritu sancto est dicenduz: licet ꝓpter ꝑsonas fiat distinctio.

Reterea sciendū est ꝙ licet ibi indicetur distinctio ꝑsonaruz cū dr̄: ex ipso ⁊ ꝑ ipm ⁊ in ipso oia tamē ex patre ⁊ per patrē ⁊ in p̄re sunt. Silr̄ de filio ⁊ spiritu sancto accipi endū est. Unde Aug⁹ in li° de tri. Nō cō fuse inquit accipiendū est qđ ait apl's. ex ipo ⁊ per ipm ⁊ in ipso. ex ipso dicens ꝓpter patrē: per ipsū ꝓpter filiū: in ipo ꝓpter spiritū scm̄. vigilāter itaqꝫ atten de: ne qꝛ patrē volēs itelligi dixit ex ipo sic itelligas oia eē ex patre: vt neges oia eē ex filio vel ex spiritu sancto: cum ex patre ⁊ per patrem ⁊ in p̄re omnia eē sane dici possit. similr̄ de filio ⁊ spiritu scō sentiendum.

Q' nō omnia que ex deo sūt etiā de ipso sūt: sꝫ ecōuerso.

Nde etiā hic aduertenduz est ꝙ nō omnia q̄ dicūt ex deo eē etiā de ipso eē dici debent: qa vt ait Aug⁹ in li° de natura boni: nō hoc significat penitus ex ipso qđ de ipso. qđ eni de ipso est pōt dici ex ipso. sed nō oē quod ex ipso est pōt dici eē d ipso. quia nō est de sua suba. Ex ipso eni sunt celuz ⁊ terra: quia ipse fecit ea. nō aūt de ipso qꝛ nō de suba sua. sicut aliquis hō si ge nerat filium vel faciat domū: ex ipso ē filius. ex ipso est ⁊ dom⁹: sed fili⁹ de ipso dom⁹ vō de terra ⁊ ligno: nō de seipso.

Que dicta sunt sūmatim colligit.

N premissis aptum est ꝙ i dei cognitione siue p̄ntia sunt oia scꝫ bona ⁊ mala. sꝫ nō oi mō sunt ibi mala quo bona. ⁊ ꝙ in deo tā tū sunt bona sicut ex ipso: ⁊ per ipsum n̄ mala: ⁊ ex quo sensu hec accipiēda sint assignatū est. ⁊ ꝙ de ipso nō ꝓprie dicit eē quod aliud est ab ipso. Ex ipso autez dicunt eē omnia que eo auctore sūt.

Quibus modis dicatur de⁹ eē i reb⁹

T qm̄ demonstratū est ex ꝑte quō omnia dicātur eē in deo addendū h videt quib⁹ mōis deus dicat eē in rebus: si tamē id huma na mēs: vel ex ꝑte valeat cogitare: vl' lin gua sufficiat eloqui. Sciendū igitur ē ꝙ deus incōmutabiliter sp in se existens p̄ sentialr: potentialiter: eēntialiter est i oi natura siue eēntia sine sui diffinitiōe: ⁊ in omni loco sine circūscriptiōe: ⁊ in oi tꝑe sine mutabilitate. Et preterea in sā ctis spiritibus ⁊ animab⁹ est excellēti⁹ s. per gratiā inhabitans: ⁊ in christo ho mine excellētissime in quo plenitudo di uinitatis corpaliter habitat: vt ait apl's In eo enim deus habitauit: nō ꝑ gratiā adoptionis: sed per gratiā vnionis. Ne aūt ista qꝛ humane itelligentie capicita tē excedūt: falsitatis arguere aliqui pre sumāt: sanctoꝝ auctoritatib⁹ mihi mu nienda vident. Beatus Grego⁹ sup can tica canticoꝝ inqt. Licet deus cōi modo omnib⁹ rebus insit p̄ntia: potentia: sub stantia: tñ familiarioꝛi mō dr̄ inesse per gratiā ill' qui mirificenciā opuz dei acu tius ⁊ fidelius ɔsiderant. De hoc etiam Aug⁹ ad Dardanū in li° de p̄ntia di ait Cū deus sit nā incorpꝛa ⁊ icōmutabilr

vita: eterna stabilitate in seipo manēs
totus adest rebus oibus: ⁊ in singul' to
tus: sed i quibus habitat. habent euz ꝑ
sue capacitatis diuersitate alii amplius
alii minus: quos ipse sibi dilectissimum
templum gratie sue bonitatis edificat.
Hyla. quoqꝫ in libro. 8° de tri. aptissime
docet deum eē vbiqꝫ. Deus inqt imense
virtutis: viuens potestas: que nusq̄ non
adsit nec desit: vsq̄ se omnē ꝑ sua edocꝫ
vt vbi sua sint ipse eē intelligatur: nō āt
corpali modo cū alicubi sit: non ⁊ vbiqꝫ
eē credatur: cū ⁊ in oibus eē nō desinat
Ambro⁹ in li°. i. de spiritu scō. Spiritū
sanctū ꝓbat nō eē creaturā: q2 vbiqꝫ est
quod est ꝓprium diuinitatis: ita dicens
Cum ois creatura certis nature sue sit
circūscripta limitibus: quō quis audeat
creaturā appellare spiritū scm̄: qui non
hēt circūscriptā determinatāqꝫ vtutez
qui ⁊ in omibus ⁊ vbiqꝫ sp est. qđ vtiqꝫ
diuinitatis ⁊ dominationis est ꝓprium
Idem in eodē. Dn̄i est oia ꝯplere: q dic
Ego celum ⁊ terrā ꝯpleo. Si ergo dn̄s
est qui celuz ꝯplz ⁊ terrā: quis ergo pōt
spiritū scm̄ iudicare dominatiōis ⁊ diui
ne potestatis exortē: qui repleuit orbez
⁊ qđ plus est repleuit Ihm totius mū
di redemptorē. Ex his aliisqꝫ pluribus
auctoritatib⁹ apte demonstratur q̄ de⁹
vbiqꝫ ⁊ in oi creatura eēntialr: potentia
liter: p̄ntialiter ē.

Q' in scis nō mō est: sed etiaz inhabi
tat q̄ nō vbicūqꝫ est habitat.

N sanctis vo etiaz habitat in
quibus est per gratiā. Nō eni
vbicunqꝫ est inhabitat. vbicūz
vo habitat ibi ē. In sol' bōis habitat q
sunt templū ei⁹ ⁊ sedes eius. Unde per
Isayā dn̄s ait. Celum mihi sedes est: ter
ra aūt scabellū pedum meoꝝ. q2 in ele
ctis qui sunt celū habitat de⁹: ⁊ regnat
qui eius volūtati deuoti obtēꝑant. Ma
los vo qui sūt terra iudicii districtione
calcat. Unde etiā in li° sapie dr̄. Tronus
sapie aie iusti: quia in iustis spālius ē q̄ i
aliis rebus. in quibus tn̄ oibus totus est
queādmodū aia. vt ait Aug⁹ in ep'la ad
Hieronimū de origie anime. per omnes
ꝑticulas corpis tota adest simul: nec mi
nor in minoribus: nec in maiorib⁹ maior
est. sed tamē in aliis intensius: in aliis re
missius opatur: cū in singulis particulis
corpis eēntialiter tota sit. ita ⁊ deus cū
sit in oibus eēntialiter ⁊ totus: in illis tn̄
plenius eē dr̄ quos inhabitat. i. in quib⁹
ita est: vt faciat eos templū suū. ⁊ hi ta
les cum eo sūt iam ex parte: sz in beati
tudine ꝑfecte. Mali vo etsi ibi sint vbi
ipe est qui nusq̄ deest: nō sūt cum eo. vn̄
Aug⁹ super Ioh. Nō satis fuit dicē. vbi
ego sum ⁊ illi sunt: sed addidit mecū. q2
⁊ miseri possunt eē vbi ⁊ ille est: q nusq̄
deest. sed beati cū illo: q2 non sunt beati
nisi ex eo: cū illo sūt q2 fruunt eo: vidēt
illum sicut est. Mali nō cū illo: nō in lu
ce: nec sunt cū luce. nec boni ita nūc sunt
cū eo: vt videāt per spēm: etsi aliq° mō
sūt cum eo per fidē. Quō ergo deus ha
bitet in nobis ex illis aliquatenus intel
ligere valebis que sup̄ dicta sunt. cuz de
spiritus sci tpali ꝓcessione ageret. Ubi
licet ex parte exponitur. ex ꝑte eni ꝯgno
scimus: ⁊ ex ꝑte ꝓphetamus quō spūs
scūs habitet in nobis: qui sine patre ⁊ fi
lio inhabitat.

Ubi erat vel habitabat anteq̄ esset
creatura.

I aūt q̄ris vbi habitabat de⁹
anteq̄ sancti essent: dicim⁹ q2
in se habitabat. Un̄ Aug⁹ ꝯt
Maximinū. In templo igt suo habitat
deus. s. in scis qui sunt templū dei. modo
sm̄ fidē ambulantes: ⁊ templū dei erūt

aliqñ etiã ꝑm spẽm: qualiter etiam nunc
templum dei sunt angeli. Sed dicet ali
quis anteꝗ̃ de⁹ faceret celũ ⁊ terrã: an/
teꝗ̃ faceret sanctos: vbi habitabat? In
se habitabat deus: apud te habitat:
⁊ apud se est. Non ergo sic sũt sancti do
mus dei: vt ipsa subtracta cadat deus.
Immo sic habitat deus in scis: vt si ipe
discesserit: cadant. Sciendũ est etiaꝫ: qa
vt ait Augustinus in libro ad Darda/
num. Dici nisi stultissime nequit spiritũ
sanctum nõ habere locum in nostro cor
pore: ꝙ totum nostra anima impleue
rit. Stulti⁹ etiã dr̃ angustiis alicubi im
pediri trinitatem: vt pater ⁊ fili⁹ ⁊ spi
ritus sanct⁹ alicubi simul esse nõ possint
Veruꝫ illud multo est mirabilius ꝙ cũ
deus vbiqꝫ sit totus: nõ tamẽ in omnib⁹
habitat. Quis porro audeat opiari nisi
insepabilitatem trinitatis penitus igno
ret: ꝙ in aliquo possit habitare pat̃ aut
filius in quo nõ habitet spiritus sanctus
aut in aliquo spiritus sanctus in quo ñ
habitet pater ⁊ filius? Fatenduꝫ est igit̃
vbiqꝫ esse deum per diuinitatis presentiã
sed nõ vbiqꝫ per inhabitationis grãm
Propter hãc eñi habitationẽ gratie nõ
dicimus pater noster qui es vbiqꝫ: cuꝫ
⁊ hoc verum sit: sed qui es in celis. id est
in sanctis in quibus est quodam excellẽ
tiori modo.

Q deus habitator est quorundam
nõdum cognoscentium deum: ⁊ non
est habitator quorundam cognoscẽ
tium.

Illud quoqꝫ mirabile est: qa
vt ait Augustinus in eodem
Deus est inhabitator quorum
dam nõdum cognoscentium deum: ⁊
non quorundam cognoscentium deum
Illi enim ad templum dei nõ pertinent
qui cognoscentes deum: nõ sicut deum
glorificant. Ad templum dei pertinent
paruuli sanctificati sacramento christi
⁊ remunerati spiritu sancto: qui nõduꝫ
valent cognoscere deum. igitur quẽ po
tuerunt illi nosse nec habere: isti potue
rũt habere anteꝗ̃ nosse. Beatissimi au
tem sunt illi quibus hoc est deum habe
re quod nosse. Hic aliquatenus aperit
Augustinus quomodo deus habitet in
aliquo: id est habeatur: cuꝫ videlicꝫ ita
est in aliquo: vt ab eo cognoscatur ⁊
diligatur.

Quõ deus sit tot⁹ vbiqꝫ per essentiã
nõ potest intelligi ab humano sensu.

Ex predictis patꝫ ꝙ de⁹ vbiqꝫ
totus est per essentiã: ⁊ in san
ctis habitat per gratiã. Cũqꝫ
superius licet tenuiter ostensum sit: qua
ratione dicatur habitare in quibusdã
efflagitaret ordinis ratio id etiam assi/
gnari quomodo vbiqꝫ est per essentiaꝫ
⁊ totus sit: nisi huius considerationis
sublimitas atqꝫ imensitas humane mẽ
tis sensum omnino excederet. vt eñi ait
Crisostomus super epistolam ad hebre
os. Sicut multa de deo intelligimus q̃
loqui penitus nõ valemus: ita multa lo
qmur q̃ ĩtelligẽ nõ sum⁹ idonei. Verbi
grã. Q vbiqꝫ de⁹ ẽ scim⁹ ⁊ dicim⁹: quo
modo autem vbiqꝫ sit: intellectu nõ ca
pimus. Item ꝙ est incorporea quedam
virtus que omniuꝫ est causa bonorum
scimus. quomodo auteꝫ vel que ista sit
penitus ignoramus.

Quorundam opinio qui presumũt

ostendere quomodo deus vbiqꝫ sit per essentiam: potentiam: presentiaꝫ

Uidam tamē imensa ingenio suo metiri presumentes: hoc ita fore intelligendū tradiderunt ꝙ deus vbiqꝫ esse per essentiam dicitur. Nō ꝙ dei essentia proprie sit in omni loco ꝛ in omni creatura: sed quia omnis natura atqꝫ omē quod naturaliter est: in quocunqꝫ loco sit: per eum habet esse: ꝛ omnis locus in quo illud est. Idē etiam dicunt ideo deum vbiqꝫ dici esse per presentiaꝫ vel per potentiam: quia cuncta sunt ei presentia: ꝛ que in eis sūt nec in eis aliquid operari cessat. nam ꝛ ipsa loca ꝛ quicquid in eis est: nisi ipse cōfuet: manere n̄ possūt. In eis gͦ per substantiam deus esse dicitur: vt aiunt: qa per virtutem proprie substantie sue facit vt etiā loca sint: ꝛ omnia que in eis sūt Sed licet hec vera sint que afferunt in explanandis intelligentiis predictorum in illis tamen verbis quibus dicitur deꝰ vbiqꝫ esse per essentiam: plus contineri credendum est: quod homo viuens capere nō valet.

Qꝰ deus cum insit omnibus rebus non tamē sordibus inquinatur rerꝫ

Olet etiā ab eisdeꝫ queri quomodo deus substantialiter insit omnibus rebus: ꝛ corporalium sordium non contingatur inquinationibus. Qd tam friuolum est: vt nec responsione sit dignum: cum etiā spūs creatꝰ sordibus corporis etiam leprosi vel quantūcunqꝫ polluti inquinari non possit. Sol quoqꝫ radios suos sine sui pollutione effundit sup loca ꝛ corpora: n̄ solum munda: sed etiaꝫ immunda ac sordibus fetentia: quorum contactu homines ac quedam alie res inficiuntur. solis vero radii impolluti ꝛ incōtaminati ea contingentes existunt. Nō est igitur mirandum si essentia diuina omnino simplex ꝛ incōmutabilis omnia replet loca et omnibus creaturis essentialiter inest: nec tamen cuiusqꝫ rei sordibus contaminetur vel contingatur. Unde Augustinus in libro de nā boni. Cuꝫ i dō inquit sint omnia que condidit: non tamen coinquinant eum illi qui peccant. Augustinus de agone xpiano. Timent quidaꝫ qd fieri nō potest: scilicet ne humana carne veritas ꝛ substantia dei inquinetur: ꝛ tamē predicant istum visibilem solem radios suos per omnes feces ꝛ sordes spargere: ꝛ eos mundos ꝛ sinceros fuare. Si ergo visibilia mūda a uisibilibus imundis cotingi possunt ꝛ non inquinari: quanto magis inuisibilis ꝛ incommutabilis veritas? De cuius etiam sapientia que contingunt a fine vsqꝫ ad finem fortiter dicitur. attingit omnia propter suam mundiciam: ꝛ nihil inquinatuꝫ in eā incurrit. Postremo respondeant quid potius de deo respondendum estiment: vel ꝙ nusqꝫ per essentiam sit: vel ꝙ vbiqꝫ: vel alicubi: ita ꝙ non vbiqꝫ. Sed quis audeat dicere ꝙ nusqꝫ diuina essentia sit: vel ꝙ alicubi ꝛ nō vbiqꝫ? Si enim ita est alicubi ꝙ non vbiqꝫ: ergo localis est. Est ergo vbiqꝫ tota que continet totum ꝛ penetrat totum: que nec pro sui simplicitate diuidi nec pro sui puritate maculari: nec pro sui imensitate vllo modo comprehendi potest. Unde Augustinus. Deus vbiqꝫ est: cui non locis: sed actionibus propinquamus.

Qꝫ cum deus sit vbiqꝫ ⁊ in omni tēpore: nō tñ localis est: nec circumscriptibilis: nec loco nec tpe mouetur.

Unqꝫ diuina natura veracit̄ ⁊ essētialiter sit in omni loco ⁊ in omni tempore: nō tamē mouetur per loca vel tempora: nec localis est nec temporalis. Localis nō est quia penitus non circumscribitur loco quia nec ita est in vno loco ꝙ non sit in alio. neqꝫ dimensionem habet: sicut corpus: cui ſm loca assignatur principium medium: ⁊ finis: ⁊ ante ⁊ retro: dextra ⁊ sinistra: sursum ⁊ insum. qđ sui interpositione facit distantiam circumstantium. Duobus nanqꝫ his modis dicitur in scriptura aliquid locale siue circūscriptibile: ⁊ econuerso. Uel quia dimensionem capiens longitudinis: altitudinis: ⁊ latititudinis: distantiam facit ī loco. vt corpus. vł quia loco diffinitur ac terminatur. quoniā cum sit alicubi: nō vbiqꝫ inuenitur. qđ nō solum corpori: sed etiā omni creato spiritui congruit. Omne igitur corpus omni modo locale est. spiritus vero creatus quodāmodo localł est: ⁊ quodāmodo non est localis. Localis quidem dicitur: quia diffinitione loci terminatur. quoniam cum alicubi p̄sens sit totus: ⁊ alibi non inuenitur: nō autem ita localis est vt dimensionem capiens: distantiam in loco faciat. Diuina igitur sola essentia omnino inlocalis ⁊ incircūscriptibilis est: que nec locis mouetur aliquo modo: scilicet vel determinatione finita: vel dimensione suscepta nec temporibus: scilicet affectu ⁊ cognitione. his enim duobus modis: scilicꝫ loco vel tempore fit mutatio creature que lōge est a creatore. Unde Augusti⁹ super genesim. Deus inquit omnipotēs incōmutabili eternitate: voluntate: veritate semper idem: mouet per tempus creaturaꝫ spiritualē: mouet etiā per tēpus ⁊ locum creaturaꝫ corporalem: vt eo motu naturas quas condidit administret. Cum ergo tale aliquid agit: non debemus opinari eius substantiaꝫ que deus est: temporibus lociſqꝫ mutabileꝫ siue per tempora ⁊ loca esse mobilem Cum sit ipse ⁊ interior omni re: quia in ipso sunt omnia. ⁊ exterior omni re: qa ip̄e est super omnia. ⁊ antiquior omnibus: quia ipse est ante omnia. ⁊ nouior omnibus: quia ipse est post omnia: scilꝫ post omniuꝫ initia. Ecce hic aperte ostēditur: ꝙ nec locis nec temporibus mutatur vel mouetur deus. Spiritualł autēꝫ creatura per tempus mouetur. Corporalis vero etiam per tempus ⁊ locū

Quid sit mutari ſm tempus.

Utari aūt p tps ē variari ſꝫ q̄litates īteriores vel exteriores: que sunt in ipsa re q̄ mutatur. vt quando suscipit vicissitudineꝫ gaudii: ⁊ doloris: scientie: obliuionis. vł variationē forme siue alicuius qualitatł exterioris. Hec enim mutatio que fit ſꝫ tempus: variatō est qualitatum que fit in corporali vel spirituali creatura: ⁊ iō vocatur tempus.

Opinio quorundam quiͥ dicunt spiritus creatos non moueri loco: nec esse locales.

E mutatione vͦo loci magna inter conquirentes disceptatō versatur. Sunt eniꝫ q dicunt

nullum spirituz aliquo modo posse mutari loco: ab omni spiritu locuz vniuersaliter remouere volentes. quoniaz ꝭm dimensionem tantū ⁊ circūscriptionem locum constare asserunt. atq̄ id solum locale vel in loco esse dicunt: quod dimē sionem recipit ⁊ distantiam in loco facit. Et hoc dicunt Augustinum sensisse mutationem temporis tantum spirituali creature tribuentem. loci vero ⁊ tēporis corporee.

Hic respondetur eis.

Ed vt supra diximus: dupliciter res dicitur esse localis vel circūscriptibilis. scilicet vel qꝛ dimensionem recipit ⁊ distantiam facit vel quia loci termino diffinitur. quoꝝ vtrunq̄ cōuenit corporee creature: alterū vero tantum spirituali. Nam vt supra diximus: corporalis creatura ita est localis vel circūscriptibilis: ꝙ terminatur diffinitione loci: ⁊ dimensionem recipiens distantiam facit. Spiritualis vero tantum diffinitione loci concluditur cum ita sit alicubi ꝙ non alibi. sed nec dimensionem recipit: nec distantiam in loco facit. quia si multi spiritus essent ꝩ non coangustarent locū: quo minus de corporibus contineret. Ideoq̄ Augustinus attribuit mutationem loci corpori non spiritui. quia licet spiritus transeat de loco ad locum: non tamen ita vt dimensionibus circūscriptus: interpositione sui faciat distantiam circūstantium sicut corpus.

Conclusio ex p̄dictis ꝙ spiritus creati sunt locales ⁊ circumscriptibiles quodāmodo. spiritus vō di dicitur omnino īcircūscriptibilis.

Unt ergo spiritus creati in loco: ⁊ transeunt de loco ad locum: ⁊ quodāmodo locales ⁊ circūscriptibiles sunt: sed non omni eo modo quo creature corporee. Spiritus autem increatus qui deus est: in loco quidem est ⁊ in omni loco: sed omnino illocalis ⁊ incircūscriptibilis. Unde Beda super Lucam ait. Cum ad nos angeli veniunt: sic exterius implent ministeriū vt tamen ante deum interius per contēplationem assistant. quia etsi angelus est spiritus circūscriptus: summus tamen spiritus qui deus est: incircūscriptus est inter quē currit angelus quocunq̄ mittatur. Ecce hic dicitur quia spiritus angelicus circūscriptus est. Spiritus autem qui deus est incircūscriptus. Alibi etiam Ambrosius distantiam ostendēs inter spiritum increatum: ⁊ spirituz creatum: dicit seraphin de loco ad locum transire: ita inquiens in libro de trinitate. dixit Isaias quia missus est ad me vnus de seraphin. Et spiritus quidem sanctus missus dicitur. sed seraphin ad vnum: spiritus ad omnes. Seraphin mittitur in ministerio. spiritus operatur misterium. seraphin de loco ad locum transit. non enim complet omnia: sed ipse repletur a spiritu sancto. Hic aperte monstratur ꝙ angeli quodāmodo locales sunt.

Cum repetitione superiorum confirmat auctoritatibus deum esse vbiq̄ sine locali motu.

Ateamur itaq̄ diuinaz naturam pro imensitate sui nunq̄ deesse: eāq̄ solam oīo illocalē

⁊ incircũſcriptibilem nullo concludi lo co:ſed a fine vſqꝫ ad finem attingere.ñ tamen ſpacioſa magnitudine nec locali motu:ſed imenſitate atqꝫ immobilitate ſue eſſentie. Unde Auguſtinus ad Dar danum ait. Nõ quaſi ſpacioſa magnitu dine opinemur deum per cuncta diffun di:ſicut humus aut lux iſta diffunditur ſed potius ſicut in duobus ſapientibus quorum alter altero corpore grãdior ẽ ſed ſapientior non eſt: vna ſapientia eſt: nec eſt i maiore maior:nec eſt in minore minor.nec minor in vno q̃ in duobus. Ita deus ſine labore regens ⁊ continẽs mundum : in celo totus eſt: in terra to tus:⁊ i vtroqꝫ totus.⁊ nullo contentus loco:ſed in ſeipſo vbiqꝫ tot⁹.Idẽ quoqꝫ ſuper pſal.ait. Ad verbum dei pertinet nõ eſſe i parte:ſed vbiqꝫ eſſe per ſeipſũ Hec eſt enim ſapientia dei que attingit a fine vſqꝫ ad finem fortiter. non tamẽ motu locali:ſed imobilitate ſui. velut ſi moles aliqua ſaxea impleat aliquem lo cum:dicitur ꝙ attingit a fine illius loci vſqꝫ ad finem:cum tamẽ alteruꝫ nõ de ſerat:alterum occupando. Nõ ergo ha bet motum localem verbum illud.⁊ ſa pientia illa ſolida eſt ⁊ vbiqꝫ. Ex predi ctis innoteſcit q꜄ de⁹ ita ẽ vbiqꝫ per eſſẽ tiam ꝙ nec ſpacioſa magnitudine diffũ ditur.nec vno deſerto loco alium occu pat:quia localem motum non hꝫ.Idcoqꝫ Auguſtinus volẽs preſcindere a dei pu ritate omnem localem motum ⁊ localẽ circũſcriptionem:potius dicit oĩa eſſe in illo q̃ ipſum eẽ alicubi. nec tamẽ ipm eſſe locum qui non eſt in loco i libro.84. queſtionum ita inquiens. Deus non ali cubi ẽ.q꜄ qꝺ alicubi eſt continetur loco quod continetur loco corpus eſt. Deus autem non eſt corpus: nõ igitur alicubi eſt.Et tamen quia eſt:⁊ in loco non eſt in illo ſunt potius omnia q̃ ipſe alicubi nec tamen ita in illo vt ipſe ſit locus.Lo cus enim in ſpacio eſt:qꝺ longitudine ⁊ latitudine ⁊ altitudine corporis occupa tur.nec deus aliquid tale eſt . ⁊ omnia igitur in ipſo ſunt.⁊ locus non eſt:nec in loco eſt.Locus tamen dei:ſed improprie dicitur templum dei: non ꝙ eo contine atur. Id autem nihil melius q̃ anima munda intelligitur. Ecce hic dicit deuꝫ non eſſe in loco:ſed intelligendum eſt eũ non eſſe in loco localiter:ſcilicꝫ quia nec circumſcriptionem:nec localem motuꝫ habet.Ad hoc autem ſolet opponi ſic. Cottidie fiunt creature que ante ñ erãt ⁊ in eis deus eſt cum ante non eſſet i eis Eſt g° vbi añ non erat.Ideoqꝫ mutabi lis videtur.ſed licet cottidie incipiat eſſe in creaturis in quibus ante non erat: quia ille ante non erant:hoc tamen fit ſine ſui mutatione. qualiter in mũdo ce pit eſſe quem fecit:tamen ſine mutabili litate.⁊ deſinit eſſe in quibus ante erat ſine ſui mutatione. nec tamẽ ipſe deſerit locum:ſed locus deſinit eſſe.

Epilogus vbi exponitur quare in predictam venitur diſputationem.

Am ſufficienter demonſtratũ videtur quomodo omnia di cuntur eſſe in deo:⁊ deus i om nibus. quam diſceptationem quaſi in cidenter ſuſcipimus. quia id videbatur poſtulare res circa quam noſter verſa batur ſermo. Differebamus enim de ſcientia ſiue ſapientia dei. ⁊ cum dicere mus deum ſcire oĩa:queſitum eſt vtruꝫ ꝑpter cognitiõꝫ quam de omnibus ha bet:diceretur omnia eſſe in deo.an alia

ratione hoc diceret scriptura. hui⁹ questionis occasio in premissaz nos deduxit disputationem.

Hic redit ad propositum repetens superius dicta: vt addat alia.

Unc ergo ad ꝑpositū reuertentes cepto insistamus. Sup̄ dcm̄ ē ꝙ p̄scia di futuroꝝ tm̄ est: sed omniū tam maloꝝ q̄ꝫ bonorum Scia vero vel sapīa nō modo de p̄ eritis: sed etiam de presentibus ⁊ futuris nec tamen de tēporalibus: sed de eternis qꝛ seip̄m nouit deus. Hic oritur questio non dissimulanda: vtꝝ scʒ scientia vel p̄scientia sit cā rerum: an res sint cā scie vel p̄scientie dei. Uidetur enī prescia dei eē cā eoꝝ que ei subsunt: ac necessitatem euenīēdi eis facere. qꝛ nec aliqua futura fuissent: nisi deus ea p̄scisset. nec possunt non euenire cū deus ea p̄sciuerit. Si āt ipossibile est ea nō euenire: quia prescita sūt: videt̄ igit̄ ipsa prescientia qua sunt p̄scita eis eē cā euenīēdi. Impossibile est aūt ea nō euenire cuʒ prescita sint. qꝛ si non euenirent cū p̄scita sint: fallēt̄ur dei p̄scientia. at dei prescia falli nō pōt. Impossibile ē g° ea non euenire cū prescita sint. Sic igit̄ prescia cā videt̄ eē eoꝝ q̄ p̄scita sūt. Hoc idē ⁊ d̄ sciētia dr̄. s. ꝙ qꝛ deus aliq̄ nouit: iō sint. Cui snīe Aug⁹ attestari vr̄. in. 15° li° de tri. sic dicēs. Non ista ex aliquo tp̄e cognouit deus: sed futura oīa tp̄alia. atqꝫ in eis etiaʒ quid ⁊ qñ ab illo petituri fueramus: ⁊ quos et de q̄bus reb⁹: vel exauditurus vel nō exauditur⁹ eēt: sine initio ante p̄sciuit. vniuersas aūt creaturas ⁊ sp̄uales ⁊ corpales: non quia sunt ideo nouit: sed ideo sunt quia nouit. Non enim nesciuit que fuerat creatur⁹. qꝛ g° sciuit creauit: non qꝛ creauit sciuit. nec alit̄ sciuit creata q̄ꝫ creanda. Nō. n. ei⁹ sapīe aliq̄d accessit ex eis. sʒ illis existentib⁹ sicut oportebat: ⁊ qñ oportebat: illa mansit vt erat. Uñ in eccl'iastico. Añꝙ crearēt̄ oīa: nota sūt illi. sic ⁊ postꝙ ɔsūmata sūt. Ecce his verbis apte vr̄ Aug⁹ innuē sciam vel p̄sciētiā dei: cām eē eoꝝ q̄ fiūt: cū dicit ea iō eē: qꝛ de⁹ nouit. Idē quoqꝫ in 6° li. de tri. dicē vr̄. Cū inq̄t decedāt ⁊ succedāt tp̄a nō decedit vl' succedit aliq̄d scie dei: in q̄ nouit oīa q̄ fecit p̱ ip̄am. Nō enī q̄ creata sūt: iō sciūt̄ a d̄o: qꝛ fcā sūt. poti⁹ iō facta sūt: qꝛ imutabil'r ab eo sciunt̄. ⁊ hic etiā significare vr̄ dei sciam cām eē eoꝝ q̄ fiūt: dicēs n̄ iō deū ea nouisse: qꝛ facta sunt: sed iō facta: qꝛ nouit ea deus. Iōqꝫ vr̄ dei scia vel prescia cā eoꝝ eē q̄ nouit

Incōueniētia oñdit q̄ seq̄rēt̄ si dicēt̄ scia vl' p̄scia cā reꝝ oīuʒ q̄ ei subsūt

Uod si ita ē: ē igit̄ cā oīuʒ maloꝝ: cū oīa mala sciāt̄ ⁊ p̄sciātur a deo. q̄d lōge ē a v̄itate. Si. n. scia vel prescia cā eēt maloꝝ: eēt vtiqꝫ de⁹ auctor maloꝝ. q̄d penit⁹ falsū ē. Nō igitur scia vel p̄scia d̄i cā ē oīuʒ q̄ eis subsit̄.

Q' res fut̄e n̄ sunt cā scie vl' p̄scie d̄i.

Eqꝫ etiā res fut̄e cā sūt dei p̄scie. Licʒ. n. nō eēnt future nisi p̄scirent̄ a deo: nō tñ iō p̄sciūt̄ qꝛ fut̄e sūt. Si. n. hoc eēt: tūc ei⁹ q̄d eternū ē aliq̄d existēt cā ab eo alienū: ab eo diuersū. ⁊ ex creat̄is pēdēt p̄scia creatoris. ⁊ creatū cā eēt icreati. Orige. tñ sup ep̄laʒ ad roma. ait. Nō ꝑpterea aliq̄d erit: qꝛ id scit de⁹ futuꝝ: sʒ qꝛ futuꝝ ē iō scit̄ a d̄o añꝙ fiat. Hoc vr̄ p̄miss̄ v̄bis Aug̃. obuiare. Hic. n. significare vr̄: ꝙ res fut̄e cāe sint p̄scie. Ibi v̄o ꝙ p̄scie sit cā reꝝ futuraꝝ.

Quid ex predictis tenendum sit cuʒ

60

determinatione auctoritatum.

Anc igitur que videtur repu
gnantiam ꝺ medio tollere cu
pientes: dicimus res futuras
nullatenus causã esse prescientie dei vel
scientie. nec ideo presciri vel sciri quia
future vel facte sunt: ita exponentes qꝺ
ait Origenes. quia futurum est: ideo sci
tur a deo anteq̃ fiat. id est quod futuꝝ
est scitur a deo anteq̃ fieret. neqꝫ sciret̃
nisi futurum esset: vt non notetur ibi cã
nisi sine qua non fit. Ita etiam dicimus
scientiam vel prescientiam dei non esse
causam eorum que fiunt: nisi talem sine
qua non fiunt: si tamen scientiam ad no
titiam tantum referamus. Si vero no
mine scientie includitur etiaꝫ beneplaci
tum atqꝫ dispositio: tunc recte potest di
ci causa eorum que deus facit. His enĩ
duobus modis vt superius pretaxatuꝫ
est: accipitur cognitio vel scientia dei: sci
lꝫ pro notitia sola: vl' pro notitia siml' ⁊
beneplacito. hoc modo forte accepit
Augustinus dicens. Ideo sunt quia no
uit. i. quia scienti placuit: ⁊ quia sciẽs di
sposuit. Et hic sensus ex hoc adiuuatur
quia de bonis ibi tantuꝫ agit Augusti⁹
scilicet de his que facit deus. que omnia
nouit: nõ solũ sciã: sed etiaꝫ beneplacito
ac dispõne. sic ergo accipitur ibi dei co
gnitio: vt non modo notitiam: sed etiã
beneplacituꝫ si significet. Mala v̊o scit
deus ⁊ prescit anteq̃ fiãt: sed notitia so
la: nõ beneplacito. Prescit enim deus ⁊
predicit etiã q̃ non est ipse facturus. sic̃
presciuit ⁊ predixit infidelitatem iude
orum: sed non fecit. nec ideo quia presci
uit ad peccatum infidelitatis eos coe
git. nec presciisset vel predixisset eorũ ma
la: nisi essent ea habituri. Unde Augusti
nus super Johannem. Deus ĩquit futu
rorum prescius per prophetaꝫ predixit
infidelitatem iudeoꝝ: sed non fecit. neqꝫ
presciisset mala eorum nisi ea haberent
Non enim ideo queq̃ ad peccandũ co
git: quia futura hominum peccata pre
nouit. illorum enim peccata presciuit: ñ
sua. Ideoqꝫ si ea que ille presciuit ipsoꝝ
non sunt ipsorum: nõ vera ille presciuit
sed quia illius prescientia falli nõ potest
sine dubio non ali⁹: sꝫ ipsi peccant quos
deus peccaturos esse presciuit. ⁊ ideo si
non malum: sed bonum facere voluissẽt
nec malum facturi preuiderentur ab eo
qui nouit quid sit quisqꝫ facturus. His
verbis aperte ostenditur si diligenter
intendamus: prescientiam dei non esse
causam malorum que prescit. quia non
ea prescit tanq̃ facturus: nec tanq̃ sua
sed illorum qui sunt ea facturi vel habi
turi. presciuit ergo illa sola notitia: non
beneplacito auctoritatis. vnde datur
intelligi q̃ deus econuerso prescit bo
na tanq̃ sua: tanq̃ ea que facturus est:
vt in illa p̄sciẽdo simul fuerit ipsius no
titia ⁊ auctoritatis beneplacitum.

Contra hoc quod dictum est: presciẽ
tiã dei nõ posse falli.

D hoc autem quod supra di
ctum est: scilicet prescientiam
dei falli nõ posse: solet a qbus
dam sic opponi. Deus presciuit hunc le
ctuꝝ: vel aliqd huiusmodi. sꝫ põt eẽ vt
iste non legat. ergo potest esse aliter q̃
deus presciuit. ergo potest falli dei pre
scientia. quod omnino falsum est. Põt
equidem nõ fieri aliquid: ⁊ illud tamen
prescitum est fieri. nõ ideo tamẽ potest
falli dei prescientia. quia si illud nõ fierꝫ

nec a deo prescitum esset fieri. Sed ad huc vrgent questionem dicentes. aut aliter potest fieri ꝙ presciuit deus: aut non aliter. si nō aliter: ergo necessario cūcta eueniunt. Si v̊o aliter: potest ergo p̄sciencia dei falli vel mutari. sed potest alit̄ fieri: quia potest aliter fieri ꝙ fiat. Ita autem fit vt prescituꝫ est. aliter ergo potest fieri ꝙ prescitum est. Ad hoc dicimus illam locutionem multipliceꝫ facere intelligentiam: scilicet aliter potest fieri ꝙ deus presciuit: ⁊ huiusmodi. vt pōt nō esse qđ deus presciuit: ⁊ impossibile ē nō esse quod deus presciuit. ⁊ impossibile est nō esse prescita omnia que fiunt: et huiusmodi. Possunt enim hec coniūctiꝫ intelligi: vt conditio sit implicita: ⁊ disiunctim. Si enim ita intelligas nō pōt aliter fieri ꝙ deus presciuit. id est nō potest vtrunqꝫ simul esse: scilicet qđ deꝰ presciuerit ita fieri: ⁊ aliter fiat: veꝝ intelligis. Si autem per disiunctionem intelligas: vt dicas hoc aliter nō posse euenire ꝙ euenit: quo modo futurum deꝰ presciuit: falsum est. hoc enim aliter potest euenire ꝙ euenit: ⁊ tamē deus hoc mō futurum presciuit. Similiter ⁊ alia determinatio: scilicet impossibile est id nō euenire quod deus presciuit: vel cuꝫ deꝰ prescierit. si coniunctim ita intelligas: verum dicis. si disiunctim: falsum. Ita etiam ⁊ illud impossibile est non eē prescitum omne quod fit: id est non potest esse vtrunqꝫ simul: scilicet vt fiat ⁊ non sit prescituꝫ. hic sensus verus est. Si vero dicis deum non potuisse nō prescire omne quod fit: falsum est. Potuit enim facere vt non fieret: ⁊ ita non esse prescitum.

Utrum scientia dei possit augeri vel
minui vł aliquo mō mutari. vtrūqꝫ enim videtur posse probari.

Propterea solet queri: vtrum scientia dei possit augeri vel minui. vtrunqꝫ enim videtur posse probari. Q̄ diuina scientia possit augeri vel mutari: hoc modo probat̄ quia deus potest scire quod nunꝙ scit. Est enim aliquis qui nō est lecturus hodie: ⁊ tamen potest esse vt legat hodie potest enim hodie legere. Nihil autem potest fieri quod non possit a deo sciri. Potest ergo deus scire hunc lecturum hodie. potest igitur aliquid scire quod nō scit. ergo potest eius scientia augeri vel mutari: eadēqꝫ videtur posse minui Est enim hodie aliquis lecturus: quem deus scit lecturum: at potest esse vt non legat. ergo potest deus nō scire hunc lecturum. potest igitur non scire aliquid quod scit. ergo potest minui eius sciētia vel mutari. Ad qđ dicimꝰ ꝙ dei scīa oīo imutabilis est: nec augeri pōt vel minui Nam vt ait Augustinus in. 15° libro de trinitate. Scientia dei est ip̄a sapientia ⁊ sapientia est ip̄a essētia siue substātia dei. quia in illius nature simplicitate mirabili: nō est aliud sapere: ⁊ aliud esse. sed qđ est sapere hoc est ⁊ esse. Ideoqꝫ nouit omnia verbum que nouit pater sed ei nosse est de patre sicut esse. Nosse enī ⁊ esse ibi vnuꝫ est: ⁊ ideo patri sicut esse nō est a filio: ita nec nosse. Proinde tanꝙ seipsum dicens pater genuit verbum sibi equalem per omnia. Non eniꝫ seipsum integre perfecteqꝫ dixisset: si aliquid minus aut amplius esset in verbo ꝙ in seipso. hoc est ergo omnino verbū qđ pater: nec tamen pater est: quia iste filius: ille pater. Sciunt ergo inuicem

pater ⁊ filius. sed ille gignendo: iste nascendo. Et omnia que sunt in eorum scientia: in eorum sapientia: in eorum essētia: vnusquisq; eorum simul videt: non particulatim aut singulatim: velut alternante cōspectu hinc illuc: ⁊ inde huc ⁊ rursus inde vel inde in aliud atq; aliud vt aliqua videre nō possit: nisi n̄ vidēs alia: sed omnia simul videt quorum nullum est: quod nō semper videat ⁊ sciat Eius itaq; scientia inamissibilis ⁊ inuariabilis est. Nostra vero scientia ⁊ amissibilis est ⁊ receptibilis. quia nō hoc est nobis esse qđ scire. Propter hoc sic̄ nostra scientia dissimilis est illi scientie dei sic ⁊ nostrum verbum: quod de nostra nascitur scientia dissimile est illi verbo quod natum est de patre sciētia. ex hac auctoritate clare ostenditur scientiā dei inuariabilē esse omnino: sicut ipsa essentia dei omnino inuariabilis est. ⁊ q̄ pater ⁊ filius cum spiritu sancto simul omnia sciunt ⁊ vident. sicut ergo nō potest augeri vel minui diuina essentia: ita nec diuina scientia. ⁊ tamen conceditur posse scire quod nō scit: ⁊ posse nō scire qđ scit. quia possz aliquid esse subiectū eius scientie quod nō est. ⁊ posset nō esse subiectum aliquid quod est sine permutatione ipsius scientie.

Oppositō an deus possit nouiter ex tempore scire vel prescire aliquid.

Ic opponitur a quibusdā ita Si deus potest aliquid scire vel prescire quod nunq̄ sciuit neq; presciuit: potest ergo ex tēpore aliquid scire vel prescire. Ad quod dicim⁹ Potest deus scire vel prescire omne qđ potest facere. ⁊ potest facere qđ nunq̄ fiet. Potest igitur scire vel prescire qđ nūq̄ fiet: nec est: nec fuit. nec illud scit vl' sciuit neq; prescit vel presciuit. quia sciētia eius non est nisi de his que sunt vel fuerunt vel erunt. ⁊ presciētia nō est nisi de futuris. ⁊ licet possit scire vel prescire quod nūq̄ est nec erit: nō tamen potest aliquid scire vel prescire ex tempore. potest vtiq; scire vel prescire quod nunq̄ est: nec erit. nec illud scitum vel prescitū est ab eterno. nō tamen potest incipere scire vel prescire illud: sed ita potest mō scire vel prescire: sicut pōt scisse vel prescisse ab eterno. Si enim dicas euz mō scire vel prescire quod ab eterno nō sciuit vel presciuit: vel quod ab eterno nō sciuerit vel presciuerit: quasi vtrūq; simul esse possit: falsum est. Si vero dicas eum modo posse scire vel prescire quod ab eterno nō sciuit vel presciuit. i. habere potentiam sciendi vel presciēdi ab eterno: ⁊ modo aliquid: nec illud tamen prescitum est: vel futurum est: verū est. Non potest ergo nouiter vel ex tempore scire vel prescire aliquid: sicut nec potest nouiter vel ex tempore velle aliquid. ⁊ tamen potest velle quod nunq̄ voluit.

Vtrū deus possit plura scire q̄ scit.

Item a quibusdam dicit' deus posse plura scire q̄ sciat. quia potest scire omnia que scit: ⁊ potest aliqua facere que nunq̄ erunt: ⁊ illa potest scire. Non enim aliqua incognita facere potest: Si vero omnia essent que modo sunt: ⁊ alia quedaz faceret que nō sunt: nec erunt: ⁊ illa omnia sciret: pfecto plura sciret q̄ modo sciat nec tñ eius sciētia augeri pōt. quia hoc

totum fieri posset sine mutabilitate sciētie. Constat ergo dei scientiam omnino esse immutabilem: nec augeri posse vel minui: sed ei subiecta.

Qđ videatur aduersum illi sententie qua supra dictum est: deum semper ⁊ simul scire omnia.

Hic vero qđ dictum est: scilꝫ ꝙ deus omnia semper videt ⁊ simul: videtur obuiare quod ait Hiero. in expositiōe Abachuc. Absurdū ē īquit ad hoc deducere dei maiestatem: vt sciat per momēta singula: quot pulices nascantur: quotue moriantur quota pulicū ⁊ muscarum sit multitudo quotue pisces natent in aquis: ⁊ similia Non simus taꝫ fatui adulatores dei: vt dum ꝓuidentiam eiꝰ etiā ad ima retrudimus: in nosip̄os iīuriosi simus: eandē irrōnalium ⁊ rationalium prouidentiam esse dicentes. Hic videt̄ dicere Hiero. ꝙ illorum minimoꝝ scientiam siue ꝓuidentiaꝫ nō hēat. qđ si ita est: tūc nō omnia simł scit ⁊ semper. Ex tali itaqꝫ sensu illud dictum nouerimꝰ esse: vt deū illa alternatim vel particulatim scire neget. nec per diuersa tempora momēta sic illa cognouit: sicut per varia momēta illorum quedam deficiūt: quedā incipiunt. neqꝫ illis aliisqꝫ irratōnalibus ita ꝓuidet quemadmodū rationalibꝰ. Nūquid enim vt ait apostolus: cura ē deo de bobus. Et sicut nō est cura deo de bobus: ita nec de aliis irrōnalibus. dicit tamen scriptura: quia ipsi cura est de oībus. Prouidentiam ergo et curam vniuersaliter de cunctis que condidit habꝫ vt habeat vnumquodqꝫ quod sibi debetur ⁊ cōuenit. Sed specialem ꝓuidentiā atqꝫ curam habet de rationalibus: de qbus precepta tradidit: cuiqꝫ recte viuēdi legem prescripsit: ac premia ꝓmisit. hanc prouidentiam ⁊ curam de irrōnalibus nō habet. Ideo apostolus dicit. quia nō ē cura deo de bobꝰ. Prouidet tn̄ oībꝰ et curat: id est gubernat omnia: qui omnibus solem suum oriri facit: ⁊ pluuiā dat Scit itaqꝫ deꝰ quanta sit multitudo pulicum ⁊ muscarum: ac piscium: ⁊ quot nascantur: quotue moriantur. sed non scit hoc per momenta singula. imo simł ⁊ semper omnia. Neqꝫ ita scit vt eandē habeat ꝓuidentiam irrationaliuꝫ ⁊ rationalium: id est vt eodem penitus mō ꝓuideat irrationalibus ⁊ rationalibus Rationalibus enim ⁊ precepta dedit: ⁊ angelos ad custodiam delegauit.

Breuis summa predictoruꝫ cum additione quorundam.

Simul itaqꝫ ⁊ immutabiliter oīa scit deꝰ que fuerūt: sunt ⁊ erunt: tam bona q̄ mala. Prescit quoqꝫ omnia futura tam bona q̄ mala. Predestinatio vero de bonis salutaribus est: ⁊ de hominibus saluandis vt enī ait Augꝰ in liᵒ de predestinatione sanctorum. Predestinatio est gratie preparatio. que sine prescientia esse non potest. Potest autem sine predestinatione esse prescientia. predestinatione quippe deus ea prescinit que fuerat ipse facturus. sed prescinit deus etiam que non est ipse facturus: id est omnia mala. predestinauit eos quos elegit: reliquos vō reprobauit: id est ad mortem eternam presciuit peccatores.

An aliquis predestinatorum possit

dāpnari:vel reproboꝝ saluari.

Predestiatoꝝ null⁹ vr̄ posse dā pnari: nec reproboꝝ aliquis posse saluari.Unde Aug⁹ ī li° de correctione ⁊ gratia. in Apocalipsi ingt dicit̄. Tene quod habes ne aliquis accipiat coronā tuā. si alius nō est acce pturus nisi iste ꝑdiderit:cert⁹ ē electoꝝ numerus.i.nō pōt augeri vl' minui. Ad hoc aūt obiiciūt quidā nitentes ꝓbare numeꝝ electoꝝ posse minui ⁊ augeri:sic posset deus eis nō apponere gratiā qb⁹ apponit:⁊ possȝ subtrahere qb⁹ nō sub trahit.qđ si fieret vtiqꝫ dāpnarent̄. Pos sent ergo dāpnari isti qui tn̄ saluabunt̄ posset itaqꝫ minui electoꝝ numer⁹. Ita etiā posset augeri: q2 posset apponi gr̄a quibus nō apponitur:ꝑ quā saluarētur possent ergo saluari habita gr̄a: qui tn̄ sine ea dāpnabūt̄.posset itaqꝫ augeri nu merus electoꝝ.Quibus rn̄demus ex ra tione dictū eē:⁊ veꝝ eē numeꝝ electoꝝ nō posse augeri vel minui. quia nō pōt vtrūqꝫ simul eē.s.vt aliqs saluet̄ ⁊ non sit p̄destinatus:vl' vt aliquis p̄destinat⁹ sit ⁊ dāpnetur. Intelligentia eni ꝯditōis īplicite veritatē facit in dicto:⁊ īpossibi litatē in vero. Si v° simpl'r ītelligatur īpossibilitas nō admittitur.vt cū dicitur Predestinatus pōt vel nō pōt dāpnari ⁊ reprobus pōt saluari. In his eni ⁊ h⁹ modi locutionibus ex rōne dicti: diiudi canda est sn̄ia dictionis. Alia nāqꝫ fit in telligentia si ꝑ ꝯiunctionē hec accipiant̄ dicta atqꝫ alia:ſȝ per disiunctionē vt.s̄. cum de prescia agebatur p̄taxatum est Si.n.cū dicis p̄destinatus nō pōt dam pnari:intelligas ita.i.nō pōt eē vt p̄de stinatus sit ⁊ dāpnetur:veꝝ dicis:quia ꝯiunctim intelligis. falsū aūt si disiūctiȝ vt si intelligas istū nō posse dāpnari quē dico predestinatū. Potuit eni nō esse pre destinatus:⁊ ita dāpnaretur.

Quō adhuc instent q̄ōni.

Erūtamē adhuc instant:⁊ fm ꝯiunctionē argumētando ita ꝓcedūt. Nō ingunt pōt esse:vt aliquis p̄destinat⁹ sit ⁊ dāpnet̄. Utrūqꝫ istoꝝ simul eē nō pōt.sed alteꝝ istorum nō pōt nō eē.s.gn iste sit p̄destinatus.ab eterno eni p̄destinat⁹ ē:⁊ nō pōt mō nō esse predestinatus. Cum ergo īpossibile sit simul vtrūqꝫ eē:⁊ īpossibile sit alterū nō eē:videt̄ nō posse alteꝝ eē.s.vt dam pnetur.quod si est:ergo nō pōt eē vt nō saluetur. In h⁹ q̄ōnis solutione mallem alios audire q̄ꝫ docere.dicimus tn̄ silem de prescia posse moueri q̄ōnem. Ideoqꝫ tā hic q̄ꝫ ibi vnam facimus responsionē dicentes determinandū fore illud cui in nitit̄ tota hec q̄ō.s. īpossibile est alteruȝ nō esse.s.gn iste mō sit p̄destinatus. Ab eterno eni p̄destinatus est. Distinguēdū eni est:cum ait. Iste nō pōt mō non eē p̄ destinatus:vel non pōt mō eē gn sit pre destinatus.hoc eni ⁊ ꝯiunctim ⁊ disiun ctim intelligi pōt. Nō eni pōt esse vt ab eterno sit predestinatus:⁊ mō nō sit p̄ destinatus.nec pōt eē simul vt sit prede stinatus:⁊ nō sit predestinatus: ſȝ tamē potuit eē ab eterno q̄ꝫ n̄ eēt predestiat⁹ ⁊ potuit ab eterno nō eē predestinatus ⁊ sicut ab eterno deus potuit eū nō pre destinare:ita ꝯceditur a quibusdaȝ q̄ꝫ ⁊ mō pōt deus eū nō predestinasse ab eter no.ergo pōt deus nō predestinasse eum ergo pōt iste nō fuisse predestinatus. Si v° nō fuisset p̄destinatus:nec mō esset p̄destinatus.ergo pōt mō nō esse prede stinat⁹. Ita ⁊ de p̄scia ⁊ de prescitꝭ dicūt qđ ī actionibus vel oꝑationibus dei ⁊ hominum nullatenus concedūt. Exquo enim aliquid factum est vel dictum:nō ꝯceduut q̄ꝫ possit nō eē:vel n̄ fuisse. imo

ĩpossibile est nõ esse vł nõ fuisse qđ factũ est vel dictũ: referentes ĩpossibilitatẽ vł possibilitatẽ ad naturã rei existentis. cũ v̓o de prescia vel p̄destinatiõe di agitur possibilitas vel ĩpossibilitas ad potẽtiã dei refertur: que semp eadẽ fuit ⁊ est. q2 p̄destinatio: prescia: potentia: vnum ⁊ idẽ in deo est.

Quid sit reprobatio dei: ⁊ in qb⁹ cõsideretur: ⁊ quis sit p̄destinationis effectus.

Vnq3 p̄destinatio sit gratie p̄paratio. i. diuina electio: q̄ elegit quos voluit ante mũdi cõstitutionẽ: vt ait ap̄ls: reprobatio econuerso intelligenda est prescia iniquitatis quorũdã: ⁊ p̄paratio dãpnationis eorũdẽ. Sicut enĩ p̄destinationis effc̄us illa gratia ẽ: qua in p̄ñti iustificamur: atq3 ad recte viuendũ ⁊ ĩ bono p̄seuerandu3 adiuuamur: ⁊ illa qua in futuro beatificamur: ita reprobatio di qua ab eterno nõ eligẽdo quosdã reprobauit: ſm duo ↄsiderat: quo⁊ alterũ prescit ⁊ nõ p̄parat. i. iniquitatẽ: alte⁊ prescit ⁊ p̄parat scz eternã penã. Vnde Aug⁹ ad Prosperũ ⁊ Hylariũ. Hec inquit regula incõcusse tenẽda est: peccatores in peccatis prescitos eẽ: nõ prepatos. penã aũt eẽ p̄paratam. Prepauit enĩ deus: vt ait Augusti⁹ in li° de bono p̄seuerantie: in prescia sua quibus voluit bona sua. ⁊ quibuscunq3 donat p̄culdubio se donaturu3 eẽ presciuit. Prepauit enĩ deus: vt ait Fulgentus malis ignẽ eternũ: illis vtiq3 quos iuste p̄parauit ad luenda supplicia: nec tamẽ ad facienda peccata. Preparauit enĩ de⁹ qđ diuina eq̄tas redderet: nõ qđ humana iniquitas admittẽt. Nõ enĩ sicut p̄parauit sanctos ad iusticiã p̄cipiendã: sic prepauit iĩquos ad iusticiã admittendã: q2 p̄pator prauitatis nũq̄ fuit. Sicut g° p̄destinatio dei p̄prie est p̄scia ⁊ prepatio beneficio⁊: quibus certissime liberãtur q̄cunq3 liberant̄: ita reprobatio dei est prescia malicie in q̄busdã ñ finiende ⁊ p̄paratio pene nõ terminãde. Et sicut p̄destinationis effectus ẽ gratie appositio: ita reprobationis eterne quodam mõ effectus esse vr̄ obduratio. nec obdurat deus: vt ait Aug⁹ ad Sixtum im p̄tiendo maliciã: sed nõ imp̄tiendo gratiã: sic nec digni sunt. Quibus. n. nõ ip̄titur nec digni sunt nec merent̄: potius vt nõ imp̄tiatur hoc digni sunt: hoc merẽtur. Vnde ap̄ls ait. Cui vult miseretur deus: ⁊ quẽ vult indurat. misericordia3 appellãs p̄destinationẽ: ⁊ precipue p̄destinationis effectũ. i. gratie appositionẽ Obdurationẽ v̓o gratie p̄uationẽ. Nõ enĩ vt ait Aug⁹ ad Simplicianũ intelligendũ est: q̄ ita deus induret q̄si queq̄ peccare cogat: s3 tm̄ quibusdã peccatoribus misericordiã iustificationis sue nõ largitur: ⁊ ob hoc eos indurare dicit̄ q2 eo⁊ nõ miseret̄: nõ q2 impellit vt peccent. eo⁊ aũt nõ miseret̄: quib⁹ gratia3 nõ eẽ prebendã equitate occultissima: ⁊ ab humanis sensibus remotissima iudicat. Quã nõ ap̄it: sed miratur apostol⁹ dicẽs. o altitudo diuitia⁊ sapie ⁊ scie di

Vtr⁊ aliquod sit meritũ obduratõis vel misericordie.

I aũt querimus meritũ obdurationis ⁊ misericordie: obdurationis meritũ iuenim⁹: m̄ie v̓o meritũ nõ inuenimus. q2 nullum est misericordie meritũ: ne gratia vacuet̄ si nõ gratis donatur: sed meritis reddit̄ Miseretur itaq3 ſm gratiam: que gratis datur. obdurat autem ſm iudicium qđ meritis redditur. Vnde dat̄ ĩtelligi

ita obduratio dei sit nō misereri. nō vt
ab illo irrogetur aliquid quo sit homo
deterior: sed tantū quo sit melior n̄ ero
getur. Ex his aperte ostendit quid mise
ricordiā: quid obduratione intellexerit
apostolus. ⁊ quia misericordiam nullū
aduocat meritum. Obduratio vero nō
est semper sine merito ⁊ misericordie
verbo: hic accipitur predestinatio ⁊ pre
cipue predestinationis effectus. Obdu
rationis vero nō ipa dei eterna repro
batio: quia eius nullum est meritū: sed
grē priuatio sine subtractio: q̄ quodam
mō est reprobationis effectus. Accipit
tamē aliqn̄ reprobatio ꝓ obduratione
sicut ⁊ p̄destinatio ꝓ suo effectu: qui est
gr̄a apposita. Gr̄a eni q̄ apponit effcūs
est p̄destinatiōis. Cū igitur grē q̄ appo
nitur hōi ad iustificationē nulla sint me
rita: multominus ⁊ ipsiꝰ p̄destinationis
q̄ ab eterno elegit deus quos voluit: ali
qua pn̄t existere merita. Ita nec r̄proba
tionis q̄ ab eterno quosdā prescivit fu/
turos malos ⁊ dānādos. sicut elegit Ja
cob ⁊ Esau reprobauit. quod nō fuit ꝓ
meritis eoꝝ que tunc haberēt: q2 nulla
habebāt: qm̄ nec ipi existebant. nec ꝓpt̄
futura merita que p̄uideret: vel illū ele
git: vel illum reprobauit.

Opinio quorūdā in qua fuit aliquā
do Augꝰ: sed post retractauit

Pinati sunt tn̄ quidam deum
iō elegisse Jacob: q2 talē futu
rū p̄sciuit: qui in eū crederet: ⁊
ei seruiret. qđ aliqn̄ Augꝰ se sensisse dic̄
in liº retractationū. vbi apte ostendit q̄
si ꝓpter futura merita electus eēt: iam
nō ex gratia eēt electio. Nō iō electus ē
a deo: quia talis futurus erat: sꝫ ex ele/
ctione talis est factus: ita dicens. Dispu
tans quid elegerit deus in nōdum nato
cui dixit seruituꝝ eē maiorē. ⁊ q̄d in eo
dē maiore siłr nōdū nato reprobauerit
ad hoc p̄duxi rōcinatiōꝫ vt dicerē. Nō
ergo elegit deus opa cuiusq̄ i prescia: q̄
ipē daturus est: sꝫ fidē elegit in prescia. ⁊
quē sibi credituꝝ eē presciuit: ipm̄ elegit
cui spiritū. s. daret: vt bona opando etiā
eternā vitā ꝯsequeret̄. Ecce hic aperte
dicit nō ꝓpter opa eū elegisse: sꝫ ꝓpter
fidē qua eū presciuit credituꝝ. Sꝫ quia
⁊ in fide meritum est sicuti ⁊ in opibus:
hoc retractauit dicēs. Nōdū diligentiꝰ
q̄siuerā: nec adhuc inueneram q̄lis sit ele
ctio gratie: de q̄ apl's dicit. Relique p̄ ele
ctionē grē salue fient. que vtiq̄ nō ē gr̄a
si ex meritis p̄cedit: vt iam qđ datur n̄
ſm gratiā: sꝫ ſm debitū reddatur potiꝰ
meritis q̄ donetur. Proinde qđ ꝯtinuo
dixi: dicit idē apl's. Idē deus q̄ opatur
oīa in oībus. Nusq̄ aūt dictū est. Deus
credit oīa in oibus. ac deinde subiunxi:
quod ergo credimꝰ nostꝝ est. qđ vero
bonum opamur illius est qui credētibꝰ
dat spiritū. s. Profecto nō dicerē si iam
scirem etiā ipsā fidem inter dei munera
repiri q̄ dant̄ in eodē spū. Utrūq̄ ergo
nr̄m ē ꝓpt̄ arbitriū volūtatꝭ. ⁊ vtrunq̄
datū ē p̄ spm̄ fidei ⁊ charitatꝭ. ⁊ qđ pau
lo pꝰ dixi. Nr̄m ē. n. credē ⁊ velle. Illius
āt dare credētibꝰ ⁊ volentibꝰ facultatē
bene opandi per spiritū. s. per quē chari
tas diffunditur in cordibus nostris. veꝝ
est quidē: sꝫ eadē regula. ⁊ vtrūq̄ ipiꝰ ē
quia ipē p̄parat voluntatē. ⁊ vtrunq̄
nostꝝ q2 nō fit nisi volentibus nobis. gº
⁊ meritum fidei de mīa dei venit. Nō gº
ꝓpter fidē vel aliqua merita elegit dn̄s
aliquos ab eterno vel apposuit gratiā
iustificationis i tpe: sꝫ gratuita bonitate
sua elegit vt boni essent. Unde Augꝰ in
li. de predestinatione sanctoꝝ. non quia

futuros nos tales eē p̄sciuit: iō elegit: sꝫ vt eēmus tales per ipam electionē grē sue qua gratificauit nos in dilecto filio suo.

His videt̃ 2riū qđ alibi ait augꝰ.

Is tn̄ vr̄ advsari qđ dic̄ augꝰ. sup malachiā ꝓphetā: vbi scriptū est. Jacob dilexi: Esau aūt odio habui. Cui vult igt miseret̃ deꝰ: ⁊ quē vult idurat. sꝫ hec volūtas dei iiusta eē nō pōt. venit eni de occultissimis meritis: qꝛ ipsi peccatores cum ꝓpter generale peccatū vnā massam fecerint: nō tn̄ nulla inter eos ē diuersitas. Precedit eni aliquid in peccatoribꝰ: quo q̄uis nōduꝫ sint iustificati: digni efficiant̃ iustificatōe Et itē p̄cedit in aliis peccatoribꝰ quo digni sunt obtusione. Ecce hic videt̃ Augꝰ dicere ꝙ ⁊ ipsa dei voluntas qua alios eligit: alios reprobat ex meritis veniat: sed occultissimis. i. ꝙ ꝓ meritis alios voluerit eligere: alios reprobare. ⁊ ꝙ ꝓ meritis aliis apponit̃ gratia iustificationis: aliis nō. vn̄ obtundūt̃. sed quid intelligere voluerit: ignorat̃: nisi forte dicatur hoc intellexisse qđ. s̄. diximꝰ eū retractasse. Nā ibideꝫ etiā quedā alia ɔtinue subdit que in liº retractationis apte retractat. Qđ vtrūqꝫ legēti patebit. vn̄ visisse est in p̄missis etiā hoc retractasse. Pōt tamē ex eo sensu accipi fore dictū: nō qꝛ aliquis p̄destinetur ꝓ meritis: vel iustificationis gratiā mereat̃: sed qꝛ aliqui n̄ adeo mali sunt vt mereantur sibi grām nō impt̄iri. Nullus enim gratiaꝫ mereri pōt per quā iustificat̃: pōt tn̄ mereri vt nō apponatur: vt penitus abiiciat̃. Et quidē aliq̄ i tātū iiquitatis ꝓfundū deuenerūt: vt hoc mereātur: vt hoc digni sit Alii vo ita viuūt: vt etsi nō mereāt̃ gratiā iustificationis: nō tn̄ merent̃ oīno repelli: ⁊ gratiā sibi subtrahi. Jōqꝫ dixit in q̄busdaꝫ p̄cedere quo digni sint iustificatione: ⁊ in aliis quo digni sūt obtusione. sed hoc friuolum est.

Opinio quorūdā falsa de occultis dei differentium carnaliter.

Alii vero de isto ꝓfundo q̄rētes reddere rōem: atqꝫ ſm cōiecturas cordis sui inscrutabilē altitudinē iudicioꝝ dei cogitare conātes: in fabulas vanitatis abiere: dicentes ꝙ aīe sursū in celo peccant: ⁊ ſm sua peccata ad corpa pro meritis dirigunt̃: ⁊ dignis sibi q̄si in carceribus includunt̃. Ierūt hi tales post cogitationes suas: ⁊ volētes disputare de dei profūdo: vsi sunt in ꝓfundū: dicētes aīas in celo añ cōuersatas: ⁊ ibi aliquid boni vel mali egisse ⁊ ꝓ meritis ad corpa terrena detrusas eē. hoc aūt respuit catholica fides ꝓpter euidētē apostoli sniaꝫ q̄ ait. cū nōdū nati eēnt aut aliquid bōi vel mali egissent ⁊c̄. Melior est ergo fidelis ignorātia q̄ꝫ temeraria scia. elegit aūt quos voluit gratuita mīa: non qꝛ fideles futuri erāt: sed vt fideles essent. eisqꝫ gratiā dedit: nō qꝛ fideles erāt: sꝫ vt fierēt. ait eni apl̄s. Misericordiā ɔsecutus sū vt fidelis eēm: nō ait qꝛ fidelis erā. Dat̃ etiā cuidā ⁊ fideli sꝫ data est prius vt esset fidelis. ita etiaꝫ reprobauit quos voluit: nō ꝓpter merita futura que p̄uideret: veritate tamen rectissima ⁊ a nr̄is sensibus remota.

Questio.

Sed q̄ritur vtꝝ sic̄ dr̄ deꝰ elegisse quosdā vt boni fierēt ⁊ fideles: ita etiā ɔcedi dēat r̄probasse quosdā vt mali essēt ⁊ infideles: ⁊ obdurare vt peccēt. qđ nullatenꝰ ɔcedi oꝫ Nō eni reprobatio ita est cā mali sicut p̄destinatio cā boni. neqꝫ obduratio ita facit hoīeꝫ malū quēadmodū misericordia facit bonum.

An ea que semel scit deus v.l p̄scit sp sciat ⁊ presciat: ⁊ sp scierit ⁊ p̄scierit

Reterea ↄsiderari oȝ: vtrum ea omnia que semel scit vl' prescit deus semp sciat ⁊ scierit: ⁊ p̄sciat ac prescierit: an olim scierit vel p̄scierit qđ modo nō scit vel prescit. De p̄scia primo respondemus dicentes mlta euȝ p̄scisse que mō nō prescit. Cum enim eius p̄sciētia nō sit nisi de futuris: ex quo illa que futura erant p̄ntia fiunt vel preterita erūt: sub dei prescia esse desinunt. sub scia vero semp sunt. Prescinit gͦ deꝰ oīa ab eterno que futura erant. neqȝ prescire desinit: nisi cum futura esse desinunt neqȝ cum prescire desinit aliqua que ante p̄sciebat: minus ea noscit ꝙ̄ ante cognoscebat. Nō enī dī ex defectu scientie eius ꝙ aliqua prescierit aliqn̄ que mō n̄ presciat: sed ex rōne verbi qđ est prescia p̄scire enim est ante scire ꝙ̄ fiat aliquid. Ideoqȝ nō pōt dici deus prescire nisi que futura sunt.

Hic de scia dicit deū semp scire quod semel scit.

E scia aūt alr̄ dicimꝰ. Scit enī deus semp oīa que aliqn̄ scit Oēm enī sciam quam aliquando hȝ semp habuit ⁊ habet ⁊ habebit Ad hoc aūt opponit̄ ita. Olī sciuit hunc hominē nascituꝝ qui natus est: modo n̄ scit eū nascituꝝ. Sciuit ergo aliquid qđ modo non scit. Item sciuit mundum eē creandū: mō nō scit eum creandū. aliqd ergo sciuit quod mō nō scit. ⁊ alia huiꝰ modi infinita īduci possent. Sȝ ad hoc dicimus ꝙ idē nūc etiā scit quod sciebat anteq̄ fieret: licet tūc de natiuitate hꝰ hois ⁊ mūdi creatione: ⁊ nūc hanc sciaȝ eiꝰ diuersꝭ vbis exp̄mi oporteat. Nā qđ tunc futuꝝ erat: nūc p̄teritū est. Ideoqȝ verba ↄmutanda sunt ad ip̄m designandū. Sicut diuersis tp̄ibus loquētes eandē diem mō per hoc aduerbiū cras designamus dū adhuc futura est: mō p hodie dū p̄ns: mō p heri dū p̄terita est. ita anteq̄ crearet̄ mundus sciebat deꝰ hūc creandū. postq̄ creatus est: scit eum creatum. nec est hoc scire diuersa: sed oīno idem de mundi creatione. sicut antiq patres crediderūt xp̄m nascituꝝ ⁊ morituꝝ: nos aūt credimꝰ eū iam natū ⁊ mortuum. ⁊ nec tamē diuersa credimus nos ⁊ illi: sed eadē. Tp̄a enī vt ait Augꝰ variata sunt. ⁊ iō verba sunt mutata: nō fides. Indubitanter igit̄ teneamus deum semp omnia scire que aliqn̄ scit.

De omnipotētia dei: vbi prius ↄsideratur quare dicatur oīpotens.

Unc de oīpotentia dei agēdū ē vbi prima ↄsideratio occurrit quō deꝰ v̄e dicat̄ omīpotēs: an q: oīa possit: an tm̄ quia ea possit que vult. Q: enim deus oīa possit: pluribꝰ auctoritatibus ↄprobat̄. ait enī Augꝰ in liͦ qōnum veteris ⁊ noue legis. Oīa quidē pōt deus: sed nō facit nisi qđ cōuenit eiꝰ v̄itati ⁊ iusticie. Idē ī eodē. Potuit simul cūcta facere: sed p̄hibuit rō. i. voluntas Rōeȝ nempe ibi voluntatē appellauit: q: voluntas dei rōnabilis est ⁊ equissima fatendū ergo est deū oīa posse.

Quō deus dicatur oīa posse cuȝ nos multa possimus q̄ ip̄e nō pōt.

Ed querit̄ quō oīa posse dicatur: cum nos quedā possimus que ip̄e nō pōt. Nō enī potest ambulare: loqui ⁊ huiusmodi: que a nā diuina oīno sunt aliena: cū hoꝝ instrumēta nullatenus habere q̄at incorporea ⁊ simplex sub̄a. Quibus id respondenduȝ arbitror ꝙ huiusmōi actiones: ambulatio. s. ⁊ locutio ⁊ huiusmodi a dei potētia aliene nō sunt: sed ad ip̄am ptinēt. Licȝ

enī huiusmōi actiōes in se deus habere nō possit. Nō enī pōt ambulare vel loq ⁊ huiusmodi: eas tamē in creaturis potest opari. facit enī vt hō ambulet ⁊ loquat̄ ⁊ huiusmodi. Non ergo per istas actiones diuine potentie detrahit̄ aliqd q₂ ⁊ hec pōt facere deus oīpotens. Sꝫ sunt alia quedā que deus nullatenus facere pōt. vt peccata. Nō enī pōt mētiri nō pōt peccare. sed nō ideo oīpotentie dei in aliquo detrahitur vel derogatur si peccare nō posse dicit̄. quia nō eēt hoc potētie: sed īfirmitatꝭ. si enī posset hoc: oīpotens non eēt. non igitur impotētie: sꝫ potentie īputandū est ꝙ ista nō pōt. vn̄ Aug⁹ in. i5° li° de trinita. Magna inquit dei potentia est non posse mentiri. sunt enī que in aliis rebus potentie deputanda sūt: in aliis v̄o minime. ⁊ que in aliis laudabilia sunt: ī aliis rep₂hēsibilia sūt Nō ergo iō deus minus potens est: qa peccare nō pōt: cum oīpotens nullaten⁹ sit qui hoc pōt.

Itē de aliis oppōit.

Unt etiā ⁊ alia quedā q̄ deus nō pōt. vn̄ videt̄ nō om̄ia posse. Non enī pōt mo₂i vel falli Unde Aug⁹ in li° de simbolo. Deus oīpotens nō pōt mo₂i: nō pōt falli: nō potest miser fieri: nō pōt vinci. hec vtiqꝫ ⁊ huiusmōi absit vt possit oīpotēs. Si enī huiusmodi passionibus atqꝫ defectibus subiici posset: oīpotens non fo₂et. ⁊ inde monstratur oīpotens: q₂ hec ei ap p₂opinq̄re nō valent. pōt tn̄ hec ⁊ ī aliis operari.

Q₂ oīpotentia dei ſm duo ꝯsiderat̄.

Ic igitur diligenter ꝯsiderantibus oīpotētia eius ſm duo apparet. quia oīa facit que vult: ⁊ nihil oīno patitur. ſm vtrūqꝫ ds oīpotens v̄issime p₂edicat̄. q₂ nec aliqd est qd ei ad patiendū co₂ruptionē īferre valeat. nec aliquid ad faciendū īpedimētum afferre. Manifestū est itaqꝫ deū oīo nihil posse pati: ⁊ oīa facere posse: p̄ter ea sola quibus eius dignitas lederetur eiusqꝫ excellentie derogaret̄. in quo tam̄ nō est minus oīpotens. hoc enī posse nō eēt posse: sed nō posse. Nemo ergo deuꝫ oīpotentem in aliquo dicere p̄sumat q oīa pōt que posse potentie est: ⁊ inde v̄e dicitur oīpotens.

Quibusdā aucto₂itatib⁹ t̄ditur ꝙ iō oīpotens dr̄ quia quicqd vult pōt.

X quibusdā tamē aucto₂itatibus traditur iō v̄e dici oīpotens: quia qcquid vult potest Un̄ Aug⁹ ī encharidion. Nō ob aliō veraciter vocatur oīpotens: nisi qm̄ qcqd vult pōt. nec volūtate cuiuspiā creature voluntatis oīpotentis īpeditur effectus Idē in li° de spū ⁊ littera. Nō pōt deus facere iniusta: quia ip̄e sūma iusticia et bonitas est. Oīpotens v̄o est: nō ꝙ possit oīa facere: sed quia pōt efficere quicquid vult: ita vt nihil valeat eius volūtati r̄sistere qn ꝯpleatur. aut aliquo modo īpedire eandē. Johes crisostom⁹ in omelia quadā de expositiōe simboli ait Oīpotens dr̄ deus quia posse illius nō pōt inuenire nō posse: dicēte ꝓpha. Oīa quecūqꝫ voluit fecit. Ip̄e ergo oīpotens est vt totum qd vult possit. Un̄ Aplus Eius inquit volūtati qd resistit? his auctoritatibus vr̄ ostendi ꝙ deus ex eo tātum dicatur oīpotēs: quia oīa pōt que vult: nō quia oīa possit.

Determinatio p̄missaꝝ aucto₂itatū

Ed ad hoc potest dici ꝙ Aug⁹ vbi dicit. Oīpotens nō dr̄ ꝙ om̄ia possit ⁊c. tam ample

⁊ generaliter accepit omnia: vt ⁊ mala
includeret: que deus nec vult: nec potest
Non ergo negauit eum posse omnia: q̄
conuenit ei posse. Similiter cum dicit
nō ob aliud vˀaciter dicitur om̄ipotens
nisi quoniam quicquid vult potest: non
negat eū posse etiā ea que non vult. sed
aduersus illos: q dicebāt deū multa uel
le que non poterat: affirmat eum pos
se quicqd vult. ⁊ ex eo vˀe dici oīpoten
tez: nō ob aliud: nisi quia potest quicqd
vult. Sed caue quomodo ītelligas: po
test quicquid vult. an quicquid vult se
posse: an quicquid vult facere: an quic
quid vult fieri. Si eniz dicas ideo om̄i
potentez uocari: quia potest qcqd vult
se posse. ergo ⁊ Petrus tunc omnipotēs
similiter dici potest: uel quilibet sancto
rum. quia potest quicquid vult se posse
⁊ potest facere quicqd vult facere. Non
enim vult facere nisi qđ facit: nec posse
nisi quod potest. sed nō potest facere qc
quid vult fieri. Uult enim saluos fieri
qui saluandi sunt. Uerūtamen eos salua
re nō ualet. Deus autem quicquid vult
fieri: potest facere. Si enim vult aliqd
fieri per se: potest illud per se facere: et
per se facit. sicut celum ⁊ terram per se
fecit: quia uoluit. Si autem vult fieri p
creaturam: ⁊ per eam operatur. Sicut
per homines facit domos: ⁊ huiusmōi
artificialia. Et deus quidē ex se ⁊ per se
potest. Homo autem vel angelus quan
tūcunq; beatus est: nō est potens per se
vel extra se. Sz forte dices. nec dei filius
pōt a se: nec spiritˀ sanctˀ: sed solus pa
ter. Ille eniz potest a se: qui est a se. Filiˀ
autem quia nō est a se: sed a patre: non
potest a se: sed a patre. ⁊ spiritus sāctˀ
ab vtroq;. Ad quod dicimus: q̄ lz filiˀ
nō possit a se: nec opetur a se: potest tñ
⁊ opatur per se. sic ⁊ spiritus sanctˀ. vñ
Hyla. in li° 9° de trini. Nature inqt cui
ɔtdicis hētice: hec vnitas ē: vt ita per se
agat filiˀ: ne a se agat. ⁊ ita ñ a se agat
vt p se agat. Per se āt agere dr̄: ⁊ potēs
esse per se: quia naturalr̄ habz potentiā
eandem quā ⁊ pater: qua potens est ⁊
opatur. sed quia illam habet a patre: ñ
a se: ideo a patre: nō a se dicitur posse ⁊
agere. Homo autez vel angelus gratui
tam habet potentiā: qua potens est. Iō
igitur vˀe ac ꝓprie deus trinitas oīpo
tens dicitur: quia per se. i. naturali potē
tia: potest quicqd vult fieri: ⁊ quicquid
vult se posse. Nihil eniz vult fieri: quod
nō possit facere per se: vel per creaturā
⁊ nihil vult se posse qđ nō possit. ⁊ om̄e
quod vult fieri: vult se posse. sz nō om̄e
quod vult se posse vult ⁊ fieri. Si eniz
vellet ⁊ fieret: quia voluntati eius nihil
resistere potest.

Opinio quorūdam dicentium deū nil posse nisi quod facit.

Uidā tamē de suo sensu glori
antes: dei potentiaz coartare
sub mēsura conati sūt. Cū eniz
dicūt hucusq; potest deus: ⁊ ñ āplius: qd
est hoc aliud q̄ eius potentiā que infini
ta est cōcludere ⁊ restringere ad mensu
ram. Aiunt enim. nō pōt deus aliud fa
cere q̄ facit. nec melius facere id quod
facit. nec aliquid pretermittere de his
que facit. Istāq; suam opinionē vˀisimi
libus argumentis causisq; comenticiis
nec nō ⁊ sacraꝝ auctoritatum testimo
niis munire nituntur dicētes. Nō potest
deus facere: nisi qđ bonuz ē ⁊ iustū fieri
Nō est autem bonū ⁊ iustū fieri ab eo
nisi qđ facit. Si enim aliud iustū est et

bonū eūm facere q̄ facit. nō ergo facit
omne quod iustū est: ⁊ qđ bonuꝫ est eū
facere. sed quis hoc audeat dicere? Ad
dunt etiam nō potest facere nisi qđ iu
sticia eius exigit. sed nō exigit eius iusti
cia vt faciat nisi qđ facit. non ergo pōt
facē nisi quod facit. Eadēq3 iusticia exi
git: vt id nō faciat quod nō facit. Non
autem potest facere contra iusticiā suaꝫ
Nō igitur potest aliquid eorum facere
que dimittit.

Responsio ad prius dictum.

Is autem respondemꝰ: vboꝝ
duplicem intelligentiam ape
riētes: ⁊ ab eis inuoluta euo
luentes sic. Nō potest deꝰ facere nisi qđ
bonuꝫ est ⁊ iustū. id est nō potest facere
nisi illud: quod si faceret bonum esset ⁊
iustum: verum est. sed multa potest facē
que nec bona sunt nec iusta. quia nec sūt
nec erūt: nec bene fiunt vel fient: q2 nūq̄
fient. Item qđ secundo ꝓpositum fuit
non potest facere nisi qđ iusticia sua exi
git. ⁊ nō potest id facere quod iusticia
sua exigit vt nō fiat. Dicimus quia exa
ctionis verbuꝫ de deo congrue nō dicit̄
nec ꝓprie accipitur. ⁊ in illis locutioni
bus duplex est sensus. Si enī intelligas
n̄ potest facere nisi quod iusticia sua exi
git. id est nisi qđ iusta voluntas sua vult
falsum dicis. Iusticia enim dei ipsiꝰ eq̄
sima voluntas accipitur: qualiter acci
pit Augustinus illa vba domini in gene
si loquentis ad Loth. Nō possum q̄cq̄
facere donec illo introeas: exponens. nō
posse inquit se dixit: qđ sine dubio po
terat per potentiā: sed non poterat per
iusticiam: quasi poterat quidē: sed n̄ vo
lebat. ⁊ illa voluntas iusta erat. Si vo

per hec verba intelligas eum nō posse
facere: nisi illud quod si fieret: iusticie eiꝰ
conueniret: verum dicis. Similiter di
stingue illud. Nō potest facere qđ iusti
cia eius exigit vt nō faciat. id est nō po
test facere id quod ipse qui est sūma iu
sticia nō vult facere: falsum est. Si autē
intelligas his verbis eum nō posse facē
id quod iusticie eius cōuenire nō potest
veꝝ dicis. Addūt quoq3 ⁊ alia dicētes
n̄ pōt deus facere nisi quod d3. n̄ aūt d3
facere nisi quod facit. Si enī debet alia
facere nō ergo facit omne quod debet
Si vero facit omne quod debet: nec po
test facere nisi quod debet. nō ergo pōt
facere nisi quod facit. Item aut deb3 di
mittere quod dimittit ne faciat: aut nō
deb3. si nō debet: nō recte dimittit. si vo
debet dimittere: ergo nō debet facere.
Si autem nō debet: nec decet: nec opor
tet eum facere. ⁊ si nō decet: nec oportet
eum facere. ergo nō potest facere. non
ergo potest facere: nisi quod fac̄. nec po
test illud dimittere quod facit quin faci
at. quia debet illud facere. ⁊ quod deb3
facere nō potest illud dimittere. Sed vt
mihi videtur hoc verbum deb3 venenū
habet. Multiplicem enim ⁊ inuolutam
tenet intelligentiam: nec deo ꝓprie com
petit: qui nō est debitor nobis nisi forte
ex promisso. Nos vero ei debitores su
mus ex cōmisso: quia cōmisit nobis. vt
autem venenū euacuetur distingue vbi
sensus. Non potest deꝰ facere nisi quod
debet. id est nisi quod vult: falsum ē. sic
enim potest ipse dici debere aliquid: q2
vult illud. Si autem dicatur nō potest
nisi quod debet. id est non pōt nisi illud
quod si faceret ei bene conueniret: veꝝ
est. Adiiciunt quoq3 illi dicentes: nihil
facit aut dimittit nisi optīa ⁊ rōnabili

ausa: licet nobis occulta sit. secundum quam oportet eum facere et dimittere que facit vel dimittit. Ratio enim penes eum est qua illa facit et illa dimittit. que ratio eterna est et semper manens. preter quam non potest aliquid facere vel dimittere Illa ergo manente: non potest quod facit dimittere: nec quod dimittit facere. et ita non potest facere nisi quod facit. Et ad hoc respondemus ambiguitatem locutionis determinantes. Cum enim dicitur. ratio vel causa optima penes deum est: qua facit cuncta que facit: et dimittit ea que dimittit: verum quidem est. quia in eo voluntas equissima est et rectissima: qua facit et dimittit quod vult. contra quam facere non potest nec preter eam facere potest. nec vtique contra eam faceret: nec preter eam: si ea que facit dimitteret: vel que dimittit faceret. sed eadem manente ratione et causa: alia potuit facere et ista dimittere. licet ergo ratio sit penes eum qua alia facit: alia dimittit: potest tamen secundum eandem rationem et dimittere que facit: et facere que dimittit. Ipsi autem addunt. Ratio est eum facere que facit: et non alia. et non potest facere nisi quod ratio est eum facere. et ita non potest facere nisi quod facit. Item Ratio est eum dimittere quod dimittit et non potest non dimittere: quod ratio est eum dimittere. et ita non potest non dimittere quod dimittit. Et ad hoc dicimus locutiones ambiguas esse: et ideo determinandas. Si enim cum dicitur non potest facere nisi quod ratio est eum facere: intelligas eum non posse facere nisi ea que rationabilia sunt: et ea que si fierent rationabilia essent: verus est sensus. Si autem intelligas eum non posse facere alia rationabilia et bona: nisi ea que vult et facit: falsus est intellectus. Item aliud adiungunt dicentes. Si potest deus aliud facere quam facit: potest igitur facere quod non presciuit. Et si potest facere quod non presciuit: potest sine prescientia operari. quia omne quod facturum se presciuit facit. nec facit aliquid quod non presciuit Quare si preter scientiam eius aliquid fieri impossibile est: omne quod prescitum est fieri necesse est. igitur fieri aliud quam fit nulla ratione possibile est. non ergo potest a deo fieri nisi quod fit. Hec autem questio de prescientia facile determinari potest per ea que superius dicta sunt: cum de prescientia ageretur.

Auctoritatibus vtuntur in assertione sue opinionis.

His autem illi scrutatores: qui defecerunt scrutantes scrutinia sanctorum annectunt testimonia. Dicit enim Augustinus in libro de simbolo. Hoc solum non potest deus quod non vult. per quod videtur non posse facere aliquid nisi quod vult. sed non vult nisi quod facit. et ita videtur non posse nisi quod facit. Illud ita intelligendum est. Id solum non potest deus quod non vult scilicet se posse. Idem in libro septimo confes. ad deum loquens ait. Nec cogeris inuitus ad aliquid: quia voluntas tua non est maior quam potentia. Esset autem maior: si teipso tuipse maior esses. Ex hoc autem videtur quod deus non possit plura quam vult: sicut non vult plura quam potest. Sicut enim voluntas non est maior potentia ita nec potentia est maior uoluntate. Ideoque sicut plura non vult quam potest: ita eum non plura posse quam velle dicunt. Sed ad hoc dicimus: quia nec uoluntas potentia: nec potentia uoluntate maior est

qꝛ vna ⁊ eadē res est potentia: volūtas
scilicet ip̄e deus. Qui esset maioꝛ seipso
si voluntas esset maioꝛ potentia: vel po
tentia voluntate. Nec hac auctoꝛitate
negatur deum plura posse q̄ velle: quia
plura subiecta sunt eius potentie q̄ vo
luntati. Fateamur itaq3 deū multa pos
se facere que nō vult. ⁊ posse dimittere
que facit. Quod vt certius firmiusq3 te
neatur: scripture testimoniis asseramus
deum plura posse facere q̄ faciat. Veri
tas ip̄a s᷑m Matheū3 ait. An putas qꝛ
non possum rogare patrem meum: et
exhibebit mihi modo pl⁹ q̄ duodecim
legiones angeloꝛum? Ex quibus verbis
patenter innuitur: qꝛ etsi fili⁹ poterat ro
gare: quod non rogabat: ⁊ pater exhi
bere quod non exhibebat: vterq3 igitur
poterat facere quod nō faciebat. Augu
stinus etiam in encharidion ait. Omni
potentis voluntas multa potest facere
que nō vult nec facit. Potuit enim facē
vt duodecim legiones angeloꝛum pu/
gnarent contra illos qui xp̄m ceperunt
Item in eodem. Cur apud quosdā non
facte sunt virtutes: que si facte fuissent
egissent illi homines penitētiam. ⁊ facte
sunt apud eos qui non erant credituri
tunc nō latebit qđ nunc latet. Nec itaq3
deus iniuste voluit saluos fieri: cum pos
sent salui esse si vellent. Tunc in clarissi
ma sapientie luce videbitur qđ nunc pi
oꝛum fides habet: anteq̄ manifesta co
gnitione videatur: q̄ certa ⁊ immutabi
lis ⁊ efficacissima sit voluntas dei: que
multa possit ⁊ nō velit. nihil autem qđ
non possit: velit. Ide3 in libꝛo de natura
⁊ gratia. Dominus Lazaru3 suscitauit
in coꝛpoꝛe. Nūquid dicendum est: non
potuit Juda3 suscitare in mente? potuit
quidem: sed noluit. His auctoꝛitatibus
multisq3 aliis aperte docetur q̄ de⁹ mul
ta possit facere que non vult. quod etia3
ratione pꝛobari potest. Non enim vult
deus omnes iustificare: ⁊ tamē quis du
bitat cum posse? Potest ergo de⁹ aliud
facere q̄ facit: ⁊ tamē si aliud faceret:
alius ipse non esset. ⁊ potest aliud velle
q̄ vult: ⁊ tamen eius voluntas nec alia
nec noua: nec mutabil' aliquo modo po
test esse. Etsi enim possit velle qđ nunq̄
voluit: non tamen nouiter: nec noua vo
luntate: sed sempiterna tantum volūta
te velle potest. Potest enim velle qđ po
test ab eterno voluisse. Habet ergo po
tentiam volendi nūc ⁊ ab eterno: quod
tamē nec mō vult: nec ab eterno voluit.

An deus possit facere aliquid melius
q̄ facit.

Unc illud restat discutiendū
vtrum melius aliquid deus
possit facere q̄ facit. Solent
enim illi scrutatoꝛes dicere q̄ ea que
facit deus nō potest melioꝛa facere. qa
si poss3 facē: ⁊ n̄ facēt. inuidus esset: ⁊ nō
sūme bonus. ⁊ hoc ex simili astruere conā
tur. Ait enim Augustinus in libꝛo que
stionum. 83. Deus que3 genuit: quoniā
melioꝛem se generare n̄ potuit: nihil enī
deo melius: genuit equalem. Si enim
voluit ⁊ non potuit: īfirmus est. Si po
tuit ⁊ noluit: inuidus. ex quo conficitur
equalem genuisse filiu3. A simili volunt
dicere q̄ si potest deus rem melioꝛem
facere q̄ facit: inuidus est. sed nō valet
huius similitudinis inductio. quia filiu3
genuit de substantia sua. Ideoq3 si pos
set gignere equalem: ⁊ non gigneret: in
uidus esset. Alia vero q̄ nō de sub̄a sua
facit melioꝛa facere potest.

Questio qua illi artantur.

Erum hic ab eis responderi deposco: cur dicant rem aliquam: siue etiam rerum vniuersitatem: in qua maior consummatio expressa est: non posse esse meliorem q̄ est: siue ideo: quia summe bona est: ita vt nulla omnino boni perfectio desit ei siue ideo: quia maius bonum quod ei deest: capere ipse nō valeat. sed si ita sū me bona dicitur: vt nulla ei perfectio boni desit: iam creatura creatori equat. Si vero ideo non potest melior esse: q2 bonum amplius q8 ei deest: capere ipa nō valet: iam hocipsum non posse defectionis est: non consūmationis. ꝛ potest esse melior si fiat capax melioris boni quod ipse potest qui eam fecit. Potest ergo deus meliorem rem facere q̄ faciat. Unde Augustinus super genesiꝫ. Talem potuit deus hominem fecisse: q nec peccare posset nec vellꝫ. et si talem fecisset: quis dubitat eum meliorem fuisse? Ex predictis ↄstat q̄ potest deus ꝛ alia facere q̄ facit. ꝛ que facit meliora ea facere q̄ facit.

Utrum alio vel meliori modo possit facere q̄ facit.

Ost hoc considerandum est vtrum alio modo vel meliori q̄ facit: possit ea facere que facit. Si modus operatōnis ad sapientiā opificis referatur: nec alius nec melior esse potest. Nō enim potest facere aliqd aliter vel melius q̄ facit. id est alia sapiētia vel maiori sapientia. Nihil enim sapientius potest facere q̄ facit. Si vero referatur modus ad rem ipsam quam facit deus: dicimus quia ꝛ alius ꝛ melior potest esse modus. ꝛ ſm hoc concedi potest: quia ea que facit potest facere melius ꝛ aliter q̄ faciat. quia potest q busdam meliorem modum existēdi prestare: ꝛ quibusdam alium. Unde Aug⁹ in .13° libro de trinitate ait. Or fuit ꝛ alius modus nostre liberationis possibilis deo: qui omnia potest. sed nullus alius nostre miserie sanāde fuit conueniētior Potest igitur deus eorūꝫ que facit quedam alio modo meliori: quedam alio modo eque bono: quedam etiam min⁹ bono facere q̄ facit: vt tamen modus referatur ad qualitatem creature: non ad sapientiam creatoris.

Utrum deus semper possit omne quod olim potuit.

Reterea queri solet vtꝝ deus semper possit omne quod oliꝫ potuit. Q8 quibusdam nō videtur dicentibus. Potuit deus incarnari: ꝛ potuit mori ꝛ resurgere: ꝛ alia huiusmodi que modo nō potest. Potuit ergo que modo nō potest. ꝛ ita habuit potentiam quam modo nō habet. Unī videtur eius potentia īminuta. Ad q8 dicimus: quia sicut omnia semper scit: que aliquando sciuit: ꝛ semper vult que aliquando voluit. nec vnq̄ aliquam scientiam emittit: vel voluntatem mutat quam habuit. ita omnia semper potest que aliquando potuit. nec vnq̄ aliqua potentia sua priuatur. Nō est ergo priuatus potentia incarnandi vel resurgē di: licet non possit modo incarnari vel resurgere. Sicut eni potuit olim incarnari: ita ꝛ potest modo esse incarnatus in quo eiusdem rei potentia monstrat

vt enim olim sciuit se resurrecturum: et modo scit se resurrexisse. nec est alia sciẽtia illud olim sciuisse: et hoc modo scire sed eadem omnino. Et sicut voluit olim resurgere: et modo resurrexisse. in quo vnius rei voluntas exprimitur. ita potuit olim nasci et resurgere: et modo potest natus fuisse et resurrexisse. et ẽ eius dem rei potentia. Si eniz posset modo nasci et resurgere nõ esset idẽ posse. Uerba enim diuersorum temporum diuersis prolata temporibus: et diuersis adiũcta aduerbiis: eundem faciunt sensum. vt modo loquentes dicim⁹. Iste potest legere hodie: cras autem dicemus iste potest legisse: vel potuit legere heri. vbi vnius rei monstratur potentia. Si aũt diuersis temporibus loquentes: eiusdẽ tpis vbis et aduerbiis vtamur dicẽtes hodie. iste potest hodie legere. et dicentes cras. Iste potest hodie legere. nõ idẽ diuersa dicimus eum posse. Fateamur igitur deum semper posse quicquid sel' potuit. id est habere omnem illaz potentiam quam semel habuit: et illius omnis rei potentiam cuius semel habuit: sed non semper posse facere omne illud qđ aliquando potuit facere. Potest quidez facere aut fecisse qđ aliquando potuit Similiter quicquid oliz voluit: et vult i. oẽm quã oli habuit voluntatẽ: et mõ hz. et cuiuscũqз rei volũtatẽ oliz habuit et modo hz. non tñ vult esse vel fieri oẽ quod aliquando voluit esse vel fieri: sz vult fuisse vel factum esse. ita et de sciencia dei dicendũ est.

De voluntate dei que essentia dei ẽ vna et eterna: et de signis eius.

Nam de voluntate dei aliquid pro sensus nostri imbecillitate dicenduz est. Sciendum est igitur: quia voluntas siue volẽs de deo fm essentiam dicit Non est enim aliud velle et aliud esse: sz omnino idem. Et sicut idez est ei esse bonum quod esse deum: ita idem est ei esse volentem qđ esse deum. Nam voluntas qua semper volens est: non affectus vel motus est: qui in deum cadere nõ valet sed diuina vsia qua volens est deus est et huiusmodi.

Q' licet idem sit deo velle quod eẽ non tamen potest dici deus esse o a que vult.

T licet idem sit deo velle qđ esse: non tamen dicendum est deum esse omnia que vult. qđ quidam de dei voluntate nõ recte sentientes: nobis obiiciunt dicentes. Si idez est deo velle quod esse: ergo cum dicim⁹ deum velle omnia que facit: dicimus eũ esse oia que facit. aliogn ibi non illo verbo idem significatur: quod significatur hoc verbo esse: cum de deo dicitur. Et si ita est: non semper dicitur de deo velle fm essentiam. Si vero fm essentiaz nõ dicitur aliquando: quomodo ergo dicitur de deo? relatiue enim nunq̃ dicitur. Ad quod dicimus quia licet idem penitus sit deo velle quod esse: non tamẽ potest dici esse omnia que vult. sicut idem est deo esse quod scire: nec tñ sic dicitur scire omnia: ita quoqз potest dici eẽ oia

Quis sit sensus horum verborum deus scit vel deus vult. Item de⁹ scit omnia vel vult aliquid: et quid de eo in his predicetur.

T vbicunq3 deus dicitur scire vel sciens: ⁊ velle vel volens hec de deo sm̄ essentiam dicū tur. Cum enim dicitur deus scit: vel deꝰ vult: siue deus est sciens vel volens: essentia diuina predicatur: ⁊ deus esse enunciatur. Cum autẽ additur omnia: vel aliquid vel aliqua: ⁊ dicitur deus scit oīa vel vult aliquid vel aliqua: essentia qdē diuina predicatur. non simpliciter ⁊ absolute: sed ita vt scientie que ipsa est: oīa subiecta monstrentur. ⁊ voluntati que ipsa eadem est: aliquid vel aliqua dicantur subiecta. vt talis fiat sensus. Deꝰ scit omnia. id est deus est cuius scientie que ipsius essentia est: omnia subiecta sunt. Similiter deus vult hoc vel illa. i. deus est cuius voluntati que ipse est: hec siue illa subiecta sunt. Uolens ergo siue velle dr̄ deus sm̄ essentiam: cuius volūtas eēntia est sẽpiterna ⁊ imutabilis: licz ea varientur ⁊ transeant: que ei subiecta sunt. que non potest esse iiusta nec mala quia deus est.

Q꞉ dei voluntas sūme bona: causa ē omnium que naturaliter sunt. cuius causa non est querenda: quia nullaz habet cum sit eterna.

Ec itaq3 sūme bona voluntas causa est omnium que naturaliter fiūt vel facta siue futura sunt: que nulla preuenta est causa: quia eterna est. Ideoq3 causa ipsius querēda non est.

Hic dicit quare eius causa non est querenda:

Ui enim eiꝰ cām querit: aliqd maius ea querit: cum nihil ea maius sit. Unde Augustinus in libro. 84. questionū. Qui querit q̄re voluerit deus munduz facere: cām q̄rit voluntatis dei. Omnis autem causa efficiens maior est eo qd̄ efficitur. Nihil autem maius est voluntate dei. non ergo eius causa querenda est. Item in libro contra manicheos. Si qui dixerint: qd placuit deo facere celum ⁊ terram. Respondendum est eis qui voluntatem dei nosse desiderant: ⁊ causas ⁊ voluntatez dei scire querunt: ꝙ voluntas dei oīum que sunt ipsa sit causa. Si enim habet causam voluntas: est aliquid quod antecedat voluntatem dei. quod nefas ē credere. Qui ergo dicit quare fecit deꝰ celum ⁊ terram. Respondendum est illi: quia voluit. Uoluntas enim dei causa est celi ⁊ terre. Et ideo maior est voluntas dei ꝙ celum ⁊ terra. Qui autem dicit quare voluit facere celum ⁊ terram maius aliquid querit ꝙ est volūtas dei Nihil autem maius inueniri potest. Cōpescat autẽ ergo se humana temeritas ⁊ id quod non est non querat: ne id qd̄ est non inueniat. Ecce his auctoritatibꝰ aperte insinuatur: ꝙ voluntatis dei cā nulla est. ⁊ ideo querenda n̄ ē.

Q꞉ voluntas dei prima ⁊ sūma causa omnium est.

Oluntas igitur dei: vt ait Augustinus in. 3° libro d̄ trinita. prima ⁊ sūma causa est oīum specierum atq3 motionum. Nihil enim fit quod nō de interiori atq3 intelligibili aula sūmi Imperatoris egrediat̄ sm̄ ineffabilem iusticiam. Ubi enī nō opat̄

quod vult dei omnipotentis sapientia que ptēdit a fine usqꝫ ad finem fortiter ⁊ disponit omnia suauiter. ⁊ non solum facit ea que perseuerātia consuetudinis admirationem non admittunt: sed etiā ea que propter raritatem ⁊ insolitum euentum mira uidentur. Ut sunt defect⁹ luminarium: ⁊ terre motus: monstruosi animātium partus. ⁊ his similia. quorum nihil fit nisi dei uoluntate: sed plerisqꝫ non apparet. Ideoqꝫ placuit uanitati philosophorum etiam causis aliis ea tribuere: cum omnino uidere nō possent superiorem ceteris omnibus causā id est uoluntatem dei. Itaqꝫ non nisi di uoluntas causa prima est sanitatis: egritudinis: premiorum atqꝫ penarum: gratiarum ⁊ retributionum. hec igitur sola est: unde ortum est quicquid est. ⁊ ipa nō est orta: sed eterna.

Quibus modis in scriptura accipit̄ dei uoluntas.

Ic non est pretereundum nobis qđ sacra scriptura de uoluntate dei uariis modis loqꝫ consueuit: ⁊ tamen non est uoluntas dei diuersa: sed locutio diuersa est de uoluntate. quia nomine uoluntatis diuersa accipit. Nam uoluntas dei uere ac ꝓprie dicitur que in ipso est: ⁊ ipius essentia ē ⁊ hec una est: nec multiplicitatem recipit: nec mutabilitatem: que inexpleta eē non potest. De qua propheta ait. Oia quecunqꝫ uoluit dominus fecit. ⁊ Apostolus. Uoluntati eius quis resistet? Et alibi. Ut probetis que sit uoluntas dei bona ⁊ beneplacens ⁊ perfecta. Et hec uoluntas recte appellatur beneplacitū dei siue dispositio.

Q: ſm figuram dicitur uolūtas dei preceptio: siue prohibitio: consilium permissio: operatio. ⁊ ideo pluralr dicit scriptura uoluntates.

Liquādo uero ſm quandam dicendi figuram: uoluntas di uocatur: quod ſm proprietatem non est uoluntas eius. ut preceptio prohibitio: consilium: nec non permissio ⁊ operatio. Ideoqꝫ pluraliter aliquādo scriptura uoluntates dei pronūciat. Uñ propheta. Magna opera domini exqsita in omnes uoluntates eius: cum non sit nisi una uoluntas dei que ipse est. pluraliter tamen dicit uoluntates: quia uoluntas dei uariis modis ac pro diuersis accipitur: ut dictum est. Ita etiam idē propheta propter multos effectus misericordie ⁊ insticie pluraliter dicit. Misericordias domini in eternum cantabo ⁊ alibi. Iusticie domini recte letificātes corda. cū tamē in deo una sit misericordia: una sit insticia: eademqꝫ sit misericordia que insticia: scilicet diuina usia.

Quare preceptio ⁊ prohibitio ⁊ cōsilium dicātur dei uoluntas.

Deo autē preceptio ⁊ prohibitio atqꝫ cōsilium: cum sint tria dicitur tamen unumquodqꝫ eoꝝ dei uolūtas: qa ista signa sunt diuine uoluutatis. quēadmodum ⁊ signa ire: dicuntur ira. ⁊ dilectionis signa: dilectio appellantur. ⁊ dicitur iratus de⁹

⁊ tamen non est ira in eo aliqua: sed signa tantum que foris fiunt: quib⁹ irat⁹ ostenditur: ira ipsius nominatur. Et est figura dicendi: ſm quam non est falsū quod dicitur: sed verum qđ dicitur: sub tropi nubilo obumbratur. ⁊ ſꝫ hos tropos diuerse voluntates dei dicunt: q̄a diuersa sunt illa que per tropum volūtas dei dicuntur.

Ubi voluntas dei pro precepto ⁊ cōsilio accipiatur.

Ro precepto dei atq; consilio potest accipi dei voluntas: vt ibi. Fiat voluntas tua sicut in celo ⁊ in terra. ⁊ alibi. qui facit voluntatem p̄ris mei qui in celis ē: ip̄e frat̄ me⁹ ⁊ soror ⁊ mater est. Et contra hanc voluntatem multa fiunt. Unde Augustin⁹ in libro de spiritu ⁊ littera. Infideles inquit contra voluntatem dei faciunt: cū eius euangelio non credunt.

Q⁹ deus non vult ab hominibus fieri omnia que precipit. vel non fieri que prohibet.

Tsi illa tria dicuntur dei volūtas: ideo quia signa sunt diuine voluntatis: non est tamē intelligendum deum omne id fieri velle quodcunq; precepit. vel non fieri quodcunq; prohibuit. Precepit eniꝫ Abrahe īmolare filium: nec tamen voluit. nec iō precepit vt id fieret: sed vt Abrahe probaretur fides. ⁊ in euangelio precepit sanato ne cui diceret. Ille autem predicanit vbiq; intelligens deum non ideo ꝓhibuisse: quin vellet opus suum predicari: sed vt daret formam homini laudem humanam declinandi. Permissio quoq; dei ⁊ operatio voluntas dei appellantur: qualr̄ accipit Augustinus in encharidion dicens. Non fit aliquid nisi omnipotens fieri velit: vel sinendo vt fiat: vel ipse faciendo. Nec dubitādū ē deū facere bene: etiam sinendo fieri q̄cūq; fiunt male. Non eniꝫ hoc nisi iusto iudicio sinit. ⁊ profecto bonum est om̄e quod iustum est. Ecce manifeste habes dei voluntatem appellari ipsius operationem vel permissionem: cum dicit nō fieri aliquid nisi omnipotens fieri velit vbi includit ⁊ bona ⁊ mala om̄ia que fiunt. Ideoq; aperte distiguit: quomodo deum velle dixerit: ne eadem ratione intelligētur velle bona ⁊ mala. subdens. vel sinendo vt fiant. hoc quātum ad mala dicit: vel ipse faciendo: hoc quantum ad bona. Mala enim sinit fieri: sed non facit. bona vero ipse facit. Ideoq; dixit eum velle: quia ⁊ volens mala sinit. ⁊ volens bona operatur. ⁊ ob hoc ꝑmissio ⁊ operatio voluntas dei dicuntur.

Quinq; supra posita sunt que dicuntur ſm tropum: ⁊ ideo distinguat lector vbicunq; pro vnoquoq; eorum accipiatur voluntas.

Uinq; igitur supra posita sūt que ſm tropum dicuntur dei voluntas: quia signa sunt diuine voluntatis: que vna est ⁊ imutabilis scilicet dei beneplacitum. Ideoq; diligenter distinguat lector: vbi de voluntate dei scriptura commemorat: iuxta queꝫ

modum accipi oportet. Utrum scilicꝫ pro beneplacito dei: an pro aliquo signorum eius. Magna enim est adhibenda distinctio in cognitione diuine voluntatis: quia ⁊ beneplacitum dei est volūtas eius: ⁊ signum beneplaciti eius dicitur voluntas eius. Sed beneplacitum eius eternum est. signū vero beneplaciti eius non. Et consonat rerūꝫ effectibus beneplacitum ipsius. ⁊ ipsi effectus rerum ab illo non discordant. fit enim omne quod beneplacito vult fieri. ⁊ omne qđ vult non fieri: nequaꝙ fit. Non autem ita est de signis: quia precepit deus multis ea que non faciūt ⁊ prohibet que nō cauent. ⁊ consulit que non implent.

Illi sententie qua dictum est dei voluntatem non posse cassari que ipse est: quedam videntur obuiare.

Ic questio oritur. Dictū ē enī in superioribus ⁊ auctoritatibus cōmunitum ꝙ voluntas dei que ipse est vocaturqꝫ beneplacitum eius: cassari non potest: quia illa voluntate quecunqꝫ voluit fecit in celo ⁊ in terra. cui teste aplō nihil resistit. Queritur ergo quomodo accipiendum sit: quod Apostolus de domino ait. qui vult omnes homines saluos fieri. Cum enim nō omnes salui fiant: sed plures dampnentur: videtur vtiqꝫ non fieri quod deus vult fieri humana scilicet voluntate impediente voluntatē dei. Dominus quoꝫ in euangelio impiam ciuitatem compellans. Quotiens inquit volui congregare filios tuos: sicut gallina ɔgregat pullos suos sub ala: ⁊ noluisti. Ita hec dicū tur tanꝙ dei voluntas superata sit hominum voluntate: ⁊ infirmissimis nolēdo impedientibus non potuerit facere potentissim⁹ quod volebat. Ubi ē ergo illa omnipotentia: qua in celo ⁊ in terra ſm prophetam: omnia quecunqꝫ voluit fecit? ⁊ quomodo voluntati eius ſm Apostolum nihil resistit: si colligere filios Hierusalem voluit ⁊ non fecit? hec enim predictis plurimum obuiare vidētur. Sed audiamus solutionem: ac primum quomodo accipiendum sit illud quod dominus ait videamus. Nō eniꝫ ex eo sensu illud dictuꝫ est: vt ait Augustinus in encharidion predictam soluēs questionem. quasi dominus voluerit colligere filios Hierusalem: ⁊ non sit factū quod voluit: quia ipsa noluerit. sed potius illa quidem filios suos ab ipō colligi noluit: qua tamē volente filios eius collegit ipse omnes quos voluit: quia in celo ⁊ in terra: non quedam voluit ⁊ fecit: quedam vero uoluit ⁊ non fecit: sꝫ omnia quecunqꝫ uoluit fecit: vt sit sensus. Quotiēs uolui ɔgregare filios tuos ⁊ noluisti: id ē quotquot cōgregaui uoluntate mea semper efficaci te nolente feci. Ecce hoc in euidenti positum est: quia illa domini uerba superiorib⁹ non repugnant.

Quomodo intelligendum sit illud qui vult oēs homines saluos fieri.

Unc videre restat quomodo etiam premissa verba apostoli predictis nō contradicant: qui de deo loquens ait. Uult omnes homines saluos fieri. quorum occasione

volorum multi a veritate deuiarunt: dicentes deum multa velle fieri que nõ fiunt sed non est intelligendum ea ratione illud esse dictum quasi deus voluerit aliquos saluari et non saluentur. Quis enim tam impie desipiat vt dicat deum malas hominum voluntates quas voluerit: et quando voluerit: et vbi voluerit in bonum non posse conuertere? Non est vtique uerum quod in psal. dicitur. Quecunque uoluit fecit si aliqua voluit et non fecit. et quod est indignius ideo non fecit: quoniam ne fieret quod volebat omnipotens: volũtas hominis impediuit. Ideoque cum audimus et in sacris litteris legimus: quod velit omnes homines saluos fieri: non tamen ideo debemus omnipotentissime dei voluntati aliquid derogare: sed ita intelligere quod scriptũ est. Uult omnes homines saluos fieri: tanquam diceret nullum hominem fieri saluum: nisi quem ipse voluerit. non quod nullus sit hominũ: nisi quem saluum fieri velit. sed quod nullus fiat saluus nisi quem velit saluari. et ideo rogandus est vt velit: quia necesse est fieri si voluerit. Non est enim credendus omnipotens aliquid voluisse fieri: quod factum non sit. Sic etiam intelligitur illud. Illuminat omnem hominem venientẽ in hunc mundum: non quia nullus hominum est qui non illuminetur: sed quia nisi ab ipso nullus illuminatur. Potest et alio modo illud intelligi: dum tñ credere non cogamur omnipotentem aliquid voluisse fieri: factumque nõ esse: qui sine vllis ambiguitatibus si in celo et in terra sicut veritas cantat: omnia quecunque voluit fecit: profecto facere nõ voluit: quodcunque non fecit. Ex his aperte ostenditur quod deus ea voluntate quẽ ipse est non vult aliquid fieri quod non fiat: neque nõ fieri quod fiat

Utrum om̃ia mala que fiunt dei voluntate fiant: an eo nolente.

Deo que cum constet omnia bona que fiũt: eius fieri bona voluntate: que si fieri nollet nullatenus fierent: recte queri solet: vtrum etiam mala que fiunt id est peccata dei fiant voluntate: an eo nolente fiant. Super hoc diuersi varie sentientes sibi cõtradicere inueniuntur. Alii enim dicunt quod deus vult mala esse vel fieri: nõ tamẽ vult mala. Alii vero quod nec vult mala esse nec fieri. In hoc tamen conueniunt et hi et illi quod vtrique fatentur deum mala non velle. vtrique vero rationibus atque auctoritatibus innituntur ad muniendã suas assertionem.

Prima ratio illorum qui deum fieri velle mala dicunt.

Ut enim dicunt deũ velle mala esse vel fieri: suam his modis muniunt intentionem. Si enim inquiunt mala non esse: vel non fieri vellet: nullo modo essent vel fierent: quia si vult ea non esse uel non fieri: et non põt id efficere: scilicet vt non sint vel nõ fiãt uoluntati eius et potẽtie aliquid resistit et non est omnipotens: quia non potest oẽ quod vult: sed impotens est sicuti et nos sumus: qui quod volumus quãdoque non valemus. Sed quia omnipotens est et i nullo ipotẽs: certũ ẽ nõ posse fieri mala vel eẽ: nisi eo uolẽte. Quõ ergo eo inuito

⁊ nolente posset ab aliquo malum fieri
cū scriptum sit. Voluntati eiꝰ qs resistit?
Supra etiaȝ dixit Augustinus: quia ne
cesse est fieri si voluerit. sed vult mala fi
eri: aut non fieri. Si vult nō fieri mala
non fiunt. fiunt autem. vult igitur fieri
Item bonum est mala esse vł fieri. Alio
quin sūme bonus non permitteret ea fi
eri. Unde Augustinus in encharidion.
Quāuis ea inquit que mala sunt: inquā
tum mala sunt: non sunt bona: tamē vt
non solum bona: sed etiam sint ⁊ mala
bonum est. Nam nisi esset hoc bonum:
vt essent ⁊ mala: nullo mō esse sinerētur
ab omīpotenti bono. Cui proculdubio
ꝙ facile est qđ vult facere: tam facile est
quod nō vult esse: nō sinere. hoc nisi cre
damus periclitatur nostra confessio: q̄
nos in patrē omnipotentem credere cō
fitemur. Ecce hic aperte habes ꝙ bonū
est mala esse. Omnis autem boni deus
auctor est: qui vult omne bonuȝ esse qđ
est. Cum ergo bonum sit mala fieri vel
esse: ⁊ vult mala fieri vel esse. His atqȝ
aliis huiusmodi rationibus ⁊ auctori
tatibus vtuntur qui dicunt deum velle
mala esse vel fieri.

Hic exponit rationes illoꝝ qui di
cunt dei voluntate nō fieri mala.

Illi vero qui dicunt dei volun
tate mala non fieri, vel non eē
inductiōibus premissis ita re
spondent. dicentes deum nec velle ma
la fieri: nec velle non fieri: vel nolle fieri
sed tantum non velle fieri. Si enim vel
let ea nō fieri vel esse: faceret vtiqȝ ea fie
ri vel eē. ⁊ ita eēt auctor maloꝝ. nō ē āt
auctor maloꝝ: vt scōꝝ attestāt auctori
tates. Nō gͦ eiꝰ volūtate fiūt mala. Itē

Si nollet mala fieri: vel vellet nō fieri
⁊ tamen fierent: omnipotēs nō esset: cū
eius voluntas humane voluntatis effe
ctu impediretur. Ideoqȝ nō concedunt
deum velle mala fieri: ne malorum au
ctor intelligatur. nec concedunt euȝ vel
le mala non fieri: vel nolle fieri: ne impo
tens esse videatur. Sed tantum dicunt
eum non velle mala fieri: vt nō auctor
sed permissor maloruȝ monstretur. Vñ
⁊ euangelista vbi ostendit deum aucto
rem esse omniū bonorum dicens. Oīa
per ipsum facta sunt: consequenter ma
lorum auctoreȝ esse negat: dicens. ⁊ sine
ipso factum est nihil. id est peccatum.
Non dixit per cū factū esse vel eo nolen
te ⁊ inuito: sed tantum sine eo. id ē sine
eius voluntate. quia non eius volūtate
fit peccatum. ergo non eo volente: vel
nolente: sed nō volente fiunt mala. quia
non subest dei voluntati vt malum fiat
vel non fiat: sed vt fieri sinat. quia bonū
est sinere mala fieri. ⁊ vtiqȝ volens sinit
non volens mala: sed volens sinere sinit
vt ipsa fiant: quia nec mala sunt bona
nec ea fieri vel esse bonum est.

Quomodo sit intelligendū illud Au
gustini. mala fieri bonum est.

Uod vero Augustinꝰ ait: ma
la fieri bonum est. nec sineren
tur mala ab omnipotenti bo
no fieri: nisi hoc esset bonum vt ea essēt
ea ratione dictum esse asserunt. quia ex
malis que fiunt deus bona elicit. nec ipē
permitteret ea fieri: nisi de eis bene ali
quid faceret. Unde Augustinus in eodē
libro ench. aperte indicans predictoꝝ
verborum talem esse intelligentiam ait
Deus omnipotens cui rerum est sūma

potestas cum sūme bonus sit:nullo modo sineret aliquid mali esse in operibus suis:nisi vsq; adeo esset omnipotens ⁊ bonus vt bene faceret etiam de malo. Item in eodem. Melius iudicauit deus de malis bona facere q̄ mala nulla permittere. Ex hoc itaq; sensu dictum est: ac verum est bonum esse mala fieri. qa ex malis que fiunt:bonis qui sm̄ propositum vocati sunt sancti:accedit bonitas id est hūilitas. Talibus enī:vt ait Apostolus: in bonum cooperantur omnia etiam mala que eis prosunt:que aliis facientibus obsunt. Unde etiam aliquando in scriptura legitur:malum appellari bonum. Ut Hieronim⁹ super Marcum. Malum inquit iude bonum fuit scilicet nobis.nec si bonum est illi vl' illi inde sequitur q; simpliciter bonum sit. Proprie enim ac simpliciter bonum est quod in se ⁊ facienti bonum est.

Quadripartita est boni acceptio.

Est enī aliquid quod in se bonum est:⁊ cui fit: sed non ē bonum facienti.vt cum subuenit pauperi:sed non propter deum. Et aliquid bonum in se ⁊ facienti: sed non ei cui fit.vt cum veritas propter deum alicui non obedienti predicatur. Et aliqd in se ⁊ facienti ⁊ cui fit bonum. vt cum veritas propter deum predicatur credēti.Unde apostolus. Bonus odor sum⁹ deo: aliis odor vite: aliis odor mortis. Est autem aliud quod nec in se bonum est: ⁊ facienti nocet ⁊ dampnat nisi peniteat.vt malum. valet tamen ad aliquid ⁊ ideo dicitur bonū.i.vtile.vt enim ait Augusti⁹ i encharidion. A sūme ⁊ equaliter ⁊ imutabiliter bona trinitate creata sunt omnia:nec tn̄ sūme:nec eq̄lr: nec imutabiliter bona:sed tamen bona etiā singula:simul vero vniuersa valde bōa Quia ex omnibus cōsistit vniuersitatis admirabilis pulchritudo: in q̄ etiam illud quod malum dicitur bene ordinatū ⁊ loco suo positum eminentius commēdat bona:vt magis placeant ⁊ laudabiliora sint:dum comparantur malis.

Q: mala vniuersitati valent ⁊ facientibus sua propria vel patientib⁹ aliena:prosunt electis tamen.

Hinc patet q; ex malis que fiūt aliquando prouenit bonum: dum bona magis placent: et laudabiliora existunt. Ipsis etiam faciētibus ex malis que faciunt interdu; bona veniunt:si sm̄ propositum vocati sūt sancti. Talibus enim vt ait Augustinus in libro de correctione ⁊ grā:vsq; adeo deus omnia cooperatur in bonum: vt si qui eorum deuiant ⁊ exorbitant:etia; hocipsum eis faciat proficere in bonu; quia humiliores redeunt atq; doctiores vt Petrus. Illa etiam mala que ab iniquis fideles pie perferunt. vt ait Augustinus in libro de trinitate. Ipsis vtiq; psunt vl' ad demenda peccata:vl' ad exercendam probandāq; iusticiam:vl' ad demonstrandam huius vite miseriā. Ioq; ⁊ Iob dei manum: ⁊ Apostolus sathane stimulum sensit. ⁊ vterq; bene pfecit quia malum bene portauit.

Ex predictis cōcludit: ostendēs etiā esse bonum fieri mala multis modis

Si quis igitur diligenter attendat que scripta sunt: facile est

ei percipere ex malis bona prouenire: et ex ea ratione dictum esse ab Aug. quod bonum est mala fieri vel esse: non quia malum sit bonum: vel quia bonum sit mala fieri. non est enim bonum malum fieri ab aliquo: quia non est bonum vt aliquis faciat malum. Si enim hoc eet bonum: profecto huius deus auctor eet qui est auctor omis boni. Quod si deus hu' auctor est: eo ergo auctore: homo agit malū. et ita eo auctore hō fit deterior. et si eo auctore fit dtior: tē eo volēte hō fit detior. Idē enī ē dicere aliquid fieri deo auctore quod deo volente. Deo autem auctore nō fit homo deterior. ergo nec deo volente: vt Augustinus in libro. 83° questionum aperte astruit a minori dicens ita. Nullo sapiente homine auctore fit homo deterior. Tanta .n. ē ista culpa que in sapientem hominē cadere negt. Est autem deus homine sapiente prestātior. multo minus igitur do auctore fit homo deterior. Multo enim est prestātior dei voluntas q̄ hominis sapientis. Illo autem auctore cum dicitur: illo volente dicitur. Est ergo vitium voluntatis quo est homo deterior. quod vitium si longe abest a dei volūtate: vt ratio docet: a quo sit querendum ē. Ecce aperte dicit hic Augustin': deo auctore vel volente hominem non fieri deteriorem: sed vitio voluntatis sue. Nō est ergo deo auctore q̄ malum fit ab aliquo: et ita deo volente mala non fiunt.

Quod in deo non est causa vt sit homo deterior.

Einde idem Augustinus querēs: que sit causa vt sit homo deterior: in do ñ eē asserit i eodem libro sic dicens: vt sit homo deterior: aut in ipō est: aut in alio: aut i nihilo. Si in nihilo: nulla causa ē. si in alio: aut in deo: aut in aliquo quolibz homie: aut in eo qd neqz deus neqz homo sit. Sed nō in deo. bonorum enim deus tantum causa est. ergo aut in homine est: aut in eo quod nec deus nec homo: aut in nihilo. Ex his aperte ostenditur q̄ ñ est bonum vt sit homo deterior: quia non est deus eius rei causa: qui tantum bonorum causa est. et' si non est bonum vt homo fiat deterior: non est igitur bonum vt ab eo fiat malum. non igit vult deus vt ab eo fiat malū.

Aliter probat q̄ deo auctore non fiunt mala.

Item aliter etiam ostenditur q̄ deo auctore. i. volente non fiunt mala. quia ipē non ē causa tendendi ad non esse. tendere eniz ad nō esse: malum est. Ipse autē auctor mali non est. tendit vero ad non esse qui operatur malum. Non ergo deo auctore est q̄ aliquis operatur malum: quia tantum boni deus auctor est. Hoc autē Augustinus in eodem libro aperte explicat ita dicens. Qui omniuz que sunt auctor est: et ad cuius bonitatez id pertinz vt sit omne quod est: boni tātummodo causa est. Quocirca auctor mali nō est et ideo ipse sūmum bonum est: a quo deficere in nullo bonum est: et maluz est deficere. Non est igitur causa deficiendi. i. tendendi ad nō esse: qui vt ita dicam' essendi causa est': quia omnium que sunt auctor est: que inquantum sunt bona sunt. Ecce aperte habes: quia deficere a deo qui est summū bonum maluz est

Mala ergo facere malum est. Non g° deo auctore vel volente mala fiunt.

Obiectio quorundā sophistica: qua probare nituntur ex deo esse ꝙ mala fiunt.

Am sufficienter ostensum est ꝙ deo auctore nō fiunt mala Quidā tamen sophistice incedentes: ⁊ ideo deo odibiles: probare conantur ex deo auctore esse ꝙ mala fiūt hoc modo. Q꞉ mala fiunt veꝝ est. Omē autem verum qđ est: est a veritate que deus est. A deo igitur est ꝙ mala fiunt Q꞉ autem omne verum a deo sit: confirmāt auctoritate Augustini in libro .84. questionum: ita dicentis. Omne verum a veritate verum est. est autem veritas deus. Deum igitur habꝫ auctorem omē verum. Est autem veruꝫ ꝙ mala fiunt vel sunt. deo ergo auctore est ꝙ sunt vł fiunt mala.

Responsio vbi concedit omne veꝝ esse a deo: ⁊ sophisma aperit.

Uibus facile est nobis respondere: sed indignum responsione videtur qđ dicunt. Omne nanqꝫ verum a deo est: vt ait Augustiꝰ cui consonat Ambroꝰ: qui tractās illud verbum apostoli. Nemo potest dicere dominus Jesus nisi in spiritu sancto: dicit ꝙ omne verum a quocunqꝫ dicitur a spiritu sancto est. Cum itaqꝫ veruꝫ sit ꝙ mala fiūt: hoc veꝝ qđ dicitur illa locutione: scilicet mala fiunt: a deo est. sꝫ non inde sequitur ꝙ a deo sit vt mala fiant. Si eniꝫ hoc diceret auctor maloꝝ deus esse intelligētur: quod ex simili manifeste falsum ostenditur. Deus prohibꝫ furtum fieri. sed furtum fieri verum est ergo prohibet verum: non sequitur.

Partem questionis approbat illoꝝ scilicet qui dicunt deum nō velle mala fieri.

Ec igitur ⁊ alia huiusmodi inania relinquentes: premisse q̄ōis saniori pti fauētes: que sanctorum testimōiis plenius approbatur: dicamus deum nō velle mala fieri: nec tamē velle non fieri: neqꝫ nolle fieri Omne enim quod vult fieri: fit. ⁊ omē quod vult nō fieri: non fit. Fiunt autem multa que nō vult fieri: vt omnia mala

Q꞉ voluntas dei semper implet̄ de homine quocūqꝫ se vertat.

Olūtas qppe dei sp efficax est vt fiat omne quod velit: ⁊ nihil fiat quod nolit. que de homine semp adimpletur quocūqꝫ se vertat. Nihil enim vt ait Augustinus in li° ꝯ libero arbitrio ꝯstitutū: supat volūtatē dei. etsi faciat ꝯt̄ eiꝰ volūtatē: tū ñ ꝯt̄ eiꝰ volūtatē q̄ ipe ē: nihil putanduꝫ ē ita fieri: tanq̄ velit fieri: ⁊ non fiat: vł nolit fieri ⁊ fiat. Jlla enī voluntas vt ait Augustinꝰ in encharidion: semper īpletur aut de nobis: aut a nobis. De nobis impletur: sed tamen non implemus eam quando peccamus. A nobis impletur: quando bonum facimus. Jdeo enim facimus: quia scimus placere deo. Jta de homine semper deus suam implet volūtatem: quia nihil facit homo ꝯ quo deꝰ non operetur quod vult. Non enī vult deus vt peccet homo quilibet. Si autē

peccauerit: penitenti uult parcē ut viuat In peccatis uero perseuerantem punire ut iusticie potentiam contumax nō euadat. Sicut alios ab eterno preparauit ad penam. alios preparauit ad gloriaꝫ Hec sūt magna opera domini exquisita in omnes uoluntates eius. ⁊ tam sapienter exquisita: ut cuꝫ angelica ⁊ humana creatura peccassꝫ. id est nō quod ille sed quod uoluit ipsa fecisset: etiam per eandem creature uoluntateꝫ qua factū est quod creator nō uoluit: impleꝫ ipe quod uoluit bene utens etiā malis tāꝗ sūme bonus: ad eoꝝ dāpnationeꝫ quos iuste ꝑdestiauit ad penā: ⁊ ad eoꝝ salutē quos benigne ꝑdestinauit ad glām. Quantum enim ad ipos attinet: quod deus noluit fecerūt. quantum vero ad omnipotentiā dei: nullo modo id facere valuerunt. hoc quippe quod contra voluntatem eius fecerunt de ipis facta est voluntas eius. Propterea nāqꝫ magna opera domini sunt exquisita: in omnes voluntates eius: vt miro ⁊ ineffabili modo nō fiat preter voluntatem eius illud quod etiam fit contra voluntateꝫ eius. quia non fieret si non sineret. ne vtiqꝫ nolens sinit: sed volens. nec sineꝫ bonus fieri male nisi omnipotens. ⁊ de malo posset facere bonum. His verbis euidenter monstratur ꝙ voluntas dei eterna semp impletur de homine: etiaꝫ si faciat homo contra dei voluntatem. Sed attendendū est diligenter: quomō in superioribus dicitur fieri aliquid cōtra dei voluntatem: quod tamē non fit preter eam. ⁊ qualiter intelligenduꝫ sit illud. Quantum ad se fecerūt quod deꝰ noluit. quantuꝫ vero ad omnipotentiā dei: nulla modo id facere valuerunt. Uidētur. n. ista supioribꝰ obuiare: vbi dictum est voluntati eius nihil resistere.

Hic aperit dicens diuersis modis supra accipi dei voluntatem.

Erum vt supra diximus voluntas dei multis modis accipitˀ que diuersitas ī predictis verbis si diligenter notetur: nihil ibi cōtradictionis reperietur. Ubi enim dicit nī fieri preter dei voluntatem: etiaꝫ quod contra eius voluntatē fit: dissimiliter accepit voluntatem: ⁊ nō ipsam voluntatem que deus est: ⁊ sempiterna est. sed eius signa predictis verbis intelligi voluit. id ē ꝓhibitionem siue ꝑceptionem ⁊ permissionem.

Ex quo sensu quedaꝫ dicuntur fieri contra dei voluntatem: que tamen nō fiunt preter eius voluntatem. et ex quo sensu veꝝ sit nihil fieri cōtra eius voluntatem.

Ulta enim fiunt cōtra domini ꝑceptum vel contra ꝓhibitionem: que tamen nō fiunt ꝑter eius permissionem. Ipsiꝰ nanqꝫ permissione omnia fiunt mala: que tamen preter eius voluntatem sempiternam fiunt sicut Augustinus dicit super illū locum psalmi. Ut nō loquatur os meum opa hominum. Opera enim hominuꝫ dicit ea que mala sūt. que preter dei voluntatem fiunt: que ipe est. sed nō preter eius permissionem: que ipse nō est. Appellatur tamen ipa dei voluntas: quia deus volens sinit mala fieri. Fiunt etiam contra eius preceptionem vel prohibitionē sed nō ꝯtra eius voluntatem que ipse ē nisi dicantˀ cōtra eā fieri: qꝛ ꝑter eā fiūt

Contra eaꝫ quippe nihil fit ita: vt uelit fieri ⁊ non fiat: uel nolit fieri ⁊ fiat. qđ ibi euidenter Augustinꝰ notauit vbi ait Quantum ad ipos attinet: quod deus noluit fecerūt. Quantum vō ad oīpotentiam dei: nullo modo id facere valuerunt. ac si diceret. Fecerunt contra dei preceptum: quod appellatur uoluntas. sed nō fecerunt contra dei uoluntatem omnipotentem. quia hoc nō valuerunt illud ualuerunt. ⁊ ita per hoc ꝙ fecerūt contra dei uoluntatem id est preceptuꝫ de ipis facta est uoluntas eius. i. impleta ē uolūtas eius sempiterna: q̄ eos dā pnari uolebat. Uñ Greg⁹ sup genesim Multi voluntatē dei peragunt: vñ mutare ɔtendunt: ⁊ consilio eius resistentes obsecuntur. quia hoc eius dispositioni militat: qđ per humanū studium resultat. Hic aperte ostenditur: quia dū mali consilio ac p̄cepto dei resistunt: quod si voluntas appellatur: ea faciunt vñ volūtas eius que ipe est impletur: que dispositio vł beneplacitū vocatur. Nā vt ait Augustinus in encharidion. Quātelibꝫ sint voluntates angeloꝝ vel hominum bonoꝝ vel malorum: vel illud qđ deus est: vel aliud volentium q̄ꝫ deus: oīpotentis voluntas semp inuicta est: q̄ mala esse nūq̄ꝫ potest. que etiam dum mala irrogat iusta est. ⁊ profecto que iusta est mala nō est. Deus igitur oīpotēs siue per misericordiā cui vult misereat: siue per iudicium quē vult induret: nec iniq̄ aliquid facit: nec nisi volens quicq̄ꝫ fac ⁊ omnia quecunqꝫ vult facit.

Sūmatim perstringit sententiā predictoꝝ: addens quare deus precipit omnibus bona facere ⁊ mala vitare cum nō velit hoc impleri ab oibus.

Ex predictis liquet ꝙ volūtas dei: que ipe est semp inuicta ē nec in aliquo cassatur: sed per omnia impletur. Cōsilium vō eius atqꝫ preceptio siue prohibitio: nō ab omnibꝰ implētur: quibus proposita ⁊ data sūt neqꝫ ideo precepit omnibus bona vel ꝓhibuit mala: vel cōsuluit optima: ꝙ vellet: ab omnibus bona que precepit fieri vel mala que ꝓhibuit vitari. si enim vellet: vtiqꝫ ⁊ fierent. quia in nullo potest ab homine superari vel impediri volūtas eius. sed vt iusticiam suam hominibus ostenderet: ⁊ mali essent inexcusabiles: deniqꝫ vt boni ex obedientia gloriā mali ex inobedientia penam sortirentur sicut vtrisqꝫ ab eterno preparauit. Ea igitur que omnibus precepit vel prohibuit: a quibusdam voluit fieri vel vitari: sed nō ab omnibus. ⁊ quedam personaliter p̄cepit ⁊ in veteri ⁊ in noua lege que ab eis quibus precepit fieri voluit Ut abrahe de imolatione filii. Et i euāgelio quibusdam curatis quibus precepit ne cui dicerent.

Qꝫ aliquādo homo bona voluntate aliud vult q̄ꝫ deus. ⁊ aliquando etiā mala idem qđ deus bona voluntate vult.

Sciendum quoqꝫ est ꝙ aliquādo mala est volūtas hominis ideꝫ volentis qđ deus vult fieri. ⁊ aliquādo bona est voluntas hominis aliud volentis q̄ꝫ deus. Ubi eniꝫ bona sit hominis voluntas: oportet attendere: quid congruat ei velle: ⁊ quo fine. Tantum enī interest inter voluntatē dei ⁊ voluntatē hominis: vt in quibusdam congruat aliud deo velle: aliud homini

I

Unde Augustinus in encharidion. Ali
quando inquit bona voluntate homo
vult aliquid: quod deus non vult: bona
multo amplius multoqꝫ certius volũta
te. Nam illius mala volũtas esse nunq̄
potest: tanq̄ si bonus filius patrem ve
lit vivere: quem deꝰ bona volũtate vult
mori. ⁊ rursus fieri potest vt hoc velit
homo voluntate mala quod deus vult
bona. Velut si malꝰ filius velit mori pa
trem: velit etiam hoc deus. nempe ille
vult quod nõ vult deꝰ. iste vero id vult
quod vult ⁊ deus. ⁊ tamẽ bone dei vo
luntati pietas illius potius consonat: q̄
uis aliud volentis: q̄ huius idẽ volentis
impietas. Multum enim interest quid
velle homini: qd deo congruat: ⁊ ad quẽ
finem suam quisqꝫ referat voluntatem
vt approbetur vel improbetur. potest
enim velle bonum: quod nõ congruit ei
velle. ⁊ potest velle bonum quod con
gruit. sed qꝛ nõ refert ad finẽ rectuz: iõ
non est bona voluntas.

Qꝛ bona dei volũtas per malas ho
minũ voluntates impletur. vt in pas
sione xp̃i cõtigit. vbi quiddã factuz
est qđ deus bona ⁊ iudei mala volũ
tate voluerũt. voluerũt tamen ⁊ ali
quid: quod deus nõ voluit.

Illud quoqꝫ nõ est p̄termitten
dũ: q̄ aliquando dei voluntas
bona per voluntatẽ malã ho
minis impletur. vt in crucifixiõe xp̃i fa
ctum est: quem deus bona volũtate mo
ri voluit. Iudei vero ĩpia voluntate eũ
crucifixerũt. ⁊ volebant iudei mala vo
luntate quiddã quod deus bona volun
tate volebat. s. vt xp̃s pateret̃: ⁊ morẽt̃
sed volebant ⁊ aliqd aliud quod deꝰ nõ
volebat. s. occidere xp̃m. qđ fuit mala
actio ⁊ peccatũ. Actũ quippe iudeoꝝ
nõ voluit deus. passionez vͦo xp̃i voluit
sicut in psalmo xp̃s ad patrem ait. Tu
cognovisti sessionẽ meã. i. passionẽ meã
voluisti ⁊ approbasti. tibi. n. placuit. vo
luit itaqꝫ tota trinitas vt xp̃us pateret̃
nec tamẽ voluit vt iudei occiderent. qa
voluit penam xp̃i: sed nõ voluit culpaz
iudeoꝝ. nec tamẽ noluit. Si enĩ noluissꝫ
nec fuisset. Sed ad hoc opponitur sic.
Si voluit deus vt xp̃s pateret̃: voluit
itaqꝫ vt pateret̃ a iudeis: vel nõ. si voluit
vt nõ pateret̃ a iudeis: cũ passus sit: fcm̃
est itaqꝫ quod voluit deus nõ fieri. Si
autẽ voluit eũ pati a iudeis: ergo volu
it eũ occidi a iudeis. voluit itaqꝫ vt iu
dei occiderent eũ. Ad quod responden
tes dicimus simpl̃r eẽ concedendum: q̄
deus voluit xp̃m pati: mori. quia eius
passio bona fuit: ⁊ cã nostre salutis. Cũ
autem dr̃ volebat eũ pati uel occidi a
iudeis: hic distinguendũ est. si enim itel
ligitur sic. volebat eũ sustinere passionez
sine crucifixionẽ a iudeis illatam: veruꝫ
est sensus. Si vͦo itelligatur sic. uolebat
vt iudei occiderent eũ: falsum est. Non
enĩ uolebat deus actionẽ iudeoꝝ q̄ ma
la erat: sed volebat passionẽ bonam. ⁊
hec uoluntas p̲ malas iudeoꝝ volunta
tes impleta est. Unde Augustinꝰ in en
charidion. Deus quasdã uoluntates su
as vtiqꝫ bonas implet per maloꝝ ho
minũ voluntates malas. sicut per mali
uolos iudeos bõa uolũtate patris xp̃s
pro nobis occisus est. qđ tantum bonuz
fuit: vt apostolꝰ Petrꝰ quando id fieri
nolebat: sathanas ab ip̃o qui occisus ẽ
diceret̃. Ecce manifestuz habes magnũ
bonuz fuisse q̄ xp̃s occisus est. ⁊ hoc bo
nũ qꝛ petrꝰ nolebat: ideo redargutus ẽ

74

Utrum placuerit viris bonis q xpus pateretur et moreretur. placuit q intuitu nostre liberationis: sed nõ ipius cruciatus.

Ex quo sesu soluitur qõ q quri solet: vtrum viris sanctis placere debuerit q xps pateret vl occideret. Debuit eni eis placere intuitu nostre redẽptionis: sed nõ intuitu ipius cruciatus. Uoluerũt ergo ac vehementer cupierũt xpm mori pter liberationẽ hoīs: et impletionẽ diuine voluntatis sed nõ voluerũt delectatiõe ipius afflictionis. de eodez ergo letabantur et tristabantur. sed ob aliud gaudebant et ob aliud dolebant. volebãt igitur xpz mori p hois redẽptione: et tamẽ de morte ipius diuersis de cãis corda eorum varie mouebãtur.

Quõ sentiendũ sit de passionib[9] sanctorum: an velle: an nolle debeamus.

Si vero qritur: vtrum eodez mõ sentiendũ sit de passionib[9] sanctorum. dicimus aliquã esse differentiam inter passionẽ capitis et membrorum. xpi namq passio cã est nostre salutis: qd nõ est passio alicuius sci. Nullius enim passione redẽpti sumus nisi christi Profuerunt qdẽ non mõ eis qui passi sunt: verumetiam et aliis fidelib[9] ipsorum passiones. verũtamẽ nostra redemptio nõ sũt. Hoc eni sola passio illius potuit qui deus est et homo. Illius ergo passionem credentium pie mentes optauerũt et voluerũt fieri sicut futurũ credebant Passiones vero sanctorum possumus velle et nolle: et vtrũq bona volũtate: si rectos nobis pponamus fines. Cui enim placuit Pauli passio eo fine quia premium eius per hoc auctũ et paratũ cernebat: bonam videtur habuisse volũtatem: que voluntati eius congruebat: q cupiebat dissolui et esse cuz xpo. Qui autem voluit eum declinare passionem et effugere manus iniquorum compassione pietatis: et ille habuit bonam voluntatem. Unde Augustinus in encharidon. Bone voluntates apparebant piorum fidelium: qui nolebant apostolum Paulũ Hierusalem pergere: ne ibi pateret mala: que Agabus ppheta predixerat et tamen hoc illum deus pati volebat p annuncianda fide xpi: exercens martires christi. neq ipse bonam volũtatem suam impleuit: per xpianorum volũtates bonas: sed per iudeorum malas. et ad eum potius pertinebãt qui nolebãt quod volebat: q illi per quos volentes factum est quod volebat. quia idipsum mala voluntate fecerũt: quod deus bona voluntate voluit. Ita et in passione xpi factum est. quod enim deus voluit: hoc idem Judas: iudeus: et dyabolus. sed illi mala voluntate: deus vero bona voluntate: scilicet vt Christus moreret Uerũtamen illi actum voluerunt: quez deus non voluit.

Hic finitur prim[9] liber de misterio trinitatis.

Incipit liber secundus de rerū crea/
tione ⁊ formatiõe corporaliū ⁊ spiri
tualiū ⁊ aliis pluribus eis ꝑtinētib⁹.

Ue ad mysteriū diuine vni
tatis atq; trinitatis licȝ ex
parte cognoscēdū ꝑtinere
noscunt: ꝙtum valuim⁹ di
ligenter executi sumus: nunc ad conside
rationem craturarum transeamus.

Incipit tabula secūdi libri

I

An ex fine oēs actus pensari debeāt.

Et ex quo affectu vl' fine oēs sint boni vel mali.

An ōis intentio ⁊ actio infidelium sit mala.

Quibus modis dicatur bonū.

Quomō intelligendū sit illud peccatuʒ a deo est voluntariū.

Et illud nusq̄ nisi ī volūtate peccatū ē.

Et recte nō nisi volūtate peccatur.

Q' mala voluntas est volūtariū pctm̄.

An volūtas mala ⁊ actio in eodeʒ ⁊ circa idē sint vnū pctm̄ vel plura.

Si peccatū ab aliquo cōmissū in eo sit quousq; peniteat.

Quibus modis accipit̄ reatus.

De modis peccatorū.

Quo differāt delictū ⁊ peccatū.

De septem principalibus vitiis.

De superbia.

Quomō superbia dicat̄ radix omnium malorum ⁊ cupiditas cum sup̄bia.

Quādo sit cupiditas.

De peccato in spiritū sanctū.

De potentia peccandi: an sit homini vl' diabolo a deo.

An aliquando resistendum sit pctāti.

Unum esse rerū principiū ostēdit nō plura: vt quidam putauerūt.

Creationē rerum insinuās scriptura: deū esse creatorem initiumq; tempis atq; oīuʒ visibiliū vel inuisibiliū creaturarum: in primordio' sui ostendit dicens. In principio creauit deus celū ⁊ terrā. His eteni verbis Moyses spū dei afflatus: in vno principio a deo creatore mūdū factū refert: elidens errorē quorundam plura sine principio fuisse p̄ncipia opinātiū. Plato nanq; tria initia fuisse existimauit: deū. s. ⁊ exemplar: ⁊ materiā. ⁊ ipsa increata, sine principio: ⁊ deū quasi artificē nō creatorē. Creator eteni est qui de nihilo aliq̄ facit. ⁊ creare p̄prie est de nihilo aliquid facere. facē vō nō ē nō modo de nihilo aliqd opari: sʒ etiā de materia. Unde ⁊ hō vel angelus dicit̄ aliqua facere. sed non creare. Uocaturq; factor siue artifex: sed nō creator. hoc eni nomē soli deo p̄prie ɔgruit qui ⁊ de nihilo quedā: ⁊ de aliquo aliq̄ facit. Ipe est ergo creator ⁊ opifex ⁊ factor: sed creatoris nom̄ sibi p̄prie retinuit: alia vō noīa etiā creaturis cōmunicauit. In scripturis tamē sepe creator accipit̄ tanq̄ factor: ⁊ creare sicut facē sine distinctiōe significationis.

Q' hec verba. s. facere ⁊ agere non dicunt̄ de deo s̄m eam rationeʒ qua dicunt̄ de creaturis.

Uerūtamē sciendū est hec v̄ba. s. creare: facere: ⁊ agere ⁊ alia huiusmodi de deo nō posse dici s̄m eam rōnem qua dicūt̄ d̄ creaturi. Quippe cum dicimus euʒ aliqd facere non aliquem in operando motū illi intelligimus inesse: vel aliquā in laborando passionem: sicut nobis solet accidere sed eius sempit̄ne voluntatis nouū aliquē significamus effectū. i. eterna ei' voluntate aliquid nouiter existere. Cuʒ g° dicitur aliquid facere: tale est acsi dicat̄ iuxta eius voluntatē vel per eius volūtatem aliquid nouiter cōtingere vel eē vt in ipso nihil noui contingat. Sʒ nouū aliquid sicut in eius eterna volūtate fuerat: fiat sine aliqua sui motione vel mutatione. Nos vō operando mutari

dicimur qa mouemur. Nō eni sine mo/
tu aliquid facimus. De⁹ ergo facere vel
agē aliqd dicit: qa causa est oīuꝫ reruꝫ
nouiter existentiū: dū eius volūtate res
noue esse incipiūt: q̄ ante nō erant absq̃
ipsius agitatōe: ut actus ꝓprie dici nō
queat: cum videlicet actus oīs in motu
consistat. In deo aūt motus nullus est.
Sicut ergo ex calore solis aliqua fieri
contingit: nulla tamē in ipso vel in eius
calore facta motione vl' mutatione. Ita
ex dei voluntate noua habēt eē sine mu
tatione auctoris qui est vnū ꝛ solū prin
cipium omniū. Aristoteles vō duo pn/
cipia dixit. s. materiā ꝛ spēm: ꝛ tercium
opatoriū dictū. mundū quoq̃ semp eē
ꝛ fuisse.

¶ Qd catholicū est docet.

Hrū g° ꝛ siliū errorē spūs scūs
euacuās veritatisq̃ disciplinā
tradens deum in principio tē/
porū mūdū creasse: ꝛ ante tempora eter
naliter extitisse significat ipsius eternita
tem ꝛ omnipotētiā cōmēdans. Cui vo
luisse facere est. qa vt prediximus ex ei⁹
voluntate ꝛ bonitate res noue existunt.

¶ Credamus igit rerū creataꝝ celestium
vel terrestriū: visibiliū vl' inuisibiliū cāꝫ
nō esse nisi bonitatē creatoris qui est de⁹
vnus ꝛ verus. Cuius tanta est bonitas
vt sūme bonus beatitudinis sue q̄ eter
naliter beatus est: alios velit esse partici
pes: quā vidit ꝛ coīcari posse: ꝛ minui oī
no non posse. Illud ideꝫ igitur bonum
qd ipse erat: ꝛ quo beatus erat: sola bo
nitate ꝛ nō necessitate aliis coīcare vo/
luit. qa sūme boni erat prodesse velle: ꝛ
oīpotētissimi noceri nō posse.

¶ Quare rōnalis creatura facta sit.

Et quia nō valet eius btitudi/
nis pticeps existere aliquis nisi
p intelligētiā: q̄ quanto magis
intelligit tanto plenius habet: fecit de⁹
rationalē creaturā que sūmū bonū in/
telligeret: ꝛ intelligēdo amaret: ꝛ amā
do possideret ac possidendo frueretur.
Eamq̃ hoc modo distinxit vt pars in
sui puritate pmaneret: nec corpori vni/
retur. s. angeli pars corpori vniretur
s. anime. Distincta ē itaq̃ rōnalis crea
tura in incorporeā ꝛ corporeā. Et incor
porea qdē angel⁹: corporea vō hō voca
tur ex anima rōnali ꝛ carne subsistens.
Conditio ergo rōnalis creature pmam
causam habuit dei bonitatem.

¶ Quare creatus sit homo vel āgel⁹.

Ideoq̃ si querit quare creat⁹
sit homo vl' angelus: breui ser
mone responderi pōt ꝓpter
bonitatem eius. Unde Aug. in libro de
doctrina xpiana: qa bonus est deus su/
mus: ꝛ inq̄tū sumus boni sumus.

¶ Ad quid creata sit rōnalis creatura.

Et si querit ad quid creata sit
rationalis creatura: respon/
detur ad laudandū deum: ad
seruiendū ei: ad fruendū eo: in quib⁹ p/
ficit ipsa: nō deus. Deus eni pfect⁹ ꝛ sū/
ma bonitate plenus: nec augeri potest
nec minui. Qd ergo rōnalis creatura fa
cta est a deo: referendū est ad creatori
bonitatē: ꝛ ad creature vtilitatē.

¶ Breuissima responsio cum queritur
q̄re vl' ad qd facta sit rōalis creat̄a.

Cum ergo queritur quare vel
ad qd facta sit rōnalis crea/
tura: breuissime responderi
pōt ꝓpter dei bonitatē ꝛ suā vtilitatē.
Utile nēpe ipsi est seruire deo ꝛ frui eo
Factus ergo angelus siue homo ꝓpter
deū dicit esse. non quia creator deus ꝛ
sūme beat⁹: alterutrius indiguerit offi
cio: qui bonorū nostroꝝ nō eget: sꝫ vbi
seruiret ei ac frueretur eo: cui seruire

regnare ē. In hoc enī ꝑficit seruiens: nō
ille cui seruitur.

¶ Sicut factus est homo vt deo ser/
uiret: sic mundus vt seruiret hoī.

Et sicut fact⁹ est hō ꝓpter deū
i. vt ei seruiret: ita mund⁹ fa/
ctus est propter hoīem vt ei
seruiret. Positus est ergo homo in me
dio vt ⁊ ei seruiret̄ ⁊ ipse seruiret: vt ac
ciperet vtrimqꝫ: ⁊ refflueret totū ad bo
num hoīs: ⁊ qđ accepit obsequiū: ⁊ qđ
impendit. Ita enī voluit de⁹ sibi ab ho
mine seruiri: vt ea seruitute nō deus: sꝫ
homo seruiēs iuuaret̄. Et voluit vt mū
dus seruiret hoī: ⁊ exinde similiter iu/
uaretur homo. Totū igit̄ bonū homis
erat: ⁊ qđ factū est ꝓpter ipsū: ⁊ ꝓpter
qđ factus est ipse. Oīa enī vt ait aplus
nostra sūt. s. ⁊ supiora ⁊ equalia ⁊ īferio
ra. Supiora qdem nostra sūt. s. ad per
fruenduꝫ: vt deus trinitas. Equalia ad
cōuiuēdum. s. angeli: qui etsi modo no/
bis sint supiores: in futuro erunt eq̄les
qui ⁊ modo nr̄i sūt: qa ad vsum nobis
sunt. Sicut res dominoꝝ dicūt̄ esse fa/
muloꝝ. nō dominio: sꝫ qa sūt ad vsum
eoꝝ. Ipsiqꝫ angeli in quibusdā scriptu
re locis nobis seruire dicūt̄: dum ꝓpter
nos in ministeriū mittunt̄.

¶ Qđ nō aliqñ dicit̄ i scriptura homo
fact⁹ ē propter repationem angelici
casus.

De hoīe quoqꝫ in scriptura in/
terdū repitur ꝙ factus sit ꝓ
pter reparationē angelice rui
ne. qđ nō ita est intelligendū quasi non
fuisset homo factus si nō peccasset an/
gelus: sed quia inter alias causas pre/
cipuas hec etiā nōnulla extitit. Nostra
igit̄ sunt supiora ⁊ equalia. nr̄a etiaꝫ sūt
inferiora: qa ad seruiendū nobis facta.

¶ Quare ita sit homo institutus. s. vt
aīa sit vnita corpori.

Solet etiā queri cū maioris di
gnitatis esse videāt̄ aīa si absqꝫ
corpe permansisset: cur vnita
sit corpori? Ad qđ primo dici pōt: quia
deus voluit. ⁊ voluntatis eius causa q̄/
renda nō est. Secundo autē dici potest
qa ideo deus voluit eam corpori vniri
vt in humana conditione ostēderet no
uū exemplū beate vnionis: que est inter
deum ⁊ spiritū. i qua diligit̄ ex toto cor
de: ⁊ videtur facie ad faciē. Putaret enī
creatura se non posse vniri creatori suo
tanta ꝓpinqtate: vt eum tota mente di
ligeret ⁊ cognosceret: nisi videret spm̄ q
est excellentissima creatura tam infime
i. carni que de terra est in tanta dilecti/
one vniri: vt non valeat artari ad hoc
vt velit eam relinquere: sicut aplus ostē
dit dicens. Nolum⁹ corpore expoliari
sed superuestiri. p qđ ostendit̄ spm̄ crea
tum spiritui increato ineffabili amore
vniri. Pro exemplo igitur future socie
tatis que inter deū ⁊ spm̄ rōnalē in glo
rificatione eiusdē pficienda erat: aīam
corporeis indumentis ⁊ terrenis man/
sionibus copulauit. luteamqꝫ materiaꝫ
fecit ad vite sensū vegetare: vt sciret hō
quia si potuit deus tā disparē naturaꝫ
corpis ⁊ anime in federationē vnam ⁊ i
amicitiā tantā cōiungere: nequaꝙ̄ ei i/
possibile futurū: rōnalis creature humi
litatem: licꝫ longe inferiorē: ad sue glīe
participationē sublimare. Quia ergo ꝓ
exemplo rōnalis spūs i parte vsqꝫ ad
cōsortiū terreni corpis humiliatus est:
ne forte in hoc nimis depressus videāt̄
addidit dei prouidentia: vt postmoduꝫ
cum eodē corpe glorificato ad cōsortiū
illorū qui i sua pstiterant puritate sub
limaretur. Ut qđ minus ex dispositiōe
creatori sui acceperat odit⁹: postmodū

ꝑ gratiā eiuſdem acciperet glorificatus ſic ergo conditor deus rōnales ſpūs varia ſorte pro arbitrio voluntatis ſue diſponēs: illis quos in ſua puritate reliquerat: ſurſū in celo māſionē: illis vō quos corporibus terrenis ſociauerat: deorſuz in terra habitationē cōſtituit: vtriſqȝ regulam ꝓponēs obedientie: quatenus ⁊ illi ab eo vbi erāt nō caderēt : ⁊ iſti ab eo vbi erant ad id vbi nō erant aſcenderent. Fecit itaqȝ deus hoiem ex duplici ſubſtātia: corpus de terra fingens: aīam vō de nihilo faciēs. Jō aūt vnite ſūt aīe corporibus: vt in eis deo famulātes maiorem mereanť coronam.

¶ Poſt ſacramētū trinitatis de creatura triptita eſt agendū: ⁊ prius de digniori .i. angelica.

Ex premiſſis apparet rōnalez creaturā in angelicā ⁊ humanam fuiſſe diſtinctā. quarum alťa eſt tota ſpūalis .i. angelica: alťa vō ex pte ſpūalis ⁊ ex parte corporalis .i. humana. Cū itaqȝ de his tractandū ſit .ſ. de ſpūali ⁊ corpali creatura: ⁊ de rōnali ⁊ de nō rōnali: primo de rōnali ⁊ ſpirituali .i. de angelis agendū videť: vt a contuitu creatoris ad cognitionē creature dignioris ratio noſtra intēdat. De inde ad cōſiderationē corporee taz illiꝰ que eſt rōnalis ꝙ illius que nō eſt rōnalꝭ deſcendat: vt trinitatis icreate ſacramētum tripartite creature eiqȝ cōcretoruz atqȝ contingentiū ſequať documētum.

¶ Que cōſideranda ſunt de angelis.

De angelica itaqȝ natura hec ꝓmo cōſideranda ſunt: qñ creata fuerit: ⁊ vbi ⁊ qlis facta ſit dū primo cōdereť. Deinde qualis effecta auerſione quorūdam ⁊ conuerſione quorundā. De excellentia quoqȝ ⁊ ordinibus: ⁊ donoȝ differentia: ⁊ de officiiſ ac noibus: aliiſqȝ pluribus aliqua dicenda ſunt.

¶ Quando facti ſūt angeli: prius dicit in quo videnť ſibi obuiare auctoritates.

Quedam auctoritates innuere videnť ꝙ ante omnem creaturā creati ſunt angeli. Unde illud. Primo oīuz creata eſt ſapientia: qꝺ intelligiť de āgelica natura: q̄ in ſcriptura ſepe vita ſapīa ⁊ lux diciť. Nam ſapīa illa que deus eſt creata nō eſt. filiꝰ eni ſapīa patris ē genita: non facta nec creata. ⁊ tota trinitas vna ſapīa ē que nō facta nec creata eſt: nec genita nec ꝓcedens. De angelica ergo vita illud accipiendū eſt: de qua dicit ſcriptura qñ facta eſt .ſ. primo omniū. Sed rurſus alia ſcriptura dicit. In principio creauit deꝰ celū ⁊ terrā. Et in ꝓpħa. Initio tu dñē terram fundaſti. ⁊. o. m. t. ſ. c. Et videť q̄dam contrarietas oriri ex aſſertiōibꝰ iſtis. Nam ſi primo oīuz creata ē ſapīa oīa poſt ipſam facta videnť. ⁊ ita poſt ipſam facta videnť celuz ⁊ terra: ⁊ ipſa facta ante celū ⁊ terrā. Iteȝ ſi in principio creauit deus celum ⁊ terraz: nihil factū eſt ante celū ⁊ terraz. ergo nec ipſa ſapīa facta eſt ante celum ⁊ terrā. Cum ergo hec contraria videanť: nec in diuina ſcriptura fas ſit ſentire aliquid eē cōtrarietatis: requiramus intelligentiam veritatis.

¶ Quid ſit tenendū docet ꝑmiſſas auctoritates determinans.

Videtur itaqȝ hoc eſſe tenendū ꝙ ſimul creata eſt ſpiritualis creatura .i. angelica ⁊ corpalꝭ. Scđm quod pōt accipi illud Salomonis. Qui viuit in eternū creauit omnia ſimul .i. ſpūalem ⁊ corporalem naturam ⁊ ita nō prius tempore creati ſunt āgeli

ꝙ illa corporalis materia quattuor elementorū: ⁊ tamē primo omniū creata est sapiā. qa etsi tempore non precedit: precedit tamē dignitate.

Q: simul creata fuerit corpalis ⁊ spiritualis creatura.

Quod antē simul creata fuerit spūalis corporalisq̄ creatura Augꝰ. sup Genesim aperte ostēdit dicens. Per celum ⁊ terrā spūalem corporalēq̄ creaturā intelligi. ⁊ hec creata in principio .s. tpis. vel in principio: qa p̄mo facta sunt.

Q: nihil factū ē ante celū ⁊ terram nec etiā tēpus. cū tēpore enī creata sunt: sed nō ex tpe.

Ante ea enī nihil factū est: nec etiā tempus factū est ante spiritualē .s. āgelicā naturā: ⁊ añ corpalem .s. materiā illam quattuor elementorū confusam. Illa enī cum tēpore creata sūt. nec ex tempore nec in tēpore sicut nec tempus in tēpore creatum est qa nō fuit tēpus anteq̄ esset celū ⁊ terra Unde Augꝰ. in libro de trinitate dicit q̄ deus fuit dominꝰ anq̄ eēt tēpꝰ: ⁊ non in tpe cepit esse dominus. qa dominus fuit tpis quādo eē cepit tēpus. nec vtiq̄ tempus cepit esse i tempore: qa nō erat tempꝰ anteq̄ inciperet tempꝰ.

Q: simul cū tēpore ⁊ cum mundo cepit corpalis ⁊ spūalis creatura.

Simul ergo cum tēpe facta est corpalis ⁊ spūalis creatura: ⁊ simul cū mūndo. nec fuit ante angelica creatura q̄ mundus. quia vt Augꝰ. ait. Nulla creatura est ante secula sed a seculis cum quibus cepit. Hieronimus tamē sup eplam ad Titū aliud videt̄ sentire dicens. sex milia necdum nostri tempis iplent̄ annoꝝ: ⁊ quantas prius eternitates: quāta tempora: quātas seculoꝝ origines fuisse arbitrandū est: in quibus angeli troni: dominatōes ceteriq̄ ordines seruirent deo absq̄ tēporū vicibus atq̄ mensuris: ⁊ deo iubente substiterūt. His verbis qdam adherentes dixerūt cū mūdo cepisse tempus seculare: sed ante mundū extitisse tempus eternū sine mutabilitate. ⁊ i eo īmutabiliter ⁊ intēporaliter astruūt angelos deo iubente substitisse eiq̄ seruisse Nos aūt qd prius dictum est ꝑ captu intelligentie nostre magis approbamus: salua tamē reuerentia secretorū in qbus nihil temere asserēdū est. ⁊ illud Hiero. dixisse nō ita sentiendo: sed alioꝝ opinionem referendo arbitramur.

Ubi angeli mox. x. creati fuerunt: in empirreo .s. qd statim vt factum angelis fuit repletum.

Iam ostensū ē quando creata fuerit angelica natura. nec attendendū est vbi facta fuerit. Testimoniis quarundā auctoritatū euidenter monstrat̄: angelos ante casū fuisse in celo: ⁊ inde corruisse quosdam propter supbiā: alios vero qui nō peccauerunt illic perstitisse. Unde dñs in euangelio ait. Videbā sathanā sicut fulgur cadentem d celo. Nec appellatur hic celum firmamētū qd secūda die factū est sed celum splēdidū qd dicitur empirreū .i. igneum a splendore: nō a calore. quod statim factū angelis est repletum: qd ē supra firmamētū. ⁊ illud empirreū quidam expositorū sacre scripture nomine celi intelligi volunt: vbi scriptura dicit: In principio creauit deus celum ⁊ terā Celum inquit strabus nō visibile firma

mentuȝ hic appellat: sed empirreum .i. igneū vel intellectuale: quod non ab ardore sed a splendore dicitur. qđ statim factum repletum est angelis. Unde cuȝ me laudarēt astra matutina ꝛc. De hꝰ quoqȝ Beda ita ait. Hoc supius celum qđ a volubilitate mūdi secretuȝ ē: mox vt creatum est sanctis angelis impletū est: quos in principio cū celo ⁊ terra cōditos testatur dominus: dicēs. vbi eras cū me laudarent astra matutina ⁊ iubilarent oēs filii dei. Astra matutina ⁊ filios dei eosdem angelos vocat. Celum enim in quo posita sunt luminaria non in principio: sed secunda die factum est. Ex his liquet ꝙ in empirreo omnes angeli fuerūt ante quorundam ruinam. simulqȝ creati sunt āgeli cum celo empirreo: ⁊ cū īformi materia oīuȝ corpaliū.

Qꝛ simul creata est visibiliū reꝝ materia ⁊ inuisibiliū natura: ⁊ vtraqȝ īformis ẜm aliquid: ⁊ formata scđm aliquid.

Simul ergo visibilium rerum mā ⁊ inuisibiliū nā ꝯdita ē: ⁊ vtraqȝ informis fuit ẜm aliqđ: ⁊ formata ẜȝ aliquid. sicut enī corporaliū materia confusa ⁊ permixta que scđm grecos chaos dicta est ī illo exordio cōditionis primarie: ⁊ formā confusionis habuit: ⁊ non habuit formam distinctionis ⁊ discretionis: donec postea formaretur atqȝ distinctas reciperet species: ita spiritualis ⁊ angelica natura in sua conditione ẜm nature sue habitum formata fuit. ⁊ tamē illam quā postea per amorem ⁊ conuersionem ad creatorem suum acceptura erat formā non habuit sed erat informis sine illa. Unde Augꝰ. multipliciter exponens premissa verba Genesis. In principio creauit deus celū ⁊ terrā ꝛc. Per celum dicit intelligi informē naturā spūalis vite: sicut in se pōt existere: non conuersa ad creatorem in quo formaṫ. p terram corporalem materiam sine omni qualitate q̄ apparet ī materia formata.

Quomō dicat Lucifer ẜm Ysaiam ascēdam in celum ⁊ cetera: cum esset in celo.

Hic queri solet ī celo empirreo fuerunt angeli ꝙ statim facti sūt: quomō vt legiṫ in Ysaia. dicit lucifer: ascendaȝ in celum: ⁊ ex. so. m. ⁊ e. similis altissimo. Sed ibi celum vocat dei celsitudinem cui parificari volebat. Et est tale: ascendā in celum. i. ad equalitatē dei.

Quales facti fuerit āgeli: q̄ttuor eiꝰ attributa sūt ī ipō īitio sue ꝯditōis.

Ecce ostensum est vbi fuerunt angeli mox vt creati sūt: nūc consequens est inuestigare q̄les facti fuerūt in ipso primordio sue cōditionis. Et quattuor quidem angelis videntur esse attributa in īitio subsistētie sue. s. essentia simplex. i. indiuisibilis ⁊ īmaterialis: ⁊ discretio personalis: ⁊ per rationem naturaliter insitam: intelligentia memoria ⁊ voluntas siue dilectio. liberum quoqȝ arbitriū. i. libera inclinande voluntatis siue ad bonū siue ad malum facultas. Poterat enim per liberū arbitriū sine violentia ⁊ coactione ad vtrumlibet propria voluntate flecti.

An omnes fuerunt equales angeli in tribus. s. in essentia: in sapientia: in libertate arbitrii.

Hic cōsiderādū est vtrū in substantia spūali ⁊ sapia rōnali .i. itellectu: ⁊ libertate arbitrii

que oībus inerant: oēs equales fuerint.
Ut sit prima consideratio de substantia
secunda de forma: tercia de ptāte. Per/
sona quippe substātia est: sapiā forma:
arbitriū potestas. ⁊ ad substātiā qdem
ptinet nature subtilitas: ad formaȝ vͦo
intelligentie pspicacitas: ⁊ ad potestatē
voluntatis rōnalis habilitas.

Hic dicit ꝙ differentes fuerūt in illꝭ.

Ille igitur eēntie rōnales que
psone erant: ⁊ spūs erant: na/
turaqȝ simplices: ac vita īmor
tales: differentē eēntie tenuitatē ⁊ diffe
rentē sapie pspicacitatē atqȝ differentē
arbitrii habilitatē eē habuisse itelligūt
sicut in corporibus nō nulla differentia
est ẜm essentiā ac formā ⁊ pondus. Que
dam enim aliis meliorē ⁊ digniorē eēn
tiam ⁊ formā habēt. ⁊ alia aliis leuiora
atqȝ agiliora sunt. Ad hunc ergo modū
credendū est illas spūales naturas con/
uenientes sue puritati ⁊ excellētie: ⁊ in es
sentia ⁊ in forma ⁊ in facultate differē/
tias accepisse in exordio sue conditionis
quibus aliis supiores: alii inferiores dei
sapiā constituerentur: aliis maiora: aliis
minora dona prestantis. Ut q tūc p na/
turalia bona aliis excellebant: ipsi etiaȝ
post p munera gratie eisdem precessent.
Qui eni natura magis subtiles ⁊ sapiā
amplius pspicaces creati sunt: hii etiaȝ
maioribus gratie muneribus pditi sūt
⁊ dignitate excellētiores aliis constituti.
Qui vͦo natura minus subtiles ⁊ sapiā
minus pspicaces cōditi sūt: minora grē
dona habuerunt: inferioresqȝ constituti
sunt: sapientia dei equo moderamine cū
cta ordinantis.

Scdm qd ꝯsideranda est differētia
facultatis arbitrii: ꝙ nec minor te/
nuitas nature infirmitatē: nec mior
cognitio sapie ignorantiam: nec infe
rior libertas necessitatē inducit.

In ipsa facultate arbitrii diffe
rentia eiā aduertenda est scdm
differentē nature virtutem: ⁊
differentem cognitionis ⁊ intelligentie
vim. Et sicut differens vigor ⁊ subtili/
tas nature infirmitatē nō adducit: mi/
norqȝ cognitio sapie ignorantiā nō inge
rit: sic libertas inferior nullam arbitrio
necessitatis voluntatē imponit.

Que coīa ⁊ equalia habuerūt āgeli.

Et sicut in predictis angeli dif
ferebāt: ita ⁊ quedā cōmunia
⁊ equalia habebāt. Qꝛ spiritꝰ
erant: ꝙ idissolubiles ⁊ īmortales erāt
cōmune oībus ⁊ equale erat. In subtili
tate vͦo eēntie ⁊ intelligētia sapie ⁊ liber
tate voluntatis differētes erāt. Has dis
cretiones intelligibiles iuisibiliū natura
rarū ille solus comprehendere potuit ⁊
ponderare: qui cuncta fecit in pondere
numero ⁊ mensura.

An boni vel mali iusti vel iniusti crea
ti sūt angeli: ⁊ an aliqua mora fuerit
inter creationē ⁊ lapsū.

Illud quoqȝ inuestigatione di
gnū videt: qđ ⁊ a pluribꝰ q̄ri
solet: vtrū boni vel mali: iusti
vel iniusti creati sunt angeli. ⁊ an aliqua
mora fuerit inter creationeȝ ⁊ lapsum:
vel sine mora in ipso creationis exordio
ceciderunt.

Opinio quorūdā dicētiū angelos in
malicia creatos: ⁊ sine oī mora ruisse.

Putauerūt eni qdā āgelos qui
ceciderūt creatos eē malos ⁊
nō libero arbitrio in maliciā
declinasse: sed in malicia a deo factos eē
nec aliquā fuisse morā inter creationē ⁊
lapsū: sed ab initio apostatasse: alios vͦo
creatos fuisse plene beatos. qui opinio
nē suā muniūt auctoritate Augꝰ. super
Genesim ita dicentꝭ. Nō frustra puta/
ri potest ab initio temporis diabolum

cecidisse: nec cū sanctis angelis pacatū aliqn̄ vixisse ꝛ beatū: sed mox apostatas se. Vn̄ dn̄s ait. Ille homicida erat ab initio: ꝛ in veritate nō stetit. vt itelligamus qa in veritate non stetit exquo creatus est: q staret si stare voluisset. Idē i eodē Non frustra inquit putandū est ab initio temporis vel cōditionis sue diabolū cecidisse: ꝛ nunq̄ in veritate stetisse. Vn̄ quidā in hāc maliciā libero arbitrio nō esse flexū: sed in hac cūuis a deo putant esse creatū. ꝫ illud beati Job. hoc etiaꝫ ingt initiū figmenti dei: quod fecit deus vt illudatur ei ab angelis eius. Et pphā ait. Draco iste quē formauit ad illudendū ei tanq̄ primo factus sit malus ꝛ inuidus diabolus nō voluntate deprauatus. His aliisq; testimoniis vtunt qui dicūt angelos qui ceciderūt creatos fuisse malos ꝛ sine mora corruisse. Eos vō q perstiterūt pfectos ꝛ beatos esse creatos: astruūt auctoritate Aug. qui sup Genesim dicit per celū significari creaturam spūalē: que ab exordio quo facta est ꝛ pfecta ꝛ beata est semp.

Alioꝝ sniā pbabilis qui dicunt oēs angelos creatos eē bonos: ꝛ aliquā fuisse morulaꝫ iter creationē ꝛ casū.

Aliis aūt videtur oēs angelos creatos esse bonos: ꝛ in ipso creationis primordio bonos extitisse. i. sine vitio: iustosq; fuisse. i. innocentes: sed nō iustos. i. virtutū exercitiū habentes. Nōduꝫ eni prediti erant virtutibus que statibus apposite fuerūt in cōfirmatione p grām. Aliis vō p liberū arbitriū supbientibus: ꝛ ideo cadentibus: aliquā etiā fuisse morulā aiūt int creationē ꝛ lapsū vel cōfirmationē. ꝛ in illa breuitate tpis oēs boni erāt. nō qui dem p vsū liberi arbitrii: sed p creationis beneficiū. ꝛ tales erāt qui stare poterāt. i. nō cadere p bona creatiōis: ꝛ cadere p liberū arbitriū. Poterāt eni peccare ꝛ nō peccare: sed nō poterāt pficē ad meritū vite nisi gratia supadderet. que addita est qbusdā in cōfirmatione Et ad hoc cōfirmandū vtunt testionio Aug. qui sup Genesim dicit angelicam naturā pmo informē creatā: ꝛ celū dictā. postea formatā ꝛ lucē appellatā: qn̄ ad creatorē est cōuersa: pfecta dilectōe ei inherēs. Vn̄ prius dictū ē. In pncipio creauit deus celū ꝛ terrā: ꝛ postea subditū dixit deus. Fiat lux: ꝛ facta est lux. qa pmo agit de creatione spūalis nature informis: postea de formatiōe eiusdē Ratio quoq; obuiat illis qui dicūt angelos creatos fuisse malos. Nō eni potuit creator optimus auctor mali esse. ꝛ ideo totū bonū erat qd ex ipso ill erat ꝛ totū bonū erat: qm̄ ex ipso totū erat. Hoc mō pbat q boni erāt oēs angeli quādo pmo facti sūt: ꝫ ea bōitate quā natura incipiēs accepat.

Probationē Aug. cōtra illos iducit q dicunt āgelos factos malos: ꝛ verba Job determinat que illi p se inducebant.

Ideoq; Aug. extermians opinionē eoꝝ qui āglos creatos fuisse malos putant: auctoritate ꝛ rōne pbat bonos fuisse creatos ꝛ vba premissa beati Job que illi pro se inducebāt: quō sint intelligenda apit ita dicens sup Genesim. Omnia inquit fecit deus valde bona. Naturā igit angeloꝝ bonā fecit. Et quia iniustū est vt nullo merito hoc i aliquo deus damnet qd creauit: non naturā sed voluntatem malam puniendam esse credenduꝫ est. Nec eius naturā esse significatam cum dr̄ hoc ē initiū figmēti dei ꝛc. sed corpus aereū qd tali volūtati aptauit deus: vl ipaꝫ

ordinationē dei: in qua eum etiā inuitū fecit vtilem bonis. uel ipsius angeli fa/cturam: qa etsi deus p̄sciret voluntate malum futurū: fecit tamē euz prouidēs quāta de illo sua bonitate esset factur⁹. Figmētū ergo dei dicit̄. qa cū sciret euz deus voluntate malū futuruz vt bonis noceret: creauit tamē illū vt de illo bo/nis ꝓdesset. hoc aūt fecit vt illudatur ei. Illudit̄ eni ei cum sanctis ꝓficit tēpta/tio eius: sicut ⁊ mali hoīes quos de⁹ ma los futuros p̄uidens: creauit tamen ad sāctoꝝ vtilitatē. Illudūt̄ cum prestatur sanctis eoꝝ tēptatione profect⁹. sed ip̄e dicit̄ initiū: qa precedit ātiquitate ⁊ p̄n cipatu malicie. Hec aūt illusio fit angel' malis ⁊ hoībus p angelos sanctos. qa subdit eis angelos malos ⁊ hoīes ma/los: vt nō q̄tuz nitunt̄: sed q̄tū sinūtur possint. Ecce aperte ostendit qualiter p̄ dicta v̄ba Iob intelligenda sint: ⁊ ange licam naturā bonā creataz asseruit.

Quō intelligenda sint v̄ba dn̄i p̄mis/sa differit euidenter tradens ange/los esse creatos bonos: ⁊ post crea/tionem cecidisse.

Einde qualiter verba domini q̄ supra posuit accipienda sint aperit: vbi etiā sua ⁊ que p̄di xit verba determiat euidenter docēs an gelos fuisse creatos bonos: ⁊ p⁹ creatio nem interposita aliqua morula cecidisse ita inquiens. Q̄ putat̄ diabolus nunq̄ in veritate stetisse: nūq̄ beatā vitā du/xisse: sed ab initio cecidisse nō sic accipiē dum est: vt malus a bono deo creatus esse putet̄. qa ab initio nō cecidisse dicet̄ Nō eni cecidit si talis. i. malus factus ē. a quo eni caderet? factus ergo p̄us sta/tim a veritate se auertit ꝓpria p̄tāte de lectatus: beateq̄ vite dulcedinē nō gu/stauit: quam acceptam non fastidiuit: sed nolendo amisit. Qui ergo casus p̄/scius esse nō potuit: quia sapia fructus est pietatis. Continuo aūt vt factus est cecidit. nō ab eo qd̄ accepit: sed qd̄ acci peret si deo subdi voluisset. Ecce hic ap te declarat angelos bonos esse creatos ⁊ post creationē cecidisse: ⁊ fuit ibi aliq̄ morula licet breuissima. Qd̄ Origenes cōfirmat sup Ezechielē: dicēs. Serpēs hostis cōtrarius veritati: nō tamē a p̄n cipio neq̄ stati sup pectus ⁊ ventrē suū ambulauit. sicut Adam ⁊ Eua nō stati peccauerūt: ita ⁊ serpens aliqn̄ nō ser/pens cū in paradiso deliciarū moraret̄. De⁹ eni maliciā nō fecit. Ecce h̄ apte dic̄ post creationē interposita morula ceci/disse. Ideoq̄ illa v̄ba sic accipienda vi/dent̄: homicida erat ab initio vel men/dax. i. statim post initiū quādo sibi dei equalitatē ꝓmisit ⁊ seipsuz occidit: qui homo dicit̄ in euāgelio: nec in veritate stetit. qa in ea nō fuit: sed ab initio tem poris. i. statim post initiū t̄pis apostata uit. Potest etiā sic accipi illud. Ab iitio homicida fuit vel mendax. i. ex quo hō fuit cōditus quē p inuidiā in mortē p̄e cipitauit ⁊ fallacit̄ seduxit. Ex p̄dictis igitur liquet oēs angelos bonos eē cre atos: ⁊ post creationē quosdā cecidisse a bono: qd̄ habuissent si p̄stitissent.

Q̄ triplex fuit in angelis sapia ante casū vel confirmationē.

Ic queri solet quā sapiam ha buerint ante casum vel cōfir/mationē. Erat in eis natural' cognitio triplex: q̄ sciebāt ꝙ facti erant ⁊ a quo facti erāt: ⁊ cuz quo facti erāt Et habebāt aliquā boni ⁊ mali noticiā intelligentes quid appetendū vel respuē dum illis foret.

An aliquā dei habuerint dilectionez vel sui inuicem.

Olet etiã queri vtrũ aliquaȝ dei vel sui inuicẽ dilectionẽ habuerint. Ad qđ dici põt .q̃m naturalẽ habebãt dilectionẽ: vt memoriam intellectũ ⁊ ingeniũ: qua deũ ⁊ se aliquatenus diligebãt: p quã tamen nõ merebantur.

An pfectos ⁊ bonos creauit de⁹ angelos: an miseros ⁊ impfectos.

Ost hec videndũ est vtrũ perfectos ⁊ beatos creauit deus angelos: an miseros ⁊ impfectos. Ad qđ dici põt q̃ nec in beatitudine nec in miseria creati sunt. Miseri enĩ ante peccatũ eẽ nõ potuerũt: qa ex peccato miseria est. Naȝ si nõ fuisset pctm̃ nulla esset miseria. Beati quoq̃ nunq̃ fuerũt illi qui ceciderũt: qa sui euentus ignari fuerũt. i. peccati ⁊ supplicii futuri Si enĩ lapsũ suũ prescierunt: aut vitare voluerũt: sed nõ potuerũt: ⁊ ita erãt miseri: aut potuerũt. sȝ noluerũt: ⁊ ita erãt stulti ⁊ maligni. Ideoq̃ dicim⁹: quia nõ erant prescii euentus sui: nec eis data ẽ cognitio eoꝝ que futura erãt sup eos. Boni vo ⁊ qui pstiterũt: forte sue beatitudinis p̃scii fuerũt. Unde Aug. super Genesim. Quomõ inquit beatus inter angelos fuit: qui futuri peccati atq̃ supplicii p̃scius nõ fuit? Querit aũt: cur nõ fuerit? forte deus diabolo reuelare noluit quid facturus vel passurus esset. Ceteris vo reuelare uoluit q̃ in veritate mansuri essent. His verbis videt Aug. significare q̃ angeli qui corruerũt non fuerũt prescii sui casus. ideoq̃ beati non fuerũt: ⁊ q̃ ãgeli q perstiterũt beatitudinẽ sibi affuturã p̃scierũt: atq̃ de ea certi in spe extiterũt: vñ quodãmõ iã beati erant. ⁊ reuera si ita fuisset: posset dici illos aliquo mõ fuisse beatos: alios vo qui nescierũt euentũ suũ nõ. Q: oppinando hec dixerit: nõ asserẽdo. s. q̃ angeli q pstiterũt p̃scii fuerint sui boni.

Ed hec magis opinãdo ⁊ querendo dicit Aug. q̃ asserendo. Unde ⁊ huic opinioni opponens cõsequẽter subdit. Sed quare discernebant illi a ceteris: vt deus istis q̃ ad ipsos ptinerẽt non reuelaret: aliis vo reuelaret: cum nõ prius sit ipse vltor q̃ aliquis peccator. nõ enĩ damnat deus innocẽtes. Hic videt innuere q̃ nõ peccaturi futurũ malũ: nec pmãsuri futuꝝ bonũ reuelauerit. Ideoq̃ nec illi q ceciderũt vnq̃: nec illi q pstiterunt vsq̃ ad cõsũmationẽ beati fuerũt. qa beati non poterãt esse: si de beatitudine certi non erant: vel si dãnationis incerti erãt. Uñ Aug. in eodẽ. Dicere inqt de angelis q̃ in suo genere beati esse possũt: dãnationis vel salutis incerti: quibus nec spes esset q̃ mutandi essent in melius: nimia p̃sumptio est. quomõ enĩ beati esse possunt quibus est incerta sua beatitudo?

Sũmã colligitur predictoꝝ: cõfirmãs oẽs angelos ãte cõfirmationẽ vl' lapsũ nõ fuisse beatos nisi qs beatitudinẽ accipiat illũ statũ innocẽtie in quo fuerũt ante casum.

Is predictis cõsequit q̃ ãgeli qui corruerũt nũq̃ beati fuerũt: nisi btitudinẽ aliqs accipiat illũ statũ innocẽtie in quo fuerũt ãte pctm̃. Illi vo q pstiterũt: aut suã btitudinẽ futurã deo reuelãte p̃scierũt: ⁊ ita spei certitudine aliquo mõ beati fuerũt vl' icerti extiterũt sue btitudis: ⁊ ita aliť bti nõ fuerũt q̃ reliq q ceciderũt. mihi aũt qđ posteri⁹ dictũ ẽ pbabili⁹ videt.

Responsio ad id qđ querebat an angeli essent creati pfecti: an impfecti: ⁊ dicit q̃ pfecti fuerũt ƀm aliquid ⁊

imperfecti fm aliquid.
D hoc aūt qꝺ q̄rebaꝭ vtrū p
fecti vel imperfecti fuerit cre
ati: dici pōt ga quodaꝫ mō p
fecti fuerunt: ⁊ quodam alio modo im
perfecti. Non enim vno mō dicitur ali/
quid pfectū sed pluribus.
Q' tribus modis diciꝭ pfectū scꝺm
tempus: fm naturā: ⁊ vniuersaliter
perfectum.
Jcitur nancꝫ pfectū trib⁹ mo
dis. Est enī pfectū fm tēp⁹: ⁊
etiā perfectū fm naturā: ⁊ etī
pfectū vniuersaliter. Scꝺm tēp⁹ pfectū
est qꝺ habet gcquid temp⁹ regrit: ⁊ cō
uenit fm tempus haberi. ⁊ hoc mō an/
geli erant pfecti ante cōfirmationeꝫ vel
lapsū. Scꝺm naturā pfectū ē qꝺ habet
gcqd debitū ē vl' expedit nature sue ad
glorificationē. ⁊ hoc mō pfecti fuerunt
angeli post confirmationem: ⁊ erūt san
cti post resurrectionem. Uniuersaliter
⁊ sūme pfectū est cui nihil vnq̄ deest: ⁊
a quo vniuersa proueniūt bona. qꝺ est
solius dei. Prima igiꝭ pfectio est nature
condite: secūda nature glorificate. ⁊ ter
cia nature increate.
Predicta tangit breuiter addens q̄/
les fuerūt angeli in conuersione ⁊ a
uersione.
Uales fuerūt angeli in creati
one ostēsū est. boni. s. ⁊ nō ma
li. ⁊ iusti. i. innocētes: ⁊ pfecti
quodaꝫ mō: alio v̄o ipfecti. beati vero
nō fuerūt vsqꝫ ad cōfirmationē: nisi bea
titudo accipiaꝭ ut iam dictū ē: ille stat⁹
innocentie ⁊ bonitatis in q° cōditi sūt.
De cōfirmatiōe ⁊ cōuersione stātiū:
⁊ auersione ⁊ lapsu cadentiū.
Ost hec cōsideratio adducit i
quirere quales effecti sint dū
diuiderēꝭ auersione ⁊ cōuer/
sione. Post creationē nāqꝫ mox quidaꝫ
cōuersi sunt ad creatorē suū: gdā auersi
Cōuerti ad deū fuit ei charitate adherē
auerti odio habere vel inuidere. Inui/
die nāqꝫ mater est supbia: ga voluerūt
se parificare deo. in cōuersis quasi ī spe
culo relucere cepit dei sapientia qua illu
minati sunt: auersi vero excecati sūt. Et
illi gdē cōuersi sūt ⁊ illumiati a deo grā
apposita. Isti v̄o sūt excecati nō in mis/
sione malicie: sed ex desertione gratie: a
qua deserti sunt. non ita ꝙ prius dedita
subtraheretꝭ: sed. ga nunq̄ est apposita
vt cōuerterentꝭ. hec est ergo cōuersio ⁊
auersio qua diuisi sunt qui nā boni erāt
vt sint alii supra illud bonū qꝺ habebāt
p iusticiā boni: alii illo corrupto per cul
pam mali. Quersio iustos fecit ⁊ auersio
iniustos. vtraqꝫ fuit voluntatis: ⁊ volū
tas vtrimqꝫ libertatis.
De libero arbitrio breuiter tangit:
docens quid sit.
Abebant enī omnes liberum
arbitriū: quod est libera ptās
⁊ habilitas voluntatis rōnal'
Poterāt enī voluntate eligere qꝺlibꝫ ⁊
rōne iudicare. i. discernere: in gbus con
stat liberū arbitriū. Nec creati sunt vo
lentes auerti ⁊ conuerti: sed habiles ad
volendū hoc vel illud. ⁊ post creationeꝫ
spontanea voluntate: alii elegerūt malū
alii bonū. ⁊ ita discernit deus lucē a te/
nebris: sicut dicit scriptura. i. āgelos bo
nos a malis. ⁊ lucē appellauit diē ⁊ te/
nebras noctē. quia bonos angelos gra
tia sua illuminauit: malos v̄o excecauit
Post creationē aliquid datū est stan
tibus per quod cōuerterentꝭ nec me
rito aliquo. s. gratia coopata.
J autē q̄riꝭ vtrū post creatio
nem conuersis aliquid colla/
tum sit per quod cōuerterentꝭ

idest diligerēt deū. dicim⁹ qa est eis col lata gratia cooperans: sine qua nō pōt proficere ratiōalis creatura ad meritū vite. Cadere enim potest per se: sed pro ficere non potest sine gratia adiuuante.

Qua gratia indigebat angelus: ⁊ q̄ non.

On indigebat angelus gra/ tia per quam iustificaretur. qa malus nō erat: sed qua ad diligendū deū pfecte ⁊ obediendū adiu uaret. Opans qdē gratia dicit̄ qua iu/ stificatur impi⁹ .i. de impio fit pius: de malo bonus. Coopans vō qua iuuatur ad bene volendū efficaciter: ⁊ deū p̄ oi bus diligendū: ⁊ ad opandū bonū: ⁊ ad pseuerandū in bono ⁊ huiusmodi. de q bus postea plenius agemus. Data ē ḡo angelis qui pstiterūt coopans gratia p quā cōuersi sunt vt deū pfecte diligerēt. Conuersi ergo sūt a bono qđ habebāt nō pdito ad maius bonū qđ nō habe/ bāt. Et est facta ista cōuersio p gratiaȝ coopantē libero arbitrio: que gr̄a aliis qui ceciderūt apposita nō fuit.

An sit īputandū illis ꝙ auersi sunt.

Deoqȝ a qbusdaȝ obiici solet: nō esse īputādū illis qui auersi sunt ⁊ nō cōuersi. qa sine gra/ tia cōuerti nō poterāt. Sȝ illa nō ē eis data. nec culpa illoꝝ fuit ꝙ nō est data qa in eis nulla culpa adhuc p̄cesserat. Ad qđ dici pōt: qm̄ qbus apposita est ipa gratia: nō fuit ex meritis eoꝝ. Alio qn iam non esset gratia si ex merito qđ esset ante gratiā daret̄.

Qua culpa gratia nō est data eis q ceciderunt.

Uod vō aliis nō est data cul/ pa eorū fuit: qa cū stare pos/ sent noluerūt quousqȝ gratia apponeret̄: sicut alii pstiterūt donec illis cadentib⁹ p supbiā eis gratia est appo/ sita. Aperte ergo cadentiū culpa in hoc deprehēdi pōt. quia licet sine gratia ne quirent pficere quā nōdū accepant: per id tamē qđ eis collatū erat in creatiōe poterāt nō cadere .i. stare. qa nihil erat qđ ad casum eos cōpelleret: sed sua spō tanea voluntate declinauerūt. qđ si nō fecissent: qđ datū est aliis: vtiqȝ daretur ⁊ istis.

Q' angeli in ipa cōfirmatione beati fuerūt: sed vtrū eā meruerit p gr̄aȝ tūc sibi datā: ambiguū est. & hoc eni diuersi diuersa sentiūt.

Ic queri solet vtrū in ipsa cō firmatione beati fuerit ange li: ⁊ an ipsam beatitudinē ali/ quo mō meruerit. Q' in ipsa cōfirma/ tione bti fuerint: plures testant̄ aucto/ ritates. ⁊ ideo p cōstanti habendū est. vtrū vō p gratiā tūc sibi datam ipsam beatitudinē meruerit ambiguū ē. Qui busdam eni placet ꝙ eam meruerint p gratiā quā in cōfirmatione pceperunt. simulqȝ in eis meritū ⁊ p̄miū fuisse di/ cunt. nec meritū p̄cessisse p̄miū tpe: sed cā. Aliis aūt videt̄ ꝙ beatitudinē quaȝ receperūt in cōfirmatione p gratiā tūc appositā nō meruerint: dicentes tūc nō fuisse eis collatā gratiā ad merendū: sȝ ad beate viuendū. nec tūc eis datum eē bonū quo mererēt̄: sed quo feliciter fru erētur. Qđ aūt in premiū tūc acceperūt p obsequia nobis exhibita ex dei obedi entia ⁊ reuerentia mereri dicunt̄. ⁊ ita premiū precessit merita. ⁊ hoc mihi ma gis placere fateor.

Q' de maioribus ⁊ minoribus qdā ceciderūt: inter quos vnus fuit celsi/ or .s. lucifer.

Reterea sciri opportet: qm̄ sic de maioribus ⁊ minoribus

quidam pstiterunt: ita de vtroq3 gradu quidam corruerunt. Inter quos vnus fuit omnibus aliis cadentibus excellē tior. nec inter stantes aliquis fuit eo dignior: sicut testimoniis auctoritatū mōstratur. Ait enī Job. Ipse principiū viarum dei. Et in Ezechiele legit. Tu signaculū similitudinis plenus scientia ⁊ perfectione decorus in deliciis paradisi dei fuisti. Q8 exponēs Gregori⁹ ait. Quāto magis in eo subtilior est nā eo magis in illo imago dei similis insinuatur impressa. Item in Ezechiele legit. Omnis lapis preciosus opimentū eius. i. omnis angelus quasi operimentum erat. quia vt dicit Greg⁹. In alioꝝ cōpatione ceteris clarior fuit. Unde ⁊ vocat⁹ est Lucifer: sicut testat Ysaias. Quomō inquit cecidisti lucifer: qui mane oriebaris ⁊c. qui nō vnus ordo sed vnus spiritus accipiendus ē. qui teste Isidoro postq̄ creatus est eminentiam nature ⁊ profunditatem sciētie sue ppendens: in suū creatorez supbiuit i tātū q etiā deo se eq̄re voluit. vt in Ysaia dicit. In celum ascendaz sup astra celi: ⁊ exaltabo soliū meū ⁊ ero similis altissimo. Similis quidez deo esse voluit: nō p imitationē sed per equalitatē potentie.

Unde ⁊ quo deiect⁹ fuit merito sue superbie.

T tante supbie merito de celo. i. 8 empirreo celo i quo cū aliis fuerat deiectus est i istuz caliginosū aerem cū oibus sue prauitatis cōsortibus. Nā vt Johes ait in Apocal. Draco de celo cadens secū terciā partez stellaꝝ traxit. qa lucifer aliis maior nō solus cecidit: sed cū eo alii multi: qui ei in malicia ꝯsenserūt: eosq3 cadētes hui⁹ caliginosi aeris habitaculū recepit. Et hoc ad nostrā pbationē factū est vt sint nobis causa exercitationis. Unde apl's. Colluctatio est nobis aduersus pricipes ⁊ ptātes mūdi hui⁹: ⁊ aduersus rectores tenebraꝝ harū cōtra spiritualia nequitie in celestib⁹. Quia demones q sūt spūales ⁊ nequā in hoc turbulento aere nobis propinquo q8 celū appellat habitant. Unde ⁊ diabolus aeris pnceps dicitur.

Q2 nō est concessum eis habitare in celo vel in terra.

On enī est eis cōcessū habitare in celo: qa clarus locus est ⁊ amenus. Nec in terra nobiscum: ne hoies nimis infestarēt: sed iux apl'i Petri doctrinam in ep'la canonica traditā: in aere isto caliginoso q eis q̄si carcer vsq3 ad temp⁹ iudicii deputatus est. Tūc aūt detrudentur in baratrū inferni: fm illud. Ite maledicti i ignē eternū: qui preparatus est diabolo ⁊ angelis eius.

Q2 demones alii aliis psūt ⁊ habent etiā alias prelatiōes.

T sicut inter bonos angelos alii aliis presunt: ita ⁊ inter malos alii aliis prelati sunt: ⁊ alii aliis subiecti. Quamdiu enim durat mundus: angeli angelis ⁊ homines hoibus: ⁊ demones demonibus presunt: sed in futuro ois euacuabitur platio ut docet apl'us. Habēt quoq3 fz modū scie maioris vel minoris plationes alias maiores vel minores. Quidā enī vni puincie: alii vni homi: alii vno vitio presūt. Unī dr spūs supbie: spirit⁹ luxurie ⁊ huiusmodi: qa 8 illo vitio maxime pōt hoies tēptare a quo noiatur. Inde est etiā q noie demonis diuitie vocant. s. māmona. est enī nomē demonis māmona: quo noie vocant diuitie fm syram linguā. Hoc aūt non ideo est q

diabolus in potestate habeat dare vel auferre diuitias cui velit. sed qr eis vtit ad hominū temptationē ꝛ deceptionez.

An omnes demones sint ī hoc aere caliginoso an aliqui sint in inferno.

Olet aūt queri vtrū oēs ī isto aere caligioso sint: an iam aliqui sint in inferno. Q: in infernū quottidie descendāt aliqui demonuz verisimile est: qui animas illuc cruciandas deducūt. Et ꝙ illic aliqui semp sint alternatis forte vicibus nō procul est a vero: qui illic animas detinent atq̧ cruciant. Q: aūt malorū anime illuc descendunt atq̧ ibi puniāt: ex eo cōstat ꝙ xp̄s ad inferos descendit vt iustos qui ibi tenebant educeret. Si eni iusti illuc descēdebant: multomagis iniusti. ꝛ sicut tradit auctoritas cū iustos eduxit: iniquos ibi reliquit. Momordit eni infernū: nō absorbuit.

Quidam putant luciferum ī iferno religatū exquo temptauit xp̄m: ꝛ victus ē quē primū hominē temptasse ꝛ vicisse dicunt.

E lucifero aūt quidā opinant ꝙ ibi religatus sit: ꝛ ad nos temptandos nō habeat nunc accessū. quia in apocalipsi legit. Cum cōsūmati fuerint mille anni soluet sathanas de carcere suo: ꝛ exiet ꝛ seducet gentes. quod erit nouissimo tpe antixp̄i: qn̄ erit tanta tribulatio: vt etiā si fieri pōt moueant electi. Quē ibi religatū dicūt ab eo tpe quo tēptauit xp̄m in deserto vel in passione: ꝛ victus est ab eo. Ipsū putāt primū hominē tēptasse ꝛ vicisse. ꝛ secūdo deū: sꝫ ab eo victū esse. ꝛ ideo ī inferno religatū. Alii aūt putant exquo cecidit pro peccati sui magnitudine: illic fuisse dimersū.

Q: Lucifer mō nō habet ptātez quā habebit tpe antixp̄i.

Ed siue in infernum dimersus sit: siue non: credibile est non eum habere facultatē accedendi ad nos: quam habebit in tempe antixp̄i: in quo fraudulenter ac violenter opabit. Et ideo forte dicit tūc solued' qa tūc dabit ei a deo potestas temptādi homines quā mō non habet.

Q: demōes semel victi a sanctis nō accedūt amplius ad alios.

Liis quoq̧ qui a sanctis iuste ꝛ pudice viuentib' vincunt: ptās alios temptādi videt adimi. Vn̄ Origenes. Puto inquit sane ꝙ sancti repugnantes aduersus istos incētores ꝛ vincentes minuant exercitū demonū: vel ꝙ q̄ plurimos eoꝝ iterimāt: ne vltra fas sit illi spiritui qui ab aliq° sancto caste ꝛ pudice viuente victus sit: īpugnare iterū aliū hominē. hoc aūt qdam putāt intelligendū tm̄ de illo viuo in quo supatus est. vt si de superbia aliquē virū scm̄ temptat ꝛ vincit: vlterius nō liceat ei illū vel aliū de superbia temptare.

Q: boni angeli sint adeo cōfirmati p gratiā vt peccare nō possint: ꝛ mali ita obdurati in malo vt bene viuere nequeant.

Upra dictū est ꝙ angeli q perstiterūt p gratiā dei ꝯfirmati sūt: ꝛ q ceciderūt a gratia dei deserti sūt. ꝛ boni quidē in tantū confirmati sūt per gratiā ꝙ peccare nequeūt Mali vo p maliciā adeo sūt obstinati: ꝙ bonā voluntatē habere siue bn̄ velle nō valēt: etsi bonū sit qd aliqn̄ volunt. Volūt enim aliqn̄ aliquid fieri qd deus vult fieri. ꝛ vtiq̧ illud bonū est ꝛ iustū fieri: nec tn̄ bona voluntate illud volūt nec bn̄ illud volunt.

Q' vtriqȝ liberũ arbitrium habent
nec tamẽ ad vtrumqȝ flecti possunt.

Ed cum nec boni peccare pos
sint: nec mali bene velle vel bñ
opari: videt̃ ꝙ iaȝ nõ habeãt
liberũ arbitriũ. q̱a in vtrãqȝ ptem fle/
cti nõ possunt: cũ liberũ arbitrium ad
vtrũqȝ se habeat. Unde Hiero. ĩ tracta
tu de prodigo filio dicit. Solus deus ẽ
in quẽ peccatũ cadere nõ põt. cetera cũ
sint liberi arbitrii ĩ vtrãqȝ partẽ flecti
possunt. Hic dicere videt̃ ꝙ omnis crea
tura in libero arbitrio cõstituta: potest
flecti ad bonũ ⁊ ad malũ. Q ꝺ si ẽ: g° ⁊
boni angeli ⁊ mali ad vtrũqȝ flecti pos
sunt. g° ⁊ boni possunt fieri mali: ⁊ mali
boni. Ad qꝺ dicim⁹: q̱a boni tanta gr̃a
confirmati sunt: ut nequeãt fieri mali: ⁊
mali adeo in malicia obdurati sunt: vt
non valeãt fieri boni: ⁊ tamẽ vtriqȝ ha
bent liberũ arbitriũ. q̱a ⁊ boni nõ aliq̃
cogente necessitate: sed ꝓpria ac sponta
nea voluntate per gratiã q̱dem adiuti
bonũ eligũt ⁊ malũ respuũt. Et mali q̱
dem similiter spontanea volũtate a gr̃a
destituti: bonũ vitãt ⁊ malũ sequũt̃. Et
habẽt mali liberũ arbitriũ: sed dep̃ssuȝ
atqȝ corruptũ ꝙ surgere ad bonum nõ
valent.

Q' boni post cõfirmationẽ liberius
habent arbitriũ q̃ꝫ ante.

Oni vero arbitriũ multo li/
berius habẽt post cõfirmatio
nem q̃ꝫ ante. Ut enĩ Aug'. tra
dit in encħ. Non ideo carent libero ar
bitrio: quia male velle non possũt. mul/
to quippe liberius est arbitriũ quod ñ
põt seruire peccato. Neqȝ culpanda est
voluntas: aut voluntas nõ est: aut libe
ra dicenda nõ est qua beati eẽ sic volũt
vt esse miseri non solum nolint: sed nec
ꝓr⁹ velle possint. Nõ possũt itaqȝ boni
ãgeli velle malũ: ul' velle eẽ miseri. neqȝ
hoc habẽt ex nature: sed ex gratie bene
ficio. Ante gratie nãqȝ cõfirmationem
potuerũt peccare angeli. ⁊ quidã etiam
peccauerũt: ⁊ demones facti sunt. Unde
Aug'. in libro cõtra Maximinũ. Crea
turarũ natura celestiũ mori potuit: q̱a
peccare potuit. Nam ⁊ angeli peccaue/
runt ⁊ demones facti sunt: quoꝝ diabo
lus est p̃ceps. ⁊ qui nõ peccauerũt pec
care potuerũt. Et cuicũqȝ creature rõ/
nali prestatur vt peccare nõ possit: non
est hec nature ꝓprie: sȝ dei gratie. Jõqȝ
solus deus est qui nõ gratia cuiusq̃: sed
natura sua nec potuit nec potest nec po
terit peccare. Ecce hic insinuat̃ ꝙ ãgeli
ante confirmationẽ peccare potuerunt
sed post confirmationem nõ possũt. Et
qꝺ potuerũt fuit eis ex libero arbitrio
quod est eis naturale. Q' vero mõ nõ
possũt peccare: non est eis ex nã. i. ex li/
bero arbitrio: sed ex gratia. ex qua gr̃a
etiã est vt ipsũ liberũ arbitriũ iam non
possit seruire peccato.

Q' post cõfirmationẽ angeli nõ pos
sunt ex natura peccare sicut ante: nõ
ꝙ debilitatũ sit eorũ arbitriũ: sed cõ
firmatum.

On ergo post confirmationẽ
angeli de natura: sicut ãte pec
care potuerũt: nõ ꝙ liberum
arbitriũ eorũ debilitatũ sit p gratiã: sȝ
ita potius cõfirmatuȝ: vt iam per illud
non possit bonus angelus peccare: qꝺ
vtiqȝ nõ est ex ipso libero arbitrio: sed
ex gratia dei. Q ꝺ ergo Hiero. ait. Ce/
tera. cum sint liberi arbitrii possũt fle/
cti ĩ utrãqȝ partem: accipi oportet ꝓm
statum inquo creata sunt. Talis enim ⁊
homo ⁊ angel⁹ creatus ẽ ꝙ ad vtrũqȝ
flecti poterat. sed postea boni angeli p
gratiã ita confirmati sunt: vt peccare

nō possint: ⁊ mali ita vitio obdurati vt bene viuere nequeant. Similiter etiam illud Isidori intelligendū est. angeli mutabiles natura: īmutabiles sunt gratia. q̄a ex natura in primordio sue conditionis mutari potuerūt: siue ad bonū siue ad malū. sed post gratiam ita bono addicti sunt vt inde mutari nequeant. Ad hoc enī repugnat gratia: nō natura.

Qꝫ mali angeli viuacē sensū nō perdiderūt: ⁊ q̄bus modis sciant.

Et licet mali angeli ita per maliciā sint obstinati: viuaci tamē sensu non penitus sunt priuati Nam ut tradit Isidorus triplici acumīe scientie vigent demones. s. subtilitate nature: expientia temporū: reuelatione superiorꝝ spirituū. De hoc etiā Augꝰ. ait Spiritus mali quedā vera de temporalibus rebus noscere ꝑmittūť: partī subtilitate sensus: partī expientia temporū callidiores ꝓpter tam magnam longitudinē vite: partim sanctis angelis: qđ ipsi ab omnipotenti deo discunt iussu eiꝰ sibi reuelantibus. Aliquādo autē idem nefandi spūs: ⁊ que ipsi acturi sūt velut diuinādo p̄dicūt.

Qꝫ magice artes virtute ⁊ scīa diaboli valent: que virtus ⁊ scientia est ei data a deo: vel ad fallendū malos vel ad mouendum vel exercendum bonos.

Uorum scientia atq̃ virtute etiā magice artes exercentur quibusdā tamē tam sciētia q̄ ptās a deo data est: vel ad fallendū fallaces: vel ad mouēdū fideles: vel ad exercendā ꝓbandamq̃ iustorū patientiā. Unde Augꝰ. in libro tercio de trinitate. Uideo inq̄t infirme cogitationi q̄d possit occurrere. Cur. s. ista miracula: etiā magicis artibus fiāt. Nā ⁊ magi Pharaonis serpentes fecerunt: ⁊ alia. Sed illud est amplius admirādū quo modo magorū potentia que serpentes facere potuit: vbi ad muscas minutissimas . s. cinifes ventum ē: oīno defecit: qua tcia plaga egyptus cedebať. Ibi certe defecerunt magi dicentes. Digitus dei ē hic vbi intelligi dať: nec ipsos q̄dē angelos transgressores: ⁊ aereas ptātes in vnā istam. caliginē tanq̄ in sui generis carcerē: ab illius sublimis etheree puritatis habitatione detrusos: p quos magice artes possūt quicq̄d possunt aliquid valē nisi desup data potestate. Dať aūt vl' ad fallendū fallaces: sicut i egyptios ⁊ in ipsos etiā magos data est: ut ī eorꝝ spirituū opatione indicarenť admirandi a quibus fiebant dānandi. vl' ad monendū fideles: ne tale aliquid facere ꝓ magno desiderēt: ꝓpter qđ etiā nobis ī scriptura sunt ꝓdita. vel ad exercendā probandāq̃ ⁊ manifestādam iustorum patientiam.

Qꝫ trāsgressoribus āgelis nō seruit ad meritum materia rerū visibiliū.

Ec putandū est istis trāsgressoribus angelis ad meritū seruire hanc visibiliū rerꝝ mām: sed deo potius a quo hec ptās dať q̄tū īncōmutabilis iudicat.

Qꝫ nō sunt creatores licet p eos magi ranas ⁊ alia fecerūt: sed solū deꝰ.

Ec sane creatores illi mali angeli dicendi sunt: quia p illos magi ranas ⁊ serpentes fecerunt. nō enī ipsi eas creauerūt. Omniū quippe rerꝝ que corpaliter visibiliterq̃ nascuntur: occulta quedā semina i corporis huius mūdi elemētis latent: que deus originaliter eis indidit. Ipse enim creator est oīū rerū qui creator ē inuisibiliū semniū. quia quecūq̃ nascendo ad

85

oculos nostros exeunt: ex occultis semi nibus accipiũt ꝓgrediendi hic primor dia ⁊ incrementa debite magnitudinis: distinctionesq; formaꝝ ab originalibus vt ita dicã regulis sumũt.

Sic p̄ẽtes nõ dicũt creatores filioꝝ nec agricole frugũ: ita nec boni an/geli: nec mali: etsi per eoꝝ ministeriũ fiant creature.

Sicut ergo nec parẽtes dicim⁹ creatores hoĩuz: nec agricolas creatores frugũ: q̃uis eorum extrinsecus adhibitis motib⁹: ista crean da dei virtus interius operet̃: ita nõ so lum malos: sed nec bonos angelos fas est putare creatores: sed pro subtilitate sui sensus ⁊ corporis semina istaꝝ rerũ nobis occultiora nouerũt: ⁊ ea per con gruas temptatiões elementoꝝ latẽter spargũt: atq; ita gignendarũ rerũ ⁊ ac celerandoꝝ incrementoꝝ p̄bẽt occasio ones. sed nec boni hec nisi q̃tũ de⁹ iubet nec mali hec iniuste faciũt nisi q̃tũ ipse iuste pmittit. Nam iniqui malicia volũ tatem suã habet iniustã. ptãtẽ autẽ non nisi iuste accipit: siue ad suã penam: siue ad alioꝝ: vel penã maloꝝ vel laudem bonorum.

Sicut iustificationẽ mentis: ita crea tionẽ reꝝ solus de⁹ opat̃: licet crea/tura exteri⁹ seruiat.

Sicut ergo mentẽ nostrã iustifi cando formare nõ põt nisi de⁹ predicare aũt extrinsecus euã geliũ etiã hoies possũt. non solũ boni ꝑ veritatẽ: sed etiã mali ꝑ occasionez. Ita creationẽ rerũ visibiliũ de⁹ iteri⁹ operat̃ Exteriores aũt opationes atq; cõtem/perationes siue occasiões ab angelis tã bonis q̃ malis vel etiã hoib⁹ adhibent̃ Sed hec ab hoibus tanto difficili⁹ ad/hibent̃ q̃to eis desunt sensuũ subtilita/tes: ⁊ corpoꝝ mobilitates in membris terrenis ⁊ pigris. Unde qualibetcunq; angelis vicinas cãs ab elementis cõtra here: q̃nto facilius est: tanto mirabilio res in huiusmodi opibus eoꝝ existũt ce leritates. sed nõ est creator nisi q ꝑ̇ncipa lit̃ ista format. nec q̃sq̃ hoc põt nisi vn⁹ creator deus. Aliud est enĩ ex intimo ac sũmo causaꝝ cardine condere ac mini/strare creaturã: qđ facit solus creator deus. Aliud aũt ꝓ distributis ab illo vi ribus ⁊ facultatib⁹ aliquã operationez forinsecus admouere: vt tũc vel tunc: sic vel sic exeat qđ creat̃. Ista quippe origi naliter ac primordialiter ĩ quadã textu ra elementoꝝ cuncta iam creata sunt. Sed acceptis opportunitatib⁹ ꝓdeũt.

Q᷑ ãgeli mali multa possũt ꝑ nãe vi gorem que nõ possunt ꝓpter dei vel bonoꝝ angeloꝝ ꝓhibitionez. i. quia nõ permittũt̃.

Illud quoq; sciendũ est q̄ an/geli mali quedã possũt ꝑ na/ture subtilitatẽ: que tamẽ nõ possũt ꝓpter dei vel bonoꝝ angelorũz ꝓhibitionẽ. i. qa nõ permittũt̃ illa facẽ a deo vl' ab angel' bonis. Possent vtiq; cinifes fecisse qui ranas serpentesq; fece runt. Quedã v̓o nõ possunt facẽ: etiã si permittant̃ ab angelis supioribus: qa nõ permittit de⁹. Unde Aug. ĩ libro ter cio de trinitate. Ex ineffabili potentatu dei fit vt quod possent mali angeli si permitterent̃: iõ non possũt qa nõ per mittuntur. neq; enĩ occurrit alia ratio cur nõ potuerũt facere cinifes qui ra/nas serpentesq; fecerũt: nisi quia maior aderat dominatio ꝓhibentis dei ꝑ spm̃ sanctũ. Qđ etiã magi cõfessi sũt dicẽtes Digitus dei est hic. Quid aũt possint ꝑ naturam: nec possint ꝓpter ꝓhibitionẽ ⁊ qđ per ipsius nature sue conditionem

facere non sinantur: homini explorare
difficile est: imo impossibile. Nouimus
hoīez posse ambulare: ⁊ neqꝫ hoc posse
si nō pmittat̄. volare āt nō posse etiā si
pmittat̄. Sic et illi āgeli q̄dā p̄sūt facē
si permittāt̄ ab angelis potentioribus
ex imperio dei. quedā v̄o nō possūt etiā
si ab eis permittāt̄. q̄a ille non pmittit:
a quo illis est talis nāe modus: q̄ etiā p
āgelos suos illa plerūqꝫ nō permittit q̄
cōcessit ut possint.

Utrū angeli oēs corporei sint: qđ q̄
busdā visū est: quibus Aug͡. cōsenti
re videt̄ dicens oēs angelos ante ca
sum habuisse corpora tenuia ⁊ spūa/
lia: sed in casu mutata ī deteriꝰ malo
rum corpa vt ī eis possent pati.

Olet etiā in questiōe versari
apud doctos: vtrū angeli oēs
bōi. s. ⁊ mali corporei sīt. i. cor
pora habeāt sibi vnita. Qđ aliq̄ putāt
innitentes v̄bis Aug͡. qui dicere videt̄
q̄ angeli oēs ante cōfirmationē vel la/
psum corpora aerea habuerint de puri
ore ac sup̄iore aeris parte formata: ad
faciendū habilia: nō ad patiēdū. ⁊ āgel'
bonis qui p̄stiterunt talia cōseruata sūt
corpora: vt in eis possint facere ⁊ non
pati. que tante sūt tenuitatis vt a mor/
talibus videri nō valeāt: nisi superuesti
ta aliqua grossiori forma: qua assūpta
vident̄: depositaqꝫ videri desinūt. Angel'
v̄o malis mutata sunt in casu corpora ī
deteriorē qualitatē spissioris aeris. Sic
enī a loco digniori ī iferiorē locū. i. in ca
liginosū aerem deiecti sunt: ita illa cor/
pora tenuia trāsformata sūt in deterio
ra ⁊ spissiora: in quibus possent pati a
sup̄iori elemēto. i. ab igne. Et hͦ Aug͡.
sensisse videt̄ sup Genesim ita dicēs. De
mones aerea dicūtur aīalia: q̄a corpoꝝ
aereorū natura vigent. nec p morte dis
soluūt̄: quia preualet ī eis elemētū aptiꝰ
ad faciendū q̄ ad patiendū. Ad patien
dū enim humor ⁊ humus: ad faciendū
aer ⁊ ignis aptitudinē p̄bent. Trāsgres
sores v̄o angeli cū principe suo nūc dia
bolo: tūc archāgelo: nō mirū si post pec
catū in hāc caliginem detrusi sūt. Neqꝫ
etiā hoc mirū est si cōuersi sūt ex pena ī
aeream qualitatē qua possent ab igne
pati. Caliginosa tamen aeris tenere tm̄
pmissi sūt: q̄ eis quasi carcer sit vsqꝫ ad
tempus iudicii. Ecce his verbis videt̄
Aug͡. id tradere qđ q̄dam opinant̄ de
corporibus angeloꝝ. Hoc aūt euꝫ aliq̄
dixisse astruūt. nō ita sentiēdo: sed opini
onem alioꝝ referendo. qđ ex ipsius ver
bis diiudicare volūt: quibꝰ ait. demo/
nes dicūt̄ aerea aīalia. nō ait sunt. Ita
enīꝰ quidā dicebāt. De habitatiōe vero
caliginosi aeris in quē detrusi sunt: non
opinando: sed rei veritatē asserendo eū
tradidisse dicūt. quod ipsius locutionis
distinctio ostendit. Dicūt quoqꝫ pluri/
mos catholicos tractatores ī hͦ conue
nisse atqꝫ id cōcorditer docuisse: q̄ an/
geli īcorporei sūt: nec corpora habent si
bi vnita. Assumūt āt aliquādo corpora
deo preparante ad impletionē ministe/
rii sibi a deo iniuncti: eadēqꝫ post exple
tionem deponunt. In quibus corpori/
bus hoībꝰ apparuerūt atqꝫ locuti sūt. ⁊
aliqñ q̄dē locuti sūt ex p̄sona dei sine
distinctione alicuius persone. aliquādo
ex persona patris: vel filii: vel spūs sci.

Qꝫ deus in corporalibus illis antiq̄s
formis apparuit.

Ec dubitandū est deū in cor/
poralibus formis apparuisse
hoībus sicut Aug͡. in secundo
libro de trinitate ostendit: cōferens di/
uersa scripture testimonia: ex q̄bus deū
in corporeis formis hoībus apparuisse

B

probat: ⁊ aliquãdo ex ꝑsona dei sine di
stinctione: aliquãdo sub distinctiõe per
sonarũ sermonẽ factũ esse eis.

De perplexa questione quam ponit
Aug. querens an ad exhibendũ has
corporales apparitiões creatura no
ua sit formata: an ãgeli q ãn fuerãt
missi. ⁊ si ipsi missi sũt: vtrũ seruata
qualitate sui spũalis corporis aliquã
spẽꝫ corpalẽ de corpulẽtiori mã as
sumpserint: an suũ ꝓpriũ corpꝰ mu
tauerint in spẽm sue actiõi aptã.

Ed vbi deũ hoibus in corpa
libus imaginibꝰ apparuisse as
serit: perplexam questioneꝫ ꝓ
ponit: quã nec soluit querens vtrũ i illis
corporalibus apparitionibus creatura
aliqua crearet ad illud opus tm̃: in qua
deus hominibꝰ appareret. an angeli q
ante erant ita mitterent: vt manẽtes in
suis spiritualibus corꝑibus assumerent
ex corpulenta inferiorũ elemẽtoꝝ mate
ria aliquam spẽm corpalẽ q̃ coaptatã
quasi aliquã vestẽ mutarent i quasibꝫ
species corpales: veras qdẽ. an corpus
suũ propriũ verterẽt in spẽs aptas acti
onibus suis per virtutem sibi a deo da
tam. Ait eni Aug. ita in tercio libro de
trinitate. Querendũ est in illis antiqs
corpalibus formis ⁊ visis: vtrũ ad hoc
opus tm̃ creatura formata sit: in q̃ deꝰ
sicut tũc opportuisse iudicauit: humanis
ostenderet aspectibꝰ. an angeli qui iam
erant ita mittebãt: vt ex ꝑsona dei loq̃
rentur assumẽtes corpaleꝫ spẽm de cre
atura corporea i vsũ ministerii sui. aut
ipsũ corpus suũ cui nõ subdunt: sed sub
ditum regũt mutantes atqꝫ vertentes
i species quas vellẽt accõmodatas atqꝫ
aptas actionibus suis: ſm attributam
sibi a creatore potẽtiam. Sed fateor ex
cedere vires intentiõis mee: vtꝝ angeli
manẽte spũali corpis sui qualitate per
hanc occultius operantes: assumãt ex in
ferioribus elementis corpulẽtioribꝰ: qδ
sibi coaptatũ quasi aliquã vestẽ mutẽt
⁊ vertant in quaslibet spẽs corpales: ⁊
ipsas veras. sicut aq̃ vera in vinũ verũ
conuersũ est a domino. an ipsa propria
corpora sua trãsformãt i id qδ volunt
accõmodatũ ad id qδ agunt. Sed qδ
hoꝝ sit: qm̃ homo sine nullo expimẽto
ꝯprehendere valeo sicut angeli qui hec
agunt. Attende lector quia questionem
ꝓpositam nõ soluit: sed indiscussam re
linquit: vtꝝ angeli qui mittebãt serua
tis suis propriis spũalibus corporibus
superuestirẽt aliqua corpulentiori spẽ:
in qua possent videri. an ipsum corpus
mutarent ⁊ trãsformarẽt in quãcunqꝫ
vellent spẽm: in qua possent cerni. In q
bus verbis videt Aug. attestari ange
los esse corporeos: ac ꝓprias ⁊ spũalia
habere corpora.

Q deus in specie qua deus est nũq̃
mortalibus apparuit.

Eterũ hec velut nimis ꝓfũda
atqꝫ obscura relinquẽtes: illδ
indubitant teneamus: q̃ deꝰ
in specie eẽntie sue nũq̃ mortalibꝰ appa
ruit: sicut famulo suo Moysi dicit. Nõ
videbit me hõ ⁊ viuet. Et in euangelio
Johãnis legit. Deum nemo vidit vnq̃.
Uisibile eni quicq̃ nõ est qδ nõ sit mu
tabile. Ideo substantia siue essentia dei
qm̃ nullo mõ mutabilis est: nullo modo
põt ꝑ seipsaꝫ esse visibilis. Proinde illa
oĩa que patribus visa sunt: cũ deꝰ illis
presentaret ꝑ creaturã facta eẽ manife
stum est. Et si nos latet quõ ea mini
stris angelis fecerit deus: per angelos
tamen esse facta dicimus. Audio igitur
fiducialiter dicere: nec deum patrẽ nec
verbum eius: nec spiritum sanctum eiꝰ

qui est vnus deus p id qd est inuariabile atq idipsum est: vllo mō esse mutabilem: ac p hoc multo minus visibilem.

Utrū demones intrēt corpa hoīuz substātialiter ⁊ illabanť cordibꝰ: an id p effectū dicatur.

Illud etiā ꝯsiderationi dignū videť: vtrū demones siue corporei siue icorporei sint: hoīuz substātialiter intrent corpa: corꝫq aīabus illabanť. an ideo intrare dicāť: qa malicie sue effectū ibi exercent dei permissione: opprimēdo atq vexando eas vel in peccatū ꝓ voluntate sua trahendo. Qꝫ in hoīes introeant atq ab eis expulsi exeant: euangeliuz aperte declarat cōmemorās demonia in quosdā ingressa: ⁊ per xp̄m deiecta. Sed vtrum sm substātiā fuerint ingressa: an ꝓpter mali effectū dicanť ingressa: nō adeo pspicuū est. De hoc aūt Genadius in diffinitionibus ecclesiasticoꝶ dogmatū ait. Demones per inergiā opationē nō credimus substantialiter illabi aīe: sed applicatione ⁊ oppressione vniri. Illabi āt menti illi soli possibile est qui creauit: q natura subsistēs incorporeus capabilis est sue facture. Ecce hic videť insinuari qꝫ substātialiter nō illabanť demones: vel introeant corda hoīuz vel corpora. Beda quoq sup illū locū aploꝶ actuū vbi Petrus ait Ananie. Cur temptauit vel impleuit sathanas cor tuū: dic. Notandū qꝫ mentē hoīs iuxta substantiam nihil implere possit nisi creatrix trinitas qa tm̄modo sm opationē ⁊ voluntatis instinctum: aīa de his que sunt creata simpletur. Implet ergo sathanas cor alicꝰ nō quidē ingrediēs in cum ⁊ in sensum eius: neq introiens aditū cordis: sigdē ptās hec soliꝰ dei est: sed callida ⁊ fraudulenta deceptione aīaz in affectū malitie trahens p cogitationes ⁊ incentiua vitioꝶ quibus plenus est. Impleuit aūt sathanas cor ananie: nō intrādo: sꝫ malicie sue vires inserendo. Idē. Spūs immudus flāma virtutū de cordibꝰ fideliū expulsus: doctoribus veritatis venenuz psecutionū infundit. His auctoritatibꝰ ostendiť qꝫ demones nō substātialiter intrant corda hoīuz: sꝫ ꝓpter malicie sue effectū. de quibus pelli dicunť cū nocere non sinunť.

De ordinū distictione: ⁊ quot sint: ⁊ quid sint.

Post predicta supest cognoscē de ordinibus angeloꝶ: qd scriptura tradat que in pluribus locis nouem esse ordines angeloꝶ promulgat. s. angelos: archangelos: principatus: potestates: virtutes: dominatōes tronos: cherubin: ⁊ seraphin. Et inueniuntur in istis ordinibus tria terna esse: ⁊ in singulis tres ordines vt trinitatis similitudo in eis insinueť impressa. Unī Dionisius tres ordines angeloꝶ eē tradit: ternos in singulis ponēs. Sūt enim tres ordines superiores: tres inferiores tres medii. Supiores: seraphin: cherubin ⁊ troni. Medii: dominatiōes: principatus: potestates. Inferiores virtutes archangeli: ⁊ angeli.

Quid appelletur ordo: ⁊ que sit rō nominis cuiusq.

Hic cōsiderādū est qd appelleť ordo. Deinde vtꝶ ab ipsa creatione fuerit distinctio illoruz ordinū. Ordo angeloꝶ diciť multitudo celestiū spirituū: qui inter se in aliqꝰ munere gratie similantur: sicut ⁊ in naturalium datoꝶ munere cōueniūt. Uerbi gratia. Seraphī dicūť qui pre aliis ardent in charitate. Seraphin enim interpretatur ardēs vel succēdēs. Cherubin

qui pre aliis in scia eminent. Cherubin enī interpretatū plenitudo scientie. Tronus dicitū sedes. troni aūt vocātū ut btūs Greg. ait. qui tanta diuinitatis gratia replētur: ut in eis sedeat deus: ⁊ per eos iudicia discernat atq3 informet. Dominationes vocātū qui principatus ⁊ ptātes trāscēdūt. principatꝰ dicuntū qui sibi subditis que sūt agenda disponūt: eisq3 ad explenda diuina misteria principantū Potestates nominātū hii qui hoc ceteri potentius in suo ordine acceperunt. Ut virtutes aduerse eis subiecte eorū3 refrenentū potestate: ne hoies temptare tā tum valeant q̄tum desiderant. Uirtutes vocantū illi p quos signa ⁊ miracula sepe fiunt. Archangeli q maiora nūciātū. angeli qui minora.

Q: hec noīa nō propter se: sed ppt nos eis data sunt: que sumpta sūt a donis gratie: que nō habēt singulariter: sed excellenter ⁊ a precipuis nominantur.

Ec nomina non ꝓpter se illis s3 propter nos data sūt. Qui enī sibi noti sunt cōtemplatōe nobis innotescūt cognominatione. ⁊ nominātū singuli ordines a donis gratiaꝝ que nō singulariter: s3 excellenter data sunt in participatione. In illa enī celesti patria ubi plenitudo boni est: licet q̄daꝫ data sint excellenter: nihil tam̄ possidetū singulariter. Omnia enī in oibus sunt: nō q̄dē equaliter: q̄a alii aliis sublimius possident: que tamē oēs habēt. Cumq3 oīa dona gratiaꝝ supiores ordines sublimiꝰ ⁊ perfectiꝰ perceperit: tamē ex precipuis sortiti sunt vocabula: inferioribꝰ cetera relinquētes ordinibꝰ ad cognominationē. vt seraphin qui ordo excellētissimus estimatū: tam dilectionē q̄ cognitionē diuinitatis ⁊ cetera virtutuꝫ dona ceteris oibꝰ sublimiꝰ percepit: ⁊ tamen ab excellentiori dono. i. a charitate nomen accepit ille supior ordo. maius enī donū est charitas q̄ scīa. Itē maius est scire q̄ iudicare. scīa nāq3 informat iudicium. Ideoq3 secūdus ordo a secūdo dono. i. a cognitione veritatis appellatus est. s. cherubin. ita ⁊ de aliis ītelligendū est. Assignatū ergo excellentia ordinū s̄m excellentiam donorū. ⁊ tamē sicut Gregorius ait: illa dona omnibꝰ sunt coīa. Omnes enī ardent charitate: ⁊ scīa pleni sunt: sic ⁊ de aliis. Sed supiores aliis excellētius ut iam dictū ē ipsa dona acceperūt: a q̄bus ⁊ noīatur. Unde Greg. In illa sūma ciuitate quisq3 ordo eius rei censetū noīe quā pleniꝰ accepit ī munē Sed orit hic questio talis. Si q̄sq3 ordo ab illo dono noīatur qđ pleniꝰ possidet: tunc cherubin ī scīa preeminet oibꝰ q̄a a scīa nominatū. Sed qui magis diligit plus cognoscit. Tātū enim ut tradit auctoritas cognoscit ibi q̄sq3 q̄tum diligit. Itaq3 seraphin nō solū in charitate: sed etiam in scīa p̄eminet. Ideoq3 auctoritas illa sic videtū intelligenda ut cōpatio nō referatur ad oēs ordines: s3 ad quosdā. s. inferiores. Ille enī ordo ñ plenius seraphin accipit scientiaꝫ ī munere: sed plenius aliis ordinibꝰ qui sunt inferiores. Nec noīatur q̄sq3 ordo ab oī re quā plenius aliis accepit: sed ab aliq̄ rerum quas accepit. Sed pōt cōpatio referri nō ad ipsos ordines: sed ad alia dona. nec ad oīa alia dona: sed ad quedam. sicut enī hoīes cum plura habeāt dona: quedā aliis excellentius possidētū: ita forte ⁊ angeli quibusdā muneribus

magis pollet: ⁊ aliis qbusdã minus.

Utrũ hii ordines ab initio creatõis ita distincti fuerint.

Iam nunc inquirẽ restat vtrũ isti ordines a creationis initio ita distincti fuerint. Q: ita fuerint distincti a primordio sue cõditõis videt̃ testimonio auctoritatis insinuari que tradit de singulis ordinib⁹ aliquos cecidisse. De ordine nãq; supiori lucifer ille fuit quo nullus dignior conditus ẽ. Aplus etiã principatus ⁊ ptãtes tenebrarũ noiat: ostendens de ordinib⁹ illis cecidisse: qui cũ i malis ministeriũ exerceant: non tamen penitus noibus suoꝝ ordinũ priuati sunt. Sed nõ videt̃ illud posse stare. non eni tũc charitate ardebant: nec sapia pollebãt: neq; in eis deus sedebat. si eni hoc habuissent nõ cecidissent. Nõ ergo tũc erãt seraphin vel cherubin vel troni. Id qδ dicim⁹ qa ante casũ quorũdaʒ nõ erant isti ordines: qa nõdũ habebãt dona: in quoꝝ pticipationibus cõueniũt: sed quibusdã cadentibus aliis apposita sũt: eisq; qui ceciderunt collata fuissent eadem dona si perstitissent. Jdq; scriptura dicit de ordib⁹ cecidisse aliquos: nõ quia fuissent in ordinibus ⁊ postea corruerũt: sed quia si pstitissent eoꝝ aliqui in singulis fuissent ordinibus: qui ⁊ in nature tenuitate: ⁊ in forme pspicacitate differentes grad⁹ habebãt sic illi q pstiterũt. Alii eniʒ vt supra diximus supiores: alii inferiores conditi sunt. Supiores qui magis natura subtiles: ⁊ sapientia amplius pspicaces. Inferiores qui natura minus subtiles ⁊ intelligentia minus pspicaces facti sunt. Has auteʒ inuisibiles differentias inuisibiliũ ille solus ponderare potuit: qui omnia in numero ⁊ mẽsura ⁊ pondere disposuit. i. in seipso: qui est mẽsura oi rei modũ prefigẽs: ⁊ numerus oi rei spẽm prebẽs: ⁊ pondus oẽm reʒ ad stabilitatẽ trahẽs. i. terminãs ⁊ formãs ⁊ ordinãs omnia.

Utrũ omnes angeli eiusdeʒ ordinis sint equales.

Preterea cõsiderari opportet vtrũ omnes angeli eiusdẽ ordinis sint equales. Ita esse q busdã placuit: sed non est hoc ꝓbabile: nec assertione dignũ. Quia lucifer q fuit de collegio supiorũ: ipsis etiã dignior extitit: qui aliis excellẽtiores creati fuerãt. Ex quo pcipitur ꝙ si pstitisset in ordine supiori fuisset: ⁊ aliis eiusdem ordinis dignior extitisset. Sicut eni vnus est ordo aploꝝ ⁊ alter martirũ: ⁊ tamẽ in aplis alii sunt aliis digniores: similiter ⁊ in martiribus alii aliis sunt supiores ita ⁊ i ordinib⁹ angeloꝝ recte creditur esse.

Quomõ dicat scriptura decimũ ordinẽ ex hoibus ꝯpleri cũ nõ sint nisi nouẽ ordines angeloꝝ.

Notandũ etiaʒ ꝙ decim⁹ ordo legit̃ de hoibus restaurandus sed cum non sint nisi nouẽ ordines: nec plures fuissent etiã si illi perstitissent qui ceciderũt: mouentur lectores quõ scriptura dicat decimũ ordineʒ cõpleri ex hoibus. Gregori⁹ nãq; dicit homines assumẽdos in ordine angelorum quoꝝ alii assumũt̃ in ordine supioꝝ: q s. magis ardẽt charitate: alii in ordine inferioꝝ: qui. s. minus pfecti sunt. Ex quo apparet non esse de hoibus formãdum

decimū ordinem tanq̄ nouē sint an/ gelorum ⁊ decimus hominū: sed ho mines pro qualitate meritorum sta tuendos in ordinibus angelorum. Q͛ ergo legit͛ decimus ordo cōplendus de hominibus ex tali sensu dictum fore accipi potest. qa de hoībus re/ staurabitur qđ in angelis lapsū est: de quibus tot corruerunt vnde pos set fieri decimus ordo. Propter qđ aplus dicit omnia restaurari in xp̄o que in celis ⁊ que ī terris sunt. quia per xp̄m redemptum est humanum genus: de quo fit reparatio ruine an gelice. tamē nō min⁹ saluaretur ho/ mo: etsi angelis non cecidisset.

Q͛ hoīes assumūtur iuxta nume rum stantium non lapsorum.

Non enim iuxta numerum eorum qui ceciderunt: sed eorum qui permanserunt homines ad beatitudinem admittū tur. Unde Gregorius. Superna illa ciuitas ex angelis ⁊ hominibus con stat: ad quā credimus tm̄ humani ge neris ascendere: quantos illic conti/ git angelos remansisse: sicut scriptū est in cantico deutronomii. Sta/ tuit terminos populorum iuxta nu merū angelorū dei.

Q͛ quidam putant sm̄ numerū lapsorum angelorū homines re parandos.

Quibusdaꝫ tamē putatur q̄ homines reperentur iu xta numerum angelorum qui ceciderunt: vt illa celestis ciuitas nec suorum ciuiū numero priuetur: nec maiori copia regnet. Qđ Aug͂. in encha. sentire videtur non asserēs de hominibus plus saluari q̄ corruit de angelis: sed nec minus: ita dicens. Superna hierusalem mater nostra ciuitas dei nulla ciuiū suorum numero sitate fraudabit͛: aut vberiore etiā copia fortasse regnabit. Neq̄ enim numerū: aut sanctoruꝫ hominū: aut imūdorum demonum nouimus: ī quo/ rum locū succedentes filii catholice matris que sterilis apparebat in ter ris in ea pace de qua illi ceciderunt sine vllo temporis termino pmane/ bunt. sed illorum ciuiū numer⁹: siue qui est: siue qui fuit: siue qui futurus est: in contemplatione eius artificis est: qui vocat ea que non sunt tanq̄ ea que sunt. Ecce aperte dicit nō mi nus de hominibus saluari q̄ cor/ ruit de angelis: sed plus nō asserit.

An omnes spiritus celestes mit/ tantur. ⁊ ponit duas opiniones ⁊ auctoritates qb⁹ innitunt͛.

Hoc etiā inuestigandum est vtrū omnes illi celestes spi ritus ad exteriora nunciā/ da mittantur. Quidam putant ali/ quos ī illa multitudine eē qui foras pro officio exeunt: alios qui semper intus assistunt: sicut scriptum est in Daniele. Milia miliū ministrabant ei: ⁊ decies centena milia assistebant ei. Item Dionisius in hierarchia: q̄ sacer principatus dicitur de prelatio ne spirituū ait. Superiora illa agmi na ab intimis nunq̄ recedūt: quoniā ea que preeminent vsum exterioris

officii nunq̄ habent. His auctori/
atibus nituntur qui angelos mitti
nisi inferiores inficiantur. Quib⁹ ob
iicitur qd Ysaias ait. Uolauit ad me
vnus de seraphin qui ordo superior
est ⁊ excellentior. Ideoq; si de illo or
dine mittuntur: nec est ambigendū
qn etiā ⁊ de aliis mittantur. Aplus
quoq; ait. Omnes sunt administra/
torii spiritus in ministerium missi.
His testimoniis asserūt quidā oēs
angelos mitti. Nec debet indignum
videri si etiā superiores mittantur
cum ⁊ ille qui creator est omniū ad
hec inferiora descenderit.

Q; si omnes mittantur cur vnus
tm̄ ordo nomine angelorum cen
setur.

Ic oritur questio si omnes
mittunt̄ ⁊ nūcii dei existūt
quare vnus tm̄ inter nouē
ordines angelorum nomine censetur
Ad qd qdam dicūt omnes quidem
mitti: sed alios sepius: ⁊ quasi ex of/
ficio iniuncto: qui proprie angeli vel
archangeli nominant̄. Alios vero
rarius mitti. s. maiores causa extra
cōmunem dispensationem aborta: q
cum angelorum ministeriū suscipiūt
⁊ nomen assumūt. Unde in. ps. Qui
facit angelos suos spiritus. quia illi
qui natura spirit⁹ sunt aliqn̄ angeli
i. nūcii fiūt.

Putant qdam Michaelem Ga
brielē ⁊ Raphaelē de supiori or/
dine fuisse. ⁊ sunt hec noīa spiri/
tuū nō ordinū.

T putant qdā Michaelē
Gabrielē ⁊ Raphaelē de
superiori ordīe fuisse. Mi
chael interpretatur qs vt deus. Ga/
briel fortitudo dei. Raphael medi/
cina dei. Nec sunt ista nomina ordi/
num: sed spirituū. ⁊ dicunt qdam sin
gulum hoꝝ vni⁹ proprie ac singula
riter spūs esse nomen. Alii vō non
vnius singulariter ⁊ determinate: s;
nunc huius nunc illius esse nomen s;
qualitatem eorum ad que nūcianda
vel gerenda mittuntur. Sicut ⁊ de/
monū quedā nomina sunt: que qui
dam putant vnius esse propria: alii
vero pluribus cōmunia. Diabolus
quippe qui grece ita vocatur: ⁊ cri/
minator interpretatur vel deorsum
fluens: hebraice dicit̄ sathan. i. ad/
uersarius. dicit̄ ⁊ belial. i. apostata ⁊
absq; iugo. dicitur etiā leuiatan. i.
additamentum eorum. ⁊ alia plura
reperies nomina que vel vnius spūs
sunt propria: vel pluribus coīa.

Quō determinēt p̄missas aucto
ritates q̄ videntur aduersari: q di
cunt omnes angelos mitti.

Ui autem omnes angelos
mitti asserūt: premissas au
ctoritates Daniel. s. ⁊ Dio
nisii ita determinant. Dicūt superio
ra agmina deo assistere: ⁊ ab ītimis
nunq̄ recedere. nō qn aliqn̄ mittant̄
sed quia rarissime ad exteriora pro
deūt. neq; tunc ab intimis recedunt
sed dei presentie ⁊ ɔtēplationi semp
assistūt. Qd etiā faciūt qui frequēter

mittuntur.

Quos alii dicant mitti: ⁊ quos dicant non mitti cum determinatione auctoritatum que videntur sibi aduersari.

Alii vero dicunt tres ordines supremos .s. seraphin: cherubin: ⁊ tronos ita creatori deo assistere: ꝙ ad exteriora non exeunt. Inferiores aũt tres ad exteriora mitti Tres vͦ medios inter vtrosq͡ꝫ ↄsistere nõ modo dignitate uel loco: sed etiam officio. quia preceptũ diuinũ a superioribus accipiunt: ⁊ deferũt ad inferiores Ideoq͡ꝫ cuꝫ sup̄mi mediis: ⁊ medii imis atq͡ꝫ hii hominibus preceptuꝫ dei nunciẽt: merito omnes angelos nominari dicunt. Et ob id forte apostolus dicit omnes spiritus administratores eẽ filii ⁊ mitti in ministerium. Uel per omnes non singulos ordines: sed de inferiorib**ꝰ** ordinibus singulos angelos complexus est. Illud vero q̄d Ysaias dicit: per verba Dionisii determinant dicẽtis. hii spiritus qui mittuntur percipiunt horum vocabulum quorũ gerunt officium. Uñ dicunt illum angelum qui missus est ad Ysaiam vt mundaret ⁊ incenderet labia prophete: fuisse de ordine inferiorũ sed ideo dictus est fore de seraphin: qa veniebat incendere ⁊ cõsumere delicta Isaie.

Qꝫ queq͡ꝫ anima habet angelum bonum ad sui custodiã delegatũ ⁊ malum ad exercitium.

Illud quoq͡ꝫ sciendũ est ꝙ angeli boni deputati sunt ad custodiam hominuꝫ: ita vt q̄sq͡ꝫ electorum habeat angelũ ad sui profectum atq͡ꝫ custodiam specialiter delegatum. Unde in euangelio veritas a pusillorum scandalo prohibens ait. Angeli eorum semper vident faciem patris. angelos dicit eorum esse quibus ad custodiam deputati sunt. Sup quem locum Hieronimus tradit vnamquãq͡ꝫ animam ab exordio natiuitatis habere angelũ ad sui custodiam deputatum: inquiens ita. Magna dignitas animarũ est vt vnaqueq͡ꝫ habeat ab ortu natiuitatis in custodiam sui angelum delegatum. Gregorius quoq͡ꝫ dicit ꝙ vnusquisq͡ꝫ vnum bonum angeluꝫ sibi ad custodiam deputatum: ⁊ vnum maluꝫ ad exercitium habet. Cum eniꝫ omnes angeli boni nostrum bonũ velint: coiterq͡ꝫ saluti omnium studeant: ille tamen qui deputatus est alicui ad custodiam eum specialiter hortatur ad bonũ. sicut legit̃ de angelo Tobie ⁊ de angelo Petri in actibus apostoloruꝫ. Similiter ⁊ mali angeli cum desiderẽt malum hominum magis tamẽ hominem ad malum incitat ⁊ ad nocendum fortius instat ille qui ad exercitium eius deputatus est.

Utrũ singulis hoibus singuli angeli an pluribꝰ vnꝰ deputatꝰ sit.

Solet autem queri vtrum singuli angeli singulis hominibꝰ an vnus pluribus ad custodiam vel ad exercitium deputatus sit. sed cum electi tot sint quot ⁊ boni angeli sunt: plures cõstat esse omnes simul bonos ⁊ malos homines q̄ꝫ boni angeli sint. ⁊ cum tot sint electi quot angeli boni: ⁊ angeli boni plures sint q̄ꝫ mali pluresq͡ꝫ sint homĩes mali q̄ꝫ boni: nõ est ambiguũ plures esse bonos homines q̄ꝫ

sint mali ãgeli. ⁊ plures esse malos hoĩes ꝙ̃ sint mali angeli vel boni angeli.

Confirmat vnũ angelũ plurib⁹ hoĩnibus deputari: siue simul siue diuersis temporibus.

Deoq; dici opportet vnũ eundemq; angelũ bonũ vel malum pluribus hoĩbus deputari ad custodiã vel exercitiũ: siue eodem tp̃e: siue diuersis tp̃ibus. Ideo aũt dicimus eodẽ tp̃e vel diuersis temporibus qa videt̃ quibusdã ꝙ dicimus oẽs homines q̃ sunt simul in aliquo tempore: singuli singulos angelos habere possint bonos vel malos. qa licet maior sit numerus hominũ cõputatis in vnũ oĩbus qui fuerũt ⁊ sũt ⁊ futuri sũt ꝙ̃ angelorum: tñ qa decedẽtibus hoĩb⁹ succedũt hoĩes: ⁊ ideo nũq̃ simul sũt in hac vita Angeli v̓o nũq̃ decedunt: sed simul oẽs sũt: eẽ põt vt singuli hoĩuz dum in hac vita sunt singulos habeãt angelos bonos vel malos ad sui custodiã vel exercitiũ destinatos. Ceterũ siue ita sit siue nõ: nõ est dubitãdũ vnũquẽq; hoĩez habere angelũ sibi deputatuz: siue plurib⁹ simul deputatis sit: siue vni singularit̃. Nec est mirandũ vnũ angelũ pluribus hoĩbus ad custodiã deputari: cum vni hoĩ pluriũ custodia deputet̃: ita vt eoꝝ q̃sq; suũ dicat̃ habere dominũ vel episcopũ vel abbatem.

Utrũ angeli proficiãt in merito vel in premio usq; ad iudiciũ.

Reterea illud cõsiderari opportet: vtrũ angeli boni ĩ merito vel in premio proficiant vsq; ad iudiciũ. Q: in meritis ꝓficiant atq; quottidie magis ac magis mereãt̃ quibusdã videt̃ ex eo: qa quottidie hominũ vtilitatib⁹ inseruiũt eorũq; ꝓfectibus student. Quibusdã etiã nihilomin⁹ videt̃ ꝙ in premio proficiant .s. in cognitione ⁊ dilectione dei. Licet enim vt aiunt in cõfirmatione btĩtudinẽ acceperint eternã atq; ꝑfectã: auget̃ tñ quottidie eoꝝ btĩtudo. qa magis ac magis diligunt atq; cognoscũt: ⁊ est eoꝝ charitas qua deũ ⁊ nos diligũt: ⁊ meritũ ⁊ premiũ. Meritũ qa ꝑ eã ⁊ ꝑ obsequa ex ea nobis impensa merent̃ ⁊ in btĩtudine ꝓficiũt. ⁊ ipsa eadẽz est premium qa ea beati sunt.

Auctoritatib⁹ cõfirmãt qđ dicũt.

T ꝙ angeli ꝓficiãt in cognitione: ac ꝑ hoc in beatitudine testimoniis sanctoꝝ ꝯfirmãt Dicit enĩ Ysaias ex ꝑsona angeloꝝ xp̃i ascendẽtis magnificẽtiã ãmirãtiũ. Quis est iste qui venit de edon tinctis vestib⁹ de bosra? Et i. p̃s. Quis est iste rex glĩe Ex quib⁹ apparet ꝙ misteriuz verbi incarnati pleni⁹ cognouerũt angeli post ĩpletionez ꝙ̃ ante. Et sicut in cognitione hui⁹ misterii ꝓfecerũt: ita dicunt eos in deitatis cognitione proficere. Q: aũt in hui⁹ misterii cognitione ꝓfecerint: euidẽter docet apl̃s dicens: que sit dispensatio sacramẽti abscõditi a seculis ĩ deo vt innotescat multiformis sapiã dei per ecclesiã principib⁹ ⁊ ptãtibus in celestib⁹ Sup quẽ locũ dicit hieronim⁹: Angelicas dignitates prefatũ misteriũ ad purũ v̓l plenũ ñ itellexisse: donec ꝯpleta ẽ passio xp̃i ⁊ aploꝝ p̄dicatõ ꝑ gẽtes dilata

Q: ĩ hac snia videt̃ Aug. aduersari hieronimo.

Is autẽ videt̃ ꝯdicere Aug. sup eũdẽ locũ ep̃le dicens. Nõ latuit angelos misteriũ regni

qualiter supra accepit Aug. iuxta quaz acceptionē non sunt aliqd. vel pro aere obscurato: siue aeris oscura qualitate. ⁊ sm̄ hoc aliqua res creata sūt. Ideo gᵒ dicit tenebras tūc fuisse sup faciē abissi: quia nōdū erat lux. Que si eēt supesset ⁊ supfunderet. Sed nōdū lucis gratia opus suū deus venustauerat: que postea primo die facta est.

Duo hic cōsiderāda sunt: quare illa materia cōfusa sit dicta informis: ⁊ vbi ad esse prodiit quantūq; in altitudinē ascenderit.

E qua priusq̄ tractemus duo nobis discutienda occurrrūt. Primū quare illa materia cōfusa informis dicat̄: an qa oī forma caruerit: an ꝓpter aliud. Secūdo vbi ad esse prodierit: ⁊ q̄tum in altum ascenderit. Ad illud ergo qꝺ primo posituz est breuiter respondētes: dicimꝰ illā ꝓmaz materiā nō ideo dictā fore informē: q̄ nullā formā oīno habuit. qa non aliqd corporeuz tale existē pōt: qꝺ nullā hēat formā. sz iō ñ absurde iformē appellari posse dicimꝰ: qz i ꝯfusiōe ⁊ ꝑmixtōe q̄dā subsistēs: nōdū pulcrā aptamq; ⁊ distinctam receperat formā: qualē mō cernimus. facta est ergo illa materia i forma cōfusionis ante formā dispositionis. In forma cōfusionis prius omnia corpalia materialiter simul ⁊ semel sunt creata: postmodū v̄o in forma dispositiōis sex dieb sūt ordinata. Ecce absolutū est qꝺ ꝓmo in discussiōe ꝓpositū fuit. s. quare illa materia dicat̄ informis.

Hic ad id qꝺ secūdo q̄rebat̄ rñdet.

Unc supest qꝺ secūdo ꝓponebatur explicare: vbi. s. illa materia substiterit: ⁊ q̄tuz i altitudine porrigebat̄. Ad qꝺ nil temere asserentes: dicimus q̄ illa prima rerū omniū moles quādo creata ē: ibidē ad esse videtur ꝓdiisse vbi nūc formata subsistit. Erat q; terreū hoc elemētū i vno loco eodēq; medio subsidēs. ceteris in vna ꝯfusione ꝑmixtis: eisdēq; circūq̄q; i modum cuiusdā nebule oppansis: ita obuolutū erat vt apparere nō possit qꝺ fuit Illa v̄o tria i vna ꝑmixtione cōfusa circūquaq; suspensa: eousq; in altū porrigebant̄ quousq; nunc sūmitas corporee nature ꝑtingit. ⁊ sicut quibusdaz videt̄ vltra locum firmamēti extendebat̄ illa moles que i inferiori parte spissior atq; grossior erat. In supiori v̄o rarior ⁊ leuior atq; subtilior existebat. De qua rariori substātia putāt quidā fuisse aquas que sup firmamētū esse dicūt̄. Talis fuit mundi facies in principio priusq̄ reciperet formā vel dispositionē.

Ostensio qualis fuit mundi facies in ipso primordio: incipit ꝓsequi operū sex dierū distinctionem.

Unc supest ut dispositionem illam qualiter ꝑfecta sit ordine ꝓsequamur. Sex diebus sicut docet scriptura Genesis distinxit deus ⁊ in formas redegit ꝓprias cūcta que simul materialit̄ fecerat. perfecitq; opus suū die sexto: ⁊ sic deinde die septimo requieuit ab oī ope. i. cessauit nouā creaturā facere. Sed eni diebus sex rerū genera distinxit: nichilq; postea fecit quod in aliquo illoꝝ nō cōtineat̄. Operatus est tamē postea sicut veritas in euāgelio ait. Pater meus opat̄ vsq; nūc: ⁊ ego operor illud.

De quattuor modis diuine opatiōis.

Uattuor eni modis vt ait Alcuinus sup Genesim opatur deus. primo in verbo oia disponendo. secūdo in materia informi q̄ttuor elementoꝝ de nihilo eam creando

Unde qui viuit in eternum creauit oīa simul.oīa.s.elemēta:vel omnia corpora materialiter siml' creauit.Tercio p opa sex dierum varias distinxit creaturas. Quarto ex primordialibus seminib⁹ nō incognite oriunt̄ nature:sed note sepius reformant̄ ne peant.

Que prima fuerit distinctiōis operatio.

Rima aūt distinctiōis opatio fuit formatio lucis:sicut ostendit scriptura:que cōmemorata rerū informitate earū dispositionē a luce inchoauit subdēs. Dixit deus : fiat lux:⁊ facta est lux.⁊ diuisit lucē a tenebris.appellauitq̄ lucē diē⁊ tenebras noctem . ⁊ factum est vespe ⁊ mane dies vnus. Congrue mūdi ornatus a luce cepit:vnde cetera que creanda erāt viderentur.

Qualis fuerit lux illa:spiritualis:an corporalis.

I querit̄ qualis illa lux fuerit corpalis.s.an spūalis.id respōdemus qđ a sanctis traditū legimus.Dicit eni Aug⁹.qa lux illa corporalis vel spūalis intelligi potest. Si spūalis accipit̄ angelica natura itelligit̄ que prius informis fuit:sed postea formata ē cū ad creatorem suū cōuersa: ei charitate adhesit.cuius iformitatis creatio superius significata est:vbi dictū ē In principio creauit deus celū ⁊ terra. Hic vero eiusdē formatio ostēdit̄ cum ait.Fiat lux:⁊ facta ē lux.Hec ergo angelica natura prius tenebre ⁊ postea lux fuit.qa prius habuit informitatē ⁊ imperfectionē:deinde formatiōis pfectionem.⁊ ita diuisit deus lucem a tenebris Nam vt ait Aug⁹.sup Genesim.Huius creature informitas ipfectio fuit anteq̄ formaret̄ in amore cōditoris. Formata vo est quādo cōuersa est ad icōmutabile lumen verbi. Si vo corpalis fuit lux illa:qđ vtiq̄ pbabile est: corpus lucidū fuisse intelligit̄: velut lucida nubes: qđ nō de nihilo:sed ꝺ̄ piacenti materia formaliter factum est:vt lux esset:⁊ vi lucē di haberet.Cū qua dies prima exorta ē quia ante lucē:nec dies fuit:nec nox:licz tempus fuerit.

Q' lux illa facta est vbi sol apparet que iter aquas lucere potat.

I aūt querit̄ vbi facta est lux illa cū abissus oēm terre altitudinē tegeret:dici pōt in illis partib⁹ facta:quas nūc illustrat solis diurna lux.Nec mirū lucē in aqs posse lucere:cū etiā nautarū opatione sepi⁹ illustrent̄:qui in pfundū mersi misso ex ore oleo aquas sibi illustrāt.que multo rariores fuerunt in principio q̄ mō sint. qa nōdū cōgregate fuerāt in vno loco. facta ergo lux illa vicē ⁊ locū solis tenenebat:que motu suo circūagitata noctē dieq̄ discernebat. Ibi g° primū lucē apparuisse verisimile est:vbi sol quottidiano cursu circūuect⁹ apparet:vt eodem tramite lux circūcurrēs:ac primo ad occasū descendēs:vespam faceret. Deinde reuocata ad ortū:aurorā.i.māe illustraret.⁊ ita diuisit deus lucē ⁊ tenebras. ⁊ appellauit.l.d.⁊.t.n.

Q' dies diuersis modis accipit̄.

Ic notādū est q̄ dies diuersis modis accipitur in scriptura Dicit̄ eni dies lux illa que illo triduo tenebras illumīabat.⁊ dicit̄ dies illumīatio ipsa aeris. Dicit̄ etiā dies spaciū.xxiiii.horaꝝ.qualiter accipit̄ cū ait Factū ē vespe ⁊ māe dies vn⁹.Qđ ita distiguēdū ē.Factū ē vespe p⁹:⁊ postea māe.⁊ ita fuit dies vn⁹ explet⁹.24.horarū.dies.s.nāl' q habuit vespā: sꝫ nō māe

Mane enim dicit finis p̄cedentis ⁊ ini
tiū sequentis diei: quod est aurora: que
nec plenā lucem: nec oīno tenebras hab;
Mane ergo primus dies non habuit
qa nec dies precesserat qui sequētis diei
initio terminaret. ⁊ eo precipue qa luce
apparente mox sup terrā plenus atq; p̄
clarus dies extitit: q non ab aurora: s;
a plena luce inchoauit: ⁊ mane sequentis
diei cōsūmatus est. Unde Beda super
Genesim. Decebat vt dies a luce īcipet
⁊ in mane sequētis diei tenderet: vt opa
dei a luce inchoasse: ⁊ in lucem cōpleta
esse figurarent. Reliqui aūt dies mane
habuerūt ⁊ vespam: quorū quisq; a suo
mane incipiens vsq; ad alterius diei ma
ne extendebat.

De naturali ordine computationis
sex dierū: ⁊ de illo qui pro misterio
introductus est.

Ic est naturalis ordo distin-
ctionis dierū: vt distinguātur
atq; cōputentur dies a mane
vsq; ad mane. Postea vero in mysterio
factū est: vt dies cōputent a vespera in
vespam: ⁊ adiūgat dies p̄cedenti nocti i
in cōputatione: cū iuxta naturalē ordi-
dinem p̄cedens dies sequēti nocti adiū
gi debeat. qa homo a luce p peccatum
corruit in tenebras ignorantie ⁊ pctōꝝ
Deinde p xp̄m a tenebris ad lucem re
diit. Unde aplus. Eramus aliquando
tenebre: nūc aūt lux in dn̄o. Prim⁹ itaq;
dies nō ab aurora: s; a plēa luce icipiēs
Et post paulati vespā occidēti luce exci
piens: mane sequētis diei completus ē.
Unde Beda. occidente luce paulatim ⁊
post spacium diurne longitudinis ⁊ in-
feriores partes subeūte: factū est vespe
sicut nunc vsitato cursu solis fieri solet.
factū est aūt mane eadē sup terram re
deunte: ⁊ aliū diez inchoante: ⁊ dies ex
pletus est vnus. xxiiii. horarū. fuitq; nox
illo triduo oīno tenebrosa: que post cre
ata sidera aliqua luce claruit.

Cur sol factus est si lux illa sufficie-
bat.

Olet aūt queri quare factus ē
sol: si lux illa faciende diei suf
ficiebat. Ad qđ dici pōt: q̄m
lux illa forte supiores ptes illustrabat:
⁊ ad illuminationē inferioꝝ solem fieri
oportebat. Uel potius ideo qa facto
sole diei fulgor auctus est. Ampliori eni
multo luce radiauit dies postea q̄ āte.
Si vo querit quid de luce illa factū sit
cū modo nō appareat. Pōt dici aut de
ea corpus solis formatū: aut in ea parte
celi esse in qua sol est. nō q ipsa sit sol: s;
sic ei vnita vt discerni nō valeat.

Quomodo accipiendū sit illud: di-
xit deus: an sono vocis id deus dixe
rit: an aliter.

Reterea inuestigandū est quō
accipiēdū sit qđ ait. Dixit de⁹
Utrū tēporaliter vel sono vo
cis illud dixit: an alio modo? Aug⁹. sup
Genesim tradit nec temporaliter nec so
no vocis deū fuisse locutū. qa si tēpalit
⁊ mutabiliter. ⁊ si corpaliter dicat so-
nuisse vox dei: nec lingua erat qua loq-
retur: nec erat quē opporteret audire ⁊
intelligere. Bene ergo vox dei ad natu
ram verbi per qđ oīa facta sunt: referē
Dixit ergo deus. fiat ⁊c̄. non tēporalit
non sono vocis: sed in verbo sibi coe-
terno. i. verbum genuit nō tēporaliter
in quo erat ⁊ disposuit ab eterno vt fie
ret in tempore: ⁊ in eo factū est.

Quō accipiēduz est qđ dicit pater
opari i filio: vel p filiū: vl' i spū scō.

Ic queri solet quō accipiēduz
sit qđ dicit pat' opari i filio:
vl' p filiū: vel in spiritu sācto.

Hec enim scriptura frequenter nobis p ponit: vt illud. Oia in sapia fecisti dñe. i. in filio. Et in principio. i. in filio creauit deus celum ⁊ terram. Et illud. p quem fecit ⁊ secula. Sup illũ quoqꝫ. ps. locuz Uerbo domini celi firmati sũt ⁊c. dicit Aug⁹. ꝙ pater opatur p verbum suum ⁊ spm̄ scm̄. quomõ ergo hoc accipiẽdũ est? Putauerũt quidã heretici ꝙ pr̄ velut auctor ⁊ artifex filio ⁊ spũ sancto i rerum opatione quasi instrumento vteretur: ex predictis verbis errandi occasionem sumẽtes. qð velut blasphemum atqꝫ sane doctrine aduersuz abiicit pia fides. Non est itaqꝫ intelligendũ iõ scripturam frequẽter cõmemorare patrez opari in filio vel per filiũ tanꝗ fili⁹ non posset facere: si ei nõ porrexisset pať dexterã: vel tanꝗ aliqð instrumẽtũ fuerit patris operãtis: sed potius illis verbis patrẽ intelligi voluit cum filio ⁊ cũ spũ sancto operari: ⁊ sine eis nihil facere.

Contra hanc expositionẽ surgit hereticus.

Ed dicit hereticus hac rõne possit dixisse filiũ opari p patrem vel in patre: ⁊ spiritum sanctũ cũ vtroqꝫ vel per vtrũqꝫ. qa fili⁹ cũ patre ⁊ spũs scũs cum vtroqꝫ opať. Cui breuiter respondeť: ideo illud dictum esse: ⁊ nõ istud: vt in patre monstrareť auctoritas. Nõ enĩ pater a filio sed filius a patre opatur: ⁊ spũs sanct⁹ ab vtroqꝫ. Ideoqꝫ filius etiã p spirituz sanctũ legiť opari: qa cuz spũ scõ opať hoc ipsũ a filio habẽti vt opetur.

Alia predictoꝝ expositio.

Otest ⁊ aliť illud accipi vt dicatur pater in filio vel per filiũ operari: qa eũ genuit oiuz opificẽ: sić diciť p eũ iudicare: q2 genuit iudicem. Ita ⁊ per spm̄ scm̄ dr̄ operari sive pater siue filius: qa ab vtroqꝫ procedit spũs sanct⁹ factor oiuz. Unde Johãnes Crisostomus in expositione eple ad hebreos sic ait. non vt heretic⁹ inaniter suspicatur tanꝗ aliqð instrumentũ patris extiterit filius. neqꝫ p eum pater diciť fecisse tãꝗ ipse facere nõ posset: sz sicut diciť pater iudicare p filiũ: qa iudicem genuit: sic etiã dr̄ operari p filiũ quia eum cõstat opificẽ genuisse. si enim causa eius pater est fm ꝙ pater est: multo amplius coꝝ causa est que p filium facta sunt. hec de opere prime diei dicta sunt.

De opere secunde diei qua factũ est firmamentum.

Ixit quoqꝫ deus fiat firmamẽtum in medio aquarũ: ⁊ diuidat aquas ab aquis. Diuisitqꝫ aquas que erant sub firmamento ab his que erant sup firmamẽtũ. Sciẽdũ est ꝙ illius celi hic describiť creatio sicut ait Beda sup genesim: in quo fixa sunt sidera: cui supposite sũt aque i aere ⁊ in terra: ⁊ supposite alie. de qb⁹ diciť Qui tegis aquis supiora ei⁹. In medio ergo firmamẽtũ ẽ. i. sidereũ celũ: qð de aquis factũ esse credi põt. Cristallin⁹ enĩ lapis cui magna est firmitas ⁊ perspicuitas: de aquis factus ẽ. Si quẽ vero mouet quomõ aque natura fluide ⁊ in ima labiles sup celũ possint consistere: ð deo scriptum esse meminerit: qui ligat aquas in nubib⁹ suis. Qui enĩ infra celum ligat aquas ad temp⁹ vaporib⁹ nubiũ retentas: potest etiã sup celi speraz non vaporali tenuitate: sed glaciali soliditate aquas suspendẽ ne labanť. Quare aũt ⁊ ad qd condite sint: ipse nouit q condidit. Ecce ostensũ est his verbis ꝙ celũ factũ sit. s. illud in q° fixa sũt sidera i. qð excedit aerem: ⁊ de qua materia

scʒ de aquis:⁊ quales sint aque que sup illud celū sunt.s.vt glacies solidate sunt

Alii putāt celū illud esse ignee nāe:q bus cōsentit Aug.

Uidā vo celū qd excedit aeri spaciū:ignee nature dicūt:asse rentes sup aerē puruʒ ignē eē qui dicit eē celū:de quo igne sidera ⁊ lu minaria facta esse cōiectant:qbꝰ Aug. cōsentire videt. Utrū vo noīe firmamē ti celū qd excedit aerem:an ipse aer hic intelligatur:idem Aug. querit:nec ab/ soluit. Magis tamē approbare videt celū illud hic accipi qd spacia aeris ex/ cedit:aquas vo que sup illud celuʒ sunt dicit vaporaliter trahi:⁊ leuissimis sus pendi guttis. Sicut aer iste nubilosus exalatione terre aquas vaporaliter tra hit:⁊ per subtiles minutias suspendit:⁊ post corpulentius cōglobatas pluuiali ter refundit. Si ergo pōt aqua sic vi demus ad tantas minutias peruenire: ut ferat vaporaliter super aereʒ aquis naturaliter leuiorem:cur nō credemus etiā sup illud leuius celū minutioribus guttis ⁊ leuioribus imanare vaporibꝰ? Sed quoquo modo ibi sint ibi esse nō dubitamus.

Quales sint aque:⁊ q̄ sit figura fir/ mamenti.

Ueri etiaʒ solet cuiꝰ figure sit celū. Sed spūs scūs q̄uis au/ ctores nostri sciuerint per eos dicere noluit nisi qd psit saluti. Querit etiā si stet:an moueat celū.si mouet in/ quiūt: quomō est firmamtū?si stat:quō fixa sidera in eo circūeūt?sed firmamtū dici pōt:nō ppter stationē:sed ppter fir mitatē vel terminū aquarum intrāsgressi bilē.si autē stat: nihil impedit moueri ⁊ circuire sidera.

Quare tacuit scriptura de opere se/ cunde diei qd in aliis dixit.

Ost hec queri solet quare hic nō est dictū sicut in aliorū die rū opibus. Uidit deus q esset bonū?sacramētū aliqd hic cōmēdatur. Ideo eni fortassis nō est hic dictum:qd tamē sicut in aliis factū est.qꝛ binarius principiū est alteritatis ⁊ signum diui/ sionis.

De opere tercii diei quādo aque cō gregate sūt in vnū locū.

Equit dixit deus. Congregēt aque in vnū locū:⁊ appareat arida. Tercii diei opus est cō gregatio aquarū in vnū locū. Congre/ gate eni sunt oēs aque celo inferiores in vnā matricē: vt lux que pterito biduo aquas data luce illustrauerat: in puro aere clarior fulgeat: ⁊ appareat terra que cooperta latebat:⁊ que aquis limo sa erat fieret arida ⁊ germinibus apta Eodē eni die ptulit terra herbā viren tem:lignūq faciēs fructū. Si aūt que ratur vbi congregate sūt aque q̄ totuʒ texerāt spaciū vsq ad celū? potuit fieri vt terra subsidēs cōcauas partes pre/ beret vbi fluctuantes aquas reciperet. Potest etiā credi primarias aquas ra riores fuisse: que sicut nebule tegerent terras:sed congregatione esse spissatas ⁊ ideo facile in vnū posse redigi locū.

Quomō oēs aque sint in vnū locum congregate cum multa sint maria ⁊ flumina.

Umq cōstet esse multa ma/ ria ⁊ flumina:in vnū tn̄ locuʒ dicit aquas cōgregatas: ppt cōtinuationē oīuʒ aquarum que in terris sunt. Quia cūcta flumina ⁊ maria ma gno mari iūgūt. Ideoq cū dixerit aq̄s congregatas in vnuʒ locū:deinde dicit pluraliter:congregationesq aquarum

ꝑpter multifidos sinus earū: qbus oib⁹ ex magno mari principiū est.

De opere quarte diei quando facta sūt luminaria.

Sequitur dixit deus. Fiant luminaria in firmamēto celi: ⁊ diuidāt diem ac noctē. In precedenti triduo disposita est vniuersitas huius mundi machina ⁊ partibus suis distributa. Formata enī luce prima die que vniuersa illustraret duo sequentes dies attributi sūt supreme ⁊ infime pti mundi firmamento. s. ⁊ aeri ⁊ terre ⁊ aque. Nam secunda die firmamentū desup expansū est. Tercia vero aquaꝝ molibus intra receptacula sua collectis terra est reuelata atqꝫ aer serenat⁹. Quattuor igit̄ mundi elementa illis diebus suis locis distincta sunt ⁊ ordinata. Tribus aūt sequētib⁹ diebus ornata sūt illa quattuor elemēta. Quarto enī ornatuz est firmamētuz sole ⁊ luna ⁊ stell'. Quinta aer in volatilib⁹ ⁊ aqua in piscibus ornamenta acceperunt. Sexta accepit terra iumenta ⁊ reptilia ⁊ bestias post que oīa factus est homo de terra: ⁊ in terra: nō tamē ad terrā nec ꝑpter terrā: sed ad celū ⁊ ꝑpter celū.

Ante alia de ornatu celi agit̄ sic pri⁹ factum est.

Uia ergo celū ceteris elemētis specie prestat: priusqꝫ aliis factū est: ideo ante alia ornat̄ in quarto die quo fiunt sidera. Que iō facta sunt vt p ea illustraret̄ inferior ps ne esset habitantibus tenebrosa. Infirmitatiqꝫ hoīuz ꝓuisū est vt circumeūte sole potirentur hoīes diei noctisqꝫ vicissitudine ꝑpter dormiendi vigilandiqꝫ necessitatem. ⁊ etiā ideo ne nox indecora remaneret: sed luna ac sideribus cōsolarent̄ hoīes quibus in nocte opandi necessitas incumberet. ⁊ quia quedā aīalia sunt que lucē ferre nō possūt. Qđ āt subditur: ⁊ sint in signa ⁊ tēpora ⁊ dies ⁊ annos: quomō accipiendū sit queri solet. Ita enī dictū videt̄ quasi quarto die cepissent tempora: cū tamē prius triduū sine tempore non fuerit. Ideoqꝫ tēpora que fiunt p sidera nō spacia morarum sed vicissitudinē aeree qualitatis debemus accipere: quia talia motibus siderum fiunt: sicut dies ⁊ anni quos vsitate nouimus. Sunt enī i signa serenitatis ⁊ tēpestatis ⁊ in tempora. qa p ea distinguim⁹ quattuor tpa anni. s. ver: estatez autumnū: ⁊ hyemē. Uel sunt in signa ⁊ tempora. i. in distinctionē horarū tēporis. qa priusqꝫ fierēt ordo tēpoꝝ nullis notabat̄ iudiciis vl' meridiana hora vl' qualibꝫ hora. hec quarta die facta sūt.

De opere qnte diei quando creauit deus ex aquis volatilia ⁊ natatilia.

Dixit etiā deus. Producant aq̄ reptile aīe viuentis: ⁊ volatile super terrā ⁊c̈. Opus qnte diei est formatio pisciū ⁊ auiū: qb⁹ duo elementa ornant̄. ⁊ de eadez materia. i. de aquis pisces ⁊ aues creauit Uolatilia leuans in aera: ⁊ natatilia remittēs gurgiti.

De opere sexte diei qñ creata sunt aīalia ⁊ reptilia terre.

Sequit̄ dixit deus. Producat terra aīam viuentem: iumenta ⁊ reptilia ⁊ bestias terre ꝯm spēs suas ⁊c̈. Sexte diei op⁹ describitur cū terra suis aīalibus ornari dr̄.

Utrū post peccatū venenosa aīalia noxia facta fuerint: an ꝑpter pctm̄ nocē cepint ꝓus facta īnoxia.

Ueri solet de venenosis aīalibus ⁊ perniciosis vtruz post peccatū hominis ad vindictā

creata sint: an potiꝰ creata innoxia pec catoribꝰ nocere ceperint. Sane dici pōt ꝙ creata nihil hoī nocuissent si nō pec/ casset. Puniendoꝝ nāq₃ vitioꝝ ⁊ terren doꝝ: vel ꝓbande ⁊ ꝑficiende v̓tutis cā nocere ceperūt. Fuerūt ergo creata īno xia: sed ꝑ peccatū facta sūt noxia.

Utrū minuta aīalia tunc creata fue rint.

E quibusdā etiā minutis aīan tibus questio est: vtrū in ꝓmis conditionibus creata sint: an ex rebꝰ corruptis postea orta sint. Ple raq₃ enī de humidoꝝ corpoꝝ vitiis uel exalationib₃ siue de cadaueribꝰ gignū/ tur. Quedā etiā de corruptione lignoꝝ ⁊ herbaꝝ ⁊ fructuū. ⁊ deꝰ auctor oīu₃ est. Pōt aūt dici ꝙ ea que de corporibꝰ aīalium maxime mortuoꝝ nascūt̄ cum aīalibus creata nō fuerint: nisi potētia/ liter ⁊ materialit̄. Ea v̓o q̄ ex terra vel aq̄s nascūt̄: uel ex herbis que t̄ra ger/ minante orta sunt: tunc creata fuisse nō incōgrue dici potest.

Quare post oīa factus est homo.

Mnibus aūt creatis atq₃ dis positis nouissime factus ē hō tanq̄ dn̄s ⁊ possessor: qui ⁊ oī bus preferēdus erat. Unde seq̄t̄. Uidit deus ꝙ esset bonū ⁊ ait. Faciamꝰ. h. ⁊c. Sed anteq̄ de hoīs creatione tractemꝰ q̄ꝺ supra breuiter tetigimus: pleniꝰ ver santes: clarius faciamꝰ. In hac enī rerū distinctione catholici tractatores diss̄e tire: ut sup̄ diximus inueniūt̄. Aliis di/ centibus res creatas atq₃ distinctas ſm spēs suas ꝑ interualla. vi. dierū. Quoꝝ sentētie quia littera genesis magis inser uire videt̄ atq₃ catholica eccl̄ia magis approbat: ideo hactenus studiose do/ cuimus quō ex illa cōi materia ꝓus in/ formiter facta: postea rerū corporaliu₃ genera per sex dierū volumina distīcti sint formata. Aliis aūt videt̄ ꝙ non ꝑ interualla tēpoꝝ facta sint: sed siml̄ ita formata ad eē ꝓdierint. Q̄ꝺ Aug̅. sup̄ Genesim pluribꝰ modis nitit̄ ostendē: dicēs elemēta q̄ttuor ita formata sicut modo apparent: ab initio extitisse: ⁊ ce lum sideribꝰ ornatū fuisse. Quedā v̓o non formaliter: sed materialiter tūc fc̄ā fuisse: que post ꝑ tēporis accessū forma liter distincta sunt. vt herbe: arbores: ⁊ forte aīalia. Omnia ergo in ipso tēꝑis initio facta esse dicūt: sed quedā forma liter ⁊ ſm spēs quas habere cernimus ut maiores mundi partes. quedā vero materialiter tm̄: sed vt dicūt Moyses loquēs rudi ⁊ carnali populo locutiōis modū temꝑauit de deo loquēs: a simili hominis qui per moras tēpoꝝ opa sua ꝑficit: cū ipse oīa sua opera fecerit. Un̄ Aug̅. Ideoq₃ inq̄t Moyses diuisi₃ re fert deū illa opa fecisse: q̄a nō potuit si/ mul ab hoīe dici: q̄ꝺ a deo simul potuit fieri. Item potuit diuidere scriptura lo quēdi temporibus q̄ꝺ deus opandi tē/ poribus nō diuisit. Illi qui his auctori/ tatibꝰ ⁊ aliis hm̄ōi inherentes dicunt q̄ttuor elemēta atq₃ celi luminaria ita formata simul eē ⁊ habuisse illos sex di es quos scripẗa memorat̄ sex reꝝ gene ra. i. distinctiones appellant: que simul facte sunt: partim formaliter: partim causaliter.

Quō intelligēdū est deū requieuisse ab oī opere suo.

Am de septime diei rege ali/ q̄d nos eloq̄ opportet. Scri/ ptum est q̄a cōpleuit deus die septimo opꝰ suū: ⁊ requieuit die septiō ab vniuerso opere q̄ꝺ patrat. Requie uisse dicit̄ deꝰ die septimo nō q̄si opādo lassus: sed ab vniuerso opere requieuit

quia nouā creaturā facere cessauit. Re
quiescere enī cessare dicit̄. Unde in apo
calipsi. Nō habebāt regē dicētia. San
ctus scūs scūs. i. dicere nō cessabāt. Re
quieuisse igit̄ deus dr̄: q̄a cessauit a fa/
ciendis generib⁹ creature: q̄a vltra no
ua nō condidit. Usq̧ nūc tamē ut veri
tas in euangelio ait. Operatur pater cuꝫ
filio. s. āministrationē eorūdē generū: q̄
tunc instituta sūt. Creatoris enī virt⁹ cā
subsistendi est oī creature. Q: ergo dr̄
pater meus vsq̧ modo operatur: ⁊ ego
operor illud: vniuerse creature cōtinuam
administrationē ostendit. Die ergo se/
ptimo requeuit vt nouā creaturā nō fa/
ceret vlterius: cuius materia vel simili
tudo nō p̄cesserit. sed vsq̧ nūc opat̄ vt
q̄d cōdidit continere ⁊ gubernare non
cesset.

Qualiter accipiendū sit q̄ deus dr̄
cōplesse opus suū septimo die cum
tūc requieuit ab oī ope suo.

Ed queritur quō septimo die
dicat̄ deus cōpleuisse op⁹ suuꝫ
cum ab oī ope illo die requie
uerit: nec aliq̄d genus nouū rerū fecerit
Alia trāslatō habet. Cōsūmauit de⁹ die
septimo opa sua. que nihil questionis af
fert. q̄a manifesta sunt que in eo facta
sunt. ⁊ eo die oīuꝫ cōsūmatio perfecta
est: sicut scriptura ostendit cū ait. Uidit
deus cūcta que fecerat: ⁊ erāt valde bo
na. Oīa quidē naturaliter bona erant
nihilq̧ in sui natura vitii habētia. Et
sunt bona que ꝯdidit deus etiā singula
simul vero vniuersa valde bona: quia
ex oibus cōsistit vniuersitatis āmirabil'
pulchritudo: in qua etiā illud q̄d maluꝫ
dicit̄ bene ordinatū ⁊ loco suo positum
eminenti⁹ cōmendat. bona vt mag⁹ pla
ceant ⁊ laudabiliora sint dū cōpantur
malis. Sexta g° die facta ē oīuꝫ opuꝫ
ꝯsūmatio. Ideo p̄missa orit̄ questio. s.
quō dicat̄ deus die septimo opus suum
cōplesse: q̄d hebraica veritas habet. in
quo tamē nihil nouuꝫ creasse dicit̄: nisi
forte dicat̄ die septimo cōplesse op⁹ suū
q̄a ipsū benedixit ⁊ sanctificauit sic sub
iicit scriptura. Benedixit diei septimo ⁊
scificauit illuꝫ. Opus enī est bn̄dictio ⁊
sanctificatio sicut Salomō aliq̄d opis
fecit cū templū dedicauit.

Que sit sanctificatio ⁊ bn̄dictio se/
ptimi diei.

Llū aūt diē scificasse ⁊ benedi
xisse legit̄: q̄a mistica p̄ ceteri
benedictione ⁊ scificatione eū
donauit. Unde in lege dicitur. Memē/
to sanctificare diē sabbati. Et inde est
q̄ numerādo dies vsq̧ ad septimū p̄ce
dim⁹: ⁊ dicimus septē esse dies quoꝝ re
petitione oē tēpus agit̄. non q̄n alius sit
ab illis dies octauus ⁊ non⁹ ⁊ sic de ce
teris: sed q̄a in sex diebus reruꝫ genera
distincta sunt. Et in septimo licet nō fue
rit nouū genus rerū institutū: tamē fuit
in eo quasi quidā nouus status scificati
onis opuꝫ: ⁊ requietionis opificis. pōt
etiā sic exponi illud. Cōpleuit die septi/
mo opus suū. i. cōpletū ⁊ cōsūmatum
vidit.

De hoīs creatione: vbi ꝯsiderādum
est quare creatus sit homo: ⁊ qualit̄
sit institutus: que duo sup̄ tractata
sunt. ⁊ qualis factus ⁊ q̄liter lapsus
postremo quō sit repatus: que dis/
cutienda sunt.

Is excursis q̄d supra de hoīs
creatione p̄misimus: effectui
mancipare atq̧ ordine expla
nare nūc suscipim⁹. Ubi hec ꝯsiderāda
vident̄. s. quare creatus sit homo: ⁊ qua
liter institutus: ⁊ qualis ⁊ quomō fact⁹
deinde qualiter sit lapsus: postremo q̄lr

⁊ ꝑ quē sit reparatus. Hoꝝ aūt primo
loco ⁊ secūdo posita cām creationis hu
mane: ⁊ modū institutiōis supius ꝓ mo
dulo nostre facultatis tractauim⁹. Idēqꝫ
supest vt qualis vel quō factus sit: discu
tiamus. In genesi legit̃. Faciam⁹ hoīem
ad imaginē. ⁊ si. no. In eo ꝙ dicit facia
mus: vna opatio triū personaꝝ osten/
ditur. In hoc vō ꝙ dicit ad imagi. ⁊ si.
no. vna et equalis substātia triū ꝑsona
rū mōstrat̃. Ex ꝑsona enī patris h° dr̃
ad filiū ⁊ spm̄ sanctū: nō ut ꝗdā putant
angelis: ꝗa dei ⁊ angeloꝝ nō est vna ⁊
eadē imago ⁊ similitudo.

Qr̄ imago ⁊ similitudo h̄ a diuersis
accipit̃ varie: a ꝗbusdā ĩcreata. ab
aliis creata ⁊ increata vel essentia
trinitatis: vel filius ⁊ .s.s.

Imago aūt ⁊ similitudo in h°
loco vel increata intelligit̃. i.
trinitatis essentia: ad quā fa/
ctus est homo. vel creata in qua factus
est homo: ⁊ ipsa hoī cōcreata. Increatā
enī imaginem que deus est videt̃ intelle
xisse Beda cū. dicit nō esse vnā imaginē
dei ⁊ angeloꝝ: sed triū personaꝝ: ⁊ iō
ꝑsonis nō angelis fit ibi sermo. Impro
prie tamē imago dicit̃: ꝗa imago rela/
tiue ad illud dicit̃ cui⁹ similitudinē gerit
⁊ ad qđ representanduꝫ facta est. sicut
imago cesaris que ipsius silitudinē pre
ferebat: ipsūqꝫ quodāmō reꝑsentabat.
Improꝑe aūt imago dr̃ id ad qđ aliud
fit. sicut exemplū proprie dicit̃ qđ sumi
tur ex aliquo. ⁊ exemplar ex quo sumit̃
aliqd. Ponitur tamē aliquādo abusiue
alterū pro altero. Ita ⁊ minus ꝓpe acci
pitur imago essentia trinitatis: si tamē
ea noīe imaginis in hoc loco ĩtelligit̃.

Opinio eoꝝ qui putauerūt filiū per
imaginē ⁊ silitudinē hic accipi.

Ille vō ꝓprie imago patris
dicit̃: sicut sup̄ in tractatu de
trinitate diximus. Uñ fuerūt
nōnulli qui ita distinxerūt: ut imagineꝫ
in hoc loco ĩtelligerēt filiū: hoieꝫ vō nō
imaginē: sed ad imaginē factū dicerent
quos refellit aplus dicēs. Uir quidē est
imago ⁊ gloria dei. hec nanqꝫ imago. i.
homo cū dicit̃ fieri ad imaginē: nō q̄si
ad filiū dicit̃ fieri. alioqn nō diceret ad
imaginē nostrā. quō enī nostrā dicēt: cū
filius solus patris imago sit? Fuerūt āt
⁊ alii ꝑspicacius hec tractātes: q ꝑ ima
ginē filiū: ⁊ ꝑ silitudinē spm̄ scm̄ intelli/
gerēt: qui similitudo est patris ⁊ filii. ⁊
ideo pluraliter putauerūt dici nostram
id referentes ad silitudinē tm̄. ad imagi
nē vō subintelligendū esse meā. Hoieꝫ
vō ⁊ imaginē esse: ⁊ ad imaginē ⁊ silitu
dinē factū esse tradiderūt: ⁊ imaginem
imaginis esse ⁊ similitudinis.

Neqꝫ hoꝝ sniam approbat: sed ima
ginē ⁊ silitudinē dei ĩ hoie q̄rendā ⁊
cōsiderādā docet: ut imago ⁊ silitu/
do creata intelligat̃.

Erūtamē hec distinctio licꝫ re
probabilis penitus nō videa
tur: ꝗa tamē de medio mōtiū
auctoritatib⁹ scōꝝ nō manat cōgruē
tius ĩ ipso hoīe imago ⁊ silitudo dĩ q̄/
renda est ⁊ cōsiderāda. Factus est ergo
homo ad imaginē dei ⁊ silitudineꝫ ꝭm
mētē qua irrōnalibus antecellit. Sꝫ ad
imaginē ꝭm memoriā intelligētiā ⁊ di/
lectionē. Ad silitudinē ꝭm innocentiā ⁊
iusticiā que in mēte rōnali naturaliter
sunt. Uel imago cōsiderat̃ in cognitiōe
veritatis: silitudo in amore vtutis. Uel
imago in aliis oībus: silitudo in essentia
ꝗa ĩmortalis ⁊ ĩdiuisibil̃. Uñ Aug⁹. in
libro de quātitate aīe. Aīa facta ē simil̃
deo: ꝗa ĩmortalē ⁊ ĩdissolubilē fecit eaꝫ

deus. Imago ergo pertinet ad formaꝫ similitudo ad naturã. Factus est ergo homo scđm aiam ad imaginẽ ⁊ similitudineꝫ dei. nõ patris vł filii vel spirit⁹ sancti: sed toti⁹ trinitatis. Ita ⁊ ſm animã dicit hõ eẽ imago dei: quia imago dei ĩ eo ẽ. Sicut imago dicit ⁊ tabula ⁊ pictura q̃ in ea est. sed ꝓpter picturã q̃ in ea ẽ siml' ⁊ tabula imago appellat. Ita ꝓpter imaginẽ trinitatꝭ etiã illud ĩ q° ẽ hec imago: noie imaginis uocat

Quare hõ dicit imago ⁊ ad imaginẽ: fili⁹ vo imago ⁊ nõ ad imaginẽ.

Uocirca homo ⁊ imago dicit ⁊ ad imaginẽ: filius autem imago: nõ ad imaginem. quia natus ẽ: nõ creat⁹. equal' ⁊ in nullo dissimilis. homo creat⁹ ẽ a deo: nõ genitus: nõ pilitate eq̃lis: sed quadã similitudine accedẽs ei. Uñ Augꝰ. in. vii. li. de tri. In Genesi legit. faciam⁹ hoieꝫ ad imaginẽ ⁊ similitudinẽ nostrã. Faciamus ⁊ nostrã plr dixit. Et nisi ex relatiuis. i. psonis accipi non oportet: vt facere intelligant pater ⁊ filius ⁊ spirit⁹ sanctus scilicꝫ ad imaginẽ patris ⁊ filii ⁊ spiritus sancti: vt subsisteret hõ imago dei Sed quia nõ omnio equalis fiebat illa imago tanq̃ nõ ab illo nata: sed ab eo creata: iõ ita imago dicitur q̃ ⁊ ad imaginẽ. quia non eq̃tur parilitate: sed accedit q̃dam similitudine. Filius autẽ ẽ imago: sed nõ ad imaginẽ: quia equal' ẽ patri. Dict⁹ ẽ ergo hõ ad imaginẽ ꝓpter imparẽ similitudinẽ. ⁊ ideo nostrã vt imago trinitatis eẽ hõ intelligat: nõ trinitati equal' sic fili⁹ patri. Ecce ostẽsũ ẽ ſm q̃d homo sit simil' deo scꝫ ſm aiam. Sed in corpe quãdam ꝓprietatẽ habet q̃ h° idicat. q̃a est erecta statura. scđm q̃m corp⁹ anime rõnali congruit quia in celum erectum est.

Hic de creatione aie vtrũ de aliquo facta sit: vł nõ. ⁊ q̃ñ facta ⁊ q̃m gratiã habuerit in creatione.

Ic de origine aie pła queri solent scꝫ vnde creata fuerit: et q̃m gratiã habuerit in creatione. Sicut homis formatio ſm corpus describit: cũ dicit. Formauit de⁹ hoiem de limo terre: ita eiusdẽ ſm aiaꝫ describit factura: cum sbdit. ⁊ ĩspirauit in faciẽ eius spiraclm vite. Corp⁹ eni de limo terre formauit deus: cui aiaꝫ inspirauit Uel ſm aliã litteram. flauit vł sufflauit. Nõ q̃ faucib⁹ sufflauerit: vł mãib⁹ corporis corpus formauerit. spiritus eni de⁹ est. nec lineamẽtis mẽbroꝝ cõposit⁹ ẽ. Nõ ergo corpaliter putemus deũ corporis mãib⁹ formasse corp⁹: vł faucib⁹ ĩspirasse animã: sed potius hominẽ de limo terre ſm corp⁹ formauit. iubẽdo: uolẽdo. i. uoluit: et vbo suo iussit vt ita illa fieret. Et ĩspi. i. fa. eius. spi. vite. i. substãtiã anime in q̃ viuẽt. creauit nõ de materia aliq̃ corporali vł spirituali: sed de nihilo. Putauerunt enim quidã heretici deũ de substãtia sua animã creasse: vbis scripture puicaciter inherẽtes quibus dicitur: inspirauit vel sufflauit ⁊c. Cum flat inquit vel spirat homo: de se flatum emittit. Sicut ergo cum dicitur de⁹ flasse vł spirasse spiraculũ ĩ faciem hominis: ex se spiritũ hominis emisisse intelligit. i. de sua substantia. Qui h° dicũt nõ capiũt tropica locutõe dictũ eẽ: sufflauit uł flauit. i. flatũ hõis. s. aiaꝫ fecit. flare eni ẽ flatũ facere Flatũ facere ẽ animã facere. Uñ dñs p ysaiã. Omnẽ flatũ ego feci. Nõ sũt ergo audiendi qui putãt aiaꝫ esse partem dei Si eni h° esset: nec a se nec ab alio decipi posset: nec ad malũ faciendũ uł patiendũ compelli: nec in meli⁹ vł deterius

mutari. Flatus ergo quo hoīez aīauit.
factus ē a deo:nō de deo: nec de aliqua
materia:sed de nihilo.

Hic q̄rit̄ qñ facta sit aīa:an ante cor
pus:an in corpore.

Ed vtrū in corpore: an extra
corpus: etiam inter doctores
scrupulosa q̄stio est. Augꝰ. eni
sup Genesim tradit aīaꝫ cū angelis si
ne corpore fuisse creatā:postea vero ad
corpus accessisse.neqꝫ cōpulsa ē icorpo/
rari:sed naturalit̄ illud voluit.i.sic crea
ta fuit vt vellet:sic̄ naturale nob̄ ē velle
viuē. Male aūt velle viuere:nō nature
sed voluntatis ē pūerse. Alii vero dicūt
animaꝫ p̄mi hominis ī corpe fuisse crea
tā:ita exponentes v̄ba illa. Inspi.i.faciē
eiꝰ spiraclm vite.i.aīaꝫ ī corpe creauit:q̄
totū corpꝰ aīaret. faciem tñ specialiter
expressit: quia hec pars sensibꝰ ornata
est ad ītuenda superiora. Sed quicq̄d
de anima p̄mi hominis estimet̄:de aliis
certissime sentiēdū ē q̄ in corpe creent̄
Creando eni infundit eas deꝰ: ꝛ infun/
dendo creat. Dicēdū ē etiā animā illam
nō sic esse creatam:vt p̄scia eēt opis fu/
turi iusti vl̄ iniusti.

In qua etate deꝰ hominē fecerit.ī eta
te virili factꝰ est hō ſm superiores
causas.

Olet etiā queri vtrū deus ho
minē repente in uirili etate fe/
cerit:an perficiendo ꝛ etates
augendo:sicut nūc format ī matris vte
ro. Augꝰ. sup Genesim dicit q̄ adam
in etate virili cōtinuo factus ē.ꝛ hꝰ ſm
superiores:nō inferiores cās.i.ſm uo/
lūtatē ꝛ potentiā dei:q̄m nature generi
bus nō alligauit: q̄liter ꝛ virga moysi
cōuersa ē in draconem. Nec enim talia
contra naturam fiūt:nisi nobis quibus
aliter nature cursus innotuit. deo autē
natura ē qd̄ facit. nō ergo cōtra dispo/
sitionem suam illud fecit deus. Erat
eni in prima causarum conditione sic
hominē posse fieri:sed nō ibi erat neces
se vt sic fieret. hꝰ eni non erat ī conditio
ne creature:sed ī beneplacito creatoris
cuius volūtas necessitas ē. Hoc enim
necessario futurum est qd̄ vult ꝛ prescit
Multa vero ſm inferiores causas futu
ra sunt:sed in p̄sciētia dei futura nō sūt
Si autē aliter ibi futura sūt potiꝰ futu
ra sunt sic̄ ibi sūt:ubi prescit ille qui non
potest falli. Sic ergo factꝰ est adā nō se
cundū īferiores causas:quia nō erat in
rerū causis seminalibꝰ ut ita fieret. sed
secūdū superiores nō cōtra naturā opā
tes.quia in rerū causis naturalibꝰ erat
vt ita posset fieri.

Qꝛ homo extra paradisum creatꝰ
in paradiso sit positus:ꝛ quare ita
factū sit.

Ominē autē ita formatū tulit
deꝰ vt scriptura docꝫ:ꝛ posuit
ī padiso voluptatꝭ q̄m plāta/
uerat a p̄ncipio. His v̄bis apte moyses
īsinuat q̄ homo extra padisū creatꝰ:
postmodū in paradiso sit positus. qd̄
ideo factū dicit̄:quia nō erat pmāsurꝰ
ī eo:vl̄ vt non nat̄e sed vt gr̄e hꝰ assig
naret̄. Intelligit̄ aūt paradisus localis
ꝛ corpalis:in quo homo locatꝰ ē. Tres
eni generales de paradiso sententie sunt
Una eoꝝ qui corpaliter intelligi volūt
tantū. Altera eorū qui spiritualiter tm̄
Tertia eorū qui vtroqꝫ modo paradi/
sū accipiūt. Tertiā mihi placere fateor:
vt hō ī paradiso corpali sit positꝰ. Qui
ab illo p̄ncipio plantatꝰ accipi pōt:quo

terram omnē remotis aquis herbas ⁊ ligna ꝑducere iussit. Qui etsi presentis ecclesie vł future tipū tenet: ad litterā tñ intelligēdū est esse locū amenissimū: fructuosis arborib⁹ magnū: ⁊ magno fonte fecūdum. Q̃ aūt dicim⁹ a p eē p a/ antiqua trāslatio dicit ad oriententē. Uñ volūt qdam in orientali parte eē paradisū longo interiacente spatio vł mari vel terre: a regionibus quas incolūt homines secretū: ⁊ in alto situm: usqꝫ ad lunarē circulū ptingentem. vnde nec aq̄ diluuii illuc peruenerunt.

De lignis paradisi inter que erat lignū vite ⁊ lignum scie boni ⁊ mali

Nh⁹ autem paradiso erāt ligna diuersi generis. inter que vnum erat qđ vocatum ē lignū vite: alterū vͦo lignum scie boni et mali. Lignum vite dictū est sicut docet beda ⁊ strabus quia diuinitus accepit hanc vim: vt qui ex eius fructu comederet: corpus ei⁹ stabili sanitate ⁊ ppetua soliditate firmaretur: nec vlla infirmitate: vel etatis imbecillitate in deteri⁹ vł ī occasū laberet̃. Lignū autem scie boni ⁊ mali nō a natura hoc nomē accepit: sed ab occasiōe rei postea secuture. Arbor enī illa nō erat mala: sed scie boni ⁊ mali ideo dicta ē: quia p⁹ ꝓhibitionē erat in illa trāsgressio futura: q̄ homo experiendo disceret: quid esset inter obedientie bonum ⁊ inobedientie malum. Nō ergo de fructu qui nasceretur inde positū est illud nomen: sed de re trāsgressionem secuta. Cognouit enim homo pri⁹ q̄m tāgeret hoc lignum bonū ⁊ malū: sed bonum per prudentiam ⁊ expientiam: malum vͦo per prudentiā tantum Q̃ etiam p experientiam nouit usurpato ligno vetito: quia per experientiā mali didicit quid sit inter bonum obedientie ⁊ malum inobedientie. Si vͦo primi parentes obedientes essent: nec cōtra preceptum peccassent: nō ideo tamē minus diceretur lignum scientie boni ⁊ mali. quia hoc ex eius tactu accideret si vsurparetur. A ligno ergo homo prohibitus est: qđ malum non erat: vt ipsa p̄cepti obseruatio bonum illi esset: transgressio malum. Nec melius consideratᷣ quātum malum sit inobedientia q̄ⱥ h⁰ modo: cum ideo scilicet re⁹ factus esse homo intelligitur: quia prohibitus rē tetigit: q̄m si non prohibitus tetigisset: nec peccasset nec penam sensisset. Si enī venenosam herbam prohibitus tetigeris: pena sequitur. et si nemo prohibuisset similiter sequeretur. Si etiam prohibetur res tangi: que non tangenti tantum: sed prohibenti obest. sicut aliena pecunia. ideo prohibitum est peccatum quia prohibenti est dampnosum. Cum vͦo tāgitur quod nec tangenti obest si non prohibetur: nec cuilibet si tangatur ideo prohibetur vt per se bonum obedientie: malū iobediētie mōstret̃. Sic prim⁹ homo a re bona prohibitus: penam incurrit: ut non ex re mala: sed ex īobedientia pena esse monstretur: sicut ex obedientia palma. In eodem quoqꝫ paradiso mulierem formauit deus de substantia viri: sicut post plantatum paradisum hominemqꝫ in eo positum: et post vniuersa animalia ad eum ducta: suisqꝫ nominibus designata: subnectit scriptura. Immisit deus soporem in adam. Cunqꝫ obdormisset: tulit vnam de costis eius et formauit eam in mulierē. Hic attendēdū ē q̄re nō creauit simł

virũ ⁊ mlier ẽ sic angelos: sed ṗ⁹ virũ de inde mulierem de viro .ideo.s. vt vnũ esset humani generis ṗncipiũ: q̃te/ n⁹ ĩ h° ⁊ sup̱bia diaboli cõfundẽt: ⁊ ho minis humilitas dei simlr̃itudine subli mareẽ. diabolus quippe aliud a deo. pꝛicipiũ eẽ cupierat. Ideoq3 vt ei⁹ sup̱bia recõderet: hoc hõ in munere accepit. q̃ diabol⁹ p̱uerse rapere uoluit. sed ob tinere nõ potuit. ⁊ p̱ h° imago dei ĩ ho mine apparuit. Quia sic deus oib⁹ reb⁹ existit ṗncipiũ creatõis: ita hõ etiã oib⁹ hõib⁹ ṗncipiũ generatiõis. Ideo etiã ex vno hõie omnes eẽ uoluit deus: vt dum cognoscerent se ab vno eẽ: oẽs se quasi vnum amarent.

Quare de latẽ viri ⁊ nõ alia corpoꝛis p̱te formata sit.

Um aũt his d̃ causis facta sit mlr̃ de viro. nõ de q̃lib3: parte corpis viri: sed d̃ latẽ eius formata ẽ: vt ostẽdẽt: quia ĩ cõsortiũ creabaẽ dilectõis: ne forte si fuisset de capite viri facta: viro ad dñationẽ videẽt p̄ferẽda. aut si d̃ pedib⁹ ad s̃uitutẽ subiicienda. Quia g° viro nec dña nec ancilla p̱abaẽ: sed socia. nec d̃ capite nec d̃ pedib⁹: sed de latere fuerat p̱ducẽda: vt iu/xta se ponẽdã cognoscẽt: q̃m d̃ suo latẽ sumptam didicisset.

Quare dormiẽti ⁊ nõ uigilãti viro costa subtracta est.

On sine cã quoq3 dormiẽti vi/ro potius q̃ uigilanti detra/cta est costa: de qua mlr̃ in adiutoriũ generatõis viro ẽ formata: sed vt nullã sensisse ĩ eo penã mõstrareẽ: ⁊ diuine siml' potẽtie op⁹ mirabile ostẽdereẽ: qua hõis dormientis lat⁹ apuit: nec eũ tñ a g̃te soporis excitauit. In quo etiã op̱e sacramẽtũ christi ⁊ eccl'ie figuratũ ẽ. Quia sic mlr̃ de latere viri dor/miẽtis formata ẽ: ita eccl'ia ex sacramẽtis q̃ de latẽ xp̃i ĩ cruce dormiẽtis p̱fluxerũt scilic3 sanguine ⁊ aq̃: q̃bus redimimur a penis: atq3 abluimur a culpis.

Q' de illa costa sine additamento extrinseco facta fuerit p̱ d̃i potentiã sic quinq3 panes ĩ se multiplicati sunt.

Olet etiã q̃ri vtrum de costa illa sine adiectõe rei extrinsece facta sit mulier. Q d̃ q̃busdã nõ placuit. Ceteꝝ si ad p̱ficiendũ corp⁹ mulieris: deus extrĩsecũ augmẽtũ addidisset: mai⁹ illud eẽt q̃ ip̃a costa. Ideoq3 poti⁹ de illo addito q̃ de ip̃a costa mulier facta deberet dici: de quo plures accepisset s̃be partes. Restat ergo vt de sola ipsius coste substantia sine omni extrinseco additamẽto p̱ diuinã potentiã in semetip̃a multiplicata mulieris corp⁹ factũ dicaẽ: eo sane miracl'o quo postea de .5. panib⁹ iesu celesti b̃ndictiõe mlr̃iplicatis .5. milia hominũ satiata sũt. Illud etiã sciri opoꝛt3 q̃ cũ angl'oꝝ ministerio facta sit ml'ieris formatio: non eis' tñ tribuẽda ẽ creatõis potẽtia. An/gli eni nullã possũt creare naturã: ergo nec formare costã in mulierẽ: nec carnis supplementũ in locũ coste. Non q̃ nihil agant vt aliquid creeẽ: sed nõ ideo creatores sũt sic nec agricole segetũ aut ar/borum. Solus de⁹ .i. trinitas est creator. Facta est ergo femina a deo: etiam si costa mistrata sit per angelos.

Utrum secundum superioꝛes: an se/cundum inferioꝛes causas ita illa facta sit mulier. i. an rõ semialis id haberet vt ita fiẽt. an tãtũ vt illa fieri possit: sed vt sic fieret ĩ deo tm̃ eẽt cã

Ed queritur an ratio q̃m de⁹ pꝛimis operibus concreauit id haberet vt secundum ipsa3 ex viri latere feminã fieri necesse foret

an hoc tm̄ vt fieri posset. Ad qḋ sciēduz est omniū rerū cās in deo ab eterno eē. Ut enī hō sic fieret vel equus vel hmōi in dei potētia ⁊ dispositione ab eterno fuit. Et hee dicūt primordiales cause: q̄ꝛ istas alie nō p̄cedūt: sed iste alias que sunt cause causaꝝ. Cūq; vnū sit dina potentia: dispositio siue volūtas: ⁊ iō vna oīuz principalis causa: tamē ꝓpter effectus diuersos pluraliter dicit Aug᷑. cās primordiales oīuz rerū in deo esse: inducens similitudinē artificis: in cuius dispositione ē qualis futura sit archa. Ita ⁊ in deo vniuscuiusq; rei future causa p̄cessit. In creaturis v̊o quarūdā rerum sed nō oīuz cāe sūt: vt ait Aug᷑. Quia īseruit de᷒ seminales rōnes rebus: ẜm quas alia ex aliis ꝓueniūt. vt de hoc semine tale granū. de hac arbore tal' fructus: ⁊ huiusmodi. Et hee quoq; dicūt primordiales cause: etsi nō a deo ꝓprie q̄a habēt ante se causā eternā: que ꝓp̄e ⁊ vniuersaliter prima est. Ille vero ad res aliquas dicūt p̄me: que. s. ex eis ꝓueniūt. Ideo etiā primordiales dicūtur q̄a in prima rerū conditione reb᷒ a deo insite sūt: ⁊ sicut creature mutabiles sūt ita ⁊ hee cause mutari possūt. que aūt in imutabili deo causa est mutari non potest.

Distinctio causaꝝ rerū ꝓutilis. s. q̄ quedā in deo ⁊ i creaturis: quedā in deo tm̄ sunt.

Omniū igit̄ rerū cause in deo sūt: sed quarūdā cause ⁊ i deo sunt ⁊ in creaturis. Quarūdā v̊o cāe in deo tm̄ sūt. ⁊ illaꝝ reꝝ cause dicūt̄ abscondite in deo: q̄a ita est i dina dispositione vt. hoc vel illud fiat: qḋ ñ est in semiali creature rōne. Et illa q̄dē que ẜm cām seminalē fiūt: dicūt̄ nāliter fieri. q̄a ita cursus nature hoibus innotuit. Alia v̊o p̄ter naturā: quoꝝ cause tantum sūt in deo. Hec aūt dicit Aug᷑. esse illa que p̄ gratiā fiunt: vel ad ea significanda non naturaliter: sed mirabiliter fiūt. Inter que mulieris facturā de costa viri ponit: ita dicēs: vt mulierē ita fieri necesse foret: nō in rebus ꝯdituz sed in dño absconditū erat. Ois nature cursus habet nāles leges. sup hūc nālez cursum creator habet apud se posse de oibus facere aliud q̄ eorum natural' rō habet. vt virga scȝ arida repēte floreat fructū gignat. i. vt i iuuētute sterilis femina in senectute pariat. vt asina loq̄t ⁊ huiusmodi. Dedit autē naturis vt ex his etiā hec fieri possent: nō ut in naturali motu haberēt. habet ergo in se de᷒ absconditas quorūdā factorum causas quas rebus conditis non inseruit: easq; implet nō op̄e ꝯsueto ꝓuidentie quo nature subsistunt vt sint: sed quo illas āministrat vt voluerit: quas vt voluit cōdidit. Omniū ergo que ad gratiā significandā nō naturali motu rerū: sed mirabiliter facta sūt: abscondite cāe i deo fuerūt. Quoꝝ vnū erat q̄ mulier facta est de latere viri dormiētis. Nō habuit prima rerū conditio ut femina sic fieret sed ut fieri posset: ne contra causas q̄s deus voluntarie instituit mutabili voluntate aliq̄d facere putaret̄.

De anima mulieris q̄ non est ex aīa viri vt q̄dā putauerūt dicentes aīas esse ex traduce.

Uemadmoduz mulieris corpus de viri corpore traductū fuit: ita putauerūt aliqui ipsi᷒ aīaz de viri aīa ꝓpagatā: ⁊ oēs aīas p̄ter p̄mā de traduce eē sic̄ corpa. Alii āt putauerūt simł' oēs aīas ab initio creatas. Catholica aūt ecclesia nec simul nec ex traduce factas esse aīas docet: sed i

pfecte imortalis factus:cibi alimēta nō
vltiꝰ regrēt. Ecce his verbis vr̄ Augꝰ.
ītdere ꝙ caro primi hois imortalitatez
in se habuerit que p alimoniā ciborum
ꝯseruaret vsqꝫ ad tempus sue trāslatio
nis in melius qn̄ de ligno vite comedēt
⁊ fieret oino imortal'ita vt non posset
mori.

Q' ex predictis cōsequi videt̄ hoiez
de natura sue cōditionis aliquo mō
fuisse imortalē:sed nō oino fieret im
mortalis nisi participato ligno vite.

Deo aliq dicūt ꝙ imortalita
tem de natura habebat qua
poterat nō mori:que alioꝝ li
gnorū esu poterat cōseruari:sed nō po
terat cōsūmari:nisi per assūptionē ligni
vite. qđ videt̄ Augꝰ sentire sup Genesiz
dicēs. Hoc quoqꝫ addo talem cibū illā
arborē pstitisse:quo corpus hois stabili
sanitate firmaret: nō sicut ex alio cibo
sed inspiratiōe salubritatis occulta. Hic
innuere videt̄ ꝙ cum aliis cibis posset
corpus sustentari:hoc cibo indeficienti
sanitate firmaret̄. Ex quo ꝯsequi videt̄
ꝙ sicut in natura sui habuit mortali/
tatem quādā.s.aptitudinē moriēdi: ita
aliquā imortalitatez in natura sua ha/
buerit.i.aptitudinē quādā:qua nō po/
terat nō mori cibis adiutus:sed si per/
stitisset imortalitatis pfectio esset ei de
ligno vite. Sed qui hoc tradūt quomō
supiora Augꝰ.verba quibꝰ dicit ꝙ erat
imortalis ex ligno vite:huic sententie nō
cōtradicāt:diligenter inquirāt.

De mō pcreationis filioꝝ si nō pec
cassent ⁊ quales nascerent̄ filii.

Ost hoc videndū est qualiter
primi parentes si nō peccasset
filios pcreassent:⁊ quales ipi
filii nascerētur. Quidā putāt ad gignē/
dos filios pmos hoies i padiso misceri
nō potuisse nisi post peccatum dicētes
cōcubitū sine corruptione vel macula n̄
posse fieri. sed ante peccatuz: nec corru
ptio nec macula in homine esse poterat
qm̄ ex peccato hec cōsecuta sūt. Ad qđ
dicendū est ꝙ si nō peccassent pmi hoies
sine oi peccato ⁊ macula i paradiso car
nali copula ꝯuenissent:⁊ esset ibi thorus
imaculatus:⁊ mixtio sine cōcupiscentia
atqꝫ genitalibus mēbris sicut ceteris i/
parēt:vt ibi nullū motū illicitū sentirēt
⁊ sicut alia mēbra corporis aliis admo
uemus:ut manū ori sine ardore libidi/
nis:ita genitalibus vterent̄ mēbris sine
aliquo pruritu carnis. Hec enim letalis
egritudo mēbris humanis ex peccato in
hesit. Genuissent itaqꝫ filios in paradiso
p coitū imaculatum ⁊ sine corruptione.
Unde Augꝰ.sup Genesim. Cur nō cre/
damus primos hoies ante peccatū ge/
nitalibus mēbris ad pcreationē impera
re potuisse:sicut ceteris in quolibet ope
sine voluptatis pruritu vtunt̄. Incredi/
bile eni nō est deū talia fecisse illa corpa
vt si nō peccassent illis mēbris sicut pe
dibus imparent:nec cū ardore semina/
rent:vel cū dolore parerēt:sed post pec
catū motū illū meruerūt quē nuptie or
dinant ꝯtinētia cohibz. Infirmitas eni
prona in ruinā turpitudinis excipit̄ ho
nestate nuptiali. ⁊ quod sanis officium
esset egrotis est i remediū. Emissi qdez
de paradiso cōuenerūt ⁊ genuerunt. sed
potuerūt in paradiso eis esse nuptie ho
norabiles ⁊ thorus imaculatus sine ar
dore libidinis:sine dolore pariendi.

Quare i paradiso n̄ coierūt duobꝰ
modis soluit.

Ur gº nō coierunt in padiso?
Quia creata mliere mox trās
gressio facta ē. ⁊ eiecti sunt de
padiso. vl' qr deꝰ nōdū iusserat vt coirēt

ꝛ poterat diuina expectari auctoritas: vbi cōcupiscētia nō angebat. Deus vo nō iusserat: quia casū eoꝝ prescîebat: de quibus homo propagand⁹ erat. Ecce expresse habes de mō procreationis filioꝝ.

Determinatio illius inferioris vite vtrū nati filii p successiones: an simul oēs trāsferendi fuissent.

E termino vero temporis quo trāsferent ad spūalē celestēq̃ vitā: certū aliquid scriptura non tradit. ꝛ ideo ambiguū est vtrū parentes genitis filiis pfectaq̃ humani officii iusticia ad meliorē statū trāsferrēt nō p mortē: sꝫ p aliquā mutationē. An patres in aliquo statu vite manerent ligno vite vtentes: donec filii ad eundem statuꝫ puenirent. ꝛ sic impleto numero oēs simul ad meliora trāsferrēt vt eēnt sicut sancti angeli dei in celis. De quo Aug. ambigue disserit sup Genesiꝫ ita inquiens. Potuerūt primi hoies in paradiso filios gignere: nō vt morientib⁹ patrib⁹ succederent filii: sed in aliquo forme statu manentibus: ꝛ de ligno vite vigorem sumētib⁹: ꝛ filii ad eundē pducerent statū: donec impleto numero sine morte aialia corpora in aliā qualitateꝫ trāsirēt in qua oīno regenti spiritui deseruirent: ꝛ solo spiritu viuificante sine corporeis alimentis viuerēt. Uel potuerunt parentes filiis cedere: vt p successiones numerus impleret. Qui genitis filiis perfectaq̃ humani officii iusticia ad meliora trāsferrēt: nō p morteꝫ: sed p aliquā mutationē. Ecce hic habemus de trāsitu hominis ad meliora: sed incertum nobis relinquit vtrū simul trāsferrent: an p successiones.

Quales procreassēt filios vtꝫ pfectā staturā ꝛ vsū membroꝝ habentes qualis primus homo fuit conditus.

Si vo querit quales si nō peccasset hō filios genuisset: vtrū videlicet sicut ipse primus hō sm staturā corporis ꝛ vsus mēbrorum pfectus mox cōditus extitit: ita etiam eius filii in ipso natiuitatis exordio perfecti existerēt: qui ambulare ꝛ loqui ꝛ cetera cūcta facere possent. Respōderi pōt q̃ filios puulos nasci opportebat propter materni vteri necessitatem. Sed vtrū mox nati pfectionē stature ꝛ mēbroꝝ vsū haberēt: an paruuli ꝛ in minori etate cōstituti vti possent mēbroꝝ officiis: an p interualla tpm eo mō quo nūc fit perfectionē stature ꝛ vsū membroꝝ recepturi essent: de auctoritatib⁹ diffinitū nō habem⁹. Et sup hoc Aug. ambigue loqt. Mouet nos inqt si primi hoies nō peccassent: vtrū tales filios essent habituri: qui nec lingua nec manibus vterentur. Nā propter vteri necessitatē forte necesse erat paruulos nasci. sꝫ quuis exigua pars corpis sit costa: non tamē propter hoc puulā viro coniugē fec. Unde ꝛ eius filios poterat oipotentia creatoris mox natos grandes facere. Sed vt hic omittā: poterat certe eis prestare qd multis aialibus pstitit: quorū pulli quuis sint paruuli: tamē mox vt nascunē currūt ꝛ matres sequūt. econtra hoi nato nec ad icessū pedes idonei sūt: nec man⁹ saltē ad scalpendū habiles: ꝛ iuxta se māmis positis nascētes: magis possūt esurientes flere q̃ surgē. pp̄e vo ifirmitati mētis cōgruit hec ifirmitas carnis. His vbis videt insinuari q̃ filii etiā paruuli officiis mēbrorum valerēt vti.

Quibusdā nō absurde placuit q̃ filii parui nascerent ꝛ p accessuꝫ tēporis i statura ꝛ in aliis sicut nūc pficerēt qd nō eēt vitio imputandū.

Ed cum Aug. sub assertōe de
his nihil tradat: nō irrationa
biliter quibusdā placuit ꝓmo
rū parentū filios nascituros paruulos
ac deinde per interualla tpm eadē lege
qua ⁊ nūc natiuitatē humanā ordinatā
cernimus: stature incremētū ⁊ vsū mē/
broꝝ recepturos: vt in illis expectaret
etas ad ambulandū ⁊ loquēdū sic mō
in nobis. qḋ vtiq̧ nō esset vitio deputā
dū: sed cōditioni nature: sicut a cibo nō
penitus abstinere valebāt. nec tamē il/
lud erat ex vitio: sed ex natura conditi
onis. Ad hoc aūt opponit̄ ita. si nō pec
carent nec morerent̄: sed nō peccarent
si nō cōmederēt. Poterāt ergo sine ali/
mōia viuere. Ceterū sicut supra diximꝰ
nō solū peccarēt si de ligno vetito ede/
rent: sed etiā si concessis nō vterent̄. q̄a
sicut erat ei preceptū nō illo ligno vesci
ita aliis vesci. Preterea cōtra natura/
lem rōnē facerēt qua intelligebāt de ill'
esse edendū: qḋ ⁊ naturaliter appetebāt
Itē opponit̄ cū fames sit pena peccati:
si nō peccarēt famē nō sentirent: sed siñ
fame sup̄fluū videret̄ cōmedere. Unde
putāt quidā eos cibis nō indiguisse añ
peccatū. q̄a non poterāt esurire si non
peccassēt. Ad qḋ dici pōt ꝙ fames vere
defectus est ⁊ pena peccati. Est enī imo
deratus appetitus edendi: cui nō subia
cuisset hō si nō peccasset: sed ꝓculdubio
peccaret nisi hūc defectū cibo p̄ueniret
habebat enī naturalē appetitū ⁊ mode
ratū: cui ita satisfaciendū erat ne defe/
ctum famis sentiret. sicut ergo nō ex vi
tio: sed ex nature conditione erat: ꝙ añ
peccatū homo cibis indigebat: ita non
ex vitio esset: sed de natura: si hoīs con/
ditio in principio suo. i. in primo paren
te a p̄fecto inchoata in subseq̄ti pro/
pagatiōe a modico ad maiora ꝓficeret
vt. s. per interualla tpm stature corpo/
ree incrementa vsūq̧ membroꝝ susci/
peret.

Utrū sicut statura corporis ita ⁊ sen
su mentis paruuli nascerent̄: ⁊ p ac
cessū tpis ꝓficeret in sensu ⁊ noticia
veritatis: an mox nati in his essent
perfecti.

T cū de corpore humano nō
sit absurdū vl' incōueniēs hoc
existimare: queri solet: vtrum
de sensu aīe ⁊ cognitione veritatis eodē
modo sentiendū sit: vt. s. hi qui sine pec
cato nascēnt̄ sensu ⁊ intelligentia mētis
imp̄fecti existerent: ⁊ p accessuȝ tēporis
in his ꝓficerent vsq̧ ad p̄fectionem: an
mox conditi perfectionē sensus ⁊ co/
gnitionis p̄cipent. Illi qui sentiūt par/
uulos natos in statura corpis ⁊ vsu mē
broꝝ p accessū tēporis ꝓfecturos: non
diffitentur eosdē in exordio natiuitatis
sensu imp̄fectos existere: ⁊ p interuallū
tempis in sensu ⁊ cognitione proficere
vsq̧ ad p̄fectū. Ad qḋ quidā opponūt
dicentes. Si mox nati nō haberēt p̄fe
ctionem sensus ⁊ intelligentie ignoran/
tia in eis esset. ignorantia aūt peccati est
pena. Sed qui hoc dicūt nō satis dili/
genter cōsiderāt. q̄a nō omnis qui ali/
quid nescit: vel minus aliq̄d p̄fecte scit:
statim ignorātiā habere siue ignorans
esse dicendus est. quia ignorantia non
dicit̄ nisi cū id qḋ sciri ⁊ nō ignorari de
bet nescit̄. talisq̧ ignorantia pena pc̄ti ē
cum mens vitio obscurat̄ ne cognosce/
re valeat ea que scire deberet.

De hoīs trāslatione ī meliorē statuȝ
⁊ de duobꝰ bonis altero hic dato al
tero ꝓmisso.

Alis erat hoīs institutio ante
peccatū s̄m corpis conditionē
De hoc aūt statu trāsferendꝰ

erat:cū vniuersa posteritate sua ad ma
iorē digniorēq3 statū:vt celesti ⁊ eterno
bono in celis sibi pato frueret. Sicut
enim ex duplici natura cōpact⁹ est hō:
ita illi duo bona cōditor a pncipio ppa
rauit. Unū tempale:alterū eternū. Unū
visibile:alterū inuisibile. Unū carni:al/
terum spūi. Et quia pmū ē qđ est aīale
deinde qđ spirituale est. tempale ac vi/
sibile bonū pri⁹ dedit. Inuisibile autem
⁊ etnū pmisit ⁊ merit̄ q̄rēdū pposuit
Ad illi⁹ autē cōcordiā qđ dederat:⁊ ad
illud merēdū qđ pmiserat:naturali ra/
tioni in creatione anime hōis indite q̄
poterat inter bonū ⁊ malū discernere:
preceptū addidit obedientie:p cui⁹ ob/
seruantiā datū nō pderet:⁊ pmissū ob
tineret:ut p meritū veniret ad premiū.

De inuidia diaboli q̄ ad hominē tē/
ptādum accessit.

Idens igitur diabolus homi
nem p obedientie humilitatē
posse ascendere vnde ipse per
supbiam corruerat:inuidit ei. Et q pri⁹
p superbiā fuerat diabolus. i. deorsum
lapsus:zelo inuidie factus est sathan . i.
aduersarius. Unde ⁊ mulierem tempta
uit: in qua minus q̄ in viro rationē vi
gere nouit. eius enī malitia ad temptan
dam v̄tutē timida:humanā naturā i ea
pte ubi debilior videbat̄ aggressa ē. Ut
si forte illic aliq̄ten⁹ pualēt: postmodū
fiduciali⁹ ad alterā que robustior erat
pulsādā:uł poti⁹ sbuertendā accederet
Primū igit̄ solitariā feminā explorauit
vt in ea p̄mū omnē sue tēptatōis vi ex
piretur.

Quare in aliena forma venit.

Ed quia illi p uiolētiā nocere
non poterat:ad fraudē se con
uertit:ut dolo hominē supplā
taret:quē v̄tute supare nequiret. Ne au
tem fraus illius nimis manifestaret̄: in
sua specie nō venit:ne apte cognosceret̄
⁊ ita repelleret̄. Iterz ne nimis occulta
foret fraus illi⁹ q̄ caueri nō posset:⁊ hō
simul vidētur iniuriā pati si taliter cir
cumueniri pmittere: cū deus vt p̄ca
uere nō posset. in aliena quidē forma p
missus est venire diabolus:sed in tali in
q̄ eius malitia facile posset dep̄hēdi. Ut
igitur i ppria forma nō veniret:volun/
tate sua factū est. Ut aūt forma sue ma
litie cōgruenti veniret: diuinitus factū
est. Uenit ergo ad hominē in serpētem
qui forte si pmitteret̄ in colūbe spē ve/
nire maluissz. sed nō erat dignū ut spiri
tus malignus illā formā homini odiosā
faceret:in q̄ spirit⁹ sanct⁹ appariturus
erat. Non ergo nisi p serpentē tempta/
re pmissus fuit diabol⁹:vt per illud qđ
foris erat:astutiā temptantis aīaduer
re femina qret. Diabolus enī p serpen
tē temptabat in quo loq̄batur: Ideoq3
serpens dict⁹ est esse callidior cūctis ani
mantib⁹ terre. Quia vt ait Aug. ma
li angeli licz supbia deiecti:nec tamē sūt
excellentiores omnib⁹ bestiis pp̄ter emi
nētiam rōnis: q̄uis serpens non ratio
nali anima:sed spiritu diabolico possit
sapiētissim⁹ dici. Nō ergo mirū si dia
bolus spiritu suo implens serpentem
sicut uates implebat sapientissimum
reddiderat omniū bestiaꝝ:quē tamen
ad temptandū nō elegit diabol⁹. sed p
qđ animal pmissus fuit: tēptauit. Uñ
Aug. sup Genesim. Non ē putandum
q̄ diabolus serpentem p quē tempta/
ret elegerit:sed cum decipe cupet non
potuit:nisi p qđ aīal posse permissus ē
Nocendi enī voluntas inē cuiq3 a se: sed
potestas a deo. Sic aūt loquebatur di
abolus per serpentem ignorantem: sic
per inergum̄inos vł p phanaticos loq̄t

Serpente eni velut organo ēvsus: mo/
uēs naturā eius ad exprimendos sonos
verbo℞ ⁊ signa: quibus suam mōstra/
ret volūtatē. Serpens ergo nec verba
intelligebat: nec rōnalis ē factus. calli/
dissimus tamē dictus est ꝑpter astutiā
diaboli. Locut⁹ ē autē sic asina balaā.
sed hoc diabolicū: illud angelicum fuit
Boni enim ⁊ mali angeli similiter ope/
rant̄. Hic queri solet quare mulier non
horruit serpētē? quia cū nouerit creatū
esse: etiā officiū loquēdi a deo accepisse
putauit.

De modo temptationis.

Temptatio aūt hoc modo fa/
cta ē. Stans corā femina ho/
stis supbus: nō audet ī verba
ꝑsuasionis exire metuens deprehendi
Sed sub īterrogatione eā aggreditur:
vt ex responsione colligeret qualiter in
malicia ꝓcedere posset. Cur īqt̄ ꝑcepit
vobis deus vt nō comederetis de om
ni ligno paradisi? Cui respondit mulier
De fructu lignorum q̄ sūt ī paradiso ve
scimur. De fructu vero ligni qđ ē ī me/
dio paradisi: precepit nobis deus ne co
mederemus: ⁊ ne tangeremus: ne forte
moriamur. In quo v̄bo dedit locū tē/
ptāti: cū dixit: ne forte moriamur. Unde
mox diabol⁹ dixit ad mulierē. Nequaq̄
moriemini. Scit eni de⁹ q̄ in quocunq̄
die comederetis ex eo: apientur ocli ve
stri: et eritis sicut dii: sciētes bonū ⁊ ma
lum. Attende ordinē ac ꝓgressū huma
ne perditionis. Primo deus dixerat:
quacunq̄ die comederetis ex eo mor/
te moriemini. Deinde mulier dixit. Ne
forte moriamur. Nouissime aūt serpēs
dixit. Nequaq̄ moriemini. Deus affir/
mauit. Mulier quasi ambigendo illud
dixit. Diabol⁹ negauit. Que igitur dubi
tauit ab affirmante recessit: et neganti
appropinquauit.

De uersutia diaboli: qui ut facilius ꝑ
suaderet malum remouit ⁊ bonū in
pollicito duplicauit.

Ui ad suā persuasionē pleni/
ter suffulciēdā. i. vt malū qđ ī
tendebat libere ꝑsuaderet: et
malum qđ mulier timuit: negando re/
mouit ⁊ ꝓmissionē addidit. ⁊ ut eius ꝑ
suasio citius reciperetur ꝓmissionē du/
plicauit. Unā nēpe comestionē suadens:
duo in p̄mio ꝓposuit: similitudinem dei
sciāq̄ boni ⁊ mali spondēs. Ubi tri/
bus modis hominē temptauit. s. gula ī
ꝑsuasione cibi: cū dixit. In quacunq̄ die
comederitis. Inani gloria in ꝓmissione
deitatis cū dixit. Eritis sicut dii. Auari
cia in promissione scie: cum dixit. Scien
tes bonū ⁊ malū. Gula ē immoderata
cibi auiditas Uanagloria ē amor pro
prie excellētie. Auaricia: īmoderata ha
bēdi cupiditas. q̄ nō est tantū pecunie:
sed ⁊ altitudinis ⁊ scie: cū supra modū
sublimitas ambitur.

De duplici temptationis specie.

Porro sciendū est duas esse spe
cies temptationis. interiorem
scilicꝫ ⁊ exteriorem. Exterior
temptatio est quando nobis extrinsec⁹
malū uisibiliter suggeritur v̄bo vel si/
gno aliquo: vt ille cui fit ad consensum
peccati declinet. ⁊ talis temptatio tan/
tum fit ab aduersario. Interior vero tē
ptatio est quando inuisibiliter malū no
bis intrinsecus suggerit̄. Et hec tēpta/
tio aliquando fit ab hoste: aliquando
a carne. Nam et diabolus inuisibiliter
mala suggerit. ⁊ ex carnis corruptione
suboritur mot⁹ illicitus ⁊ titillatio pra
ua. Ideoq̄ temptatio que est ex carne
non fit sine peccato. Que autē est ab ho
ste nisi ei consentiat̄ nō habet peccatum

sed est materia exercēde uirtutis. Tem
ptatio autē carnis interior difficilius
vincitur. quia interius oppugnans: de
nostro contra nos roborat̄. Homo igi
tur qui sola exteriori temptatione pul
satus cecidit: tanto grauius plectendus
erat: quanto leuiori impulsu fuerat pro
stratus. Et tamen quia aliqua licet mo
dicam cadēdi occasionē habuerit: idcir
co per dei gratiā iuuari potuit ad ueni
am: vt qui per aliū ceciderat: p aliū eri
geretur. Qui ergo incitatorem habuit
ad malū: non iīuste repatorē habuit ad
bonū. Diabolus uero q sine alicui⁹ tem
ptatione peccauit: p aliū ut surgeret iu
uari nō debuit: nec p se potuit. ⁊ ideo ir
remediabile peccatū ei⁹ extitit. Pecca-
tū uero hōis sicut p aliū habuit initiū
ita p aliū nō icōgrue habuit remediū

Quare hō non angelus sit redēpt⁹

Reterea angelica natura quo
niā nō tota pierat: sed ex pte
perstiterat: nō ē redēpta. hu-
mana vero tota pierat: ⁊ ideo ne peni-
tus perderet̄: ex pte ē redēpta: vt inde
ruina suppleret̄ angelica. Unde Aug᷒. i
ench. Placuit vniuersitatis creatori ⁊
moderatori: ut quoniā nō tota multi-
tudo iangelorū deum deserēdo perie-
rat: ea que pierat ī ppetua perditione
remāeret. Que aūt cū deo illa dserēte p
stiterat: d sua certissie cognita semp feli
citate gauderet. At uero creatura rō-
nalis q̄ in hominib⁹ erat: quoniā pecca
tis atq₃ suppliciis tota pierat: ex pte re
parari poterat: vnde angelice societati
supplēt̄: qd ruina illa minuerat. hoc eni
ꝓmissū ē scis ꝙ erūt eq̄les angelis dei.

Q᷑ non soli viro p̄ceptū fuit datū.

Llud etiā notandū est ꝙ non
soli viro p̄ceptū videtur esse
datū: cū ipsa mulier testet̄ si
bi etiā eē mādatū dicēs. Precepit nobis
deus ⁊c̄. Supra tamē legit̄. Ante factā
mulierē: deum dixisse viro. De ligno
scie boni ⁊ mali ne comedas. non dixit
ne comedatis. Forte quia facturus erat
mulierē: sic p̄cepit ut p uirū ad mulierē
pueniret mādatū. quia mulier⁹ q̄ subie
cta uiro fuit: nō nisi mediante viro di-
uinū debuit accipere p̄ceptū. Unde ait
apl's. Si quid uoluerit discere mulieres
domi uiros suos iterrogent. Si q̄rit̄
quomō loqui potuerūt ul'loquentē itel
ligere: qui nō didicerāt inter loquentes
crescendo vl' magisterio. dicimus quia
de⁹ eos tales fecerat: qui possent loqui
⁊ discere ab aliis si essent.

De origine illius peccati.

Ic uidet̄ diligenter iuestigādū
eē q̄ fuerit origo ⁊ radix illi⁹
peccati. Quidā putant quādā
elationē in animo hōis p̄cessisse: ex qua
diaboli suggestioni cōsensit. Quod uide
tur Aug᷒. inuere sup Genesim ita dicēs
Nō est putādū ꝙ hō deiiceret̄ nisi p̄ce
sisset in eo q̄dam elatio comprimenda
vt p humilitatem peccati sciret ꝙ falso
de se p̄sūpserit: ⁊ ꝙ non bene se habet
natura si a faciente recesserit. Itē in eo-
dē. Quomō vbis temptatoris crede-
ret mulier deū se a re bona ⁊ utili ꝓhi
buisse: nisi inesset eius menti amor ille
ꝓprie potestatis: ⁊ de se supba p̄sūptio?
q̄ p tētaptionē fuerat cōuicenda aut pi
mēdā. Deniq₃ non cōtenta suasione ser
pentis: aspexit lignū bonū esu: decorum
aspectu: nec credens se inde posse mori
forte putauit deū alicui⁹ causa significa
tōis illud dixisse. Ideo comedit ⁊ dedit
viro suo: fortassis cū aliq̄ suasiōe q̄m
scriptura intelligenda reliquit. Uel for
te nō fuit suaderi necesse: cū eā mortuā
esse illo cibo inuideret vir. Sicut ergo

nō ē pmissus diabolus tēptare feminā
nisi p serpētē: ita nec viꝝ nisi p feminā
Ut sicut p̄ceptū dei p virū venit ad mu
lierem: ita diaboli temptatio p mulie/
rē ad virum transiret.

¶ Qr aliter locutus est diabolus
muliere q̄ꝫ in serpente.

N muliere vero q̄ rationalis
erat non est ipse locutus ut in
serpente: sed persuasio eius
q̄uis instinctu adiuuaret iterius: qđ p
serpētē gerebat exteri⁹. Ex p̄dictis tē/
ptationis modus atqꝫ ꝓgressus insinua
tur. Nec nō etiā qđ p̄diximˀ innui vide
tur. s. ꝙ temptationem precesserit que/
dam elatio ⁊ p̄sūptio in mentē hoīs.

¶ Obiectio cōtra illos qui dicūt cla/
tionē p̄cessisse in mente.

Uod si illa fuerit: nō igit̄ alte
rius suggestiōe posteri⁹ pecca
uit: cū auctoritas tradat: ideo
peccatū diaboli incurabile eē: qa nō sug
gestione: sed ꝓpria supbia cecidit. homi
nis vero curabile quia nō p se: sed per
alium cecidit. ⁊ ideo p alium surgē po/
tuit. Quocirca p̄dicta Aug᷑. verba pi
um ac diligentem lectorem efflagitant:
que sic intelligere sane quimˀ. Non deii
ceretur homo. s. in actum illius peccati
vt scilicet lignū vetitum ederet: ⁊ ī has
miserias per temptationem diaboli: ni
si elatio cōprimēda precessisset: nō vtiqꝫ
temptationem: sed opus peccati. Talis
enim fuit ordinis processus. Diabolus
temptando dixit. Si comederitis eri/
tis sic̄ dii: scientes bonum et malū. quo
audito statim menti mulieris subrepsit
elatio quedam ⁊ amor proprie potesta
tis. Ex quo placuit ei facere qđ diabo
lus suadebat: ⁊ vtiqꝫ fecit. Suggestione
igitur peccauit. quia temptatio precessit
ex qua in mente eius orta ē elatio: quā
peccatū operis secutū ē ⁊ pena peccati

¶ Que fuit elatio mulieris.

T talis quidem elatio in men
te mulieris fuit pro certo: qua
credidit ⁊ voluit habere simi
litudinem dei cum equalitate quadam
putās illud esse verū qđ diabolus dice
bat. ⁊ ideo specialiter mulierem com
memorat Aug᷑. inquiens. Quomō cre/
deret mulier diabolo nisi esset in mente
ei⁹ de se superba presumptio. Et qđ ibi
sequitur. scilicet que per temptationem
fuerat conuincenda vel perimenda: ad
mulierem referendum est: ut intelliga/
tur: que mulier non elatio fuerat per tē
ptationem ⁊c̈.

¶ Que fuit elatio viri: an crediderit ⁊
uoluerit qđ mulier.

Olet queri utrum illa tal' ela
tio ⁊ amor proprie potestatis
in uiro fuerit sicut in muliere
Ad qđ dicimˀ quia adā nō fuit seduct⁹
eo modo quo mulier. Non enim puta
uit esse verum qđ diabolus suggere/
bat. In eo tamen fuisse seductum credi
potest ꝙ cōmissum ueniale putauerit
qđ pemptoriū erat. Sed nec prior se
ductus fuit: nec ī eo in quo muler: ut cre
deret deum illud lignum ideo tangere
prohibuisse: qꝛ si tangerent fierent sicut
dii. Ueruntamen preuaricator fuit adā
vt testatur apl's. Potuit ergo aliq̄ ela/
tio menti eius inesse illico post tempta/
tionem: ex qua uoluit lignū vetitū expi
ri: cū mulierē nō videret mortuam esca
illa percepta. Unde Aug᷑. sup Genesim
Cū apl's adam p̄uaricatorē fuisse osten
dat dicens. In similitudinē p̄uaricatio/
nis ade: seductū tamen negat. Ubi ait
adam non est seductus: sed mulier. Ūn
⁊ interrogatus non ait: mulier sedu
xit me: sed dixit. dedit mihi et comedi

Mulier vero igt. serpens seduxit me. Hāc aūt seductōnē ꝓprie vocauit apl's ꝑ quā id qđ suadebatur cū falsū eēt: verū putatū ē. s. ꝙ deus lignuꝫ illud ideo tāgere ꝓhibuerit: ga sciebat eos si tetigissent sicut deos futuros: tāꝙ eis diuinitatē inuideret: q eos hoīes fecerat. Sꝫ etsi viꝝ ꝓpter aliꝙ mētis elationē que deū lateꝛ nō poterat: sollicitauit aliqua expiēdi cupiditas: cū mulierē uideret: accepta illa esca nō eē mortuā: nō tñ eū arbitror si iā spūali mēte ꝑdit⁹ erat: vllo mō credidisse qđ diabolus suggerebat.

Quis plus peccauit adā vel eua.

X quo māifeste aīaduerti pōt gs eoꝝ plus peccauerit: adaꝫ s. vel eua. Plus eni videꝛ peccasse mulier q̃ voluit vsurpare diuinitatis equalitatē: ⁊ nimia ꝑsūptione elata: credidit ita eē futuruꝫ Adā vero nec illud credidit: ⁊ de penitēcia ⁊ dei misericordia cogitauit dū vxori morē gerens eius ꝑsuasioni cōsensit: nolēs eā cōtristare: ⁊ a se alienatā relinquere: ne periret. arbitratus illud eē veniale: nō mortale delictū. Vñ Augꝰ. aplus ingt. adā nō ē seduct⁹. Qđ vtiꝙ ita accipi pōt: vt intelligatꝛ nō eē seductus prior. s. vel in eo in quo mulier vt. s. crederet illud eē veruꝫ Eritis sic̄ dii. Sꝫ putauit vtrūꝙ posse fieri: vt ⁊ vxori morē gereret: ⁊ ꝑ penitētiā veniā haberet. Min⁹ ergo peccauit q de penitētia ⁊ dei misericordia cogitauit. postꝙ eni mlier seducta mādu cauit: eiꝙ dedit vt simul ederēt: noluit eā cōtristare: quā credebat sīi suo solatō cōtabescere: ⁊ a se alienatā oīo interire. Nō quidē carnali victus cōcupiscētia: quā nōdū senserat: sꝫ amicabili q̄dā beniuolentia: q̃ pleruꝙ fit: vt offendatꝛ deus ne offendatꝛ amicus. qđ eū facere nō debuisse: diuine sententie iust⁹ exitus indicauit. Ergo alio quodā mō ipe etiā deceptus ē. Inexptus eni diuine seueritatis in eo falli potuit: vt veniale crederet eē cōmissum. sed dolo illo serpentio quo mulier seducta est: nullo modo arbitror illū potuisse seduci. Ex his datur itelligi ꝙ mulier plus peccauerit in qua maioris tumoris ꝑsūptio fuit Que etiā i se ⁊ i ꝓximū ⁊ i deū peccauit. Vir autē tm̄ i se ⁊ i deū peccauit. ide etiā colligitꝛ ꝙ mulier plus peccauerit: quia grauī⁹ punita ē. Cui dictū ē: i dolore paries filios ⁊c̈.

Quod ꝑdicte snīe aduersariꝰ videtꝛ.

Ed huic videtꝛ cōtrariū quod Augꝰ. super genesiꝫ de viro ⁊ muliere peccatū suū excusantibus ait. Dixit adā. Mulier quā dedisti mihi: dedit mihi ⁊ comedi. Nō dic̄ peccaui. Supbia eni hēt cōfusiōis deformitatē: nō cōfessionis humilitatē. Nec etiā mulier cōfiteꝛ peccatū: sꝫ refert i alterū dicēs. Serpēs decepit me: ⁊ comedi. in ipari sexu: sed pari fastu. Ecce hic dicit Augꝰ. ga parē fastū hūit mulier cū viro Pariter ergo supbierūt: ⁊ pariter pec cauerūt. Sed hoc ita determiari pōt: vt dicamus parē vtriusꝙ fuisse fastū in excusatione peccati: ⁊ i esu ligni vetiti. sed disparē ⁊ i muliere multo maiorē i eo ꝙ credidit ⁊ voluit eē sicut de⁹: qđ nō vir. Verūtamē ⁊ de viro legiꝛ ꝙ voluit eē sicut de⁹. dic̄ eni Augꝰ. sup illū locū psalmi. Q̄ nō rapui tūc exoluebā. Rapuit eni adā ⁊ eua ꝑsumēs ut diabolus de diuinitate. Rape voluerūt diuinitatē ⁊ ꝑdiderūt felicitatē. Item sup illū locum psalmi. Deus gs similis tibi. Qui per se vult eē vt deus: puerse vult eē similis deo. vt diabolus qui noluit sub eo esse ⁊ hō qui vt seruus noluit teneri ꝑcepto

sed voluit vt nullo sibi dominante esset quasi deus. Item sup illū locum aplē. nō rapinā arbitratus ē esse se equalē deo. Quia nō vsurpauit qd suū nō eēt: vt diabolus ⁊ primus homo.

Quorūdā sentētia ꝙ adaz ambierit eē vt deus: sz nō credidit eē possibile

Deo quibusdā videt̄ ꝙ etiam adā ābierit esse sicut deus: nō tñ id credidit posse fieri. ⁊ iō falsum eē qd diabolꝰ ꝓmittebat: cognouit. ⁊ licet diuinitatis equalitatem cōcupiuerit: non tamē adeo exarsit: nec tāta est affectus ambitione: sicut mulier q̄ illud posse fieri putauit. ⁊ ideo magis illud ambiēdo supbiuit. Uiꝝ aūt aliqua forte ambitionis subreptō mouit: sz nō ita vt illud putaret veꝝ vel possibile fore. Aliis aūt videt̄ ideo dictū eē ꝙ adā illud voluerit: quia mulier de eo sūpta illud voluit: sicut inquiunt peccatū dicit̄ ꝑ vnum hominē intrasse i mūdū. i. i humanā naturā: cū tamē mulier ante viꝝ peccauerit: quia ꝑ mulierem ītrauit de viro factam. Uel potius ideo ꝑ hominē dicitur intrasse: quia etiā peccāte muliere: si vir nō peccasset: humanuz genꝰ minime peccatis corruptum ꝑiret. Minus ergo peccauit vir q̄ꝫ mulier

Obiectio contra id qd dictum ē virum minus peccasse.

Is aūt opponi solet hoc mō tribus modis vt ait Isidorus peccatum geritur. s. ignorātia īfirmitate ⁊ īdustria. Et grauius ē īfirmitate peccare q̄ꝫ ignorātia. Grauiusqꝫ industria q̄ꝫ infirmitate. Eua aūt videt̄ ex ignorātia peccasse: quia seducta fuit. Adam vero ex industria: qa nō fuit seductꝰ vt aplus ait. Ad qd dicimus: qa licet eua in hᵒ ꝑ ignorātiā deliquerit: ꝙ putauit veꝝ eē qd diabolꝰ suadebat: tñ tamē in hoc qn nouerit illud dei eē mandatum: ⁊ peccatū eē contra agere. ⁊ iō excusari a peccato ꝑ ignorantiā non potuit. Est enim ignorātia q̄ excusat peccātē: ⁊ ē ignorātia que non excusat. ⁊ ē ignorantia vincibilis: ⁊ est ignorantia inuicibilis. Excusatio oīs tollitur vbi mādatum non ignoratur.

De triplici ignorantia que excusat ⁊ que non.

Est autem ignorātia triplex eoꝝ. s. qui scire nolunt cū possint. que non excusat: qa ⁊ ipa peccatum ē. ⁊ eoꝝ qui volūt: sed nō possunt. queꝰ excusat ⁊ est pena peccati ⁊ nō peccatum. ⁊ eoꝝ qui quasi simpliciter nesciunt: nō renuētes vel ꝓponentes scire. que neminē plene excusat: sed sic fortasse vt minus puniatur. Unde Augꝰ. ad valentinum. eis aufertur excusatio q mandata dei nouerūt: quā solēt habere homines de ignorātia. ⁊ licet grauiꝰ sit peccare scienter q̄ꝫ nescienter: non iō tñ confugiendū est ad ignorātie tenebras vt in eis qsq̄ꝫ excusationemꝰ requirat. Aliud est enim nescisse: aliud scire noluisse. quia in eis qui intelligere noluerunt ipsa ignorantia peccatum est. In eis vero q̄ non potuerūt pena peccati. Ignorantia vero que non ē eoꝝ qui scire nolunt: sed eoꝝ qui tāq̄ꝫ simpliciter nesciūt nullū sic excusat ut eterno igne non ardeat: sed fortasse vt minꝰ ardeat. Non igitur mulier excusationem habuit de ignorātia cū ⁊ mandatū nouerit: ⁊ peccatum esse secus agere nō ignorauerit.

Unde ꝓcesserit consensus illius peccati cuz natura hoīs esset incorrupta.

Olet etiā qreri: cuz sine vitio esset natura hominis: vnde cōsensus mali ꝓcesserit? Ad qd

respõderi potest: quia ex libero arbi/
trio proprie uoluntatis fuit. ⁊ ĩ ipo enī
⁊ in alio causa extitit: ut fieret deterior.
In alio quia in diabolo: qui suasit. ĩ ipo
quia voluntate liberi arbitrii consensit.
⁊ cum liberꝝ arbitrium sit bonum: ex re
vtiqꝫ bona: malus ille consensus proue
nit. ⁊ ita ex bono malum manauit. De
hoc autem in sequēti plenius tractabi/
mus: cum origo mali: ⁊ in qua re cale/
scat: inuestigabitur.

An voluntas p̄cesserit illud peccatū

I vero queritur vtrū volun/
tas illud peccatum precesserit?
Dicim⁹: ꝗa peccatū illud: ⁊ ĩ
voluntate ⁊ in actu cõsistit: ⁊ voluntas
actum precessit. Sed ipsam uoluntatez
alia hominis uoluntas mala non preit
atqꝫ ex diaboli persuasione ⁊ hominis
arbitrio: illa voluntas mala ꝓdiit: qua
iusticiā deseruit: ⁊ iniquitatem ĩchoauit
⁊ ipsa uoluntas iniquitas fuit.

Quare deus permiserit hominē tē/
ptari sciens eum casurum.

Reterea queri solet q̄re deus
hominem tēptari permiserit:
quē decipiendum esse prescie/
bat? Sed non esset laudabile homini si
ideo bene viuere posset: quia nemo ma
le viuere suaderet: cum in natura posse:
⁊ in potestate haberet uelle: non consen
tire suadenti deo uiuante. ⁊ est gloriosi⁹
non consentire. ꝙ temptari non posse:
Mouentur etiam quidaz dicentes cur
creauit deus quos futuros malos p̄scie
bat. Quia preuidit quid boni de malis
eoꝝ esset facturus. Sic enim fecit eos:
ut relinqueret eis unde aliquid faceret:
⁊ si culpabiliter aliquid facerēt illuz de
se laudabiliter operātem inuenirent. a se
habebant uoluntatem malam: ab illo
naturam bonam ⁊ iustā penaz. frustra
ergo dicitur nō deberz de⁹ creare quos
presciebat malos futuros. Sciebat enī
bonis ꝓfuturos ⁊ iuste ꝓ mala uolun
tate puniendos. Addūt etiā talem debe
ret hominem facere qui nollet oīo pecca
re. Concedimus quidē meliorē naturaz
esse: que oīo peccare nollet. Concedāt ⁊
ipsi non esse malam: que talis facta est
ut posset non peccare si vellet: ⁊ iuste pu
nitam que uoluntate non necessitate pec
cauit. Cum ergo hec bona sit: illa meli/
or: cur non utrūqꝫ faceret ut uberi⁹ lau
daretur de utraqꝫ? Illa eniz de sanctis
angelis: hec de hominibus est. Item in/
quiunt. Si deus vellet ⁊ isti boni essent
⁊ hoc quidem concedimus: sed melius
voluit: vt qḋ vellent essent. Et boni qui
dem non infructuose: male vero nō im
pune essent. Item inquiunt. posset deus
voluntatem eorum vertere in bonum
quia oīpotēs est? Posset reuera. cur nō fe
cit? ꝗa noluit. cur noluit? ipē nouit. nō de
bem⁹ plus sapere ꝙ oportet sapē. Et q
dem secundum animum rōalis fuit hō
habens discretionē boni ⁊ mali. Scienti
am quoqꝫ reꝝ creataꝝ ⁊ cognitionem
veritatis que prime perfectioni cōgru
ebat: mox conditus non incōgrue acce
pisse putatur: ⁊ ad illam non studio vel
disciplina aliqua per interuallum tem
poris ꝓfecisse: sed ab exordio sue condi
tionis diuinitus illam percepisse.

Qꝫ triplicem cognitionem habuit
homo ante lapsum .s. reꝝ ꝓpter se
factaꝝ: ⁊ creatoris: ⁊ sui.

Uit itaqꝫ homo primus ante
lapsum triplici cognitione pre
ditus: reruz. s. ꝓpter se facta/
rum: ⁊ creatoris: ⁊ sui. Rerū quippe co
gnitionē hominē accepisse pspicuū ē: cuz
nō ipse creator vel āgelus aliquis: sz hō
omnibus animātibus nomina iposuēit

homo ipse habuit. Que enim pp̄ter illum creata erāt: ⁊ ab illo regēda ⁊ disponenda erant: horum omniū deus illi ⁊ scientiam tribuit ⁊ prouidentiã atq̃ curam reliquit. Quia vt ait apl's. Non ē cura deo de bobus. Quoꝝ aliorumq̃ animalium deus homini curā reliquit ⁊ prouidentiam: vt dominationi eius sub iācerentur: ⁊ rōni ipi⁹ gubernarentur: vt sciret illis necessaria puidere: a quib⁹ emolumentū debebat recipere. Hāc aūt scientiam hō peccādo non perdidit: sic nec illam qua carnis necessaria prouidētur. Et idcirco i scriptura homo de huiusmodi non eruditur: sed de scia anime quā peccādo amisit.

De cognitione creatoris.

Cognitionē quoq̃ creatoris p̄mus homo habuisse creditur Cognouit enim a quo creat⁹ fuerat: non eo modo cognoscendi quo ex auditu solo percipitur: quo mō a credentibus absens queritur: sed quadā interiori inspiratione qua dei presentiam cōtēplabatur. non tamē ita excellenter sicut post hāc uitā sancti visuri sūt: neq̃ ita i enigmate q̄lit̃ i hac vita videmus.

De sui cognitione.

Porro sui cognitionem idē hō talem accepisse videt̃: ut quid deberet superiori: ⁊ quid eq̄li ⁊ quid inferiori non ignoraret. Conditionem quoq̃ suā ⁊ ordinē. s. qualis fact⁹ eēt: ⁊ qualiter incedere deberet: q̄d agere: quid cauere intellexit. Si hoꝝ noticiam non habuisset: non esset reus p̄uaricationis: neq̃ seipm cognouisset.

Utrū homo prescius fuerit coꝝ que sibi futura erant.

Si autem querit̃ vtrū hō sciaz habuerit coꝝ que circa eum ventura erāt. i. si ruinā suā p̄scierit: ⁊ similiter si prescivuerit bona que habiturus fuisset: si inobediētia p̄stitisset? Responderi potest q̄ ei mag̃ faciendia indita sunt q̄ futura reuelata Accepit eni sciam ⁊ preceptum eoꝝ q̄ facienda fuerant: sed nō habuit p̄sciam coꝝ que futura erāt. Non fuit ergo hō p̄scius sui casus: sicut ⁊ de angelo diximus. Quod Aug̃. sup genesim asserit. rōne vtēs quā supra posuim⁹. hec de scientia hominis quātum ad primū statū ptinet dixisse sufficiat.

De gra hois ⁊ potentia ante casum.

Hunc diligēter iuestigari oporet quā gratiā vel potētiā habuit homo ante casum. ⁊ vtꝝ p eam potuerit stare vel non. Sciēduz est igitur q̄ homini in creatione sic de angelis diximus: datū ē p gratiā auxilii ⁊ collata potētia p quā poterat stare i. non declinare ab eo qd̄ accepat. sz nō poterat pficere in tātū vt per gratiam creationis sine alia mereri salutē valeret. Poterat quidē per illud auxiliū gratie creationis resistere malo: sed non p̄ficere bonū. Poterat tn̄ p illud bene viuere quodāmō. quia poterat viuere si ne peccato. Sz nō poterat sine alio gratie adiutorio spiritualiter viuere: q° vitam mereretur eternā. Unde Aug̃. in ench. Sic factus est homo rectus vt ⁊ manē in ea rectitudine posset: nō sine diuino adiutorio ⁊ suo fieri puersus arbitrio: vtrūlib3 hoꝝ elegiss3: dei voluntas fieret vel ab illo vel de illo. Et quia suam maluit facere voluntatem q̄ dei de illo facta est voluntas dei. Item i eo dem. Sic oportebat prius hominē fieri vt ⁊ bene posset velle ⁊ male. Nec frustra si bene: nec ipune si male. idē quoq̃ in libro de correctione ⁊ gratia ait. Si hoc adiutorium vel angelo uel homini

cum primum facti sunt defuisset. Quoniam non
talis natura facta erat: vt sine diuio auxi
lio posset manere si vellet. nō vtiq3 sua
culpa cecidisset. Defuisset quippe adiu-
toriu3 sine quo manere non posset. Idē
dederat deus homini bonam volunta-
tem. in illa quippe eum fecerat rectum
Dederat adiutorium sine quo nō poss3
in ea manere si vellet ꝛ per qđ poss3. vt
autem hoc vellet: in eius dimisit arbi-
trio. In eodem acceperat posse si vellet
sed non habuit velle quo posset. Na3 si
habuisset perseuerasset. his testimoniis
euidenter monstratur ꝙ homo recti-
tudinem ꝛ bonam voluntatem in crea
tione accepit: atq3 auxiliu3 quo star̄ po
terat. Aliogn ñ sua culpa videt̄ cecidisse

Qualis fuerit illa rectitudo ꝛ boni
tas voluntatis in qua creatus est.

Sed quomō rectam ꝛ bonam
voluntatem habuit homo: si
per eam nec mereri vitam va
luit: nec ea stare voluit. Quia nec aliqđ
mali ea tunc uolebat: ꝛ ad tēpus stare
uoluit: sed non pseuarāt. ꝛ ideo recta ꝛ
bona fuit tunc uolūtas hominis. ad hᵒ
autem quod dixim⁹ hominem non po-
tuisse proficere vel mereri per gratiam
creatiōis: solet opponi sic. per illud auxi
lium gratie creationis potuit stare in
bono qđ acceperat. Potuit ergo resiste
re tēptationi. Sed resistere tēptationi
bus atq3 suggestionibus malis meritū
est ac bonum remunerabile. Omne aūt
bonum meritum ꝓfectus est. Per gra-
tiā igitur creationis proficere potuit si
ne adiectione alterius gratie. Ad qđ di
cimus: qa resistere malo ꝛ nō cōsentir̄
tēptationi: nō fecisset illi meritum etsi
non consensisset. quia nihil in eo erat qđ
ad malum impelleret. Sicut angelis q
non ceciderunt. nec fuit meritū ꝙ stete-
runt. i. ꝙ non corruerunt. Nobis autem
meritū est aliquādo si malū non facim⁹
sed resistimus. Ibi duntaxat vbi causa
subest: que nos facere id mouet. qa ex
peccati corruptela proni sunt ad lapsu3
gressus nostri. Ubi autē nō īteruenit cā
nos ad malu3 impellēs: non meremur
si ab eo declinam⁹. Declinare eni a malo
sēper vitat penā: sed ñ sēp meret̄ palmā

De adiutorio homini ī creatione da
to quo stare poterat.

Ic considerandū est qđ fuerit
illud adiutorium homini da-
tū ī creatōne quo poterat ma
nere si vellet. Illud vtiq3 fuit libertas
arbitrii ab omni labe ꝛ corruptela im
munis atq3 voluntatis rectitudo: ꝛ om
nium naturalium potentiarū aīe sinceri
tas atq3 viuacitas. Liber𝔷 vero arbitri
um est facultas rōnis ꝛ voluntatis: qua
bonū eligitur gratia assistente: vel ma-
lum eadem desistente. ꝛ dicitur liberu3
quātum ad voluntatem: q̄ ad vtrūlib3
flecti potest. Arbitriū vero quātu3 ad
rōnem cuius ē facultas: vel potētia illa
cuius etiā est discernere inter bonum ꝛ
malum: et aliqñ quidē discretionē ha-
bens boni ꝛ mali qđ malū ē eligit: aliqñ
uero qđ bonū ē. s3 qđ bonū ē nisi gra-
tia adiuta non eligit. malū uero per se
eligit. Est enim in anima rōnali uolun
tas natural' q̄ naturaliter vult bonū li
cet tenuiter ꝛ exilit̄ nisi gr̄a iuuet q̄ ad
ueniēs iuuat eā ꝛ erigit ut efficacit̄ velit
bonū. p se aūt pōt uelle malū efficaciter
illa igit̄ rōnal' aīe potētia q̄ bonū ul' ma
lū uelle pōt: utrūq3 discernēs liber𝔷 arbi
triū nūcupat̄: qđ bruta aīalia nō habēt.
qa rōe carēt. hn̄t tn̄ sensum ꝛ appetitū
sensualitatis.

Quare bruta aīalia nō hn̄t liberum ar.
sed appetitum sensualitatis.

Est enim sensualitas quedaꝫ
uis anime inferior:ex qua est
motus qui intenditur in cor/
poris sensus atqꝫ appetitus rerum ad
corpus pertinentium. Rō vero est uis
anime superior:que ut ita dicamus du
as habet partes vel differētias:superio
rem ⁊ inferiorem. Secūdum superiorē
superius cōspiciendis vel consulendis ī
tendit. Secūdum inferiorem ad tēpo/
ralium dispositionē prospicit. Quicqd
ergo in anima nostra nobis considerā
tibus occurrit:qđ non sit cōmune cum
bestiis:ad rōnē pertinet. Quod autem
in ea repereris cōmūe cū bestiis:ad sen
sualitatem pertinet. ⁊ vbi nobis grada
tim in consideratione partium anime
progredientibus:primum aliquid occur
rit qđ non est cōmune cū bestiis:ibi īci
pit rō. Hec aūt aug᷑. docꝫ ī.xii.li.de tri.
ita dicens. Videamꝰ vbi sit quasi quod
dam hominis interioris exteriorisqꝫ cō
finium. Quicquid enim habemus ī ani
mo cōmune cū pecore:recte dicitur ad
exteriorem hominem pertinere. Nō enī
solum corpus homo exterior deputabi
tur:sed adiuncta quadam vita sua qua
cōpages corporis ⁊ omnes sēsus vigēt:
quibus instructus est ad exteriora senti
enda. Ascendentibus igitur introrsum
quibusdam gradibus cōsiderationis ꝑ
anime ptes vbi incipit aliquid occurrē
qđ nobis non sit cōmune cū bestiis: ibi
incipit rō:vbi homo interior iam ꝓpos
sit agnosci. Rōnis autē pars superior
eternis rōnibus cōspiciendis vel cōsulē
dis adherescit Portio inferior ad tēpo
ralia gubernāda deflectitur. ⁊ illa rōis
intentio qua cōtēplamur eterna:sapien
tie deputatur. Illa vero qua bene vti/
mur rebus ⁊ temporalibus:scie deputa
tur. Cū vero disserimus de natura men
tis humane:de vna quadā re disserimꝰ
nec eam in hoc duo que cōmemoraui:
nisi per officia geminamus. carnal᷑ aūt
vel sensualis anime motus qui in corpo
ris sensus intenditur:nobis cum peco/
ribus cōmunis est:qui seclusus est a ra
tione sapiētie. Rōni aūt scie vicinus est.

Q: talis est ordo peccandi vel caden
di ī nobis q̄lis fuit ī prīs hominibꝰ.

Illud quoqꝫ p̄termittēdum ñ
est: q̄ talis nunc in vnoquoqꝫ
homine ē ordo tēptationis ⁊
progressio: qualis tunc in primis p̄ces/
sit parentibus. vt enim tunc serpēs mu
lieri malum suasit:ipsaqꝫ cōsensit:deinde
viro suo dedit:sicqꝫ cōsūmatū est pecca
tum:ita ⁊ nunc in nobis pro serpēte .ē
sensualis motꝰ anime. pro muliere infe
rior portio rōnis. ꝓ viro superior rōis
portio. ⁊ hic est vir qui secundū apl̄m
dicitur imago ⁊ gloria dei. ⁊ illa ē mu
lier que secundum eundem dicit᷑ gloria
viri. Atqꝫ inter hunc virū ⁊ hāc mulie/
rem est velut quoddā spirituale cōiu/
gium naturalisqꝫ cōtractus:quo supior
rōnis portio quasi vir debet p̄esse ⁊ do
minari. Inferior vero quasi mulier dēt
subesse ⁊ obediř. Ideo vir secūdū apl̄m
non debet habere velamen:sed mulier.
Et sicut in cunctis animalibꝰ non ē re/
ptū homini adiutoriū sil᷑e sibi: sꝫ de illo
sūptū qđ ei formaretur ī cōiugiū:ita in
ptibꝰ aīe quas cū pecoribꝰ hēmus cō/
munes nullū mēti nostre simile ē adiu/
rium. Vñ Aug᷑. ī eodē. Illud nostrū qđ
ī actione tēporaliū tractādorꝫ ita ver/
satur:vt nō sit nobis cōmune cū peco/
re:rōale ē q̄dē: sed ex illa rōali mēte q̄
subherēmꝰ ītelligibili ⁊ īcōmutabili ve
ritati tāq̄ ductū:⁊ īferioribꝰ tractādis
gubernādisqꝫ deputatū ē. sic enī ī oībus
pecoribꝰ ñ ē īuētū viro adiutoriū sil᷑e

illi: nisi de illo detractū qd ei i coniugiuz formaretur: ita menti nostre qua supernam consulimus veritatē: nullum ē ad usū tpaliū rez: quātū nature hois satł ē simile adiutorium ex anime partibus quas cōmunes cum pecorb⁹ hēmus. Ideoqz rōnale nostrum nō ad unitatis diuortiū sepatū: sed in auxiliū societatis q̄si deriuatū: in suo disptitur officio. Et sicut vna caro est duoz in masculo ⁊ in femina: sic intellectū nrm ⁊ actionē: siue rōnem ⁊ appetitum rationalē: vł si aliquo mō significātius dici possunt: vna m̄tis natura cōplectit̄. ut sicut de illis dictum est: erūt duo in carne vna: sic de his dici possit: duo i mēte vna. Ecce ex his intelligi potest qualiter in aīa hois existat imago illius cōiugii: ⁊ qualiter i singulis nostrū spūalit̄ sint illa tria .s. vir: mulier: serpens.

Qualiter p illa tria in nobis consūmet̄ tēptatio.

Unc supē ostendere quomō p illa tria in nobis cōsūmet̄ peccatū. vbi agnosci poterit: si diligenter itendat̄ q̄ sit i aīa mortale vel veniale peccatum. vt enim ibi serpēs psuasit mulieri: ⁊ mulier viro: ita ⁊ i nobis sēsual̄ motus cū illecebrā peccati cōcepit: quasi serpēs suggerit mulieri. s. inferiori pti rōnis. i. rōni scie. Que si consenserit illecebre mulier edit cibū vetitū Post de eodē dat viro cum supiori pti rōnis. i. rōni sapie eādē illecebrā suggerit. Que si cōsentit: tūc vir etiā cū femina cibū vetitū gustat. Si ergo i motu sensuali tantum peccati illecebra teneat̄: veniale ac leuissimuz est peccatum. Si vero inferior ps rōis cōsenserit ita vt sola cogitatiōis delectatione sine volūtate pficiēdi teneat̄: mulier sola manducauit: nō vir: cui⁹ auctoritate cohibet̄ volūtas ne ad opus usqz pueiat. Si uero adsit plena uolūtas pficiēdi: ut si adsit facultas ad effectū pducat̄: uir quoqz māducat. qa supior ps rōnis illecebre cōsentit. ⁊ tūc ē dāpnabile: ⁊ graue peccatū. Quādo autem mulier sine uiro gustat: aliquādo est mortale: aliquando veniale peccatum. vt enim dictum est tunc mulier sine viro gustat: cum ita delectatione cogitationis peccatum teneatur: vt faciendū nō decernatur. vel cum quidā terminus ⁊ mēsura peccato adhibetur a viro vt n̄ liceat mulieri effrenata libertate in peccatum pgredi. Si ergo peccatū non diu teneatur delectatione cogitationis: sed stati vt mulier tetigit viri auctoritate repellatur: veniale est. Si vero diu in delectatione cogitationis teneatur: ⁊ si voluntas perficiendi desit: mortale ē. ⁊ p eo dāpnabit̄ simul vir ⁊ mulier. i. totus homo. quia tunc vir non sicut debuit mulierē cohibuit. vnde potest dici cōsensisse.

Repetitio sūmā perstringens.

Tacqz vt breuiter sūmā pstringam: quando peccatum ita i anima concipitur: vt illud facere disponat: vel etiam perficiat: aliud frequēter: aliud vł semel: vł etiā quādo cogitatiōis delectatione diu tenetur mortale est Cum vero in sensuali motu tātum ē ut pdiximus: tunc leuissimū ē pctm̄. qa rō tunc non delectatur. Ideo autem supra dixi: aliud frequenter: aliud semel: quia ut quibusdam placz: quedam sunt que si tantum semel fiant: vel facienda disponātur dāpnant. quedam vero non nisi sepius fiant vel facienda decernantur. ut de ocioso vbo: ⁊ huius modi. hec autē Aug⁹. i. xii. li. de tri. tradit ita Sicut in illo cōiugio poz hominum serpens manducandum persuasit.

mulier aūt nō mādu cauit sola: sꝫ viro
suo dedit: ⁊ simul māducauerūt. ita ⁊ i
quodā secreto cōiugio qđ i vno homie
gerit̄ ⁊ dinoscitur: cū rōni sciē q̄ i reb⁹
tpalib⁹ agēdis rōcinādi viuacitate ver
satur: aīalis sensus igerit quandā illece
brā. tūc velut serpēs aloqt̄ feminā. huic
aūt illecebre cōsentire de ligno vetito ē
edere. Sꝫ iste ꝯsēsus si sola cogitatōis
delectatione cōtēpt⁹ ē: supiori vero au
ctoritate ita retinētur mēbra vt nō ex
hibeātur arma iīqtatis peccato: sic ha
bēdū estimo velut si lignū vetitū muli
er sola comederit. Si aūt i cōsensu illo
ita decernitur qđqꝫ pctm̄: vt si ptās sit
etiā ope ipleat̄: itelligēda ē mulier dedis
se viro suo sil' edēdū illicitū cibū. Neqꝫ
enim pōt pctm̄ nō solū cogitādū suaui
ter: veꝝetiā ꝑpetrādū efficaciter mēte
decerni: nisi ⁊ illa mētis itētio penes quā
sūma ptās ē: mēbra i opus mouēdi vel
ab ope cohibēdi male actōi cedat. Nec
sane cū sola cogitatione mēs oblectat̄
illicitis: nō quidē decernēs eē faciēda. te
nēs tn̄ ⁊ volēs. i. delectās libēter q̄ stati
vt attigerūt animū: respui debuere: ne/
gādū ē eē pctm̄. sed longe min⁹ ꝙ si ⁊
ope statuat̄ iplēdū. ⁊ iō de talib⁹ quoqꝫ
cogitationibus venia petēda ē: pectusqꝫ
percutiendū ⁊ dicendū. Dimitte nobis
debita. n. s. ⁊. n. di. de. nostris. Neqꝫ eniꝫ
sicut in illis duobus primis hominibus
personā suam quisqꝫ portabat: ⁊ ideo si
sola mulier cibum illicitum edisset: sola
vtiqꝫ mortis supplicio plecteretur. Ita
potest dici in homine vno si delectatio
nibus illicitis a quibus continuo se de
beret auertere: cogitatio libēter sola pa
scatur: nec facienda decernātur mala: sꝫ
tantuꝫ suauiter in recordatione tenean
tur: quasi mulierem sine viro posse dā/
pnari. Absit hoc credere. Hec quippe

vna persona est: vnus homo est: totusqꝫ
dampnabitur. nisi hec que sine volunta
te operandi: sed tamen cum voluntate
animum talibus oblectandi: solius co
gationis sentiuntur esse peccata: per me
diatoris gratiā remittātur. Idē quoqꝫ
i. ii. li. ꝯ manicheos de hoc eodē sic ait.
Apostolus dicit. Secundū principē po
testatis aeris huius spūs qui nūc opat̄
in filiis diffidētie. Nūqd g° visibiliter
eis apparet aut quasi corporis locis ac
cedit ad eos ⁊ operatur? Sꝫ miris mo
dis per cogitationeꝫ suggerit quicquid
potest: quibus suggestionibus resisten
dum est. Non enim ignoramus astutias
eius. Quomodo enim accessit ad iudaꝫ
quādo ei persuasit ut dominum trade
ret? Nunquid i locis aut per hos ocu
los ei visus est? Sed vtiqꝫ vt dictum ē
in cor eius intrauit. Repellit autē illum
homo si paradisum mentis custodiat
Posuit enim hominem deus in paradi
so vt operaretur ⁊ custodiret. Quia sic
ecclesie dicitur in canticis canticorum.
Ortus conclusus fons signatus. Quo
vtiqꝫ non admittitur peruersitatis ille
persuasor: sed tantū per mulierem de
cepit. Nō eni etiaꝫ rō nostra deduci po
test ad cōsensionem peccati: nisi cū dele
ctatio mota fuerit i illa pte ai q̄ dēt ob
tpare rōi tāqꝫ rcōri viro. et i vno quoqꝫ
nostrū nihil aliđ agit̄ nunc cū ad pctm̄
qsqꝫ dilabit̄ ꝙ tūc actū ē i illis trib⁹: ser
pēte: muliere ⁊ viro. Nā prio fit sugge
stio siue p cogitationē siue p sensus cor
poris vl' vidēdo vl' tangendo vl' audi/
endo gustando vel olfaciendo. Que
suggestio cuꝫ facta fuerit si cupiditas
nostra non moueatur ad peccandum
excluditur serpentis astutia Si autem
mota fuerit quasi iam mulieri ꝑsuasū
erit. sed aliquando ratio viriliter etiam

cõmotam cupiditatẽ refrenat atq; cõpescit. Qđ cũ sit nõ labimur in peccatum: sed cũ aliquanta luctatione coronamur. Si autẽ ratio cõsentiat: ⁊ qđ libido cõmouerit faciendũ esse decernat ab omni beata vita tãq̃ de paradiso ex pellit hõ. Jam enim peccatũ iputatur etiã si nõ subseq̃ť factũ: quando rea tenetur i cõsensione cõscia. Hec de anime partib⁹ interseruim⁹ vt ipsius aie natura pleni⁹ cognosceret: ⁊ secundũ q̃m sui portionẽ in ea sit liberũ arbitriũ: intelligatur. s. secũdum rõnem quo omne mortale peccatũ gerit: sed nõ omne veniale. illud. s. qđ in solo intuitu vł motu sensualitatis existit.

Q' sensualitas sepe in scriptura aliter q̃ supra accipiť. s. ut inferior portio rõnis ei⁹ nõie itelligatur.

Non ẽ aũt silentio p̃tereundũ q sepe in scriptura nõie sensualitatis: non id solũ in anima qđ ẽ nobis cõmune cũ pecore: sed etiã inferior portio rõnis: q̃ tempalium dispositioni intendit itelligiť. Quod diligens lector in locis scripture ubi de ipsa fit mentio uigilanter annotet.

Redit ad liberi arbitrii cõsideratõẽ

Am uero ad ppositũ redeam⁹ scilicz ad liberi ar. tractatũ. Qđ philosophi diffinientes dixerũt liberum de uolũtate iudicium. quia potestas ipsa ⁊ habilitas uoluntatis ⁊ rationis quã sup̃ diximus esse liberũ arbitriũ: libera ẽ ad utrũlibet. quia libere potest moueri ad hoc vł ad illud liberum ergo diciť arbitriũ q̃ntũ ad uolũtatẽ. quia uolũtarie moueri ⁊ spontaneo appetitu ferri ad ea potest q̃ bona vł mala iudicat vł iudicare valet.

Q' liberum arbitrium non ptinet nisi ad futurum. nec ad omne futurũ

Hoc aũt sciendum ẽ q liberũ arbitriũ ad presẽs vł ad preteritum nõ referť: sed ad futura contingentia. Quod eni i presenti ẽ determinatũ ẽ: nec in potestate nostra est: ut tũc sit uel non sit quãdo ẽ. Potest eni non esse vł aliud esse postea: sed nõ potest nõ esse dum est: uel aliud esse dum id est qđ est. Sed in futuro an hoc sit uel illud: ad potestatẽ liberi arbitrii spectat. Nec tñ omnia futura sub potestate liberi arbitrii ueniũt: sz ea tm̃ q̃ per liberũ arbitriũ possunt fieri vł non fieri Si quis enim tale quid uelit ac disponat facere qđ in eius nullatenus sit potestate: uel qđ sine ipsi⁹ dispositione eq̃ fieret: in hoc liberũ arbitrium nõ habz

Q' supra posita descriptio liberi ar. nõ cõuenit deo: nec his qui glorificati sunt.

T Qdẽ ſm predictam assignationẽ i his tm̃ videť esse li. ar. q uolũtatẽ mutare ⁊ cõtraria possũt deflectere. Jn quorũ uidelicet potestate ẽ eligere bonũ vł malũ: ⁊ utrũlibet ſm electionem facere vł dimittere Secũdũ qđ nec i deo nec i his hominib⁹ q tãta btitudinis gr̃a sũt roborati ut iã peccare nequeant liberũ arbitriũ esse negt. Sed q de⁹ liberũ ar. hẽat. Augꝰ. docet in li. xxii. de ciuitate dei. ita ingens Certe de⁹ ip̃e nũqd qm̃ peccare nõ p̃ot ideo liberũ ar. habere negãdus est? Ambrosius quoq; in libro de tri. ait. Paulus dicit quia oĩa opať vn⁹ atq; idẽ spirit⁹: diuidẽs singlis pput vult. i. p libere uolũtatis arbitrio: nõ p necessitatis obsequio.

Qualiter in deo accipiť liberũ ar.

Ed aliter accipitur liberum arbitriũ i creatore q̃ i creaturis Dei eteni liberũ ar. diciť eius

sapiētissima ⁊ omnipotēs uolūtas.q̄ nō
necessitate:sed libera uolūtate omnia fa
cit ꝑut uult. Ideoq; hiero .attēdēs nō
ita eē liberū ar.i deo sicut ē i creaturis
ab ipso uidet̄ excludere li.ar.in omelia
q̄dam de ꝓdigo filio dicēs. Sol⁹ deus
ē i quem pctm̄ nō cadit nec cadē potest
cetera cū sint liberi ar.i utramq; ptem
flecti possūt. Dum ait cetera:idicat libe
rū ar.sic ē in ceteris non esse in deo.

Q͛ angeli ⁊ sancti qui iam beati
sunt libero ar. non carent.

Ngeli uero ⁊ sancti q iam cū
dn̄o feliciter uiuunt:atq; ita
gratia btitudinis confirmati
sūt:ut ad malū flecti nec velint:nec pos
sint:li.ar.nō carēt. Unde Aug᷒.in li.xxii
de ciuitate dei.ait. Sic ṗma immortali
tas fuit quā peccādo adā ꝑdidit:posse
nō mori:ita ṗmū li.ar.posse nō peccare
nouissimū nō posse peccare. Idez i ench.
Sicut oportebat ṗ⁹ hoīez fieri ut bene
uelle posset ⁊ male: postea v̊o sic erit ut
male uelle nō possit.nec ideo carebit li.
ar. Multo q̄ppe liberius erit arbitri
um:qđ oīo nō poterit seruire peccato.
neq; aut volūtas nō ē:aut libera dicēda
nō ē:q̄ sic bti eē uolum⁹:ut eē miseri nō
solū nolim⁹:sed neq̄q̄ uelle ꝓrsus possi/
sim⁹. Sic g° aīa nostra etiam nūc hab;
nolle infelicitatē:ita nolle inīqtatē sem
per habitura ē. Sed ordo fuand⁹ fuit:
quo de⁹ uoluit ostēdē q̄ bonum sit aīal
rōnale q̄ etiam peccare possit q̄uis sit
meli⁹ q̄ peccare nō possit. Ecce his uer
bis euidēter astruit̄ q̄ post btitudinis
cōfirmationē:erit i homine liberū ar.
quo peccare nō poterit.⁊ nunc in an/
gelis ē ⁊ in sanctis qui cū domino sunt
⁊ tanto utiq; liberius quāto a pecca
to imunius ⁊ ad bonum ꝓnius. Quo
enī q̄sq; ab illa seruitute peccati de qua
scriptū ē:q facit pctm̄ suus ē peccati:lō
gius absistit:tāto i eligēdo bonū liberi
us hab; iudiciū. Uñ si diligēter ispiciat̄
liberū uidebit̄ dici arbitriū: quia sine
coactione ⁊ necessitate val; appetē vel
eligere:qđ ex rōne decreuerit

De l͛batis arbitrii differētia s̄m di
uersa tempora.

X ꝑdictis ꝑspicuū fit q̄ ma
ior fuit libertas ar. prima q̄
scđa: et tertia multo maior
q̄ scđa vel ṗma. Prima enī l͛btas ar
bitrii fuit in q̄ poterat peccare:et non
peccare. Ultima v̊o erit in q̄ poterit nō
peccare:⁊ nō poterit peccare. Media
v̊o ē in q̄ pōt peccare ⁊ nō potest non
peccare:ante repationē etiā mortaliter:
post repationē v̊o saltē venialiter.

De quattuor statib⁹ liberi arbitrii.

T possunt notari i hōie qua
tuor stat⁹ liberi ar.ante pctm̄
enī ad bonū nil ipediebat:ad
malū nil ipellebat. Nō habuit ifirmita
tē ad malū:⁊ habuit adiutoriū ad bonū
Tūc sine errore rō iudicare:⁊ uolūtas
sine difficultate bonū appetere poterat
Post pctm̄ v̊o añ repationē grē ꝑmit̄
a cōcupiscētia ⁊ vincit̄.⁊ hab; ifirmita
tē i malo:sed nō hab; graz i bono Et
iō pōt peccare ⁊ nō pōt nō peccare etiā
dānabilit̄. Post repatōnē v̊o:añ cōfir
mationē ꝑmitur a ɔcupiscentia:sed nō
vincitur.⁊ hab; quidē infirmitatem in
malo:sed gratiā in bono:ut possit pec/
care ꝓpter libertatem ⁊ infirmitatem
⁊ possit nō peccare ad mortē ꝓpter li/
bertatē ad gratiā adiuuantem. Nōdū
tamen habet posse omnino nō peccare
vl' non posse peccare ꝓpter infirmitatē
nondū ꝑfecte absortam:⁊ ꝓpter grati
am nondū ꝑfecte consūmatā. Post con
firmationnem vero infirmitate penitus

ꝯsūpta ⁊ gratia consūmata: nec vinci poterit: nec pmi. ⁊ tūc habebit nō posse peccare.

De corruptione liberi arbitrii p pec catum.

Unde manifestū ē ꝙ pter ali as penalitates ꝓ peccato illꝰ incurrit homo penā i corru ptione ⁊ depressione liberi arbitrii. per illud nāqꝫ peccatū naturalia bona cor rupta sunt i homine: ⁊ gratuita detra cta. hic est enim ille qui a latronibꝰ vul neratus est ⁊ spoliatus. Uulneratꝰ qui dem in naturalibus bonis: quibus non est priuatus. Alioquin non posset fieri repatio. Spoliatus vero gratuitis: q̄ per gratiam naturalibus addita fue rant. Hec sūt data optima ⁊ dona per fecta: quorum alia sunt corrupta p pe catū .i. naturalia. vt ingeniū: memoria: i tellectꝰ. Alia sbtracta .i. gratuita: q̄mꝙ ⁊ naturalia ex gratia sint. Ad generalē ꝙppe dei gratiā ptinēt. Sepe tñ huiꝰ modi distinctio fit: cū gratie vocabulū ad spēm nō ad genꝰ referē. Corrupta ē ergo libertas arbitrii p peccatū ⁊ ex p te pdita. Uñ Augꝰ. in ench. Libero ar bitrio male utens hō: ⁊ se pdidit ⁊ ipsū Cū eni libero arbitrio peccaret victore peccato amissū ē ⁊ liberū ar. A quo eni quis deuictus ē huic seruꝰ addictꝰ est Ecce liberū ar. dicit hōiez amisisse: nō quia post pctm̄ nō habuit liberū ar. sed quia libertatē arbitrii pdidit. nō quidē omnem: sed libertatē a miseria ⁊ a pec cato.

De tribꝰ modis libtatis arbitrii.

Est nāqꝫ libertas arbitrii tri plex. scilicet a necessitate: a pec cato ⁊ a miſia. A necessitate ⁊ añ peccatū ⁊ post eque liberū ē ar. Sic eni tunc cogi non poterat: ita nec modo Ideoqꝫ volūtas merito apud deū iudi cat: q̄ semp a necessitate libera ē: ⁊ nūq̄ cogi pōt. Ubi necessitas: ibi nō ē liber tas. Ubi nō ē libertas: nec volūtas: et iō nec meritū. Hec libertas i omnibꝰ ē tā i malis q̄ in bonis. Est ⁊ alia liber tas a peccato .s. de q̄ dicit aplꝰs. Ubi spi ritꝰ dñi ibi libertas ⁊ veritas. ⁊ i euan gelio. Si filius vos liberauerit: vere li beri eritis. hec libertas a seruitute pec cati liberat: ⁊ seruos iustitie facit: sic ecō verso seruitꝰ peccati liberos iustitie fa cit. Uñ aplꝰs. liberati a peccato: serui fa cti estis iustitie. ⁊ itez. Cum serui essetis peccati liberi fuistis iustitie. Hāc liber tatē hō peccādo amisit Ideoqꝫ Augꝰ. dicit ꝙ hō male vtēs libero ar. ⁊ se p dit ⁊ ipm. quia pdita ē p peccatū libtas nō a necessitate: sed a peccato. Qui enim facit peccatū seruꝰ ē peccati. Istā libra tē q̄ ē a peccato illi soli nūc hñt: quos fi lius p gratiā liberat ⁊ repat. nō ita ꝙ penitus sint sine peccato i hac mortali carne: sed ut pctm̄ i eis nō dñeē neqꝫ re gnet. Et hec ē vā ⁊ bona libertas q̄ bo nā parit fuitutē .s. iustitie. Uñ Augꝰ. in ench. Ad iustitiā faciendā nō erit aliqꝭ lib nisi a peccato liberatꝰ eē iustitie cepe rit seruꝰ. ⁊ ipa ē vā libtas ꝓpter recte facti letitiā: simlꝰ ⁊ pia seruitus ꝓpter pcepti obedientiā. Est alia libertas nō vā male fuituti adiūcta: q̄ ē ad malū fa ciendū: ubi rō dissentit a volūtate iudi cās nō eē faciendū qđ volūtas appetit Ad bonū vō faciendū cōcordat rō volū tati. ⁊ ideo ibi vera libertas ē ⁊ pia. De libtate aūt ad malū ⁊ seruitute mala: ait Augꝰ. in ench. Serui addicti pecca to .s. q̄ pōt eē libertas? nisi qñ eū pecca re delectat? Liberaliter eni seruit q sui dñi voluntatē libentre facit. ac p hoc ad peccādū liber ē q peccati seruus est

Questio de libertate ad malum: an sit ipa libertas.li.ar: an alia.

Ic queri pōt vtrū hec libtas q̄ quis liber ē ad malū: sit libtas arbitrii. Si enī libertas arbitrii ē: bonum qdē ē. quia libertas arbitrii bonū naturale ē. Quibusdam videt̄ ꝙ sit ipa libertas arbitrii q̄ semper bona est. sed ꝑpter peccati seruitutē ad malū fit liberioꝛ ⁊ ꝓnioꝛ. ⁊ ideo dicitur non vera esse libertas: quia ad malū est. Aliis aūt videt̄ ꝙ hec libtas arbitrii ad malū q̄m sup̄ ꝯmemoꝛauit Aug᷒. nō sit ipa libtas arbitrii: sed sit q̄dam ꝓnitas peccandi. ⁊ curuitas que ex peccato est ⁊ mala est.

Questio alia de libertate ad bonū an ipsa sit libertas li. ar. vel non.

Similiter etiā q̄ri solet vtrum ⁊ illa libertas vera q̄ ē ad iustitiā faciēdā sit ipa libtas arbitrii. Quidā dicunt illā eandē esse: sed p gratiā repatā: q̄ iuuante libera ē ad bonū. sine gratia vero nō est libera ad bonū. Unde Aug᷒. i ench. Ista libertas ad bene faciendū: vnde erit homini addicto ⁊ vendito: nisi eū redimat ille qui dicit. Si filius vos liberauerit vere liberi eritis. Quod anteqū fieri incipiat i homine: quomō quisq̄ de libero arbitrio gloꝛiatur qui nōdum est liber ad operandum bene? Ecce apte ostēdit liberū ar. p gratiam liberari: ut p illud bene operetur quis. Ideoq̄ dicūt illam libertatem veram q̄ est ad bene faciendū cuius supꝛa meminit Aug᷒. esse libertatem ipsam arbitrii gratia dei liberatā ⁊ adiutam. Alii vero putant non esse ipsam arbitrii libertatē: sed aliam quandam que ex gratia ⁊ libero arbitrio in mente hominis deo opante incipit esse cum reparatur.

Certa determinatio vtriusq̄ q̄stionis q̄ dicitur libertas ad bonū ⁊ ad malum esse libertas arbitrii.

Uerum nobis magis placet ut ipsa libertas arbitrii sit: ⁊ illa q̄ quis liber est ad malū: ⁊ illa qua quis liber est ad bonum faciendū. Ex causis enim variis sortitur diuersa vocabula. Dicitur enim libertas ad malum faciendū anteqū p gratiā sit repata. Sed cum p gratiā fuerit reparata dicitur libertas ad bonū faciendum Quia ante gratiā libera ē volūtas ad malum: per gratiam vero libera fit ad bonū. Semp igitur voluntas hominis aliquo modo libera est: sed nō semp bona est. Non enim est bona nisi a peccato liberata. Est tamen a necessitate libera Unde et Aug᷒. in libꝛo de gratia ⁊ li. ar. Semper in nobis uoluntas libera est: sed non semp bona est. aut enim libera est iustitie quando seruit peccato. ⁊ tūc est mala. aut ⁊ peccato libera est quando seruit iustitie. ⁊ tunc est bona.

De libertate a miseria.

Est iterum libertas a miseria de qua apl's ait. ⁊ ipsa creatura liberabitur a seruitute coꝛruptionis: in libertatem gloꝛie filioꝛū dei. hanc libertatē homo ante peccatū habuit: q omni carebat miseria: ⁊ nulla tāgebat molestia: ⁊ plenius hēbit i futura btitudie. vbi miser eē nō poterit sed i hac vita q̄ ē iter ꝑmū pc̄tm̄ ⁊ vltimā ꝯfirmationē: nemo a miseria liber ē. quia pena peccati non caret.

Repetit de coꝛruptione liberi arbitrii vt addat alia.

Ex predictis iā apparet i quo per peccatū sit imminutū vel coꝛruptum liberū arbitrium Quia ante peccatū nulla erat homini

difficultas:nullūq; impedimentū de le/
ge mēbrorū ad bonū: ⁊ nulla impulsio
vel instigatio ad malum. Nunc autē p
legem carnis ad bonū impeditur: ⁊ ad
malum instigatˀ vt non possit uelle ⁊ per
ficere bonum nisi per gratiā liberetur
⁊ adiuuetˀ. Quia vt ait apl's. peccatum
habitat in carne. liberū ergo arbitrium
cum semp ⁊ in singulis sit liberū: non est
tamē pariter liberū: ⁊ in bonis ⁊ in ma/
lis: ⁊ ad bona ⁊ ad mala. Liberius tm̄
est in bonis vbi liberatū est q̄ in malis
vbi liberatum non ē. Et liberius est ad
malum qd per se pōt q̄ ad bonū qd ni
si gratia liberetur ⁊ adiuuetur non po
test.

De libertate q̄ fit ex gratia: ⁊ q̄ ex
natura.

Ibertas g° a peccato ⁊ a mi/
seria per gratiam ē. Libertas
vero a necessitate p naturaz
vtrāq; libertatē nature. s. ⁊ gratie no/
tat apl's: cū ex persona hominis nō re
dempti ait. Uelle adiacet mihi: pficere
autem non inuenio. acsi diceret: habeo
libertatem nature: sed non habeo liber
tatem gratie. Ideo non est apud me p
fectio boni. Naz volūtas hominis quā
naturalr habet: non valet erigi ad bo
num efficaciter volendum vel. ope iplē
dum: nisi per gratiā liberetur ⁊ adiuue
tur. liberetur qdē vt velit: ⁊ adiuuetˀ vt
pficiat. Quia vt ait apl's non ē volētis
velle neq; currentis currere. i. opari: sed
miserentis dei: qui operatur ī nobis vel
le ⁊ opari bonum. Cuius gratiā nō ad
uocat hominis voluntas vel operatio
sed ipa gratia voluntatem puenit: ppa
rādo vt velit bonum: ⁊ preparatā ad/
iuuat vt perficiat.

De gratia operāte ⁊ coopante.

Et ē gratia operās ⁊ cooper/
rans. Opans eniz gratia pre
parat hominis voluntatē vt
velit bonum. Gratia coopans adiuuat
ne frustra velit. Unde Aug. in li. de grā
⁊ li. ar. Cooperādo deus perficit ī nob.
qd opando incipit. Quia ipse vt veli/
mˀ operatur īcipiens: quod volentibus
coopatur pficiens. ut ergo velimˀ opa
tur. Cum autē volumˀ ⁊ sic volumˀ vt
pficiamus: nobis coopatur. Tamē sine
illo vel operāte vt velimˀ: vel coopāte
cum volumus bona pietatis opa nihil
valemˀ. Ecce his verbis satis aperitur
q̄ sit operans grā ⁊ que coopās. Opās
enim ē que preuenit voluntatē bonam.
Ea enim liberatur ⁊ pparatur homis
voluntas: vt sit bona bonūq; efficacitˀ
velit. Coopans vero gratia voluntatez
iā bonā seqtur adiuuādo. Unde Aug.
contra iulianū hereticū: qui bonā volun
tatem ex libero ar. tm̄ eē dicebat: atq;
hominem p liberū ar. posse bonū velle
⁊ opari sine gratia asserebat: ait. Aptā
de cōmendatione gratie apl's protulit
sententiam cum ait. Nō ē volentis neq;
currentis: sed miserentis dei. hoc si attē
deres iuliane n̄ extēderes cōtra gratiā
merita voluntatis humane. Non enim
ideo miseretur deus alicuiˀ quia voluit
⁊ cucurrit: sed iō voluit ⁊ cucurrit qa
misertus ē deus. Prepatur enim homīs
voluntas a deo: ⁊ a domino gressus ho
minis diriguntur. Ideoq; congrue ait.
Non est volentis neq; cur. sed mi. dei.
Nō quia hoc sine nostra volūtate agatˀ
sed quia voluntas nostra nil boni agit
nisi diuinitus adiuuetˀ. Unde alibi apl's
ait. Non aūt ego: sed gratia dei mecum
Non iō hoc dicit qa nihil boni agebat
sed quia nihil boni agēt si illa n̄ adiuua
ret. His testimoniis apte insinuatˀ: quia

voluntas hominis gratia dei p̄uenitur atqꝫ p̄paratur vt fiat bona: non vt fiat voluntas. Quia ⁊ ante gratiā voluntas erat: sed non erat bona ⁊ recta uolūtas Voluntatē ipam Aug᷒. in li. de duabus animabus ita diffinit. Voluntas ē ani/ mi motus cogente nullo ad aliqd non admittendū uel adipiscendū. Hec autē vt non admittat malū vel adipiscat̄ bonum: p̄uenitur ⁊ p̄paratur dei gratia. Unde ap̄ls. gratiā preuenientē ⁊ subsequētem cōmēdās. i. opantem ⁊ coopantem: uigilanter dixit. Non est vo. neqꝫ. cur. sed mi. dei. ⁊ nō ecōuerso. Nō ē miserentis dei: sed volētis ⁊ currentis. Nā si ut quibusdā placuit: qđ dictū ē ita accipiatur. Non est vo. n. cur. sed mi. dei. tāꝙ diceretur. Nō sufficit sola voluntas hominis: si non sit etiā misericordia dei econtra dicit̄. Non sufficit etiā misericordia dei si non sit voluntas hominis. At per hoc si recte dictū ē illud: qa id vo/ luntas hominis sola nō implet: cur non etiā econtrario recte dicitur. nō miserētis est dei: sed volētis ē hominis: cuꝫ id misericordia dei sola ñ ipleat̄? Hō eniꝫ credere vł sperare nō poterit nisi velit nec peruenire. ad palmam nisi volūtate currat. Restat ergo ut ideo ita recte dictum intelligatur: vt totū detur deo qui hominis voluntatē bonā p̄uenit ⁊ p̄parat adiuuādā: ⁊ adiuuat p̄paratā. No/ lentē preuenit ut velit. uolentem subse/ quitur ne frustra velit. Ecce his verbis ⁊ aliis premissis euidēter tradit̄ ꝙ voluntas hominis p̄parat̄ ⁊ p̄uenit̄ gra/ tia dei vt bonū velit: ⁊ adiuuat̄ ne fru/ stra velit.

Q꞉ bona volūtas comitatur gratiā

Tacqꝫ bona voluntas comitat̄ gratiā: non gratia voluntatē. Unde Aug᷒. ad bonifaciū papam scribens cōtra pelagianos inquit. Cum fides ipetrat iustificationē: sic vnicuiqꝫ deus partitus ē mensuram fidei: non gratiā dei aliquid meriti precedit humani: sed ipa meretur augeri vt aucta mereatur perfici voluntate comi/ tante: non ducente pedissequa nō preuia Ecce hic exp̄sse habes ꝙ gratia p̄uenit bone uoluntatis meritū: ⁊ ipa uoluntas bona pedissequa est gratie non preuia.

Que sit gratia voluntatē p̄ueniēs. s. fides cum dilectione.

T si diligenter intēdas: nihilo minus tibi mōstratur que sit ipa gratia volūtatē preueni/ ens ⁊ p̄parans. s. fides cum dilectione. Ideoqꝫ Aug᷒. i eodē tractās quomō iustificati sumus ex fide: ⁊ tamen gratis utrunqꝫ enim dicit Ap̄ls qui dicit iu/ stificati ex fide. Alibi ait. iustificati gra/ tis per gratiā. Hoc enī ideo dixit: ne fi/ des ipsa supba sit: ne dicat sibi. Si ex fide iustificati: quomō gratis? Qđ eni fides meruit cur non potius reddit̄ ꝙ donatur? Non dicat ista homo fidelis. qa cū dixerit hēo fideꝫ ut merear iustifica/ tionem: respondet̄ ei. Quid habes qđ ñ accepisti? Fides enī qua iustificat᷑ es: gratis tibi tradita est. Hic apte ostenditur ꝙ fides ē causa iustificatiōis: ⁊ ipa ē gratia ⁊ beneficium quo hōis p̄uenitur voluntas ⁊ p̄paratur. Unde Aug᷒. in. i. li. retractationum. Voluntas est q̄ ⁊ pec/ cat̄ ⁊ recte viuitur. Voluntas vero ipa nisi dei gratia liberetur a seruitute qua peccati serua fcā ē: ⁊ vt supet vitia ⁊ adiuuetur: recte pieqꝫ uiui a mortalibus ñ potest. ⁊ hoc beneficiū quo liberat̄ nisi eā p̄ueniret: iā meritis daretur: ⁊ non eēt gratia: que vtiqꝫ gratis dat̄. Preuenit᷑ ergo bona hoīs uolūtas illo gratie beneficio quo liberatur ⁊ preparatur.

⁊ illud beneficiū recte fides xp̄i itelligit Sicut Aug. in ench. oſtēdit dicēs. ip̄m liber̄ ar. liberādū eſt poſt illā ruinā a ſeruitute peccati. nec oīo per ſeip̄m: ſ; p ſolā dei gratiā: que i fide xp̄i poſita eſt liberatur vt voluntas ipſa preparetur Ecce aperte dicit grām per quā liberat arbitriū: ⁊ preparatur voluntas: poitā eē i fide xp̄i. Fides enī xp̄i vt in eodē ait ipetrat qđ lex impat.

Q: voluntas bona q̄ preuenitur grā q̄dā dei dona preuenit.

Ipſa tñ eadē volūtas q̄dā gratie dona preuēit. Unde Aug. in ench. Precedit bona voluntas hoīs multa dei dona: ſed nō omnia. Que aūt nō precedit: ipſa i eis ē: ⁊ ipſa iuuat. Nam vtrūq; legitur in ſāctis eloquiis. ⁊ preueniet me: ⁊ miſericordia ei9 ſubſeq̄tur me. Nolētē q̄ppe preuenit vt velit. volentē ſubſeq̄tur: ne fruſtra velit Cur enī admonemur orare p iīmicis noſtris nolētibus pie viuere: niſi vt de9 in eis operetur et velle. Itemq; cur admonemur petere vt accipiamus: niſi vt ab illo fiat qđ volumus: a quo factū eſt vt velimus. Inde apl's ait. Nō ē volentis neq; cur. ſed mi. dei. Ex his apparet q̄ bona hoīs volūtas q̄dā dei dona preuenit. quia eā comitatur grā adiuuās. ⁊ q̄buſdā preuenitur: q̄ eā preuenit grā operans. ſ. fides cum charitate.

Que predictis vident̄ cōtraria. ſ. q̄ videtur dici fidem eē ex voluntate.

Non ē tñ ignorandu; qđ alibi Aug. ſignificare videtur: q̄ ex volūtate fit fides. d illo verbo apl'i. ſ. corde creditur ad iuſtitiā. Ita ſuper iohānē tractās. Iō nō ſimpliciter apl's ait creditur: ſed corde credit̄. quia cetera pōt hō nolēs: credere aūt nō niſi volens. Intrare eccleſiā: ⁊ accedere ad altare poteſt nolens: ſed nō credere. Itē ſup geneſi;: vbi laban ⁊ batuel dixerūt Uocemus puellā ⁊ q̄ram9 eius voluntatem: dicit expoſitor. Quia fides eſt voluntatis: non neceſſitatis. Ad qđ reſpondentes dicim9 non hec ita accipiēda fore: vt ex voluntate hoīs fides intelligat̄ puenire: cū ipſa ſit pprie dei donum: vt ait apl's. et ex ea bona hoīs merita incipiant. per hāc enī vt ait Aug. ſup pſalmū. lxvi. Iuſtificatur impius. i. de ipio pius fit: vt deinde ipſa fides icipiat per dilectione; operari: vnde oīa bona merita incipiūt. S; poti9 hec iō dicta ſunt q̄ non ē fides: niſi in eo qui vult credē. cuius bonā voluntatē fides preuēit: non tēpore: ſed cā ⁊ natura. Unde Aug. ſupra cōgruēter dixit: q̄ bona volūtas in eis donis eſt: q̄ nō precedit: ⁊ ipſa iuuat. q̄ ea iuuat quibus preuenitur: dum eiſ cōſentit ad effectum boni: ⁊ in eis ē. q̄ tempore ab eis nō preceditur.

Quedā adhuc addit q̄ grauiorē faciunt q̄ſtionē. ſ. q̄ cogitatio boni precedit fidem.

Ceterū hāc q̄ſtionē magis acuunt ⁊ vrgent verba Aug. quibus in li. de predeſtinatiōe ſanctor̄ vtitur: pertractās illud verbum apl'i. Non q̄ ſufficiētes ſim9 cogitare aliq̄d a nobis: quaſi ex nobis. Attēdāt in q̄t hic ⁊ verba iſta perpēdāt q̄ putāt ex nobis eē fidei iceptū: ⁊ ex deo eē fidei ſuplemētum. Comēdās enī iſtā grā; q̄ nō datur ſecūdū aliq̄ merita: ſed efficit oīa bona merita: igt. nō q̄ ſufficiētes ſimus cogitare aliq̄d boni. ſ. ex nobis Quis aūt nō videat prius eē cogitare q̄ credē? Nullus q̄ppe credit aliq̄d niſi prius cogitauerit eē credēdū. Si ergo cogitare bonū n̄ ē ex nobis: vt hic apl's tradit nec credere: q̄ ⁊ ip̄m credere nihil eſt

aliud q̄ cum assensione mētis cogitare. Hic uidet̄ īsinuare q̄ cogitatō bona p̄cedat fidē. ⁊ ita bona volūtas p̄ueniat fidē: nō preueniat̄. qd̄ predictis aduersari videt̄. Ad h° aūt dicimus q̄ aliqñ cogitatō bona siue voluntas p̄uenit fidez sz nō ē illa bona volūtas vel cogitatio q̄ recte uiuit̄. Illa eni sñ fide ⁊ charitate nō ē. Nā vt ait Aug̃. ad anastasiū. Sñ spū nō ē volūtas hoīs libera: cū cupiditatibus vincat̄. nō ē libera ad bonū nisi liberata fuerit. nō aūt liberat̄ nisi per spiritum charitas diffūdatur ī cordibus Nō ē libera volūtas nisi eā liberet gr̄a p legē fidei. i. nō ē libera sine fide opāte p dilectionē. ⁊ illā sufficiēter habere bonū est. Nō ē eni fructus bonus q de radice charitatis nō surgit. Si vō adsit fides opās p dilectōez: fit dilectatō boni

De illa cogitatione boni q̄ precedit fidem plene disseritur.

Illa aūt cogitatio siue voluntas q̄ fidē charitatē aliasq̄ iustificationes p̄cedit: nō sufficit ad salutē: nec ea rcē uiuit̄. et hac volūtate cōcupiscitur illa bōa volūtas q̄ ē magnū bonū: ista vero nō. Alia ergo ē illa volūtas siue cogitatio: alia ista. Et sicut illa istā precedit: ita illā preuēit itellect⁹ Vñ Aug̃. istā distinguēs sup illū locum psalmi. Cōcupiuit aīa. m. d. iust. tuas. cōcupiuit desiderare inquit: nō desideraui videm⁹ enim rōne nō nūq̄ q̄ vtiles sūt iustificationes dei. sz īfirmitate p̄pediti aliqñ nō desideram⁹. Preuolat g° itellect⁹: seq̄tur tardus aut nullus affect⁹. scim⁹ bonū: nec delectat agē. ⁊ cupim⁹ vt delectet. Sic iste oli desiderare cōcupiscebat: q̄ bona eē cernebat: cupiēs eorū hr̄e delectationē: quoꝝ potuit vidē rōnem. Ostēdit vtiq̄ gb⁹ q̄si gradib⁹ ad eas p̄ueniat̄. p̄us enim ē vt videatur q̄ sint vtiles ⁊ honeste. deinde vt eaꝝ desideriū cōcupiscatur. postremo vt p̄ficiente gr̄a delectet eaꝝ opatō: q̄ruz sola rō delectabat. Attēde hūc ordinē graꝝ quē hic distīcte assignat Aug̃. q̄lit̄. l. itellect⁹ bonoꝝ p̄cedit cōcupiaz eorūdez: ⁊ ipsa cōcupiscentia delectationē que fit p fidez ⁊ charitatē. q̄ habita vere bona est volūtas q̄ recte viuitur. Ipsaq̄ fidei comes ⁊ nō preuia. Qui vba Aug̃. premissa s̄m hāc distinctōnē cōsiderat: nullam illi repugnātiā fore aiaduertit: nō ignorās etiā ante gratiā preuenientē ⁊ opantē: q̄ volūtas bona p̄paratur ī hoie: p̄cedere quedā bona ex dei gr̄a ⁊ lib. ar. q̄dā etiā ex solo libero ar. qb⁹ tñ vitā ñ meretur: nec gr̄am q̄ iustificat̄. Illi⁹ eni gr̄e pcipiende q̄ volūtatem hoīs sanat: vt sanata legem īpleat: nulla merita precedūt. Ipa est eni q̄ iustificatur impi⁹. i. fit iust⁹ q p̄us erat ipi⁹. meritis aūt ipii nō gr̄a: sed pena debet̄. nec ista eēt gr̄a. si nō daretur gratuita. dat̄ aūt gratuita qa nihil boni añ feceram⁹ vñ hoc mereremur. Nō negam⁹ tñ multa añ hanc gr̄am: ⁊ p̄ter hāc gratiam ab hoie fieri bona p lib. ar. vt tradit Aug̃. ī responsionib⁹ cōtra pelagianos: vbi dic̄ hoies p lib. ar. agros colere: domos edificare ⁊ alia pl'a bona facē sñ gr̄a coopante.

Utrꝝ vna eademq̄ sit gratia que dicitur operans ⁊ cooperans.

Ic cōsiderādū ē cū p̄dictū sit p gr̄az opantē ⁊ p̄uenientem volūtatem hoīs liberari ac p̄pari vt bonū velit: ⁊ p gr̄am coopātez ⁊ subsequētem adiuuari ne frustra velit: vtꝝ vna ⁊ eadē sit gr̄a. i. vnū mun⁹ grat̄ datū qd̄ opet̄ ⁊ coopet̄: an diuersa: altera operās ⁊ alteꝝ coopās. Quibusdā nō irrōabilit̄ videt̄ q̄ vna ⁊ eadē sit gr̄a: idē donū. eadē virtus: q̄ opat̄ ⁊

coopatur. ſꝫ ꝑpter diuerſos eiꝰ effectꝰ dr̄ operās ⁊ cooperās. Operās eni dr̄ iquātū liberat ⁊ ꝑparat voluntatē hoīſ ut bonū velit. Cooperās iquātū eādem adiuuat ne fruſtra velit. ſ. vt opꝰ faciat bonū. ipſa eni gr̄a nō ē ocioſa: ſꝫ meret̄ augeri vt aucta mereatur ⁊ perfici.

Quid ſit ipſa gr̄a ⁊ quomodo mereatur augeri queritur.

Ji vero queritur quō illa gr̄a preueniens mereatur augeri cū nullū meritū ſit ſñ lib. ar. ⁊ qd ſit ipſa gr̄a: an uirtꝰ: an nō. Et ſi virtus: an actꝰ uel nō. Ut hoc apte iſinuari valeat: premittendū ē tria eē genera bonoꝝ. Alia nāqꝫ ſūt magna. alia minima Alia media: vt Aug. ait in. i. li. de retractatōibꝰ. Uirtutes inqt qbꝰ recte viuit̄ magna bona ſūt. Spēs aūt quorūlibet corporū ſine qbꝰ recte uiui pōt: minima bona ſūt. Potētie vero ai ſine qbꝰ recte viui nō pōt media bona ſūt. Jtē virtutibus nemo male vtitur. Ceteris aūt bonis. i. mediis ⁊ minimis: nō ſolū bñ: ſed etiā male qſqꝫ vti pōt. ⁊ iō virtute nēo male utitur. qa opꝰ uirtutis ē bonꝰ uſꝰ iſtoꝝ: qbꝰ etiā nō bñ uti poſſumꝰ. nemo aūt bñ utēdo male utitur. nō ſolū autē magna: ſꝫ etiā media ⁊ mīma bona eē ꝑſtitit bonitas dei. Ecce hēs tria genera bonoꝝ diſtincta.

Jn qbꝰ bonis ſit liberꝝ arbitrium.

Uerit̄ aūt i qbꝰ bonis cōtineatur lib. ar. de hᵒ Aug. in. i. li. retractationū ait ita. Jn mediis qdē bonis inuenitur liberꝝ volūtatis arbitriū. qa ⁊ male illo uti poſſumꝰ ſed tamē tale ē ut ſine illo recte uiuere nequeamus. Bonꝰ aūt uſus eius iā uirtus ē: q̄ i magnis repit̄ bonis: qbꝰ male uti nullus pōt. ⁊ quia bona ⁊ magna ⁊ media ⁊ mīma ex deo ſunt ſequitur: ut ex deo ſit etiā bonꝰ uſus libere uoluntatis q uirtus ē: ⁊ in magnis numerat̄ bonis. Attēde diligenter q̄ dcā ſūt ⁊ cōfer i unū. Sic eni apietur qd ſup̄ q̄rebatur Dixit equidē opꝰ uirtutis eſſe bonum vſū illoꝝ bonoꝝ: quibꝰ etiā nō bene uti poſſumꝰ. i. medioꝝ. in quibꝰ poſuit libm ar. cuius quoqꝫ bonū uſū dixit eſſe uirtutē. qd ſi ē: nō eſt gᵒ opꝰ uirtutis: qd ſup̄ dixit. qa aliud eſt v̓tus: aliud opꝰ eiꝰ

De uirtutē qd ſit ⁊ qd actus eius.

Jc uidēdū eſt quid ſit uirtus ⁊ qd ſit actꝰ ul' opꝰ eiꝰ. Uirtꝰ ē ut ait Aug. bona q̄litas mentis: q̄ recte uiuitur: ⁊ q̄ nullus male utitur. quā deꝰ ſolꝰ i hoīe opatur. iōqꝫ opꝰ dei tm̄ eſt. ſicut de uirtute iuſtitie Aug. docet ſup illū locū pſalmi. Feci iudiciuꝫ ⁊ iuſtitiā: ita dicēs. iuſtitia magna v̓tus ai ē: quā nō facit i hoīe niſi deus. Jōqꝫ cū ait ꝑpheta ex pſona eccl'ie. Feci iuſtitiaꝫ nō ipſā uirtutēꝫ quā nō facit hō: ſꝫ opꝰ eius intelligi voluit. Ecce apte inſinuat̄ hic ꝙ iuſticia i hoīe nō ē opus hoīs: ſed dei. qd ⁊ de aliis virtutibꝰ itidē intelligēdum eſt.

De fide itidem dicit qd nō eſt ex homine: ſed ex deo tātum.

Am de gr̄a fidei epheſiis ſcribēs apl's: ſil' fideꝫ ñ ex hoīe: ſꝫ ex deo tm̄ eē aſſerit iqens. gr̄a eſtis ſaluati per fidē. ⁊ hoc non ex vob. dei eni donū eſt. qd a ſāctis ita exponit̄ hoc. i. fides nō ē ex ui nāe nr̄e. qa donū dei pure ē. Ecce ⁊ hic māifeſte traditur ꝙ fides non ē ex libertate arbitrii: ſiue ex arbitrio voluntatis. qd ſupioribꝰ cōſonat: vbi dictū eſt gr̄am ꝑuenīetem vl' operātem eſſe virtutem q̄ volūtatē hominis liberat ⁊ ſanat. Uñ Aug. in li. de ſpū ⁊ littera ait. Juſtificati ſumꝰ ñ p liberā uolūtatem: ſꝫ per xpi gr̄am. nō ꝙ ſñ voluntate nr̄a fiat: ſꝫ volūtas noſtra oſtendit̄ infirma per legem: vt ſanet gr̄a

voluntatē:ꝛ sana uolūtas ipleat legem
De grā q̄ liberat volūtatē:q̄ si vt⁹ ē
vt⁹ ñ ē ex lib.ar.ꝛ sic ñ ē mot⁹ mētl.
J igitur grā q̄ sanat ꝛ liberat
volūtatē hoīs:virt⁹ ē vl' vna
vl' plures:cū ipsa grā nō sit ex
arbitrio voluntatis:sed eā poti⁹ sanet
ac p̄paret vt bona sit: cōseqtur ut virt⁹
nō ex libero sit arbitrio.ꝛ ita nō sit mo
tus vl' affectus mētis:cū oīs motus vel
affectus mētis sit ex libo ar. sed bonus
ex grā ꝛ libero ar.malus vero ex libo
ar.tm̄.Ut enī ait Augꝰ. i.i.li.retractati
onū.Hō spōte ꝛ libero ar. cadere po/
tuit:nō etiā resurgere.Itē i li.de duabus
aīabus.Aīe si libero ad faciēdū ꝛ nō fa
ciēdū motu aī carēt:si deniq3 his absti/
nendi ab ope suo ptās nulla cōceditur:
eaꝝ peccatū tenere nō possum⁹.Hic ap
te oñditur ꝙ motus aī siue ad bonum
siue ad malū ex libero ar.ē.Jōq3 si grā
vel virtus motus mētis ē:ex libero ar.
ē.Si vero ex libo ar.vl' ex parte ē: iā ñ
solus deus sine hoīe eā facit.Propterea
qdā nō inerudite ēdūt virtutē eē bonā
mētis q̄litatē siue formā q̄ animā infor
mat.ꝛ ipsa nō ē motus uel affectus aī
sed ea liberꝝ ar.iuuatur vt ad bonū mo
ueat̄ ꝛ erigatur.ꝛ ita ex virtute ꝛ libo
ar.nascitur bonus motus vl' affect⁹ aī.
Et exinde bonu3 opus ꝑcedit exterius.
Sic pluuia rigatur terra vt germin3 ꝛ
fructū faciat.nec pluuia ē terra:nec ger
mē:nec fructus.nec terra:germe vl' fru
ctus.nec germē fructus.Ita gratis ter
re mētis nostre.i.arbitrio volūtatis in
funditur pluuia diuine benedictiōis.i.i
spiratur grā. qꝺ solus de⁹ facit:non hō
cū eo q̄ rigatur volūtas hoīs ut germi
net ꝛ fructificet.i. sanatur ꝛ p̄paratur
vt bonū uelit ſm qꝺ dr̄ operās.ꝛ iuuat̄
vt bonū faciat.ſ3 qꝺ dr̄ cooperās ꝛ illa
grā virt⁹ nō icōgrue nominat̄.qa volū
tatē hoīs infirmā sanat ꝛ adiuuat.
Quo sēsu dicūtur ex grā icipe bona
merita:ꝛ de qua grā hoc itelligatur
Um vero ex grā dicūtur esse
bona merita ꝛ incipere: aut i
telligitur grā gratis dās.i. de
us:vel potius grā gratis data:q̄ uolun
tatē hoīs p̄uenit.Nō enim magnū eēt si
hec a deo diceretur eē:a quo sūt oīa: ſ3
potius eius grā gratis data intelligitur
ex q̄ bona merita icipiūt.q̄ cum ex sola
grā eē dicātur:nō excludit liberꝝ arbi/
triū.qa nullū meritū ē in hoīe qꝺ nō sit
per liberꝝ arbitriū.Sed in bonis merē
dis cāe p̄ncipalitas grē attribuitur. qa
p̄ncipalis cā bonoꝝ meritoꝝ ē ipsa grā
q̄ excitatur lib3 ar.ꝛ sanatur atq3 iuua
tur uoluntas hominis vt sit bona.
Q2 bona voluntas grē principalr̄ ē
ꝛ etiā grā est:sic ꝛ omne bonū meritū
Ue ipsa etiā donū dei ē: ꝛ hoīs
meritū:immo grē. qa ex grā
p̄ncipalr̄ ē ꝛ grā ē.Uñ Augꝰ.
ad sixtū pbr̄m.Quod ē meritū hoīs āte
grām?. cū oē bonū nr̄m meritū ñ i nob
facit nisi grām?.Ex grā eni vt dictū ē q̄
p̄uenit ꝛ sanat arbitriū hoīs:ꝛ ex ipso
arbitrio ꝑcreatur i aīa bonus affect⁹ si
ue bon⁹ mot⁹ mētis.ꝛ hoc ē p̄mū bonū
hoīs meritū.Sic vbi grā ex fide vtute
ꝛ hoīs arbitrio generatur in mēte mo
tus qdā bonus ꝛ remunerabil'.s.ipsum
credē.Ita ex charitate ꝛ libero ar. ali⁹
qdā mot⁹ ꝑueīt.s.diligē:bonus valde.
Sic ꝺ ceteris vtutibus itelligēdum ē.ꝛ
isti boni motus vl' affectus nisi merita
sūt ꝛ dona dei: quibus meremur ꝛ ipo
rū augmētationem ꝛ alia que cōsequē
ter hic ꝛ in futuro nobis apponuntur.
Ex qua rōe dicitur fides mereri iu/
stificationem ꝛ alia.
Um gº dr̄ fides mereri iustifi
cationem ꝛ vitā eternā:ex ea

rōne dictum accipit:quia ꝑ actū fidei
meretur illa.Siſr de charitate ⁊ de iu/
ſticia ⁊ de aliis accipit.Si enī fides ipa
virtus ꝓueniēs diceretur eē mētis act⁹
q̄ ē meritū:iā ipſa ex libero ar. originē
haberet.qđ qꝛ nō ē ſic dr̄ eē meritū:quia
actus ei⁹ ē meritū: ſi tn̄ adſit charitas
ſine qua nec credere nec ſperare meri/
tū vite ē.Un̄ apparet vere qꝛ charitas
ē ſpūs ſcūs:que aīe q̄litates informat
⁊ ſcificat vt eis aīa informet̄ ⁊ ſcificet̄.
Sine q̄ aīe qualitas nō dicit̄ virt⁹. q̄a
nō valet ſanare aīam.

De munerib⁹ virtutū ⁊ de grā q̄ nō
eſt:ſed facit meritū.

Ex munerib⁹ itaqꝫ l' actib⁹ v̄tu
tū boni ſum⁹ ⁊ iuſte viuim⁹:⁊
ex grā:q̄ nō ē meritū:ſꝫ fac̄ nō
tn̄ ſine libero arbitrio proueniunt me/
rita nr̄a.ſ.boni affect⁹ eoꝝqꝫ ꝓgreſſus
atqꝫ bona opa q̄ de⁹ remunerat ī nobis
⁊ hec ipſa ſunt dei dona. Un̄ Aug̃.ad ſi
xtū pbr̄m.Cū coronat merita nr̄a:nihil
aliud coronat q̄ꝫ munera ſua.Unde vi/
ta eterna q̄ ī fine a deo meritis ꝓcedēti
bus reddit̄.qꝛ ⁊ eadē merita q̄b⁹ red/
dit̄ nō a nobis ſunt:ſꝫ ī nob̄ facta ſūt ꝑ
grāꝫ.reē ⁊ ipa vita grā nūcupat̄:qꝛ gra
tis dat̄ Nec iō gratis:qꝛ nō meritis da
tur:ſed qꝛ data ſūt ꝑ grām ⁊ ipa meri
ta q̄b⁹ dat̄.Ex ꝑmiſſis iā īnoteſcere no
bis aliq̄ten⁹ pōt:q̄liter grā ꝓueniēs me
retur augeri:⁊ alia:⁊ q̄d ipa ſit: an vir
tus:an aliud.Et ſi virtus:an ſit act⁹ vl'
nō.Oſtēſū eſt enī ſuꝑ ex pte quoꝝdā q̄ꝫ
ipa ē virtus:⁊ virtus nō ē actus:ſꝫ eiuſ
cā:nō tn̄ ſine libero ar.vn̄ qđ ſuꝑ aug̃.
dixit bonū vſū liberi arbitrii eē virtutē
ita accipi pōt.i.actuꝫ virtutis. Alioquī
ſibi.cōtradicere videt̄ q etiā op⁹ virtu
tis ſuꝑ dixit eē bonū vſū eoꝝ q̄b⁹ nos
bene vti.poſſum⁹:ī q̄b⁹ poſuit etiā lib̄m
ar.Si vero bonus vſus liberi ar.opus

virtutis ē:iā virt⁹ nō ē.Cū g° bonū vſū
eius virtutē eē dixit:noīe virtutis ipius
uſum ſignificauit.

Qꝫ idem vſus eſt virtutis ⁊ liberi
ar.ſed virtutis principaliter.

Dē nēpe vſus bon⁹ ex virtute
ē ⁊ ex libero ar.ſed ex virtute
ꝓncipaliter.⁊ bon⁹ ille vſus in
magnis bonis annumerād⁹ ē.Illa autē
grā ꝓueniēs q̄ ⁊ virtus ē nō vſus liberi
ar.ē:ſed ex ea poti⁹ bon⁹ vſus liberi ar.
q̄ nobis ē a deo:nō a nobis.vſus v̄o bo
n⁹ ar.⁊ ex deo ē ⁊ ex nobis.⁊ iō bonuꝫ
meritū ē.Ibi enī ſolus de⁹ opat̄. hic de⁹
⁊ hō.hoc meritū ex illa puriſſima grā ꝓ
uenit:qđ apl's notauit dicēs.Grā dei ſū
id qđ ſum:⁊ gra.e.ī me.u.n.fuit Suꝑ
quē locū aug̃.ita ait.recte grā noīat. ꝓ
mū enī ſola grā dat de⁹:⁊ nō niſi grām
noīat:cū nō ꝓcedunt niſi mala merita.
Sꝫ poſt ꝑ grām īcipiūt merita bona.⁊
vt oñderet etiā lib̄m ar. addit ⁊ grā
ei⁹ ī me vacua nō fuit.⁊ ne ip̄a volūtas
ſine grā dei putet̄ aliq̄d boni poſſe:ſub/
dit.nō aūt ego ſolus.ſ.ſine grā: ſed grā
dei mecū .i.cū libero ar.Plane cū data
fuerit grā īcipiūt eē nr̄a merita bona: ꝑ
illā tn̄.qꝛ ſi illa defuerit cadit hō.

Alioꝝ ſnīa hic oñdit̄ q dicūt virtu/
tes eē bonos vſus li.ar.i.act⁹ mētis

Alii vero dicūt virtutes eē bo
nos vſus naturaliū potētiaꝝ
nō tn̄ oēs:ſꝫ tātūmō īteriores
q ī mēte ſūt.exteriores vero q ꝑ corp⁹
gerūtur:nō virtutes eē dicūt: ſed opa
virtutū.⁊ iō qđ aug̃.dicit op⁹ virtutis
eē bonū vſum nāliū potētiaꝝ:de vſu ex
teriori accipiunt. Qꝫ uero dic̄ bonum
vſū liberi ar.virtutē eē:⁊ ī magnis nu/
merari bonis: de vſu interiori ītelligunt
⁊ virtutes nihil aliud eē q̄ꝫ bonos affe/
ctus vl' mot⁹ mētis aſſerūt:quos de⁹ in
hoīe fac̄:nō hō.qꝛ licet illi mot⁹ ſint liber

ar. nō tñ queūt nisi de⁹ ip̄z liberet ⁊ ad
iuuet gr̄a sua operāte ⁊ cooperāte. quā
dei gratuitā volūtatē accipiūt. qꝛ de⁹ ē
q ⁊ opat̄ ī nob̄ velle ⁊ opari bonum.

Quibus auctoritatib⁹ muniant qꝺ
dicūt.

Uod aūt v̓tutes sit mot⁹ mētꝭ
testimoniis scōꝝ astruūt. dic
enī Aug.sup iohez. Quid ē fi
des? credere qꝺ nō vides. credere autez
mot⁹ mētis ē. Idē ī li.3°. de doctria xp̄i
ana. Charitatē aūt voco motū aī. si v̓o
charitas ⁊ fides mot⁹ aī sūt: v̓tutes g°
mot⁹ aī sūt. Quib⁹ alii rn̄dētes: p̄missa
v̓ba aug.ita ītelligēda fore īgūt. Fides ē
credere qꝺ nō vides. i. fides ē v̓t⁹ q̄ cre
dit̄ qꝺ nō videt̄. Itē charitas ē mot⁹ aī
i. gr̄a q̄ mouet̄ anim⁹ ad diligendū. ⁊ qꝫ
hec ⁊ his silia ita accipiēda sit: ex his cō
iicit̄ q̄ alibi aug. ait. Nā in p̄mo li. q̄/
stionū euāgelii īgt. Est fides q̄ credunt̄
ea q̄ nō videt̄. q̄ ꝓprie dr̄ fides. Idē in
xiii. li. de tri. Alia sūt ea q̄ credūt̄. aliud
ē fides q̄ credūt̄. Ex qb⁹ v̓bis sic argu/
mētādo ꝓcedūt. Aliud ē credere aliud
ē illud q° credit̄. Predictū ē aūt fidē eē
id q° creditur. Sic ergo credē nō ē fi/
des. qꝛ credere nō ē id quo credit̄. Ad
dūt quoqꝫ v̓tus op⁹ dei tm̄ ē: quā ip̄e so
lus facit in nobis. Ipsa g° nō ē vsus vel
act⁹ liberi ar. sꝫ credere ē act⁹ liberi ar
bitrii. nō ē itaqꝫ v̓tus. Premissis aliisqꝫ
rōnib⁹ ac testimoniis innitūt̄ vtriqꝫ. ho
rū aūt iudiciū diligētis lectoris reliquo
examini ad alia properās.

Predicta repetit vt alia addat defi
nitā assertionem ponēs de gratia ⁊
libero arbitrio cōtra pelagianos.

O vero icōcusse ⁊ incūctāter
teneam⁹ libm ar. sn̄ gr̄a p̄ue/
niēte ⁊ adiuuāte nō sufficē ad
iustitiā ⁊ salutē obtinēdā: nec meritis p̄
cedētib⁹ gr̄am dei aduocari. sic pelagia
na hēsis tradidit. Nā vt ait Aug. ī. i. li.
retractationū. Noui heretici pelagiani
libm sic asserūt volūtatis arbitrium: vt
gr̄e dei nō reliquerēt locū: quē s̄m meri
ta nostra dari asserūt. Pelagianoꝝ eni
heresis omniū recētissima a pelagio mo
nacho ē exorta. hii dei gr̄e qua p̄destina
ti sum⁹: ⁊ q̄ meruim⁹ de ptāte tenebraꝝ
erui ītātū īimici sūt: vt sine hac credant
hominē posse facere oīa diuina mādata
Deniqꝫ pelagi⁹ a frib⁹ īcrepat⁹ qꝫ nihil
tribueret adiutorio gr̄e dei ad ei⁹ man
data faciēda: nō eā libero ar. p̄ponebat
sed infideli calliditate subponebat dicēs
ad hoc eam dari hoib⁹ vt q̄ facere ꝑ li
berū ar. iubentur facilius possit im/
plere per gr̄az. Dicēdo itaqꝫ facili⁹ possit
īplere p gratiā: noluit credi etiā si diffici
lius: tñ posse hoies sine gratia facē iussa
diuina. Illā v̓o p gratiā dei sine qua nil
boni possum⁹ facere nō eē dicūt nisi ī li
bero ar. qꝺ nullis suis p̄cedētib⁹ meritꝭ
ab illo accepit nostra natura. Ipso tñ
ad hoc iuuante nos p suā legē atqꝫ do/
ctrinam vt discam⁹ q̄ facere ⁊ q̄ spera
re debeamus. Non autē ad hoc p donū
spiritus sancti vt q̄ didicerim⁹ eē faciē
da faciamus. Ac p hoc diuinit⁹ dari no
bis sciam cōfitentur qua ignorātia pel
litur. Charitatē autē negant diuinit⁹ da
ri qua pie viuitur: vt .s. sit donum dei
scientia que sine charitate inflat: ⁊ non
sit donū dei ipsa charitas: que vt scien/
tia non inflet: edificat. Destruunt etiam
orationes quas facit ecclesia: siue ꝓ infi/
delibus ⁊ doctrine dei resistentibus vt
cōuertantur ad deum. siue pro fidelib⁹
vt augeatur eis fides ⁊ pseuerēt in ea.
hec quippe non ab ipso accipe: sed a se
ipis homines habere cōtendūt gratiaz
dei qua liberamur ab īpietate: dicentes

secundum merita nostra dari. puulos
etiam sine vllo peccati originalis vincu
lo asserunt nasci.

Hic ponit ea quibus suū confirmat
errorē v̄bis aug.contra ip̄m vtētes

Uod vero dicunt sine gratia
hominem per liberuꝫ ar. oia
iussa iplere:huiusmodi inducti
onibus muniūt. Si inquiunt nō pōt ea
facere hō q̄ iubētur non ē ei iputandum
ad mortē. Sicut tuip̄e Augustine in li
bro de libero ar.asseris. Quis ings pec
cat in eo qd nullo mō caueri pōt. Pecca
tur autē caueri igitur pōt.hoc testimōio
Aug. pelagius vsus ē disputās aduer
sus eū:imo aduersus gratiā.sicut aug.
in lib.retractationū:⁊ illud ⁊ alia hui⁹
modi retractans cōmemorat inquiens.
In his atqꝫ huiusmodi verbis meis qꝛ
gratia dei cōmemorata nō ē:de qua tūc
non agebatur:putant pelagiani suā nos
tenuisse sententiā:sed frustra hoc putāt.
Uoluntas quippe ē qua peccatur ⁊ re-
cte viuitur.qd his verbis egimus: sed
ipsa nisi gratia dei liberetur: ⁊ vt vitia
supet adiuuetur:recte a mortalibus vi
ui non potest. Ecce aperte determiat ex
quo sensu illa dixeit inimicos gratie re
fellens.

Aliud testimonium aug.quo pelagi
us pro se vtebatur.

Imiliter ⁊ innitebatur pela-
gius verbis aug.contra gra
tiam:que in lib. de duab⁹ aia
bus dicit. Peccati ingt reuꝫ tenere ēē q̄
quia non fecit qd facere non potuit:sū-
me iniquitatis ⁊ insanie est. His auditis
exiliit pelagius dicens .Cur ergo puuli
⁊ illi qui non habēt gratiā:sine qua nō
possunt facere mādata diuina rei tenen
tur:hoc autem qua occasione dixerit in
libro retractationū pelagio respondēs
aperit. Id eniꝫ contra manicheos dixit
Qui in homine duas naturas esse con-
tendunt:vnam bonam ex deo: alteram
malam ex gente tenebrarum:que nunq̄
bona fuit:nec bonū velle potest. Quod
si esset:non videretur ei imputādum eē
si non bonum faceret.

Aliud qd videtur contradicere gra
tie dei addit.

Libi etiā aug. dicit que huic
gratie contradicer̄ vidēt qua
iustificamur. Ait enī in libro
contra adamantium manichei discipu
lum. Nisi quisqꝫ voluntatē suam muta-
uerit:bonū operari nō potest.qd in no
stra potestate esse positum:domin⁹ do-
cet vbi ait. Aut facite arborē bonaꝫ ⁊c.
Quod aug.in retractationibus nō esse
contra gratiam dei quā predicamus
ostendit. In potestate quippe hominis ē
mutare in melius voluntatē.sed ea po-
testas nulla est nisi a deo detur. de quo
dictum est. Dedit ei potestatē filios dei
fieri. Cum enim hoc sit in potestate nr̄a
qd cū volumus facimus:nihil taꝫ in po
testate q̄ ipsa voluntas est: sed prepar̄
a domino voluntas. Eo ergo mō dat
potestatem.

Aliud testimoniū eiusdem qd vide
tur aduersum.

Ic etiam intelligendum ē qd
in eodem ait .s.in nostra pote
state esse:vt vl' inseri bonitate
dei vel excidi eius seueritate mereamur
Quia i potestate nostra non est nisi qd
nostrā sequit̄ voluntatem. Que cū pre
paratur a dn̄o:facile sit opus pietatꝭ et

113

q̄ꝺ impoſſibile ⁊ ꝺifficile fuit. In expoſi
tione quoqꝫ q̄rūdā ꝓpoſitōnū ep̄le ad
romanos: q̄dā aug̃. īterſerit: q̄ videt̄ur
huic ꝺoctrine gratie aduerſari. ait eniꝫ
q̄ꝺ credimus nr̄m eſt. q̄ꝺ aūt bonū opa
mur illius ē q̄ credētib⁹ ꝺat ſpūꝫ ſāctū
Et paulo poſt. noſtrū ē credē ⁊ velle: illi
us autē ꝺare credentibus ⁊ volentibus
facultatē bñ opandi p̄ ſpūm ſanctum.
Que q̄liter ītelligi ꝺebeāt. aug̃. ī li. ret/
ctationū apit ꝺicens. Ueꝝ ē q̄dē a ꝺeo
eē q̄ꝺ opamur bonū. ſꝫ eadē regl̄a vtri
uſqꝫ ē: ⁊ volēdi. ſ. ⁊ faciēdi. ⁊ vtrūqꝫ ipi
us ē: q̄ꝛ ipe p̄parat volūtatē. vtrūqꝫ no
ſtrū: q̄ꝛ nō fit niſi volētibus nobis. Illa
itaqꝫ ꝓfecto nō ꝺixiſſe: ſi iā ſcirē et ipaꝫ
fidē īter ſpūs ſancti munera repiri. Il
lud etiā ꝺiligenter ē īſpiciēdū q̄ꝺ Aug̃.
ī li. ſnīaꝝ ꝓſperi ait. ſ. q̄ꝺ poſſe hr̄e fidē
ſic̄ poſſe hr̄e charitatem nā̈ eſt hominū
habere aūt fidē ſicut hr̄e charitatē gr̄a
ē fideliū. q̄ꝺ nō ita ꝺictū ē tāq̄ ex libero
ar. valeat hr̄i fides vl̄ charitas: ſed ga
aptitudinē naturalē hꝫ mens hoīs ad
credēdū vl̄ ꝺiligēdū: q̄ ꝺei gr̄a p̄uenta
credit ⁊ ꝺiligit. quod ſine gr̄a nō valer.

Teſtimonio hieronimi aſtruit q̄d te
nendū ſit ꝺe gr̄a ⁊ libero ar. vbi tri
plex hereſis iudicat̃. ſ. iouiniani: ma
nichei: pelagii.

D g° ꝺe gr̄a ⁊ libero ar. īdu/
bitāt̃ tenem⁹: q̄ꝺ hiero. ī expla
natione fidei catholice ad ꝺa
maſū papā iouiniani ⁊ manichei ac pe
lagii errores collidēs: ꝺocet. Libeꝝ igt̄
ſic cōfitemur arbitriū: vt ꝺicamus nos
ſp̄ idigere ꝺei auxilio. Et tā illos errar̃
q̄ cū manicheo ꝺicūt hoīem peccatū vi
tare nō poſſe: q̄ illos q̄ cū iouiniano aſ
ſerūt hoīem non poſſe peccare. Uterqꝫ
tollit arbitrii libertatē. Nos vero ꝺici/
mus hoīem ſp̄ ⁊ peccare ⁊ ñ peccar̃ poſ
ſe: vt ſp̄ nos liberi confiteamur eē arbi
trii. hec ē fides quā ī catholica eccleſia
ꝺidicimus: ⁊ quā ſemper tenuimus.

Utꝝ hō añ pecca. ū eguerit gr̄a opā
te ⁊ coopāte. ⁊ q̄ opante ⁊ coopāte
gr̄a eguerit: ſed opāte nō eguit ſecun
ꝺū omnē modū quo ipa operatur.

Oſt hec cōſiderādū ē: vtꝝ hō
añ pc̄tm̄ eguerit gr̄a opante
⁊ coopante. Ad q̄ꝺ breuit̃ ꝺi
cim⁹: q̄ꝛ nō coopante tm̄: ſed et opante
gr̄a indigebat: nō q̄dē ſm oēm opandi
modū operātis gr̄e. Opatur eni liberā
ꝺo ⁊ p̄parādo volūtatē hoīs ad bonuꝫ
Egebat itaqꝫ hō ea: nō vt liberaret vo
lūtatē ſuā q̄ peccati ſerua nō fuerat: ſed
vt p̄pararet ad volēdū efficaciter bonū
q̄ꝺ p̄ ſe nō poterat. nō eni poterat bonū
mereri ſiñ gr̄a vt aug̃. in ench. euidēter
tradit. Illā ingt īmortalitatē ī q̄ pote/
rat nō mori natura hūana p̄didit p̄ li/
beꝝ ar. Hāc vero ī q̄ non poterit mori
acceptura ē p̄ gr̄aꝫ quā fuerat ſi nō pec
caſſet acceptura p̄ meritū: quāuis ſine
gr̄a. nec tūc vllū meritū eē potuiſſet: q̄ꝛ
etſi pc̄tm̄ ī ſolo erat arbitrio cōſtitutū ñ
tñ iuſtitie habende vl̄ retinende ſufficie
bat libeꝝ ar. niſi ꝺiuinū p̄beret̃ adiuto
rium. Ecce his v̄bis ſatis oñdit̃ q̄ ante
peccatū hō indigebat gr̄a opante ⁊ co
opāte. Nō eni hēbat quo pedē mouere
poſſet ſine gr̄e opantis ⁊ cooperantis
auxilio. habuit tamē quo poterat ſtare.

Q̄ hō añ lapſū v̄tutes habuerit.

Reterea q̄ri ſolꝫ vtꝝ hō āte
lapſū v̄tutē hūerit. Quibuſdā
videt̃ q̄ nō hūit: id ita ꝓbare
conātib⁹. Iuſtitiā igūt ñ hūit: q̄ꝛ p̄ceptū
ꝺei cōtēpſit. nec prudētiā: q̄ꝛ ſibi nō pro
uidit. neqꝫ tpantiam: quia aliena appe/
tiit. nec fortitudineꝫ: quia praue ſugge/
ſtioni ceſſit. Quibus reſpondētes ꝺici/
mus eum quidē nō tūc habuiſſe has vir
tutes qñ peccauit: ſed añ: ⁊ tūc amiſiſſe.

Quod mltis testimoniis sanctoꝝ cōpro
bat̃. ait eni augꝰ. in q̄dā omelia. Adam
pdita charitate malꝰ inuentus est. Itez
Princeps vicioꝝ duz vicit adā de limo
terre ad imaginē dei factū: pudicicia ar
matū: tpantia cōpositū: charitate splēdi
dū: prios pentes illis donis ac tātis bo
nis expoliauit paritcꝫ pemit. De hᵒ co
dē ābrosius ad sabinū ait. Qñ adā solꝰ
erat nō ē pūaricatꝰ: qꝛ eiꝰ mens deo ad
hēbat. Sup psalmū quocꝫ dic̃ ꝙ hō añ
peccatū btissimꝰ: aurā carpebat etherea
Sꝫ quō sñ virtute btissimꝰ eratꝰ. Augꝰ.
quocꝫ sup genesiꝫ dicit. Adā añ peccatū
spūali mēte pditū fuisse. Nō ē gᵒ dubi/
tādū hoiem añ peccatū vtutibꝰ fulcisse
sed illis p peccatum spoliatum fuisse.

De eiectōe hominis de paradiso.

N illiꝰ quocꝫ peccati penā eie
ctus ē de paradiso in istū mi/
seriarū locū sic̃ in genesi legit̃
Nūc ergo ne forte mittat manuꝫ suā: ⁊
sumat de ligno vite: ⁊ comedat: ⁊ uiuat
i eternū: emisit eum deꝰ ꝺ paradiso vo
luptatꝫ. His vbis isinuari videt̃ ꝙ nūꝙ
moreret̃ si postea de illo sūpsisset ligno.

Quō itelligēdū sit illud ne sumat de
ligno vite ⁊ comedat ⁊ viuat i et̃nū

Ed qꝛ p peccatū iā mortuum
corpꝰ habebat: illa vba ex tali
itellectu accipi possūt. Deꝰ mō
irati loquens de hoie supbo ait. Uide
te ne forte mittat man. su. ⁊c̃. i. cauete
vos angeli ne comedat de ligno vite qᵒ
indignus ē. De qᵒ si pstitisset comederet
⁊ viueret i eternū. Sꝫ mō ppter inobe
diētiā idignꝰ ē comedē. Et sic vbo dixit
ita ope exhibuit. Emisit eni eū deꝰ de pa
radiso voluptatꝫ i locū sibi congruū. sic
plerūcꝫ malus cū it̃ bonos viuē cepit:
si i melius mutari noluerit: de bonoꝝ
cōgregatōe pellitur pondere praue con
suetudinis pressus.

De flāmeo gladio āte padisū posito

E vero posset ad illud accedē
collocauit deꝰ añ padisū cheru
bin: ⁊ flāmeū gladiū atcꝫ ver
satilem ad custodiēdā viā ligni vite. qꝺ
iuxta litterā pōt hoc mō accipi. Quia p
misteriū angeloꝝ ignea custodia illi con
stituta fuit. Hoc eni p celestes ptātes in
paradiso visibili factū eē credēdū ē: vt
p angelicū misteriū ibi eēt q̄dā ignea cu
stodia: nō tñ frustra. sed qꝛ aliqd signifi
cat de paradiso spūali. Cherubin eni int̃
ptat̃ plenitudo scie. hec ē charitas. quia
plenitudo legis ē dilectio. Gladius aūt
flāmeꝰ pene tpales sūt: q̄ versatiles sūt.
qm̄ tpa volubilia sūt. Illa gᵒ ad custo/
diā ligni vite ideo posita sūt añ paradi
sū: quia ad vitā non redit̃ nisi p cheru/
bi. s. plēitudiēꝫ scie. i. charitatē: ⁊ p gladi
uꝫ versatilē. i. tollerātiā passionū tpaliū

An hō añ pctm̄ comedēit ꝺ ligno vite

Otest aūt q̄ri vtꝝ de ligno vi
te ante peccatū comederit hō
de hoc Augꝰ. in li. de baptis. p
uulorum sic ait. Recte pfecto itelligunt̃
pmi hoies āte malignā diaboli psuasio
nē abstinuisse a cibo vetito: atcꝫ vsi fu
isse cōcessis. His vbis ostdit̃ ꝙ de ligno
vite āte peccatū sūpserint: qbꝰ pceptum
erat vt de omni ligno paradisi come/
deret: nisi de ligno scie boni ⁊ mali.

Quare nō sūt facti imortales si co/
mederint de ligno vite.

Uare gᵒ ppetua soliditate ⁊
beata imortalitate vestiti non
sunt: vt nulla infirmitate vel
etate in deterius mutaret̃. Hāc eni vir/
tutē naturalr̃ illud lignū hūisse dr̃. Sed
forte nō hoc conferebat: nisi sepe de illo
sumeret̃. Potuit ergo fieri vt de illo
sumeret semel ⁊ nō sepiꝰ: q p aliq̄ morā
in paradiso fuisse itelligit̃: cū scriptura
dicat eū ibi soporatū fuisse quādo costa

de latē ei⁹ assūpta ē:⁊ idē formata muli er.⁊ aīalia añ eū ducta:qb⁹noia īposuit

Q: p adaz pctm̄ ⁊ pena transiuit in posteros

N superiorib⁹ insinuatū ē:licet ex parte.nō eniz perfcē suffici m⁹ q̄liter p̄mus hō deliq̄rit ⁊ quā ꝓ peccato penā subierit.qb⁹ adiiciē dū est pctm̄ sil'ac penā per euz trāsisse in posteros:sic̄ Apl's ostendit īgens.Si cut per vnū hominē in hūc munduz pec catuz intrauit:ita ⁊ in omnes homines mors pertrāsiit.

Utrꝫ illud pctm̄ fuerit originale:an actuale.

Ic p̄mo videnduz est qđ fuēit illud pctm̄:origial: .s.an actu ale.⁊ si de originali intelligat: cōsequent' qd sit originale pctm̄: ⁊ q̄re dicatur originale:⁊ quō pertrāsierit vl' pertrāseat in oīs:diligenter inuestigan dū ē.Quibusdā placuit de peccato actu ali ade illud accipere: asserētib⁹ h⁹ apl'z sensisse cū inferius ait. Sic̄ per inobedi entiā vni⁹ hoīs peccatores cōstituti sūt multi:ita ⁊c̄.Euident' ingunt etiā ipso noie exp̄mit apl's peccatuz:qđ p vnū ho minē intrauit in mundum.s. inobedien tiā.Inobedientia vero pctm̄ actuale ē. Hoc aūt dicūt intrasse in mūdū: nō tra ductione originis:sz sīitudine p̄uarica tionis.Omnesqꝫ in illo vno peccato pec casse dicunt̄.qa oib⁹ ille vn⁹ peccādi exē pluz extitit.Hoc male senserūt quidā he retici:qui dicti sunt pelagiani.de quibus Aug.in.i.li.de baptismo puulorꝝ cōme morat dicens.Sciendū ē hērticos quos dā:qui noīati sunt pelagiani: dixisse pec catum p̄me trāsgressionis in alios hoīes nō ꝓpagatione:sz imitatione trāsisse.vñ etiā in paruulis nolunt creder̄ p baptis mū solui originale peccatuz:qđ in nascē tib⁹ nll'm esse oīo cōtendunt. Sz eis dr̄ qa si apl's peccatuz imitationis:nō ꝓpa gationis itelligi uoluissz:eius p̄ncipē nō adā:sz diaboluz diceret.de q° in libro sapientie dr̄.Inuidia diaboli mors in tranit in orbez terrarꝫ.⁊ quia nō vult i telligi hoc esse factū ꝓpagatione:sz imi tatione:cōtinuo subiunxit scriptura.imi tātur autez euz q sunt ex pte ipi⁹.Imi tāt̄ quidē adā quotquot per inobediē tiā trāsgrediuntur mādātuz dei.sed ali ud est qđ exempluz est uoluntate peccā tibus:alud qđ origo est cuz peccato na scentibus.Nō est igitur accipienduz pec catum ade trāsisse in omnes imitationis tātum exemplo:sed ꝓpagationis ⁊ ori ginis vicio.

Hic aperit illud esse peccatum origi nale qđ trāsit in posteros.

T est illud peccatum origina le vt aperte Aug.testat̄:qđ p adā trāsiuit ī omnes:per eius carnem viciatā:cōcupiscentialiter gene ratos.

Quid sit originale pctm̄ hic igritur.

Uod diligenter inuestigādum est qd sit.De hoc eni sācti do ctores sub obscuritate locuti sunt:atqꝫ scolastici lectores varia sense runt.Quidā eniz putāt originale pctm̄ esse reatum pene ꝓ peccato p̄mi homis i.debitū vel obnoxietatē. quia obnoxii ⁊ addicti sum⁹ pene tp̄ali ⁊ eterne ꝓ p̄ mi hois actuali pctō.qa ꝓ illo vt aiunt oibus debet̄ pena eterna nisi p grām li berēt̄.Iuxta horꝫ sniāz oportet dici ori ginale pctm̄ nec penā nec culpā esse Cul pā ñ eē ipi fatēt̄.pena quoqꝫ sz eos eē ñ pōt.qa si debitū pene originale peccatū est: cū debitū pene nō sit pena:nec ori ginale pctm̄ ē pena. Quod etiā quidaz eorꝫ admittūt dicētes i scriptura pecca tum sepe nominari reatum.⁊ reatū illi itelligūt ut dictū ē obnoxietatem pene

Et ea rōe asserūt pctm̄ originale dici eē
in paruulis. q̄a paruuli p ipso prio pec/
cato rei sūt pene. sic̄ p peccato iniq̄ pen
tis aliqñ exulāt filii s̄m iusticiā fori.

Q̄ originale pctm̄ culpa sit auctori
tatibus pbat.

Ed q̄ originale peccatū culpa
sit: plib⁹ scōꝝ testimoniis edo
cetur. sup exodū vbi dicit: pri
mogenitū asini mutab oue: gregorius
ait. Omnes q̄ in peccato nati sum⁹ ꝛ ex
carnis delectatione ꝯcepti: culpā origi/
nalē nobis cōtraxim⁹. vñ ꝛ voluntate
nostra peccatis implicamur. Ecce culpā
originalē dic̄ nos trahē. vñ cōstat origi
nale peccatū culpā esse. Aug. quoqꝫ in li
bro de natura ꝛ gratia de hoc eodē sic
ait. Oēs vt ait apl's peccauerūt. Utiqꝫ
vl' in seipis vel in adā: q̄a sine peccato nō
sūt: vl' q̄d origīalit̄ attraxerīt: vl' q̄d ma
lis morib⁹ addiderūt. Peccatū eni p̄mi
hominis nō solū ipsū: sꝫ oē nocuit genus
hūanū. q̄a ex eo dāpnationē sil' ꝛ cul/
pā suscepim⁹. Idē sup psalmū q̄nquage
simū. q̄d de corpore mortuo seminatur
cū vīculo peccati original' nascit̄ ꝛ mor
tis. iō igitur se iniq̄tatib⁹ cōceptū dicit
dauid. q̄a i omnib⁹ trahitur iniq̄tas ex
adā ꝛ vinculū mortis. nemo enīꝫ nascit̄
nisi trahēs penā ꝛ meritū pene. Meri/
tū aūt pene peccatū ē. ois g° q̄ nascitur
p carnis cōcupiscētiā pctm̄ trahit. pec/
catū itaqꝫ origiale culpa ē quā oēs cōcu
piscentialr̄ cōcepti t̄hūt. Uñ in eccl'iasti
cis dogmatib⁹ scriptū ē. firmissime tene
ꝛ nullaten⁹ dubites: oēꝫ hominē q̄ p cō
cubitū viri ꝛ m'ieris cōcipit̄: cū origina
li peccato nasci: impietati subditū: mor/
tiqꝫ subiectū. ꝛ ob hoc natura ire nasci
filiū: a q̄ null⁹ liberatur nisi p fidē medi
atoris dei ꝛ hominū. His aliisqꝫ aucto
ritatib⁹ euident̄ ostendit̄ pctm̄ origiale
culpā eē: ꝛ in oībus cōcupiscētialr̄ geni/
tis trahi a parentibus.

Quid sit q̄d dicitur origiale pctm̄. s.
fomes peccati. i. cōcupiscentia.

Unc supē vidē q̄d sit ipm̄ ori
ginale pctm̄: q̄d cum non sit
actuale nō ē act⁹ siue motus
aīe vel corporis. Si eni act⁹ est aīe vel
corporis: actuale vtiqꝫ peccatum ē. Sꝫ
actuale ñ est. ñ est igitur act⁹ vl' motus
q̄d igitur originale peccatū dicitur fo
mes peccati. s. cōcupiscētia vl' cōcupisci
bilitas: q̄ dicit̄ lex menbroꝝ siue lāguor
nature: siue tirān⁹ q̄ ē i mēbris nr̄is: siue
lex carnis. Uñ Aug. in li. de baptismo.
puuloꝝ. Est i nob cōcupiscētia q̄ ñ est p
mittēda regnare. Sūt ꝛ ei⁹ desideria q̄
sūt actuales cōcupiscētie: q̄ sūt arma dia
boli q̄ veniūt ex lāguore nāe. lāguor aūt
iste tirān⁹ ē q̄ mouet mala desideria. si
g° vis eē victor tirāni atqꝫ iermē iimi/
cū iuenire: ñ obedias cōcupiscētie male.
His v̄bis satis ostenditur fomitē pec
cati esse cōcupiscentiam.

Quid noīe concupiscentie intelligit̄
que dicitur fomes peccati.

Omine aūt cōcupiscentie non
actū cōcupiscendi: sꝫ viciū pri
mū significauit: cū eā dixit le/
gē carnis. vñ illud i tractatu de v̄bis
apl'i sic ait. Semp pugna est in corpore
mortis hui⁹: q̄a ipa cōcupiscētia cū q̄ na
ti sum⁹ finiri ñ pōt. quādiu viuim⁹ coti
die minui pōt: finiri ñ pōt. Que aūt est
cōcupiscētia cū q̄ nati sum⁹? viciū vtiqꝫ
ē q̄d puulū habilē cōcupiscē facit: adul
tū etiā cōcupiscentē reddit. sic eni in ocu
lo ceci in nocte vitiū cecitatis ē: sꝫ nō ap
paret. nec discernit̄ iter vidētē ꝛ cecum
nisi luce veniēte: sic i puero vitiū eē ñ ap
paret: donec etatis puectioris tp̄s occur
rat Ex his dat̄ itelligi quid sit originale

pctm̄.s.vitiū cōcupiscētie:qd i oēs cōcupiscētialr̄ natos p adā ītranit:eosqꝫ cō maculanit. Unde aug.i li.de baptismo par. Adā preter imitatiōis exēplū occulta etiā tabe carnal' cōcupiscētie sue:tabificauit in se oēs de sua stirpe venturos: Uñ apl's recte ait. In quo oēs peccauerūt. circūspecte ⁊ sine ambiguitate dic̄ hoc apl's. Siue eni intelligatur ī q° hoīe sine ī q° peccato:sanū ē. In adā eni oēs peccauerunt vt ī materia.non solū eius exēplo:vt dicūt pelagiani. Omnes eniz ille vnus hō fuerāt.i.ī eo materialiter erāt. Manifestū ē itaqꝫ oēs ī adā peccasse q̄si ī massa. Ipse eni per pctm̄ est corruptus:quos genuit oēs nati sūt sub peccato. Ex eo igitur cōstituti sūt peccatores.ita ⁊ ī illo vno peccato qd ītrauit ī mūdū:recte oēs dicūtur peccasse.quia sicut ab illo vno hoīe:sic ab eodem vno peccato īmunes eē nō possūt:nisi ab eiꝰ reatu p xp̄i baptismū absoluantur.alia ergo ꝓpria sunt peccata:ī quibus tātū peccāt quoꝝ peccata sūt.aliud hoc vnū ī quo oēs peccauerūt.i.ex quo oēs peccatores constituti sunt.

Quod sit pctm̄ ī quo oēs peccauerūt s.originale qd ex iobedientia ꝓcessit.

Hoc ē originale peccatū q° peccatores nascūt oēs cōcupiscentialr̄ geniti:qd ex adaz siue ex eiꝰ iobediētia emanauit:⁊ ī posteros demigrauit. Uñ apl's cōsequēter p inobediētiā vnius hoīs multos dicit eē cōstitutos peccatores:q̄ ē actuale pctm̄. Cū aūt dixerit per vnū hoīem pctm̄ ītrasse ī mūdū:⁊ ī eo oēs peccasse.qd de origiali dictum est oportere accipi.

Ex quo sensu dictū ē per inobediētiam vniꝰ multos cōstitui peccatores

Uod ergo ait.per inobedientiam vniꝰ multi cōstituti sunt peccatores:eo sensu dictum esse intelligendū ē.ga ex inobedientia ade.s. ex peccato actuali ade:ꝓcessit origiale peccatuz:quo oēs peccatores nascūtur:vt ⁊ ī illo eēt:⁊ in omnes transiret.

Q' pctm̄ origiale ī adā fuit ⁊ ī nob' ē

Unde Aug.iuliano hētico nullū pctm̄ ī paruulis eē cōtēdēti respōdens:apte asserit peccatū originale ex volūtate ade ꝓcessisse:ac p eiꝰ inobedientiā ī mūdū intrasse. Querit eni iulianꝰ per gd pctm̄ īuenit ī paruulo:ita inquiens. Nō peccat iste g nascitur.nō peccat ille qui genuit. nō peccat ille g cōdidit. Per q̄s igitur rimas īter tot ꝑsidia īnocētie pctm̄ fingis ingressū? Et respōdet ei scā pagina.p vnū hoīez pctm̄ intrauit ī mūdū.p vnius inobediētiā :ait apl's.gd querit āpliꝰ?gd q̄rit apertius? Itē īgt iulianꝰ. Si p hominē vnū pctm̄ ī mūdū ītrauit: peccatū uł ex uolūtate uł ex natura ē. Si ex uolūtate ē:mala ē uolūtas q̄ pctm̄ facit.si ex natura ē:mala ē natura. Cui respondeo ex uolūtate pctm̄ est. Querit forte vtꝝ origiale pctm̄ ex uolūtate sit? respōdeo ꝓrsus ⁊ originale pctm̄ ex uolūtate eē.ga hoc ex uolūtate ꝑmi hoīs seminatū ē:ut ī illo eēt:⁊ in omnes transiret.

Obiectio quorūdā cōtra id qd sup dictū ē oēs hoīes in adā fuisse.

D hoc autē qd diximꝰ ī adam fuisse oēs hoīes:gdā vboꝝ sectatores sic obiiciunt dicentes Non omnis caro que ab adam traducta est:in eo simul existere potuit. quia multo maioris quātitatis est: q̄ꝑ fuerit corpus ade. In quo nec tot etiā athomi fuerunt:quot ab eo homines descenderunt. Quocirca veꝝ nō eē asserūt substantiā vniuscuiusqꝫ in p̄io fuisse p̄ente.

Respōsio vbi apit qualiter in adaz

ſm ratione̅ ſeminalem. ⁊ quomo̅ ex
eo deſcenderint. ſ. ꝓpagationis lege.

Uib⁹ reſpo̅deri poteſt ꝙ ma
terialiter atq̧ cauſalit̄: no̅ for
maliter dicitur fuiſſe i̅ primo
homine: omne q̄d in humanis corpori/
bus naturaliter e̅. Deſce̅ditq̧ a p̄io pa/
rente lege propagationis: ⁊ in ſe auctuz
⁊ multiplicatu̅ eſt: nulla exteriori ſubſta̅
tia in id tranſeunte. ⁊ ipſu̅ in futuro re/
ſurget. Fomentu̅ quide̅ habet a cibis: ſʒ
non conuertunt̄ cibi i̅ humana̅ ſubſta̅tia̅
q̄ ſecu̅du̅ ꝓpagatione̅ deſcendit ab ada̅
Tra̅ſmiſit enim ada̅ modicu̅ q̄d de ſub
ſtantia ſua in corpora filioꝝ qua̅do eoſ
ꝓcreauit. i. quid modicum de maſſa ſub
ſta̅tie eius diuiſum eſt: ⁊ inde formatuz
e̅ corpus filii: ſuiq̧ multiplicatione ſine
rei extrinſece adiectione auctum e̅. Et
de illo ita augme̅tato aliquid itide̅ ſepa
tur: vnde forma̅t̄ posterioꝝ corpora. ⁊
ita ꝓgreditur ꝓcreationis ordo lege ꝓ
pagationis uſq̧ ad finem humani gene
ris. Itaq̧ diligenter ac ꝑſpicue intellige̅
tib⁹ patet: omnes ſecu̅du̅ corpora i̅ ada̅
fuiſſe per ſeminale̅ ro̅ne̅: ⁊ ex eo deſcen/
diſſe ꝓpagationis lege.

Auctoritate ⁊ ro̅e ꝓbat̄ nihil extri
ſecum co̅uerti in humana̅ ſubſta̅tiaz
que ab adam eſt.

Uod vero nihil extrinſecu̅ in
humana̅ corporis natura̅ tra̅
ſeat: veritas in eua̅gelio ſigni
ficat dicens. Omne q̄d intrat i̅ os: i̅ uen
trem vadit: ⁊ in ſeceſſuz emittit̄. Quod
etia̅ ro̅ne oſtendi poteſt hoc mo̅. Puer
qui ſtatim poſt ortu̅ morit̄: in illa ſtatu
ra reſurget qua̅ habiturus erat: ſi viue
ret uſq̧ ad etatem. xxx. annoꝝ nullo vi
cio corporis i̅peditus. Unde ergo illa
ſubſta̅tia que a deo parua fuit in ortu:
in reſurrectione ta̅ magna erit: niſi ſui
multiplicatione in ſe? Unde apparet ꝙ
e̅tia̅ ſi viueret: no̅ aliu̅de: ſed i̅ ſe augme̅
taretur illa ſubſta̅tia. Sicut coſta de q̄
facta e̅ mulier. ⁊ ſicut panes euangelici
Non inficiamur tame̅ q̄n cibi ⁊ humo/
res in carnem ⁊ ſanguine̅ tranſeant: ſʒ
n̄ i̅ veritate̅ humane nature q̄ a primis
deſcendit parentibus. Que ſola in re/
ſurrectio̅e erit. reliqua vero caro i̅ qua̅
cibi tranſeunt ta̅qua̅ ſuꝑflua in reſurre
ctione deponetur. Que tame̅ ciborum
aliaru̅q̧ reru̅ fome̅tis coaleſcit.

Quomo̅ peccatu̅ originale a patri/
bus tranſeat ad filios: an ſecu̅du̅ ani
ma̅: an ſecundum carnem.

Unc ſupereſt inueſtigare: qua
liter illud peccatu̅ a patribus
traducatur in filios. ſ. an ſecu̅
du̅ ſolam anima̅: an ſecu̅du̅ carne̅: ſiue
ſecu̅dum vtru̅q̧? Putaueru̅t quida̅ ſe/
cundum animam trahi originale pecca
tum: non ſolu̅ ſecundu̅ carne̅. q̄a no̅ ſolu̅
carne̅: ſʒ ⁊ anima̅ ex traduce ee̅ arbitra
ti ſu̅t. Sic̄ eni̅ i̅ generato̅e ꝓlis de car/
ne paterna ſubſta̅tial'r trahit̄ caro: ita
⁊ de gigne̅tis a̅i̅a: a̅i̅a geniti ee̅ntialit̄ de
duci ab his exiſtimat̄. Io̅q̧ ſic̄ de corru
rupta carne caro corrupta ſeminatur:
ita etia̅ de a̅i̅a peccatrice: a̅i̅a peccatrix
corruptio̅e origi̅ali i̅fecta ab illis t̄hi d̄r.

Predicta̅ opinionem da̅pnat: ⁊ ꝙ ꝑ
carne̅ traducat̄ pct̄m dicit: ⁊ quo/
mo̅ oſtendit.

Oc au̅t fides catholica reſpu
it: ⁊ ta̅q̄ veritati aduerſu̅ da̅/
pnat: que no̅ a̅i̅as: ſʒ carne̅ ſo/
lam ſic̄ ſupius diximꝰ ex traduce ee̅ ad/
mittit. No̅ igit̄ ſecu̅du̅ a̅i̅am: ſed ſecu̅du̅
carne̅ ſola̅ peccatu̅ originale trahitur a
parentib⁹. Eſt eni̅ pct̄m origi̅ale vt ſuꝑ
diximꝰ: co̅cupiſce̅tia: non quidem actus
ſed vitiu̅. Unde Auguſtinus ad valeriu̅

Ipsa cõcupiscentia ẽ lex mẽbroꝝ uł car
nis: que est morbidus quidã affect⁹ vel
languor: qui cõmouet illicitũ desideriũ
i. carnalem cõcupiscentiã: que lex pecca
ti dicitur. q̃ dicitur manere in carne: nõ
qⁱ i aĩa sit: ſʒ quia per corruptionẽ car
nis in anima sit.

Cãm corruptionis carnis ostẽdit ex
qua in anima peccatum fit.

Aro eni p peccatuʒ corrupta
fuit i adã adeo ut cũ ante pec
catum vir ⁊ mulier sine incẽ
tiuo libidinis ⁊ concupiscentie feruore
possent cõuenire: cẽtq; thorus ĩmacula/
tus: iaʒ post peccatũ ñ valeat fieri car
nalis copula absq; libidinosa concupi/
scentia. que semper viciũ est ⁊ etiã cul/
pa: nisi excusetur per bona coniugii. In
concupiscentia igitur ⁊ libidine concipi
tur caro formãda in corpus prolis. Uñ
caro ipa que cõcipitur in viciosa concu
piscentia polluitur ⁊ corrũpitur: ex cui⁹
contactu anima cũ infunditur maculã
trahit qua polluitur: ⁊ fit rea. i. vicium
concupiscentie qđ est originale peccatũ.

Q; ppter corruptioneʒ carnis que
ẽ cã peccati dicit̃ pctm̃ eẽ i carne.

Deoq; ipsũ peccatũ dicit̃ ma
nere in carne. caro igit̃ que in
cõcupiscẽtia libidinis seminat̃
nec culpã habet: nec actum culpe: ſʒ cãʒ
In eo igitur ꝙ seminatur corruptio est
ĩ eo antẽ ꝙ nascitur cõcupiscentia viciũ
est. Unde Ambrosius de verbis apłi sic
ait. Quomõ habitat peccatũ ĩ carne cũ
non sit substãtia: sed priuatio boni. ecce
primi hominis corpus corruptũ ẽ p pec
catum. Ipsaq; corruptio p conditioneʒ
offensionis manet ĩ corpore: robur te/
nens diuine sẽtentie date in adã: cui⁹ con
sortio anima maculatur peccato. p id
ergo qđ facti cã manet: ĩhabitare dicit̃
peccatum in carne. hec ẽ lex carnis. Idẽ
non habitat peccatũ in anima: sed i car
ne. quia peccati cã ex carne ẽ: nõ ex aĩa.
quia caro est ex origine carnis peccati.
⁊ per traducẽ oĩs caro fit peccati. aĩa
vero non traducit̃: ⁊ ideo i se cãm pec/
cati nõ habet. Aug⁹. quoq; ex carne pec
catum animam trahere ĩ sermone quo
dã de verbis apłi ostendit dicẽs. viciuʒ
cõcupiscentie est quod ĩ aĩa: sed ex car/
ne contraxit. Natura quippe humana
non ope dei cũ vicio pmitus ẽ instituta
sed ex voluntatis arbitrio prioꝝ homi
nuʒ venięti vicio est sauciata: ita vt non
sit in carne bonum: sed viciũ quo inficit̃
anima.

De cã originalis peccati que est ĩ car
ne: vtrũ sit culpa: an pena.

Ic queri solet vtrũ cã peccati
originalis que dicta est esse in
carne: culpa sit: vel pena: siue
aliquid aliud. Culpa eẽ non põt: qa cul
pa non est in re irrõnali. Si eni culpa
esset i carne ante ĩfusionẽ aĩe: actuał eẽt
uel originalis. Sed actualis ibi nõ est
nec originalis culpa est. quia ipa cã est
originalis peccati. Si autem pena ẽ: q̃
ẽ illa? passibilitas: uł mortalitas: uł alia
corruptio. hos enim defectus carni in
esse constat.

Hic apitur quid sit. s. feditas tracta
ex libidine coeũtiuʒ: q̃ uiciuʒ uel cor
ruptio dici potest.

D qđ dici potest: quia multi/
plex defectus carnis ⁊ pcipue
pollutio quedã: quã ex feruor̃
coitus pentum ⁊ cõcupiscentia libidino
sa contrahit caro dum cõcipit̃: causa ẽ
originalis peccati: que recte uiciuʒ siue
corruptio carnis appellari potest. que
feditas maior esse uidetur ĩ carne cõcu
piscẽtialit̃ traducta: ꝙ ĩ ea uñ traducit̃

Et q́d vitiũ vel corruptio sit i carne ante cõiunctionem anime: effectu probat cum anima infunditur: que ex corruptione carnis maculatur. Sicut in vase dignoscitur vitium eẽ cũ vinum infusum acessit.

Inductu ondit similiũ nõ absurde filios trahere peccatũ a parentib⁹ co mundis dici.

E autẽ meremur ꝛ i itellectu turbemur: audictes peccatuz origiale filios traducere a parentibus: iam ꝑ baptismũ ab illo peccato mundatis: diuersaꝝ similitudinũ inductione id posse fieri insinuat Aug. in li. de baptismo puuloꝝ ita igens. Quo mõ ꝑputiũ ꝑ circũcisionẽ aufertur: manet tamen in eo quẽ genuerũt circũcisi. Quo mõ etiã palea q̃ ope humano tanta diligentia separatur: manet tamen in fructu qui de purgato nascitur tritico. ita peccatum q́d in parentibus per baptismũ mundatur manet i eis quos genuerũt. Ex hoc eñi gignũt q́d adhuc vetustum trahunt: non ex hoc q̀ lex in nouitate ꝓmouit eos inter filios dei. Non enim generant parentes filios secunduz illam generationẽ: qua denuo sunt nati: sed potius secũdum illam qua carnalit̃ ꝛ ipsi primum sunt generati.

Quare dicatur originale hic dicit̃ cum epilogo.

Am ostensum ẽ quid sit origi nale peccatuz: ꝛ qualiter a parentibus in filios ꝛ ꝑ carnem in animam transeat. Ex quibus etiã innotescit quare dicatur originale peccatum: ideo .s. quia ex viciosa lege originis nostre in qua cõcipimur .s. carnis libidinosa cõcupiscentia traducitur: vt supra dictũ est. Non eñi quia ex carne traducta ab adam cõcepti sumus: ideo peccatuz traximus. quia et christi corpus ex eadem carne formatũ ẽ: que ab adã descendit. sed eius cõceptus ẽ celebrat⁹: nõ lege peccati .i. cõcupiscentia carnis. vnde ꝛ caro eius peccatrix nõ fuit. immo operatione spirit⁹ sancti. Noster vero conceptus non fit sine libidine: ꝛ iõ non est sine peccato. Quod euidenter. Aug. ostendit in li. de fide ad petrũ sic dicens Quia dũ sibi inuicem vir mulierq̨ miscentur sine libidine: non est parentũ cõcubitus. ob hoc filioꝝ ex eoꝝ carne nascentiũ non potest sine peccato eẽ conceptus: vbi peccatũ i paruulos non transmittit ꝓpagatio: sed libido. nec fecunditas nature humane facit homines cum peccato nasci: sed feditas libidinis: quã homines habent ex illius iustissima condẽpnatione peccati. Jõ beat⁹ dauid propter originale peccatum: quo naturalit̃ obstricti sunt filii ire dicit. Jn iniquitatibus conceptus sum. ꝛ i p.c.m.m. mea. Ex hoc itaq̨ apparet ex lege conceptionis traduci originale peccatum. q̃a nisi corruptio sic fieret i carne: anima ex carnis coniunctione cõcupiscentie vitiũ non traheret.

Obiectio quorundã nitentiũ ꝓbare peccatum nõ traduci ex lege coitus.

Ed ad hoc opponit̃ hoc mõ. Jn ipso cõceptu vbi dicit̃ trãsmitti peccatum ꝓpagatur caro: nec tamẽ tunc infunditur aĩa fm̃ phisicos: sed iam effigiato corpore. q́d etiaz moyses i exodo apte significat: vbi agit de ꝑcussura mulieris pregnãtis. Si quis inquit percusserit mulierẽ pregnantẽ: ꝛ abortum fecerit: si adhuc iforme fuerit puerperiuz: mulctabitur pecunia. Si autem formatum fuerit reddat animaz ꝓ anima. Formatũ vero itelligit̃ ꝓpria anima animatum. ꝛ informe q́d nõdũ

habet animam. In ipso ergo conceptu cum caro propagatur: nōdum infunditur anima. Quomodo ergo ibi peccatū transmittitur cum peccatum nō possit esse vbi anima non est. Ad qđ dici pōt: quia in illo cōceptu dicitur peccatū trāsmitti: non quia peccatum originale ibi sit: sed quia caro ibi contrahit id ex q̊ peccatum fit in anima cum infunditur ⁊ vtrūqꝫ vocatur conceptus. s. ⁊ cū caro propagatur: formāqꝫ corporis hūani recipit: ⁊ cum anima infunditur: qđ aliquādo etiā dicitur natiuitas. Vñ qđ natum est in te. Proprie autē natiuitas dicitur in lucem editio.

Quomodo originale peccatum dimittatur in baptismo: cum postea sit illa cōcupiscentia q̄ dicitur originale peccatum.

Voniā supra dictū est originale peccatum esse vitiū cōcupiscentie: assignatūqꝫ est quomō a parentibus trahatur: ⁊ originale dicatur: superest inuestigare quō in baptismo dimittatur: cū etiaꝫ post baptismum remaneat concupiscentia: que āte fuerat. vnde videtur: vel peccatum originale non esse concupiscentia: vel nō remitti in baptismo. Manet qppe vt ait Augꝰ. in corpore mortis huius carnalis concupiscentia: cuius vitiosis desideriis non obedire precipimur. que tamē concupiscentia cotidie minuitur in proficientibus ⁊ continentibus. Sed licet remaneat concupiscentia post baptismū: nō tamen dominatur ⁊ regnat sicut ante. imo per gratiā baptismi mitigatur ⁊ minuitur: vt post dominari non valeat nisi quis reddat vires hosti eūdo post concupiscentias. nec post baptismū remanet ad reatum: quia non iputatur i peccatum: sed tātum pena peccati est. ante baptismū vero pena est ⁊ culpa.

Q̄ʒ originale peccatum duobus modis dimittitur scilicꝫ extenuatione sui ⁊ solutione reatus.

Vplici ergo rōne peccatū originale dicitur dimitti in baptismo: quia per gratiā baptismi vitium concupiscentie debilitatᷣ atqꝫ extenuatur: ita vt iaꝫ non regnet: nisi cōsensu reddantur ei vires: ⁊ quia reatus ipius soluitur. Unde Augꝰ. in li. de baptismo par. Gratia p baptismū id agitur vt vetus homo crucifigatur ⁊ corpus peccati destruatur. nō ita vt in ipa viuente carne concupiscentia respersa ⁊ innata repente absumatur: ⁊ non sit: sꝫ ne obsit mortuo que inerat nato. Nam si post baptismū vixerit in carne habet concupiscentiam cū qua pugnet: eamqꝫ adiuuante deo superet: si tamē non i vacuum gratiam eius suscepit. Non vtiqꝫ hoc pstatur in baptismo nisi forte miraculo ineffabili creatoris: vt lex peccati que est in mēbris: prorsus extiguatur ⁊ non sit: sed vt quicquid mali ab homine factum dictū cogitatūqꝫ est: totū aboleatur: ac velut factum non fuerit habeatur. Ipsa vero concupiscentia soluto reatus vinculo: quo per illā diabolꝰ animā retinebat: ⁊ a suo creatore sepabat: maneat in certamine Ecce hic apte ostendit ea ratione dimitti in baptismo non qa non remaneat post baptismum sed quia reatus in baptismo aboletur. Deinde ipse ostendit eo modo etiam dimitti: quia baptismi gratia concupiscentia ipa mitigatur ⁊ minuitur in eodem li. ita dicens. Lex carnis quā apls ap pellat peccatum cum ait. Non regnet peccatū in vestro mor. cor. non sic manet in mēbris eorum: qui ex aqua ⁊ spiritu renati sunt: tanq̄ non sit eis facta

remiſſio:vbi oio plena fit remiſſio pecca
toꝝ.ſed manet in vetuſtate carnis tāꝗ
ſupatū ⁊ pemptū:niſi illicito cōſēſu quo
dāmō reuiuiſcat:⁊ i regnū ꝓpriū dn̄ati
onē qꝫ reuocet.hic apte iſinuatur in ba/
ptiſmo cōcupiſcentiā debilitari:exq° ⁊
dicit dimitti.nō ſolū iō qꝛ reatus ibi ab
ſoluitur.quē remiſſionis modū aliis etiā
pluribus teſtimoniis ſcriptura edocet.
Ait eni Aug.contra iulianū.Lex ꝗ i te
nebris ē:viciū carnis ē:qđ ex pena pec/
cati ⁊ ex traduce mortis ꝓuenit.Sꝫ lex
iſta ꝗ ē i mēbris remiſſa ē i regeneratōe
ſpūali:⁊ manet in carne mortali.remiſ
ſa ē:quia reatus ſolut⁹ ē ſacramento:q°
renaſcūtur fideles.Manet aūt:qꝛ opa
tur deſideria contra ꝗ dimicāt ⁊ fideleſ
Idē in ſermone quodā de cōcupiſcentia
carnis.ꝑ gratiam baptiſmatis ⁊ laua/
crū regenerationis ſolutus ē ⁊ ipe con
cupiſcētie reatus:cum quo eras natus:
⁊ quicquid antea cōſenſiſti male cōcupi
ſcētie ſiue cogitatione:ſiue locutione:ſi/
ue actione.Idē i libro de nuptiis ⁊ cōcu
piſcentia.Cōcupiſcētia carnis licꝫ i rege
neratis iam nō deputetur in peccatum
quecunqꝫ tamē proles naſcitur:obliga/
ta eſt originali peccato.Itē dimittitur
concupiſcentia carnis in baptiſmo.non
vt non ſit:ſed vt non iputetur i peccatū
Hoc eſt enim nō habere peccatum non
eſſe reuꝫ peccati.Quo modo ergo alia
peccata ꝑtereunt actu ⁊ remanēt reatu
vt homicidium ⁊ ſimilia:ita econuerſo
fieri poteſt:vt concupiſcentia preteread
reatu ⁊ remaneat actu.Ex ꝑdictis eui
denter monſtratur quomō peccatū ori
ginale in baptiſmo remittatur.

De feditate quā caro ex libidine con
trahit coitus:vtrum in baptiſmo di
luatur.

Olet autem hic queri vtrum
etiam ipa caro in baptiſmo
ab illa feditate purgetur:quā
in conceptione ex concupiſcētia libidi/
noſa contraxit.Quibuſdā videtur ꝙ ſi
cut anima a reatu purificatur:ita ⁊ ca/
ro ab illa pollutione purgatur.vt ſicut
duobus cōpletur miniſteriū baptiſmi
ſ.aqua ⁊ ſpiritu:ita ibi duo purgentur
anima.ſ.a reatu:⁊ caro ab illa cōtagi
one.qđ quidem ꝓbabile eſt.Alii vō pu
tant tantum animam ibi mundari:car
nē vero non ab illa feditate purgari.ſi
vero remanet illa feditas vſqꝫ ad ꝓcre
ationem filioꝝ:que fit in concupiſcētia
carnis:videtur natura carnis magis ac
magis corrūpi:⁊ magis videtur corru
pta caro prolis ꝗ parentis.quia de
carne pollutionē quā habuit a conceptu
retinenti trahitur polluta:⁊ in concupi
ſcentia cōcipitur:vnde ⁊ polluitur.⁊ ita
ex duplici cauſa contaminatur.Unde
maior videtur pollutio carnis i prole
ꝗ fuerit in parente.Ad qđ illi dicunt:
quia licet caro prol' ex carne feda ſemi
netur:⁊ in concupiſcētia cōcipiatur:nō
tamē feditatem maiorem trahit ꝗ ca/
ro vnde ſeminatur habuit.Quāuis etiā
ſi fetidior atqꝫ imūdior ſit caro ꝓlis:⁊
ideo magis corrupta ꝗ caro parentis
nō tamē vt aiunt:fit preiudicium veri/
tatis:quia nec abſurdum eſſe dicunt:ſi
carnis natura magis i poſterioribꝰ cor
rupta trahatur:neqꝫ ex ipa magis cor/
rupta:magis aīa inficitur.

Ex quo auctore ſit illa cōcupiſcentia
deo vl' alio.

Reterea queri ſolet vtꝝ cōcu
piſcentia ꝗ poſt baptiſmū re/
manet:⁊ tm̄ penalitas ē:ante
baptiſmū vō pena erat ⁊ culpa:ex deo
auctore ſit:vel ex alio.Ad qđ breuiter

respondentes dicimus: q2 inquantū pe-na est deū habet auctorem. īquātū vero culpa est diabolum siue hominez habet auctorem.

Qua iusticia aie mūde ex creatione illud peccatum imputet: cum nō pos sit vitare.

Olet etiā queri qua iusticia teneatur illo peccato aīa inocēs a deo creata: cū nō sit in ptāte sua illud vitare. Nō enī p liberꝝ ar. illud cōmittitur: quia non prius est aīa ꝙ illi peccato ē obnoxia. Ad hoc quidē dicūt iō illā aīam ream esse illius peccati: licet mūda a deo sit creata: quia cū infundit corpori cōdelectatur carni ex quo peccatum cōtrahit. Qḋ si esset: iā nō originale sed actuale diceretur. Potius ergo iḋo recte pōt dici: illi īputari aīe illud peccatuz qḋ ex corruptione corporis ineuitabiliter trahit: quia vt ait Aug⁹. in li. de ciuitate dei. Nō fuit corporis corruptio q̄ aggrauat animā cā primi peccati: sed pena. Nec caro corruptibilis aīam peccatricē fecit: sed peccatrix anima carnez corruptibilem fecit.

Utrum illud peccatum sit voluntarium vel necessarium.

Llud etiā non īmerito queri potest: vtrū peccatū originale debeat dici volūtarium vl' necessarium. Et necessariū pōt dici: qa vitari non pōt. Unde pphā. de necessitatibus meis erue me. Et voluntariū nō incōgrue appellatur: quia ex voluntate p̄mi hominis processit. Unde Aug⁹. in. i. li. retractationum ostendit dicens: illud qḋ in puulis dicitur originale peccatuz cum adhuc nō vtātur libero ar. voluntatis: non absurde vocatur volūtarium quia ex p̄ma hoīs mala volūtate cōtractum: factū ē quodāmō hereditarium

Quare deus animā corpori cōiūxit sciēs eā iñ maculari: ⁊ ideo dāpnari

J vero q̄ritur cur deus q fecit aīam ipam sine macula: ⁊ scit eā ex corporis cōiūctione maculam peccati cōtrahere: ⁊ aliquādo ante baptismū seiungi ab ipo corpe: ⁊ sic dāpnari: eā corpori cōiungit? Respodemus ex altitudine iudicioꝝ dei id pueni re: nec iniuste hoc a deo fieri. Jpe enī nō incōgrue humane cōditōis modū quē a p̄ncipio instituit: licet peccata hominuz intercesserint sine mutatione cōtinue seruat: corpa de materia a principio sine vicio facta fingens: aīasqꝫ de nihilo creās eorūqꝫ coniunctione hominē pficiens. Cum igitur vtraqꝫ hoīs natura a deo sine vicio sit instituta: licet a se peccato sit viciata: non ideo īmutabilis deus humane conditōis p̄mariā legē mutare debuit: siue ab hominum multiplicatione desistere.

An aīa sit talis qualis a deo creat.

Jc a quibusdā queri solet vtꝝ aīa talis sit ante baptismū q̄lis a deo creatur. Qḋ nō eē pbare conantur hoc mō. aīa i corpore creatur: in cuius cōiūctione peccato maculatur. ꝙ cito igitur est peccatū hēt: nec prius fuit ꝙ peccatū habuerit. Nō ē igitur talis qualis a deo creat. Creat eniz a deo inncēs ⁊ sine vicio: ⁊ nūꝙ talis ē Ad qḋ dici pōt: quia nō oīo talis ē qualē eā de⁹ fecit. Deus enī eā bonā fecit: ⁊ bonitatē ei sine corruptione īdidit. ⁊ dicitur illa naturalis bonitas: quā i creatione a conditore suscepit. quā bonitatē p peccatum penit⁹ nō amisit: sed viciatā habuit: quā de⁹ tñ sine vicio fecit. Si. n. res bona nō eēt aīa: ī ea malū eē neqret cū nō possit malū eē nisi ī bono: vt post dicet. Nō igit oīo talis ē aīa qualis est

a deo creata. Sicut qs pollutas habēs manus nō tale habuit pomū quale ego dedi mūdis manib⁹. ego enim dedi mūdum.

An anime ex creatione sint equales in donis naturalibus.

Illud quoq₃ nō icōgrue queri solet: vtꝝ oēs aīe ex creatione eq̄les sint: an alie aliis excellentiores. Plurib⁹ nō irrōnabiliter videt̄ q̄ ex ipa creatione alie aliis excellant in naturalibus donis: vt i eēntia. alia aliis sit subtilior ⁊ ad intelligēdū memorandū q₃ habilior: vtpote acutiori ingenio ⁊ pspicaciori intellectu predita. Qd nō īprobabilit̄ dicit̄ cū in angelis ita fuisse cōstet. ⁊ licet naturalib⁹ donis alie pre aliis polleāt: tn̄ ante baptismū a corpore discedētes parē penaꝝ: ⁊ post baptismū statim equalē coronā sortiūt̄: qa ingenii acumē vl' tarditas p̄miū vl' penā in futuro nō collocat.

An peccata hominū p̄cedētiū patꝝ puuli originalit̄ trahāt vt pc̄tm̄ ade

Redictis adiiciēdū videt̄: an peccata p̄cedētiū patrū ad puulos trāseāt: sicut illud primi hoīs delictum in oēs carnaliter genitos diximus redūdasse. Et si peccata parētum trāseāt i puulos: vtꝝ omniū q fuerunt ab adā vsq₃ ad ipos: an aliquorū ⁊ nō omniū. De hoc Aug. in ench. ambigue dissit. Uidetur eni approbare peccata parētum p̄cedētiū iputari puulis: nō omniū tamē q fuerūt ab adā: ne iportabili ⁊ nimia sarcina in pena eterna grauarent̄ puuli: sed tm̄ eoꝝ parentū: qui eos a quarta generatione p̄cesserūt. Qd cōfirmat illis verbis quib⁹ in exodo dn̄s ait. Ego sū deus visitans iniquitates patrū vsq₃ in terciā ⁊ quartā generationē: quasi peccata parentū proximoꝝ tm̄ puulis iputētur: ⁊ nō alia. qd ē p moderationē diuīe miserationis. Et q̄ non illud solum primi hoīs delictū puulos teneat: sed etiā alia: illi quib⁹ ita videtur ex eo cōfirmāt: q̄ etiā paruuli nō mō maiores dicūtur baptizari in remissionē peccatoꝝ p pluralē numerum nō p singularē i remissionē peccati. Et dauid de legittimo mr̄imonio pcreat⁹ dicit. In iiquitatibus cōceptus sum ⁊ in p. con. m. m. m. Nō dicit iiquitate vl' peccato. Unde putāt: nō tm̄ illud vnū pc̄tm̄ originale: sed etiā plura q̄ i peccato ade reperiri possunt: ⁊ alia parentum peccata paruulis iputari.

Q' in illo vno primo peccato plura reperiuntur.

Uod vero in actuali peccato ade plura notari valeant peccata: Aug. in ench. insinuat. Possunt inqt intelligi peccata plura in vna trāsgressione ade: si in sua quasi in mēbra diuidatur. Nā etiā supbia ē illic quia homo in sua potius eē q̄ dei potestate dilexit. Et sacrilegiū: quia deo non credidit. Et homicidiū: quia se i mortē p̄cipitauit. Et fornicatio spiritualis: qa integritas mētis humane serpentina psuasione corrupta ē. Et furtū: qa cibus phibitus usurpat⁹ est. Et auaricia: qa plus q̄ sufficere illi debuit appetiuit. Et si quid aliud in hoc vno inueniri potest Deinde de parētum p̄cedentiū peccatis vtꝝ puulis iputentur: magis opinando q̄ asserendo disceptat ita inquiēs. Parentum peccatis puulos obligari: nō solū pmoꝝ hominū: sed etiā iposꝝ de quibus ipi nati sunt nō iprobabiliter dicit̄ Illa quippe diuina sentētia. Reddā peccata patrū in filios: tenet eos añ regenerationē: vsq₃ adeo vt etiā de legittimo matrimonio pcreat⁹ dicat. In iniqtatib⁹

conceptus sũ: ⁊ in p.con.m.m.m. Non
dixit iniquitate vl' i peccato: cuz ⁊ h° re
cte dici possz. sed iiquitates ⁊ peccata di
cere maluit: quia ⁊ i illo vno qđ in oẽs
hoies ꝯtrãsiit. atq; tã magnũ ẽ vt eo mu
taretur humana natura: reperiũt sicut
supᷓ disserui plura peccata. ⁊ alia paren
tũ q̃ non ita possunt mutare naturã: re
atu obligãt filios: nisi gr̃a dei subueniat
Sed de peccatis alioꝝ parentũ qb⁹ ab
ipo adã vsq; ad patrem suũ ꝓgeneratio
nibus suis qsq; succedit: nõ imerito di/
sceptari põt: vtrũ omniũ malis actibus
⁊ multiplicatis delictis originalibus: q
nascit̃ iplicetur: vt tãto peı⁹ quãto po/
sterius qsq; nascatur. An ꝓpterea deus
i terciã ⁊ quartã generationẽ de pecca/
tis parentũ posteris eoꝝ cõminet̃. quia
irã suã quãtũ ad ꝓgeneratoꝝ culpas
non extendit vlterius moderatione mi
serationis sue: ne illi quibus regenerati/
onis gr̃a non confertur: nimia sarcina i
ipsa eterna dãpnatione premẽtur: si co/
gerẽtur ab ipso initio generis humani
omniũ p̃cedẽtiũ parentũ suoꝝ originali
ter peccata ꝯtrahẽ: ⁊ penas ꝓ eis debi
tas pendere. an aliqd aliud de re tanta
scripturis sanctis diligentius ꝑscrutatis
ac tractatis: valeat vel nõ iperiri: teme
re affirmare nõ audeo. Ecce ꝑspicuũ fit
lectori Aug᷑. supiora dixisse nõ asseren/
do: sed diuersoꝝ opiniones referendo.

Ostendit Aug᷑. sibi fore contrarium
si id sentiret.

Aliogn sibiipi cõtradicẽ osten
deretur: q in eodẽ libro omni
um mitissimã dicit eẽ penã ꝑ/
uuloꝝ: qui originali tãtũ tenẽtur pecca
to. His verbis mitissima sane pena eo/
rum erit: q preter peccatũ qđ originale
traxerunt: nullũ insuꝑ addiderũt. ⁊ ce/
teris q addiderũt tãto qsq; ibi itollera/
biliorẽ habebit dãpnationẽ quanto hic
minorẽ habuit iiquitatẽ. Ecce hic apte
dicit paruuloꝝ penã omniũ aliaꝝ pena
rũ eẽ leuissimã. Qđ si ẽ: nõ igit̃ peccatis
patrũ p̃cedentiũ obligantur nisi ade. si
enim pro peccatis actualibus parẽtum
eternaliter punirẽtur: ⁊ pro suo origia
li: nõ iam minus: sed forte magis q̃ ipo
rũ parentes punirentur. Non igitur ꝓ
peccatis parentum actualibus: nec etiaz
pro actualibus primi parentis: sed pro
originali qđ a parentibus trahitur: par
uuli dãpnabuntur: pro eo nullam aliam
ignis materialis vel cõscientie vermis
penam sensuri: nisi q dei visione care/
bunt in perpetuũ. Uno igitur ⁊ non plu
ribus peccatis paruuli obligati sũt. Un
de etiã ea quibus illa opinio muniri vi
detur. s. q peccata ⁊ iniquitates i puulis
aliquãdo scriptura esse significat: vtens
plurali numero: ita determinat Aug᷑. i
eodem libro. quia in scriptura ꝑ singu
larem numeꝝ pluralis numer⁹ sepe si/
gnificari solet. vt ibi. Ora ergo ad de/
um vt auferat a nobis serpentem: non
ait serpentes quos patiebatur populus
Et econuerso per pluralem significatur
singularis numer⁹. vt in euãgelio Mor
tui sunt enim qui querebãt animã pueri
non ait mortu⁹ est: cum loqueretur de
herode. In exodo. Fecerunt deos aure/
os: cum vnum fecerit vituluz de quo di
xerunt. Isti sunt dii tui israel. Ita ⁊ illud
originale vnum plurali numero signifi/
catur: cum dicimus paruulos in pecca/
torum remissionẽ baptizari: ⁊ in pecca
tis vel iniquitatibus concipi.
An actuale peccatum ade sit graui⁹
ceteris.

Ic queri solet vtrũ peccatum transgressionis ade: ex quo ꝓcessit originale: ⁊ i quo plura superius notata sũt peccata: grauiꝰ fuerit ceteris peccatis. Quibusdã ita eẽ videtur: qa illud peccatum totã humanã naturã mutauit. sicut Augꝰ. i enchi. dicit Illud vnum peccatum in loco ⁊ habitu tante felicitatis ãmissum: tã magnũ est vt in vno hoĩe originaliter: ⁊ vt ita dixerim radicabiliter totũ genus humanũ dãpnaretur. Idẽ i li. de ciuitate dei. Tãto maiori iniusticia violatum est illud mandatum quãto faciliori poterat obſuãtia custodiri. Nõdum enim voluntati cupiditas resistebat: qꝺ de pena trãsgressionis postea secutũ ẽ. His aliisqꝫ nitũtur auctoritatibus: qui illud peccatũ ceteris alioꝝ hominũ peccatis grauius esse dicũt. Qꝺ etiã rõne ostendere laborãt hoc modo. Magis nocuit illud peccatum ꝙ aliqꝺ aliorum: quia totum humanum genus viciauit ac morti vtriqꝫ subdidit: qꝺ nullo alio peccato factũ est Maiorem ergo effectum mali habuit illud peccatum ꝙ aliqꝺ aliud.

Responsio cõtra illos vbi alia peccata ostendũtur illo maiora.

D qꝺ dici põt: quia licet illud peccatum humanam naturaꝫ mutauerit in necessitate mortis: ⁊ in totum genus humanum reatuꝫ diffuderit: nõ est tamẽ putãdum grauius fuisse peccato i spiritum sanctum: qꝺ neqꝫ hic neqꝫ in futuro vt veritas ait dimittitur. Qꝛ vero totam humanaꝫ naturam corrũpit: nõ ideo est: quia grauius fuerit cunctis aliis peccatis: sed quia ab homine cõmissum ẽ: quãdo in vno homine tota humana natura cõsistebat. ⁊ ideo tota i eo corrupta ẽ. Maioreꝫqꝫ effectum mali intulit quantũ ad multiplices defectus: qui ex eo manauerunt: sed non inquantum ad penã eternam: quã grauiorem nõ meruit ꝙ plures postea meruerint per alia peccata: immo alios grauiorem promeruisse credimus iram ꝙ adã meruerit.

An illud peccatum sit primis parẽtibus dimissum.

I vero queritur an illud peccatum primis dimissum fuerit parẽtibus: dicimꝰ eos per penitẽtiam veniam cõsecutos. Vñ augꝰ. in lib. de baptismo puuloꝝ. Sicut illi ꝑmi parentes postea iuste viuẽdo: credũtur per dñi sanguinem ab extremo liberati supplicio: nõ tamẽ in illa vita meruerunt ad paradisum reuocari. sic ⁊ caro peccati etiam remissis peccatis: si homo in ea iuste vixerit: non continuo meretur eam mortem non perpeti: quã traxit a propagine peccati.

Qꝛ peccata pentũ visitẽt i filios: ⁊ ꝙ non sunt aduersa que deus dicit in exodo ⁊ in ezechiele.

T licet peccatis parẽtum nisi ade paruuli non obligentur: non est tamen diffitendũ peccata parentum in filios redũdare. sicut dominꝰ i exodo ad moysẽ ait. Ego deꝰ fortis zelotes visitans iniquitates patrum in filios vsqꝫ in terciam ⁊ quartã generationem: his qui oderũt me. His verbis aperte insinuatur ꝙ deus reddit peccata patrum sup filios tercios ⁊ quartos. huic autem videtur aduersari qꝺ dominꝰ i ezechiele ait. Quid ẽ qꝺ iẽ

vos parabolã vertitis ĩ prouerbiũ istud dicentes. Patres cõmederũt vuã acerbam: ⁊ dentes filioꝝ obstupescũt. Uiuo ego dicit dñs. si erit vobis vltra parabola hec ĩ prouerbium. Omnes anime mee sunt: vt aĩa patris: ita ⁊ anima filii mea est. Et anima q̃ peccauerit: ipa morietur. filius nõ portabit ĩiquitatẽ pr̃is: ⁊ pater nõ portabit ĩiqtatẽ filii. Justicia iusti super eum erit: ⁊ ĩpietas impii sup eum erit. His verbis videtur deus corrigere per ꝓpham qđ male dixerit in lege. Si enĩ peccata patrum reddit in terciã ⁊ quartam generationem: iniusticia videtur eẽ dei: vt alius peccet: ⁊ aliꝰ puniatur. Quomõ enĩ iustũ ẽ aliũ peccare: ⁊ alium peccata lugere.

Determinatio ꝑmissarum auctoritatum cõueniẽtiã ostendens.

Ed vt ait Hiero. ne lex ⁊ prophete. i. exodus ⁊ ezechiel: immo ipe deꝰ qui ⁊ hic ⁊ ibi locutus est: in sententiis discrepare videãtur: attendamus finem illius auctoritatis exodi. Dicto enim reddã iniquitates patrum in filios: addit his qui oderunt me. per qđ euidenter ostendit non ideo puniri filios: quia peccauerunt patres: sed quia eis similes quodam hereditario malo deum oderũt. Illud ergo qđ ĩ exodo dñs dicit: sicut Hiero. tradit: nõ id sonat qđ multi existimãt. nec ẽ simile huic ꝓuerbio. Patres comederũt vuaꝫ acerbam ⁊c. Illud enĩ exodi Hiero. sup ezechielẽ: ⁊ augꝰ. sup psalmũ. Deus laudem meaꝫ ne tacueris: de filiis peccata patrum imitantibus accipiendum censent. super quos dicitur deus reddere peccata patrum. quia punit eos: eo ꝙ imitantur peccata patrum: non quia pr̃es peccauerunt. Nõ itaqꝫ corrigit dñs in ꝓpha qđ ante dixerat in lege. sed quomodo intelligendum sit: aperit. Unde ⁊ illos qui praue intelligebãt: arguit: ꝗ dicebant. Patres comederunt ⁊c.

Quare dixerit ĩ terciã ⁊ quartã generatõeꝫ: ⁊ q̃re pr̃es tm̃ cõmemorat

Erũtamen si de imitatoribus malorum illud accipitur: quare terciã ⁊ quartam generationem tantũ cõmemorauit: cum in qualibet generatione rei teneantur ꝗ peccata patrũ imitantur. Et quare patres cõmemorauit: cũ ⁊ illi omnes mali sint qui quorũlibet malorum peccata imitãtur. Sed ideo patres spiritualiter noiauit: quia maxime patres filii imitari solent: quos precipue diligunt. Et terciam ⁊ quartam generationẽ ideo memorauit: quia solent parentes interdũ tãdiu viuẽ donec filios tercios ⁊ quartos habeant: qui patrũ iniquitates videtes: eorum impietatis heredes per imitationẽ efficiuntur. Secundum hunc modũ recte intelligitur ad litteram quod in exodo dicitur.

Quomodo illud exodi intelligi debeat secundũ misteriũ.

Uod etiã mistice intelligẽdum esse ostenditur ex eo ꝙ parabola dicitur. Si enim parabola est vt ait Hiero. aliud verbis sonat: aliud sensu cõtinet. Unde aliquiˢ ita edisserunt: patrem in nobis esse dicunt: leuem punctũ sensuũ. s. primũ motũ suggestionis vel cogitationis. Filium vero si cogitatio conceperit peccatuꝫ. in quo notatur consensus ⁊ delectatio mulieris

Nepotem si qđ cogitaueris atq₃ conceperis: opere cōpleueris vł cōplere decreueris. in quo notatur consensus viri siue patratio peccati. Pronepotem autē si non solum feceris: sed si in eo glorieris ⁊ hec est quarta generatio. Nō ga tres pcesserint: sed quarta dicitur: ga quarto loco a primo motu qui est quasi paṫ enumeratur. Deus igitur primos ⁊ secundos motus. i. stimulos cogitationū quos greci propatheis vocāt: sine quib⁹ null⁹ hominū esse potest: nō puniet eternaliter. sed si cogitata quis facere decreuerit: ⁊ q̄ fecerit corrigē noluerit. q̄ sūt mortalia pctā: ⁊ tercia ⁊ q̄rta generatō

Per quid probetur q̄ primus motus non puniatur eternaliter.

D pbādū vero vt ait Hiero. q̄ primus pulsus cogitationis nō puniatur eternaliter a deo illud de genesi offerendū est. Cham enī peccauit irridēs nuditatem patris: ⁊ sētentiam non ipse: sed filius eius chanaaz accepit. Maledictus chanaan: seruus erit fratrū suorū. Que enim iusticia est vt pater peccauerit ⁊ filius punitus sit. Sed in misterio illud dictum est.

Que ꝺ peccato animaduertēda sint.

Ost pdicta de peccato actuali diligēti idagine quedā cōsiderāda sūt. s. q̄ fuerit origo ⁊ cā prima peccati: vtꝝ res bona: an res mala. postea ī q̄ re sit pctm̄. Deīde quid sit pctm̄: ⁊ quot mōis fiat. ⁊ de differētia ipoꝝ peccatorū.

Que fuerit origo ⁊ cā peccati pma.

Ausa ⁊ origo pma peccati res bona extitit: q₂ añ pmū peccatū nō erat aligd malū vñ oriret. Cū enī originē ⁊ cā₃ hūit: aut ex bono: aut ex malo hūit. S₃ malū añ non erat. Ex bono igiṫ ortū ē: Pri⁹ enī ī angelo ortū ē pctm̄: ⁊ postea ī hoie. Et gd erat angelus nisi bona natura dei. Nō ex deo ortū ē malū qđ fuit ī angelo. non ex alio q̄ ex angelo. ex bono igiṫ ortū fuit Uñ aug᷑. ī rñsionib⁹ cōtra iulianū hereticū qui dixerat. Si ex nā pctm̄ est tunc mala ē nā: ait. Queso vt si post respōdeat: manifestū ē ex volūtate mala tanq̄ ex arbore mala fieri oīa opa mala tāq̄ fruct⁹ malos. s₃ ipa₃ malā volūtatē vñ dicit exortā: nisi ex bono? Si enī ex angelo: gd ē angel⁹ nisi bonū opus dei? Si ex hoie: gd erat ipē hō nisi bonū op⁹ dei Immo gd erāt hec duo añq̄ orireṫ ī eis mala volūtas nisi bonū op⁹ dei: ⁊ bona ⁊ laudāda nā? ergo ex bono oriṫ malu₃ nec fuit vñ oriri posset nisi ex bono. Dico g° ga volūtatē malā nullū malū pcessit: sed ex bono originē habuit. Hic aperte doceṫ primā causā ⁊ originē mali: bonā fuisse naturā. ⁊ nihilomin⁹ ostendiṫ cui⁹ peccati fuerit cā. s. male volūtatis.

Q᷑ mala volūtas scꝺaria causa fuit malorū.

Illa autē voluntas illa angeli ⁊ hominis causa est etiā malorū subsequentiū. s. maloru₃ operū ⁊ malarū voluntatū. Uñ Aug᷑. in ench. Nequaq̄ dubitare debemus: rerum bonarum que ad nos pertinent causam non esse nisi bonitatem dei: Malaꝝ vero ab īmutabili bono deficiētem boni mutabilis voluntatē prius angeli: postea hominis. hoc primū ē creature rōnalis malum. i. prima priuatio boni. Ecce habes primā voluntatē boni mutabilis. i. angeli vel hominis deficientem ab īmutabili bono. i. a deo: causam esse malarum rerum ad nos pertinentium. quia causa est tam peccatorum q̄

penarum: quibus premitur humana natura. Prima igitur origo et causa peccati bonum fuit. et secunda malum quod ortum est ex bono.

In qua re sit peccatum: an in bona: an in mala. et dicitur quia in bona tantum

Ostensa origine mali: superest videre in qua re sit malum. scilicet an in re bona: an in re mala. Qui recte acuteque sapit non nisi in bono malum esse intelligit. id est in natura bona. Malum enim est corruptio vel privatio boni. ubi autem bonum non est non potest esse privatio vel corruptio boni. Peccatum igitur non potest esse nisi in re bona. Sicut enim morbis ac vulneribus corrumpuntur corpora: que ut ait Aug. in ench. sunt privationes eius boni quod dicitur sanitas. Ita et animorum quecumque sunt vitia: naturalium sunt privationes bonorum. Quid est enim aliud quod malum dicitur nisi privatio boni? Bonum enim minui malum est quamvis quantumcumque minuatur necesse est ut aliquid remaneat si adhuc natura est. Non enim consumi potest bonum quod est natura: nisi et ipsa consumatur. Cum vero corrumpitur ideo malum est eius corruptio: quia eam qualicumque privat bono. Nam si nullo privat bono: non nocet. Nocet autem cum adimit bonum. Quamdiu itaque natura corrumpitur inest ei bonum quo privetur. Ac per hoc nullum est quod dicitur malum si nullum sit bonum. sed bonum omnino carens malo: integrum bonum est. Cum vero inest malum vitiatum vel vitiosum bonum est. nec malum unquam potest esse ullum ubi est bonum nullum. Unde res mira conficitur. ut quia omnis natura inquantum natura est bonum est: nihil aliud dici videatur: cum vitiosa natura mala natura esse dicitur: nisi malum esse quod bonum est: nec malum esse nisi quod bonum est. Hac contextione vel ostensione evidenter insinuatur malum non posse esse nisi in re bona. Ubi etiam licet absurdum videatur: manifeste dicitur esse malum quod bonum est.

Quod ex premissis sequitur. scilicet quod cum dicitur malus homo: dicitur malum bonum

Ex quo colligitur nihil aliud significari cum dicitur homo malus: nisi bonum malum. Unde Aug. in ench. subdit. Quid est malus homo: nisi mala natura? Quia homo natura est. Porro si homo aliquod bonum est: quia natura est: quid aliud est malus homo nisi malum bonum. Tamen cum duo ista discernimus invenimus nec ideo malum quia homo est: nec ideo bonum quia iniquus est. Sed bonum quia homo: malum quia iniquus. Omnis itaque natura etiam si vitiosa sit: inquantum natura est: bona est. inquantum vitiosa est: mala est

Quod regula dialeticorum de contrariis fallit in his. scilicet bono et malo.

Ideoque in his contrariis que mala et bona vocantur: illa dialeticorum regula deficit: qua dicunt nulli rei duo simul inesse contraria. Nullus enim potus aut cibus simul dulcis est et amarus. Nullum simul ubi album ibi et nigrum. et hoc in multis ac pene in omnibus reperitur contrariis: ut in una re simul esse non possit. Cum autem bona et mala nullus ambigat esse contraria: non solum simul esse possunt: sed mala omnino sine bonis: et nisi in bonis esse non possunt. et hec duo contraria ita simul sunt. ut si bonum non esset: in quo esset prorsus: nec malum esse potuisset. quia non modo ut consisteret: sed unde oriretur corruptio non haberet: nisi esset quod corrumperet. quod nihil est aliud corruptio quam boni exterminatio.

Ex bonis igitur mala orta sunt: ⁊ nisi i bonis non sunt: nec fuit prorsus vñ orire tur vlla mali natura: nisi ex ãgeli ⁊ hominis natura bona: vnde primitꝰ orta est voluntas mala.

Epilogũ facit ad alia trãsiturus.

X his apitur qḋ primo ⁊ secũdo supra diximus inuestigandum. s. q̃ fuerit origo mali ⁊ i qua re sit. Ex bona enim re ortũ ⁊ i bona re consistere premissis testimoniis cõprobatur.

Sententie illi qua dictũ est bonum esse malum opponitur de ꝓphia q̃ ait: ve his qui dicũt bonum malum.

D hoc autẽ qḋ dictum est malum eẽ qḋ bonum est: quidaʒ sic opponũt. Si bonuʒ malũ esse dicimꝰ: ⁊ malum bonum: incidimus in illam sententiam ꝓphicaʒ vbi legit̃. Ue his qui dicũt bonum malum ⁊ malum bonum. igitur si hãc maledictionẽ vitare volumus: nullatenus dicere debemus: bonum esse malum: ⁊ ecõuerso. hͦ autem Aug. in eodeʒ libro determinat dicens. Jd qḋ dictũ ẽ in ꝓphia: intelligendum est de ipsis rebus quibus homines mali sunt: non de hominibꝰ. vnde qui adulteriũ dicit esse bonũ in eum cadit illa ꝓphica detestatio: ⁊ in eũ qui dicit malum esse bonum: vel bonũ esse iniquum. Qui enim dicit hominẽ iquãtum homo est: malum esse: ⁊ bonitateʒ esse iniquitatem: opus dei culpat qḋ est homo: ⁊ vitium hominis laudat qḋ est iniquitas.

Quid sit peccatum.

Ost hoc videndum est qḋ sit peccatum. Peccatum ẽ vt ait Aug. Omne dictum vel factum vel concupitum qḋ fit contra legem dei. Jdem in libro de duabus animabus. Peccatum ẽ voluntas retinẽdi vel consequẽdi qḋ iusticia vetat. i utraqꝫ assignatione de actuali peccato agit̃: ⁊ mortali: nõ veniali. Ex pria descriptiõe ostẽdit̃ peccatũ eẽ volũtas mala siue locutio et opatio praua. i. actus malꝰ tã interior q̃ exterior. Ex altera vero ostẽditur eẽ actꝰ iterior. Uolũtas enĩ vt i superioribꝰ dictũ ẽ motꝰ aĩ ẽ. actꝰ gͦ interior ẽ. Ambro. quoqꝫ in .i. li. de padiso ait. Quid ẽ peccatũ nisi p̃uaricatio legi diuine ⁊ celestium iobedientia p̃ceptoꝝ ergo i p̃uaricãte peccatũ ẽ: sʒ i mãdante culpa nõ ẽ. Nõ enĩ cõsisteret peccatũ preuaricationis si iterdictio nõ fuisset. Nõ cõsistente aũt peccato non solũ malitia: sed etiã virtus fortasse nõ eẽt. Que nisi aliq̃ malitie fuissent semina: vel subsistẽ vel eminere nõ posset. Ecce p̃uaricatõʒ legis ⁊ inobedientiam diffinit ambrosiꝰ eẽ peccatum.

Diuersoꝝ sentẽtias de peccato põit.

Uocirca diuersitatis huius verboꝝ occasione de peccato plurimi diuersa senserũt. Alii enim dixerunt voluntatẽ malã tm̃ esse peccatũ: ⁊ nõ actꝰ exteriores. alii voluntatẽ ⁊ actꝰ. Alii neutꝝ: dicẽtes oẽs actꝰ esse bonos: ⁊ a deo ⁊ ex deo auctore eẽ. Malum autem nihil esse: vt ait Aug. super ioheʒ. Omnia p ipsuʒ facta sunt ⁊ sine ipso factum est nihil. i. peccatum qḋ nihil est. ⁊ nihil fiunt homines cum peccant. Sup̃ etiam dixit Aug. q̃ malum est priuatio boni vel corruptio boni: quod etiaʒ in li. lxxxiiii. questionũ ait. Sũmũ malũ nullũ modũ hẽt. caret enĩ omĩ bono. At modꝰ aliquid boni ẽ. non

igitur ē:q̄a nulla spē continetur. totūq; hoc nomē mali de speciei priuatione re ptum ē. Itē i dogmatibus ecclesiasticis dicitur malū vł maliciā nō eē a deo cre atā: sed a diabolo inuentam. qui ⁊ ipse bonus creatus ē. Idē etiā i li. contra ma nicheos: q̄d sit peccare ostendit dicens. Peccare quid aliud est: nisi in veritatis ꝑceptis: vel in ip̄a veritate errare. Q̄ꝺ si non volūtate faciunt: peccatores iniu ste iudicantur. Quid igitur in hac tāta varietate tenēdū? Quid dicēdum?

Uera s̄nia de peccaco hic ꝓponitur.

Ane dici potest ⁊ libere tradi debet peccatū eē actū malum interiorē ⁊ exteriorē. s. malaꝫ cogitationē: locutionē: ⁊ opationē. Pre cipue tn̄ in voluntate cōsistit peccatū: ex qua tāq̄ ex arbore mala procedūt opa mala tāq̄ fructus mali. Quidā autem diligenter verba Aug. attēdētes: quib⁹ sup̄ ⁊ in aliis scripture locis vtitur: non indocte tradūt voluntatē malā ⁊ act⁹ malos inquātū sunt: vel inquātū actus sunt: bona eē. iquātū vero mala sūt pec cata eē: q̄ volūtatē ⁊ actū quēcūq; bonā dei naturā esse dicunt inquātū actus est vł voluntas: ⁊ ex deo auctore eē. Inquā tū vero inordinate ⁊ contra legē dei fit ⁊ fine debito caret: peccatum est. ⁊ ita i quātū peccatū ē nihil ē. nulla eni substā tia ē: nullaq; natura est.

Auctoritatib⁹ probant volūtates ⁊ actus oēs eē bona inquātum sunt.

Uod autē volūtas ois ⁊ actō bonū sit inquātū ē: ex eo pro bāt q̄ꝺ ait Aug. i li. ꝺ lxxxiiii questionibus. Deus tm̄modo boni cā ē Quocirca mali auctor nō ē. q̄a omniū que sunt auctor ē. que iquātū sunt intan tū bona sunt. Idē ꝓbās nihil casu fieri i mūdo ait in eodē. Quicq̄d casu fit te mere fit. q̄cq̄d temere fit: nō fit dei ꝓui dentia. Si ergo casu fiunt aliqua i mū do: non prouidentia vniuersus mundus āministratur. Si nō prouidētia vniuer sus mūd⁹ āministratur: aliqua natura vel substātia ē: que ad op⁹ ꝓuidētie dei non pertinet. Omne aūt q̄ꝺ ē: inquātuꝫ ē: bonum ē. Sūmū eni bonū ē illud bo nū cui⁹ ꝑticipatione sūt cetera bona. ⁊ oē q̄ꝺ mutabile ē: nō ꝑ se: sed boni illius ꝑticipatione iquātū ē bonū ē: q̄ꝺ diuinā etiā ꝓuidētiā vocamus. Nihil igit̄ casu fit in mūdo. His testimoniis īnituntur ad ostendēdū oē q̄ꝺ ē iquātum ē bonū eē. Un̄ aug. i. li. i. de doctrina xp̄iana ait Ille sūme ac ꝑmit⁹ ē q̄ oio icōmutabilis ē: ⁊ cetera q̄ sūt nisi ab illo eē n̄ possūt: ⁊ itātū bona sūt iquātū bona acceperunt vt sint. Ex p̄dictis colligit̄ atq; ifert̄ q̄a si mala voluntas ⁊ mala actio iquātū ē bona ē. sꝫ q̄s ē q̄ diffitet̄ malā volūtatē eē ⁊ malā actionē? Mala igit̄ voluntas siue actio iquātū ē: bonū ē: ⁊ iquātū vo lūtas ē vel actio: bonū silr̄ ē. sꝫ ex vitio mala ē: q̄ꝺ vitiū a deo nō ē: neq; aliq̄d ē Q̄ꝺ aug. notasse videt̄ i li. de lxxxiiii. q̄ stionibus dicēs. vitiū ē volūtatis: quo ē hō deterior. q̄ꝺ vitiū lōge abest a volū tate dei vt rō docet. Ex hoc loco ꝓbāt volūtatē inquātū viciosa ē: nō eē a deo ⁊ iquātū vitiosa ē pc̄m̄ eē. Et pc̄m̄ est vt aiunt inquātū nō habet ordinē nec fi nē debitū. ita ⁊ actio iquātū ex malo ꝓ cedit: ⁊ ordinē nō hēt: ⁊ ad maluꝫ tēdit.

Alia probatio q̄ omnis act⁹ iquan tum est: bonus est.

Tem ⁊ aliter ꝓbāt oēm actū iteriorē vł exteriorē iquātum est esse bonum. quia non esset actus malus nisi esset res bona. quia n̄ est aliqua res mala nisi eadem res bona sit. Un̄ Aug. in ench. Ois natura bonū

ē: nec res aliq̄ mala eēt: si res ipa q̄ ma la ē: nā nō eēt. Nō igit̄ pōt eē malū: nisi eēt aliq̄d bonū. Qd cū dici videat̄ ab/ surde: cōnexio tñ rōcinatōis nos ɔpellit hoc dicere. Ex predictis testimoniis as/ serūt oēs actus iquātū sūt: eē res bonas nec aliqd eē malū. i. peccatum: nisi idem quoq3 fm aliqd bonū sit. ⁊ oim q̄ sunt i quātū sūt: deū auctorē pdicāt: ⁊ eius vo luntate oia esse quecūq3 sūt: q̄ inquātū sunt nature sunt.

Obiectio cōt̄ illos q dicūt oēs act⁹ inquātum sunt esse bonos.

Uib⁹ opponit̄ si oia q̄ sūt in/ quātū sūt: bona sūt: ⁊ nāe sūt g° adulteriū ⁊ homicidium ⁊ similia: iquātū sūt: bona sūt: ⁊ nāe sunt. ⁊ deo volente fiūt. Qd si ē: tūc illi q faci unt illa: bona agūt. Qd penit⁹ absurdū ē. His vero sic illi respondēt. dicūt equi dē adulteriū homicidiū ⁊ huiusmōi nō simpliciter actus denotare: sed actuum vicia. Actusq3 ipos adulterii ⁊ homici dii iquātū sūt: vl' iqntū act⁹ sūt: a deo eē ⁊ bonas naturas eē: s3 nō iquātū adul/ teriū ⁊ homicidiū sūt. Et iō nō sequi di cūt: si act⁹ q homicidia ⁊ adulteria sūt a deo sunt: q homicidia ⁊ adulteria a deo sint. Itē aliter eis opponit̄. Si ali/ qd nō ē m lū qd ñ sit natura vl' res bo na: quomō igit̄ peccata sūt: nō credere i deu3: nō ire ad ecclesiā: ⁊ huiusmōi: cū ista nō sint nature: imo oino nō sint. Nō ē eni aliqd vel res aliq̄: nō ire ad ecclesi am: vl' nō credere ⁊ huiusmodi. Ad qd dicūt his atq3 huiusmōi dictionib⁹ que videntur puationes simpliciter notar̄ ⁊ nihil ponere: quia p negationē dicūtur: vere aliq̄ poni: actusq3 p eas significari Nō credere eni in xpm icredulitatē di/ cūt: ⁊ nomie icredulitatis malū mentis actum significari. Ita etiā cū dicit̄. Nō ire ad ecclesiā malū ē: nō euntis cōtēpt⁹ significatur. i. voluntas mala vl' ppositū. hoc ē eni declinare a bono: ⁊ iō malū ē: sicut ecōuerso declinare a malo bonū ē. Sicut igitur declinatio a malo quan doq3 aliqd ponit. s. voluntatē ⁊ ppositū vitādi malū. Non eni pōt eē bonum qd oio nihil ē. ita decliatō a bono aliqd qd ē significat. s. volūtatē ⁊ ppositū mali. ⁊ fm hoc vera est ⁊ generalis illa peccati mortalis descriptio quā sup posuit Au gustinus:

Utrum malus actus inquātū peccatu3 ē sit priuatio vl' corruptio boni.

Otest etiā qri ab eisdē cū pec catū sit vt sup dictū ē priua/ tio vl' corruptō boni: ⁊ omnis actus malus sit peccatū: vtrum sit puatio vl' corruptio boni inquātū peccatū est: vl' nō. Si eni inquātū peccatū ē corru/ ptio boni est: cū corruptio vl' priuatio boni pena sit hoi: inquantū igitur pctm̄ ē pena ē. Qd si ē: tūc iquātū pctm̄ ē bo/ nū eē videt̄ ⁊ a deo eē. Si autē nō iquā tū peccatū ē corruptō boni ē: qrit̄ f3 qd corruptio sit. Si eni corruptio ē: ⁊ nō i quātū peccatū ē: cū nō sit nisi bonū pter q̄ in eo qd peccatū ē: ergo iquātū bonū ē corruptio vl' priuatio boni ē. Ad qd etiā ipi dicūt actū malū nō iquātū ē nec iquātū bonu3 ē: eē priuationē vl' corru/ ptionē boni: s3 iquātū pctm̄ ē. nō tñ iqn tū pctm̄ ē pena ē: vl' aliqd qd ex deo sit. Ut enim ex verbis Aug. premissis col/ ligitur: peccatum dicitur corruptio vel priuatio actiue: non passiue. Nā iō ma/ lum vel peccatum dicitur corruptio bo ni quia naturā bonam qualicūq3 priuat bono. Nam si non priuat aliquo bono non nocet: vt supra Aug. ait. Noc3 aūt adimit igitur bonum. Non autem no/ cet nisi inquantum peccatum est. ergo

īquãtuꝫ peccatũ eſt priuat bono. Itaqꝫ inquãtum peccatum ē priuatio eſt vel corruptio boni.

Quomodo inquãtum peccatum eſt poſſit corrũpere bonum cũ nihil ſit.

Sed cum nihil ſit inquãtũ peccatum eſt: quomodo põt bonum corrumpere vel adimere Aug. de hoc docet in libro de natura boni dicens. Abſtinere a cibo non eſt aliqua ſubſtãtia: tñ ſubſtantia corporis ſi oĩno abſtineat a cibo: langueſcit ⁊ frãgitur. Sic non ē ſubſtantia peccatuꝫ: eo tamen natura anime corrũpitur.

Qr peccatum proprie corruptio anime eſt: ⁊ quomodo.

Peccatum vero .i. culpa prop̃e anime corruptio eſt. Si autē queritur in quo poſſit corrũpi anima: ī parabola illius qui incidit ī latrones: qui cum ſpoliauerũt ⁊ vulnerauerunt: clareſcit. Incidit enim homo in latrones: quãdo per peccatum in poteſtatem diaboli trahitur. ⁊ tunc p peccatum ſpoliatur gratuitis donis .i. virtutibus: ⁊ in naturalibus bonis vulneratur: que ſunt ratio: intellectus: memoria ⁊ ingenium ⁊ huiuſmodi. que p peccatum obtenebrãtur ⁊ viciantur. p peccatum etiam priuatur illo bono cui⁹ pticipatione cetera bona ſunt. Quo tanto magis priuatur quãto magis ſe ab eo elongat.

Qualiter homo ſe elonget a deo .ſ. p diſſimilitudinem quã facit peccatũ.

Ab eo autem ſe elongat p peccatum: non loci diſtantia: qa vbiqꝫ totus ⁊ preſens eſt omnibus: ⁊ omnia ī ipſo ſunt: vt ait Aug. ī li. de lxxxiiii. queſtionibus. ⁊ ip̃e locus non eſt. Locus tamē dei abuſiue dicitur templum dei. non ꝙ eo cõtineatur: ſed ꝙ ei preſens ſit ⁊ inhabitans. Id autem anima munda intelligitur. p peccatum igitur non ſecundum locum aliqs lõge fit a deo: ⁊ in eo longe fit ꝙ ab eius ſimilitudine recedit: ⁊ tãto lõgius quãto fit diſſimilior. Illa aũt vt ait Aug. ī li. de lxxxiiii. queſtionibus. que participatione ſimilia ſunt deo: recipiũt diſſimilitudinē. At ipa ſimilitudo nullo mõ ex aliq̃ parte poteſt eſſe diſſimilis. Unde fit vt cum ſimilitudo patris filius ſit: ex nulla parte patri poſſit eſſe diſſimilis: cui⁹ participatione ſimilia ſunt q̃cũqꝫ deo ſimilia ſunt. ⁊ illa poſſunt recipere diſſimilitudinem. Nihil eſt autē ꝙ hominē a deo diſſimilem faciat queãdmodũ peccatuꝫ Cum autem peccatum ſit corruptio vel priuatio boni q̃ ē ī aĩa: eſt etiã p̉uatio ⁊ corruptio boni corpis. ſic̃ corp⁹ hoĩs p̉uatum bñficio illi⁹ ĩmortalitatis ⁊ impaſſibilitatis quã habuit ante peccatuꝫ

An pena ſit p̉uatio boni.

Ueri aũt ſolet vtrũ ⁊ pena ſit p̉uatio vl' corruptio boni. Ad qd facile rñſponderi põt ſi predicta ad memoriã reuocētur. Diximus enī ſup̃ p̉uationē vel corruptionē boni accipi actiue vel paſſiue .i. ſecũdũ efficiētiã vl' effectũ. Ідqꝫ p̉uatio vl' corruptio boni dicit ⁊ pctm̃ ⁊ pena. Sꝫ pctm̃ ſm efficientiã: qr p̉uat vl' corrũpit bonum. Pena autē ſm effectũ .i. ſm paſſionē q̃ ē effect⁹ peccati. Aliud ē eniꝫ pena. aliud culpa. Alterꝝ ē dei .i. pena. Alterꝝ diaboli vl' hominis eſt .i. culpa.

Qr q̃dã ſil' ſũt peccata ⁊ pena peccati: q̃dã peccata ⁊ cã peccati: alia vo peccata ⁊ cauſa ⁊ pena peccati.

Sciēdũ ē tñ q̃dã ſic eē peccata. vt ſit et̃ pene peccatorꝝ. vnde aug. ſup illũ locũ pſalmi lvii. ſup cecidit ignis ⁊ nõ viderunt ſolē ait.

Ignis superbie ⁊ cōcupiscentie ⁊ ire intelligitur. Istas penas pauci vident. iō eas maxime cōmemorat apl's in ep'la ad romanos: ⁊ enumerat multa q̄ peccata sunt ⁊ pene peccati. Item inter primum enim peccatum apostasie ⁊ vltimam penam ignis eterni: media q̄ sunt ⁊ peccata sunt ⁊ pene peccati. Grego. quoq3 sup ezechielem ait. Contēpnenti qui nō vult penitē ponit deꝰ offēdiculū vt.s. grauiꝰ īpingat. pct̄m̄ enī qđ p penitentiā citius nō deletur: aut peccatum ē ⁊ cā peccati: aut peccatū ⁊ pena peccati aut peccatum simul ⁊ cā ⁊ pena peccati Unde moyses. Nōdum sunt cōpleta peccata amorreorum. Et dauid iquit. Appone iniquitatē sup iniquitatē eoꝝ. Et alius pp̄ha. Sanguis sanguinē tetigit i. peccatum peccato additū est. Paulus quoq3 ait. Propterea tradidit illos deꝰ ī passiones ignominie ⁊c̄. Et itē. vt īpleāt peccata sua semper. Iohi quoq3 p angelum dicitur. qui in sordibus ē sordescat adhuc. Ex his testimoniis colligit̄ peccatum aliqđ ⁊ peccatu3 esse ⁊ pena peccati.

Ex predictis qō orta. s. an inquātu3 peccatum est sit pena peccati.

T ideo merito querit̄ vtrū inquātu3 peccatū ē sit pena peccati. qđ nō videt̄ cum oīs pena peccati iusta sit. Unde Aug. in li. retractationū. Omnis pena peccati iusta est: ⁊ suppliciū nominatur. Si ergo peccatum qđ ē peccatum ⁊ pena peccati: inquātū peccatum est pena peccati ē: cu3 omnis pena iusta de iusticia dei veniat: videtur inquātum peccatum ē iustū eē ⁊ a deo puenire. Ad qđ illi respondent peccatū sic dici penam peccati: quia per peccatum in qđ merito p̄cedentis peccati homo labitur deserente deo: corrūpitur bona natura. Sicut eternus ignis dicitur pena maloꝝ: quia eo cruciātur nec tamē ip̄e cruciatus maloꝝ ignis est sed per ignem fit in homine. Ita p peccatum corrumpitur natura ⁊ minuitur bonū nature. ⁊ est ip̄a minutio ⁊ corruptio boni passio ⁊ pena: ⁊ nō ē eēntialiter illud peccatum per qđ fit: sed iō peccatum dicitur vt premissum est: quia p peccatum illico vbi peccat hō fit in homine illa corruptio: que tamē fit deo auctore. Illa enī pena siue passio q̄ ē boni corruptio a deo est. Illius autē vt sic dicam materia ⁊ cā ē peccatum qđ a deo non est. Quod videtur Aug. notasse: ⁊ iuxta hunc sensum intellexisse cum ait in li. de predestinatione sanctoꝝ. Predestinatione deus ea presciuit que fuerat ip̄e facturus. sed presciuit deus etiā que nō ē ipse facturꝰ. i. oīa mala. Quia ⁊ si sūt quedā que ita peccata sunt vt etiam pene sint peccati secūdū illud apl'i. Tradidit illos deus ī passiones ⁊c̄. non tamen peccatum dei est: sed iudiciū. s. ⁊ pena. in scriptura enī sepe nomine iudicii pena intelligitur. Hic diligenter intendentibus insiguari videtur ea q̄ peccata sūt ⁊ pene peccati: nō inquātū peccata sunt dei eē: sed inquātum pene dei esse dicuntur. Nā cum dixisset deum non esse facturu3 mala aliqua. i. peccata: q̄a posset ei obiici: quedā peccata esse etiā penas peccati ⁊ pena peccati omnis iusta ē. ⁊ iō a deo ē: quasi determinādo: s̄m q̄d faciat ea: vel s̄3 q̄d nō faciat: addidit reliq̄. Iuxtā vero predictā intelligētiā peccata sane dicuntur pene. Unde apl's appellat ea passiones ignominie: quia vt ait auctoritas: licet quedā peccata sint que delectent: sunt tamen passiones nature nominande: quia per ea corrumpitur natura.

Q᷒ cum omne peccatū possit dici pe
na: nō tamen omne est pena peccati
T licet ex hoc sensu omne pec
catum mortale possit dici pe/
na:non tamen omne peccatuꝫ
potest dici pena peccati. Pena enim pec
cati vt predictū ē: est illud cuius cā est
aliud precedens peccatum. Nā peccatuꝫ
sic dicitur pena peccati respectu prece/
dentis:sicut dicitur cā peccati respectu
sequētis. Quo fit vt illud peccatū ⁊ cā
sit ⁊ pena peccati:sed alteri᷒ peccati pe
na:⁊ alterius cā. vt eni Greg᷒. i morali/
bus ait. Peccatum qḋ penitentia nō di
luitur suo pondere mox ad aliud trahit
Unde fit vt non solum peccatum sit:sed
etiā cā peccati. Ex illo quippe culpa sub
sequens oritur. Peccatū vero qḋ ex pec
cato oritur:non solum peccatum: sed et
pena peccati est. quia iusto iudicio deus
cor peccātis obnubilat:vt p̄cedētis pec/
cati merito etiā in alia cadat. Quē eniꝫ
liberare noluit deserendo percussit. Pro
inde vt Aug᷒. ait precedētis ē hec pena
peccati:⁊ tamē etiā ipsa peccatū ē. Iu/
dicio enim iustissimo dei traditi sunt:vt
ait apl's de quibusdā:siue deserēdo: siue
alio modo explicabili vel inexplicabili
i᷒passiones ignominie:vt crimia crimini
bus vindicarentur:⁊ supplicia peccātiū
non tātum sint tormēta:sed ⁊ vitiorum
incrementa. Illa ergo peccata q̄ enume
rat apl's:quia de superbia sūt:n̄ solū pec
cata: sꝫ ⁊ supplicia sūt. Ecce aūt ex his
iā fit pspicuū quedā peccata etiā penas
⁊ cās peccati esse. ⁊ illud peccatū eē pe/
nam peccati qḋ cām precedētē hēt pec/
catuꝫ. atqꝫ illud peccatū eē cām peccati
qḋ est meritum sequentis culpe.

Ex predictis videt̄ significari ipa ea
dē que peccata sūt eē penas peccati.

Sed cum ait crimina crimini/
bus vindicari:videtur insinua
re eaipa que peccata sunt eēn
tialiter esse penas peccati. i. punitiones
peccati. Ad hoc autem inquiūt illi hec ⁊
similia dicta esse secundū rōnem predi/
ctam. ⁊ ideo intelligenda fore secūdum
p̄missam expositionem. Intelligētia eni
dictoꝝ ex caīs ē assumēda dicēdi

Q᷒ non obuiat veritati si qs dicat
ipa peccata eē penas peccati essenti
aliter.

In nullo tamen preiudicium fi
eri veritati putatur:si quis di
cat ipsa eadē que peccata sunt
eēntialiter vt ita dicā esse penas. i. puni
tiones peccatoꝝ p̄cedentiū q̄ iuste sunt
⁊ a deo sunt. nec tamē inquātū peccata
a deo sunt. nec inquātū peccata sunt pe
ne peccati sunt:⁊ tamē inquātū peccata
sunt priuationes boni sunt. Sed vt su/
pra dictum est cāliter ⁊ actiue dicūtur
priuationes.

Aperte ostendit peccata quedā esse
penam peccati:⁊ penam ipsam iustā
esse ⁊ a deo.

Quod autez quedā peccata pe
na sint:⁊ ipa pena iusta sit ⁊
a deo sit:euidēt̄ tradit Aug᷒.
in libro retractationū ita dicens:quedā
necessitate fieri ab homine q̄ mala sunt
⁊ eadē iusta pena peccati sunt. Sūt in/
quit quedā necessitate facta īprobanda
vbi vult homo recte facere: ⁊ non pōt.
Unde ē illud apli. Nō qḋ volo facio bo
num:sed q̄ odi malū hoc ago. ⁊ illud ca
ro cōcupiscit aduersus spiritum ⁊ spūs
aduer. ca. hec eni inuicem sibi aduersan
tur:vt nō ea q̄ vultis faciatis. Sed hec
omnia ex illa mortis dāpnatione sunt.
Nā si non est ista pena hominis: sed na
tura:nulla ista peccata sunt. Si eni non

recedítur ab eo modo quo naturaliter fact⁹ est hō: cū hoc facit: ea vtiqꝫ facit q̄ dēt. Si aūt hō q̄ ita est nō ē de se bon⁹ nec hēt in ptāte vt sit bonus: siue nō vi- dendo q̄lis esse debeat: siue videndo ⁊ ñ valendo esse qualem se esse debere videt penā istam esse quis dubitet? Omnis autem pena si peccati pena ē: iusta ē: ⁊ supplicium nominatur. Si autē iiusta ē pena: q̄m penam esse nemo ambigit iiuste aliquo domināte homini imposita est. Porro quia de omnipotētia dei ⁊ iustitia dubitare dementis est: iusta ē hec pena: ⁊ pro peccato aliquo ipendit. Non enim quisq̄ iniuste domināns: aut surripere hominem potuit velut ignoranti deo: aut extorquere inuito tāq̄ inualidi ori: vt hominē iniusta pena cruciaret. relinquitur ergo vt hec pena iusta de dāpnatiōe hominis veniat. His atqꝫ aliis pluribus testimoniis docetur quedam esse peccata ⁊ penas peccati eēntialiter.

De quibusdā que sine dubio peccata sunt ⁊ pene. vt ira ⁊ inuidia.

Reterea nullatenus ambigendum est quedā peccata absqꝫ vllo scrupulo penas eē. vt inuidia que est dolor alieni boni. ⁊ ira q̄ etiā nō iquantum pene sunt: peccata sūt Ita etiā de cupiditate ⁊ timore ⁊ aliis huiusmodi sentiēdum ē. Unde Aug⁹. in libro. lxxxiiii. questionum ait. Omnis perturbatio passio. Omnis cupiditas perturbatio. Oīs igitur cupiditas passio. Oīs vero passio cū est in nobis: ipa passione patimur. Oīs igitur cupiditas cū in nobis est: ipa cupiditate patimur. ⁊ iquātuꝫ cupiditas ē patimur ea. Omnis autē passio inquātum ipsa patimur: nō est peccatum. ita ⁊ de timore. Nō enim cōsequēs est vt si patimur timorem: ideo non sit peccatum. quia multa sūt peccata quib⁹ patimur: sed nō inquantū patimur eis.

De verbis aug⁹. pmissis quedā sententia Hiero. obuiare videtur.

Llud autē diligenter ē annotādum qd supra positis verbis Aug⁹. dicentis quedā necessitate facta esse iprobanda ⁊ mala: videt obuiare qd Hiero. ait in explanatiōe fidei: qd licet supra sit positum: tamen vt perfectius sciatur iterare nō piget. Execramus inquit eoꝝ blasphemiā q dicunt ipossibile aliquid homini a deo eē preceptum: ⁊ mādata dei non a singulis sed ab omnibus i cōmune posse seruari Et paulo post. Et tam illos errare dicimus qui cum manicheo dicūt hoīem peccatū vitare non posse: q̄ illos q cum iouiniano asserunt hominē nō posse peccare. Ecce Hiero. dicit errorē eē si quis dicat hoīeꝫ pctm̄ vitare nō posse. Qui aūt dicit q̄dā necessitate fieri: q̄dā dicit nō posse vitari. Cū ergo id Aug⁹. dicat videtur aut erroris eē qd tradit: aut nō eē verū qd Hiero. ait.

Determinatio contrarietatem submouens de medio sanctorum.

D qd dici pōt: quia Aug⁹. secundū statum huius miserie ad quā ptinet ignorātia ⁊ difficultas: vt idē ait in libro de libero ar. que ex iusta dāpnatiōe descēderūt: illud tradidit. vbi ⁊ venialia peccata icludit. Hiero. vero de mortalibus tātum loqt̄ peccatis: q̄ vnusqsqꝫ gratia illuminatus vitare valet. Uel de homine secundum

statum liberi ar. ante peccatum illud ait Hieronim⁹.

Epilogū facit ad alia transiturus.

Atis diligenter eoꝝ posuim⁹ sententiam qui dicunt omnes actus naturas bonas eē: ꝛ inquantum sunt: bonos eē. in quo tractatu quedam interseruim⁹ que nō ex eorum tantum persona accipienda sunt. quia ab omnibus catholice sapiētibus absqꝫ hesitatione tenentur: atqꝫ auctoritatum testimoniis ꝛ rōnibus eorūdem traditionē muniuimus: qui dicūt omnes actus essentia sui. i. inquātum sūt eē bonos. quosdam vero inquantum inordinate fiunt: peccata esse. Addūt quoqꝫ quosdam nō tantuz essentia: sed etiā genere bonos esse. vt reficere esurientē: q actus est de genere operuz misericordie. quosdam vero actus absolute ac pfecte bonos dicūt: quos nō solum essentia vl' genus: sed etiaz cā ꝛ finis cōmēdat. vt sūt illi qui ex bona voluntate proueniūt: ꝛ bonum finem metiuntur.

Alioꝝ ponit sententiam qui dicunt malos actus nullo modo eē a deo: nec esse bonos siue in eo ꝙ sunt: siue alio modo.

Unt autem ꝛ alii plurimi longe aliter de peccato ꝛ de actu sentientes. asserunt enim volūtatē malā ꝛ actum malū peccata eē: ꝛ nulla rōne bona: nec secūdum aliquā rationē ex deo auctore eē: q2 sine deo fiūt. Sine eo nāqꝫ vt ait euāgelista factuz ē nihil. i. peccatū: qd dicitur eē nihil. nō q2 nō sit actio praua vl' mala volūtas: que aliqd ē: sed q2 a uero esse sepat homines ꝛ ad malū trahit. ꝛ sic ad nō eē deducit. Qui eni a sūmi boni participatione recedūt: qd solū vere ac ꝓprie ē: merito nō esse dicuntur. Jōqꝫ aug'. dicit sup iohez peccatū nihil eē: nihilqꝫ fieri hoies cum peccant. hac igitur rōne astruūt peccata nihil eē: q2 a uero eē hominem elongat. voluntatemqꝫ malā atqꝫ actionem siue locutionem malam peccatū eē dicūt: q2 ꝑuaricatio ꝛ inobedientia hec sūt: ꝛ cōtra legem dei fiunt. que tamē sunt: sꝫ ab homine vl' a diabolo: non a deo. Nullatenus enim a deo hec eē dicunt: siue inquātum sunt: siue alio modo.

Qualit' dterminēt v̄ba aug'. ꝑmissa qbus ait. oē qd ē: iquātū ē: bonū est

Lla quoqꝫ aug'. verba quib⁹ dic' Oīe qd ē: iquātū ē: bonū esse: ꝛ deum habere auctorem de naturis siue de substātiis tātum accipienda fore tradunt. Substātie vero nomine atqꝫ nature dicunt significari substātias ipsas: ꝛ ea que naturaliter habent. s. que cōcreata sūt eis. sicut aīa naturaliter habet intellectum ꝛ ingeniuz ꝛ voluntatem ꝛ huiusmodi. qd ex v̄bis aug'. ꝑmissis colligit'. vt bonū hoiez appellat bonā naturā: ꝛ malū hoiez malā naturam. Secūdū hāc igit' assertionem vel acceptionem: mali actus nō sūt nāe vl' substantie: nec etiam boni actus. Qd vtiqꝫ aug'. videt' innuere in li. retractationū: distiguēs iter subas siue naturas: ꝛ bonas actōes siue malas. Apiēs eni q° mō itelligēdū sit: quiddā i libro de vera religione ab eo traditū: ait. hoc de substātiis atqꝫ naturis dictū ē. Inde eni disputabat': nō de bonis actōib⁹ atqꝫ peccatis. apte hic videt' diuidē iter naturas siue subas ꝛ actōes siue peccata. Jōqꝫ asserūt ꝑfati doctores actōes iteriores

vel exteriores nō eē naturas vł substantias: que si male sunt peccata sūt: neqꝫ a deo sunt. Q' vero mali actus nō sit nature: augꝰ. videt notare i prima responsione contra pelagianos ita dicēs. Opa diaboli que vitia dicuntur: actus sūt: nō res. Idē i quarta. Omne malū nā non ē: sed actus accidens alicui defectu boni. Quāobrē qꝺ natura non est: deꝰ nō fecit. quia natura est oē qꝺ fecit. Itē oē qꝺ natura bonum est: deus ex nihilo fecit: non diabolus.

Secunduꝫ hos res alique sunt que a deo non sunt: quibus homines mali sunt.

Ex quo colligitur res aliquas eē que a deo non sunt: eisqꝫ homines mali sunt. Qꝺ nihilominus ꝛ ipsi concedunt innitentes verbis augꝰ. superius positis: qui in ench. determinans illa verba ꝓphe. Ue his qui dicunt malum bonum: dicit de ipsis rebꝰ quibus homines mali sunt: non de hominibus hoc esse intelligendū. Sunt ergo alique res quibus homines mali sūt Id autem quo homo fit deterior a deo non est. quia vt ait augꝰ. in li. lxxxiiii. q̄stionū. deo auctore non fit homo deterior. Non est igitur auctor deus reꝝ quibus homo fit deterior. at sunt aliq̄ res vt dictuꝫ est quibus homines mali fiūt Sunt ergo alique res que a deo nō sūt quia peccata ipse sunt. Idēqꝫ scriptura i pluribus cōtestatur locis: deū nō esse auctorem maloꝝ. i. eoꝝ q̄ peccata sunt.

Ex parte hoꝝ ꝑmisse opponitur sententie in illo verbo. deus auctor malorum non est.

In hoc autem verbo superiorum sententie recte opponitur qui dicūt deum nō esse auctorem eorum que mala sunt: inq̄ntū mala sunt. sed inquātum sunt: ꝛ inquantū mala sunt: dicunt ea nihil esse. Quid igitur mirum: si deus dicitur nō eē auctor eorum inquantum nihil sunt: cum nihili nullus auctor existere queat. Ideoqꝫ cum dicitur deus auctor esse omnium q̄ sunt bonorum isti subintelligi uolunt. Bona autem illa dicunt esse que naturalit' sūt ea vero naturaliter dicūt esse: non soluꝫ que substantie sunt vel cōcreta substantiis: qualiter supra accēperunt: sed ꝛ oīa que naturaꝫ non priuant bono. ꝛ ita secundum eosdem multiplex i scripturis fit intelligentia: vbi ꝺ natura siue de substantia vel de his que naturaliter sunt: sermo occurrit. sed super illum locum psalmi: nō est substantia: ita augꝰ. de substantia disseruit. vt premisse sententie videatur consentire dicens. Substantia intelligitur illud qꝺ sumus: q̄cq̄d sumus homo: pecus: terra sol: omnia ista substantie sunt. eoipso quo sunt nāe ipē substātie dicūt. Nā qꝺ nllā ē subā nihil oīo ē. Subā gº ē aliq̄d eē. deꝰ fecit homineꝫ subām: sꝫ ꝑ iniq̄tatē lapsus ē hō a subā i qua factꝰ ē. Iniq̄tas q̄ppe ipā subā nō ē. Nō enī iniquitas ē nā quā formauit deus: sꝫ iniq̄tas ē ꝑuersio quā fecit hō. nature omnes ꝑ ipm facte sūt. Iniq̄tas per ipm facta nō ē. qꝛ iniq̄tas nō ē subā. In illo etiā hymno trium pueroꝝ vniuersa creatura laudās deū cōmemoratur. Laudant enī oīa deū. sꝫ q̄ fecit deꝰ. laudat ibi serpēs deū: sꝫ nō auaritia. omnia reptilia ibi noīata sūt: sꝫ nō aliq̄ vicia. Uicia enī ex nobis ꝛ ex nr̄a volūtate habemꝰ. ꝛ vicia non sūt subē. Intendāt ex his verbis diligēter ꝑmissaꝝ assertores

sententiaꝝ: ⁊ percipere poterũt rõnem ⁊ causaȝ dictoꝝ: vbi scriptura de natura vel substantia mẽtionẽ facit. Illarũ vero sententiaꝝ iudiciũ prudẽtis lectoris: cui vtriusq; sententie notitiã plenarie dedimus: arbitrio relinquimꝰ: ad ea que adhuc nobis supersunt tractanda festinãtes.

Qđ de peccato: nõ de pena intelligit cum dicitur deus nõ eẽ auctor mali.

Um igitur i hoc omnes cõsentiãt catholici tractatores. s. ꝙ deus nõ ẽ auctor maloꝝ: cauẽdum est tamen maloꝝ noie penas sic peccata generaliter includas. Penarum enĩ deus auctor est. sicut ipse p ꝓpham ait. Non est malum in ciuitate qđ dominus nõ fecerit. Itẽ alibi ex psona sua ait Ego sum deus creãs malum: ⁊ faciens bonum. Ecce hic dicitur creasse ⁊ fecisse malum. sed mali nomine: pena intelligitur: non peccatum. sic econuerso cum dicitur. Deus nõ est auctor maloꝝ: nomine mali peccata itelligunt. Iđo ⁊ augꝰ. q dixerat i li. lxxxiiii. questionũ. ꝙ deus auctor mali nõ sit: i prio li. rtractatõnũ quomodo id intelligẽdum sit aperit dicens Uidẽduȝ est ne male ĩtelligatur qđ dixi deus auctor mali nõ est: qui ⁊ omnium que sunt auctor est. quia inquãtum sũt intãtum bona sunt. ⁊ ne hinc putet: non ab illo esse penam malorum: que vtiq; malum est his qui puniũtur. Sȝ hoc ita dixi sicut dictum est. Deus mortem non fecit cum alibi scriptum sit. mors ⁊ vita a domino ẽ. malorũ igitur pena: que a deo est: malum est quideȝ malis: sȝ i bonis dei operibus est: qm̃ iustum ẽ: vt mali puniãtur. ⁊ vtiq; bonum est oẽ quod iustum est. Sic ergo dicitur deus non fecisse mortem: quia nõ fecit illud ꝓ quo mors infligitur. i. peccatum Audisti lector causam dictorum: ex qua intelligẽtia sana formatur: cum dicitur. deus nõ est auctor mali. ⁊ deꝰ mortẽ nõ fecit.

De voluntate ⁊ fine ex quo ⁊ ipsa iudicatur.

Ost p̃dicta de voluntate ⁊ eiꝰ fine disserẽdum est. Sciẽdum igitur est ꝙ ex fine suo: vt ait augꝰ. voluntas cognoscitur: vtruȝ recta an praua sit. finis aũt bone voluntatis beatitudo est. vita eterna deꝰ ipe. Male vero finis ẽ aliud. s. mala delectatõ vł aliquid aliud i quo nõ dẽt volũtas quiescere. Finẽ bonũ ĩsinuat ꝓpha dicẽs. vidi finẽ oĩs cõsũmatiõis ⁊c. Charitas ergo cuiꝰ latũ mãdatũ ẽ: finis qdeȝ omnis cõsũmatiõis est. i. oĩs bone volũtatis ⁊ actionis: ad quã oẽ preceptũ referẽduȝ ẽ. Unđ augꝰ. in ench. Omnia p̃cepta diuina referũt ad charitatẽ. đ qua dic̃ apl's p̃cepti finis ẽ charitas de corde puro ⁊ cõsciã bona ⁊ fide ñ ficta. Oĩs itaq; p̃cepti finis charitas ẽ. i. ad charitatẽ refertur oẽ p̃ceptũ. qđ vero ita fit: vł timore pene vł aliq̃ itẽtione carnali: vt nõ referatur ad charitatẽ que ẽ dilectio dei ⁊ ꝓximi: nõdũ fit quẽadmodũ fieri oportet: q̃uis fieri videatur. Tũc enĩ recte fiunt que mãdat deꝰ: ⁊ q̃ cõsilio monet: cũ referũt ad dilectionẽ dei ⁊ ꝓximi. His vbis aptissime ĩsinuat qs sit rectꝰ volũtatis finis siue actionis. s. charitas q̃ ⁊ deus ẽ vt supra ostendimus.

Qđ deus est finis oĩs bone actionis. qr charitas ẽ. nec tm̃. s. s. sȝ ⁊ christus ⁊ pr̃. nec hi sunt tres fines: sȝ vnꝰ.

Ui ergo charitatẽ sibi ponit finẽ: deũ sibi ponit finẽ. Unde ⁊ xp̃m finem legis ad iustitiam

dicit apl's eē oī credenti. ⁊ recte dicitur
xp̄s finis legis ad iustitiā. q2 vt ait aug.
in li. sniaꝝ ꝓsperi. in xp̄o lex iustitie non
cōsumitur: sed impletur. Ois eni pfectō
ex ipso est: vltra quē non est quo spes se
extēdat. Finis fidelium xp̄s ē. ad quez
cum peruenerit currentis ītentio: nō ha
bet q° possit amplius īuenire: sed habet
in quo debeat permanere. Finis ergo re
ctus atqꝫ supremus deus est pater. s. ⁊
filius ⁊ spiritus sāct᷒. neqꝫ hi tres sunt
tres fines: sed vnus finis. q2 nō tres dii:
sed vnus deus.

Q' omnes bone voluntates vnū ha
bent finem: ⁊ tamē quedam bone di
uersos fines sortiuntur.

Ed queritur vtrum oīs bo-
ne voluntates vnum tātū ha-
beant finem. de hoc aug. ī li.
xi. de tri. ita ait. Alie atqꝫ alie volunta-
tates suos proprios fines habēt. qui ta
men referuntur ad finem illius volunta
tis q̄ btē viuere volumus: ⁊ ad eam ꝑ
uenire uitā que nō referatur ad aliud
sed amāti ꝑ se ipsa sufficiat. queādmo-
dū volūtas vidēdi finē habet visionem
⁊ voluntas vidēdi fenestrā finē habꝫ fe
nestre visionē. Altera vero ē volūtas ꝑ
fenestrā vidēdi trāseūtes. cui᷒ certe finis
ē trāseūtiū visio Ad qđ et̄ p̄dcē referūt
volūtates. Itē rcē sūt volūtates ⁊ oēs
sibimet religate: si bona ē illa ad quā
cūcte referūtur. si autem p̄ua ē: p̄ue sūt
omnes. ⁊ ideo rectaꝝ volūtatū cōnexio
iter quoddā ē ascēdentiū ad beatitudi-
nē: qđ certis velut passib᷒ agit. Prauaꝝ
aūt ⁊ distortaꝝ volūtatū īplicatio: vin
culū est quo alligabit qui hoc agit: vt ꝓ
iiciatur ī tenebras exteriores. his aucto
ritatū testimoniis euidēter mōstrat plu
res infidelibus eē volūtates rectas: pro
prios ac diuersos fines habentes. ⁊ ta-
mē vnū eūdēqꝫ. q2 oīs referūt ad vnū
qui ē finis finium. de quo paulo an̄ dixi
mus. ita ecōuerso forte ē ⁊ ī malis.

Quedā huic snīe videt adiuersari.

Erūtn̄ huic snīe qua dictū ē fi
deliū quasdā rectas volūtates
fines diuersos sortiri: ⁊ tamē
ad vnū r̄ferri: videtur obuiare qđ alibi
aug. monet: ne. s. nobis duos fines con
stituamus: ita iquiēs ī li. de sermone do
mini ī mōte. Nō debem᷒ iō euāgelizare
vt māducemus: sed iō māducare vt euā
gelizem᷒. vt cibus nō sit bonū qđ appe
titur: sed necessariū qđ addiicit: vt illud
īpleat. Querite ꝑmū regnum dei: ⁊ hec
oīa adiiciētur vob. Nō dixit primū que
rite regnuꝫ dei. ⁊ deinde q̄rite ista: q̄uis
sint necessaria. sed ait. hec oīa adiiciētur
vobis. i. hec cōsequētur: si illa queratis
ne cū ista queritis illinc auertamini. aut
ne duos fines cōstituatis vt ⁊ regnū ꝓ
pter se appetatis: ⁊ ista necessaria ꝓpter
illud. g° ꝓpter regnū dei tm̄ debem᷒ oīa
opari. nō sclā: vl' cū regno dei mercedē
tpalē meditari. Ecce hic aperte dicit ne
duos fines nobis constituam᷒: sed vnū
tm̄. i. regnū dei: cuꝫ supra dixerit bonas
volūtates alias ⁊ alias proprios habe
re fines.

Hic ostēditur quomō licet videatur
nō repugnēt predicta.

Ec aūt sibi nō r̄pugnare aiad
uertit: qui verbis p̄missis sim
plici oculo diligenter intendit
q enī dixit ne duos fines nobis cōstitua
mus: sed oīa propter regnū dei faciam᷒
ipe p̄misit q̄ debem᷒ māducar̄ vt euā-
gelizemus Cū aūt hoc ita facimus: acti
onis illius finē euāgeliū cōstituim᷒. sꝫ ⁊
hūc finē ad regnū dei referimus. Man
ducamus enī ꝓpter euāgeliū. ⁊ māduca
mus ⁊ euāgelizamus propter regnum

Duos ergo fines i mãducãdo nobis cõ stituim⁹. sed ista faciẽtes: nũquid pecca/ mus? absit. Nam ꝛ ipẽ sic facere suadet si diligenter ei⁹ verba inspiciam⁹. Cum ergo ait: ne duos fines nobis cõstitua/ mus: fines in diuersa tendentes intelligi voluit. s. quoꝝ alter ad alteꝝ nõ refera tur. Ita ꝛ cum dicit ꝑpter regnum dei omnia tm̃ agenda: ne cuꝫ ipso mercedẽ tẽporalem meditandam: ita intelligẽdũ est: vt non appetẽdo meditemur cuꝫ re gno mercedem temporalẽ: ita ꝙ non ꝑ pter regnum: sed ꝑpter se: vt. s. regnum ꝑpter se appetamus: ꝛ ista ꝑpter illud sicut ipse docet. Si eni petim⁹ vitã eter nam: petimusqꝫ etiã temporalia a deo. si ea petimus ꝑpter vitam eternam: non offendimus. neqꝫ sinistra tũc scit qd faci at dextera. quia mercedẽ temporalẽ nõ ꝑpter se meditamur: sed ꝑpter regnuꝫ dei: vt sit leua sub capite ꝛ dextera i am plexu. Alioquin si hec tẽporalia ꝑpt̓ se querimus sicut eterna: miscet̃ dextere si nistra. Ideoqꝫ cum domin⁹ dixerit. At tendite ne iusticiã vestram faciatis corã hominib⁹ vt videamini ab eis: alibi ait Sic luceãt opera vestra bona corã ho minibus: vt glorifi. p. v. qui in. cel. est. propter deum ergo omnia faciẽda sunt vt omnia que facim⁹ omniũqꝫ fines ad eum referamus.

De dria voluntatis intẽtiõis ꝛ finis

Olet etiam queri quid distet inter voluntatem ꝛ intentõnẽ ac finem. Ad qđ dici potest: i ter voluntatem ꝛ finẽ certo atqꝫ euidẽti modo distingui. quia voluntas est: qua volumus aliquid. Finis vero voluntatis ẽ: vl' illud qđ volum⁹ p qđ iplet̃ ipa vo lũtas: vel poti⁹ aliud ꝑpter qđ illud uo lum⁹. Intẽtio vo iterdũ ꝑ volũtate: iter dũ ꝑ fine voluntatis accipit̃. que diligẽs ac pius lector in scriptura: vbi hec oc/ currerint discernere studeat. finis autẽ voluntatis est delectatio bona vel ma la: ad quã nititur quisqꝫ ꝑuenire. Vñ Aug. super illum locum psalmi. Scru tans corda ꝛ renes deus: sic ait. De⁹ so/ lus scrutatur corda. i. qđ quisqꝫ cogitat ꝛ renes. i. qđ queqꝫ dlectat. Quia finis cure ꝛ cogitationis ẽ delectatio. ad quã cura ꝛ cogitatione nititur quisqꝫ ꝑue/ nire. ꝛ paulo post. opera nostra que sũt in dictis ꝛ factis possunt hoies videre: sed quo animo fiant: ꝛ quo venire cupi ant: solus deus videt. qui cum videt cor esse in celo ꝛ non delectari nos in carne sed in domino. i. cum bone sunt cogita/ tiones ꝛ earum fines dirigit instuꝫ. Idẽ super alterius psalmi locum illuꝫ. s. In laqueo isto quẽ abs. cõp. ẽ. pes. e. dic. pes anime amor est. qui si prauus est: dicit̃ cupiditas vel libido. si rect⁹: dicitur cha ritas. eo mouetur anima quasi ad locũ quo tendit. i. ad delectationẽ bonam vl' malam: quo se peruenisse per amorem letatur. Finis ergo voluntatis vt ꝑmis/ sum est: dicitur ꝛ illud qđ volumus: ꝛ il lud propter qđ volumus: ꝛ itẽtio ad il/ lud respicit propter qđ uolumus. ꝛ vo luntas ad illud qđ volumus. Ut uerbi gratia. Si veliꝫ esurientem reficere: vt habeam vitam eternam. Uoluntas ẽ q̄ uolo reficere esurientem: cuius finis ẽ re fectio esurientis. Intentio uero qua sic ad uitam peruenire uolo. Finis autẽ su/ premus est ipsa uita ad quẽ ꝛ ali⁹ finis refertur.

An alia intentio sit voluntas.

[S]Ed queritur vtrum ⁊ intẽtio
talis sit voluntas. ⁊ si volun/
tas est: an in hoc ope sit vna
atq₃ eadem voluntas qua volo habere
vitam eternam: ⁊ qua volo reficere esu
rientem. Uidetur nẽpe talis intentio eẽ
voluntas. vt enim voluntas est q̃ volo
reficere pauperem: ita ⁊ voluntas est q̃
p istud volo hr̃e vitã. ⁊ alia quidẽ videt̃
esse voluntas qua volo habere vitã: ⁊
alia qua pauperi subuenire uolo. sʒ ista
ad illã refertur. Nam ⁊ si hoc ita placʒ
vt in eo cum aliqua delectatione uolun
tas acquiescat: nõdum tamen ẽ illud q°
tenditur. sed hoc ad illud refertur: vt il
lud putetur tãq̄ patria ciuis. Istud ve/
ro tãq̄ refectio vl' mãsio viatoris. ⁊ sũt
iste uoluntates affectus siue motus mẽ
tis: quibus quasi gressibus ⁊ passibus
tenditur ad patriam. Sicut ergo altera
est voluntas videndi fenestras vt supra
docente aug\. didicimus: altera que ex
ista nectitur voluntas per fenestras vi/
dendi transeuntes: ita non nullis alia vi
detur esse volũtas elimosinas dãdi pau
peri: alia voluntas habendi vitam. alii
autem putant q̄ vna sit voluntas ⁊ hic
⁊ ibi. sed propter subiectorum multipli
citatem diuersitas memoratur volunta
tum. Ceterum quodlibet horꝫ veruʒ sit
illud nulli in ambiguum venit quin vo/
luntas ex suo fine pensetur: vtrum sit re
cta: an praua. peccatum: an gratia. ⁊ qn
nomine intentionis aliquando finis: ali
quando voluntas intelligatur.

Cum voluntas sit de his que natura
liter homo habet: quare peccatũ fo/
re dicatur: cum nullũ aliud naturale
peccatum sit.

[H]Ic autem oritur questio satis
necessaria ex superiorib⁹ cãm
trahens. dictum est enim sup̃
voluntatem inesse naturaliter homini:
sicut intellectus ⁊ memoria. que autem
homini naturalia sunt quantumcũq₃ vi
cient: bona tamen esse nõ desinunt. Q̃m
non valet vicium bonitatem in qua de
us eã fecit penitus consumere. et verbi
gratia. Intellectus vel rõ ⁊ ingeniuʒ ac
memoria: etsi viciis ⁊ peccatis obnubi
lentur ⁊ corrũpantur: bona tamẽ sunt:
nec peccata nominantur. Sicut aug\. de
ratione que est imago dei in qua facti
sumus euidenter ostẽdit in. xv. li. de tri.
Hec est inquit imago in qua hoies sunt
creati: qua ceteris animalibus presunt:
que creatura in rebus creatis excellẽtis
sima: cum a deo iustificatur: a deformi
forma in formosam mutatur formam.
Erat eni etiã iter vicia natura bona. hec
autem imago rõ est vel intellectus. Cuʒ
ergo voluntas de naturalibus sit: quar̃
ipsa non semper bonũ est: etsi aliquan/
do viciis subiaceat. Ad hoc facile rñdẽt
qui dicunt omnia que sunt inquantum
sunt bona esse. quia ⁊ ipsam uoluntateʒ
inquantum est uel inquantum uoluntas
est ut supra posuimus: bonum esse asse/
runt. sed inquantum inordinata est: ma
la est ⁊ peccatum. ubi potest ab eis rõ/
naliter queri. si uoluntas inquantum in
ordinata est: peccatum est: quare ergo
intellectus rõ ⁊ ingenium: ⁊ huiusmodi
cum inordinata sunt: peccata nõ sunt. In
ordinata uero sũt: sicut uoluntas: cũ ad
rectum finem non tendũt: eorũq₃ actus
preuaricationes existũt. Ad qđ illi dicũt
uoluntatis nomine aliquãdo uim. s. na
turalem potentiam uolendi: aliquãdo
actum ipsius uis significari. Uis autem
ipsa insita anime naturaliter nũq̄ pctm̃

128

est. sicut nec vis memorandi vel intelli/
gendi. sed actus huius vis qui ⁊ volun
tas dicitur: tunc peccatum est quando ĩ
ordinatus est.

Quare actus voluntatis sit peccatũ
si actus aliarum potentiarum nõ sũt
peccata.

Dhuc queritur quare hui⁹ na
turalis potentie actus pecca/
tum sit: si aliarum potentiarũ
actus peccata non sũt. s. potentie memo
randi: cuius actus ẽ memorare. ⁊ potẽ/
tie intelligendi: cuius actus est intelligeř
Ad quod ipi dicunt quia alterius generis
est actus ille voluntatis ꝗ actus memo
rie vel intellectus. Hic enĩ actus ẽ ad ali
quid adipiscendũ vel nõ admittẽdũ. qui
non potest esse de malis quin sit malus.
Velle enĩ mala: malum est. sed intelligeř
vel memorare mala: malum non ẽ. quã
uis eorum quidam etiam hos actus eẽ
malos interdum asserant non improbe.
memorat enim interdum quis malũ vt
faciat. ⁊ querit intelligere verum vt sci
at impugnare. Ecce qualiter soluitur p̃
missa quõ ab his qui tradunt omnia eẽ
bona inquantum sunt: qui vero dicunt
voluntates malas peccata esse: ⁊ nullo
modo bona: breui⁹ rñdent dicẽtes actũ
voluntatis non eẽ de naturalibus: sz viz
ipsam ⁊ potentiam volendi: que semper
bonũ est: ⁊ in omnibus: cum etiã sit in p
uulis in quibus nõdum est actus eius.

Quomodo intelligẽdum sit illud. hõ
etiã qui seruus ẽ peccati naturaliter
vult bonum.

Reterea queri solet quomõ i
telligendũ sit quod ait ambro.
exponens illud verbum apl̃i
non enim quod volo illud ago: sed quod
nolo illud facio. Dicit enĩ q homo sub/
iectus peccato: facit quod non vult. qa na
turaliter vult bonum. sed voluntas hec
semper caret effectu: nisi gratia dei ad
iuuet ⁊ liberet. si homo subiectus ẽ pec
cato: vult quidẽ malum ⁊ operatur: qr
seruus est peccati. ⁊ eius voluntatẽ sicut
supra dixit aug⁹. libẽter facit. quomodo
ergo naturaliter bonum vult. An ẽ ea/
dem voluntas. i. idem motus qua liben
ter peccato seruit: ⁊ q̃ naturaliter vult
bonum. Si non est eadem voluntas: q̃
ergo istarum est: que cum homo iustifi
catur: a seruitute peccati liberatur. Ut
etiam superius disseruimus gratia dei
voluntatem hominis liberat ⁊ adiuuat
que voluntatem hominis preparat ad/
iuuandam: ⁊ adiuuat preparatam. sed
que est illa voluntas? an illa que natura
liter vult bonum: an que libenter seruit
peccato? Si tamen due sunt voluntates
proposita est questio profunda: que va
ria a diuersis expositõe determiat̃. Alii
enim dicunt duos esse motus. vnum q°
vult bonũ naturaliter. ⁊ quare natura
liter? ⁊ quare naturalis dicitur? qr talis
fuit motus nature humane in pria crea
tione: in qua creati sine vicio sumus. q̃
proprie natura dicitur. Fuit enĩ hõ crea
t⁹ i volũtate rect⁹. Vñ i ecclesiasticis do
gmatib⁹ scriptũ ẽ. Firmissie tene prios
homines bonos ⁊ rectos esse creatos:
cum libero arbitrio quo possent si vel/
lent propria voluntate peccare. eosqz ñ
necessitate: sed propria voluntate peccas
se. Recte igitur dicitur homo naturali/
ter velle bonum: quia in bona ⁊ recta
voluntate conditus est. Superior enim
scintilla rõnis: que etiam vt ait hiero.
in chaym non potuit extingui: bonũ sẽp
vult ⁊ malũ odit. Alium autem dicunt

esse motum mentis:quo mēs relicta su
periorum lege:subiicit se peccatis:eisqꝫ
oblectatur.iste motus vt aiunt: anteqꝫ
alicui assit gratia:dominatur in homie
⁊ regnat. Alterūqꝫ deprimit motū.vterqꝫ
tamen ex libero ar.est. Ueniente autem
gratia ille motus malus eliditur:⁊ al/
ter naturaliter bonus liberatur ⁊ adiu
uatur:vt efficatiter bonum velit.añ gra
tiam vero licet naturaliter uelit hō bo/
num:non tamen absolute cōcedi oportꝫ
bonam habere voluntatem: sed potius
malam. Alii autem dicunt vnam eē vo
luntatem.i.vnum motum quo natura/
liter vult homo bonum:⁊ ex vicio vult
malum.eoqꝫ delectatur.⁊ inquātū vult
bonum:naturaliter bonus est.⁊ inquā/
tum malum vult:malus est.

An ex fine oīs actus pensari debeāt
vt simpliciter boni vel mali dicātur

Ost hec adiiciēdū vr̄ de actibꝰ
vtrum ⁊ ipsi ex fine sicut vo/
luntas:pensari debeant boni
vel mali. Licet enim secundum quosdaꝫ
omnes boni sint inquantum sunt: nō ta
men absolute omnes dicendi sunt boni
nec omnes remunerabiles: sed quidam
simpliciter mali dicuntur:sicut ⁊ alii bo
ni. Nam simpliciter ac vere boni sūt illi
actus qui bonam habēt causam ⁊ intē
tionem .i. qui bonam voluntatem co/
mitantur: ⁊ ad bonum finem tendunt
Mali vero simpliciter dici debent qui
peruersam habent causam ⁊ intentio/
nem. Unde ambrosiꝰ ait. affectus tuus
operi tuo nomen imponit.et augustinꝰ
super psalmum .xxxi. Nemo computet
bona opera sua ante fideꝫ. Ita eni mihi

vidētur esse:vt magne vires ⁊ cursus ce
lerrimus preter viam.quia vbi fides ñ
erat:bonū opus nō erat.bonū enī opus
intentio facit:⁊ intentionem fides diri/
git.non valde attendas quid homo fa/
ciat:sed quid cum facit attendat:quo la
certos optime gubernationis dirigat.
His testimoniis insinuare videtur ex af
fectu ⁊ fine opera esse bona vel mala. q
bus consonat qđ dominus in euangelio
ait.nō potest arbor bona.f. m.fa. neqꝫ
ar.ma.f.bo.nomine arboris non būa/
ne mentis natura:sed voluntas intelligi
tur.que si mala fuerit:non bona:sꝫ ma
la facit opera. Si vero bona fuerit: bo
na:non mala facit opera.

Utrum omnia opera hoīs ex affectu
⁊ fine sint bona vel mala.

Ed queritur vtrum oīa opa
huius hominis ex affectu ⁊ fi
ne sit bona vel mala. Quibus
dam ita videtur esse:qui dicunt omnes
actus esse indifferentes:vt nec boni nec
mali per se sint:sed ex intentione bona
bonus:⁊ ex mala malus sit omnis actꝰ
secundum quos quilibet actus potest es
se bonus:si bona intentione geraē. Aliis
vero videtur qꝫ quidam actus in se ma
li sunt:ita vt non possint esse nisi peccata
etiam si bonam habeant causam. Et q
dam in se boni: ita vt etsi malam habe
ant causam:non tamen boni esse desi/
nant.qđ testimonio augustini cōfirmāt
qui dicit bonum aliquando non bene fi
eri.qđ enim quis inuitus:nec necessita/
te facit:non bene facit.quia non bona ī
tentione facit. Ut ait augꝰ.super iohānē
Seruilis iquit timor nō est ī charitate

Jn quo q̃uis credatur deo:nõ tamen in
deum.⁊ si fiat bonum:non bene tamen
ne mo enim inuitus bene facit: etiã si bo
num est quod facit. Ecce hẽs ꝙ aliqs
non bene facit illud qđ bonum est. facit
ergo qđ bonum est intentione nõ bona
Jdeo illi asserũt quedam opera esse ta/
lia que sic bona sunt:ꝙ mala esse non
possint: quocunqꝫ modo fiant.sicut ecõ
uerso:quedam sic sunt mala vt non pos
sint esse bona: quacunqꝫ ex causa fiant.
Alia autem esse opera que ex fine vl' ex
causa bona vel mala sunt. ⁊ ad illa re/
ferunt sanctoꝝ testimonia:quibꝰ vl' affe
ctu vel intentione iudicium opeꝝ pen/
sari dicunt. triptitam edunt isti differẽ
tiam actuum.

Aliter aug͂.sentire uidetur qui dicit
opera hominis esse bona vel mala
ex intentione ⁊ causa: preter quedaꝫ
que per se peccata sunt.

Ed aug͂.euidentissime docet ĩ
libro contra mendacium:oẽs
actus secundum intentionem
⁊ causam iudicandos bonos vl' malos:
preter quosdam qui ita sunt mali vt nũ
q̃ possint esse boni:etiam si bonam vi/
deantur causam habere. Jnterest auteꝫ
plurimũ:qua causa:quo fine:qua inten/
tione:quid fiat.Sed ea que constat esse
peccata nullo bone cause obtentu:nullo
quasi bono fine:nulla velut bona inten/
tione facienda sunt.sed ea quippe opera
hominum si causas habeant bonas vel
malas:nunc sunt bona:nunc mala: que
non sunt per se ipsa peccata.sicut victuꝫ
prebere pauperibus bonum est:si fit cã
misericordie cũ recta fide.⁊ concubitus
coniugalis quando fit causa generandi:
si ea fide fiat vt gignantur regenerãdi:
hec rursus mala sunt si malas habent
causas. velut si iactantie causa pascitur
pauper.aut lascinie causa cũ vxore con
cubitur. aut filii generantur:nõ vt deo
sed ut diabolo nutriãtur. Cũ vero opa
ipsa per se peccata sunt.vt furta:stupra
blasphemie:quis dicat causis bonis esse
facienda:vel peccata non esse:vel qđ ab
surdius est:iusta peccata esse? Quis di/
cat furemur diuitibus:vt habeamꝰ qđ
demus pauperibus.Aut falsa testimo/
nia proferamus:non vt inde innocentes
ledantur:sed potius saluentur.Duo enĩ
bona hec sunt: vt inops alatur:⁊ inno/
cens non puniatur.Aut quis dicat adul
terium esse faciendum:vt per illam cuꝫ
qua fit:homo de morte liberetur.Testa
menta etiam vera cur non surripimus
⁊ falsa supponimus: ne hereditates ha
beant qui nihil boni agunt:sed hi poti/
us qui indigentes adiuuant? Cur non fi
ant illa mala propter hec bona:si pro/
pter hec bona:nec illa sunt mala? cur ñ
ab immundis meretricibus:que ditant
stupratores:rapiat diuitias vir bonus
vt indigentibus eas largiatur:cũ nullũ
malum sit malũ:si pro bono fiat.Quis
hº dicat nisi qui res humanas moresqꝫ
conatur ⁊ leges subuertere?Quod eniꝫ
facinus nõ dicatur recte posse fieri:nec
impune tantum: verumetiam gloriose
vt in eo non timeatur supplicium:sꝫ spe

retur ⁊ premium: si semel consenserimꝰ in malis actibus: non qd fiat: sed quare fiat esse querendum: vt quecūq; pro bonis fiunt causis: nec ipsa mala esse iudicētur. At iusticia merito punit eū q dicit se subtraxisse superflua diuiti: vt prebeat pauperi. ⁊ falsarium qui alienum corrūpit testamentum: vt is esset heres q largas faceret elemosinas: non ille q nullas. Et eum qui se fecisse adulteriū ostēdit: vt per illā cum qua fecit: hominē de morte liberaret. Sȝ dicet aliquis ergo equādus est fur quilibet furi qui volūtate minime furatur. Quis hoc dixerit? sȝ horum duorū si ideo qsq̄ est bonus. qa peior ē vnꝰ. peior ē. n. q ꝯcupiscēdo q̄ q miserando furatur. Sed si furtū omne peccatum est: ab omni furto abstinēdū est. Quis enim dicat esse peccandum: et si aliud sit gravius: aliud levius peccatū Nūc autē querimus quis actus peccatū sit ul' n sit: nō quid gravius vel leviꝰ. Intende lector prepositis verbis tota mentis consideratione que non inutilem habent exercitationem: ⁊ dinosces qs actꝰ sit peccatum. qui. s. malam habet cām. nec ille tātum. quia sunt nō nulli actꝰ q etiam si bonam habeant causam: tamē peccata sunt: vt supra positū est. Ex qᵒ consequi videtur q̄ non semper ex fine iudicatur voluntas: sive actio mala. sicut in illis que per se peccata sunt. Illa enim cum quis gesserit pro aliqua bona causa: bonum videntur habere finē nec ex fine voluntas est mala: nec ex voluntate actio fit mala: sȝ ex actione voluntas fit prava. In quibus aliqui ponunt actum iudeorum: qui crucifigēdo christuȝ arbitrabantur se obsequiū prestare deo. quia bonū finē dicunt eos sibi posuisse. s. dei obsequium. ⁊ tamē voluntatem eorum ⁊ actionem perversā fore asserunt. De bonis autem nulla fit exceptio in premissis verbis augꝰ. quin oīs voluntas bona ex fine sit bona: ⁊ ex fine ⁊ voluntate omnis bona actio bona est. sed non omnis bona voluntas ex fine mala est. nec omnis mala actō ex fine ⁊ voluntate mala est. ⁊ omnis q̄ habet malam causam mala est: sed nō oīs que bonaȝ habet cām bona est. Ideoq; cum ex affectu dicitur īponi nomen opi in bonis operibus generaliter vera ē hec regula: sed in malis excipiuntur illa que per se mala sunt. Omnia igitur bominis opera secunduȝ intentionē ⁊ causam iudicantur bona vel mala: exceptis his que per se mala sunt. i. que sine prevaricatione fieri nequeunt.

Quidaȝ dicunt hec predicta nō posse fieri bono fine.

Ue tamen quidam cōtēdunt nūq̄ habere bonā causā. q enī aliena furatur vt pauperibus tribuat: non pro bono vt aiunt furatur. non enim bonum est pauperibꝰ aliena dare. qui de rapina sacrificium deo offert vt ait auctoritas: idē fac acsi filiū ī conspectu pr̄is victimet. vl' offerat deo sacrificiū cāis. abhoiabil' nēpe deo ē ipiorū oblatio. ita etiā ⁊ hoīeȝ p adulteriuȝ a morte liberare malū esse dicūt. etsi enī bonum sit hominē a morte liberare tamē sic liberare malum esse asserunt.

Ideoq; aug.in superioribus dicunt tē- perasse sermonez:cauteq; locutū:ubi ait ea que constat esse peccata:nullo q̄si bo no fine:nulla velut bona intentōne faciē da. Non enim siplíciter dixit bono fine ⁊ bona intentione:sed addidit quasi et velut. quia talia non fiunt bono fine: et bona intentōe:s:d intentione que uidet̄ bona:⁊ fine qui putatur bonus:sed non est. nec ideo excepit aug.ista ut aiūt:q̄n causas habeant malas:sed quia causas habent que uidentur bone:sunt tñ male

An omnis intentio ⁊ actio eorū q̄ fide carent sit mala.

Unq; intentio ut supra dictū est bonuz opus faciat:⁊ fides intentionem dirigat:nō imeri to queri potest utrum omnis intentio omneq; opus illorum malum sit q̄ fidē non habent. Si enim fides intentionez dirigit:⁊ intentio bonum opus facit: ubi non est fides:nec intentio bona:nec opus bonum esse uidetur. Qd a quibus dam non irrōnabiliter astruitur:qui di cunt omnes actiones ⁊ uoluntates ho- minis sine fide malas eē:que fide habita bona existūt. Unde apls ait. Omne qd non est ex fide:peccatum est. Qd aug. exponens ait. Omnis ifidelium uita pec catum est. ⁊ nihil bonum est sine sūmo bono. ubi deest agnitio ueritatis eter- ne:falsa uirtus est:etiam i optimis mo- ribus. ⁊ iacobus i epla canōica ait. Qui offenderit i uno.s.in charitate:factus ē omnium reus. Qui ergo fidem ⁊ chari tatem non habet:omnis eius actio pec catum est:quia ad charitatem nō refer tur. Qd eniz ad charitatez nō refertur ut supra meminit aug.non fit quemad moduz fieri oportet. Ideoq; malum est nō igitur mandata custodit: qui chari tate caret. quia sine charitate nullū mā datorum custoditur. Unde aug.super eplam ad galatas ait. Custoditionem le gis dicit apls :non occidere:nō mecha ri:⁊ alia huiusmodi ad bonos mores p tinētia. que sine charitate: fide ⁊ spe im pleri nō possunt. nullum ergo iplet mā datum:nullumq; opus bonū facit qui fidem ⁊ charitatem nō habet. Impossi bile eniz est ut ait apls sine fide aliquid placere deo. que ergo sine fide fiūt:bona nō sunt. quia omne bonum deo placet.

Que premisse obiiciūtur sententie ex uerbis augustini.

Is autem obiicitur qd supra dicit aug.s.q̄ i seruili timore etsi bonum fiat:nō tamen be ne. nō nemo eni iuitus bene facit:etiā si bonum est qd facit. Hic enim bonuz di cit fieri:sed non bene ab illo qui charita tem non habet. Qui enim seruiliter ti- met:charitate vacuus.ē de quo tamen hic dicit:quia bonum facit:sed non be- ne. Quia etiam super illum locuz psal- mi. Turtur inuenit sibi nidum vt.r.p. s. dicit q̄ iudei ⁊ heretici ⁊ pagani opa sua bona faciunt:quia vestiunt nudos pascunt pauperes ⁊ huiusmodi. sed nō i nido ecclesie.i.in fide. ⁊ ideo cōculcāt pulli eorū. Quibus illi respondēt dicen tes opera bona appellari huiusmodi q̄ sine charitate fiunt:non quia bona sint quando sic fiunt. qd supra euidenter do cuit. aug.:sz q̄a bona eēnt: si alit̄ fierēt q̄ etiam sui genere sūt bōa:sz ex affectu

fiunt mala

Alioꝝ sententia de p̄missa q̄ōe q̄ q̄re batur si omnis eoꝝ actō mala est q fidem non habent.

Lii vero qui triphariam di/ stinctionez faciunt actuū: opa cuncta que ad nature subsidi/ um fiunt: semper bona esse astruūt. Sz qd aug. dicit: mala esse si malas habeāt causas: non idē accipiēdum est: q̄si ipsa mala sint: sed quia peccant: ⁊ mali sunt. qui ea malo fine agunt. Item ⁊ illud ali ud. s. bonum opus intentio facit: ⁊ in/ tentionem fides dirigit: determinant di centes ibi bonum vocatū qd remunera bile est ad vitam: non qd illud soluz sit bonum opus: immo ⁊ alia plura: licz nō ea rōe qua illud: sint bona. bonū eni mł tipliciter accipitur. s. p vtili: p remune rabili: pro signo boni: pro specie boni: p licito: ⁊ aliis forte modis. Solaqz illa i tentio remunerabilis est ad vitā quā fi des dirigit. sed non sola illa bona est vt aiunt. Nam si quis iudeus vel mal' xp̄i anus necessitatem proximi releuauerit: naturali pietate ductus: bonum fecit. ⁊ bona fuit voluntas qua illud fecit.

Hic ponuntur quedam aug. capitu la que retractauit: non quasi p̄ue di cta: sed quo sensu dixerit insinuans.

Ost hec inuestigari oportz q̄li ter intelligendum sit quod ait aug. in libro de vera religiōe Usqz adeo inquit peccatum voluntari/ um malum est: vt nullo modo sit pecca/ tum: si non sit voluntarium. huius dicti aug. rōnem aperiens in libro retracta tionum dicens. Pōt uideri falsa hec dif finitio. sed si diligenter discutiatur: inue nietur verissima esse. peccatum quippe illud cogitandum est: qd tātūmodo pec catum est: non quod etiam pena est pec cati: scilicet peccatum primi hominis quod fuit peccatum ⁊ causa: sed non pena. Quis ⁊ illa que nō voluntaria pec cata non īmerito dicuntur: quia ⁊ a ne/ scientibus vel a coactis perpetrātur: nō omnimodo possunt sine volūtate com/ mitti. qm̄ ⁊ ille qui peccat ignorans vo luntate vtiqz facit: qd cum faciendū nō sit: putat eē faciendum. Ille vo qui. cōcu piscente aduersus spiritum carne: nō ea que vult facit. concupiscit quidem nolēs ⁊ in eo non facit quod vult. sed si vinci/ tur: concupiscentie consentit volens: ⁊ in eo non facit nisi qd vult. ⁊ illud qd i paruulis est originale peccatum ex pri/ mi hominis mala voluntate cōtractū ē Non itaqz falsum est qd diximus. vsqz adeo peccatū volūtariū ē ⁊c. Ecce qua liter illud accipiendum sit. s. de p̄io pec cato hominis: vel de omnibus generali ter peccatis mortiferis: quorum licet q̄/ dā dicantur non volūtaria: q̄. s. p igno rantiā vel per infirmitatem fiunt: eadez tamen rōne ea possunt voluntaria dici quia sine volūtate non cōmittuntur.

Aliud capitulum.

Llius etiam intelligentia per quirenda est: qd i libro de du abus animabus edidit inqui ens. Nusq̄ nisi voluntate peccatum est. qd etiam in libro retractationum pla/ ne determinat dicens. potest putari fal sa esse ista sententia qua diximus nusq̄ nisi in voluntate esse peccatum: cū ap̄ls dicat. qd nolo hoc facio ⁊c. Sed pc̄tm̄ qd nusq̄ ē i volūtate: illud p̄cipue itelli gēdū ē qd iusta dānatō ꝯsecuta ē. i. p̄mū

bois peccatũ. In eodẽ quoq; lib. de dua bus aiabus ait. aliud tradit cõsideratõe dignũ ait eni. Nõ nisi volũtate peccat. Ipamq; uoluntatem diffiniuit dicens. Uolũtas est animi motus cogente nullo ad aliquid uel non admittendum uel adipiscendum. huius dicti cãm aperiẽs ⁊ intelligentiam pandens in libro retractationum ait. Hoc propterea dictũ est ut hac diffinitione uolens a nolente discerneretur: ⁊ sic ad illos referretur intentio qui in paradiso fecerũt originem mali peccando nullo cogẽte. i. libera uoluntate. quia ⁊ scientes contra preceptũ fecerũt. ⁊ ille tẽptator suasit ut hoc fieret non coegit. Nam qui nesciens peccauit: non incongruenter peccasse nolens dici potest. Quãuis ⁊ ipse qd nesciens fecit: volens tamen fecit. Ita nec tale peccatũ sine uoluntate esse potuit. sed uolũtas facti ibi fuit: nõ uoluntas peccati. qd tñ factum fuit peccatum. hoc enim factuz ẽ: qd fieri non debuit. Quisquis autẽ sciẽs peccat: si potest cogenti ad peccatũ sine peccato resistere: nec tamẽ facit: utiq; nolens peccat: quia qui potest resistere nõ cogitur cedere. Quapropter peccatum sine uoluntate esse non posse: uerissimuz est. Ex his liquet qualiter superiora accipienda sint.

Quod mala uoluntas est uoluntarium peccatum.

Si autem omne peccatum mortale uoluntarium est: cum uoluntas mala peccatum sit mortale: constat ipsam eẽ uoluntarium peccatum. Quid enim ut ait aug. tam i uoluntate quam ipsa uolũtas sita est. Uolũtas itaq; mala recte dicitur uoluntariũ peccatum: quia in uolũtate consistit. Uolũtas quippe ut ait aug. in eodẽ ẽ prima cã peccandi aut nullum peccatum ẽ prima causa peccandi. nec est cui recte imputetur peccatum nisi peccanti. nõ ẽ ergo cui recte imputetur nisi uolũtati. hoc aũt de peccato actuali ⁊ mortali intelligendum est. Neq; his uerbis aliud uoluit aug. ostendere ut ipse ait in retractationibus: nisi quia uoluntas est qua peccatur ⁊ qua recte uiuitur.

An uolũtas ⁊ actio mala in eodem homine ⁊ circa eandem rez sint unũ peccatum uel plura.

Cum aũt uolũtas mala ⁊ operatio peccatum sint: queri solet: utrũ in eodez homine ⁊ circa eandẽ rez: hec duo vnũ sint peccatũ: uel diuersa. ut si quis furatur uolũtate: uolũtatem habuit malam: que peccatũ est ⁊ actum malum qui peccatum est. Hec autem duo diuersa sunt. scilicet uolũtas ⁊ actio. Sed nũqd diuersa sũt peccata an unum? Quidam dicũt vnum eẽ peccatum: alii uero diuersa esse peccata dicunt. quia cum constet hec duo diuersa esse: aut diuersa duo esse peccata dicũtur: aut duo diuersa non peccata. Quibus alii hec duo respondent esse nõ peccata. Non enim peccata sunt: sed peccatũ vnũ. quia vna preuaricatio: vel inobedientia i vtroq; admittit: siue qñ vult: siue qñ agit. ⁊ vnus est ibi contẽptus: sed minor cũ in volũtate solum peccatum continetur. maior vero cũ volũtati et operatio additur. ⁊ ideo maius fit peccatum ⁊ non plura: cum voluntas operi mancipatur.

Alia contra eosdem oppositio.

Ed adhuc eisdem obiicitur. si vnum tantum peccatum illa duo peccata sunt: cum qs voluntate mali prius concepta: deide opus patrauerit: non pro aliquo reus est: nisi pro quo ante opus reus erat: cu3 adhuc in sola voluntate peccatum consistebat nullus enim reus est eterne mortis nisi pro peccato. sed peccatum aliud non est admissum actione: q̄ prius admissū voluntate erat. Nō igitur pro aliquo alio iste sit dāpnabilis actu peccādo q̄ ante fuerat cum sola uoluntate delinquebat. Ad hoc etiā illi respondentes dicūt q̄ ꝑpter peccatum dicit tantum illum fu/rem reum constitui. ⁊ q̄uis eius nolun/tas ⁊ actio vnu3 sint peccatu3: pro alio tamen reus factus est actu peccādo: q̄ prius erat sola uolūtate delinquendo. qꝛ pro actu qui est aliud q̄ voluntas: licet non aliud peccatum.

Alia aduersus eosdem opposito

Tem adhuc questioni instant dicentes ideo hec duo diuersa esse peccata: quia diuersorum legis mandatorum preuaricationes sūt Alio eni mandato legis prohibet actio furti. sc3 non furaberis. Alio voluntas furandi. s. non concupisces rem proximi tui. Cum hec duo diuersa mandata sit: quibus illa duo prohibentur: patet illa duo diuersas esse preuaricationes. diuersa igitur peccata. Ad qd ⁊ illi dicūt diuersa quidē esse mādata qbus illa duo distinctim prohibentur. Ut augꝰ. docet super exodum. Uerūtamē in illis nō obseruatis una preuaricatio tātum incurritur: unumq3 peccatum contrahit: licet duo diuersa illis ꝓhibeāt. Sicut ecōuerso duo sunt mādata charitatꝭ qbꝰ duo precipiūtur diligi: unā tamē i eis cōmēdatur charitas.

Si peccatum ab aliquo admissum in eo sit quousq3 peniteat.

Reterea q̄ri solet: cū ab aliqº peccato uolūtate ꝑpetrato: uoluntas id agēdi ⁊ actio transierit: nōdū tñ uera penitētia hita: vtru3 illud peccatū usq3 qº peniteat sit i eo. qd nō eē videt: qꝛ uolūtas illa q̄ prius fuit nō ē: nec actio. qꝛ non illud uult ul' agit qd añ uoluit ⁊ egit. Sed non ē ignorandū peccatū duobꝰ modis i aliqº dici eē ⁊ trāsire. s. actu ⁊ reatu. Actu ē in aliqº dū ip̄m qd peccatū ē: ut actio uel uolūtas i peccāte ē. Reatu uero cū ꝑ eo sine trāsierit: siue assit: mēs hoīs polluta est ⁊ corrupta: totusq3 hō suppliciis obligatus ꝑpetuis. nec unq̄ ē in aliquo peccatū actu preter originale qui sit etiā reatu. S3 ē reatu iterdū postq̄ trāsit actu

Quibꝰ modis dr̄ i scriptura reatus.

Eatus aūt i scriptura multipliciter accipit. s. ꝑ culpa: pro pena: ꝑ obligatōe pene tpalis uel eterne. Si eni mortale ē: obligat nos pene eterne. si veniale: obligat nos pene tpali. duo eni sūt genera peccatoꝝ: mortaliū. s. ⁊ uenialiū. Mortale est ꝑ qd hō meret penā eternam. Crimen eni ut ait augꝰ. qd ē dignū accusatōe ⁊ dāpnatōe Ueniale aūt qd hoie3 usq3 i reatū ꝑpetue mortis nō grauat. Uerūtñ penā meretur: sed facile indulgetur.

De modis peccatoꝝ q multipliciter assignantur.

Odi aūt peccatoꝝ uarias in scriptura habēt distictōes. i q̄ dicitur duobus modis peccatum cōmitti: scilicet cupiditate ⁊ timore: ut augꝰ. tradit super illū locū psalmi

Incensa igni ⁊ suffossa. his enim duobus modis dicit omnia peccata mortalia includi. ⁊ incensa ea dicit q̄ ex cupiditate male incendente oriuntur. Suffossa vero que ex timore male humiliante proueniūt. qđ est quando quis cupit nō cupienda: vel timet nō timēda. Alibi vero dicitur peccatum fieri tribus modis. s. cogitatu: verbo: ope. Unde hiero. sup ezechielem. tria generalia delicta sūt: quibus humanū genus subiacet. aut enim cogitatione: aut sermone: aut opere peccamus. his aliquando etiam quart⁹ adiicitur modus. s. cōsuetudinis. qđ i quatriduano lazaro significatū est. dicitur quoqȝ homo peccare in deū: in se: in proximū. In deum cum de deo male sentit. vt hereticus: vel que dei sunt usurpare presumit indigne participādo sacramentis vel quādo nomen dei peierādo cōtēptibile facit. In proximum peccat cum proximū iniuste ledit. In se vero cum sibi: ñ alii nocet:

Quo differāt delictū ⁊ peccatum.

Ariam quoqȝ appellationem habet. dicitur enī peccatum ⁊ delictū. ⁊ delictum fortasse vt aug. ait in questionibus leuitici: declinare a bono. peccatum ē facere malū. Aliud ē enim declinare a bono. aliud ē facere malum. Peccatum ergo ē ppetratō mali. delictum desertio boni. qđ ⁊ ipsuȝ nomē ostendit. Quid enim aliud sonat delictū nisi derelictuȝ. ⁊ qui delinqt qd derelinqt nisi bonū. vl' delictū ē qđ ignoranter fit: peccatum. qđ scienter cōmittitur. Indifferenter tamē: ⁊ peccatū nomine delicti: ⁊ delictum nomine peccati appellatur.

De septem viciis principalibus.

Reterea sciēdū ē. vii. esse vicia principalia vel capitalia: vt grego. sup exodū ait. s. inaneȝ gloriā: irā: inuidiā: accidiā: vel tristiciaȝ auariciā: castrimargiā: luxuriaȝ. que vt ait iohes crisostomus significata sunt i vii. populis qui terrā pmissionis israeli pmissā tenebāt. de his quasi septē fontib⁹ cuncte aiaꝝ mortifere corruptele emanāt. ⁊ dicūt hec capitalia: qa ex eis oriūtur oia mala. nullū malū ē qđ non ab aliquo horum originem trahat.

De superbia q̄ est radix omnis mali

E superbia tñ oia mala oriūt ⁊ hec ⁊ alia. quia vt ait greg. radix cuncti mali est superbia de qua dicit. Initiū oīs peccati vl' mali ē supbia: q̄ ē amor proprie excellētie. Cuius quattuor sunt spēs: vt greg. ait. Prima ē cū bonū qđ hēt quis sibi atribuit Secūda cū credit a deo eē datum: sȝ tñ p suis meritis. Tercia cū se iactat habē qđ nō habet. Quarta cū ceteris despectis singularit' vult videri. Merito g° radix omnis mali dicitur supbia. huic aūt videt' obuiare qđ ait apl's. Radix omniū malorum est cupiditas. sed si radix omnium malorum cupiditas est: g° supbie. Quomō g° superbia radix est ⁊ initium omnis peccati.

Quo sēsu vtrūqȝ dicat' radix omniū maloꝝ. s. superbia ⁊ cupiditas.

Ed vtrūqȝ recte dictū eē itelligit si genera oīa peccatoꝝ singulorum non singula generuȝ vtraqȝ locutōe itelligāt' includi. Nulluȝ ergo qppe gen⁹ peccati ē qđ ex supbia

interdum nõ ꝓueniat. nullũ ꝫtiã est qꝺ
ex cupiditate aliquando non descendat
Sũt enim nõ nulli hominum qui ex cu
piditate fiũt superbi. ⁊ aliqui ex ſupbia
fiũt cupidi. ẽ enim vt ait augꝰ. homo q
non esset amator pecunie nisi per hᵒ pu
taret se excellentiorem esse. ideoqꝫ vt ex
cellat: diuitias cupit. tali ex ſupbia ab/
oritur cupiditas. ⁊ ẽ aliquis qui ñ ama
ret excellẽ: nisi putaret per hoc maiores
diuitias habere. Ideoqꝫ excellere labo
rat quia diuitias habere amat: huic ĩna
scit ſupbia. i. amor excellẽtie ex cupidita
te. Patet ergo quia ex superbia aliquan
do cupiditas: ⁊ ex cupiditate aliquãdo
oritur superbia. ⁊ ideo de vtraqꝫ recte
dicitur ꝙ sit radix omnis mali.

De peccato in spiritum sanctum: qꝺ
dicitur etiam peccatum ad mortem

Est preterea quoddaꝫ genus
peccati ceteris grauius ⁊ ab
hominabilius: qꝺ dicitur pec
catum in spiritum sanctum. de qᵒ ĩ euã/
gelio veritas ait. Qui peccauerit in spi
ritum sanctum: nõ remittetur ei: nec hic
nec ĩ futuro. ⁊ iohẽs ĩ epistola canõica.
Est peccatum ad mortem: nõ pro eo di
co vt quis oret. Qui enim peccat in pa
trem remittetur ei. Et qui peccat ĩ filiũ
remittetur ei. qui autem blasphemaue
rit in spiritum sanctum non remittetur
ei: nec hic nec in futuro.

Quid sit illud peccatum.

Ed queritur quid sit illud pec
catum in spiritum sanctuꝫ vł
ad mortem. Quidam dicunt
illud eẽ peccatũ desperationis vł obsti/
nationis. Obstinatio ẽ ĩ malitia mentis
indurate pertinacia: ꝑ quã fit homo im
penitẽs. Desperatio est qua quis pẽitus
diffidit de dei bonitate: estimãs suã ma/
liciam diuine bonitatis magnitudinem
excedere. Sicut chaim qui dixit. maior
est mea iniquitas ꝙ̃ vt veniam merear.
Utrũqꝫ vero dicitur peccatum in spiri/
tum sanctum. quia spũs sanctꝰ amor ẽ
patris ⁊ filii: ⁊ benignitas qua se ĩuicẽ ⁊
nos diligũt: que tanta est: cuius finis nõ
est. Recte ergo in spiritum sanctũ delin
quere dicuntur: qui sua malitia dei bo/
nitatem putãt superare. Et ideo penitẽ
tiam nõ assumũt. ⁊ qui iniquitati tam ꝑ
tinaci mente inherent: vt eam nũꝙ̃ dere
linquere proponãt: ⁊ ad bonitateꝫ spiri/
tus sancti nũꝙ̃ redire velint: patientia
dei abutẽtes: ⁊ de misericordia dei nimis
presumẽtes: quibus placet malitia ꝓpť
se: sicut piis bonitas. Isti nimia pertina
cia ⁊ presũptione peccãt: autumãtes de
um non esse iustum. Illi desperatõe deũ
non bonum estimãt: tollentes in hoc tur
bulentissimo iniquitatum mari portum
diuine indulgentie: quo se recipiant flu/
ctuantes. atqꝫ ipsa desperatione addũt
peccata peccatis: dicentes misericordia
nulla est: ⁊ super peccatores necessaria
dãpnatio debetur.

An omnis obstinatio vł desperatio
peccatum sit in spiritum sanctuꝫ.

Ed q̃ritur vtꝝ omnis obstĩa
tio mentis in malitia obdura
te: oĩsqꝫ desperatõ sit peccatũ
ĩ spũm sanctũ. Quidam dicunt omnem
obstinationem ⁊ desperationem pecca/
tum esse in spiritum sanctum. qꝺ si ẽ: ali
q̃ndo illud remittiť. q̃a multi etiã obstĩa
tissimi ⁊ desꝑatissimi cõuertũť: vt augꝰ.
ait ſup illũ locũ psalmi. cõuertã ĩ ꝓfũdũ

maris.i. eos qui erant desperatissimi. Et ibi mittit cristalluz suam sicut frusta panis.i.obstinatos facit aliorum doctores. Talium cõuersio ibi etiam euidenter ostenditur vbi ait. Qui educit vinctos in fortitudine .s.e. qui. h. in .s. Secũdum istos peccatũ illud dicit̃ irremissibile:non qn aliquãdo remittat̃:sed quia vix ⁊ raro ac difficulter remittit̃ non eni soluitur cristallus nisi vehementi spiritus ĩpetu. Alii vero tradũt non quãlibet obstinationẽ vel desperationez appellari peccatum in spiritũ sanctum: sed illã tãtũ quã comitatur ĩpenitentia. qui etiã ĩpenitẽtiã dicunt peccatũ ĩ spiritum sanctuz: quia aug. dicit. impenitentia ẽ peccatũ ĩ spũm sanctum. ſz cum sic est aliquis obstinatus vt nõ peniteat di scuti oportet:an aliud obstinatio: aliud impenitentia sit in eo peccatũ:an idẽ sed diuersis modis cõmissũ. Secũdum istos peccatũ illud dr̃ irremissibile eo ꝙ nũꝙ dimittatur. Unde aug. etiã dicit ꝙ hoc solum peccatũ ueniã mereri non potest. ⁊ hiero. super marchũ ait:ꝙ taliter peccãs non põt digne penitere. ideo recte iohes dicit: vt non pro eo oret qs quia qui sic peccat: orationibus ecclesie hic vel in futuro iuuari non põt:habẽs cor induratum tãꝙ lapis. sicut de diabolo legitur. ⁊ post hanc vitam qui valde mali sunt:meritis ecclesie iuuari non possunt.

Q. aliter accipitur peccatũ ĩ spiritũ sanctum.

Est etiã alia huius peccati assignatio. hoc enim peccatum aug. diffiniens in libro de sermone dñi in monte ait. peccatũ ad mortem ẽ cum post agnitionem dei:p gratiam xp̄i oppugnat aliquis fraternitatem:⁊ aduersus ipam gratiam: q̃ deo reconciliatus ẽ:inuidentie facibus agitatur. qd fortasse ẽ in spirituz sanctum peccare. qd peccatum dicit̃ non remitti. non quia non sit ignoscenduz peccãti si peniteat:sed quia tãta labes ẽ illi⁹ peccati vt depcãdi hũilitatẽ sub ire nõ possit: etiã si peccatũ suũ mala consciencia agnoscẽ ⁊ enũciare cogatur. Ut iudas cũ dixit peccaui:desperãs facilius cucurrit ad laqueum:ꝙ humilitate veniam peteret. qd ꝓpter magnitudinem peccati iã ex dãpnatiõe peccati tales hr̃e credẽdũ ẽ. Ecce quedã assignatio peccati ĩ spũm sanctum vel ad mortẽ hic posita ẽ:qua illud peccatũ eẽ tradit̃. Ecce oppugnatõ fraternitatis post agnitionẽ:⁊ ĩuidentia grĩe post recõciliationez:ꝙ ipẽs quedaz obstinatiõis intelligi põt. Illã tñ diffinitionẽ aug. ĩ li. retractationũ memorãs aliqd adiiciẽdũ ibi fore:nec asserendo se dixisse apit ita dicẽs. Qd qdẽ non confirmaui:qm̃ hoc putare me dixi. sed tñ addẽdũ fuit si ĩ hac scelerata mẽtis peruersitate finierit hãc vitam. qm̃ de quocũꝙ pessimo in hac vita cõstituto:nec ẽ despãdũ:nec ꝓ illo imprudenter orat̃ de q° nõ despat̃. His verbis ĩsinuatur peccatũ p̄missa diffinitione descriptũ:tunc solũ debere dici ad mortẽ vl̃ in spirituz sanctũ:cũ nõ habet cõmittere penitẽtiã nec de aliq° peccatore ĩ hac vita despandum eẽ:⁊ iõ ꝓ oĩ eẽ orandũ. Unde illud iohis. Nõ ꝓ eo dico vt qs oret:sic accipiendũ videtur:ut ꝓ ailquo peccãte ad mortẽ vl̃ ĩ spũm sanctuz:postꝙ finierit hãc vitã nõ orem⁹. Dũ aũt ĩ hac vita ẽ nec peccatum illius iudicare: nec de illo desperare:sed pro illo orare debemus. Unde aug. de verb dñi: de ĩpenitentia q̃ est blasphemia in spiritum sanctũ:sic

ait. Ista ipenitentia vel cor impenitēs ꝙ diu quisqꝫ in carne hac viuit homo: nō potest iudicari. de nullo enim desperandum est ꝙdiu patientia dei ipsum ad penitentiam adducit. Paganus est hodie iudeus infidelis ē hodie. hereticus ē hodie. scismaticus est hodie. Quid si cras amplectatur catholicā pacem ⁊ sequatur catholicā veritatē? Quid si isti quos in quocūqꝫ genere erroris notas ⁊ tan ꝙ desperatissimos dāpnas: anteꝙ finiant istam vitam agunt penitentiam: ⁊ ī ueniant veram requiem ⁊ vitā ī futuro Nolite ergo ante tēpus iudicare queꝙ. Ex his ostenditur ꝓ singulis peccatoribus in hac vita esse orandum. nec de aliquo esse ꝛ iffidendum: quia cōuerti pōt dum in hac vita est. quia nō pōt sciri de aliquo vtrum peccauerit ad mortē vel in spiritum sanctum: nisi cum ab hac vita discesserit: nisi forte alicui per spiritū sanctum mirabiliter reuelatum fuerit. Ex predictis aliquatenus capi pōt quomodo accipiatur peccatum in spiritu sanctuꝫ. s. inuidentia gratie fraternitatē ipenitenter oppugnās. que vtiqꝫ obstinatio esse videtur: ⁊ omnis impenitētis obstinatio atqꝫ desperatio. Notādū vero est ꝙ non omnis qui non penitet ipenitens dici potest. quia impenitentia ꝓprie obstinati ē: ⁊ vt quidā volunt etiā desperati.

Alia assignatio peccati in spiritum sanctum.

Et hoc quoqꝫ peccato in spiritum sanctum: Ambrosius in li. de spiritu sancto: assignationem diffinitam differens tradit: dicens. Cur dn̄s dixerit. qui blasphemauerit in filium hominis. re. ei. qui autem blasphemat in spiritum sanctuꝫ nec hic nec ī futuro. re. ei: diligēter aduerte. Nū quid alia est offensio filii: alia spirit᷒ sancti? Sicut vna dignitas: sic vna iuria. Sed si quis corporis specie deceptus humani: remissius aliquid sentit de xp̄i carne ꝙ dignum est: habet culpam. Nō ē tn̄ exclusus a venia. si quis vero sci spiritus dignitatem ⁊ maiestatē ⁊ potestatē abneget sepiternā: ⁊ putet nō ī spū dei eiici demonia: sed ī belzebub: nō potest ibi exhortatō eē venie: vbi sacrilegii plenitudo ē. Satis apte hic explicat qđ sit peccatū ī spūm sanctū: qđ illi Aug. descriptioni cōgrue videt: qua illud peccatū dicit eē iuidētia gr̄e oppugnās fraternitatē. Qui eni post cognitionē veritatis: spūs sācti virtutem negat: eiusqꝫ opa dicit eē belzebub: ꝓtāti bonitati ⁊ gr̄e dei inuidere non dubitat. Nō itaqꝫ distinctio illa vboꝝ sic accipiēda ē: ꝗsi tiū ꝑsonaꝝ diuise sit offense: sed ibi genera peccatoꝝ distincta sūt. Peccatuꝫ eni ī patrem id intelligit qđ fit ꝑ infirmitatē: quia patri scriptura frequēter attribuit potētiā. peccatū ī filiū qđ fit ꝑ ignorātiā: qꝛ sapia filio attribuit. Terciū expositū ē. Qui ergo peccat ꝑ infirmitatē vl̄ ꝑ ignorātiā: facile veniā adipiscit. Sed nō ille q peccat ī spūm sanctū. Cū aūt vna sit potētia: sapia: boitas triū: quare patri potētia: filio sapia: spiritui sancto bonitas sepius assignetur dictum est superius.

De potētia peccati an sit hoi vl̄ diabolo a deo.

Post predicta consideratione dignū occurrit: vtꝝ peccandi potentia sit nobis a deo vel a nobis. Putant quidā potentiam recte agēdi nobis eē a deo. Potētiā vero peccādi ñ a deo: sꝫ a nobis vl̄ a diabolo eē sic mala volūtas ñ a deo nob̄ ē: sꝫ a nobis ⁊ a diabolo. bōa aūt nob̄ a đo tm̄ ē

Bone aũt volũtatis ⁊ cognitionis ĩitiũ
nõ hoi ex seipo nasci:sz diuinit⁹ para/
ri ⁊ tribui:ĩ eo de⁹. euidẽter ostẽdit. q̄ꝛ
nec diabol⁹ nec aliqs angeloꝝ ei⁹ exq° ĩ
hãc caliginẽ sunt detrusi:bonam potuit
vl̄ poterit resumere volũtatẽ.qꝛ si possi
bile foret vt hũana natura postq̄ a deo
auersa boĩtatẽ pdidit voluntatis:ex se/
ipa rursus eã hr̄e potuisset:multo possi
bilius hec natura haberet angelica:que
quãto minus grauatur terreni corporis
pondere: tãto magis hac esset pdita fa
cultate.nõ igit̄ hõ vl̄ angelus a se bonã
volũtatẽ habere põt:sed malã. Silr̄ ⁊
de potẽtia ĩgiunt p silitudinẽ voluntatis
de potẽtia boni vel mali differentes: q̄
illa sit a deo:non ista.

Auctoritatibus astruit potẽtiã pec candi eẽ a deo.

Ed plurib⁹ sanctoꝝ testimo/
niis ĩdubitãter mõstrauit: q̄
ptãs mali a deo ẽ:a q° est oĩs
ptãs.Ait enĩ apl̄s non ẽ ptãs nisi a deo
qd̄ nõ de ptãte boni tãtũ:sed ⁊ mali in
telligi oportet.cũ pilato veritas dicat.
nõ haberes ĩ me ptãtẽ nisi datũ eẽt tibi
desup.Malitia nẽpe hoĩuz:vt ait aug̃.
cupiditatẽ nocẽdi p se hẽt. ptãtẽ aũt si
ille nõ dat nõ hẽt. Ideoq̄ diabolus añq̄
aliquid tolleret iob:dicebat dño.Mit
te manũ tuã.i.da ptãtẽ.qꝛ etiam nocen
tiũ ptãs nõ ẽ nisi a deo. sicut sapia ait.
Per me regnãt reges:⁊ tirãni p me te
nent terrã.Uñ ait iob de dño. Qui fac̃
regnare ypocritã ꝓpt̃ puersitatẽ po/
puli.⁊ de populo israel dicit de⁹.dedi eis
regẽ in ira mea.Nocẽdi enĩ volũtas po
test eẽ ab hoĩs aĩo.Ptãs aũt nõ ẽ nisi a
deo:⁊ hoc abdita aptaq̄ iustitia. Nã p
ptãtem diabolo datã iustos de⁹ fac̃ su/
os.De hoc etiã grego.ĩ moralibus ait.
Tumoris elatio:nõ ptãtis ordo in crimi
ne ẽ.potẽtiam deus tribuit.elationẽ ꝟe/
ro potẽtie malitia nr̄e mẽtis ĩuenit.Tol
lamus g° qd̄ de nr̄o ẽ.qꝛ nõ potẽtia iu/
sta:sed actione praua dãpnat̃. his au/
ctoritatibus aliisq̄ plurimis euidenter
ostẽdit̃:q̄ nĩ ẽ ptãs boni vl̄ mali cuicũq̄
nisi a deo eq°: etsi te lateat equitas.

An aliqñ resistẽdã sit ptãti.

Ic oritur questio nõ trãsilien
da silentio.Dictũ ẽ enĩ sup̄ q̄
ptãs peccãdi nocẽdiq̄ non est
hoi vel diabolo nisi a deo.apl̄s aũt di/
cit q̄ qui ptãti resistit:dei ordinationi re
sistit.Cũ ergo diabolo sit ptãs mali dei
ordinatione:eius ptãti nõ eẽ resistenduz
videtur.Sz sciẽdum ẽ apl̄m ibi loq̄ de
seculari ptãte.s.rege ⁊ principe ⁊ huius
modi:q̄bus nõ ẽ resistendũ in eis q̄ iu/
bet eis deus exhiberi.s.ĩ tributis ⁊ hui⁹
modi.Si vero princeps aliqs vl̄ diabo
lus iusserit aliqd:vel suaserit cõtra deũ
tũc resistẽdũ ẽ.Uñ aug̃.determinãs qñ
resistẽdã sit ptãti ĩ libro de natura boni
ait.Si illud iubeat ptãs qd̄ nõ dẽs fa/
cere:hic sane cõtẽpne ptãtem timendo
ptãtẽ maiorẽ.Ipos humanaꝝ reꝝ gra
dus aduerte.si q̄d iusserit ꝓcurator:nũ
q̄d faciẽdũ ẽ si cõtra ꝓcõsulẽ iubeatur
Rursus si q̄d ipe ꝓcõsul iubeat:⁊ aliud
iubeat ĩperator:nũq̄d dubitat̃ illo cõtẽ
pto illi eẽ seruiẽdũ.ergo si aliud ĩpera/
tor:aliud de⁹ iubeãt:cõtẽpto illo obtẽ/
perãdũ ẽ deo.Potestati g° hoĩs vl̄ dia/
boli tũc resistamus: cuz aliquid contra
deũ suggesserit:ĩ q° dei ordĩatõi nõ resi
stimus:sed obtẽpamus.Sic enim prece
pit deus:vt in malis nulli potestati obe
diamus.

Am nunc his intelligendis atq3 pertractandis que ad verbi incarnati misteriū ptinent itegra mētis consideratione intendamus: vt de ineffabilibus uel modicum aliqd fari deo reuelante valeamus. Sic eniz rōnis ordo postulat: vt qui in pmo libro de inexplicabili misterio summe trinitatis irrefragabili sanctoꝝ attestatione aliqd diximus: ac deide in. 2. libro conditionis reꝝ ordinē hoisq3 lapsū subiectis auctoritatis regulis insinuauimus: de eius reparatōe p gratiā mediatoris dei ꝛ hominū pstita: atq3 humane redēptionis sacramētis quibus cōtritiones hois alligant ac vulneꝛa peccatoꝝ curant. consequēter in tertio ꝛ qrto disseramus: vt samaritanus ad vulneratū: medicus ad infirmū: gr̄a ad miserū accedat.

Incipit tabula tercii libri.

Incipit liber tertius de incarnatione
vbi: ꝛ hūani generis reparatōe.

Um venit igitur
plenitudo tēporis
vt ait Aplˢ: misit
deus filiū suū fcm̄
de muliere factū
sub lege: vt eos q
sub lege erāt redi
mēt i adoptōez filioꝝ dei. Tps aūt ple
nitudis dr̄ tps gr̄e: qd ab aduētu salua
toris sumpsit exordiū: hoc ē tps miserēdi
ꝛ ān us benignitatis i quo gr̄a ꝛ vitas
p ihm xp̄m facta est. Gr̄a qa p charita
tez iplet qd i lege p̄cipiebat. Ueritas qa
p xp̄i aduentū exhibet atqꝫ pficitur hūa
ne redēptōis sponsio facta ab antiquo
Filii ergo missio est ipa icarnatio. Eo. n.
missus ē qꝛ in forma hois mūdo visibilis
apparuit. de quo sup̄ sufficienter dcm̄ ē.

Quare filius carnē assūpsit nō pater
vel spiritus sanctus.

Diligēter vo ānotandū ē q̄re fi
lius nō pr̄ vl' spūs sāct⁹ icarna
tus ē. Sol⁹ nāqꝫ filius hoiez as
sūpsit. qd vtiqꝫ ordie ꝯgruo atqꝫ alto dei
sapientia fecit cōsilio: vt deus qui i sapia
sua mundū cōdiderat: ꝭm illud. Oia i sa
pientia fecisti dn̄e: vt eadem que in celis
sunt ꝛ que in terris restauraret. Hec est
mulier euangelica: q̄ accēdit lucernā et
dragmā decimā q̄ pdita fuerat reperit.
Sapia. s. patris q̄ testā hūane infirmita
tis lumie sue diuinitatis accendit: perdi
tūqꝫ hoiez repauit: nomine regis ꝛ ima
gine insignitū. Jō etiā filius missus est: ꝛ
nō pater: qa ꝯgruētius mitti debebat q
est ab alio q̄ꝫ qui a nullo. Filius aūt a pa
tre ē: pr̄ vo a nullo ē. Ut. n. Aug. ait in
li. de tri. nō habet de quo sit. Sicut ergo
pr̄ genuit: filius genitus est: ita congrue
pr̄ misit: filius missus ē. Ab illo. n. ꝯuenie
ter mittit dei vbū cui⁹ ē vbū. ab illo mit
titur de quo natū ē. Mittit qd genitū ē
Pr̄ vo qui misit a nullo ē. Jōqꝫ pr̄ miss⁹
nō ē: ne si mitteretur ab alio eē putaret
Missus ē ergo p̄mo filius q a solo pr̄e
ē. Dein̄ etiā spūs sanct⁹ q ē a patre ꝛ fi
lio. Sed fili⁹ solus i carne missus ē: non
spūs sanct⁹: sic̄ nec pater. Q. d iō factū ē
vt q erat i diuinitate dei filius: i hūanita
te fieret hois filius. Nō pater vl' spūs. s.
carnē iduit: ne alius i diuinitate eēt fili⁹
alius i hūanitate. ꝛ ne idē eēt pr̄ ꝛ filius
si deus pr̄ de hoie nasceret. Un̄ i ecclesia
sticis dogmatibus nō pr̄ carnē assūpsit:
nec spūs. s. sed filius tm̄: vt qui erat i di
uinitate dei filius: ipe fieret in hoie hois
filius: ne filii nomē ad alteꝝ trāsiret: qui
nō eēt eterna natiuitate filius. Dei ergo
filius hois fact⁹ ē filius natus ꝭm vnita
tez nature ex deo dei fili⁹: ꝛ ꝭm vnitatē
nate ex hoie hois filius: vt vnitas geniti
nō adoptiōe nec appellatōe: sed i vtraqꝫ
natiuitate filii nomē nascēdo haberet: et
eēt vus deus ꝛ vus hō vnus filius. Non
ergo duos xp̄os nec duos filios: sꝫ deū
ꝛ hoiez vnū filiū: quē ppterea vnigenitū
dicim⁹ manētē i duab⁹ subiis: sic̄ ei nāe
vnitas contulit non ꝯfusis naturis: nec i
mixti sic̄ thimotheani volūt: sꝫ societate
vnitis. Ecce habem⁹ q̄re filius nō pr̄ vl'
spus sanctus carnē assūpserit.

Utrū pr̄ vl' spūs sanctus potuerit in
carnari vel possit.

Si vero q̄ritur vtrū pr̄ vl' spūs
sanctus incarnari potuerit vel
etiā mō possit: sane rn̄deri pōt
ꝛ potuisse oli ꝛ posse nūc carnē sumē et
hoiez fieri tā patrē q̄ꝫ spm sanctū. Sicut
eni filius hō factus ē: ita pr̄ ꝛ spūs scūs
potuit ꝛ potest.

An filius q tm̄ carnē accepit aliquid

fecerit qđ nō pr̄ vel spūs sanct᷒.

Sed forte aliq dicēt: cū indiuisa sint opa trinitatꝭ: si filius carnē assūpsit: tūc pr̄ ꝛ spūs sanctus: qa si fili᷒ carnē assūpsit nec h᷒ fecit pr̄ vł spūs. s. nō oē qđ facit fili᷒ fac̄ pr̄ ꝛ spūs sanctus. At oīa sił pr̄ ꝛ fili᷒ ꝛ āboꝝ sps pariter ꝛ ꝯcorditer opantur. Ad quod dicim᷒: qꝛ nihil opatur fili᷒ sine patre et spū. s. sꝫ vna ē hoꝝ t̄uz opatio indiuisa ꝛ indiuisibilis: ꝛ tñ fili᷒ nō pr̄ vł spūs. s. carnē assūpsit. Ipaꝫ tñ carnis assūptōeꝫ t̄nitas opata est: sic̄ Augꝰ. dicit in li. de fide ad Petꝝ. Recōciliati sum᷒ per solū filiū ƀm carnē: sꝫ nō soli filio ƀm deitatē. trinitas. n. nos sibi recōciliauit ꝑ hoc ꝙ solū verbū carnē ip̄a trinitas fecit. Trinitas igit̄ carnis assūptōeꝫ fecit: sꝫ v̄bo nō pr̄i vel spūi sancto. Si. n. pr̄ sibi: ꝛ fili᷒ sibi vel pr̄ filio: ꝛ filius patri carnis assūptōnē opatus eēt: iā nō eadē opatō eēt vtriusqꝫ sꝫ diuisa. Sꝫ sic̄ īsepabił ꝛ īdiuisa ē vnitas subē triū: vt ait Augꝰ. i li. đ tri. ita ꝛ opatio. Nō tñ eandē trinitatē natā đ v̄gie crucifixā ꝛ sepultā catholici t̄ctatores docuerūt: sꝫ tm̄mō filiū. nec eandē trinitatē i spē colūbe descēdisse sup ih̄m sꝫ tm̄ spm. s. nec eādē dixisse de celo tu es filius meus: sꝫ tm̄ patri vocem fuisse ad filiū factā: q̄uis pr̄ ꝛ fili᷒ ꝛ spūs. s. sicut insepabiles sunt: ita ꝛ insepabłr operāt̄. Hec ꝛ mea fides ē: qm̄ hec ē catholica fides. lꝫ igitur solus filius carnē assūpserit ip̄aꝫ tñ incarnatōeꝫ cū pr̄e ꝛ spiritu sancto operatus est.

Quare totā hūanaꝫ nām accepit: et quid noīe humāitatꝭ vel humane nature intelligenduꝫ sit.

Et qa in hoīe tota hūana nat̄a vitio corrupta erat: totaꝫ assūpsit. i. aīaꝫ ꝛ carnē: vt totā curaret ꝛ scīficaret. Q' aūt hūane nāe siue hūanitatis vocabulo aīa ꝛ caro intelligi debeant: apte doceꝫ Hyeronim᷒ i expōne catholice fidei dicēs: sic cōfitemur i xp̄o vnā eē personā filii vt dicamus duas ꝑfectas ꝛ ītegras eē subas. i. diuinitatꝭ et hūanitatis: que ex aīa cōtinetur ꝛ corpe. Ecce apte oñdit noīe hūanitatis aīaꝫ et corpus ītelligi: que duo assūpsisse dei fili᷒ ītelligit̄: vbi hoīeꝫ siue hūanitatē siue humanā nām accepisse legit̄. Errāt ergo q noīe hūanitatis nō subaꝫ sed ꝓꝑetatem q̄ndā a q̄ hō noīatuꝛ significari cōtēdūt vbicūqꝫ hūanitas xp̄i memorat̄. Ait. n. Iohs Damas. Sciendū qdeꝫ ꝙ deitatꝭ ꝛ hūanitatis nomē subaꝝ. s. nāꝝ ē rep̄sentatm̄. nat̄a. n. nō sic accipitur in xp̄o: vt cū dr̄ vna nā eē oīm hoīuꝫ. qđ euidēter idē Iohs oñdit differentē rōeꝫ dicti assignās. Cū nat̄a hūana i xp̄o noīatur ꝛ cū dr̄ vna nā oīm hoīuꝫ. Ait. n. Cum vnā nām hoīuꝫ dicimus: sciendū ē ꝙ nō ꝯsiderātes ad aīe ꝛ corpis rōeꝫ hoc dicimus vt dicamus i singłis hoībus eandē eē nām corpis ꝛ aīe. qa alia ē nā anime alia corpis. Impossibile. n. ē vni᷒ nāe dicere dñi corpus ꝛ aīaꝫ: sic ꝛ alioꝝ hoīm ꝯpata ad inuicē. Sed qa ꝑsone plurime hoīm sunt: oēs aūt eādē suscipiūt rōem nature. Oēs. n. ex aīa ꝛ corpe ꝯpositi sūt ꝛ oēs nām aīe ꝑticipāt ꝛ corpis subam possident: cōeꝫ spēm pluri maꝝ differentiū ꝑsonaꝝ vnā nām dicimus vniuscuiusqꝫ ꝑsōe. s. duas naturas hñtis: ꝛ i duabus ꝑfecte naturis exñtis aīe. s. ꝛ corpis. In dño aūt ih̄u xp̄o nō ē cōeꝫ spēꝫ accipere: si qđ sit res alic᷒ spēi: ip̄m fit aliud ab oī re q̄ ꝑus fuit. nō sic fact᷒ ē hō: qa h᷒. s. nō cōfert ei eē sic̄ aliis hoīb᷒. Neqꝫ eni factus ē nec ē nec aliqñ fiet alius. sꝫ xp̄s ex deitate ꝛ hūanitate in deitate et hūanitate de᷒ ꝑfectus ē idē, ꝛ hō ꝑfectus. Totā igit̄ hūanā nām. i. carnē ꝛ animaꝫ

⁊ hoꝝ ꝓprietates siue accñtia assũpsit deꝰ
nõ carnẽ sine aĩa: nec aĩaꝫ sine rõe vt he
retici voluerũt: sed ⁊ carnẽ ⁊ aĩaꝫ cũ sen
sibus suis. vñ Johẽs Dama. ait. Oĩa q̃ in
nã plãtauit dei v̓bũ assũpsit. s. corpus et
aĩaꝫ itellectualẽ: ⁊ hoꝝ idiomata. totꝰ. n.
totus assũpsit me: vt toti mihi gratificꝫ
salutẽ. Q̃ d. n. iassũptibile ẽ icurabile ẽ.

De vniõe v̓bi ⁊ carnis mediãte aĩa.

Assũpsit igiť dei filius carnẽ ⁊
aĩaꝫ: sꝫ carnẽ mediãte aĩa vñ
Johẽs Damas. vnitũ ẽ carni p
mediũ itellectũ dei v̓bũ. Tãte. n. subtilita
tis atq̃ꝫ simplicitatis ẽ diuĩa ẽẽntia: vt cor
pori de limo terre formato vniri nõ con
gruerit nisi mediante rõnali eẽntia. Jlla
aũt vnio iexplicabilꝭ ẽ adeo: vt etiã Jo.
ab vtero scĩficatus. i. ab originali mũda
tus: se nõ eẽ dignũ fateať solueꝛ corrigiã
calciamẽti ihũ. q̃a vniõis illius modũ in
uestigare aliisq̃ꝫ explicare nõ erat suffici
ens. Nõ igiť audiẽdi sũt q̃ nõ v̓m hoiẽꝫ
filiũ dei suscepisse dicũt: nec natuꝫ de feĩa
sed falsã carnẽ ⁊ ymaginẽ corpis silꝭataꝫ
oñdisse vidẽtibus. in quẽ errorẽ ꝓrũpũt
q̃a timẽt qđ fieri nõ põt. s. ne hũana car
ne ⁊ v̓itas ⁊ sũba dei igꝰnetur. ⁊ tñ p̃di
cant istũ visibilẽ solẽ radios suos p oẽs
feces spgere: ⁊ eos mũdos ⁊ sinceros ser
uare. Si gͦ visibilia mũda a visibilibus
imundis cõtingi possũt: ⁊ nõ coiquinari
q̃nto magis icõmutabilis ⁊ iuisibilis v̓i
tas p spm. i. pꝭ intellectũ aĩaꝫ: ⁊ p aĩam
corpus suscipiẽs totũ hoiẽꝫ sine sui cõta
minatõe assũpsit: ⁊ ab oibꝰ ifirmitatibꝰ
liberauit. Ecce hic diť dei sapientiã p spi
ritũ assũpsisse aĩaꝫ ⁊ p aĩaꝫ corpꝰ. Spũs
. n. s. ps aĩe superior maiori silꝭitudĩe deo
ꝓpinq̃t q̃ꝫ aĩa. s. ipa eadẽ s̃m iferiorẽ par
tẽ: ⁊ aĩa magꝭ q̃ꝫ corpus. ⁊ iõ nõ icõgrue
aĩa diciť assũpta p spm ⁊ corpꝰ p aĩam.

Q̃ꝛ verbũ simlꝭ assũpsit carnẽ ⁊ aĩaꝫ
nec caro p̓us ẽ cõcepta q̃ꝫ assũpta.

Si aũt q̃riť vtꝝ verbũ carnem
⁊ aĩam assũpsit: an p̓us aĩam
q̃ꝫ carnẽ: vel carnẽ q̃ꝫ aĩam. et
v̓tꝝ caro illa p̓us fuerit i vtero virgĩs
ꝯcepta: ⁊ postea assũpta: v̓issime ⁊ absq̃ꝫ
vlla ambiguitate diꝭ. q̃a ex quo hoiem
deꝰ assũpsit totũ assũpsit: silꝭq̃ꝫ sibi vniuit
aĩam ⁊ carnẽ. nec caro p̓us fuit cõcepta
⁊ postmodũ assũpta: sed i conceptõne a.
sũpta: ⁊ i assũptõne ꝯcepta. vñ Augꝰ. i lib
de fide ad Petꝝ. firmissime tene ⁊ nulla
tenus dubites: nõ carnẽ xp̃i sine diuitate
ꝯceptã i vtero v̓ginis p̓usq̃ꝫ susciperetur
a v̓bo: sed ipm verbũ dñi sue carnis ac
ceptõe cõceptũ: ipamq̃ꝫ carnẽ v̓bi icarna
tione cõceptã. Jdẽ in li. de tri. ait. nõ eẽt
dei hoiumq̃ꝫ mediator nisi eẽt idẽ deꝰ idẽ
hõ in vtroq̃ꝫ vnus ⁊ v̓us. quã seruilẽ for
mã a solo filio susceptã tota trinitas cu
ius vna ẽ volũtas ⁊ opatõ fecit. Nõ aũt
i vtero v̓ginis p̓ꝰ caro ẽ suscepta: ⁊ post
modum diuitas v̓eit in carnẽ: eıd mox
vt v̓eit v̓bũ i vteꝝ seruata vnitate ꝓp̓e
nãe factũ ẽ caro ⁊ pfectꝰ hõ: ⁊ i vnitate
carnis ⁊ aĩe natus ẽ. De hͦ etiã Grego.
i moralibus ait. Anglo nũciante ⁊ spũ
adueniẽte: mox v̓bũ in vtero: mox intra
vteꝝ verbum caro.

De carne quã verbũ assũpsit qualis
ante fuerit ⁊ q̃lis assũpta sit.

Queriť etiaꝫ đ carne v̓bi an p̓ͦ
q̃ꝫ cõcipeť obligata fuerit pec
cato: ⁊ an talis fuerit assũpta
a v̓bo. Sane dici põt ⁊ credi oportꝫ iuxͣ
scõꝝ attestationis cõniuentiam ipaꝫ p̓ͦ
peccato fuisse obnoxiã sicut reliq̃ v̓ginis
caro: sed spũs scĩ opatione ita mũdataꝫ
vt ab oĩ peccati ꝯtagiõe imunis vnireť
v̓bo: pena tm̃ nõ necessitate: sed volũtate
assumẽtis remanẽte. Mariã quoq̃ꝫ totã
spũs. s. in eã p̓ueniẽs a peccato prorsus
purgauit: ⁊ a fomite peccati etiã libera
uit: vlꝭ fomitẽ ipm penitus euacuãdo: v̓t

quibusdā placet: vel sic debilitando ꝛ ex
tenuādo: vt ei postmodū peccādi occasio
nullatenus extiterit. Potentiā quoq₃ ge
nerādi absq₃ viri semie virgini ꝓparauit
Ita.n. ṽba euāgelii docēt: vbi angel⁹ vir
ginē alloquēs ait. Spūs.s. supueiet in te
ꝛ ṽtus altissimi obūbrauit tibi: ꝛ quod
nascet̃ ex te sanctuz vocabitur filius dei.
Cui sacra virgo rn̄dit. Ecce ancilla dn̄i
fiat mihi ƒ₃ verbū tuū. Q̄d exponēs Jo
hānes ait. Post cōsensū aūt scē ṽgis sp̄s
sanctus ꝑuenit in ip̄az ƒm verbū dn̄i qđ
angelus dixit purgās ip̄am: ꝛ potentiaz
deitat̄ verbi receptiuā ꝓparās sil' ꝛ gene
ratiuā. ꝛ tūc obūbrauit ip̄am dei altissi
mi p se sapiētia: ꝛ ṽtus exn̄s. i. filius dei
patri hōusios. i. cōsubālis sicut diuinum
semen. ꝛ copulauit sibiip̄i ex scissimis et
purissimis ip̄ius virgīs sanguibus: carnē
aiataz aīa rōali ꝛ ītellectīa nostre antiq̄
ꝯspsiōis n̄ seminās: s₃ p sp̄z creās. Quar̃
sil' caro sil' dei caro: sil' caro aiata aīa rō
nali ꝛ itellectu: sil' dei ṽbi caro aiata aīa
rōali ꝛ intellectiua. Ex his perspicuū fit
qđ ante diximus carnē. s. verbi sil' conce
ptā ꝛ assūptā. eandēq₃ imo ṽginē totaz
sp̄ū. s. ꝑueniēte ab oī labe peccati castifica
tā. cui collata est potētia nouo mor̄ ge/
nerādi: vt sine coitu viri: sine libidine cō
cipiētis in vtero virginis celebraret̃ con
ceptus dei ꝛ hois. Illa.n. caro q̄m deus
sibi ex virgine vnire dignatus ē: sine vi
tio cōcepta: ꝛ sine peccato nata ē. hāc tn̄
carnē n̄ celestē: nō aeree: nō alteri⁹ cuiusq̄
putes eē nature: sed eius cuius est oium
hoīuz caro. Q̄r aūt sacra virgo ex tunc
ab oī peccato īmunis extiterit: Aug⁹. eui
denter ostēdit in li. de nā ꝛ gr̄a ingens: ex
cepta scā virgīe maria de qua ꝓpter ho
norē dn̄i nullā prorsus cū de peccato agi
tur haberi volo q̄ōnem. Inde.n. scimus

q̄ ei plus gr̄e ē collatū ad uincēdū ex oī
parte peccatū q̄ concipe ac parere me
ruit quē ꝯstat nullū habuisse peccatū. hac
igitur virgīe excepta si oēs sancti ꝛ scē
cōgregari possent: ꝛ quereretur ab eis
an peccatū haberēt: qd respōderent nisi
qđ Iohs ait. Si dixerimus q̄m peccatū
nō habemus nosip̄os seducim⁹. Illa aūt
ṽgo singl'ari preuēta ē gr̄a atq₃ repleta
vt ip̄m haberet vētris sui fructū quē ex
initio hab₃ vniuersitas dn̄m: vt illud qđ
nascebat̃ ex ꝓpagīe p̄mi hois tm̄modo
generi ꝛ nō crimis originē duceret.

Quare nō fuit xp̄s decimat⁹ in abra
hā sicut leui: cū caro quā accepit ī eo
fuerit peccato obnoxia.

Cum aūt illa caro cuius excellē
tia singl'aris verbis explicari
nō pōt: an añq̄ esset ṽbo vnita
obnoxia fuerit peccato ī maria: ꝛ ī aliis
a quibus ꝓpagatōe traducta ē: nō ime
rito videri pōt in abrahā peccato subia/
cuisse: cui⁹ vniuersa caro peccato subia
cebat. Unde queri solet quare leui dicat̃
decimatus in abrahā: ꝛ nō xp̄s: cū in lū/
bis abrahe vterq₃ fuerit ƒm materialem
rōem q̄n decimatus est abrahā. i. decīas
dedit melchisedech. Tūc.n. ap̄ls leui deci
matū dic̄ in abrahā tāq̄ in mālī cā. Q̄r
ea deciatione sicut abrahā mior melchi/
sedech ostēditur cui psonaliter decīas sol
uit: ita ꝛ leuiticus ordo qui in abraham
ƒm rōem seminalē erat: ꝛ ex eo p concu
piscentiā carnis descēdit. xp̄s aūt non ē
decimatus. quia lic₃ ibi fuerit ƒm carnē
nō tn̄ inde descēdit ƒm legē cōem. s. p car
nis libidinē. sicut etiā in adā oēs peccaue
rūt: sed nō xp̄s. Unde Aug⁹. super Ge/
nesim. Sicut adam peccante qui in lum
bis eius erant peccauerūt: sic abraham
dante decimas qui in lumbis eius erant

decimati sunt. sꝫ hoc non seqtur in xp̄o
licet ⁊ in lumbis Ade ⁊ Abrahe fuerit
qui non ſm concupiscentiam carnis iñ
descendit. Cuꝫ ergo leui ⁊ xp̄us ſm car
nem essent in lumbis abrahe quando
decimatus est: ideo pariter decimati nō
sunt. quia ſm aliqueꝫ modum non erat
ibi xp̄s quo erat ibi leui. ſm qppe ratō
nem seminalem illam ibi fuit leui: qua
ratione per concubitū venturus erat
in matrem. ſm quā rationem non erat
ibi xp̄i caro: quamuis ſm ipam ibi fue
rat marie caro. Ille ergo decimatus est
in Abrahaꝫ qui sic fuit in lumbis Abra
he sicut ille fuit in lumbis patris sui. i.
qui sic est natus de patre Abraham sic̄
ille de suo patre natus est. s. per legem
carnis: ⁊ inuisibilem concupiscentiā.

Qua ratione xp̄i caro dicta est in
scriptura non fuisse peccatrix: sed sil̄
coaperitur quare obligata peccato
non fuerit in xp̄o.

Quocirca primiciā nostre mas
se recte dicitur assūpsisse xp̄s
quia non carnem peccati: sed
similitudinē carnis peccati accepit. Mi
sit enim deus filium suum: vt ait Apl̄s
in similitudinem carnis peccati. Assum
psit enim verbum carnem peccatrici
similē in pena ⁊ non in culpa. ⁊ ideo nō
peccatricem. Cetera vero hominum ca
ro omnis peccati caro est. sola illius nō
est caro peccati. quia non eum mater
concupiscentia: sed gratia concepit. ha
bet tamen similitudinem carnis peccati
per passibilitatem ⁊ mortalitateꝫ: quia
esuriit ⁊ sitiit: ⁊ huiusmodi. licet ergo
eadeꝫ caro sit eius que ⁊ nostra: nō tm̄
illa facta est ī vtero sicut nostra. Est. n.
sanctificata in vtero: ⁊ nata sine pecca
to: ⁊ nec ipse in illa vnquā peccauit. In
pena ergo similis est nostre: nō ī quali
tate peccati. quia pollutioneꝫ que ex cō
cupiscentie motu concepta est omnino
non habuit: nec ex carnali delectatiōe
nata est. Uenit ergo ad corpus īmacu
latum qđ preter libidinis concupiscen
tiam conceptum fuit. nec illud in se ha
buit vitium quod in aliis est causa pec
cati: nec in eo peccauit. Ideoqꝫ vere di
citur verbi caro non fuisse in xp̄o obli
gata peccato.

Quiddaꝫ videtur aduersari illi sen
tentie qua dictuꝫ est carnem xp̄i nō
prius conceptam q̄ꝫ assūptaꝫ.

Illi auteꝫ sententie qua supra
diximus carnem verbi nō añ
fuisse conceptam q̄ꝫ assūptam
videtur obuiare qđ Augusti
nus ait super Iohem: vbi legitur. Sol
uite templū hoc: ⁊ in tribus diebus exci
tabo illud. dixerunt ergo iudei. xl. ⁊. vi.
annis edificatū est hoc templum: ⁊ ī tri
bus diebus excitabis illud? Hic inquit
numerus pfectiōi dominici corporis cō
uenit. quia ut dicunt phisici tot diebus
forma humani corporis pficitur. Ho
rum occasione vboꝝ quidaꝫ dicere pre
sūpserūt dominici corpis formā tot die
bus ad modū alioꝝ corpoꝝ perfectaꝫ
⁊ mēbroꝝ liniamētis distinctaꝫ: ⁊ mox
verbū dei sibi vnisse carnē ⁊ animaꝫ. ⁊
hoc modo dicunt illū numerū pfectiōi
dn̄ici corpis conuenire. Sed alia ratio
illius dicti extitit: ex qua sana verbi in
telligentia oritur. Non. n. iō illud dicit
Aug9. quin mox vt caro illa ope spūs
sancti scificata: ⁊ reliqua separata fuit
vbo dei cū anima vniretur: vt pfectus
⁊ verus deus eēt perfectus ⁊ verus hō

Sed quia membroꝝ illius dominici
corporis distinctio in ipso momēto cō
ceptionis ⁊ vnionis dei ⁊ hōis adeo te
nuis erat ⁊ pua vt hūano visui vix pos
set subiici. Diebus autem illis quos me
morat Augustinus perfecta est ⁊ nota
bilis facta. Incarnatum est igitur ver/
bum: vt ait Johēs Damascenus: ⁊ a ꝓ
pria incorporalitate non excessit: ⁊ to/
tum incarnatum est: ⁊ totum incircum
scriptum. minoratur corporaliter ⁊ con
trahitur: ⁊ diuine est incircūscriptum
non coextēsa carne eius cū īcircūscripta
diuinitate. In omnibus igitur ⁊ super
omnia erat: ⁊ ī vtero sancte genitricis
existebat. Sed ī ipsa actu incarnatōis.

Quare in scriptura sacra sepius tri
buatur incarnatio que est opus tri
nitatis spiritui sancto: ⁊ de ipso etiā
conceptus ⁊ natus xp̄us dicat̄.

Cum vero incarnatio verbi si
cut in superioribus tractatuꝫ
est: operatio vere sit patris ⁊
filii ⁊ spiritus sancti: inuestigatione no/
bis dignuꝫ videtur: quare in scriptura
spiritui sancto hoc opus sepius attri/
buatur: ⁊ de ipso xp̄us conceptus me/
moretur ⁊ natus. Non enim ideo ope/
ratio incarnationis spiritui sancto se/
pius attribuitur ꝙ ipse solus eam sine
patre ac filio fecerit: sed quia spiritus
sanctus est charitas ⁊ donum patris ⁊
filii: ⁊ ineffabili dei charitate verbū dei
caro factuꝫ est: ⁊ inestimabili dei dono
filius dei vniuit sibi formam serui. non
igitur frequens denominatio spiritus
sancti ab illo opere patrem vel filium
secludit: sed potius vno nominato tres
intelliguntur. sicut sepe fit in aliis operi
bus. vnde Augustinus super hoc mo/
uens questionem in hunc modum ean
dem determinat in encħ. ita inquiens.

Propositio questionis.

Cum illam creaturam quam
virgo concepit ⁊ peperit: quā
uis ad solam personam filii
pertinentem tota trinitas fecerit: neqꝫ
enim separabilia sunt opera trinitatis
cur in ea facienda spiritus sanctus sol⁹
nominatus est. an etiam quando vnus
triuꝫ in aliquo opere nomiatur vniuer
sa operari trinitas intelligitur. Ita vē
est ⁊ exemplis doceri potest. audistis ꝓ
positam questionem eiusdemqꝫ solutio
nem vel expositioneꝫ.

Quo sensu xp̄us dicatur conceptus
⁊ natus de spiritu sancto.

Sed in hoc diutius immoran
duꝫ. Illud enim mouet quō
xp̄us est dictus natus de spiri
tu sancto: cum filius nullo modo sit spi
ritus sancti: nūquid dicturi sumus pa/
trem hominis xp̄i esse spiritum sanctū
vt deus pater verbū genuerit: spiritus
sanctus hoīeꝫ. ex qua vtraqꝫ substantia
xp̄s vnus esset: ⁊ dei patris fili⁹ s̄m ver
buꝫ: ⁊ spiritus sanctus filius s̄m homi
nem: eo ꝙ eum spiritus sanctus tanq̄
pater eius de matre virgine genuisset.
Quis hoc dicere audebit cum hoc ita
sit absurdum: vt nulle fidelium aures
id valeant sustinere. proinde cum confi
teamur xp̄m natuꝫ de spiritu sancto ex
maria virgine: quomodo non sit filius
spiritus sancti: ⁊ sit filius virgīs: cum
⁊ d̄ illo ⁊ de illa sit natus. explicare dif
ficile est. proculdubio non sic de illo: vt
de p̄re: sic aūt de illa vt de matre natus
est. nō est aūt concedenduꝫ quicquid de
aliqua re nascit̄ cōtinuo eiusdē rei filiū
nūcupandū. vt. n. omittaꝫ aliter de hoīe
nasci filiū: aliter capillū: aliter pediculū

vł lūbricū: quoꝝ nihil ē vili⁹. vt ergo h⁹
omittaꝫ: qm̄ tante rei deformiter ꝯpa/
rantur. Certe q nascūtur ex aqua ⁊ spi
ritu scō: nō aque filios eos recte dixerit
qsp̄iaꝫ: sed dicūtur filii dei patris ⁊ ma
tris ecclesie. Sic ergo de spiritu sancto
natus est xp̄us: nec tn̄ filius est spūs sci
sicut ecōuerso nō oēs q dicūť alicuius fi
lii ꝯseq̄ns ē vt de illo etiam nati eē dicā
tur. vt illi qui adoptātur dicūtur etiā fi
lii iehēne: nō ex illa nati: sed etiā in illam
ꝑparati. cū itaqꝫ de aliquo nascitur ali/
qd: ⁊ nō ita vt sit filius: nec rursus oīs
q diciť filius de illo sit natus cuius dr̄
filius: ꝑfcō modus iste quo natus ē xp̄s
de maria virgīe sicut filius: ⁊ de spiritu
scō nō sicut fili⁹: isinuat nob̄ gr̄aꝫ dei q̄
hō nullis ꝑcedētibus meritis in ip̄o ex
ordio nature sue quo eē cepit verbo dei
copulareť i tantā ꝑsone vnitatē: vt idē
esset filius dei qui filius hoīs: ⁊ filius ho
minis qui filius dei. ⁊ sicut i nature hūa
ne susceptōe fieret quodāmō ip̄a gr̄a il
li hoī nāliter qua nullū possit admittere
peccatū. q̄ gr̄a ideo p spm̄ sanctū est si/
gnificata: qa ip̄e ꝓp̄e sic est deus: vt sit
⁊ dei donū. p hoc ergo ꝙ de spū scō esse
natiuitas xp̄i dr̄: quid aliud ꝙ̄ ip̄a gr̄a
demōstrať q̄ hō mirabili ⁊ ieffabili mō
v̄bo dei ē adiūct⁹ atqꝫ ꝯcreat⁹: ⁊ diuīa
gr̄a corpalr̄ repletus.

Alia rō q̄re dicatur nat⁹ de spū scō.

Potest etiā dici xp̄s ſm̄ hoīeꝫ
iō nat⁹ de spū. s. qa eū fecit. In
ꝗtū. n. hō ē ⁊ ip̄e fcs ē.: vt ait
apl's. Cōcept⁹ g° ⁊ nat⁹ de spū. s. dr̄: nō
ꝙ spūs. s. fuerit v̄gini ꝓ semine. nō. n. de
sub̄a spūs. s. semē part⁹ accepit: sꝫ qa p
gr̄aꝫ dei ⁊ opationē spūs. s. ꝯ carne vir
ginis ē assūptū q̄d v̄bo ē vnitū. ⁊ i euan
gelio ſꝫ hāc itelligētiā legiť ꝯ maria ꝙ
iuenta ē i vtero hn̄s de spū. s. Cuius dc̄i
rōnem Ambrosi⁹. insinuans in 2° libro
de spiritu sancto ait. quod ex aliquo est
aut ex substantia: aut ex potestate ei⁹ ē.
Ex sub̄a sic fili⁹ q a pr̄e: ⁊ spūs. s. q a pa
tre filioqꝫ ꝓcedit. ex potestate aūt sic ex
deo oīa. quō g° i vtero habuit maria ex
spū. s. sic q̄si ex sub̄a. g° spūs. s. i carnē et
ossa cōuersus ē? nō vtiqꝫ. si v̄o q̄si ex opa
tione ⁊ potestate eius v̄go ꝯcepit: qs ne
get spm̄. s. dn̄ice incarnatōis auctorem.

Quare apl's dicat xp̄m factū cū nos
fateamur cū natum.

Sed q̄ri pōt cū nos saluatorem
natū ꝓfiteamur: cur apl's fcm̄
eū dicat ex seie Dauid: ⁊ alio lo
co factū ex muliere: cū aliud sit fieri: ali
ud nasci. Aliqd g° significauit hoc dicto
qa. n. nō hūano semine cōcepta est caro
dn̄i in vtero v̄ginis ⁊ corpus effecta: sꝫ
effectu ⁊ v̄tute spūs. s. ideo apl's diċ fa/
ctū: nō natū. Aliud ē. n. semīe admixto ⁊
sanguis coagulo generare. aliud ē nō p
mixtione: sꝫ v̄tute ꝓcreare. possūt hoīes
generare filios: sed nō facere. ecce quare
dixit apl's fcm̄ ⁊ nō natū: ne eius. s. nati
uitas que fuit sine viri semīe nostre silis
putareť: q̄ ꝯficitur ex seminū ꝯmixtōe.
Jō aūt cū factū diceret apl's addidit ex
semīe Dauid. q: etsi nō itercessit semen
hoīs i cōceptōe virgis: tn̄ quia ex ea car
ne xp̄s formatus ē q̄ cōstat ex semīe: rc̄e
dicitur: quia factus est.

Si ꝑsōa vł nā ꝑsonā vł nāꝫ assūpsit
⁊ si nāťa dei sit incarnata.

PReterea iq̄ri oꝫ cum ex ꝑmis
sis ꝯstet v̄bū dei ⁊ carnē ⁊ aīaꝫ
sil' assūpsisse i vnitatē ꝑsōe: qd
hoꝝ poti⁹ ꝯcedendū sit. s. ꝙ ꝑsōa ꝑsōaꝫ
vł ꝙ nā nāꝫ: vł ꝑsōa naturā: vel natura
ꝑsonam assumpserit. ⁊ an ita conueniat

dici diuinam naturam esse icarnatam
sicut deus incarnatus ⁊ verbum incar
natū sane dicitur. hec inquisitio siue que
rendi ratio iuxta sacraꝝ auctoritatum
testimonia: partim implicita atqꝫ pple
xa: partiꝫ vero explicita est ⁊ aperta.
Certum est enim ⁊ sine ambiguitate ve
rū ꝙ nō natura personaꝫ: nec persona
personaꝫ: sed persona naturaꝫ assūpsit.
Quod sanctoꝝ subditis comprobatur
testimōiis ⁊ astruitur documentis. Au
gustinus enī ait in libro de fide ad Pe-
trum. Deus vnigenitus dum concipere
tur veritatem carnis accepit ex virgīe
⁊ cum nasceretur integritatem virgini
tatis seruauit in matre. Et paulo post.
deus humanaꝫ naturam in vnitate per
sone suscepit: qui se humilians per mise
ricordiaꝫ incorrupte v̓ginis vteꝝ ex ea
nasciturus impleuit. Formaꝫ ergo serui
id est naturam serui in suam accepit de⁹
ille personam. Item: deus enim verbuꝫ
non accepit personaꝫ hominis: sed natu
ram. Item dei filius vnigenitus vt car
nem hominis animāqꝫ mundaret: susce
ptione carnis animeqꝫ rationalis incar
natus est. his aliisqꝫ pluribus auctorita
tibus euidenter ostenditur non naturā
personam: nec personam personam: sed
personam naturaꝫ accepisse.

De parte questionis pplexa.

E quarto vero questionis ar
ticulo: vtꝝ. s. natura naturaꝫ
assūpserit: scrupulosa etiā iter
doctos questio est. quia in hoc plurimū
dissentire videntur: qui in sacra pagina
auctoritate preclari aliis doctores exti
terunt. nec tm̄ alii ab aliis: verum etiaꝫ
idem a seipsis dissonare videntur: sicut
subiecta capitula docent.

Egitur enim in tolletano con
cilio. viii. traditum sic. Soluꝫ
verbuꝫ caro factum est ⁊ ha
bitauit in nobis. ⁊ cū tota trinitas ope
rata sit formationē suscepti hōis: quo-
niam inseperabilia sunt opera trinitatꝭ
solus tamen filius accepit hominem in
singl'aritatem persone: non in vnitatem
diuine nature. i. id qꝺ proprium est filii
nō qꝺ cōmune est trinitati. Iteꝫ in tolle
tano concilio. xi. vnius substantie credi
mus deum patrem ⁊ filium ⁊ sp̄m scm̄
non tamen dicimus: vt huius trinitatꝭ
vnitatē maria virgo genuerit: sed tm̄
filiū qui solus nostram naturam in vni
tatem persone sue assumpsit. incarnatio
nem quoqꝫ huius filii dei tota trinitas
operata esse credenda est. Solus tamē
filius formaꝫ serui accepit in singulari-
tatē persōe. His īsinuari videtur ꝙ per
sona tm̄ naturam: non natura naturaꝫ
assumpserit. Si enim qꝺ commune est
trinitati non accepit homineꝫ: ergo nō
natura diuina que cōmunis est tribus
persōis. Cui videtur obuiare qꝺ Aug⁹.
ait in libro de fide ad Petꝝ. nec diuini
tas īquit xp̄i aliena est a natura patris
ſꝫ id quod ī pricipio erat verbū. nec hu
manitas eius aliena est a natura matri
ſm id qꝺ verbum caro factum est. Illa
enim natura que semper genita manet
ex patre: nostram naturaꝫ sine peccato
suscepit vt nasceretur ex virgīe. Hac au
ctoritate videtur tradi ꝙ diuina nat̄a
humanam suscepit. vbi vehemēter mo
ueri possumus ꝙ eam genitam eterna
liter ex p̄re d'cit: nisi forte naturā ꝓ p
sona hic accipiat. alioqn si dixerim⁹ nāꝫ

tribus personis cōmunez genitam esse occurrunt nobis ex aduerso que in tractatu ꝺ trinitate discernimꝰ: vbi diximꝰ non naturam naturā: sed ꝑsonam personam genuisse. qa si natura genuisset naturam: cum vna eademqꝫ sit natura trinitatis: eadem res seipam genuisset qꝺ Augustinus fieri posse negat. Sz alibi certum reperimus documētum quo natura naturam assūpsisse monstratur Ait enim Aug. in ꝑmo libro de trinitate. Etiam seipo xp̄us minor factus est formam serui accipiens. Neqꝫ enim sic accepit formā serui vt amitteret formā dei: in qua erat eq̄lis patri: vt ⁊ in forma serui ⁊ in forma dei idem ipse sit vnigenitus filius patri: quia forma dei accepit formaz serui: Si autem forma serui formā serui accepit sine dubio natura naturam accepit. forme enim nomine natura significatur. vt Augustinꝰ euidenter docet in libro de fide ad Petrū. Cum inquit de xp̄o audis quia in forma dei erat: oportet te cognoscē firmissimeqꝫ tenere in illo forme nomine naturalem plenitudinem debere itelligi In forma igitur dei erat: quia in natura dei patris semꝑ erat de quo natus erat Hylarius quoqꝫ in li. xii. de trinitate ait. esse in forma dei nō alia intelligētia est ꝙ in dei manere natura. didicisti nomine forme intelligentiā fieri nature: ⁊ audisti ꝙ forma dei formaz serui suscepit. vnde consequens est ꝙ natura diuina naturam hūanam suscepit. Qꝺ etiā Hieronimus in explanatōne fidei euidenter insinuat inquiēs: passus est filius dei non putatiue: sed vere. ꝯm illud passus est quod pati poterat. i. non ꝯm illā substantiam que assumpsit: sed ꝯm illaz que assumpta est. Ex quo apparet diuinam substantiam assumpsisse humanā. Ex verbis aūt Augustini superius positis adhibita diligentia innui videtur solum verbum carnem factum: ⁊ naturam solum suscepisse humanam: ⁊ diuinam naturā eandem accepisse. Ait. n. trinitas nos sibi reconciliauit per hoc ꝙ solum verbum carnem ipā trinitas fecit: in quo sic veritas incōmutabilis manet diuine humaneqꝫ nature: vt sic vera semper est eius diuinitas quā de patre habet: ita vere semper atqꝫ incōmutabilis eius sit humanitas quā sibi vnitam sūma diuinitas gerit. Ecce ⁊ solum verbū dixit carnem factum ⁊ hūanitatez diuinitati vnitam. Idem quoqꝫ superius dixit seruilem formā a solo filio susceptā quā tota trinitas fecit. iam facile est cognoscere ꝙ diuersa ⁊ multiplicia super questione proposita auctores tradiderint. Ideoqꝫ posteriores ea legentes varias atqꝫ contrarias ex predictis occasionem sumentes promunt sententias.

Quid de hoc tenendū sit.

Nos aūt omnis mendacii ⁊ cōtradictionis notā a sacris paginis secludere cupientes: orthodoxis patribus atqꝫ catholicis doctoribus nulla praue intelligētie suspitōne notatis: consentimus dicentes: ⁊ personaz filii assūpsisse naturā hūanam: et naturam diuinam humane nature in filio vnitam: eamqꝫ sibi vnisse vel assumpsisse. vnde ⁊ vere incarnata dicitur. Qꝰ vero dicitur solus filius formam assumpsisse serui: per hoc nō excluditur diuina natura ab acceptiōe seruilis forme: sed alie due persone pater. s. ⁊ sp̄us sanctus. Item ⁊ illud aliud. s. id qꝺ ē ꝑpriū filii: nō qꝺ cōe ē trinitati hominez

accepit: sic oportet itelligi. i. ꝓpe in ypo-
stasi filii: nō in tribus cōmuniter ꝑsonis
diuina natura hūanam sibi vniuit. Qui
sensus ex verbis Johis Damas. confir-
mat: q totā diuinā naturā in vna yposta
sion icarnatā eē euidēter asserit dicens.
In hūanatione dei vbi aim⁹ oēz ⁊ ꝑfectā
nām deitatis i vna eius ypostasion icar
natā eē. i. vnitā hūane nāe: ⁊ nō ptē pti
Di. n. hūane nāe aim⁹ vnitā eē oēz deitat
nām vl' subaz. Itē eadē ē nā i singla ypo
stasiō. i. ꝑsōaz. ⁊ qñ dicim⁹ nāz vbi icar
natā eē fm beatos ⁊ athanasiū ⁊ cirillū
deitatē dicimus eē vnitā carni: ⁊ vnā na
turā dei verbi icarnatā ↄfitemur. verbū
aūt ⁊ qđ cōe ē sube possidz: ⁊ qđ ꝓpeta
tis ē hñs ypostasios. i. ꝑsone. Ex his ma
nifeste ośdit ꝙ nā diuia icarnata ē. vñ
⁊ eadē vere dicit suscepisse hūanaz nāz.

An diuia nā debeat dici caro fcā.

Ed qrit vtꝝ eadē diuia nata
debeat dici caro facta sic vbū
dr fcz caro. Si. n. idē ē icarna
ri ꝙ ē carnē fieri: videri pōt ita debē di
ci ꝙ sit caro facta sicut dr icarnata. Ad
qđ dicim⁹: qa si illud dictū i sac scripta
repiretur ex eadē itelligētia accipetur q̄
dr icarnata. sed qa illud auctoritas sb
ticuit atqꝫ locutōis modus nimiā videt
facere expssionē si nā diuia dicet caro fa
cta: melius hoc silere puto vl' negare q̄
temere asserere: ne si illud dicat ↄuertibi
litas nāe in naturā significari putet. Ex
p̄missis idubitabiliter cōstat ꝙ verbi ꝑ
sona siue nā hois nām. s. carnē ⁊ animā
assūpsit: sed nō ꝑsonā hois. Si aūt nata
diuia nām hois accepit: qre nō dr facta
hō vel eē hō sic vbū dei. Ad qđ dici pōt
ꝙ dei fili⁹ dr factus hō vl' eē hō: nō solū
ꝙ hoiez assūpsit: sed ꝙ ipm in vnitatē ⁊
singlaritatē sui. i. ꝑsone accepit. Nā aūt
diuia hoiez qdē accepit. i. hois formā si
bi vniuit: sed nō in singlaritatē ⁊ vnitatē
sui. Seruata. n. ꝓpetate ac diuersitate
duaꝝ nāruz ꝑsone singularitas extitit.
Idēqꝫ nō sic dr diuia na esse hō vel facta
hō sicut dei filius. quidam tñ idifferēter
vtrūqꝫ cōcedunt.

Quare nō accepit ꝑsonam hois cuz hoiem acceperit.

Deo vero nō ꝑsonā hois assū
psit: qa caro illa ⁊ anima illa
nō erant vnita in vnā ꝑsonam
quā assūpserit. quia nō ex illis ↄstabat ꝑ
sona qñ illis vnitū ē vbū. Nā sibi iuicem
sūt vnita sil' cū vbo vnita sunt: altera tñ
vnione inuicē vnita sūt illa duo. s. aīa ⁊
caro: alia vnione vbo vnita sūt. qa alia ē
vnio aīe illius ad carnē: ⁊ alia vnio vbi
ad aīaz illā ⁊ carnē. Nō g° accepit vbū
dei ꝑsonā hois: sz nāz. qa nō erat ex car
ne illa ⁊ aīa illa ↄposita ꝑsona vna quaz
verbum accepit: sed accipiēdo vniuit: ⁊
vniendo accepit.

Contra hoc oppositō qua ꝓbare quidā volūt ꝑsonā accepisse ꝑsonā.

Ic a qbusdā opponit ꝙ ꝑsona
assūpserit ꝑsonā. ꝑsōa. n. ē suba
rōalis idiuidue nāe: hoc aūt est
aīa. ergo si aīaz assūpsit ⁊ ꝑsonā. qđ ideo
nō seqtur: qa aīa nō ē ꝑsona qñ alii rei
est vnita ꝑsonaliter: sz qñ ꝑ se ē. absoluta
eni a corpe ꝑsona ē sicut āgl'us. Illa aūt
aīa nūqꝫ fuit quin eēt alii rei ↄiūcta. idēqꝫ
nō ea assūpta ꝑsona assūpta ē. Alii quoqꝫ
nitūtur ꝓbare verbū dei assūpsisse ꝑsōaz
qa assūpsit aliquē hoiem. assūpsit. n. hoi
nē ihm xpm. g° aliquē hoiem. Quod aūt ho
minē ihm xpm assūpserit Augl. i expōe
simboli sub anathate tdit dicēs. Si qs
dixerit atqꝫ crediderit hoiem ihm xpm
a filio dei assūptū nō fuisse: anatha sit. q
etiā in plurib⁹ scripture locis huiusmōi
vtitur locutōnibus. Ille homo a verbo
dei est assumpt⁹. ille homo factus ē xps
Et ꝓpheta de hoie xpo loquens deo ait.

Beatꝰ quē elegisti ⁊ assūpsisti. Ex qbus
ꝯsequi videtur ꝙ aliquis homo assūptꝰ
sit a vbo: ⁊ ita psona assūpta sit a psōa.
Sꝫ qa hoc nephas dicē ē aut sentire: ꝑ
misse locutōes eisqꝫ siles ſm hāc itelligē
tiā sane accipi debēt: vt hō xp̄us siue hō
ille siue qdā hō dicat̄ assūptꝰ a vbo siue
vnitus vbo. nō qa hois psōa sit assūpta
vel vnita verbo: sed qa aīa illa ⁊ caro il
la assūpta sūt ⁊ vnita verbo: i qbus sub
sistit dei ⁊ hois psona: vt ad hois naturā
nō ad psonā respicias: cū assūptū vl' vni
tū vl' quendā vl' aliquē in huiusmodi lo
cutōibus scriptura memorat. Quocirca
cū q̄rit̄ sine ꝑposita auctoritate: an aliqs
vel qdā hō sit assūptus a vbo: vel vnitꝰ
vbo sine distinctione itelligētie: nō est hic
reddēda respōsio: qm̄ multiplex ꝑmissa
est q̄stio: sed instantiā q̄rentis ita determi
nato. si de hois psona q̄ris: respōdeo ꝙ
nō. si de hois natura: dico est.

De itelligētia harꝝ locutōnuꝫ. s. deꝰ fa
ctus est hō. deus est homo: an his lo
locutōibus dicat̄ deus factꝰ eē aliqd
vl' eē aliqd: vl' nō.

Ex ꝑmissis aūt emergit questio
plrimuꝫ cōtinēs vtilitatis: sed
nimiū difficultatis atqꝫ ꝑplexi
tatis. Cū. n. constet ex ꝑdictis ⁊ aliis plu
ribus testimōiis: oēsqꝫ catholici vnanimi
ter fateant̄ deū eē factum hoiem: ⁊ ih̄m
xp̄m deū verꝝ esse ⁊ verꝝ hoiēꝫ: queritur
an his locutōibus deus factus ē: hō filiꝰ
dei factus ē filius hois: deus ē hō: ⁊ hō ē
deus: dicat̄ deus factus eē aliqd: vel esse
aliquid: vl' aliqd dicat̄ esse deus. ⁊ an ita
cōueniat dici hō factꝰ ē deus: ⁊ filiꝰ hois
factus ē filius dei: sic ecōuerso dr̄. ⁊ si ex
his locutōibus nō dicitur deus factus eē
aliquid vel esse aliquid: que sit intelligē-
tia harꝝ locutionum ⁊ silium! In huius
ꝓfūditatis reseratōe ⁊ scrupulose q̄ōnis

expōe plurimū differ̄ īueniūt sapiētes.

Quorundā sententiam refert.

Lii. n. dicūt in ipā vbi incarnatōe
hoīeꝫ quēdā ex aīa rōali ⁊ hūana
carne cōstitutū: ex qbus duobꝰ oīs vus
hō constituit̄. ⁊ ille hō cepit eē deus. non
qdē natura dei: sed psona vbi. ⁊ deus ce
pit eē hō ille. Cōcedūt etiā hoīem illum
assūptū a vbo ⁊ vnitū vbo: ⁊ tn̄ eē vbuꝫ
Et ea rōe ↄ̄dūt dictū eē deū factū hoīeꝫ
vl' eē hoīeꝫ. quia deꝰ factus est. i. cepit eē
quedam suba ex aīa rōali ⁊ hūana car
ne subsistēs. ⁊ illa suba facta ē. i. cepit eē
deus. nō tn̄ de migratōe nature in nat̄aꝫ
sed vtriusqꝫ nature ſuata ꝓpetate factū
est vt deus eēt illa suba: ⁊ illa suba esset
deꝰ. vnde vē dicit̄ deus factus ē hō: ⁊ hō
factus est deus: ⁊ deus esse hō: ⁊ hō deꝰ.
⁊ filius dei filius hois: ⁊ ecōuerso. Cūqꝫ
dicant illū hoīem ex aīa rōali ⁊ hūana
carne subsistere: nō tn̄ fatent̄ ex duabus
nat̄is eē cōpositū diuia. s. ⁊ hūana. nec il
lius partes esse duas nat̄as: sꝫ aīaꝫ tm̄
⁊ carnem.

Auctoritates pōit qbus suā muniūt
sententiam.

Ti ne de suo sensu tm̄ loq putēt̄
hanc sententiā pluribus muni
unt testimōiis. Ait. n. Augꝰ. in
li. iii. de tri. Cū legit̄ verbū caro factū ē
i vbo intelligo dei filiū verꝝ: i carne agno
sco vm̄ filiū hois: ⁊ vtrūqꝫ sil' vnā psōaꝫ
deū ⁊ hoīeꝫ iēffabilis gr̄e largitate iun
ctū. Idē i ench. xp̄s ih̄s deꝰ de deo ē. hō
aūt natꝰ ē de spū scō ex maria vgīe. vtrqꝫ
suba diuia. s. ⁊ hūana filius ē vnicus dei
pr̄is oīpotētis. ꝯ quo ꝓcedit spūs sanctꝰ
vtrūqꝫ vnus: sꝫ aliud ꝓpter vbū: ⁊ aliud
ꝓpter hoīeꝫ. nec duo filii deus ⁊ hō: sed
vnus dei filius. deꝰ sine initio: hō a certo
initio. Itē in eodē. qd nā hūana in xp̄o
hoīe meruit vt in vnitatē psone vnici filii

dei singl'ariter assūpta eēt.q̄ bona volun
tas.que bona opa p̄cesserunt q̄bus me/
reret iste hō fieri vna psona cū deo.nūq̄d
antea fuit hō.ꝛ hoc ei singl'are beneficiū
p̄stitū est:vt singl'ariter ꝓmereret deuz.
Nēpe ex quo hō esse cepit nō aliud cepit
eē hō ꝙ̄ dei filius:ꝛ hic vnic⁹.ꝛ ꝓpterea
dei verbū quod illo suscepta caro facta
ē vtiq̄ʒ deus:vt quēadmodū vna psona
est quilibet hō aia.s.rōalis ꝛ caro:ita sit
xp̄us vna psona v̄bū ꝛ hō.Idē sup Io/
hannē. Agnoscamus gemiaʒ subaʒ xp̄i
diuiaʒ.s.q̄ equalis est patri:ꝛ humanaʒ
qua mior est patre.vtrūq̄ʒ aūt siml' non
duo:sed vnus ē xp̄us:ne sit q̄ternitas nō
trinitas deus.ac ꝑ hoc xp̄us est deus aia
rōnalis ꝛ caro.Idē quoq̄ʒ in li.de p̄desti
natōe scōꝝ. Ille hō vt a v̄bo p̄ri coeter
no in vnitate psone assūptus fili⁹ dei vni
genitus eēt:vn̄ hoc meruit ꝙ eius bonū
p̄cessit.vt ad hanc ieffabilem excellentiā
peruēiret faciēte ac suscipiēte deo verbo
ipe hō ex quo esse cepit filius dei vnicus
eē cepit.Itē hō q̄cūq̄ʒ ita gratia fit xp̄ia
nus sicut gratia hō ille ab initio factus ē
xp̄us.Idē in li.xiii.de tri.gratia dei nob
i hoi xp̄o ꝯmēdatur:quia nec ipe vt tā
ta vnitate deo v̄o cōiunctus vna cū illo
psona filius dei fieret:vll' est p̄cedētibus
meritis assecutus:sed ex quo hō eē cepit
ex illo ē ꝛ deus.vnde dictū est v̄bū caro
factū est.Hylarius quoq̄ʒ in li.de tri.ait
xp̄m nō ambigimus esse deū v̄buz:neq̄ʒ
rursū filiū hoīs ex aia ꝛ corpore cōstitis
se ignoramus.his aliisq̄ʒ auctoritatibus
vtuntur qui hoīez q̄ndā ex aia rōnali et
carne ꝯpositū deū factū dicūt:sed gratia
nō natura.Sola.n.gratia habuit ille hō
nō meritis uel natura ut eēt deus siue fi
lius dei:vt haberet oēʒ sciaʒ ꝛ potestatē
quā habet verbū cū quo est vna psona
nec tm̄ i supiorib⁹ legit ꝙ hō ille sit vna
psona cū verbo:ꝛ sit ipm verbū:sʒ etiā
ꝙ anima rōalis ꝛ caro eadē psona sit:ꝛ
xp̄us sit ꝛ deus.

Alioꝝ sententia.

Unt aūt ꝛ alii qui istis i parte
cōsentiunt:sed dicūt hoīez illū
nō ex aia rōnali ꝛ carne tm̄:sʒ
ex hūana ꝛ diuina natura.i.ex trib⁹ sub
sistētiis diuinitate carne ꝛ aia cōstare.ꝛ
hūc xp̄m fatent.ꝛ vnā psonā tm̄ eē ante
incarnatōeʒ solūmodo simplicē:sʒ i icar
natōe factā cōpositā ex diuitate ꝛ hūa/
nitate.nec est iō alia psona ꝙ̄ ṗus.sʒ p⁹
cū eēt dei tm̄ psona i icarnatōe facta est
etiā hoīs psona.nō ut due eēnt psone:sʒ
ut vna ꝛ eadē esset psona dei ꝛ hoīs.per
sona ergo q̄ ṗus erat simplex ꝛ in vna
tm̄ nā exñs:in duabus ꝛ ex duab⁹ subsi
stit natis.ꝛ psona q̄ tm̄ erat de⁹:facta ē
etiā verus hō:subsistēs nō tm̄ ex aia et
carne:sed etiā ex diuinitate.nec tn̄ psōa
illa debʒ dici psona q̄uis dicat fcā psōa
hoīs.facta ē igitur illa psona vt quibus
dā placet:q̄ddā subsistēs ex aia ꝛ carne
sed nō ē fcā psona vl' suba vl' nā:ꝛ iquā
tū ē illud subsistēs cōposita ē:iq̄ntū aūt
v̄bū est simplex est.

Auctoritates etiā ponit que hanc ꝓ
bant sententiam.

E hoc Aug. in li.sentētiaꝝ ꝓ
speri ait.mōis oībus approba
re ꝯtēdimus sacrificiū ecclesie
duobus constare:duobus cōfici.visibili
elemētoꝝ spē:ꝛ inuisibili dn̄i n̄ri ihu xp̄i
carne ꝛ sanguie:sacramēto ꝛ re sacram̄
ti.i.corpore xp̄i sic xp̄i psōa ꝯstat.ꝛ cōfi
citur ex deo ꝛ hoīe:cum ipe xp̄us v̄us sit
de⁹ ꝛ v̄us hō.q̄a oīs res illaꝝ reꝝ nām
ꝛ v̄itatē i se cōtinet ex q̄b⁹ ꝯficit.de hoc
eodē Io. Damasce.ait.In dn̄o n̄ro ihu
xp̄o duas q̄dē nās cognoscim⁹:vnā aūt
ypostasim ex vtrisq̄ʒ ꝯpositā.Incarnatus

eſt igitur xp̄us ex uirgine aſſumēs ꝓmi
tiā noſtre maſſe:ut ip̄a extiterit ī carne
ypoſtaſis: que dei uerbi ypoſtaſis facta
⁊ ꝯpoſita fuerit:q̄ ꝑus ſimplex erat v̄bi
ypoſtaſis. compoſita v̄o ex duab⁹ ꝑfect
naturis diuinitate ⁊ humanitate.⁊ fe
rat ip̄a diuine dei uerbi filiationis cara
cteriſticum ⁊ determinatiuum ydeoma
ſꝫm ꝙ diuiſa ē a pr̄e ⁊ ſpū ſancto: ⁊ car
nis caracteriſtica ⁊ determīatiua ydio
mata:ſꝫm que differat a matre ⁊ reliq̄s
hoībus. Itē vnā ypoſtaſiꝫ filii dei cōfite
mur in duabus naturis ꝑfecte ſe hn̄tib⁹
deitatis ⁊ hūanitatis:⁊ incarnatā eandē
ypoſtaſiꝫ.⁊ has duas naturas cuſtodiri
⁊ manere ī xp̄o poſt vnionē nō ſeorſum
⁊ ſꝫm ꝑtes ponētes ſinglaꝫ:ſed vnitas in
uicē in vnā ꝯpoſitā ypoſtaſim. Subaleꝫ
eniꝫ īquimus vnionē.ſ.v̄am:⁊ nō ſꝫm fā
taſiaꝫ. Subalē aūt nō duabus naturis
ꝑficiētibus alteꝝ.ſ.vnā ꝯpoſitā naturā.
ſed vnitas īuicē in vnā ypoſtaſiꝫ ꝯpoſitā
filii dei:⁊ manere eandē ſubalem differē
tiaꝫ determīam⁹.Qꝺ creabile mā ſit cre
abile:⁊ ꝙ īcreabile increabl'e ⁊ mortale
mortale:⁊ immortale immortale:et cir
cumſcriptibile circūſcriptibile:⁊ īcircūſcri
ptibile incircūſcriptibile.⁊ hoc q̄dē reful
get miracl'is.de hoc etiā Aug'.ī li.de tri.
ait. Queādmodū ſꝫm deitatē vna ē pr̄is
filiiq̄ꝫ natura:ita etiam iuxta hūanitateꝫ
eadē ē matris ⁊ filii nat͛a.ex vtraq̄ꝫ aūt
ſuba ⁊ diuinitatis ⁊ hūanitat' vn⁹ atq̄ꝫ
idē:eſt deus dei ⁊ hoīs filius ih̄s xp̄us:vt
deus v̄us:ita etiā hō verus. Itē ī li.xiii.
de tri. Sic deo ꝯiūgi potuit hūana nat͛a
vt ex duabus ſubtīs fieret vna ꝑſona:ac
per hoc iam ex tribus deo aīa ⁊ carne.
His aliiſq̄ꝫ pluribus ſe muniūt auctorita
tibus q̄ dicūt ꝑſonā xp̄i eē ꝯpoſitā vl' fa
ctā ſiue ꝯſtanteꝫ ex duobus naturis ſiue
ex tribus ſubſtantiis.

Tercia alioꝝ ſententia.

Unt etiā alii q̄ ī icarnatōe ver
bi nō ſolū ꝑſonā ex naturis cō
poſitā negāt. Ueꝝ etiā hoīem
aliquē ſiue etiā aliquā ſubaꝫ ibi ex aīa ⁊
carne compoſitā vl' factā diffitent͛:ſꝫ ſic
illa duo.ſ.aīaꝫ ⁊ carnē v̄bi ꝑſone vel na
ture vnita eē aiūt: vt nō ex illis duobus
vel ex his tribus aliq̄ ſuba vel ꝑſona fie
ret ſiue ꝯponeret͛:ſed illis duobus velut
indumēto v̄bū dei veſtiret͛:ut mortaliū
ocl'is ꝯgruenter appereret. qui iō dicitur
factus uerus hō:q̄a v̄itatē carnis ⁊ aīe
accepit.que duo etiā in ſingl'aritatē uel
unitatē ſue ꝑſone accepiſſe legit͛.nō quia
illa duo uel aliq̄ res ex illis cōpoſita ſit
una ꝑſona cū uerbo uel ſit uerbū:ſed q̄a
illis duobus accidētibus v̄bo nō ē ꝑſo
naꝝ numerus auctus:ut fieret quaterni
tas ī trinitate. Et q̄a ip̄a perſona uerbi
que ꝑus erat ſine indumēto aſſūptione
indumēti non eſt diuiſa uel mutata: ſed
una eademq̄ꝫ īmutata permanſit.q̄ ſꝫm
habitum deum hominē factū dicunt:ac
cipiendo enim hominēꝫ dictus eſt deus
factus homo.⁊ ꝓpter acceptū hominē
dicitur deus uerus eſſe homo.⁊ propter
aſſumentē deū dicitur hō eſſe deus. Naꝫ
ſi eſſentialiter inquiunt illi deus eſſe homo
uel hō eſſe deus intelligeret͛:tunc ſi deus
hoīeꝫ aſſumpſiſſet in ſexu muliebri:⁊ mu
lier eſſentialiter deus eſſet ⁊ econuerſo.
At potuit deus aſſūpſiſſe hoīem in ſexu
muliebri.potuit igit͛ mulier eſſe deus et
econuerſo.

Auctoritates inducit quibus hec ſen tentia roboratur.

E autem ⁊ iſti de ſuo influere
uidebantur teſtimoniis in me
diū ꝑductis:q̄ꝺ dicūt ꝯfirmāt.

Qualiter exponuntur auctes prime
que huic videntur obuiare sentētie.

Etermiant etiaȝ auctoritates
q̄ ꝑme ꝯueniūt sentētie: ⁊ huic
videt̄ ꝯtradicere: vt cū legit̄ hō
ille assūptus a v̄bo in singlaritate ꝑsone
uel fact⁹ vna ꝑsona cū v̄bo: de nat̄a hūa
na ītelligat̄ q̄ v̄bo vnita ē ī singlaritate
ꝑsone. i. ita ꝙ eadē ꝑsona q̄ ꝑus erat et
simplex erat sine īcremēto numeri. ⁊ im
mutata ꝑmāsit: licȝ ꝯposita. Cōpositōis
v̄o hui⁹ altaȝ dicūt eē rōeȝ ꝙ sit in aliis
hoibus. q2 huius ex tribus alioꝝ ex dua
bus substātiis ē cōpositio. Negāt quoqȝ
hūanaȝ naturā eē ꝑsonam uel dei filium
⁊ sicut vnū eūdēqȝ dicūt eē hoīeȝ ⁊ deuȝ
⁊ filiū hois ⁊ filiū dei: ita vnū ⁊ idē non
aliud ⁊ aliud sicut nec aliū ⁊ aliū.

Quedā pōit q̄ ꝑmiss̄ videt̄ aduersari

Ed his vidētur aduersari que
subditis cōtinētur caplis. Ait
enī Aug⁹. sup Jo. aliud ē v̄bū
dei: aliud hō. sȝ v̄buȝ caro factū ē. i. hō
Non itaqȝ alia v̄bi: alia est hois ꝑsona.
qm̄ vtrūqȝ ē xp̄us ⁊ vna ꝑsona. Idē ad
Felicianū. Aliud dei filius ē: aliud hois fi
lius: sȝ nō ali⁹. Itē dei filius: aliud de pa
tre: aliud d̄ matre. Idē ī li. ꝑ° de trinita
te. Cū fili⁹ sit ⁊ deus ⁊ hō: alia substātia
deus: alia homo.

Qualiter his respōdeant.

Ec aūt ī hūc modū deteminānt
ea cū dr̄. aliud v̄buȝ dei: aliud
hō: siue alia substātia deus: alia
hō: alterius nature significat̄ xp̄us eē in
quantū est hō: ⁊ alterius inquantū deus
⁊ aliud natura q̄ est hō: ⁊ aliud natura
q̄ ē deus. Ut. n. ait Jo. Damasce⁹. Incō
uerse ⁊ inalterabiliter unite sūt ad īuicē
nat̄e. neqȝ diuia distāte a ꝑꝑa siplicitate
neqȝ hūana: aut cōuersa in deitatis natu
rā: aut ī nō existētiā diuisa. neqȝ ex dua
bus vna facta cōposita natura. ꝯposita
enī natura neutri eaꝝ ex q̄bus ꝯpōitur
naturis hōusia. i. consubstantialis eē po
test: ex alteris perficiēs alteꝝ. vt corpus
ex q̄ttuor elemētis ꝯpositū: nec ignis no
minat̄: nec terra: nec aer: nec aq̄: nec ho
rū alicui hōusiō dicit̄. Si igitur ſm he
reticos xp̄us vni⁹ ꝯposite nat̄e post vni
onē extitit ex simplici natura ꝯuersus ē
in cōpoāsit. et neqȝ patri simplicis nat̄e
exn̄ti: neqȝ matri est hōusios: neqȝ deus
neqȝ hō denoīabitur: sȝ xp̄us solū. ⁊ erit
hoc nomē. s. xp̄us nō persone ip̄ius nom̄
sȝ vnius ſm ip̄os ꝯposite nature. Nos
aūt xp̄m nō vni⁹ ꝯposite nature dogma
tizam⁹: ⁊ h° nomē. s. xp̄us nom̄ ꝑsone di
cimus. nō monotropos. i. vno mō dictū
sed duaꝝ naturaꝝ esse significatiuuȝ. s.
deitatis ⁊ humanitatis. ex deitate aūt ⁊
hūanitate deū perfectū ⁊ hoīeȝ perfectū
eundē ⁊ eē ⁊ dici ex duabus: ⁊ in duab⁹
naturis cōfitemur. Si ergo dicit̄ aliud
esse filius dei: aliud filius hois q̄a alteri⁹
ē subē vl̄ nature īquantū ē filius dei: al
terius inquantū ē filius hois. non ꝙ ip̄e
filius dei ⁊ hois sit illa duo diuersa. i.
due diuerse nature.

Auctoritate ꝯfirmat determinatōeȝ

Perte. n. Hylari⁹ in. ix. li. de tri
nitate ait. Cuȝ nō aliud sit fili⁹
hois: neqȝ alid̄ filius dei: verbū
enī caro factū ē: ⁊ cū ille q̄ fili⁹ dei ē ip̄e
⁊ hois sit filius: requiro quis in hoc filio
hois sit glorificat⁹: euidēter dic̄ n̄ aliud
eē filiū dei: ⁊ aliud filiū hois. ex quo p̄/
missa roborat̄ ⁊ approbat̄ determiatō.

Alia etiā v̄ba auctoritatū ānotat
ut determinet.

Uod etiam dictuȝ ē utrūqȝ est
xp̄us ⁊ una ꝑsona: mouet̄ pōt
lectoreȝ: sicut ⁊ illud qđ Aug⁹
dicit in libro ꝑmo de trini. Quia forma

dei formam serui accepit: vtrumqꝫ deus vtrūqꝫ homo. sed vtrūqꝫ deus propter accipientē deum. ⁊ vtrūqꝫ homo ꝑpter acceptuꝫ hoiem. ⁊ illud qđ ait idē in li. de bono perseuerantie: qui fidel' est in eo vaꝫ hūanaꝫ naturā credit suscipiēte deo vbo ita sublimatā: vt qui suscepit: ⁊ qđ suscepit vna esset in trinitate psona: assūptione illa ineffabil' faciente persone vnius in deo: ⁊ hoie vnitatē. Si aūt qui suscepit ⁊ quod suscepit vna ē psona: ergo natura hūana cum vbo vna est psona. Sed hec oīa ex tali sensu dicta fore tradunt: vt vtrūqꝫ dicatur eē xp̄us ⁊ vna psona. quia in vtroqꝫ vnus xp̄s vna persona subsistit. Ita etiam susceptū cum suscipiente vna persona dicitur: qa susceptum suscipiēti est sociatū in vnitate psone id est ita ꝙ vnitas psone pmansit: nō ita vt caro ⁊ aīa sint deus: quia vt ait Hyeronimus: verbū est deus: nō caro assumpta. ⁊ Ambrosi⁹ in li. 3. de spū sancto ait aliud' ē qđ assūpsit: ⁊ aliud qđ assūptū ē

Hic quādam ponit auctoritatē que multū videtur huic sententie obuiare.

Est aūt ⁊ aliud qđ huic sententie plurimū videtur obuiare Ait. n. Augꝰ. in li. contra maximinū: xp̄us vna persona est gemine substātie: quia ⁊ deus ⁊ hō est. nec tm̄ homo vel deus pars hui⁹ psone dici pōt. Alioquin filius dei deus anteꝙ susciperet formaꝫ serui nō erat totus: ⁊ creuit cū hō diuinitati eius accessit. Ecce eum dicit non esse partē illius psone. vnde videtur illa psona nō constare ex deo ⁊ hoie. Ad qđ etiam illi dicūt illā psonā nō ita constare ex deo ⁊ hoie quasi totū ex partibus. Ita. n. partes alicuius totius cōueniūt: vt ex illis qđ nō erat ꝯstituatur. nō aūt sic diuīa ⁊ hūana natura in xp̄o vniuntur. Inexplicabilis. n. est istius vnionis que nō est partiū rō. Quidā tm̄ nomine dei ibi personā significari putant. quia đ tribus agebant personis: quaꝝ nullam trinitatis eē partē dicebant: sicut pars istius persone nō est deus. qđ si de persōa intelligitur: manifestū est. quia psona nō est pars persone. Posita est diligēter sententia secūda: ⁊ eius explanatio: cui ī nullo vel in modico obuiant auctoritates ī tercia sententia inducte: q̄ iā ꝯsiderāda ē

In tercia sentētia que sit premissaꝝ ꝑpositionū intelligentia.

In hac igitur sententia sic dicitur deus factus hō: quia hoieꝫ accepit. ⁊ sic dr̄ eē hō: quia hominē habꝫ: vel quia est habēs hominē. ⁊ hō factus est deus: quia assūptus est a deo. ⁊ homo eē deus: quia habens hoiem est deus. Cū ergo dicitur de⁹ hō est: vel habitus predicat̄ vel psona: sꝫ hūanata. ⁊ ꝙ psona hūanata p̄dicetur: Cassiodorus ōndere videtur dicēs: fact⁹ est vt ita dixerim hūanatus deus: q etiā in assūptione carnis deus esse nō destitit qđ tm̄ varie accipi pōt: vt dicatur de⁹ factus hūanatus: vel xp̄us factus est deus hūanatus. vtrūqꝫ. n. sane dici pōt. Cum ergo dicit̄ factus est deus hō: multiplex s̄m istos fit intelligentia: vt hūanaꝫ naturā accepisse: vel hūanatū verbū eē incepisse ītelligatur. nec tm̄ si incepit eē hūanatuꝫ vbuꝫ: iō seqtur ꝙ inceperit eē verbū. nec si deus factus est hūanatum verbum: sequitur ꝙ factus sit verbuꝫ. sicut đ aliquo dicitur: hodie iste cepit eē bon⁹ hō: vl' fact⁹ ē bon⁹ hō: nec tamen hodie cepit esse homo vl' factus est homo.

Quo sensu s̄ꝫ istos dicatur xp̄us predestinatus.

Secundū istos dicitur xp̄s s̄m ꝙ homo p̄destinatus eē filius dei. quia ē p̄destinatū a deo ab

ecterno:⁊ ĩ tempore collatũ ei per gra/
tiam: vt ipe ens homo sit filius dei.hoc
enim non semp habuit:sed in tẽpore per
gratiã accepit.qđ videt̃ Aug. notasse ĩ
libro ad prosperꝝ ⁊ hylarez dicens.pre
destinatus est iesus:vt qui futurus erat
ꝟm carnẽ filius Dauid eẽt in v̾tute filiꝰ
dei.hi etiã cũ dicitur xp̃s minor patre ꝟz
ꝙ homo:ꝟm habitũ hoc intelligũt dictũ
id est inquantũ hz hoiez sibi vnitũ.vnde
Aug.in li.i. de tri.deus filius deo patri
natura est eq̃lis:habitu minor.In forma
enim serui minor est patre.In forma dei
equalis est patri.⁊ quia ꝟm habitũ acci
pienda est incarnatõis rõ:ideo deũ hũa
natũ:nõ hoiez deificatũ dici tradũt. vñ
Iohs Damas. nõ hoiez deificatum dici
mus:sed deũ hoiez factũ.

Qꝫ nõ debet dici homo dñicus.

T licet dicat̃ hõ deus:nõ tamẽ
cõgrue dicit̃ hõ dñicus.vñ Au
gustinꝰ i libro retractatõuz:nõ
video vtꝝ recte dicat̃ hõ dñicus qui est
mediator dei ⁊ hominũ xp̃s ih̃s:cum sit
vtiq̧ dñs. ⁊ hoc quidẽ nõ dicerẽ apud
quosdam legiꝰ tractatores catholicos
sed vbicũq̧ hoc dixi dixisse me nollẽ. po
stea qppe vidi nõ eẽ dicendũ:quãuis nõ
nulla possit rõe defendi ꝟm istos.⁊ dicit̃
ꝑsona filii in duabus ⁊ ex duabus existẽ
naturis ꝟm adherẽtiã ⁊ ĩherentiã.altera
enim adheret ei:altera inest.

Qꝫ p̃dicta non sufficiũt ad cognoscẽ
dam hanc questionẽ.

Atis diligẽter iuxta diuersoꝝ
sentẽtias suppositã absq̧ asser
tione ⁊ preiudicio tractaui qõ
nem.v̾rũtamen nolo in re tanta tãquã
ad ignoscendum difficili putare lectorẽ
istam sibi nostram debere sufficere dis/
putationẽ.sed legat ⁊ alia forte meliꝰ cõ
siderata atq̧ tractata: ⁊ ea que hic mo
uere possunt vigilantiori atq̧ intelligen
tiori si potest mente discutiat:hoc firmi
ter tenens:ꝙ deus hoiez assũpsit. homo
in deũ transiuit.nõ nature versibilitate:
sed dei dignatione:vt nec deus mutaret̃
in hũanaz substantiaz assumendo hoiez
nec homo in diuinã glorificatus in deuz
quia mutatio vel versibilitas nature di
minutionem ⁊ abolitionem sub̃e facit.

An diuina natura debeat dici nata
de virgine.

Ost predicta ĩquiri debet vtꝝ
de natura diuina concedendũ
sit ꝙ de v̾gine sit nata:sicut dr̃
in virgine incarnata. ⁊ videt̃ vtiq̧ non
debere dici nata de virgĩe: cum nõ sit na
ta de patre. que.n.res non est de patre
genita:nõ videtur de matre nata:ne res
aliqua filiationis nomen habeat in hũa
nitate:que illud non teneat in diuinitate
Videtur tamẽ posse probari ꝙ sit nata
de virgine.quia si hoc est deũ nasci de vir
gine.s.hoiem assumere in vtero v̾ginis:
cuz natura diuina supius dicta sit hoiez
assũpsisse:videtur debeȓ dici nata.De hº
Aug.i libro de fide ad Petꝝ sic ait.Na
tura eterna atq̧ diuina nõ posset tempo
raliter concipi ⁊ nasci ex natura hũana
nisi ꝟm susceptionem v̾itatis hũane:verã
temporalr̃ cõceptionẽ ⁊ natiuitatẽ ineffa
bilis diuĩtas in se accepisset. sic est deus
eternus veraciter ꝟm tempus:⁊ cõceptꝰ
⁊ natus de virgine. Ista auctoritate vi
detur insinuari ꝙ natura diuia sit nata
⁊ cõcepta de virgine.sed si diligenter no
tentur verba potius de ꝑsona agi intelli
gitur:que sine dubitatione ⁊ de patre ⁊
de matre nata eẽ dici debet.

De gemina natiuitate xp̃i qui bis
natus est.

Ueri etiam solet vtrum debeat
dici xp̄us bis genitus: vt dicit̄
dei ⁊ hoīs filius. ad qđ dici po
test xp̄m bis natum eē duasq̄ natiuita/
tes habuisse. vnde Aug. in libro ad Pe
trum. pater deus de sua natura genuit fi
liū deū sibi coeq̄lē ⁊ coeternū. Idē quoq̄
vnigēit⁹ de⁹ 2° nat⁹ ē: semel ex p̄re: semel
ex m̄re. Natus ē. n. de p̄re dei verbū. na
tus est de matre v̄bum caro factū. vnus
igitur atq̄ idem dei filius natus ē ante
secula ⁊ natus i seclo. ⁊ vtraq̄ natiuitas
vnius est filii dei diuia. s. ⁊ hūana. de hoc
etiam Iohs ait: duas xp̄i natiuitates ve
neramur: vnā ex patre ante secula que ē
super cām ⁊ rōem ⁊ tempus ⁊ naturam
⁊ vnam que in vltimis tēporibus ꝓpter
nos ⁊ ſm nos ⁊ sup nos. ꝓpter nos: qa
ꝓpter n̄ram salutē. ſm nos: quia natus
est homo ex muliere ⁊ tēpore cōceptōis
scz nouē mensium. super nos: qa nō ex
semine: sed ex spū scō: ⁊ sancta v̄gine sup̄
legē ꝯceptōis. Ex his māifeste appz xp̄i
duas eē natiuitates: eūdēq̄ bis natū fōe

De adoratione hūanitatis xp̄i: an ea
dē sit adoratio hūanitati ⁊ diuinita
ti exhibenda.

Ropterea inuestigari oportet
vtrum caro xp̄i ⁊ anima vna ea
dēq̄ cū verbo debeant adora
tione adorari: illa. s. q̄ latria dicitur. Si
eni anime vel carni xp̄i exhibetur latria
que intelligit̄ seruitus siue cultus soli cre
atori debit⁹: cū aīa xp̄i vel caro cratura
tm̄ sit: creature exhibetur qđ soli crea
tori debet̄. Qđ facięti in ydolatriā depu
tatur. Idq̄ quibusdam videtur non illa
adoratione que latria est carnē xp̄i vel
animā eē adorandā: sed ea que dulia est
cuius duas species vel modos eē dicūt
Est. n. cuiusdam modi dulia que create
cuilibet exhiberi p̄ōt. ⁊ est quedā soli hu
manitati exhibenda: nō alii creature. qr
xp̄i hūanitas super oēm creaturā ē vene
rāda ⁊ diligenda. nō tamen adeo vt cul
tus diuinitati debitus ei exhibeat̄: q cul
tus in dilectione ⁊ sacrificii exhibitione
atq̄ reuerentia consistit: qui latine dicit̄
pietas: grece aūt theosebia. i. dei cultus
vel eusebia. i. bonus cultus. Aliis aūt pla
cet xp̄i hūanitatē vna adoratione cū ver
bo eē adorandam. nō propter se: sed ꝓp̄t
illum cuius est scabellū: cui est vnita. nec
ip̄a hūanitas sola vel nuda: sed cū verbo
cui est vnita: nec propter se: sz ꝓpter illū
est adoranda. nec qui hoc facit ydolatrie
reus iudicari p̄ōt. quia nec soli creature
nec ꝓpter ip̄am: sed cratori cū hūanitate
et in hūanitate sua seruit. De hoc Io.
Damascenus ita ait. due sūt nature xp̄i
rōne ⁊ mō differentes: vnite v̄o ſm ypo
stasim. vnus igitur xp̄us est deus perfe/
ctus ⁊ hō p̄fectus: quē adoramus cū pa
tre ⁊ spiritu sancto vna adoratione cum
incōtaminata eius carne: nō inadorabi
lem carnē dicētes. adoratur. n. ī vna ver
bi vpostasi: que ypostasis generata ē: nō
creature veneratione p̄bentes. Non. n.
vt nudā carnem adoramus: sed vt vnitā
deitati ī vnam ypostasim dei verbi dua
bus reductis naturis. timeo carbonem
tāgere ꝓpter ligno copulatū ignem. ado
ro xp̄i dei mei sil' vtrāq̄ naturam ꝓpter
carni vnitam diuinitatem. nō. n. quartā
appono p̄sonā in trinitate: sed vnam per
sonā confiteor verbi ⁊ carnis eius. His
verbis insinuari videtur xp̄i hūanitatē
vna adoratione cū v̄bo eē adorandam
De hoc etiā Aug. ex sermone dn̄i. vbi
dicit. Non turbetur cor vestrum: ita dicit⁹ ⁊
dicūt heretici filiū nō natura eē deū: sed
creatum. quibus respondendū est: quia

si filius non est deus natura: sed creatura nec colendus est oino: nec vt deus adorādus: dicente aplo: coluerūt ꝛ seruierunt potius creature ꝙ creatori. sed illi adhuc replicabunt ꝛ dicent. Quid est ꝙ carnē eius quam creaturā eē nō negas: simul cū diuinitate adoras: ꝛ ei nō minus ꝙ diuinitati deseruis. Ego dñicā carnē imo perfectā in xpo hūanitatē: idō adoro ꝙ a diuinitate suscepta ꝛ deitati vnita est: vt nō aliū ꝛ aliū: sed vnū eundemqꝫ deum ꝛ hoiez dei filiū eē confitear. deniqꝫ si hominē separaueris a deo: illi nūquā credo nec seruio. velut si quis purpurā vel diadema regale iacēs iueniat: nūquid ea conabitur adorare? cum vero ea rex fuerit indutus: piculū mortis incurrit: si ea cū rege adorare quis ɔtēpserit. Ita etiā in xpo dño hūanitatē non solā vel nudā sed diuinitati vnitam. s. filiū vnū deum verū ꝛ hoiem verū si quis adorare contēpserit eternaliter morietur. Itē sup psalmū nonagesimūoctauū: vbi dicit: adorate scabellū pedū eius qm sanctū est: sciendū est qꝛ in xpo terra est. i. caro que sine ipietate adorat. Suscepit. n. de terra terrā: quia caro de terra est ꝛ de carne marie carnē accepit. hec sine impietate a verbo dei assūpta adoratur a nobis. qꝛ carnē eius nemo mādicat nisi prius adoret. sed qui adorat non terram intuetur sed poti9 illū cui9 scabellū est ppter quē adorat. His auctoritatibus pmisse inuestigationis absolutio explicatur.

An xpus fm ꝙ hō sit persona vl aliquid.

Olet etiā qri a quibusdā vtrū xpus fm ꝙ homo sit persona vel etiā sit aliqd. ex vtraqꝫ pte questionis argumēta cōcurrunt. Q. n. psona sit his edisserūt rationibus. si fm ꝙ homo aliquid est: vel persōa vel suba vel aliud est: sed aliud nō: ergo vel psōa vel suba. sed si suba est: vel rōnalis vl irrōnalis. sed non est irrōnalis suba: ergo rōnalis. Si vo fm ꝙ homo est rōnalis suba est: ergo psona. qa hec est diffinitio psone: suba rōnalis idiuidue nature. Si gͦ fm ꝙ hō est aliqd: ꝛ fm ꝙ hō psōa ē sed ecōuerso. si fm ꝙ hō est persona: vl tercia in trinitate psona: vel alia. sed alia non: igitur tercia in trinitate psona. At si fm ꝙ hō psona est tercia in trinitate: gͦ deus. Propter hec incōueniētia ꝛ alia quidā dicūt xpm fm hoiez nō eē psonā nec aliquid: nisi forte scdm sit expressiuū vnitatis persone. fm eni multiplicē habz rōnez. Aliqñ. n. exp̄mit conditionez vel ppetatem nature diuine vel hūane. aliquādo vnitatez psone. aliqñ notat habituz. aliquādo cāz. cuius rōnez distictōis diligenter lector animaduertat atqꝫ in sinu memorie recōdat: ne eius ɔfundatur sensus: cum de xpo sermo occurrerit.

Et si xps fm ꝙ hō dicat eē suba rōalis: nō inde tñ seqtur ꝙ psona sit fm ꝙ homo.

Llud tñ nō seqtur qđ in argumentatione supiori inductū est ꝙ si xpus fz ꝙ homo est suba rōnalis: ergo psona. Nam ꝛ mō anima xpi est substantia rōalis: nō tñ persona quia nō est p se sonans: imo alii rei coniūcta. Illa tñ persone descriptio non est data pro tribus illis psonis.

Alia probatio ꝙ xpus sit persona.

Ed adhuc aliter nitūtur probare xpm fm hoiem eē personā quia xps fm ꝙ hō predestinatus est ut sit filius dei. Sed illud est qđ vt sit predestinatus est. ergo si pdestiat9 est xps fm ꝙ homo: vt sit filius dei: ꝛ fz

q̄ hō ē fili⁹ dei. Ad qđ dici pōt xp̄m esse id qđ vt sit p̄destiat⁹ ē. Est. n. p̄destiatus vt fili⁹ dei sit. ⁊ ip̄e ē v̄e fili⁹ dei. s3 ſm homine predestinatus est vt sit filius dei. q2 p gratiā hoc habet ſm hoīem. nec tamē ſm hoie3 est filius dei: nisi forte s3 vnitatis persone sit expressiuū. vt sit sensus ipse qui homo est: est filius dei. vt aūt ipse ens hō sit filius dei p gratiā habet: sed si causa notetur falsū est. Nō. n. quo homo est eo dei filius est.

An xp̄us sit adoptiuus filius ſm q̄ homo vel aliquo modo.

I vero queritur an xp̄us sit adoptiuus filius s3 q̄ hō: an alio modo. respondemus xp̄m non eē adoptiuū filiū aliquo mō. sed tm̄ naturalē. quia natura filius est: nō adoptionis grā. non aūt sic filius dicitur natura vt dicitur deus natura. non. n. eo filius est quo deus. quia proprietate natiuitatis filius est: natura diuinitatis deus est. ⁊ tm̄ dicitur natura vel nature filius. quia naturaliter est filius eādē. s. habens naturā quam ille qui genuit. Adoptiuus autem filius nō est: quia nō pri⁹ fuit: ⁊ postmodū adoptatus ē i filiū: sicut nos dicimur adoptiui filii. quia cū nati fuerimus ire filii per gratiā facti sumus filii dei. xp̄us vero nūq̄ fuit non filius: ⁊ ideo non est adoptiuus filius.

Alia descriptio q̄ xp̄us sit adoptiu⁹ filius.

Ed ad hoc opponitur sic: xp̄s filius hoīs ē. i. virginis: aut gratia: aut natura: vel vtroq3 mō. Si vero natura: aut diuia aut humana. S3 diuina non: ergo aut hūana natura aut nō natura est filius hoīs. si nō natā ergo grā tm̄. ⁊ si naturā hūana: nō ideo minus per gratiā. Si ergo gratia filius v̄ginis est adoptiuus filius esse videtur vt idem sit natural' filius patris ⁊ adoptiuus filius virginis. Ad qđ dici pōt xp̄m filiū virginis eē ⁊ natā vel naturaliter ⁊ gratia. nec tamen adoptiuus fili⁹ virginis est. quia nō p adoptionē: sed p vnionē filius virginis esse dicitur. filius enim v̄ginis dicitur eo q̄ in virgine accepit hominē in vnitate3 persone. ⁊ hoc fuit gratie: non nature. vnde Augustin⁹ super Johem. Q᷑ vnigenitus est equal' patri nō est gratie: sed nature. Q᷑ autē in vnitatē persone vnigeniti assūptus ē homo: gratie est: non nature. xp̄us ergo nec dei nec hominis est adoptiuus filius sed dei naturaliter ⁊ hoīs naturaliter ⁊ gratia filius. Q᷑ vero naturaliter sit hominis filius: Aug⁹. ostēdit in li. de fide ad Petr⁹. ille. s. deus factus est naturaliter hominis filius qui est naturaliter filius vnigenitus patris dei. Q᷑ autem non sit adoptiuus filius: ⁊ tm̄ gratia sit filius ex subditis probatur testimoniis. Hyeronimus super ep̄lam ad ephesios ait. de xp̄o ih̄u scriptū est: quia semper cū p̄re fuit: ⁊ nūq̄ eum vt eēt volūtas paterna precessit. ⁊ ille quidē natura filius ē: nos vero adoptione. ille nūq̄ filius non fuit nos anteq̄ essemus predestinati sumus. ⁊ tūc sp̄m adoptionis accepimus q̄ndo credidim⁹ in filiū dei. Hylarius quoq3 in libro. iii. de tri. ait. dominus dicēs clarifica filiū tuum: nō solo nomine cōtestatus ē se esse filiū: s3 ⁊ p̄prietate. Nos filii dei sumus: s3 nō talis hic filius. hic. n. verus ⁊ p̄prius est filius origine: non adoptōe veritate nō nūcupatione. natiuitate: non creatione. Aug⁹. etiā sup Johe3 ait. nos sum⁹ filii gratia ⁊ nō natura. vnigenit⁹ aūt natura: nō gratia. an hoc etiā i ipso filio ad hoīem referendum est? ita sane Ambrosius quoq3 in li. i. de tri. ait: xp̄s filius est nō per adoptionē: sed p naturā

p adoptionē nos filii dicimur: ille vero p veritatē nature est. Ex his euidenter ostēditur q̄ xpus non sit filius gratia ad optionis. Illa.n.gratia intelligitur cum Aug.eū nō esse filiū gratia asserit.gratia.n.sed nō adoptionis.imo vnionis filius dei est filius hois: & econuerso.

Utrū psona vel natura pdestinata sit.

Einde si queritur vtrū pdestinatō illa qm ꝯmemorat aplus sit de psona: an de natura? sane dici potest & personā filii que sp fuit eē predestinatā fm hoiem assūptū: vt ipa.s. ēs hō esset dei filius. & naturā hūanam esse predestinatā vt verbo patris personaliter vniretur.

Utrū xpus sit creatura siue creatus vel factus.

Olet etiam queri vtrū debeat simpliciter dici atq̄ concedi / xpm esse factū vel creatū? Ad qd dici potest q̄ hoc simplr & absq̄ determinatione min⁹ congruēter dicit̄.etsi quandoq̄ breuitatis causa simplr denūcietur.nūq̄ tn̄ simpliciter debet intelligi ga vt Aug. in pmo libro de tri.ait. Cū de xpo loquimur quid fm quid & ppter quid dicatur prudens & diligens ac pius lector intelligere debet. qui xpm vel dei filiū nō eē factū vel creatū i libro pͦ de tri.ostēdit ita Igens. In pricipio erat vbū & verbū caro factū est: & omnia per ipsū facta sunt.neq̄ dicit oia nisi que fa/cta sunt.i.cōēm creaturā.vnde liquido apparet ipm factū nō esse per quē facta sunt oia. & si factus nō ē creata non est. Si aūt creatura non est eiusdē cū pre sube est.ois.n.substantia que deus non ē creatura est. & que creatura nō est deus est.sed si filius non eiusdē substantie est cū patre: ergo facta suba est. & si facta substātia est: nō oia per ipm facta sunt at oia per ipm facta sunt.facta igit̄ substantia non est: sed vna cū patre infecta substātia est. Itē in codē si vel filiū fecit pater quē nō fecit ipse filius: nō omnia per filiū facta sunt. At oia per filiū fcā sunt. Ipe igitur factus non est vt cū pre faceret oia que facta sunt. Idē in li.84. questionū.dicitur creatura quicqd fecit pater de⁹ per filiū: qui nō potest appellari creatura.quoniā per ipm facta sūt oia. Ambrosius in li.i.de tri.ait.probe/mus inquit creaturā non esse dei filium Audiuimus.n.in euangelio dominū mādasse discipul' predicare euangeliū vniuerse creature.qui vniuersam creaturā dicit nullā excipit: & vbi sunt qui creaturam deū appellant. Nam si creatura esset sibi mandaret euangeliū predicari & subiectus esset vanitati.quia testante aplo: ois creatura vanitati subiecta ē. nō igitur xps creatura est: sed creator g docende creature discipul' mādat officiū

De perfidia & pena arrii.

Rrii hec fuisse perfidia legitur vt xpm creaturam fateretur: ideo effusa sunt arrii viscera atq̄ crepuit medi⁹ prostratus in faciem ea quibus xpm negauerat feda ora pollut⁹. His aliisq̄ pluribus testimoniis instruimur nō debere fateri simpliciter xpm esse factū vel creaturā: sed addita determinatione recte dci pōt: vt si dicat̄ fa/ctus fm carnē vel fm hominē: vt factura hūanitati nō deo attribuat̄. vt enim ait Ambrosius in li.pmo de tri.nō deus factus est: sed deus dei filius natus est. postea vero fm carnem homo factus ex maria est. Misit.n.deus.filiū suū ex muliere factū sub lege factū.filiū ingt suū.s.non vnū de multis cū dicit suum

generatõis eterne ꝓprietatem signauit. Postea factũ ex muliere asseruit: vt fa-ctura nõ diuinitati: sed assũptioni corpo-ris asscriberetur. Factũ igitur ex mulier̃ dicit ꝓpter carnis susceptõez. sub lege ꝓpter obseruantiã legis. generatio genera-tioni nõ p̃iudicat: nec caro diuinitati. de⁹ enim eternus ĩcarnatõis sacramentũ su-scepit. nõ diuidu⁹: sꝫ vn⁹. ⁊ in vtroqꝫ vn⁹ .s. diuitate ⁊ corpore. Nõ. n. alter ex pr̃e alter ex virgĩe: sꝫ idẽ alr̃ ex pr̃e: aliter ex virgine. qui factus est ᵬm nostre suscepti-onem nature: non ᵬm eterne subam vite quẽ legim⁹ p̓mogenitũ ⁊ vnigenitũ. pri-mogenitũ: quia nemo ante ip̃m. vnigeni-tũ: quia nemo post ip̃m. Ex his euidẽter traditur qua intelligentia accipiendum sit cũ dicitur xp̃us factus: vel simpliciter vel cũ additamẽto: vt factura. s. vel crea-tura: nõ ad assumentẽ deũ: sed ad assum-ptũ hoĩem referatur. In deo aũt crea-tura esse non potest: vt ait Ambrosius i primo li. de tri. nũquid dicto factus est xp̃us. nũquid mãdato creatus est xp̃us quõ aũt creatura ĩ deo eẽ potest. Eteniꝫ deus nature simplicis ẽ: nõ cõiuncte atqꝫ ꝯposite: cui nihil accidat: sed solũ qꝺ diui-nũ ẽ in nat̃a sua habeat. etsi ergo xp̃us ᵬm hoĩem dicitur creatura: non tñ xp̃us simpl̃r predicãdus est creatura. nec ex eo ꝙ xp̃us ᵬm hoĩeꝫ dicitur eẽ creatura. po-test qs progredi sic argumentãdo: si ᵬm ꝙ hõ xp̃us est creatura: vel rõnalis vl̓ ir-rationalis: vel que est deus vel nõ: nitẽs ꝑ hoc ꝓbare xp̃m esse aliqꝺ nõ diuinuꝫ quia qꝺ ip̃e est ᵬm hoĩeꝫ ip̃e ẽ. ⁊ iõ si ᵬm hoĩeꝫ est suba aliqua nõ diuĩa: ẽ vtiqꝫ ali-quid nõ diuinũ. sed ex tropicis locutioni-bus nõ est recta argumẽtatõis ꝓcessio. Illa aũt locutio tropica ẽ quã xp̃us dici-tur creatura vel simpl̃r vel cũ adiũctõe

An homo ille sp̲ fuerit vl̓ cepit eẽ.

Ost p̃dicta q̃rit̃ vtrꝫ hõ ille ce-perit eẽ vel sp̲ fuerit sic simpl̃r enũciamus xp̃m vl̓ dei filiũ sp̲ fuisse: nec cepisse. de h° Aug̃. dic̃ ita sup̲ Iohez. habuit aliqñ dei filius qꝺ nondũ habuit idẽ ipse hõ filius: quia nõdum erat hõ. Itẽ in eodẽ prius ꝙ mũdus eẽt nec nos eramus: nec ip̃e mediator dei et hominũ hõ xp̃us ihus. Itẽ sup. p̃s. xp̃s noster etsi forte hõ recens est: tñ est eter-nus deus. alibi v̓o legitur ꝙ puer ille cre-auit stellas: ⁊ xp̃us dicit se esse principiũ ⁊ esse ante abraham. his ergo auctorita-tibus i nullo resultantes dicimus hoĩeꝫ illũ inquantũ hõ ẽ eẽ cepisse: ⁊ inquantũ verbũ est semper fuisse. hic. n. absqꝫ disti-ctõne nõ est referẽda responsio. Nã ipse Aug̃. huiusmõi vtitur distinctione ĩ plu-ribus locis dicens ꝑ xp̃m oĩa esse facta ĩquantũ est v̓bũ. ᵬm id v̓o qꝺ hõ est ip̃m eẽ factũ ⁊ glorificatũ. Si igitur ad per-sonam respicis confidenter dic hoĩeꝫ illũ sp̲ fuisse. si vero ad naturã hoĩs concede eum cepisse.

Si de⁹ aliũ hoĩeꝫ assumere potuerit. vel aliũde ꝙ de genere ade.

Olꝫ etiã queri vtrꝫ aliũ hoĩeꝫ vel aliunde hoĩem ꝙ de genere illius ade deus assumere potue-rit. Ad qꝺ sane dici põt ip̃m ⁊ aliã aĩaꝫ ⁊ aliã carnẽ potuisse assumer̃. qa gr̃a tm̃ assumpta est aĩa illa ⁊ caro a v̓bo dei. vt enim ait Aug̃. in rebus per tp̃s ortis il-la sũma est gratia ꝙ hõ ĩ unitate ꝑsone cõiunctus ẽ deo. potuit igitur deus aliã aĩaꝫ ⁊ aliã carnẽ assumere: ⁊ carnẽ vtiqꝫ aliũde ꝙ de genere ade. vnde Aug̃. in li. iii. de tri. poterat vtiqꝫ deus hoĩem aliũ-de suscipe in quo eẽt mediator dei ⁊ ho-minũ. nõ de genere illius ade q peccato

suō genus obligauit hūanum: sicut ip/
suz quem primo creauit: non de genere
alicuius creauit. poterat ergo vel sic vel
alio quo vellet mō creare vnū hoiez: de
quo vinceretur victor p̄oris. sed melius
iudicauit: ⁊ de ipso quod victuz fuerat
genere assumere hoiem: per quē hois vin
ceret inimicū: ⁊ tñ ex v̉gine cuius conce/
ptū spiritus nō caro: fides nō libido pre
uenit. nec interfuit carnis cōcupiscētia q̄
ceteri concipiūtur qui originale trahūt
peccatū: sed credēdo nō cōcubendo san/
cta est fecundata virginitas. ex his apte
ostenditur ⁊ aliū ⁊ aliūde hominē deuz
assumere potuisse.

Si homo ille potuit peccare vel non
esse deus.

Deo nō imerito q̄rit̄ vtꝝ hō
ille potuerit peccare vel nō eē
deus. si. n. potuit peccare ⁊ po
tuit damnari: potuit non eē de
us. ergo si potuit peccare potuit nō esse
deus. quia esse deū ⁊ posse ⁊ velle inigta
tē sil̄ eē nequeūt. Hic distictiōe opus est
vtꝝ de persona an de natura agat̄. si. n.
de persona agitur: manifestū est quia pec
care nō potuit: nec deus non eē potuit. si
vero de natura discutiendū est vtꝝ agat
de ea vt verbo vnita: an de ea tanq̄ non
vnita verbo: ⁊ tñ enti. i. an de ea ſm q̄ fu
it vnita v̉bo: an de ea ſm q̄ eē potuit: ⁊
nō vnita v̉bo. nō est. n. ambiguū animaz
illam entē vnitaz v̉bo peccare nō posse
⁊ est sine ambiguo verꝝ eandē etsi esset
nō vnita verbo posse peccare.

Quorūdaz oppositio q̄ potuit etiāz
vnitā deo peccare.

Uidā tñ ꝓbare conant̄ eā etiā
vnitā v̉bo posse peccare. quia li
berꝝ arbitriū habet: ⁊ ita pōt
flecti i vtrāq̄ partē. qđ friuolū est cum
⁊ angeli liberꝝ arbitriū habeāt: ⁊ tamē
gratia a deo sunt confirmati vt peccare
nequeant. quātomagis ergo ille hō cui
spūs. s. est datus sine mēsura. Inducunt
quoq̄ auctoritatē ad ꝓbandū idē. scri/
ptum est. n. in libro sapientie: qui potuit
transgredi ⁊ nō ē trāsgressus: facere ma
la ⁊ non fecit. sed hoc accipiendū est ſm
mēbra vel partim de capite: parti de mē
bris. de capite nō est transgressus: ⁊ non
fecit malū. de mēbris potuit transgredi
⁊ facere maluz.

Si deus potuit assumere hominem
in sexu muliebri.

Olet etiaz queri quāuis curio
se a non nullis si deus hūanaz
naturā potuit assumer̄ ſm mu
liebrē sexū? quidaz arbitrant̄ eū potuisse
assumere hominē i feminco sexu: vt assū
psit in virili: sed oportunius atq̄ cōueni
entius factū est vt de femina nasceretur
⁊ virꝝ assumeret: vt ita vtriusq̄ sexus li
beratio ostenderet̄. vnde Aug. in li. xxx
iiii. questionū hois liberatio in vtroq̄ se
xu debuit apparer̄. ergo quia virꝝ opor
tebat suscipere qui sexus honorabilior est
cōsequēs erat vt feminei sexus liberatio
hinc appareret q̄ ille vir de femina natꝰ
ē. Sapiētia ergo dei q̄ dicit̄ vnigenitus
filiꝰ hoie suscepto i vtero: ⁊ de vtero vir
ginis liberationē hois indicauit.

Si xp̄s ſm naturā hois in sapiētia
⁊ gratia ꝓficere potuit vel ꝓfecit.

Reterea sciendū ē xp̄m ſm ho
minē ab ip̄a cōceptōne gr̄e ple
nitudinē recipisse: cui sp̄s. datꝰ
ē nō ad mensurā: ⁊ in quo plenitudo di
uinitatis habitat corporalr̄. Ita v̉o ha
bitat. vt ait Aug. ad dardanū q̄ omni
gratia plenus est: nō ita habitat in scis
vt etiam in corpore nostro inest sensus

singulis mẽbris: sed nõ quantũ in capite. ibi.n. ⁊ visus est ⁊ auditus est ⁊ olfact⁹ ⁊ gustus ⁊ tactus. In ceteris vero solus est tactus. Ita ⁊ i xp̃o habitat oĩs pleni tudo diuinitatis: quia ille est caput in q° est omnis sensus. in sanctis võ quasi sol⁹ tactus est quibus spiritus datus est ad mensurã cum de illius plenitudine acce perunt. acceperũt aũt de illius plenitudi ne nõ ₛm essentiã: sed ₛm siĩitudinez. qa nũquaz illam eandẽ eẽntialiter: sed siĩem acceperũt gratiã. puer ergo ille plenus sapientia ⁊ gratia fuit ob ip̃a cõceptiõe vnde Hiero. recte dicit. nouuz faciet do minus sup terrã. mulier circũdabit virũ quia in vtero virginis perfectus vir ex titit. non solũ ꝓpter animaz ⁊ carnem: sed etiam ꝓpter sapientiaz ⁊ gratiam qua plenus erat.

Auctoritatẽ põit que videt̃ obuiar̃.

Hic aũt sententie videt̃ obuia re qd̃ in euãgelio Luce legitur ih̃s proficiebat sapientia ⁊ eta te ⁊ gratia apud deuz ⁊ hoĩes. si enim ꝓ ficiebat sapientia ⁊ gr̃a: non videtur a conceptione habuisse plenitudĩez gratie sine mẽsura. Ad qd̃ sane dici põt ipsum ₛm hoĩez tm̃ a cõceptione accepisse sapie ⁊ gr̃e plenitudinẽ: vt deus ei plenius con ferre nõ potuerit: ⁊ tamen vere dicitur ꝓfecisse sapiẽtia ⁊ gratia: nõ quidẽ in se sed in aliis: qui de eius sapiẽtia ⁊ gratia ꝓficiebant: dũ eis sapientie ⁊ gratie mu nera ₛm processũ etatis magis ⁊ magis patefaciebat. vnde Gregorius in quadã omelia ait. iuxta hoĩs naturã ꝓficiebat sapientia: nõ ꝙ ipse sapientior ex tẽpore esset. quia p̃ma cõceptionis hora spiritu sapiẽtie plen⁹ ꝑmanebat: sed eandẽ qua plen⁹ erat sapiẽtiã ceteris ex tẽpore pau latim demõstrabat. iuxta hoĩs naturã ꝓ ficiebat etat: e de infantia ad iuuentutẽ. iu xta hoĩs naturã proficiebat gratia. non ip̃e qd̃ nõ habebat ꝑ accessũ tẽporis ac cipiendo: sed pandendo gratie donũ qd̃ habebat apud deũ ⁊ hoĩez. quia quantũ proficiẽte etate patefaciebãt hoĩbus do na gr̃e q̃ sibi inerãt ⁊ sapiẽtie: tantũ eos ad laudem excitabat. ⁊ sic deo patri ad laudẽ ⁊ hoĩbus ad salutem proficie bat. In aliis ergo nõ in se ꝓficiebat sapi entia ⁊ gratia. vnde ĩ euãgelio. puer ille plenus sapiẽtia ⁊ gratia ꝓhibetur. sic g° dicit̃ ꝓfecisse sapiẽtia ⁊ gratia: vt aliqs rector ecclesiasticus dicitur proficere in cura sibi credita dũ ꝑ eius industriã alii proficiunt.

Predictis videt̃ aduersari quod Ambrosius ait.

Ubi tñ scriptũ reꝑitur ꝙ ₛm sensũ hoĩs ꝓfecerit sicut etate hoĩs profecit. Ait.n. Ambrosi⁹ in li. tercio de spũ scõ. sic deus ꝑfectionẽ nature assũpsit hũane suscepit. sensũ hoĩs sed nõ sensu carnis fuit iñatus. sensu ho minis aĩaz dixit eẽ turbatam. sensu hoĩs esuriuit ⁊ rogauit. sensu hoĩs ꝓfecit sicut scriptũ est. ih̃s proficiebat etate ⁊ sapien tia ⁊ gr̃a. quo mõ ꝓficiebat sapiẽtia dei? profectus etatis ⁊ ꝓfectus sapientie: sed hũane est. Iõ etatẽ cõmemorauit vt ₛm hoĩez crederes dictũ. Etas eniz nõ diui nitatꝪ sꝫ corporis ẽ. g° si ꝓficiebat etate hoĩs ꝓficiebat hoĩs sapia. sens⁹ aũt ꝓficit quia sensus ideo sapientia. qs sensus pro ficiebat? si hũanus: ergo ip̃e susceptus est si diuinus: g° mutabilis ꝑ profectũ. qd̃.n. ꝓficit mutat̃ in melius: sed qd̃ diuinũ est nõ mutat̃. qd̃ ergo mutat̃ nõ est diuinũ sensus igit̃ ꝓficiebat hũanus. sensũ ergo suscepit hũanũ. nõ poterat cõfortari vir tus dei: nec crescere deus: nec altitudo

ſapientie dei impleri. que igit̃ iplebatur erat non dei ſed ſapiẽtia noſtra. nã quõ implebatur qui vt oĩa iplere deſcendit. per quẽ aũt ſenſũ dixit yſaias ꝙ patrez puer neſciebat aut matrem. Scriptum eniz eſt ṗuſq̄ ſciat puer matrẽ aut patrẽ accipiet ſpolia ſamarie. ſapiẽtiã. n. dei futura ⁊ occulta ñ fallũt. Xp̄s aũt agnitionis infantia p hũanaz vtiqꝫ iprudentiã qδ adhuc nõ didicit ignorat. ſ; verendũ eſt inquã ne ſi duos ṗncipales ſenſus aut geminã ſapientiã xp̄o tribuim⁹ xp̄m diuidamus. Nũquid cũ ⁊ diuinitatẽ ei⁹ ⁊ carnẽ adoramus xp̄m diuidimus? Nũqd cũ i eo imaginẽ dei crucẽqꝫ veneramur diuidim⁹ eũ? aplus q certe eo dixit qm̃ etſi crucifix⁹ eſt ex ĩfirmitate noſtra viuit: tñ ex virtute dei ip̄e dixit: quia nõ diuiſus ẽ xp̄us. Nũqd etiã cũ dicim⁹ qa animã rõnalez intellectus nr̃i ſuſcepit capacem diuidimus euz. non. n. ipſe deus verbũ pro anima rõali ⁊ intellectus capaci in carne ſua fuit: ſed animã rõnalez ⁊ intellectus capacẽ ⁊ ipam humanaz ⁊ eiuſdez ſubẽ cui⁹ noſtre ſunt aĩe: ⁊ carnez nr̃e ſimilẽ: eiuſdẽqꝫ cuius caro eſt noſtra ſubẽ ſuſcipiens: ꝑfectus etiã homo fuit.

De intelligentia p̄miſſoꝝ verboꝝ.

Ec verba Ambroſii pia diligẽtia inſpicienda ſunt que ex p̃te hoĩs ignorantiã inſtruũt ⁊ illũinãt: ex p̃te errandi fomitẽ male intellecta miniſtrãt. his. n. euidẽter traditur duos in xp̄o eẽ p̃incipales ſenſus ſiue geminã ſapientiã. neqꝫ ideo vnitas ⁊ ſingularitas pſone diuiditur: ſed iuxta duas nãs duas habet ſapiẽtias. vnaz nõ creatam ſed genitã que ipſe eſt: alterã nõ genitaz ſed creatã: ⁊ per gratiã ei collatã. Nam ⁊ yſaias de eo ꝓteſtatur. requieſcet ſup eũ ſpũs ſapiẽtie ⁊ ĩtellectus ⁊c̃. ſpũ ergo ſapientie ⁊ intellectus. i. ſapiẽtia ⁊ intelligentia p ſpiritũ ſanctũ gratis data xp̄s erat ſapiẽs ẜm aĩaz: ẜm deũ vero ſapiẽs erat ſapientia eterna que ip̄e eſt. ⁊ ſicut inquantũ deus eſt bonus eſt in bonitate naturali que ip̄e eſt: ⁊ iuſtus iuſtitia naturali que ip̄e eſt. ita ſapiens eſt ſapĩa naturali que ip̄e eſt. aĩa vero eius ſicut bona eſt. ⁊ iuſta bonitate vel iuſtitia grat̃ data que ip̄e vel ip̄a nõ eſt: ita ſapiens eſt ſapiẽtia gratis data que ipſa nõ eſt. ⁊ licet ĩ xp̄o gemina ſit ſapientia: vna tñ eademqꝫ pſona eſt que inquantũ deus ẽ vel inquantũ diuina nã eſt ſapiẽs ẽ ſapĩa eterna. ſ. ſapiẽtia ĩgenita q̃ ẽ pr̃ ⁊ ſapientia que nõ eſt ĩgenita que cõis eſt tribus pſonis: nõ tñ gemina ſapientia. quia nõ ẽ alia ⁊ alia ſapĩa ſapĩe ĩgẽita que tm̃ filius eſt: ⁊ ſapientia que cõiter pater ẽ et filius ⁊ ſpũs ſanctus. inquantũ vero eadez pſona hõ eſt. i. ẜm hoĩem acceptum vel ĩquantũ ẽ ſubſiſtẽs ex anima ⁊ carne ſapiẽs eſt ſapiẽtia gratuita. Sapiẽs eſt igitur hũano ſenſu ⁊ diuino.

Quomõ intelligendũ ſit illud ſenſus ꝓficiebat hũanus.

Ed ex qua cã illius dicti intelligentia. ſ. ſenſus ꝓficiebat human⁹ aſſumẽda eſt. apte. n. videtur Ambroſi⁹ innuere ꝙ xp̄us ẜm humanũ ſenſũ ꝓfecerit: ⁊ ꝙ ĩfantia eius expers cognitionis fuerit: ⁊ patrẽ ⁊ matrẽ ignorauerit. qδ nec ecclĩa recepit: nec p̄miſſe auctoritates patiũtur ſic intelligi Sz ita ſane poteſt accipi vt quantũ ad uiſũ hoĩuz ⁊ ſui ſenſus oſtẽſionẽ xp̄us ꝓfeciſſe dicat̃. ꝓficiebat ergo hũanus ſenſus in eo ẜm oñſionẽ ⁊ alioꝝ hoĩm opinionẽ. Ita etiã patrẽ ⁊ matrem dicitur ignoraſſe in infantia: qa ita ſe habebat ⁊ gerebat acſi agnitõis eẽt expers.

Si aĩa xp̃i habuerit sapiaꝫ parẽ cuꝫ
deo:⁊ siꝰoĩa scit que deus.

Ic queri opus est cum anima
xp̃i esſꝫ sapiẽs sapiẽtia gratui
ta:vtꝝ habuerit sapientiã eq̃
lem deo:siue oĩm reꝝ sciaꝫ habuerit vel
habeat.i.vtꝝ oĩa sciat que deꝰ scit. Qui
busdã placet ꝙ nec cũ deo patre habeat
scientiã:nec omnia sciat que deus:quia ĩ
nullo creatura equatur creatori.Cũ igit̃
aĩa illa creatura sit in nullo equatur cre
atori.ergo nec in sapiẽtia:nõ ergo habꝫ
cum deo equalem sapiaꝫ:nec scit omnia
que deus.Itẽ si anima illa equaleꝫ habꝫ
cum deo sapientiaꝫ.non ergo deus in oĩ
bono maioreꝫ habet sufficientiã quam
eius creatura.Inducũt etiaꝫ auctorita/
tes ad idem probandũ. Ait ꝓpheta ex
ꝑsona hominis assumpti. mirabilis fcã
est scientia tua ex me:⁊ nõ potero ad eã
quod exponens Cassiodorꝰ ait. veritas
humane conditionis ostenditur:quia hõ
assumptus diuine substãtie nõ potest coe
quari in scientia vel in alio . Apostolus
etiaꝫ ait . Nemo nouit que dei sunt nisi
sp̃s dei q solus scrutatur oĩa etiaꝫ ꝓfun
da dei. His aliisqꝫ pluribꝰ rõibus ⁊ au/
ctoritatibus nitunt̃ qui aĩaꝫ xp̃i asserũt
nec parem cũ deo habere sciam:nec oĩa
scire que deus:quia si omnia scit que deꝰ
scit:gᵒ creare mũdũ scit:etiã creare seip̃aꝫ.

Responsio questionũ diffinitiuaꝫ con
tinens sententiam.

Uibus respondentes dicimus
animã xp̃i ꝑ sapientiaꝫ gratis
datam in verbo dei,cui vnita
est:quod ⁊ perfecte intelligit omnia sci/
re que deus scit:sed nõ omnia posse que
potest deus:nec ita clare ac perspicue oĩa
capit vt deus.⁊ ideo nõ equatur creato
ri suo in scientia: etsi omnia sciat que et
ipse.nec est eius sapientia equalis sapien
tie dei.quia illa multo est dignior:digni
usqꝫ ⁊ perfectiꝰ oĩa capit q̃ꝫ illius anime
sapientia.ergo ⁊ in scientia maiorẽ habꝫ
sufficientiaꝫ deus q̃ꝫ illa anima que digni
or est omni creatura . Illud vero ap̃li
quod inducũt. nemo nouit que dei sunt
nisi sp̃us dei qui solꝰ scrutatur omnia:ꝓ
nobis facit . Mox.n.addit ap̃lus. nos
autẽ spiritũ dei habemus:vt per spiritũ
quẽ habebat dei ꝓfunda se scire osñderꝫ
sed anima illa preᵘoibus sp̃m dei habuit
cui spiritus non est datus ad mensuraꝫ
vt ait Iohẽs euangelista.dona igitur sp̃s
sancti sine mensura habuit.igitur ⁊ sapi
entiaꝫ.omnia ergo sciuit anima illa.Si
enĩ quedam sciuit ⁊ quedam nõ:nõ sine
mensura scientiaꝫ habuit:sed sine men/
sura sciam habuit. Scit igitur omnia .
Fulgentiꝰ etiaꝫ ĩ sermone quodã multa
ĩducit quibꝰ asserit aĩaꝫ illã reꝝ omniũ
scientiaꝫ habere vtẽs auctoritatibꝰ ap̃li
dicentis:in quo sunt omnes thesauri sa/
pientie ⁊ scientie abscõditi.qđ etiã rõne
põt ꝓbari sic.nihil scit aliquis qđ eiꝰ ani
ma ignoret.sed xp̃us ꝯm õmniũ conces
sionẽ oĩa scit: ergo anima eius oĩa scit.
Ad id vero qđ dicũt si scit omnia:igitur
scit creare mundũ vel seip̃aꝫ.respõdemꝰ
ꝙ scientiam habet creandi mundũ:sꝫ nõ
potentiã:⁊ creãdi animam : ⁊ scit quo
modo deus ip̃aꝫ creauerit.habet sciam
ergo sui creare:nõ sui creande:quia non
est creanda sed creata.

Quare deus non dedit illi potentiaꝫ
vt scientiam.

I vero querit̃ q̃re deus nõ ei
dederit potentiã faciẽdi oĩa vt
scientiã?respõderi põt quia na
turaliter capax ẽ scie:⁊ iõ ei id ꝯgrue da
tũ ẽ sine m̃sura cuiꝰ ip̃a nãliter capax ẽ.

Nō est aūt ei datū posse facere oia que deus fecit: ne anima oipotens: ⁊ per hoc deus putaretur. verūtamē forte nō potētiā faciendi oia ei deus prestare potuit etsi potentiā faciēdi aliqua que nō pōt facere. scit igit ⁊ aia xpi oia que deus in verbo dei. qđ ligdius ⁊ presētius oi creatura cōtemplatur vt ei vnita: i quo etiā angeli ⁊ que dei sunt: ⁊ que futura sunt cognoscunt.

Quō itelligēda sunt verba Ambrosii super lucam.

Sed si anima illa nō habet tantā potētiā quātā ⁊ de⁹: nec hō assumptus quantā ⁊ deus: quomodo ergo intelligitur illud Ambrosii sup Lucā. vbi angelus de nascituro filio virginis ait. hic erit magnus: ⁊ filius altissimi vocabit. nō ideo ingt erit magnus q ante partum virginis magnus nō fuerit: sed qa potētiā quā dei filius nāliter habet hō erat ex tēpore accepturus: vt vna sit psona hō ⁊ de⁹. ecce apte dicit q hō erat accepturus ex tempore potētiā quā habuit dei filius naturaliter sed si hō accepturus illā potentiā erat ergo vel psona vel natura hois. sed persona nō: quia semper habuit ⁊ habet. g° natura. si nā: ergo anima. nam de carne constat q accipere nō posset. Ad qđ dicimus illud esse accipiendū de persona sed nō inquantū est dei: imo inquantum est hois persona. vna est. n. psona dei et hois filii dei ⁊ filii hois: que inquantum est dei psona sp naturaliter oipotentiā habuit. sed inquātū est hois nō sp fuit. Illa ergo persona que semper fuerat dei futura erat hois psona. ⁊ fm hoc q futura erat hois persona acceptura erat ex tēpore potentiā quā natuzalr ⁊ sp habuerat inquantū dei psona. fm hanc distinctionē illud ⁊ similia sane accipi possūt que distictio in pluribus questionū articulis est necessaria adversus quorundā pplexā vbositatē. sed cū de rebus cōstat in vbis frustra habetur cōtroversia.

De hois defectib⁹ quos assūpsit xps in hūana natura.

Illud quoq pteremittendū nō ē q dei filius naturā hois accepit passibilē: aiā passibilē: carnē passibilē ⁊ mortalē. vt. n. probaretur verū corpus habere suscepit defectus corporis. s. famē ⁊ siti ⁊ huiusmōi. ⁊ vt vā animā pbaretur habere suscepit defect⁹ anime. s. tristitiā timorē dolorē ⁊ huiusmodi. oīs aūt sensus aie est. nō. n. caro sētit sz anima vtēs corpore velut istrumēto. vnde Aug⁹. sup Genesiz in li. xii. non corpus sentit: sz aia p corpus: quo velut nūcio vtitur ad confirmandū in seipsa qđ extrinsecus nūciat. sicut ergo aia qđ foris est per corpus tanq instrumentū videt vel audit: ita etiā p corpus quedā sentit mala que sine corpore nō sentiret: vt famē ⁊ sitim ⁊ huiusmodi. vnde nō immerito defectus corporis dicuntur. quedā aūt nō p corpus: imo etiā sine corpore sentit. vt est timor ⁊ huiusmodi. sētit igitur anima dolores sed quosdā per instrumentū corporis: quosdā vero non

Suscepit aūt xpus sic verā naturā hominis: ita ⁊ veros defectus hois: sed non oēs. assūpsit. n. defectus pene: sz nō culpe nec tū oēs defect⁹ pene: sz eos oēs quos hoi eum assumere expediebat ⁊ sue dignitati nō derogabat. sicut. n. per hominē hō factus est: ita p eum hominis defectus suscepit. suscepit. n. de nostro vt d suo nobis tribueret: ⁊ vt nostꝝ tolleret. suscepit. n. nrā vetustatē vt suā nobis i funderet novitatem. simplam accepit

ille vetustatem.i.pene vt nostram duplā cōsumeret.i.pene ⁊ culpe.

Qualiter accipiēduz sit illud qd ait Leo papa.

Radidit auctoritas q dñs noster in se suscepit oīa infirmitatis nostre p̄ter peccatū: qd nisi accipiat̄ de illis tm̄ que eū sumere p nob oportuit ⁊ decuit: falsū eē pbabitur. nō eniz assūpsit ignorantiā aliquā cū sit ignorantia qdā q defect⁹ ē. neq peccatū ē .s. ignorātia inuincibilis. nā vicibilis peccatū est: si tamē de his est que nobis expedit scire. sunt eniz quedā quo℞ scia non affert vel ignorātia nō impedit salutem ⁊ forte taliū re℞ ignorātia defectus non est. constat aūt in nobis esse ignorantiaz atq difficultatez volēdi vel faciēdi bonū: que ad miseriā nr̄am pertinet. vnde Aug. in li. 3° de libero arbitrio. approbare inquit falsa p veris vt erret inuitus: ⁊ resistēte atq torquente dolore carnalis vinculi nō posse a libidiosis opib⁹ temperare: non est natura instituti hoīs: sed pena damnati. ex qua miseria peccātibus iustissime inflicta liberat dei gratia: quia spōte homo libero arbitrio cadere potuit: nō etiaz surgere. ad quā miseriaz pertinet ignorantia ⁊ difficultas quā patitur oīs homo ab exordio natiuitatis sue. nec ab isto malo quisq nisi gratia dei liberatur. Ecce euidēter dicit hic Aug. ignorātiaz qua quisq inuitus falsa pro veris approbat: ⁊ difficultatez qua non potest temperare se a malo: ad miseriam nostram pertinere: ⁊ penā esse hominis. hec aūt xp̄us nō habuit. nō igit̄ accepit omnes defectus nostre infirmitatis preter peccatum.

Q ignorantia talis ⁊ difficultas nō sit peccatum.

Ed forte aliquis dicet illa esse peccatū. cui obuiat qd Augustinus tradere videt̄: hoc .s. deum inculpabiliter ante peccatū in exordio cōditionis homini potuisse tradere: vt eēnt ei naturalia: ita in li. retractationū īquiens. ignorantia ⁊ difficultas etiaz si eēnt hoīs pmordia naturalia. nec sic culpād⁹ deus: sed laudādus eēt. sed si hec homo in primordio naturaliter habuisset: nunquid in eo essent defectus ⁊ pene. si defectus ⁊ pena ei indita fuisset ante peccatū: iniuste cū eo agi videretur si ante culpaz sentiret penā. Ob hoc sane dicimus illa nō fuisse defectus vl' penas si homini naturaliter infuissent: sicut nō fuit hoi ante peccatū nōdum gratiam adepto: defectus sine pena nō posse pficere. sed postq gratiā recepit p quaz pficere potuit: et ad tempus etiam profecit: eamq culpa sua post amisit: simulq proficiendi facultatem perdidit: defectus fuit ei ⁊ pena nō posse proficere .s. malum declinare et bonū facere. omnes igitur defectus nostros suscepit xp̄us p̄ter peccatum quos ei conueniebat suscipere ⁊ nobis expediebat. sunt .n. plura egritudinum genera ⁊ corporis vicia: a quibus oīno īmunis extitit. quos enim defectus habuit: vl' ad ostensionez vere hūanitatis. vt timorez ⁊ iustitiam: vel ad impletionē operis ad qd venerat. vt passibilitatem ⁊ mortalitatem: vel ab imortalitatis desperatōe spem nostram erigendam vt mortem suscepit.

Q sola volūtate illos defectus suscepit: nō necessitate ꝯditionis sue.

Os autem defectus non cōditionis sue necessitate: sed miseratōis voluntate suscepit. vos qdē habuit defect⁹

sicut ⁊ nos: sed non ex eadem causa. Nos enim ex peccato originali hos defectus trahim⁹: sic aplus insinuat dicēs. corpus quidem ꝓpter peccatū mortuuȝ est. i. necessitatē moriendi habet in se: xp̄s aūt non ex peccato huiusmōi habuit defect⁹. quia sine peccato est cōceptus ⁊ natus: ⁊ in terris conuersatus: sed ex sola miseratōis volūtate de nostro in se trāstulit verā infirmitateȝ: sicut accepit v̾aȝ carnem quā sine oī infirmitate assumere potuit: sicut eandē absq̧ culpa accepit.

Auctoritatibus ꝓbat xp̄m ſm hoīeȝ vere dolores sensisse ⁊ timuisse.

Sed quia nōnulli de sensu i passione hūanitatis xp̄i male sensisse inueniūtur: asserētes silitudinē atq̧ ymaginem passionis ⁊ doloris xp̄m hoīem pertulisse: sed nullū oīno dolorem vel passioneȝ sensisse: auctoritatuȝ testimoniis eos conuincentes indubitabile faciamus. Qđ supra diximus ꝓpheta ysaias dicit. vere languores nostros ipse tulit: ⁊ dolores nr̄os ip̄e portauit. ⁊ veritas ipsa in euangelio ait. tristis est aīa mea vsq̧ ad mortē. vbi etiā legitur. cepit ih̄s pauere ⁊ tedere. ꝓpheta etiaȝ ex persona xp̄i ait. repleta est malis anima mea. qđ exponēs Augꝰ. ait. non vitiis ⁊ peccatis: sed hūanis malis. i. doloribus fuit repleta anima xp̄i quibus ipsa cōpatitur carni. Nō. n. dolor corporis pōt eē sine aīa dolē: aūt aīa etiā nō dolēte corpore pōt. hos aūt hūane īfirmitatis defectus sicut ip̄am carnē ac mortē non conditionis necessitate: sed miseratōis volūtate suscepit. Ambrosius etiaȝ in li. iii. de tri. sic ait. Scriptū est: pater si possibile est transeat a me calix iste. timet ergo xp̄us. ⁊ dum Petrus non timet xp̄us timet. Petrus dixit: animā meā pono pro te. xp̄s dicit: anima mea turbat̄. vtrūq̧ veꝝ est ⁊ rationis plenū q̄ ⁊ ille qui est inferior non timet: ⁊ ille qui superior est gerit timentis affectū. Idem in eodē vt homo turbatur: vt hō flet: vt homo crucifigitur. ꝑ naturam hoīs ⁊ tediauit ⁊ resurrexit xp̄us. non turbatur eius virtus non turbatur eius diuinitas: sed turbatur anima. ſm hūane fragilitatis assumptionē turbatur. nā qui suscepit animā suscepit etiam anime passionē. non. n. eo quo deus erat aut turbari aut mori posset. Ideȝ in eodē. suscepit tristitiaȝ confidenter. tristitiā nomino qui crucē predico. vt hō habuit tristitiā quā in eo suscepit affectu. mihi cōpatitur. mihi tristis ē mihi dolet. ergo pro me ⁊ in me doluit qui pro se nihil habuit qđ doleret. doles igitur domine ih̄u mea vulnera non tua quia tu non pro te: sȝ pro me doles. Hieronimus quoq̧ in explanatione fidei ait nos ita dicimu s hoīem passibilē a dei filio susceptum: vt deitas īpassibilis ꝑmaneret. passus est. n. dei filius nō putatiue sed vere oīa que scriptura testatur ſm illud qđ pati poterat. s. ſm subaȝ assūptā licet ergo ꝑsona filii suscepit passibilem homineȝ: ita tamen eius habitatione ſȝ suam subam nihil passa est: vt tota trinitas quam īpassibilem necesse est confiteri. his aliisq̧ auctoritatibus perspicuuȝ fit xp̄m vere passibilem assumpsisse homineȝ atq̧ in eo defectus ⁊ affectus nr̄e infirmitatis suscepisse: sed voluntate nō necessitatis conditione.

Hic ponit que predictis aduersari videntur.

Uedam tamen reperiuntur in sanctorum tractatibus que p̄missis aduersari videt̄. nā sup illū locuȝ psalmi. clamaui: ⁊ nō exaudies

nec ve tristatū eē sic dicens. Quō hº dic
qui peccatum non fecit: nec inuentus est
dolus in ore eius: sed de nobis corpore
suo hº dicit. corporis. n. sui. i. eccl'ie. gere
bat personaz. sicut ⁊ alibi cum dixit: trā
seat a me calix iste: ꝓ nobis loquitur ni
si forte putetur timuisse mori. sed nō vere
timebat dñs pati tercia die resurrectu/
rus: cum arderet paulus dissolui ⁊ eē cū
xp̄o. nō enim fortior est miles ꝗ̄ impera
tor. Miles ergo coronandus gaudz mo
ri ⁊ dñs coronaturus timz mortē. sed in
firmitatem nostrā representans pro suis
infirmis qui timent mori hoc dixit. vox
illoꝝ erat. Hyeronimus etiā ait. erube/
scant qui putāt saluatorem timuisse mor
tē: ⁊ passiōis pauore dixisse: trāseat a me
calix iste.

Determiātio auctoritatum.

E aūt in sacris litteris aliqua
aduersa diuersitas esse pute/
tur: hāꝝ auctoritatum verba
in hunc modū accipiēda dicimus: vt nō
veritatem timoris ⁊ tristitie vl' passionē
sed timoris ⁊ tristitie necessitatem et
passionem a xp̄o remouisse intelligantur
habuit. n. xp̄us veꝝ timorem ⁊ tristitiaz
in natura hoīs: ⁊ non sicut nos qui mem
bra eius sumus. Nos aūt causa peccati
nostri his defectibus necessario subiace
mus. ⁊ in nob̄ sūt isti defectus ſm ꝓpas
sionē ⁊ passionez: sed in xp̄o non nisi ſm
ꝓpassionē. sicut eniz in peccatis gradus
quidam notantur passio ⁊ ꝓpassio: ita
⁊ in his affectibus penalibus. afficit' eni
quis interdū timore ⁊ tristitia: ita vt nō
tm̄ mentis intellectus moueatur a re/
ctitudine vel dei contēplatione: ⁊ tūc ꝓ
passio ē. aliquādo vero mouetur ⁊ tur/
batur. ⁊ tunc passio est. xp̄us vero non
ita fuit turbatus in anima timore vl' tri
stitia vt a rectitudine vel dei ꝯtēplatione
aliquatenus declinaret. ſm quem moduz
intelligitur cū dicitur non timuisse vel tri
stis fuisse. vnde Hieronimus super Ma
theuz vbi legitur: cepit contristari ⁊ me
stus esse: vt veritatē inquit ꝓbaret ho/
minis assumpti vere contristatus est. sed
non passio eius dominatur aīo: veꝝ pro
passio est. vnde ait cepit cōtristari. aliud
est. n. cōtristari: aliud incipere cōtristari
qđ ē aliter ꝯtistat' quis per ꝓpassionem
aliter per passionez. ideoq; ſm hanc di/
stinctionem aliquando dicitur xp̄us nō
vere timuisse: aliquando vere timuisse
quia veꝝ timorem habuit ⁊ tristitiam
sed nō ſm passionem neq; ex necessitate
conditōnis. vnde Aug'. ex his causis vo
lens assumi dictoꝝ intelligentiam: di/
cit xp̄m non vere timuisse vel tristatum
esse: ⁊ incontineuti veram tristitiam ha
buisse. His verbis infirmos in se prefigu
rans domin' ait. pater si fieri potest trās
fer a me calicē istum. non eniz vere time
bat dominus pati tercia die resurrectu
rus: cum arderet Paulus dissolui: ⁊ esse
cum xp̄o. iste gaudet coronandus ⁊ tri
stis est dominus coronaturus. Ecce hic
videtur Augustinus tristitiam ⁊ timorē
a xp̄o remouere. Continuo autem subiū
xit: sed tristitiaz sic assumpsit quō carnez
fuit eniz tristis vt euangelium dicit. Si
eniz non tristis fuit cuz euangelium di/
cat: tristis est anima mea vsq; ad mortē
⁊c. ergo ⁊ quando dicit dormiuit ihūs
nō dormiuit. vel quando dicit mandu/
casse non manducauit. ⁊ ita nihil sanum
relinquetur vt dicat' etiā quia corpus ei'
nō erat veꝝ. Quicqđ gº de illo scriptuz
ē veꝝ est ⁊ factū ē: ergo ⁊ tristis fuit. sz
voluntate tristitiā suscepit vāz quō volū
tate carnē verā. Ecce aperte noscis eūdē

152

sibi i his verbis cōtradicere nisi varias dictoꝝ discerneꝛ cās: ex quibus intelligentia verboꝝ assumenda est. si enim discernat intelligentie cā predictoꝝ v̄boꝝ nihil occurrit contradictiōis.

De q̄busdā hylarii capit̃lis valde obscur̃ q̄ videt̄ cōi sentētie obuiare

Erūtamen magis mouent ac difficiliorē afferūt questionem verba hylarii: quib⁹ videtur tradere ictus ⁊ vulnera ⁊ huiusmōi sic i xp̄m incidisse vt passionis dolorē non incuterent. sic̄ telū tractū per aquā vl' ignē vel aera ea facit q̄ ⁊ cum trahit̄ per corpora animata. quia perforat ⁊ cōpūgit nō tamen dolorem ingerit. quia nō sunt ille res doloris capaces. Ita ⁊ corp⁹ xp̄i sine sensu pene vim pene excepisse dicit. quia sicut corpus nostꝝ non habet talē naturā vt valeat calcare vndas: ita corpus xp̄i dicit nō habuisse naturā nostri doloris. quia nō habuit naturā ad dolendū. Ait. n. hylarius in. x. li. de tri. Vnigenitus de⁹ hominē v̄eꝝ fꝫ similitudīeꝫ nostri hoīs nō deficiens a se deo sūpsit. In quo quāuis ictus incideret: aut vulnus descenderet: aut nodi concurrerent: aut suspensio eleuareꝫ: afferrent quidem hec impetū passionis: nō tamē dolorem passionis inferrent. vt telū aliq̄d aquaꝫ perforans: vel ignem cōpungēs: vel aera vulnerās. omnes quidem has passiones nature sue infert: vt pforet vt cōpungat vt vulneret: sed naturam suam in hoc passio illata nō retinet: dum i natura nō est vel aquam forari: vel pungi ignē: vel aera vulnerari: q̄uis nature sit teli vulnerare ⁊ cōpungere ⁊ forare. passus quidem xp̄us dū ceditur: dū suspenditur: dū morit̄: sed in corpus irruēs passio: nec nō fuit passio: nō tamen naturaꝫ passionis exercuit: dū ⁊ penali misterio pena deseuit ⁊ virtus corporis sine sensu pene vim pene in se deseuientis excepit. habuit sane illud domini corpus doloris nostri naturam si corpus nr̄m id nature habet vt calcet vndas: ⁊ desuper eat fluctus: nec clause domus obstaculis arceatur. at vero si domini corporis solū ista natura sit vbi feratur in hūidis: ⁊ sistat in liquidis: ⁊ structa transcurrat: quid p naturam humani corporis carnem ex spiritu sancto conceptam iudicamus. caro illa de celis est: ⁊ homo ille de deo est habens ad patiendum corpus: ⁊ passus est: sed naturam non habens ad dolēdū. Item in eodem videamus an ille passionis ordo infirmitatem in domino doloris permittat intelligi. dilatis enim causis ex quibus metum domino heresis ascribit res ipsas vt geste sunt conferamus. nec enim fieri potest vt timor eius significetur in verbis cuius fiducia contineat̄ i factis. timuisse igitur heretice passionem videtur: sed ob ignorantie huius errorem Petr⁹ ⁊ sathanas ⁊ scandalū ē an ne timuit qui armatis obuius prodiit ⁊ in corpore eius infirmitas fuit ad cuius occursum consternata persequentium agmina supinatis corporibus conciderunt. quam igitur infirmitatem dominatam huius corporis credis cuius tantam habuit natura virtutem. Sed forte dolorem vulnerum timuit: quem rogo o tu dominice infirmitatis assertor penetrantis carnē claui habuit terrorē q̄ excisaꝫ aureꝫ solo restituit attactu: pducēs aurē hec man⁹ clauū doloꝫ ⁊ sētit vuln⁹ q̄ alteri dolorem vlneri nō reliq̄t. pūgēde carnis metu tristis est cuius tactu caro post cedeꝫ sanatur. Item collatis igitur dictoꝝ gestoꝝq̄ꝫ virtutibus demonstrari non est ambiguum: in natura corporis ei⁹ infirmitatē corporee nāe nō fuisse

⁊ passionē illaꝫ licet illata corpori sit: nō
tamē naturam dolendi corpori intulisse
quia licet forma corporis nostri esset in
dño: nō tñ vitiose infirmitatis nostre for
ma erat in corpore quod ex cōceptu sps
sci virgo progenuit. Audisti lector vba
Hylarii quibus dolorē excludere videt̃
sed si excussa sensus ⁊ impietatis ebetu/
dine premissis diligenter intendas: atqꝫ
ipsius scripture circūstantiā inspicias: di
ctoꝝ rationē atqꝫ virtutē percipere: vt
cūqꝫ poteris. ⁊ intelligentiā arguere nō
attēptabis. Intelligitur. n. ea rōne dixis
se dolorem passionis in xp̄m nō incidisse
⁊ virtute corporis xp̄i excepisse vim pe
ne sine sensu pene. quia cām ⁊ meritū do
loris in se nō habuit. qd videtur notasse
vbi ait: nō habens naturā ad dolendum
⁊ ideo non iudicanda est caro illius ſm
naturā nostri corpis. nec i eo etiā dñiꝫ
habuit passio. ita etiā nō habuit naturā
ad timendū vel tristādū. quia nō habuit
talē naturā in qua eēt cā timoris vel tri
stitie. Itaqꝫ necessitas timēdi nō fuit i eo
sicut est in nobis. nec natura doloris fuit
in eo sic̄ in nobis. tristitiam tñ i eo fuisse
consequēter asserit. sed cām eius extitisse
nō suā mortē: sed defectū Petri ⁊ alioꝝ
aploꝝ. dicit. n. xp̄m nō ꝓpter mortem
sꝫ vsqꝫ ad mortē tristē fuisse. His vbis.
interrogo quid sit tristem esse vsqꝫ ad
mortem. Non. n. eiusdē significationis
est tristē eē ꝓpter mortē: ⁊ vsqꝫ ad mor
tē. quia vbi ꝓpter mortē tristitia est: illic
mors causa tristitie est. vbi vero tristitia
vsqꝫ ad mortē est mors: nō tristitie causa
est: sed finis. a deo aūt nō propter mortē
suscepta ē tristitia vt sit destituta ꝑ mor
tē. nō ergo sibi tristis ē: sed illis qui i scā
dalo per infirmitatē carnis erant futuri
quos monet orare ne inducātur in tem/
ptationem: qui ante polliciti erant se nō
scandalizari.

An in xp̄o necessitas fuerit patiendi
⁊ moriendi. q̄ ē defectus generalis.

Ic oritur questio ex predictis
ducens originē. dictū est enim
supra ꝙ xp̄us i se nostros defe
ctus suscepit preter peccatū. Est aūt ho/
minis quidā generalis defectus qui pec
catū nō est. s. necessitas patiendi vel mo
riendi. vnde nr̄m corpus nō tm̄ mortale
sed etiā mortuū dicitur. qa nō tm̄ apti/
tudinē morendi: sed etiā necessitatē habꝫ
iō querit̃ vtꝝ necessitas talis in xp̄i cor
pore fuerit. de aptitudine. n. moriēdi ꝙ i
eo fuerit ambiguū nō est: que etiam ante
peccatū in hoīe fuit quādo aliquis in eo
defectus nō fuit. nec igit̃ mortalitas illa
tūc i eo fuit defectus: quia nature ei erat
vnde etiā quidā talē mortalitatē i nob
nō eē defectū nō īprobe tradūt: sed neces
sitatē moriēdi vel patiēdi: que etiaꝫ mor
talitas dicitur vel passibilitas. dicitur. n.
homo nūc passibilis vel mortalis nō mō
ꝓpter aptitudinē: sed ꝓpter necessitateꝫ
Sꝫ nūquid hic defect⁹ fuit i xp̄i carne?
Anima quoqꝫ eius cum passibilis extite
rit ante mortem: nūquid necessitatem pa
tiendi habuit? Si enim necessitas pati
endi vel moriendi fuit in xp̄o: nō videtur
sola voluntate miserationis defectus no
stros accepisse. Ad quod dici potest xp̄m
voluntate: nō necessitate sue nature hos
defect⁹ sicut alios suscepisse. s. necessitatē
patiēdi in anima: simul autem patiendi
⁊ moriendi i carne. veruꝫ hanc necessita
tem non habuit ex necessitate sue condi
tionis: quia a peccato imunis fuit: sed
ex sola volūtate accepit de nostra infirmi
tate: ponēs tabernaculum suū in sole. s.
sub temporali mutabilitate et labore.

vnde sup eplam ad hebreos auctoritas dicit q sic hoibus aliis iur ⁊ lege nature statutū ē semel mori: ita xps ea ꝺē necessitate ⁊ iure nature semel oblatus est: ⁊ ñ sepe. nec ideo dicit iure nature q ex natura sue conditōis hunc defectū cōtraxerit. q etiam nō prouenit nobis ex natura sm q prius est nobis instituta: sed ex ea peccato viciata. ꝗ ideo dicit hic defectus naturalis: quia quasi ꝓ natura inoleuit in omnibus diffusus.

De statibus hois: ⁊ quid de singulis xpus accepit.

Et hic notandū xpm de omni statu hois aliquid accepisse: q oēs venit saluare. sunt. n. quattuor status hois. pmus ante peccatum. scdus post peccatū ⁊ ante graz. tercius sub gra quartus in glia. de pmo statu accepit immunitatē peccati. vñ Aug. illud Johis euangeliste exponēs: qui desursū venit super omnes est: dicit xpm venisse desursū id est de altitudie hūane nature añ peccatū. quia de illa altitudine assūpsit dei verbū hūanaz naturaz dū nō assūpsit culpā cuius assūpsit penam. sed penaz assūpsit de statu scdo ⁊ alios defectus. de tertio vero gre plenitudiez. de quarto nō posse peccare ⁊ dei pfectā cōtemplationē. habuit. n. simul bona vie quedā ⁊ bona patrie sic ⁊ quedā vie mala.

Si ois xpi oro vel volūtas ipleta sit

Post predicta osiderari oportz vtrū xpus aliquid voluerit vel orauerit qd factū nō sit. hoc. n. extimari potest p hoc qd ipe ait. pater si possibile est trasfer a me calicē istuz. verū tamē nō sicut ego volo: sed sic tu vis. hic nāq voluntatez suā a pris voluntate discernere videtur. Quocirca ambigendū nō est diuersas in xpo fuisse voluntates iuxta duas nās: diuinā. s. voluntatē ⁊ humanā. ⁊ hūana volūtas est affectus rōnis vel affectus sensualitatis. ⁊ alius est affectus anime sm rōem: alius sm sensualitatē. vterq tñ dicitur hūana volūtas. Affectu aūt rōis id volebat quod volūtate diuina. s. pati ⁊ mori. sed affectu sensualitatis nō volebat: imo refugiebat. nec tamen i eo caro contra spm vel ɔtra deū concupiscebat. quia vt ait Aug. nō nullum est viciuz cū caro concupiscit aduersus spm. Caro aūt dicta est concupiscere: quia hoc sm ipam agit anima. sic anima p aurē audit ⁊ per oclm videt. caro eniz nihil nisi per animā cōcupiscit. sz concupiscere dicit cum aia carnali cōcupiscentia spiritui reluctatur habens carnalez delectatiōez de carne ⁊ a carne aduersus delectatōem quā spūs habet. ipsius aūt carnal cōcupiscētie causa nō ē in aīa sola: nec in carne sola. ex vtroq eniz fit: qa sine vtroq delectatio talis nō sentitur. Talis igitur rixa talisq concertatio in anima xpi nullatenus eē potuit. quia carnalis concupiscentia ibi esse nequit. dei etiam uolūtas erat ⁊ rōni placebat: ut id sm carnē uellet quatenus vitas hūanitatis in eo probaret. Nam qui hominis naturā suscepit: que ipsius sunt subire debuit. Ideoq sicut i nobis duplex est affectus mētis. s. ⁊ sensualitatis: ita et in eo debuit eē geminus affectus: ut mētis affectu uellz mori: ⁊ sēsualitatis affectu nollet. sic i uiris scis fit. Petrus. n. ipa veritas dicit. Cum senueris extendes manus tuas ⁊ alius te cigz: ⁊ ducz te quo tu nō uis. s. ad mortē qd exponēs Aug. dic q Petrus ad illā molestiā nolēs ē ductus. nolēs ad eū uenit: sz uolēs eā uicit: ⁊ religt affectū infirmitatis quo nemo uult mori: qa adeo est naturalis: ut cuz Petro nec senectus

abstulit. vnde etiam domin⁹ ait. trāseat a me calix iste. sꝫ vicit eum vis amoris. ergo ⁊ in xp̄o ſm hūanitatem: ⁊ ī mēbris eius geminus est affectus. vnus rōnis charitate īformatus: quo ꝓpṫ deū qs mori vult. alter sensualitatis carnis īfirmitati propīquus: ⁊ ideo cōiunctus: quo mors refugitur. vt. n. ait Augꝰ. pius mentis rōne cupit dissolui: ⁊ esse cū xp̄o. sensu autē carnis refugit ⁊ recusat. hoc hꝫ hūanus affectus: qm̄ diligit vitam: odit mortē. ſm affectū istum xp̄us noluit mori: nec obtinuit qδ ſm istū affectū petiit.

Auctoritatibus probat diuersas in xp̄o voluntates.

Ex affectu igitur hūano quem de virgine traxit volebat non mori: ⁊ calicē transire orabat vnde Beda. Orat trāsire calicē: quia hō est dicens. pater si fieri pōt transfer a me calicē istum. Ecce habes voluntatē hūanaꝫ expressam. vide iam rectū cor. sꝫ nō vt ego volo: sꝫ qδ tu vis. vñ alibi. nō veni facere voluntatē meaꝫ quā. s. tēporaliter sūpsi de v̄gine: sed voluntatē eius qui misit me: quā. s. eternus habui cum patre. hic aperte dicit duas in xp̄o fuisse volūtates ſm quas diuersa voluit. Hyeronimus quoqꝫ super illū locū. Spūs autem promptus est: caro aūt infirma: dās intelligi hic duas voluntates exp̄mi: ait ita hoc cōtra euticiāos: qui dicūt ī xp̄o vnā tm̄ voluntatē. hic autem ostendit hūanā que propter infirmitatē carnis recusat passionem: ⁊ diuinam que prompta est ꝑficere dispensationeꝫ. Augustinus etiaꝫ duas in xp̄o asserit voluntates dicens. quantum distat deus ab hoīe tantuꝫ voluntas dei a volūtate hōis. vnde hoīem gerens xp̄us ostendit priuatam quandam hoīs voluntatē. in: qua ⁊ suā ⁊ nr̄aꝫ figurauit q̄ caput nostrū est: ⁊ ad eū sicut mēbra pertinemus. pater inquit si fieri pōt transfer a me calicē istū. hec hūana voluntas erat ꝓpum aliquid ⁊ tanquā priuatū volens: sed q̄a rectū vult eē hominē: ⁊ ad deū dirigi: subdit. nō qδ ego volo: sed qδ tu vis: acsi diceret. vide te ī me: quia potes aliquid ꝓpriū velle vt deus aliud velit: cōceditur hoc hūane fragilitati. Idē alibi xp̄us etiam in passione sua duas expressit ī se voluntates ſm duas naturas. Ait. n. pater si fieri potest trāsfer a me calicem istū. Ecce habes hominis voluntatē quā ad diuinā cōtinuo dirigēs ait. verūtamen non sicut ego volo: sed sicut tu vis. Ambrosius in li. iii. de tri. scriptum est. pater si fieri potest trāsfer a me calicē istū. v̄ba xp̄i sūt. sed quō ⁊ in qua forma dicatur aduerte. hoīs sb̄stantiaꝫ gerit: hoīs assūpsit affectū. Non ergo quasi deus: sed quasi hō loquitᷣ. suscepit quidē voluntatē meā. mea ē voluntas quā suā dixit cū ait. nō sicut ego volo: sed sicut tu vis. Cuꝫ autem dixit. omnia que habet pater mea sūt: quia nihil excipitur sine dubio quam pater habet eandem ⁊ filius habet voluntatem. eadem. n. xp̄i volūtas est que paterna. vna ḡo uolūtas p̄ris ⁊ filii ē. sꝫ alia uolūtas hoīs: alia dei: ut scias uitā ī uolūtate hoīnis eē: passiōeꝫ aūt xp̄i in uolūtate. diuina ut pateretᷣ ꝓ nob̄. His testimōiis euidētᷣ docetᷣ in xp̄o duas fuisse uolūtates. quod q̄r negauit Machari⁹ archiep̄s ī metropolitana sinodo cōdēnatus ē. ⁊ ex affectu hūano: sensualitatis q̄dē: nō rōis illud uoluit ⁊ petiit qδ nō īpetrauit. nec ideo petiit ut impetraret. q̄a sciebat deū non esse facturū illud. nec illud fieri uolebat affectu rationis uel uoluntate diuinitatis.

Quare orauit illud.

O quid igitur petiit vt mēbri formā ꝑberz iminente ꝑturbatione clamandi ad dominum: ⁊ subiiciendi voluntatē suam diuine voluntati: vt si pulsante molestia turbātur ꝑ eiusdem āmonitione orent. Sed si nequeunt vitare: dicant qꝺ ipe xp̄us. Non g° ad insipientiam fuit ꝙ xp̄us clamās non auditur ad salutē corporalē. bonuz quidē petiit. s. vt nō moreretur: sed meli⁹ erat vt moreret. qꝺ ⁊ factū est.

De eo ꝙ Ambrosius dicit xp̄m dubitasse affectu hūano.

Etez nō parꝫ nos mouēt verba Ambrosii quibus significari videtur xp̄m ſm hūanuz affectū de potentia patris dubitasse: sic dicens in tercio libro de trinitate: de quo dubitat: de se: an patre? de eo vtiqꝫ cui dicit transfer dubitat hois affectu. Naz deus de patre nō dubitat: nec de morte formidat. ꝓpheta etiam non dubitat q nihil de eo impossibile asserit. omnia que cūqꝫ voluit fecit. nō intra hoies constituens deū. ꝓpheta nō dubitat: ⁊ filiū dubitare tu⁹ credis? vt ergo homo dubitat vt homo locutus est. His verbis innui videtur ꝙ xp̄us nō inquantū deus ē vel dei filius: sed iquantū hō dubitauerit affectu hūano. Qꝺ ea rōe dictū accipi potest: nō quia ipe dubitauerit: sed qa modū gessit dubitantis: ⁊ hoibus dubitare videbatur.

Uerba Hylarii longe diuersā exprimentia sententiā a premissa.

Illud etiam ignorandū non est qꝺ Hylarius asserere videtur xp̄m nō sibi: sꝫ suis orasse. cū dixit transeat a me calix ⁊c̄. Sic̄ nec sibi: sꝫ suis timuit. nec eū voluisse vt sibi nō eēt passio: sed vt a suis transiret calix passionis. ita inquiens: si passio honorificatura eum erat: sicut iuda exeūte ait. Nunc glorificatus est filius hois: quō tristē eū metus passionis effecerat? nisi forte taz irratōnabilis fuerit: vt mortē timuerit: que patientē se glorificatura erat. Sed forte timuisse vsqꝫ eo estimabatur: vt trāsferri a se calicē deꝑcatus sit dicens: pater trāsfer a me calicē istū. Quō. n. per patiendi metū transferri deꝑcaretur a se qꝺ ꝑ dispensationis studiuz festinaret īplere. Nō eni ꝯuenit vt pati nolit quod pati velit. ⁊ cū pati euz velit cognoscens religiosi⁹ fuerat hoc confiteri ꝙ ad id īpie stultitie ꝓrumpere: vt cū assereres ne pateretur orasse quē pati velle cognosceres. nō g° sibi tristis: neqꝫ sibi orat transire calicem sed discipulis: ne in eos calix passionis incūbat quē a se trāsire orat: ne ī his. s. maneat. nō. n. rogat ne secū sit: sed vt a se trāseat. deinde ait: nō sicut ego volo: sꝫ sicut tu vis: hūane ī se soliicitudinis significās consortiū: sed nō discernens sententiam sibi cōis cū patre volūtatis. pro hoibus ergo vult transire calicē per quē oēs temptandi erant discipuli. ⁊ ideo pro petro rogatur nec deficiat fides eius. Sciens igitur hec oia post mortē suam desitura vsqꝫ ad mortē tristis ē. ⁊ scit hūc calicez nō posse transire nisi biberit: iō ait: pater mi si nō pōt transire calix iste nisi bibaz illum: fiat volūtas tua. Sciens cōsūmata in se passione metū calicis transiturū qui nisi eum bibisset transire non posset nec finis terroris nisi consummata passione terrori succederet. quia post mortem eius per virtutum gl'iaz apostolice infirmitatis scandalū pelleretur. Intēde lector his v̄bis pia diligentia: ne sint tibi causa mortis.

Si xp̄us meruit sibi ⁊ nobis: ⁊ quid sibi ⁊ quid nobis:

E merito etiam xp̄i pretermit
tendū non est: de quo quidā di
cere solent ꝙ nō sibi: sed mēbri
tm̄ meruerit. Meruit qdē membris re
demptōez a diabolo: a peccato: a pena:
⁊ regni resurrectōez vt āmota ignea rū
phea liber pateret introitus: sed ⁊ sibi
meruit ipassibilitatis ⁊ imortalitatis glo
riaz ꝺm carnē sicut ait aplus. xp̄s factꝰ
est pro nob obediēs vsqꝫ ad mortē: mor
tē aūt crucis. ꝓpter qꝺ ⁊ deus illū exal
tauit: ⁊ dedit illi nom̄ qꝺ est super omne
nomen. Apte dicit aplus xp̄m ꝓpterea
exaltatū p ipassibilitatis gliam: quia est
humiliatus p passiōis obedientiā. humi
litas ergo passionis meritū fuit exaltati
onis: ⁊ exaltatio p̄miū hūilitatis. vnde
Aug. exponēs premissū capitulū ait. vt
xp̄us resurrectōe clarificaret: p̄us humi
liatus est passione. humilitas claritatis ē
meritū. claritas hūilitatꝭ ē p̄miū. sꝫ hoc to
tū factū est in forma serui. In forma. n.
dei semp fuit ⁊ erit claritas. Itē Ambro
sius: idē capitulū tractans ait. quid ⁊ q̄n
tū humilitas mereat: hic ostenditur. his
testimoniis euidēs fit ꝙ xp̄us p hūilita
tem ⁊ obedientiā passionis meruit clari
ficatōem corporis. nec id solū: sed ipassi
bilitatē etiā aīe. anima. n. ipiꝰ ante mor
tē erat passibilis sicut caro mortalis: sꝫ
post mortē merito humilitatis ⁊ anima
ipassibilis facta ē ⁊ caro imortalis. vtꝝ
aūt aīa fcā sit ipassibilis quando caro fa
cta est imortalis. s. ipo resurrectōis mo
mento: de auctoritate nobis certū non ē
sed vel mox post carnis sepationē aīa im
passibilitate donata est: aut in resurrecti
one quando caro refloruit.

Q: a cōceptu meruit xp̄s sibi hoc qꝺ
per passionē.

Ec solū meruit xp̄s qn̄ patri
obediēs crucē subiit: sed etiaz
ab ipsa cōceptione: exquo hō
factus est per charitatē ⁊ iustitiā ⁊ alias
v̓tutes: in quaꝝ plenitudie fuit ꝺm hoiez
ꝯditꝰ: sibi tantū meruit quātū pꝰ p mar
tirii tollerantiā. tanta. n. plenitudo spūa
liuz carismatū in eo fuit ꝙ in eis ꝓficer̄
non potuit. ⁊ ideo melior ipius aīa fieri
nō potuit q̄ȝ ab initio sue conditōnis ex
titit: quia ꝓficere i meritis nō valuit. vn̄
Greg. ait super exoduz. nō habuit oīno
xp̄us iuxta aīe meritū quo potuisset pro
ficere. In mēbris aūt que nos sumus co
tidie ꝓficit. Nō ergo plus meruit sibi p
crucis patibulū q̄ȝ a conceptione meruit
p gratiā v̓tutū. nō igitur profecit ꝺm aīe
meritū q̄ntū ad virtutē meriti: ꝓfecit tm̄
quātū ad numeꝝ meritoꝝ. plura. n. ha
buit merita i passiōe q̄ȝ in ꝯceptione: sed
maioris virtutis nō extiterūt in meren
do plā q̄ȝ an̄ fuerant pauciora. Meruit
ergo a cōceptione nō modo gloriā ipas
sibilitatis ⁊ imortalitatis corporis: sed
etiaz ipassibilitatē aīe. p quid? p obedien
tiaz ⁊ voluntatē perfectā: quā non tunc
p̄mū habuit: nec maiorē cū pati cepit et
mori. obediens. n. pfecte ⁊ bonus extitit
ꝺm hominē exquo fuit hō. habuit igitur
aīa illa aliquod bonū in se post mortem
qꝺ nō habuit an̄. nō igitur melior ⁊ be
atior fuit q̄ȝ ante. Absit ꝙ melior fuerit:
quia nō sanctior: nō gratia cumulatior
nec etiā beatior fuit i dei cōtēplatōe i qo
precipue beatitudo consistit. pōt tamen
dici in hoc fuisse beatior: quia ab oī mi
seria imunis. ex quo nequit iferri simpli
citer q̄ȝ beatior fuerit.

De eo quod scriptū est donauit illi
nomē qꝺ est super oē nomē.

Ec tm̄ gloriā ipassibilitatis et
imortalitatis meruit: sed etiaz

155

donari sibi nomē quod est sup omne no
men.s.honorificentiā qd vocatur de⁹.h°
tñ nomen ante mortem habuit. habuit
eniz hoc nomen dei filius inquantū deus
est ab eterno per naturā.inquantū vero
est homo factus habuit ex tēpore p gra
tiam.verꝫ Augꝰ.dicit homini donatū eē
illud nom̄:nō deo.qa illud nomē habuit
cū in forma dei erat tm̄.sed cū dicit pro
pter qd deus illū exaltauit:⁊ dedit illi no
men quod est super omne nom̄:satis ap
paret ꝑpter qd exaltauerit.s.ꝑpter obe
dientiaz.⁊ in qua forma exaltatus sit.in
qua.n.forma crucifixus est in ea exalta
tus est:⁊ ī ea donatū est ei nomen: vt cū
ipa forma serui nomiet vnigenitus filius
dei:hoc illi donatū est vt hoi qd iā habe
bat idez ipe deus.hoc igit p gratiā acce
pit vt ipse ens hō vl' subsistens in forma
serui.i.in anima ⁊ in carne noietur ⁊ sit
deus.sed nūquid hoc meruit? supra eniz
dictū est:quia hoc tm̄ bonuz hō ille non
meruit.quō ergo hic dicit ꝑpter obedi
entiā donatū est ei hoc nomē? sm tropū
illū in scriptura creberrimū hoc accipiē
dū ē quo dicit res fieri quādo inotescit
post resurrectōez vō qd ante erat in eui
denti positū est:vt scirent hoies ⁊ demo
nes.māifestationē gᵒ illi⁹ nois donauit ei
deus post resurrectionē.sed illā meruit p
obedientiam passiōis:qui eo ꝙ obediuit
patiendo exaltatus est resurgendo. ⁊ p
hoc māifestatū ē nomē.hoc eodē tropo
dñs vsus ē etiā post resurrectōez dicēs.
donata ē mihi ois potestas ī celo ⁊ ī ter
ra.Nō ꝙ tūc p̄mo acceperit:sz quā ante
habebat tunc manifestata ē potestas.Ce
terū Ambrosius dicit nom̄ illud donatū
esse deo:nō hoi.⁊ videtur secus vboꝝ su
perficiē oppositus Augꝰ.sz intelligentia
nō obuiat:licet diuersuz sapiat.Nā Am
brosius de naturali donatione id dictuz
intelligit:qua eternaliter pater generan
do dedit filio nom̄ quod est sup oē nom̄
scz esse deū p naturā.quia genuit ab eter
no filiū plenū ⁊ sibi equalē deū.quod tñ
nomē aplus ꝑpter passionis obedientiā
xp̄o donatū dicit. sed premisso locutōis
modo accipiendū est.

Si xp̄us sine om̄i merito illa habe-
re potuit.

I vero queritur vtꝝ xp̄us illā
imortalitatis ⁊ ipassibilitatis
gloriā ⁊ nois dei manifestatio
nē sine oī merito haber potuerit:Sane
dici potest:quia hūanaz naturā ita glo
riosaz suscipere potuit sicut in resurre-
ctione extitit:nomēqꝫ suū etiaz aliter ho
minibus manifestare potuit.sed hō pas
sibilis eē nō potuit sicut fuit:⁊ ad illam
gloriaz sine merito peruenire.potuit qui
dē ꝑuenire ad illā sine merito passionis.
quia potuit cōsumpta mortalitate imor
talitatis gloria vestiri:sed nō sine merito
iustitie ⁊ charitatis aliaꝝqꝫ virtutū.Nō
eniz xp̄us homo eē potuit in quo pleni
tudo virtutū ⁊ gratie nō fuit:nec v̓tutes
ei inee potuerūt mortalitatis cilitio īdu
to:quin per eas mereret.habens igitur
has v̓tutes sm hoiez passibibilē ac mor
talez:non potuit nō mereri gloriā imor
talitatis.nō potuit igit factus mortalis
sine merito gloriā ipassibilitatis ⁊ imor
talitatis ac manifestationē dei nominis
conseq.potuit tamē h° assequi sine meri
to passionis. quia p passionē nil sibi me
ruit qd nō ante p virtutes sibi meruerit

De cā mortis ⁊ passionis xp̄i.

D quid ergo voluit pati ⁊ mo
ri si ei virtutes ad merendum
illa sufficiebat? p te:non pro se
quō pro me? vt ipius passio ⁊ mors tibi

esset forma : ⁊ causa forma virtutis ⁊
humilitatis: causa glorie ⁊ libertatis: for
ma vero deo vsq; ad mortē obediētie: ⁊
cāᵃ tue liberatōis ac beatitudis. Meruit
eniz nobis per mortis ac passionis tolle
rātiā qđ p precedētia nō meruerat. s. ad
itum paradisi ⁊ redemptionem a pecca
tota pēa: ⁊ a diabolo. ⁊ p mortē eiꝰ hec
nos adepti sumus. s. redēptionez ⁊ filio
rū glorie adoptionē. Ipse. n. moriēdo fa
ctus est hostia nostre liberationis. sz quo
modo p mortē nos a diabolo ⁊ a pec/
cato redemit? ⁊ aditū gl'ie apuit. decre
uerat deus in misterio: vt ait Ambro. p
pter primū peccatū non ītromitti hoiez
in paradisuz. s. ad dei contēplationē non
admitti: nisi in hoie vno tanta existeret
hūilitas que oībus suis proficere posset
sicut in primo hoie tanta fuit supbia q̄
oībus suis nocuit. nō est aūt inuentus ī
ter hoies aliquis qui id posset implere
nisi leo de tribu iuda: qui aperuit librum
⁊ soluit signacula īplendo in se oēz iusti
tiā. i. consūmatissimā hūilitatē qua ma/
ior esse non potest. nā oēs alii debitores
erant: ⁊ vix vnicuiq; sua virtꝰ sufficiebat
⁊ hūilitas. Nullus ergo coꝝ hostiā po/
terat offerre sufficientē nr̄e redēptioni vl'
recōciliationi. sed xp̄us hō sufficiens ⁊ p
fecta fuit hostia: qui multo ē ampliꝰ hu
miliatus amaritudiēz mortis gustando
q̄ꝫ ille adā superbierit p esum ligni veti
ti noxia delectatione pfruendo. si igitur
illius superbia oīm extitit ruina: ipsum
de paradiso mittens foras aliisq; acclu
dens: ianuā multo magis xp̄i hūilitas q̄
mortē gustauit ingressuz regni celestis oī
bus suis impleto dei decreto aperire va
luit: atq; decreti delere cyrographuz. vt
eniz ait Ambrosius tātū fuit peccatū no
strū vt saluari nō possemus nisi vnigeni
tus dei filius pro nobis moreretur debi
toribus mortis: sed sic dignos nos fecit
testamenti ⁊ ꝓmisse hereditatis. qđ nō
ita intelligendū ē quasi nō alio modo sal
uare nos potuerit q̄ꝫ p mortē suā? sz qꝫ p
aliā hostiaz nō potuit nobis aperiri re/
gni aditus: ⁊ fieri salus nisi per mortem
vnigeniti. Cuius tanta fuit vt dictuz est
humilitas ⁊ patientia: vt eius merito pa
teret credentibus in eū aditus regni. ma
gna ergo in morte vnigeniti prestita sūt
nobis vt liceat nobis redire in patriaz.
sicut oliz in morte sūmi pontificis his q
ad ciuitatē refugii confugerāt secure ad
propria remeare licebat. Ecce aliquate/
nus ostensū ē qualiter per xp̄i mortē adi
tus regni sit nob̄ paratus.

Hic qualiter a diabolo ⁊ a peccato
redemit nos per mortez.

Unc igitur queramus quō per
mortē ipsiꝰ a diabolo ⁊ a pec
cato ⁊ a pena redēpti sumus.
a diabolo igit̄ ⁊ a peccato per mortem
xp̄i liberati sumus: quia vt ait aplus in
sāguie ipsiꝰ iustificati sumꝰ. ⁊ ī eo qꝫ su/
mꝰ iustificati. i. a peccatis soluti a diabolo
sumus liberati: qui nos in vinculis pec/
catoꝝ tenebat. sed quō a peccatis p eius
mortē soluti sumus? quia p eius mortem
vt ait aplus cōmendatur nob̄ charitas
dei. i. apparet eximia vel cōmendabilis
charitas dei erga nos in hoc qꝫ filiū suū
tradidit in mortem ꝓ nobis peccatori/
bus. Exhibita aūt tante erga nos dile/
ctionis arra: ⁊ nos mouemur accendi/
murq; ad diligēdū deū q' ꝓ nobis tantū
fecit: ⁊ per hᵒ iustificamur. i. soluti a pec
catis iusti efficimur. Mors igit̄ xp̄i nos
iustificat dum per eam charitas excitat̄
in cordibus nostris. dicimur quoq; ⁊ al'r
p mortem xp̄i iustificari : quia p fidem

mortis eius a peccatis mūdamur.vnde
apostolus. iustitia dei est per fidem ihu
xp̄i.Et idē.quē ꝓposuit deꝰ ꝓpiciatorez
per fidem in sanguine ipius.i.per fidem
passionis:vt olim aspicientes in serpentē
eneū in ligno erectum a morsibus sana/
bantur serpentium. si ergo recte fidei in
tuitu in illum respicimus qui pro nobis
pepēdit i ligno:a vīcul' diaboli soluimur
id est a peccatis.⁊ ita a diabolo libera/
mur:vt nec post hanc vitam in nobis in
ueniat qđ puniat.morte sua quippe vno
verissimo sacrificio quicquid culparum
erat:vnde nos diabolus ad luenda sup/
plicia detinebat:xp̄us extinxit:vt in hac
vita temptando nō preualeat.licet enim
nos temptet post mortē xp̄i:quibus mo
dis ante temptabat:non tamen vincere
potest sicut ante vincebat. nam Petrus
qui ante xp̄i mortem voce ancille territꝰ
negauit:post mortem ante reges ⁊ presi
des ductus non cessit. quare?quia forti
or.i.xp̄us veniens in domuz fortis.i. in
corda nostra vbi diabolus habitabat:al
ligauit fortem.i. a seductione cōpescuit
fideliū:vt temptationez que ei adhuc ꝑ
mittitur non sequatur seductio.itaqȝ in
xp̄i sanguine qui soluit que non rapuit
redempti sumus a peccato. ⁊ per hoc a
diabolo. Nam vt ait Aug. in ipso vin
cuntur inimice nobis inuisibiles potesta
tes:vbi vincuntur inuisibiles cupiditates
fuso eniz sanguine sine culpa oīm culpa
rū cyrogropha deleta sunt:quibus debi
tores qui in euz credunt:a diabolo ante
tenebantur.vnde qui pro multis effunde
tur. per illuz ergo redempti sumus i qᵒ
princeps mundi nihil inuenit.vnde Au/
gustinus.causaz ⁊ modū nostre redem/
ptionis insinuans ait.nihil inuenit dia/
bolus in xp̄o vt moreretur:sed pro volū
tate patris mori xp̄us voluit:non habēs
causaz mortis de peccato:sed de obediē
tia ⁊ iustitia mortem gustauit:per quaz
nos redemit a seruitute diaboli.Incide
ramus enim in principem huius seculi q
seduxit Adam ⁊ seruuz fecit cepitqȝ nos
quasi vernaculos possidere. sed venit re
dēptor ⁊ victus est deceptor.⁊ quid fecit
redemptor captiuatori nostro? tetendit
ei muscipulam:crucē suā posuit ibi:quasi
escam sanguinē suū. Ille aūt sanguinem
fudit non debitoris per qđ recessit a de/
bitoribus.ille quippe ad hoc sanguinem
fudit:vt peccata nostra deleret. vnde gᵒ
nos diabolus tenebat deletum est san
guine redēptoris.non enim tenebat nos
nisi vīculis peccatoꝝ nostroꝝ.Iste erāt
cathene captiuoꝝ.venit ille.alligauit for
tem vinculis passionis sue.intrauit in do
mū eius id est in corda nostra vbi ipse
habitabat:⁊ vasa eius.s.nos diripuit q̄
ille impleuerat amaritudīe sua.deus aūt
noster vasa eius eripiens : ⁊ sua faciens
fudit amaritudinem:⁊ impleuit dulcedi
ne:per mortem suaz a peccatis redimēs
⁊ adoptionem filioꝝ largiens.

Cur deus homo ⁊ mortuus.

Factus est igitur homo morta
lis vt moriendo diabolum vin
ceret.nisi enim homo esset qui
diabolū vinceret:non iuste sed violenter
homo ei tolli videretur qui se illi sponte
subiecit.sed si eum homo vincit iure ma
nifesto hominem perdidit. ⁊ vt hō vin
cat:necesse est vt deus in eo sit qui euz a
peccatis īmunem faciat.si enim homo ꝑ
se esset vel angelus in hoīe facile peccarz
cum vtrāqȝ naturam per se constet ceci
disse.ideo dei filius hoīem passibilez sum
psit:in quo ⁊ mortem gustauit:quo celū
nob aperuit:⁊ a seruitute diaboli id ē a

pena redemit. a q̄lla pena. temporali et eterna. ab eterna quidē relaxādo debitū a temporali vero penit⁹ nos libabit in futuro quādo nouissima mors inimica destruetur. adhuc eniz expectamus redemptionē corporis. sm aīaz vero iam redempti sumus ex parte: non ex toto: a culpa: nō a pena. nec oīno a culpa. nō enim ab ea redempti sumus vt non sit sed vt non dominetur.

Quō penaz nostrā portauit.

Peccata. n. nostra. i. penaz peccatoꝝ nostroꝝ dicitur in corpore suo super lignū portasse quia per ipsius penaz quam in cruce tulit: omnis pena temporalis que ꝓ peccato conuerso debetur in baptismo penitus relaxatur. vt nulla a baptisato exigatur ⁊ in penitentia minoratur. Non enim sufficeret illa pena qua penitētes ligat ecclesia: nisi xp̄i pena cooparet̄: q pro nobis soluit. vnde peccata iustoruz qui fuerūt ante aduentū i sustentatione dei fuisse vsq3 ad xp̄i mortez dicit apl's ad ostensionem eius iusticie in hoc tempore. Ecce ex p̄te expositū est quō ⁊ qd xp̄s p mortez nobis meruit ⁊ ipetrauit

Si solus xp̄us debeat dici redēptor vt solus dicitur mediator.

Unde ip̄e vere dicitur mundi redemptor ⁊ dei hoīuzq3 mediator: sed mediator in scriptura dicitur sol⁹ filius: redēptor vero aliquando etiaz pater vl' sp̄us sanctus sed hoc propter vsuz potestatis: nō propter exhibitionē hūilitatis ⁊ obedientie nā sm potestatis siml' ⁊ obedientie vsū filius proprie dicitur redemptor: quia ⁊ in se expleuit per que iustificati sumus ⁊ ipsam iustificationez est operatus. potētia deitatis cū patre ⁊ sp̄ū. s. Est igitur redemptor inquantum est deus potestatis vsu: ⁊ inquantū homo humilitatis effectu. ⁊ sepius dicitur redēptor sm humilitatem: quia sm eam ⁊ in ea suscepit ⁊ impleuit illa sacramenta q̄ sunt causa redemptionis nostre. proprie igitur filius dicitur redemptor.

De mediatore.

Ui solus dicitur mediator nō pr̄ vel sp̄us sāct⁹. de q° apl's vnus mediator dei ⁊ hoīnuz hō xp̄s ih̄s. i. p hominē quasi in medio arbiter est ad cōponēdaz pacē. i. ad recōciliandū hoīes deo. hic ē arbiter quē Job desiderat. vtinā esset nobis arbiter reconciliati eniz sumus deo: vt ait apl's per mortez xp̄i. qd nō sic intelligenduz est quasi nos ei sic reconciliauerit xp̄us vt inceperit amare quos oderat: sicut reconciliatur inimicus inimico: vt deiñ sint amici qui ante se oderant. sed iam nos diligenti deo reconciliati sumus. nō eni exquo ei reconciliati sumus. per sanguinem filii nos cepit diligere: sed ante mundum priusq̄ nos aliquid essemus quomō igitur diligenti nos deo sumus reconciliati ꝓpter peccatū. cum eo habebam⁹ inimicitias qui habebat erga nos charitatez: etiam cū inimicicias exercebamus aduersus eū opando iniquitatez. ita ergo inimici eramus deo sicut iusticie sūt inimica peccata. ⁊ iō remissis peccatis tales inimicicie finiūtur: ⁊ recōciliantur iusto quos ipse iustificat. xp̄us ergo mediator dicitur eo q̄ medius inter deum ⁊ hoīes, ip̄os recōciliauit deo reconciliat aūt dum offendicula hoīm tollit ab oculis dei. i. dū peccata delet q bus deus offendebatur. ⁊ nos inimici eius eramus: sed cū peccata deleat nō solū filius: sed pater ⁊ spiritus sanctus

quorum dilectio est nostra ad deum
reconciliatio. quare solus filius dicitur
mediator: nã de patre legitur q recon
ciliauerit sibi mundũ. ait. n. aplus. de⁹
erat in xp̃o mundũ sibi recõcilians. Cũ
igitur reconciliet: quare non dicit̃ medi
ator: quia nec medius est inter deum ⁊
hominẽ: nec in se habuit illa sacramẽta
quorum fide ⁊ imitatione iustificamur. i.
reconciliamur deo. recõciliauit nos igit̃
tota trinitas virtutis vsu scz dum pec
cata delet. sed filius solus ipletione obe
dientie: in quo patrata sunt fm hũanaz
naturam: per que credentes ⁊ imitãtes
iustificantur.

Scdm quã naturam sit mediator.

Unde ⁊ mediator dicit̃ fm hu
manitatẽ: non fm diuinitatez
Nõ ẽ. n. mediator inter deum
⁊ deũ: quia vnus est: sed inter deũ ⁊ ho
minez: quasi iter duo extrema. quia me
dius esse nõ potest: nisi inter aliqua. me
diator ẽ igitur iquantum homo. nam i
quantuz deus nõ mediator: sed equalis
patri ẽ hoc idez qd pater cũ patre vn⁹
deus. Mediator ergo iter hoies ⁊ deũ
trinitatẽ: fm hois naturaz in qua susce
pit illa per que reconciliamur deo trini
tati: ⁊ fm eandez habet aliquid simile
deo: ⁊ aliquid simile hoibus: qd media
tori cõgruebat ne per oia silis hoib⁹ lõ
ge esset a deo: aut per omnia deo similis
longe esset ab hoibus. ⁊ ita mediator
non esset. verus igitur mediator xp̃us i
ter mortales peccatores ⁊ imortalem
iustũ apparuit. mortalis cuz hoibus: iu
stus cum deo. per infirmitatez propin/
quans nobis: per iustitiã deo. recte igit̃
mediator dictus est quia inter deuz im
mortalẽ ⁊ hominez mortalẽ deus hõ re
concilians hoiem deo. in tantũ mediator
inquantũ est homo. inquantuz aũt ver
buz non est medius: quia vnus cum pa
tre deus. si ergo xp̃us fm vos o hereti
ci vnaz tm̃ habet naturaz: vnde medi⁹
nisi ita sit medi⁹: vt deus sit propter na
turaz diuinitatis: ⁊ homo propter hu
manitatis naturaz: quomodo in eo hu
mana reconciliantur diuinis: nam ipse
veniẽs prius in se humana sociauit di/
uinis per vtriusq3 nature coniunctionẽ
in vna persona. deinde oẽs fideles per
mortez reconciliauit deo: duz sanati sũt
ab impietate quicũq3 humilitatez xp̃i
credendo dilexerunt: ⁊ diligendo imita
ti sunt.

Sũmatiz itelligẽtie p̃missa pstrigit

Ecce hic aliquatenus insinuat̃
quare xp̃us solus dicitur me
diator dei ⁊ hoĩuz: ⁊ fm quã
naturaz mediet. s. hũanaz: ⁊ cui mediet
. s. deo trinitati. trinitati. n. nos reconcili
auit p mortez: p quaz etiã nos redẽit a
seruitute diaboli. nam vt Petrus ait. nõ
corruptibilib⁹ auro vel argẽto redẽpti
sumus: sed precioso sanguine agni ĩma
culati.

Q alio modo potuit liberare: ⁊ q̃
re potius isto.

J vero queritur vtrum alio mõ
posset deus hoiem liberare q̃
per mortẽ xp̃i: dicimus ⁊ aliũ
modũ fuisse possibilem deo: cuius pote
stati cuncta subiacẽt. sed nostre miserie
sananduz conuenientiorez modũ alium
non fuisse: nec esse oportuisse. Quid eni
mẽtes nostras tm̃ erigit: ⁊ ab imortali/
tatis desperatione liberat q̃ q tanti
nos fecit deus: vt dei filius imutabiliter
bonus in se manens qd erat: ⁊ a nobis
accipiens qd nõ erat: dignat⁹ est nostrum
inire cõsortiũ: vt mala nostra moriẽdo

perferret. Est et alia ratio quare isto potius modo quam alio liberare voluit quia sic iustitia superatur diabolus: non potentia. et quomodo id factum sit explicabo vt potero. quadam iustitia dei in potestatem diaboli traditum est genus humanum peccato primi hominis in omnes originaliter transeunte: et illius debito oes obligante. vnde oes homines ab origine sunt sub principe diabolo. vnde apostolus. eramus natura filii ire. natura. s. vt est deprauata peccato: non vt est recta creata ab initio Modus aut ille quo traditus est homo in diaboli potestatem: non ita debet intelligi tanquam deus hoc fecerit aut fieri iusserit: sed quod tm permiserit: iuste tamen. illo deserente peccantem peccati auctor illico inuasit: non tamen deus cotinuit in ira sua miserationes suas nec hoiem a lege sue potestatis amisit cum in diaboli potestate ee permisit. quia nec diabolus a potestate dei est alienus sic nec a bonitate. nam qlicumque vita diabolus vel homo non subsistet nisi per eum qui viuificat omnia. Non ergo deus hoiem deseruit vt non se illi exhiberet deum: sed iterum mala penalia etiam malis multa prestitit bona. Et tandem hoiem quem commissio peccatorum diabolo subdidit remissio peccatorum per sanguinem xpi data a diabolo eruit: vt sic iustitia vinceretur diabolus: non potentia.

Qua iustitia sit victus diabolus.

Sed qua iustitia? Jhesu xpi et quomodo victus est ea? quia in eo nihil dignum morte inueniens: occidit eum tamen. et vtique iustum est vt debitores quos tenebat liberi dimittantur in eum credentes: quem sine illo debito occidit. Ideo aut potentia vincere noluit: quia diabolus vicio peruersitatis sue amator est potentie: et desertor oppugnatorque iustitie. i. quo homines eu magis imitantur: qui neglecta vel etiam posa iustitia potentie magis student eiusque adeptione letantur vel cupiditate inflamantur. Ideoque placuit deo vt non potentia: sed iustitia vincens hoiem erueret. In quo homo eum imitari disceret. post vero in resurrectione secuta est potentia. quia reuixit mortuus nunquam postea moriturus. sed nonne iure equissimo vinceretur diabolus si potentia tm xps cum illo agere voluisset? vtique: sed postposuit xps quod potuit vt prius ageret quod oportuit. iustitia ergo humilitatis hominem liberauit quem sola potentia equissime liberare potuit.

De causa inter deum et hominem et diabolum.

Si enim tres illi in causam venirent. s. deus homo et diabolus: diabolus et homo quod aduersus deum dicerent non haberent. diabolus. n. de iniuria dei coniceretur: quia seruum eius. s. hoiem et fraudulenter abduxit: et violenter tenuit. homo etiam iniuriosus deo conuinceretur: quia precepta eius contempsit: et se alieno domino mancipauit. de hois iniuria etiam coninceretur diabolus: quia illum et prius fallaci promissione decepit: et post mala inferendo lesit. iniuste igitur diabolus quantum ad se hominem tenebat: sed homo iuste tenebatur: quia diabolus nunquam meruit habere potestatem super hominem sed homo meruit per culpam pati diaboli tyrannidem. si igitur deus qui vtrique

preerat potentia hominē liberare vellet: sola iussionis virtute hoīem poterat rectissime liberare: sed ob causaȝ premissaȝ iustitia hūilitatis vti voluit qui dū in carne mortali crucifixus est iustificati sumus. i. per remissionē peccatoꝝ exuti de potestate diaboli. ⁊ ita a xp̄o iustitia diabolus victus est: nō potētia. quomodo aūt in eius sanguīe nobis peccata sunt dimissa supra expositum est.

De traditione xp̄i que dicit̄ facta a patre: a filio: a iuda ⁊ a iudeis.

P̄ius ergo est sacerdos idēq̈ȝ hostia ⁊ precium nostre reconciliationis: qui se in ara crucis nō diabolo: sȝ deo trinitati obtulit. pro oībus quantū ad precii sufficientiā: sed pro electis tm̄ quantū ad efficientiā. quia predestinatis tm̄ salutem effecit. de quo etiam legitur ꝙ sit traditus a patre: ⁊ ꝙ seip̄m tradidit ⁊ ꝙ iudas tradidit eum ⁊ iudei. ip̄e se tradidit: quia sponte ad passionē accessit. ⁊ pater eum tradidit: quia volūtate patris īmo totius trinitatis passus est. iudas tradidit prodendo ⁊ iudei īstigando. ⁊ fuit actus iude ⁊ iudeoꝝ malus: ⁊ actus xp̄i vel patris bonus. opus xp̄i ⁊ patris bonum: qa bona patris ⁊ filii voluntas. ⁊ maluȝ fuit opus iude ⁊ iudeoꝝ: qa mala fuit intentio. diuersa fuerūt ibi facta siue opera. i. diuersi actus: ⁊ vna res siue factum. s. passio ip̄a. ideo doctores aliquando vniunt in facto illo patrē: filiū iudā ⁊ iudeos. aliquando disiungunt Respicientes eniȝ ad passionem vnuȝ opus illaꝝ dicunt: attendentes intentiōnes ⁊ actus facta diuersa discernūt vnde Augustin⁹. facta est inquit traditio a patre. facta traditio a filio. facta est traditio a iuda. vna res facta est. Quid ergo discreuit inter eos. qa hoc fecit pater ⁊ filius in charitate et ex charitate. Judas vero in proditiōe Uidetis quia nō quid faciat homo: sed qua voluntate consideranduȝ est. in eodem facto inuenimus deum quo iudā. deū benedicimus: iudam detestamur. quia cogitauit deus salutē nr̄am iudas cogitauit preciuȝ quo vendidit dominuȝ. filius precium quod dedit p nobis. diuersa ergo intētio diuersa facta facit: cum tamen sit vna res ex diuersis. Ecce dicit vnam rem ibi fuisse ⁊ diuersa facta: qa ibi vna fuit passio sȝ diuersi actus: ⁊ act⁹ qdē iude ac iudeoꝝ mali quibus opati sunt xp̄i passionem que bonū est ⁊ opus dei est.

Q: xp̄i passio dicit̄ opus dei ⁊ iudeoꝝ: ⁊ quomodo.

Assio ergo xp̄i ⁊ opus iudeorū dicitur: quia ex actibus eoꝝ prouenit. ⁊ opus dei: qr eo auctore. i. eo volente fuit. vnde Augustin⁹. nemo aufert animā xp̄i ab eo quia potestatem habet ponendi eam ⁊ sumēdi. Ecce habes auctoreȝ opis ponat animaȝ. Ecce habes opus auctoris. ⁊ vt generaliter cōcludā quotiens in carne xp̄us aliquid patitur op⁹ auctoris est. quia. n. sua voluntate non alio cogēte ppetit̄: ip̄e auctor ē opis.

Si iudei sunt ibi opati bonū.

Um aūt passio xp̄i opus dei sit: ⁊ ideo bonū est: eādemq̈ȝ opati sunt iudas ⁊ iudei: q̄ritur an concedenduȝ sit eos opatos ibi esse bonū? Hic distinguendū ē. pōt

enĩ dici ꝙ opati sunt bonũ.qa ex acti
bus eoꝝ ꝓuenit bonũ.i.passio xp̃i.et
iteꝝ ꝙ opati non sint bonũ:sed malũ
quia actio eoꝝ nõ fuit bona:ꝫ mala.

Si in xp̃o diuisio fuit in morte aïe
vel carnis a verbo.

Ost predicta considerandũ
est vtꝝ in morte a verbo sit
separata anima vel caro.q
dam putauerunt carnem sicut ab aïa
ita a diuinitate in morte fuisse diuisaꝫ
si.n.inquiũt aïa media diuinitas car/
nẽ sibi vniuit sic̃ supiꝰ p̃ractũ ẽ:gᵒ qñ
d iuisa ẽ caro ab aïa diuisa ẽ etiã a di
uinitate.qꝛ nõ potuit ab aïa seiũgi p
quã verbo erat vnita qui a v̓bo diui
deretur . fuit auteꝫ diuisa ĩ morte ab
anima:alioquin vera mors ibi non fu
isset:quia vt ait Augʒ. Mors quã ti
ment hoĩes separatio est aïe a carne.
mors aũt quã non timẽt separatio est
aïe a deo.vtraqꝫ v̓o diaboli suasiõibꝰ
hoĩ ꝓpinata est.si ergo in xp̃o hoĩne
vera mors fuit diuisa est ibi aïa:ac p
hᵒ diuinitas a carne. Huic siue proba
bilitati addũt auctoritatis testimoniũ
Ambrosius.n. tractans de xp̃i dereli
ctione:q in cruce voce magna clamãs
dixit.deus deus meus q̃re me dereliq
sti:ait . clamat hõ separatione diui/
nitatis moriturus.nam cũ diuinitas
morti v̓bi liba sit vtiqꝫ ibi mors eẽ nõ
poterat nisi vita discederet.quia vita
diuinitas est. Hic videtur tradi ꝙ diui
nitas separata sit in morte ab homine
que nisi discessisset homo ille mori non
possꝫ . Q8. illi ad carnẽ referũt quã
dicũt a deo separatã. Quibus respõ
demus illã separationem sic esse acci
piendam sicut intelligitũr derelictio,
que illis verbis significatur:vt qd me
dereliquisti. quõ igitur erat derelictꝰ
a patre cum in cruce se derelictum cla
mabat.non recesserat deus ab homĩe
ita ꝙ esset soluta vnio dei ⁊ hominis.
Alioquin fuit qõdam tempus quãdo
xp̃us adhuc viuus homo erat:⁊ non
deus:qa adhuc viuꝰ se derelictum cla
mabat: non derelinquendum.si ergo
illa derelictio vniõis ĩtelligat̃ solutio
ãte facta fuit solutõ dei ⁊ hoĩs ꝙ̃ xp̃s
mortuus esset.sed quis hoc dicet?fate
amur igitur deum quodammodo il
lum hominẽ in morte deseruisse.quia
potestati persequentiuꝫ eum exposuit
ad tempus:non suam potentiaꝫ exer
cendo illum defendit:vt non moreret̃
separauit se diuinitas:qa subtraxit ꝓ
tectionẽ:ꝫ nõ soluit vnionem.sepauit
se foris vt non adesset ad defensionem
sed non intus defuit ad vnionem.si nõ
ibi cohibuisset potentiam:sed exercuis
set non moreretur xp̃us. mortuus est
xp̃us diuinitate recedente.i. effectum
potentie ĩ defendẽdo nõ exhibente.hic
est hircus apopõpeius q altero hirco
ĩmolato in solitudineꝫ mittebatur:vt
legitur ĩ leuitico. Hirci.n.duo humãi
tas ⁊ diuinitas xp̃i intelligũtur. hũa
nitate igitur ĩmolata diuinitas in soli
tudinem abiit.i.in celum.vnde esitius
super leuiticũ in solitudinem.i. in ce/
lũ tempore passionis diuinitas abissẽ
dicitur.non locũ mutans:sed quodã/
modo virtutẽ cohibens vt possent im
pii cõsũmare passioneꝫ. Abiit ergo .i.
virtutem cohibuit: ⁊ portauit iniqui
tates nostras.nõ vt haberet:sed vt cõ
sumeret.deus.n.ignis ꝯsumens ẽ. Ex
his satis ostenditur p̃missa v̓ba Am
brosii sic esse acciplẽda vt p̃diximus.

Aliã inducunt auctoritatem.

159

Lii quoqꝫ auctoritatibus in
nituntur: qui asserunt diuini
tatem in morte recessisse ab
homine ſm carnē. Ait.n. athanasius
Maledictus qui totuꝫ hominem quē
assūpsit dei filius denuo assūptum vel
liberatū tercia die a mortuis resurre
xisse non confitetur. fiat fiat. Si ingūt
denuo assumptus est homo in resurre
ctione quē assumpserat ī icarnatiōe.
deposuit ergo eū in morte. separata
ergo fuit diuinitas in morte ab hu/
manitate. Quibus respondemus ꝙ
si his verbis assumptio talis intelliga
tur que sit ſm vnionem: non carnem
tm̄: sed totū hoiem. id est animā ⁊ car
nem denuo sibi vniuit in resurrectiōe
quia non simpl'r hominē assūptuꝫ dic̄
totum igitur hoiem ī morte deposuit
id est animā ⁊ carnē. Sꝫ quis nisi ho
stis veritatis dicat aīam a verbo de/
positam. ⁊ tam̄ nisi hoc fateantur ꝙ
totus homo sit assūptus: non pro eis
facit illa auctoritas que totum dicit
assūptū. Sciendū ē igitur athanasiū
id dixisse contra illoꝝ perfidiam qui
resurrectionē xp̄i negabant: putantes
morte detineri qui solus inter mortu
os liber est. ideo illum maledicit qui
non confitetur totum hominē denuo
assūptum resurrexisse. i. xp̄m animam
corpori denuo cōiunxisse: ⁊ ī illis duo
bus denuo coniunctis in resurrectiōe
vere ſm hoiem vixisse: sicut ante mor
tem. Nā in morte separata est anima
a carne. vnde vere dicitur xp̄us mor
tuus: sed neutꝝ separatū ē a v̄bo dei.

Astruit carnē a verbo in morte se
parataꝫ nō esse.

Icut Augustinus super Io
hanneꝫ docet tractans illud dei v̄buꝫ
ego pono aīaꝫ meā vt iteꝝ sumā eaꝫ
nemo tollit eam a me: sed pono eam
a meipso. potestatē habeo ponēdi eā
⁊ iteꝝ sumēdi eā. hic animā dicit emis
sā. a quo emissa est? a seipa non ē emis
sa: quia seipam non posuit. nec verbū
animā posuit vel carnē. Caro. n. aīaꝫ
posuit: sed potestate in se manentis dei
tatis. potentia ergo deitatis anima di
uisa est a carne: sed neutꝝ a verbo dei
vnde Augustinus: verbū exquo susce
pit hominēꝫ. i. carnem ⁊ animā nunꝙ̄
deposuit animā vt esset anima a v̄bo
separata: sed caro posuit animā quan
do expirauit qua redeunte surrexit.
mors ergo ad tempus carnē ⁊ aīam
separauit: sed neutꝝ a verbo dei. Ca/
ro igitur ponit ⁊ sumit animā nō po
testate sua: sed potestate inhabitantis
carnem deitatis. hic euidenter tradit̄
nec animā nec carnē a verbo dei ī mor
te diuisā: vt aliquo modo soluta fue/
rit vnio. vnde Augustinus contra feli
cianū. absit vt sic xp̄us senserit mortē
vt quātū ī se ē vita vitā perdidit. si. n.
hoc ita eēt vite fons aruisset. sensit igi
tur mortē participatione hūani affe/
ctus: quē sponte susceperat. nō nature
sue perdidit potentiā per quā cuncta
viuificat. sic in sepulchro carnē suam
cōmoriendo non deseruit: sicut ī vtero
virginis cōnascendo formauit. Mor
tuus est ergo non discedente vita: sic
passus est non pereunte potentia. Ne
mo tollit aīaꝫ ei⁹ ab eo qui potestatē
habet ponendi ⁊ sumendi. Ecce ⁊ hic
habes xp̄m nō deseruisse carnē in mor
te: ⁊ vitā non discessisse a mortuo: ⁊
ꝙ sponte tradidit spirituꝫ: non alius

extersit. vnde Ambrosi⁹. Emisit xps spiritum: ꝛ tamen quasi arbiter eru/endi suspēdēdiqȝ corporꝭ. emisit spiritū nō amisit. pēdebat ī cruce ꝛ omnia cō mouebat. sȝ vnde emisitꝭ ex carne. quo emisitꝭ ad patrē.

Qua rōe dr̄ xps mortu⁹ ꝛ passus.

Ecedēte vero anima mortua est caro xpi. ꝛ quia caro mortua est mortuus est xpus. Sicut enī mortuus dicitur deus quando mortuus est homo: ita mortu⁹ dicitur homo quando mortua est caro. Separatio anime mors carnis fuit. propter carneȝ ergo vnitaȝ verbo que mortua est dicitur deus mortuus. ꝛ propter carneȝ ꝛ animaȝ que vtraqȝ dolorem sensit dicitur deus passus cū diuinitas omnis doloris exsors existeret. vnde Augustinus verbū caro factum est: vt per carneȝ panis celestis ad infantes transiret ꝛ ſm hocipsuȝ verbum crucifixum est sed non est mutatuȝ in hominē: homo ī illo mutatus est: vt melior fierȝ ꝙ erat per id ergo ꝙ homo erat mortuus est deus. ꝛ per id ꝙ deus erat homo excitatus est ꝛ resurrexit. quicquid passus est homo non potest dici non passus deus. quia deus erat homo. quomodo potes dicere non esse passum iniuriaȝ si vestis tua conscindatur: quāuis vestis tua non sis tuꝭ. Multomagis ergo quicqd patitur caro vnita verbo debet dici pati deus: licet verbum nec mori nec corrumpi nec mutari potuerit. sed qcquid hoꝝ passus est in carne passus est. de h° etiā Ambro. ī tercio li. d spiritu sancto ait. quod verbi caro patiebatur manēs in carne verbum in se pro corporis assūptiōe referebat: vt pati diceretur. quia caro patiebaꝛ sic scriptū est: xpo ī carne passo. hic docetur qua ratione deus vel dei filius passus vel mortuus dicitꝛ non quia morteȝ senserit inquantuȝ de⁹ est: sed quia caro ei vnita mortua ē. ſm quaȝ rationeȝ dicit Augustinus. si quis dixerit atqȝ crediderit filiuȝ dei deum passuȝ: anathā sit. cuius dicti causaȝ ex qua intelligentia sumenda est aperiens in eodem subdit. si quis dixerit ꝙ dolorem in passione sentiebat filius dei de⁹. ꝛ non caro tm̄ cum anima quaȝ sibi acceperat: anathā sit. Sane igiꝛ dici pōt ꝙ mortu⁹ est deus ꝛ non mortuus passus est dei filius ꝛ nō passus: passa ē tercia persona ꝛ non passa: crucifixum est verbum ꝛ non crucifixuȝ. ſm alterā naturā passus est: ſm alteram impassibilis. vnde Ambrosius. generalis est ista fides: quia xpus dei fili⁹ ꝛ natus ex virgine: queȝ quasi giganteȝ propheta describit eo ꝙ biformis geminecȝ nature vnus sit: consors diuinitatis ꝛ corporis Ideȝ ergo patiebatur ꝛ non patiebatur: mouebatur ꝛ non mouebatur: sepeliebatur ꝛ non sepeliebatur: resurgebat ꝛ non resurgebat. resurgebat ſm carnē que mortua fuerat: non ſm verbū qđ apud deū sꝑ manebat.

Si xps in morte fuit hō.

Ic queritur vtrꝫ ī illo triduo mortis xpus fuerit homoꝭ ꝙ nō videtur quibusdamꝭ: quia mortuus erat: ꝛ homo mortuus non est homo. addunt etiam si tunc erat homo vel mortalis vel imortalis. sed mortalis non: quia mortuus. nec imortalis: quia tm̄ post resurrectioneȝ. ergo non erat homo. Quib⁹ respondemus: quia licet homo mortuus fuerit: erat tamen ī morte deus homo. nec mortalis quideȝ: nec imortalꝭ: ꝛ tm̄ vere erat homo. Ille enī et

160

huiusmōi argutie in creatis locū habēt
sꝫ si dei sacramentum a phylosophicis
argumentis est liberum. vnde Ambro
sius. aufer argumenta vbi fides queri
ritur. i ipsis ginasiis suis iam dyaletica
taceat. piscatoribus creditur: non dyale
ticis. dicimus ergo in morte xp̄i deum
vere fuisse hominē: ⁊ tamen mortuū
⁊ hoiem quidem: nec mortalem: nec im
mortalē. quia vnitus erat anime: ⁊ car
ni seiunctis. alia enim ratione dicitur
deus homo: vel homo deus ꝙ̄ Marti
nus vel Johēs. hō enī dicit̄ deꝰ: ⁊ econ
uerso ꝓpt̄ susceptōēz hois. i. aīe ⁊ carnis
vnde Aug. talis erat illa susceptio que
deū hominē faceret: ⁊ hoiem deū. Cū
ergo illa susceptio per mortē non defece
rit: sꝫ deꝰ hoi: ⁊ hō deo: sic aū vnitꝰ erat
vc. ⁊ tūc deꝰ erat hō: ⁊ ecōuerso: qa vni
tus anime. ⁊ carni. ⁊ homo mortuꝰ erat
quia aīa a carne diuisa erat: ꝓpter se-
parationē aīe a carne hō mortuus: sed
ꝓpter vtriusqꝫ secū vnionē homo. Non
autem sic erat hō: vt ex anima ⁊ carne
simul iūctis subsisteret. Ex qua ratione
dicit̄ aliquis alius homo: ⁊ ipē forte an
te mortē hoc etiā modo erat hō: ⁊ post
resurrectionē fuit. In morte vero hō
erat tm̄ ꝓpter anime ⁊ carnis secū vnio
nem: ⁊ mortuus ꝓpter inter illa duo di
uisionem.

Si xp̄s in morte erat homo alicubi ⁊ si vbicūqꝫ est homo sit.

Ic querit̄ si xp̄us in morte ali
cubi erat homo: ⁊ si vbicūqꝫ
ē hō sit. Ad quod dicimꝰ: qa
nō vbicūqꝫ erat hō erat: nec modo vbi
cūqꝫ est homo est. quia vbiqꝫ est ſm dei
tatem: nec vbiqꝫ homo. quia non vbiqꝫ
hoi vnitus: sed vbicūqꝫ est ſm hominē
ibi homo ē. tēpore antē mortis ⁊ vbiqꝫ
erat ſm deū: ⁊ in sepulchro ſm hoiem
⁊ in infermo ſm animam in sepulchro
ſm carnē: ⁊ in sepulchro ergo erat hō
quia humanitati erat vnitus: etiam
si non toti: qꝛ carni tm̄. ⁊ i inferno erat
quia humanitati iunctus: sed non to
ti: quia anime tm̄. sed si in inferno ani
me tm̄: ⁊ in sepulchro carni tm̄ vnitus
erat: ergo nec i inferno vnitus erat aīe
⁊ carni. nec in sepulchro. quomodo gͦ
hic vel ibi homo esse dicitur? que est rō
dicti? quia vna eadēqꝫ vniōe vnitꝰ erat
aīe in inferno: ⁊ carni in sepulchro. ⁊ sic
erat illis duobus tūc sepatis vnitus: sic
ante separatōēz. i. ante mortē. ad hoc
aūt opponitur. si xp̄s animā tm̄: vl̄ car
nē tm̄ assumpsisset: nō fuisset verus ho
mo: sed propter vtriusqꝫ assumptionē
verus homo fuit. sic ergo vbi carnem
⁊ animā sibi vnitam non habebat ve
rus homo ibi non existebat: sed tempo
re mortis nusꝙ̄ illa duo vnita habebat
quia nec in sepulchro: nec i inferno: nec
alibi. nusꝙ̄ erat ergo homo. Ad qđ di
cimus: quia xp̄s vtiqꝫ verus homo nō
fuisset: si carnem ⁊ animam non assum
sisset. sed tamen exquo assumpsit neutrꝫ
deposuit. sed cum vtroqꝫ eandem vnio
nem indesinenter tenuit quā assumendo
contraxit. ideo non congrue vbicunqꝫ
anime vel carni vel vtriqꝫ vnitꝰ est: ibi
homo esse dicitur quia ibi humanatus
est. ergo ⁊ in sepulchro erat homo: ⁊ in
inferno erat homo. quia in vtroqꝫ hu-
manatus erat xp̄us: ⁊ vnam eādemqꝫ
cum anima ⁊ carne licet separatis ha
bebat vnionē: ⁊ vno eodemqꝫ tempo
re in sepulchro iacuit xp̄us: ⁊ ad infer
num descendit. sed in sepulchro iacuit
ſm solā carnē. ⁊ i ifernū descēdit ſꝫ so
lā aiā. vnde Aug. qs non ē derelictus

in inferno? xp̄s: sed in anima fuit ibi sola quis iacuit in sepulchro? xp̄us: sed in carne sola. quia ĩ his singulis xp̄s est: xp̄m ĩ omnibus ⁊ singulis confitemur. Ex his euidēter ostenditur q̄ carni iacēti ĩ sepulchro vnitus erat xp̄s sic̄ aīe in inferno. Alioquin si carni mortue non eēt vnit⁹ nō in ea diceretur iacuisse in sepulchro. anima igitur ad infernū descendit. caro in sepulchro iacuit. sapientia cuȝ vtroqȝ permansit que in inferno positis: vt ait Ambrosius lumen vite fundebat eterne radiabat illic lux vera sapientie. illuminabat infernū: sed in inferno nō claudebatur. qs eniȝ locus est sapientie? de qua scriptum est. nescit homo vias eius: nec ĩuenta est inter hoīes. de qua abyssus dicit. nō est in me. mare dicit. non est mecum. ergo nec in tempore. nec in loco sapientia est: cui nec mors tribuenda est. in ligno. n. caro: nō illa operatrix oīuȝ substantia diuina pendebat. Confitemur tm̄ xp̄m pependisse in ligno: ⁊ iacuisse in sepulchro: sed in carne. ⁊ fuisse in ĩferno: sȝ in anima sola.

Q xp̄us vbiqȝ totus est: sed nō totū vt tot⁹ est hō vel deus: sȝ nō to℞.

T Vtiqȝ totus eodem tempor̄ erat in inferno: totus ĩ celo: totus vbiqȝ. persona. n. illa eterna non maior erat: vbi carnem ⁊ animā simul vnitam sibi habebat q̄ vbi alterum tantū. nec maior erat vbi vtrumqȝ simul: vel alterꝶ tm̄ vnitum habebat: q̄ vbi erat neutꝶ habēs vnitū. totus ergo xp̄us perfectus vbiqȝ erat. vnde Aug. non dimisit patrem xp̄us cum venit in virginem. vbiqȝ totus. vbiqȝ perfect⁹ vno igitur ⁊ codeȝ tempore totus erat in inferno: totus in celo. erat apud ĩferos resurrectio mortuoꝶ. erat sup celos viuentiū. vere mortuus. vere viuus: in quo ⁊ mortem susceptio mortalitatis excepit: ⁊ vitam diuinitas non perdidit. Mortem igitur dei filius: ⁊ in anima non pertulit: ⁊ in maiestate non sensit: sed tamen participatione infirmitatis rex glorie crucifixus est. Ex his apparet q̄ xp̄us eodem tempore totus erat in sepulchro: totus in inferno: tot⁹ vbiqȝ. sicut ⁊ modo totus est vbicunqȝ est: sed non totum. nec in sepulchro: nec in inferno totum erat: etsi totus. sicut xp̄s totus est deus: totus homo: sed non totum. quia non solum est deus vel hō: sed deus ⁊ homo est. totum eniȝ ad naturam refertur. totus autem ad ypostasim. sicut aliud ⁊ aliquid ad naturam: alius vero ⁊ aliquis ad personam referuntur. vnde Johannes. totus xp̄us deus pfectus est: non autem totum deus est. nō enim solum deus est: sed ⁊ homo. ⁊ tot⁹ homo perfectus: non autem totū homo non solum enim homo: sed ⁊ deus. totū enim nature representatiuum est: totus autem ypostasios. sicut aliud quideȝ est nature: alius autem ypostaseos: sic et huiusmodi.

Si ea que dicunt̄ de deo vel de filio dei possint dici de illo homine: vel de filio hominis.

Olet etiam queri si congruenter dici possit filius hominis: vel ille homo descendisse de celo: vl' vbiqȝ esse: sicut dicitur filius dei: vl' deus de celo venisse: ⁊ vbiqȝ esse. Ad qđ dicimus si ad vnitatem persone referat̄ dicti intelligentia: sane dici potest. si vero ad distinctionem naturarum: nullatenus concedendum est. vnde Augustinus vna est persona xp̄s deus ⁊ homo. Ideo dicitur. nemo ascendit in celum nisi qui

descēdit᷑ d celo ⁊c̈. Si ergo attendas di
stinctionem substantiarum: filius dei de
scendit: et filius hominis crucifixus est.
Si vero vnitatē psone: ⁊ filius hoīs de
scendit: ⁊ filius dei crucifixus est. ppter
hanc vnitatem persone non solū filium
hoīs descendisse de celo: sed etiā dixit eē
in celo: cū loqretur i terra. ppter hāc eā
dē dicit᷑ de⁹ glorie crucifixus: qui tamē
ex forma serui tm̄ crucifixus est: non ƀm
hoc ꝙ deus glorie est: sꝫ ƀm ꝙ glorificat
suos. ⁊ tñ dr̄ de⁹ glorie crucifixus: rc̄e g
dez: nō ex virtute diuinitatis: sed ex infir
mitate carnis. Quid ergo propter quid
⁊ quid ƀm quid dicatur deus prudens ⁊
diligens ⁊ pius: lector intelligat. Hec de
corrigia calciamēti dñici sufficiant: ne os
sa regis ydumee cōsumant᷑ vsqꝫ i cinerē.

Si xp̄s habuit fidē spē vt charitatē

Um vero supra perhibitū sit
xp̄m plenū gratia fuisse: non ē
superuacuū inquirere vtꝝ fidez
⁊ spem sicut charitatē habuerit. Si enī
his caruit nō videtur plenitudinē gr̄aꝝ
habuisse. vt aūt hec questio valeat apti⁹
explicari de his singulis aliqua in mediū
pferenda sunt. ⁊ primū de fide: ƀm mēsu
raz cuius precipit ap̄lus vnicuiqꝫ saper̄.

Quid sit fides.

Ides est virtus qua credūtur
que nō videntur. qđ tamen nō
de oībus que nō videntur acci
piendū est: sed de his tm̄ que credere: vt
ait Aug͞. ad religionē pertinēt. multa. n.
sunt que si xp̄ianus ignoret: nihil metuen
dū est: quia nō ideo a religione deuiat.

Quot modis dicitur fides.

Ccipitur aūt fides tribus mo
dis. s. p eo qđ creditur: ⁊ ē vir
tus. ⁊ pro eo q° creditur: ⁊ nō
est virt⁹. ⁊ pro eo qđ creditur qđ aliud
est ab eo quo creditur. vnde Aug͞. inqt
aliud sunt ea que credūtur. aliud fides
qua credūtur. illa. n. in rebus sunt que vl̄
esse vel fuisse vel futura esse dicūtur. hec
aūt in aīo credentis est ei tm̄ conspicua
cuius est: ⁊ tñ noīe fidei censetur vtrūqꝫ
⁊ illud. s. qđ creditur: ⁊ id quo creditur.
id qđ creditur dicitur fides. sicut ibi. h. e
ē fides catholica quā nisi quisqꝫ fideliter
fir ⁊c̈. saluus eē nō poterit. fides aūt qua
creditur: si cū charitate sit virtus est. qa
charitas vt ait Ambrosi⁹ mater est oīm
virtutū: que oēs informat: sine qua nulla
vera v̄tus est. fides ergo opans per dile
ctionē virtus est: qua non visa credunt
hec est fundamentū quod mutari nō po
test: vt ait ap̄lus: que posita in fundamē
to neminez perire sinit. vnde Aug͞. fūda
mentū est xp̄us ih̄s. i. xp̄i fides. s. que per
dilectionez opatur: per quā xp̄s habitat
in cordibus: que neminē perire sinit. Alia
vero non est fundamentum. fides enim
sine dilectione ianis ē. fides cum dilecti
one xp̄iani est. alia demonis est. nam
⁊ demones credūt ⁊ cōtremiscūt. sꝫ mul
tū interest vtꝝ quis credit xp̄m vel xp̄o
vel in xp̄m. Nam ipsuz esse xp̄m demo
nes crediderunt: nec tamen in xp̄m cre
diderunt.

Quid sit creder̄ deū vel deo vl̄ i deū.

Liud. n. est credere in deū. aliđ
credere deo. aliud credere deū
Credere deo est credere vera
esse que loquitur. qđ ⁊ mali faciūt. ⁊ nos
credimus homini: sed nō in hoīez. Cre
dere deū est creder̄ ꝙ ipse sit de⁹. qđ etiā
mali faciunt. Credere in deū est credēdo
amare: credendo in eum ire: credendo ei
adherere: ⁊ eius membris incorpora
ri. per hanc fidem iustificatur impius
vt deide ipsa fides incipiat per dilectōez

operari. Ea enim sola bona opera di cenda sunt que fiunt p dilectionem dei. Ipsa.n.dilectio opus fidei dicitur. fides igitur quã demões ⁊ falsi xpiani habent qualitas mentis est: sed informis. quia sine charitate. naz ⁊ malos fidẽ habere cuz tamen charitate careant: Apostolus ostendit dicens. si habuero oẽz fidẽ: charitatẽ aũt nõ habuero ⁊c. q̃ fides etiaz donũ dei dici potest: quia ⁊ i malis q̃dã dei dona sunt. Augu.in li. de predestinatione sanctoꝝ. credere ipm nihil aliud est q̃ cũ assensione credere vel cogitare.

An illa iformis qualitas mentis q̃ i malo xpiano ẽ fiat virt⁹ cũ fit bon⁹.

Si vero queritur vtꝝ illa iformis q̃litas qua malus xpian⁹ vniuersa credit q̃ bonus xpianus: accedẽte charitate remaneat ⁊ fiat virtus. an ipsa eliminetur ⁊ alia q̃litas succedat que virtus sit. vtrũlibet sine periculo dici potest: mihi tñ videtur q̃ q̃litas illa que pri⁹ erat remãeat ⁊ accessu charitatis virtus fiat.

Ex quo sensu dicatur vna fides.

Umqz diuersis modis dicat fides: fatendũ est tñ vnã eẽ fidẽ vt ait aplus. vn⁹ dominus vna fides. sine.n. accipiatur fides p eo quod creditur: siue p eo quo credit̃. recte dicit̃ vna fides si pro eo qd credit̃ accipiatur Ex hac intelligẽtia dicit̃ vna fides. quia idẽ iubemur credere. qa vnũ ideqz est qd creditur a cunctis fidelibus. vnde fides catholica dicit̃.i. vniuersalis. si vero accipitur fides pro eo quo credit̃: ea rõne dicitur vna esse fides: nõ quia sit vna numero in oibus: sed genere.i. similitudine vnde Aug. Fides q̃m qui habẽt fideles vocantur: ⁊ qui nõ habent ifideles: cõis est oibus fidelibus. sicut pluribus hoib⁹ facies cõis esse dicitur: cũ tamẽ singuli suas habeãt. non.n. fides numero est vna sed genere: que cum sit in vno ⁊ in aliis est nõ ipsa: sed similis. ⁊ propter similitudinez magis vnaz dicimus esse q̃ mltas sicut idez volentiuz dicitur volũtas vna cũ tamẽ cuiqz sit sua voluntas. ⁊ duoꝝ sili modo dicitur facies vna.

Q: fides est de his que nõ videntur pprie: q̃ tamen videtur ab eo i q° ẽ.

Notandũ quoqz est q̃ fides pprie de nõ apparẽtibus tñ est vnde Gregorius. apparentia non habent fidem: sed agnitionez. Idez cũ Paulus dicat. fides est substantia rerũ sperandaꝝ argumentuz non apparẽtiũ: hoc veraciter dicitur credi qd nõ valet videri. naz credi iam nõ põt qd videri põt. Thomas aliud vidit ⁊ aliud credidit. hoiem vidit ⁊ deũ ɔfessus est dicens deus me⁹ ⁊ dominus meus. de hoc etiã Aug. ait. fidẽ ipam videt quisqz i corde suo esse si credit: vel nõ esse si nõ credit non sicut corpora que videmus oculis corporis: ⁊ per ipoꝝ imagines quas memorie tenemus etiaz absentia cogitam⁹ nec sicut ea que nõ vidimus: ⁊ ex his q̃ vidimus cogitatõez vtcũqz formamus ⁊ memorie cõmendamus: nec sicut hominẽ cuius animã etsi non videamus ex nostra cõiicimus: ⁊ ex motibus corporis hominẽ sicut videndo didicimus: intuemur etiã cogitando. nõ sic videtur fides in corde in quo est ab eo cuius est: sz eã tenet certissima scientia. Cũ igitur ideo credere iubeam⁹: quia id qd credere iubemur vider̃ nõ possumus: ipaz tñ fidẽ qñ est in nobis videmus i nobis. quia ⁊ rerum absentium presens est fides: ⁊ rerum que foris sunt intus est fides: ⁊ reruz que nõ videntur videtur fides. ⁊

ipsa tēporaliter fit in cordibus hoīuz. ⁊ si ex fidelibus īfideles fiunt perit ab eis. His verbis euidenter traditur fidē ipaz in corde hois ab ipo hoīe videri nō corporaliter: nō imaginarie: sed intellectualiter. ⁊ ipaz tn̄ absentiū: ⁊ eoꝝ que non videntur eē. vt. n. Aug. alibi ait. Credimus vt cognoscamus: nō cognoscimus vt credamus. Quid est. n. fides nisi credere qd nō vides. fides ergo est qd non vides credere: veritas qd credidisti videre. vnde recte fides dicit̄ argumentū vel coniectio reꝝ nō apparentiū. quia si fides ē ex eo cōiicitur ⁊ ꝓbatur aliqua esse non apparentia. quia si quis de eis dubitet ꝑ fidez probatur: cū fides nō sit nisi de nō apparentibus.

Descriptio fidei.

Sit. n. aplus. fides est suba reꝝ sperandaꝝ argumentū vel cōiectio nō apparentiū. quia per fidez subsistūt in nob etiā mō speranda ⁊ subsistent in futuro per experientiā. et ipsa est ꝓbatio ⁊ coniectio nō apparentiū. qa si qs de eis dubitet ꝑ fidē ꝓbāt vt adhuc probatur futura resurrectio. qa ita crediderunt patriarche ⁊ sci alii vl' ꝓbatō ē ⁊ certitudo ꝙ sint aliqua nō apparentia vt supra dictū est. ꝓpē autē fides dicit̄ suba reꝝ sperandaꝝ: qa sperandis substat: ⁊ quia fundamentū ē bonoꝝ qd nemo mutare pōt.

Si illa descriptio spei conueniat.

Si vero q̄rit̄ an hec descriptio spei conueniat: sane cōcedi pōt vtrūlibet. si aūt dicat̄ conuenire: sūt ⁊ alia plura qbus differūt fides ⁊ spes. sz nō improbe dici pōt soli fidei cōuenire: nō spei. quia fides sola fundamētuz dicitur: nō quia fides virtus possit eē sine spe ⁊ charitate. vnde Aug. fides operans per dilectionē vtiqꝫ sine spe nō pōt esse: nec amor sine spe: nec sine amore spes: nec vtrūqꝫ sine fide. At fides sine amore nihil prodest. potest tn̄ credi aliqd quod nō spatur. nihil aūt pōt spari qd nō credit̄. ideoqꝫ credere qd est actus fidei nāliter ꝑcedit sperar̄ qd ē actus spei qa nisi aliqd credatur nō potest sperari. Credit̄ aūt qd nō speratur. ide ē ꝙ i scriptura plerumqꝫ reperit̄ ꝙ fides precedit spem: ⁊ spes seqt̄ fidē. nō ꝙ virtus fidei ꝑcedat virtutem spei tēpore vel causa: sed quia actus fidei naturaliter ꝑcedit actū spei. Qd etiā quidā cōcedūt de ipā v̄tute fidei: vt nāliter ꝑcedat spem nō tēpore. vnde ⁊ recte ea sola dicit̄ fundamētū oīuz v̄tutū ⁊ bonoꝝ opm. nō aūt fūdamentū est charitas. quia nō ipa charitatis: sed charitas ipsius v̄tutis fidei cā ē. Charitas. n. causa est ⁊ mater oīm virtutū: que si desit frustra habētur cetera. si aūt adsit habētur oia. Charitas. n. sps sanct9 est vt in supioribus ꝑtactū est. ipa est ergo causa oim v̄tutū. non ipius aliq̄ v̄tutū causa est. quia oīa munera excellit vnde Aug. respice ad munera ecclie: et vniuersis excellētius charitatis mun9 cognosces: que vt oleū nō potest premi in imo: sed supexcellit vel supexilit. Nō g° eius cā vel fundamētū fides est. Gregoriū super Ezechielē dicit: qa nisi prius fides teneatur nullatenus ad spūalez amorez attigit̄. Nō. n. charitas fidē: sz fides charitatē ꝑcedit. quia nemo pōt amare qd nō crediderit sicut nec sperare. sz hoc accipi pōt dictū de fide que virtus non est. Ipsa. n. spem ⁊ charitatē frequenter precedit. vel de actu fidei: quia forte naturaliter actū charitatis precedit sicut actū spei. qd verba premissa diligenter notata īnuūt: ⁊ ea etiaz que addit dicēs nisi ea inquit que audis credideris: ad amandū ea q̄ audis nō inflāmaberis: q̄

tm̄ de non visis est: vt ante diximus. vñ
Johes crisostomus fides in aia nostra
facit subsistere ea que nō videntur: de q
bus ꝓpe fides est. de visis. n. non ē fi/
des: sed agnitio.

Quomodo intelligit̄ qđ scriptū ē: cū
factū fuerit credatis.

Sic querit̄ si tm̄ fides đ nō visis
est: quō veritas aplīs ait. Nūc
dico vobis priusꝙ̄ fiat: vt cū
factū fuerit credatis. vbi īnui videt̄ ꝙ fi
des illis fuerit de factis ⁊ visis. sup quo
Augꝰ. mouet questionē: ⁊ absoluit: ita in
quiens. Quid sibi vult vt cū factū fuerit
credatis. hec ē laus fidei si qđ credit̄ nō
videtur. Nam ⁊ Thomas cui dictū est
qa vidisti me credidisti: non hoc credi/
dit qđ vidit. Cernebat. n. ⁊ tāgebat car
nez viuentē quā viderat morientē: ⁊ cre
debat deum in carne ipsa latentē. Cre/
debat ergo mente qđ nō videbat: p hoc
quod sensibus corporis apparebat. si ve
ro dicuntur credi que vident̄: sicut dicit
vnusqsqꝫ oculis suis credidisse: non ipsa
est que in nobis edificat̄ fides: sed ex re
bus que videntur agitur in nobis: vt ea
credantur que nō vidētur. Ex his apte
intelligitur ꝙ ꝓp̄e fides nō apparentiū
est. nec illa est fides: q̄ in xp̄o edificamur
qua dicimus vsitata locutiōe nos ea cre
dere que videmus. alibi tñ dicit Augꝰ.
fidem esse de rebus presentibus. qđ erit
in futuro cū per speciē deū p̄ntem con/
tēplabimur. que tamen nō ꝓprie dicitur
fides: sed veritas. Est inquit. Augꝰ. fi/
des qua creduntur ea que non videntur
sed tñ etiam est rez fides: qñ non verb
sed rebus ipis presentibus creditur. qđ
erit cū per speciez manifestā se contem
plandaz sanctis prebebit dei sapientia.
sed nō proprie hec dicitur fides: īmo fi/
dei merces ad quā credendo ꝑuenietur
vt ex fide verboꝝ transeat iustus in fi
dem reꝝ. Si vero queritur vtꝝ petrꝰ
fidem passiōis habuerit: cū hoiem xp̄m
pati oculis cernebat. dicimus. n. eū fidē
passionis habuisse: nō in eo ꝙ credebat
hoiem pati: quia hoc videbat: sed in eo
ꝙ credebat deum esse qui patiebatur
nō. n. virtꝰ fidei erat ꝙ credebat̄ homo
pati ⁊ mori. qđ iudeus cernēs credebat
sed ꝙ credebatur deus esse qui patieba
tur. vnde Augꝰ. super illū locum psalmi
Respondit ei in via v̄tutis sue. laus fidei
est: non quia credidit hominē illū mor/
tuū: qđ ⁊ paganus credit: sꝫ quia credit
illū glorificatū ⁊ veꝝ deum. Credit igi
tur fides deum mortuū: ⁊ glorificatum
hoiem. non igitur fuit Petro fides cre
dere hoiem illum mori: qđ oculis cerne
bat: sed credere deū esse qui moriebat̄:
nec nob etiam fides in hoc meretur ꝙ
credimus hoiem illū mortuum: qđ ⁊ iu
deus credit: sed quia credimus hoiem
deū mortuuz eē.

Si aliqua sciūtur que creduntur.

Post hoc queri solz cū fides sit
de non apparentibus ⁊ nō vi
sis: vtꝝ sit etiaz de incognitis
tm̄. si. n. de incognitis tm̄ est: de his vide
tur tm̄ esse que ignorantur. Sed scien
dū ē ꝙ cū visio alia sit interior: alia exte
rior: non est fides de subiectis exteriori
visioni. ē tamē de his que visu interiori
vtcūqꝫ capiūt̄. ⁊ q̄dā vtiqꝫ hic sic capiū
tur vt intelligantur: etsi nō vt in futuro
quedam aūt non: quia cū fides sit ex au
ditu: non modo exteriori: sed interiori
nō potest esse de eo qđ oīno ignoratur
que ipsa ad sensuz corporis nō pertinet
vnde Augꝰ. tradit dicēs. ꝙuis ex auditu
fides in nobis sit: nō tamen ad cū sensū

corporis ptinet:g dicitur auditus.quia
non est sonus:nec ad vllum sensum cor/
poris.quoniam cordis est res ista:non
corpis.Quedā ergo fide credūtur que i
telliguntur nāli rōne: q̄daʒ vō que non
itelliguntur.vnde ꝓpheta.nisi crediderī
ñ itelliges.Qđ augꝰ.apte distiguit.alia
sunt inquit que nisi intelligamus nō cre
dimus.alia que nisi credamus non itel
ligemus.nemo tñ pōt credere in deū ni
si aliquid intelligat: cū fides sit ex audi
tu predicationis.idem in li.de trinitate
Certa fides vt cūqꝫ inchoat cognitionē
Cognitio vō certa nō perficit nisi post
hanc vitā.Ambrosius quoqꝫ ait.vbi fi
des non stati cognitio.vbi cognitio est
fides precedit.Ex his apparet aliq̄ cre
di que non intelliguntur:vel sciuntur ni
si prius credantur. Quedā vero intelli
gi aliqnādo etiaʒ anteq̄ credātur.nec
tñ sic intelligūtur modo vt in futuro sci
entur. ⁊ nūc etiam p fidē qua mundāt
corda amplius intelligūtur. quia nisi p
fidem diligatur deus:nō mundatur cor
ad eū sciendū.vnde Augꝰ.quid est deuʒ
scire nisi mente eū conspicere firmeqꝫ per
cipere.sed ⁊ priusq̄ valeamus pcipere
⁊ perspicere deuʒ sic pcipitur a mūdis
cordibus:nisi per fidē diligatur:nō pote
rit cor mūdari:vt ad eū videndū sit ap
tum. Ecce hic apte habes:quia nō pōt
sciri deus:nisi prius diligendo credatur
Supra autem dictū est q̄ nemo pōt cre
dere in deū nisi aliqd itelligat. vnde col
ligitur nō posse sciri ⁊ intelligi credēda
quedam: nisi prius credantur: ⁊ quedā
non credi nisi pus intelligantur: ⁊ ipsa
p fidem amplius intelligi. nec ea q̄ pus
credūtur q̄ intelligantur penitus igno
rantur:cū fides sit ex auditu.ignorātur
tamen ex pte:quia nō sciūtur.credit gᵒ
qđ ignoratur:sed nō penitus.sicut etiā
amatur qđ ignorat. vnde Augustinus
sciri aliqd ⁊ nō diligi pōt.diligi vō qđ
nescitur:quero vtrū possit.si nō pōt:ne/
mo diligit deū anteq̄ sciat.vbi aūt sunt
illa tria:spes:fides:⁊ charitas nisi i aio
credente qđ nōdū scit:⁊ sperante ⁊ amā
te quod credit. non amatur ergo ⁊ qđ
ignoratur:sed tñ creditur.

De fide antiquorū.

Redictis adiiciendū est de suf
ficientia fidei ad salutē.illis q
pcesserunt aduentum xpi:⁊ q
sequentur videtur ꝓfecisse fides sm tē
poris processum sicut ꝓfecit cognitio.fi
des quippe magna dicitur cognitione
⁊ articulorū quātitate vel constantia ⁊
deuotione. Est aūt quedā fidei mēsura
sine q̄ nūq̄ potuit esse salus.vnde apls
oportet accedentē credere:quia est:⁊ q̄
remunerator est spantiū i se.Sʒ querit
vtrū hoc credere ante aduentum vl' añ
legem ad salutē suffecerit. Nā tempore
grē constat certissime hoc nō sufficere.
oportet.n.vniuersa credi que i simbolo
cōtinentur.sed nec ante aduentū nec añ
legeʒ videtur hoc suffecisse.quia sine fide
mediatoris nullū hoieʒ vel ante vel post
fuisse saluū sanctorū auctoritates conte
stātur.vnde Augꝰ.ad optatū.Illa fides
sana est qua credimus nullū hoiem siue
maiori siue paruule etatis liberari a cō
tagione mortis ⁊ obligatione peccati
qđ prima natiuitate ꝯtraxit: nisi p vnū
mediatorem dei ⁊ hoim xpm ihm:cuiꝰ
hominis eiusdēqꝫ dei saluberrima fide
etiā illi iusti sunt salui facti qui pusq̄ ve
niret in carnem crediderūt in carnē ven
turū.eadem.n.fides est ⁊ nostra ⁊ illorū
ꝓinde cū omnes iusti siue ante incarna
tionē siue post:nec vixerint: nec viuant

nisi ex fide incarnatõis xp̄i:profecto qꝺ
scriptum est:nõ est aliud nomẽ sub celo
in quo oporteat saluari nos:ex illo tẽpo
re valet ad saluandũ genꝰ hũanũ ex qᵒ
ĩ Adã viciatũ ẽ. Idẽ. nemo liberat a dã
ꝑnatõe q̃ fcã ẽ ꝑ Adã nisi ꝑ fidẽ ihu xp̄i
Idẽ. eadẽ fides mediatori q̃ nos saluat
saluos iustos faciebat antiquos pusillos
cũ magnis. q̄a sicut credimus xp̄m ĩ car
ne venisse:ita illi venturꝝ. ⁊ sic nos mor
tuũ:ita illi moriturꝝ. ⁊ sicut nos resurre
xisse:ita illi resurrecturꝝ. ⁊ nos ⁊ illi ad
iudiciũ viuorꝝ ⁊ mortuorꝝ venturꝝ. Gre
gorius sup ezechielez. ⁊ q̄ p̄ibant:⁊ qui
sequebant̄ clamabãt dicẽtes osãna filio
dauid ⁊c̄. Quia oẽs electi q̄ ĩ iudea eẽ
potuerũt:siue qui nũc in ecc̄lia sunt:ĩ me
diatorẽ dei ⁊ hoim crediderũt ⁊ credũt
His aliisqꝫ plibus testimõiis ꝑspicue do
cet̄ nulli vnq̄ salutẽ esse factã nisi ꝑ fidẽ
mediatoris. oportet ergo accedentẽ cre
dere q̃ sup̄ dixit ap̄lus:sed nõ sufficit.

De fide simpliciũ.

Uid ergo dicetur de illis sim
plicibus q̄bus nõ erat reuela
tũ misteriũ ĩcarnatõnis: q̄ p̄te
credebãt qꝺ eis traditũ fuit? dici põt nul
lũ fuisse iustũ, vel saluũ cui nõ esset facta
reuelatio vel distincta vel velata:vel in
aperto:vel ĩ misterio disticta. ut Abra
he ⁊ moysi aliisqꝫ maioribus:qui disti
ctionẽ articulorꝝ fidei habebãt. velata
vt simplicibus quibus reuelatũ erat ea
esse credenda que credebãt illi maiores
⁊ docebant:sed eorꝝ distinctionẽ aptaꝫ
nõ habebãt. sicut ⁊ in ecc̄lia aliqui minꝰ
capaces sunt qui articulos simboli disti
guere ⁊ assignare non valent. oĩa tamẽ
credunt que ĩ simbolo cõtinẽtur. credũt
eniꝫ que ignorãt habẽtes fidẽ velatã in
misterio. ita ⁊ tũc minus capaces ex re
uelatione sibi facta maioribus credẽdo
ĩherebant:q̄bus fidẽ suã quasi cõmitte
bant. vnde Iob. boues arabãt ⁊ asine
pascebãt iuxta eos. simplices ⁊ miores
sũt asie pascẽtes iuxta boues. q̄a hũilita
te maioribus adherendo ĩ misterio cre
debant que ⁊ illi in misterio docebant
q̄l forte fuit uidua sareptana.

Que ante aduentũ credere de medi
atore sufficiebat.

Ed queritur cũ sine fide medi
atoris antiquis nõ fuerit salꝰ
sicut nec modernis:vtrꝫ opor
tuerit illos credere omnia illa de medi
atore q̃ nũc credimus? Quibusdã videt̄
q̄ suffecerit illis quattuor tm̄ credere. s.
natiuitatẽ:mortẽ:resurrectõeꝫ ⁊ aduẽtũ
ad iudiciũ. qꝺ ex p̄missis v̄bis Augusti.
colligũt:vbi ista q̄ttuor posuit. aliis aũt
videtur habita fide trinitatis id de mi
sterio incarnationis fidei suffecisse:vt cre
deretur dei filius nasciturus de hoie:et
iudicaturus. qui de Iohe baptista docu
mentũ huius rei assumũt:qui de morte
xp̄i ⁊ descensu ad ĩferos in euãgelio du
bitasse videtur ſm expositionẽ Grego.
qñ interrogauit ꝑ discipulos. Tu es q̄
venturus es: an aliũ expectamus? quasi
es tu ꝑ teip̄m descensurus ad infernum
an aliũ ad hec sacramenta missurus es
Quidã tamẽ dicunt eũ nõ dubitasse de
ignorantia: ſꝫ de pietate. i. dubitare se
ostẽdisse. nõ quia ignorauerit:sed pieta
tis affectu cõpassum eẽ xp̄o:⁊ eius hũi
litatem ãmirando insinuasse.

De fide Cornelii.

Olet etiam queri de Cornelio
vtrꝫ fidem incarnatõis habue
rit:cũ dictũ est ei ꝑ angelũ:ac
cepte sunt elemosine tue:⁊ exaudite sũt
orationes tue. Si. n. fidẽ incarnationis

nō habebat:tūc gº sine fide icarnatōnis
erat ei iustitia. quia de illo scriptum est
ꝙ iustus erat ⁊ timens deum. si vero in
carnationis fidē habebat:ad qđ gºⁿ mis
sus est ad eum Petrus? Sane dici pōt
eum sicut fidem vnitatis: ita ⁊ incarna
tionis habuisse dei reuelatione. sed icar
natum iam esse dei filiuꝫ ignorasse. ⁊ iō
missus est ad eum Petrus:vt iam natū
dei filiū ei annūciaret:⁊ sacramentuꝫ re
generationis ei cōferret. habebat igit
fidem incarnatōis. sed an facta:an futu
ra esset:non nouerat. ⁊ ita per fidē ve
nit ad opa. ⁊ per opera amplius est so
lidatus in fide. per fidē.n. vt ait Grego.
venitur ad opa. Cornelius etiā per fidē
venit ad opa. deū.n. vnum credebat:ſꝫ
filiū eius nesciebat incarnatum. per fidē
placuerunt deo opera eius. sine fide.n.
impossibile est placere deo. Augꝰ. vero
dicit Cornelio dictū esse per angelū. ac
cepte sunt elemosine tue ⁊ orationes tue
anteꝗ̃ in xp̄m crederet. nec tñ sine aliq̄
fide dōabat ⁊ orabat. nā quō iuocabat
in quē nō credebat. sed si posset sine fide
xp̄i esse saluus: nō ad eū mitteretur ar
chitectus ecclesie Petrus. attende ꝙ ait
sine fide xp̄i non posse esse salutem:⁊ tñ
Cornelium exauditū anteꝗ̃ crederet in
xp̄m. qđ ita potest itelligi. s. antequā sci
ret xp̄m incarnatuꝫ in quē credebat in
misterio.

De equalitate fidei spei ⁊ charitatꝭ ⁊ opis q̄ ſm aliquid sunt equalia.

Illud etiā nō est ƥtermittēdū
ꝙ fides:spes: charitas ⁊ opa
tio ſm aliquid eq̄lia sunt in ƥ
senti. vnde Grego. fidē:spem
charitatē atq; opationē dū in hac vita
viuimꝰ:equales sibi esse apud nos ineni
mus. quia quātū credimꝰ tātum ama
mꝰ. ⁊ quantum amamus tantum de spe
presumimus. quisq; enim fidelis tātuꝫ
credit q̄tū sperat ⁊ amat:⁊ tātū opat
q̄ntū credit ⁊ amat ⁊ sperat. sed tamen
maior fide ⁊ spe charitas dicitur. quia
cū ad dei spēm peruenitur spes ⁊ fides
transiit:sed charitas permanet. ⁊ quia
charitas mater est oīm virtutum: que
non ideo post fidē ⁊ spem ponitur ꝙ ex
eis oriatur:sed quia post illa remanebit
aucta. charitas.n. nunquā excidit. ƥmis
sa aūt equalitas ƥprie ſm actuū inten
sionē cōsideranda est. huic vº qđ hic ⁊
supius dictum est. s. ꝙ charitas non est
ex fide ⁊ spe:sed ecōuerso:videtur obui
are qđ ait aplˢ. finis ƥcepti ē charitas
de corde puro ⁊ ꝯscia bona:et fide nō fi
cta ƥgrediēs. Qđ exponēs Augꝰ. cor ac
cipit ƥ intellectu ⁊ conscientiā pro spe.
Qualꝛ igt charitas ē finis ƥcepti ƥcedēs
de corde puro. i. đ puro intellectu:vt ni
hil nisi deus diligatur ⁊ conscientia. i. de
spe bona ⁊ fide non ficta. i. simulata. nō
igitur charitas fidem vel spem:ſꝫ fides
⁊ spes charitatē ƥcedere videntur. hoc
ergo ea rōne traditū itellige:nō ꝙ fides
⁊ spes causa vel tēpore charitatē omniū
bonoꝝ matrē precedant:sed quia cha
ritas sine illis in aliquo esse non potest
sed illa sine charitate possūt esse:quāuis
nō sit pia fides vel spes sine charitate.
Iō igit ex fide ⁊ spe ƥcedere dicitur cha
ritas:quia nulli ƥuenit sine istis.

De spe quid sit.

Est aūt spes virtus qua spūa
lia ⁊ eterna bona sperantur. i.
cū fiducia expectāt. Est.n. spes
certa expectatio future beatitudinis ve
niens ex dei grā ⁊ ex precedentibus me
ritis:vel ipam spem quā natura preit
charitas:vel speratā rem. i. beatitudinē

eternam. sine meritis. n. aliquid sperare non spes: sed p̄sūptio dici potest.

De quibus sit spes.

T sicut fides ita ⁊ spes est de inuisibilibus. vnde Aug̃. fidem appellamus eaꝝ reꝝ que nō vidētur. de spe quoqꝫ dicitur: spes que videtur nō est spes. qđ. n. videt quis qd sperat? qđ attinet ad non videre: vel q̄ creduntur: vel que sperātur fidei speiqꝫ cōmune est. distinguitur tñ fides a spe sicut vocabulo ita rōnabili differentia. Est. n. fides malaꝝ reꝝ ⁊ bonaꝝ: quia ⁊ bona credūtur ⁊ mala: ⁊ hoc fide bona nō mala. Est etiā fides ⁊ preteritaꝝ reꝝ ⁊ p̄sentiuz ⁊ futuraꝝ. credimus. n. mortē xp̄i que iā p̄teriit. credimus sessionem que nunc est. credimus venturꝝ ad iudicādū qđ futurꝝ est. Itez fides et suaꝝ reꝝ est ⁊ alienaꝝ. nam se quisqꝫ credit eē cepisse: nec fuisse vtiqꝫ sempiternū. ⁊ alia atqꝫ alia nō modo de aliis hominibus multa que ad religionē pertinēt: veꝝ etiā de angelis credim⁹. Spes aūt non nisi bonaꝝ reꝝ: nec nisi futurarū reꝝ ⁊ ad deū pertinentiū: qui earum speciē gerere p̄hibetur.

Redit ad premissā questionem: an .s. fides ⁊ spes in xp̄o fuerint.

Ost hoc superest inuestigare vtrꝝ fides ⁊ spes in xp̄o fuerit vnde tractatus ille sūpsit exordium. Quibusdam non indocte videtur fidem virtutē ⁊ spem in eo nō fuisse: sicut in sanctis iam beatificatis vel in angelis non sunt: ⁊ tñ sancti credunt et sperant resurrectionez futurā: ⁊ angeli eandem credunt: nec tamen in eis fides vel spes virtus est. quia ⁊ deo per spēm contēplando fruuntur: ⁊ in dei verbo resurrectionē futuram sine iniciū non per speculū ⁊ in enigmate: sed p̄clarissime inspiciunt. si. n. quia credunt resurrectione futurā: ideo veꝝ est eos fidē habere: ergo ea cōsūmata post iudiciū s. ⁊ fidem habere dicentur. quia credent eam preteritam. sed sicut tunc credent nec tamen fidem que fideles facit habebunt. quia non credent absqꝫ scientia: q̄ non erit enigmatica: sed p speciem. ita ⁊ modo credūt ⁊ sperant resurrectionez nec tamen fidem habēt: quia credendo cognoscunt. venit. n. eis qđ perfectum ē ⁊ euacuatum est: qđ ex pte est. venit. n. cognitio ⁊ euacuata est fides. venit species ⁊ desiit spes. ita ⁊ xp̄s in quo fuerunt bona patrie: credidit quidem ⁊ sperauit resurrectionem tercia die futurā pro qua ⁊ patrem orauit: nec tamē fidē virtutē vel spem habuit. quia non enigmaticam ⁊ specularē: sed clarissimam de ea cognitionē habuit. quia non p̄fectius eam cognouit preteritā q̄ intellexit futuram. sperauit tamen xp̄us sicut in psalmo ait. In te domine speraui: nec tamen fidem vel spem virtutem habuit quia per speciem videbat ea que credebat. De antiquis vero patrib⁹: qui apud inferos vsqꝫ ad passionem tenebantur non incōgrue dici pōt q̄ fidem ⁊ spem virtutem habuerint. quia credebant ⁊ sperabant se visuros deum per speciem qualiter eum tunc non videbant. quia eis non patuit cognitio dei per speciem ante passionem xp̄i: qua cōsūmata a fide transierunt ad speciem.

De charitate qua diligit deus ⁊ p̄ximus q̄ i xp̄o vl' etiā i nobis ē.

Um aūt xp̄us fidem ⁊ spem non habuit. dilectionem tamē habuit inquantū homo tantā qua maior eē non valet: q ex charitate

eximia aīaz posuit ꝓ amicis ⁊ inimicis habuit.n.in corde charitatē quā ex ope nob̄ exhibuit:vt exhibitōis forma nos ad diligendū institueret.hic aliqd dicendū est de charitate ⁊ modo ⁊ ordine diligendi deūˀ ⁊ proximū.

Quid sit charitas.

Charitas est dilectio qua diligitur deus ꝓpter se:⁊ ꝓximꝰ ꝓpter deū vel ī deo.hec habet duo mandata.vnū ptinēs ad dilectōez dei qđ ē maximū in lege mandatū.⁊ alterꝫ ptinens ad diligendū proximū illi simile. ꝓmū est.diliges deū ex toto corde ex tota mente ⁊ ex tota aīa. qđ scriptū ē in deuteronomio.scđm est.diliges proximū tuū sicut teip̄m.In his duobus p̄ceptis tota lex pendet ⁊ ꝓphete.finis.n.precepti ē dilectio:⁊ ea gemīa.i.dei ⁊ ꝓximi est.

Si eadem charitate diligitur deus ⁊ proximus.

Hic queritur si ex eaipsa dilectione diligitur deus qua diligitur proximus?An alia sit dilectio dei:⁊ alia proximi?eadez sane est dilectio qua diligitur deus ⁊ proximus que sp̄us.s.ē vt sup̄ dictū ē:qa deꝰ charitas est.vnde Aug᷑.Joh̄s ait.non pōt deū diligere quē nō videt:qui frēm quē videt nō diligit.sed si euz quem videt hūano visu sp̄ūali charitate diligerꝫ:videret deū q ē ip̄a charitas visu īteriori quo videri pōt. Qui igitur frēm quez videt nō diligit:deū qui ē dilectio q̄ caret:qui fratrē nō diligit:quō pōt diligē Ex vna.n.cadēq3 charitate deū proximūq3 diligimus.sed deū propter deum nos vō ⁊ proximū ꝓpter deū.si vō vna eadēq3 charitas ē dei ⁊ proximi:quare dicitur gemīa?ꝓpter duo dilecta.i.deū ⁊ proximū. Etsi.n.vna sit charitas:duo tñ diuersa ea diligūtur.s.deus ⁊ hō vel angelus.pro quo etiā ⁊ duo sūt mādata quia cū eadē charitas vtroq3 cōmendet̄ diuersa tñ diligi precipiūt̄.vñ Aug᷑.ar bitror iō sp̄m scm̄ bis datū:semel ī terra ⁊ iterꝫ de celo:vt cōmendarent̄ nobis duo p̄cepta charitatis.s.dei ⁊ proximi. vna charitas est ⁊ duo p̄cepta.vnus spiritus ⁊ duo data.qa alia charitas non diligit ꝓximū nisi illa q̄ diligit deū.q̄ gᵒ charitate proximū diligimꝰ ip̄a deū diligimꝰ.sꝫ qa aliud ē deꝰ aliud ē proximꝰ ⁊ si vna charitate diligūtur:ideo forte duo p̄cepta dicūtur:⁊ alterꝫ maius ⁊ alterꝫ minus.vel propter duos motus q in mente geruntur dū deus diligit̄ ⁊ ꝓximus.mouetur.n.mens ad diligenduz deū:mouetur ⁊ ad diligendū ꝓximū.⁊ multo magis erga deū q̄ erga ꝓximū.

De mō diligēdi.

Consequenter modū vtriusq3 dilectionis aduertamus. hec regula vt ait Aug᷑.dilectōnis diuinitus constituta est:vt deū ꝓpter se toto corde:⁊ proximū propter deū diligas sicut teip̄m.i. ad qđ ⁊ ꝓpter quod teip̄m diligere debes.In bono.n.⁊ ꝓpt̄ deū teip̄m diligere debes.In bono gᵒ diligendus ē proximus:nō ī malo:⁊ ꝓpt̄ deū.proximū vero oēm hoīem oportet intelligi. quia nemo ē cū quo sit operandū male. qui ergo amat hoīes:vl' qa iusti sunt:vel vt iusti sint amare debꝫ.hoc est in deo vel ꝓpter deuz. sic.n. ⁊ seipsū amare debꝫ.s.in deo vel propter deū .i.qa iustus ē vel vt iustus sit.qui aliter enī se diligit iniuste se diligit.quia ad hᵒ se diligit vt sit iniustus .ad hoc ergo vt sit malus.nō ergo iā se diligit.Qui eniz diligit iniqtatē odit aīam suaz.Aug᷑.in

xiiii. de tri. Sic condita ē mēs hūana vt nūq̄ sui nō meminerit: nūq̄ se nō itelligat nūq̄ se ñ diligat: sȝ qm̄ q odit aliquē nocerē illi studet: nō imerito ⁊ mēs hoīs q̄ñ sibi nocet se odisse dicitur. Nesciens. n. sibi vult male dū nō putat sibi obeē qḋ vult. sed tñ mala sibi vult qñ id vult qḋ obsit sibi. fm illud. qui diligit inimicum odit aiaȝ suā. qui ergo diligere se nouit deū diligit. qui vero nō diligit deū etiā si se diligit: qḋ ei naturalr̄ inditū ē: tñ nō icōgrue se odisse dicit: cū id agit qḋ sibi aduersatur: ⁊ seipm̄ tāquā suus inimicus insequtur. Modus ergo diligendi p̄cipiendus ē hoī. i. quo se diligat: vt prosit sibi. qui aūt se diligat ⁊ prodesse sibi velit dubitare dementis ē. Modus aūt p̄cipitur cū ait: sic teipm̄: vt ꝓximū diligas ad qḋ teipm̄. si ergo te non ꝓpter te diligē debes: sed ꝓpter illū vbi dilectionis tue rectissimus finis ē: nō succēseat alius aliq̄s hō: si ⁊ ipm̄ ꝓpter deū dilig[...]. Hui⁹ dilectōis modū veritas insinuat dicēs. mandatū nouū do vobis vt diligatis inuicē: sicut dilexi vos. i. ad qḋ dilexi vos. s. vt filii sitis: vt vitā habeatis.

De modo diligendi deū.

Dilectionis aūt dei modus insinuatur: cū dicit. ex toto corde. i. ex toto itellectu: ex tota aia. i. volūtate: ex tota mēte. i. memoria. vt oēs cogitatōēs ⁊ oēm vitā ⁊ oēm itellectū in illū cōferas a quo habes ea q̄ cōfers: hec dicens. nullā parteȝ vite nostre reliquit q̄ vacare debeat. sed q̄cq̄d venerit i aim illuc rapiatur que dilectōis ipetus currit. ⁊ diligere deuȝ propter se mod⁹ ē diligēdi deū. ⁊ sūt isti duo mōi diligendi deū vt quibusdā placet.

De repletione illius mandati.

Illud aūt p̄ceptū nō penit⁹ impleť ab hoīe in hac mortali vita: sed ex pte: nō ex toto. quia ex pte diligim⁹ sicut ex pte cognoscim⁹ In futuro aūt iplebiť ex toto. vñ Aug. Cū adhuc ē aliq̄d carnal' ꝯcupiscētie nō oīno ex tota aia diligitur deus. Caro tñ nō dicit cōcupiscere nisi q̄ carnalr̄ aia cōcupiscit. cū aūt venerit id qḋ pfectū ē vt destruať qḋ ex pte ē. i. iā nō ex pte sit sed ex toto: charitas nō auferetur: sed augebitur ⁊ iplebitur. in q̄ plenitudine illḋ p̄ceptū charitatꝭ iplebiť. Diliges dominū deū tuū ex toto corde tuo ⁊c̄. tūc erit iustus sine peccato. q̄a nulla erit lex repugnās mēti. Tūc ꝓrsus toto corde tota aia tota mēte diligemus deū: qḋ ē sūmum preceptū.

Questio de precepti ratōne.

Sed cur p̄cipitur hoī ista perfectio cū i hac vita eā nemo habeat. q̄a nō recte curriť si quo currendū est nesciatur. quō aūt sciret si nullis p̄ceptꝭ ostēderet. Ecce habes cur illud p̄ceptū ē qḋ hic penitus ipleri non pōt. ipleť tñ ex pte. s. fm pfectōnem vie. Alia ē. n. pfectio currētis: alia puenientis facit hoc mandatū: vt cursor q deū ante oīa ⁊ p̄ oībus diligit: nec tñ oīno pficit.

Q' alterꝫ mandatū in altero ē.

Cum aūt duo sint p̄cepta charitatis: p vtroqꝫ sepe vnū ponitur. nec immerito. quia nec deus sine primo: nec proximus sine deo diligi pōt. vnde aplus. oē mandatū legis dicit instaurari. i. cōtineri ⁊ impleri in hoc verbo. diliges proximū tuū sicut teipm̄: ⁊ xp̄us dilectōem proximi speciali⁹ cōmēmorat dicens. mādatū nouū do vobis vt diligatis inuicē sicut dilexi vos. vbi illud mai⁹ mandatū dilectōis

166

E

dei videt̃ ꝑtermissū. sꝫ bñ itelligentibus vtrūqꝫ iuenit̃ in singlis. qꝛ q diligit deū nō p̄ōt eū cōtēpnere quē deus p̄cepit diligi. ⁊ q diligit ꝓximū quid i eo diligit nisi deū. ipa ē dilectio ab oi mūdana dilectōe discreta: quā distiguēs dñs ait. Sic dilexi vos. quid. n. nisi de⁹ dilexit i nob̄. nō quē habebamus: sꝫ vt hr̃emus. sicut medicus egros: ⁊ qd i eis diligit nisi salutē quā cupit reuocare? nō morbū quē venit expellere. sic ⁊ nos iuicē diligam⁹ vt q̄ntū possim⁹ inuicē ad habēdū deū in nob̄ ex dilectione attrahamus.

Que charitate diligēda sint.

Sed q̄ hac dilectiōe diligenda sint iā iquiram⁹. nō. n. oia vt ait Aug⁹. qbus vtendū ē diligēda sūt: sed ea sola q̄ vl' nobiscū societate q̄dā referūtur in deū. sic ē hō vl' angelus. vel ad nos relata bñficio dei p nos idigent: vt corpus qd ita p̄ceptū ē diligi vt ei ordinate prudēterqꝫ cōsulatur.

Si illo p̄cepto iubemur diligere totū ꝓximū.

Hic p̄ōt queri vtrꝝ illo mādato dilectōnis proximi totū proximuꝫ. i. aiaꝫ. ⁊ corpus nosqꝫ ip̄os totos diligere p̄cipiamur. Ad qd dicim⁹ oē genus diligēdaꝝ reꝝ illꝭ duobus mādatis ꝯtineri. q̄ttuor. n. diligēda sūt: vt ait Aug⁹. vnū qd sup̄ nos ē. s. de⁹ alterꝝ qd nos sum⁹. terciū qd iuxta nos ē. s. ꝓximus. q̄rtū qd ifra nos ē. s. corp⁹ de secūdo ⁊ quarto nulla p̄cepta danda erāt. s. vt diligeremus nos vel corp⁹ nostrū. p̄cipitur aūt deus diligi ⁊ ꝓximus vt aūt q̄sqꝫ se diligat p̄cepto nō ē opus Quātūlibꝫ. n. hō excidat a v̄itate remanet illi dilectio sui ⁊ dilectio corporis sui. qa nemo vnq̄ carnē suā odio habuit. nā viri iusti qui corp⁹ suū cruciāt: nō corpus: sꝫ corruptōes eius ⁊ pōdus oderunt. hic videt̃ Aug⁹. tradē ꝙ ex p̄cepto non teneamur diligere nosmetipōs: vel corpus nostꝝ. Q̄d si ē: nō oē gen⁹ diligēdaꝝ reꝝ illis duobus p̄ceptis cōtinetur qa cū ⁊ nosip̄os ⁊ corpus nr̃m diligerē debeamus: ad quid necessariū ē p̄ceptuꝫ cū scriptū sit q diligit inimicū odit aiaꝫ suā. Sed sp̄ale de hoc p̄ceptū nō erat dandū: nec sp̄ali p̄cepto op⁹ erat id tradi: vt q̄sqꝫ se vl' corpus suū diligeret. qa hoc in illo p̄cepto ꝯtinet̃. diliges ꝓximū tuū sicut teip̄m. Ibi. n. ⁊ ꝓximū totū ⁊ te totū itelligere debes. vñ Aug⁹. i eodē si te totū itelligas. i. aiam ⁊ corpus: ⁊ ꝓximū totū. i. aiaꝫ ⁊ corpus. hō. n. ex aia ꝯstat ⁊ corpore: nullū reꝝ diligēndaꝝ gen⁹ i his duobus p̄ceptis ꝑtermissū est Cuꝫ. n. p̄currat dilectio dei eiusqꝫ dilectōnis modus p̄scriptus appareat: ⁊ seq̄t̃ dilectio ꝓximi: de tua dilectōe nihil dictū videt̃. sed cuꝫ dcm̄ ē diliges proxi⁹ tuū sicut teip̄m: sil' ⁊ tui abs te dilectō ꝑtermissa nō ē. Ecce hic apte dicit in illo p̄cepto nō tm̄mō ꝓximi: sꝫ etiā mei cōtineri dilectōeꝫ: ⁊ totius ꝓximi totiusqꝫ mei. Ex quo apparet qd dcm̄ ē de scdo ⁊ q̄rto. i. d dilcōe nr̃i ⁊ corpis nr̃i nulla p̄cepta eē dāda: ita eē intelligēduꝫ. s. specialia ⁊ diuisa. qa in illo vno totū ꝯtinet̃ ⁊ quidē id qd sumus ⁊ qd infra nos est ad nos tñ ptinēs nāe lege diligim⁹ q̄ etiā i bestiis ē. Ideoqꝫ ⁊ de illo qd sup̄ nos: et de illo qd iuxta nos ē diuisa p̄cepta sū ꝑsimus. i quo altero eius qd sumus: et illius qd infra nos ē dilectio ꝯtinetur.

Si i illo p̄cepto ꝯtinet̃ dilectō āgloꝝ.

Queritur hic de anglis vtrꝝ ad illud p̄ceptū dilcōnis proximi etiā dilectio ptineat angeloꝝ. nā ꝙ nullū hoīeꝫ excepit q p̄cepit ꝓxi⁹

dilige: dns i parabola semiuiui derelicti osndit: eu dicens proximu qui erga illuz extitit misericors. deide subdit. vade et tu fac silr: vt eu proximu intelligamus: cui vl exhibendu e officium misicordie si idiget: vel exhibedu eet si idigeret. nullu vo exceptu ee cui misercordie negadu sit officiu: qs no videat: cu vsqz ad inimicos porrectu sit dno dicete. diligite inimicos vros: bnfacite his q oderut vos. Manifestu e igit pcepto dilcois proximi oem hoiez ee deputandu proximu.

Qr hoc nome proximus ad aliqd e.

Proximi vo nome ad aliqd e: nec qsqz ee prim⁹ nisi proximo potest. vn oseques e: ? cui pbendu ? a quo pbendu e officium misericordie rce prix dici. Maifestu e igit pcepto dilconis primi eti scos angelos cotineri. a qb⁹ tata nob misicordie impediuntur officia: exquo ? dns primu nrm se dici voluit: vt i parabola saucii significat: ? i ppha qsi primu ? qsi fratre nostrz sic tuu cosanguineu. Sed qa excellentior ac sup nraz nam est diuina subap: ceptu dilectois dei a primi dilectione distictu e. Ideo qz licet deus oia nob ipendat beneficia: no tn noie primi includit in illo pcepto que no sicut nos diligere debem⁹: sz plusqz nos toto corde ? tota aia. xpm vo inquantu ho e sicut nos diligere debem⁹ eiusqz fm hominē dilectio illo ptinetur madato que et etia fm hoiem magis qz nos: sed non qntu deu debemus diligere. quia iqntu est homo minor est deo.

Quibus modis dicitur primus.

Hic notandu est primu dici diuersis modis. s. coditone pme natiuitatis: spe conersiois: ppinqtate cognatois: rōe bnficii exhibitois.

De ordine diligendi quid prius quid posterius.

Post pdca de ordie charitatis agendu e: qa dic spōsa: itroduxit me rex i cella vinaria: ? ordinauit i me charitatē. videm⁹ ergo ordinē qd pus ? qd posteri⁹ ee debeat. peccat. n. q pposter agit. na scire qd facias ? nescire ordinē faciedi no pfecte cognitionis e. ordinis naqz ignorātia oturbat meritoz formā. ordiez aut diligedi Augustinus isinuat dices. Ipe e q ordinatā habet dilectōnez: ne aut diligat qd non diligendu e: aut eque diligat qd min⁹ vl amplius diligendu e. ois peccator iqntu est peccator: no e diligendus. ? omis ho inqntu e ho diligedus e pter deu. deus vo pter seipm. ? de⁹ pter se oi hoie amplius diligedus: ? aplius qsqz debet deu diligere qz seipm. Itē aplius alius homo diligedus e qz corpus nrm quia propter deu omnia ista diligenda sunt: ? pot nobiscu deo pfrui qd no pot corpus. qa corp⁹ p aiaz viuit q fruimur deo. Audisti aliq de ordie charitat: vbi expssu e nos apli⁹ debere dilige deuz qz oes hoies vl nosipos. ? aplius aiam alterius hois qz corpus nostz. In enumeratione etia quatuor diligedoz supius posita prius ponitur qd supra nos est: scdo qd nos sum⁹: tercio qd iuxta nos e: qrto qd infra nos e. Vbi ordo diligedi isinuari videt ex rōne enumeratois. no e aut aptu vtz oes hoies pariter debeam⁹ diligere tantu qntu ? nos: vl min⁹.

An oes hoies pariter diligedi sut.

Unde ? super hoc sepe monet qstio qua pplexā faciut scoz vba varie prolata. Quida. n. tradere videtur qz pari affectu oes diligedi sut. sed in effectu. i. in exhibitione

obsegi distictio obseruãda sit. vñ Aug. oẽs hoies eq̄ diligẽdi sunt. sed cũ oibus prodesse nõ possis: his potissime cõsulen dũ est: q pro locoꝝ ⁊ tẽpoꝝ vel quarũli bet reꝝ oportunitatibus cõstrictius ti bi q̄si quadã sorte iungũtur. p sorte. n. habendũ est q° quisq; tibi tẽporalr̃ colli gatius adheret. Idez sup eplam ad ga latas. opemur bonũ ad oẽs: maxie aũt ad domesticos fidei. i. ad xp̄anos. oib⁹ enim pari dilectione vita eterna optan da ẽ: et si nõ oibus eadẽ possunt exhiberi dilectõis officia: que fratribus maxime sunt exhibẽda. q a sunt iuicẽ mẽbra qui habẽt eundẽ patrẽ. His aliisq; testimo/niis vel auctoritatib⁹ innitũtur q dicũt oẽs hoies pariter diligendos eẽ charita tis affectu: sz i opis exhibitõe drãz faci ũt. Quib⁹ obuiat illud p̄ceptũ leg de di ligẽdis parẽtib⁹. honora prẽz tuũ ⁊ ma trẽ tuã vt sis longeuus sup terrã. vt qd . n. spãliter illud p̄ciperet de parẽtibus nisi maiori dilectiõe forẽt diligẽdi. sz h° illi referendũ dicũt ad exterioꝝ exhibi tionẽ: in q̄ preponẽdi sunt parẽtes. vnde honora dixit: nõ dilige. Obuiat. n. illis. illud qd Hierõim⁹ super ezechielẽ ait. s. vt ordine charitatis: sicut scriptũ ẽ: or/dinauit in me charitatẽ: post oiuz patrẽ deũ: carnis quoq; pater diligatur ⁊ ma ter ⁊ fili⁹ ⁊ filia ⁊ frater ⁊ soror. Ambro sius quoq; diligẽdi exp̄mẽs ordinẽ sup illud canticoꝝ. ordinauit i me charitatẽ . i. capitulũ ait. multoꝝ charitas iordia ta est: qd i p̄mo. ẽ ponũt terciũ vel q̄rtũ p̄mo deus diligẽdus est: secũdo parẽtes tercio filii: post domestici: q si boni sunt malis filiis p̄ponẽdi sunt. secũduz hoc i euãgelio. ad cuiusq; dilectõnez p̄puz põit. diliges dñm deũ tuũ ex toto corde tuo ⁊ ex oib⁹ virib⁹ tuis: ⁊ p̄xi° tuũ sicut teip̄m. ⁊ inimicos nõ ex tota virtute: nõ sicut teip̄m: sed simpliciter. Sufficit. n. q diligimus ⁊ non odio habemus. ecce hic ex p̄missis apte insinuat q in affectu charitatis distictio sit habẽda: vt differẽ ti affectu: nõ pari hoies diligamus. ⁊ añ oia deum: scdo nosip̄os: tercio parentes inde filios ⁊ fratres: post domesticos: de mũ inimicos diligamus. sed inqunt illi que de ordine dilectionis supra dicũtur esse referẽda ad opis exhibitionẽ: q̄ dif ferenter proximis exhibenda sunt. p̄mo parẽtibus: inde filiis: post domesticis: d inde inimicis. deum vo tã affectu q ob segi exhibitõe añ oia diligendũ.

Qr aliqui illoꝝ tradũt tm̄ p̄ximum q̄ntũ nos esse diligendũ.

Uoꝝ etiã nõ nulli tradũt affe ctu charitatis tm̄ p̄ximos eẽ diligendos q̄ntũ nosip̄os dili gimus. qd confirmãt auctoritate Aug. qui ait. nec illa iã questio moueat quan tũ charitatis fri d beam⁹ ipẽdere q̄ntũ deo icompabilr: plus deo q nob: fri vo q̄ntũ nob. nos aũt tãto mag diligimus q̄nto magis diligimus deũ. ex hoc ⁊ ex p̄missis testimõiis Aug. asserũt oẽs ho mines pariter diligendos a nob: ⁊ tãtũ q̄ntũ nos. deũ aũt plus q nos. corpus vo nr̃m minus q nos vel p̄ximos. nec i enumeratõe p̄missa q̄ttuor diligẽdorũ ordinẽ diligendi assignari dicũt: sed tm̄ que sunt diligenda.

Scdm alios nõ pari affectu oẽs di ligẽdi sunt.

Ex q2 p̄missa vba Ambrosii sm affectum ordiez diligendi magis q sz effectũ diligenter ituẽtib⁹ explicare videt. non idocte alii dicunt nõ solũmõ exhibitõe opis: sz etiã i affcũ charitatis ordiez dr̃ntez eẽ statutũ

vt ãte oĩa diligam⁹ deũ: scẽdo nos: ter cio parentes: quarto filios ⁊ huiusmõi. postea domesticos: demũ inimicos.

Determinatio auctoritatũ que videt tur aduersari.

Uod vo Augꝰ. dicit pariter omnes esse diligendos ⁊ pari dilectione oĩbus vitam optandam: ita accipi potest: vt paritas nõ ad affectũ referatur: sʒ ad bonũ qḋ eis optatur. quia charitatem oĩbus optare debemus vt paria bõa mereantur. Sicut apl̃us dicit. volo oẽs hoĩes eẽ sicut me. optanda est. n. minoribus perfectio maioꝝ vt ipsi fiant perfecti: ⁊ sic pareʒ mereantur beatitudinẽ. vel pari dilectione id est eadẽ dilectione oẽs diligendi sunt Itẽ qḋ ait vt tm̃ diligam⁹ fratres quãtum nos: ita intelligi potest. i. ad tantum bonũ diligamus fratres ad qntuʒ nos: vt tantũ bonũ eis optemus in eternitate quantuʒ nobis: etsi nõ tanto affectu. uel ibi quantũ similitudinis est: nõ quantitatis.

Questio de parentibus malis ⁊ aliisb onis.

Olet queri si parentes nostri mali sint vel filii vel fratres. an magis vel minus diligẽdi sint aliis bonis hac rõne nobis non copulatis. videtur ꝙ magis sint diligẽdi boni qui nobis carne non sunt cõiuncti ꝗ̃ alii carne coniũcti. qa nob sũt cõiũcti corde glutino charitatis. sanctior est. n. copula cordiũ ꝗ̃ corpoꝝ. vnde Beda ꝺ illis verbis dñi. mater mea ⁊ frẽs mei hi sũt q verbũ dei faciunt: ait. nõ iniurio se negligit matrẽ: nec mater negatur ꝗ̃ etiam de cruce agnoscitur: sed religiosiores monstrantur copule mentiũ ꝗ̃ corpoꝝ. veꝝtñ latebrosa questio ẽ hec: nec a nob plene absoluẽda ꝑperãtibus ad alia. mouemur. n. sup illis v̾bis. inimico nõ ex tota v̾tute: nõ sicut teipm iubet diligere: sed simplr̃. sufficit. n. ꝙ diligimus ⁊ nõ odio habemus. quod nõ ita ẽ accipiendũ q̃si sufficiat tibi diligere inimicũ ⁊ nõ sicut teipm. qa oẽs ⁊ amicos ⁊ inimicos sicut teipm diligere debes: sʒ ad ostẽdendũ grad⁹ diligẽdi deũ ⁊ ꝓximũ ⁊ inimicũ: q tñ ꝓximus ẽ. ꝓpa dñs põit cũ ait. diliges deũ ex tota v̾tute: ⁊ ꝓximũ tuũ sicut teipm. nõ ait ex tota v̾tute vt oñdat ꝓximũ diligendũ min⁹ ꝗ̃ deũ dicit etiã diligite inimicos v̾os: nec addit ex tota v̾tute: nec sicut teipm: sʒ simpliciter. sufficit. n. ꝙ diligim⁹ ⁊ nõ odio habemus. i. sufficit dicere: vt diligamus ⁊ nõ odio habeam⁹. nõ qn eos diligere debeamus sic̃ nos: quia ꝓximi sunt: sed sufficit si eos minus diligimus ꝗ̃ alios ꝓximos. qḋ dilectõis genus innuit.

Questio.

Ueri etiã solet cur dñs ꝓcepit diliger̃ inimicos: cũ alibi ꝓcipiat odio habere parẽtes ⁊ filios. Ad qḋ dicendũ ẽ duo eẽ diligẽda i hoĩe. nãm ⁊ v̾tutẽ. vitia vo ⁊ peccatũ eẽ odiẽdũ. ⁊ parẽtes ergo inq̃ntũ mali sũt odiẽdi sũt: ⁊ inimici diligẽdi inq̃ntũ hoĩnes. diligamus ergo inimicos lucrãdos regno dei: ⁊ odiam⁹ vitia in ꝓpiqs que nos ĩpediũt a regno dei. ⁊ in oĩb⁹ cõiter nãm diligamus quã deus fecit.

De gradibus charitatis.

Ciendũ quoqꝫ est diuersos eẽ gradus charitatis. est. n. charitas icipiẽs: ꝓficiẽs: ꝑfecta ⁊ ꝑfectissima. vñ Augꝰ. ꝑfecta charitas hec ẽ vt qs par⁹ sit ꝓ frib⁹ etiã mori. sʒ nũ qd mox vt nascit̃ est ꝓrsus ꝑfecta ẽ: imo vt ꝑficiatur nascit̃: cũ fuerit nata nutrit̃

cum fuerit nutrita:roboratur cum fue
rit roborata:ꝑficit cū ad ꝑfectōez vene
rit.dic̄ cupio dissolui ⁊c̄.hic apte ꝓgress⁹
⁊ ꝑfectio charitatis insinuatur. quā ꝑ
fectionē eti͡ vitas cōmendat dicēs.maio
rē hac dilectionē nemo habet q̄ꝫ vt ani
mā suā ponat quis ꝓ amicis.s.qđ dictū
vtiqꝫ est de opere dilectionis. quia ma
ior dilectōnis effectus nō est q̄ꝫ ponere
animā ꝓ aliis. nec te moueat qđ ait ꝓ
amicis.qui.n.ponit aīam pro amicis et
pro inimicis ponit:ad hoc vt ⁊ ipsi fiāt
amici.

Si melius est diligere amicos q̄ꝫ ini
micos:⁊ econuerso.

Ic solet q̄ri quid poti⁹ sit plu
risqꝫ meriti diliger̄ amicos:an
diligere inimicos.sed hec com
paratio īplicita est.Si.n.conferatur di
lectio amicoꝝ tm̄ dilectioni amicoꝝ ⁊
inimicoꝝ perspicua est absolutio.sed si
in aliquo vno hoīe qui diligit siml' ami
cū ⁊ inimicū:quid hoꝝ potius sit q̄rat̄
obscura est respōsio.quia de motu mēti͡
id agitur de quo nō est nobis facile iu/
diciuꝫ. An vn⁹ ⁊ idem motus sit erga
amicū ⁊ inimicū:sꝫ erga amicū intēsior
An duo:vnus erga inimicū:qui dicitur
difficilior.alter erga amicum:qui videt̄
feruentior.nec incōgrue putatur melior
qui est feruentior.vel si vnus idēqꝫ ē ide
potior vbi est ardentior:nō improbe ex
timatur. Aug͂.tam̄ sentire videtur ma
ius eē diliger̄ inimicū q̄ꝫ āicū:'q ꝑfecto
rū esse dicit diligere inimicos ⁊ benefa/
cere eis.neqꝫ hoc a tanta multitudine ī
plurali quanta exauditur in oratōne do
minica:cū dicitur.dimitte nobis debita
nostra sicut ⁊ nos dimittimus debitori
bus nostris. Illam.n.sponsionē dicit a
multis impleri:qui nōdum diligūt ini
micos.ait.n.sic. Magnū est erga eum
qui tibi nihil mali fecerit esse beniuoluꝫ
⁊ beneficū.Illud multo grandius ⁊ ma
gnificentissime bonitatis est: vt tuum
quoqꝫ inimicū diligas.⁊ ei qui tibi vult
malum:⁊ si potest facit:tu semper velis
bonū faciasqꝫ qđ possis.Audiēs dicentē
ih͞m.diligite inimicos vr̄os:bn̄dicite his
qui oderunt vos:⁊ orate ꝓ ꝑsequētibus
⁊ calūpniantibus vos.sed qm̄ perfecto
rū filioꝝ dei est istud:quo quidem se de
bet oīs fidelis extendere:⁊ hūanuꝫ ani
mū ad hunc effectū orando dn̄m secūqꝫ
agendo luctandoqꝫ perducere:tn̄ quia
hoc tam magnū bonuꝫ tante multitudi
nis nō est quantā credimus exaudiri:cū
in oratione dicitur. dimitte nob̄ debita
nostra sicut ⁊ nos dimittimus debitori
bus nostris. proculdubio verba sponsi
onis huius implētur:si homo qui nōdū
ita profecit:vt etiā diligat inimicū:tam̄
quādo rogatur ab hoīe qui peccauit
in eū vt ei dimittat:dimittit ex corde:q͞
etiā sibi roganti vult dimitti cum orat
⁊ dicit.Sicut nos dimittimus debitori
bus nostris.quicūqꝫ vero rogat hoīem
in quē peccauit:si peccato suo mouetur
vt roget:non est adhuc deputandus ini
micus:vt eum diligere sit difficile sicut
erat quando inimicitias exercebat.quis
quis vero rogāti ⁊ penitenti non dimit
tit:non estimet a domino sua peccata di
mitti. quia mentiri veritas non potest
que,cum docuisset oratiōnem hanc in ea
sententiam positam commendauit di/
cens. si dimiseritis hominibus peccata
eorum dimittētur ⁊ vobis peccata vr̄a
Si vero nō dimiseritis:nec pr̄ vr̄ dimit
tet vobis peccata vr̄a.Ecce hic haberi
videtur qđ pretaxauimus scilicet ma/
ioris virtutis esse diligere inimicum

⁊ benefacere ei q̄ꝫ illum qui nihil ma/
li nobis fecit: vel amicum. quod si quis
concedere simpliciter noluerit dicens.
intēsius diligitur amicus q̄ꝫ inimic⁹. ⁊ iō
illud potius isto determiet ista ſm p̄mis
sam intelligentiā: dicēs ibi ꝯparatōez eē
factā inter dilectōez q̄ tm̄ diligit̄ amic⁹
⁊ illā q̄ amic⁹ ⁊ inimicus diligit̄. Jllud
vō qđ seq̄tur magis nos mouet qđ. s. di
cit non eē tāte multitudis diligere inimi
cos q̄nta exauditur cū dicitur. dimitte
nobis ⁊c̄. vbi datur itelligi ꝙ alicui a
deo dimittūtur peccata nō diligenti ini
micū: si tn̄ fratri rogāti qui i se peccauit
dimittat. Sed cū peccata nō dimittātur
alicui adulto: nisi charitatē habeat: seq
tur vt charitatem habeat qui nō dili
git inimicū. quō ergo noīe ꝓximi oīs hō
intelligitur i illo mādato: diliges ꝓximū
tuū sic̄ teip̄m. Si. n. oīs hō ꝓxim⁹ ē: tūc
inimicus. p̄cipimur ergo inimicos dili/
gere. ⁊ q̄a illud p̄ceptū generale ē oībus
p̄cipitur oēs hoīes diliger̄ etiā inimicos
Quidā qđ hic dicit̄ simpl'r tenere volen
tes illud p̄ceptū determiant dicētes: illic
pfectis dari in p̄ceptū diligere oēm hoī
nē etiā inimicos. Minoribus vero in cō
siliū. in p̄ceptū vō eos diligere qui nihil
mali fecerūt eis: ⁊ inimicos nō odire. sꝫ
melius est vt itelligatur oībus illo man
dato p̄cipi cūctos diliger̄ etiā inimicos
Cui sensui attestātur auctoritates supe
rius posite ⁊ alie multe. Jllud vō Aug.
nouissime positū de perfecta charitate
dictū intelligitur: que tm̄ pfectoꝝ ē. qui
nō solū amicos: sed inimicos pfecte dili
gūt: eisq̄ꝫ benefaciūt. q̄ pfectō dilectōnis
nō est tante multitudis q̄nta exauditur
in orōne dn̄ica. ⁊ hoc reuera grāde ē et
eximie bonitat̄. s. pfecte diligere iimicū
ita ⁊ cū dicit in plurali verba illi⁹ sponsi
onis ab hoīe: q nō ita pfecit vt diligat
inimicū: de dilectōe pfecta accipiendū ē

Si charitas semel habita āmittat̄.

Jllud quoq̄ꝫ nō ē p̄tereundū
ꝙ. q̄dā asserūt charitatē semel
habitā ab aliquo nō posse exci
dere: nullūq̄ꝫ dampnandū hāc
aliqn̄ habere: q hāc traditiōez subditis
muniūt testimoniis. ap̄lus ait. charitas
nūq̄ꝫ excidet. Aug. etiā inq̄t. charitas q̄
deseri pōt nūq̄ꝫ vā fuit. Jtē charitas est
fons ꝓp̄ius ⁊ singl'aris bonoꝝ: cui nō cō
municat alienus. alieni sūt oēs qui audi
turi sunt. non noui vos. de hoc fonte scri
ptura ait. fons aque viue sit tibi ꝓprius
⁊ nemo alienus cōmunicet tibi. Si aūt
alieni sunt qui audituri sūt illā vocem.
nō ergo huic fōti cōicant dāpnandi. Jtē
Aug. super ep'laꝫ Johis. Radicata est
charitas: securus esto: nihil mali ꝓceder̄
pōt. Jtē Grego. i moralibus. valida est
vt mors dilectio. virtuti. n. mortis dile/
ctio ꝯpatur. quia nimiꝝ mentē quā sel'
ceperit a dilectione mūdi funditus occi
dit. Jtē Aug. super ep'lam Johis. vn
ctio inuisibilis charitas ē: que i quocūq̄ꝫ
fuerit radix illi erit. que ardēte sole are
scere nō potest. nutritur calore solis: nō
arescit. Jtē Beda super Johem. queren
dum est quomō sp̄ale filii dei agnoscēdi
signū fuerit qđ super eum descēderit: ⁊
manserit sp̄us. quid maius est filio dei
ꝙ in ip̄o manere sp̄us astruatur. Notā
dum ꝙ semp in domino manserit sp̄us.
in sanctis vō q̄ꝫdiu mortale corp⁹ gestāt
partim sp maneat: partim rediturus se
cedat. manet. n. apud eos vt bonis insi
stant actibus. Recedit vero ad tēpus
ne semp infirmos curandi: mortuos su
scitādi: demōes eiiciēdi: vel etiā ꝓphandi
habeāt facultatē. manet ergo semper vt

possint habere virtutes: ⁊ mirabiliter ipsi viuant. venit ad tempus vt etiam aliis per miraculoꝝ signa quales sint intus effulgeant. Itē Grego. In sancto ruz cordibus ꝑm quasdā ṽtutes semper pmanet spūs. ꝑm q̄sdā recessurus venit ⁊ ventur⁹ recedit. In his ṽtutibus sine quibus ad vitā nō peruenitur in electo rū suoꝝ cordibus pmanet. In his vero p quas sanctitatis virtus ostenditur. vt in exhibitione miraculoꝝ: aliqñ adest aliquando se subtrahit. Item Ambro. ficta charitas est que in aduersitate de/serit. hoc īnuere videtur ꝙ charitas sel habita non amittatur. Ideo qdā in pre taxatā ꝓsilierunt audaciā dicētes: charitatē a damnandis non haberi: nec a quoquā habitā posse amitti. quos ratio vincit ⁊ auctoritas. Quidam eniz ad tempus sunt boni: qui postea fiunt mali: ⁊ econuerso. vnde quorundaz noīa xp̄us dicit scripta in libro vite: qui tam̄ postea abierūt retro. sed scripta dicit nō ꝑm prescīam: sed ꝑm presentē iustitiā cui deseruiebāt. q2 digni tūc illo bono erāt qδ habituri sunt scripti ꝑm p̄sciam. vñ Ambro. Quibusdā gr̄a data est i vsū. vt sauli inde ⁊ illis discipl'is qb⁹ dn̄s dixit. Ecce noīa vr̄a scripta sūt i celis. ⁊ postea abierūt retro. sed hoc dixit ꝓpter iustitiam cui deseruiebāt: quia boni erāt. frequēter. n. ante sunt mali qui futuri sunt bōi. aliquotiēs ꝑus sūt boni q futuri sūt ⁊ pmansuri mali. ꝑm qδ dicūtur scribi i libro vite vel deleri.

Determīatio auctoritatū p̄dcāꝝ.

Quod vo aplus ait. charitas nūquā excidet: nullatenus pro illis facit. dignitatē. n. charitatis ostēdens dicit eā nō excidere: qa hic ⁊ i futuro erit. sz fides ⁊ spes euacuabūtur ⁊ scia. Itē ꝙ dicitur charitas nūquā fuisse vera q̄ deseri pōt: nō ad eēntiā charitatꝭ refertur: sz ad efficientiā. qa nō efficit charitas q̄ deserit hoiez ṽe beatū: nec pducit ad ṽm bonū. huic etiā fōti alieni id ē dāpnādi nō cōicant. s. i fine: qa non pseuerāt. pōt tñ hoc ⁊c̄. q̄ de charitate dcā sūt δ pfecta itelligūt quā soli pfecti habēt: q̄ semel habita nō amittit. Exordia ṽo charitatis aliqñ crescūt: aliqñ deficiūt. sunt. n ṽtutis exordia ⁊ ꝓfectus ⁊ pfectio: quos gradus ille discernit: qui parabolā illā itelligit. sic ē regnū dei quē admodū si iactz hō i terra semen: ⁊ dormiat: ⁊ exurgat semē: ⁊ germinet: ⁊ crescat ⁊c̄. Etsi ergo pfecta charitas sic radicata ē vt amitti nequeat: icipiēs tñ ⁊ ꝓuecta amitti pōt: ⁊ sepe amittit. ⁊ dū habet nō sinit habentē crimīalr̄ peccare qδ Aug. oñdit ita igens. qa radix oim maloꝝ cupiditas ē: ⁊ radix oim bonoꝝ ē charitas. sil' ābe eē nō possūt: nisi vna radicit⁹ euulsa fuerit: alia plātari nō pōt sine cā aliqs conatur ramos incidere si radicē nō cōtendit euellere.

Quare fides spes ⁊ sciētia dicūt euacuari ⁊ nō charitas: cū ⁊ ea ex pte sit.

Duertēdū etiā quō fides spes ⁊ sciētia dicātur euacuari. qa ex pte sūt ⁊ nō charitas: cū ⁊ ipa ex pte sit. Ex pte. n. i. impfecte diligimus sic ex pte scimus: vt ait esiti⁹ super leuiticū. cū ergo oē qδ ex pte ē euacuetur charitas excipitur: q̄ dicitur nūquā excidere. Charitas qdē ex pte est etiā vt sepe sci docēt: qa ex pte diligimus nunc ⁊ ideo ipa euacuabitur iquantū ex pte est. quia tolletur impfectio: ⁊ addetur pfectio. remanebitq3 ipsa aucta: ⁊ actus eius ⁊ modus diligendi. vt diligas deū ꝓpter se ex toto corde: ⁊ ꝓximū tuū sic

teip̄m : sep iperfectionis modus elimi
nabitur. fides vero ⁊ spes penitus eua
cuabuntur. scientia vero ꝭm actū ⁊ mo
dū suū: qui nunc est: nō ꝭm sui essentiaȝ
tolletur. ip̄a. n. virtus sciētie remanebit
sed aliū tenebit vsum ⁊ modū.

Si xp̄us ordinem charitatis prescri
ptum habuit.

Unc aūt superest inuestigare
si xp̄s ꝭm ꝙ homo ordineȝ di
ligendi prescriptū seruauerit
Q; si ē: oēȝ hoieȝ sicͤ seip̄m dilexit. oib⁹
ergo vitā optauit. oēsqȝ saluos fieri vo
luit. sed non oēs salui sunt. et ita non est
factū qd optauit. sed nō est ignorанduȝ
in eo fuisse charitatē iuxta modū patrie
non vie. cūqȝ ordinē diligēdi implesse: q
seruat̄ in patria: nō in via. qui. n. in pa/
tria sunt. i. iā beatificati sūt adeo iustitie
dei addicti sunt: vt nihil eis placeat nisi
qd deo placȝ. ac per hoc illoꝝ tm̄ salutē
volunt quos deus saluari voluit. eosqȝ
solos sicut se diligunt. ita ⁊ xp̄s electos
tm̄ sicut se dilexit: eorūqȝ salutē optauit

De charitate dei.

Remissis adiiciendū est de di
lectiōe dei qua ipse diligit nos
que non est alia ꝙ̄ illa qua di
ligimus eū. dilectio aūt dei diuina vsia
est. eadēqȝ dilectione pater ⁊ fili⁹ ⁊. s. s.
se diligunt: ⁊ nos vt supra disseruimus
cūqȝ ei⁹ dilectio sit īmutabilis ⁊ eterna.
aliū tamē magis: aliū vͦo minus diligit
vnde Aug͂. incōprehensibilis est dilectō
atqȝ īmutabilis qua deus in vnoquoqȝ
nostꝝ amat qd fecit: sicͤ ⁊ odit qd feci
mus. miro igitur ⁊ diuino modo etiam
quando odit diligit nos. ⁊ hoc quideȝ i
oībus ītelligi pōt. Quis ergo digne pos
sit loqui quantū diligat mēbra vnigēiti
sui? ⁊ quanto amplius vnigenituȝ ip̄m?

de ipso etiā dictū est: nihil odisti eoꝝ q̄
fecisti. Ex his percipitur ꝙ deus omnes
creaturas suas diligat. quia scriptū est
nihil odisti eoꝝ que fecisti. ⁊ iteꝝ. vidit
deus cuncta que fecerat. ⁊ erant valde
bona. si omnia que fecit bona sunt: ⁊ oē
bonū diligit. oīa igitur diligit que fecit
⁊ interea magis diligit rōnales creatu
ras: ⁊ de illis eas amplius que sūt mē/
bra vnigeniti sui: ⁊ multo mag͂ ip̄m vni
genitū.

Uȝ qua intelligentia dr̄ deus magis
vl̄ minus diligere hec vel illa.

Cū aūt dilectio dei īmutabl̄is
sit: ⁊ ideo nō intendit̄ vl̄ rem t
titur. Si queritur que sit rō
dicti cū dicitur mag͂ vel min⁹ diligere
hoc ꝙ̄ illud? ⁊ cum dicit̄ oīa diligere di
cim⁹ dilectionē dei sicut pacē dei exupe
rare oēm sensū hūanuȝ? vt ad tante alti
tudinis ītelligentiaȝ vix aliq̄tenus aspi
ret hūanus sensus. pōt tn̄ intelligi ea rō
ne dici oīa diligi a deo que fecit: quia
oīa placent ei. oīa approbat inquantum
opa eius sunt. nec tūc ꝑus vel amplius
placuerūt ei cū facta sunt: sed ⁊ anteꝙ̄ fi
erent: imo ab eterno oīa placuerūt ei: nō
minus ꝙ̄ postꝙ̄ eē ceperunt. Q; vͦo rō/
nales creaturas. i. hoīes vel angelos: ali
os mag͂: alios min⁹ diligere dicitur: nō
mutabilitatē charitatis eius significat
sed ꝙ alios ad maiora bōa: alios ad mi
nora dilexit. alios ad meliores vsus: ali
os ad minus bonos. Oīa. n. bona nr̄a
ex eius dilectiōe nobis ꝓueniunt. electo
rū ergo alios mag͂: alios minus dilexit
ab eterno: ⁊ diligit etiā nunc. quia aliis
maiora: aliis mīora ex dilectōe sua ꝑ̄pa
rauit bona. aliisqȝ maiora: ⁊ aliis mio
ra bona confert in tēpore. vn̄ aug͂. vn̄
mag͂ vl̄ min⁹ dicit̄ hos vl̄ illos diliger̄

Q̲' duobus modis inspicienda est dilectio dei.

Onsideratur.n. duobus modis dilectio dei:ſm essentiã ⁊ ſm efficatiã.nõ recipit magis ⁊ minus ſm essentiã:sed tm̃ ſm efficiẽtiam.vt magis dilecti dicant᷑: quibus ex dilectione ab eterno maius bonũ p̄parauit: ⁊ in tempore tribuit.⁊ minus dilecti quib⁹ non tm̃. inde est etiã ꝙ aliqui quando conuertuntur ⁊ iustificant᷑ dicunt᷑ tunc incipere diligi a deo.non ꝙ deus noua dilectõne queq̃ possit diligere:imo sẽpiterna dilectione dilexit ante mundi constitutionẽ quoscũq̃ diligit. sed tunc dicunt᷑ incipere diligi ab eo cũ eterne dei dilectionis sortiãtur effectum .s.gratiã i p̄senti:vel gloriam in futuro vnde Aug.absit vt deus tẽporaliter aliquem diligat quasi noua dilectõne que in ipso ante non erat.apud quem nec p̄terita transierunt; ⁊ futura iam facta sunt.Itaq̃ oẽs sanctos añ mũdi constitutionẽ dilexit sicut predestinauit:ſʒ cũ conuertunt᷑ ⁊ inueniũt illũ:tunc incipere ab eo diligi dicũtur.vt eo modo dicat᷑ quo potest hũano affectu capi qd̄ dicit᷑ Sic etiã cuʒ irat⁹ malis dicit᷑:⁊ placid⁹ bonis: illi mutantur:nõ ipse.vt lux infirmis oculis aspera:firmis lenis:est ipoꝝ scʒ mutatione:sua nõ.ita cũ aliquis per iustificationẽ incipit esse amicus dei:ipse mutatur:non deus.

Si quis magis vel minus diligatur a deo vno tempore q̃ alio.

I v̓o queritur de aliquo vno vtꝝ magis diligatur a deo vno tempore q̃ alio:distinguẽda est dilectionis intelligẽtia.si.n.referatur ad dilectionis effectũ:concessibl'e ẽ.si v̓o ad dilectõis eẽntiã:inficiabl'e ẽ.

Si de⁹ ab eterno dilexit reprobos.

E reprobis vero qui preparati non sunt ad vitam:sed ad mortẽ:si querit᷑ vtꝝ debeat cõcedi ꝙ deus ab eterno dilexit eos.dicimus de electis solis simpliciter h° eẽ ꝯcedendũ ꝙ de⁹ ab eterno eos dilexit quos ad iustitiã ⁊ coronam ꝓparauit.de non electis v̓o simpl'r est cõcedendũ ꝙ odio habuit.i.reprobauit. sicut legit᷑.Jacob dilexi:Esau odio habui.ſʒ nõ est simpliciter intelligendũ ꝙ dilexit ne predestiati intelligantur:sed cũ adiectione dilexit eos inquantũ opus eius futuri erant.i. quos ⁊ quales eos facturus erat.

De quattuor v̓tutibus p̄ncipalibus.

Ost predicta ꝺ q̄ttuor v̓tutib⁹ que p̄ncipales vel cardinales vocantur disserendũ est.q̄ sũt iustitia:fortitudo:prudentia ⁊ tpantia. de quibus Aug. ait.Justitia est in subueniendo miseris.prudentia in precauendis insidiis.fortitudo in pferendis molestiis.tpantia in cohercendis delectationibus ꝓuis.de his dicit᷑ in libro sapiẽtie sobrietatẽ ⁊ prudentiã docet:iustitiam ⁊ veritatem sobrietatem vocat:tpantiã ⁊ veritatẽ vocat fortitudinẽ.hee virtutes cardinales vocantur vt ait Hieronimus quibus in hac mortalitate bñ viuitur:⁊ post ad eternã vitam puenitur:que in xp̄o plenissime fuerũt ⁊ sunt. de cuius plenitudine nos accepimus.in quo habuerũt vsus eosdem quos in patria habẽt:⁊ quosdã etiam vie. veꝝtñ an hee virtutes cuʒ ipse in animo esse incipiant:qui cũ sine illis prius esset:tam animus erat:desinant eẽ cũ ad eterna p̄duxerint:nõ nulla questio ẽ.Quibusdã visum est esse desituras.⁊ de tribus qdẽ prudentia.s.fortitudine ⁊ tempantia:cũ

hoc dicit nõ nihil videtur dici. Justiti/tia.n.imortalis ē:⁊ magis tunc pficiet i nob ꝙ͞ eē cessabit: cũ beate viuem⁹ nãe cõtemplatõne diuine q̃ creauit oẽs ce/terasq̄ istituit nãs q̃ nihil meli⁹ ⁊ amabilius ē.cui regẽti eē subditũ iustitie est ⁊ iõ imortal' ē oĩno iustitia. nec i illa beatitudine eē desinet: sed t'lis ac tanta erit vt pfectioꝛ ac maioꝛ eē nõ possit. fortas sis ⁊ alie tres ṽtutes: prudẽtia sine vllo iã periculo erroꝛis: fortitudo sine molestia tollerãdoꝝ maloꝝ: tpantia sine repugnãtia libidinũ: erũt i illa felicitate: vt prudẽtie ibi sit: nullũ bonũ ꝑponere deo vel eq̃re: fortitudis ei firmissime coherẽ tpantie nullo defectu noxio delectari. Quod ṽo nũc ait iustitia i subueniẽdo miŝis: ꝙ prudentia i precanẽdis isidiis: ꝙ fortitudo in pferendis molestiis: ꝙ tpantia i cohercẽdis delectatõib⁹ ꝑuis non erit ibi omnino vbi nihil mali erit. Jsta igitur ṽtutũ opa huic mortali vite necessaria sicut fides ad q̃m referẽda sũt i futuro habebũt. Ecce apte dic̃ Aug⁹. ꝙ predicte ṽtutes i futuro erũt: sꝫ alios vsus tunc habebũt ꝙ͞ modo. Cui Beda cõsentit sup exodũ ita dicẽs. colũpne añ q̃s appensũ ē velũ potestates celi sunt q̃tuoꝛ eximiis ṽtutibus ꝑclare. i. fortitudine: prudentia: tẽperantia: iustitia: q̃ alr in celis ŝuãtur ab angelis ⁊ aiabus scis ꝙ͞ hic a fidelib⁹. ⁊ consequẽter assignat Beda vsus illaꝝ ṽtutũ ẜm ꝑsentẽ ⁊ futuꝝ statũ imitãs Aug⁹. i ꝑmissis assignatõibus.

De septẽ donis spũs sancti.

Tunc de. vii. donis spũs sancti agendum ē. vbi prius considerandum est: an hec dona virtutes sint. secundo an in futuro desitura sint: vl' oĩa: vel hoꝝ aliq̃. deinde an i xp̃o fuerit cũcta hec dona? Hec dona ṽtutes eẽ: nec in futuro desitura: Ambrosi⁹ ostẽdit ea. vii. foꝛe ṽtutes dicẽs. ⁊ i ãglis habũdãtissie eẽ sic. Ciuitas dei illa Hierusalẽ celestis nõ meatu alicui⁹ fluuii terrestris abluitur: sed ex uite fõte ꝓcedens spũs. s. cuius nos breui satiamur haustu i ill' celestib⁹ spiritib⁹ redũdãti⁹ videt̃ ef fluer̃: pleno. vii. ṽtutũ spiritualiũ feruẽs meatu. si.n. fluui⁹ ripaꝝ crepidib⁹ editis supfusus exũdat: q̃nto magis spũs oẽm supeminẽs creaturã: cũ nr̃e mẽtis archana tanq̃ inferioꝛa pstrigat: celestẽ illã angeloꝝ nãꝫ effusione q̃dã sanctificatõuꝫ vbertate letificat. deinde scificatões exponẽs subdit. his aũt scificatõibus significatur plenitudo. vii. spũaliũ ṽtutũ q̃s enumerauit ysaias dicẽs. Spũs sapie ⁊ itellect⁹: cõsilii ⁊ fortitudis: scie ⁊ pietat̃ ⁊ timoꝛis dñi. vnũ ē ergo flumẽ: sꝫ multi spũaliũ donoꝝ meat⁹. Quãuis ergo multi dicãtur spũs: vt spũs sapie ⁊ itellectus ⁊c. vnus ē tñ dei spũs sue libertat̃ arbiter: oĩa ꝓ auctoritate volũtatis diuidẽs singulis. hic expsse traditũ est. vii. dõa ⁊ ṽtutes eẽ scificatõesq̄ fideliũ mẽtiũ: ⁊ in futuro non desitura: cũ sint ⁊ in angelis.

Q' i xp̃o fuerit illa. vii. dona.

In xp̃o etiã hec eadẽ fuisse ysaias ostẽdit dicẽs. Egredietur ṽga de radice iesse: ⁊ flos ð radice ei⁹. i. ascẽdꝫ ⁊ regescꝫ sup eũ spũs dñi. s. sapie ⁊ itellectus: spũs cõsilii ⁊ fortitudinis. s. scie ⁊ pietat̃: ⁊ replebit eũ spũs timoꝛis dñi.

Quod videtur obuiare ꝑmisso.

His aũt videt̃ obuiare qð Beda de timoꝛe dñi dic̃ sup parabolas. s. ꝙ oĩs timoꝛ i futo cessabit. ait.n. sic sup illũ locuꝫ. Timoꝛ dñi ꝑncipiũ sapie. duo sũt timores dñi. fuil' q ꝑncipiũ ē sapie. ⁊ amicalis q pfectionez

sapie comitat. suilis pncipiu sapie e. ga g post errata sape icipit: p^o timore corripitur diuio ne puiatur. sz hunc pfecta charitas foras mittit. succedit huic tior dni sanct^9 pmanes i seculu sclli: que non excludit charitas: sed auget. quo timet filius: ne vel i modico oclos amatissimi pris offedat. vterq3 i futuro cessabit. charitas vo nuq excidet. Augu. quoq3 sup locu psal. adorabo ad teplu scm tuu rc. i timore tuo. tiorez desitur dic sic. Tior dni e magnu psidiu pficietib^9 ad salute sed puenietib^9 foras mittit. no. n. timet ia amicu: si ad id qd repromissu e pducti fuerit. Ex his auctoritatib^9 significatur q timor no erit i futuro. Si aut timor no fuerit i futuro: g^o nec. vii. dona erut: nec mo sut i anglis vl i aiab^9 scis. Ad qd dicim^9 auctoritatu pmissar que videt repugnatiaz dirimetes: q. vii. dona illa: r in anglis mo sut: r i aib^9 scis feliciter vinetibus: r i nob erut in futuro sz no habebut oino hos vsus siue hec officia q nunc habet. vt vbi gra timor filialis mo facit timere ne offedamus que diligim^9: r ne separemur ab eo. fac etia nos revereri eudez. i futo vo faciet nos revereri qn no timebimus separari vl offedere. no ergo metus separatois vel offensiois nuc e in anglis r i aiabus scis nec i nob erit i futuro: sed reverentia q e mixta cu subiectoe dilectio. q etia i xpo fuit. sicut aplus dicit i epla ad hebreos loqns de xpo. g exaudit^9 e p sua reuerentia. Quida tn sm effectu timore in xpo r in anglis tm ee contendunt.

Plena timor distinctio.

Et qa de timore tractadi nob occurrit locus: sciedu e qttuor ee timores. s. mudanu siue humanu: seruile: initiale: castu vl filiale siue amicale. huanus timor e: vt ait Cassiodorus qn timem^9 picula carnis pati vel pder boa mudi pptem qd deligm^9. hic timor malus e: q i pmo gradu cu mundo desitur. que dns phibet i euagelio dices nolite timere eos q occidut corpus rc. Timor aut suilis e vt ait Augu. cu p timore iehene cotinet se ho a peccato: q^o p sentia iudicis r penas metuit. r timore facit qcqd boni facit: no timore amittedi eternu bo^m qd no amat: sz timore patiendi malu qd formidat. no timet ne pdat aplexus pulcherrimi sposi: sz timet ne mittat i iehenaz. Bon^9 e timor iste r vtilis licz insufficiens p q^9 que fit paulatiz cosuetudo iustitie: r succedit initialis timor qn incipit qd duru e amari. r sic incipit excludi suilis timor a charitate. et succedit deide timor cast^9 siue amicalis q^o timem^9 ne sposus tardet: ne discedat ne offendamus: ne eo careamus. Timor iste de amore veit. Ille qde seruil e vtil sz no pmanes in eternu: vt iste timor diuinus comes est p oes gradus.

Collatio predictor.

Et attende q quattuor hic distiguutur timores: cu sup Beda dixerit duos ee. sed Beda huanu timore ptermisit r noie seruilis duos quos hic distiximus ople^9 fuit. s. seruile r initiale. amicale vo castu dicit Augu. quoq3 suile timore r castu aperte discernit du^9 eple ad romanos illu locu exponit. no. n. accepistis spm suitutis iteru i timore: sz spm adoptois filior dei. ita dices: duo timores hic isinuatur. vn^9 q e i pfecta charitate. s. timor castus. aliter q no e i charitate. i. suilis. i quo qm uis credat deo: no tn i deu. r si bo^m fiat no tn bene. nemo. n. iuitus benefacit: etsi bonu est quod facit.

De casto r suili plenius agit tanges de initiali.

E his eisdē timoribꝰ latius dis
putare dicēs. cepit aliqs cre-
dere diē iudicii: si cepit credē
cepit ⁊ timere. sed q adhuc timet: non-
dum habet fiduciā in diē iudicii: nōdum
ē in illo pfcā charitas. si pfecta ī illo eēt
charitas nō timeret. pfecta .n. charitas
faceret perfcāz iustitiā: ⁊ nō haberz q̄re
timēt: imo haberet q̄re desideraret: vt
trāseat iniqtas ⁊ veniat regnū dei. ergo
timor nō ē ī charitate. sz in q̄ charitate?
nō in ichoata. ī qua ergo? ī perfecta. ⁊ p
fcā īquit charitas foras mittit timorez
ergo incipiat timor. qa initiū sapiētie ti
mor dn̄i. timor q̄si locū p̄parat charita
ti. Cū aūt cepit charitas habitare pellit̄
timor q ei p̄parauit locū. Quātū .n. illa
crescit ille decrescit. ⁊ q̄ntū illa fit īterior
timor pellitur foras. maior charitas mi
nor timor. minor charitas maior timor
Si aūt nullꝰ ē timor nō ē quo ītret cha
ritas. sicut videmus p setā introduci li
nū qn̄ aliquid suitur. seta pꝰ intrat: ⁊ ni
si exeat nō succedit linuz. sic timor p̄mo
occupat mentē: nō aūt ibi remanz timor
qa iō ītrauit vt ītroduceret charitatē.

Quid videt̄ p̄dictis aduersari.

Et aūt sentētia q̄ videtur esse
c̄ria huic si nō habet piū ītel
lectorē. dicit̄ .n. in psal. Timor
dn̄i castus pmanz in secl̄m seculi. eternū
q̄ndā timorē nob̄ ōn̄dit: sz castuz. Q: si
ostendit ille nob̄ eternū timorē: nūquid
contradicit illi ista ep̄la: q̄ dicit timor n̄
est in charitate: sed perfecta charitas fo
ras mittit timorē? hoc .n. dcm̄ ē p Johēz
illud dcm̄ ē p dauid. sz nolite putar̄ aliū
eē spm̄: si vnus flatus īflat duas tibias
nō poterit vnus spūs iplere duo corda
⁊ agitare duas liguas? si spū vno .i. vno
flatu īplēte due tibie ɔsonāt: īplete due
ligue spū dei dissonare possūt? imo ē ibi
q̄dā cōsonantia: ē q̄dā ɔcordia. sed audi
torē desiderat studiosū: nō ociosuz. Ecce
mouit duas linguas spūs dei: ⁊ audiui
mꝰ ax vna. Timor nō ē ī charitate. Au
diuimꝰ ex alia. Timor dn̄i castꝰ pmanet
in secl̄m secl̄i. qd ē hoc? dissonāt. nō excu
te aures: ītende melodiā. non sine cā hic
addidit castꝰ: illic nō addidit. qa ē timor
aliqs q dicit̄ castus. Est aūt alius timor
q nō dicitur castus. discernamus istos
duos timores ⁊ intelligemus cōsonātiā
tibiaꝝ. quō discernimus? attēdat chari
tas vr̄a. sunt hoīes qui ꝓpterea timēt
deū ne mittant̄ in iehennā: ne forte arde
ant cū diabolo in igne eterno. Ipe ē ti
mor q introducit charitatē: sed sic venit
vt exeat. si .n. ꝓpter penas times deum
nōdū amas quem sic times. non bona
desideras: sed mala caues. Sed ex eo
quia mala caues: corrigis te ⁊ incipis
bona desiderare. Cub bona desidera-
re cepis erit in te timor castus. quid est
timor castus? timere ne āmittas illa bo
na: timere deū ne recedat a te. Cū aūt ti
mes deū ne te deserat p̄sentia eius āple
cteris eū: ip̄o frui desideras.

Quō distēt duo timores: per sil̄itudi
nem duaꝝ mulieꝝ ōn̄dit.

On potes melius explanare
qd intersit inter hos duos ti
mores q̄ꝫ si ponas duas mu-
lieres maritatas: quarum vnam con-
stituas volentem facere adulteriū: sed ti
met ne damnetur a marito. timet ma-
ritū. quia adhuc amat nequiciā. huic n̄
est grata: sed onerosa mariti p̄sentia.
sed si forte viuit nequiter timet maritū
ne veniat. Tales sunt qui timent diem
iudicii. fac alteram amare viꝝ: debere
illi castos amplexꝰ: nulla se adulterina ī
mūditia maculare velle. Ista optat pre
sentiam viri. Ista timet ⁊ illa timet. Iā

172

ergo interrogentur quare timeant. illa dicet: timeo viꝝ ne veniat. vel illa dicet timeo viꝝ ne discedat. illa dicet: timeo virum ne dampnet. illa dicet: timeo virū ne deserat. pone hoc in aīo ⁊ inuenies timorē quē foras mittit charitas: et aliū timorē castū pmanentē in seculum seculi. illū timorē perfecta charitas foras mittit. qa ille timor tormētū habet torq̄tur ꝯscīa peccatoꝝ. nōdū scā ē iustificatio. ē ibi qđ titillat mētē: qđ pūgnat qđ stimulat. Stimulat ille timor: sȝ itrat charitas q̄ sanat qđ vulnerat timor. Timor castus facit securitatē in aīo. Audiuimus duas tibias ꝯsonātes. s. ⁊ dauid ⁊ Johēȝ. Jlla de timore dei dicit quo timet aīa ne dānatur. Jlla de timore quo timet aīa ne deserat̄. ille est timor quem charitas excludit. ille ē timor q pmanȝ in sc̄lm seculi. Ecce his verbis p̄dictis apte ostēdit Aug͞. quis sit timor castus ⁊ qs seruilis: ⁊ qualr̄ differāt. Jn q̄bus etiaȝ initialē timorē significauit: qui nec ex toto ē fuilis nec ex toto est castus: sed tāq̄ʒ medius aliq̄d de fuili ⁊ aliq̄d de casto timore hȝ. facit. n. fuire parti timore pene: parti amore iustitie. per quē timemus puniri ⁊ timemus offēdere. iste timor est ī ichoata charitate: nō ī pfecta ⁊ q̄ntū crescit charitas tātum decrescit iste timor q̄tū ad meritū pene. i. q̄ntum ad id qđ facit timere penam: ⁊ q̄ntū ad tormētū conscie. Nā q̄nto diligim⁹ tanto minus timem⁹. Jste timor notat̄ in illis v̄bis Aug͞. vbi nō negat timorē esse ī charitate ichoata: sȝ pfecta. qđ nō posset dici đ fuili. qa vt ip̄e sup̄ dixit. fuilis timor nō remanet veniēte charitate. nec intrat charitas nisi p̄us ille timor exeat nec in illo timore aliq̄s credit in deū: et si credat deo. nec bn̄ facit etiaȝ si bonū ē qđ facit. nō est ergo ille timor ī charitate et̄ inchoata. qa oīs q charitatē habȝ licet non pfectā: ⁊ in deū credit: ⁊ bona opa facit. q̄re seruil̄ nō est timor ille quē ī charitate ichoata fore ꝯcessit: ⁊ quē crescēte charitate decrescē dixit? Sȝ ille ē timor īitial̄ quē nō eē negat esse ī charitate nisi perfecta sit.

Q̄ timor seruilis ⁊ initialis dicitur initiū sapientie: sȝ differenter.

Sciendū ē tn̄ ꝙ vterq̄ȝ timor. s. seruilis ⁊ initialis in scrip̄ture diuersis locis dicit̄ initiū sapie. ⁊ ita ꝯpies si diligenter ānotaueris loca scripture: in q̄bus de timore dn̄i fit mētio. ex alia tn̄ rōne ⁊ cā diuersa dr̄ fuil̄ initiū sapie: ⁊ ex alia initialis. Seruilis enī iō dr̄ initiū sapie qa p̄parat locū sapiētie: ⁊ duc̄ ad sapiaȝ: sȝ tn̄ nō remanȝ cū ea: īmo foras erit. initialis v̄o dr̄ initicum sapie: qa ē cū inchoata sapia. quem cū quis habere icipit sapiam ⁊ charitatē habere incipit. Jnde ē ꝙ vterq̄ȝ timor dr̄ initialis. qđ inuenire poteris p diuersa scripture loca. vterq̄ȝ etiā timor īterdū dicitur seruilis. quia ip̄e initialis qui est in charitate ichoata aliq̄d habȝ de fuili. s. angorē pene sicut ⁊ aliq̄d habȝ de casto. s. ꝙ timet offendere ac separari.

De hoc qđ Aug͞. dicit castū timorē esse eternum.

Illud quoq̄ȝ diligēter ē notandū ꝙ in sup̄ioribus Aug͞. dicit castū timorē eē eternū. p qđ cōfirmat̄ p̄missa sentētia. s. ꝙ timor iste sp̄s erit in futuro sicut ⁊ alia dona sp̄us sci. sed nō habebit oēm illū vsū quē modo habȝ. faciet. n. nos tūc rev̄ereri deū: nō timere separi vel carere. fuit ergo ī xp̄o timor ille: sed iuxta illū vsū quē habebit ī futuro ī scīs. nō. n. timuit xp̄s separari vel offendere deū: sed eū p̄ oībus reueritus est.

**An timoꝛ pene qui fuit in xp̄o fuerit
seruilis vel initialis vel alius.**

Um aūt fuerit in xp̄o timoꝛ
pene: q̄ritur an iste timoꝛ fue/
rit mūdanus vel seruilis vl' ini
tialis? Ad qḋ dicimus nullū eoꝝ fuisse i
xp̄o. qa tioꝛ mūdan⁹ malus ē vt. s̄. dcm̄
ē. ⁊ in p̄mo gradu cū mūdo dseritur. ser
uilis v̄o vel initialis i perfecta charitate
nō est. Nullus ergo timoꝛ istoꝝ in xp̄o
fuit. Quis ergo fuit timoꝛ ille quo penā
timuit? pōt timoꝛ ille dici nālis siue hūa
nus q oībus hoībus inest: quo hoꝛretur
moꝛs et formidatur pena. ⁊ dicitur ti/
moꝛ iste nālis: nō ꝙ accesserit hoi ex nā
ꝑm ꝙ p̄us fuit istituta. quia nō fuit iste
timoꝛ cōcreatus hoi. nec de bonis nāli/
bus: sꝫ qa ex coꝛrupta natura p peccatū
oīb⁹ aduenit. cui coꝛruptio inoleuit tāꝗ
eēt nāl'. ⁊ est timoꝛ iste effectus peccati
vt dictum est.

Quō differūt sapientia ⁊ sciētia.

Ost p̄missa diligēter ꝯsideran
dū ē in quo differat sapiētia a
sciētia. de h⁹ Aug⁹. ita ait. ph̄i
disputātes de sapia: diffinierūt eā dicē/
tes. Sapiētia ē reꝝ hūanaꝝ diuiarūqꝫ
scia. Ego quoqꝫ vtrarūqꝫ reꝝ cognitio
nē. i. diuiaꝝ ⁊ hūanaꝝ ⁊ sapiaꝫ ⁊ sciaꝫ
dici posse nō nego. veꝝ iuxta distictōeꝫ
apl'i qua dicit. alii datur sermo sapiētie
alii ꝑmo sciētie. Illa diffinitio diuidēda
est vt reꝝ diuinaꝝ cognitio sapiētia p
prie nūcupetur. hūanaꝝ vero cognitio
ꝓprie sciētie nomē obtineat. neqꝫ v̄o gc
gd sciri ab hoīe pōt i rebus hūanis vbi
plurinū supuacue vanitat' ⁊ noxie curi
ositatis ē huic sciētie tribuo. sꝫ illud tm̄
quo fides saluberrima que ad veram
beatitudinē ducit: gignitur: nutrit': defē
ditur: roboraf'. q̄ scia nō pollēt fideles
plurimi: q̄uis polleant ipa fide pluri/
mū. Aliud ē enīꝫ scire tm̄modo quid hō
credere debeat ꝓpter adipiscendā vitaꝫ
beatā. Aliud ē scire quō hoc ipm̄ ⁊ piis
opituletur: ⁊ contra impios def: datur:
q̄ ꝓprio vocabulo appellat' scia. de his
quoqꝫ duab⁹ v̄tutib⁹: id Aug⁹. dr̄aꝫ iter
eas assignās sup psal'. ait. distat sapia a
scia testāte scō Job: q quodāmō singl'a
diffiniens ait. Sapia ē pietas. Scia v̄o
ē abstinere a malis. pietatē v̄o hoc loco
posuit dei cultū. que grece dicitur theose
bia: q̄ ē in cognitione ⁊ dilcōne eius qḋ
sp est ⁊ icōmutabiliter manet: qḋ ē de⁹.
Abstinere v̄o a malis ē i medio p̄ue na
tionis prudēter versari. Idē quoqꝫ inter
hec duo apte distiguens ait. distat ab
eternoꝝ contēplatiōe actio q̄ bene vti
mur tēpoꝛalibus rebus. ⁊ illa sapia et
hec scie deputatur: quāuis ⁊ illa que sa
pientia ē possit nūcupari scia. vbi apl'us
logtur. vbi dic̄. nūc scio ex pte quā sciaꝫ
ꝓfecto cōtēplationis dei vult intelligi.
In hoc ergo dr̄ntia ē: quia ad contēpla
tionē sapiētia: ad actōneꝫ v̄o scia ptinꝫ
Ecce apte demōstratū ē in quo differat
spūs sapie ⁊ spūs scie. s. vt sapia diuinis
scia hūanis attributa sit rebus: vt doceꝫ
Aug⁹. vtrūqꝫ agnoscimus in xp̄o. s. ⁊ rē
diuiam ⁊ rē hūanaꝫ. ⁊ iō de ipo habe
mus sapiam ⁊ sciaꝫ. Cū. n. legit' verbuꝫ
caro factū ē: i v̄bo itelligit' v̄us dei filius
In carne agnoscitur v̄us hoīs filius. Itē
cū dicitur vidimus plenū gr̄e ⁊ v̄itatis
gr̄aꝫ referam⁹ ad sciaꝫ: ⁊ v̄itatē ad sapi
entiā. qa in xp̄o sapia ⁊ scia fuit plenarie
⁊ nos sciaꝫ ⁊ sapiaꝫ de eo habemus qui
est deus ⁊ hō

In quo differat sapia ab itellectu.

Stensa dr̄ntia iter sapiam et
sciaꝫ: gd distet inter sapiam ⁊
itellectū videamus. i hoc diffe
rūt illa duo. qa sapia ꝓpe ē de eternis q̄

veritati eterne contemplande intendit. Intelligentia vo nō modo de eternis est sed etiā de rebus īuisibilibus ⁊ spūalibꝰ tpoꝛalr̄ exoꝛtꝫ.ꝑ cā.n. ⁊ nā̈ sūma q̄ fecit oēs nās.i.diuīa ꝯsiderat: ⁊ q̄ post ipaꝫ sūt spūales ⁊ īuisibiles nāe: vt angeli ⁊ oēs aīe bone affectōes cōspiciūtur.i hoc dr̄a ē ergo:ga sapia tm̄ creatoꝛ īspicit Intellectu vo ⁊ creatoꝛ ⁊ creatura q̄dā Itē ītellectu ītelligibilia capimus tm̄:sapiētia vo nō tm̄mō capimꝰ supioꝛa:sed etiā i cognitis delectamuꝛ.Sic ergo disti gui pōt īter illa tria.s.sciam ītellectū et sapiam.scia valet ad rectā admistratio nē reꝝ tēpoꝛaliū:⁊ ad bonā īter malos cōuersationē.intelligētia ad creatorē et creaturaꝝ inuisibiliū speculatōeꝫ.Sapiētia vo ad solius eterne vitatꝭ ꝯtēplationē ⁊ delectatōem.

Q꞉ intellectus ⁊ scia de quibus hic agit nō illa sunt que nālr̄ hꝫ hō.

I nōndū ꝙ ītellectus ⁊ scia q̄ dicūt dōa.s.s. alia sūt ab ītellectu ⁊ scia q̄ nālr̄ sūt ī hoīs aīa hec aūt vtutes sūt q̄ ꝑ grāꝫ īfūdunt animis fideliū vt ꝑ eas rcē viuāt .Illa vo nālr̄ habet hō ex bn̄ficio creatōis a deo tn̄.ꝑ has aūt vtutes q̄ dicūt spūs.s.dōa illa nālia reformant atqꝫ adiuuātur.vt verbi grā:ītellectus nālis peccato obtenebratus ꝑ vtutē q̄ndā ⁊ grāꝫ q̄ dicituꝛ spūs ītelligētie reformat atqꝫ adiuuat ad intelligendū.ita ⁊ per illā vtutē que dicitur sps sapie iuuat atqꝫ erigit mētē rō ad ꝯtēplatōneꝫ ⁊ delectatōeꝫ eterne veritatis.

Q꞉ sapia ista dei est:nec ē illa q̄ deꝰ ē.

Iud etiā sciendū ē ꝙ sapiētia de qua nūc disserimꝰ: nō illa ē dei sapia: vt ait Aug.q̄ deꝰ ē sed hoīs sapia.va tn̄ q̄ ꝫ deū ē: ac verꝰ ⁊ p̄cipuus cultus eius ē.Si ergo colat mens hoīs deū:cuius ab eo capax facta est:⁊ cuius eē ꝑticeps pōt:sapiēs ipa fit ⁊ nō sua luce:sꝫ sūme illius lucis ꝑticipatōne sapiēs fit. Ista ergo hoīs sapia etiā dei ē.verūtn̄ ita dei ē vt nō ea sapiēs sit deus . Nō.n.ꝑticipatōne sui sapiēs ē:sic mens ꝑticipatōe sui sapiēs ē. sicut mens ꝑticipatōe dei.sicut etiā dicituꝛ iustitia dei nō solū illa q̄ ipe iustus ē:sꝫ etiā illa quā dat hoī cum iustificat ipium.

De cōnexiōe vtutuꝫ que nō separāt.

Olet etiā q̄ri vtꝝ vtutes ita sint sibi ꝯiūcte vt separati n̄ possit possideri ab aliquo:sꝫ q vnaꝫ habet oēs habeat . De hoc Hiero. ait. omnes vtutes sibi herēt:vt qui vna caruerit oibus careat. qui ergo vnā habꝫ oēs habet.qꝺ q̄dē ꝓbabile ē.cū.n.charitas mr̄ sit oīm vtutū ī quocūqꝫ mr̄ ipa ē.s.charitas:⁊ cūcti filii eius.i.vtutes recte fore credūtur.vn̄ Aug.vbi charitas est q̄d ē qꝺ possit deesse.vbi aūt nō ē q̄d ē qꝺ possit ꝓdesse.Cur.n.nō dicimꝰ qui hāc vtutē habet hr̄e oēs:cū plenitudo legis sit charitas:q̄ q̄ntomagis ē in hoīe tātomagis ē ī vtute p̄ditus. q̄nto vero minus tāto minus inest vtus.⁊ q̄nto minus inest vtus tāto magis ē viciū.

Si coiūcte vtutes pariter sint ī quocūqꝫ sunt.

Iꝝ vo ꝑiter qs oēs possideat vtutes? an alie magis:alie minus in aliquo ferueāt q̄stio est Quibusdā.n.videtuꝛ ꝙ alie magis alie minus habeātur ab aliquo.sicut ī Iob patiētia emicuit.In dauid hūilitas.In moyse māsuetudo.q etiā cōcedūt magis aliquē mereri ꝑ aliq̄ vnā vtutē ꝙ̄ ꝑ aliā sicut eā plenius habꝫ ꝙ̄ aliū. nō tn̄ magis ꝑ aliquā mereri dicunt ꝙ̄ ꝑ charitatem:nec aliq̄ plenius a quoq̄ haberi ꝙ̄ charitateꝫ. alias igitur magis:⁊ alias

min⁹ in aliquo eē dicunt : ꝫ nullā pleni
us charitate q̄ ceteras gignit. hasq̄ꝫ ēi/
cūt eē multas facies q̄s memorat apl's
dicēs. ex psonis multaꝝ facieꝝ ⁊c̄. alii
verius dicūt v̄tutes oēs ⁊ simul ⁊ pares
esse in quocūq̄ꝫ sūt: vt qui in vna alteri
par extiterit in oībus eidē eq̄lis sit. vn̄
Aug᷑. v̄tutes que sūt in aīo hūano q̄uis
alio ⁊ alio mō singl'e itelligāt: nullo mō
tn̄ separātur ab inicē. vt q̄cūq̄ꝫ fuerit eq̄
les verbi gr̄a i fortitudine: eq̄les sint et
prudētia ⁊ iustitia ⁊ tpantia. Si. n. dixe
ris equales eē istos i fortitudīe: sed illuꝫ
prestare prudētia : seq̄t̄ vt huius fortitu
do minus prudens sit: ac p hoc nec for
titudīe eq̄les sint. q̄r ē illi⁹ fortitudo pru
dētior. atq̄ꝫ ita de ceteris v̄tutibus īue
nies si oēs eadē ↄsideratōe pcurras. Ex
his clarescit oēs v̄tutes nō solū eē cōne
xas: ꝫ etiā pares i aīo hoīs. Cū ergo dr̄
aliq̄s aliq̄ p̄emineṙ v̄tute. vt Abrahaꝫ
fide. Job patiētia: ꝫ vsus exteriores ac
cipiendū est: vel i ↄpatione alioꝝ hoīm.
q̄a vel hūilitatis habitū maxīe p̄fert: vl'
opus fidei: vel alicui⁹ ceteraꝝ virtutum
p̄cipue exeq̄tur. vn̄ ⁊ ea p̄ aliis pollere
vel īter alios hoīes singl'ariter excellere
dr̄. s̄m hūc modū. s. s̄m rōeꝫ actuū exte
rioꝝ: alibi aug᷑. dīc in aliquo aliā ma
gis eē v̄tutē: aliā minus. ⁊ vnā eē ⁊ nō al
terā. ait. n. sic. clarissima disputatōe tua
satis apparuit nō placuisse auctoribus
nr̄is: imo ipi v̄itati oīa paria eē peccata
etiā si hoc de v̄tutib⁹ veꝝ sit. q̄r etsi veꝝ
ē eū q̄ hꝫ vnam oēs hr̄e v̄tutes: ⁊ eū qui
vnā nō habꝫ nullā habeṙ: nec sic peccata
sūt paria. q̄r vbi nulla v̄t⁹ ē nihil rectū
ē. nec tn̄ iō nō ē p̄uo p̄uius distortoq̄ꝫ di
stortius. si aūt q̄ꝺ puto eē veri⁹ sacrisq̄ꝫ
litteris ↄgruētius: ita sūt aīe itentōnes
vt corporis mēbra: nō q̄ꝺ videātur ocu
lis: ꝫ q̄ sentiātur affectibus: ⁊ ali⁹ illu/
minat̄ āpliue: ali⁹ minus: alius oīno ca
ret lumīe: pfecto vt q̄sq̄ꝫ illustratōe pie
charitatis affect⁹ ē: i alio actu magis. in
alio min⁹: i aliq° nihil. sic dici pōt habē
aliā: ⁊ aliā nō habere. ⁊ aliā magis: aliā
minus habere virtutem. Nā ⁊ maior ē
i isto charitas q̄ i illo rcē possum⁹ dicē
⁊ aliq̄ i isto nulla i illo q̄ntuꝫ ptinet ad
charitatē q̄ pietas ē. ⁊ i vno hoīe q̄dem
q̄ maiorē habeat pudicitiā q̄ patientiā
⁊ maiorē hodie q̄ heri si pficit. ⁊ adhuc
nō habeat continentiā: ⁊ habeat nō par
uā misicordiā. ⁊ vt general'r breuiterq̄ꝫ
ↄplectar quā d̄ v̄tute habeo notōeꝫ: vir
tus ē charitas: q̄ id q̄ꝺ diligēdū ē diligit̄
hec ⁊ in aliis maior: i aliis mior: i aliis
nulla ē. plenissima v̄o q̄ iā nō possit au/
geri q̄ diu hic hō viuit in nemine. Hic in
sinuari videt̄ q̄ aliquis ea rōne possit di
ci habere vnā v̄tutē magis q̄ aliā. quia
p charitatē magis afficitur i actu vni⁹
virtutis q̄ alterius. ⁊ ꝓpter differētiaꝫ
actuū ipas virtutes magis vel minus
habere dici pōt: ⁊ aliquā nō habere: cū
tn̄ simul oēs ⁊ pariter habeat q̄tū ad
mentis habitum vel eēntiam cuiusq̄ꝫ. In
actu vero aliā magis ⁊ aliaꝫ minus hꝫ
aliā etiā nō habet. vt vir iustus vtens cō
iugio nō habet cōtinentiā i actu quā tn̄
habet in habitu. Cur ergo nō dicantur
paria peccata? forte quia magis facit ↄ̄
charitatem qui grauius peccat: minus
qui leuius. Nemo. n. peccat nisi aduersus
illam faciendo que est plenitudo legis. iō
recte dicitur. qui offendit in vno factus
est oīuꝫ reus. i. contra charitatem facit
in qua pendent omnia.

Repetit de charitate vt addat quo/
modo tota lex in ea pendet.

174

L

Um duo sint p̄cepta charitatꝭ
i quibus vt p̄tractū ē tota lex
pēdet ⁊ pphete: aduertendū ē
quō hoc sit: cū i lege ⁊ in pphis multa
fuerint cerimōialia mādata: q̄ si ad cha
ritatis scificatōez ptinuissent: viderētur
nōdū debere cessare. Quia vō nō iustifi
catōis gr̄a quā facit charitas instituta
sūt: sed i figura futuri ⁊ i onus imposita
ideo clarescēte veritate cessauerūt velut
vmbra. Verūtñ ⁊ ipa cerimōialia ꝑ spi
ritualē sensū quē ptinent: ⁊ oia moralia
ad charitatē referūtur. ptinent. n. oia ad
decē mādata in tabulis scripta vbi oim
sūma pstringitur: ex quibus cetera ema
nāt. sicut in ꝑmone dn̄i octo v̄tutes pre
mittūtur ad q̄s cetera referūtur. ⁊ sicut
ad. x. mādata decalogi cetera referūtur
ita ⁊ ipa. x. ad duo mādata charitatis
ptinēt. q̄a p charitatē iplētur: ⁊ ad cha
ritatē tanq̄ ad finē referri debēt. vnde
Aug͛. totā magnitudiem ⁊ āplitudinē
diuinoꝝ elogoꝝ possidet charitas: qua
deū primūq; diligimus: q̄ radix ē oim
bonoꝝ. vn̄ vitas ait. In his duobꝰ mā
datis vniuersa lex pendet ⁊ pphete. Si
ergo nō vacat oēs paginas scās pscru/
tari: oia inuolucra ꝑmonū euoluere: tene
charitatē vbi pendēt oia. q꞉ pfectio est
⁊ finis oim. Tūc. n. ⁊ p̄cepta ⁊ cōsilia re
cte fiūt cū referūtur ad diligendū deū ⁊
primū ppter deū. qđ vero timore pene
vel aliqua intentione carnali fit: vt non
referatur ad charitatē: nōdū fit sic fieri
oportet quāuis fieri videat̄. Inimicꝰ. n.
iusticie ē qui pene timore nō peccat. ami
cus vō qui eius amore nō peccat. Diuī
enim hec sūma est vt intelligatur legis
⁊ oim diuinaꝝ scripturaꝝ plenitudo eē
dilectio dei ⁊ proximi.

De decē p̄ceptis quomō cōtineātur
in duobus mādatis.

Ed iā distributio decalogi q̄ i
duobus mādatis cōtinetur cō
sideranda ē. habet. n. decalogꝰ
decē p̄cepta que sūt decacordū psalteriū
que sic sunt distributa vt tria que sunt i
pma tabula ptinēt ad deū. s. ad cogniti
onē ⁊ dilectiōez trinitatis. vii. que sūt in
secūda tabula ad dilectōnem primi.

De primo precepto.

Rimū in prima tabula est: nō
habebis deos alienos: nō faci
as tibi sculptile: neq; oēm simi
tudinē ⁊c. hec origies dic̄ duo eē māda
ta. ꝫ Aug͛. vnū. hoc ipm. n. qđ dixerat
nō habebꝭ deos aliēos pfectius explicat
cū probibet coli figmenta. s. ydolū vel si
militudiem alicuius rei. q̄ duo origenes
ita dicit distare vt ydolū sit qđ nihil hꝫ
si̅le sui. Similitudo vero que habꝫ spēꝫ
alicuius rei. verbi gr̄a. Si quis in auro
vel ligno vel alia re faciat ꝑpentis spēm
vel auis vel alicuius rei: ⁊ statuat ado/
randū: nō ydolū: sed similitudinē facit.
Qui vero facit speciem quā non videt
oculus: sed aīus sibi fingit. vt siquis hūa
nis membris caput canis vel arietis for
met: vel in vno habitu hominis duas fa
cies: nō similitudinē: sed ydolū facit. q̄a
facit quod nō habet aliquid simile sui.
Ideo dicit aplꝰs. quia ydolū nihil est in
mūdo. Non enim aliqua ex rebus con/
stantibus assumitur species: ꝫ qđ mens
ociosa ⁊ curiosa repit. Similitudo vō
est dum aliquid ex his que sunt vel i ce
lo: vel in terra: vel in aquis formatur.
Augustinus vero ita exponit illud. ydo
lum nihil est in mūdo. i. inter creaturas
mundi non est forma ydoli. Materiā
enim formauit deus: sed stultitia hoīꝫ
formam dedit. quecūq; facta sunt nāl̄r

facta sunt per verbum: sed forma hois
in ydolo non est facta per verbum. sicut
peccatum nō est factum per verbum: sꝫ
est nihil. ⁊ nihil fiunt homines cū peccāt
Sed queritur quomodo hic dicat for
ma ydoli non esse facta per verbum cū
alibi legatur. omnis forma: omnis com
pago: omnis concordia partium facta
est per verbuꝫ. hoc autem a diuersis va
rie soluitur. Quidam. n. dicunt omnem
formam ⁊ quicquid est a deo esse inquā
tū est. ⁊ formā ydoli inqntū ē: vl' iqtū ē
forma a deo esse. sed non iquantū ē ydo
li. i. posita ad adorandum. In hoc enim
non est creatura: sed peruersio nature.
sicut illud quod peccatum est inquantū
peccatum est nihil est. ⁊ homines cū pec
cant nihil fiunt. quia ab illo qui vere est
separantur. vnde Hieronimus. qđ ex
deo non est: qui solus vere est: non eē di
citur. Ideoqꝫ peccatū quod nos a vero
esse abducit nil esse vel non esse dicitur.
Alii vero dicunt omnē formam. s. q̄ na
turaliter est: ⁊ omne quod naturaliter
est esse a deo. sed forma ydoli non est na
turaliter. quia nature iustitie non fuit
Id. n. nālr esse dicitur qđ simplici nāe
iustitie que deus est militat: non resultat
⁊ naturam ⁊ creaturā non viciat.

De secundo precepto.

Secundum preceptum est: non
assumes nomē dei tui in uanū
qđ est dicere ꝺm litteram. nō
iurabis ꝓ nihilo nomen dei. allegorice
vero precipitur vt non putes creaturaꝫ
esse xp̄m dei filium. quia omnis creatu
ra vanitati subiecta est: sed equalē pri.

De tercio precepto.

Tercium vero est: memento vt
diem sabbati sanctifices. vbi
ꝺm litteram precipitur sabba
ti obseruantia. allegorice vero vt regeꝫ
hic a viciis: ⁊ in futuro in dei contēpla
tione expectes ex spiritu sancto. i. ex cha
ritate ⁊ dono dei. nō ꝙ spiritus sanctus
sine patre ⁊ filio hoc oparetur. Accepit
vtiqꝫ ecclesia donū hoc vt in spiritu scō
fiat remissio peccatoꝝ. quā remissioneꝫ
cum trinitas faciat: prope tamen ad spi
ritum sanctum dicitur pertinere. quia
ipse est spūs adoptionis filioꝝ. Ipse est
patris ⁊ filii amor: ⁊ cōnexio vel com
munitas. Iōqꝫ iustificatio nostra ⁊ reg
es ei attribuitur sepius. hec sūt tria mā
data ꝑme tabule ad deum pertinentia
⁊ primum quidem qđ ē de vno deo co
lendo pertinet ad patrem in quo est vni
tas vel auctoritas. Scđm ad filiū i quo
est equalitas. Tercium ad spiritū sanctū
in quo est vtriusqꝫ cōitas.

De mandatis secunde tabule.

In secunda vō tabula septem
erāt mandata ad dilectioneꝫ
ꝓximi pertinentia: quoꝝ pri
mū ad patrem carnalem refertur: sicut
ꝑmuꝫ prime tabule ad patrē celestem.
qđ est honora patrem tuum ⁊ matrem
tuam vt sis longeuus super terram. s.
viuentium. parentes vero sic sunt hono
randi: vt eis debita reuerentia exhibeat
⁊ necessaria ministrentur.

Secundū ē. Nō occides. vbi ꝺꝫ
litterā actus hōicidii ꝓhibet
ꝺm spiritū vero etiaꝫ volūtas
occidēdi. vñ huic mādato ꝺm lr̄am fit
supadditio i euāgelio. q2 lr̄a euāgelii ex
ꝑmit qđ leg' lr̄a nō exꝑmebat. euāgelii
lr̄a exꝑmit itelligentiā spūaleꝫ. i. quā spi
rituales habēt: ⁊ ꝺm quā spūalr viuitur
littera legis sēsū carnalē. i. quā carnales
habent: ⁊ ꝺm quā carnaliter viuitur
cui facta est supadditio.

Erciũ eſt nõ mechaberis.i.ne
cuilibet miſcearis excepto fe/
dere matrimonii.a pte.n.toꝰ
ĩtelligitur.Noĩe igiť mechie oĩs cõcubi
tus illicitus illoꝝũqꝫ mẽbꝛoꝝ nõ legitti
mus vſus pꝛohibitus debet ĩtelligi.

Uartũ ẽ ñ furtũ facies.vbi ſa
crilegiũ ⁊ rapina oĩs ꝓhibeť
Nõ.n.rapinã pmiſit qui furtũ
ꝓhibuit:ſꝫ furti noĩe bñ intelligi voluit
oẽm illicitã vſurpatõem rei aliene.Sa
crilegiũ tribus mõis ꝯmittitur.q̃ndo.ſ.
vel ſacꝝ de ſacro:vel nõ ſacꝝ de ſacro:
vel ſacꝝ de nõ ſacro aufertur.Sacruꝫ
v̓o dicituꝛ q̄cquid mãcipatũ ẽ cultui di/
uino.vt eccleſia vł res eccłie.hic etiã vſu
ra ꝓhibetur q̃ ſub rapina cõtinetuꝛ.vñ
Hiero.vſuras q̃rere:vł fraudaꝛe:vł ra
pe nihil intereſt.cõmoda fr̃i.t.⁊ ac.quod
dediſti:⁊ nil ſuperfluũ q̃ras.quia ſuper
habundantia ĩ vſura cõputatur.Eſt.n.
vſura vt ait Aug͡.cũ q̄s plus exigit in
iniuria vel q̃libet re q̄̃ accepit.Itẽ Hie
ronimus.putãt aliq̄ vſurã tm̃ eẽ ĩ pecu
nia.ſed ĩtelligant vſuram vocari ſupha
bundãtiã.ſ.q̄cquid ẽ ſi ab eo qᵭ dederit
plus ẽ.vt ſi in hyeme demus.x.modios
⁊ in meſſe.xv.recipiamus.

Si furtũ fecerũt filii iſrł quãdo ſpo
liauerũt egyptios.

I v̓o q̃ritur de filiis iſrł:q̄ dño
iubẽte ab egyptiis mutuaue/
rũt vaſa argentea ⁊ aurea et
veſtes p̃cioſas:⁊ aſpoꝛtauerunt:vtrum
furtũ cõmiſerit?Dicimus eos q̄ vt paꝛe
rent deo iubenti illud fecerũt:nõ feciſſe
furtũ:nec oĩmodo peccaſſe.vñ Auguſti.
Iſrlite nõ fecerũt furtũ:ſed deo iubenti
miniſteriũ p̃buerũt.hoc.n.deus iuſſit:q̄
legẽ dedit.ſicut miniſteꝛ iudicis ſine pec/
cato occidit quẽ lex p̃cipit.ſed ſi id ſpon
te faciat:hoĩcida ẽ:etiã ſi euꝫ occidat quẽ
ſcit a iudice occidendũ.Infirmi aũt qui
ex cupiditate egyptios deceperunt magis
pmiſſi ſũt hoc facere illis qui talia iure
paſſi ſunt q̄̃ iuſſi.Hic opponiť q̄ etiã hõi
ĩ illo ope peccauerũt:q̄a nãlẽ legem cui
ꝯcoꝛdat euãgeliũ ⁊ lex moꝛał p̃ceptio
nis trãſgreſſi ſũt:q̃ ẽ.qᵭ tibi nõ vis fieꝛi
alii ne feceris.quã v̓itas ſcripſit ĩ coꝛde
hoĩm.⁊ quia nõ legebať in coꝛde:itera
uit in tabulis:vt voce foꝛiſecus admota
rediret ad coꝛ:⁊ ibi inueĩꝛet qᵭ extra le
geret.hãc igitur illi p̃uaricati videntur
ĩ illo facto aliis faciẽtes qᵭ nolebãt ſibi
fieri.ſed ibi ſubĩtelligendũ eſt iniuſte:vt
nõ alii.ſ.iniuſte facias qᵭ tibi nõ vis fie
ri.Alioquin huius pꝛeuaricatoꝛ ẽ iudex
dũ punit reũ nolens aliq̄d tale ſibi fieri
Ita etiã illud dñi verbum.oĩa queciũqꝫ
vultiſ vt faciant vob̄ hoĩes ⁊c̃.de bonis
accipiẽdũ ẽ q̃ nob̄ inuicẽ exhibẽ debemꝰ.

De quinto pꝛecepto.

Uitũ p̃ceptũ ẽ nõ loq̃rl ꝯ pxiꝰ
tuũ falſũ teſtimõiuꝫ.vbi crĩm ẽ
m̃dacii ⁊ piurii ꝓhibeť.Solz
aũt q̃ri vtꝝ ꝓhibitũ ſit oẽ mendaciũ?q̄
dã dicũt illud tm̃ ꝓhiberi qᵭ obeſt ⁊ ñ
ꝓdeſt ei cui dicitur.tale.n.ñ ẽ aduerſus
ꝓximũ:vt ideo videatur hoc addidiſſe
ſcriptura.ſed de mendacio magna que
ſtio eſt:nec cito explicari põt.

De triplici genere mendacii.

Ciẽdũ ẽ tñ t̃a eẽt gnã m̃dacio
rũ.ſũt.n.m̃dacia q̃dã ꝓ ſalute
vł cõmodo alicuiꝰ:nõ malicia
ſꝫ bẽignitate dcã.q̃lr obſtetrices ſũt mẽ
tite ⁊ raab.⁊ ẽ aliud mẽdacii genus qᵭ
fit ioco:qᵭ ñ fallit.ſcit.n.cui dr̃ cã ioci
dici.⁊ hec duo gnã m̃dacioꝝ ñ ſũt ſine
culpa:ſꝫ nõ cũ magna.pfectis ergo nõ
ꝯuẽit mentiri:nec etiã ꝓ tempoꝛali vita

alicui⁹: ne pro corpore alterius aīaȝ suā occidant. licet aūt eis verꝝ tacere: sed nō falsum dicere. vt siquis non vult hominem ad mortem ꝓdere: verum taceat: sed nō falsū dicat. terciū vō genus mendacii ē qđ ex malignitate ⁊ duplicitate ꝓcedit: cūctis valde cauendum ē. His innui videť mendacia illa q̄ fiūt ioco vel ꝓ salute alicui⁹ ī pfectis eē venialia peccata. pfectis vō illud qđ ꝓ cōmodo alteri⁹ dr̄ eē dāpnabile. qđ etiā de mēdacio iocoso putari pōt p̄cipue si iteretur.

Q̄ mendaciū obstetricū ⁊ raab fuit veniale.

E mendacio aūt obstetricū et raab ꝙ fuerit vēiale: Aug⁹. tradit dicēs. Forsitā sicut obstetrices nō remunerate sūt. q̄ mentite sunt sed q̄ ifantes liberauerūt: ⁊ ꝓpter hāc mīsicordiā vēiale fuit peccatū: nō tn̄ nullū. sic raab liberata ꝓpter liberatōeȝ exploratoꝝ ꝓ q̄ fuit veniale peccatū. sed ne putet q̄sqȝ ī ceteris peccatis: si ꝓpter liberatōeȝ hoīm fiāt: ita posse cōcedi veniā. multa .n. mala detestāda talē sequūť errorē. possum⁹ .n. ⁊ furādo alicui ꝓdesse si paup cui dať sētit comodū: ⁊ diues cui tolliť nō sentit icōmodū. Itaqȝ ⁊ adulterādo possum⁹ ꝓdesse: si aliq̄ nisi ad hoc ei cōsentiať appareat amādo moritura: ⁊ si vixerit penitēdo purgāda. nec iō peccatū graue negabiť tāle adulteriū.

Q̄ octo sunt genera mendacii.

Ciēdū ē etiā. viii. eē genera mēdacii: vt Aug⁹. ī li. de mēdacio tradit: q̄ diligēter nōnda sūt vt appareat qđ mēdaciū sit vēiale ⁊ qđ dānabile. Primuȝ capitale ē mēdaciū longeqȝ fugiendū. qđ fit ī doctrina religionis: ad qđ nulla cā q̄sq̄ debet adduci. Secūduȝ ꝙ tale est vt nulli ꝓsit ⁊ obsit alicui. Terciū ꝙ ita ꝓdest alicui vt obsit alteri. Quartū qđ fit sola mētiendi fallēdiqȝ libidine. qđ meꝝ mendaciū est. Quītū qđ fit placēdi cupiditate de suaui logo. His oib⁹ euitatis: sequitur. vi. gen⁹ qđ ⁊ nulli obē ⁊ ꝓdest alicui. vt siq̄s pecuniā alicui⁹ iiuste tollendā sciēs vbi sit se nescire mētiať. Septimū qđ ⁊ nulli obest ⁊ ꝓdest alicui vt siq̄s nolēs hoīeȝ q̄situ ad mortē ꝓdere mētiať. Octauū qđ nulli obest ⁊ ad hoc ꝓdest vt ab inmūdicia corporali aliquē tueať. In his aūt tanto min⁹ q̄sqȝ peccat cū mētitur q̄ntōmagis a p̄mo recedit. Quisq̄s vō aliqđ genus eē mendacii qđ peccatū nō sit putauerit decipiet seip̄m turpiter: cū honestū eēt deceptorē alioꝝ arbitretur oē genus ergo mēdacii sūmope fuge. q̄ oē mendaciū non est a deo.

Quid sit mendaciū.

Ic videndū est q̄d sit mendaciū: ⁊ quid sit mentiri. deinde vtꝝ omne mendaciū sit peccatum. ⁊ quare mendaciū est vt Aug⁹. ait falsa significatio vocis cū intētione fallēdi. vt ergo mendacium sit necesse est vt falsum proferatur ⁊ cum intentione fallendi. hoc .n. malum est ꝓprium mentiētis vnum habere clausuȝ in pectore: aliud promptum in lingua. Mentiri vero est loqui cōtra hoc qđ animo sentit q̄s siue illud veꝝ sit siue non. Omnis ergo qui loquitur mendacium mentitur. q̄ loquitur contra hoc qđ animo sentit. i. voluntate fallendi. sed nō oīs qui mētiť mendaciū dicit. quia qđ veꝝ ē loquitur aliq̄ndo mentiendo: sicut ecōuerso falsū dicēdo aliq̄ndo verax ē. vn̄ Aug⁹. nemo sane mētiēs iudicādus ē q̄ dicit falsum quod putat veꝝ. quia quantū in ipso ē non fallit ipse: sed fallitur. Non igitur mēdacii arguēdus ē. q̄ falsa icauti⁹ credit ac ꝓ vis hȝ. potiusqȝ ecōtrario ille mētiť

qui dicit verꝫ qδ falsū putat. q̄tum enī ad animū eius attinet: nō verꝫ dicit. qa nō qδ sentit dicit: quāuis verꝫ iueniatur esse qδ dicit. nec ille liber ē a mendacio qui ore nesciens loquitur verꝫ: sciens aūt voluntate mentitur.

Questio de iudeo qui dicit xp̄m esse deum.

Ic queri solet si iudeus dicat xp̄m esse deum: cum non ita sētiat animo: vtrꝫ loquatur mēdaciū? Nō est mēdaciū quod dicit. quia licet aliter teneat animo: verꝫ tamen est qδ dicit. ⁊ iō non est mendaciū. mentitur tamen illud qδ verum ē dicens. Qδ vō omne mendaciū sit peccatum: Aug⁹. insinuat. Mihi inquit videtur oē mēdaciū esse peccatū. Sꝫ multū interest quo aīo ⁊ de q̄bus rebus quisqꝫ mentiatur. Non. n. sic peccat qui consulendi vt qui nocendi voluntate mētitur. nec tm̄ nocꝫ qui viatorē mentiendo ī diuerso itinere mittit q̄tū q̄ viam vite mēdacio depra uat. Porro oē mendaciū ideo dicenduꝫ ē esse peccatū: quia hoc debet loqui hō qδ aīo gerit: siue illud verꝫ sit siue puteẗ ⁊ nō sit. verba. n. ideo instituta sunt: nō vt per ea hoīes inuicē fallant: sed per ea in alterius noticia suas cogitationes ferant. verbis ergo vti ad fallaciā: nō ad quod sunt instituta peccatū ē. nec etiam ideo vllꝫ mendaciū putandum est non esse peccatum: quia possumus alicui aliquando ꝓdesse mentiendo. Possumus enīꝫ vt p̄dictū est ⁊ furando ⁊ adulterādo prodesse. Mendaciū quoqꝫ non tūc tantū eē possumus dicere quādo aliq̄s leditur. Cum enim a sciente dicitur falsū mendaciū est: siue quis siue nemo ledaẗ. Ecce ex his constat omne mendaciū esse peccatum. nō tamen de omni mendacio accipienduꝫ est illud. perdes omnes qui loquunẗ mēdaciū. Nec illud. os quod mentitur occidit. a. Nec omne mēdaciū isto precepto prohiberi videtur: nec premissa descriptione mendaciū ioci icludi.

Ubi cum p̄iculo erratur vel nō.

Llud etiaꝫ sciendū est q̄ in q̄busdam rebus magno malo: in quibusdā paruo: in q̄busdā nullo fallimur. In quibus rebus nihil interest ad capescendū dei regnū: vtrꝫ credantur an nō? vel vtrꝫ putentur vera: an falsa: siue sint siue non. In his errare. i. aliud pro alio putare nō arbitrandū ē esse peccatū. vel si ē minimū atqꝫ leuissimum. ⁊ sunt vera q̄uis nō videantur. q̄ nisi credantur ad vitam eternaꝫ nō pōt ꝑueniri. Et licet error maxima cura cauendus sit nō solūmodo in maiorib⁹: sꝫ etiā ī mīoribus rebus: nec nisi rerꝫ ignorantia possit errari: nō est tm̄ consequēs vt cōtinuo erret quisquis aliquid nescit. Sed quisquis se existimat scire qδ nescit. pro vō. n. approbat falsum qδ erroris proprium est. verūtamen in qua re quisquis erret interest plurimum. sūt enim que nescire est melius q̄ scire. Item nonnullis errare profuit aliq̄ndo sed in via pedum: non in via morꝫ.

De Jacob si mentitus fuit.

Olet etiam queri de Jacob qui dixit se esse Esau aliter animo sentiens: vtrum mentitus sit. De hoc Augustinus ait. Jacob qδ matre fecit auctore: vt falleret prēꝫ si diligenter attendatur: videtur non eē mendacium: sed misterium. Intendebat enim matri obedire que per spiritum nouerat misterium. ⁊ ideo ꝓpter familiare cōsilium spiritus sancti quod mater acceperat: a mendacio excusatur Jacob.

De periurio.

Unc de periurio videamus. periurium est mendacium iu/ ramento firmatum. hic que ritur vtrum sit periurium vbi non est mendacium? Quod quibusdam vide/ tur ex auctoritate hieronimi dicentis Aduertendum est ꝙ iusiurandum tres habet comites: veritatem: iudicium et iustitiam. si ista defuerint: non erit iu/ ramentum: sed periurium. Ubi au/ tem falsum iuratur veritas deest. Si ergo falsum iuretur: etsi nõ sit ibi iten/ tio fallẽdi: videtur eẽ piuriũ: qa deest ve ritas. Quibusdã placz nõ eẽ piuriũ vbi nõ est mẽdaciũ. ⁊ sicut dr̄ aliqñ falsũz si ne mẽdacio: ita iuratur falsũ sine piurio Falsũ forte dixit aplus cũ se venturũ ad corinthios ꝓmisit: nec tñ sicut ei ipone/ batur culpã mẽdacii cõtraxit. q2 sic aio sentiebat. ⁊ si iuramẽto illud cõfirmasſz nõ periuriũ incurrisset. quia q̃ntũ in ipo fuit verũ dixit. ⁊ si iurationẽ addidisset quantũ in se foret v̄m iurasſz: etsi aliter euenerit ꝙ dixit. Ideo sicut quis nõ est m̄dax nisi alr̄ sẽtiat aio ꝙ dic: siue ita sit siue nõ: Ita videt̃ qbusdã neminẽ piurũ cõstitui: nisi alr̄ sentiat in aio ꝙ loquat̃ siue ita sit siue non.

De triplici modo periurii.

Ed melius creditur: ⁊ ille peie rare qui falsũ volũtate fallẽdi iurat: ⁊ qui falsũ putãs qd ve rũ est iurat: ⁊ q verũ putans quod fal/ sũ est iurat. vñ Augꝰ. hoies falsũ iurant vel cũ fallunt: vel cũ fallũtur. aut putat hõ verũ eẽ qd falsũ ẽ: ⁊ temere iurat. aut scit vel putat falsũ eẽ: ⁊ tñ pro vero iu/ rat. ⁊ nihilominus cũ scelere iurat. Di/ stãt aũt ista piuria duo q̃ cõmemoraui fac illũ iurare qui verũ eẽ putat ꝓ quo iurat. verum putat eẽ: ⁊ tñ falsũ ẽ. nõ ex aio iste periurat: sed fallitur. hoc ꝓ vero habet qd falsũ est: nõ ꝓ falsa re sciẽs iu rationẽ interponit. da aliũ q scit falsum eẽ: ⁊ dicit verũ eẽ: ⁊ iurat tanq̃ verũ sit qd scit falsũ eẽ. videtis ꝙ ista detestanda sit belua. fac aliũz qui putat falsũ eẽ: et iurat tanq̃ verũ sit: ⁊ verũ forte ẽ. verbi gr̃a vt intelligatis. pluit in illo loco: ⁊ in terrogas hoiez. ⁊ dic pluisse: ⁊ tũc pluit ibi: sed putat nõ pluisse: piurus ẽ. Inter est quẽadmodũ v̄bũ ꝓcedat ex aio reaz liguã nõ facit nisi rea mẽs sit. his euidẽ ter traditur ꝙ tripliciter ꝑierat homo vt supra diximus: dũ vel sciens falsum iurat: vel putans falsũ qd verũ ẽ iurat: vel existimãs verũ qd falsũ est iurat. sed hoc extremũ nõ videtur eẽ piuriũz: vel si periuriũ noietur eo ꝙ falsũ iuratur: ñ videt̃ esse reus piurii qui sic iurat. quia nõ est mens eius rea. ⁊ ideo nec lingua imo eius mens rea est dũ iurare ꝑsumit qd ꝑspicue verũ nõ deꝑhendit. non ergo oẽ piuriũ mẽdaciũ ẽ: nec ois qui ꝑierat mẽtitur: sed ois mẽtiendo iurãs ꝑierat ⁊ ois qui falsum iurat siue mentiẽs siue nõ ꝑierat. Cũ gͦ qs iurat qd v̄m ẽ esti mãs eẽ falsũ: q̃rit̃ qd sit ibi periurium Ipa. n. significatio vocis vera ẽ. qa verũ nescienter loqtur. Non igitur ipa signifi catio vel falsũ vel mẽdaciũ ẽ. q2 v̄a ẽ. ⁊ qd verũ ẽ piuriũ ñ videt̃ eẽ. Ad qd dici mus loq sic. s. contra mentẽ sub attesta tione iuramenti esse periuriũ. Mentiri ergo adhibita iuratione piurium ẽ. per iuriũ ergo est vel iurando loqui falsum cum intentione fallendi: vel iurando lo qui falsum sine intentione fallendi: vl' iu rando loqui verũ cũ intentione fallẽdi.

Oppositio.

Ic oppõitur. si omnis qui fal sum iurat ꝑierat: tunc q ali/ cui ꝓmittit dare sub certo ter mĩo aliqd: qd tñ nõ faciet: exquo iurauit

peierauit: quia falsuz iurauit. non enim ita futurum erat vt iurauit. Ad hoc dici potest: quia nõ omnis qui iurat qđ falsum est exquo iurat periurus est: sicut iste de quo agimus: sed exquo ꝓpositum mutat vel terminũ trãsgredit̃ iuratio talis fit periuriũ reatu.

An iuratio sit malũ.

I aũt querit̃ vtꝝ iurar̃ sit malũ: dicimus aliqñ malũ ee: aliqñ nõ. sponte. n. ⁊ sine necessitate iurare vł falsũ iurar̃ peccatũ grãde ẽ Ex necessitate aũt iurar̃. s. vel ad asserendũ inocentiã: vel ad federa pacis ɔfirmãda: vel ad ꝑsuadendũ auditoribus qđ ẽ eis vtile: malũ nõ ẽ. qa necessariũ ẽ. vnde Aug. iuramentũ faciendũ ẽ i necessariis cũ pigri sũt hoĩes credere: qđ ẽ eis vtile iuratõ nõ ẽ bona: nõ tñ mala cũ ẽ necessaria. i. nõ ẽ appetẽda sicut bona: nõ tñ fugiẽda tãꝙ mala cũ ẽ necessaria. nõ est enĩ cõtra p̃ceptũ dei iuratio. sꝫ ita ĩtelligitur dñs ꝓhibuisse a iuramẽto: vt q̃ntũ in ipo ẽ qsꝗ nõ iuret: qđ multi faciũt in ore habẽtes iurationẽ tanꝙ magnũ atqꝫ suaue aliqđ. aplus. n. nouit p̃ceptũ dñi ⁊ tñ iurauit. ꝓhibemur ergo iurare cupiditate vel delectatõe iurãdi. qđ g° xp̃us ait i euãgelio. ego dico vobis non iurare oĩno: ita ĩtelligit̃ p̃cepisse: ne qsꝗ sicut bonũ apparet iuramentũ: ⁊ assiduitate iurãdi labatur in piuriũ. Qđ vo addidit sit s̃mo nr̃: est: ẽ: nõ: nõ: bonũ est et appetenduꝫ. qđ aũt ãplius ẽ a malo ẽ. i. si iurare cogeris: scias de necessitate venire ĩfirmitatꝭ eoꝝ qbus aliqđ suades q̃ infirmitas vtiqꝫ malũ ẽ. vnde cotidie precamur nos liberari dicẽtes: libera nos a malo. Iõqꝫ nõ dixit qđ amplius ẽ malũ ẽ. Tu. n. nõ facis malũ q bñ vteris iuratõne: sed a malo ẽ illius q aliter nõ credit. i. ab ĩfirmitate: q̃ aliqñ pena est: aliq̃ndo pena ⁊ culpa. ibi ergo dñs prohibuit malum: suasit bonum: ĩdulsit necessarium.

De iuramẽto qđ fit p creaturas.

Ueritur vtꝝ etiã liceat iurar̃ p creaturã. Q: nõ videt̃ cũ in lege scriptũ sit. reddes aũt domino iuramẽta tua. ⁊ xp̃s in euãgelio p̃cipiat. nõ iurare oĩno neqꝫ p celũ neqꝫ p terrã: nec p Hierusolimã: nec p caput tuũ. iudeis q̃si puuł cõcessũ fuit iurar̃ p creatorẽ ⁊ p̃ceptum: vt si iurare cõtigeret: nõ nisi p creatorẽ iurarẽt: nõ p creaturã. qa iurãtes p angłos ⁊ elemẽta creaturas venerabãtur honor̃. ⁊ meli⁹ erat hoc exhiberi deo ꝙ creaturis. Infirmis ergo illud ꝓhibuit: scis vo q creaturis creatorẽ venerabãt̃ tñ: nõ ꝓhibuit. vñ Ioseph p salutẽ pharaonis iurauit: dei iudiciũ ĩ eo veneratus quo positus erat in ĩfimis. xp̃s vo ita p creaturas iurar̃ ꝓhibuit: ne vł aliqđ diuinũ i eis credẽt ꝓ quo reuerẽtia eis debẽtur: vel ne per eas iurãtes falsũ hoĩes: se iuramẽto nõ teneri putarent.

Que iuratõ mag teneat̃: an q̃ fit p deũ: an q̃ sit p euãgelia vł p creat̃as

I aũt q̃ritur qs magis teneatur: an q per deũ: an q p euangeliũ: vel per creaturas iurat Dici m⁹ q p deũ. qa p eũ hec fcã ⁊ sancta sũt. vñ Crisostom⁹. siq̃ cã fuerit modicũ videtur facere q iurat p deũ. q vo per euangeliũ mai⁹ aliquid fecisse videt̃ Quib⁹ dicendũ ẽ. stulti scripture ꝑpter deũ facte sũt: nõ deus ꝑpter scripturas ita ⁊ creature facte sũt ꝑpter deũ.

Quid est dicere per deum.

Ic queritur quid sit dicere p deum iuro? hoc est testem adhibere deum. Iurauit enim apostolus dicens. Testis est mihi deus:

acti dixissz per deuz ita est. vnde Augu.
Ridiculum est putare hoc si dicas per
deum iuras. si dicas testis est deus: non
iuras. Quid eni est per deū nisi testis
est deus. aut quid est testis est deus nisi
per deū iurare. Quid aūt est iurare ni/
si ius deo reddere quando per deum iu
ras: ius scilicet veritati ⁊ nō falsitatis.
Itē ecce dico charitati vr̄e: ⁊ q̱ p̱ lapidē
iurat falsū piur⁹ ē. q̄a nō lapidē q̱ nō au
dit: sz ei⁹ creatorē adhibet testē. hoc ē g°
iurare p̱ quālibet creaturā. s. creatorez
eius testē adhibeř. Est etiā qddā genus
iuramti grauissimū qd fit p̱ execratōez
vt cū hō dicit: si istud feci illud patiar: vł
illud cōtingat filiis meis. fm quē modū
accipiť etiā iterdū cū aliqs iurādo dic̄ p̱
salutē meā vł p̱ filios meos ⁊ huiusmōi
obligat. n. hec deo. vn̄ Augu. cū qs ait p̱
salutez meam: salutē suā obligat deo. cū
dic̄ p̱ filios meos oppingnorat eos deo
vt hoc eueīat i caput eoꝝ qd exit de ore
ipius. si v̄m: veꝝ. si falsū: falsū. ⁊ sicut per
hoc iurās aliqñ deo hoc obligat: ita p̱
deū iurās ipm adhibet testē. In oi ergo
iuratōe: aut de⁹ testis adhibeť: aut crea
tura deo obligať ⁊ oppignorať: vt hoc
sit iurare. s. deū testē adhibere: vł deo ali
qd oppignorare.

De illis qui iurāt p̱ falsos deos.

Ost hoc q̄ritur vtꝝ fide eius
vtendū sit q̱ per demonia vel
ydola iurauerit. de hoc Augu.
scribēs ad publicolā ait. te p⁹ ɔsiderare
volo vtꝝ si q̄spiā p̱ deos falsos iuraue
rit: ⁊ fidē nō fuauerit nō tibi videť bis
peccasse? bis vtiq̧ peccauit: q̄a ⁊ iurauit
p̱ quos nō debuit ⁊ cōtra pollicitā fecit
fidē: qd nō debuit. Iōq̧ qui vtiť fide illi
us quē cōstat iurasse p̱ deos falsos: ⁊ vti
tur nō ad malū: sz ad bonū: nō peccato
illius se sociat q̱ p̱ demonia iurauit: sed
bono pacto eius qui fidē fuauit. ⁊ sine
dubitatiōe minus malū ē p̱ deos falsos
iurare veraciter q̄ p̱ deū veꝝ fallaciter
quāto. n. per qd iuratur magis scm̄ est
tanto magis penale piuriū est.

Q: iuramentū q° icaute iuratur non
ē obfuandū: nec votū vel p̱missio in
iuste facta.

Unc supest inestigare vtꝝ oē
iuramentū iplendū sit. si. n. qs
aliquid iurauerit cōtra fidem
⁊ charitatē: qd obfuatū peiorez vergat
i exitū: potius ē mutandū q̄ adiplendū.
vn̄ Ambrosius. est cōtra officiū nō nūq̄
p̱missū solueř sacramentū. vt herodes
fecit. Itē ysidorus i malis p̱missis resci
de fidē. In turpi voto muta decretum
qd incaute nouisti nō facias. ⁊ ipia ē p̱
missio q̄ scelere adipleť. idē nō est obser
uandū sacramentū quo malū incaute p̱
mittitur: vt siqs adultere ppetuā fidem
cū ea p̱manendi polliceať. Tollerabili⁹
est. n. nō iplere sacramentū q̄ p̱manere
in stupro. Itē Beda. si qd nos icauti⁹ iu
rare ɔtigerit: qd obfuatū peiorē vergat
i exitū: libeř illud salubriori cōsilio mutā
dū nouerimus: ac magis instāte necessi
tate peierāduz eē nob q̄ p̱ vitādo piu
rio i aliud crimē grauius eē diuertendū
deniq̧ iurauit dauid p̱ deū occidere na
bal viꝝ stultū: sz ad p̄mā itercessiōez abi
gail femie prudētia remisit minas. reuo
cauit ensē i vaginā: nec aliqd culpe se tl̄i
piurio ɔxisse doluit. Itē augu. ait q̄ da
uid iuramtū p̱ sanguis effu. nō ipleuit
maior pietas fuit. Iurauit. da. temē: sz
nō ipleuit iurationē maiori pietate. Ex
his aliisq̧ pluribus ostēditur q̄dā iura
menta nō obfuanda eē: ⁊ q̱ sic iurat ve
hemēter peccat. Cū aūt mutat benefac̄
qui aūt nō mutat dupl̄r peccat: ⁊ q̄a in
iuste iurauit: ⁊ quia fac̄ qd non debet.

Si ē piur⁹ q nō fac̄ qđ icaute iurauit.

Ui vo mutat vtꝝ ꝑiurus de/ beat dici solet q̄ri⁹. Beda sup̄ tale iuramūtū vocauit piuriū Johēs etiā apocrisari⁹ orientaliū sediū dixit. Sermo p̄ris n̄ri sophronii signifi cat ꝙ melius ē iurātē piurare ꝙ ſuare sacramentū in fractione scāꝝ ymaginū sʒ piuriū dicitur tale iuramētū nō obser uatū: ⁊ peierare q nō iplet qa falsū iura uit. nō qa inde reus sit ꝙ nō obſuat: sʒ quia iurauit iiustū: exquo reus est sicut ille qui peierat.

De eo qui vboꝝ calliditate iurat.

Oc etiā sciēdū ē ꝙ q̄cūq; arte vboꝝ qs iuret: deus tñ qui cō scie testis ē: ita hoc accipit sicut ille cui iuratur itelligit. dupl'r aūt reus fit qui ⁊ nomen dei in uanū assumit ⁊ ꝓ ximū in dolo capit.

De illo qui cogit aliquem iurare.

Ueritur etiā si peccat q hoiēʒ iurare cogit. de hoc Aug'. ait qui exigit iurationē multū in terest si nescit illū iuraturꝝ falsū: an scit. Si. n. nescit: ⁊ ideo dicit iuramentū: vt fides ei sit: nō ē peccatū: tñ hūana tēpta tio ē. si vo scit eū fecisse: ⁊ cogit eū iurare hōicida ē. Idē q ꝓuocat hoiem ad iura tionē: ⁊ scit eū falsū iurar̄: vincit hoīcidā q₂ hoīcida corpus occisurus ē. Ille aīaʒ imo duas aīas: ⁊ eius quē iurare prouo cauit: ⁊ suam.

Ex cōcilio aurelianensi.

Ancta synodus decreuit nisi ꝓ pace faciēda vt oēs fideles ie iuni ad sacramentū accedant.

Sextū p̄ceptū ē: nō desiderab vxorē ꝓ ximi tui. Septimū: nō cōcupisces domū ꝓximi tui: nō ſuū: nō ancillā ⁊c. sʒ videt̄ p̄ceptū de nō ɔcupiscendis rebus ꝓximi vnū cū eo eē quo dicit̄: nō furaberis. et p̄ceptū de nō cōcupiscēda vxore vnū eē cū eo quo dicitur. nō mechaberis. pote rat. n. p̄ceptū nō furādi i illa generalita te intelligi: vbi de nō cōcupiscenda re ꝓ ximi p̄cipitur. ⁊ in eo ꝙ dictū ē. nō me chaberis: poterat illud itelligi: nō concu pisces vxorē ꝓximi tui. sed i illis duob⁹ preceptis non mechandi ⁊ non furandi ipsa opa notata sunt ⁊ ꝓhibita. In his vo extremis ipa ɔcupiscentia. multū g° differūt illa ab istis. vñ illi p̄cepto ñ me chandi fit supadditio i euāgelio: vbi oīs ɔcupiscētia mechādi ꝓhibet̄.

Quar̄ lex ɔp̄mer̄ dr̄ nō aīm: sʒ manū.

Ed cū hic ꝓhibetur ɔcupiscen tia aliene vxoris ⁊ aliene rei: q̄ re dr̄ lex ɔp̄mē ma⁹ ⁊ ñ aīm Euāgeliū vo ⁊ manū ⁊ aīuʒ. illđ đ lege dr̄ ſʒ cerimōialia: nō ſʒ moralia. vel q₂ i lege nō ē generalis ꝓhibitio oīs mor/ tifere ɔcupiscentie vt in euangelio.

Quid sit littera occidēs.

I vo q̄ritur quā vocat aplus litterā occidentē?. ea certe ē de calog⁹ q nō dicitur littera oc cidēs eo ꝙ mala sit lex: sed qa ꝓhibens peccatū augʒ ɔcupiscētiā: ⁊ addit p̄uari catōeʒ nisi liberʒ gr̄a. q̄ gr̄a nō sic habū dabat i lege: vt i euāgelio. lex ergo bōa ē: ⁊ tñ occidit sine gr̄a: cū sit vt⁹ peccati q̄ iubʒ qđ sine gr̄a iplerī nō pōt. gr̄a aūt deerat: ⁊ iō littera occidēs erat. Distat aūt euāgelii lr̄a a leg' lr̄a. q₂ diuersa sūt ꝓmissa. ibi terrena: hic celestia ꝓmittit. diuersa et' sacramūta. q₂ illa tm̄ significa bāt: hec ɔferūt gr̄aʒ. p̄cepta et' diuersa ꝙtū ad cerimōialia. nā q̄ntū ad mora/ lia sūt eadē. sʒ pleni⁹ i euāgelio ɔtinētur Audistis. x. cordas psalterii vtriq; sexui ipositas: q̄ charitate tangenda sunt: vt vicioꝝ fere occidātur.

Explicit liber tercius.

Incipit tabula quarti libri

His tractatis q̄ ad doctrinam rerū pertinēt quibus fruēdum est: et qb⁹ utendū ē: et q̄ fruūt̄ et utūt̄: ad doctrinā signoꝝ accedam⁹.

f

179

Expliciūt capl'a quarti libri.

Incipit quartꝰ lib de sacris ⁊ signis.

Amaritanus ciz
uulnerato ap/
propians cura/
tioni eiꝰ sacrorū
alligamēta adhi
buit: qa ɔtra pec
cati originalis et
actualis vulnera
sacramētoꝝ remedia deus īstituit. de q
bus qttuor pmo ɔsiderāda occurrunt.
Quid sit sacramentū: quare īstitutū ⁊ ī
qbꝰ ɔsistat ⁊ ɔficiat: ⁊ q̄ sit distantia int
sacramenta veteris ⁊ noue legis.

Quid sit sacramentum.

Acramentū est sacre rei signū
dr tn̄ sacrm ⁊ sacrū, secretum
sic dicit sacrm deitat: vt sacrz
sit sacꝝ signans ⁊ sacrū signatuz. Sed
nūc agitur de sacro sm qd signū ē. Itez

181

sacr̄ꝫ est īuisibilis grē visibil' forma. Si
gnū vō ē res ꝑter speciē quā ingerit se
sib⁹: aliud aliqd ex se faciēs in cognitio
nē venire. Signoꝝ vō alia sūt nālia: ut
fum⁹ significans ignē. alia data. ⁊ eorū
q̄ data sūt q̄daꝫ sunt sacr̄a: q̄dā nō. Oē
enī sacr̄m est signū: sꝫ nō ecōuerso. sacr̄ꝫ
ei⁹ rei similitudinē gerit cui⁹ signuꝫ est.
Si enī sacr̄a non hērent similitudinem
reꝝ quaꝝ sacr̄a sunt: ꝓpe sacr̄a non di
cerentur. Sacramētū eiꝫ ꝓprie dicitur
qꝺ ita signuꝫ est grē dei ⁊ inuisibilis grē
forma vt ymaginē ipsius gerat ⁊ cā exi
stat. Nō igr̄ significādi tm̄ grā sacr̄a in
stituta sūt: sed ⁊ sanctificandi. Que enī
significādi grā tm̄ īstituta sūt: solū signa
sunt ⁊ non sacr̄a. sicut fuerunt sacrificia
carnalia ⁊ obſuantie cerimoniales vete
ris legis: q̄ nunq̄ȝ poterāt iustos facere
offerentes. qa vt ait aplus. sanguis hir
corū aut thaurorū ⁊ cinis vitule asper
sus inqnatos sanctificabat ad emunda
tioneꝫ carnis: nō aīe. Nam inqnatio il-
la erat ꝯtactus mortui. vnde Aug. Ni
hil aliud intelligo inqnationē quaꝫ lex
mūdat nisi cōtactū mortui hōis: quē q
tetigerat īmundus erat septē diebus: sꝫ
purificabat̄ ſm legem t̄cio die ⁊. vii°. ⁊
mūdus erat vt iā intraret tēplū. mūda
bāt etiā interdū a corporali lepra illa le
galia. sꝫ nunq̄ȝ ex opibus legis aliquis
iustificat⁹ est: vt ait aplus: etiā si in fide
⁊ charitate fierēt. Quare? qa iposuit ea
de⁹ i ſuitutē: nō in iustificationē: ⁊ vt fi
gura futuri essent: volēs ea sibi poti⁹ of
ferri q̄ȝ ydol'. Illa ergo signa erāt: sꝫ tm̄
⁊ sacr̄a: licet minus ꝓprie i scripturis se
pe vocantur. qa signa erāt rei sacre q̄m
vtiq̄ȝ nō prestabāt. Illa autē aplus ope
ra legis dicit q̄ tm̄ significandi gratia:
vel in onus instituta sunt.

De cā institutiōis sacramētorum.

Riplici aūt ex cā īstituta sunt
sacr̄a. ꝓpt̄ hūiliationē: erudi
tiōem ⁊ exercitationem. Propter hūi-
litatē qdē: vt duꝫ hō in sensibilib⁹ reb⁹
q̄ natura īfra ipsū sūt ex p̄cepto creato
ris se reuerendo subiicit: ex hac humili
tate ⁊ obedientia deo magis placeat: ⁊
apud eū mereatur: cui⁹ impio salutē q̄
rit i inferioribus se: etsi non ab illis: sed
p illa a deo. Propt̄ eruditiōꝫ etiā īstitu
ta sunt: vt per id qꝺ foris i specie visibi
li cernitur ad inuisibilē v̄tuteꝫ que int⁹
est agnoscendā mens erudiatur. hō eniꝫ
q ante peccatū sine medio deū videbat
p peccatū a deo ebuit: vt nequeat diuia
cape nisi hūanis exercitat⁹. Propt̄ exer
citationeꝫ simil'r instituta sūt. qa cuꝫ hō
ociosus esse non possit: ꝓponit̄ ei utilis ⁊
salubris exercitatio i sacramētis q̄ va-
nā ⁊ noxiā declinet occupationē. Nō. n.
facile capitur a temptatōe vl' cogitati
one q bono vacat exercitio. ūde hyero.
monet: semp aliqd opis facito: ut te oc
cupatum diabolus inueniat.

De triplici genere exercitationis.

Unt aūt exercitationum tres
species. vna ad edificationem
aīe ptinet. altera ad corporis
fomentū. alia ad vtriusq̄ȝ subuersioneꝫ.
Cū igitur absq̄ȝ sacr̄is qb⁹ nō alligauit
potētiā suā de⁹ hōi grāꝫ donare posset
predictis de causis sacr̄a instituit. duo
aūt sunt in qbus sacr̄m consistit. s. v̄ba ⁊
res. v̄ba vt īuocatio trinitatis. res vt aq̄
oleum ⁊ huiusmodi.

In qbus consistat sacramentuꝫ.

Am videre restat distantiā sa
cramentoꝝ veterū ⁊ nouorū
vt sacr̄a vocem⁹ q̄ antiq̄t⁹ res
sacras signabāt: vt sacrificia ⁊ oblatiōes
⁊ huiusmōi. Eoꝝ autē differētiā breuit̄
Aug. assignat dicēs: qa illa ꝓmittebāt
tm̄ ⁊ significabāt. hec aūt dāt salutem.

De circūcisione.

Uit aūt ⁊ it̄ illa sacr̄m qꝺdā
s. circūcisionis: idem cōferēs

remedium contra peccatum. quod nūc
baptismus. vnde Aug. Ex quo insti/
tuta est circūcisio i populo dei que erat
tūc signaculū iustitie fidei: ad purgatio
nē valebit magnis ⁊ puulis original' ve
terisq; peccati: sic baptism⁹ ex illo valer'
cepit ad innouationē hoīs ex quo istitu
tus est. Itē Beda. Idē salutifere curatio
nis auxiliū circūcisio in lege cōtra origi
nalis peccati vulnus agebat qd baptis/
m⁹ agere tpe reuelate grē ꝯsueuit: exce/
pto q regni celestis ianuā nōdum intra
re poterāt: tñ i sinu abrahe post mortē
beata rege cōsolati: supne pacis igressū
spe felici expectabāt. his apte tradit ꝑ
circūcisionē ex quo instituta fuit remissi
onē peccati original' ⁊ actual' puulis ⁊
maiorib⁹ a deo ꝓstitā sicut nūc ꝑ baptis
mum datur.

De viris q fuerūt añ circūcisionem:
⁊ de femis q añ vl' post: qd remediū
illis queritur.

Uerit aūt de viris q fuerūt an
te circūcisionē: ⁊ de feminis q
fuerūt añ ⁊ post: qd remediū
ꝯ pctm̄ hūerit? Quidā dicūt sacrificia ⁊
oblatioēs eis valuisse ad remissionē pec
cati: sz meli⁹ est dicere illos q de abrahā
ꝓdierūt ꝑ circūcisionē iustificatos. mu
lieres vo ꝑ fidem ⁊ operationē bonā:
vl' suā si adulte erāt: vl' parētū si puule
Eos vo q fuert añ circūcisionē puulos i
fide parentū: parentes vo ꝑ uirtutē sa/
crificiorū. s. quā intelligebāt spūalr i ill'
sacrificiis iustificatos. vnde Greg. qd
apud nos valz aqua baptismi hoc egit
apud veteres: vl' ꝓ puulis sola fides: vl'
ꝓ maiorib⁹ uirt⁹ sacrificii: vl' ꝓ his qui
ex abrahe stirpe ꝓdierūt misteriū circū
cisionis.

De istitutiōe circūcisiois ⁊ cā.

Ic dicendū est i quo instituta
fuerit circūcisio: ⁊ quare: ⁊ cur
mutata per baptismū? Abraham pri/
mū mādatū circūsiois hūit ad ꝓbatio/
nē obediētie. nec ei soli precepta fuit cir
cūcisio: sed etiā semini ei⁹. i. oībus hebre
is. q fiebat sm legē octaua die lapideo
cultro i carne ꝑputii. data autē fuit cir
cūcisio plrib⁹ de causis. s. vt per obediē
tiā mandati abrahā placeret deo: cui ꝑ
ꝑuaricatiōez adā displicuerat. data eti
am fuit in signū magne fidei Abrahe q
credidit se habiturū filiū i quo fieret be
nedictio oīuz. deinde hoc signo: vt a ce/
teris nationib⁹ discerneret poplus ille
In carne vo ꝑputii ideo iussa ē fieri cir
cūcisio: qr i remediū istituta est original'
peccati qd a parentib⁹ trahimus ꝑ cōcu
piscentiā q in pte illa magis dñat. ⁊ qr
i pte illa culpā iobedientie primus hō se
sit decuit vt ibi signū obediētie accipet.

Quare die octauo ⁊ petrino cultro.

Iebat autē octauo die ⁊ petri
no cultro: qa ⁊ i resurrectiōe
cōi octaua etate futura ꝑ pe/
trā xpuz oīs ab electis abscidet corru
ptio. ⁊ ꝑ xpi isurrectionē octauo die fa
ctā circūcidit a peccatis aīa cuiusq; i cū
credētis. due igr res sūt illi⁹ sacri. Ideo
aūt ē circūcisio mutata ꝑ baptismū: qa
sacrz baptismi ⁊ cōmuni⁹ ē ⁊ perfecti⁹.
qr pleniori grā accumlatū. Ibi. n. pecca
ta solū dimittebant. sz nec grā ad bene
operādū adiutrix: nec virtutū possessio
vl' augmentū ibi prestabat: vt in baptis
mo: vbi nō mō abolēt peccata: sz etiam
grā adiutrix ꝯfert ⁊ vtutes augent. vn
de aqua refectionis dicit q aridos fecū
dat: ⁊ iā fructificantes ampliori vbtate
donat. qa qcūcūq; ꝑ fidē ⁊ charitatem
añ hitā aliqs iust⁹ ad baptismū accedit
vberiorē ibi recipit grāz. sz ñ ita i circū
siōe. vnde abrahe ꝑ fidē iam iustificato
signaculuz tm̄ fuit ⁊ nihil ei intus ꝯtulit.

De puul' defunctis añ diem octauuz.

I uero q̄ritur de puulis q ãte diem. viii. moriebanẗ: ãte quē ñ fiebat circūcisio ex lege: vtꝝ saluarenẗ: ulꝰ non. Idē pōt ꝛñderi qꝺ sētitur de puulis añ baptismū defunctis: quos perire cōstat. vnde Beda: q nūc p euangeliuz ꝯ̄tribilter. i. salubriẗ clamat nisi qs renatus fuerit ex aqua ⁊ spiritu sancto non intrabit i regnū dei: ipse dudum clamauit p suā legē: aīa cuius preputii caro circūcisa non fuerit pibit de populo suo: quia pactū meum irritū fecit. forte tamē sub lege ingruente necessitate mortis ante octauū diem circumcidebant sine peccato filios in ecclesia: sicut modo fit de baptismo.

De sacramētis noue legis.

Am autez ad sacramenta noue legis accedamus: q̄ sunt baptismꝰ: cōfirmatio: panis bñdictionis. i. eucharistia: penitētia: vnctio extrema: ordo: coniugium. Quoꝝ alia remedium ꝯtra peccatū p̄bent ⁊ gr̄am adiutricē conferūt: vt baptismus. Alia in remediū tm̄ sunt: vt cōiugiū. alia gr̄a ⁊ virtute nos fulciunt: ut eucharistia et ordo. Si vͦ q̄riẗ quare nō fuerūt hec sacr̄a instituta mox post hōis lapsū: cū in his sit iustitia ⁊ salus. dicimꝰ non añ aduentum xp̄i q gr̄am attulit: gr̄e sacr̄a fuisse danda q̄ ex ipsius morte ⁊ passiōe virtutem sortita sunt. xp̄us autē venire noluit anteq̄ hō de lege naturali ⁊ scripta cōuinceret ꝙ neutra iuuare posset. Fuit tamē coniugiū etiā ante peccatū institutū: non vtiq ꝓpter remediū: sz ad sacr̄m ⁊ ad officium. post peccatū vero fuit in remedium contra carnalꝭ concupiscētie corruptelā. de quo suo loco tractabimus.

De baptismo iohis.

Unc vͦ de baptismi sacr̄o uideamus: qꝺ inter noue gr̄e sacramenta p̄mum est. baptismuz christi Iohes suo baptismo prenūciauit: q primus baptizasse legiẗ: sed in aqua: non ī spiritu sicut ipse ait. Ego baptizo vos i aqua in penitentiā. sola eni corpora abluebat: a peccatis vero non mundabat. baptismus Iohis erat in penitentiā: nō in remissionē: baptismus vͦ xp̄i in remissionem. Quia iohannes baptizans hōines ad penitentiaz vocabat: ⁊ quos baptizabat pēitere docebat: sz illud ueniebant ad Iohannem in iordanem cōfitentes peccata sua. sed in baptismo iohannis non dabaẗ peccatorū remissio: que data est in xp̄i baptismo.

Quid vtilitatis habuit baptismus Iohannis.

D qd gͦ vtilis erat baptismꝰ iohānis? quia hoīes vsu baptizandi preparabat ad baptismum xp̄i. Sz q̄riẗ quare dictꝰ est iohis baptismus? sicut veritas dicit: baptismꝰ Iohannis unde ē? qa ibi iohis operatio visibilis tm̄ erat exterius lauantis: non inuisibilis gr̄a dei interius operantis. sed tñ ⁊ illa opatio iohis erat a deo: ⁊ baptismꝰ ille a deo erat: non ab hoīe. sed hōis dictꝰ est: qa nil ibi gerebaẗ qꝺ non ageret hō. Si vͦ q̄riẗ an sacr̄m fuerit? satis pōt concedi ex eo sensu quo legalia signa dicunẗ sacr̄a. significabat eni baptismꝰ iohis rem sacram. s. baptismum xp̄i: q non tm̄ est penitētie: sed remissionis peccatorum.

De for̄a baptismi iohis ⁊ de baptizatis ab eo.

Ic ꝯsiderandū est si baptizati a iohe iteꝝ baptizati sint baptismo xp̄i. ⁊ qua forma verborum vsus sit iohes. Illi qui baptizati sunt a iohe nescientes spm̄ scm̄ esse: ac spem ponentes i illius baptismo: postea baptizati sunt baptismo xp̄i. baptismꝰ

autem iohis in nomine uēturi tradeba
tur. vnde hyero. sup iohel qui dicit se i
xp̄z credere ⁊ nō credit: in spm̄ sanctuz
nondum habet claros oculos. vn̄ ba/
ptizati a iohe i noīe uenturi. i. dn̄i ihu:
qa dixerūt: sz neqꝫ si spūs sanct⁹ est audi
uimus: iterum baptizant: imo uerū ba
ptisma accipiunt. Illi vero qui spem nō
posuerūt i baptismo iohis: ⁊ i patrē ⁊ fi
lium ⁊ spm̄ scm̄ credebant: post non ba
ptizati fuerūt: sz impositione manuū ab
aplis super eis facta spm̄ scm̄ receperūt
Alii uero q non ita crdebant baptizati
sunt baptismo xp̄i vt predictū est. vnde
hyero. qui spm̄ scm̄ nesciebat cū baptis/
mū a iohe acceperunt iterum baptizati
sunt: ne quis ex iudeis vl' gentibus puta
ret aquam sine spū scō ad salutem pos/
se sufficere. de hoc etiā. Ambro. Quidā
negauerūt se scire spm̄ sanctuz cum ba
ptizatos se dicerent iohis baptismo: q i
aduenientis ihu: nō i suo baptizauit noīe
Isti ergo qui nec in christi nomine: nec
cum fide spūs sancti baptizati fuerant
non potuerunt accipe baptismi sacr̄m.
baptizati sunt igr̄ in nomine christi. nec
iteratū est in his baptisma: sz inouatū.

Quid sit baptisma.

Post hec vidēdū est quid sit ba
ptismus: ⁊ que sit forma: ⁊ qn̄
istitut⁹ ⁊ cā istitutionis. baptis
mus dicit̄ tinctio. i. ablutio corporis ex
terior facta sub forma uerboꝝ prescri
pta. si enī fiat ablutio sine verbo non ē
ibi sacramētuz: sed accedente uerbo ad
elementum fit sacramentum. nō utiqꝫ il
lud elementum fit sacramentū: sed ablu
tio facta, in elemento. vnde aug. verbo
baptisma ꝯsecrat̄. detrahe uerbū: ⁊ qd
est aqua nisi aqua. accedit verbū ad ele
mentū ⁊ fit sacr̄m. vnde est hec tāta uir
tus aque ut corp⁹ tāgat ⁊ coꝛ abluat: ni
si faciente uerbo. nō qa dicit̄: sz qa cre/
ditur. Nā ⁊ in ipso v̄bo aliud est sonus
transiens: aliud uirt⁹ manēs. In duob⁹
g° cōsistit sacr̄m baptismi. s. uerbo ⁊ ele
mento. g° etsi alia desint q̄ ad decorē sa
cramēti istituta sunt: nō ideo min⁹ ē ve
rū sacramentū ⁊ sanctuz si uerbum sit
ibi ⁊ elementuz. Nā ⁊ in hoc sacr̄o ⁊ in
aliis quedā solent fieri ad decorē ⁊ hōe
statez sacr̄i. q̄dam ad subam ⁊ cām sa/
cramenti ptinentia: de suba huius sacr̄i
sūt v̄bū ⁊ elem̄tū: ⁊ cet̄a ad solennitatē
eius pertinent.

De forma baptismi.

Ed qd ē illud v̄bū quo accedē
te ad elemētū fit sacramentū
veritas te docet q̄ huius sacr̄i
formam tradens ait discipul'. Ite doce
te omnes gentes baptizantes eos i noīe
p. ⁊. f. ⁊. s. s. Inuocatio g° trinitatꝫ v̄bū
dr̄ quo baptisma consecratur. ⁊ hec est
v̄borū for̄a sub q̄ tradit̄ baptism⁹. vn̄
Bōifacio ep̄o zacharias papa. Firmis
sime p̄ceptū est in synodo angloꝝ: ut q
cūqꝫ sine iuocatiōe trinitatꝫ mers⁹ fuisz
ꝙ sacr̄m regeneratiōis nō hēret. qd oīo
v̄um est. Q̄ si mers⁹ i baptismi fōte qs
fuerit sin̄ iuocatiōe trinitatꝫ pfect⁹ xp̄ia
nus non ē nisi in. n. p. ⁊. f. ⁊. s. s. fuerit ba
ptizat⁹. Legitur tamē in actib⁹ aploꝝ
aplos baptizasse in nōie xp̄i. sed in hoc
nōie ut ait Ambro. tota trinitas intelli
git̄. Intelligit̄. n. cū xp̄z dicis ⁊ pater a
quo ūctus ē: ⁊ ipe qui unct⁹ est: ⁊ spūs
sāct⁹ p quē unct⁹ ē. vnde nichola⁹ papa
a quodā iudeo mltos baptizatos asseritis
⁊ quid inde agēdū sit consulitis. hi pfe
cto si in nomīe trinitatꝫ uel in nōie xp̄i
sicut in actibus aplorū legimus bapti/
zentur: baptizati sunt. vnū enī idemqꝫ ē
vt sanct⁹ exponit ambrosius.

Si in nomine patris tātum: vel spi
ritus sancti tantum possit tradi ba/
ptismus.

183

Ic queriť an baptism⁹ eē̄t ve rus si diceřť i noie piis tm̄:uel spūs sācti:vt cū dr̄ i noie xp̄i Ambro.videť diceř q̄ si fide misteriū trinitatꝭ teneať:⁊ vna psona tm̄ noieť plenū eē sacr̄z.⁊ ecōuerso si tres noienť ⁊ nō r̄cte de aliquo illoꝝ sētiatur:vacu uz fieri misteriū.ait eni sic.vbi nō ē ple/nuz baptismi sacr̄z: nec p̄ncipiū nec spe cies aliqua baptismi extimať.plenū aūt est si patrez ⁊ filiū ⁊ spm̄ scm̄ fatearis.si vnū neges totū subrues.⁊ sic si unuz in s̄mone cōprehēdas:ul' patrē ul' filiū ul' spm̄ scm̄:fide āt nec patrem nec filiū nec spm̄ scm̄ abneges:plenuz est fidei sacr̄m ita etꝭ licet.p.⁊.f.⁊.s.s.dicas.⁊.p.⁊.f.⁊ s.s.minuas potestatē:vacuuz ē oē miste rium.cū dr̄ i noie xp̄i p vnitatē noīs im pletū est.nec a xp̄i batismate spiritus se patur: quia xp̄s baptizauit in spiritu.

Questio Ambrosii.

Unc considerem⁹ vtꝝ sic i no mie xp̄i legiz⁹ baptismi plenū esse sacr̄z:ita etꝭ spū scō tm̄ nū cupato nihil desit ad ministerii plenitu/dinē.Rōnez seq̄mur: q vnū dixerit tri nitatem significauit.si xp̄m dicas ⁊ pa/trē a quo vnct⁹ est fili⁹:⁊ ipsū q vnct⁹ ē filiū:⁊ spm̄ a quo unct⁹ ē designasti.scri ptū ē.n.hūc ihm a nazareth quez vnxit de⁹ spū scō:⁊ si p̄rez dicas filiū ei⁹ ⁊ spi ritū oris e⁹ pariť indicas.si tn̄ id etꝭ cor de cōp̄hedas:⁊ si spm̄.s.dicas deū p̄rez a quo p̄cedit ⁊ filiuz cuius ē spūs nun cupasti.vnde ut rōni coplet auctoritas dn̄s dicit.vos aūt baptizabimini i.s.s. ex quo indicat nos recte posse baptiza ri in spū scō. Ex his aperte itellexisti in noie xp̄i verū baptisma tradi vbi nihil ominus isinuari videť uerum baptisma dari posse in noie patris tm̄ vel.s.s.si tn̄ ille qui baptizat fidez trinitatꝭ teneat:q̄ trinitas in quolibet hoꝝ noiuz intelligi tur.Si aūt aliq̄s p̄uerse credēs ⁊ erro rē inducere intendēs:unū de tribus tm̄ nūcupet:non ipleuit misteriū.Q: v̄o ait nominatis tribus vacuū esse misterium si baptizans minuat potestatē patris ul' f.uel.s.s.ul' male sentiat de potentia ali/cui⁹ horuz:non credēs unā potētiā triū intelligendū est hoc sup eū q nō intēdit nec credit baptizare. q nō tm̄ caret fide sed etꝭ intentionē baptizādi nō hēt.q g° baptizat in noie xp̄i baptizat i noie tri nitatis q̄ ibi intelligiť.Tuti⁹ est tn̄ tres p̄sonas ibi nominare:ut dicatur in noie p.⁊.f.⁊.s.s.nō in noibus: sed in nomine .i.in inuocatione ul' confessiōe patris ul' filii ul' spūs sci.iuocať.n.ibi trinitas ut i uisibiliť ibi op̄etur p se hc̄ extra uisibi liť p ministrū .Si aūt dicatur in nōib⁹ non est ibi sacr̄m.q: non s̄uatur forma baptismi.

De institutione baptismi tūc istituti cū nichodemo xp̄s ait.nisi q̄s.r.f.ex.

E istitutiōe baptismi qn̄ cepe rit:varie sť extiatiōes.alii di cūt baptismū tūc istitutū eē cū nichodemo xp̄s ait.nisi q̄s r.f.ex a.⁊.s. s.⁊c.alii dicūt institutionē baptismi fa/ctā cū apl'is dixit.Ite docete oēs ḡtes b.e.i.n.p.⁊.f.⁊.s.s. sz h° dixit eis p⁹ r̄su rectionē p̄cipiēs eis de vocatiōe gentiū quos aū passionē binos ⁊ binos mittat ad p̄dicandū in iudea: ⁊ ad baptizādū dicens: i uiā ḡtiū ne abieritis.Iā ergo institutus erat baptism⁹: quia baptiza bant simul ⁊ predicabant.

In q̄ forma baptizauerūt apl'i ante xp̄i passionem.

I v̄o q̄ritur in qua forma tūc baptizauerūt:sane dici p̄ōt in noie trinitatꝭ.s.i ea forma i q̄ baptizauerūt postea ḡtes:que aū passi onē p̄ōt intelligi fuisse tradita:licet n̄ sit scriptum.n̄ g° tūc illā formā xp̄s prius

tradidit cū ad euāgelizādū gētib⁹ misit sȝ quā āte tradiderat mittēs i iudeā: p⁹ iterauit eīȝ ad gentes misit. cōmodius ergo dicit̄ institutio facta qñ xp̄s a Johanne baptizat⁹ est in iordane. qđ dispē sauit non quia mundari voluerit cū sine peccato fuerit: sed quia contactu mundē carnis sue uim regeneratiuam ꝯtulit aquis: ut qui postea īmergerentur inuocato nomīe trinitatis a peccatis purgarentur. tunc institutus est baptism⁹ xp̄i in quo trinitas cuius misterium ibi innotuit: interius hominē baptizat.

Quare in aqua tantum fiat.

Celebratur autē hoc sacr̄ȝ tm̄ in aqua: non in aliquo liquore ut christus ait. Nisi quis regeneratus fuerit ex aqua ⁊c̄. Ideo vniformiter id fieri i aqua p̄cipit: ut itelligat̄ q̄ sicut aq̄ sordes corporis ac vestes abluit: ita baptism⁹ maculas anime sordesq; uiciorum emundando abstergit. Uel ideo fit ut nullus inopia excusaret: qđ posset fieri si in vino ⁊ oleo fieret: ⁊ vt communis materia baptizandi inueniretur apud oēs. qđ aqua signauit q̄ de latere christi manauit: sicut sāguis alterius sacramenti signum fuit: non igitur in alio aliquo liquore potest consecrari baptismus nisi in aqua.

De īmersione quotiens fieri debeat.

De immersione vero si q̄ritur quomodo fieri debeat. precise respondemus: vel semel: uel t̄cio pro vario more eccl'ie. vnde Gre. de trina immersione baptismi nil veri⁹ responderi potest q̄ qđ uosipsi sensistis. quia in vna fide nihil officit eccl'ie sācte consuetudo diuersa. qa eīȝ i tribus subsistentiis una substantia ē: reprehēsibile nullaten⁹ potest esse infantē i baptismo vl' ter ul' semel mergere. qa ⁊ in tribus mersiōib⁹ p̄sonaꝝ trinitas ⁊ i una p̄ot diuinitatꝭ singl'aritas designāi. Nos vo q̄ t̄tio mergimus etꝭ triduane sepulture sacr̄ȝ signam⁹ s̄ȝ. h⁹. licȝ nō tm̄mō ter: sȝ etꝭ semei tm̄ merger̄. ibi tū dūtaxat semel mergere: licȝ vbi cōsuetudo ecclesie tal' existit. Si q̄s vo id facer̄ icipiat vbi ꝯsuetudo tal' nō ē: vl' semel tm̄ mergēdū eē asserat: rep̄hensibilē se cōstituit. vnde aymo. In suo sensu abūdat cipan⁹ cū semel mergebat i baptismo puulos. q̄ qđ itelligebat studiose ip̄lebat bonis op̄ib⁹ abundando: licet i h⁹ nesciꝯ delinq̄ret. sȝ qa bonis operibus abundat postea correpta a deo abūdauit altiori sensu ter illos mergendo. ecce hēs qa delinq̄t q̄ semel mersit. sȝ h⁹ ideo q2 aliī se hēbat illius eccl'ie cōsuetudo: vl' q2 unā tm̄ faciēdā mersionē asserebat. de trina imersione Aug⁹. ait. postq̄ nos credere p̄misimus t̄tio capita nr̄a in sacro fonte dimersimus: q̄ ordo baptismi duplicis misterii significatiōe celebratur. Recte. n. tercio mersi estis: quia accepistis baptismū in noīe trinitatꝭ. Rcē t̄tio mersi q2 accepistis baptismū i noīe xp̄i. q̄ die t̄cia resurexit a mortuis. Illa. n. t̄tio repetita dimersio typū dn̄ice exp̄mit sepultur̄. Cōstat g⁹ baptizādo t̄tio debē mergi: ⁊ tū si seml' tm̄ imergant̄ veꝝ baptisma accipiūt. ⁊ qui semel immergit tātū nō peccat nisi eccl'ie ꝯsuetudo obsistat: uel hoc mō tm̄ debere fieri asserat.

Qñ circūcisio amisit uim suam.

Solet etꝭ q̄ri si circumcisio amisit statū ab istitutione baptismi ad qđ dicim⁹ i xp̄i morte t̄mīata legalia oīa: extūc igr̄ circūcisio p̄didit uī suā: ita q̄ postea n̄ p̄fecit: poti⁹ obfuit obs̄uatōib⁹ suis. sȝ usq; ad oblationē vē hostie potuit prodesse. si enīȝ añ passionē legalia finē hūissēt: n̄ ea iminēte uet⁹ pascha cū discipl'is mādncassȝ.

De causa institutionis.

Ausa vo institutiōis baptismi
est innouatio mētis. vt hō qui
per peccatuz vet⁹ fuerat: per
grām baptismi renouet̄. qđ fit depositi
one vitiorū ⁊ collatione v̄tutū. sic. n. fit
quisq; nouus hō cū abolitis peccatis or/
nat̄ v̄tutib⁹. bolitio pecatoruz pellit fe
ditatez: appositio v̄tutū affert decorem
⁊ hec est res sacr̄i. s. interior munditia.
Si q̄rit̄ vtrū baptism⁹ apuerit celū qđ
non apuit circūcisio. dicim⁹ qa nec ba/
ptism⁹ nec circūcisio aditum regni nob
apuit: sed hostia saluatoris: q̄ si tpe cir
cūcisiōis oblata fuisset: illius tpis hoīes
etiā regnū intrassent. res igr̄ huius sacr̄i
est iustificatio.

Q alii suscipiūt sacr̄m ⁊ rem: aliū sa
cramentū ⁊ non rem: alii rem ⁊ nō
sacramentum.

Jc dicendū est aliquos suscipe
sacr̄m ⁊ rem. aliquos sacr̄m ⁊
non rem. alios rem ⁊ non sa/
cramentū. sacr̄m ⁊ rez simul suscipiunt
omnes puuli q in baptismo ab origina
li mundāt̄ peccato: q̄uis qdam diffiteā
tur illis qui perituri sunt puulis in ba/
ptismo dimitti peccata: innitētes illi ver
bo Aug. Sacr̄a ī sol' electis efficiūt qđ
figurāt: non intelligentes illud ita eē ac
cipiendū. quia cum in aliis efficiant re/
missionez: non eis faciūt hoc ad salutez
sed solis electis. Nam q̄ oīb⁹ puulis
in baptismo remittant̄ peccata euident̄
Aug. dicit. A paruulo inquit recēt̄ na/
to usq; ad decrepitum senem: sicut null⁹
prohibetur a baptismo: ita nullus est q
non peccato moriatur. sed paruuli tm̄
originali: maiores vo etiā omnibus que
male uiuendo addiderunt ad illud: nisi
vite enormitas impediat. Adulti quoq;
qui cum fide baptizant̄ sacr̄m ⁊ rem su
scipiunt. qui vo sine fide accedunt vel fi
cte: sacr̄m: non rē suscipiūt. vnde hyero.

Sunt lauacra gentiliū hereticoꝝ: sz nō
lauant in salutem. In ecclesia etiā qui n̄
plena fide baptismū accipiunt: non spm̄
sanctū: sed aquā accipiūt. Aug. etiā ait
Judeis omnibus communia erant sa/
cramenta: sed non cōis erat oibus gr̄a
que est virtus sacramentoꝝ. Jta ⁊ nunc
baptismus cōis est omnib⁹ baptizatis: sz
non virtus baptismi. i. ipsa gr̄a. Jdē oīi
qui iam sue voluntatis arbiter constitu
tus est: cuz accedit ad sacr̄m fideliū: nisi
peniteat euz veteris vite nouam nō po
test inchoare. ab hac penitentia cū ba/
ptizāt̄ soli puuli imunes sūt. His aliisq;
testimoniis aperte ostendit adult' sine
fide ⁊ penitudine veram in baptismo n̄
conferri gr̄az remissionis: quia nec par
uulis sine fide aliena qui propriā haber̄
nequeunt: datur ī baptismo remissio. si
quis ergo ficte accedat non habēs cor/
dis veraz contritionez: sacramentū sin
re accipit. videt̄ tamen Aug. dicere q̄
ficte accedenti q habet etiā odium frat̄
num in ipso momēto quo bāptizat̄ oīa
condonent̄: ⁊ post baptismū mox rede
ant. sed nō hoc asserendo dicit: imo hāc
opinionem ⁊ premissam sententiā cōfe/
rendo. ait eni sic. his qui ficto corde ba
ptizantur: aut peccata nullaten⁹ dimit/
tuntur: qa spūs sanct⁹ discipline effugi/
et fictum. aut in ipso tpis puncto p uiz
sacramenti dimissa: iterum per fictionē
īplicant̄: vt etiā uerū illud sit: quotquot
ī xp̄o baptizati estis ⁊c̄. Illud spūs scūs
discipliē effugiet fictū: vt induat eū xp̄z
sanctitas baptismi: exuat eum christum
pernicies fictionis. Nam redire dimis/
sa peccata vbi fraterna charitas non ē
aperte dominus docet ī illo suo a quo
dn̄s dimissum debitum petiit. qr ille cō
suo dimittere noluit. sic non impeditur
baptismi gratia quo minus oīa peccata
dimittant̄: etiā si fraternum odiū in eius

185

cui dimittuntur animo perseueret. sol-
uit enī hesternus dies ⁊ quicquid super
ē. soluit etiā ipsa hora momtūq; añ ba
ptismū ⁊ ī baptismo. deīceps āt ꝯtinuo
re⁹ esse īcipit quē. ñ solū cōsequētiū: sꝫ ⁊
p̄teritorū dierū horarū momētorū: re
deūtib⁹ oībus q̄ dimissa sunt. hoc autē
vt p̄dixim⁹ non sub assertiōe dixit. qḋ
ostendit ex eo q̄ ait in eodem li° sic. Si
ad baptismū fict⁹ accedit: dimissa sūt ei
peccata: aut nō sunt dimissa. Eligāt qḋ
volūt. Ecce aperte cernis: si tñ intendis
id dixisse Aug⁹. nō asserendo: sꝫ queren
do ⁊ aliorū opinionē referēdo. Idē eiꝫ
ait: tūc īcipit valere ad salutē baptism⁹
cū illa fictio veraci cōfessiōe recesserit: q̄
corde ī malitia perseuerante peccatorū
absolutionē non sinebat fieri. nō igr̄ fi-
cte accedēti peccata dimittunt̄. Querit̄
g° quō accipiendū sit illud: quotquot in
xp̄o baptizati estis xp̄m īduistis: potest
dici q̄ q̄ in xp̄o. i. ī xp̄i cōformitate ba-
ptizant̄: vt. s. moriantur vetustati pecca
ti sicut xp̄us vetustati pene īduūt xp̄ꝫ
quē p grāꝫ inhabitantē hñt. Pōt ⁊ alit̄
solui. duob⁹ enī modis īduere xp̄ꝫ dicū
tur: vel p assumptionē sacri vl' rei rece
ptionē. Vnde Aug⁹. Induūt hoīes xp̄um
aliqñ vsq; ad sacramēti pceptionē. aliqñ
v'q; ad vite sanctificationē. atq; illud p̄
mū bonis ⁊ malis potest esse cōe. h° aūt
p̄p̄uꝫ bonoꝝ ē ⁊ pioꝝ. oms g° q ī xp̄i
nomīe baptizant̄ xp̄m induūt: vl' f'ꝫ sa-
cramēti pceptionē: vl' f'ꝫ sāctificatiōeꝫ.

De illis qui suscipiūt reꝫ ⁊ nō sacr̄ꝫ.

Unt ⁊ alii ut. s̄. posuim⁹ q su
scipiūt rem ⁊ nō sacr̄m. q enī
effundūt sanguinē p noīe ihn
etsi non sacr̄m: rem tamē pcipiunt. vñ
Aug⁹. qcūq; ñ pcepto r̄generatiōis laua
cro p ꝯfessiōe xp̄i moriūt̄: tātū eis ualet
ad dimittēda pctā quātū si abluerent̄
fonte sacro baptismi. audisti q̄ passio p
noīe ihu suscepta supplet uicē baptismi
nec tm̄ passio ui baptismi implet: sꝫ etiā
fides ⁊ cōtritio: ubi necessitas excludit
sacr̄m: sicut aperte docet Aug⁹. dicēs ba
ptismi uicē aliqñ implere passionē. de la
trone illo cui non baptizato dictum est
hodie mecū eris in paradiso: beatus ci
prianus in libro quarto de baptismo
non leue documentum assumit. quod
ego etiā atq; etiam cōsiderās īuenio ñ
tm̄ passioneꝫ p noīe christi id qḋ baptis
mo deerat posse supplere: sed etiam fidē
⁊ conuersionē cordis: si forte ad celebrā
dum misterium baptismi in angustiis
temporū succurri nō potest. Neq; enim
latro ille pro nomīe xp̄i crucifixus est.
sed pro meritis facinorum suorum. nō
quia credidit passus est: sed dum patit̄
credit. quantum igr̄ ualeat etiaꝫ sine ui
sibili baptismi sacr̄o: qḋ ait aplus: cor-
de creditur ad iustitiam. o. a. con. f. ad
salutem: in illo latrone declaratuꝫ est. sꝫ
tunc impletur inuisibiliter cum miste-
rium baptismi: non contemptus religi
onis: sed articulus necessitatis excludit.
⁊ baptismus quidem potest etiam esse
vbi conuersio cordis defuerit. cōuersio
autem cordis potest quideꝫ inesse nō
percepto baptismo. sed contempto ba
ptismo nō potest. nec ullo modo dicēda
est conuersio cordis ad deū: cum dei sa
cramentum contemnitur. Ecce hic hēs
non solum passionem: sed etiam fideꝫ ⁊
contritionem conferre remissioneꝫ vbi
nō contemnitur sacramentum. ut in la
trone illo ostēditur: qui non per passio
nem: sed per fidem saluatus est sine ba
ptismo. sed dicūt quidam Aug⁹. hoc re
tractasse. Retractauit quideꝫ exemplū
sed non sententiam. ait enim sic in quar
to libro de baptismo cum dicerem uicē
baptismi posse habere passionem: nō sa
tis posui idoneū illius latrōis exēpluꝫ.

q̄ vtꝝ nō fuerit baptizatus incertum ē
Cōstat igitur sine baptismo aliquos iu
stificari ⁊ saluari. vnde Ambrosius de
valētiniano. uētrē meū doleo: vt ꝓphe
tico vtar elogo. q̄a quē regenēatur⁹ erā
amisi. Ille tamē grām quaꝫ poposcit ñ
amisit. His autem videtur obuiare q̄d
domin⁹ ait. nisi q̄s renat⁹ fuerit ex aqua
⁊ spū sancto nō pōt ītrare regnū dei. q̄d
si generalr̄ verū est non videntur esse ue
ra superius posita. Sed illud ītelligēdū
est de his qui possūt ⁊ contemnūt bapti
zari. vel ita intelligendum est nisi q̄s re
nat⁹ fuerit ex aq̄ ⁊ spū sc̄o id est ea re-
genēatōe q̄ fit p aquā ⁊ .s.s. nō saluabit̄.
Illa aūt r̄generatio fit nō tm̄ p baptis
mū: sꝫ etiā p pēitētiā ⁊ sāguinē. vñ au-
ctōitas dic̄ ideo apostoluꝫ plalr̄ dixisse
fūdamētū batismatū: q̄ꝛ ē baptism⁹ ī aq̄
⁊ sāguie ⁊ ī pēitentia. h° aūt nō ideo dic̄
q̄ꝛ baptismi sacr̄ꝫ fiat nisi ī aq̄: sꝫ q̄ꝛ ipi⁹
vt⁹ ē sāctificatio dat̄ nō mō p aq̄m: sꝫ
p sāguinē vl' penitētiā. rō etiā id suadet
si. n. puul' nō valētib⁹ credere sufficit ba
ptism⁹: m'ltomag̃ suffic̄ fides adultis vo
lētib⁹: sꝫ non valentibus baptizari. vnde
Aug̃. q̄ris q̄d sit maius: fides: an aq̄? nō
dubito q̄n r̄ñdeā fidē. si g° q̄d min⁹ est
sanctificar̄ pōt: nōne q̄d mai⁹ est. s. fides
de q̄ xp̄s ait: q̄ c̄rdiderit ī me etiā si mō
tuus fuerit uiuet. sꝫ dicūt aliq̄ n'llū adul
tū ī xᵒ credere vl' charitatē hr̄e sine ba
ptismo nisi sanguinē fūdat ꝓ dño: subdi
ta introducētes testimōia. Aug̃. ait. ex
illo tp̄e quo saluator dixit: nisi q̄s rena
t⁹. f. ex. a. ⁊. s. ⁊c̄. absq̄ sacr̄o baptismi:
preter eos q̄ ī eccl'ia sanguinē fūdūt: ali
q̄s vitā et̄nā accp̄e nō pōt. Itē nullū ca
thecuminū q̄uis ī bōis op̄rib⁹ defūctū
vitā et̄naꝫ hr̄e credimus excepto mar
tirio: vbi baptismi tota sacr̄a ipleē̄. Itē
baptizat̃ tm̄ inte͂sse salut̃ credimus. sed
q̄d in his min⁹ dixit ī aliis capl'is. s. posi

tis suppleuit. ⁊ ideo hec sic intelligenda
sūt: vt soli habētes tp̄s excipiātur. si eni
aliq̄s hñs fideꝫ ⁊ charitatē voluerit ba
ptizari ⁊ nō pōt necessitate p̄uent⁹: sup
plet oīpotentis benignitas q̄d sacr̄o de
fuerat. dū eni soluere pōt: nisi soluat te
netur. sed cū iam nō pōt: ⁊ tñ vult: nō i-
putat ei de⁹ qui suā potētiā sacr̄is non
alligauit. Q: vō inuisibil' sanctificatio si
ne uisibili sacr̄o q̄busdā īsit: apte Aug̃
super leuiticū tradit dicens inuisibilem
sanctificationē q̄busdā affuisse ⁊ ꝓfuisse
sine visibilibus sacramentis. visibilē vō
sanctificationē q̄ fit sacr̄o visibili sine in
uisibl'i posse adesse: sꝫ ñ posse ꝓdesse. nec
tñ uisibile sacr̄m ideo ꝯtemnendū quia
ꝯtēptoꝛ ei⁹ inuisibilit̄ sanctificari nō pōt.
hic Corneli⁹ ⁊ q̄ cū eo erāt iā spū sancti
ficati baptizati sūt. nec sup̄flua iudicata
ē visibilis sanctificatio: q̄a inuisibil' pre
cessit. sine visibili g° inuisibilis sāctifica
tio esse pōt ⁊ ꝓdesse. visibil' antē que fit
sacramētotenus sine inuisbili ꝓdesse nō
pōt: cū ista sit oīs illi⁹ vtilitas. Symōi
mago visibil' baptismus nō ꝓfuit q̄ꝛ in
uisibil' nō affuit: sed q̄b⁹ inuisibil' affuit
ꝓfuit. nec tm̄ valet fides aliena puul' q̄̄
tuꝫ ꝓp̄a adulto. puul' eni nō suffic̄ fides
eccl'ie sine sacr̄o. qui si absq̄ baptismo
fuerīt defuncti: etiā cū deferūtur ad ba
ptismū dānabūtur: sicut mult̃ sanctoꝝ
testimōiis cōꝓbatur. ad q̄d hoc unuꝫ
sufficiat Aug̃. Firmissime tene puulos
q̄ vl' in uteris matrū viuere icipiunt: ⁊
ibi moriuntur: ul' de matribus nati sine
sacr̄o baptismi de hoc seculo transeunt
eterno supplicio puniendos. q̄a etsi pec
catum ꝓp̄e actionis non habuerūt: ori
ginale tamē peccatū carnali conceptio
ne traxerūt. ⁊ sicut paruuli qui sine ba
ptismo moriuntur numero īfidelium as
scribuntur: ita qui baptizantur fide-
les uocantur: qui a infideliuꝫ consortio

nō sepant̄ :cum orat eccl'ia ꝑ fidelib⁹ de
fūctis. fideles igr̄ sc̄ non ꝓpt̄ v̄tutē:sed
fidei sacr̄m. vnde Aug. puulū etsi nōdū
fides illa que in credentium voluntate
ↄsistit:iā tñ ipsi⁹ fidei sacr̄m. i. baptism⁹
fidelē facit. sic̄ credere rn̄det:ita etiā fi
del' vocat̄. nō rē ipaz mēte ānuendo:sed
ipsius rei sacramentū ꝑcipiendo.

Quid ꝓsit baptism⁹ his q cū fide ac
cedunt.

Olet q̄ri de ill' q iā sanctificati
spū cū fide ⁊ charitate ad ba
ptismū accedūt:qd eis cōferat
baptism⁹. Nihil enī videt̄ eis p̄stare: cuz
ꝑ fidē ⁊ contritionē iā remissis peccatis
iustificati sint. Ad qd̄ sane dici pōt eos
qdez ꝑ fidez ⁊ cōtritionē iustificatos. i.
a macula peccatoꝝ purgatos ⁊ a debi/
bito et̄ne pene absolutos :adhuc tamē
teneri satisfactione tpali q̄ penitentes li
gant̄ in eccl'ia. Cū autē baptismū ꝑcipi/
unt ⁊ a peccatis si q̄ interī post ↄuersio
nē ↄtraxerūt mūdant̄ ⁊ ab exteriori sa
tisfactiōe absoluūt̄: ⁊ gr̄a adiutrix oisq̄
virtus auget̄: vt vere nouus hō tūc dici
possit. fomes quoq̄ peccati i eo amplius
debilitat̄. Ideo hyero. dicit q fides q̄
fideles fac̄ i aqs baptismi dat̄ vl' mittit̄
qa nō hn̄ti aliqn̄ ibi dat̄. ⁊ iam hn̄ti: vt
plenius hēatur. sic de aliis intelligēdum
est. qui g° mundus accedit ibi fit mun/
dior. ⁊ oī hn̄ti ibi ampli⁹ dat̄. Q: vero
ois exterior satisfactio ibi relaxet̄: Am
brosi⁹ ostēdit sup illuz locuz :sine penitē
tia sunt dona dei ⁊ vocatio dicēs. Gr̄a
dei i baptismo nō reqrit gemitū vl' plā
ctuz vl' aliqd̄ op⁹: ⁊ oia gratis cōdōat.
qd̄ qdē de exteriori gemitu vl' planctu
accipiendū est. Nā sine interiori nemo
adultus renouat̄:sed exteriores satisfa/
ctiones ⁊ afflictiones scilicet sordes pēi
tentium ibi dimittuntur. Multū ergo
confert baptismus etiā iā per fidem iu/
stificato:qui accedens ad baptismū qua
si ramus a columba portat̄ in archam
ante intus erat iudicio dei:sed nūc etiaz
iudicio eccl'ie intus est. Cū vero i baptis
mo peccatū deleatur ⁊ satisfactio exte/
rior nō iputetur:q̄rit̄ quare pēalitas cui
ꝑ peccato addicti sum⁹ nō tollat̄. Hoc
ideo fieri tradūt sancti:qa si a pena ho
mies ꝑ baptismū liberarent̄ ipsā puta/
rent baptismi preciū:non eternū regnū
ideo soluto reatu peccati tpalis:pena tñ
manet vt illa vita studiosius q̄rat̄ q̄ est
a penis omnib⁹ aliena. Ideo etiā manet
vt sit fideli certandi materia ⁊ vincēdi
occasio:q non vinceret si nō pugnaret :
nec pugnaret si imortal' fiert̄ i baptismo

Cuius rei baptismus q datur iā iu/
sto sit sacramentum.

I querit̄ cui⁹ rei baptism⁹ ille
sit sacramentū q datur iā iu/
sto:dicim⁹ sacramtū esse ⁊ rei
que precessit. i. remissiōis ante per fidē
date: ⁊ remissionis tpalis pene siue pec/
cati. si qd̄ iterī committitur habetur . ⁊
nouitatis ⁊ oīs gratie ibi prestite. omis
etenim rei signū est cui⁹ cā est. nec mire/
ris rem aliquādo precedere sacramētū:
cum aliqn̄ etiā longe post seq̄tur: vt i ill'
qui ficte accedūt:qbus cū post penitue/
rīt incipiet baptismus ꝓdesse:in qb⁹ fu/
it baptism⁹ sacr̄m hui⁹ sanctificationis
quā penitendo hn̄t. sz si nūq̄ peniterent
nec a figmēto recederēt:cuius rei sacr̄m
eēt baptism⁹ ab illis subscept⁹? Pōt dici
rei que ibi fieret si nō illoꝝ enormitas i
pediret. Solet etiā q̄ri si puul' i baptis/
mo dat̄ gr̄a:q̄ cū tp̄s hūerit vtendi li/
bero arbitrio possit velle ⁊ currere? de
adultis enim qui digne recipiunt sacra
mentum nō ambigit̄ qn gr̄am operan
tē ⁊ coopātē pceperit:que in vacuuz eis
cedit si ꝑ liberū arbitriū post mortalit̄
deliquerint:qui merito peccati gratiaz
appositam perdunt: vn̄ ⁊ dicūtur cōtu/
meliā facere spūi sc̄o: ⁊ ipz a se fugare.

vtuntur: questio est an in baptismo receperint gratiam: qua ad maiorem venientes etatem: possint velle ⁊ operari bonū. Uidetur q̄ non receperint: quia gratia illa charitas est ⁊ fides: que voluntatem preparat ⁊ adiuuat. Sed q̄s dixerit eos accepisse fidem ⁊ charitatē. Si vero gratiam non receperūt q̄ bñ operari possunt: cū fuerit adulti: nō g° sufficit eis in hoc statu gratia in baptismo data. nec per illā possūt modo boni esse nisi alia addatur. que si non additur non est eorum culpa: quia iustificati sunt a peccato. Quidam putāt gratiam operantem ⁊ cooperantem cunctis paruulis in baptismo dari ī munere nō in usu: vt cum ad maiorē venerint etatem ex munere sortiantur usum: nisi per liberū arbitriū vsū muneris extinguāt peccando. ⁊ ita ex culpa eorū: non ex defectu gratie q̄ mali fiūt q̄ ex dei muner̄ valentes habere vsū bonū per liberū arbitriū īnuerūt ⁊ vsū prauū elegerūt.

Q' baptismus eque sanctus est a bono vel malo datus bono vel malo.

Post hoc sciendū est sacramētum baptismi a bonis ⁊ mal' ministris dari sicut a bonis ⁊ malis sumitur. nec melior ē baptism' q̄ per meliorē datur. nec minus bonus q̄ per minus bonum datur. nec mal' qui per malū dat̄. nec mai' munus datur ī baptismo a bono dato. nec minus ī batismo dato a malo: sed equale. quia nō est hominis: sed dei munus. qḋ totū subditis declarat̄ testimoniis. Augꝰ. ait baptism' talis est qualis est ille in cuius potestate datur: non qual' ē ille per cuius ministeriū datur. Item prorsus fieri potest vt aliqui verum habeant baptismū ⁊ nō habeāt veram fidem. Item si int̄ bonos ministros cum sit alius alio melior non est melior baptismus q̄ per meliorē datur: nullo mō mal' ē q̄ etiā p̄ malū dat̄: q̄r idē baptism' dat̄. ⁊ ideo p̄ ministros dispares dei mun' eq̄le est. q̄r non illorum: sed eius est. Idem cum baptizat malus illud quod datū est unum est. nec impar propt̄ impares ministros sed par ⁊ equale propter h° q̄ dicit̄: hic est qui baptizat. Itē ego dico ⁊ nos dicimus omnes: quia iustos oportet eē tāti iudicis ministros. sint ministri iusti si volunt. si autem noluerint esse iusti qui ī cathedra sedent Moysi: securum me fecit magister meus. de quo spiritus sāct' dicit: hic est qui baptizat. Itē quos baptizauit iudas baptizauit christus. Si quos ergo baptizauit ebrios': hōicida adulter. si baptismus christi erat christ' baptizauit. non timeo: adulteriū: ebriosum: non homicidam. quia columbā attendo per quā mihi dicit̄: hic est qui baptizat. Item homicida dedit baptismū christi: qḋ sacr̄ū tā sāctū ē ut nec homicida ministrante polluatur. Itē si in heresi q̄cunq̄: vel scismate quisq̄ in nomine patris ⁊ filii ⁊ spiritus sancti baptismi sacramentū acceperit integrū sacramentum accepit. sed salutē que virtus est sacramenti non habebit si extra ecclesiam catholicam ipsū sacramentū habuerit. debet ergo ad ecclesiam redire: nō vt sacramentū baptismi iterū accipiat: qḋ nemo debet in aliquo repetere: sed vt in societate catholica vitā accipiat. baptismus enī extra ecclesiā nequit prodesse. ibi enī cuiq̄ p̄desse potest baptismus cui pōt p̄desse elemosina: scilicet in ecclesia. Itē Ysidor' romanus pontifex non hominem iudicat qui baptizat: sꝫ spiritū dei subministrare baptismi gratiā: licet pagan' sit qui baptizat. In his perspicue cernis baptismum

verũ bonis ⁊ malis dari a bõis ⁊ malꝭ
⁊ ipsum tñ eque sãctuz esse ⁊ mun⁹ ei⁹
equale in bonis: siue a bonis: siue a ma
lis baptizentur.

De potestate baptismi ⁊ ministerio.

Uia ministeriũ tm̃ habent nõ
potestatem baptismi. potesta
tẽ enĩ sibi rtinuit. qꝺ nouit io
hannes cum vidit colũbaz descendentez
sup̃ xp̃m. vnde Aug. Quid nouerat io
hannes baptista? dñm. qd non nouerat
potestatem dñici baptismi ĩ ullũ homi
nẽ a dño transituram: ꝫ ministeriũ pla
ne transiturũ. potestatez a dño in nemi
nẽ: ꝫ ministeriũ in bonos ⁊ malos. non
exhorreat columba ministeriũ malorũ
respiciat dñi potestatez. quid facit tibi
minister malus vbi bonus est dñs? neqꝫ
qui plantat neqꝫ q rigat est aliquid: sed
qui incrementũ dat deus. Si superbus
fuerit minister cuz diabolo computat̃:
sed non contaminat̃ donum christi. qꝺ
per illuz fluit purum est. per lapideum
canalem transit aqua ad areolas. in ca
nali lapideo nihil generat̃: sed ortus pli
mos fruct⁹ affert. habẽt igr̃ non modo
boni sed ⁊ mali ministerium baptizãdi
sed neutri potestatẽ baptismi. Ministe
rium enĩ dedit christus seruis: sed pote/
statez sibi retinuit: quam si vellet potat
seruis dare: vt seruus daret baptismuz
suũ tanq̃ vice sua. ⁊ potestatẽ suam po
terat constituere in aliquo vel in aliqb⁹
seruis suis: vt tanta vis esset ĩ baptismo
serui quanta est ĩ baptismo dñi. sed no
luit: ne seruus in seruo spez poneret. ba
ptizat seruus ut minister. baptizat dñs
tanq̃ potestatẽ habẽs: quã si daret ser
uis: vt. s. ip̃oꝝ eẽt qꝺ dñi erat: tot eẽnt
baptismi quot fui. vt sic̃ dictus est ba/
ptism⁹ Johãnis sic diceretur baptism⁹
petri vł pauli. qꝺ ne fieret tenuit sibi po
testatẽ dñs baptismi: ⁊ seruis ministeri
um tribuit. Si ergo seruus dicit se ba/
ptizare recte dicit: sed tanq̃ minister
baptizat. ⁊ ideo non differt: siue bonus
siue malus baptizet. Inde etiam ne
mo dicit baptismus meus: cum tamen
dicat euangelium meuz prudentia mea
licet hec sint a deo: in qbus differentia ẽ
Alius enĩ alio melius operatur in euan
gelizãdo. ⁊ alius alio prudẽtior est. Ali
us autem alio magis minusue baptiza
tus: siue ab inferiore: siue a maiore ba/
tizetur: dici non potest.

Potestas baptismi que fuit quã xp̃s
potuit dare seruo.

Ic queritur que sit illa pote/
stas baptismi quam christ⁹ si
bi retinuit ⁊ potuit dare ser/
uis? hec est ut plurimi uolunt potestas
dimittendi peccata in baptismo. sed
potestas dimittendi peccata que ẽ i deo
est deus. ideo alii dicunt hanc potestatẽ
non potuisse dare alicui seruoruz. quia
nulli potuit dare ut esset qꝺ ipse est: vel
ut haberet essentiaz quã ipse habet: cui
hoc ẽ esse qꝺ posse. dicunt etiã si hãc po
tentiam alicui dare potuit: potuit ei da
re creare creaturas. quia nõ est h° ma
ioris potẽtie q̃ illud. Ad qꝺ dici põt: qa
potuit eis dare potẽtiã dimittẽdi pecca
ta. nõ ip̃am eandẽ qua ipse potens est
sed potẽtiã creatã qua seruus posset di/
mittere peccata. nõ tamen vt auctor re
missiois: sed ut minister. nec tñ sine deo
auctore: vt sicut in ministerio habet ex
terius sanctificare: ita in ministerio ha/
beret intus mundare. ⁊ sicut illud facit
deo auctore q cuz eo ⁊ in eo opat̃ illud
exterius: ita mundaret interius deo au
ctore q eius uerbo velut quodã mini/
sterio uteret̃. ita etiã posset de⁹ p aliquẽ
creare aliq̃. non per euz tãq̃ auctorem

sȝ ministrũ cum quo ⁊ in quo oparetur sic̃ i bonis opibus nr̃is ip̃e opat̃ ⁊ nos nec ip̃e tm̃ nec nos tm̃: sȝ ip̃e nobiscuȝ ⁊ in nobis. ⁊ tñ in illis agẽdis ministri ei⁹ sumus: non sumus auctores. Ita ergo dare potuit seruo potestatem dimittendi peccata in baptismo id est vt i mundatione interiori seruus cũ domio operaretur. non seruus sine dño: nec dñus sine seruo: sȝ dominus cũ seruo ⁊ in seruo: sicut in exteriori ministerio dñs operatur cum seruo ⁊ in seruo. vnde ⁊ dñs dicit̃ sanctificare ⁊ suus: sed dñs inuisibili gr̃a: seruus visibili sacramẽto. vnde Augustin⁹ sup leuiticum ait. Ego dñus qui sanctifico. de Moyse etiã dictuȝ ẽ. Et sanctificabis eũ. sed Moyses sanctificat visibilib⁹ sacramẽtis p ministeriũ dñs autẽ inuisibili gr̃a per spũm: vbi ẽ totus fruct⁹ visibiliũ sacramẽtorũ. sine hac sanctificatione visibilia sacramẽta nihil prosunt. si quis hoc melius aperire poterit non inuideo.

Quibus liceat baptizare.

Unc quibus liceat baptizare addam⁹. de hoc Ysidorus ait Constat baptisma solis sacerdotib⁹ esse traditum eiusq̧ ministeriuȝ nec ip̃is diacõib⁹ licitũ est ĩplere absq̧ episcopo vel presbitero: nisi his procul absentibus ⁊ vltima langoris cogat necessitas. qđ etiã laycis fidelib⁹ pmittit̃.

Ex consilio carthaginensi qnto.

Tem mulier q̃uis sancta baptizare non presumat nisi necessitate cogente. de illis vero qui ab hereticis baptizantur: vtrum re baptizandi sint queri solet. Ad qđ dicimus breuiter: qa quicũq̧ sit qui baptizat: si seruat̃ forma baptismi a xp̃o tradita: veruȝ baptismũ dat. ⁊ ideo q illũ sumit non debet rebaptizari. vnde Beda. Siue heretic⁹: siue scismaticus: siue facinorosus quisq̧ in confessione sancte trinitatis baptizet: non valet ille q baptizatus est a bonis catholicis rebaptizari: ne confessio ⁊ inuocatio trinitatis videatur annullari. Item Augustinus Quãuis unũ sit baptisma ⁊ hereticoꝝ scilicet ⁊ eorũ qui in noĩe patris ⁊ filii ⁊ spũs sancti baptizãt: ⁊ ecclĩe catholice: tamen qui foris ecclesiam baptizantur non sumũt baptismũ ad saluteȝ: sed ad perniciẽ habẽtes formaȝ sacramẽti: virtutẽ autẽ ei⁹ abnegantes. ⁊ ideo ecclesia eos nõ rebaptizat: qa in noĩe trinitatis baptizati sũt. ⁊ ip̃a ẽ forma sacramẽti. Itẽ rebaptizare hereticũ qui hec sanctitatis signa perceperit oĩo peccatum est. Catholicũ v̾o ĩmanissimũ scelus est. Ex his aperte colligit̃ q̧ q etiã ab hereticis baptizati sũt seruato caractere xp̃i rebaptizandi non sunt: sed tm̃ manus impositiõe recõciliãdi vt spm̃ sanctũ accipiant: ⁊ i signũ detestationis hereticoꝝ. Sũt tamẽ nonnulli doctoꝝ vt Ciprianus ⁊ alii quidaȝ qui dicere vident̃ ab hereticis nõ posse tradi baptismũ: ⁊ eos esse rebaptizandos cuȝ veniũt ad ecclesiaȝ qui ab illis dicũt̃ baptizati. sȝ h° de illis verum ẽ qui extra formam ecclesie baptizare presumũt. Cyprianus tamen ibi a v̾itate deuiasse vr̃ q ait de her̃tico. quomõ aquam sanctificare põt cũ ipse immundus sit: ⁊ apud quem spiritus sãctus non est. cum dominus dicat i lege. Quecũq̧ tetigerit ĩmũdus ĩmũda erũt quis potest dare qđ ipse nõ habet. Hoc vero ex ignorantia eum dixisse Aug᷒. innuit dicẽs martyrẽ glõsum Ciprianuȝ q apud hereticos vel scismaticos datũ baptismũ nolebat cognoscere dum eos nimis detestaretur: tanta eius merita vsq̧ ad triumphum martirii secuta

sũt: vt ⁊ charitatis qua excellebat luce
obumbratio illa fugaretur. Et si quid
purgãdũ erat passionis falce tolleret.
nec nos qui baptismi veritatẽ ⁊ hꝛtico
rũ iniquitatẽ cognoscimꝰ: ideo Ciprião
meliores sumꝰ: sicut nec petro quia gẽ
tes iudaizare non cogimus.

Oc etiaꝫ sciendũ est ꝙ licet ter i
mergat ꝓpt̃ misteriũ trinitatis
tñ vnus baptismꝰ reputat̃. Il/
lud etiã ignorandũ non ẽ ꝙ i materno
utero nullus baptizari põt: etiã si mat̃
baptizet̃. vnde Ysidorus. Qui in mat̃
nis uteris sunt baptizari nõ possũt. qa
qui natus adhuc ƀm adaꝫ non est: secũ
dũ xp̃ꝫ nõ põt renasci. neqꝫ regeneratio
in eum dici põt in quem generatio non
precessit. Itẽ Aug. Nõ põt quisꝙ rena
sci anteꝙ natꝰ sit. Si vͦ oppõit̃ de Hye
remia ⁊ de iohãne baptista q ab utero
sãctificati legunt̃: qꝺ etiã ꝺ Jacob qdã
putant: dicimꝰ si sanctificatio ibi accipi
tur interioꝛ emundatio: i miraclis diuĩe
potẽtie esse hñdũ: vt Aug. ait ãbigue
sup hoc loquens. Si usqꝫ a deo inquit
in illo puero acceleratꝰ est usus rõnis ⁊
uoluntatis: vt inter materna uiscera iam
posset agnoscere: credere ꝙ in aliis par
uulis expectat̃ etas vt possit: i miracul'
est hñdũ diuine potẽtie non ad hũane
trahẽdũ exemplũ nature. Nã qñ uoluit
deus etiã iumentũ locutũ ẽ. Idẽ de Hye
remia legit̃. Priusꝙ exires de utero sã
ctificaui te. Illa tamẽ sãctificatio qua
efficimur templũ dei nõ nisi renatoꝝ ẽ.
Nisi eiꝫ quis r̃natꝰ fuerit ex aqua ⁊ spũ
scõ nõ intrabit in regnũ dei. Nẽo eiꝫ re
nascit̃ nisi p̃us nascat̃. vnde illa sanctifi
catio põt secundũ predestinationẽ acci/
pi. Ecce dubitãter videt̃ loqui q etiaꝫ i
eodem dicit. nõ dictũ ẽ qꝛ credidit i u/
tero infans: sed exultauit. Nec elysabet
dicit exultauit in fide: sed exultauit in
utero meo ⁊ potuit eẽ hec sanctificatio
tãte rei a maioꝛi cognoscẽde iudiciũ. non
a paruulo cognite absqꝫ assertõe. de hac
sanctificatione loquit̃ non diffiniẽs q̃lit̃
itelligẽda sit illa sãctificatio: an signũ fu
ture rei: an vitas iustificationis ꝑ spm̃
facte. sꝫ melius ẽ vt dicamꝰ illos preter
cõmunẽ legẽ in uteris iustificatos ⁊ gr̃a
preuentos dimissis omnibꝰ peccatis. qꝺ
⁊ multis sanctorũ testimoniis edocet̃.

Si baptismꝰ sit ill' vͣb corrupte ꝓlatis

Ueri etiã solet si corrupte ꝓfe/
rant̃ illa uerba: an baptismꝰ sit
de hoc Zacharias Bõifacio scribit. Re
tulerũt mihi nuncii tui q fuit sacerdos
in eadem prouincia qui latinã linguam
penitꝰ ignorabat: ⁊ dũ baptizaret nesciꝰ
latini eloqii ifrigẽs liguã diceret bapti
zo te i noĩe patria ⁊ filia ⁊ spũ sca. ⁊ ꝓ
pt̃ hͦ ꝯsiderasti rebaptizare. sed si ille q
baptizauit nõ errorẽ itroducẽs vl' here
si: sed ꝓ sola ignorãtia rõane locutiõis
ifrigẽdo liguã baptizãs dixisset: nõ pos
sumꝰ ꝯsẽtire vt denuo baptizet̃. Prete
rea sciendũ est ꝙ illi de qbꝰ nulla extãt
indicia inter ꝓpiquos vl' cl'icos vl vici
nos qbus baptizati fuisse docẽt̃: agen
dũ ẽ vt renascãt̃ ne pereãt. In qbus qꝺ
nõ ostendit̃ gestũ: rõ nõ sinit vt videat̃
itatũ. cõferendũ eis vr̃ qꝺ collatũ esse ne
scit̃. qa nõ temeritas interuenit presũp
tionis vbi est diligentia pietatis.

De illo qui ꝓ ludo immergitur.

Olet eti q̃ri de illo q iocãs sic mi
mꝰ: ꝯmẽoratiõe tñ trinitatis imer
git̃: vtꝝ baptizatꝰ sit. Hoc aũt Aug.
non diffinit ita iqẽs. Si totũ ludicre ⁊
mimice ⁊ ioclarit̃ ageret̃. Utꝝ appro
bãdꝰ esset baptismꝰ: qui sic daret̃ diui
nũ iudicium per alicuius reuelatõis mi
raculũ orõne implorandum eẽ censere.

videtur tamē ſapiētibꝰ non fuiſſe bap/
tiſma. vt cum aliqui ī balneū vel in flu
men īmergunt in nomīe trinitatis: nō
ē tñ baptizatꝰ: q̄a non intentione bapti
zandi illud geritur. Nā ⁊ in h̄ ⁊ in aliis
ſacramētis ſicut forma eſt ſeruanda: ita ⁊
intentio illud celebrandi eſt hn̄da.

Auguſtinus ad Bonifacium.

Illud etiā nō te moueat ꝙ q̄dā nō
ea fide puulos ad baptiſmum fe
rūt: vt p ſp̄z ad vitā regenerēt et'
nā: ſz eos putāt hoc rēmedio tp̄ralē reti
nere vel recipere ſanitatē. nō eniz pro/
pterea illi nō regenerant: quia nec ab il
lis hac intētiōe offerunt. Agnoſcendum
ē etiā in baptizādis electis duo tpa cē
ſeruāda. i. paſcha ⁊ pētecoſtē: vt ī ſabba
to paſche vl' pentecoſtes baptiſmi ſacr̄z
celebret. qui v̄o neceſſitate mōtis vl' pi
culi urgentur oī tp̄re debēt baptizari.

De reſponſione patrinorum.

Porro cūcti ad baptiſmū venīē
tes fidē ſuaz profiteri debent ⁊
exponere q̄d petere venerit ad
eccleſiā. vnde ⁊ baptizādo q̄rit q̄d veni
ſti ad eccleſiaz petere? qui ſi adultus eſt
pro ſe rn̄det. fidez. i. ſacr̄m fidei: ⁊ do/
ctrinā. Ita etiā per ſingula interrogatꝰ
rn̄det ſe credere in. p. ⁊. f. ⁊c̄. Si autem
puulus eſt nō ualēs credere vel loq̄: ali
us pro eo rn̄det. Unde Yſidorus. Par
uuli alio profitente baptizāt: q̄a adhuc
loqui vel credere neſciūt: ſicut etiam ꝓ
egris mutis vl' ſurdis alius ꝓfitetur dū
baptizātur: ſic ⁊ de penitentibus agen/
dū eſt. Si vero pro eo qui rn̄dere pōt
alius reſpondeat: non itidez valet ſicut
dictum eſt. Etatez habet: pro ſe loqua
tur. Si v̄o q̄rit ex quo ſēſu pro paruu
lo dicatur credo vel fidē peto. dicimꝰ
de ſacramēto fidei id eſſe intelligenduz
q̄d reſpōdetur: petere cum defert ad ec
cleſiā: ⁊ habere cum baptizatur: vt ſit
ſenſus cum dicitur fidem peto. i. ſacr̄m
fidei preſto ſum accipe. credo. i. ſacram̄
tuz fidei ſuſcipio. q̄d eſt hic puulus pre
ſto eſt ſacramentuz fidei accipere. Unde
Aug'. Nihil ē aliud credere ꝙ fidem ha
bere. ⁊ ideo cū reſpondet credere par/
uulus qui fidei nonduz h̄z affectū: reſ/
pondet fidem habere propter fidei ſa/
cramētū: ⁊ cōuertere ſe ad eū ꝓpt' ꝯuer
ſiōis ſacr̄z. Sz adhuc q̄rit ex quo ſenſu
pro paruulo reſpondeatur. credo ī de
um. p. ⁊ in yh̄z. x. ⁊ in. ſ. ſ. Sz nunquid
de ſacramento fidei: an de fide mentis
ibi agitur? ſi de ſacramēto: cur nomina
tim diſtinguuntur perſone? Si v̄o de
fidei affectu: quomō veruz eſt: cum eo
careat paruulus: an illō facturus ſpon
det paruulus cum creuerit ſicut ⁊ om̄i
bus pompis diaboli ſpondet abrenū
ciare. q̄d ſi nō ſeruauerit: factus adultꝰ
tenebitur ipſe vel ſponſor. ſane dici pōt
ibi reſponderi pro puulo ꝙ ad maiorē
etatem ſi venerit: ⁊ pōpis dyaboli rēnū
ciabit: ⁊ ſanam fidem tenebit: cuius tūc
ſacramentum recipit. hac autē reſpon
ſione puulus pro quo fit tenebit: nō ſpō
ſor. ſi tam̄ vt cautio impleat quātū in ſe
eſt ⁊ operaz dederit: q̄r exigit a patrīo
diligens circa eū pro quo rn̄det ſollici
tudo. de hoc Aug'. Certiſſimā amiſiſtis
cautionem qua renūciare pompis dya
boli ſpopondiſtis.

De cathecismo ⁊ exorciſmo.

Illa aūt interrogatio ⁊ rn̄ſio
fidei fit ī cathecumino: cui ad
dit exorciſmus. an̄ baptm̄ eni
ſit cathecismus ⁊ exor. poſt cathecismū
ſequit exor. ut ab eo q iaz fide inſtructꝰ
ē aduerſaria v̄tus pellatur. Exorciſmus
de greco in latinū dr̄ adiuratio. Cathe
ciſmus īſtructio. Cathetizare eſt īſtruere

vt de symbolo ac rudimētis fidei. Exorcizare est adiurare. vt exi ab eo spūs immunde. Simbolū dicitur signū vel collatio. signum: quia eo fideles ab infidelibus discernuntur. collatio: quia ibi fidei totius sufficientia et integritas collata est. Cathecismus et exorcismus neophitorū sunt: magisque sacramētalia quam sacramenta dici debent. neophitus nouitius interpretatur uel rudis. et dicitur neophitus nuper ad fidem conuersus uel in disciplina religiose cōuersationis rudis. hec igitur precedunt baptismū. non quod sine istis non possit esse verus baptismus: sed ut baptizandus instruatur in fide: et sciat cui debitor fiat deinceps: et ut diaboli potestas in eo minuatur. vnde rabanus ante baptismum cathetizandi debet in hominem preuenire officium: vt fidei cathecuminus accipiat rudimentum: et sciat cui debitor deinceps fiat. Item Aug. Paruuli exsufflantur et exorcizantur: vt pellatur ab eis diaboli potestas: ne contendat eos subuertere ne baptismum consequantur. Non ergo in infantibus creatura dei exsufflatur uel exorcizatur: sed diabolus ut recedat ab homine.

De confirmatione.

Unc de sacramento confirmationis addendū est: de cuius uirtute queri solet. Forma enim apta est. s. verba que dicit epūs: cum baptizatos in frontibus sacro signat crismate. quod sacramentum ab aliis perfici non potest nisi a summis sacerdotibus. nec tempore aplorum ab aliis quam ab ipsis aplis legitur peractum nec ab aliis quam qui locum eorum tenent perfici potest aut debet. Nam si aliter presumptum fuerit irritum habeatur et vacuū nec inter ecclesiastica reputabitur sacramenta licet autem presbiteris baptizatos tangere in pectore: sed non crismate signare in fronte. virtus vero huius sacramenti est donatio spiritus sancti ad robur: quod in baptismo datus est ad remissionem. vnde Raban. a summo sacerdote per impositionem manus paraclitus traditur baptizato: ut roboretur per spiritum sanctū ad predicandum aliis illud quod ipse in baptismo consecutus est. Item omnes fideles per manus impositionē eporum post baptismum accipere debent spiritū sanctum: ut pleni christiani inueniantur Greg. tamen Januario epo ita scribit Peruenit ad nos quosdā scandalizatos fuisse quod presbiteros crismate tangere cos qui baptizati sunt prohibuimus. et nos quidem secūdum usum ueterem nostre ecclie fecimus. sed si omnino aliqui de hac re contristantur vbi episcopi desūt: ut presbiteri etiam in frōtibus baptizatos crismate tangere debeant concedimus. Sed istud pro scandalo sedando semel tantum cōcessū extimatur. scitote utrunque magnū esse sacramentum: sed vnū maiori veneratione esse tenendū: sicut a maioribus datur. ecce maius dicit sacramentū confirmationis forte non ob maiorem virtutem vel vtilitatem quam conferat: sed quia a dignioribus datur et in digniori parte corporis sit id est in frōte. uel forte quia maius virtutum augmentum prestat: licet baptismus ad remissionem plus valeat. quod uidetur innuere Raban. dicēs in vnctione baptismi spm sanctum descēdere ad habitationem deo consecrādā. In hac vero eiusdem septiformem gratiam cum omni plenitudine sanctitatis et virtutis uenire in hominē. Hoc sacramentum tantum a ieiunis tradi debet sicut et baptismus: nisi aliter cogat necessitas. nec debet iterari sicut nec baptismus uel ordo. Nulli enim sacramento faciēda est iniuria. quod fieri putatur quando non iterandum iteratur.

sed vtrum aliqua vel nulla iterari pos/
sint questio est. Nam de baptismo ⁊ or
die q̄ nō debeāt iterari: aug⁹. apte ostē
dit. vtrūq₃ sacr̄z ē. ⁊ quadā ɔsecratiōe
dat̄. Illud qdem cū baptizat̄. Illud v̄o
cū ordinat̄. Ideoq₃ ī catholica ecclesia
vtrunq₃ nō licz iterari. quia neutri faci
ēda ē iniuria. qđ idubitāt̄ et̄ de ɔfirma
tione tenēduz est. de aliis v̄o vtrū itera
ri debeant vl̄ valeāt postea differem⁹.

De sacramēto altaris ⁊ eucharistie.

Post sacr̄m baptismi ⁊ confir
mationis: sequit̄ eucharistie sa
cramentum. p baptismū mun
damur: p eucharistiā v̄o ī bono ɔsūma
mur. baptism⁹ est⁹ vitioꝝ extinguit. eu
charistia spūalit̄ reficit. vnde ⁊ excellen
ter dicit̄ eucharistia id est bona gratia:
q̄a in hoc sacr̄o non tm̄mō est augmen
tū virtut̄ ⁊ gr̄e: sed ille tot⁹ sumitur q ē
fons ⁊ origo totius gratie. cui⁹ figura
precessit quando manna pluit deus pa
trib⁹ in deserto: q quotidiano celi pa/
scebant̄ alimento. vnde panem angelo/
ruz. m. h. sed qui panem illū tunc man/
ducauerūt mortui sūt. Iste vero panis
viuus q de celo descendit vitaz mundo
tribuit. manna illud e celo: hoc super ce
lum: Illud scaturiebat in diem alterum
reseruatum: hoc ab oī corruptione alie
num. q̄cunq₃ religiose gustauerit corru/
ptionem non videbit. Illud datum fuit
antiq̄s post transitum maris. r. vbi sub
mersis egyptiis liberati sc̄ hebrei. ita h°
celeste manna non nisi regeneratis pre
stari debet. panis ille corporalis po/
pulum antiquuz ad terram promissi/
onis per desertū eduxit. hec esca celestis
fideles huius seculi desertum transeun/
tes in celo subuehit. vnde recte viaticū
appellat̄: q₂ in via nos reficiēs vsq₃ ī pa
triā deducit. sic g° in mari. r. figura. b.
p̄cessit: ita in māna significatio dn̄ici cō
poris. hec duo sacramenta demōstrata
sunt vbi de latere christi sanguis ⁊ aq̄
profluxerūt. quia christus per sanguinē
redemptionis ⁊ aquam ablutionis nos
redimere a diabolo ⁊ a peccato venit.
sicut israhelitas per sanguinez agni pa/
schalis ab exterminatore angelo: ⁊ per
aquam maris ab egyptiis liberauit. hu
ius autem sacramenti ritum Melchise
dech ostendit vbi panem ⁊ vinum abra
he obtulit. vnde ut ait Ambro. intelligi
datur anteriora esse sacramenta omnia
christianorum q̄ iudeorum.

De institutione sacramenti.

Ic ante alia consideranda oc/
currunt quattuor. scilicet insti
tutio: forma: sacramtū ⁊ res.
Sacramentuz domin⁹ īstituit quando
post tipicū agnū. cor. ⁊. s. suū discipulis
ī cena porrexit. vnde Eusebius emisen⁹
quia corpus assumptum erat ablatur⁹
ab oculis ⁊ illaturus sideribus: necesse
erat vt die cene sacramētuz nobis cor.
⁊ sāguinis cōsecraret: vt coleretur iugit̄
p misteriū qđ semel offerebat̄ ī p̄cium.

De forma.

Forma vero est quam ipse ibi
dez edidit dicens: hoc est cor/
pus meum. ⁊ post. hic est san
guis meus noui testamenti. Cuz eni hec
verba proferuntur conuersio fit panis
⁊ vini ī subaz corporis ⁊. s. xp̄i. Relq̄ ad
dei laudē dicūt̄. vn̄ Ambro. s̄mone xp̄i
hoc ɔficit̄ sacr̄z. q̄a s̄mo xp̄i creaturam
mutat. ⁊ sic ex pāe fit corp⁹ xp̄i: ⁊ vinū
cum aqua in calice missum fit sanguis
ɔsecratiōe uerbi celestis. Consecratio q
bus fit uerbis: attende que sunt v̄ba.
Accipite ⁊ edite ex eo omēs: hoc est cor
pus meum. ⁊ iteruz accipite ⁊ bibite ex
hoc omnes: hic est sanguis meus. p r̄liq̄

oia que dicunt̃ laus deo defertur. Ora
tio p̃mittitur ꝑ populo: ꝑ regibuſ. Itẽ
Augꝰ. Credendũ eſt ꝙ in verbis chriſti
ſacramẽta conficiãt̃. reliqua oĩa nihil
aliud ſunt ꝙ̃ laudes vel obſecratiões fi/
delium ⁊ petitiões. Ecce que ſit iſtitutio
⁊ forma huius ſacramenti. vbi conſde/
ratione dignũ ẽ quare illud ſacramen/
tuꝫ poſt cenã diſciplis dedit. dñs igitur
ihus ad inuiſibilia patne maieſtatꝭ mi/
graturus: celebrato cum diſciplis tipi
co paſcha: quoddaꝫ memoriale eis con
mendare volẽs: ſub ſpecie pa. ⁊ vi. cor.
⁊. ſ. ſuũ eis tradidit: vt oſtenderet legis
veteris ſacramenta. inter que precipuũ
erat agni paſchalis ſacrificiuꝫ in morte
ſua terminari: ac noue legiſ ſacr̃a ſubſti
tui: in quibꝰ excellit miſteriuꝫ euchari/
ſtie. Ideo etꝭ poſt alia dedit ut hoc vnuꝫ
arctius memorie diſcipuloꝶ infigeretur
⁊ ab eccl̃ia deinceps frequentaret̃. ſꝫ nõ
exinde diſciplinam ſanxit i poſterum vt
pꝰ alios cibos ſumat̃: ſꝫ potiꝰ a ieiuniſ
ſumi oportet ſic̃ aplus docet: vt ſingula
ri reuerentia diiudicet̃. i. diſcernat̃ ab a
liis cibis. qď dñs aplis diſponendũ reli
quit. vñ augꝰ. apparet cum p̓mo accepe
runt diſcipli euchariſtiã non eoſ accepiſ
ſe ieiunos. nõ ideo tñ calũniandu ẽ vni
uerſe eccl̃ie ꝙ a ieiunis ſemꝑ ſumit̃. Pla
cuit enim ſpũi. ſ. vt in honore tãti ſacra
mẽti prius in os xp̃iani dñicum corpus
intraret ꝙ̃ alii cibi. Ideo ubiqꝫ mos
iſte ſuat̃. Non enĩ quia poſt cibos dñus
dedit: ideo pranſi uel cenati illud accipe
debent vt illi faciebant quos aplus ar/
guit. Nã ſaluator quo vehementiꝰ ꝯm̃
daret miſterii illiꝰ altitudinẽ vltimum
hoc voluit infigere cordibꝰ ⁊ memorie
diſcipuloꝶ: a qbꝰ ad paſſionẽ digreſſu
rus erat. Quo aũt ordine deiceps ſume
ret̃: aplis per quos eccl̃ias diſpoſituruſ
erat reſeruauit docendum.

De ſacramento ⁊ re ſacramenti.

Unc quid ibi ſit ſacr̃ꝫ ⁊ quid
res videamꝰ. Sacr̃m eſt inui
ſibilis gr̃e viſibil' for̃a. Forma
gº vini ⁊ panis q̃ ibi videt̃ ſacr̃m eſt. i.
ſignũ ſacre rei. quia pret̃ ſpeciem quam
ingerit ſenſibꝰ: aliud aliquid facit in co
gnitionem venire. tenẽt ergo ſpẽs uoca
bula reꝶ que ante fuerunt panis ⁊ vini
huius autem ſacr̃i gemina eſt res. ſ. vna
contenta ⁊ ſignificata: altera ſignificata
⁊ non contenta. Res contenta ⁊ ſignifi/
cata eſt caro xp̃i quã de v̓gine traxit: ⁊
ſanguis quẽ ꝑ nobis fudit. Res autẽ ſi
gnificata ⁊ non contenta eſt vnitas ec/
cleſie in p̃diſtinatis: vocatꝭ: iuſtificatiſ: ⁊
glorificatis. hec eſt duplex caro xp̃i. vñ
hyero. dupliciter inquit ĩtelligitur caro
chriſti ⁊ ſanguis: vel que crucifixa eſt ⁊
ſepulta: ⁊ ſanguis qui militis effuſiꝰ ẽ lã
cea. vel ſpiritualis illa ac diuina de qua
ip̃e ait. Caro mea vere ẽ cibuſ ⁊ ſãguis
meuſ vere eſt potus. ⁊ niſi manducaue
ritis carnem meam ⁊ biberitis ſangui/
nem meum non. h. u. in. u. Sunt igit̃
hic tria diſtinguenda. vnum qď eſt tm̃
ſacramentũ. Alterum qď eſt ſacr̃ꝫ ⁊ res
⁊ t̃cium qď eſt res ⁊ non ſacramentum
Sacr̃ꝫ ⁊ nõ res eſt ſpecies viſibil' paniſ
⁊ vini. ſacramentũ ⁊ res caro xp̃i ꝓp̓a
⁊. ſ. Res ⁊ non ſacr̃m miſtica eius caro
Porro ſpecies illa uiſibil' ſacramẽtũ eſt
gemine rei: qꝛ utranqꝫ rem ſignificat ⁊
vtriuſqꝫ rei ſimilitudinẽ gerit expreſſaꝫ
Nam ſicut panis pre ceteris cibis corpꝰ
reficit ⁊ ſuſtentat: ⁊ vinum hominẽ leti
ficat atqꝫ inebriat: ſic caro xp̃i ĩteriorẽ
hominẽ plꝰ ceteris gratiis ſpiritualiter
reficit ⁊ ſaginat. vnde calix. t. ine. ꝙ̃. p̄. ẽ
habet etꝭ ſimilitudinẽ cũ re miſtica que
eſt vnitas fideliũ. qa ſicut ex multꝭ grãiſ

conficitur unus panis: et ex plurib⁹ azi nis i vnum vinū confluit. sic ex mult fi delium personis unitas ecclesiastica cō stat. vnde aplus. unus panis et unuz cor pus multi sumus. vnde Aug. vnus pa/ nis et vnum corpus ecclia dr pro eo q sicut vn⁹ panis ex multis granis: et unū corpus ex mult membris componit: sic ecclesia ex multis fidelib⁹ copulante cha ritate connectitur. hoc misteriuz pacis et vnitat nre xpus in sua mēsa consecra uit. qui accipit hoc misterium vnitatis: et non tenet uinculum pacis: non accipit misterium pro se: sed ꝯ se. Cuius et sa cramentum est corpus xpi ꝓprium de uirgine sumptū. quia ut corpus xpi ex multis membris purissimis et immacula tis cōstat: ita societas ecclesiastica ex mlt tis personis a criminali macula liberis ꝯsistit. In cui⁹ rei typo fcā ē archa dñi de lignis sethi: que sunt imputribilia: et albe spine similia.

De duobus modis manducandi.

Et sicut due sunt res illius sa/ cramenti: ita et duo modi mā ducandi. unus sacramental. s. quo boni et mali edunt: alter spiritualis quo soli boni manducant. vnde Aug. Quid est christū māducare? Nō est h⁹ solum in sacramēto corpus eius accipe re. Multi eniz indigne accipiunt: sed in ipso manere et habere ipsum in se ma/ nentem. Spiritualiter. n. manducat qui in unitate christi et ecclesie quā sacramē tū significat manet. Nam qui discordat a xpo nec carnem christi manducat nec sanguinez bibit: etsi tante rei sacramtuz ad iudiciuz quotidie accipiat. Spiritu alez manducationem Aug. distinguens a sacramentali ait. Ut quid paras den tem et uentrez. Crede et manducasti. cre dere enim in euz hoc est manducare pa nem et uinum. qui credit in eum mandu cat eum. Itē quō manducandus est xpi quomodo ipse dicit: qui manducat car nē meam et bibit sanguinem meuz i me manet et ego in eo. Si in me manet et ego in eo tunc bibit. qui uero non i me manet nec ego in illo: etsi accipit sacrm acquirit magnū tormētū. Itez nulli ābi gendum est tunc quēcūq corporis et sā/ guinis dñi participem fieri qñ xpi mē/ brum efficimur nec alienari ab illius pa nis calicisq consortio et si anteq panez illum edat et de calice bibat de hoc secu lo in unitate corporis xpi constitutus ab cedat. quia illius sacramēti beneficio n priuatur qñ ille habere illud qd sacrm significat inuenitur. In illo enim sacra/ mento corpus et sanguinē suum cōmen dauit nobis: qd et fecit nosipsos. nam et nos corpus ipsius facti sumus. Item q discordat a christo non manducat car/ nem eius nec sanguinez: etsi tante rei sa cramentuz ad iudiciuz sibi quotidie ac cipiat.

De errore quorundam qui dicunt a bonis tm corpus xpi sumi.

Ec verba et alia huiusmōi vbi de spirituali manducatiōe agi tur: quidam obtuso corde le/ gentes erroris caligie inuoluti sūt adeo vt dicere presumpserint corp⁹ et sangui nē xpi a bonis tm sumi et non a mal. sz idubitant tenendū ē a bonis sumi nō so lūmodo sacramentalr: sz et spiritualr: a malis vo tm sacramētalr. i. sub sacro. s. sub specie visibili carnem xpi de virgine sūptam et sanguinē ꝓ nobis fusuz sumi sz nō misticā q tm bonoꝝ ē. qd subdit ꝓbat testimoniis. Greg. ait. Est quidē i peccatorib⁹ et indigne sumētib⁹ va xpi caro et vus. s. sz eētia nō salubri efficien tia. Itē Aug. mlti idigne accipiūt corp⁹

dñi:de quibus ait aplus: qui manducat ⁊ bibit cal.dñi: idigne iu.sibi mã.⁊ bi. ꝑ qꝺ docemur ꝙ sit cauendũ male acci/pere bonũ. Ecce eni factũ est maluz duz male accipit bonũ: sic ecõtra aplo fcm̃ est bonum cum bene accipit malum .s. dũ stimulus carnis ⁊ sathane patienter portatur. ergo ⁊ mala prosunt bõis: sic ãgelus sathane paulo. ⁊ sancta obsunt malis. bõis sc ad salutẽ: mal ad iudiciũ. vnde q mã.⁊ bi.ca.dñi indi.iu.sibi.m. ⁊ bi. non quia res illa mala est: sed quia malus male accipit bonũ. Idẽ. Indigne quis sumens corpus xp̄i nõ efficit vt qa malus est malum sit qꝺ accipit: vl qa ñ ad salutem accipit nil accipiat. corpꝰ.n. ⁊ san.dñi nihilominus erat in illis: qbus ait aplus qui man.idig.⁊c. His aliisq3 pluribus aperte ostenditur ꝙ etiã a mal verum corpus xp̄i ⁊ sanguis sumitur. s3 sacramentalr: non spiritualr.

De intelligentia quorũdam ṽborũ.

Ecundũ hos duos modos su/mendi ⁊ intelligentia quorũ/dam verborũ ambigue dicto/rũ distinguenda est. Ait eni Aug. bonꝰ accipit sacramentũ ⁊ rẽ sacri: malus ṽo sacramentum non rem. Sacrm hic dic corpus xp̄i proprium de virgine ductũ Rem vero spũalem xp̄i carnez. Bonus gͦ vtranq3 xp̄i carnem accipit. Malus ṽo sacrz.i.corpꝰ xp̄i sub sacro ⁊ ñ rem spũalẽ. Itẽ ñ mãducãs mãducat: ⁊ mã/ducans non manducat. qa non mandu/cans sacramẽtalr: aliquãdo manducat spiritualr: ⁊ ecõuerso. Et qui mãducãt spiritualr veritatez carnis ⁊ sanguis di/cunt sumere: qa ipsã efficientiã habẽt.i. rmissioẽm pctõꝝ pro qua videt orari cũ dicitur: perficiant in nobis dñe que/sumꝰ tua sacra qꝺ continent: vt qꝺ nũc spẽ gerimus rerũ veritate capiamꝰ. Re/rum veritatem dicit ipsam efficiẽtiã qsi per hec sacra presta. vt sicut sacramen/talr carnẽ christi sumimꝰ: ita spiritualr sumamꝰ. vel petit sacerdos ut xp̄us qui nunc sub specie panis ⁊ vini sumit mãi/festa visione: sicut in essentia diuinitatis ẽ quãdoq3 capiat. Constat igi a bonis ⁊ a mal sumi corpꝰ xp̄i: sed a bonis ad sa/lutem: a malis ad perniciem.

De heresi alioꝝ qui dicunt corpꝰ xp̄i non esse in altari nisi in signo.

Unt item alii precedentiũ isa/niam transcendentes: qui dei virtutem iuxta modũ natura/lium rerum mentientes: audacius ac pi/culosius veritati contradicũt: asserentes in altari non esse corpꝰ xp̄i vel sanguiez nec subaz pa. vl uini i subaz car. ⁊ san. conuerti: sed ita xp̄z dixisse: hoc est cor. meũ: sicut aplis dixit. petra aũt erat xp̄s dicunt enim ibi esse corpus xp̄i tm̃ in sa/cramento.i.i signo manducari a nobis qui errandi occasionem sumũt a verbis veritatis. vnde prima heresis facta est i discipulis xp̄i. cum eniz diceret nisi quis mandu.car.m.⁊ bi.san.m.nõ ha.vi.et. Illi non intelligentes dixerunt durus est hic smo: quis.p. eũ.a.⁊ abierũt retro. Illis discedentibꝰ instruxit.xii.q remã/serant. Spũs est qui uiuificat: caro non prodest quicq̃m: verba que locutus suz vobis spũs ⁊ vita sunt. Intellexisti spũa/liter.s.⁊ vi.sunt. intellexisti carnalr etiã sic spũs ⁊ vi.sunt: sed tibi non sũt. Spũ/aliter intelligite que locutus sum. nõ hͦ corpus qꝺ videtis manducaturi estis ⁊ bi.san. illuz quez fusuri sunt qui me cru/cifigẽt. Sacrz aliqꝺ vobis commẽdaui spũaliter intellectum viuificabit vos: ca/ro autẽ non ꝓdest quicq̃. Sunt etiã alia eorum insanie fomitem ministrãtia. ait eniz Aug. donec seculum finiatur sursũ

est dn̄us: sed tam̄ etiā hic vobiscū est veritas dn̄us. Corpus eniꝫ in quo surrexit vno loco esse oportet: veritas auteꝫ eius vbiqꝫ diffusa est. Item vna persōa est deus ⁊ homo vbiqꝫ per id quod deꝰ est i celo. per id quod homo est. christꝰ etiaꝫ dicit pauperes semper vobiscum habebitis: me autē non semper habebitis. his aliisqꝫ vtuntur prefati heretici ī assertione sui erroris.

Determinatio premissorum.

Ue ex eadem ratione oīa accipienda sunt. nō enim his negatur verum corpꝰ christi a fidelibus sumi: vel in altari esse. Sed his veritas apostolos ⁊ in eis nos instruxit ꝙ ipsius corpus non per ptes dissertū vt putauerūt illi discipli q̱ retroierūt. sed itegꝝ: nec visibilit̄ in forma humana: sed inuisibiliter sub foīa panis ⁊ vi. corpus ⁊ sanguineꝫ nobis traderet. quē sensum Augꝰ. confirmat dicens: ipsuꝫ q̱dem ⁊ non ipsum corpus qđ videbatur manducatur: ipsum inuisibilit̄ non ipsū visibiliter. Iteꝫ etsi necesse est illud visibiliter celebrari: necesse est tamen inuisibiliter intelligi. Ita etiā intelligenduꝫ ē corpus christi esse in vno loco: scilicet visibiliter in forma humana: veritas tam̄ eius id est diuinitas vbiqꝫ est. veritas etiā eius id est verum corpus in omni altari est vbicūqꝫ celebrat̄. sic etiā illud intelligendū est pauperes semp ha. vo. m. āt non semper habebitis secūdum corporalem presentiaꝫ. s. qua cuꝫ eis conuersabatur. Similiter per id qđ homo est ī celo est visibiliter: inuisibiliter auteꝫ ī altari: quia non in forma humana apparet: sꝫ forma panis ⁊ vini operit̄. vnde ⁊ inuisibilis caro eius dicitur que vere est in altari. Sed quia non in sua specie apparet inuisibilis dicitur. Ait. n. augꝰ.

Hoc est qđ dicimꝰ: qđ modis omnibus approbare contendimus sacrificiuꝫ ecclesie duobus cōfici: duobus constare: visibili elementoruꝫ specie ⁊ inuisibili dn̄i nostri ihesu christi carne ⁊ sāguie. sacr̄o ⁊ re sacramenti: id est corpore christi. sicut christi persona constat ⁊ conficit̄ ex deo ⁊ homine: cum christus sit verꝰ deꝰ ⁊ verus homo. quia omnis res illaꝝ rerum naturaꝫ ⁊ veritatem in se continet ex quibus conficitur. Conficitur autē sacrificiū ecclesie duobꝰ: sacramto ⁊ re. sacramento id est corpor̄ christi. est igitur sacramentum ⁊ res sacramenti idē corpus christi. Ecce inuisibilē dicit carnem christi quia forma panis operta sumit̄ ⁊ tractatur. Idemqꝫ corpus christi dixit esse sacramentum ⁊ reꝫ. ex quo confirmatur qđ supra diximus. deinde addit qđ magis lectoreꝫ mouet. Caro eiꝰ inquit est quā forma. p. opertaꝫ in sacramento accipimus: ⁊ sanguinē eiꝰ quē sub vini specie ac sapore potamus. Caro videlicet carnis ⁊ sanguis sacramētū est sanguinis. carne ⁊ sanguine utroqꝫ inuisibili ītelligibili spirituali significatur corpꝰ christi visibile ⁊ palpabile plenuꝫ gratia ⁊ diuina maiestate.

Que sit intelligentia premissoruꝫ.

Ttende his diligenter: qꝛ tropo quodaꝫ vtit̄ hic Augustꝰ. Quo solent res significātes rerum sortiri vocabula quas significant hic enim visibilis species pāis vocatur nomie carnis: ⁊ visibil̄ species vini noīe sanguinis. Inuisibilis vero ⁊ intelligibilis dicitur caro christi: quia secundū illā speciem non videtur caro sed intelligit̄: Ita ⁊ sanguis. Caro ergo inuisibil̄ dicit̄ esse sacramentuꝫ carnis visibil̄. quia species panis secunduꝫ quaꝫ illa non videt̄ caro est sacramentuꝫ carnis visibilis. qꝛ

carne inuisibili: id est specie s̄m quam ca
ro christi non videtur caro: significatur
corpꝰ christi qđ est visibile ⁊ palpabile
vbi ī sua forma apparet. ita ⁊ de sāguie
accipi debet. Quem sensum confirmat
Augꝰ. aperiens qualiter predicta intelli
genda sunt. quia obscure dixerat conse
quenter dicens: ita panem vocari corpꝰ
christi cum vere sit sacramentū corpōis
christi: qđ in cruce positū est: sicut ipsa
īmolatio que fit manibus sacerdotis uo
catur christi passio. nō rei veritate: sꝫ si
gnificāti misterio: ⁊ sicut sacramētū fidei
dicitur fides. Satis responsū est here/
ticis ⁊ obiectioni eorum qui negant
verum corpus christi in altari esse: ⁊ pa
nem in corpus vel uinum in sanguinem
mistica consecratione cōuerti dicentes
quis audeat manducare dominū suū? qs
etiā audeat dicere quotidie formari cor
pus christi de materia uel sub̄a que non
fuit caro virginis?

Auctoritatibꝰ ꝓbat verū corpꝰ xp̄i
esse in altari: ⁊ in id panem ꝯuerti.

Ec ⁊ his similia obiiciunt illi ī
diuino misterio legē nāe sectā
tes: quorū perfidiam subdita
conuincunt testimonia. Ait enim veri/
tas. accipite: hoc est corpus meuꝫ. Item
Ambro. Si tm̄ valuit sermo Helie: vt
ignēꝫ de celo deponeret: non valebit tm̄
sermo christi vt substātias mutet? de to
tius mundi opibꝰ legit̄ qa ipse dixit ⁊
facta sūt. Sermo igit̄ qui ex nihilo potu
it facere qđ non erat: non potest ea que
sunt in id mutare qđ erat. Non enī mi/
nus est dare ꝙ mutare nouas naturas
rebus. Iteꝫ si ordinē querimus viro mi
xta femina generare consueuerat. Liq̄t
igitur ꝙ preter nature ordinē virgo ge
nerauit: ⁊ hoc qđ conficimus corpus ex
virgie est. quid ergo hic queris nāe or/
dineꝫ in christi corpore cum preter nāꝫ
sit ipse natus de virgine. Item ante bn̄/
dictionē alia species nominat̄: ⁊ post cō
secrationem corpus significatur id ē ap
pellatur. ante consecrationeꝫ aliud dici
tur: post cōsecrationeꝫ corpus nuncupa
tur. Tu dicis amen. hoc est. verū est. qđ
sermo sonat affectus sentiat. Itē Augꝰ.
In specie pāis ⁊ vini quā videmꝰ res ini
sibiles id est carnem ⁊ sanguineꝫ hono/
ramus. nec similiter pendimꝰ has duas
species: sicut ante consecrationeꝫ pende
bamus: cum fideliter fateamur ante cō
secrationeꝫ. p. esse. ⁊. vi. qđ natura for̄a
uit. post consecrationē uero carneꝫ xp̄i:
⁊ sanguinē qđ bn̄dictio cōsecrauit. Itē
Ambro. panis ē in altari vsitatus ante
v̄ba sacra: vbi accessit ꝯsecratio. de pa
ne fit caro xp̄i. quomodo aūt potest qđ
panis est esse corpus xp̄i? Cōsecratione
que fit christi sermone. Item si tanta uis
est in sermone dn̄i ut inciperent esse que
non erant: q̄to magis operatorius est
sermo ut que erant sint: ⁊ ī aliud cōmu
tentur. ⁊ sic qđ erat panis ante consecra
tionem: iam corpus xp̄i est post cōsecra
tioneꝫ. quia sermo christi creaturā mu
tat. ⁊ sic ex pane fit corpus xp̄i. ⁊ uinuꝫ
cum aqua in calice missum fit sāguis cō
secratione verbi celestis. Item Augꝰ. sic
per spiritum vera caro sine coitu creat̄:
ita per eundem ex substantia panis ⁊ vi
ni ideꝫ corpus xp̄i ⁊ sanguis consecrat̄.
corpus christi. ⁊ veritas est ⁊ figura. ve
ritas dum corpus christi ⁊ sanguis vir
tute spiritus ex panis viniq; substantia
efficitur. Figura vero est id qđ exterius
sentitur. Iteꝫ Eusebius emissenus. Inui
sibilis sacerdos uisibiles creaturas in
sub̄am corporis ⁊ sanguinis sui v̄bo suo
secreta potestate ꝯmutat. Ex his aliisq;
pluribus constat verum corpus christi

192

⁊ sanguinem in altari esse: imo integruȝ
christuȝ sub utraqȝ specie: ⁊ substantiaȝ
panis in corpus: viniqȝ substantiaȝ in sā
guinem conuerti.

De modo conuersionis.

I autem queritur qualꝛ sit ista
cōuersio: an formalꝛ: an subalꝛ
vel alterius generis: diffinire
non sufficio. formaleȝ tamē non esse co
gnosco. quia species rerū que ante fue/
rant remanent ⁊ sapor ⁊ pondus. Qui
busdam videtur esse substantialꝛ: dicenti
bus sic subaȝ conuerti in subam: vt hec
essentialiter fiat illa. Cui sensui premisse
auctoritates consentire vidētur. sȝ huic
sententie sic opponit̄ ab aliis. Si substā
tia panis inquiunt vel vini conuertitur
substantialr̄ in corpus vel sanguinē xp̄i
Quotidie fit aliqua substantia corpus
vel sanguis christi que ante non erat:
⁊ hodie est aliquid corpus christi quod
heri nō erat: ⁊ quotidie augetur corpꝰ
christi atqȝ format̄ de materia de qua ī
conceptione non fuit factuȝ. Quibꝰ hͦ
modo responderi potest. quia nō ea ra
tione dicitur corpus christi confici ver/
bo celesti ꝙ ipsum corpus in conceptu
virginis formatū deinceps formet̄: sed
quia substantia panis vel vini que ante
non fuerat corpꝰ christi vel sāguis v̄bo
celesti fit corpus ⁊ sanguis. ⁊ ideo sacer
dotes dicuntur conficere corpus christi
⁊ sanguineȝ: quia eorum misterio suba
panis fit caro: ⁊ substantia vini fit san/
guis christi. nec tamen aliquid additur
corpori uel sanguini: nec augetur corpꝰ
christi uel sanguis. Si uero queris mo
dū quō hoc fieri possit: breuiter respon
deo misteriuȝ fidei credi salubriter pōt.
Salubriter inuestigari nō potest. ꝙ gͦ
corpus christi panis mutatione in id n̄
augmentatur: nec sanguis ex vini cōuer
sione eius uoluntati ⁊ potētie ascribat̄
qui ideȝ corpꝰ eduxit de virgine. fit igr̄
suba illa ista sine huius augmento: non
tamen concedunt quidam ꝙ substan/
tia panis aliquando sit caro christi etsi
fiat caro xp̄i. sicut farina facta est pāis
⁊ aqua facta est vinum. nec tn̄ dicit̄ fa/
rina est pāis ⁊ aq̄ ē vinū. Alii vero cōce
dunt illud quod erat panis uel vinū pꝰ
concsecrationem esse corpus christi ⁊ sā
guinē. nec tamē sequitur panis est caro
christi vel vinum est sanguis xp̄i. qꝛ sub
stantia panis vel vini postꝗ facta ē xp̄i
caro vel sāguis: non est suba panis ⁊ vi
ni: sed caro ⁊ sanguis. Ideo distinguen
dum uidetur cum dicitur substantia pa
nis vlꝛ id qđ erat panis modo est corpꝰ
christi. manens eniȝ panis non est corpꝰ
xp̄i: sed mutata. id est id qđ facta est: est
corpus xp̄i. Nec dicimus subam panis
vel vini materiam esse corporis uel san
guīs. quia nō de ea vt de materia for/
matur corpus: sed ipsa formatur in il/
lud ⁊ efficitur illud. vnde Aug. Corpus
xp̄i dicimus illud qđ ex fructibus terre
acceptum ⁊ prece mistica consecratū su
mimus in memoriā dn̄ice passionis. qđ
cum per manus hominis ad illaȝ uisibi
lem speciem perducatur: non sanctifica
tur ut sit tam dignum sacr̄m: nisi operā
te inuisibiliter spū dei. Quidā uero sic di
cūt conuersionem illam esse intelligendā
vt sub illꝛ accidētibꝰ sub quibꝰ erat priꝰ
suba panis ⁊ vini: post consecrationē sit
suba corporis ⁊ sanguīs: sic tn̄ vt nō af
ciatur eis. ⁊ sic asserunt dictū paneȝ trā
sire in corpus xp̄i. quia vbi erat panis
nunc est corpꝰ xp̄i. qđ si ē. fit: quid ergo
de suba panis ⁊ vini? Illi dicūt uel in p̄
iacenteȝ materiā resolui: vel in nihiluȝ
redigi. Alii vero putauerunt ibi subam
panis ⁊ vini remanere: ⁊ ibidem corpꝰ

xp̄i eē ⁊ sanguinē. ⁊ hac ratiōe dici illā
subaz fieri istaz. q̄a vbi hec est ⁊ illa. qđ
mirū est ⁊ ipsam subām pa. vel vini di
cunt esse sacramētū. sed ꝙ nō sit ibi suba
nisi corpus xp̄i ⁊ sā. ex predictis ⁊ ex sb
ditis apte ostēdit. ait. n. Ambro. Panē
istū quē sumim⁹ in misterio: illum utiqꝫ
ītelligo q̄ manu spūs sci format⁹ ē ī vir
ginis vtero: ⁊ igne passionis decoctus ī
ara crucis. panis eniz angeloꝝ factus ē
cibus hominuz. vnde ait. Ego sum pāis
uiuus qui de celo descen. ⁊ iteruz. panis
quē ego do. c. m. ē pro. m. u. Ex his dua
bus nāqꝫ sētentiis aperte datur ītelligi
q̄a panis ille ⁊ iste non duo: sed vn⁹ pāis
⁊ vna caro ꝓculdubio vnde efficit cor
pus. Illud vere: illud sane qđ sumptuz ē
de virgine: qđ resurrexit ⁊ in celū ascen
dit. Itez Greg. Quis fideliuz habē du
biuz possit in ipsa īmolationis hora ad
sacerdotꝭ vocez celos aperiri: in illo xp̄i
misterio angelorū choros adesse: sūma
⁊ ima sociari: vnuz quid ex inuisibilibus
atqꝫ uisibilib⁹ fieri. Idez eodem momē
to ⁊ in celū rapitur misterio angeloruz
consociānduz corpori christi: ⁊ āte ocu
los sacerdotis in altari videt. sicut diui/
nitas verbi totum implet mūdū: ita mł
tis locis illud corpus cōsecratur. nec tñ
sunt multa corpora xp̄i: sed vnum cor/
pus ⁊ unus sanguis. Ideoqꝫ siue plus si
ue minus quis inde percipiat: oēs equali
ter corp⁹ xp̄i ītegerrime sumūt. post cō
secrationē igitur non est ibi suba panis
vel vini: licet species remaneat. ē eñi ibi
species panis ⁊ vini sicut ⁊ sapor. Unde
aliud uidetur: aliud intelligitur.

Quare sub alia specie.

Ub alia autem specie trib⁹ de
causis carnē ⁊ sanguinē tradi
dit xp̄us. ⁊ deinceps sumēduz
instituit ut fides. s. haberet merituz que
est de his q̄ non videntur. q̄a fides non
habz. m. c. h. rō. p̄. ex. ⁊ etꝭ ideo ne abhō
reret anim⁹ qđ cerneret oculus. q̄a non
habem⁹ in usum carnem crudā ⁊ sāgui
nez comedere. q̄a ergo xp̄m vorari dē/
tibus fas non est: in misterio carnē ⁊ sā
guinez nobis cōmendauit. ⁊ ideo etꝭ ne
ab incredulis religioni xp̄iane insultare
tur. vnde Aug. Nihil rōnabili⁹ ꝙ ut sā
guinis similitudinē sumam⁹: vt ita ⁊ ve
ritas nō desit: ⁊ ridiculū nullū fiat a pa
ganis ꝙ cruorez occisi homīs bibamus
Ne igit hoc fieret: ⁊ ne ueluti q̄daz hor
ror esset cruoris in similitudinez accipi
sacramētum. Ex premissis iaz liquet q̄re
sub alia specie: ⁊ quar sub ista hoc sacr̄z
dñus in cena celebrauerit ⁊ celebrari a
nobis instituerit.

Quare sub duplici specie.

Ed q̄re sb duplici specie sumi
tur cum sb altutra totus sit
xp̄us. Ideo ut ostenderet totā
humanaz naturaz assumpsisse: ut totaz
redimeret. panis enim ad carnem refer
tur: vinuz ad animā. quia vinuz opera
tur sanguinez in quo sedes anime a phi
sicis esse dicitur. Ideo ergo ī duab⁹ spe
ciebus celebrat: ut aīe ⁊ carnis susceptō
in xp̄o: ⁊ vtriusqꝫ liberatio in nobis si/
gnificetur. valet eniz vt ait Ambro. ad
tuitionem corporis ⁊ anime qđ percipi
mus. quia caro xp̄i pro salute corporis
sanguis vero pro anima nostra offer/
tur: sicut prefigurauit Moyses. Caro i
quit pro corpore nostro offertur: san/
guis vo ꝓ aīa. sz tam̄ sub utraqꝫ specie
sumit: qđ ad vtrunqꝫ ualz. q̄a sub utrqꝫ
specie sumitur totus christus. sed si ī al
tera sumeretur ad alterius tm̄. i. corpo
ris uel aīe: non utriusqꝫ parit tuitionem
ualere significarēt. Sub vtraqꝫ tñ specie
tot⁹ sumitur christ⁹: nec pl⁹ sub utraqꝫ

nec minus sub altera tm̄ sumitur. Ea/
dem enim est ratio: vt ait Hilarius: in
corpore christi que in manna precessit.
de quo dicitur: q plꝰ collegerat nō am
plius habuit: nec qui minus pauerat mi
nus habuit. Et licet sub utraqꝫ specie to
tus xp̄us sumatur: non tamen fit conuer
sio panis nisi ī carnem: nec vini nisi ī san
guinem: nec tamen debent dici duo sa/
cramenta: sed vnū. quia sub vtraqꝫ spe
cie idem sumitur. neqꝫ iterari sacramen
tum. quia benedictio non repetitur sup
eandem speciem. Neqꝫ alie substantie in
sacrificiū veritatis offerri debent. qꝛ de
aliis non potest consecrari corpus chri/
sti vel sanguis.

Quare aqua misceatur.

Qua vero admiscenda est vi
no: quia aqua populum signi
ficat qui per christi passionem
redemptus ē. Calix ergo dominicus iu
xta canonis preceptuꝫ aqua ⁊ vino mi
xtus debet offerri. quia videmus in aq̄
populuꝫ intelligi: in vino ostendi sāgui
nem christi. Cum igitur in christi calice
vino aqua miscetur christo poplus adu
natur: ⁊ credentium plebs ei in queꝫ cre
dit copulatur. que copulatio aque ⁊ vi
ni sic miscetur in calice christi ut mixtio
illa non possit separari. Nam si vinum
tm̄ quis offerat sanguis christi incipit eē
sine nobis. Si vero queritur an irrituꝫ
sit qđ geritur si aqua pretermittat̄. Au
di qđ sequitur in eodem canone. Nō po
test inquit calix dn̄i esse aqua sola: aut vi
num solum si utrunqꝫ misceatur. Iteꝫ
Ciprianus. Calix dn̄i non est aqua sola
aut vinuꝫ solum nisi utrunqꝫ misceatur
sicut nec corpus dn̄i potest esse faria so
la nisi utrunqꝫ fuerit adunatum ⁊ panis
vnius compage solidatum. Si quis ta
men non intendens introducere heresiꝫ
oblinione ⁊ ignorantia aquam preter
miserit: non uidetur eē irritū sacramen
tum: sed ille grauiter est corripiendus.
Nā ⁊ grecorū ecclesia n̄ apponere aq̄m
dicitur. qđ etiam ex dictis Cipriani vi
detur posse colligi. Ait enī si quis de an
tecessoribus nostris: vel ignoranter: vel
simpliciter nō hoc seruauerit qđ nos do
minꝰ facere exēplo ⁊ magisterio docuit
potest simplicitati eius de īdulgentia do
mini concedi venia. Nobis vero nō pōt
ignosci qui nunc a dn̄o instructi sumus:
vt calicem domini cum vino mixtum se
cundum ꝙ dn̄us obtulit non offeramus
Ex hoc videt̄ ꝙ si quis simplr̄ vel igno
ranter vinum offerat sine aqua sacrum
conficiat. Aqua vero nullatenus sine vi
no potest offerri in sacrificiuꝫ. nec pāis
nisi de frumento. nec granum frumenti:
nisi redactum ī panem. quia christus ⁊
paneꝫ se dicit: ⁊ grano frumenti se com
parat. qđ ergo supradictū ē nō posse ui
nū soluꝫ offerri determinari oportet. Re
cipit eniꝫ exceptionē. non potest nisi sim
pliciter vel ignoranter fiat. vel non pōt
id ē nō debet. quibusdam tamen videt̄
hoc generaliter veruꝫ. Colligitur etiam
ex predictis ꝙ christus vinum aqua mi
xtuꝫ dedit discipulis. corpꝰ vero tale de
dit quale tunc habuit: id est mortale ⁊
passibile. Nunc vero sumitur a nobis
īmortale ⁊ īpassibile: nec tn̄ maioreꝫ hēt
efficientiaꝫ. Eucharistia quoqꝫ intincta
non debet dari populo ꝑ supplemento
cōmunionis: quia non legit̄ christus ali/
cui discipulorū prebuisse panem intin/
ctum nisi iude. tunc vero non accepit iu
das corpꝰ xp̄i: sed tm̄ panē. corpꝰ vō ⁊
sāguinē xp̄i an̄ cū aliis discipl'is ꝑcepat.

Ubi illa accidentia fundentur.

I vero queritur de accidenti/
bus que remanent: scilicet de

speciebus ⁊ de sapore ⁊ pondere in quo subiecto fundētur? potius mihi videtur fatendum existere sine subiecto ꝙ esse in subiecto. quia ibi non est substantia nisi corporis ⁊ sanguinis dominici: que non afficitur illis accidentibus. Non eni corpus christi talem in se habet formam: sꝫ qlis i iudicio apparebit. Remanent gᵒ illa accidentia per se subsistentia ad misterii ritū: ad gustꝰ fideiqꝫ suffragiū: qbꝰ corpꝰ xpi hēns formā ⁊ nāꝫ suā tegit.

De fractione ⁊ partibus.

Olet etiaꝫ queri de fractione ⁊ partitione que ibi uidetur fieri: vtrū vera sit etsi vera fractio e: cuius rei sit ⁊ in qua re fiat? Cūqꝫ non sit ibi alia substantia ꝙ christi: si in aliqua substantia est illa fractio in corpore christi videtur esse: sed econtra. cū ipsuꝫ corpus incorruptibile sit: quia immortale ⁊ impassibile i ipso esse, non posse videtur. Nam ⁊ xpus redarguit carnalem sensum discipulorum: qui putabant christi carnem sicut aliam in partes diuidendā ⁊ morsibus lacerandaꝫ. Ideo quibusdā placet ꝙ non sit ibi fractio sicut uidetur. sed dicitur frangi qa videt frāgi. qbꝰ obiicit qꝺ ait Ambro. Nihil falsi putandum est in sacrificio veritatis. vel sicut fit in magorum prestigiis: vbi delusione quadaꝫ fallunt oculi vt videant esse qꝺ non est. Ad hoc illi dicunt ꝙ non fallit nos visus nec fallit: qꝺ esset si crederetur ita frangi vt videtur Nec illusio est: quia ad vtilitateꝫ fidei: non ad deceptioneꝫ ita fit. sicut ⁊ christus se ostendit duobus discipulis in via in specie preregrini. nec in eo tamen talis forma erat: sed oculi eorum tenebant: ne eū agnoscerent. Alii vero dicūt ꝙ sicut ibi species panis est: ⁊ non est ibi res cuius uel in qua sit illa species: ita est ibi fractio que non fit in aliqua re. quia nihil ibi frāgitur qꝺ mirabilit dei potentia fieri dicunt: vt ibi sit fractio vbi nihil frangitur

Aliorum opinio.

Lii tradunt corpus christi essentialiter frangi ⁊ diuidi: ⁊ tamen integrū ⁊ icorruptibile existere. qꝺ se colligere asserūt ex ꝯfessione berengarii: qui confessus est corā Nicholao papa ⁊ pluribus episcopis: panē ⁊ vinum que in altari ponuntur post consecrationem: non solum sacramentū sed etiam verum corpus ⁊ sanguinem christi esse: ⁊ sensualiter non solum sacro sed in veritate manibus sacerdotuꝫ tractari ⁊ frangi: ⁊ fideliū dentibꝰ atteri.

Sententia probabilis.

Ed quia corpus christi incorruptibile est: sane dici pōt fractio illa ⁊ partitio non in substantia corporis. sed in ipsa forma panis sacramentali fieri: vt vera fractio ⁊ partitio sit ibi que fit non in substantia: sed in sacramēto: id est i specie. ne āt ā mireris uel insultes si accidentia videantur frangi: cum ibi sint sine subiecto: licet quidam asserant ea fundari in aere est ibi fractio vera ⁊ partitio que fit in pane: id est in forma panis. Unde apostolus ait. Panis quem nos frangimus qꝫ for. p. ibi frāgit ⁊ i ptes diuidit: xpus vo ⁊ integer manet: ⁊ totus est in singulꝭ. vnde Aug. Quādo xpus manducatur vita māducatur. Sed quis audeat mā ducare dn̄m suum: ⁊ tn̄ inuitās nos ad māducandū ait. Qui manducat me uiuit propt me. nec occidit xpus ut manducetur: sed mortuos uiuificat qn̄ manducatur. reficit: non deficit. uiuit manducatus qꝫ resurrexit occisus. Nec ꝙdo manducamus partes de illo facimꝰ. Et

gdē in sacramēto sic fit. Itez Norunt fi
deles quomō manducent carnem chri/
sti. vnusquisqꝫ accipit partem suam. vñ
⁊ ipsa gratia partes vocantur. per ꝑtes
mādncat: manet tñ iteger tot⁹. per ꝑtes
manducat in sacro: ⁊ manet integer to
tus ī celo ⁊ in corde tuo. Ideo ista dicū
tur sacramenta: quia in eis aliud videt:
⁊ aliud intelligitur. videtur panis ⁊ ca
lix: qd ⁊ oculi renunciant: qd autem fi/
des postulat instruenda. panis est corp⁹
christi. calix sanguis. Ex his satis datur
intelligi ꝙ fractio ⁊ partes que ibi uidē
tur fieri in sacramento fiunt: id est ī spe
cie uisibili Ideoqꝫ berengarii verba ita
distinguēda sunt: vt sensualr nō solūmō
sacramento: sed ī ueritate dicat corp⁹
xp̄i tractari manibus sacerdotuz: fran
gi vero ⁊ atteri dentibus: vere quidez.
sz ī sacramēto tm̄. vera est igit ibi fra
ctio ⁊ partitio: sed in singulis partibus
totus est christus. vnde hyero. Singuli
accipiunt christuz dñuz. ⁊ in singul' por
tionibus totus ē. nec per singulas minuit
sed integrum se prebet in singulis. vnde
Hilarius. vbi pars ē corporis ē ⁊ totū.

Quid ille partes significent.

Uid autem partes ille signifi
cent Sergius papa tradit in/
quiēs. Triforme est corp⁹ xp̄i
pars oblate in calicem missa corpus xp̄i
ꝙ iā surrexit mōstrat. pars comesta am
bulans adhuc super terraz. pars in alta
ri usqꝫ ad finez misse remanens corpus
iacens in sepulcro. quia usqꝫ ad finem se
culi corpora sanctoruz in sepulcris erūt
Et sicut partes ille misticaz tenent signi
ficationem: ita etiaz ⁊ fractio passionis
xp̄i ⁊ mortis est representatio. vnde ipe
ait. hoc facite in meam cōmemorationē
id est in memoriā passionis mee ⁊ mor
tis. Nam ut ait ambro. quia in morte
christi liberati sum⁹: huius in edendo cā
nem ⁊ bibendo sanguinez memores eē
debemus. sed caueat quisqꝫ ne indigne
percipiat: quia iudiciuz manducat. Nō
est enim panis iste qui vadit in corpus:
sed panis vite eterne: qui anime nostre
substantiā fulcit. Sic igitur uiue vt quo
tidie merearis accipere: ne accedas indi
gne. indignus est qui aliter celebrat mi
steriū ꝙ xp̄us tradidit: vl' g hēns mōta
le pectm̄ accedit. Accedite g° etsi sint pec
cata quotidiana. vel nō sint mortifera.
añꝙ accedat dimittite debitorib⁹ vr̄is.
si dimittis dimittet tibi. ⁊ sic secur⁹ ac
cede. panis enim salutaris est ⁊ non ve/
nenum. Si ita accedis spiritualr mādu
cas. spiritualiter enim manducat qui in
nocētiam ad altare portat.

Si illud sit sacramentum: ⁊ sepius ī
moletur christus.

Ost hoc queritur si quod ge/
rit sacerdos ꝓprie dicatur sa
crificiū vel īmolatio: ⁊ si quo
tidie christus īmolatur: uel semel tm̄ im
molatus sit? Ad hoc breuiter dici pōt
illud quod offertur ⁊ consecratur a sa/
cerdote vocari sacrificium ⁊ oblationē
quia memoria est ⁊ representatio sacri
ficii veri ⁊ sancte īmolationis facte in
ara crucis. ⁊ semel christus mortuus est
ī cruce. s. ibiqꝫ imolatus est in semetipo
quotidie autez īmolatur in sacramento
quia in sacramento recordatio fit illius
quod factum est semel. vnde Aug. Cer
tū habemus ꝙ xp̄us resurgens ex .m. i.
ñ. m: ⁊c. tñ ne obliuiscamur qd semel fa
ctuz est: in memoria nr̄a omni anno fit
. s. quotiens pascha celebrat. Nunquid
totiens xp̄us occidit? Sed tm̄ āniuersa
ria r̄p̄sētatio rep̄sētat qd oli factū ē. ⁊
sic nos facit moueri tāꝙ uideam⁹ dñm
in cruce. Item semel immolatus ē xp̄us

ī semetipso: ⁊ tamen quotidie imolat̄ i
sacr̄o. qđ sic intelligendum ē: q2 i mani
festatione corporis ⁊ distensiōe mēbro
rū semel tm̄ i cruce pependit: offerens se
patri hostiam redemptionis efficacē eo
rum. s. quos predestinauit. Item ābro.
In xp̄o semel oblata ē hostia ad salutē
potens. qd ergo nos? Nonne per singu/
los dies offerimus? etsi quotidie offera/
mus ad recordationem mortꝭ fit. ⁊ una
ē hostia: non multe. Quomodo una ⁊
nō multe? qa semel imolatus ē xp̄us. hoc
autem sacrificiuz exemplū ē illius. idip̄z
semper offertur. proīde hᵒ ē sacrificiū
alioquī qa ī multis locis offertur multi
sunt xp̄i? non: sed unus ubiq3 est xp̄us: ⁊
hic plenus existens ⁊ illic plenus. sicut qđ
vbiq3 offertur vnuz ē corpus: ita ⁊ vnū
ē sacrificiuz. xp̄us hostiaz obtulit: ip̄az
offerimus ⁊ nunc. Sed qđ nos agimꝰ
recordatioē sacrificii. nec causa sue ifir
mitatꝭ reperitur qa perficit hominez: s3
nostre: quia quotidie peccamus. Ex his
colligitur sacrificium esse ⁊ dici qđ agi
tur in altari: ⁊ xp̄m semel oblatū ⁊ quo
tidie offerri. s3 al'r tunc: aliter nunc. Et
etiam que sit virtus huius sacramenti
oñditur: remissio. s. venialiuz peccatorū
⁊ perfectio virtutis.

De causa institutionis.

Institutum est enim hoc sacra
mentum duabus de causis in
augmentum virtutis. s. chari
tatis: ⁊ in medicinaz quotidiane infir/
mitatis. vnde ambro. si quotiens effun
ditur sanguis christi in remissionez pec
catorum effunditur: debeo semper ac/
ciperē. quia semper pecco: debeo semper
habere medicinam. Item Aug. Iterat̄
quotidie hec oblatio: licet christꝰ semel
passꝰ sit. q2 quotidie peccamꝰ peccatꝭ si
ne quibus mortalis infirmitas viuere n̄
potest. ⁊ quia quotidie labimur: quoti/
die christus mistice pro nobis imolatur
dedit enī nobis hoc sacramentum salutꝭ
vt quia nos quotidie peccamus: ⁊ ille iā
mori non potest: per hoc sacramentum
remissionem consequamur quotidie. co
meditur ipse ⁊ bibitur in ueritate: sed ī
teger ⁊ uiuus manet. Item misteriuz fi
dei dicitur quia credere debes ꝙ ibi sa/
lus nostra cōsistat. Si autē querit̄ utr̄
quotidie cōmunicandum sit: audi qd in̄
tradit Aug. Quotidie inquit euchari/
stiam accipere: nec laudo nec uitupero.
omnibus tamē dñicis diebus cōmuni/
candū hortor: si tn̄ mens in affectu pec
candi est: grauari magis dico euchari/
stie perceptiōe ꝙ purificari. ⁊ licet quis
peccato mordeatur: si peccādi de cetēo
tn̄ non habet voluntatē. ⁊ satisfaciat la
crimis ⁊ orōnibꝰ accedat securus. Sed
hec de illo dico quē peccata mortalia n̄
grauant. Si non frequentius: saltē ter i
anno homines cōmunicent: nisi forte qs
criminalibꝰ impediatur. in pascha. s. pē
tecostē ⁊ natali. omnes ergo cōmunicēt
qui noluerit eccl'iasticis carerē luminibꝰ.

Si heretici vl' excōmunicati hoc sa
cramentum conficiunt.

Olet etiā queri vtrum praui sa
cerdotes hoc sacramentuz cō
ficere queant: vel cōficiāt. Ad
hoc dici potest ꝙ aliqui licet praui sint
consecrant vere. s. qui intus sunt nomine
sacramento. etsi non. vita. qa non in me
rito consecrantis: sed in verbo efficitur
creatoris. vnde Aug. Intra catholicaz
eccl'iam i ministerio corpis ⁊. s. d. nihil
a bono maius: nihil a malo minus p̄fici
tur sacerdote. quia non i' merito conse/
crantis: sed in v̄bo p̄ficit̄ creatoris ⁊ uir
tute spiritus sci. Credenduz est enim ꝙ ī
uerbis xp̄i sacramenta conficiantur sic

195

ipse est qui baptizat:ita ipse ē q p spm̄
scm̄ suā efficit carnē ꝛ.s. Itē Gre. putāt
quidaz communionez corporis minus
esse sanctificatā:si illoꝝ fiat officio:quo
rum vita eorum oculis uidetur ignobi
lis. heu inquā magnuz laqueū incidunt
vt diuīa ꝛ occulta misteria plus ab aliis
sanctificata posse fieri credant:cuz vnus
idemqꝫ spiritus sanctus in tota ecclesia
inuisibiliter ea misteria ꝛ operando sā/
ctificet ꝛ sanctificando benedicat. Mi/
sterium ideo dicitur ꝙ secretaz ꝛ recon
ditaz habeat administrationez. Sacri/
ficiuz uero quasi sacruz factuz:quia mi
stica ꝛ pia prece consecratᷓ pro nobis in
memoriaz dominice passiōis. Sacram̄/
tuz est in aliqua celebratione:cuz res ita
fit ut aliquid significate rei accipiamus
Sacramn̄ta sunt baptisma:crisma:cor/
pus:que ideo sacramn̄ta dicunᷓ:quia sub
tegumento uisibiliuz rerum diuina uir
tus secretius salutez eorūdez sacramē/
torum operatur. vnde a sacratis virtu
tibus uel sacris sacramenta dicunᷓ. pa
nis ꝛ calicis sacramētū: grece euchari/
stia dicitur: latīe bona gratia nuncupa
tur. ꝛ quid melius corpoꝛ ꝛ sanguīe xp̄i
Siue ergo ꝑ bonos:siue per malos mi
nistros intra ecclesiaz dispenseᷓ:sacrum
tamen est quia spiritus sanctus uiuificat
nec bonoruz dispensatoruz meritis am
pliaᷓ:nec malorū attenuaᷓ. h° de corpe
dn̄i. h° etiā de baptismate ꝛ crismate sciē
dū ē ꝛ tenendū: quia diuina uirtꝰ secre
tius operatur ī eis:ꝛ diuina solūmodo
hec uirtus siue potestas non hūane effi/
cacie. Illi vero qui excōmunicati sūt uł de
heresi manifeste notati:non uidenᷓ hoc
sacramentuz posse conficere:licet sacer/
dotes sint. quia nemo dicit ī ipsa conse/
cratione:offero:sed offerimus quasi ex
persona ecclesie. ꝛ ideo cuz alia sacram̄

ta extra ecclesiam possunt celebrari: de
hoc non uidetur. quod etiam Aug. tra
dere uidetur dicens. Recolite nomen ꝛ
aduertite veritatem. Missa eni dicitur
eo ꝙ celestis missus ꝛ ad cōsecrādū ꝛ ui
uificandum corpus adueniat. iuxta di/
ctum sacerdotis dicētis: oipotens deus
iube hoc pferri ꝑ manꝰ sancti āgeli tui
in sublime altare tuuz ꝛc. Ideo nisi an/
gelus uenerit missa nequaꝗ̄ iure uocari
pōt. Nunquid eni si hoc misteriū hereti
cus ausus fuerit usurpare angelū de ce
lis mittit deus oblationez eius consecra
re. Maxime cum eisdem per prophetā
cōminatus sit dicens. Maledicaz. b. u.
Q: si eorū benedictionibꝰ se asserit ma
ledicturuz ueritas:quid erit de hostia?
ergo dicemus illam posse ab illo bene/
dici quem scimus a deo fore maledictū
cum sua benedictione. si enim deus ma/
ledixerit ꝛ symoniacꝰ benedixerit:q̲s eo
ruz preualebit. Nūquid benedictio ma
ledicti ad nihilum poterit redigere:uer
ba verissima cominantis dei. Maledicā
bn̄dictionibꝰ uestris:id est his que meis
benedictionibꝰ possidetis. vel q̲cq̲d a uo
bis benedicetur. uel quoniam non bene
dicunt sanctis ex uero corde uel quia
qui iniqꝫ agunt benedicūtur ab eis adu
lanᷓqꝫ peccatōibꝰ dūmodo diuites sint
Itez maledicam benedictionibꝰ uestris
.i. q̲cq̲d a uobis benediciᷓ per me erit
maledictuz. Ex his colligiᷓ ꝙ hereticus
a fide catholica precisꝰ nequeat hoc sa
cramētum conficere. q2 sci angli q̲ huius
misterii celebratiōi assistūt: tc̄ n̄ adsunt
qn̄ hereticus uł symoniacus hoc miste/
riū temerarie presumit. Nō enī dubi/
tari licet ubi corporis dn̄ici ꝛ sanguinis
misteria aguntur supernorum ciuiū ad
esse cōuentꝰ. In huiꝰ aūt misterii exple
tione sic formā fuari:ita ordinē haberi

196

oportet.scilicet vt sit sacerdos ⁊ inten/
tionem adhiberi:vt illud facere inten/
dat. Sed si non credit de illo miste/
rio sicut veritas habet: nunquid potest
intendere illud conficere?etsi non inten
dit nunquid conficit?Aliqui dicūt etiaz
de illo misterio non recte sentientem
posse intendere:non quidem illud confi
cere:qđ iā esset recte credere:sed id age
re quod geritur ab aliis:dum illud con
ficitur.⁊ sic adhibetur intentio: etsi intē
tio non dicatur de esse conficiendi miste
rium illud.tamen ex quo intendit ea di
cere ⁊ agere que ab aliis geruntur:iple
tur misterium.Illud etiā sane potest di
ci ꝙ a brutis animalibus corpus chri/
sti non sumitur: etsi videatur. Quid
g° sumit mus?Quid māducat?de⁹ nouit
de h° celesti misterio aliq̄ pstrixim⁹ fide
lit̄ a catholicis tenenda.Qui eniz cōtra
dicit hereticus iudicatur.

Quid faciat hereticuz:⁊ quid sit he
reticus.

E autez ignores quid hereti/
cuz faciat ⁊ quid sit hereticus
breuiter audi quid inde sācti
doctores tradāt.hyl.ait.Extiterūt plu
res qui celestiuz verboruz simplicitatē:
non veritatis ipsius absolutionem susci
perent alr interpretantes ꝙ dictoruz
virtus postularet.de intelligentia enim
heresis non de scriptura est:⁊ sensus non
sermo fit crimen.Idem in.viii.Intelli/
gentie sensus in crimine est.hyero.dicit.
ꝙ ex uerbis inordinate prolatis incurri
tur heresis.Aug.distiniens quid sit he
retic⁹ ait. Hereticus est qui pro alicui⁹
temporalis commodi ⁊ maxime glorie
principatusq₃ sui grā:falsas ac nouas
opiniones vel gignit ul' sequitur.Gre.
super ezechielem qui in expositione sa/
cri eloquii ut auditoribus placeat ali/
quid fingit sua uerba loquitur:non dei
Qui autem in uerbis diuinis alr ꝙ his
qui protulit senserit:etsi sub alio intelle
ctu: tam̄ ad edificationem charitatis tē
dit dñi sunt verba que dicit.

De penitentia

Ost hec de penitentia agendū
est.penitētia lōge positis a deo
necessaria est ut ad deum ap/
propiquent.Est enim ut ait hyero. secū
da tabula post naufragium:quia si qs
vestem innocentie in baptismo perceptā
peccando corrumpit penitētie remedio
reparare potest.Prima tabula est ba/
ptismus vbi deponitur uetus homo ⁊ i
duitur nouus.Secunda penitentia qua
post lapsum resurgimus dum uetustas
reuersa repellitur ⁊ nouitas perdita re
sumitur.post baptismuz prolapsi p̄pe
nitentiam renouari ualent:sed non per
baptismuz. licet homini sepius peniter̄
sed non baptizari.baptismus est tm̄ sa
cramentū:sed penitentia dicitur ⁊ saciz
⁊ uirtus mentis.Est enim penitētia in/
terior ⁊ penitētia exterior.Exterior sa
cramentum est:interior uirtus mentis ē
⁊ utraq₃ cā iustificatiōis ⁊ salut' est.utꝝ
vo ois exterior penitentia sit sacramtū
uel si non omis q̄ hoc nomine censenda
sit:cōsequent̄ inuestigabimus.A penitē
tia cepit Johannis predicatio dicēt' pe
nitentiaz agi.a.r.c.qđ autē p̄co docuit
idem post ueritas predicauit:exordiuz
s̄monis sumens a penitentia.penitentia
dr̄ a penitendo quia quis punit illicita
q̄ ꝯmisit:timor̄ penitētie uirtus cōcipit.
vnde Ysaias a timore tuo dñe ꝯcepim⁹
⁊ pepim⁹ spm̄ salut'.Est āt penitētia ut
ait ambro.mala preterita plangere: ⁊
plangenda iterū nō ꝯmittere.Itē Gre.
pēitere est ante acta peccata deflere ⁊
flēda non committere.Nam qui sic alia

deplorat ut alia iterũ cõmitãt. Adhuc
penitentiã agere: aut ignorat aut dissi
mulat? Quid eniȝ prodest si peccata lu
xurie quis defleat: ⁊ adhuc auaritie esti
bus anhelat. his verbis quidaȝ vehemẽ
tius inherentes contendunt vere penitẽ
tẽ ultͤ nõ posse peccarͤ dãnabilꝛ: ⁊ si gra
uitͤ peccauẽit vaȝ nõ ꝑcessisse penitẽtiã
Qd̄ etiã aliis muniũt testimoniis. ait. n.
Ysidorus. Irrisor est ⁊ non penitẽs qui
adhuc agit qd̄ penitet. nec videtͤ deum
poscere subditus: sed subsannare supbꝰ
Canis reuersus ad vomitũ ⁊ penitẽs ad
peccatum. Multi lacrimas indesinen/
ter fundunt ⁊ peccare non desinũt. quos
dam accipere lacrimas ad penitentiam
cerno ⁊ affectum penitentie non habere
qa inconstantia mentis nunc recordatio
ne peccati lacrimas fundunt: nũc reuiui
scente usu ea que fleuerũt iterando com
mittunt. Ysaias de peccatoribus dicit
lauamini ⁊ mũdi estote. lauatͤ ⁊ mundꝰ
est qui ⁊ preterita plangit ⁊ flenda ite/
ruȝ nõ admittit. lauatur ⁊ non est mun
dus qui plangit que gessit nec deserit: ⁊
pꝰ lacrimas ea que fleuerat repetit. Itẽ
Aug. Inanis est pnĩa quã sequẽs culpa
coinquinat. nihil prosunt lamẽta si replicã
tur peccata. nihi valet veniaȝ a malꝭ po
scere ⁊ mala denuo iterare. Item Gre.
Qui admissa plangit nec tamen deserit
pene grauiori se subiicit. Iteȝ Ambro.
Reperiuntur qui sepius agendã penitẽ
tiaȝ putant: qui luxuriantur in xp̄o. nã
si vere in christo penitentiam agerẽt ite
randaȝ postea non putarent. qꝛ sicͭ vnũ
baptisma: ita ẽ vna pẽitẽtia. His aliisqꝫ
pluribus auctoritatibus vtuntur in as
sertione sue opinionis. sed ambro. dicit
hec vera pnĩa est cessare a peccõ. Et ideȝ
Magni ꝓfectus est renũciasse errori
Imbutos eni vitiis aios exuere atqꝫ emẽ

dare virtutis est perfecte ⁊ celestis grẽ.
Et ideo sane ita diffiniri põt. Penitẽtia
est virtus uel gratia qua cõmissa mala
cum emendationis proposito plangimꝰ
⁊ odimus: ⁊ plangenda vltra cõmitterͤ
nolumus. quia penitentia vera est ĩ aĩo
dolerͤ ⁊ odire. vitia: vnde illa vba ꝑmis
sa. penitere est ante acta deflere ⁊ flẽda
iterũ ñ ꝯmittere: recte sic accipi possunt
non ut ad diuersa tẽpora: sed ad ideȝ re
ferantur: vt. s. tẽpore quo flet cõmissa
mala non cõmittat voluntate vel opere
flenda. qd̄ innuitur ex uerbis sequentibꝰ
Nam qui sic alia de. ⁊c̄. hinc Aug. ait.
Cauenduȝ est ne qs existimet illa nephã
da crimĩa qualia qui agũt regnũ dei ñ
possidebũt: quotidie ꝑpetrãda ⁊ elemo
sinis quotidie redimenda. In melius. n.
vita mutanda: ⁊ per elemosinas de pec/
catis preteritis ꝓpiciandus est deus. nõ
ad hoc emendus quodãmodo ut ea sẽp
liceat impune cõmittere. nemini eni de/
dit laxamentuȝ peccandi etsi miserãdo
deleat cõmissa peccata: si non satisfatio
congrua negligatur. Itẽ pius papa. Ni
hil prodest homini ieiunare ⁊ orare ⁊
alia religionis opera agere nisi mẽs ab
iniqtate reuocetͤ. qui gͦ a malis sic men
teȝ reuocat vt cõmissa plangat ⁊ plan/
genda cõmittere non velit nec satisfacerͤ
negligat: vere penitet. nec ideo ñ uera ẽ
penitentia: quia forte post non de ꝓpo
sito sed casu vel infirmitate peccabit. Il
le autẽ irrisor est ⁊ non penitens qui sic
cõmissa plangit: vt plangenda volunta/
te vel opere cõmittere non desinat. Ille
etiã qui post lacrimas repetit que fleuit
lauatur ad tẽpus: sȝ non est mundus. i.
illa munditia nõ est ei sufficiens ad salu
tem: quia est momentanea: non perseue
rans. Item illud Inanis est pnĩa q̄m. s. c
co. qd̄ sic intelligendum est. Inanis est

.s.carens fructu illius penitentie quam
sequens culpa non coinquinat. Illi⁹ eim
fruct⁹ ē vitatio gehenne ⁊ adeptio glīe
.Mortificat̄ enī illa penitētia ⁊ alia āte
acta bona per sequens pectm̄:vt nō sor
tiant̄ mercedem quā meruerunt cū fie/
rent:⁊ quā haberent si peccatum nō suc
cederet.sed etsi de peccato succedenti pe
nitētia agat̄: ⁊ pēitētia que precessit ⁊
alia añ acta bōa nō reuiuiscūt:sꝫ illa tm̄
que ex charitate ꝑdierunt.Illa enī sola
viua sunt que in charitate fiūt. Ideoqꝫ
si per sequentia pectā mortificant̄ ꝑ sub
sequentez penitentiā reuiuiscere possūt.
Que vō sine charitate fiunt mortua ⁊ ī
ania generant̄:⁊ ideo per penitentiam
reuiuiscere non ualent. Simil̄r ītelligē
dū est illud. nihil prosūt lamēta ⁊c.⁊ il
lud.nihil valet ⁊c.Si enī replicēt̄ pectā
nihil valet ad salutem uel ad veniaz in
fine precedens lamētum.qa nihil reliq̄
runt de uite mūditia:qa aut peccata añ
dimissa redeunt ut quibusdā placet cuz
replicant̄.vel si non redeūt eis tamē de
letis ꝑpter ingratitudinē:ita reus et ī/
mundus constituit̄ cum adhuc expiādis
implicat̄:vt si iaz deleta r̄dirent.de hoc
tñ.s.an peccata redeāt post plenius age
mus.Simil̄r nihil valet ad salutem ob
tinendam:uel ad īmūditiam vite hn̄dā
veniam de malefactis poscere: ⁊ mala
denuo iterare.ita etꝗ intelligendū est il/
lud qđ idē Augꝰ.alibi ait. Penitentia ē
quedā dolentis vindicta puniens ī se qđ
dolet amisisse. Et infra. continue dolen
dum est de peccato:qđ declarat ipsa di
lectionis uirt⁹.penitere enim est penaz
tenere vt semper puniat in se vlciscendo
qđ commisit peccando. Ille penam te/
net qui semper vindicat qđ ꝯmisisse do
let.penitētia igr̄ est vindicta semper pu
niens in se qđ dolet cōmisisse.quid r̄stat
nobis nisi dolere in hac vita?.vbi enī do
lor finitur deficit ⁊ penitentia. Si vō
penitentia finitur qd relinquit̄ de vēia?
taz diu gaudeat ⁊ speret de gratia quā
diu sustentatur a penitentia.dicit enim
dn̄us.vade ⁊ noli amplius peccare. nō
dixit ne pecces: sed nec voluntas peccā
di in te oriatur.qđ quō seruabit̄ nisi do
lor ī pēitentia continue custodiatur.hic
semper doleat ⁊ de dolore gaudeat:
⁊ non sit satꝗ ꝙ doleat:sed ex fide dole/
at:⁊ nō semper doluisse doleat.

Determinatio intelligentie dictorū.

E penitentia ꝑfectorū vel ad
salutez sufficienti intelligendū
est qđ supra dixit.s.penitētia
ē uīdicta sēper ꝑuniēs qđ ꝯmisit:⁊ alia
huiusmōi. Illud vō si pēitētia finit̄ ni
hil de venia relinquitur:dupliciter acci
pi potest.Si enim iuxta quorūdam ītel
ligentiam peccata dimissa redeunt: faci
le est intelligere nihil de uenia relinqui.
quia peccata dimissa iterum replicant̄.
Sicut enim ille qui ex seruitute in liber
tatē manumittitur:iteruꝫ vere liber ē:
⁊ tamen ipse propter offensam in serui
tutem postea reuocatur. sic ⁊ penitenti
peccata vere dimittuntur:⁊ tamen ꝑ/
pter offensam que replicantur redeunt.
Si uero non redire dicantur:sane pōt
dici etꝗ sic nihil de uenia relinqui.ñ ꝙ di
missa peccata iterum imputentur:sꝫ q̄
propter ingratitudinem ita reus est ⁊ ī
mundus constituitur acsi illa redirent.

De solenni ⁊ vnica penitentia.

Llud autē qđ Ambro.ait. Re
periunt̄ ⁊c. Et sicut unuꝫ ba
ptisma ita ⁊ vnica penitentia
ñ ſꝫ gnālē sꝫ spālē ecclīe morem.de so/
lenni penitentia dictuꝫ intelligitur: que
apud quosdā semel celebrata nō iterat̄.
Itē illud aliud ambrosii:penitētia semꝑ

usurpata nec ver celebrata: ⁊ fructū po
ris aufert ⁊ usū sequētē amittit: de solē
ni intelligit. Solennis vero penitentia vt
Ambro. ait i eodem: est que fit extra ec
clesiam in manifesto i cinere ⁊ cilitio: q̄ p
grauiorib⁹ horrendisq; ac manifestis de
lictis tm̄ iponitur. ⁊ illa non ē iteranda
p sacri reuerētia. ⁊ ne vilescat ⁊ cōtem
ptibil' fiat hominib⁹. vnde Aug. Quā
uis caute ⁊ salubrit̄ puisum sit vt locus
illius humilime penitētie semel in eccl'ia
ↄcedatur: ne medicina vilis vl' min⁹ vtil'
esset egrotis: que tāto magis salubris est
q̄to min⁹ cōtemptibilis fuerit. qs tn̄ au
deat deo dicer̄: quar̄ huic hōi q p⁹ peni
tētiam primā rursus se laqueis iniqtatis
cōstringit adhuc iterum parcis? Origenes
quoq; de hac solēni penitentia q̄ p gra
uiorib⁹ criminibus iiungit̄ ait. Si nos
aliqua culpa mortal' inuenerit: que non
in crimine mortali vl' in blasphemia fi/
dei: sz in s'mōis vl' in moruz vitio consi
stati: hec culpa semp reparari pōt nec i
terdicit̄ aliqn̄ de huiusmodi penitentiā
agere. sed non ita de grauiorib⁹ crimi/
nib⁹. In grauioribus eni criminibus se
mel tm̄ penitentie concedit̄ locus. cōia q̄
frequent̄ incurrim⁹ semp penitentiā re
cipiūt ⁊ semp redimunt̄. Cōia dicit ve/
nialia peccata: ⁊ forte mortalia quedaz
aliis min⁹ grauia: q̄ sicut sepe cōmittūt̄
ita frequent̄ per penitentiā radimūtur
sed de grauiorib⁹ criminibus semel tm̄
agit̄ penitentia. s. solēnis. Naz ⁊ de illis
si iterēt̄ iterat̄ ⁊ penitētia: sz nō solēnis.
qd tn̄ in qbusdam ecclesiis non fuat̄.

Auctoritatibus pbat q non semel
tm̄: sz freq̄nt̄ pectā dimittuntur per
penitentiam.

Uod vero pēitentia n̄ semel tm̄
agat̄: sz frequent̄ iteret̄: ⁊ p
eā frequenter uenia iterum pste
tur: plrib⁹ sanctoruz testimoniis pbat̄
Ait eniz Aug. scribens contra quosdā
hereticos: qui peccantibus post baptis/
mum semel tm̄ dicebant utilem esse pēi
tentiā. Ita adhuc instāt iprobi quoniā
sapiūt plus q̄ oportet: non sobrii sed ex
cedentes mensurā dicunt: etsi semel pec
cantibus post baptismuz ualeat penitē
tia: non tn̄ sepe peccantibus pdest itata
Alioquin remissio ad peccatū esset inci/
tatio. dicunt enim quis non semp pecca
ret si semp redire posset? dicūt eniz dnz
incitatorem mali si semper penitentib⁹
subuenit. ⁊ ei semper placere peccata q
bus semp presto est gratia. errant autē
Constat eni ei multū peccata displicere
qui semper presto est ea destruere. si ea
amaret non ita semper destrueret. Idez
ad macedo. In tātū hominū iniqtas ali
quaudo progredit̄ ut etiam post pera/
ctam penitentiam post altaris recōcili
ationez: vel similia vel grauiora cōmit
tant. ⁊ tamen deus facit etiam super ta
les oriri solem suum: nec minus tribuit
q̄ ante tribuerat: largissima munera
vite ac salutis. ⁊ quāuis eis i eccl'ia locus
ille penitentie non concedatur: deus tm̄
super eos sue patientie non obliuiscitur.
Ex quoruz numero si quis nobis dicat
dicite mihi vtrum mihi aliquid psit ad
vitā futurā si i ista uita illecebrosissime
voluptatis blandimēta ↄtēpsero: si me
penitēdo vehementius q̄ prius excruci
auero: si vberi⁹ fleuēo: si meli⁹ vixero: si
pauperes largius sustētauero: si charita
te ardēti⁹ flagrauero. qs uiz ita desipit
vt huic homini dicat nihil tibi ista in/
posterum proderūt. vade: saltez suauitate
huius vite fruere. Auertat deus tam i
manem sacrilegamq; dementiaz. Item
Johannes crisosto. de reparatione lapsi
Talis mihi crede: talis est erga hoies

pietas dei. Nunq̄ deus spernit peniten-
tiam si ei sincere ⁊ simpliciter offeratur
etiaȝ si ad summum quis perueniat ma
loruȝ: ⁊ inde tamen velit reuerti ad uir
tutis viam suscipit libenter: amplectit.
facit omnia quatenus ad priorem reuo
cet statum. qđqꝫ est adhuc prestantius ⁊
eminentius etiam si non potuerit quis
expellere omnem satisfaciendi ordinem
quantulancumqꝫ tamē ⁊ quamlibȝ bre
ui tempore gestam non respuit peniten
tiā. suscipit ⁊ ipsam. nec patitur quāuis
exigue conuersionis perdere mercedeȝ.
Exēplis etiam hoc idem astrui potest
Dauid enim per penitentiam adulterii
simul ⁊ homicidii veniam impetrauit:
⁊ tamen grauiter postea deliquit in po
puli enumeratiōe. qđ populi multitudo
prostrata ostendit. Illud autem mira-
bile est ꝙ angelo ferienti plebeȝ se obtu
lit dicens. grex iste quid fecit. Fiat man⁹
tua in me ⁊ in domum patris mei. quo
facto statim sacrificio dignus iudicatus
est qui absolutiōe extimabatur indign⁹
nec mirū si tali sua oblatiōe ꝓ populo
peccati sui adeptus est veniaȝ: cū Moy
ses offerēdo se pro populi errore pecca
ta diluerit. his aliisqꝫ pluribus testi-
moniis euidenter ostenditur per penitē
tiam non semel tantum: sed sepius nos
a peccatis surgere ⁊ veram penitentiaȝ
sepius agi. voluntarie enim peccantib⁹
nobis vt ait apostolus non relinquit ho
stia pro peccatis. secunda scilicet: quia se-
mel tm̄ christum oportuit pati. nec reli
quitur secundus baptismus. Relinquit
vero secūda penitentia ⁊ tertia ⁊ dein-
ceps. vt Johannes criso. super hunc lo
cum ait. Sciendum inquit ꝙ hic quidā
insurgunt horum verborum occasione
penitentiam auferentes quasi per peni-
tentiam non valeat peccator post lapsū
resurgere secundo ⁊ tertio ⁊ deinceps.
verum etiam in hoc penitentiam nō ex
cludit nec propitiationeȝ que sepe fit ꝑ
penitentiam: sed secundum baptismum
⁊ hostiam.

Q' pluribus irretitus peccatis non
pōt de vno vere penitere nisi de om
nibus peniteat.

Et sicut predictis auctoritati-
bus illorum error conuin-
citur qui penitentiaȝ sepius a
gendā ⁊ per eam a lapsu peccantes fre
quenter surgere diffitentur: ita eisdeȝ il
lorum opinio eliditur qui pluribus ir-
retitum peccatis asserunt de vno vere
penitere: eiusdemqꝫ veniaȝ a domino cō
sequi posse sine alterius penitēti. qđ eti
auctoritatib⁹ astruere conantur. ait. n.
propheta. Non iudicabit deus bis ī id
ipsū. uel ut alii transtulerūt: non consur
get duplex tribulatio. si ergo ut inquiūt
illi aliquis sacerdoti fuerit cōfessus unū
de duobus uel pluribus peccatis: ⁊ de il
lo iiunctaȝ sibi a sacerdote satisfactionē
expleuerit ceteris tacitis: nō pro illo pec
cato amplius iudicandus est de quo sa
tisfecit ad arbitriuȝ sacerdotis q̱ vicem
xp̄i ī eccl'ia gerit. Ideoqꝫ si de eo iteruȝ
iudicet: bis ī idipsū iudicat deus ⁊ cōsur
git. d. tribulatio. sȝ de his tm̄ oportet il
lud intelligi qui presentib⁹ suppliciis cō
mutātur in bonū: ⁊ sic perseuerāt. super
quos nō ꝯsurget. d. tribulatio. Qui vō iṫ
flagella duriores ⁊ deteriores fiunt: ut
Pharao presentibus eterna connectūt
vt temporale supplicium sit eis eterne
pene initiū. vnde Aug'. ignis succēs⁹ ⁊c.
.i. vindicta hic īcipiet in Jacob ⁊ ceci-
dit in isrl' ⁊ ardebit usqꝫ ad extremā dā
nationē. hoc contra illos notandū est q̱
dicunt illud. s. non iudicabit deus bis in
idipsuȝ ad omnia pertinere flagella. qꝛ

198

gdaz flagellis hic emendantur. Alii hic ⁊ in eternū puniuntur. Quincꝫ eniz modis flagella contingunt: uel ut iustis merita per patientiam augeantur. ut Job vel ad custodiaz virtutum ne superbia temptet. ut paulo. vl' ad corrigenda peccata. ut marie lepra. uel ad gloriam dei. vt de ceco nato. vl ad initiū pene: ut Herodi. quatenus hic uideatur quid in īferno sequatur: secundum illud. duplici contritione contere eos. Illa ergo auctoritas Naum: non cogit nos sentire omnia que temporaliter puniuntur non vlterius a deo punienda. Nam etsi super eundez locuz hyero. dicat egiptios ⁊ israhelitas a deo temporaliter punitos ne in eternū punirentur: non est tamen de oībus general'r intelligendum. ait eniz sic Q' genus humanum diluuio: sodomitas igne: egiptios mari: israhelitas ī heremo perdidit: scitote ideo temporal'r pro peccatis punisse ne in eternū puniret. quia non iudicabit de' bis in idipz qui ergo puniti sunt postea non punient alioquī mentitur scriptura: qd nephas est dicere.

Que sit intelligentia premissorum.

Attende lector his v̄bis: ⁊ caue ne de omnibus general'r intelligas: sed de his tm̄ qui int' flagella ipsa penitentiā egerūt credētes in deū hebreorū. q̄m etsi breuem ⁊ momentaneam: tamen non respuit deus. q aūt qui tēporali flagello non corrigunt' post eternal'r puniantur: ibidez ostendit agens de fideli deprehensio ī adulterio qui decollatur. vbi ostendit leuia pectā breui ⁊ tēporali supplicio purgari: magna v̄o diuturnis eternisqꝫ suppliciis reseruari: ita inquiens. Querat hic aliqs si fidelis deprehensus in adulterio decollatur: qd de eo postea fiat. Aut enim punietur: ⁊ falsum est qd dicitur: non iudicabit deus bis in idipsuz. aut non punietur. ⁊ optandū est adultēis vt hic breui pena puniantur vt frustrentur ī cruciatus eternos. Ad quod respondemus deum vt omnium rerum ita suppliciorum quocꝫ scire mensuras: ⁊ non preueniri sententiam iudicis: nec illi in peccatorem exercende de hinc pene auferri potestatem. ⁊ magnum peccatum magnis diuturnisqꝫ lui cruciatibus. Si qs vero punitus sit: vt ille qui israhelite maledixerat: ⁊ qui in sabbato ligna collegerat: tales postea non puniri. qa culpa leuis presenti supplicio compensata sit. Leuis enim culpa leui supplicio cōpēsatur. Hic sats innuit hyero. grauia peccata ⁊ hic puniri graui supplicio ⁊ ī futuro punienda eternaliter: de quibus penitentia non agitur. inter flagella leuia vero que hic puniuntur leui pena cōpensationem recipere. qd in bonis fieri non ambigimus. ⁊ in malis forte etiam fit ita. Sat[is] iam apparet qd illi de prophetia induxerunt: nō facer' pro eis: qui dicunt ei qui crimē sibi reseruat de alio veniam prestari per penitentiam. alias quocꝫ inducunt auctoritates. ait enim Gregorius pluit dominus super unam ciuitatem ⁊ super alteram. non pluit ⁊ eandem ciuitatem ex parte compluit ⁊ ex parte aridam reliquit. cuz ille qui ꝓximuz odit ab aliis uitiis se corrigit: una eadēqꝫ ciuitas ex parte cōpluitur: ⁊ ex pte arida remanet. qa sūt qdā q cū q̄dā vitia resecent: in aliis grauiter perdurant. Item Ambrosius. Prima consolatio est quia non obliuiscitur misereri deus. secunda per punitionez ubi etsi fides desit pena satisfacit ⁊ releuat. Ratione quocꝫ vtuntur dicentes. si is quis vnum peccatuz confitetur altero tacito

ſatiſfactionez a ſacerdote iunctaz exple
uerit. Nunquid ſi ⁊ peccatuz tacitū con
uerſuſ fuerit ⁊ confeſſ⁹ pro utroqꝫ ei pe
nitentia imponetur? longe hoc a ratione
⁊ ab eccl'ie conſuetudine eſt: que ꝑ eodē
peccato niſi iteretur: nulli bis penitenti
am iponit. Fuit ergo illa peccati condi/
gna ſatiſfactio: vnde ⁊ peccatum deletū
videtur.

Quō accipienda ſint premiſſa.

Js rn̄deri pōt ſic. Illꝫ Gregꝫ.
Pluit dn̄s ⁊c̄. Nō ad triminiſ
veniam: ſꝫ ad opis peccati de
ſtionē referendū eſt. vt ideo ps ciuitatiſ
dicatur complui: quia ab actu ⁊ delecta
tione peccati: cui ante ſeruiebat mō ceſ/
ſat: non ꝙ eius veniam habeat. vocatqꝫ
pluuia illa tal' continentia qua ab oper
peccati reuocat. qꝛ ex fōte gr̄e dei id coꝛ
di inſtilatur: vt vel ſic paulatiꝫ ad peni/
tētiā veniat: vel eo min⁹ puniatur a deo
q diuturniori delectatione ⁊ actu pec/
cati maius ſibi accumulaſſet toꝛmentū.
Si uero ad indulgentiaꝫ reatus pluuia
referatur euāgelice ſententie contraiꝛ ui
detur. Si eniꝫ ꝓpt imiſicoꝛdiā qua qſ
ꝓximo nō miſeretur: etiaꝫ que dimiſſa
ſunt replicantur ad penaꝫ: multo ma/
gis que non ſunt dimiſſa propt odium
fraternum ad penam reſeruari ꝓbētur
Et ſi ille qui arbiter ſue volūtatis cōſti
tutus eſt non poteſt incboare nouā vitā
vt ait Aug. niſi peniteat eum veteriſ ui
te: quō ad nouitatē idulgentie ꝑueniet:
qui odii vetuſtatē nō depoſuit? Illud eſt
qꝺ ait Ambro. Etſi fideſ deſit pena ſa
tiſfactionis ⁊c̄. non de fide itelligitur q̄
creditur in deum: ſed de ꝯſciētia delicti
Deeſt enim fides cum peccati conſciētia
non ſubeſt. Nam cum idelicta omnia ne
mo intelligat ē aliquādo i homine pec/
catum: cui⁹ nō habet conſcientiam. vn/
de apoſtolus. Nihil mihi conſcius ſuꝫ: ſꝫ
nō in hoc iuſ. ſ. Cū igitur flagellatur qs
ꝓ peccato: cuius non eſt conſcius: ſi pati
enter fert penam ⁊ humiliter amplectit
cogitanſ pecc̄m ſe foꝛte habeř: qꝺ non i
telligit. ⁊ pro eo puniri a deo. pēa illa ſa
atiſfacit ⁊ releuat grauatum. Ad hoc
autem qꝺ obiicitur de ſatiſfactione il/
la ſi non fuit ſatiſfactio iteruꝫ imponen
da eſt. Si vero iterum iponenda nō eſt
ſatiſfactio fuit. ⁊ ſi ſatiſfactio fuit veniā
impetrauit. Reſpōderi poteſt ſatiſfacti
onem non fuiſſe. quia ille dignos fruct⁹
penitentie non fecit. Eſt enim ſatiſfactio
penitentie ut ait Aug. peccatorū cauſaſ
excidere: nec ſuggeſtionib⁹ earuꝫ aditū
indulgere. Ideꝫ ſane qui ſcelerate uiuūt
nec curant taleꝫ vitam moreſqꝫ coꝛrige
re: ⁊ inter ipſa facinoꝛa ſua elemoſinas
frequentare non ceſſant: fruſtra ideo ſi/
bi blandiuntur. quia dn̄s ait. Date ele/
moſinas. ⁊ ec. ō. m. ſunt. u. hoc eni ꝙ la/
te pateat non intelligunt. Multa enī ſūt
genera elemoſinaruꝫ: que cuꝫ facim⁹ ad
iuuamur. Non ſoluꝫ enī qui dat eſurien
ti cibum: ſitienti potuꝫ ⁊ huiuſmōi: ſed
etiam qui dat veniā petenti elemoſinaꝫ
dat: ⁊ qui emēdat verbere in queꝫ ꝑtāſ
datur vel cohercet aliqua diſciplina vl'
orat vt ei peccatuꝫ dimittatur. elemoſi
naꝫ dat: qa miſicordiam preſtat. Mul
ta enim bona preſtant inuitiſ quādo eo
ruꝫ conſulitur vtilitati ⁊ nō voluntati.
ſed ea maioꝛ ē qua ex coꝛde dimittim⁹
ꝙ in nobis quiſqꝫ peccauit. Minus enī
magnuꝫ eſt erga euꝫ eſſe beniuolū q ni/
hil mali tibi fecit. Illud multo grandiuſ
vt tuuꝫ etiam inimicū diligaſ: ⁊ ei q ti/
bi maluꝫ uult etſi poteſt facit ſemp bo/
nuꝫ velis. faciaſqꝫ qꝺ poſſis. ꝙ gͦ dn̄us
ait. date. e. ⁊. ō. m. s. u. Ita ne intellectu
ri ſum⁹: vt non credētibus i xp̄m mūda

ſint oĩa ſi elemoſinas iſtas dederit Qui
uult ordinate elemoſinas dare a ſe de/
bet ꝑmū icipe: ⁊ eaꝫ primuꝫ ſibi dare.
Eſt enī elemoſina opus miſericordie. ve/
riſſimeqꝫ dictū eſt. Miſerere aīe tue. p.
d. Non ergo ſe fallant ꝙ per elemoſinas
largiſſimas fructuuꝫ ſuorū: uel pecunie
īpunitatē ſe emere extimant in peccatis
ꝑmanenteſ: qui ita diligunt: ut in eis op
tent uerſari. qui vero diligit in. o. a. ſ. ⁊
qui odit animam ſuam non eſt ei miſe/
ricors: ſed crudelis. diligēdo quippe eā
ſecundum ſeculum odit eā ſꝫ deum. Si
ergo uult ei dare elemoſinaꝫ ꝑ quaꝫ ſit
munda: odiat eaꝫ ſecunduꝫ ſeculū: ⁊ dili
gat eaꝫ ſecundū deū. hac elemoſina q̄m
ſibi homo primuꝫ debet: mundantur in
teriora. ad qđ chriſtuſ hortās ait. Mū
date que intus ſunt. Jmmundiſ eniꝫ ni/
hil eſt mundū: ſed polluta ſunt eoꝝ mēſ
⁊ conſcientia ut ait apl'us Jmmundi vo
ſunt oēs quos non mundat fides q̄ cre/
ditur ī chriſtuꝫ: de qua ſcriptuꝫ ē. Mū
dās fide corda. e. ſed ne iſtas elemoſinaſ
que fiunt de fructibus terre reſpuerē xp̄ſ
uideretur: hec inquit oportuit facere. ſ.
iudiciuꝫ ⁊ charitateꝫ dei. ⁊ illa nō omit
tere. i. elemoſinas fructuū terrenoꝝ. Ex
his datur intelligi ꝙ in peccato mortali
permanentes: etſi elemoſinas largas fa
ciant: non tam̄ per eaſ ſatiſfaciunt. quia
inordinate agunt: duꝫ a ſe non incipiūt
nec proprie dicitur elemoſina tale opus
duꝫ ſibiipſis crudeleſ exiſtunt non pla
centes deo. Non ergo dicenda eſt illa ſa
tiſfactio peccati quā quis agit pro uno
peccato dum perdurat in altero. ꝗa ni/
hil prodeſt ieiunare ⁊ orare ⁊ alia bōa
agere: niſi mens a peccato reuocet̄. et ſi
aliquando conuerſus tacituꝫ peccatum
ſacerdoti fuerit confeſſus: de utroqꝫ im
ponēda eſt ei ſatiſfactio. quia de primo
non condigne ſatiſfecit.

Secunduꝫ quoſdaꝫ fuit ſatiſfactio.

Quibuſdam tamē uidetur fuiſ
ſe ſatiſfactio: ſed inſtructuoſa.
duꝫ ī peccato altero perſiſtit.
ꝑcipietur autem eiꝰ fructus īcipietqꝫ ꝓ
ficere cum peccati alterius penituerit.
Tunc enī utrunqꝫ dimittitur peccatū: ⁊
ſatiſfactio precedens uiuificat̄ que fue/
rat mortua. ſicut baptiſmꝰ illi qui ficte
accedit tūc primitꝰ ualet cuꝫ fictio a mē
te recedit per penitentiam. ⁊ in huiꝰ opi
nionis munimētū auctoritates inducūt
Ait enim Aug͡. Piuꝫ eſt credere: ⁊ nr̄a
fides hoc poſtulat: ut cuꝫ gratia chriſti
in homine deſtruxerit mala: priora etiā
remūeret bōa. ⁊ cum deſtruxit qđ ſuuꝫ
non inuenit diligit bonuꝫ qđ in peccan/
te plātauit. Jteꝫ hyero. Si quando ui/
deris inter multa peccata quenquā face
re aliqua iuſta opera: non eſt tam iniu/
ſtus deus vt propter multa mala obliui
ſcatur paucorum bonorū: ſed faciet euꝫ
metere ⁊ in horrea congregare que in
bona terra ſeminauit. Sed hec dicta in
telligimuſ de eo qui in charitate quodā
tempore bona facit ⁊ bonꝰ eſt. Alio ue
ro tempore malus eſt ⁊ multa peccata
facit. n̄ gͦ ītelligēdū ē cū int̄ m'lta pctā
iuſta opa feciſſe q̄ſi ſim'l eodeꝫqꝫ tēpore
peccata fecerit ⁊ iuſta opera: ſꝫ diuerſis
temporibus utraqꝫ egiſſe. Niſi enim bo
nus foret quando bona fecit: non ſemi/
naſſe in terra diceretur bona. deſtructis
ergo malis poſt opera bona commiſſis
priora bōa in charitate ſcilicet facta q̄
ſequentia mala mortificauerāt: peniten
tia de illis malis habita uiuificantur ⁊
remunerantur. vnde apoſtoluſ. Jacien/
tes fundamentū penitentie ab operibus
mortuis: opera mortua nominans pri/
ora bōa ſignificat q̄ per ſequenſ pctm̄

erāt mortua. quia hii peccando priora
bona irrita fecerunt. hec sicuti peccā
do fiunt irrita: ita per penitentiam reui
uiscūt ⁊ ad meritū eternitatis ꝓdesse i
cipiūt. Similter ⁊ illud bonū amat deꝰ
qḋ plātauit in peccante: in illo scilicet q
post illud bonū peccauit: non simlʼ pec
cans ⁊ bene operans extitit. quia talʼ ho
minis opꝰ nō diligeret deus ad remūe
rationē. potest ⁊ etiā accipi de bonis ope
ribus que ab aliquo fiunt dum malus ē
⁊ in peccato mortali persistit: uel ad tē
pus: uelʼ usqꝫ in finē. que dicunt̄ remūera
ri a deo ⁊ non dari obliuioni. non qꝛ ꝓ
ficiant ad uitam eternam obtinendam:
sed ad tollerabilius extremi iudicii sup-
plicium sentiendum. sicut de fide ⁊ cete-
ris que sine charitate habent̄ Augꝰ. ait
Si quis non habens charitatem que ꝑ
tinet ad vnitatem spiritus ⁊ vinculū pa
cis: quo ecclesia cōnectitur in aliquo scis
mate constitutus ne xp̄um neget. patit̄
tribulationes: famē: persecutionem: flā
mas vel bestias vel ip̄am crucem timor̄
gehenne. nullomodo ista culpanda sunt
imo ⁊ hec laudanda est patientia. Non
enim dicere poterimus melius ei fuisse:
vt xp̄um negando nihil eorū pateretur
que passus est confitendo: sed extimādū
est fortasse tollerabilius ei futurū iudici
um q̄ꝫ si xp̄um negando nihil eoꝝ pate
retur. vnde illud qḋ ait apostolus. Si
tradidero corpus meū: ita ut ar. c. ā. n
ha. nihil mihi prodest. Nihil prodesse i-
telligatur ad regnum obtinendū nō ad
extremū iudicii tollerabilius supplicium
subeundū. ⁊ infra. hec propt̄ charita-
tē dicta sunt sine qua in nobis non pōt
esse vera penitentia. quoniā in bonis cha
ritas dei est que tollerat omnia.

Perstringit doctorū sūmam: ut alia
addat.

Ex his ostenditur bona que si-
ne charitate fiunt: prodesse q
dem ad tollerabiliorē penā
sentiendam: sed non ad vitam obtinēdā
Illa etiam que in charitate quis facit: si
postea prolapsus fuerit: nec exurrexerit
non esse i memoria dei. Ezechiel dicit. si
auerterit se iustus a iustitia ⁊ fecerit ini
quitatē: nunquid uiuet. omēs iustitie eiꝰ
quas fecerat non recordabunt̄ i peccō
s. m. ⁊ nō erūt i memoria iustitie eius q̄s
fecit. In cuius loci expositiōe Gregꝰ. ait
Hoc maxime nobis considerandū ē. qa
cum mala cōmittimꝰ sine causa ad me-
moriam transacta bona reuocamꝰ. qm̄
i perpetratione malorum nulla debꝫ eē
fiducia p̄teritorū bonorū. Intelligendū
est hic ad vitā ꝑcipiendam bona pre-
terita non dare fiduciam: etsi ad mitio
rē penam. Alioquin p̄misse auctoritati
Augꝰ. hoc obuiaret. Et bona igr̄ sine cha
ritate facta ⁊ bona in charitate facta
que comitatur mortalis culpa: quā non
delet sequens penitentia. ad sensū mitio
ris pene proficiunt: non ad vite fructū.

Alias inducit auctoritates ꝯtra eos
qui dicunt de vno peccato penitenti
am agi altero tacito.

Satis arbitror illis esse r̄nsum
qui asserunt de uno crimie pe
nitentiam agi ⁊ veniā presta
ri alio in delectatione retento velʼ per cō
fessionem non exposito. qui nō modo p̄
missis auctoritatibus confutant̄: sed ex
subditis. Ait eni Augꝰ. Sunt plʼres quos
penitet peccasse: sed tamē oīno refuan-
tes quedā sibi in quibꝰ delectentur: nō
animaduertentes dn̄m simul mutum ⁊
surdū ⁊ a demonio liberasse. ꝑ hoc do
cet nos nunq̄ꝫ nisi de omnibꝰ sanari. Si
enim vellet peccata ex ꝑte reseruari ha-
bentem. vii. demonia ꝑficere potuit. vi.

expulsis. Expulit autē. vii. vt oīa crimia
simul eiicienda doceret. legionez v̓o de
monuz ab alio eiiciens: nulluz reliquit
de omnib⁹ qui liberatū possideret: ostē
dens q̄ si etiaz peccata sint mille opor/
tet de oībus penitere. Nunq̄ aliquez sa
nauit dn̄s: quē non oīno liberauerit. To
tum enim hominez sanauit in sabbato
qa ⁊ corpus ab omni īfirmitate: ⁊ aīaz
ab oī contagione: indicans penitētē opō
tere dolere simul de omni crimīe. Scio
enī deū inimicū om̄i criminoso: quō g°
qui crimen reseruat: de alio reciperet ue
niaz? sine amore dei cōsequeretur veniā
sine quo nemo unq̄ inuenit grām. hostꝭ
enī dei est: dū offendit perseuerant. que
dam enim īpietas infidelitatis est ab il
lo qui iustus est ⁊ iustitia est: dimidiam
sperare veniam. Jaz enī sine vera penitē
tia inueniret grām. penitentia eniz vera
ad baptismi puritatez conat̄ duceī. Re
cte enī penitens qcqd sordis post purifi
catioēz ꝯtraxit: oportet vt abluat saltē
lacrimis mentis. sed satis dur⁹ est: cui⁹
mentis dolorez oculi nō declarāt. Sz
sciat se culpabiliter durū qui deflet dā/
na temporis vel mortem amici: ⁊ dolo
rez peccati nō ostendit in lacrimis. quē
g° pēitet oīno pēiteat. Jdē pēitētes: pēi
tētes si v̓e estꝭ pēitētes ⁊ n̄ estis irridētes:
mutate vitaz: reconciliamini deo. pn̄iaz
agis: genua figis ⁊ rides subsanans patiē
tiaz dei. Si penitētiaz agis penitet te. si
n̄ penitet te: non penitens es. Si g° pēi/
tes: cur facis que mala fecisti? si fecisse
penitet noli facere. si adhuc facis certe n̄
es penitens. Jtez Jnnoc. ii. Ammonem⁹
fratres nostros ne falsis penitentiis lay
corum animas decipi: ⁊ in infernū per/
trahi patiantur. falsam autem peniten/
tiam esse constat cum spretꝭ plr̄ibus de
vno solo penitentia agitur: vl̓ cū sic agi
tur de vno solo vt nō discedat̄ ab alio.

Repetit de vera penitentia ut alia
addat.

Ex premissis perspicua fit noti
tia vere penitentie ⁊ satisfacti
onis. Jlla enī vera est pēitētia
que peccatuz abolet qδ illa sola facit: q̄
scelus corrigit: que odium cōmissi crimi
nis ⁊ cōmittendi cum desiderio satisfa/
ciendi affert. Judas eniz penituisse legit̄
sine assecutione venie. quia tali peniten/
tia nō correxit crimē. vnde hyero. Nihil
iude profuit egisse penitētiā per quā sce
lus non potuit corrigere. Si qn̄ fr̄ sic
peccat in fratrem vt emendare valeat:
qδ peccauit potest ei dimitti. Si autem
permanent opa: frustra voce assumit̄ pe
nitētia. hoc est qδ de eodez dicit̄. ⁊ orō
eius fiat in pe. vt non solum emendare
nequiuerit proditionis nephas: sz ꝓpi
homicidii scelus addiderit. caue qualꝛ i
telligas illud. vt emendare nō valeat qδ
peccauit. Nō. n. emēdatio hic intelligen
da est rei dempte recompensatio: sed de
licti exprobratio ⁊ abhominatio cū sa/
tisfactionis desiderio. Demit enī iniuste
quis alicui qδ restituere nō ualet. vt ocu
luz vel vitam ⁊ huiusmōi. ⁊ tamē si pēi
tuerit peccati cum amore condigne sa/
tisfactiōis veniam habet. Nec ideo qsq̄
putet qui rem alienaz īiuste abstulit q̄m
reddere potest de illo peccato penitere:
ac veniaz consequi nisi restituat ablatū
q̄diu ei res propt̄ quā pectm̄ est: n̄ red
ditur si reddi potest: non agitur penitē
tia: sed fingitur.

De tribus que in penitentia conside
randa sunt.

In perfectione autez peniten/
tie tria obseruanda sunt. s. cō/
punctio cordis: confessio oris:
satisfactio opis. vnde Johes os aureū

Perfecta pẽitentia cogit peccatorẽ oĩa libenť sufferre. in corde eius contritio: i ore confessio ⁊ in opere tota humilitas. hec est fructifera penitentia: vt sicut tribus modis deuz offendimꝰ. s. in corde: ore: ⁊ manu: ita tribꝰ mõis satisfaciamꝰ Sunt enĩ tres peccati differentie: vt ait Aug. ⁊ in corde: ⁊ in facto: ⁊ in consuetudine vel uerbo tãq̃ tres mortes. vna q̃si in domo. s. cũ in corde consentiť libidini. altera quasi ꝓlata iam ex̃ portam cum in factũ ꝓcedit assensio. tercia cuz male ꝯsuetudinis tãq̃ mole ꝑmiť aius: vel noxie defensionis clipeo armať: quasi in sepulcro iã putẽs. hec sunt tria gnã mortuoꝝ q̃ legiť dñs suscitasse. huic igr̃ triplici morti triplici r̃medio occurriť. contritione: confessione: ⁊ satisfactione. compunctio nobis cõmedať ibi. Scindite cõda vr̃a: ⁊ ñ uestimẽta vr̃a. ꝯfessio ibi iustus in principio ser. a. est sui. vere eniz confiteť qui se accusat: qui execrãdo malũ sibi ĩputat. Et ibi Effũdite coram illoꝰ corda vr̃a. Itẽ ꝯfitemini alťutrũ p. v. Satisfactio a iohe precipiť: vbi ait Facite. f. d. pnie. s. vt ſm q̃litatẽ ⁊ q̃titatez culpe sit quãtitas ⁊ q̃litas pene. Nõ enĩ par debet esse fructꝰ boni opis eiꝰ q nihil vel minꝰ peccauit: ⁊ eius q grauius occidit. Ideo discretio peniteñti valde necessaria est: ut illa gerat que augꝰ. tradit dicens. consideret qualitatẽ crimis: i loco: in tẽpore: in perseuerantia: in varietate ꝑsone: ⁊ quali hoc fecerit tẽptatiõe ⁊ in ipsius vitii mltiplici executiõe. opõtet enĩ penitere fornicantẽ ſm excellentiam sui status vel officii: vel secunduz modum meretricis. ⁊ in modo operis sui. ⁊ qualiť turpitudinẽ egerit: si i loco sacrato: si in tempore orõni constituto: vt sunt festiuitates ⁊ tẽpora ieiunii. Cõsideret q̃tuz perseuerauerit. ⁊ defleat q̃ ꝑseueranter peccauit: ⁊ quantuz perseuerauerit: ⁊ quanta victus fuerit impugnatione. Sunt enĩ q nõ soluz nõ vicunt: sed vltro se peccato offerũt. nec expectant temptationẽ: sed ꝓueniũt voluptatẽ. ⁊ pertractz secũ q̃ multiplici actione vicii delectabiliꝫ peccauit. omnis ista varietas confitenda est: ⁊ deflẽda. vt cũ cognouerit q̃d peccatuz est cito inueñiat deũ ꝓpitiũ. i cognoscẽdo augm̃tũ pecti iueñiat cuiꝰ etatis fueñit: cuiꝰ sapie ⁊ ordis Immoretur in singuliˢ istis ⁊ sentiat modum criminis purgãs lacrimis omnem qualitatẽ vitii. defleat virtutẽ qua itenĩ caruit. dolendũ est enĩ nõ solũ q̃ peccauit: sed quia virtute se priuauit. defleat etiam quoniam offendens in vno. f. ẽ. õ. reꝰ. Ingratus enĩ extitit qui plenus virtutibus deuz omnino non timuit: In hoc enĩ quisq̃ peccator fit culpabilior quo est deo acceptior. Ideo enim adaz plus peccauit: quia ꝯomni bono abundauit. Alio etiam modo offendens in vno. f. ẽ õ. reus. quia omnis virtus patitur detrimentũ ab vno vitio. ponat se omnino i iudicio ⁊ potestate sacerdotis: nihil sui reseruans sibi: ut omnia deo iubente paratus sit facere pro recipienda vita anime: que faceret pro euitanda corporis morte. ⁊ hoc cum desiderio. quia vitã recuperat infinitam. cuz gaudio enĩ facere debet ĩmortalis futurus que faceret ꝑ differenda morte moriturꝰ. Sẽp enĩ depreceťur deum. offerat deo mentẽ ⁊ cordis contritionem: deinde q̃d põt de possessione. Tunc q̃d offert securus offerat. Respexit deus ad Abel ⁊ ad munera eiꝰ. ⁊ prius dicit ad Abel q̃ ad. m. eius. In iudicio igr̃ cordis conferenda ẽ elemosina tribuentis. Nec consideradũ est quantũ: sed qua mente: qua affectiõe dat q̃d põt. Qui igitur sua peccata uult

redimer̃ tẽporaliũ oblatiõe: ꝑus offerat m̃tẽ. caueat ne duct᷒ verꝯcũdia cõfessionẽ apud se diuidat: vt diuersa diuersis uelit sacerdotibus manifestare. Quidã enim uni celant que alii manifestãda referuant qd̕ est se laudare ⁊ ad ypocrisiʒ tẽdere: ⁊ sẽper uenia carere ad quã ꝑ frusta putant peruenire. caueat etiã ne prius ad dn̄icuʒ corp᷒ accedat q̄ꝫ cõfortet se bona conscientia: ⁊ doleat ꝙ nondũ audet sumer̃ quẽ m̄tũ desiderat cibũ salutarẽ Cohibeat et̄ se a ludis: a spectacul̾ secl̾i q perfectam vult ꝯseq remissionis gr̃aʒ Isti sunt digni fruct᷒ penitẽtie animã captiuaʒ elaqueantes ⁊ in libertate seruãtes. ⁊ infra. q̄rat aĩa fruct᷒ dignos: etsi n̄ dignos pn̄ie. Sunt eñi digni fruct᷒ virtutum q nõ sufficiũt penitentib᷒. penitentia. n. grauiores postulat: ut dolore ⁊ gemitib᷒ mortu᷒ ĩpetret uitã. Ex his ostẽdit̃ qui sunt digni. f. p. qbus vera satisfactio expletur. ⁊ ꝙ nõ oẽs digni fructus sunt digni. f. p. qd̕ de illa penitẽtia intelligitur que maiorum est criminuʒ. Nõ eñi sufficiũt grauiter delinquentib᷒ que sufficiũt minus ul̾ parũ peccantibus.

Que sit falsa satisfactio.

T sicut sunt digni fruct᷒ pn̄ie: ac vera satisfactio: ita ⁊ ĩdigni fruct᷒ ⁊ falsa satisfactio. i. falsa pn̄itẽtia. vnde Greg̾. Falsas penitentias dicimus que non ſm̃ auctoritates sãctorum pro qualitate criminũ ĩponunt̃ Ideoq̄ꝫ miles ul̾ negociator: ul̾ alicui officio dedit᷒ qd̕ sine peccato exerceri nõ possit: si culpis grauioribus irretit᷒ ad penitentiam uenerit: ul̾ q bona alterius ĩiuste detinet: ul̾ q odiũ ĩ corde gerit: recognoscat se veram penitẽtiã non posse peragere nisi negociationẽ r̃linquat: vl̾ officiũ deserat ⁊ odiũ ex corde dimittat ⁊ bona que iniuste abstulit restituat. Ne tamẽ desperet interi quicqd boni facere potest hortamur ut faciat: ut deus cor illius illustret ad penitẽtiam. Cum sit. p. interior ⁊ exterior: de utraq̄ꝫ ꝑ premissa sat̄ apparet: que sit vera ⁊ q̄ sit f̄l̾a.

De tribus actiõib᷒ penitentie.

Redictis vero adiiciẽdũ est ꝙ tribus modis agitur penitentia. ante baptismũ. s. de prioribus peccat̄. post baptismũ de grauib᷒ q̄ post cõmittunt̃. Est etiã penitẽtia venialiũ quotidiana q̄ et̄ humiliũ est ⁊ perfectorũ. vnde Aug̾. Tres sũt actiones. p. q̄s mecũ ur̃a eruditio recognoscit. vna ẽ que nouũ hominẽ perturit: donec ꝑ baptismũ oĩuʒ ꝑteritorũ fiat abolitio peccatoꝝ. quia nullus sue voluntat̄ arbiter nisi peniteat eum veteris vite nouaʒ inchoare potest. A qua paruuli sũt ĩmũes cum baptizantur. quia nondũ possũt libero arbitrio vti: qb᷒ tñ ad remissioẽʒ originalis peccati prodest eorũ fides a quibus offerunt̃. Altera est actio penitẽtie p᷒ baptismũ q̄ fit pro ill̾ pctis q̄ leg̾ decalog᷒ ꝯtinet. Agunt ergo hoĩes penitentiaʒ ante baptismũ de peccat̄ priorib᷒: ita tñ ut et̄ baptizẽt̃: sicut petr̃ ait. Agite pn̄iam ⁊ baptizet̃ vnusq̄sq̄ꝫ v̄r̃m ĩ nomĩe. d. Agunt et̄ penitẽtiã si post baptismũ ita peccauerit ut excõmunicari: ⁊ post reconciliari mereant̃. Est ⁊ penitẽtia bonoꝝ ⁊ hũiliũ fideliũ pene quotidiana: ĩ q̄ pectora nr̃a tõdim᷒ dicẽtes. dimitte. n. de. n. ⁊c̃. neq̄ꝫ ea dimitti nob̾ volumus que dimissa ĩ baptismo nõ dubitam᷒: sʒ illa q̄ hũane fragilitati q̄uis pua: tam̃ crebra subrepunt. que si collecta cõtra nos fuerint ita nos grauabũt ⁊ opprimẽt sicut vnũ aliqd̕ ⁊ grãde peccatũ. qd eñi interest ad naufragium: an uno grandi nauis fluctu operiat̃ ⁊ obruatur: an paulati subrepens aq̄ ĩ sẽtinã

per negligentium culpaz ipleat nauez ⁊ submergatur. ideo ieiunii ⁊ elemosine: ⁊ orones inuigilent. In quib⁹ cũ dicim⁹ di. no. de. no. ⁊c. manifestam⁹ nos haberẽ qd nobis dimittatur: ⁊ in his uerbis hu miliantes animas nostras qnotidianaz agere penitentiam non cessamus.

De satisfactione venialium.

Ue autẽ pro uenialibus sit sa tisfactio sufficiens: augu. insinu at ita inquiens in ench. de quo tidianis ⁊ breuib⁹ leuibusq; peccatis sine quibus hec vita non ducit quotidiana oratio fideliũ satisfacit. eoruz eni est di cere pater nr̃ qui es in cel ⁊c. delet oĩno hec orõ minima quotidiana peccata. de let ⁊ illa a quibus vita fideliũ etiã scelera te gesta: sed penitendo in melius cõmu tata discedit. si vt ueraciter dicit dimit te nobis debita nostra: ita uerac dicat sicut ⁊ nos di. de. no. i. si fiat qd dicitur qa ⁊ ipsa elemosina est ueniam petenti bus oĩno ignoscere. Ex his aliisq; pre missis facile est intelligere: que pro ueni alibus sit iponenda satisfactio. Sufficit enim dñica orõ cuz ieiunio aliquo ⁊ ele mosinis. sic tamẽ ut precedat contritio aliquantula ⁊ addatur cõfessio: si adsit facultas de qua post tractabitur. p gra uioribus uero peccatis: hec etiã in satisfa ctione adhibenda sunt. sed multo vehe menti⁹ atq; districtius: quia ut ait augu. Ad agendaz penitentiã non sufficit mo res i melius cõmutare: ⁊ a malis factis recedere: nisi ⁊ de his que facta sunt sa tisfiat dño per penitentie dolorẽ: p hũi litatis gemitum: per contriti cordis sa crificium operantib⁹ elemosinis.

Tria proponuntur querenda pmuz an sine confessione dimittunt̃ pectã.

Ic oritur questio multiplex. p mo eni queritur utrum absq; satisfactione ⁊ oris confessione per solã cordis cotritionez peccata alicui dimit tantur. Secundo an aliquãdo sufficiat confiteri deo sine sacerdote. Tercio an laico fideli facta valeat confessio. In his .n. etiã docti diuersa setire ineniuntur: qa super his varia ac pene aduersa tradi disse inueniuntur doctores. Dicũt enĩ q dam sine confessione oris ⁊ satisfactiõe operis neminen a peccato mundari: si tempus illa faciendi habuerint. Alii vo ante oris confessionẽ ⁊ satisfactionem in cordis contritione peccatum dimitti a deo dicũt. si tñ uotũ cõfitendi habeat vnde proph a. Dixi con. ad ⁊c. qd expo nẽs cass. ait. dixi. i. deliberaui apud me q cõfi. ⁊. tu. r. Magna pietas dei q ad solam promissionẽ peccata dimiserit. votum enĩ pro operatione iudicat. Itẽ Augu. Nondum pronunciat. pmittit se pronunciaturum: ⁊ deus dimittit. quia hoc ipsum dicere quoddã pronunciare est corde. Nondum est uox in ore: vt ho mo audiat confessionem: ⁊ deus audit. Item sacrificium deo spiritus contribu lat⁹ ⁊c. Alibi etiaz legitur quacũq; ho. p. con. i ⁊c. Non dicitur ore confessus fu erit. sed conuersus inge. vnde datur in telligi q etiam ore tacente veniaz inter dum consequimur. hinc etiam leprosi il li quibus dñus precepit vt ostenderent se sacerdotibus: i itinere anteq; ad sacer dotes uenirent mundati sunt. Ex quo i sinuatur q anteq; sacerdotib⁹ ora nostra aperiamus: id est peccata confiteamur a lepra peccati mundamur. Lazarus etiã nõ prius de monumẽto est adductus ⁊ post a dño suscitatus: sed intus suscitat⁹ prodiit foras viuus: vt ostenderet su scitatio anime precedere confessionẽ. Ne mo enim potest ꝯfiteri nisi suscitat⁹: qa a mortuo uelut ab illo qui non est pit

V

confessio. Nullus ergo confitetur nisi suscita/
tus. Nemo vero suscitatur: nisi qui a pecca/
to soluitur. quia. p. mors aie est. que ut est
vita corporis: ita eius vita deus. His aliisq
pluribus auctoritatibus probatur ante confessionem
vel satisfactionem sola compunctione. p. dimitti.
quos qui negant eas determinare laborant.
necnon in huius sententie depressione ⁊ sue
opinionis assertione auctorum testimoni
um inducunt. ait enim dominus per Ysaiam. dic tu.
in. t. ut. iu. Item ambro. non potest quis insti/
ficari a. p. nisi fuerit. p ante confessus. Idem
Confessio a morte. a. li. Confessio aperit
paradisum. confessio spem salutis tribuit.
quia non meretur iustificari qui i vita sua
peccata non uult confiteri. Illa confessio
nos liberat: que fit cum penitentia. peni
tentia vera est dolor cordis ⁊ amaritudo
aie pro malis que quisque commisit. Item iohannes
Non potest quisque gratiam dei accipere: nisi
purgatus fuerit ab omni. p. per penitentie
confessionem ⁊ per baptismum. Item Aug.:
Agite. p. qualis agitur i ecclesia. nemo di
cat sibi occulte ago. apud deum ago. nouit
deus qui mihi ignoscit: quia in corde ago
Ergo sine causa dictum est. que sol. s. t. e. s.
i eclis. ergo sine causa claues date sunt. fru
stramus uerbum xpi. Job dicit. si erubui
in conspectu populi peccata mea confi/
teri. Item ambro. venialis culpa est quam
sequitur professio delictorum. Item aug.
super illum locum. Non absorbeat. m. p. n.
u. s. ⁊c. puteus est profunditas iniquitatis
in quam si cecideris non claudet sup te os
suum: si tu non claudis os tuum. con/
fitere ergo ⁊ dic. De profundis clama/
ui ad te ⁊c. ⁊ euades. Claudit sup illum qui
in profundo contempnit. A quo mor/
tuo velut qui non sit perit confessio. Idem
Nullus debite grauioris pene accipit ve
niam: nisi qualemcunque: etsi longe minorem
quam debeat soluerit penam. Ita. n. imptitur

a deo largitas misericordie: vt non reli
quatur iustitia discipline. Item hyero. qui
peccator est plangat delicta propria vel
populi: ⁊ ingrediatur ecclesiam de qua per
peccatum fuerat egressus: ⁊ dormiat in
sacco: vt preteritas delicias per quas deum
offenderat vite austeritate compenset. His
aliisque auctoritatibus nituntur asserere
sine confessione vocis ⁊ aliqua solutione
pene neminem a peccato mundari.

Cui sententie potius consentiendum sit.

Uid ergo super his sentiendum
quid tenendum? sane dici potest quod
sine con. o. ⁊ solutione pene ex
terioris peccata delentur per contritionem
⁊ humilitatem cordis. Ex quo enim pro/
posuit mente compuncta sese confessurum: deus
dimittit. quia ibi est confessio cordis etsi
non oris: per quam aia interius mundatur
a macula ⁊ contagione peccati commissi:
⁊ debitum eterne mortis relaxatur. Il
la ergo que superius dicta sunt de confes/
sione ⁊ penitentia: vel ad confessionem cor
dis ⁊ ad interiorem penitentiam referen/
da sunt. Sicut illud aug. quod nullus dici
tur veniam conseq: nisi prius quantulamcunque
soluerit peccati penam. uel de exteriori pe
na accipienda sunt: ⁊ ad contempnentes
vel neglgentes referenda. Sicut illud. Ne
mo dicat occulte ago ⁊c. Nonnulli. n. i vi
ta peccata confiteri negligunt vel erube
scunt: ⁊ ideo non merentur iustificari. Sicut
enim precepta est nobis interior penitentia:
ita ⁊ oris confessio ⁊ exterior satisfactio
si adsit facultas. Unde nec vere penitens est
qui confessionis votum non habet. ⁊ sicut
peccati remissio munus dei est: ita peni/
tentia ⁊ confessio per quam peccatum deletur
non potest esse nisi a deo: vt aug. ait. Iam
inquit donum spus. s. habet qui confitetur
⁊ penitet. quia non potest esse confessio pec
cati ⁊ punitio in homine ex seipso. Cum. n.

irascitur sibi quisqꝫ ⁊ displicꝫ: sine dono spūs sancti non est. Oportet g° penitētē confiteri si tēpus hēat. ⁊ tamē anteꝙ sit confessio in ore: si votū sit in corde ꝓstat ei remissio.

Si sufficit soli deo confiteri.

Am fm q̄stionis articulum inspiciamus. s. vtrū sufficiat peccata confiteri soli deo? an opōteat cōfiteri sacerdoti? Quibusdaz visū est sufficere si soli deo fiat confessio sine sacerdotali iudicio ⁊ cōfessione ecclesie. quia dauid dicit. Dixi con. d. ⁊ tu. r. ⁊c. Non ait sacerdoti: ⁊ tamē sibi remissuz dic pctm̄. Item ambro. Iō fleuit petrus qꝛ culpa obrepsit ei. Non inuenio qd dixerit. inuenio ꝙ fleuerit. lacrimas eius lego. satisfactionem nō lego. sed qd defendi non pōt ablui potest. lauant lacrime delictum qd voce pudor est confiteri. ⁊ venie fletus consulit ⁊ verecundie. h° idē et maxim⁹ epūs dic. Itē iohs criso. non tibi dico vt te prodas in publicuz: neqꝫ apud alios te accuses: sed obedire te volo prophete dicenti. Reuela viam tuam ante deū: ergo tua cōfiteri peccata ante verum iudicez. cuz orōne delicta tua ꝓnūcia. non lingua: sed conscie tue memoria. ⁊ tunc demū spera te misericordiaz posse cōsequi. Si habueris peccata tua in mente continue nunꝙ maluz aduers⁹ proximuz in corde tenebis. Idem peccata tua dicito ut deleas illa. Sed si confunderis alicui dicere dicito ea quotidie in aīa tua. non dico vt confitearis ea cō seruo tuo vt tibi exprobet. dicito deo q curat ea. Nec enim si non dixeris ignorat ea. cuz faciebas ea presto erat. cum admitteres ea cognouerat. Nunqd vult ea a te cognoscere? peccare eniz non erubuisti ⁊ confiteri erubescis. dicito ī hac vita vt in alia requiez habeas. Dicito in gemiscens ⁊ lacrimans. In codice scripta sunt. p. t. Spongia peccatoꝝ tuorū lacrime tue sint. Item prosper. Illi quorum peccata humanā notitiā latent nō ab ipsis confessa: nec ab aliis publicata: si ea cōfiteri uel ea emendare voluerint: deuz quō habent testem: ipsum ⁊ habituri sunt punitorem. ꝙ si iuipsi iudices fiāt ⁊ veluti sue vltores iniquitatꝪ: ⁊ hic ī se voluntariā penā seuerissime aīaduersionis exerceāt: temporalibus penis mutabūt eterna supplicia: ⁊ lacrimis ex vēa cordis contritione fluētibus restringūt eterni ignis incendia. ⁊ infra. Facilius sibi deum placabunt illi qui aut propriis confessionibus crimen produnt: aut nescientibus aliis ipsi in se voluntarie excōmunicationis sententiā ferūt: ⁊ ab altari cui ministrabant nō aīo: sed officio separati vitā suā q̄si mortuā plangunt. certi ꝙ reconciliati sibi efficacis penitētie fructibus a deo non solum āmissa recipiāt sed etiā superne ciuitatis gaudia recipiant. His auctoritatib⁹ innituntur q sufficer̄ ꝯtendunt deo cōfiteri peccata sine sacerdote. dicūt. n. ꝙ si qs timēs detegi culpā suā apd hoīes ne īde obprobrio hēat: vl' alii suo exemplo ad peccādū accingantur: ⁊ ideo taceat homini ⁊ reuelet deo: consequitur veniam.

Q' n̄ sufficit soli deo ꝯfiteri si sacerdos assit.

Ed ꝙ sacerdotibus confiteri oporteat: non soluz illa auctoritate Iacobi cōfitemini. a. p. u. ⁊c. sed etiā in plrib⁹ alioruz testimoniis comprobatur. ait enī Aug'. Iudicz seipꝫ hō volūtarie dū pōt: ut mores cōuertat in melius: ne cum iam non poterit preter voluntatē a dn̄o iudicet̄. ⁊ cū ī se protulerit seuerissime medicine: sꝫ tn̄ vtilissime sententiā veniat ad antistites ꝑ

quos illi claues in ecclia minist͏rāt: tāq̄
bonus iaꝫ incipiens esse filius: materno
rū mēbrorū ordine custodito: a ꝓpositis
sacroꝝ accipiat satisfactionis sue modū
in offerendo sacrificio contribulati cor/
dis deuotꝰ ⁊ supplex. Id tñ agat qḋ nō
solū prosit sibi ad salutē: sꝫ ceteris ad ex
ēplū. vt si pcc̄m eiꝰ nō solūmō in graui
malo: sed etiā in tanto scandalo aliorū
est: atq̄ hoc expediri vtilitati eccl'e vi/
det antistiti: i notitiā alioꝝ multorū: vl'
totius plebis agere penitētiā non recu/
set: ne letali plage ꝑ pudoreꝫ addat tu/
morē. Itē cū tāta est plaga pcti ⁊ īpetꝰ
morbi vt medicamēta corpis ⁊ sā. dñi
differenda sint: aūcte antistitis debet se
remouer ab altari ad agendā .p. ⁊ eadē
reconciliari. Itē Leo. Mltiplex misicō
dia dei ita lapsis humanis subuenit: vt
nō solūmodo ꝑ baptismū: sꝫ et per pēi
tentiā spes vite reparet. sic diuine volū
tatis presidiis ordinatis vt indulgētiaꝫ
dei nisi supplicationibꝰ sacerdotū neq̄āt
obtinere. christus enim hanc prepositis
ecclesie tradidit potestatem: vt confiten
tibus penitentie satisfactionem darent:
⁊ eosdeꝫ salubri satisfactione purgatos
ad cōmunionē sacramētorū per ianuaꝫ
reconciliationis admitterent. Itē Aug.
Quē penitet oīno peniteat: ⁊ doloreꝫ la
crimis ostendat. representet vitam suaꝫ
deo per sacerdotem. ꝑueniat iudiciū dei
per confessionem. precepit enim dñs mū
dandis: ut ostenderent ora sacerdotibus
docēs corporali presentia cōfitenda pec
tata: non per scriptū manifestanda. Di/
xit eñi ora monstrate: ⁊ omnes: nō vnus
pro omnibꝰ. non aliū statuatis nuncium
qui pro uobis offerat munus ad Moy
sen statutū: sed qui per uos peccastis: ꝑ
vos erubescatis. Erubescentia eñi ip̄a ꝑ
tem habet remissionis. Ex misericordia
enim hoc precepit dñs vt nemo penite/
ret in occulto. In hoc eñi q̄ per seipsum
dicit sacerdoti: ⁊ erubescentiā. vincit ti
mor dei offēsi fit venia crimis. fit eñi ve
niale per confessionē qḋ criminale erat ī
operatione: etsi non statiꝫ purgat: fit tñ
veniale qḋ cōmiserat mortale. Multuꝫ
enim satisfactionis obtulit q erubescen/
tie dñans: nihil eorū que cōmisit nuncio
dei negauit. Deus eñi qui iustꝰ ⁊ miseri/
cors est: sicut seruat misericordiā in iusti
tia: ita ⁊ iustitiam in misericordia. opus
eñi misericordie est peccanti peccata di/
mittere. sꝫ oportet ut iustus misereatur
iuste. Considerat eñi si dignus est nō di/
co iustitia: sꝫ ⁊ misericordia. Justitia .n.
sola damnat. sed dignus ē misericordia
qui spirituali labore querit gr̄am. labo
borat enim mens patiendo erubescētiā
⁊ quoniam verecundia est magna pena
qui pro proximo erubescit: fit dignus
misericordia. vnde patet: q̄ q̄to plribꝰ
ꝯfitebitur in spe venie turpitudineꝫ cri
minis tanto facilius consequitur gr̄am
remissiōis. Ip̄i .n. sacerdotes plꝰ iā pos
sunt proficere: plus cōfitentibꝰ parcer.
Item Leo papa. q̄uis plenitudo fidei ui
deatur esse laudabilis: que propter dei
timorē apud hoīes erubescere non vere
tur. tamen quia non oīum huiuscemodi
sūt peccata vt ea qui penitentiaꝫ poscūt
non timeant publicare: remoueatur im
probabilis consuetudo ne multi a peni/
tentie remediis arceantur: dum aut eru
bescūt: aut timēt inimicis sua facta rese
rare: quibꝰ possint legū percelli cōstituti
one. Sufficit eñi ꝯfessio q̄ primum deo
offert. tunc et sacerdoti q pro delict pe
nitētiū precator accedit. Tunc .n. plures
ad penitētiaꝫ poterūt ꝓuocare: si popu
li auribus non publicetur conscia confi/
tentis. Ex his aliisq̄ pluribꝰ indubitā
ter ostendit oportere deo primū ⁊ deiñ
sacerdoti offerre confessioneꝫ: nec aliter

posse peruenіri ad ingressum paradisi
si adsit facultas.

De tercio articulo an sufficiat ꝯfite/
ri layco.

Unc prius ꝙ ꝑmissis auctori
tatibꝰ:que his contradicerꝰ vi
dentur:respōdeamꝰ: ⁊ciā q̄sti
onē intueamur. Qꝺ enim secunda q̄stio
ꝯtinebat.s.an sine confessione ⁊ iudicio
sacerdotis soli deo cōfiteri sufficeret: ex
peditū ⁊ certificatū premissis testimōiis
est: ꝙ non sufficit cōfiteri deo sine sacer
dote.nec ē ṽe humilꝭ ⁊ penitēs si ñ deside
rat ⁊ reqrit sacerdotis iudiciū.sꝫ nūqd
eque valꝫ ꝯfiteri alicui socio vel ꝓximo
suo:saltē cū deest sacerdos. Sane ad hᵒ
dici pōt ꝙ sacrdotꝭ examē reqrendū est
studiose: qa sacēdotibꝰ cōcessit deꝰ pote
statem ligandi ⁊ soluēdi.⁊ ideo quibus
ipsi dimittunt ⁊ deus dimittit.si tamen
defuerit sacerdos ꝓrio vꝉ socio ꝯfessio
est facienda.sꝫ curet qsqꝫ sacerdotē que
rere q sciat ligare ⁊ soluerꝰ.Talem eni eē
oportet qui alioꝝ crimīa iudicat.vnde
augꝰ. Qui vult cōfiteri peccata ut inue
niat grāꝫ:querat sacerdotē q sciat liga
re ⁊ soluere:ne cū negligens circa se exti
terit:negligatꝰ ab illo q eū misericorditꝰ
monet ⁊ petit: ne ambo in foueā cadāt
quā stultus euitare noluit.tāta itaqꝫ uis
ꝯfessiōis est:ut si deest sacerdos cōfiteatꝰ
ꝓximo. Sepe eteni contingit ꝙ penitens
non potest verecundari coraꝫ sacerdote
quē desiderāti:nec tēpꝰ nec locus offert
etsi ille cui confitebitꝰ ptātēꝫ soluendi nō
habeat:fit tamē dignus venia ex sacer
dotꝭ desiderio q crīm ꝯfitetꝰ socio. Mū
dati.n.sꝰ leprosi duꝫ ibāt ora vꝉ se ostē
derꝰ sacerdotibꝰ anteqꝫ ad eos peruenirēt.
vnde patet deū ad cor respicere:duꝫ ex
necessitate ꝓhibentꝰ ad sacerdoteꝫ pue/
nire. Sepe qdeꝫ eos q̄runt sani ⁊ leti:sꝫ
duꝫ querūt anteqꝫ perueniāt moriuntur.

Sꝫ misericordia dei vbiqꝫ ē:q ⁊ iustꝭ pcerꝰ
nouit:etsi nō tā cito sicut si soluerētur a
sacerdote. Qui ergo oīno cōfitetꝰ sacer/
doti meliori ꝙ pōt confiteatꝰ.et si pctm̄
occultū est sufficiat referre in notitiā sa/
cerdotis. Naꝫ in resurrectione puelle fi
lie archisinagogi: pauci interfuerunt q
viderent.nōdū eni erat sepulta: nōdum
ex porta delata:nondū extra domuꝫ in
notitiaꝫ portata. Intꝰ resuscitauit quaꝫ
intus inuenit:relictis solis petro ⁊ Iaco
bo ⁊ iohanne ⁊ patre ⁊ matre puelle.
In quibus figuraliter continentꝰ sacer/
dotes ecclesie. Quos aūt extra īuenit ad
uertendum est quomō suscitauit.flebat
eni turba post filium vidue. flebat mar
tha ⁊ maria supplicātes pro fratre.fle/
bat ⁊ turba Mariam secuta. In quo
docemur publice peccātibꝰ nō ꝓpꝛium
sꝫ ecclꝭie sufficerꝰ meritū.laboret igitꝰ pe/
nitens in ecclꝭia esse ⁊ ad ecclꝭie vnitateꝫ
tendere.nisi eni vnitas ecclꝭie succurrat:
nisi qꝺ deest pectōri sua orōne cōpleat
de manibus inimici nō eripietur anima
mortui. Credendum est enim ꝙ oms ele
mosine ecclꝭie ⁊ orōnes ⁊ opera iustitie
⁊ misericordie succurrāt īcognoscēti mō
tē suā ad conuersionē. Ideoqꝫ nemo di
gne pōt penitere quē non sustineat vni
tas ecclꝭie. Ideoqꝫ ñ petat sacerdotes p
aliquā culpam ab vnitate ecclꝭie diuisos
Ex his satꝭ aperitur ⁊ absoluitur pre/
misse questionis articulus. Querendus
est enim sacerdos sapiens ⁊ discretus:q
cum potestate simul habeat iudiciuꝫ:q
forte cum defuerit confiteri debet socio.
Beda vero inter cōfessiones venialium
⁊ mortalium distinguit super illū locuꝫ
Confitemini alterutruꝫ peccata uestra
ait.n. Coeq̄libꝰ quotidiana ⁊ leuia:gra
uiora uero sacerdoti pādamꝰ. ⁊ quāto
iusserit tēpore purgare curemꝰ.qa sine
ꝯfessiōe emendationis peccata nequeunt

dimitti. Sed ⁊ grauiora coequalibus
pandenda sunt. Cuz deest sacerdos ⁊ ur
get periculum. venialia vero etiā sacer
dotis oblata copia: licet confiteri coeq̄li
⁊ sufficit ut quibusdā placz: si tamē cō/
tēptu n̄ preteretermittatur sacerdos. Tu
tius est tamē ⁊ perfectius vtriusqꝫ gene
ris peccata sacerdotibus pandeꝛ̄ ⁊ con
silium medicine ab eis querere: quibus
concessa est potestas ligandi ⁊ soluendi.

Qualr̄ suprapposite auctoritates in
telligende sint hic aperit.

Um igr̄ ex his aliisqꝫ pluribus
testimoniis perspicuuz fiat ⁊ i
dubitabiliter constet: peccata
primū deo: deinde sacerdoti esse cōfitē
da: et si ipe defuerit etiā socio. Illud Jo
hannis crisostomi superiꝰ positū nō ita
est intelligendum: vt liceat alicui si tēpus
hēat sacerdoti non confiteri: sed q̄a suf
ficit vbi crimen occultum est soli deo p̱
sacerdotē dicere ⁊ semł. Nec oportet pu
blicari coram multꝭ q̄d occultū est. Q̄d
notauit dicens: non tibi dico ut te pro/
das in publicū. Sicut enī publica noxa
publico eget remedio: ita occulta secre/
ta confessione: ⁊ occulta satisfactiōe pur
gatur. nec necesse est ut q̄d sacerdoti se
mel confessi sumꝰ: iterum confiteamur:
sed lingua cordis ⁊ nō carnis apud veꝝ
iudicem id iugiter confiteri debemꝰ. vn
de idem iohēs ait. Nunc autē si recorde
ris peccatoruz tuorū: ⁊ frequenṫ ea i cō
spectu dei pronnucies: ⁊ pro eis depre/
ceris: citius illa delebis. Si uero obliui/
scaris: tunc eorū recordaberis nolēs q̄n
publicabuntur: ⁊ in conspectu p̱ferētur
ciuz amicoꝝ ⁊ inimicoꝝ scōꝝqꝫ āgloꝝ

Cōfirmat auc̄te ābrosii ⁊ p̱speri.

Ta est illud ambrosii. Lacri/
me lauant delictū q̄d voce pu
dor est confiteri: ad publicam
penitentiam referendū est. Ibi enim vir
tutē lacrimarū ⁊ confessionis ostendens
significaꝛ̄ voluit q̄ lacrime occulte ⁊ cō
fessio secreta: sicut que fit soli sacerdo/
ti: lauant delictum. q̄d pudet aliquē pu/
blice confiteri. Q̄ꝫ v̄o dicit se lacrimas
petri legisse nō confessionem vł satisfacti
onez: p̱ hoc non excludit illa. Mł̄ta enī
facta sṫ q̄ scripta n̄ sunt. vł forte nondū
facta erat institutio ꝯfessiōis que modo
ē. Similr̄ ⁊ illud prosperi si sui iudices
fiant mutabunt eterna supplicia. ⁊ illud
facilius deū placabūt sibi: q̄ aut p̱p̄ris cō
fessionibus crimē produnt: aut nescien/
tibus aliis in se sententiā excommunica
tionis ferūt: ad publicam confessionez ⁊
satisfactionē referri oportet. Nō enī solꝰ
sacerdotibꝰ ius ligādi ⁊ soluēdi datum
ē. si cuiqꝫ suo. ar. se pena vel excōmūica/
tiōis sententia ligare: ⁊ absqꝫ sacerdota
li iudicio seipsum deo vel altari reconci
liari licet. q̄d ecclesiastice īstitutioni ⁊ cō
suetudini penitus repugnat. potius igr̄
si publice peccasti: publice cōfitere te re
um ⁊ emenda. Si vero occulte deliqui/
sti: etiā sic non taceas. nec tamen dico ut
publices. taciturnitas enī peccati ex sup
bia nascitur cordis. ideo enī peccatū suū
quis celat ne reputetur foris qualem se
iaz diuino conspectui exhibuit: q̄d ex fō
te superbie nascitur. Species enī sup̱bie
est se velle iustuz videri qui peccator est
atqꝫ ypocrita conuincitur qui ad instar
p̄moꝝ parentum vł tergiuersatiōe v̄bo
rū pctā sua leuigare cōtēdit. uł sic Caim
pctm̄ suuz reticendo supprimere querit.
vbi v̄o sup̱bia regnat vel ypocrisis: hu/
militas locuz non habet. Sine humilita
te v̄o alicui veniā sperare non licet. vbi
gͦ est taciturnitas cōfessionis non ē spe/
randa venia crimīs. Jam certissime liq̄t
q̄ sit detestabile peccati silentiū: ⁊ econ/
uerso q̄ sit necessaria confessio. Est eniz
confessio testimonium conscientie deum

timētis. Qui eni timet iudiciū dei peccatuz, non erubescit confiteri. perfect⁹ timor soluit omnē pudorez. Cōfessio peccati pudorem habet ⁊ ipsa erubescentia est grauis pena. Ideoq͡ȝ iubemur confiteri peccata vt erubescentiaz patiamur p pena. Nam hocipsū pars est diuini iudicii. Si ergo queritur ad quid confessio sit necessaria: cū i contritione iā deletum sit peccatū? dicim⁹ quia quedā punitio peccati ē sicut satisfactio operis: p confessionez etiā intelligit sacerdos qualiter iudicarī debeat de crimīe. p eā quoq͡ȝ peccator fit humilior ⁊ cautior.

De remissione sacerdotis.

Hic q̄ri solz si pctm̄ oio dimissū ē a deo p cordis contritionē: exquo pēitēs votū hūit cōfitēdi: qd postea dimittatur ei a sacerdote. video enim quo vinculo eum ligat. s. tēporalis pene: sed non a quo eum absoluat. ⁊ ideo quero ante penitudinē quippe cordis aīa rei maculam habet ⁊ fetorem peccati: atq͡ȝ eterne vltionis vinculo ligata existit. Si vero ante confessionem per cordis contritionez de⁹ p seipz sine ministerio sacerdotis ⁊ debitū eīno relaxat ⁊ aīam interius purgat a contagione ⁊ a fetore peccati: quid ergo mūdat? quid dimittit sacerdos? vbi sunt claues ille: quas dn̄s tradidit petro ⁊ successoribus eius: dicens tibi dabo claues regni celoruz: ⁊ q̄cunq͡ȝ li. s. t. e. li. ⁊ in celis. ⁊ q̄cunq͡ȝ. s. s. t. e. so. ⁊ in celis. vt autem premissa questio plenius explicari valeat: quasi altius ducto reti: de his clauibus ⁊ usu earum disseramus.

De clauibus.

Claues iste sunt. non corporales: sed spirituales. s. discernendi scia ⁊ potentia iudicandi. i. ligandi ⁊ soluendi: qua dignos recipere indignos debet excludere a regno ecclesiasticus iudex: qui sicut habet ius ligandi: ita ⁊ soluendi. vnde ambro. Dn̄s par ius ⁊ soluendi esse uoluit ⁊ ligandi: quia vtrunq͡ȝ pari conditione permisit. Ergo qui soluendi ius non habet: nec ligandi. ⁊ infra. Certum est q̄ ecclesie vtrunq͡ȝ licet. heresis utrūq͡ȝ nō habet. Ius eniz h° solis permissum est sacerdotib⁹. Recte igitur ecclesia hoc vendicat q̄ ueros hēt sacerdotes. heresis hoc vendicare n̄ pōt que veros sacerdotes non habet.

De vsu clauiū.

Usus etiam haruz clauiū multiplex est: discernere. s. ligādos ul' soluēdos: ac deīde ligare ⁊ soluere. q. n. idignos ligat ul' soluit ꝓpa ptāte se priuat. i. dignū ꝓuatiōe se fac.

Si sacerdos pōt dimittere ul' retinere peccata.

Ed queritur utrum a peccato soluere valeat sacerdos. i. a culpa vt culpe maculā abstergat ul' debitū et'ne mōtis soluer̄ ualeat. qdā arbitrati sūt cū peccator dupl'r ligatus teneatur vt predictū est. s. mentis contagione: ac cecitate ⁊ debito future pene: alt'ū curari per deū: alt'uz solui p sacerdotē. patit̄ eni per pctm̄ q̄sdā tenebras īteriores ⁊ macl'as: a quib⁹ nisi liberet̄ ꝓiicictur ī tenebras exteriores. Cum āt liberatur ab his suscitatur a morte peccati. vnde ap'lus. Surge qui dormis ⁊ illūiabit tibi xp̄us. Solus enim christ⁹ nō sacerdos aīam resuscitat: ac pulsis tenebris interioribus ⁊ macul' eaz illuminat ⁊ mundat: qui anime faciem lauat. Debitū v'o et'ne pene soluē ꝯcessit sacerdotib⁹. Qd ī resurrectione lazari signatū asserūt: quē xp̄s pri⁹ p se interi⁹ viuificauit: deīde foras exir̄ iussit: eūq͡ȝ adhuc ligatū soluere ap'lis precepit. ga ut aiūt

ip̄e interius aīaȝ a caligīe maculaq́ȝ pec
cati emundat. sacerdotib⁹ v̄o dedit vin
culum et̃ne mortis soluer̃. Alii v̄o dicūt
solū deū non sacerdotē debitum eterne
mortis dimittere: sicut ⁊ aīam interius
ꝑ se viuificat. nec tñ diffitēt̃ sacerdotib⁹
t̃ditā ptātē pctā remittēdi ⁊ retinendi:
quibus dictū est. Quorum re. pec. ⁊c̃.
Sicut enī retinuit sibi potestatē baptis
mi: ita ⁊ penitētie. ⁊ ideo sic̃ iterius gr̃a
sua aīaȝ illuminat: ita ⁊ simul debitū et̃
ne mortis relaxat. Ipse enī per seipsum
peccata penitentiū tegit. ⁊ tunc tegit qñ
ad penā non reſuat. Tunc g° tegit qñ
debituȝ pene soluit. Q꞉ autē ipse tegat.
apte dicit Aug᷑. exponēs hunc locū psal
mi. Quorū tecta sunt peccata. i. coopta
⁊ abolita. si enī texit deus peccata nolu
it aduerter̃. Si noluit aduertere: noluit
animaduertere. i. punire: sed ignoscere
Ita ergo dicit a deo tecta ut deus non
videat. i. eternal̃r puniat. videre enī dei
peccata est ad penaȝ īputare. Auertere
autē facieȝ tuaȝ a peccatis meis. h° ē ea
ad penam non reſuare. Itē hyero. Qui
bus deus dimittit peccata tegit nc in iu
dicio reuelent̃. Item cass᷑. Qui grauia
habent peccata: aliis de⁹ imputat: aliis
ꝑ misericordiam non imputat. Ex his
aperte ostendit̃ qꝫ deus ipse pēitentē sol
uit a debito pene. ⁊ tunc soluit qñ intus
illuminat inspirando veraȝ cordis con-
tritioneȝ. Cui sententie rō suffragat̃: et
auctoritates attestantur. Nemo eniȝ de
peccato vere cōpungitur habens cor cō
trituȝ ⁊ humiliatū: nisi ī charitate. Qui
auteȝ charitatē habet: dignus est vita.
Nemo autem simul dign⁹ est vita ⁊ mō
te. Non est igitur tunc ligatus debito et̃
ne mortis. fili⁹ enī ire desiit esse: exquo
diligere ⁊ penitere cepit. Extunc igitur
solutus est ab ira que non manet sup il
luȝ qui credit in xp̄m: sed super illum q
ñ credit. Nō igr̃ postmodū per sacerdo
teȝ cui confitetur ab ira eterna liberabi
tur: a qua iaȝ liberat⁹ est ꝑ dñm exquo
dixit. confitebor. Solus igit̃ de⁹ hoīeȝ
interius mundat a macula peccati: ⁊ de
bito pene eterne soluit: qui ꝑ proph̄am
ait. Ego solus deleo iniquitates ⁊ pecca
ta populi. Itē ambro. verbū dei dimit-
tit pctā: sacerdos ⁊ iudex. Sacerdos q
dem officiū suū exhibet: sed nullius pote
statꝭ iura exercet. Idē. Ille solus dimit-
tit peccata qui solus pro peccatꝭ nostris
mortuus est. Itē Aug᷑. Nemo tollit pec
cata nisi solus xp̄us: qui est agn⁹ tollens
peccata mundi. tollit autē ⁊ dimittēdo
que facta sunt: ⁊ adiuuando ne fiant: ⁊
ꝑducendo ad uitā vbi oīno fieri nō pos
sunt. His aliisq́ȝ plurib⁹ testimoniis do
cetur deū soluȝ per se peccata dimitter̃
⁊ sicut dimittit quibusdā: ita ⁊ aliorūȝ
quorūdam peccata retinet.

Q꞉ sacerdotes dimittūt peccata ⁊ te
nent peccata suo modo.

Ec ideo tamen negam⁹ sacer-
dotibus concessam potestateȝ
dimittendi ⁊ retinendi pecca-
ta: cuȝ hoc veritas in euangelio aperte
doceat. hinc aug᷑. ait. Ecclesie charitas q̄
ꝑ spm̄ scm̄ diffundit̃ in cordib⁹ corū: q
participes sui sūt peccata dimittit. Eoꝝ
qui non sunt tenet. Ideȝ. sacerdotes pos
sunt cōfitentib⁹ parcere. quib⁹ enī r̃mit
tūt r̃mittit de⁹. Lazaꝝ. n. de monum̄to
suscitauit: ⁊ obtulit illum discipl'is sol
uendū: per hoc ostēdens potestatē soluē
di concessam sacerdotibus. dixit enī qꝺ
cunq́ȝ sol. s. t. e. s. ⁊ in celis. Hoc est. Ego
deus ⁊ omnes celestis militie ordines: ⁊
omnes sancti in gl'ia mea laudant uobis
cum ⁊ confirmant quos ligatis ⁊ soluitꝭ
non dixit quos putatis ligare ⁊ soluere:

sed in quos exerceret opus iustitie vel mi
sericordie. Aliter autē uel alia opera nr̄a i
peccatores non cognosco. Idem cum ve
raciter ad deuz conuerso peccata dimit
tuntur: ab eis dimittunt: quibus ⁊ ipse ue
raci conuersione coniungit. Sp̄s sanctus
ea dimittit qui datus est omnibus sanctis
sibi charitate coherentibus: siue se noue/
rint corporaliter: siue non. Similiter cū ali/
cuius tenent peccata: ab eis tenent: a quibus
ille cordis puritate disiungitur: siue notis
corporaliter: siue ignotis. Omnes mali spi
ritualiter a bonis seiuncti sūt. Ecce hic
dicit peccata dimitti uel teneri a viris
sanctis: ⁊ tamē sp̄us sanctus ea dimittere
dicitur. Et quod maiori consideratiōe di
gnuz est: idem etiam dicit quod deus per se: vel
per sanctos suos tm̄ peccata dimittit.
ait .n. sic sacrāz grāe dat deus: etiam per ma
los. ipsaz vero grām non nisi per seipm
vel per sanctos suos. ⁊ ideo remissio/
nem peccatorum: vel per seipz facit: vel
per ipsius columbe membra. quibus ait.
Si cui dimiseritis: dimittētur. ecce quam ua
ria a doctōibus sup his tradūt. Et i hac
tanta varietate quid tenendū sit? hoc sa
ne dicere ac sentire possumus quod solus deus
peccata dimittit ⁊ retinet. ⁊ tamē ecclie
contulit potestatē ligandi ⁊ soluendi. sz
aliter ipse soluit vel ligat: aliter ecclia. Ipse eni
per se tm̄ ita dimittit peccatuz: quia ⁊ ani
mā mundat ab interiori macula: ⁊ a de
bito eterne mortis soluit.

Quō sacerdotes ligant vel soluūt a
peccatis.

[N]On antem hoc sacerdotibus cō
cessit: quibus tamē tribuit pote
statem ligandi ⁊ soluendi: id
est ostendendi homines ligatos ⁊ solu/
tos. vnde ⁊ docmnus leprosuz prius sa
nitati per se restituit: deinde ad sacerdo
tes misit: quorum iudicio ostēderet mun/
datus. Ita ⁊ lazarum iam uiuificatum
obtulit discipulis soluendū. quia etsi ali/
quis apud deum sit solutus: non tamen
in facie ecclie solutus habetur: nisi per iu
dicium sacerdotis. In soluendis igitur cul
pis ⁊ retinendis ita operatur sacerdos
euangelicus ⁊ iudicat: sicut olim legalis
in illis qui contaminati erant lepra: que
peccatum significat. vnde hyero. sup ma
theum vbi dn̄s ait petro. Tibi dabo cla
ues regni celorū. ⁊ quodcūque ligaueris sup
t. e. li. ⁊ i celis. ⁊ quodcumque. s. s. t. e. s. ⁊ i ce.
hunc inquit locum quidā non intelligen
tes aliquid sumūt de supercilio pharise
orum: ut damnare innoxios: vel soluere
se putent noxios. cum apud deū non sen
tentia sacerdotuz: sed reorum vita queratur
In leuitico ostendere se sacerdotibus iu/
bentur leprosi: quos illi non faciūt lepro
sos vel mūdos: sz discernūt qui mūdi vel i
mūdi sit. ita ⁊ hic. Apte hic ostēditur quod
nō sequitur deus ecclie iudiciū: que per
subreptionē ⁊ ignorantiā interdū iudi/
cat. Deus autē semp iudicat scdm ueritatē
⁊ in remittendis vel in retinendis culpis
Id iuris ⁊ officii hn̄t euāglici sacerdotes
quod olim sub lege habebant legales in cu/
rādis leprosis. hi ergo peccata dimittūt vel
retinent dū dimissa a deo vel retēta iudi
cant ⁊ ostendūt. ponunt eni sacerdotes
nomē dei super filios isrl: sed ipse bene/
dicit: ut legitur i numeris. hunc moduz
ligandi ⁊ sol. hyero. sup. notauit.

Alius modus ligandi ⁊ soluendi.

[L]Igant quoque sacerdotes dum
satisfactionez penitentie con/
fitētibus iponūt. soluūt cū de ea
aliquid dimittūt: vel p eā purgatos ad sac
mētorum cōmunionē admittunt. Quem
modū superius leo papa notauit. Fz hūc
moduz etiam dicuntur sacerdotes dimittere
peccata vel retinere. vnde superius aug.

dixit. Quib' remittũt remittit deus ꝛc̃. Opus .n. iustitie exercent i peccatores cum eos iusta pena ligant. opus misicordie: dũ de ea aliquid relaxãt: vl' sacrorum cõmunioni conciliant. alia opera in peccatores exercere nequeũt. Et notanduz quia quos satisfactione penitentie ligãt eoipso a peccatis solutos ostẽdũt. quia non imponitur alicui satisfactio penitẽtialis: nisi quẽ sacerdos vere penitentez arbitratur. Alii nõ imponunt: ꝛ eoipo peccatuz a deo retineri indicãt. Q' aũt hoc ad claues pertineat: Aug'. ostendit dicens. Frustrat claues ecclesie: qui sine arbitrio sacerdotis penitentiã agit: si sine oris confessione crimis indulgentia ĩpetratur. Est ꝛ ali' modus ligãdi ꝛ soluendi qui per excõmunicationẽ geritur. dum aliquis fm canonicã disciplinã: tertio vocatus ad emendationem manifesti delicti: ꝛ satisfacere uilipendẽs: sententia ecclesie a loco oronis ꝛ sacrorum cõmunione ꝛ fideliuz consortio prescinditur: vt erubescat ꝛ pudore sceleris conuersus pẽiteat: vt sic spũs eius saluus sit. Q' si penitentiaz profitẽs resipuerit: negate cõmũioni admittit: ꝛ eccl'ie reconciliatur. hec autem eccl'ie anathematizatio: hanc penam illis qui digne pcellunt̃ ĩfligit. quia gratia dei ꝛ protectio illis ãplius subtrahitur: ac sibiipsis relinquũtur: vt sit eis liberum ruere in ĩteritum peccati. In quos etiã diabolo maior seuiendi datur potestas. orones quoqꝫ ecclesie ꝛ benedictionum: ac meritoruz suffragia eis nequaq̃ suffragari putantur.

Quõ secundum hos duos modos ĩtelligendum sit illud. quodcunqꝫ ꝛc̃.

Secundum hos ligandi ꝛ soluendi modos quõ verum est qđ dicitur. qđcunqꝫ sol. s. t. e. s. ꝛ i c. ꝛ qđcunqꝫ ligaueris . s. t. e. li. ꝛ in. cel'. Aliquando enim ostendit solutos vel ligatos: q non sunt apud deum ꝛ pena satisfactionis: vel excõmunicationis interdũ ĩdignos ligãt ꝛ soluũt: ꝛ indignos sac̃mentis admittunt: ꝛ dignos admitti arcent. sed ĩtelligendum est hoc in illis quorũ merita solui uel ligari postulãt. Tũc eniz sententia sacerdotiã iudicio dei ꝛ totius celestis curie approbatur ꝛ confirmatur: cuz ita ex discretione prodit: vt reorũ merita nõ cõtradicant. quoscũqꝫ ergo soluunt ꝛ ligant adhibentes clauẽ discretionis reoruz meritis soluunt̃ vel ligantur in celis. i. apud deuz. qꝛ diuino iudicio sententia sacerdotis sic progressa approbat̃ ꝛ confirmatur. Quos ergo secunduz merita sentẽtia ecclesie percellit ꝛ ledit: ꝛ illi foris sunt apud deũ. q autez non meruit: sententia ecclesie non leditur nisi contemnat. vnde Origenes. exit quis a veritate: a fide: a charitate. ꝑ hoc exit de castris ecclesie etiaz si etiã epi uoce non abiiciatur: sicut econtra aliqs nõ recto iudicio foras mittit̃. Sz si nõ egit ut mereret̃ exiꝰ nihil leditur. Interdũ eniz qui foras mititur intus est. ꝛ qui foras est intus videtur retineri. Ecce qualis ꝛ quantus sit vsus apostolicarum clauium: iam ostensuz est ex parte: ꝛ q̃ lꝫ sacerdotes dimittunt peccã vl' ĩtinẽt ꝛ tñ retinuit sibi deꝰ quãdam singl'arez potestatẽ dimittẽdi vl' rtinẽdi. quia ipe solus per se debitum eterne mortis soluit ꝛ animã interius purgat.

Que sint ĩtiores tenebre: ꝛ interior macula.

Ic querit̃ que sit illa macula ꝛ que sint ille tenebre ĩtiores a qbus deꝰ interius animam purgat cum veram penitentiaz ĩmittit De tenebris ꝛ ĩteriori caligine satiã facile est intelligere ꝛ respõdere. Cum eni

quis mortaliter delinquit: ⁊ grã virtut privatur siqua precessit: ⁊ naturaliũ bonorum elisionez patitur. vnde intellect⁹ obtunditur ⁊ totus hõ interior obtenebratur. ⁊ ita quasi caligine quadã mens obuoluitur: que caligo peccati pena est. Hanc vero deus pellit cum penitentiã immittit per: quã bõa perdita restituit. ⁊ viciata reparat. vnde propha. Nebulã sicut cinerem spargit. sed que est macula peccati: a qua anima lauatur? Ecce eniz quis voluit facere hõicidiũ: ⁊ patrauit: quo patrato desinit tã velle q̄ facere. Nõdum tamen vere ⁊ humiliter pẽitet: nec confiteri proponit. Que igitur remansit in anima illius macula? Mala voluntas quidez macula fuit illius anime: sed illa transiit. Macula etiaz est si penitere contempnit. sed hoc est peccatum aliud a precedẽti. Que igitur macl'a ĩmansit a qua in penitentia purgatur? polluta quidẽ est anima quousq̧ penitet. sicut erat dum in ea praua erat voluntas. Sicut .n. q tãgit morticiniuz vl' aliud ĩmũdũ: ita pollutus est p⁹ actũ quousq̧ lauat sicut fuit dum tangeret: ita post actum peccati polluta remanet aĩa sicut fuit ĩ ipso actu peccati. quia ita lõge ẽ a deo per dissimilitudinẽ: qui est vita ⁊ munditia mentis: sicut fuit dum peccatum ageret. Ipsa ergo dissimilitudo que ĩest aĩe ex peccato: ⁊ est a deo elõgatio: aĩe macula ĩtelligitur a qua purgatur ĩ penitẽtia. hoc autez solus deus facit: qui solus suscitat aĩaz ⁊ illuminat. qđ sacerdotes neq̄ũt q tñ sũt medici aĩarũ. vnde pph̄a. Nũqd medici suscitabũt ⁊ ↄfitebuntur tibi. qđ exponẽs Aug9. ait. Boni rectores dicuntur: qui viuentes curare ministerio possunt: sed non mortuos suscitare. sola enim gratia dei reuiuiscunt.

Quãdo hee claues dantur: ⁊ qbus.

Post q̄ ostensum est que sũt claues apostolice: ⁊ quis earũ vs⁹ superest inuestigarẽ quãdo hee claues dentur. ⁊ quibus dãtur hee claues: per ministerium epi alicui in pmotione sacerdotii. Cum enim recipit ordinem sacerdotalem: simul ⁊ has claues recipit. sed non videtur q̄ omnes ⁊ soli sacerdotes has claues habeant. quia plerique ante sacram ordinationem scientiã discernendi habent. plures post cõsecrationem ea carent.

Responsio.

Ane dici põt q̄ alteram harũ clauiũ. id est scientiaz discernẽdi: non omnes habent sacerdotes. vnde dolenduz est atq̧ lugendum. Multi enim licet indiscreti: atq̧ scientie qua eminere debet sacerdos exsortes: sacerdotii gradũ recipere presumũt: vita ⁊ sciã eo ĩdigni: q nec añ sacerdotiũ: nec post scientiaz discernendi habent: qui ligandi sint vel soluendi. Ideoq̧ illaz clauem in consecratione non recipiunt: qa scientia semper carẽt. Qui vero ante sacerdotiuz scientia discernendi prediti sũt licet discretionem habeant: non tamen ĩ eis clauis est. quia non valent ea claudere vel aperire. Ideoq̧ cuz promouetur in sacerdotẽ clauẽ discretionis recte dicitur accipere. qz ⁊ añ habita discretio augetur. ⁊ fit in eo clauis. ut ea iã valeat vti ad claudendum vel aperiendum.

Si alterã clauẽ oẽs habent. s. ptãtez ligandi ⁊ soluendi.

Vnde iã ↄstet nõ oẽs sacerdotes illas duas habere: quia sciã discernẽdi plerique carent: de altera. i. potẽtia ligãdi ⁊ soluendi q̄rit utrũ omẽs sacerdotes eã hẽant. Quidã enim putant hanc potestatez illis solis eẽ cõcessã: qui doctrinam simul ac vitaz

apostolorum fuāt. Illas eniz claues ꝑ
misit dñus petro ⁊ imitatoribus ei⁹ tm̄
vt aiunt: qui etiaz auctoritatibus vtunt̄
ī munimentuz sue opinionis. hoc enī di
cunt Aug᷑. sensisse superius vbi ait. Re/
missionez peccatoruz: vel per seipsū fac̄
deus: vl' per columbe mēbra. dicit etiaz
ibidez peccata dimitti vel teneri a san/
ctis. Idem super exoduz vbi ait de la/
mina aurea legitur. Erat autem lami
na aurea semper in fronte sacerdotis
hec inquit significat fiduciaz bone vite.
quā qui vere perfecteqꝫ non significati
one: sed veritate sacerdos habz sol⁹ pōt
peccata auferre. Itez Greg᷑. Illi soli ha
bent in hac carne positi: ligandi ⁊ soluē
di potestatez sicut sancti apostoli: ꝗ illo
rū exempla simul cuz doctrina tenent.
Idez ex dictis Origenis. hec potestas
soli petro concessa est ⁊ imitatorib⁹ Pe
tri. Nam quicunqꝫ vestigia petri imitāt̄
habēt recte ligandi ⁊ soluēdi potestatez
His aliisqꝫ testimoniis innituntur ꝗ asse
runt potestatez li. ⁊ sol. illis solis conces
sam sacerdotib⁹: qui vita ⁊ doctrīa pol
lent sicut apostoli.

Aliorum sententia verior.

Aliis autez videtur qđ ⁊ mihi
placere fateor: cunctis sacerdo
tibus hanc clauez dari. s. li. ⁊
sol. sed non eam recte ac digne habent
nisi qui vitaz ⁊ doctrinaz apostolicā ser
uāt. nec premisse auctoritates malos sa
cerdotes hanc ptātem hr̄e negāt: sꝫ illos
solos digne ac recte hac potestate vti
significant qui prediti sūt vita ⁊ doctri
na apostolica. quia soli apostolorū imi/
tatores digne recteqꝫ possunt ligare ⁊
soluere. ⁊ p deuz tm̄ vel per sāctos in ꝗ
bus habitat spiritus. s. digne ⁊ recte fit
remissio vl' retentio peccatoruz. fit tam̄
per illos qui sancti non sunt: sed non di/
gne vel recte. dat enī deus benedictionē
digne poscenti etiam per indignū mini
strū. Q᷒ uero hanc potestatem habeāt
oēs sacerdotes: Hyero. testatur sup il/
luz locū euāgelii: vbi dixit dñs petro. ti
bi dabo claues regni celoꝝ ⁊c. habent ī
quit eandem iudiciariam potestatē alii
apostoli. hēt ⁊ oīs eccl'ia in epis ⁊ pre/
sbiteris. Sed ideo petrus eam specialit̄
accepit vt oēs intelligant ꝙ quicūqꝫ ab
vnitate fidei ⁊ societate eccl'ie se sepaue/
rit: nec a peccatis soluit: nec celū potest
ingredi. Item ꝙ sacerdos etiā si malus
sit: grāz tñ transfūdit pro sue dignitatꝭ
officio: Aug᷑. ostendit dicens: dictū est a
dño in numeris ad Moysen ⁊ Aaron
sacerdotes. vos ponite nomen meū sup
filios isrl'. Ego dñus benedicam eos: vt
grām traditio per ministeriuz ordinati
transfundat hominibus. nec voluntas sa
cerdotꝭ obesse uel prodesse possit: sꝫ me/
rituz benedictionez poscentis. Quāta āt
sit dignitas sacerdotal' officii ⁊ ordinis
hinc aduertamus. dictum est de nequissi
mo caypha inter cetera. hoc autē a se
metipso nō dixit: sꝫ cū eēt pōtifex āni il
lius ꝓphetauit. per qđ oñdit̄ spm̄ grāꝝ
non ꝑsonaz sequi digni vel indigni: sed
ordinez traditionis: vt ꝗuis aliquis bo
ni meriti sit: non tamē possit benedicer̄
nisi fuerit ordinatus: vt officii ministeri
uz exhibeat. dei āt ē effectū tribuē bñdi
ctiōis. hinc euidenter oñdit̄ ordo non ꝓ
uari potestate tribuēdi grām ob mini/
stri idignitatē. huic tam̄ Aug᷑. sententie
videt̄ obuiare qđ ait Crisi⁹. sacerdotes
inquit non ꝓpria virtute bñdicunt: sꝫ
quia xp̄i figurā gerūt: ⁊ ꝓpter euz ꝗ in
ipsis est benedictionis plenitudinez tri/
buūt. Nec soluz his qui sacerdotiuz sor
titus est: sed quicunqꝫ xp̄m in seipso hēt
⁊ eius figuraz gerit per conuersationez

bonaz. sicut Moyses idoneus est ut be nedictionez prestet. Ecce hic hes q non solum sacerdos: sed ois in quo xpus ha bitat benedictionez prestat. sed alia est benedictio que solis congruit sacerdo tibus. Alia que ab hominib' bonis coit exhibetur. Deniq illi sacerdotes in qb' xpus habitat benedictionis plenitudinē tribuere dicunt. non quia soli illi trāsfu dāt grām: sed quia illi soli licite ⁊ digne id agunt. nec subditos mala vita sacer dotis ledit si bona faciunt que ille dicit. vnde Greg. Multi duz plus vitam sa cerdotuz q suaz discutiūt in erroris fo ueaz dilabuntur: minus considerātes q non eos vita sacerdotuz lederet si humi liter bonis sacerdotuz āmonitionibus aurem accomodarent.

De eo quod scriptuz est in malachia maledicam benedictionibus uestris.

Remisse vero sentētie qua di citur etiaz per mali sacerdotis ministeriuz transfundi gratia benedictiōis: videtur obuiare qd dn̄us per prophetaz malis sacerdotib' cōmi natur. Maledicam benedictionibus ue stris. ⁊ alibi. ve his qui uiuificant aīas que non uiuunt: ⁊ mortificant aīas que non moriuntur. Si eni maledicit dn̄us benedictionibus eorū: etsi aīe quas uiui ficant nō viuunt: quō per eos grā bene dictionis trāsfūditur. Sed illud capl'm maledicaz ⁊c. quidā referūt ad hereti cos qui ab ecclesia precisi sūt. ⁊ ad exco municatos quoruz benedictiones ver tuntur i maledictiones his qui errores eorum secunt. Illud vero alterum: scili cet viuificant ⁊c. super omnes illos sa cerdotes exponūt qui absq claue scien tie ⁊ forma bone vite presumunt ligare uel soluē. sed nullus officio sacerdotis vti debet nisi imunis sit ab illis que in aliis

iudicat: aliogn seipsuz condemnat.

Qualis debz esse iudex ecclesiastic'.

Ualez autem esse oporteat q aloruz iudex constituitur: Au gustinus describit ita dicēs. sa cerdos cui ois offertur peccator: ante quem statuitur omnis lāguor: i nullo eo ruz sit iudicandus que in aliis iudicare est promptus. Judicans eniz aliuz qui ē iudicandus condemnat seipsuz. Cogno scat igitur se ⁊ purget in se qd alios vi det sibi offerre. caueat ut proiecerit a se quicquid in aliquo damnosuz reperit. Animaduertat q qui sine peccato est p mus i illaz lapidez mittat. Ideo eni li berauit peccatricē quia ñ erat qui iuste proiiceret lapidez: quō lapidaret qui se lapidādū cognosceret. Null'. n. erat siñ peccato. in quo intelligitur omnes fuis se reos. Nam venialia semp remittebā tur p cerimonias. Si qd ergo i eis pec catuz erat criminale erat. In hoc igitur patentissimū est crimē sacerdotū ⁊ dete stabile: qui non prius se iudicant ⁊ ali os alligāt. Caueat spiritualis iudex: sicut non cōmisit crimē nequicie: ita non ca reat munere sciētie. Oportet ut sciat co gnoscere quicquid debeat iudicare. Iu diciaria eni potestas hoc postulat ut qd debet iudicare discernat. diligens igitur inuestigator sapienter interroget a pecca tore qd forsitan ignoret ul' uerecūdia ue lit occultare. Cognito uero crimie uarie tates eius non dubitet iterrogare: ⁊ lo cū ⁊ tēpus ⁊c. que supradixim'. Quib' cognitis assit beniuolus patus erigere ut secū on' portare. habeat dulcedinē in affectiōe: discretionē i uarietate. doceat pseuerantiā. caueat ne corruat: ne iuste pdat iudiciariā potestatē. etsi eni penitē tia ei possit acquirere gratiaz: non ta mē mox restituit i ptātē pristinam. etsi

208

petrus post lapsuȝ restitutus fuerit: ⁊ se
pe lapsis sacerdotibus r̄stituta sit digni
tatis potestas: non tam̄ est necesse vt oi/
bus concedatur q̄si ex auctoritate. In/
uenitur auctoritas que concedit ⁊ qua
si imperat. Inuenitur alia que non con
cedit: sed vetat. que scripture non repu
gnant: sed concordant. Cuȝ eni tot sunt
qui labuntur vt pristinaȝ dignitateȝ ex
auctoritate defendant: et quasi vsū pec/
candi sibi faciant: recidenda est spes ista
Si vero locus est vbi ista non ↄcurrāt
restitui possunt qui peccant. Ex his sat
perpenditur qualis debeat esse sacerdos
qui alios ligat ⁊ soluit: discretus silicȝ ⁊
iustus. Alioquin mortificat sepe animas
que non moriuntur: ⁊ viuificat que non
viuunt. ⁊ ita incidit in maledictiōis iu/
diciuȝ. Illud auteȝ malachie. s. maledicā
benedictionibus vestris: siue super her̄/
ticos tm̄ ⁊ excōmunicatos: siue sup oēs
sacerdotes qui vita ⁊ scientia carētes be
nedicere presumunt: dictuȝ accipiat̄: sic
intelligi potest. Maledicaȝ benedictio
nibꝰ vestris. i. his que in eis benedictio
nibus possidetis. quia faciam ea vobis
cedere in maledictioneȝ: non in benedi
ctioneȝ. quia etsi benedicunt sanctis: nō
tn̄ hᵒ faciūt ex vero corde. ⁊ ideo eorū
benedictio eis vertitur in maledictioēȝ
Uel maledicā benedictionibus vestris. i.
qd a vobis benedicitur a me erit male/
dictum. qa benedicunt inique agentibꝰ
adulanturq̄ꝫ peccantibꝰ: dūmodo diui
tes sint.

De his qui in fine penitent.

Ciendu ȝ est etiaȝ ꝙ tempꝰ pēi
tentie est vsq̄ꝫ in extremuȝ ar/
ticuluȝ vite. vnde Leo papa.
Nemo est desperandus duȝ in hoc cor/
pore cōstitutus est. quia nō nūq̄ꝫ qd dif
fidentia etatis differtur consilio matu/
riori perficitur. Aug᷑. tam̄ de penitētia
differentibus ita describit. Si quis po/
situs in vltima necessitate voluerit acci/
pere penitentiā: ⁊ accipiat: ⁊ mox recō/
ciliabitur: ⁊ hinc vadit. Fateor vobis nō
illi negamus quod petit: sed nō presumi
mus ꝙ bene hinc exit. si securus hinc ex
ierit. ego nescio. penitentiā dar̄ possumꝰ
securitateȝ vero non. Nunquid dico dā
nabitur? sed nec dico liberabit̄. vis ergo
a dubio liberari? age penitentiaȝ dū sa
nus es. si sic agis dico tibi ꝙ securus es.
quia penitentiā egisti eo tēpore quo pec
care potuisti. Si vis agere penitentiam
quando iaȝ peccare non potes: peccata
te dimiserūt: non tu illa. Item due res sē
aut ignoscitur tibi: aut non ignoscitur.
Qd horū tibi sit futurū nescio. ergo te/
ne certū: dimitte incertū. sed quare hoc
dicit Aug᷑. cum penitentia que ī fie agi
tur in psalmo appellet̄ sacrificiuȝ vesp/
tinū: qd erat acceptabilius ī lege. Et cuȝ
in quacunq̄ꝫ die inuocet̄ deus adsit: ⁊ q̄
cunq̄ꝫ hora ingemuerit ⁊ conuersus fue
rit peccator vita uiuat. sȝ illa dixit aug᷑
propter illos qui penitentiaȝ vsq̄ꝫ in fi/
nem vite protrahunt. ⁊ tunc non ex dei
amore vident̄ penitere: sed timore mor
tis quasi ex necessitate. vnde idem quasi
aperiens q̄r superiora dixerit ait. Nul
lus expectet quando peccare non potest
arbitrii enim libertatē querit vt dolere
possit cōmissa: non necessitatē. charitatē
non tm̄ timoreȝ. quia non in solo timor̄
viuit homo. Quem ergo sero penitet
oportet non soluȝ timere iudiceȝ: sed di
ligere. quia sine charitate nemo pōt esse
saluus. Nō ergo tm̄ timeat penaȝ q pe/
nitet: sed anxietur pro glīa. Que conuer
sio si contigerit alicui etiaȝ in fine despe
randuȝ non est de eius remissione. sȝ qm̄
vix uel raro est taȝ iusta ↄuersio: timēdū

est de penitēte sero: maxime cū filii quos
illicite dilexit sint presētes ⁊ vxor ⁊ mū
dus ad se vocet. mltos solet serotina pe
nitentia decipere. sʒ qm̄ deus semp potēs
est semp etiā in morte iuuare valet quib⁹
placet. Cū ergo opus sit nō hoīs: sed dei
fructifera penitentia inspirare eam pōt
quādocūq₃ vult sua mīsericordia: ⁊ remu
nerare ex misericordia quos damnare
pōt ex iustitia. Sʒ qm̄ multa sunt que ī
pediunt ⁊ languentē retrahūt: p̄iculosis
simū est ⁊ interitui vicinum ad mortez
protrahere penitentie remediū. sed ma
gnuʒ est cui deus tunc inspirat si quis ē
verā penitētiam. sed si etiā sic conuers⁹ vi
ta viuat ⁊ nō moriat̄: non promittim⁹
q̄ euadat omnē penaʒ. Nam prius pur
gandus est igne purgationis qui in aliū
seculuʒ distulit fructum cōuersionis. hic
āt ignis: etsi eternus nō sit: miro tm̄ mō
est grauis. Excellit enī omnē penā quaʒ
nūq̄ passus est aliquis in hac vita. nūq̄
in carne tanta inuenta est pena: licet mi
rabilia martires passi sint tormenta.
Et mlti neq̄ quāta sepe sustinuerūt sup
plicia. Ex his satis ostenditur q̄ pericu
losum sit differre penitentiaʒ vsq₃ in fi/
nem vite. si tamē tunc vera habeat̄ peni
tentia hominē liberat: ⁊ vitam mortuo
impetrat. non sic tamē vt nullaʒ sentiat
penam: nisi forte tanta sit vehemētia ge
mitus ⁊ contritionis que sufficiat ad de
licti punitionez. licet ergo difficile sit vt
tunc sit vera pēitentia: qm̄ tamē sera ve
nit: qm̄ cruciatus membra ligat: ⁊ dolor
sensuʒ opprimit vt vix homo aliqd co/
gitare valeat. melior tamen est sera q̄
nulla. penitentia enim si in extremo vite
hyatu aduenit: sanat ⁊ liberat. multuʒ
sera fuit latronis penitentia: sed nō fuit
sera indulgentia. Sʒ licet latro veniam
meruisset in fine de omni crimine: nō tm̄
dedit deus baptizatis peccandi ⁊ perse
uerandi auctoritatem.

De his qui in hac vita penitentiā nō
complent.

I vō querit̄ de illis qui in hac
vita penitentiaʒ non complēt:
vtrum transituri sint per ignē
vt ibi quasi compleāt qđ hic min⁹ fece
rūt. Idem dicimus de istis esse scienduʒ:
⁊ de his qui in extremis penitēt. Si. n.
tanta fuerit cordis contritio ⁊ delicti ex
probratio vt sufficiat ad puniēdū pctm̄
liberi ab aliis pēis transeunt ad vitam:
etsi inexpleta fuerit penitentia. q₂ perfe
cte penituerūt ⁊ ingemuerunt corde. q
vero non adeo conteruntur corde ⁊ ige
miscūt pro peccato: etsi ante expletiōeʒ
penitentie decesserint: ignē purgatoriuʒ
sentiunt ⁊ graui⁹ puniūt̄ q̄ si hic imple
sent penitentiam. horrendum est enim ī
cidere in manus dei viuentis. deus enim
cum sit mīsericors ⁊ iustus: ex misericor/
dia penitenti ignoscit: nō reseruans pctm̄
ad penā eternam. ex iustitia vō impuni
tum non dimittit delictum. aut eniʒ hō
punit: aut deus. homo aūt punit penitē
do. ⁊ est penitentia interior ⁊ exterior.
Si ergo interior penitudo tanta fuerit
vt sit sufficiens vltio peccati: deus q hoc
nouit: ab illo qui taliter penitet: vlterius
penam non exigit. Si vero interior pe/
nitudo nō sufficit ad vīdictā peccati: nec
exterior penitentia īpletur: ⁊ deus q mo
dos ⁊ mensuras peccatorū ⁊ penaꝝ no
uit: addit penam sufficientem. Studeat
ergo quisq₃ sic delicta corrigere: vt post
mortem nō oporteat penam tollerare.
Quedam enim peccata mortalia in pēi
tentia fiunt venialia: nō tm̄ mox sanātur
sepe infirmus moreretur si non medica
ret̄. si tamē stati medicatus sanatur. lan
guet victurus q prius erat moriturus.

Qui aũt ipenitens moritur: oino morit
⁊ eternaliter cruciatur. Si enim semper
viueret semper peccaret.

De illo cui sacerdos indiscretus iniũ
git paruam penitentiam.

I vero de illo queritur qui sa
tisfactionem iniunctam imple
uit: que ignorantia vl' negligē
tia sacerdotis peccato condigna nō fuit
vtrum de vita migrans ab omni pena
sit liber? Idem respōdeo qd. s. de illo q
penitentiam nō compleuit dixi. Q' si tm̄
est lamentum interioris doloris: vt suffi/
ciat in vindictaz peccati oino liberatus
est. Si vero non sufficit dolor interior si
mul cum pena iniuncta addet deus pe/
nam. Q' autē interduz sufficiat dolor in
terior ad vindictaz peccati: certuz do/
cumentuz habemus in illo latrone q so/
la mentis contritione ⁊ confessione statī
vt conuersus fuit paradisuz ingredi me
ruit. sed quia dispēsatores ecclesie cōtri
tionis quātitatez non perpendunt: qbus
non est datuz intelligere occulta cordiũ
omnibus leges penitentie constituunt tā
magis q̄ minus de peccato dolentibus.
Quorum studiuz ad hoc precipue tēdē
debet vt cordis dolorez quātuz fas est
cognoscant: ⁊ secunduz ipsius modũ sa/
tisfactionez iniungant. vnde aug. in acti
one penitentie vbi tale ꝯmissuz est: vt is
q ꝯmisit a xpi et corpe sepetur: nō tam
ꝯsideranda ē mēsura tēporis q̄ doloris
Cor eni contrituz ⁊c. verum qz plerūqz
dolor alterius cordis occultus est alteri
nec in aliõruz notitiaz nisi per verba ul'
alia quecunqz signa procedit: cum sit co
ram illo cui dicitur gemitus meus. a. t.
n. e. ab. recte constituuntur ab his qui i
ecclesiis presunt tēpora penitentie: vt sa
tisfiat etiam ecclesie: in qua ipsa peccata
cōmittuntur. extra eam quippe non re/
mittuntur. Ipsa enim spiritum san/
ctuz pignus accepit: sine quo non remit
tũt illa peccata. Item ait Hyero. mensu
ram temporis in agēda pēitentia ideo
non satis aperte prefigunt canones pro
vnoquoqz crimie: vt de singulis dicāt q̄
liter emendanduz sit vnũqdqz. sed intelli
gentis magis in arbitrio sacerdotis re
linquenduz statuunt: quia apud deuz n̄
tam valet mensura tēpis q̄ doloris: nec
abstinētia tātũ ciborũ quātũ mortifica
tio vitiorũ. Ideoqz tempora penitentie
pro fide ⁊ conuersatione pēitētiũ abbre
uianda precipiunt: ⁊ pro negligentia ꝓ
telanda. pro quibusdaz tam̄ culpis mōi
penitentie sunt impositi.

Q' morientibus non sit imponenda
satisfactio: sed innotescenda.

Olet etiam queri vtruz satisfa
ctionis lex morituris sit impo
nenda. de quo Theodorus ca
turiensis episcop[9] in penitentiali suo sic
ait. ab infirmis in periculo mortis posi
tis: pura est inquirenda confessio pecca/
torum: non tamen illis imponenda quā
titas penitentie: sed innotescenda: ⁊ cum
amicorum orōnibus ⁊ elemosinarũ lar
gitionibus pondus penitentie subleuan
dum si forte migrauerint. Si vero con
ualuerint penitentie moduz a sacerdote
impositũz diligenter obseruēt. Aliis vo
pro qualitate peccati presidentiuz arbi
trio penitentia decernēda est. vnde Leo
papa. Tempora penitudinis habita
moderatione constituenda sunt tuo iu/
dicio ꝓut conuersorum animos perspe
xeris esse deuotos. pariter et habere de
bes etatis senilis intuituz: ⁊ respicere pi
culorũ quorũcũqz uel egritudinum ne/
cessitates.

In necessitate non est neganda peni/
tentia vel recōciliatio.

Ciendū ē etiā ꝙ in tempore necessitatis nō est neganda pnīa vel reconciliatio penitentibus. vnde Leo papa his qui tempore necessitatis ⁊ periculi urgentis instantia: presidium penitentie ⁊ mox reconciliationis implorant: nec satisfactio iterdicenda ē nec reconciliatio deneganda. qa misericordie dei nec mēsuras ponere possum⁹ nec tempora d inire. Q: si ita aliqua egritudine aggrauati sunt: vt qd paulo añ poscebant sub presenti significare nō valeant: testimonia eis fideliū circūstātiū ꝓdesse debebūt: simulqꝫ penitentie ⁊ reconciliationis consequent beneficiū. Item Julius papa. Si presbiter penitētiam abnegauerit morietibus reus erit aiarū. qꝛ dn̄s ait. Cū ꝯuers⁹ fuerit pctōr tunc saluus erit. vera eni confessio vltio tēpe potest esse. qa nō solūmodo tēpis: sꝫ etiā cordis deus inspector est. sicut latro probat

Q: presbiter non reconciliet inconsulto episcopo nisi in necessitate.

On debet tamē presbiter penitentē reconciliare inconsulto epo: nisi vltima necessitas cogat. vnde in chartaginēsi concilio. p̄sbit̄ iconsulto epo non recōciliet pēitentē ab sente epo: nisi vltima necessitas cogat. Cuiuscūqꝫ penitentis publicum crimē ē qd vniuersaꝫ cōmouerit vrbem. añ ab scidaꝫ. s. introituꝫ ecclīe man⁹ ei iponat. Iteꝫ dixit aureli⁹ epus. Si qs i piclo fuerit cōstitut⁹ ⁊ se recōciliari diuinis altarib⁹ petierit: si eps absēs fuerit: debꝫ p̄sbit̄ ꝯsulēr epꝫ: ⁊ sic pīclitātē pcepto ei⁹ recōciliare. incōsulto vero epo nō pōt ex cōmunicatos: vl' publice pēitentes p̄sbit̄ recōciliare. vnde ⁊ i chartaginēsi ꝯcilio 2° statutū ē vt crisma ul' rcōciliatio pēitentiū ⁊ puellaꝝ cōsēctio a p̄sbiteris nō fiat. Itē reconciliare quenquā in publica missa p̄sbitero non liceat. Puellarum tamē consecratio consulto episcopo per presbiterum fieri ualet. vnde in chartaginensi concilio secūdo. presbiter iconsulto epo v̄gines nō cōsecret. crisma vo nūqꝫ conficiat. sicut precepto epi p̄sbiter pōt consecrare v̄gines: sic ⁊ recōciliare penitentes.

An oblatio eius sit recipienda q currens ad penitentiaꝫ ꝑuenit̄ morte.

I autē q̄ritur de illo q ad pēitētiā festinās sacerdotē inueni re n̄ potuit: ⁊ ita decessit: vtꝝ oblatio ei⁹ sit recipiēda? Dicim⁹ qꝛ ē. vn̄ in cōcilio apanensi. Si aliqs fuerit mō tuus q non sit confessus: ⁊ testimonium hēt bonū ꝙ nō poterat venire ad sacer dotē: sed ꝑoccupauit euꝫ mors i domo: vl' in via: faciant ꝓ eo parentes oblatio nē ad altar̄: ⁊ dēt redēptionē ꝓ captiuis

De pctis q̄ p⁹ hanc vitā dimittūtur.

Olet etiā q̄ri vtrū post hanc vitā aliqua peccata remittātur. Q: aliqua post hāc vitaꝫ remittant̄: dn̄s ostendit i euanglio vbi ait q peccauerit in sp̄m scm̄ nō re. ei. neqꝫ in hoc. s. n. in futuro. Ex hoc dat̄ intelligi sicut sancti doctores tradūt ꝙ quedaꝫ peccata in futuro dimittent̄. Quedā. n. culpe in hoc seculo relaxant̄: quedā vo pene vel parue etiā in futuro. q̄ quideꝫ p⁹ mortē grauāt: sꝫ dimittunt̄ si digni sūt si bonis actibus in hac vita meruerūt: vt dimittant̄ eis. de illis etiā q edificāt li. fe. sti. dicit aug⁹. ꝙ ignē tribulatiōis trāsitorie inuenient cremabilia edificia que secū pōtauerūt cremātē. ait̄ eni sic. post istius sane corpis mortē donec de igne purgatorio veniat̄ ad diem dānationis ⁊ remunerationis: si hoc tēpis intuallo sp̄us defunctoꝝ que edificare lig. fe. sti.

huiusmõi ignẽ dicantur ꝑpeti quẽ alii ñ
sentiunt:q huiusmõi edificia nõ portaue
runt: ut inueniãt ignẽ transitorie tribu
lationis venialia concremantẽ:nõ redã
guo: qa forsitã verũ est. Sz qa dicitur
saluus erit q̃si per ignẽ contẽpnitur ille
ignis. grauior tñ erit ignis ille q̃ꝫ qcqd
põt homo pati in hac vita. hic apte insi
nuatur ꝙ illi qui edificant lig.fe.sti. que
dam cremabilia edificia.i.venialia pctã
secũ portant q̃ in igne emendatorio cre
mantur. vnde constat quedã peccata ve
nialia post hanc vitã deleri.

Q' alii citius:alii tardius purgãtur
in igne.

In illo autem igne purgatorio
alii tardius:alii citius purgãt
ſm ꝙ ista pereuntia magis uł
minus amauere. vnde aug'. post hãc vi
tam incredibile non est nõnullos fideles
per ignez quendaz purgatoriũ: quanto
magis minusue bona pereuntia dilexe/
runt:tanto tardius citiusqꝫ saluari. vnde
ñ frustra illa tria distixit aplꝰs lig.fe.sti.
que illi edificant. q etsi aliena non capiũt
rebus tñ infirmitati concessis aliq̃ dile/
ctione iherent. q secũdũ suos amãdi hoc
modos diutius:ut lignuz:vel minus:vt
fenum:vel minimũ:vt stipulam:ignẽ su
stiebũt. Qui vo supedificãt aurũ ar.la.
p̃.de vtroqꝫ igne sũt securi:nõ solum de
illo eterno qui cruciaturus est impios ĩ
eternum. Sz et̃ de illo emdatorio quo
purgabuntur quidam saluandi. hic obii
ci potest. Si per li.fe.sti.venialia itelli/
guntur peccata:⁊ nullus adeo perfectus
est qui venialiter non peccet:ergo q edi
ficant aurum ar.la.pre. edificant ⁊ lig.
fe.sti.ergo per ignem transibũt. Ad qd
dicimus quia non omnis qui venialit̃
peccat li.fe.sti.edificat. sicut econuerso ñ
omnis qui contẽplatur deũ ⁊ diligit ꝓ
ximuz ⁊ opera bona facit:edificat auꝝ
ar.la.pre. ⁊ tamẽ in auro itelligitur cõ
templatio dei:⁊ ĩ argento dilectõ proxi
mi:⁊ ĩ lapide precioso bona opera. Sz
illi q edificant lig.fe.sti.deum contẽplã/
tur ⁊ proximum diligunt ⁊ opera bõa
faciunt:nec tamen aurum.ar.la.pre.edi
ficant. hec enĩ edificat q sic illa tria agit
vt cogitet que dei sunt ⁊ quõ placet deo
⁊ ñ mũdo. lignũ vo ⁊ sti.⁊ fe.accipi pos
sunt seculariuz rerum: q̃uis licite cõces/
sarum tales cupiditates vt amitti sine
animi dolore non possint. hec ergo edi/
ficat is qui cogitat que mũdi sunt quõ
placẽt mũdo:q circa diuitias suas quo/
dã carnali tenet̃ affectu: ⁊ tamẽ ex eis
multas elemosinas facit:nec pro eis ali
quid fraudis vel rapine molitur. Ex his
igitur patet ꝙ non idem hõ simul ⁊ hec
⁊ illa edificat. illa eniz edificatio pfcõꝝ
tm̃ est qui non cogitãt placere mũdo: sz
tm̃ deo:qui etsi venialr̃ aliquãdo peccãt
feruore charitat̃:ita assumitur ĩ eis pec
catuz. sicut gutta aque in camino ignis.
⁊ ideo nunq̃ꝫ secuz portant cremabilia.
hec autem inferior edificatio minorũ est
q non tm̃ deo:sed mundo placere cogi/
tant. deũ tñ non preponunt. Si vo mũ/
duz preponerent non supedificarent: sz
destruerent fundamentũ. Affectiões igr̃
carnales quibus dediti sunt:domibꝰ: cõ
iugibꝰ:possessionibꝰ:ita vt nĩl preponãt
xp̃o illis tribus signantur:que in mẽtes
perfectorũ non cadũt: etsi alia venialia
admittant. in cordibꝰ vero minorũ int̃
dum durant usqꝫ in finẽ. qui cum talibꝰ
edificiis transeunt:sed dissoluẽtur ĩ igne
ipĩ vo merito fũdamẽti salui erũt. grauis
simam tamen penam sentient. Ex quo
apparet quantã hic misericordiã exhi/
bet deus:⁊ quantam ibi exerceat seueri
tatez: cũ pro eodẽ pctõ mlto grauiꝰ ibi

211

puniat q̄ꝫ hic.

Opinio quorūdam cū obiectione.

Ed forte dices illud esse accipiē dū de pena peccati: nō de ipo peccato: qđ Greg. dicit q̄daꝫ leuia in futuro dimittenda. Si enim ve ram penitentiā habuerit quis: oīa dimis sa sunt ei: sed pēa forte r̄mansit. Ideoqꝫ si vere pēitens obiit sine pctō trāsit. Si autem vē pēitēs n̄ est: in obitu maculam portat que nunq̄ꝫ delebitur. Qui vero edificat lig. fe. sti. vere pēitet: quia bonꝰ est ⁊ charitatem habet: ⁊ in charitate de hac vita transit. ergo sine peccato tran sit: non sequitur. verum qdē est qa bonꝰ est ⁊ charitateꝫ habet ⁊ vere penitet: ⁊ tamē cum veniali peccato transit qđ nō deleuit penitentia. penitentia enī non de/ let nisi peccatū illud qđ deserit hō. Tale autē peccatum sepe in hac vita non reli quitur ab homine: ⁊ tamē vere penitens est etsi non de omnibus venialibus peni teat. potest eniꝫ quis de omni mortali ⁊ de omni veniali penitere excepto vno vel pluribus venialibus quidem. sic eniꝫ habet quis charitatem ⁊ vnum vl' plu ra venialia. qđ de criminalibus nulla tenus esse potest. Est enim aliqs bonus charitatem habens: sed adhuc quodam cupiditatis affectu amans hec secularia Talis existens subita morte opprimitur In illo terreno affectu mortuus est: ⁊ tñ saluabitur. a quo se non absoluit hic: gº post hanc uitam ab illo purgabitur. cō stat ergo quedaꝫ peccata: sed leuia post hanc vitam dimitti. Si vero de pena peccati illud intelligi voluissēt auctores cur magis cōmemorassent leuia q̄ꝫ gra uia: cum etiā grauium pena hic īexpleta post hanc uitaꝫ restet.

De generali cōfessione qd prosit.

Ost hec considerandū est vtrū prosit confessio illa vbi singl'a pctā q̄ quisqꝫ fecit nō exprimūt Sane dici potest q̄ꝫ omnia crimīalia se mel saltem oportet in confessione ex/ primi: nisi a mente aliqua exciderit. Sꝫ qa delicta nemo intelligit omnia: gnālit saltem ea confitere: quorū memoriā nō habes. ⁊ sic nihil celasti de sceleribꝰ tuis. vēialia vō quia īnumerabilia sunt: suffic generalr cōfiteri: nisi aliq̄ sint frequent iterata. perfectius est tamē etiā illa expri mere si vales. Ideoqꝫ quotidie genera liter fit confessio in ecclīa pro venialibus scilicet peccatis que quotidie admittimꝰ ⁊ pro illis mortiferis quorū notitiā nō habemus. vnde aug. veritatē dicit deo penitens qñ nihil illi de cōmissis sceleri/ bus celat. non q̄ꝫ etsi volūtate celauerit deꝰ ignoret: sed veritateꝫ ab eo dici sibi vult vt veniam consequatur. Si vero mente aliqua exciderint: cōfitetur veri/ tatē deo cū gnālr dixerit. deꝰ q nosti oc culta cordis ⁊ opa mea: ⁊ delicta a te n̄ sunt abscondita: qbus oibꝰ veniā largia ris. ⁊ hec est veritas ꝯfitentiū quā diligit deꝰ. vnde. Ecce enī veritatē dilexisti. hic īsinuatur q̄ꝫ generalis ꝯfessio etiā morta/ lia delet: quorū ītelligentia nō habetur.

Pctm̄ qđ n̄ fecit n̄ debet quis ꝯfiteri

Icut autem penitēs celare nō debet pctm̄: quia superbia est: ita nec humilitatis causa fate ri se reuꝫ illius qđ se non cōmisisse, noscit qa incauta est talis humilitas: ⁊ peccato rem constituit. vnde aug. Cum humili/ tatis causa mentiris: si nō eras peccator anteq̄ꝫ mentireris: mentiendo efficeris qđ euitaras. veritas in te non ē: nisi ita te dixeris peccatorē vt etiā eē cognoscas veritas autē illa est vt qđ es dicas. Naꝫ quō est vitas vbi regnat falsitas.

De pēa sacerdotꝭ ꝗ pctm̄ publicat cō
fitentis.

Aueat autē sacerdos ne pctā
penitentiū aliis ꝓdat. Aloqui
depōatur. vnde Greg. Sacer
dos ante omnia caueat ne de his que ei
confitentur peccata alicui recitet. non ꝓ
pinquis: non extraneis. nec ꝙ adsit ꝓ ali
quo scandalo. Nā si hoc fecerit depona
tur ⁊ omnibꝰ diebus vite sue ignominio
sus peregrinando pergat. Qđ vero di
ctum est vt penitens eligat sacerdotem
scientem ligare ⁊ soluere: videtur cōtra
riū eē ei qđ in canonibꝰ reperitur: vt ne
mo. s. alterius parrochianū iudicare pre
sumat. Sed aliud est fauore uel odio ꝓ
prium sacerdotem cōtēpnere: qđ canones
ꝓhibent. aliud cecum vitare: qđ vrbanꝰ
facere monet: ne si cecus cecū ducat am
bo in foueam cadant. ait enī vrbanus. z.
Placuit ut nulliꝰ sacerdotum deinceps
liceat quēlibet commissum alteri sacer
doti ad penitentiam suscipere sine eiꝰ cō
sensu cui se prius cōmisit: nisi pro igno
rantia illius cui prius confessus est. Qui
vero ꝯtra hoc facere temptauerit gra
dus sui periculo subiacebit.

Si peccata dimissa redeant.

Unqꝫ multis auctoritatibꝰ. ē
sit assertum in vera cordis cō
tritione peccata dimitti āte cō
fessionē vel satisfactionē: ei etꝭ qui aliqn̄ i
crimen relapsurus est: q̄rit si post cōtri
tionem cordis confiteri contempserit: vł
in peccatum idem vel simile reciderit: an
peccata dimissa redeant. Cuiꝰ q̄stionis
solutio obscura est ⁊ perplexa: aliis asse
rentibus: aliis econtra negantibus pecca
ta semel dimissa vlteriꝰ replicari ad pe
nam. Qui vō dicūt pctā dimissa redire
subditis se muniūt testimōiis. Ambro.
ait. Dōate inuicē si alter ī alterꝝ peccet.
aliogn deus repetit dimissa. Si. n. i his
contemptus fuerit sine dubio reuocabit
sententiam per quam misericordiam de
derat. sicut in euangelio de seruo neqꝫ le
gitur: qui in conseruum suum impius de
prehensus est. Item Rabanus. neqꝫ ser
uum tradidit deus tortoribus quoad
usqꝫ redderet debitum vniuersum. qꝛ nō
solum peccata que post baptismū homo
egit reputabuntur ei ad penam: sed etiā
peccata originalia que ei in baptismo
sunt dimissa. Item Greg. ex dictis euā
gelicis constat quia si nō ex corde dimit
timus qđ in nos delinquitur: ⁊ hoc rur
sum exigitur qđ iam nobis per peniten
tiam dimissum fuisse gaudebamꝰ. Item
aug. dicit deꝰ: dimitte ⁊ dimittet̄ tibi
sed ego prius dimisi: dimitte. vł postea.
Nā si nō dimiseris reuocabo te. ⁊ qcqd
dimiserā replicabo tibi. Itē ꝗ diuini be
neficii oblitꝰ suas vult vindicare iniurias
nō solū de futuris peccatis veniā n̄ me
rebitur: sed etꝭ ꝑterita que iā sibi dimis
sa credebat ad vindictā ei replicabunt̄.
Item Beda ibi. Reuertar in domū meā
⁊c. Timendus est iste versiculus: non ex
ponendus: ne culpa quā in nobis extinctā
credebamꝰ ꝑ īcautelā nos uacantes op
primat. Itē quēcūqꝫ enī post baptismū
siue prauitas heretica seu mūdana cupi
ditas arripuerit: mox omniū prosternet
in ima viciorū. Itē aug. Redire dimissa
peccata vbi fraterna charitas non ē: ap
tissime dn̄s in euangelio docet in illo ser
uo a quo dn̄s dimissū debitū petiit: eo ꝙ
ille cōseruo suo debitū nollet dimittere.
His auctoritatibꝰ nituntur ꝗ dicūt pec
cata dimissa redire si replicabunt̄. Qui
bus opponitur. Si quis pro peccato de
quo penituit ⁊ indulgentiā accepit iterū
punitur: nō videt̄ iustū si punit̄ ꝓ eo qđ
peccauit ⁊ nō emendauit: iustitia ē apta

Si vero requiritur qđ fuerat cōdonatuz: vel iniustitia est: vel iustitia est occulta. videtur etiam deus bis i idipsū iudicare ⁊ duplex tribulatio consurgere. qđ scriptura negat. Sed ad hoc potest dici ꝙ neqꝫ duplex tribulatio cōsurgit: neqꝫ iudicat deus bis in idipsum. hoc eni fieret si post cōdignā satisfactionē ⁊ sufficientem penaz iterum puniret. sed non satisfecit digne ⁊ sufficienter qui non perseuerauit. debuit enim ingem peccati hr̄e memoriaz: non ad faciendu: sed ad cauendum. debuit non obliuisci omnes retributiones dei que tot sūt quot sūt peccatorum remissiones. Tot ergo debuit cogitare bona dei quot mala sua. ac ꝓ illis usqꝫ in finem gratias agere orans. Sed quia ingratus ad vomitum sicut canis rediit: ante acta bona mortificauit ⁊ peccatuz dimissū reuocauit. vt cui humiliato deus ante peccatum dimiserat eidem post elato ⁊ ingrato iputet. Sz quia absonuz videtur vt peccata dimissa iterum imputentur: placet quibusdaz neminez pro peccatis semel dimissis iterū ab eo pūiri. Sz ideo dicūtur dimissa redire ⁊ imputari: qa propter ingratitudinem ita reus ⁊ peccator cōstituitur vt ante fuerat. sicut enim quod dimissū fuerat dicitur exigi. quia remissionis ꝑcepte ingratus: ita reus fit ut āte fuerat Utriqꝫ parti questiōis probati fauent doctores. Ideoqꝫ alicui parti non preiudicans studioso lectori iudiciū relinquo addens mihi tutum fore ac saluti propinquum sub mensa dn̄orū micas edere.

Quid sit hic sacr̄m ⁊ res.

Post predicta restat inuestigare quid in actione penitentie sit sacr̄m ⁊ res. Sacr̄m enim signum ē sacre rei. Quid igitur hic signū est ⁊ que est res sacra huius signi? Quidam dicunt sacramentum hic esse qđ exterius tantum geritur. s. exterior penitētia: que est signum interioris penitentie. s. ɔtritionis cordis ⁊ humiliationis. Qđ si est non omne sacr̄m euangelicuz id efficit qđ figurat. Exterior eni penitentia non efficit interiorez. potius interior cā est exterioris. Sz ad hoc ingunt illi hᵒ esse intelligendū de illis sacris que in nouo testamento instituta sunt. vt sacrum baptismi confirmationis ⁊ corps christi. Sacr̄m vero penitentie sicut ⁊ coniugii ante tempus grē ⁊ a primordio humani generis fuit. vtrunqꝫ eni institutuz fuit in primis parentibus. Item si exterior peītētia sacr̄m est: ⁊ interior res sacramenti: sepius precedit res sacrum ꝙ sacr̄m rem. Sed nec hoc incōueniens est. Nam ⁊ in aliis sacramentis que efficiūt qđ figurāt: hoc sepe contingit. Quidam autem dicunt exteriorem penitētiā ⁊ iteriorem esse sacr̄m. nec duo sacra: sed vnum. vt spēs panis ⁊ vini non duo sacramēnta sunt: sed vnuz. ⁊ sicut in sacro corpis: ita eti in hoc sacro dicūt aliud eē tm̄ sacr̄m. s. exteriorez penitētiaz. aliud sacr̄m ⁊ rem. s. iteriorē penitentiā. aliud rem ⁊ non sacr̄m. s. remissionem pctōrū Interior eni penitentia ꝙ res est sacramenti. i. exterioris penitentie ⁊ sacr̄z remissionis peccati: quaz ⁊ signat ⁊ facit. Exterior quoqꝫ penitētia ⁊ interioris signum est ⁊ remissionis peccatorum.

Sacr̄m vnctionis extreme.

Preť pmissa ē ⁊ aliud sacr̄z: scilicet vnctio infirmorū: ꝗ fit i extremis oleo per epm consecr̄to. ⁊ sunt tria genera vnctionis. Est eni vnctio que fit crismate: ꝗ dicit principalr̄ vnctio: qꝛ in ea principalr̄ paclitus dať vnde ⁊ propť abundantiam grē duos liquores mixtos habet: oleū. s. ⁊ balsamū

oleum conscientie .balsamum fame.cris/
ma vero grece vnctio dicitur latie. nec
tamen omne oleum ad vnctionem san/
ctificatum crisma uocatur:sed illud so/
lum qd miscetur cum balsamo.quo ca/
pita regum ꝛ pontificum ungunt.quo
et baptizatos sacerdos ungit in verti/
ce:ꝛ pontifex per impositionem manua
confirmandos vngit in fronte.est ꝛ alia
vnctio qua cathecumini ꝛ neophiti vn/
guntur in pectore ꝛ inter scapulas in p
ceptione baptismi.Tercia vero vnctio
est que dicitur oleum infirmorum.de q̄
nunc agitur.

A quibus fuit institutum hoc sacrm

Hoc sacramentum vnctionis i
firmorum ab aplis institutuz
legitur.Ait eniz iacobus: infir
matur aliquis in uobis:inducat presbi/
teros ecclie:ꝛ orent super euz vngentes
eum oleo in nomie domini:ꝛ alleuiabit
eum dn̄us.et si in peccatis sit dimittent
ei.in quo ostenditur duplici ex causa sa
cramentum hoc institutum.s.ad pecca/
torum remissionem ꝛ ad corporalis in
firmitatis alleuiationem. vnde constat
eum qui hanc vnctionem fideliter deuo
teqꝫ percipit: ꝛ i corpore ꝛ in anima al
leuiari:si tamen expedit vt i vtroqꝫ alle
uietur.Q' si forte corporis valitudinez
illi habere non expedit: illaz que est aie
sanitatem in hoc sacramento acquirit.ꝛ
sicut in aliis sacramentis:ita ꝛ i isto ali
ud est sacramentū:aliud res sacramēti.
Sacramentum est ipsa vnctio exterior
res sacramenti vnctio interior:que pec
catorum remissione ꝛ virtutum amplia
tione perficitur.Et si ex cōtemptu ꝛ ne
gligentia hoc sacramentum pretermit/
titur periculosum est ꝛ damnabile.

De iteratione sacramenti.

Uerunt aliqui si hoc sacramē
tum iterari possit:cuz baptis/
mus ꝛ alia quedam sacramen
ta semel suscepta non reiterentur. aug.
dicit sacramentuz non iteranduz: ꝛ sa/
cramēto nō eē faciendam iniuriam.sed
hoc dicit vbi agit de sacro baptismi ꝛ
ordinationis.vnde non videtur illud ge
neraliter accipiendum:sed de sacramen
to baptismi confirmatiōis ꝛ ordinis:q
nullatenus repetēda sunt.quia semel tm̄
ꝙ nō sepius datur baptismus confirma
tio ꝛ ordinatio.Sacramētum vero al
taris ꝛ penitentie ꝛ coniugii sepe itera/
ri videtur.quia sepe sacrm corporis p/
cipitur:frequenter penitentia agitur:cō
iugium sepe contrahitur. Quare ergo
vnctio similiter non potest iterari? Si
morbus non reuertitur medicina nō re
iteret. Si uero morbus nū potest cohi
beri:quare debet medicina prohiberi
Sic oratio iterari potest ita ꝛ vnctio
iterari posse videtur. vtraqꝫ eni illic cō
memorat iacob⁹:ꝛ vtraqꝫ alteri compa
ratur ꝛ ad conferendam alleuiationem
corporis ꝛ aie.cur ergo negetur vnctio
nem super infirmum posse iterari ad i/
petrandam sepius sanitatem mentis ꝛ
corporis:cum propter idem sepe ite/
randa sit oratio.Quidā aūt de omni sa
cramēto intelligi volunt ꝙ non sit iterā
dum.s.fm totuz illud qd ptinet ad sacrz
dicentes quedam sacra sepius posse su/
scipi:quedaz vero non. nec tn̄ q̄ sepi⁹ su
munt totalr iterantur.vt sacrm altaris
ꝛ vnctiōis: q̄ licet sepi⁹ sumāt:tamē qa
non iterum benedicitur eadez hostia vl
idē oleū: non iteratur sacrm cuz iniuria
Sed dicet quis:sic ꝛ baptism⁹ nō itera
tur etsi aliquis freqnēter baptizetur:dū
eadem aqua non iterum benedicat. sed
aliud est inquiunt illi de benedictiōe aq

qua fit baptism⁹. Aliud de benedictiōe pāis ⁊ olei. pōt eni baptismus celebrari i aqua etiā non bñdicta. q̃ illa bñdictio ꝑ reuerentia tm̄ fit ⁊ decore: ñ v̓tute sacramēti. Sed corp⁹ xp̄i non pōt confici nisi de pane cōsecrato. nec vnctio illa fieri potest nisi de oleo ab ep̄o consecrato. Ideoq̃ illa sanctificatio ad v̓tutē sacri ptinere videtur. In ꝯiugio semel quoq̃ tm̄ bñdicit̃ q̃sq̃: nō sepi⁹. Bñdicitur. n. vt ait Ambro. cū p̄ma ⁊ nō cū secunda vxore. Si igr̃ cū dicit̃ sacr̃m nō eē iterandū: nec iniuria ei faciēda: rōnē dicti referas ad sāctificationē rei qua oē sacramētū explet̃. de omni sacro gnālr̃ id verū est. Si v̓o ad susceptionē sacri: de q̃busdā verū est q̃ non iterāt̃ crebra susceptione. de aliis vero quibusdam nō. q̃ frequenter sumunt̃. vt hoc sacr̃m vnctionis: q̓d in omni pene ecclesia sepe repetitur.

De ordinibus ecclesiasticis.

Hunc ad considerationē sacre ordinationis accedam⁹. Septē sūt sp̄ūaliū officiorū gradus siue ordines: sicut ex scōrū patrū dictis apte traditur: ⁊ capitis nostri .s. yh̄u xp̄i exēplo monstrat̃: qui officia omniū i semetip̄o exhibuit: ⁊ corpi suo q̓d ē eccl̄ia eosdē ordines obſuandos reliq̃t. Septē aūt sūt ꝓpter septiformē gr̄am sp̄ūs .s. cui⁹ q̃ nō sūt ꝑticipes ad grad⁹ ecclesiasticos indigne accedūt. Illi v̓o i quorū mētib⁹ diffusa ē septiformis gr̄a sp̄ūs sancti: cū ad ecclesiasticos ordines accedūt: in ip̄a sp̄ūalis grad⁹ ꝓmotione ampliorē gr̄am ꝑcipere creduntur.

Quales assumēdi sūt ad clerum.

Tales aūt ad ministeriū sp̄ūale eligendi sūt cl̄ici q̃ digne possēt dominica sacra tractare. Melius ē eni dn̄i sacerdoti paucos hr̄e ministros q̃ possint digne op⁹ dei exercere q̃ꝫ multos inutiles qui ordinatori on⁹ graue inducāt. Tales eni decet esse ministros xp̄i q̃ septiformis gr̄e sp̄ūs .s. sint decori: ⁊ quorū doctrina ⁊ ꝯuersatiōis forma eadē gr̄a in aliis transfundat̃: ne celestes margaritas sp̄ūaliū v̓borū officiorūq̃ diuinoꝝ sordide vite pedibus conculcēt. In sacro igr̃ septiformis sp̄ūs vii. gradus eccl̄iastici sunt. s. hostiarii. lectoris: exorciste: accoliti: subdiacōi: diaconi: sacerdotis. Oēs tamen clerici vocantur. i. sortiti. Corona enī signaculū est quo signantur in ꝑtē sortis misterii diuini. Corona regale decus significat. ⁊ seruire deo regnare est. vnde ministri ecclesie reges esse debent ut se ⁊ alios regant. Quibus petrus dixit. vos estis genus electum regale sa. ⁊c̄. Sūmitas capitis desuper nudatur: vt corū mens ad deū libera monstretur: que releuata facie gloriam dei contempletur. Sūmitas enī capitis est eminentia mentis: denudatio capitis est reuelatio mentis. Clericus enim secretorum dei non ignar⁹ eē debet. Tondentur etiā eius capilli usq̃ ad reuelationem sensuum. s. oculorū ⁊ auriū: vt vitia in corde ⁊ opere pullulantia doceantur precidenda: ne ad audiendū ⁊ intelligendū verbum dei p̄pediatur mens. ꝓ quo ſuato reddetur i excelsis corona. Tōsure autē eccl̄iastice usus a nazareis exortus videtur. qui pri⁹ crine ſuato: deniq̃ ob vite continētiā caput radebāt: ⁊ capillos in igne sacrificii ponebāt. hinc vsus inoleuit: vt q̃ diuinis cultibus mancipantur q̄si nazarei. i. sc̄i crine posito inueniātur. Sic ad ezechielem dicitur. fili hōis sume gladiū acutū: ⁊ duc super caput tuū ⁊ barbā. In actib⁹ etiā ap̄lorū prisillā ⁊ aquilā hoc fecisse legimus. Paulus quoq̃ ⁊ aliā

ꝗdam diſcipli̅ xp̄i hoc fecere. Recte igr̄
in ꝗbuſlibet gradibꝰ cōſtituti cl̄ici vocā
tur. quoꝝ noīa ⁊ rōneſ noīnuȝ Yſidorꝰ
exponēs ait. Cleros ⁊ cl̄icos hic appella
tos eſſe credimꝰ: ꝗa mathias electus eſt
ſorte: quē ꝓmum per ap̄los legimꝰ ordi
natū. Cleros eni̅ grece latine ſors vl̄ he/
reditas dicitur. Ideo ergo dicti ſūt cle/
rici: ꝗa de ſorte ſunt dn̄i: vl̄ ꝗa dn̄uȝ ptē
hn̄t. Generalr̄ v̊o cl̄ici nūcupati ſūt oēs
ꝗ in eccl̄ia xp̄i deſeruiūt. quorū gradꝰ ⁊
noīa ſunt hec: hoſtiariuſ: lector ⁊c̄.

De hoſtiariis.

Oſtiarii idem ⁊ ianitores ſūt
ꝗ in veteri. t. electi ſunt ad cu
ſtodiaȝ templi: vt nō igrede/
retur in illud imūdus. dicti aūt hoſtia/
rii eo ꝙ preſint hoſtiis tēpli. Ip̄i enim
tenenteſ claueȝ oīa intꝰ ⁊ extra cuſtodi/
unt: atqȝ inter bonos ⁊ malos hn̄tes iu
dicium: dignos recipiūt ⁊ idignos reſpu
unt. vnde ⁊ eis cū ordinant̄ claueſ eccl̄ie
dant̄ ab ep̄o: ⁊ dicitur eis. ſic agite tāꝗ̄
rōnem deo reddituri ꝓ rebus q̄ claui/
bꝰ iſt̄ recludunt̄. hoc officiū dn̄s i ſua ꝑ
ſona ſuſcepit qn̄ flagello de funiculiſ fcō
vendenteſ ⁊ ementes de tēplo eiecit. Ip̄e
enim ſe hoſtiariuȝ ſignificans dicit. Ego
ſum hoſtium: ꝑ me ſi quis introierit ⁊c̄.

De lectoribꝰ

Ecundus eſt gradꝰ lectorū. le
ctores a legendo: ſicut pſalmi
ſte a pſalmis canendis vocati
ſunt. Illi enim predicant populis ꝗd ſe/
quantur. Iſti cantant ut excitent ad cō/
punctioneȝ aīos audientiū: licet quidaȝ
lectores ita miſeranter pronuncient: vt
quoſdaȝ ad luctum lamentationeȝqȝ cō
pellant. Ideȝ et̄ pronunciatoreſ vocant̄
ꝙ porro annunciant. ꝗa tam erit clara
eorū vox vt et̄ longe poſitorum aures
adīpleāt. Ad lectoreſ āt ꝑtinet lectiōes
ꝓnūciare i veteri. t. ⁊ ea q̄ prophe vatici
nauerūt populiſ predicare: vt iam ex of
ficio legat in eccl̄ia prophetias ⁊ lectio
nes. vnde ⁊ ei vidente populo tradit̄ ab
ep̄o codex diuinarū locutionū: ⁊ dicitur
ei. accipe ⁊ eſto v̊bi dei relator habitu
rus ſi fideliter impleueris officiū parteȝ
cum his qui bene verbuȝ dei miniſtra/
uerint. Qui ad hunc gradum prouehit̄
litterarum ſcientia debet eſſe in. ructuſ:
vt ſenſuȝ verborū intelligat: vim accen
tuū: ſciat diſtincte legat ne cōfuſiōe pro
lationis intellectum auditoribꝰ auferat
attendat ꝗd indicatiue: ꝗd iterrogatiue
ſit legenduȝ: vbi ſit in orōne facienda di
ſtinctio. hec eni̅ male ſeruata intellectuȝ
turbant ⁊ alios ad riſum ꝓuocant. Au
ribꝰ ⁊ cordibus cōſulere debet vox le/
ctoris. hoc officiū xp̄us impleuit: cum in
medio ſeniorū librū Yſaie aperiens di/
ſtincte ad intelligendum legit. Spiritus
dn̄i ſuper me ⁊c̄. Ex quo lectoribꝰ intel
ligi datur: quia gr̄a ſpirituali carere nō
debent: qui aliis verbum dei annunciāt.
Hic ordo formā ⁊ initiū a prophetis ac
cepiſſe videtur: quibuſ dicitur. clama ne
ceſſes. q̄. t. e. vocem tuam.

De exorciſtis.

Erciuſ eſt ordo exorciſtaruȝ.
exorciſte autem ex greco in la
tinū adiurantes vl̄ increpāteſ
vocant̄. Inuocāt eni̅ ſuper cathecumīoſ
⁊ ſup eos qui habent ſpiritum īmundū
nomen dn̄i: adiuranteſ per eum vt egre
diatur ab eis. Ad exorciſtā ꝑtinȝ exor
ciſmos memorit̄ tenere: manuſqȝ ſuper
inerguminos ⁊ cathecuminos in exorci
zando imponere. Debet autē ſpm̄ mun/
dum habere qui ſpiritibꝰ impat imūdiſ
⁊ malignuȝ expellere de corde ſuo quē
expellit a corpe alieno: ne medicia quā
alii facit ſibi nō proſit: ⁊ dicatur eiſ. me

dice cura teipſum. hi cum ordinãtur ac
cipiunt de manu epi librũ exorciſmorũ
⁊ dicitur eiſ. accipite ⁊ habetote poteſta
tem iponendi manus ſuper inergumios
vl' cathecuminos. hoc officio vſus ẽ dñs
qñ ſaliua ſua tetigit aures ⁊ linguã ſur/
di ⁊ muti dicẽs. Effeta: qḋ eſt aperire:
ꝑ hoc docens noſ ſpũaliter debere aperi
re aureſ precordioruꝫ hominũ ad intel
ligendũ: ⁊ ora ad ꝯfitenduꝫ: vt pulſo de
mone ſpũs ſanctus uas ſuum recipiat.
hoc etiaꝫ officio vſus eſt chriſtus cũ de/
moniacos multoſ ſanauit. hic ordo a ſa
lomone videtur deſcendiſſe qui quem/
dam modum exorcizandi iuenit: quo de
mones adiurati ex obſeſſis corporibus
pellebantur. huic officio mancipati exor
ciſte vocati ſunt. de quib⁹ xp̃uſ in euan/
gelio. Si ego in belzebub eiicio. de. fi.
veſtri. ſcilicet exorciſte in quo eiiciũt.

De accolitis.

Uarto loco ſuccedunt accoliti
Accoliti vero grece latine ce/
roferarii dicuntur a deportã
dis cereis quando legendum eſt euange
lium vel ſacrificium eſt offerendum. tũc
enim accenduntur luminaria ⁊ deportã
tur ab eis: non ad effugandas aeris te/
nebras: cum ſol eo tempore rutilet: ſed
ad ſignum letitie demonſtrandum: vt
ſub typo lumĩs corporalis illa lux oſtẽ
datur de qua legitur. erat lux vera que
illuminat omnem hominem venientem
in hũc mundũ. Ad accolitũ ꝑtinꝫ prepe
ratio luminarium in ſacrario. Ipſe ce/
reum portat. ipſe vrceolum cum vino ⁊
aqua ſuggeſta pro eucbariſtia ſubdia/
conis preparat. Hi cum ordinantur: cũ
edocti fuerint ab epiſcopo: qualiter in
officio agere debeant ſuo: ab archidia/
cono accipiunt candelabrum cum cereo
⁊ vrceolum vacuuꝫ. Hoc officiuꝫ dñus
ſe hr̃e teſtat̃ dicẽſ: ego ſũ lux mũdi: q̲ ſe
q̃t me ñ ãbulat i tenebriſ. hui⁹ officii for
mã illi gerebãt i veti. t. q̲ lucernaſ cãde
labri ꝯponebant ⁊ accendebãt igne cele
ſti ad illũinãdas tenebras aglonares.

De ſubdiaconibus.

Uintus eſt ordo ſubdiacono/
rum. grece ypodiaconeſ vocã
tur: quos nos ſubdiaconos di
cimus. qui ideo ſic appellantur: q̲a ſub
iacent preceptis ⁊ officiis leuitarum. ob
lationes enim in templo a fidelibus ſuſci
piunt. ⁊ leuitis ſupponendas altaribus
deferunt. hi apud hebreoſ nathanei vo
cantur: id eſt in humilitate domino ſer/
uientes. Ad ſubdiaconum pertinet cali/
cem ⁊ patenaꝫ ad altare deferre: ⁊ leui
tiſ tradere: eiſq̃ miniſtrare: vrceolum
quoq̃ ⁊ aquam: manile ⁊ manutergiuꝫ
tenere epiſcopo: ⁊ preſbiteris ⁊ leuitiſ ꝓ
lauandis ante altare manibus aquaꝫ p̃
bere: his lex continentie imponitur: q̲a
altari propinquantes vaſa corporis ⁊
ſanguinis domini portant. vnde illud ĩ/
plere debent. Mundamini qui fertiſ ua
ſa domini. Ad hos etiam pertinet tantũ
de oblationibus ponere in altari quan
tuꝫ ſufficere poſſit populo: necnon cor/
porales ⁊ pallas ⁊ ſubſtratoria laua/
uare. hi cuꝫ ordinantur accipiũt de ma
nu epiſcopi patenã ⁊ calicem vacuum.
Ab archidiacono vero vrceolum cum
aqua manili ⁊ manutergium. hoc offi/
cio vſus eſt dominus quando linteo ſe
precinxit: ⁊ mittens aquam in peluim
pedes lauit diſcipulorum ⁊ linteo terſit.

De diaconibus.

Jaconorum ordo ſextum te/
net locũ propter ſenarii per
fectionem. hic ordo in veteri
. t. a tribu leui nomẽ traxit. dicũt eniꝫ ⁊
leuite. precepit quippe dñſ moyſi vt p⁹

ordiatioẽz Aarõ ⁊ filiorꝫ eiꝰ: prsꝰ tribꝰ
leui ad diuini cultus ministeria ordina/
retur: ⁊ consecraret dño: ⁊ fuirẽt ꝓ isrl'
corã aaron ⁊ filiis eius in tabernaculo.
Ipiqꝫ gestarẽt archã ⁊ tabernaculum ⁊
oia vasa eius. ⁊ in circuitu tabernaculi
excubarent. ⁊ in transportãdo taberna
culo ipsi deponerent. rursũqꝫ cõponerẽt
xxv. ãnis ⁊ .s. iussi sũt seruire i taberna
culo: quã reglaz in nouo testamẽto sãcti
patres cõstituerũt. qꝛ hec etas ad feren
da onera ẽ robusta. Leuite ergo ex noie
auctoris vocati sũt. de leui. n. leuite exor
ti sunt a qbus i templo mistici sacri mi/
steria explebant. hi grece diacones latie
ministri dicunt. qa sicut in sacerdote cõ
secratio: ita in diacono ministerii dispẽ/
satio habetur. ad diaconum pertinet as
sistere sacerdotibus ⁊ ministrare i oibus
que agũt i sacris xpi. s. i baptismo: i cris
mate: i patẽa ⁊ calice. ⁊ oblatiões quoqꝫ
inferre ⁊ disponere i altari. cõponere etiã
mensam dñi ⁊ vestire. crucez ferre ⁊ p̃/
dicare euangeliũ ⁊ eplam ad populuz.
Naz sicut lectoribus vetus. t. ita diaco
nibus nouũ p̃dicare p̃ceptuz est. ad ipz
etiã pertinz officiũ precũ ⁊ recitatio nõi/
num carhecuminorũ. Ipse p̃moret au
res habere ad deum. ipse donat pacẽ ⁊
ipse ãnũciat. Qd ãt huic ordini a moy
se statutum est. hoc etiã in nouo. t. repre
sentatur cum diacono sup leuũ humerꝫ
stola ponit: ⁊ casula i diebꝰ ieiunii cõpli
catur. qa qcqd laboris ⁊ sustinẽtie i hac
vita tolleratur quasi i leua portatur do
nec i dextera. i. eternitate reges habeatur
Hic ordo ab apostolis ẽ celebratꝰ qñ vt
legit in actibus aplorũ. vii. viros plẽos
spũ. s. ad hoc officiũ elegerũt: ⁊ orone p̃
missa manus eis imposuerũt. vnde ⁊ cõ
suetudo inoleuit vt in omni matrice ec/
clesia. vii. diacões circa xpi arã q̃si. vii.
colũne assistãt. hi sũt. vii. angli tuba canẽ
tes i apocalipsi. q quales ee debeãt apls
docet thimotheo scribẽs. hi cuz ordinãt
solus epus eis manũ impõit. qa ad mini
steriũ applicant. põit eis ornatũ. i. stolã
super leuuz humeruz: vt per hoc intelli
gant se accepisse iugũ dñi suaue. quo ad
sinistrã ptinentia diuino timori subiici/
ant. Accipiũt ⁊ textum euangelii: vt in/
telligãt se esse precones euangelii christi
hi autẽ anteq̃ ordinent ꝓbentur vt do/
cet aplus. ⁊ sic ministrent: nullũ crim̃ ha
bentes. hoc officio vsus ẽ xp̃us qñ post
cenã sacrm carnis ⁊ sanguinis discipls
dispensauit. ⁊ qñ aplos dormitantes ad
orõnem incitauit: dicens. vigilate ⁊ ora
te vt non intretis in temptationem.

De presbiteris.

Eptimus ordo est p̃sbiterorũ
presbiter grece senior interp̃/
tatur latine. non solũmodo ꝓ
etate vl decrepita senectute: sed propter
honorẽ ⁊ dignitatem quam accepertũt
p̃sbiteri noiant: qui morum prudentia ⁊
maturitate conuersatiõis p̃cellere debẽt
i populo sicut scriptũ est. Senectꝰ vene/
rabil est: non diuturna: nec numero an
norũ computata. Cani enim sũt sensus
hominis: ⁊ etas senectutis vita immacu
lata. Ideo aũt ⁊ presbiteri ⁊ sacerdotes
uocant quia sacrum dant. qui licet sint
sacerdotes: tamẽ pontificatus apicẽ nõ
hñt sicut epi. quia nec crismate frontem
signant: nec paraclitum dant. qd sol de
beri epis lectio actuum aplorũ demon
strat. vnde ⁊ apud veteres idẽ epi ⁊ p̃
sbiteri fuerũt qꝛ illud ẽ nom̃ dignitatiã ⁊ ñ
etatis. Sacerdos nom̃ hꝫ cõpoitum ex
greco ⁊ latino: q est sacrũ dans: siue sa/
cer dux. sicut enim rex a regendo: ita sa
cerdos a sãctificando dictus ẽ. consecrat
enim ⁊ sanctificat corpus christi. vnde

sacerdos ātistes dictus est ab eo q ante
stat. primus enim est in ordine ecclesie.
Ad p̄sbiterū aūt pertinet sacr̄z corpis ꝛ
sāguinis dn̄i i altari dei cōficere: orones
dicere: ꝛ dona dei benedicere. qui cuz or
dinatur: inunguntur ei manꝰ: vt intelli/
gat se accepisse grām consecrationis: ꝛ
charitatis opera debere ad omnes extē
dere. Accipit ꝛ stolam que tenet vtrūq
latus. quia debet esse munitꝰ armis iusti
tie otra aduersa ꝛ prospera. Accipit et
calicem cum vino ꝛ patenam cū hostiis:
vt per hoc sciat se accepisse potestatē pla
cabiles deo hostias offerendi. hic ordo
a filiis Aaron sūpsit initiū. Sūmos eni
pontifices ꝛ minores sacerdotes institu
it deus per Moysen: q ex precepto dei
Aaron in sūmum pontificē: filios vero
eius vnxit in minores sacerdotes. christꝰ
quoq. xii. elegit discipulos prius: quos ꝛ
aplos vocauit. quorū vicem gerūt i ec/
clesia maiores pōtifices. deiñ alios. lxx.
ꝛ duos discipulos designauit: quorū vi
cem in ecclia tenent presbiteri. vnus aūt
inter aplos princeps extitit petrus: cuiꝰ
vicarius ꝛ successor est pontifex sūmus.
vnde dicitur aplicus q et papa uocatur
.s. pater patrum. Qualis aūt eligi debz
presbiter: aplus scribēs thimotheo ostē
dit: vbi noīe epi presbituz significat. hꝰ
autem officio usus est xp̄us: cum seipsuz
in ara crucis obtulit. idē sacerdos ꝛ ho
stia ꝛ quādo post cenam panez ꝛ vinuz
in corpus suum ꝛ sanguinē cōmutauit.
Ecce de. vii. ecclie gradibus breuit̄ elo/
cuti quid ad queq ptineat isinuauimꝰ.
Cunq oēs spirituales sint ꝛ sacri: excel
lenter tamen canones duos ordines tm̄
sacros appellari censent diaconatus ꝛ
presbiteratus. quia hos solos primiti/
ua ecclesia legitur habuisse. ꝛ de his solis
preceptuz apostoli habemus. apli enim
in singulis ciuitatibus episcopos ꝛ pre/
sbiteros ordinauerunt. ꝛ leuitas etiā ab
apostolis ordinatos legimus: quorū ma
ximus fuit beatus Stephanus. Subdi
aconos vero ꝛ accolitos procedēte tē/
pore ecclia sibi constituit. Si autez que
ritur quid sit qd hic uocatur ordo: sane
dici potest signaculū qdaz esse. i. sacrū.
qdam quo spiritualis potestas ꝛ offici
um traditur ordinato. Caracter igitur
spiritualis vbi fit promotio potestatis
ordo vl gradus vocatur. ꝛ dicuntur hi
ordines sacramēta: quia i eoruz pcepti
one res sacra. i. grā confertur: quam fi/
gurant ea que ibi geruntur.

De nōibus dignitatum vl officii.

Unt alia quedaz non ordinuz
sed dignitatuz vel officiorum
noīa. dignitatis simul ꝛ officii
nomen est epūs. Epatus autē uocabulū
inde dictum est q ille qui epūs efficitur
superintendat curaz. s. subditoruz gerēs
Scopin enim grece latine intendere di/
citur. Episcopi autem grece latine specu
latores iterpretantur. Nam speculator
est prepositus in ecclia dictus eo q spe/
culetur atq prospiciat populorū infra
se positorum mores ꝛ vitam. pontifex
princeps sacerdotū est: quasi via sequen
tium. quia ipse ꝛ summus sacerdos nun
cupat̄. Ipse. n. sacerdotes ꝛ leuitas efficit
Ipse omnes ecclesiasticos ordies dispo
nit.

De quadripartito episcoporum or/
dine.

Rdo autem episcoporū qdri
partitus est scilz i patriarchis
archiepiscopis: metropolitis
ꝛ epis. patriarcha grece summus patr
interpretatur. quia primum: id est apli
cuz tenet locum. vt romanꝰ antiochenꝰ
alexandrinus: sed omnium summus est

romanus. Archiepūs pṙceps epōrū. ar
chos enī grece princeps dicitur. Metro
polite autē, a mensura ciuitatū dicuntur
Singulis enī prouinciis p̄eminēt quoꝝ
auctoritati ⁊ doctrine ceteri sacerdo-
tes subiecti sunt. Sollicitudo enī totius
prouincie ipis cōmissa est. omnes autez
superius designati ordines epi nuncupā
tur. Nota ꝗ archiepiscoporum nomine
p̄mates superius significasse videtur. ⁊
metropolitaꝝ: quos nūc archiepōs dici
mus. hoꝝ autē discretio a gētilibꝰ intro
ducta videtur: ꝗ suos flamines: alios sim
pliciter flamines: alios archiflamies: ali
os ꝓthoflamines appellabāt. Sacerdo
tes enī gentiliū flamines dicebanť: ꝗ ha-
bebant in capite pilleū: in quo erat bre
uis virga desup habēs aliquid lane. qđ
cū per estū ferre non possent: filū tamen
in capite ligare ceperūt. Nudis enī capi
tibus eis incedere nephas erat. vnde ⁊ a
filo quo utebanť flamines dicti sūt: qua
si filamies. sed festis diebus filo depōito
pilleū iponebāt ꝓ sacerdotii eminentia.
vates a ui mentis appellati sunt. cuius si
gnificatio mľtiplex est. Modo enī sacer
dotez: mō prophām: modo poetā signi
ficat. Cantor vero vocatur ꝗ vocē mo-
dulatur in cantu. huiꝰ sūt duo genera. p̄
centor ⁊ succentor. p̄centor ꝗ vocē p̄mit
tit in cantu. succentor ꝗ subsequenť canē
do respondet. Cōcentor autē dicitur qꝛ
consonat. ꝗ aūt nō cōcinit concentor nō
erit. His breuiť tractatꝭ: āmonendi sūt
xp̄i ministri quatenus sicut excellunt or
dinis dignitate: ita precellant vite san-
ctitate: vt plebs eis cōmissa eorūqꝫ disci
plinis edocta: gratāter eis obediat: ⁊ eo
rū imitatione de die in diez ꝓficiat: a ꝗ
bus diuina sacra percipiunt: ⁊ missaruz
solennia audiunt. Missa autē dicitur vľ
quia missa est hostia: cuiꝰ cōmemoratio
fit in illo officio. vnde dicitur ite missa ē
.i. sequimini hostiam que missa est ad ce
lestia tendentes post eam. vel quia missꝰ
celestis venit ad consecrandum dn̄icum
corpꝰ: per quē ad altare celeste defertur
hostia. vnde ⁊ dicitur missa est.

De ordinatis ab hereticis.

Olz q̄ri si hētici ab ecclia p̄ci
si ⁊ dānati possīt tradē sacros
ordies. et si ab eis ordinati re
deūtes ad ecclie vnitatē debeāt r̄ordiari
Hanc q̄stionem ꝑplexā ac pene insolubi
lē faciūt doctorū v̄ba: ꝗ plīmū dissētire
videť. videnť. n. ꝗdā tradeř hereticos sa
cros ordines dare nō posse: nec illos ꝗ
ab eis ordinantur videnť gr̄az recipere
dicit enī Inno. arrianoꝝ clicos non vi-
deri suscipiendos cū sacerdotii vľ mini-
sterii alicuiꝰ dignitate. Quibus solū ba-
ptisma ratū eē ꝑmittit qđ in noīe. p. ⁊
f. ⁊. s. s. ꝑcipitur. dicit etꝭ eos nō posse da
re spm̄ scm̄ quē amiserūt. ⁊ ordiatos ab
hereticis caput habere vulneratū. ⁊ enz
ꝗ honorē amisit honorem dare nō pos
se. nec illum aliquid accepisse: quoniam i
dante nihil erat qđ ille possz accipe. tra
dit etꝭ venientibus ab hereticis ꝑ manꝰ
ipositionez: laycā tm̄ tribuēdā cōmunio
nez. nec ex his aliquē i clicatꝰ honorē vľ
exiguū subrogare. Gregꝭ. etꝭ dicit sacri
legā esse arrianorū consecrationez: cum
ex eorū manu cōmūio ꝑcipitur. Cipanꝰ
etꝭ dicit oīa quecūqꝫ faciūt hetici car
nalia iania ⁊ sacrilega eē: ⁊ eoꝝ altaria
falsa ⁊ illicita sacerdotia ⁊ sacrificia sa
crilega: ꝗ more simiarū q̄ cū hoies nō sē
formā imitantur humanā: vultū eclesie
catholice ⁊ auctoritatē sibi vēdicāt: cū
ipi i ecclia n̄ sint: ⁊ cū sint sacrilegi sacer
dotiū āministrāt ⁊ altař ponūt: cuz nec
sacrificari oblatio illic possit vbi spūs. s.
nō sit: nec cuiqꝫ dn̄us ꝑ eiꝰ p̄ces ⁊ orōnē

ꝑsit qui deū ipse violauit. Hyero. quoqꝫ asserit oīa que offerūtur ab hereticis cō taminata esse in conspectu dn̄i. quia li cet scā videant̄ specie sui: t̄n q̄ ɔtacta sē ab illo q pollut⁹ est polluūtur oīa. Idez Odit de⁹ sacrificia h̄ticoꝝ ⁊ a se pro iicit. ⁊ quotiēs ī noīe ei⁹ ɔgregati fuerit detestat̄ fetorē eorum: ⁊ claudit nares suas. Idē illi offerūt panē sacrilegū ⁊c̄. Leo etiā testat̄ extra ecclīam nec rata eē sacerdotia: nec vera esse sacrificia. Idem etiā dicit ꝑ crudelissimaz vesaniam in ale xādrina sede oīum sacrorū lumē extin ctuz. Intercepta est sacrificii oblatio. de fecit crismatis sanctificatio: ⁊ paricida libus manib⁹ ipsoruz oīa se subtraxere misteria. His aliisqꝫ testimōiis astrui ui det̄ sacra ecclīastica: pcipue corpis ⁊ sā guinis dn̄i: ⁊ ordinationis ⁊ ɔfirmatio nis per hereticos n̄ posse ministrari.

Auctēs pōit q̄ videt̄ p̄missis obuiare.

Contra aūt alii sentire uident̄ q̄ ab hereticis ⁊ precisis sacri ordines: sicut ⁊ baptismus tra di valeant. Nec ab hereticis redeuntes: qui illic ordinati sunt ⁊ baptizati iteruz ordinandi sunt: sicut nec baptizandi. vn̄ aug̃. de hereticis etiā dānatis qꝺ q̄dā di cunt baptisma qꝺ accepit nō amittit. q recedit ab ecclesia: ius dandi qꝺ accepit amittit. multis modis apparet ianit̄ di ci. primo q̄a nulla ostēditur cā cur ille q illud baptisma amittere non potest: ius dandi possit amittere. vtrunqꝫ eni sacr̄z est: ⁊ quadam ɔseratione vtrūqꝫ hōi da tur. Illud cum baptizat̄. ⁊ illud cū or dinat̄. Ideo non licet in catholica ecclīa vtrunqꝫ iterari. Nam si quando ex ipa parte veniētes etiā prepositi ꝓ bono pa cis correpto scismatis errore suscepti sūt etsi iustum est esse opus ut eadem officia gererent que agebant: n̄ sunt rursus or dinandi. sed sicut baptismus i eis: ita or dinatio mansit integra. quia in p̄cisione fuerat vicium qꝺ vnitate pacis est cor rectū. nō ī sacramētis que vbicunqꝫ sūt ipsa sunt. ⁊ cum ipi expedire videt̄ ec clesie vt prepositi eoruz venientes ad ca tholicam societatez: honores suos ibi n̄ administrent. nō eis tamē ipa ordinati onis sacra detrahūtur: sꝫ super eos ma nent. Ideoqꝫ non eis man⁹ imponit̄: ne nō hōi: sed ipsi sacro fiat iniuria. Sicut eniz in baptismo est quod per eos dari possit: sic ī ordinatiōe ius dādi ē: vtrūqꝫ quidem ad perniciem suam. sed aliud ē nō habē: aliud perniciose habere: aliud salubriter habere. Idem de his qui ab ecclesie vnitate separati sunt: nulla iaꝫ q̄ stio est quin habeant ⁊ dare possint. sed perniciose habent: perniciose qꝫ dant. q̄a extra uinculum pacis sunt: neutri sacro ī iuria facienda est. sicut non recte habꝫ q ab vnitate recedit: sed tamen hēt. ⁊ ideo redeunti etiā non redditur. sic etiā nō recte dat q ab vnitate recedit: sed tamen dat ⁊ ideo qui ab eo accipit venienti ad vni tatem non iteratur. Idez aliud est n̄ ha bere aliquid: aliud est non iure habere: vel illicite vsurpare. nō igitur ideo nō sūt sacra xp̄i ⁊ ecclīe: quia eis illicite vtantur non solūmodo heretici: sed etiā omnes ī pii. sed illi corrigendi sunt ⁊ puniēdi. illa autem agnoscenda ⁊ veneranda. Item Greg̃. Qꝺ dicitis vt qui ordinati sunt: iterum ordinentur: valde ridiculosum ē vt eni baptizatus semel iterum baptiza ri non debet: ita qui consecrat⁹ est semel in eodem ordine non valet iterū consec ri. His aliisqꝫ auctoritatib⁹ videt̄ asseri ī omnibus impiis ⁊ hereticis precisis ⁊ dānatis xp̄i sacra ꝑmanerē cū iure dādi possunt enim dare: sed perniciose. ⁊ q̄b⁹ dederint non sunt iterum ordinandi.

q̄ p̄missis ex oppōito obuiare videntur

Determinatio premisse contradi-
ctionis auctoritatum.

Ec autē qdā ita determinant.
dicunt enī hereticos accepta sa
cerdotali vl' ep̄ali vnctiōe: ab
eccl'ia recedentes: baptismi qdem dandi
ius retinere: sed nō h̄re facultatē tribuē
di sacros ordines vl' consecrādi dn̄icum
corpus postq̄ precisi sunt ⁊ dānati ab
ecclesia. Sicut degradat⁹ ep̄us non hēt
potestatez largiendi sacros ordines: fa-
cultatē tn̄ baptizandi nō amisit. Qd vo
aug. ait. intelligūt dictum de hereticis
qui non sententia eccl'ie: sed prauitate
sus sui a fidei veritate ac doctrine vnita
te diuisi sunt. Qui licet tales sint: ius tn̄
ordinandi ⁊ consecrādi habēt. ⁊ qui ab
eis ordinantur ante manifestam precisi
onem: et si cum eis aperte exierint: ⁊ sē-
tentia eccl'ie dānati fuerint: tamē si redi
erint iterū ordinandi non sūt. ⁊ vbicūq3
legitur de ordinatis ab hereticis: q fua
tis eis ordinib⁹ ministrare valeāt: vl' ite-
rum ordinandi non sint: de huiusmodi
accipiendū dicunt. Naz postq̄ precisi fu
erint ⁊ dānati iudicio eccl'ie: ius ordinan
di ⁊ consecrandi eis detractum asserunt
vt degradatis vl' excōmunicatis. alii vo
dicunt sacra ab hereticis et precisis fm
formaz eccl'ie celebrata: vera esse ⁊ ra-
ta. quia recedentes ab eccl'ia ius dandi ⁊
consecrandi non perdiderūt. q sic ab he
reticis ordinātur cum redierint iterum
ordinandi nō sunt. Que vo ab hereticis
alr̄ q̄ in eccl'ia fiunt: falsa sunt ⁊ inania. ⁊
qui a talib⁹ ordinari videntur nō mun⁹
sed vulnus accipiunt. ⁊ fm hanc differē
tiaz varie de his loquūt doctores. qdā
vero dicunt eadem sacramenta ab here
ticis precisis posse celebrari que a catho
licis: si ab illis forā eccl'ie seruet: ⁊ ab eis
celebrata vera esse ⁊ rata quantum ad
se. quantum vo ad effectū falsa ⁊ inania
⁊ in his q male tractant: ⁊ in his q ma-
le suscipiūt. Ideo irrita ⁊ falsa: quia qd
promittunt ⁊ conferre creduntur non
tribuunt. damnanda et dicuntur: qa et
illicite dantibus vel accipientibus sunt i
iudicium. polluta et dicūtur: non quātū
ad se: sed propter indignam hereticorū
tractationem. Ideo Greg. Cōmunionē
arrii vocat execrationez. ⁊ Inno. bono
sii ordinationē damnationem. nō q ita
in se sint: sed quia male dantes vl' accipi
entes tales facit. sicut et hyero. Sacrifi
cia eorū panē luctus vocat. non quan-
tuz ad se: sed quantū ad effectū. Nōnulli
vo tradunt illos hereticos qui in ecclesia
ordinati sunt: ⁊ ius ordinandi ⁊ cōsecrā
di et cum separati fuerint habere. Qui
vero in scismate uel heresi positi ab eis
ordinati ⁊ inuncti fuerit: illo iure carēt
Ideoq3 cum ordinare volunt vuln⁹ po
tius infigunt q̄ gr̄am conferant.

De simoniacis.

E simoniacis vo non est ambi
gendū qui sint heretici. q tam̄
ante sententiā degradationis:
⁊ ordinant ⁊ consecrant. ⁊ licet simonia
ci proprie dicantur q ad instar simonis
magi ipreciabilem gr̄am precio cōducē
volunt. ⁊ qui pro ministerio sacro p̄ciū
recipiūt i modū giezi: giezite vocādi sūt
omnes tn̄ ⁊ dantes ⁊ accipientes simōia
ci dicūt. ⁊ vtriq3 eadē sententia pcellūt.

De his qui scient a simoniacis ordi-
nantur: vl' nō.

Jfferunt tamē inter eos qui or
dinantur a simoniacis scienter
⁊ eos qui ignoranter. Qui enī
scienter a simoniacis se permiserint con
secrari: immo execrari: eoruz consecra-
tio omnino irrita est. Qui vo ordināt

a simoniacis: quos cuz ordinant nesciũt esse simoniacos. qui ⁊ tunc ꝓ catholicis hñt eoꝝ ordinatio misericordit sustinet: Si vo aliq obiecerint se non cõsecratio nes emere: sꝫ res ipsas q̃ ex cõsecratione ꝓueniũt: penit⁹ desipere ꝓbãt. Nã q̃sq̃s horũ alterũ vendit: sine quo alterũ non habet: neutrũ nendere dereliquit.

Distinctio simoniacorum.

Simoniace autẽ heresis tripti/ta est distinctio. Alii enĩ simõi ace a simoniacis ordinãt. alii simoniace a non simoniacis. alii non si/mõiace a simoniacis. Unde Nichola⁹ pa pa. Statuim⁹ decretuꝫ de simonia trip tita heresi. i. de simoniacis simoniace or diatorib⁹ vel ordinatis: ⁊ de simõiacis simoniace a nõ simoniacis: ⁊ simoniacis nõ simoniace a simoniacis. Simoniaci simoniace ordinati vl' ordinatores fm canones a ꝓprio gradu decidãt. Simo niaci etiã simoniace a non simoniacis or/dinati: simil'r ab officio remoueant. Si moniacos vo non simõiace a simoniacis ordinatos: misericordit per man⁹ iposi tionẽ ꝓ tẽpis necessitate in officio pmit/tim⁹ permanere. Qd intelligendum ẽ de his qui ordinant a simoniacis ignoran tes eos esse simoniacos. hos facit simõia cos non reatus crimis: sed ordinatio si/mõiaci. Sil'r cũ decernit alexãder papa simoniacos oĩno damnandos ac depo/nendos: subintelligendum est nisi violẽt quis attractus fuerit. de his eniꝫ ⁊ a q̃ buslibet hereticis violẽter ordinatis: di cit Innoc. q̃ possunt hr̃e aliquem colorẽ excusatiõis si statĩ discedũt ab eis ⁊ pessi mo eorũ conciliabulo renunciant.

De etate õdiatoꝝ decr̃tũ nicolai pape

Sacri inquit canones sanxerunt vt subdiaconus nõ ordinetur ante xiiii. annos: nec diaconus ãte. xxv. nec p̃sbiter añ tricesimũ. deinde si dignus fuerit ad ep̃atum eligi potest. Qd nos etiã pari modo seruare iubemus Item Fabianus. Si q̃s triginta etatis nõ impleuerit annos: nullomõ p̃sbiter ordi netur: etiã si valde sit dign⁹. q̃a ip̃e dñus xxx. annorum baptizatus est: ⁊ sic cepit docere.

De sacro cõiugii: cui⁹ institutio ⁊ cã ostenditur.

Cum alia sacra post pctm̃ ⁊ ꝓ/pter peccatũ exordiũ sũpserit matrimonii sacr̃m etiã ante pec catuꝫ legitur institutũ a dño. nõ tamen ad remedium: sed ad officiuꝫ. Refert. n. scriptura genesis in adam misso sopore atq; una de costis eius sũpta: ⁊ exĩn mu/liere formata: utruꝫ in spũ intelligenteꝫ ad quẽ vsuꝫ muler facta esset: p⁹ extasiꝫ ꝓphetice dixisse. hoc nunc os ex ossibus m. ⁊. c. de. c. m. ꝓpter hoc reliq̃t homo patrẽ ⁊ matrẽ. ⁊. a. u. s. ⁊. e. duo in car/ne vna. Coniugii auteꝫ institutio duplex est. vna ante peccatũ ad officiũ facta est in paradiso: ut esset thorus imaculatus ⁊ nuptie honorabiles: ex quib⁹ sine ardo re conciperent: sine dolore parerent. Al tera post peccatũ ad remediũ facta extr̃ paradisũ propt illicitũ motũ deuitãdũ Prima ut natura multiplicaretur: 2ª vt natura exciperetur: ⁊ vicium cohibe retur. Naꝫ ⁊ ante peccatũ dixit de⁹. cre scite ⁊ multiplicamini. post pctm̃ oĩbus pene hominibus per diluuiũ ꝯsũpt̃. Q vo añ pctm̃ institutum fuerit cõiugium ad officiũ: post pctm̃ vo ad remediũ cõ cessum: ap̃ls testatur dicẽs. Qd sãis estꝫ officiũ egrotis est ad remediũ. Infirmitas enim incontinentie que est in carne per peccatum mortua: ne cadat in ruinam flagitiorũ: excipit hõestate nuptiaꝝ. Si nõ peccassent primi homĩes sine carnis

incẽtiuo ac feruore libidinis: ipſi ac ſuc ceſſores eorũ cõuenirẽt. ⁊ ſic remunera bile eſt aliquid bonũ op⁹: ſic coitus eorũ bon⁹ eſſet ⁊ remunerabilis. Quia vo p peccatũ letal' concupiſcentie lex mem bris noſtris inheſit: ſine qua carnalis ñ fit cõmixtio: reprehenſibilis eſt ⁊ malus coitus niſi excuſetur p bona coniugii.

Qñ ſꝫ preceptũ ⁊ qñ ſꝫ indulgentiã contractum ſit coniugium.

Rima iſtitutio habuit pceptũ 2ª indulgẽtiã. didicim⁹ enĩ ab aplo humano generi ppter ui tandam fornicationẽ indultũ eſſe coniugium. Indulgentia vo qa meliora nõ eligit: remediũ habet: non premiũ. a q̃ ſi quis declinauerit meretur exiciale iudicium. Qd ſecundũ indulgentiã conceditur: vluntariũ eſt: non neceſſariũ. alioquin tranſgreſſor eſſet qui illud non faceret. ⁊ põt ſane intelligi illud ſub precepto dictum hominibus primis ante peccatum. Creſcite ⁊ multiplicamini. Quo etiã poſt peccatum tenebãtur vſqꝫ quo facta eſt multiplicatio. poſt quã ſꝫ idulgẽtiã matrimonii contract⁹ fuit. Ita etiã p⁹ diluuiũ: quo vniuerſum pene genus hũanũ deletum eſt: ſm preceptum dictũ ẽ filiis Noe. creſcite ⁊ multiplicamini. mltiplicato vero hoĩe ſm indulgentiã cõtractum eſt: non ſm imperiũ. Indulgẽtia diuerſis modis accipitur. ſ. pro confeſſione: pro remiſſione: pro pmiſſione. Et eſt pmiſſio in nouo. t. de minoribus bonis: ⁊ de minoribus malis. De minoribus bonis eſt coniugium. qd non meretur palmã: ſed eſt in remediũ. de minoribus malis. i. de venialibus eſt coit⁹: qui fit cauſa icõtinentie. illud. i. coniugiũ indulgetur id eſt conceditur. Illud vero id eſt coitus talis permittitur. i. tolleratur ita ꝙ non prohibetur.

Q' bone nuptie ſint.

Uerunt autem nonnulli heretici nuptias deteſtantes: qui taciani appellati ſunt. Hi nuptias oĩno damnãt: ac pares fornicationibus aliiſqꝫ corruptionibus faciũt: nec recipiunt in ſuorum numero coniugio vtẽtem marem vel feminã. Q' autem res bona ſit coniugiũ non modo ex eo probatur ꝙ dñus legitur coniugium inſtituiſſe inter primos parentes: ſed etiam ꝙ in chana galilee nuptiis interfuit chriſt⁹ eaſqꝫ miraculo commendauit aqua ĩ vinum conuerſa. Qui etiam poſtea virum vxorem dimittere prohibuit: niſi fornicationis cauſa. Apl's etiã ait. virgo ñ peccat ſi nubat. Conſtat ergo rem bonã eẽ matrimonium. Alioquin non eſſet ſacramentum. Sacramentũ enim ſacrũ ſignum eſt.

Cuius rei ſacramentum coniugii ſit ſignum.

Um igitur coniugium ſit ſacramentum ſignum eſt rei ſacre: ſcilicet cõiunctõnis chriſti ⁊ eccleſie: ſicut ait apoſtolus. Scriptum eſt inquit. Relinquet homo patrẽ ⁊ matrẽ. ⁊. a. u. ſ. ⁊. e. du. in. c. a. hoc antẽ magnum eſt ſacramentum. Ego autem dico in chriſto ⁊ in eccleſia. vt enim inter coniuges coniunctio eſt ſecundum conſẽſum animorum ⁊ ſm permixtionem corporũ: ſic eccl'ia xpo copulatur voluntate ⁊ nã. quia idem vult cum eo: ⁊ ipſe formã aſſumpſit de natura hominis. Copl'ata eſt igr̃ ſponſa ſponſo ſpũaliter ⁊ corporal'r. i. charitate ac nature ꝯformitate. huius vtriuſqꝫ copule figura eſt in cõiugio. Conſenſus enim coniugũ copulã ſpiritualem chriſti ⁊ eccl'ie que fit p charitatem ſignificat. Cõmixtio vero ſexuum illã ſignificat que fit per naturã

conformitatem. Inde est q̄ quidam do
ctorū dixerunt illam mulierē non per
tinere ad matrimoniū: que non experit̄
carnalem copulam. Ait. enim Aug. Nō
dubium est illam mulierē non ptinē ad
matrimoniū cum qua docetur non fuis
se cōmixtio sexus. Item Leo papa. Cuz
societas nuptiarum ita sit a principio ī
stituta: vt preter cōmixtionē sexuū ñ ha
beat in se christi ⁊ ecclesie sacramentū: ñ
dubium est illam mulierē non ptinere
ad matrimonium: in qua docet̄ nō fuis
se nuptiale misterium. Item aug. Non
est perfectuz coniugium sine cōmixtiōe
sexuū. hec igr̄ si secūdū superficiez ver/
borum quis acceperit: inducit̄ in errorē
tātū vt dicat sine carnali copula nō pos
se contrahi matrimonium. ⁊ inter Ma
riam ⁊ Joseph non fuisse coniugiū: vl' ñ
fuisse perfectum. Qd nephas est sentire
Tanto enim sanctius fuit atq̄ perfecti⁹
quanto a carnali opere imunius. sed su
perius posita eadem rone dicta intelli/
genduz est: non quin pertineat mulier il
la ad matrimoniuz cuz qua non est per
mixtio sexus: sed non pertinet ad ma/
trimoniuz qd expressaz ⁊ plenaz teneat
figuram coniunctionis xpi ⁊ ecclesie. fi/
gurat eniz illam coniunctionez christi ⁊
ecclesie que est in charitate: sed non illaz
que est in nature cōformitate. Est ergo
⁊ in illo matrimonio typus coniunctio/
nis christi ⁊ eccl'ie. sed illi⁹ tm̄ qua eccl'ia
christo charitate vnitur: non illius qua
per susceptionem carnis capiti membra
vniuntur. Nec ideo tamē minus sanctū
est coniugium. qz vt ait aug. in nuptiis
plus valet sanctitas sacramēti q̄ fecun/
ditas ventris. Est etiaz coniugiuz signū
spiritualis coniūctionis ⁊ dilectiōis aio
ruz: q̄ inter se coniuges vniri debent. vn
de apl'us ait. Viri diligite vxores vr̄as
vt corpora vestra.

Que sint considerāda in ɔiugio.

Post hoc aduertenduz est quid
sit coniugiuz. ⁊ que sit efficiēs
causa coniugii. ⁊ causa propt̄
quā cōtrahi debeat. ⁊ que sint bona cō/
iugii. ⁊ quomō per ea excusetur coitus
carnalis. ⁊ que sint legittime persone
ad matrimonium. Sunt ⁊ alia plura ī
matrimonio consideranda: que sub cō/
pendio constringemus.

Quid sit coniugium.

Sunt igit̄ nuptie vl' matrimōi
uz viri mulierisq̄ coniunctio
maritalis inter legittimas per
sonas indiuiduā vite ɔsuetudinē retinēs
Ad īdiuiduā ɔsuetudiēz ptinet q̄ absq̄
consensu alterius: neuter continentiā al/
terius profiteri pōt uel orōni vacare. ⁊
q̄ inter eos dū viuūt vinculū coniugale
pmanz: vt alii se copulare ñ liceat: ⁊ ut
inuicē alter alteri exhibeat quod q̄sq̄ si
bi. hac autez descriptione legittimoruz
⁊ fidelium tm̄ matrimonium īcluditur.

De consensu qui efficit coniugiuz.

Efficiens autez causa matrimo
nii est consensus: non quilibet
sed p verba expressus. nec de
futuro: sed de presenti. Si eniz consen/
tiunt in futurum dicentes: accipiam te ī
virum: ⁊ ego te in vxorem: nō est iste cō
sensus efficax matrimonii. Itez si consen
tiant mente ⁊ non exprimāt verbis: vel
aliis certis signis: nec talis consensus effi
cit matrimoniuz. Si autez verbis expli
cant: qd tamē corde non uolūt: si nō sit
coactio ibi vel dolus: obligatio illa ver
borum quibus consentiunt dicentes: ac/
cipio te in virū: ⁊ ego te in vxorez: ma
trimonium facit.

Auctoritatibus pbat q̄ ɔsēs⁹ sol⁹ fa
ciat matrimonium

Uod aũt cõſẽ ſiꝰ matrimõiuꝫ
faciat: ſubditiſ probatur teſti
moniis. Ait eni Yſidorus. Cõ
ſenſus facit matrimoniũ. Item nicholaꝰ
papa. Sufficiat ſolus ſm leges eorũ cõ
ſenſus de quorum cõiunctionibꝰ agitur
Qui ſolus ſi forte in nuptiis defuerit: ce
tera etiã cum ipſo coitu celebrata fruſtrã
tur. Item iohes criſo. Matrimonium
quidem non facit coitus: ſed voluntas.
⁊ ideo non ſoluit illud ſeparatio corpis
Iteꝫ ambro. Non defloratio virginita
tis facit coniugium: ſed pactio coniuga
lis. Ex his apparet ꝙ cõſenſus .i. pactio
coniugalis matrimonium facit. ⁊ extũc
coniugium eſt etiã ſi non preceſſit vel ſecu
tura ſit copula carnal̃.

Qñ incipiat eſſe cõiugium.

Uod .n. ab ipſa deſpõſatione i
qua pactio coniugalis exprí/
mitur coniugeſ ſint: ſanctorũ
teſtimonia probant. Ait eni ambro. cũ
initiatur coniugium coniugii nomẽ aſci
ſcitur. Cuꝫ coniungitur viro coniugiũ ẽ
non cum viri ãmixtiõe cognoſcitur. Itẽ
Yſidorus. Cõiuges verius appellantur
a prima deſpõſationis fide: ꝗuiſ adhuc
inter eos ignoretur coniugalis concubi
tuſ. Item auguſt. Coniũx vocatur a pri
ma deſpõſatiõiſ fide: quã cõcubitu non
agnouerat: nec fuerat agnituꝛꝰ. nec pe/
rierat: nec mendax manſerat coniug̃ ap
pellatio: vbi non fuerat nec futura erat
carniſ vlla cõmixtio. propt̃ qd fidele cõ
iugium ambo parentes xp̃i uocari me
ruerunt: non ſoluꝫ illa mater ſed etiã ille
pater eius: ſicut ꝯiunx matris eiꝰ. vterqꝫ
mente: non carne. ex hiſ euidenter inſinu
atur ꝙ ex tẽpore quo intercedit conſen
ſus voluntarius ac marital̃ qui ſoluſ cõ
iugium facit: veri coniuges ſunt ſponſus
⁊ ſponſa.

Secũdũ quoſdaꝫ non eſt coniugium
ante carnalẽ copulaꝫ: ſed ſpõſi ⁊ ſpõ
ſe ſunt.

Uidam autem aſſerunt verũ
coniugium non contrahi ante
traductionem ⁊ carnalem co
pulã. nec vere cõiuges eſſe aliquos anꝗ̃
intercedat cõmixtio ſexus. ſed a prima
fide deſponſationis: vir ſponſuſ: mulier
ſponſa eſt: non coniunx. Sponſoſ autẽ ⁊
ſponſas coniuges frequenter appellari
dicunt: nõ quia ſint: ſed quia futuri ſũt:
cuius rei ſponſionem inuicem fecerunt.
⁊ ſm hoc uerba premiſſaruꝫ auctorita
tum intelligenda fore tradunt.

Qua ratiõe nituntur.

Uod vero ĩter ſponſam ⁊ con
iugem plurimũ interſit: ex eo
aſtruũt. qꝛ licet ſponſe ãte car
nalem copulaꝫ inconſulto vel̃ nolẽte ſpõ
ſo monaſterium eligere. quo facto ſpon
ſo licet aliam ducere. coniugatus vero
vel coniugata: nec continentiam niſi ex
cõmuni conſenſu ſuare ualet: nec mona
ſteriuꝫ petere niſi vterqꝫ continentiã pa
riter profiteantur. Qꝛ uero liceat ſpon/
ſe monaſterium eligere: auctoritatibus
ſanctorum probat̃. Ait eni Euſebiꝰ pa/
pa. Deſponſatam puellam non licet pa/
rentibus alii viro tradere: tamẽ licet ſi
bi monaſterium eligere. Itẽ Greg. De/
creta legalia deſponſataꝫ ſi conuerti uo
luerit: nullo penitus cenſuerunt damno
mulctari. Refert etiã hyero. ꝙ macharius
inter chriſti heremitas precipuus: cele/
brato nuptiarum conuiuio: cum veſpe̾
thalamuꝫ eſſet ingreſſuꝛꝰ: ex urbe egre/
diens tranſmarina petiit ⁊ heremi ſoli/
tudinem ſibi elegit. Beatus etiã Alexius
ſimilit̃ ex nuptiiſ diuina gr̃a uocatꝰ: ſpõ
ſam deſeruit: ⁊ nudus xp̃o famulari ce/
pit. His auctoritatibus ⁊ exemplis licꝫ

licere sponsis sine consensu suaruȝ spon/
saruȝ: ⁊ econuerso: continentiā ꝓfiteri.

Q: coniugatus vel coniugata neque
ant continentiam sine alterius consē
su profiteri.

Oc autem coniugatis nullate
nus licet. Non enim potest vir
melioris vite propositum su/
mere sine vxoris consensu: ⁊ econuerso.
vnde Greg. scribens theutiste patricie.
Sunt qui dicunt religionis grā coniugi
um debere solui. veꝝ sciendū est: qa etsi
hoc lex humana concessit: tamen lex di/
uina probibuit. Si vero vtrisqꝫ conue/
niat continentem vitam ducere: hoc qs
audeat accusare! Sic enim multos san/
ctorum nouimus cum suis coniugibus
⁊ prius cotinentem uitaȝ duxisse: ⁊ post
ad sancte ecclie regimina migrasse. Si
vero continentiaȝ quaȝ vir appetit mu
lier nō seqtur: aut quam vxor appetit
vir recusat: coniugiuȝ diuidi nō pōt. qa
scriptum est. Mulier ptātez sui cor. nō
habet: sed vir. Idem Agatosa latrix
presentium questa est virum suuȝ cōtra
voluntatem suam i monasteriū esse con/
versuȝ. q̄propter experientie tue preci/
pimus vt diligenti inquisitione discutiat
ne forte eius voluntate conuersus sit: vl
ipsa mutare se ꝑmiserit. Et si hoc tua di
ligentia repererit: ⁊ illuȝ in monasterio
permanere prouideat: ⁊ hanc sicut pro
misit mutare cōpellat. Si vero nihil ho
rum est: nec quondam fornicationis cri
men propter qd licet vxorem dimitte/
re: predictā mulerem cōmisisse cognoue
ris: ne illius conuersio vxori relicte in se
culo: fieri possit perditionis occasio: vo/
lumus vt maritum suum illi etiam si iā
tonsoratus est reddere debeas omni ex/
cusatione cessante. quia nisi fornicatiōis
causa virum vxoreȝ dimittere nulla rō
concedit. postq̄ eni copulatione coniugii
viri ⁊ mulieris vnum corpus efficit: nō
pōt ex parte conuerti ⁊ ex parte rema/
nere in seculo. Itē ex. viii. sinodo. Si qs
cōiugatus conuerti ad monasterium ve
lit: non est recipiendus nisi pri⁹ a cōiuge
castimoniam ꝓfitente fuerit absolutus
Tales igr̄ sine culpa sequūt xp̄ȝ relicto
seculo si habent ex pari voluntate casti/
tatis consensum. Item si vir ⁊ vxor di
uertere a seculo pro sola religiosa inter
se consenserint vita: nullaten⁹ sine consen
su epi fiat: vt ab eo singularit ꝓuiso cō
stituantur loco. Nam vxore volente vel
altero illorum et pro tali re matrimo/
niū non soluitur. Itē aug. Si abstines si
ne vxoris voluntate: tribuis ei fornican
di licentiam: ⁊ peccatum illius imputa/
bit tue abstinentie. Iteȝ nicholaus papa
scripsit nobis teberga regia regia se uel
le dignitate vel copula exui: ⁊ sola vita
priuata esse contēptā desiderare: cui scri
psimus. non hoc alr fieri posse nisi eādē
vitā vir eius Lothari⁹ elegerit. Ex his
patet q coniugati sine cōmuni consensu
continentiam profiteri vel habitū reli/
gionis sumere non ualent. et si fecerit re
uocare debent. Spōsi vero possunt sine
cōmuni consensu monasterium eligere.
vnde videtur inter sponsum ⁊ spōsaȝ cō
iugiuȝ non esse. Ideoqꝫ a prima fide de
sponsationis asserunt coniuges appella
ri: non re presentiuȝ: sed spe futurorum
q̄ ex fide quam ex desponsatione sibi in
uiceȝ debent: postea efficiuntur cōiuges
Premissas et auctoritates qbus asserit
q consensus matrimonium facit: ita in/
telligi uolunt: vt cōsensus vel pactio cō
iugalis non ante coitū faciat matrimo/
niū: sed i coitu. sicut enim defloratio vir
ginitatis non facit matrimonium nisi ꝑ
cedat pactio coniugalis: ita nec pactio

ↄiugalis anteq̄ adsit copula carnal'. Ex
pactiōe igr̄ ↄiugali spōsi ⁊ spōse fiunt
añ coitū. in coitu v̄o efficiunt coniuges.
facit eni pactio coniugal' vt q̄ pri⁹ erat
sponsa in coitu fiat coniunx.

Rñsio ad predicta cū determinatiōe
superiorum.

Jsi autē ita respondem⁹. fit āt
aliqñ desponsatio vbi est com
promissio viri ⁊ mulieris de
contrahendo matrimonio. nō est autem
ibi ↄsensus de presenti. ⁊ est disponsatio
habens consensuz de pñti. i. pactionem
ↄiugalē q̄ sola facit ↄiugiū. Jn illa ergo
despōsatiōe vbi est pollicitatio cōtrahē
di matrimonii: spōsi tm̄ ⁊ spōse fiūt: nō
cōiuges. ⁊ talib⁹ sponsis licet sine cōsen/
su cōi ↄtinētiā pfiteri ⁊ mōasteriū eligē
Jn ea v̄o desponsatione vbi est consens⁹
de pñti: cōiugiū contrahitur. ⁊ ab illius
despōsationis pma fide veri cōiuges ap
pellant̄. fz hanc distinctionē desponsati
onis de sponsis varie loquūt doctores.

Quomō accipit̄ sponsa in capitulis
subditis.

Liqñ. n. spōsas vocāt q̄ talez
hūerūt desponsationē vbi fuit
pactio ↄiugalis de pñti. ⁊ ille
ↄiuges v̄e sunt. vnde Greg̃. Si q̄s vxo
rez desponsauerit: vl' subarrauerit: q̄q̄
postmoduz pueniēte die mortis ei⁹ neq̄
uerit eā ducere in vxorez: tñ nulli de cō
sāguinitate ei⁹ licet eā accipere in coniu
gio. et si inuentū fuerit fcm̄ sepet̄ oino.
Idez iullius papa. Si q̄s desponsauerit
vxorē vl' sabarrauerit: ⁊ p̄ueniente die
mortis vl' irruentib⁹ q̄busdā causis eaz
nō cognouerit: nec fr̄ ei⁹: nec ullus de cō
sāguinitate eius eandē sibi tollat in vxo
rē vllo vnq̄ tpe. Itē Greg̃. Qui despō
satā primi sui puellā cepit i connubium
anatha sit. ipse ⁊ oēs consentiētes ei. q̄a
fm legē dei mori decernitur. Nā diuine
leg̃ mos est sponsas appellare coniuges
vt in euangelio. accipe mariā in vxorez
tuā. ⁊ i deutonomio. Si q̄s alteri⁹ spō
sā in agro vl' in quolibz loco oppresserit
vl' adduxerit in domū suā: moriat̄. quia
vxorē primi sui violauit. ñ que iā vxor
erat: sed q̄ a parentib⁹ vxor fieri debe/
bat. Ex his colligit̄ q̄ spōse q̄daz ↄiuges
sūt añ ↄmixtionē sexuū. Sed forte illud
mouz qd̄ in fine capituli dr̄e non que iā
vxor erat: sed q̄ vxor fieri debebat. qd̄
non ita debet intelligi q̄si vxor vere non
fuerit exquo pactio coniugalis intcesse
rit: sed q̄a nōdū traducta fuerat: nec res
vxoria intercesserat. s. cōcubitus coniu/
galis.

Q' alr̄ accipitur in his aliis capitu/
lis sponsa.

Ocatur etiā sponsa que sic viro
desponsata est: vt non interces
serit cōsensus de p̄senti: sz spō
sio futuri. Scd̄z quē modū decretū illd̄
intelligit̄. si q̄s sponsaz filii oppresserit ⁊
post filius eius eam duxerit: pater po/
stea nō hēat vxorez: nec mulier virū. fili
us q̄ patris facinus ignorauit aliam du
cat. Si coniunx illa fuisset: qd̄ vtiqz forz
si in sponsalib⁹ pactio cōiugal' intcessis/
set: nō pmitteretur spōsus aliaz ducere.
Mechis aūt pēa nō nubēdi ex rigore i
fligit̄ vt alii terreāt̄. Itē ex eodē. quidā
despōsauit vxorē ⁊ dotauit: ⁊ cū ea co
ire nō potuit. quā clanculo frat̄ eius cor
rupit ⁊ grauidā reddidit. decretum est
vt q̄uis nupta non potuerit eē legittio
viro: desponsataz tamē fratri frat̄ non
possit habere. sz mechus ⁊ mecha forni
nicationis q̄dē vindictā sustineant. licita
v̄o eis coniugia nō negent̄. de illa despō
satione hoc intelligi debet: vbi nō fuit cō
sensus cōiugalis de pñti. alioq̄n ñ liceret
eis alia sortiri ↄiugia. Scd̄z h⁰ etiā illud
itelligi debz. statutū ē a sacro ↄuētu: vt

si qs spōsā alt'ius rapuerit publica pnia
mlctet: ⁊ sin̄ spe ꝯiugii maneat. ⁊ si ipa
eidē crimini cōsentiens nō fuerit: licētia
nubēdi alii nō neget. Apparet hāc fuis
se despōsatā sin̄ pactiōe ꝯiugali de pn̄ti:
⁊ iō nō fuisse ꝯiugē: cui viuente spōso al
teri nubendi licentia nō negat. Sūt. n.
q̄dā nuptialia pacta de futuro: ex qbus
spōsi ⁊ spōse vocant. nec exīde ꝯiuges sc
⁊ ē q̄dā pactio cōiugal' de pn̄ti q̄ spōsū
⁊ spōsā et̄ ꝯiuges fac. ⁊ utq3 pactio de
spōsatio vl spōsalia ītdū dicūt. ꝓpē tn̄
spōsalia dicūtur q̄dā solēnia pacta nu-
ptialia.

Quare nō mox tradant spōse.

E nuptialib⁹ pact̄ vbi est tm̄
spōsio futuri: ait auḡ. Institu
tū ē vt ia3 pacte spōse nō stati
tradant: ne vilē hēat marit⁹ datā qua3
suspirauit spōs⁹ dilatā. ⁊ ē sciendū q̄ illa
spōsa q̄ tm̄ i futuro ē pacta: mortuo spō
so n̄ rema3 vidua. q2 n̄ fuerat vir eius.

Que spōsa sit uidua mortuo spōso ⁊ que non.

Vnde si q̄s eā duxerit ad sacros
ordies ꝯscendere n̄ ꝓhibet: q2
n̄ duxit viduā. vidue. n. mari-
tus eque sic̄ bigam⁹ sacerdos fieri ꝓhi
bet. Ex tali aūt copula nullus arcet a sa
cris ordinib⁹. Scd̄3 hoc intelligendū est
q̄d ait pelagi⁹ papa de illo qui mortuo
sponso ei⁹ spōsā duxit i vxorē. Nihil est
igt q̄tu3 ad hunc articulū attinet q̄d ei
obuiet de canōicis istitut̄ qn ad sacros
ordies ꝓmoueri valeat. Si vo spōsa ta
lis fuisset int' quā ⁊ sponsū ei⁹ ꝯsens⁹ de
pn̄ti intcessiss3: eo mortuo vidua remā
sisset: cui copulat⁹ i cōiugio vlterius ad
sacros ordies nō accederet̄ cū viduā du
xerit. Nō ē igr̄ ambigendū qn solus de
pn̄ti cōsēsus ꝯiugiū efficiat: ⁊ exīde veri
cōiuges appellentur. Iō post tale3 cōsen
sū si qs alii se copulauerit: et̄ si carnis cō
mixtio illic seq̄tur: ad ꝑorem copl'a3 re
uocandus est.

Si ꝯsensus de futo cum iuramento faciat coniugium.

Ic q̄ri debet vtrū cōsensus de
futuro addito et̄ iuramēto cō
iugium efficiat. vt' si qs ꝓmit-
tat vl' et̄ iuret alicui se usq3 ad tēp⁹ placi
tū illā ductu3: ⁊ illa ꝓmittat ul' iuret se
illi nupturā: nunqd talis sponsio eos cō
iuges facit? Si mutato proposito alter
vl' vterq3 ad alienā copulā transit: nū-
qd ob priorē spōsionē iuramēto subni
xa3 2ᵉ federatiōis pactū scindet. Consi
dera qa longe aliud est ꝓmittere: aliud
facere. Qui ꝓmittit nōdu3 fac. Qui g°
promisit se i vxore3 ducturū aliquā: nō
du3 ea3 duxit in vxore3. ⁊ q̄ spopondit
se nupturā: nōdū nupsit. quō ergo cōiu
ges appellari possūt: q nōdu3 cōtrahūt
sed in futuro se cōtracturos iurando ꝓ
mittunt? Itē si ex vi iuramenti ad futu-
rū ꝑtinentis mox efficiunt cōiuges: cur
iurauerūt in futuro se facturos q̄d in p̄
senti efficiūt? Itē si exquo iurant mox ef
ficiunt coniuges: tunc hanc rem efficiunt
qua3 iurant se facturos. Ideo dico qa
coniugiū tunc nō fuit: sed futurū ꝓmitti
tur. Si vero ille post vxorē duxit: ⁊ illa
marito nupsit: cōiugiu3 vtrimq3 fuit: ⁊
non potest dissolui. precedens igr̄ men-
daciū vl' piuriu3 penitentia est corrigen
dum: sed coniugiū sequens non est dissol
uendū. non aūt sic est qn̄ iuramētū con-
iugii p̄sentis consens⁹ attestatione firma
tur: qa post talē consensu3 si quis alii se
copulauerit: et̄ si prolē ꝓcreauerit: irri
tu3 debet fieri: ⁊ ipse ad priorē copl'a3
reuocari.

Que vident obuiare p̄missis nouellarum constitutio.

Remisse āt sententie videtur obuiare illud qd leges tradūt Si qs tactis diuinis scripturis iurauerit mulieri: se eam legittimaȝ vxorē hiturū: vel etiā si in oratorio tale sacrāȝ dederit: sit illi legittīa vxor: q̄uis nulla dos: nullaq̄ȝ alia scriptura int̄posita sit. sȝ hic ostēditur qd fieri vel esse debeat: nō qd tunc fiat. Non enī p illud iuramētū tunc fit vxor: sed fieri debet: qa iuratū est. pōt ꝛ de illo iuramēto hoc dictū intelligi: vbi de p̄nti consentiūt ac se inuicē suscipiūt. Illi etiā sētentie q̄ dictū ē solū consensū facere coniugiuȝ: videtur ꝯtraire qd euaristus papa ait. Al̄r legittimū nō fit coniugiū nisi ab his q super feminā dn̄ationē habere vidētur: ꝛ a quibus custoditur vxor petatur: ꝛ a parentibus sponsetur: ꝛ legib⁹ dotetur: ꝛ a sacerdote ut mos est bn̄dicatur: ꝛ a paranimphis custodiatur: ac solēnit̄ accipiatur. Itē ita legittima scitote esse ꝯnubia. Al̄r vō presūpta: nō cōiugia: sed adulteria ꝛ fornicationes sūt: nisi voluntas ꝓpria suffragata fuerit vel suffragauerit: ꝛ vota succurrerint legittima. hoc aūt nō ita intelligendū est: tanq̄ȝ sine cōnumeratis nō possit esse legittimū coniugiū: sed q2 sine illis non hēt decorē ꝛ honestatē debitaȝ In hui⁹ enī sacri celebratiōe sicut i aliis q̄dam sunt ꝑtinentia ad sub̄am sacri. vt est consensus de presenti: q solus sufficit ad cōtrahendū matrimoniū. quedaȝ vō ꝑtinentia ad decorē ꝛ solēnitateȝ sacri. vt parentuȝ traditio: sacerdotū benedictio ꝛ huiusmōi. sine quib⁹ legittime fit coniugiuȝ quantū ad virtuteȝ: nō q̄ntuȝ ad honestatē sacri. Sine his ergo: nō q̄si legittimi coniuges: sed quasi adulteri: ꝛ fornicatores ꝯueniunt ut illi qui clanculo nubunt. ꝛ vtiq̄ȝ fornicatores essēt nisi eis suffragaretur uolūtas verbis expressa de presenti: que legittimū iter eos fac matrimonium. Nam ꝛ consensus occultus de presenti p verba expressus coniugiū facit: lȝ nō sit ibi honestus contract⁹ sed matrimoniū non sancit consensus q in occulto fit. Si enim alter alterū dimiserit: non cogit̄ iudicio ecclesie redire ꝛ cōmanere cū coniuge. qa nō pōt probari testib⁹ contract⁹ q in occulto est factus. q2 si ipsi q in occulto sibi consenserunt eundem consensuȝ voluntarie i manifesto profiteantur: tūc vtiq̄ȝ voluntas propria suffragatur: ꝛ legittima vota succurrunt ad sanctienduȝ coniugiū qd prius occulte fuerat contractū. volūtas igitur verbis expressa in occulto ad h° suffragat̄ vt fiat coniugiū. manifeste vō expressa suffragatur vt sāctiat ac roboret: ac liberum fiat eccl̄ie de hoc iudicar̄ si expedierit.

Cui⁹ rei sit ꝯsēs⁹ ille: an de carnali copl'a: an de cohabitatiōe: an de alio.

Ic q̄ritur cum consens⁹ de presenti matrimoniū faciat: cuius rei consēsus ille sit: an carnalis cop̄le: an cohabitatiōis: an vtriusq̄ȝ. Si cohabitationis consensus matrimoniuȝ facit: tūc frater cū sorore: pater cuȝ filia potest cōtrahē matrimoniū. Si carnalis copule: tunc int̄ mariā ꝛ ioseph n̄ fuit coniugiuȝ. proposuerat enī maria i virginitate manere nisi de⁹ al̄r facere iuberet. s̄m qd videt̄ angelo dixisse. Quō fiet istud q̄m viȝ non cognosco. i. me cogniturā nō ꝓposui. Neq̄ȝ enim qa tunc virū nō cognoscebat necesse erat iquiri quō posset hēre filiū: sȝ qa vnq̄ȝ cogniturā se ꝓposuerat. dicit eniȝ Beda q2 in virginitate manere disposuerat. Si igitur contra suuȝ propositū post cōsensit in carnalē copulā: videt̄ facta voti rea mēte etsi n̄ opere violati. Dicam⁹

igr̃ ꝙ consensus cohabitatiõis: vł car-nalis copule: non facit cõiugiũ: sed ꝯsen-sus cõiugalis societatis v̓bis ſm pñs tē-pus expssus. vt cũ vir dicit. Ego accipio te in meã: non dñaꝫ: non ancillaꝫ: sed cõ-iugē. Quia eni nõ ancilla vł dña datur iõ nec de sũmo nec de imo a pricipio for-mata est: sed de latere viri ob cõiugalē societatē. si de sũmo fieret: vt de capite videreẗ ad dñationē creata. Si v̓o de imo: vt de pedib⁹: uidereẗ ad ſuitutem subiicienda. Sed qa nec in dñam nec in ancillã sumitur: facta est de medio. i. de latere: qa ad cõiugalē societatē assumiẗ Cũ igr̃ sic cõueniũt vt dicat vir. accipio te in meã cõiugē. ⁊ dicat mulier. accipio te in meũ viruꝫ. his verbis uel aliis idē significantib⁹ exprimiẗ consensus: nõ co-pule carnalis vł cohabitationis corpo-ralł: sed coiugalis societat᷒. Ex qua opor-tet eos cohabitare: nisi forte cã religiõis pari voto corporalr̃ separenẗ: vel ad tē-pus: vel usqꝫ ad finem.

Coactio excludit ꝯsensũ coniugalem

Oportet autē consensũ cõiuga-lem liberum esse a coactione.

Coactus eni consensus: qui nec consensus appellari debet: coniugiuꝫ nõ facit. sicut testatur vrban⁹ papa: scribēs sacratio regi aragorũ in hec verba. de neptis tue coniugio quã te cuidã militi daturum necessitatis instante articulo: sub fidei pollicitatione firmasti: hoc eq-tate dictãte decreuimus: ut si illa viruꝫ illũ oĩno ut dicitur renuit: ⁊ in eadē vo-luntatis auctoritate persistit: vt viro illi se prorsus deneget nupturaꝫ: nequaquã eam inuitam ac renitentem: eiusdē viri cogas coniugio copulari. Ideꝫ si veruꝫ esse constiterit qđ nobis legati iordanis principis retulerũt. s. ꝙ ipse coactus ⁊ dolens filiaꝫ suaꝫ flentē ⁊ ꝓ virib⁹ reni-tentē Rainaldo desponsauerit: qm̃ legũ ⁊ canonuꝫ auctoritas talia sponsalia ñ approbat: ne ignorantibus leges ⁊ ca-nones nimis durũ videatur: ita sententi-am temperam⁹: vt si princeps cũ assen-su filie id qđ inceptũ est ꝑficere voluerit cõcedam⁹. Sin autē legatus nr̃ utrasqꝫ partes audiat. et si nihil fuerit ex parte Raynaldi qđ ãplius ĩpediat: ab ipo ior-dane sacr̃m quo constent hec q̃ dicta sẗ accipiat. ⁊ nos canonũ ac legum scripta sequentes deinceps non ꝓhibem⁹ quin alii viro si voluerit predicta ei⁹ filia tm̃ ĩ dño nubat. Ex his apparet coniugiuꝫ fieri inẗ ꝯsẽtiẽtes ⁊ spõtãeos: ñ inẗ renitē-tes ⁊ inuitos. verũtñ qui inuiti ⁊ coacti cõiuncti sunt: si postea aliquo tēpis spa-cio sine contradictiõe ⁊ querimonia co-habitauerint: facultate discedendi vł re-clamandi hita cõsentire videẗ. ⁊ ꝯsẽsus ille ꝯseq̃ns supplet qđ ꝓcedēs coactio tu-lerat.

Qui videtur consentire.

Onsentire aũt ꝓbatur: q euidenẗ non cõtradicit. ſm illud. In sponsalib⁹ eorũ consensus exigendus est quoꝝ in nuptiis desidera-tur. Intelligiẗ tñ semper filia patri con-sẽtire nisi euidenẗ nõ dissentiat. Itē spõ-salia sicut nuptie consẽsu fiunt cõtrahen-tiũ. ⁊ ideo sicut in nuptiis: ita ⁊ in spon-salib⁹ familias filiã consentire oportet. que si patris uoluntati ñ repugnat: con-sentire intelligitur.

De errore qui euacuat consensum.

Ec solum coactio ĩpedit vł ex-cludit consensum: sꝫ et᷒ error.

Nõ aũt oĩs error ꝯsensũ ĩpe-dit. Est eni error ali⁹ persone: ali⁹ fortu-ne: ali⁹ cõditiõis: ⁊ alius qualitatis. Er-ror ꝑsõe qñ hic putaẗ eē ille hõ: ⁊ ē ali⁹ Error fortũe qñ putaẗ eē diues qui est

paup. vl̕ e conuerso. Error cōditiōis qn̄ putatur esse liber q̄ ſuuſ est. Error q̄li/tatiſ qn̄ putat̄ eē bon⁹ q̄ malus est. Er/ror fortūe ⁊ q̄litatis cōiugii consēsum n̄ excludit. Error v̄o cōditiōis cōiugalē cō sensū euacuat. de qua cōditione postmo dū tractabimuſ. Error quoq; ꝑsōe con sensū coniugalē nō admittit. vt si q̄s fe/minā nobilē i cōiugiū petat: ⁊ ꝓ ea alia ignobilis tradatur ei: nō ē inter eoſ cō iugiū. q̄a nō cōsensit vir in istaz: sed in aliā. vt si q̄s ꝓmitteret mihi se venditu ruz aurū: ⁊ ꝓ auro offerrz auricalcū: ⁊ ita me deciperet: nūq̄d diceter consen sisse in auricalcū? Nunq̄ȝ volui emere au ricalcū. nec ergo i illud consensi. q̄a ꝯsen sus nō nisi volūtatis est. Sicut ergo er ror materie excludit consensū: ita ⁊ i cō iugio error ꝑsone. Sz obiicit̄ de iacob qui pro rachel. vii. anniſ seruierat: ⁊ sup posita est ei lya. Nūq̄d error ꝑsone ex/clusit coniugiū: cū nō i eam: sz i Rachel consenserit. Sz q̄d ibi factū ē i misterio gestū non improbe tradit̄. Ibi tn̄. etsi n̄ precessit: secut⁹ tn̄ ē cōsensuſ. Nec ex illo cōcubitu q̄ consensū ꝑcessit fornicarii iu dicant̄: cū ille maritali eā cognouerit af fectu: ⁊ illa vxorio affectu debitū ꝑsolue re putans lege ꝑmogenitarū: ⁊ pat̄nis iperiiſ se illi iure copulatā. excusāt̄ et q̄r dei consilio in misterio ita actū est. ho/die et excusaret̄ ille cui inscio vxoris so/ror lectulū eius ingressa se subiiceret. q̄ cuz sine spe coniugii ꝑpetuo manere cen seat̄: ille tn̄ qui cognouit eaz ꝑ ignorā tiā excusat̄. q̄d ꝑ simile ꝓbatur. Si enī diabolus trāſfigurans se in angelū lucis credat̄ bon⁹: non est error periculosus.

Q: aūt vir ille i illā mulierem non cōsē serit: ex simili ostendit̄. si q̄s heretic⁹ no mie aūg̃. vl̕ ambrosii alicui catholico se offerrz: eūq; ad sue fidei imitationē uo carz. si ille assētiret: i cui⁹ sn̄iaz fidei dice retur cōsensisse? non in hereticorū sectā sed in integritatez fidei quam ille here/tic⁹ se mentiebat̄ h̄re. Error fortune cō sensum non excludit. Que enī nubit pau peri putans illuz esse diuitez: nō pōt re/nunciare priori conditioni: q̄uis errauе rit. Nec error qualitatis. vt si q̄s ducat in vxorez meretricez vl̕ corruptā: quā putat esse castaz vl̕ virginē: nō potest eā dimittere.

De coniugio marie ⁊ ioseph.

Remissis aliq̄d addendū ē de modo illius consensus q̄ inter mariam ⁊ ioseph intercessit. Sane credi pōt: nō solū mariaz: sed et ioseph apud se disposuisse virginitatez seruare: nisi deuſ al̕r iuberet. eosq; sic cō sensisse i coniugalez societatē: vt vterq; de altero reuelante spū itelligeret q̄ȝ uir ginitatez seruare vellet: nisi deuſ al̕r in/spiraret. sed illā voluntatem verbis nō expresserāt. postea v̄o expresserunt: ⁊ i virginitate permanserunt. Consensit g° maria in maritalē societatē: sz nō i car nalem copulam: nisi de eadem spāl̕r de⁹ preciperet. cui⁹ et consilio in maritalez consensit copulā. q̄a virginitatē seruare volebat. ⁊ iō non al̕r consensissz in cōiu galem societatem: nisi familiare dei con siliū habuisset. de quo aug̃. sic ait. Bea ta maria proposuit se seruaturā votuz virginitatis in corde: sed ipm votū nō expressit in ore. Subiecit se diuine dis/positiōi. proposuit semp seruaturā vir ginitatē: nisi de⁹ al̕r ei reuelaret. Cōmit tens ergo virginitatem suā diuīe dispo sitioni: consensit in carnalez copulā: nō illā appetendo: sed diuine inspirationi i vtroq; obediēdo. postea vero simul cū viro labiis expressit: ⁊ uterq; in virgi/nitate permansit.

Q: perfectum fuit inter eos coniu/gium.

Nẽ quos vt ait aug.pfectum fuit cõiugiũ.pfectũ qdẽ nõ i significatiõe:sz i sanctitate. Sãctiora enĩ sũt cõiugia pari voto ꝯtinẽtiũ vñ aug.Qð deo pari cõsensu uouerat; ãbo pseuerant reddere debuistis.a quo ꝓposito si lapsꝰ ẽ ille:tu saltẽ pseuera.nõ qꝛ pariter tẽperabatis a cõmixtione carnali:iõ maritus tuus esse destiterat.imo võ tanto sanctiꝰ cõiuges manebat;:q̃to sanctiora concordiť placita seruabatis. pfectũ igr̃ fuit marie ⁊ ioseph cõiugium in sanctitate.pfectũ et; fuit ꝫ triplex bonũ coniugii: fidẽ.s.prolẽ ⁊ sacr̃m.Dẽ.n. nuptiarũ bonũ :vt ait aug.impletuz est in illis parentibus xp̄i.fides: ꝓles: sacr̃mentũ. Prolẽ cognoscimꝰ ip̄m dñm.fidez:qꝛ nullũ adulterium. Sacramentũ quia nulluz diuortiũ.Solus ibi nuptialis concubitus non fuit: qꝛ in carne pcti fieri nõ poterat sine pudenda cõcupiscẽtia carnis:q̃ accidit ex peccato. Sine q̃ concipi voluit q sine pctõ futurus erat. ⁊ licet nõ intercesserit coniugal' concubitus:coniuges tamẽ vere fuerũt mente:ñ carne:sicut ⁊ parẽtes:q̃uis ambro. dicat fieri coniugiũ pfectũ per carnalẽ copulã. In oĩ inquit matrimõio coniũctio intelligiť spũalis:quã cõfirmat ⁊ pficit cõiũctorũ cõmixtio corpalis.sed intelligendũ est conigiũ pfici cõmixtione corporali:ñ q̃tum ad veritatez vl' sanctitatez coniugii:sed q̃tum ad significationẽ qa pfectius vnionẽ christi ⁊ ecclesie tunc figurat.Exposito que sit efficiens cã matrimonii:conseq̃ns est ostendere ob quã cãm soleat vl' debeat cõtrahi matrimoniũ.Est gº fi alis causa ꝯtrahendi matrimõii:principalis procreatio ꝓlis.ꝓpter hoc enĩ instituit deus coniugiũ inť p̃mos parentes.q̄bus dixit.Crescite ⁊ multiplicamini ⁊c.Secũda est post peccatũ ade vitatio fornicationis. vnde aplꝰs.ꝓpť fornicationẽ vnusq̄sq; habeat vxorez:⁊ vnaq̃q; habeat virũ suũ.Sũt ⁊ alie cãe honeste.vt inimicorũ recõciliatio :⁊ pacis reintegratio.Sunt et; alie minꝰ hõeste cãe:ꝓpter quas aliquando contrahitur.vt viri mulierisq; pl'chritudo:q̃ aĩos amore inflãmatos sepe impellit inire cõiugiũ:vt valeãt suuz explere desideriuz Questꝰ quoq; ⁊ diuitiaruz possessio frequenter est causa coniugii.⁊ alia multa. que cuiq; diligentiam adhibenti facile ẽ discernere.Nec est assentiendum illis q dicunt non esse coniugium :qð ꝓpť has causas minus honestas contrahitur.Cõstat enim ex premissis coniugiuz fieri ex cõmuni consensu verbis de presenti exp̃so:q̃uis amor ad hº attraxẽit.Cuius rei documẽtũ prestat Jacob: qui rachel decorã facie ⁊ vẽusto aspectu amauit.eãq; diligens ait Seruiam tibi pro Rachel vii.annis.i deuteronomio etiã legiť.Si videris mulierem in medio captiuoruz pulchrã:⁊ adamauẽis eã.voluẽisq; vxorẽ habẽ:itroduces eã in domũ tuaz.⁊c.

Qꝰ malꝰ finis nõ cõtaminat sacr̃m.

Et licet fine non bono contrahatur coniugiuz: quando spes ꝯhẽtis mouet aĩuz:cõiugiũ tñ bonuz est.quia vita mala vl' intentio ꝑuersa alicuius sacr̃z nõ contaminat.Habuit autem coniugium marie ⁊ ioseph alias cãs spũales.s.vt virgo solatio viri sustentaretur:⁊ vt diabolo partus celareť:vt ioseph esset testis castitatis defendens eam ab infamia suspicationis: ne vt adultera damnaretur.

De tribus bõis coniugii.

Post hoc de bonis cõiugii: que sint:⁊ q̃liter coitũ excusent dicendum ẽ.Tria sunt principaliter bona cõiugii. vnde aug.Nuptiale

bonũ tripartitũ est.s.fides:proles:sacrꝫ
In fide attendit̃ ne post uinculũ cõiuga
le:cuꝫ alio vel alia coeatur.In prole vt
amãter suscipiat̃ ⁊ religiose educet̃. In
sacr̃o vt coniugium nõ sepet̃: ⁊ dimissus
vl' dimissa:nec cã ꝓlis alteri coniungat̃.

De duplici separatiõe.

Eparatio autẽ gemĩa est. cor
poralis.s.⁊ sacr̃alis. Corpora
liter possunt separari cã forni
cationis:vl' ex cõi consensu cã religiõis:
siue ad tp̃s:siue vsqꝫ in finẽ.Sacr̃alr̃ vo
separari nequeũt duꝫ viuunt si legittime
ꝑsone sint.manet enĩ vinculũ coniugale
inter eos:etiã si alii a se discedentes adhe/
serint. vñ aug9. vsqꝫ adeo manent inter
viuentes semel inita iura nuptiarum:vt
potius sint iter se cõiuges etiã sepati q̃ cũ
aliis qbus adheserunt.Item manet int̃
viuẽtes quoddã cõiugale vĩculũ:qđ nec
separatio:nec cũ altero copulatio possit
auferre. sicut apostata aĩa velut de cõiu
gio xp̃i recedens:etiã side pdita:sacrꝫ fi/
dei ñ amittit qđ lauacro regeneratiõis
accepit.Reddere.n.redeũti si amisisset
abscedens.hꝫ aũt hoc q recesserit ad cu
mulũ supplicii:nõ ad meritũ premii.Itẽ
qb9 placuit ex ꝯsẽsu ab vsu carnalis ꝯcu
piscentie in perpetuũ continere:absit vt
vinculuꝫ int̃ eos coniugale rũpatur.imo
firmi9 erit:quo mag9 ea pacta secũ gesr̃t
que carius concordiusqꝫ seruanda sunt:ñ
voluptariis corporũ nexib9:sed volun/
tariis aĩorũ affectib9.⁊ attẽde q̃ terciũ
bonũ ꝯiugii dicitur sacrꝫ:ñ q2 sit ipꝫ cõ
iugiũ:sed quia eiusdẽ rei sacresignum ẽ
.i. spiritualis ⁊ inseparabilis coniuncti
onis xp̃i ⁊ ecclesie.

Hec tria nõ assuut omni coniugio.

T sciendũ est ab aliqbus cont̃
hi coniugium. Hec tria bona
nõ comitantur . Deest enĩ fi/
des vbi vir cum alia:vel mulier cũ alio
coit.hoc igitur bonũ ita coniugio adhe
ret:vt ex eo si adsit amplius ꝯmendetur
coniugium.Si non adsit:nõ inde anni/
biletur. Que enĩ adultera est:non ideo
coniunx nõ est. imo si coniunx non esset
adultera nõ foret.Qđ cuꝫ sit:culpa cõ
mittitur.sacramentum vero nõ cassatur
Bonum quoqꝫ prolis non oĩbus adest
coniugibus.Quidam eniꝫ pari voto cõ
tinentiaꝫ seruãt.Alii pro etatis defectu
vel alterius rei causa generare non va/
lent.Nec omnes illi etiam qui proleꝫ re
cipiunt:bonum prolis habent. Naꝫ bo
num prolis dicitur non ipsa proles: sed
prolis spes.que ad religionẽ non refert̃
imo ad hereditariam successioneꝫ.vt cũ
qs heredes terrene possessionis habere
desiderat:sed spes ac desiderium quo ꝓ
les ad hoc queritur vt religione iformet̃
Multi ergo prolem habent qui tamen
bono prolis carent.nec ideo tamen con
iugium esse desinit. Sacramentum ve/
ro ita inseparabiliter coniugio adheret
legittimarum personarum: vt sine illo
coniugiuꝫ non esse videatur. quia semp
manet inter viuentes vinculũ cõiugale:
vt etiam interueniente diuortio fornica
tionis causa:coniugalis vinculi firmitas
non soluatur .vbi vero non inter legitti
mas personas contrahitur coniugiuꝫ: ñ
adest illud bonuꝫ quod dicitur sacramẽ
tum. quia potest solui taliuꝫ copula.De
quibus p9 dicet̃. Q2 vero coniugiuꝫ sit
inter eos qui coniugali affectu:non tam̃
gr̃a prolis:sed explende libidinis conue
niũt:nec fornicarii:sed cõiuges appellẽt̃
ostendit aug9:inquiens.Solet queri cuꝫ
masculus ⁊ femina:nec ille maritus: nec
illa vxor alterius sibimet:non filiorũ ꝓ
creandorũ:sed pro incontinentia solius
concubitus cã copulantur:ea fide media
vt nec illa cũ altero:nec ille cum alt̃a fa
ciat id:vtrũ nuptie sint vocande.Et põt

fortasse si absurde hꝰ appellari ꝯnubiū si
vsqȝ ad mortē alicuiꝰ eorū id iē eos pla
cuerit. ⁊ ꝓlis gnātionē ꝙuis nō ea cā cō
iuncti sunt: nō tñ uitauerint vt uel nolit
sibi nasci filios: vł etiā opere malo aliquo
agāt ne nascanē. Ceterū si uel vtrūqȝ vł
vnū horū desit: non iuenio quō has nu/
ptias appellare possimꝰ. Etenī si aliquā
sibi ad tēpus adhibuerit donec aliquaȝ
dignam honoribꝰ: aut suis facultatibus
inueniat: quā in cōiugio adducat: aīmo
ipso adulter est: nec cū illa quā cupit īue
nire: sed cū ista cum qua sic cubat: vt cū
ea non hēat maritale consortium. Ecce
coniuges dicunē qui solius concubitꝰ cā
conueniunt: si tamē prolis generationeȝ
aliquo dolo malo non uitent.

De his q ꝓcurant venēa sterilitatis.

Ui vero venena sterilitatis ꝓ
curant: nō coniuges: sed forni
carii sunt. vnde augꝰ. Aliqñ eo
vsqȝ ꝑuenit hec libidinosa cupiditas: vel
libido crudelis: vt etiā venena steriltatis
ꝓcurȝ. et si nihil valuerint conceptos fe/
tus intra viscera aliquo modo extiguat
vel confundat: volendo suā prolē prius i
terire ꝙ viuere. aut si in vtero viuebat
occcidi anteꝙ nasci. ꝓrsus si ambo tales
sint: coniuges nō sūt. et si ab initio tales
fuerunt: nō sibi ꝑ cōnubiū: sed ꝑ stuprū
potiꝰ cōuenerūt. Si vō ambo nō sē. ta
les: audeo dicere: aut illa quodaȝ modo
ē mariti meretrix: aut ille adulē vxoris.

De his q abortuȝ procurant qñ sint
homicide

Ic queri solet de his q abortū
ꝓcurant: qñ iudicenē homici
de: vel non. Tunc puerperium
ad homicidiū pertinet qñ formatū est ⁊
aiam hȝ: vt augꝰ. super exodū asserit vł
disserit. Informe āt puerpiū: vbi ñ ē aia
viua: lex ad homicidiū pertinere noluit.

dicit etiā augꝰ. ꝙ informe puerperiū alaȝ
nō habet. idcqȝ nō mlctaē pecunia: ñ red
diē aia pro aia. sed iā formato corpori
aia daē: non in conceptu corpis nascitur
cum semine deriuata. Nam si cū semine
⁊ aia existit de aia: ⁊ multe aie quotidie
pereūt: cum semen in fluxu non proficit
natiuitati. primū oportet domū cōpagi
nari: ⁊ sic habitatorē induci. Cū ergo li
niamenta compacta nō fuerit: vbi erat
aia? Idem hyero. semia paulati forman
tur in vtero: ⁊ tamdiu nō reputaē hōi/
cidiū: donec elementa ꝯfecta suas ima/
gines membraqȝ suscipiant. Ex his ap/
paret tunc homicidas esse qui abortum
procurant cum formatū est: ⁊ animatū
puerperium.

De excusatiōe coitꝰ q fit ꝑ hec bōa.

Um igr̄ hec tria bōa i aliquo
coniugio cōcurrūt: ⁊ simul ad
excusationē coitꝰ carnalis va/
lent. qñ eni seruata fide thori cā ꝓlis cō
iuges cōueniunt: sic excusatur coitus vt
culpā nō habeat. qñ vō deficiente bono
ꝓlis: fide tamē seruata cōueniunt cā icō
tinentie: nō sic excusaē vt nō hēat culpaȝ
sed venialem. vnde augꝰ. Cōiugalis cōcu
bitꝰ generandi grā nō habet culpā: con
cupiscētie vō satiāde: sȝ tñ cū cōiuge ꝓ
pter thori fidem venialem habȝ culpaȝ
Itē hoc ꝙ cōiugati uicti concupiscētia
vtunē inuicē vltra necessitatē liberos ꝓ
creandi: ponaȝ in his in qbꝰ quotidie di
cimꝰ. dimitte nobis debi. nr̄a ⁊c. vbi āt
hec bona desunt: fides. s. ⁊ proles: nō vi
deē coitus defendi a crimie. vnde in sē
tētiolis sexti pytagorici legiē. Oīs ardē
tior amator prope vxoris adulē ē. Iteȝ
hyero. Sapiēs iudicio amat cōiugē: nō
affectu. nō regnat in eo impetꝰ volupta
tis: nec preceps ferē ad coituȝ. Nihil est
fedꝰ ꝙ vxorē amare qsi adulterā. Qui

dicūt se cā hūani generis vxorib⁹ iungi
imitēt saltē pecudes. ⁊ postq̄ vēt uxoris
itumuerit: ñ perdāt filios. nec amatores
se vxoribus exhibeāt: sed maritos. Idē
in matrimonio opa liberorū cōcessa sē
voluptates autē que de meretricū āple
xibus capiuntur: in vxore dānate sunt.

De indulgentia apl'i quomodo sit ac
cipienda.

Ed si concubitus q fit cā ꝓlis
culpa caret: qd apl'us ſm idul
gētiā ꝑmittit. Ita eni ait. Hec
autez dico ſm indulgentiā. Cui eniz pre
statur venia nisi culpe. ꝓ hoc etiā quidaz
ꝓbare volunt nuptias esse peccatū. Sz
vt supra dictū est. indulgentia: alia ē cō
cessiōis: alia permissionis. Egerat apl'us
de nuptiis ⁊ de carnali coitu. ⁊ ad vtrūq
retulit illud. hoc aūt dico ſm indulgētiā
Indulgentur eni nuptie ſm concessionez
⁊ concubit⁹ nuptialis qui fit tm̄ cā ꝓlis
Concubitus vero q est preter necessita-
tē generandi ob incontinētiaz indulget
ſm permissionez. Quia ibi culpa est: sed
leuis. Ideoq̄ non iubet nec conceditur: sed
ꝑmittitur. q̄a non est laudabilis: sed veni
alis. de hoc aug'. sic ait. forte aliqs dicet
si veniā concessit apl'us: ergo pctm̄ sūt nu
ptie. Cui eni venia nisi pctō conceditur?
plane quidem infirmitati permisit secū
duz veniam. audeo dicere peccatum eē.
veniam quoq̄ concedens apl's concubi
tum attendit coniugatoruz: vbi est in-
continentie malū. Incontinentie malū ē
q̄ vir cognoscit vxorez: etiā vltra necessi
tatem procreandi liberos. Sz ⁊ ibi est
nuptiarum bonū. Non enim q̄a inconti
nentia malum est: ideo coniugium vbi ē
concubitus preter intentionē generatio
nis: non est bonū. non propter illud ma
luz culpabile hoc est bonū: sed illud ma
luz fit veniale ꝓpter bonū nuptiale. qd

non reprehendit apl'us: sed malum in
continentie. Idem concubitū qui non fit
causa prolis nuptie non cogūt fieri: sed
impetrant ignosci. si tamē non ita sit ni
mius ut ipediat tēpora que orōni debē
tur. nec imutetur in eum usuz qui est cō
tra naturā. Concubitus eniz necessarius
cā generādi inculpabilis: ⁊ solus ipse nu
ptialis est. ille vo qui ultra necessitatē ꝓ
greditur: nō rōni: sed libidini obsequit.
⁊ hūc nō exigere: sed reddere cōiugi ne
fornicetur: ad coniugez pertinet. si vero
ābo tali cōcupiscētie subiguntur: rē fa-
ciūt q̄ nō est nuptiarū. Cui⁹ delicti nō sūt
nuptie hortatrices sz deꝑcatrices. decus
q̄dem coniugale est castitas procreandi
⁊ reddēdi carnal' debiti fides. hoc ē op⁹
nuptiarum qd ab oi peccato defendit
apl'us dicens. Nō peccat virgo si nupse
rit. cū igr̄ culpablis nō sit generandi in-
tentione concubitus: q proprie nuptiis i
putādus est: qd ſz veniā concedit apl's
nisi q̄ coniuges debituz carnis exposcūt
nō ꝓpaginis volūtate: sed libidīs volu-
ptate. Que tamē uoluptas nō ꝓpter nu
ptias cadit i culpā: sz ꝓpter nuptias ac
cipit veniam. Immoderata igr̄ ꝓgres-
sio ſm veniam conceditur. Quocirca
⁊ hic laudabiles sunt nuptie: qz etiā illud
qd nō ꝑtinet ad se ignosci faciūt ꝓpter
se. Nō eni iste cōcubit⁹ quo fuitur cōcu
piscentie: agitur ut impleatur fetus quē
postulant nuptie. Oino igr̄ i genere suo
nuptie bone sūt: quia fidez thori ſuant.
⁊ ꝓlis suscipiende cā vtrūq̄ sexū cōmi-
scēt: ⁊ impietatē sepationis horrent. san
ctitati etiā cōiugii: nec cōiunx ifidelis obes
se pōt: sz potius fidelis ꝓdest infideli: vt
apl'us docet. Ex his ostendit q̄ coniuges
q cā ꝓlis tm̄ cōueniūt: vl' q exigentib⁹ de
bitū reddūt: defēdit a pctō sanctitas cō
iugii bonūq̄ nuptiale. Si. n. absq̄ pctō

nō possz fieri cōcubit⁹ cōiugalis:nō precepissz dñs p⁹ diluuiū cos copulari: dicens.cresite ꝛ multiplicamini:cū iā sine carnali cōcupiscentia ñ possint ɔmisceri

Q꞉ nō ois delectatio carnis pc̄tm̄ ē.

Ed forte aliqs dicet oēz carnis cōcupiscentiam ꝛ delectatoēm q̄ est in coitu malā esse ꝛ pc̄tm̄ qa ex peccato est ꝛ inordinata.ꝛ nos dicimus illam concupiscentiā semper malam esse:qa feda est ꝛ pena peccati: sz ñ semper peccatū eē.Sepe delectatur vir sanctus ꝭm carnem in aliqua re.vt rege scendo post laborez:edendo post esurie: nec tamē talis delectatio est pc̄tm̄ nisi sit imoderata.sic ꝛ delectatio que est i coitu coniugali:cui adsunt illa bona tria:a peccato defenditur.videt tamen beatus Greg.aliter sentire.s.ꝙ sine peccato nō possit fieri carnalis cōmixtio dicens.vir cum propria vxore dormiens:nisi lotus aq̄:ecclā itre nō debet:q̄uis diuerse hominū nationes de hac re diuersa sentiāt ꝛ alia custodire videantur. Romāoruz tñ semper ab antiquioribus vsus fuit post ammixtionem coniugis ꝓprie:ꝛ lauacri purificationez querere:ꝛ ab igressu ecclesie paululum temperare.nec hoc dicentes culpam deputamus esse coniugiuz: sed quia ipsa licita ammixtio coniugis sine voluptate carnis fieri nō pōt a sacri loci ingressu est abstinendum.qa ipsa voluptas siñ culpa eē nullaten⁹ pōt

Determinat auctoritatem.

Oc autem ne predictis obuiet intelligendum est in illis qui ñ gr̄a prolis conueniūt: quoruz voluptas non est sine pc̄tō. ꝛ vir aliq re periri possunt adhuc amplexus carnales experientes:qui nō interduz conueniant preter intentiouem ꝓcreāde prolis.hoc aūt quotiens fit ab ingressu ecclie abstinēdū ē.ꝛ ꝙ ita intelligendū sit:Greg.cō seq̄nt͛ ośdit.Si qs vo sua coniuge ñ cupidie voluptatis capt⁹:sz tm̄ ꝓcreādoꝝ liberorū gr̄a vtitur: iste ꝓfecto siue de igressu ecclie:siue de sum̄do corpis dñici misterio: suo est indicio relinquendus.qꝛ ꝓhiberi a nobis ñ debet accipe q i igne posit⁹ nescit ardē.Cū vo amor nō ꝓcreāde sobol:sz voluptas dñat in ope ɔmixtiōis:habeant etiā cōiuges de cōmixtiōe sua qd̄ defleāt.tūc aūt vir q post āmixtionē ɔiugis lotus aq̄ fuerit:etiam sacrā cōmūionez valet accipē: cū ei ꝭz ꝓfinitā sentētiā eccliam licuerit intrare.

De solutione debiti carnal.

Ciēdū etiā qa cū i oib⁹ aliis uir ꝓsit mlieri:vt caput corpi.ē.n⁹ vir caput mlieris .i. soluendo tñ debito cānis pares sūt.iō apls vtriqꝫ parit͛ ꝓcipit i hac cā sibi iuicē subiici iqens. Uir debitū reddat vxori. simil͛r ꝛ vxor viro.quia mulier non habz.p.s.c. sz vir.ꝛ sil͛r vir nō habz p.s.corporis:sz mlier. qꝛ nec mlier ad aliū virꝫ:nec vir ad aliam.m.p.s.c.h.nec vir ad continēdū: nec mulier potestatez habet siñ mutuo consensu:sed alter alterius potestatem corporis habet:vt poscenti alteri ñ liceat alteri negare debitū.In hoc enim pares sūt:qꝛ nec viro:nec mulieri corp⁹ suū licet aliis tradere:sed sibi inuicez debitores sūt in hac causa: ne peccandi detur occasio.per qd̄ non dñium tollitur viro:sed vitium.Debent eni sibi coniugati:nō solū ipsius sexus sui commiscēdi fidem liberorū ꝓcreandorū cā :q̄ ꝓma est in ista mortalitate societas:veꝝ etiā infirmitati inuicem excipiende ad illicitos concubitus euitandos mutuam quodā modo seruitutem: vt etsi alteri eorū cōtinentia placeat:nisi ex alterius consensu non possit.Ad hoc enim neuter habz

potestatē sui corpis. qđ adeo veruȝ ē vt
etiā ꝙ non filiorū procreandorū: sȝ īfir/
mitatis ⁊ incōtinētie cā expetit. vel ille de
matrimonio: vł illa nō sibi alterutꝝ ne
gent: ne per hoc incidant in damnabiles
corruptelas. Reddere enim debitū con
iugale nullius est criminis. exigere auteȝ
vltra generandi necessitatē culpe est veni
alis. fornicari vero vel mechari punien
di est crimis.

Qꝰ neuter ɔtineř valeat nisi ex consē
su communi.

Uod vero sine consensu vxo/
ris vir cōtinere nō valeat: sub
ditis ꝓbatur testimoniis. Ait
enī augꝰ. si dicat vir ɔtinē iā volo: nolo
āt vxorē: nō pōt. qđ. n. tu vis illa ñ vult
Nunqd per continentiā tuā illa debȝ for
nicari. Si alii nupserit te viuo adultera
erit. Non vult tali lucro deus tale dānū
compensari. Redde debitum. ⁊ si nō exi
gis redde pro sanctitatis cōfessione. deꝰ
tibi cōputabit si nō qđ tibi debetur exi/
gis: sed reddis qđ debes vxori. Ideȝ ꝓm
vba aplica etiā si vir ɔtinē voluissȝ: ⁊ tu
voluisses: debituȝ tibi reddere cogereř.
⁊ illi deus īputaret continētiā si non sue
sȝ tue consuleret infirmitati: ne ī adulte
riuȝ caderes. Quisqs igř cōpatiēs infir
mitati vxoris reddit: non exigit debitū.
aut si propter ꝓpriam infirmitatē suā
ducit vxorē plangēs potiꝰ: qa sine vxore
esse non potuit: ꝙ gaudens: quia duxit se
curus expectat diem nouissimuȝ. Idem
vna causa sola esse potest qua te nō solū
mō hortaremur ad id qđ vouisti: sȝ etiā
ꝓhiberemus īplere: si forte tua coniunx
hoc tecum suscipere aī vł carnis infirmi
tate recusaret. Non vouenda sunt talia
a coniugatis nisi ex consensu ⁊ volunta/
te cōi. ⁊ si ꝑpropere factū fuerit: magꝰ ē
corrigenda temeritas ꝙ persoluenda ꝓ
missio. Non eni deꝰ exigit si qs ex alieno
aliqđ vouerit: sed potiꝰ usurpare vetat
aliena. Idem aplus. nec ad tēpus vt va/
cent orōni: nisi ex consensu ⁊ voluntate
cōi voluit carnales cōiuges carnali ī in/
uicem fraudari debito. Idē manifestū ē
ita voluisse legē: feminā sub viro esse: ut
nulla eius uota q̄ abstinentie cā uouerit
reddātur ab ea: nisi auctor vir permit
tendo fuerit. Nam cū ad peccatū eiusdē
viri pertinere voluerit lex: si prius ꝑmi/
serit ⁊ postea ꝓhibuerit: nō tamē dixit:
vt faciat mulier qđ vouēat. qa iā ꝑmis
sa prius a viro fuerat: viri dixit esse pec
catuȝ: qa abnuit qđ prius concesserat. ñ
tamē mulieri ex hꝰ iussuȝ dedit: vt cum
priꝰ vir ei concesserat: postea si ꝓhibue
rit contemnař. Ex his apparet ꝙ vir ⁊
mulier continentiā deo offerre non pōt
sine cōi cōsensu: nec alter alteri debitum
negare dȝ. Si vo qlibet eorū alteruȝ a
suo iure absoluerit: ad ꝑteritā ꝓuitutem
nūqd reuocare poterit. hoc eni videtur
augꝰ. sup uoluisse. qbusdaȝ videř ꝙ mu
lier non discedēs a domo viri: que viro
ꝑmittente continentiaȝ ꝓmiserit: eodeȝ
ꝓhibente soluere nō valeat. ⁊ hoc ꝓpť
dignitateȝ viri q est caput mulieris. sed
meliꝰ hoc ītelligiř ī tali casu vbi vir cōce
dit mulieri vouere cōtinentiā: ⁊ ante vo
tū prohibet īplere. Si vo habitū muta
uerit nō pōt reuocari. ꝓm illud. q vxorē
suam velare permiserit aliam non acci/
piat: sed similiter conuertatur.

Quibꝰ tpibꝰ cessandū sit a coitu.

T lȝ debitū poscēti sit semper
soluenduȝ: nō tñ licet die quo
libȝ poscere. vñ augꝰ. xpiāo cū
vxore sua aliqñ licet conuenire. aliqñ nō
ꝓpť ꝓcessiōis eni dies ⁊ ieiunioꝝ aliqñ
nō licȝ conuenire. qa etiā a licitis abstinē/
duȝ est vt faciliꝰ impetrari possit quod

postulatur. Idez. Quotiens eni dies natiuitatis vl' relique festiuitates aduenerit nõ solũ a cõcubinarũ cõsortio: sz et a ꝓpriis vxoribus abstinendũ ẽ. Itẽ ãbro. Si cã procreandorũ filiorũ ducit vxor nõ multũ tẽpus cõcessuz videt ad ipsum vsum: qa ⁊ dies festus: ⁊ dies ꝓcessiõis ⁊ ipa rõ concept⁹ ⁊ ptus iux lege cessar vsũ carnis his debere tpib⁹ demõstrãt.

Hyeronim⁹ videt dissẽtire a p̃missis.

Illud aũt qđ dictũ est reddere debitũ nõ esse peccatum: videt obuiar qđ ait hyero. Quicũq3 vxori debitũ reddit vacare ñ põt orõni nec carnes agni comedẽ. Itẽ si panes ꝓpositõis ab his q vxores suas tetigerãt comedi nõ poterãt: q̃to magis pãis q de celo descendit nõ põt ab his q ɔiugalibus paulo ante adhesere cõplexib⁹: uiolari atq3 contingi. nõ q nuptias condẽnemus: sed q eo tpe quo carnes agni manducaturi sum⁹ vacare a carnalibus opibus debemus. Hoc caplm ꝓprie ad ministros ecclesie pertinere videt: qbus non licebat sacra officia celebrare: atq3 misteria tpe cõiugalis amplex⁹: quo etiã pñtia sci. s. non datur. vnde idem ait. Cõnubia qdez legittima carent pctõ. nõ tñ tpe illo quo cõiugales actus gerunt: p̃sentia sãcti. s. dabitur: et si ꝓpha esse videatur qui officio generationis obseqt.

Quib⁹ tpib⁹ ñ sint celebrãde nuptie

Non solũ in ope carnali obfuãda sũt tpa: sz in celebrãdis nuptiis. Ɛz illud. nõ oportz a septuagesima vsq3 i octanã pasche: ⁊ tribus ebdomadibus ante festũ sci iohis: ⁊ ab aduentu dñi vsq3 p⁹ epiphaniã nuptias celelebrare. qđ si factũ fuerit: separet. Itẽ nichola⁹. nec vxorẽ ducere: nec cõiugia facere: quadragesimali tpe conuenire posse ullo modo arbitror.

De diuersis cõiugii legibus.

Uerit hic de antiqs patribus q plẽs simul legunt hũisse vxores ⁊ cõcubinas: vtrũ peccauerit. Ad qđ dicim⁹ q ꝓ varietate tpum varia inuenit dispensatio creatoris. Ab exordio eni tpis inter duos tm̃: adaz. s. ⁊ euam inchoatuz est coniugiũ: deo per os ade dicente. hõ adherebit vxori sue: ⁊ erunt duo i carne vna. ⁊ Ɛz ichoatiõis modũ inter duos tm̃ p omẽs successiões tẽporũ ɔtraheret si primi hoĩes i obediẽtia pstitissẽt. Post eoꝝ vo copulã filii ⁊ filie eorũ in matrimõio cõiuncti st: sz vn⁹ vni tm̃. Iõ aũt fr̃es sororib⁹ tũc sũt copulati: qa non erant alie mulieres vel viri qbus ade filii vl' filie iungerent. primũ oĩum lamech duas simul legit hũisse vxores. sed in hoc eo arguit: qa ꝓ expletione carnalis voluptat id fecisse ꝓhibet. postea vo cum iã pene oẽs hoĩes falsis diis seruirent: paucis in cultu dei pmanentib⁹: cõsultũ est a deo plẽs i matrimoniũ coplare sibi: ne illis paucis deficientib⁹ cult⁹ ⁊ notitia dei deficeret. vnde abrahã viuente vxore ad ãcillã itrauit: ⁊ ex ea genuit iacob. et liberis ⁊ ancillis se copulauit. ⁊ filie Loth pr̃e ebrio vse st. Cuz. n. cet'is in ydolatria relictis abrahã ⁊ filios ei⁹ i peculiarẽ sibi pplm dñs elegissz: rite multarũ fecũditate mulierũ populi dei multiplicatio querebat qa ⁊ in successione sanguis erat successio religiõis. vnde et i lege maledicta erat sterilis q̃ non relinquebat semẽ sup tr̃ã. hinc et sacerdotib⁹ cõiugia decreta sũt qz in successiõe familie successio est officii Nõ igr̃ abraham vl' iacob deliquit: qa preter vxorẽ filios ex ancilla quesiuit. nec illorũ exemplo preter cõiugale debitum fecunditatẽ in aliqua licet alicui q̃rere: cũ illorum cõiugia nostrorũ equentur ẽginitati ⁊ imoderatus vsus coniugii nostri temporis: turpitudinem fere

imitet̃ fornicatiõis illi⁹ temporis. De
hoc aug̃.sic ait. Antiquis iustis nõ fuit
peccatum q̄ plꝛibus femĩs vtebantur.
neqꝫ cõtra nãm hoc faciebant: cũ nõ la
sciuiẽdi: sed gignẽdi cã hoc facerẽt. nec
cõtra morẽ: q2 eo tp̃e ea fiebant. nec cõ
tra p̄ceptũ fiebat: q2 nulla lege erat ꝓ/
hibitũ. Itẽ obiiciũt. iacob hũit. iiii. vxo
res. qđ qñ mos erat crimẽ ñ erat. sic pa
triarche cõiugib⁹ excipientib⁹ semẽ suũ
miscebant̃: nõ concupiscentia p̄ficiende
voluptatis: sꝫ ꝓuidentia ꝓpagande suc
cessionis. sic ap̄li auditorib⁹ suis ãmirã
tib⁹ doctrinã suã cõdelectabant̃. nõ aui
ditate cõsequende laudis: sꝫ charitate se
minande veritatis. Idẽ alibi. antiqs tẽ
poribus cuꝫ adhuc salutis nostre miste
rium uelaretur: iusti officio ꝓpagandi
nuptias cõtrahebãt: nõ victi libidĩe: sed
ducti pietate: q mlťo facili⁹ ɔtinere pos
sent ⁊ vellent. vtebant̃ tñ cõiugib⁹: ⁊ plu
res vni viro licebat hr̃e: quas casti⁹ ha
bebat q̄ nunc vnã qlibet istorũ. in qb⁹
videm⁹ qđ ẜm veniã concedit ap̄lus. ha
bebant enĩ eas in ope generandi: non in
morbo desiderii. Itẽ ambro. dixit sara
ad abraham. Ecce conclusit me dñs vt
non pariaꝫ: intra ergo ad ancillaꝫ meã
vt filiũ facias ex ea. Et ita factũ est. Cõ
sidera p̄muꝫ q̄ abrahã añ legẽ moysi
⁊ añ euangeliũ fuit. Nõ ergo ĩ lege com
misit abrahã si legẽ p̄uenit. nõdũ enĩ ĩ
terdictũ videbat̃. Scđo cõsidera q̄ nõ
ardore aliquo vage succensus libidĩs: ñ
petulantis forme captus decore ancil/
le contubernio: cõiugalem post habuit
thorũ: sed studio q̃rende posteritatis: ⁊
ꝓpagãde sobol. Adhuc p⁹ diluuiũ rari
tas erat humani generis: erat et religio
nis. deniqꝫ ⁊ loth sancti hanc filie cãm
q̃rende posteritatis habuerunt: ne gen⁹
deficeret huanũ: ⁊ iõ publici muneris

gr̃a priuatam culpam p̄texit. Itẽ aug̃
Iust⁹ q̃uis cupiat dissolui ⁊ esse cũ xp̄o
tñ sumit alimentũ. nõ cupiditate uiuen
di: sed officio cõsulẽdi vt maneat: qđ ne
cessarium est ꝓpter alios. sic misceri fe/
mĩs iur̃ nuptiaꝝ officiosũ fuit scis viris
nõ libidinosũ. qđ .n. est cibus ad saluteꝫ
hoĩuꝫ: hoc est concubit⁹ ad saluteꝫ gene
ris hũani. ⁊ vtrũqꝫ nõ ẽ sine delectatõe
carnali. q̃ tñ modificata ⁊ refrenante
tẽperãtia: in vsuꝫ nãleꝫ redacta: libido
esse nõ p̃nt. Q2 ãt in sustentando vitã illi
citus est cib⁹: hoc est in q̃rẽda prole for
nicarius uel illicit⁹ cõcubit⁹. ⁊ qđ est in
cibo licito ĩmoderatior appetit⁹ hoc est
in coniugib⁹ venialis ille concubit⁹. Q2
v̊o castitas virginalis nõ p̄ferat̃ ĩ meri
to cõiugali castitati abrahe: aug̃. ostẽ
dit inquiens. Sicut nõ ẽ impar meritũ
patientie in petro qui passus est: ⁊ in io
hãne q pass⁹ ñ ẽ: sic nõ ẽ ĩpar meritũ cõ
tinẽtie ĩ iohẽ q nullas expert⁹ ẽ nuptias
⁊ ĩ Abrahã q filios genuit. Nam ⁊ illi⁹
celibat⁹ ⁊ isti⁹ cõcubit⁹: ꝑ tẽporum di/
stributione xp̄o militauerũt. sed cõtinẽ
tiã iohẽs ĩ opere: Abrahã in solo habe
bat habitu. Melior est castitas celibuꝫ
q̄ nuptiarũ. q̃rũ vnã abrahã habebat
in usu: ambas in habitu. Caste enim cõ
iugalit̃ vixit. esse auteꝫ castus sine con/
iugio potuit: sed tunc non oportuit. Itẽ
hyero. Quis ignoret sub alta dispẽsatõ
ne dei oĩs retro scõs: eiusdeꝫ fuisse me
riti cui⁹ nũc sĩt xp̄iãi. Quo mõ abrahã
añ placuit in cõiugio: sic nunc virgines
placent in castitate. seruiuit ille legi ⁊ tẽ
pori suo. seruiam⁹ ⁊ nos legi ⁊ tempori
nr̃o: in quos fines seculorum deuenerũt
Ex his apparet q̄ sancti patres añ legẽ
siñ pctõ plꝛes habuerũt vxores vł cõcu
binas. eas. n. nũc vxores appellat scri/
ptura: non concubinas. Rachel ⁊ Lia

ambe vxores fuerūt: nō cōcubine.

Oppositio.

I qs oppōat q fidem thori ñ
seruabant illi patres. dicim⁹ in
hoc fuauere fidem thori: qa
ñ aliis: sz ꝓpriis vxorib⁹ vł ācillis mi/
scebant.

Que erat consuetudo sub lege.

Ecce q̄ fuerit cōsuetudo in hac
re añ legē. Legis v̄o tpe inter/
dixit moyses carnalē copulaz
fieri cuz matre: cū nouerca: cū sorore: cū
nepte: cū amita: cū mattera: cuz nuru: ⁊
aliis quibusdā. pmisit āt diuortiū fieri
dato libello repudii. i quo vir scribebat
cās ꝓ qbus vxorez repudiabat. pmisit
et̄ aliā ducer̄ dato pori libello. qδ ꝓpt̄
duriciā cordis eorū pmissū xp̄s dicit. ñ
vt ɔcederet̄ discidiuz: sed vt tolleret̄ ho
micidiū. pmisit fieri mala: ne fierent pe/
iora. ⁊ hoc pmittendo nō dei iustitiā de
mōstrauit: sed in pctōre minuit culpaz:

Cui licebat plures habere: vł non.

Ed nūqd licebat sub lege: pl̄es
hr̄e vxores. Audi qd scriptuz
sit i deuteronomio. Nō hēbit
vxores pl̄imas q̄ alliciāt aīaz ei⁹. super
quē locū ait aug̃. Maīfestū est salomo
nē hoc preceptū transisse. dauid aūt pl̄es
hūit: nec p̄ceptū ꝑteriit. pmissuz eniz est
pl̄es hr̄e: ñ pl̄rimas que alliciāt animaz
multiplicare. Cū aūt addit: vt nō eleuet̄
cor ei⁹: alienigenas ꝓhibituz eē videt̄.
Uerꝝtñ multiplicatio vxorū gnāl̄r ꝓhi
bita est. pmissū est aūt pl̄es regi hr̄e: sed
ñ multiplicare. v̄eiente aūt plenitudīs tē
por̄ quo xp̄i gr̄a vbiqꝫ dilatata ē: redu
cta ē lex nuptiaꝝ ad pore̅ honestiorēqꝫ
īstitutōnem: vt vn⁹ vni i figura xp̄i ⁊ ec
clesie iūgat̄. nec q̄rit̄ electio mūeris i suc
cessione generis; sed i pfectiōe vite ⁊ sin
ceritate scientie. ⁊ virginitas fecundita/
ti prefertur. ⁊ sacerdotibus cōtinentia i
dicitur.

De virginitate mentis ⁊ carnis.

Elior ē autē virginitas mētis
q̄ carnis. vnde ambro. Tolle/
rabili⁹ ē mentē virginē q̄ car
nē hr̄e. vtrunqꝫ bonū ē si liceat. si nō li/
ceat saltē non hōi casti: sed deo sim⁹. vir
go ꝓstitui pōt: adulterari nō pōt. nec lu
panaria infamāt castitatē: sz castitas et̄
loci abolet īfamiā. Itē nō pōt caro cor/
rumpi nisi mens ante fuerit corrupta.
Itē ysidor⁹: nō pōt corp⁹ corrumpi nisi
pri⁹ aīus fuerit corrupt⁹. Munda enī
a ɔtagiōe anima: caro ñ peccat. In fine
hui⁹ capl̄i apitur quō veꝝ sit: nisi anima
p̄us fuerit corrupta corp⁹ nō posse cor/
rūpi. s. pctō. Illud et̄ aug̃ aduertenduz
est. sicut igt sanctius est mori fame q̄
ydolathicis vesci: ita sanctius est defun
gi siñ liberis q̄ ex illicito coitu stirpez q̄
rere. vñcunqꝫ v̄o nascant̄ hoies: si paren
tū vitia nō sectent̄: ⁊ deū recte colant ⁊
hōesti ⁊ salui erunt. Semē. n. ex q̄licūqꝫ
homie creatura dei ē: ⁊ eo male vtenti
male erit. nō ip̄m aliqñ malū erit.

De psonis legittimis.

Unc supest attēdere q̄ psōe sīt
legittīe ad ɔhendū matrimōi
uz. legittīe iudicant̄ psone fm
statuta patꝝ q̄ diuersa sīt. Alie nāqꝫ fue
rūt legittīe añ legē: alie sb lege: alie i tpe
gr̄e. Itē i p̄mitīa ecclīa q̄dā erāt legittīe
q̄ mō nō sūt. Earū vero que mō legitti
me sūt vł illegittime: q̄daz sīt plene legit
time: quedam omnino illegittime: q̄daz
medie. plene legittīe sunt: qbus ñ obuiat
votū cōtinētie: vł ordo sacer: vł cogna
tio: vł dispar cult⁹: vł cōditio: vł nāe fri
giditas et si qδ ē aliud. penit⁹ uero ille
gittime sunt p votū: p ordinē: p cogna
tionē vł disparē cultū. Medie v̄o. s. nec
plene legittime: nec omīno illegittime sīt
p frigiditatez vł conditionez. Si enim

tales ignorāt iungunt: cōmanere possūt accidentib⁹ qbusdā causis: ⁊ eisdez deficientibus diuidi. De his eni q causa frigiditatis debitū ñ possūt reddere: beatus Gregoriꝰ consulit vt ꝑmaneāt. sz si mulier causat dicens: volo esse mat: ⁊ filios procreare decernit: vt vterqꝫ eorū septima manu ꝓpinquorū iuret ꝙ nunq̄ carnaliter conuenerit. ⁊ tunc mulier secūdas nuptias contrahat. vir aūt q frigide nature est absqꝫ spe coniugii ꝑmaneat. ait. n. sic. Interrogasti de his q matrimōio iūcti sūt: ⁊ nubere ñ possūt: si ille aliaz: vł illa aliuz ducere possit. de qbus scriptuz ē. vir ⁊ mulier si se cōiunxerit: ⁊ pꝰ dixerit mulier de viro ꝙ coire nō possit cuz ea: si potest ꝓbari qd dicit: ꝑ iustū iudiciū accipiat alium. Si vero ille accepit aliā: separent. Itē de his reqsisti q ob cām frigide nature dicūt se inuicē non posse opaz carnis dantes cōmisceri. Iste vero si nō potest ea vti: ꝓ vxore hēat eaz q̄si sororē. Qꝫ si retinacłz ꝯiugale voluerint rescidere: maneāt vtriqꝫ innupti. Nā et si huic non potuit naturalr ꝯcordare: quō conueniet alteri. si igr vir aliaz vxorem vult accipe: māifesta patet rō qꝛ suggerente diabolo odii fomite exosam eam hūerit: ⁊ iō dimittere eam mendacii falsitate molit. Qꝫ si mulier causat ⁊ dicit volo esse mat ⁊ filios procreare: vterqꝫ eorū septīa manu propinquoruz tactis sacrosanctis reliquiis iureiurādo dicant vt nunq̄ ꝑ cōmixtionē carnis coniuncti vna caro effecti fuissent. tunc videt mulier secūdas posse cōtrahere nuptias. humanū dico ꝓpt infirmitatē carnis eoꝝ vir aūt q frigide nature ē maneat sine cōiuge ⁊ sine spe cōiugii. ꝙ et si ille aliā copulaz acceperit: tūc hi q iurauerāt ꝑiurii crimīe rei teneant. ⁊ pnia peracta priora cogant recipe cōnubia. hoc aūt suadū ē: cū vterqꝫ idē fatet. sz si vir asserit se debitū reddidisse vxori: ⁊ illa diffitet: cui potiꝰ fides hñda sit merito q̄rit. De hoc ita statutū ē. Si qs accepit vxorez: ⁊ habuit eā aliquo tpe: ⁊ ipsa femina dicit ꝙ nunq̄ coisset cum ea: ⁊ ille vir dicit ꝙ sic fecerit: ī veritate viri cōsistat. qa vir est caput mulieris. hoc de naturali impossibilitate statutū est.

De frigidis separandis.

E maleficii aūt impedimento hoc tenendū decernit: ꝙ si per sortiarias ⁊ maleficas nō seqt cōcubitus: hortandi sūt qbꝰ ista eueniūt vt spiritu contrito ⁊ humiliato deo et sacerdoti de oībꝰ pctīs cōfessionē faciāt ⁊ lacrimis atqꝫ elemosinis orōnibꝰ ⁊ ieiuniis dño satisfaciant. ⁊ per exorcismos ac cetera eccłiastice disciplie munimina ministri eccłie tales sanare ꝓcurent. ꝙ si ñ potuerit: separari valebūt. Sz postq̄ alias nuptias expetierint illis viuentibꝰ qbus iuncte fuerint: prioribus quos reliquerant etiā si possibilitas concubēdi eis reddita fuerit: reconciliari neqbūt. qd ī fie huiꝰ capłi continet: ex rigore magis dictum intelligenduz est q̄ ex canonica equitate. vel intelligendū est non posse reconciliari priorībꝰ nisi iudicio eccłie: quo iudicio facta fuerat separatio.

De furiosis addit.

Furiosi quoqꝫ duz in amentia sūt: matrimoniū ꝯtrahere nō valent. vnde fabianꝰ. Neqꝫ furiosus neqꝫ furiosa matrimoniū cōtrahere possunt. sz si contractuz fuerit non separentur. Item nicholaus. hi qui matrimoniuz sani contraxerunt: ⁊ vni ex duobus vł ambobus amentia vel furor vł aliqua infirmitas accesserit: ob hāc infirmitatē taliū coniugia solui nō posse. Silr ē sciendū de his q ab aduersariis

excecantur vel membris truncantur: uel
a barbaris secti fuerint.

De his q cū duabꝰ sororibꝰ dormiūt

E his etiā q cū duabꝰ sororibꝰ
dormiūt: vł que cū duobus fra
tribus: videnduz est qd cense/
ant canones. Qui dormierit cū duabus
sororibꝰ: ⁊ vna ex illis ante fuerit vxor:
neutrā ex ipis hēat. nec ipsi adulti unq̄
i ɔiugio copulent. Itē nec ꝓpe vxori lz
sibi reddere debitū: quā reddidit sibi il
licitā sororē eius cognoscendo. nec etiaz
post mortē vxoris licet ei uł adultere co
pulari in cōiugium. Itē Zacharias pa/
pa. Concubuisti cum sorore vxoris tue.
si fecisti neutrā hēas. ⁊ vxor tua si nō fu
erit ɔscia sceleris: ⁊ cōtinere nō vult: nu
bat in dño cui vult. Tu vō ⁊ adultera
sine spe coniugii maneatis. ⁊ dū viuitis
agite penitentiā. Qđ ait cui vult nubat
intelligendū est pꝰ mortē viri. vñ Greg.
Qui vxores suas in adulterio deprehē
dūt: nec ille nec illa aliā vxorez accipiet
uel aliū uiruz q̄diu ambo uiuūt. Si vō
adultera fuerit mortua uir eius si uult
nubat. Adultera uero nūq̄: etiā si mortuꝰ
fuerit vir eius. sed oibus diebus uite sue
mēta penitentie psoluat.

Hic de illo adulterio agitur qđ cuz
cognato uiri uel cognata uxoris cō
mittit.

Illud etiā sciendū est q̄ ꝓ aliq̄ i
firmitate uł macła corporali:
nō licet uiro uxorē dimittere.
⁊ ecōuerso. Sed debz alt alteri subsidi
a ꝓuider. unde aug. Si uxorē quis ha
beat sterilez siue deformē corpor uł de
bilez mēbris: uel cecā: uł claudā: uł sur
dā: uel si quid aliud: siue morbis: uel la
boribꝰ doloribusq̄ cōfectā: ⁊ quicqđ ex
cepta fornicatōe cogitari pōt uehement
horribile: ꝓ societate fideq̄ sustineat.

Eodez iure utitur uir ⁊ mulier.

Oc etiā notandū q̄ cū dñs cō/
cedat vxorē dimitti cā forni
catōis viro: eadez lnia ñ tollit
femīs. vñ hyero. precepit dñs vxorez a
viro nō dimitti excepta cā fornicatiōis
⁊ si dimissa fuerit manere īnupta. qcqd
uiri ꝑcipitur hoc ɔseq̄nter redundat ad
femias. Nō eni adultera vxor dimitten
da est: ⁊ vir mechꝰ tenendꝰ. Item apud
nos qđ nō licet femīs eque nō licet viris
⁊ eadez seruitus pari cōditiōe censetur
Ex his ostenditur q̄ mulier pōt sup for
nicationē virū cōuenire: vt vir mulie/
rē. vnde ⁊ Innocen. papa xpiana religio
adulteriū i vtroq̄ sexu pari rōne cōdē/
nat. sed viros suos mulieres nō facile de
adulterio accusant. viri aūt liberiꝰ vxo
res suas adulteras apud sacerdotes de
ferre cōsueuerūt. ⁊ iō mulieribus ꝓdito
eaꝝ crimie cōmūio negatur. virorū āt
latēte ɔmisso nō facile q̄sq̄ ex suspitioni
bꝰ arceat: q submouebitur si eiꝰ flagitiū
detegatur.

Q adulterā negt dimittere vir nisi
ipse exper s fuerit: ⁊ econuerso.

I vō q̄rit an adult adulterā
possit dimittere cā fornicatio
nis. dicimꝰ qa negt adultera
vxor dimitti a viro nisi ⁊ ipse exps for
nicatiōis existat: ⁊ ecōuerso. vñ aug. Ni
hil iniqus est q̄ cā fornicatiōis dimitter
vxorē si ⁊ ipe conuincitur fornicari. oc
currit eni illud. in quo alterū iu. t. i. con.
Quapropter quisqs fornicatiōis causa
vult abiicere vxorē: ꝓus debz eē purga
tus a fornicatiōe. Qđ silr etiā de femia
dixerim. Idem īdignantur mariti si au
diant adulteros viros pendere siles ad
ulteris feminis penas. Cū tāto grauius
eos puniri oportuerit q̄to magis ad eos
ptinz: ⁊ virtute vincere: ⁊ exēplo regere

femias. Ex his apparet q adulter adul terã dimittẽ ñ valz: ⁊ ecõuerso.

Q: possint recõciliari q cã fornicatio nis separantur.

I qs aũt fornicatiõis exps for nicariã dimiserit alii copulari ñ põt: sz ptinere oportz: vl' ad dimissã redire. sic ⁊ de femina. vñ apl's his q matrimõio iũcti sũt pcipio ñ ego: sz dñs vxorẽ a viro nõ discedẽ. q si di mi sit manẽ inuptam. a. r. u. s. ⁊ de viro addit. ⁊ vir vxorẽ nõ dimittat. sz ãbro. ait. Jõ ñ sbdit de viro sic de muliere: qz sz viro aliam ducẽ. sz hoc a falsariis in ãbrosii li' positũ c'dit. Supplẽdũ ẽ. n. eẽ i viro qd de vxore pmisit. apte dicit aug. sic. Quar ñ addit de muliere qd p misit de viro: nisi q similẽ formã vult i telligi: vt si dimiserit: qd cã fornicatiõis pmittit: maneat sine vxore: aut recõcili et vxori. idẽ. si nec illi nubẽ pcedit viuo viro a quo recessit: nec huic alterã ducẽ viua vxore quã dimisit. mlto min' fas ẽ illicita cũ qbuslibz stupra pmittere. Jtẽ vt. nõ facile dimittat vxor: dñs solã cãz fornicatiõis excepit. ceťis vo vniuersas molestias si q̃ extiterit iubz p fide cõiu gali ⁊ p castitate fortiter sustinezi. ⁊ me chũ dixit q a viro solutã duxit. Ex his apparz q si cã fornicatiõis fiat separatio nõ põt vir vl' mulier in aliã transire co pulã. posse aũt recõciliari ⁊ cohabitare sic p': si dimissũ alẽ reuocare voluerit.

Q. d pdictis videtur obuiare.

Jcit tñ iohes criso. Sic crude lis ⁊ ipius ẽ q castã dimittit: sic fatu' ⁊ iniquus est q retinet meretricẽ. patron'. n. turpitudis ẽ q ce lat crimẽ vxoris. Jtẽ hyero. Cuz mulier vnã carnẽ i aliã diuiserit: ⁊ se fornicati one a marito separauerit: nõ debet te neri: ne vir quoqz sub maledicto faciat dicẽte scriptura. q tenz adulterã stultus ⁊ ipi' est. Jtẽ ad amandũ scribẽs plbite rũ de quadã q̃ viro suo viuẽte alii nu pserat: sic ait. Rẽ nouaz loqr: imo ñ no uã: sed veterẽ: q̃ veť is. t. auctẽ pfirmat. sz si pelqrit 2° viz mulier: ⁊ recõciliari priori voluerit: nõ potest.

Determinatio.

Ed hec oia itelligenda sũt de illa q̃ ab adulterio recedẽ no luerit: nec p penitẽtiã pctm̃ de lere. q si vir pctm̃ scient patit consẽtire videť. Si. n. i adulterio pseuerare elegit patron' turpitudis ⁊ lenocinii re' mari tus hẽbit: nisi eã reã adulterii facere vo luerit. Si ãt a pctõ recesserit: ⁊ p pẽitẽ tiã illud purgauerit: poterit viro recõci liari. vñ aug. qd tibi durũ videť: vt p' adulteriũ recõciliet coniunx: si fides ad sit: nõ erit durũ. Cur. n. adhuc deputa m' adulteros quos credim' pẽitẽtia cẽ sanatos. Jdẽ. nõ erit turpis nec difficilis et post patrata ⁊ purgata adulteria re cõciliatio cõiugii: vbi p claues regni ce lorũ nõ dubitat fieri remissio peccatoz. Nõ vt post viri diuortiũ adultera re uocet: sz ut p' xpi pfortiũ adultera ñ vo cet. Jtẽ Greg. dz peccatricẽ rcipe q̃ pẽi tẽtiã egit: sz ñ sepe. Jtẽ hermes. Si uir scivit vxorẽ suã deliquisse: ⁊ ñ egerit pe nitẽtiã mulier: sz pmanet i fornicatione sua: ⁊ viuit cũ illa vir: re' erit ⁊ pticeps pctĩ ei'. Q: si mulier dimissa egerit pe nitẽtiã: ⁊ voluerit ad viz reuerti: dz re cipe peccatricẽ q̃ priaz egit: sz nõ sepe.

De his q se añ polluerũt p adulteriũ.

Olet et qri an ualeat duci in coniugium que prius est pol luta per adulteriũ. de hoc leo papa ait. Nullus ducat i matrimoniuz quaz prius polluit adulterio. Jtẽ rela tuz est auribus sanctorum sacerdotum quẽdã alterius uxorem stupro uiolasse: ⁊ insuper meche iuramentum dedisse:

ꝙ post legittimi mariti mortē si supui/
ueret duceret eā vxorem. Qđ factū est
Tale ergo connubiuz ꝓhibemus ⁊ ana/
thematizamus. his ⁊ aliis auctoritatibꝰ
vetantur ī coniugiuz copulari qui se pꝰ
adlterio macľauerūt. Sed ecōtra augꝗ
testatur dicens. Deniqꝫ mortuo eo cum
quo fuit verum connubiuz: fieri potest
coniugiū cum qua precessit adulterium.
Idem. posse fieri sane licitas nuptias ex
personis illicite coniūctis honesto placi/
cito subsequente manifestuz est. sꝫ hec vl
tima auctoritas de connubiis loqꝉ per
hibens concubinas posse transire ad ho
nestum placitum nuptiarum si castitatē
⁊ fidem seruare velint. prima v̓o aucto
ritas Augꝗ. de illis agit q̱ de pctō pēitu
erunt: ⁊ nihil in mortē viri machinati sꝉ
nec viuente viro fidē adultere dedit me
chus ꝙ eaz in coniugiū duceret si supui
ueret. Qui v̓o faciunt hec aliis premis/
sis auctoritatibus ꝓhibenꝉ copulari.

Si pro conditione valeat separari
vxor a viro: ⁊ econuerso.

Unc de conditione videamus
an valeat coniugium diuidere
Ad qđ dicimꝰ quia ñ negatur
ingenua posse nubere ſuo. sꝫ si nescitur
esse ſuilis conditiōis libere pōt dimitti:
cuz seruitus eius fuerit deprehensa. ſm
illud. Si quis ingenuus hō ancillam al
terius vxorē acceperit: ⁊ estmat ꝙ ige/
nua sit: si ipsa femia fuerit postea in ser
uitute detecta: si eā a ſuitute redimē po
test: faciat. si ñ pōt: si uoluēit aliā: accipi
at. Si v̓o eā ancillā scierat ⁊ collauda/
uerat pꝰ eā vt legittimā habeat. Itē ex
eodeꝫ. si femina ingenua accepit ſuum
sciens ꝙ ſuus esset: hēat euz. quia oēs
vnum patrē habemꝰ in celꝭ. vna lex erit
viro ⁊ femie. Cuz dicitur sciens illū ſuū
datur intelligi ꝙ si nescierit illuz seruuz
esse: nō cogiꝉ manere cū ipo. Si eni cō/
ditiōis dolū patitur: nō cogiꝉ adherere
illi cuiꝰ fraude decepta ē. Si aūt sciuēit
vir cōditionē mulieris: vľ econuerso: nō
valet eā dimittere. vnde Zacharias pro
pheta. Si qs liber ancillā ī matrimōio
accepit: ñ hēat licētiā dimittere eaz si cō
sēsu āborū ꝯiūcti sꝉ: nisi ob fornicatiōeꝫ
De illis agit Augꝗ. de quibꝰ alterutrius
conditio nota est qñ coniungunꝉ.

De copľa ſui ⁊ ācille diuersoꝝ dñoꝝ

Uerit etiā si ſuus vniꝰ ancillā al
teriꝰ accepit: an sit intꝰ eos con
iugiū. de hoc ita statutū est. di
ctū est nobis ꝙ qdā legittima ſuorum
matrimonia potestatiua qdā ꝑsūptiōe
dirimāt: nō attendentes illud. qđ deus
ꝯiunxit hō ñ sepet. vnde nobis visū ē vt
cōiugia ſuorū nō dirimanꝉ: etiā si diuer
sos dños hēant: sꝫ ī vno coniugio ꝑma
nētes dñis suis seruiant ⁊. hoc in illis ob
seruandum est vbi legaľ cōiunctio fuit.
⁊ ꝑ voluntateꝫ dñorum. Attende fineꝫ
huiꝰ capľi vbi videꝉ īnui pretꝰ uoluntatē
dñorū inter seruuꝫ ⁊ ancillam nō posse
cotrahi coniugiū. vľ si contrahitur ñ eē
ratum. quibusdam tñ videꝉ intꝰ eos pos
se fieri coniugiū dñis ignorantibus.

De viro q̱ se fac̄ ſuuz vt dimittatur
ab vxore.

Llud etiā notādū ē ꝙ si mulier
viꝝ liberꝝ accepit: ⁊ ille vt cāꝫ
ꝑstet discidii se alicuiꝰ ſuū fece
rit: nec vxorē dimittere nec illa ob vin/
culū coniugii ī ſuitutem redigi poterit
vnde illud perlatum est ad sāctā synodū
ꝙ qdaꝫ ingenuus īgenuā acceperit vxo
rē: ⁊ post filiorū ꝓcreationē occasoneꝫ
diuortii cuiusdam se ſuuꝫ fecerit: vtruꝫ
mulierē necessario tenere debeat. et si te
nuerit: an illa etiā ſuituti subiici debeat q̄
situ̅ est. Judicatū est vxorē mīme debere
dimitti: nō tamē ob xpi legē mulierē in
ſuitutem redigi: dū ille non ex consensu

ↄiugis se ſuū fecerit quē liberum ipſa
maritum acceperat.

De etate contrahentium.

Oc etiā ſciendu3 eſt ꝙ pueri añ
xiiii.annos ſm leges:⁊ puelle
ante.xii.matrimonio inherere
nequeūt.Q3 ſi ante predicta tēpora co
pulam inierint ſeparari poſſunt:ꝗuis
voluntate ⁊ aſſenſu parētū iuncti ſint.
Qui uero in pueritia copulati poſt an/
nos pubertatiſ nolunt ſe relinquere:ſed
in coniunctione permanere:iam ex hoc
efficiuntur coniugeſ:⁊ deinceps nequeūt
ſeparari.Sponſalia autem ante ſepti/
mum ānum contrahi nō poſſūt.ſolo .n.
conſenſu contrahuntur:qui interuenire
non poteſt niſi ab alterutra parte ītelli
gatur quod inter eos agitur.Duo illa
executi ſumus cu3 alioru3 quorūdā ad
iectione quibꝰ coniugium ſolui pōt:nec
tamen ſolui ſemper neceſſe eſt.Nunc de
aliis que perſonas pēitus illegitimas fa
ciunt addendu3 eſt:⁊ primū de ordine.

In quo ordine nequeat fieri ↄiugiū.

Unt igitur quidam ordīes in
quibus nullatenꝰ pōt contra/
hi matrimoniu3:etſi ītercesſe
rit copula:fit diuortium vt ſacerdotiu3
diacōatus ⁊ ſubdiaconatus.In aliis ꝟo
pmittitur ſortiri coniugium niſi religio
nis habitu3 ſumpſerint uel votum conti
nentie fecerint.vnde Leo papa:clericos:
lectores:hoſtiarios:exorciſtas accolitos
ſi extra votum ⁊ habitum inueniuntur
⁊ continentia3 profiteri nolunt:vxorem
ducere virginem ecclīa rōana permittit
non viduam vl̄ repudiatam.q3 deīceps
nec ad ſubdiacōatu3 ꝓuehi poterūt:nec
laicus vxore3 ſortitus nō virginē:vl̄ bi
gamus ad clericatu3.Itē ex ↄcilio car/
thaginēſi:preſbiteros placuit ⁊ epōs ⁊
diaconos ⁊ ſubdiaconos etiā ab vxoribꝰ
abſtinere.qđ ſi non fecerint etiā ab eccle/
ſiaſtico remoueant̄ officio.ceteros vero
clericoſ ad hoc nō cogit.Itē Leo.lex cō
tinentie eadem eſt miniſtris altaris que
⁊ epīs ⁊ preſbiteris.q cū eēnt laici:vl̄ le
ctores licite vxores ducere poterant:ſ3
cu3 ad predictos peruenerunt gradus:
cepit eis non licere qđ licuit.Item in.vi.
ſynodo.Si quis eorū qui ad clerum ac
cedūt voluerit nuptiali lege mulieri co/
pulari:hᵒ añ ordinē ſubdiaconatꝰ faciat

De interfectoribus ſuarū coniugum.

Ic adiiciendu3 eſt de occiſori/
bus ſuarum coniugum:de qui
buſ Nicholauſ ſcribit.interfe/
ctores ſuarū coniugum ſine iudicio cu3
ñ addis adulterarū vel aliqđ huiuſmōi
quid aliud habendi ſunt ꝙ homicide:ac
ꝑ hoc ad penitentiam redigendi.quibuſ
penitus denegatur coniugium.hic videt̄
Nicholaus pmittere maritis ꝓ adulte/
rio vel alio huiuſmodi:vxores ſuas int̄
ficere.Sed eccleſiaſtica diſciplina ſpūali
gladio:non materiali criminoſos feriri
iubet.vnde idē nicholaus.Inter hec nr̄a
ſāctitaſ addere ſtuduit:ſi cuiꝰ vxor adul
teriū perpetrauerit:vtrū marito eiuſ li
ceat ſm mundanā legem interficere.ſed
ſancta dei ecclīa nunꝗ mundanis cōſtri
gitur legibus.gladiū nō habet niſi ſpūa
lem.Item Pius papa.Quicūq3 ꝓpria3
vxorem abſq3 lege ⁊ ſine cauſa interfece
rit:aliamq3 duxerit:armis depoſitis pu
blica3 agat penitentiā.⁊ ſi contumax ex
titerit:anathematizetur vſq3quo cōſen
tiat.

De voto.

Unc de votis inſpiciamus.vo
tum eſt teſtificatio ꝗdam pro
miſſioniſ ſpontanee.que deo ⁊
de his que dei ſunt proprie fieri debet.
ſunt tn̄ vota ſtultorū q̄ frangenda ſunt.

De votorum differentiis.

Sciendum vero q̄ votuz aliud
est cōmūe: aliud singulare. cōe
est illud qd̄ omnes i baptismo
faciunt: cum spondent renunciare diabo
lo ꝛ pōpis ei⁹. Siglare: vt cū aliqs spō
te promittit seruare virginitatem: vl̄ cō
tinentiam: vel aliqd huiusmodi. Itez sin
gulare votum: aliud est priuatum: aliud
est solenne. priuatuz est in abscondito fa
ctuz. Solenne in conspectu eccl̄ie factuz
Item priuatum uotum si violetur pec/
catum est mortale. Solenne vero viola
re peccatum est ꝛ scandalum. Qui pri/
uatū faciunt uotuz cōtinentie: matrimo
nium contrahere non debent. quia con
trahēdo mortaliter peccāt. si tamē con
traxerint: non separentur. quia probari
non potest qd̄ occulte actuz est. Qui. n.
solenniter vouent nullatenus coniugiuz
inire queunt. quibus non solum nubere
sed et̄ velle damnabile est. vnde auḡ. in
diu gali uinculo. si pudicitia ñ seruat̄ dā
natio non timetur. sed in viduali cōtinē
tia ꝛ virginali excellentia virtus mune/
ris amplioris expetit̄. qua expetita ꝛ ele
cta ꝛ voto oblata: iaz non solum cape/
scere nuptias: sz et̄ si ñ nubat̄: nubē velle
dānabile ē. vouentibus eniz virginitatē
vel viduitatem: non soluz nubere: sed et̄
velle damnabile est. qd̄ apl̄us ostēdit thi
motheo scribens. Adolescentiores uidu
as deuita. Cū. n. luxuriate fuerint: i xp̄o
nub. vol. i. cum post votū continentie i
delitiis egerint vitam: non dico nubunt
sed nubere volunt in xp̄o: q̄si tunc nō sit
peccatum. sed qd̄ sit ostendit subdēs. ha
bentes damnationenm. ꝛ quare subdit.
qa primam fidez irritam fecerunt: etsi
nō nubendo: tamen volendo: vt uolun/
tatez que a proposito cecidit appareat
esse dānataz: siue sequantur nuptie: siue
non. Damnatur eñi propositi fraus. dā
nantur tales: quia cōtinentie fidē p̄maz
irritam fecerunt. i. uotū. uel in uoto uio
lato fidem quam in baptismo ꝓfessi sūt
Si autē pro voluntate nubendi dānan
tur: constat si eaz effectui mancipauerīt
reuocandum id esse in irritum: easq̄ ar
cendas redire ad ꝓpositū. vnde Greḡ.
viduas a proposito recedentes viduita
tis: super quibus nos cōsuluisti: credo te
nosse a sancto paulo: nisi conuertāt̄ oliz
esse dānatas. quas ꝛ nos apl̄ica auctori
tate damnandas: ꝛ a cōmunione fideliū
atq̄ a liminibus ecclesie arcendas fore
censemus: vsq̄quo obediant ep̄is suis: ꝛ
ad bonum qd̄ ceperunt īuite aut volun/
tarie reuertantur.

De virginibus non uelatis.

De virginibus autem non uela
tis si deuiauerit: a predecessor̄
nostro Innocentio tale decre/
tum habemus. hee que necduz sacro ve
lamine tecte: tamen in ꝓposito virgina
li sēp se simulauerūt permanere: licz ue
late non fuerint: tamē si nupserīt aliquo
tempore his agenda penitētia est: quia
sponsio earum n dño tenebatur. Si eñi
inter homīes solet bone fidei contractus
nulla rōne dissolui: q̄to magis ista polli
citatio quam cū deo pepigit solui siñ ni
dicta non poterit. Itē si virgines nōdū
velate taliter publica penitentia puniun
tur: ꝛ a cetu fidelium vsq̄ ad satisfactio
nem excluduntur: q̄to magis uidue que
pfectioris etatis ꝛ maturioris consilii
existunt: ꝛ assumpserunt habitum reli/
gionis: deinde apostatauerunt: atq̄ ad
priorē vomitū sūt reuerse: a nobis ꝛ ab
omnibus fidelibus: a liminib⁹ ecclesie: ꝛ
a cetu fidelium vsq̄ ad satisfactionez sūt
eliminande ꝛ carcerib⁹ tradēde. Ex his
apparet viduas ul' virgīes uoto ꝯtinētie

astrictas: sine fuerint velate: siue nō: nul
latenus coniugiū sortiri posse. Qđ itidē
de omnibus intelligendum est qui con/
tinentiā vouerūt. Qđ eni ante erat lici
tum post votum fit illicitum. Nō ē hic
pretermittenduz qđ Innocentius de vi
duis ⁊ puellis decreuit: que xp̄o spiritu
aliter nubunt. si postea publice nupserit
non eas admittendas esse ad penitenti
am: nisi hi quibus se iunxerant de mun
do recesserint. Si eniz de hominib⁹ hec
ratio custoditur: vt quecunqȝ viuente ui
ro alteri nupserit: adultera habeat̄: nec
ei agende penitentie licentia concedatur
nisi vnus de his fuerit defunctus: quan/
to magis de illa tenenda est que ante se
immortali sponso coniunxerat: ⁊ post
hoc ad humanas nuptias transmigra/
uerit. Attende q̄ non solum talibus con
iugium negare uidetur: sed etiam locuz
penitentie. Sed non ita intelligendum
est: vt excludantur aliquando a penitē/
tia: que digne agere penitentiam uolūt
sed ille non sunt admittende ad peniten
tiam que ab incesti copula discedere no
luerunt. quia post religionis propositū
non potest deo per penitentiam reconci
liari: que ad habituz sue professionis re
dire neglexerit. tūc ille cui se iunxerat ei
defunctus erit: cum ab eius illicitis am
plexibus hec penitus recesserit. Cū igr̄
dicitur eas non esse admittendas ad pe
nitentiaz: nisi hi quibus se iunxerāt: de
mundo recesserint: subaudiendū est eis.
Tunc enim eis viri de mundo recedūt
⁊ defunguntur: cum ab eorum concupi
scentia iste se alienant. quem sensum sub
dita similitudo declarat ⁊ confirmat.

Quam grande malum sit adulteriū

Um vir ⁊ mulier legittime cō
iuncti sunt: constat alterum al
tero viuente ad aliam nō pos
se transire copulam. Alioquin adulteriū
ɔmittit. de quo Clemēs papa ait. Quid ī
omnibus peccatis est adulterio grauius
secundū nanqȝ in penis tenet locū. quē p̄
mum illi habent qui aberrant a deo.
Grauissime igitur peccant adulteri. gra
uiter fornicarii. sed cunctis his grauius
incestuosi. quos omnes transcendunt cō
tra naturam delinquentes. vnde Augu
stinus. Adulterii malum vincit fornica
tionem. vincitur autem ab incestu. Pe/
ius est enim cum matre q̄ cū aliēa vxo
re dormire. sed omnium horuz pessimū
est qđ contra naturaz fit. vt si vir mem
bro mulieris non ad hoc concesso vtat̄.
h° execrabiliter fit in meretrice: sed exe
crabilius in vxore.

De illis qui post longam captiuita/
tem redeunt.

Ic queritur de illis femīs: que
putantes viros suos interem/
ptos in captiuitate: vel ab ini/
qua dominatione nunq̄ liberandos: ī ali
oruz coniugia transierunt. si illi qui pu
tabantur perisse remearit: vtrū eis red
di debeāt: ⁊ an secū di fornicarii sint: et
ipse ree adulterii. de hoc leo papa sic ait
Necesse est vt legittimaruz federa nupti
arū reintegranda credamus. ⁊ remotis
his que hostilitas intulit: cuiqȝ id legit/
time reformetur quod intulit. p̄curan/
dum est tn̄ vt quisqȝ recipiat qđ pro/
prium est. nec inculpabilis iudicetur. ⁊
quasi aliēi iuri peruasor habeatur qui
personam eius mariti: qui iam non esse
estimabatur: assumpsit. Sic enim mul/
ta que ad eos qui in captiuitatē ducti ie
pertinebant: in ius alienum transire po/
tuerunt. ⁊ tamē plene iustitie ē. vt eisdē
reuersis reformentur. Iōqȝ si viri p⁹ lō
gam captiuitatem reuersi: ita in dilecti
one suarum coniugum perseuerant: vt

eas cupiant in suum redire consortium
dimittendum est ⁊ incupabile iudican/
dū qđ necessitas intulit: ⁊ restituendum
qđ fides poscit. Sin autem alique muli
eres ita posterorū virorū amore sūt ca
pte: vt malint his coherere q̄ ad legitti
mum transire consortium: merito sunt
notāde: ita vt ecclesiastica cōmuniōe pri
uentur: que de re excusabili cōtaminati
onem criminis elegerunt. Redeant: ergo
in suum statum coniugia. quia sicut mu
lieres que ad viros suos reuerti nolue/
rūt impie sunt habēde: ita vt ille que re
deunt merito sunt laudāde. Ex his ostē
ditur illos qui taliter iunguntur: vt cre/
dant virum interemptuz: per ignoranti
am aliquam excusationez habere de pec
cato: ⁊ tm̄ primam copulam esse legit
timaz: nō secundaz: veniaz tamen habē
si careat obprobrio male voluntatis. sz
si quis relicta vxore in patria: in longin
quaz abiens regionez aliā ducat. deinde
penitentia ductus eam dimittere velit:
asserens se habuisse aliam que viuit. nec
ecclesia pmittat: que qđ ille asserit igno
rat: queritur an in secunda copula hac sit
coniugium. Sane dici potest non esse cō
iugiuz: ⁊ mulierem de crimine excusari
per ignorantiā: virū aūt admisisse adul
terium. Sed exquo ad primam redire
nolens: nec valens: cogitur ecclesie disci/
plina hanc tenere: incipit excusari p obe
dientiam ⁊ timorem de hoc q̄ in pre/
senti poscenti mulieri debituz reddit: a
qua ipse nunq̄ poscē debet. ⁊ sic de ali
is huiusmodi sciendum. est.

De dispari cultu.

Post hoc de dispari cultu vidē
dū est. hec est. n. vna de causis:
quibus persone illegittime fiūt
ad contrahendum matrimoniuz. Non
licet enim christiano cuz gētili vel iudea
inire cōiugiū. qa ⁊ in veteri. t. phibituz
est fideles viros infideles ducere vxores
dño dicente. Non accipies vxores de fi/
liab⁹ aliēigenarū filiis tuis: ne traducāt
eos post deos suos. Jux̄ hoc dñi prece/
ptuz. Judeorū cōiugia cum alienigenis
inita esdras sepauit. h° idez et̄ i nouo. t.
suatur. vnde aug⁹. ne nubat femina: nisi
sue religionis viro. vel ne vir talē ducat
vxorem. Jd. n. vt dicis iubz dñus: docet
aplus: vtrunq3 precipit testamentū. Jtez
ābro. Caue xp̄iane gentili vel iudeo filiā
tuā tradere. Caue ne iudeā vel gentilem
vl' alienigenaz. i. hereticaz: ⁊ oēz alienaz
a fide tua vxorez accersas. Jtez si quis
iudee: siue xp̄iana iudeo: siue iudea xp̄ia
no carnali consortio misceatur. quicūq3
tm̄ nephas admiserit a xp̄iano cetu pro
tinus segreget. Ex his aliisq3 plrib⁹ testi
mōiis apparz n̄ posse contrahi coniugi
uz ab his q̄ sᵗ diuerse religiōis ⁊ fidei.

De coniugio fidelis ⁊ infidelis ⁊ duo
rum infidelium.

Hic autē videtur obuiare qđ
aplus ait de imparibus coniu
giis. ego dico: nō dñus. si quis
frater habet infidelem vxorez. ⁊ hec cō
sentit habitare cuz illo: non dimittat il
laz. ⁊ si q̄. mulier ⁊c̄. Sed aliud hoc esse
aliud illud euidenter ostendit aug⁹. Jbi
enim agitur de illis coniugiis fideliuz ⁊
infidelium que contrahuntur ab eis i di
spari religione ⁊ fide manentibus. apls
vō agit de illis qui vni⁹ eiusdēq3 infide/
litatis fuerūt qñ cōiuncti sunt. sz cū venis
set euangeliū: alter sine altera credidit.
Jntelligis ne qd dicaz. attēde vt rē ipaz
diligentius explanem. Ecce iuges duo
vni⁹ infidelitatis fuerunt. qñ coniuncti sᵗ
Nulla de his qđ est q̄ ptineat ad illud p̄
ceptū veteris ⁊ noui. t. quo phibetur fi/
delis cum infideli copulare coniugium.

Iā sūt coniuges:ꝛ ābo adhuc sūt īfide/
les. Tales sūt adhuc qꝫ quales coniuncti
sūt. venitqꝫ euangelii p̄dicator. credidit
eorū vnus vel una. sed ita vt fidelis cuꝫ
īfideli habitare consentiat. nō iubet dn̄s
vt fidelis infidelem dimittat talr̄ con/
iūctum. nec apl'S iubet ut non dimittat:
sed consulit: vt si qs alr̄ agat nō sit trāſ
gressor: sicut de virginibus consulit. mo
net ergo qd est lucrandi occasio cū poſ
sit licite relinquere: sed non expedit. Tūc
eni ñ expedit id qd licitum est: qñ pmit
titur qdem. sed vsus ipi9 aliīſ affert im/
pedimētū salutis. sicut discessio fidel' ab
infideli quā non probibet dn̄s: qa corā
illo non est iniusta. sed apl'us ne fiat con/
silio chartatis suadet: vt nemo i ea re iuſ
sionis necessitate teneat: sed consilii volū
tate libere faciat. Ex his monstratur: ꝛ
inter infideles coniugiū esse: ꝛ consilium
apl'i non obuiare p̄cepto dn̄i: quo iubet
fidelez non iungi īfideli: et si cōiuncti fu
erit separari. Legit eni q Esdras pp̄ha
imo dn̄s iussit per euꝫ isr'litis vxores di
mittere alienigenas: per quas ibant ad
deos alienos: nō ille9 p maritos acgrebā
tur deo. Recte h9 p̄cepit. qa per moysen
iusserat dn̄s: ne qs vxorē alienigenā du
ceret. merito ergo quas duxerāt dn̄o p
hibente dimiserunt. q vt ait ambro. Nō
ē iputādū matrimoniū: qd extra dei de
cretum ē factū: sed cū cognoscitur emen
dandū. vt qñ fidelis infideli copulat'. sed
vt ait aug9. Cū cepisset gentibus euange
lium predicari: iā coniūctos gentiles gē
tilib9 compit coniugib9. Ex qbus si nō
ambo crederent: sed vn9 vel vna. ꝛ infi/
delis cū fideli consentiret habitare: nec
phiberi a dn̄o debuit fidel' īfidelē dimit
tere: nec iuberi. Ideo nō phiberi qa iu/
stitia permittit a fornicatore discedere:
ꝛ īfidel' homis fornicatio est maior i cor
de. Nec vera eius pudicitia cum cōiuge
dici potest. qa omē quod ñ ē ex fide pec
catuꝫ est: q̄uis verā fidel' habeat pudici
tiā: et cū īfideli cōiuge que ñ habꝫ verā
Iō aūt nec iubet: qa nō ꝯtra iussiōeꝫ dn̄i
gentiles fuerūt ābo cōiuncti. licitum g9
erat p iustitiam fideli īfidelez dimittere
sꝫ licituꝫ non erat faciēdū pp̄ter liberā
beniuolētiā. Euident' appet: ꝛ int' īfide/
les cōiugiū esse: ꝛ apl'ꝫ de illis agere qui
ī īfidelitate cōiuncti fuerūt: ꝛ post alter
ad fidē cōuersus est: cū quo īfidelis ha/
bitare consentit. ꝛ hūc non dimittere fi
deli consulit apl'us: qa forte per fidelem
saluabit' infidel'. pōt tñ licite dimittere:
qa i īfideli est fornicatio: si nō corpis: tñ
mētis. Cām eni fornicatiōis dn̄s excepit
Fornicationē vō gnālez ꝛ vniuersalē in/
telligē cogimur: ñ mō. s. corporalē: sꝫ ꝛ
spūalē. de q̄ ait aug9. ydolatria ꝛ q̄libet
noxia supstitio fornicatio est. dn̄s aūt p
misit cā fornicationis vxorē dimitti: sed
ñ iussit. ꝛ sic dedit locū monēdi apl'o: vt
q noluerit ñ dimittat. pōt tñ licite dimit
tere. si eni fornicatio carnis detestanda ē
i ꝯiuge: quanto magis fornicatio menti
id est infidelitas.

Pro qbus vitiis possit dimitti.

I autē queris: an pp̄ter aliud
vitiū nisi pp̄ter infidelitatē vl'
ydolatriaꝫ possit dimitti. attē
de qd aug9. ait. Si infidelitas fornica/
tio est: ꝛ ydolatria īfidelitas: ꝛ auaritia
ydolatria: non est dubitandū ꝛ auari/
tiā fornicationem esse. qs g9 quālibet illi
citam cōcupiscentiā pōt a fornicationis
genere separare: si auaritia fornicatio
ē. Ex quo intelligit' q pp̄ter illicitas cō
cupiscentias: nō tm̄ que i stupris cū alie
nis viris vel femis ꝯmittūt': sed ob quaſ
libꝫ q̄ aiaꝫ a lege dei aberrare faciūt ꝛ
pniciose corrūpi: possit sine crimie ꝛ vir
vxorem suā dimittere: ꝛ virū vxor. Itē
rectissime dimittitur: si viro suo dicat. ñ

ero vxor tua nisi mihi de latrocinio di uitias cōgeras: vel nisi solita lenocinia exerceas: aut si qd aliud faciorosū vl' flagitiosuz a viro suo expetat. tūc ille si ueraciter penitens ē: hētqꝫ fidez p dilectionez operantē: mēbrū qđ eum scandalizat amputabit. Ex his apparet ꝙ nō solū infidelitas: sed ⁊ quelibz concupiscentia: q̄ ꝑniciose turpiterqꝫ corrūpit: fornicatio est spiritualis. p quā vir vxorē: vel vxor viruz dimittere potest. Consulit tñ aplus ne fidelis dimittat īfidelez volētē cohabitare: nec a deo reuocare.

Si fideli liceat aliam ducere infideli discedente vel dimissa.

Ic queritᷣ si fidelis infidelē dimittat: vel infidelis a fideli discedat: an liceat fideli aliaz ducere. videtur auctoritas testari ꝙ viuente illa aliam ducere nō ualeat. Ambro. enī verba apli exponens ait. Alioquin si disceditis ab inuicem: ⁊ volentes cohabitare dimittitis: ⁊ aliis vos copulatis adulteri estis. ⁊ filii vr̄i qui de hac copula nascunᷣ īmūdi. i. spurii sunt. Itez si qs habuit vxorē virginē ante baptismū: uiuente illa post baptismū: alteraz ducere non potest. crimia enī in baptismo soluuntur: non coniugia.

Que premissis ꝯtraria uidentur:

Ed econtra ambro. testaᷣ si infidelis dicit aplus discedit: discedat. non enim seruituti subiect⁹ ē frͬ aut soror in huiusmodi. qa nō debetur reuerentia coniugii ei q horret auctorem coniugii. Non est enim ratuz matrimoniū qđ sine dei deuotione est. ⁊ ideo nō est peccatuz ei q dimittiᷣ ꝓpter deū si alii se copulauerit. Contumelia. n. creatoris soluit ius matrimonii circa eū q relīqᷣt: ne accusetur alii copulat⁹. Infidelis autem discedens: ⁊ in deū peccat: ⁊ in matrimoniū. nec est ei ſuāda fides cōiugii q iō recessit ne audiret xp̄z eē deuz xp̄ianorū cōiugiorū. Si vō ambo crediderint p cognitionem dei: confirmaᷣ coniugiū.

Determinatio.

Ttende hec ꝑdictis contraria posse uideri: ita ut sibi ambro. etiā ꝯtradicere uideaᷣ. Sz distiguendū est hic. Aliud esse dimittere volentez cohabitare. Aliud dimitti ꝓpter deum ab illo q horret nomē xp̄i. Ibi lex beniuolentie non seruatur: hic vero veritas custoditur. ⁊ iō cū liceat dimittē volentē cohabitare: nō tñ ea uiuente aliaz ducere. discedentē vō sequi nō oportz: ⁊ ea viuente aliaz ducē licz. sed hoc nō est intelligendū nisi de his q ī infidelitate sibi copulati sūt. Sz si ad fidez vterqꝫ cōuersus est: vl' si uterqꝫ fidelis matrimōio iūct⁹ est: ⁊ post alter eorū a fide discesserit: ⁊ odio fidei cōiungem reliquerit: dimissus discedentem nō comitabitur. nec tñ illa uiuente alteraz ducere poterit: qꝛ īter eos fuerat ratū cōiugiū qđ nō potest solui.

Quidam dicunt coniugiū inter infideles non esse: ⁊ quare.

Unt tñ nō nulli q inter infideles asserunt nō esse cōiugiū. qꝛ nec rata nec legittima est eorū copula. rata nō est: qa solui potest. nec legittima: qa aplus dicit. Omē qđ nō est ex fide. p. est. eorū aūt cōiunctio nō est ex fide. ⁊ iō peccatū est. Nō est igᷣ cōiugiū qa nullū cōiugiū peccatū ē. augꝰ. etiā dic. qa nō est vera pudicitia īfidelis cū fideli. Sed uera negatur esse pudicitia: nō ꝙ īfideliū cōiugiū nō sit verꝫ: sed qa nō hz illud triplex bonū: qđ excusat coitum ⁊ mereᷣ premiū. Itē illud apli. Oē qđ nō est ex. f. p. est: non ita est intelligendū: ut

gegd fit ab infidelib⁹ pctm̄ sit. sꝫ oē qꝺ
fit cōtra fidez.i.ō conscia₃ male fit ⁊ ad
gehennā edificat. ⁊ in oi eo qꝺ īfidelis fa
cit peccat.nō qꝛ illud facit:sꝫ qꝛ ñ eo mō
illud fac̄ quo ꝺebꝫ:ñ referē ad ꝺebitu₃
finem.

Q⁹ legittimū sit cōiugium infideliu₃
sed non ratum:⁊ q̄re.

Opula igr̄ maritalis q̄ est īter
īfideles ꝯiugiū ē legittimū:sꝫ ñ
ratū.legittimū qa int̄ legitīas
psonas.sꝫ nō ratū qꝛ est sine fide.cōiugi
u₃ vō fideliū legittimū est ⁊ ratū:si tam̄
legittime sint psone.ꝙ aūt legittīa sit īfi
deliū cōiunctio:aug̃.testat̄ ꝺicens.vxoꝛ
legittima societate cōiuncta.siñ ulla cul
pa relinqt̄:si cu₃ viro xp̄iano pmanere
noluerit. Ex hoc etiā probatur qꝛ īfideli
ad fidē cōuerso:aplus ꝯsulit infidele₃ nō
dimittere.qꝺ non faceret si non esset int̄
eos legittimū cōiugiu₃.legittimū est qꝺ
legali institutione ul̄ puincie morib⁹ nō
cōtra iussionē dñi contrahitur.

De cognatione:⁊ prius ꝺe carnali.

Unc supest aliqd de cognatōe
dicere. est autē cognatio: alia
carnalis:alia spiritual̄.primū
ꝺe carnali cognatione ⁊ affinitate inspi-
ciam⁹.cognati igr̄ ul̄ affines i septīo gra
du ul̄ infra copl̄ari ñ debēt.vñ Greg̃.
pgeniē sua₃ vnāquemqꝫ vsqꝫ ad.vii. ꝺe
cernim⁹ obfuare generationē.⁊ q̄diu se
agnoscūt affinitate ppinquos ad cōiuga
lē copulā accedere ꝺenegam⁹. qꝺ si fece
rit: separent̄. Itē nichola⁹ papa ꝺe cōsā
guitate sua null⁹ vxore₃ ducat vsqꝫ post
generationē.vii. vl̄ quousqꝫ parentela
cognosci pōt.Ite₃ nulli ex ppiqtate sui
sanguis vsqꝫ ad.vii.gradum vxores ꝺu
cāt. His auctib⁹ aliisqꝫ plurib⁹ consan-
guineorū cōiunctiones phibent̄ usqꝫ ad
vii.gradū.Quō aūt grad⁹ consangui-
nitatis cōputandi sint:ysidor⁹ ostēdit sic

Series consanguinitatis.vi. gradibus
dirimit̄:hoc mō.filius ⁊ filia qꝺ est frat̄
⁊ soror.sit ipse trunc⁹ illis seorsu₃ seiūctis
ex radice illi⁹ trūci egrediunt̄ isti ramu
sculi nepos ⁊ neptis prim⁹.pnepos ⁊ p
neptis scꝺus.abnepos ⁊ abneptis terci⁹
adnepos adneptis quartus . trinepos
trineptis qntus.trinepotis nepos ⁊ trine
ptis neptis.vi.Attende ꝙ sex grad⁹ tm̄
pōit ysidor⁹: qa truncū intra grad⁹ nō
cōputat .alii vō q.vii.ponūt grad⁹ trun
cu₃ inter gradus cōputāt.varie nāqꝫ cō
putātur gradus cognationis.alii eni pa
tre₃ in primo gradu:filios in 2° ponūt.
Alii primū gradū filios appellant:negā
tes gradū cognationis int̄ filiū ⁊ patre₃
esse:cum una caro sint pater ⁊ fili⁹.Au-
ctoritates ergo q̄ consanguinitatis caute
lā vsqꝫ i.7.gradum phibēt: patrem po
nūt in primo gradu.Illi vō qui vsqꝫ ad
sextum gradum phibent:primum gra
du₃ filios appellant.atqꝫ ita fit vt eede₃
psone inueniant̄ fm hāc diuersitatē i.vi.
⁊ in.vii.gradu.patre₃ vō in primo gra
du ponit qui fr̄es ꝺicit esse primū gra-
dū.hoc modo cōputat Zacharias papa
inquiens.parentele gradus tal̄r cōputa
mus.Ego ⁊ frater meus vna generatio
sum⁹:primūqꝫ gradū efficim⁹.Rursus fi
lius meus ⁊ fr̄is mei filius 2ª generatio
sūt:⁊ 2m gradū faciunt.atqꝫ ad hūc mo
dū cōtinētur vl̄ sūt cetere successiōes.int̄
illos vō q.vi.cōputant grad⁹.⁊ illos q
vii.nulla in sensu existit ꝺiuersitas q̄uis
i nūero graduū varietas vidcat̄. vltīa
eni generatio si a fratrib⁹ sumat initiū
numerandi.vii.īuenitur.Quare.vi.gra
dus cōputet Ysidor⁹ ip̄e apit dicēs.Cō-
sanguinitas dū se paulatim ppaginū oꝛ
dinibus ꝺirimēs usqꝫ ad vltimū gradū
ptraxerit ⁊ ppiquitas esse ꝺesierit: tūc
primū lex in matrimonii vinculū eā re-
cipiet:⁊ quodāmodo incipiet reuocare

fugientem. Idõ aũt vsqꝫ.vi.gradũ genẽis ꝯsãguitas ꝯstituta est: vt sicut.vi.etatibꝰ mundi generatio ⁊ homĩs status finit: ita propinquitas generis tot gradibus t̃minetur. In his.vi.gradibus oĩa propinquitatum noĩa continentur. vlt̃ quos nec affinitas inueniri: nec successio põt amplius prolongari. Secundum alios septẽ gradus idõ computãtur: ut ita post vii.gradus sponsus sponse iungatur: sic post hanc vitam: que.vii.diebus agitur ecclesia xp̃o coniungetur.

De dispensatione.

Is autem occurrit illud quod greg͂.aug͂.ãglorꝝ ep̃o: a quo requisitus fuerat quota generatione debeant copulari: rescribit sic. quedam lex romana permittit: vt siue fratris vel sororis: seu duorum fratrum germanorum: seu duarũ sororũ filius ⁊ filia misceantur. Sed experimẽto didicimus ex tali coniugio sobolem nõ posse succrescere. vnde necesse est vt.4ª. vel 5ª.generatio fideliũ licẽter sibi iungant̃: Sed post multũ tp̃s: idem Greg͂.a felice messine sicilie presule reqsitus: vtrũ aug͂º.rescripserit: vt anglorꝝ quarta generatione cõtracta matrimonia nõ soluerent̃. Inter cetera talem reddidit rõem qꝺ scripsi.aug͂.anglorꝝ ep̃o: ipi et ãglorũ genti q̃ nuper ad fidem venerat: ne a bono qꝺ ceperat metuendo austeriora recederet: sp̃ualr̃ ⁊ ñ generalr̃ me cognoscas scripsisse. nec idõ eis hec scripsi: ut postq̃ in fide fuerĩt solidati: si infra propriam consanguinitatem inuenti fuerint non separent̃. Aut infra affinitatis lineam. id est vsqꝫ ad.vii. generationem iungantur.

De affinitatis gradibus.

Unc de affinitate videndũ ẽ de q̃ Greg͂.ait. Porro de affinitate quam dicitis parentelam esse: que ad virum ex parte vxoris: seu que ex pte viri ad vxorem pertinet: manifesta ratio est. quia secundũ diuinam sententiam ego ⁊ vxor mea sumus vna caro: profecto mihi ⁊ illi mea, suaqꝫ parentela propinquitas vna efficitur: quocirca ego et soror vxoris mee in uno ⁊ primo gradu erimus. filius vero eius secundo gradu erit a me. Neptis vero tercio. Idqꝫ vtriqꝫ in ceteris agendum est successionibus. vxorẽ vero propĩqui cuiuscũqꝫ gradus sit: ita oportꝫ me attẽdẽ: quẽadmodum ipsius quoqꝫ gradus aliqua femĩa proprie propinquitatis sit. qꝺ nimirum vxori mee de propĩquitate viri sui in cũctis cognationis gradibus conuenit obseruare. Qui vero aliorsum sentiunt antixp̃i sunt. Item iulius papa. equaliter coniungatur vir consanguineis propriis ⁊ consanguineis vxoris. Item Ysidorus Sane consanguinitas que in proprio viro conseruãda est: et in vxoris parentela de lege nuptiarum custodienda est: quã ꝯstat eos duos fuisse in carne vna. Idẽqꝫ cõmunis est illis vtraqꝫ parentela. Item Julius papa. nullum in utroqꝫ sexu permittimꝰ ex propĩquitate sui sanguĩs: vl̃ vxoris vsqꝫ in.vii.generationis gradum ducere vl̃ ꝓpter carnis uel ĩcesti maculam copulari. quia sicut ñ licet cuiq̃ xp̃iano de sua ꝯsãguinitate: sic nec de cõsãguinitate vxoris coniugem ducere ꝓpt̃ carnis unitatem. Item Greg͂.de affinitate cõsanguinitatis per gradus cognationis: placuit vsqꝫ ad. vii.generationem obseruare. Nam ⁊ hereditas rerum ꝑ legales instrumentorũ diffinitiões sancita: usqꝫ ad septimum. gradum heredum protendit successionem. non enĩ eis succederent nisi de propagine cognatõis deberetur. His auctoritatibus insinuat̃

q̄ sit affinitas: ⁊ usq̧ ad quē gradum sit
obſuāda. s. usq̧ ad. vii. Sz alii vidēt cō
cedere in. 5. generatiōe inter affines con
trahi coniugiū: ⁊ in quarta. ⁊ si contra
ctū fuerit non separari. ait enī Fabianus
papa. de propinqs q̇ ad affinitatē per ui
rum ⁊ vxorem venīūt: defuncta vo vxo
re vel viro in. 5. generatione iungantur
In quarta si inuenti fuerint non separen
tur. In tercia autem propinquitate
non licet vxorem alterius accipere. post
obitum eius qualiter iungatur vir i ma
trimonio eis qui sibi consanguinei sūt: ⁊
vxoris sue ꝯsanguineis post mortē vxo
ris. Ecce hic conceditur in. 5. ⁊ in. 4.
propinquitate affinium fieri coniugiuz
Julius etiā papa ait. statutum est vt reli
ctam patris vxoris sue: relictā fris vxo
ris sue: relictā filii vxoris sue: nemo sibi
in matrimoniū sumat. relictam vxorez
consanguineorum vxoris sue usq̧ in tci
am progeniem nemo in vxorem sumat
In quarta vero ⁊ in quinta si inuenti fu
erint nō separentur. Ecce q̄ varie de af
finitatis obseruatiōe loquunt auctores
Alii enī vsq̧ ad septimum gradum eaz
seruari sanciunt. Alii vero in quinto vl
iiii. martimonia contracta nō diuidunt
Sed illi veritatis rigorem: isti miseri
cordie dispensationem videntur propo
nere. Potest enim ecclesia dispensare
in copula affinium vsq̧ ad tercium gra
dum. sicut Gregō dispensauit in quarto
gradu consanguinitatis. Illud etiā nō est
pretermittendū qđ Gregō. venerio epo
scribit. sedez apostolicam consulere de
creuisti: si mulier copula nuptiali ext
neo viro coniuncta cognationi eius per
tineat: si eo defuncto cognatio maneat:
vel si sub alio viro cognationis uocabu
la dissoluātur. vel si suscepte soboles pos

sunt legittime ad prioris viri cognatio
nis transire copulam. si una caro fuerit
quomodo potest aliquis eorum ꝓpin
quus vni pertinere nisi pertineat alteri.
hoc minime posse fieri credendū est. por
ro vno defuncto in superstite affinitas ñ
deletur. nec alia copula coniugalis affi
nitatem copule prioris soluere valet. sz
nec alterius coniunctionis soboles pla
cet ad affinitatis prioris viri consortiuz
transire. si quis vero sacrilego ⁊ temera
rio ausu in defuncto querit propinquita
tem extinguere: vel sub affinitatis uoca
bulo dissipare: vel susceptas soboles al
terius copule propinquitati prioris cre
dit legittime sociari: hic negat dei vbū
validuz esse qđ dixit. erūt duo in carne
una. Ecce hic prohibet si mortuo pmo
viro vxor eius alii nupserit: filios de se
cūdo viro genitos ducere vxores de co
gnatione uiri prioris. quia filii median
te matre ad cognationem prioris viri
pertinent: cum quo mater coruz vna ca
ro extiterat. hoc etiam idem Innocētiꝰ
papa ait. Si qua mulier ad secūdas nu
ptias transierit: ⁊ ex eis sobolem genue
rit: nullatenus potest ad consortium co
gnationis prioris viri pertingere.

Si coniugium sit inter eos qui nota
consanguinitate diuidūt.

Hoc autem obseruādū est vsq̧
ad. 7. generis gradū: sz maxi
me vsq̧ ad terciū uel quartū
sicut supra positum est. Et sciendum est
q2 ecclia ifra pdcōs gradꝰ ꝯsāguitatis
coniūctos separat. Si autez ignorāter
coniuncti fuerint in conspectu ecclesie: ⁊
postmodum probata consanguinitate
eiusdem iudicio separati: q̄ritur utrum
copula illa coniugiuz fuerit. Quibusdā
non uidetur fuisse coniugium. quia non

erant legittime persone. sed tamẽ de cri mine excusantur per ignorantiaȝ: ⁊ q̃si coniugium reputatur. quia bona fide p manũ ecclesie conuenerunt. vnde ⁊ filii eorũ legittimi habentur. Alii vero fuisse coniugium dicunt: licet non essent persone legittime. quia talium coniunctiones vocant canones coniugia. vbi de p‑sonis agunt. Quarum testimonio consanguineorũ sit dirimẽda ꝯiũctio. vñ vrban⁹ papa ostendit dicẽs. Si duo viri vel tres consanguinitatem iureiurando firmauerint: uel ipsi forte confessi fuerit coniugia dissoluantur. Si vero neutruȝ contigerit: episcopi eos per fidem christi obtestentur: quatenus palam fateantur si se recognoscũt consanguineos. si se iudicio episcoporũ segregauerint: alia matrimõia contrahere ñ prohibeãtur Idem notificamus tibi: vt cum tres vl' duo ex propinquioribus eius qui accusant: hanc propinquitatem iuramento frimauerit: vel si tres vel duo ex antiquioribus ianuensibus quibus hec propinquitas sit nota: qui bone fame ⁊ veracis testimonii sint: remoto amore ⁊ timore: pcio ⁊ omni malo studio: predicto modo firmauerint: sine mora coniugia dissoluantur. consanguineos vero extraneorum nullus accuset: vel consanguinitatem in sinodo computet: sed propiqui ad quorum notitiaȝ pertinet. Si autem tota progenies defecerit: ab antiquioribus ⁊ veracioribus quibus p‑piquitas tota nota sit: episcopus canonice perquirat. et si inuenta fuerit separẽtur. Ecce. quibus accusantibus vel testificantibus dirimenda sit consanguineorum coniunctio: que coniugium vocatur.

Distinctio utilis

Hic dicendũ est ꝙ aliud ẽ fornicatio: aliud stuprũ: aliud adulteriũ: aliud icest⁹: aliud raptus Fornicatio licet sit genus omnis illiciti coitus qui fit extra vxorem: tamen spiritualiter intelligitur in usu uiduarum vel meretricum uel concubinaruȝ. Stuprum proprie est virginum illicita defloratio. Adulterium alieni thori violatio vnde adulterium dicit̃ quasi ad alteri⁹ thoruȝ accessio. Incestus est consanguinearum vel affinium abusus. vnde incestuosi dicuntur qui consanguineis vel affinibus suis abutuntur. Raptus admittitur: cum puella violenter a domo patris educitur: ut corrupta i vxorẽ habeatur: siue puelle siue parentibus vis illata constiterit. hic morte mulctatur. Sed si ad ecclesiam cum rapta confugerit: priuilegio ecclesie mortis impunitatẽ meretur. Attẽdẽdũ ẽ etiã illud Alexandri: qui ait ꝙ frater sororue vxoris tue cognati dicuntur: equiuocatiõis iure sit ⁊ necessitate uulgaris appellatiõis poti⁹ q̃ ulla cã ꝯgenerationis. uxor. n. fr̃is fratrissa potius q̃ cognata uocatur. mariti frater leuir dicitur. duorum fratrum uxores ianitrices uocantur. quasi eandem ianuam intrantes. uiri soror glos appellatur. Sororis autem uir non habet speciale nomen: nec uxoris frater. De parentalium graduum famosa q̃stione: aliquid lȝ min⁹ sufficiẽter diximus. Iam de spirituali cognatione addamus que etiam personas impedit ut non sint legittime ad ineundas nuptias. Tria sunt quidem: consanguinitas: affinitas: ⁊ spiritualis germanitas. Cõsãguinitas est inter eos qui iunguntur secundum lineam generis. Affinitas inter eos qui

genere quidē nō sūt coniuncti: sed medi
ante genere sunt sociati. verbi grā: vxor
filii fratris mei que n̄ est de genere meo
per ipsum qui est de genere meo: mihi
affinis facta est: ⁊ ego illi. Spiritual'
ꝓximitas est inter cōpatrē ⁊ cōmatrez
⁊ int' eos quoꝝ unus alterū de sacro fō
te leuauit: ⁊ in cathetizatōe aut confir-
matione tenuit. ē etiā int' filios eiusdē ho
minis carnales ⁊ spirituales.

Qui sunt filii spirituales.

Spirituales filii sūt quos de sa
cro fonte leuamꝰ: uel ī catheti-
zatione seu confirmatione te-
nemꝰ. Filii etiā ⁊ filie spūales eorū sunt: q
trine mersiōis vocablo eos sacro baptis
mate imergūt. Dicit' eni spiritual' filia sa
cerdotis q̄ ei peccata sua cōfitet'. vnde si
machus papa oēs quos in penitentia su
scipimꝰ: ita nr̄i spirituales st' filii: ut ⁊ ipi
quos uel nobis suscipientibꝰ: uel sub tri-
ne mersiōis uocabulo mergentibꝰ: vnda
baptismi regenerat. Siluester etiā āmo-
net ut ad suā penitētialē nullus sacerdos
accedat. qa scriptū est. oēs quos ī penitē
tia suscipimꝰ ita nr̄i sunt filii: ut in baptis
mate suscepti. quorū oium flagitiosa est
ꝯmixtio. Qꝫ autē cōpater ⁊ cōmat' sibi
iungi nequeāt: nec pat' spiritualis vl' ma
ter filie vl' filio spirituali: ex concilio ma
gūtinēsi docetur. de eo qd interrogatis
si aliquis filiā suā duxerit vxorē. ⁊ de eo
q concubuit cū matre spirituali. ⁊ de eo
qui filium suum baptizauit. ⁊ vxor eiꝰ
de fonte euz suscepit: hac causa ut discidi
uz fieret coniugii: si post ī tali copl'a pos
sunt permanere: sic respondendū est. Si
filiolā aut cōmatrē suā aliquis in coniu
gio duxerit: seperandos esse iudicamus:
⁊ graui pn̄ia plectēdos. Si vo ꝯiuges le
gittimi vnꝰ vl' ābo ex industria hoc fece
rint: vt filiū suū de fōte suscipent: si inu
pti manere uoluerit bonū est. Sin autē
grauis penitētia insidiatori iiungatur: ⁊
simul maneant. ⁊ si preuaricator coniu
gii superuixerit: acerrima penitētia mi'
ctetur: ⁊ sine spe cōiugii maneat. ex qui
bus apparet ꝙ aliquis filiolā suam: vel
commatrez non potest sibi copulare nu
ptialiter. ⁊ si presumptuz fuerit: sepādi
sunt. Qui aūt legittie ꝯiūcti st': n̄ iō sep
andi st' quia alt' eoruz insidiose filiū de
fonte leuauit. Qd etiaz Nicholaus con-
firmat dicens. nosse desideras: vtruz mu
lier que viri filium ex alia femina geni-
tum de sacro fonte leuauerit: postmodū
possit cum eodem viro copulari. quos
ideo coniungi posse decernimus: quia ꝺꝫ
canones sacros nisi amborum consensu
nullius religiōis obtentu debet coniunx
dimittere coniugez: cū aplus precipiat.
Nolite fraudare īuicē nisi ex cō. f. a. ⁊c̄.
Item dictum est nobis quasdaz femias
desidiose: quasdā vero fraudulenter: ut
a viris suis separent': ꝓprios filios corā
epīs ad confirmandū tenuisse. vnde nos
dignuz duximus ut si qua mulier filium
suum desidia: aut fraude aliqua coram
epō tenuerit ad confirmandum ꝓpt' fal
latiam vel fraudem: q̄diu uiuat pn̄iam
agat: a uiro suo tn̄ non separetur. Item
iohs papa. ad limīa beati petri hō noīe
Stephanus veniens: nostro presulatui ī
notuit ꝙ filium suum ī extremo vite po
sitū: necdūz baptismi vnda lotū absen-
tia sacerdotuz cogente baptizauit: cūqꝫ
ꝓpis māibus suscepit: atqꝫ ꝑ huiusmōi
negocio reuerētia tua: ꝑ̄fatū hoīez a sua
ꝯiuge iudicauit esse sepādū. qd fieri nul
latenꝰ dꝫ dicēte scriptura. qd deꝰ ꝯiūxit
hō n̄ separet. ⁊ dn̄s nō dimittere vxorē
nisi cā fornicationis iubet. ⁊ nos tanta
auctoritate freti dicimꝰ dimittēdū eē et
īculpabile iudicādū qd necessitas intulit.

Nam baptizandi opus laicis fidelibus si tñ necesse fuerit libere ꝯcedit. vñ si.s. dictus homo filium morientē aspiciens ne aiam ꝑpetuo perire dimitteret: vnda baptismi lauit: ut eū de potestate mortis eriperet: bene fecisse laudat. ideoq; sue vxori sibi iaz legittie sociate: īpune duz uixerit iudicamus manere coniunctum. nec ob hoc debere separari. His aliisq; pluribus auctoritatibus edocetur coniuges nō esse separandos: si post legitiaz copulam alter alterius filiuz de fonte leuat: vel i confirmatione tenet.

Quid premissis obuiet.

Is aūt obuiar videt qd deus dedit. papa ait. ꝑuenit ad nos diaconus sāctitatis uestre eplaz deferens: q quidā viri et mulieres ꝑterito sabbato paschali ꝓ magno populi incursu nescientes filios suos suscepisse de lauacro. cupis ergo scire: an ꝓpt hoc debeant viri ac mulieres ad ꝓpriū vsum redire: vel nō. Nos vero hac re mesti ingsiuimus dicta priorū: et inuenim⁹ in armariis aplice sedis iaz talia cōtigisse in pluribus ecclesiis. q̄z ab epis ab hac aplica sede volentib⁹ scire: utrū viri ac mulieres redirent ad ꝓpriū thorū: beate memorie sancti patres Juli⁹ et Innocentius et celestin⁹ cū eporū plrimorū consensu in aplorū pncipis ecclia ꝓhibentes talia respōderūt: vt nullo mō se i coniugiū reciperent mulieres ac viri quicunq; aliqua rōe susceperunt natos: sz separent se ne suadēte diabolo tale vitiū inolescerz. Itē si qs filiastrū vel filiastrā suā añ epm tenuerit ad cōfirmationē sepetur ab vxore sua: et aliā nunq̄ accipiat. Hec autez vel ad terrorē dicta sunt: nō qa ita eēt faciendū: sz ne illud fieret sūmope cauendū ē. vel de illis intelligendū est q prius filios suos vicissiz de fōte susceperūt q̄ fierēt cōiuges. ꝑmissis aūt auctoritatib⁹ oino cōsentiendū est: vt siue ꝓpriū: siue tm viri filiū mulier de fōte suscepit: n iō a viro sepetur. qd de viro silr opōtz itelligi

De copula spiritualium vel adoptiuorū vel naturaliū filorum.

Uod āt spirituales vel adoptiui filii nālibus copulari neque ant: nichola⁹ papa testat: ita i gensi. ta diligere debet hō eum q se suscepit de sacro fonte sicut patrez. it fratres et filios spūales gratuita et scā cōmunio ē: q̄ dicēda nō est consanguinitas sz habenda spiritualis ꝓximitas. vnde inter eos arbitror non posse fieri legale coniugium. quia nec inter eos q̄ natura et eos q adoptione filii sunt: venerāde leges matrimōia cōtrahi ꝑmittūt. Item si inter eos nō contrahitur matrimōiuz quos adoptio iungit: q̄ to potius a carnali oportet int se contubernio cessare: quos ꝑ celeste sacrm regeneratio sancti spiritus iunxit.

Si filii ante cōpaternitatez vel post nati valeant coniungi.

Oc aūt quidā uolūt intelligere de illis tm filiis qbus cōpatres fci st. de illis vo q ante ꝯpaternitatez ul post geniti sūt: ꝯcedūt q legittime et licite iūgi possunt. quibus uidetur consentire vrban⁹. ii. dicens. sup quibus cōsuluit nos tua dilectio: hoc uidetur respōdendū ut baptismus sit: si instāte necessitate femina puerum in nomine trinitatis baptizauerit. et q spūaliuz pentū filii vel filie ante vel p⁹ ꝯpaternitatē gēite possint cōiūgi legittime ꝑt i lā ꝑsonā qua ꝯpatres sūt effecti. paschal vo scds post cōpaternitatez genitos copulari ꝓhibet scribens regio epo. post susceptuz filium de fonte uel filiaz spūalem qui ex ꝯpatre ul ex cōmatre fuerit nati: matrimonio ꝯiungi nō possūt. Illud etiā notādū ē qd i triburiensi cōcilio legit. Sigs

spũalis sue cõmatris filiaȝ fortuitu: ⁊ ita
cõtigente rerum casu i coniugiũ duxerit
cõsilio maturiori ꝑuato hẽat: atq legit
timo cõnubio honeste operam det.

Si qs ducere possit duas cõmatres
alterã post alteram.

Olet etiã q̃ri si cõmatrẽ vxoris
post ei⁹ obitũ qs ducere vale/
at. de hoc etiã Nicholaus papa
ait. sciscitatur a nobis sanctitas vestra: si
qs duas cõmatres habere valeat vnaȝ
post aliaȝ. In quo meminisse debes scri
ptũ esse. Erũt duo in carne una. Cũ igr
ꝯstet ꝙ vir ⁊ mulier vna caro efficiunt
restat virũ cõpatrem constitui illi mulie
ri cuius assũpta vxor cõmater erat. ⁊
idẽ virum illi femine nõ posse coniungi q̃
cõmater eius erat: cum qua ideȝ fuerat
vna caro effectus. huic autẽ illud cõtra
riuȝ videtur. q spiritualem hẽt cõpatrẽ
cui⁹ filiuȝ de lauacro suscepit: ⁊ ei⁹ vxor
cõmater nõ est: licet ei compatre suo de
fũcto: eius viduã ducere in vxorẽ. quos
nulla spiritualis generatio secernit. Iteȝ
ex epl'a paschalis pape. post vxoris obi
tum: cũ cõmatre vxoris cõiugio copu/
lari: nulla videtur rõ vel auctoritas pro
hibere. Nõ enim ꝑ carnis vnionẽ ad vni
onem spiritus ꝓtransitur. Sȝ sciendũ ẽ
ꝙ auctoritas nicholai de illo agit q vxo
ri sue debitum reddidit postq̃ illius cõ/
mater extitit. Alie vero auctoritates de
illo agunt cui⁹ vxor postq̃ a viro suo de
relinquitur: illius cõmater efficit̃. nec p⁹
cõpaternitatem a uiro suo cognoscit̃. vel
de illo potius agunt: cui⁹ vxor ante defũ
gitur q̃ ab eo cognoscatur.

Si vir ⁊ vxor simul possit tenẽ pueꝝ

Olet q̃ri etiã si vxor cum viro
suo simul debeat in baptismo
suscipere pueꝝ. de hoc vrban⁹
i. ita scribit. ꝙ vxor cũ marito suo i ba/
ptismo simul nõ debeat suscipere puerũ
nulla auctoritate inueni ꝓhibituȝ. sȝ vt
puritas spiritualis paternitatis ab omni
labe ⁊ infamia conseruetur imunis: de/
creuim⁹ ut vtriq simul aspirare ad hoc
non presumant. quia vero piaculare fla
gitiũ commisit qui duabus cõmatrib⁹
velut sororib⁹ nupsit: magna pñitentia
debere ei iniungi.

De secũdis ⁊ t'ciis ⁊ deinceps nuptiis

Ciendũ est etiã ꝙ non solũ pri/
me nuptie uel secũde sunt licite
sed etiã tercie ⁊ quarte nõ dã
nãde sũt. vnde aug'. secũdas nuptias oĩo
apl'us licitas cõcedit. de terciis autem ⁊
quartis ⁊ de ultra plurib⁹ nuptiis solẽt
homines mouere qõnẽ. Sȝ qs audeat
diffinire qd nec apostolũ uideo diffinisse
ait enim. Si dormierit uir eius: cui uult
nubat. ũ dicit prim⁹ ul' scđus ul' t'cius
uel quotuslibet. nec nobis diffiniendum
est qd nõ diffinit apl'us. unde ut breuit'
respondeaȝ: nec illas nuptias debeo dã
nare: nec eis uerecundiam numerosita/
tis auferre. nec cõtra hũane uerecundie
sẽsũ audeo dicẽ: ut quotiẽs uoluerit nu
bãt: nec ex meo corde ꝑt' scripture aucto
ritatem quotaslibet nuptias damnare.
Idẽ testatur hyero. ego nũc libera uoce
exclamo: nec dãnari in eccl'ia bigamiaȝ
nec trigamiã. ⁊ ita licẽ qnto ⁊ sexto quẽ
admodum 2° marito nubere. apl'us tñ
bigamos a sacerdotali honore excludit
sȝ hoc ñ facit pro vitio bigamie: imo ꝓ
sacramenti uirtute: ut sit una unius: sicut
unica unici. Illud tamen cesariensis con
cilii uidetur innuere bigamiaȝ esse pctm
ꝑsbiterũ inquit in nuptiis bigami pran
dere non conuenit. qa cũ penitẽtia biga
mus indigeat: quis erit ꝑsbiter qui tali/
bus nuptiis possit prebere consensũ? Sȝ
h° de illo intelligi potest q prime vxori

ĩsidiat⁹: putatur desiderio 2ᵉ ul᷑ ꝑ signaculo sacri illud dicit᷑. qꝺ in bigamo ñ servatur. ambro: etꝫ dicit ꝙ ꝑme nuptie tm̄ sũt institute a dño. 2ᵉ v̇o sunt ꝑmisse. ⁊ ꝑme nuptie sub bñdictiõe dei celebrãtur sublimit᷑. 2ᵉ v̇o etꝫ i pñti carent gloria.

De resurrectione ⁊ iudicii ꝯditione.

Ostremo de cõditiõe resurrectionis ⁊ mõ resurgẽtium: nec nõ ⁊ de iudicii ⁊ misericordie q̄litate breuiter differendũ ẽ. oibus q̄stiõibus q̄ de hac re moueri solent satisfacẽ non valeo. resurrecturã carnez oĩuz quicũqꝫ nati sunt atqꝫ nascent᷑ ⁊ mortui sũt atqꝫ morient᷑: nullatenus ãbigere debet xp̄ianus. ait enĩ ysaias. resurgũt mortui q erãt in sepulcris. ⁊ ap̄lus. nolum⁹ uos fr̄es ignorare de dormiẽtib⁹ vt non. cõ. s. ⁊c̄. q. s. nõ. h. s. resurrectiõis. hoc. n. dicim⁹ vobis in verbo dñi quia nos q viuimus q. r. s. nõ. p̄. e. q. d. qm̄ ipse dñus in iussu ⁊ in uo. archangeli ⁊ in. t. dei descendit de. c. ⁊ mortui qui in xp̄o sunt. r. ꝑ. deinde nos q uiuim⁹ ref. q reli. simul rap. ob. xp̄o i aera. ⁊ sic. s. cũ dño erim⁹ his verbis. ⁊ veritas resurrectiõis: ⁊ cã atqꝫ ordo resurgẽtiũ ꝑclarissime ĩsinuat᷑

De voce tube.

Ausa etꝫ resurrectionis mortuorum erit vox tube que in aduentu iudicis ab omnib⁹ audietur. cui⁹ virtute excitabũt᷑ mortui ⁊ de monumẽtis resurgẽt. vnde propha. dabit uoci sue vocez virtutis. i. effectũ resuscitandi mortuos. ⁊ Johs euangelista ait. vẽit hora ĩ q̄ oẽs q ĩ monumẽtꝫ s᷑t audiẽt. vo. fi. dei. ⁊ ꝑcedẽt bõi ĩ resurrectionẽ vite: mali v̇o ĩ resurrectõez iudicii: Si v̇o q̄rit᷑ cui⁹ vł q̄ł erit vox illa. ap̄ls dicit qa erit archangeli. i. ipsius xp̄i q ẽ ꝑnceps angelorum. vel vox erit alicuius vel pluriuz ãgelorũ. Eadẽqꝫ tuba dicit᷑ qa erit manifesta. i. nouissima. qa postea nõ erit alia. hec tuba. vt ait augꝰ. est clamor de quo dicitur ĩ euãgelio. Media nocte clamor factus est. Ecce sponsus venit. e. o. ei. tube nomine aliqꝺ euidens et preclaruz signũ ĩtelligitur: qꝺ uox angelorũ ⁊ tuba dei ab ap̄lo dicit᷑. ⁊ in euangelio vox filii dei ⁊ clamor appellatur quod mortui audient ⁊ resurgent.

De nocte media.

Edia antẽ nocte dicit᷑ ventur⁹ vt ait augꝰ. nõ pro hora tẽporis: sed qa tunc veniet cum nõ speratur. Media aũt nocte. s. cuz valde obscurũ erit. i. occult⁹ veniet. dies enim dñi sicut fur ita ĩ nocte ueniet. põt tam̄ nõ incõgrue medie intelligi noctis tẽpore venturus: qa vt ait Cassi. hoc tẽpore ꝑmogenita egypti ꝑcussa sunt: qñ etꝫ spõsus venturus est. plrib⁹ etꝫ locis contestant᷑ auctores ꝙ aduent⁹ xp̄i dicit᷑ dies dñi: non pro qualitate tẽporis: sed rerũ quia tũc cogitationes ⁊ ꝯsilia singuloꝝ patebũt. vnde ĩ daniele. vetust⁹ sedit dierũ: ⁊ libri aperti sũt coram eo. libri sunt conscientie singulorũ q̄ tũc aperient᷑ aliis. ⁊ tunc implebitur. nihil occultum qꝺ nõ reuelet᷑. adueniente. n. sũmo iudice: ñ solũ tenebre aeris illuminabunt᷑: sed etꝫ abscõdita cordiũ manifestabunt᷑. virtute igr̄ diuina fiet: vt cuiqꝫ opera sua: vel bona: vel mala in memoriam reuocent᷑ ⁊ mentis intuitu mira celeritate cernãt᷑ vt accuset vel excuset hominẽ cõscientia eaqꝫ teste saluet᷑ vel dãnetur.

De memoria electorũ si tũc precedẽtia mala teneantur.

Jc queritur, vtrum electis tũc adsit mẽoria ꝑcedẽtiũ malorũ sic bonoꝝ. Quedam auctes videntur tradere bonos nõ habituros tunc memoriam precedentium malorũ id est peccatorũ vel tormentorũ. ait. n. Ysaias. Ego creo celos nouo a ⁊ terraz

nouam: ⁊ non erunt ī memoria priora.
⁊ nō ascendēt super cor: sed gaudebitis
in eternum. Item obliuioni tradite sunt
angustie priores ⁊ abscondite ab ocul'
vestris. que de futuro exponens Hyero.
ait. obliuioni tradūtur priora mala: q2
forsitan in futuro p̄stine conuersationis
memoria oīno delebitur: succedētib⁹ bo
nis eternis: ne sit pars malorum prioris
angustie memorari. Sed hec ⁊ his si-
milia possunt accipi sic: vt non excludāt
memoriā precedentium malorum: sed
ex ea molestiam ⁊ lesionez amoueāt. Nō
enim memoria eorum sanctos contri-
stabit: vel eorum beatitudinem offu-
scabit: sed gratiores deo reddet. vñ sup
psalmum. lxxxvii. ait Greg. quomodo
in eternum misericordias canit qui mise
rie non meminit? Quomodo autem ple
na beatitudo si memoria reatus mentē
tangit? sed sepe leti tristiuz meminim⁹: ⁊
sani dolorum meminimus sine dolore:
et ide amplius leti ⁊ grati sumus. Ex his
apparet q̄ si priorum malorum memo
riaz sācti habebunt ī futuro: non erit tñ
eis ad penam vel derogationem: sed ad
gratiarum actionez. Si vō querit: vtz
peccata que fecerūt electi prodeant tūc
in notitiam omnium: sicut mala damnā
dorū omnibus erūt nota. nō legim⁹ h⁹
expressum in scriptura. vnde nō irratio
nabiliter putari potest peccata hic p̄ pe
nitentiam tecta ⁊ deleta: illic etiam tegi
aliis. alia vero cunctis propalari.

De his qui viui reperientur.

Ueri solet vtrum illi quos vi
uos inueniet christus: nūq̄ oīno
morituri sint: an ip̄o tp̄is spa
cio quo rapient̄ obuiā xp̄o: ad imortali
tatez mira celeritate sint transituri. Nō
enim dicendum est fieri non posse: vt p
aera in sublime portentur in illo spacio
⁊ moriantur ⁊ reuiuiscāt. Ad hūc āt sē
sum quo estimemus illos in p̄uo spacio
⁊ passuros mortez: ⁊ accepturos īmor
talitatez. Apostolus nos vrgere videt̄:
vbi dicit. In christo oēs viuificabimur.
⁊ alibi. qd̄ seminas non viuificatur: nisi
prius moriatur. Cur autem nobis icre-
dibile videatur illam multitudinem cor
porū in aera quodammodo seminari
atq̄ ibi protinus immortaliter ⁊ incor
ruptibiliter reuiuiscere: cum credamus
in ictu oculi futuram resurrectionem: ⁊
in membra sine fine victura tanta velo-
citate rediturum antiquissimoruz cada
uerum puluerem? Sed vellez de his po
tius audire doctiores. Si igr̄ sanctos q
reperiēt̄ xp̄o veniēte viuētes: eisq̄ obuiā
rapientur: crediderimus in eodem ra-
ptu de mortalibus corporibus exituros
⁊ ad eadem mox immortalia redituros
nullas in verbis ap̄li patiemur angusti-
as: gnāliter accipientes illud qd̄ dictum
est. oēs quidem resurgemus tam. s. bo-
ni q̄ mali: sed nō omnes immutabimur
scilicet in solennitatem resurectionis: vel
in gloriosam resurrectionem. de hoc et
Ambro. ait. In ipso raptu eorum q vi-
ui reperientur mors erit ⁊ resurrectio:
vt anima quasi per soporem egressa de
corpore eidem in momento reddatur
Ecōtra vero Hyeronimus scribens ad
marcellam testari uidetur: dicens quos-
dam in fine seculi nō esse morituros ad
ueniente christo: sed viuos repertos in
imortalitatem repente mutandos. horū
autē qd̄ verius sit non est humani iudi-
cii diffinire. His autē adiiciendū est du
pliciter intelligi qd̄ dicitur xp̄us iudica
turus viuos ⁊ mortuos: aut enim viui
accipiuntur qui ī aduentu eius rep̄ient̄
viui: licet in raptu moriātur. ⁊ mortui
qui ante decesserant. vel viui ⁊ mortui

accipiuntur iusti ⁊ iniusti. Cuncꝫ ex predictis sane credi ualeat oēs resurecturos credendum est etiā φ omnes resurgēt i corrupti: nō vtiqꝫ impassibiles: qꝛ mortē patietur etnā: sed sine diminutōe mēbrorum oia humani corporis habituri mēbra. Nec tamē gloria ac spē impassibilitatis induentur.

De etate ⁊ statura resurgentiuꝫ.

Olēt etiā nō nulli pcūctari ⁊ q̄rēre an i eadē etate ⁊ statura cōporis oēs resurrecturi sint. Quidam putauerunt oēs resurrecturos ſm mēsurā etatis ⁊ statur̄ xp̄i. iō quia apls ait. donec occurramus oēs in viruꝫ perfectū: i mensurā etatis plenitudis xp̄i. ſꝫ ex his verbis non eadem resurgentibus assignatur statura: ſꝫ etas. Oēs eni i eadem etate resurgent in qua xp̄us mortuus est ⁊ resurrexit: cuiuscunqꝫ etatis fuerint mortui. virū autē posuit: nō vt distingueret sexum: sed ut significaret perfectionem virium quam tunc habebunt sed nō omnes eādē staturā corporis obtinebunt. vnde aug. non ait in mensurā corporis vel stature: sed etatis. qa vnusquisqꝫ suā recipiet mensuram corporis quā vl' hūit i iuuētute: etiā si senex obiit vel fuerat habiturus si ante' est defunct⁹ etas vero illa erit ad quā xp̄us peruēit. scilꝫ iuuenilis. vt circa. xxx. annū. Triginta enim duorū annorū ⁊ triū mensium erat etas xp̄i: in q̄ mortuus est ⁊ resurrexit. nō est fas dicere φ in resurrectiōe accidat corpori magnitudo quā nō habuit hic: nec erat habiturus diu viuēdo nec maiora corpora redigenda sunt ad modū dn̄ici corporis. periret eni multū de illis corporibus: cuꝫ nec peritur⁹ sit capillus vt ait dn̄us. capill⁹ de capite uestro non peribit.

Q resurget qcq̄d fuit de substantia ⁊ nā corpis: etsi nō i eadē pte corpis.

On enim perit deo terrēa materies: de qua mortalium creatur caro: sed in quēlibet puluerē cineremue soluatur: in quoslibet alitus aurasqꝫ diffugiat: in quamcunqꝫ aliorum corporum substantiā: vel in ipa elementa vertatur: in quorumcunqꝫ animalium ⁊ hominum cibum carnēqꝫ mutetur: illi aīe in puncto temporis redit que illam primitus ut homo fieret: cresceret: viueret: animauit. Ipsa igitꝫ terrena materies que discedente anima fit cadauer: non ita in resurrectione reparabitur vt ea que dilabuntur ⁊ in alias atqꝫ alias species rerum vertuntur: q̄uis ad corpus redeunt vnde dilapsa sunt. ad easdeꝫ quoqꝫ corpis ptes vbi fuerūt redire necesse sit. Alioquin si capillis redit qd tam crebra tōsura detraxit. Si vnguibus qd totiens depressit exectio imoderata ⁊ indecēs: cogitantibus resurrectionem carnis: ⁊ ideo non credentibus occurrit infirmitas. Sed quemadmodum si statura cuiuslibet solubil' metalli igne liq̄sceret: vl' cōtereret in puluerē: vel confunderetur in massam. ⁊ eaꝫ vellet artifex rursum ex illius materia ⁊ quantitate reparare: nihil interesset ad eius integritateꝫ: que particula materie cui membro statue redderetur: dum tn̄ totū ex quo ↄstituta fuerat restituta resumeret. Ita deus mirabiliter atqꝫ ineffabiliter artifex: de toto quo caro nr̄a constiterat: eam mirabili celeritate restituet. nec aliquid attinebit ad ei⁹ reintegrationem: vtrum capilli ad capillos redeāt: ⁊ vngues ad vngues: an quicq̄d eoruꝫ perierat: mutetur in carnem ⁊ in partes alias corporis: ꝛeuocetur: curāte artificis prouidentia: ne quid idecens fiat. Indecoꝝ qppe aliquid ibi nō erit. ſꝫ qcq̄d ibi futuꝝ ē: h⁹ decebit. qꝛ nec futurū ē si nō decebit. Hoc āt i corpib⁹ scōꝝ

intelligendum est. de quibus consequen
ter adiungit. Resurgēt igr̄ sanctoꝝ cor
pora sine vllo vitio: sine vlla deformita
te: sic̄ sine ulla corruptiōe: onere: difficul
tate. in quibus tanta facilitas q̄nta felici
tas erit. ꝑpter qḋ ⁊ spiritualia dicta sūt
cum proculdubio corpora futura sint: ñ
spiritus. Ex his apparet ꝙ una etas erit
omniū resurgentiū. s. iuuenil: statura vō
diuersa. s. quam quisq; habuit in iuueni
li etate: vel erat habiturus si ante est de-
functus. nec de substantia de qua homis
caro creatur aliquid peribit: sed omniū
particularū ante dispersarum collectio
ne reintegrabitur naturalis substantia
corporis. sanctorumq; corpora sine oi
vitio fulgida sicut sol resurgent precisis
unctis deformitatibus quas hic habu
erunt.

Si mali tunc habeant deformitates
quas hic habuerunt.

E reprobis solet queri an cū
deformitatib⁹ hic habitis re-
surgant. hoc autem aug᷑. non
asserit: sed dubiū relinquit: ita inquiēs
quicunq; ab illa perditionis massa q̄ ꝑ
adam facta est: non liberantur per xp̄m
resurgent quidem etiam ipsi vnusquisq;
cū sua carne: sed vt cum diabolo eiusq;
angelis puniantur. vtrum vō ipsi cū vi
tiis ⁊ deformitatibus suorum corporū
resurgant: quecunq; in eis gestarunt i re
quirēdo: laborare quid opus est? Nō. n.
fatigare nos debet incerta eorum habi
tudo vel pulchritudo: quorum erit sem
piterna ⁊ certa damnatio. Ecce non dif
finit an tunc habeāt deformitates quas
hic habuerunt reproborū corpora. Si
vero queritur de corporibus malorū
quō in igne ardeant ⁊ non consumant.
aug᷑. variis exemplis astruit: ⁊ sempiter
nis ignib⁹ ea ardere: ⁊ si consumi illa cō
bustione. sicut animus: cuius presētia cor
pus viuit: ⁊ dolorem pati potest: ⁊ mori
non potest. hoc enim erit tūc etiā in corpo
ribus damnatorum qḋ nūc esse scimus
in animis omniū. Queri etiā solet an
corporali igne ardeant. Ad qḋ aug᷑ re
spondens ait: cur non dicam⁹ q̄uis mi-
ris: veris tamē modis spūs incorporeos
posse pena corporalis ignis affligi: si spiri
t⁹ hoīū etiā ipsi īcorporei ⁊ nūc potuerūt
includi corporalibus membris: ⁊ tunc
poterunt corporū suorū vinculis insolu
biliter alligari. Gehēna illa que stagnū
ignis ⁊ sulphuris dicta ē: corpore⁹ ignis
erit. ⁊ cruciabit dānatorū corpora ho
minū vel demonū. sed solida hominum
aerea demonū. vn⁹. n. vtrisq; erit ignis
vt verita ait. de quo igne si querit̄ q̄lis
vl' vbi sit: aug᷑. sic respondet. cuiusmodi
ignis eternus sit: ⁊ in qua mundi vel re
rum parte futurus sit: hominē scire ar
bitror neminē: nisi forte cui spirit⁹ diui
nus ostendit.

Si anime sine corporibus sentiant
ignem corporalem.

Um autem constet aīas igne
materiali in corporibus cru-
ciādas: queri solet an interī añ
resurrectionē corporū anime defunctoꝝ
reproborū materiali igne cremētur. de
hoc Julianus tolletane ecclesie ep̄us: gre
gorii dicta secutus: ita scripsit. si viuentis
hominis incorporeus spiritus tenetur i
corpore: cur non post mortem etiā cor-
poreo igne teneatur? Teneri autē spiri-
tum per ignem dicimus: ut in tormen-
to ignis sit videndo atq; sentiendo. ꝙ aūt
non solū videndo: sed etiā experiendo
anima ignis tormētum patiatur: ex euā
gelio colligitur: vbi veritatis voce di-
ues mortuus dicitur in inferno sepult⁹
cuius anima ꝙ in igne teneatur īsinuāt.

Cum abraham deprecatur dicens. mitte lazarum vt intingat. ex. d. s. in. a. et re. lin. m. quia crucior in hac flamma. Duz ergo peccatorem diuitez dãpnatũ i igni bus veritas phibet: quis sapiẽs repro/ bor aias teneri ignibus neget? precipue cum humanã animã corporis similitu/ dinem habere doceat Aug. ita iquiẽns pfiteri animã hr̃e posse similitudinem corporis: et corporaliũ omnino mẽbro/ rũ qsquis renuit: põt negare animam eẽ que in sõpnis videt: vel ambulare: vel se dere: vel huc atq3 illuc gressu vel etiã vo latu ferri: hoc sine quadã similitudie cor poris non sit. proinde etiã si hanc simili/ tudinem apud inferos gerit non corpo ralem: sed corpori similem: ita etiam i locis esse videtur non corporalibus: sed corporalium similibus: siue in requie siue in doloribus. In cassiani etiã volu/ minibus legitur q non sint ociose: atq3 nihil non sentiant: cum diues ille in infer no se flamma cruciari clamat. vnde p batur animas defunctor nõ solum suis sensibus nõ priuari: sed nec istis affecti bus. s. spe: tristicia: gaudio ac metu ca/ rẽ. et ex his q̃ sibi i illo generali examie reseruant: quiddã eas iã icipẽ pgustare

De abortiuis fetibus et monstris.

Illud etiam inuestigari opor/ tet si abortiui fetus et monstra resurgẽt: et qualia. de q° aug. ait ita. Occurrit de abortiuis fetib⁹ qõ: qui iam sunt nati in vteris matrum: sed non ita vt iam possit renasci. Si eni re/ surrecturos eos dixerimus. de his qui iam formati sũt tollerari potest vt cũq3 qđ dicitur. Informes vero qs nõ prodi ui⁹ pire arbitretur. sicut semina que cõ cepta nõ fuerit. scrupulose quidez inter doctores queri ac disputari potest: quã do icipit homo in vtero viuere: an sit quedam vita occulta: que nõdum moti bus viuentis appareat. negari eni vix/ se puerperia: que ideo mẽbratim exe/ cantur vt eiiciantur ex vteris pregnan tium: ne matres etiã si mortua ibi reli/ quãt occidãt: ipudẽtia nimia videt. Ex quo autem incipit homo viuere ex illo vtiq3 iã mori potest. mortuus vero vbi cũq3 illi mors potuit euenire: quomodo ad resurrectionem nõ pertineat: repire nequeo. neq3 eni et monstra que nascun tur et uiuũt qualibet cito moriatur: aut resurrectura negabũtur. aut ita resur/ rectura credẽda sũt: s3 poti⁹ correcta emẽ dataq3 nã. Absit enim vt illum bimẽbrẽ quẽ nup natum in oriente fratres dile/ ctissimi qui eum viderũt retulerũt. et sã ctus hieronimus scripsit vt vnũ hoiez duplicem: ac nõ potius duos qđ futur erat: si gemini nascerentur: resurrectu/ ros estimemus. Ita et cetera que nimia deformitate monstra dicuntur: ad hũa ne nãe figurã resurrectione reuocabũt

De diuersis animarum receptaculis post mortem.

Preterea sciendu m est q oms anime vt ait aug. cum de se/ culo exierunt: diuersas habẽt receptiones. bone habẽt gaudium: ma le tormẽta. sed cum facta fuerit resurre ctio: et bonor gaudium amplius erit: et malorum tormenta grauiora quãdo cum corpore torquebũtur. Ex his osten ditur q maius gaudiũ erit i sanctorum resurrectione: et post q̃ fuerit ante. et q diuersa receptacula habebũt sanctoru3 anime. de quibus idem aug. ait. Tẽpus qđ iter hoĩs mortẽ: et vltiaz resurrectio nem interpositum est: animas abditis receptaculis cõtinet: sicut vnaqueq3 di gna est requie vel erũpna: p eo qđ sorti tã est in carne dum viueret.

De suffragiis defunctorum.

Ec3 negandū est vt ait aug.
defunctorum animas pietate
suoru3 viuentium relevari:cū
ꝓ illis sacrificium mediatori offertur:
vel elemosine fiunt ī ecclesia. sed hec eis
prosunt: qui cu3 viuerent: hec sibi vt po
stea possēt prodesse meruerūt. Est eni3
quidam viuendi modus: nec tam bon⁹
vt non requirat ista post morte3. nec tā
malus: vt ei non prosint ista post mor/
tem. Est uero talis in bono vt ista non
requirat. ⁊ est rurs⁹ talis ī malo vt nec
his valeat: cum hec vita transierit adiu
uari. Quocirca hic omne meritum cō
paratur: quo possit post hanc vitam qͥ
piam grauari vel releuari. Nemo antē
speret qđ hic neglexit: cum obierit apud
deum promereri. Non igitur ista que ꝓ
defunctis cōmendandis frequētat eccle
sia: illi aplice sunt aduersa sententie qua
dictum est. Omnes astabimus ante tri/
bunal xpi: vt referat vnusquisq3 ea que
per corp⁹ gessit: scilicet bona siue mala
quia etiam hoc meritum sibi quisq3 cu3
in corpore viueret cōparauit: vt possēt
ei ista prodesse. Non enim omnibus pro
sunt. ⁊ quare non: nisi propter differen/
tiam vite: quā qͥsq3 gessit in corpore. cu3
ergo sacrificia siue altarie siue quarum
cūq3 elemosinar3 pro baptizatis omni/
bus offeruntur: pro valde bonis grati
arum actiones sunt: pro non valde ma
lis propitiationes. sed pro valde malis
etiam si nulla sit adiuuamēta mortuor3
tamen qualescūq3 viuorum consolatōes
sūt. quibus vero prosunt: vel ad hoc ꝓ
sūt: vt sit plena remissio: vel certe vt tol
lerabilior sit ipsa dāpnatio. Orationib⁹
ergo sancte ecclesie ⁊ sacrificio salutari:
⁊ elemosinis que pro eorum spiritibus
offeruntur: nō est dubium mortuos ad
iuuari: vt cum eis misericordius agat
a domino q̄ eorum peccata meruerint
hoc enim a patribus traditum tota ob
seruat ecclesia: vt pro eis qui in cōmuni
one corporis ⁊ s. defuncti sūt: cum ad ip
sum sacrificium loco suo cōmemorētur
oretur: ac pro illis quoq3 id offerri cō/
memoretur. Nō ē igit ābigendum ista
prodesse defunctis: sed talibus qͥ ita vi
xerunt ante mortem: vt possint hec eis
vtilia esse post mortem. Nā qͥ sine fide
operante per dilectionem: eiusq3 sacra/
mentis de corpore exierunt: frustra illis
a suis huiusmodi pietatis officia īpēdū
tur: cuius dum hic essent pignore carue
runt: nō misericordiā sibi thesaurizan/
tes: sed iram. Non ergo mortuis noua
merita cōparantur: cum pro eis aliqđ
boni operantur sui. sed eorum precedē
tibus cōsequentia ista redduntur. Na3
istam qͥsquis timens vita3: nisi qđ in ea
meruerit non poterit habere post eam.
Ecce quibus ⁊ qualiter prosint illa que
pro defunctis frequētat ecclesia. Medi
ocriter malis suffragantur ad pene mi
tigatione3. Mediocriter bonis ad ple
nam absolutionem. qui non habēt tan/
te perfectionis merita: vt non indigeāt
iuuari per pauperes quorū est regnum
celorū: quos sibi fecerunt amicos de mā
mona iniquitatis. quorum tanta ē perfe
ctio vt his adiutoriis non indigeāt. q̄/
les sūt apli ⁊ martires. vt enī ait aug.
Iniuria est ꝓ martire orare cuius debe
mus orationibus cōmendari. ꝓ aliis au
tem defunctis oratur.

De officiis sepulture.

E pōpis vero exequiarū idē
Aug. ita dicit. Pōpa funeris
agmina exequiarū sūptuosa
diligentia sepulture viuorū sūt q̄liacūq3
solatia: nō adiutoria mortuor3. Si aliqđ

prodest mortuo impio sepultura preciosa: oberit pio vil' vl' nulla preclaras exequias in conspectu hominum purpurato illi diuiti exhibuit turba famulorum: sed multo clariores in conspectu domini vlceroso illi pauperi ministerium exhibuit angelorum: qui eum extulerunt: non in marmoreum tumulum: sed in abrahe gremium. Sit tñ cura mortuos sepeliendi ⁊ sepulchra cõstituendi: quia hec ĩ scripturis sãctis iter bõa opera deputata sunt. nõ solum in corporib⁹ prophetarum aliorũq₃ sanctorum: sed etiam in ipsius domini corpe qui ista fecerunt laudati sũt. Impleant igitur hic omnes homines erga suos beneficia postremi muneris: ⁊ sui humani lenimenta meroris. verum illa que adiuuant spirit⁹ defunctorum. s. oblationes orationes multo obseruantius procurent.

De duobus eque bonis: quorum alter plura post mortem hẽt auxilia.

Olet moueri questio de duobus: vno diuite: alio paupere pariter mediocriter bonis: q predictis suffragiis indigent: ⁊ meruerunt piẽ post mortẽ iuuari. p altero vero. i. pro diuite spũales ⁊ cõmunes fiũt orationes: multeq₃ elimosinarũ largitiones. pro paupere vero nõ fiunt nisi cõmunes orationes. Querit̃ ergo an tãtũ iuuetur pauper paucioribus subsidiis: quantum diues amplioribus. Si nõ pariter iuuatur: non ei redditur ſm merita. Meruerunt enim pariter iuuari: q₂ pariter boni extiterunt. Si vero tantũ suffragii consequitur quantum diues: quid contulerũt diuiti illa specialiter p eo facta? Sane dici potest nõ ei magis valuisse generalia ⁊ specialia: ꝙ pauperi sola generalia suffragia: ⁊ tamẽ ꝓfuerunt diuiti spẽalia: non quidem ad aliud vel maius aliquid: sed ad idẽ ad qd generalia: vt ex plurib⁹ ⁊ diuersis caũs vnũ pcipet emolumẽtum. põt tñ alit̃ dici illa plura subsidia cõtulisse diuiti celeriorem absolutionem: non pleniorem.

Quibus suffragiis iuuabitur mediocriter bonus in fine.

Ed iterum queritur de aliquo mediocriter bono: qui talibus indigens suffragiis: in ipso cõsũmationis seculi articulo cum reliquiis migrabit: si saluus fuerit. pro eo non offertur vlterius sacrificium vel oratio vel elimosina. nec habebat tante perfectionis merita ꝙ his suffragiis nõ egeret. Nũquid ergo saluabitur? estimo eũ quasi per ignem trãseuntem saluari meritis ⁊ intercessionibus celestis ecclesie: que pro fidelibus semper intercedit voto ⁊ merito donec impleatur christus.

Quomodo sãcti glorificati audiũt p̃ces supplicantiũ: ⁊ quomodo ĩtercedunt pro nobis ad deum.

Ed forte q̃ris: nũqd p̃ces supplicãtiũ audiũt: ⁊ vota postulantiũ ĩ eorum notitiã pueniũt. nõ ẽ ĩcredibile aĩas sanctorum q̃ ĩ abscondito faciei dei veri luminis illustratione letantur: in ipsius contemplatione ea q̃ foris aguntur intelligere quantum illis ad gaudium vel nobis ad auxilium pertinet. Sicut enim angelis ita ⁊ sanctis qui deo assistunt petitiones nostre innotescũt ĩ verbo dei qd cõtẽplant̃. vñ

⁊ dicuntur angeli vota ⁊ orationes no/
stras offerre deo. Non quia eum doce/
ant: sed quia eius voluntatem super eis
consulunt. Unde Aug. angelis qui sunt
apud deum inotescunt petitiones nostre
vt quodammodo eas offerāt deo: ⁊ de
his consulant. ⁊ qd deo iubente implen
dum esse cognouerint: hoc nobis vl' eui
denter vl' latenter reportent. vnde ⁊ an
gelus hominibus ait. Cum oraretis ora
tiones vestras obtuli deo. Ad omnia q
dem sciēda sufficit deo sua perfectio. ha
bet tamen nuncios. i. angelos: non qui
ei que nescit anūcient. non eniz sunt ulla
que nesciat: sed bonū eorum est de ope/
ribus suis eius consulere veritatem.
⁊ hoc est ꝙ ei dicuntur non nulla an/
nunciare: non vt ipse ab eis discat: sed
vt ab eo ipsi per verbum eius sine cor/
porali sono annūcient. Annūciāt etiam
qd voluēit ab eo missi: ad quos voluēit
totum ab illo p illud verbum eius au/
dientes. id est ī eis veritate inuenientes:
quid sibi faciendum: quid qbus ⁊ quā/
do nunciandum sit. Nam ⁊ nos oran/
tes eum: nō eū docemus: quia nouit: ait
verbum eius: pater vester quid vobis
necessarium sit prius ꝙ petatis ab
eo. Nec ista ex tempore cognouit: sed fu
tura omnia temporalia: atq; in eis etiā
quid ⁊ quando ab illo petituri fuera/
mus. ⁊ quos ⁊ de qbus rebus vel exau
diturus: vel non exauditurus esset sine
initio ante presciuit. Non ergo dicit an
gelus orationes nostras offerre deo: qsi
deus tunc nouerit quid velimus: ⁊ quo
indigeamus: quia omnia anteꝙ fiant:
sicut ⁊ postꝙ facta sunt: nouit. sed quia
necesse habet rōnalis creatura tempora
les causas ad eternam veritatem refer
re: siue petendo quid erga se fiat: siue cō
sulendo quid faciat.

Qd dictum est de angelis attribuit
sanctorum animabus.

I autem angeli a deo per ei9
verbuz discunt petitiones no
stras: ⁊ quid de eis implendū
sit: ⁊ quid non: cur nō credamus ⁊ ani
mas sanctorum dei faciem cōtemplātiū
in eius veritate intelligere preces homi
num: que ⁊ implende sunt vel nō. Inde
ē ꝙ de' dicit exaudire preces quorūdaz
sed non solum quando effectu mācipat
sed etiam quando innotescit curie ange
lorum: ⁊ sanctarum animaꝝ quid inde
futuꝝ sit vel non. ⁊ qd cognoscunt ī dei
voluntate esse volunt ⁊ ipsi. Adeo enim
veritati superne addicti sunt vt nihil p̄
ter eius voluntatez queant velle. interce
dunt igitur pro nobis ad deuz sancti: ⁊
merito dū coꝝ merita suffragāt nobis
⁊ affectu dum uota nostra cupiunt im/
pleri. Qd tm̄ nō faciunt nisi ī voluntate
dei implenda didicerint. Oramus ergo
vt intercedāt pro nobis. i. ut merita eo
rum suffragentur nobis: ⁊ vt ipsi velint
bonum nostrum. quia eis volētibus de
us vult. ⁊ ita fiet. Ex premissis constat
ꝙ cum quibusdam misericordius agit
deus: ꝙ aliq eorum peccata meruerint
s. cuz mediocriter malis: qui suffragiis
ecclesie iuuantur.

Si valde malis aliqua detur miti/
gatio pene.

Ed querit hic de valde malis
vtrum ⁊ ipsi in aliqua pena/
ruz mitigatione dei misericor
diam sentiant: vt minus ꝙ meruerit
puniantur. Quidam autem autumant
eos nullā releuationez pene habituros
Qd ꝯfirmāt iacobi auctoritate dicētis

Judicium sine misericordia fiet illi qui
non fecit misericordiam. Aug⁹.etiā ait.
Misericordia hic: iudicium in futuro
Idē distingueus quomodo omnes vie
dei sint misericordia ⁊ veritas:ait.erga
sanctos viros omnes vie domini mise/
ricordia ⁊ veritas.quia ⁊ ī iudicādo sub
uenit:⁊ ita non deest misericordia.⁊ in
miserando id exhibet q̄d ꝓmisit ne de/
sit veritas.erga etiā omnes quos libe/
rat ⁊ dāpnat:omnes vie sunt misericor
dia⁊ veritas.quia vbi non miseret̄:vin
dicte veritas datur.dicens vbi nō mi/
seretur dat intelligi aliquid a deo fieri
vbi ipse nō miseretur.Sed his occurrit
q̄d ait cassio sup psalmū.so.loquēs d̄ mi
sericordia ⁊ pietate dei. hec due inquit
res iudicio dei semper adiuncte sunt.er
go ⁊ in punitione malorum non est iu/
stitia sine misericordia.Idem de miseri/
cordia ⁊ de iudicio ait. hec duo mutua
societate sibi iunguntur. In his breuit̄
omnia opera īcludit.Aug⁹.quoqꝫ respō
dens illis qui reproborum supplicia fi/
nem habitura contēdunt:ita illorum re
pellit opinionem:asserens reprobos per
petuo puniendos:vt eoꝝ supplicia ali/
quatenus mitigari non neget. frustra i
quit non nulli eternam dāpnandoꝝ pe
nam ⁊ cruciatus sine intermissione per
petuos humano miserant̄ affectu. atqꝫ
ita futurum esse non credunt.non quidē
scripturis aduersando diuinis:sed pro
suo motu duram quoqꝫ molliendo:⁊ in
leuiorem flectendo sententiam:que pu/
tant in eis terribilius esse dicta ꝙ̄ veri/
us.Non enim inquiunt obliuiscetur mi
sereri deus aut cōti.in ira.mi.s.hoc qui
dē in psalmo dicitur:sed de his ītelligit̄
qui sunt uasa misericordie.quia ⁊ ipi nō
pro meritis suis:sed deo miserāte de mi
seria liberantur.aut si hoc ad eos perti
nere estimant:nō ideo necesse est:vt dā/
nationem opinentur finiri posse eorum.
de quibus dictum est.Ibunt hi in sup/
plicium eternū.ne hoc modo putetur ha
bitura finē felicitas illoꝝ:de quib⁹ ccō
trario dictum est. Justi ibunt in vitam
eternam.sed penas dāpnatorū certis tē
poribus estiment: si hoc eis placet: ali
quatenus mitigari.sic quippe ītelligi po
test manere ira dei in illis.i.ipsa dāpna
tio.hec enim ira dei vocatur non diui/
ni animi perturbatio:vt in ira dei.i.ma
nente ira sua non contineat miseratiōes
suas:ñ eterno supplicio finē dando: sed
leuamen exhibendo vel īterponēdo cru
ciatib⁹.qa nec ps̄.ait. Ad finiēdam irā
suā:l'p⁹irā suā:sꝫ ī ira sua.q̄ si sola eēnt
alienari a regno dei:carere magna mul
titudine dulcedinis dei:tam grandis ta
mē est pena vt ei possint nulla tormēta
que nouimus cōparari si illa sit eterna.
Ista autez sit quālibet multis seculis lō
ga.Manebit ergo sine fine mors ppe/
tua dāpnatorum.⁊ omnibus erit ipsa
cōmunis.sicut manebit cōmuniter om/
nium vita eterna sanctoꝝ.Ecce ita as
serit hic penas reproborum non esse fi/
niendas.q̄d nō improbat: si dicat̄ eoꝝ
supplicio aliq̄d leuamē adhiberi.vñ nō
incōgrue dici potest deū:etsi iuste id pos
sit:non omnino tātum puniri malos in
futuro quantum meruerunt. sed aliq̄d
eis quantūcūqꝫ mali sint de pena rela/
xare.

Determinat premissas auctorita/
tes.

Uod ergo dictum est. Judici
um sine misericordia fieri illis
qui non f.mi.Ita intelligi pōt
ꝙ iudicium dāpnationis fiet illi: q non

fecit misericordiam pro eo q̄ fuit sñ misericordia. vl' fiet iudicium ei sine misericordia liberante ⁊ saluante: qui tamē i aliqua pene alleuiatione misericordiam dei sentiet. ita cum dicitur misericordia hic: iudicium in futuro: non negatur quin in futuro sit misericordie effectus: ⁊ in electis qui per misericordiā ab omni miseria liberantur: ⁊ in reprobis qui minus q̄ meruerunt cruciabuntur. Sz hic non sine causa dicitur fieri misericordia: ⁊ iudiciūm in futuro: quia ⁊ hic multis modis miseretur deus: quibꝰ nō miserebitur tunc: vocat enim nunc peccatores ⁊ iustificat: qđ tunc non faciet. ⁊ tunc reddēs singulis fm merita: manifeste iudicabit qui nūc occulte iudicat.

De occulto dei iudicio.

Uius occultum iudicium vt ait augꝰ. intelligitur pena qua quisq3 vel exercetur ad purgationem: vel mouetur ad conuersionem vel si cōtēpnit excecatur ad dāpnatōnē Occultum igitur dei iudicium dicit' pena qua iudicat purgando: conuertendo excecando. Judicia quoq3 dei interdum appellantur dispositiones eius de oibus rebus. vnde q̄ iconprehensibilia sūt. iu. e. ⁊ inue. vni. vie eiꝰ. ⁊ iudicia eiꝰ abissus multa. Judicium autem quo in futuro iudicabit intelligitur sententia: qua ventilabitur area. i. diuidētur localiter boni a malis ministerio angelorum. ⁊ illi in vitam ducentur: illi in supplicium mittentur qui nunc simul mixti sunt.

De iusticia ⁊ misericordia dei

Ed quomodo iustitiam dei ⁊ pietatem id est misericordiaz sup̄ cass. duas res dixit. que sē per adiūcte sunt dei iudicio. Justitia enī dei ⁊ misericordia non due res: sed vna res. i. diuina essentia est: sicut supra pluribus auctoritatibus ostensum est. quia non est deo aliud esse misericordem q̄ misericordiā. nec iustū q̄ iusticiam: sed idem est prorsus. nec aliud ē eē misericordē q̄ iustum: vel misericordiam q̄ iustitiam: sed omnino idem. quia nec denominatiue: sed essentialiter hec de deo dicuntur. Cur igitur dicit scriptura đ opibus dei quedā esse misericordie: quedaz iustitie. Si enim iustitia dei misericordia ē: quecūq3 sūt opa misericordie: opa esse videntur iusticie. ⁊ ecōuerso. his potest responderi sic. In illis locutionibus quibus huiusmodi operum fiunt distinctiones: vt alia misericordie: alia iustitie alia bonitati tribuantur: non diuersitas subiacentis. i. rei his vocabulis significate exp̄mit': s3 varietas sēsuū ⁊ effectuū i creaturis mōstrat'. Cū eni dr' deꝰ iustꝰ: vl' iustitia eēntia diuina p̄dicat': ⁊ et q̄ ip̄e sit distributor ⁊ iudex meritorū itelligi dat'. ita ⁊ cū dr' misericors essentia diuina p̄dicat'. ⁊ insuper q̄ ip̄e sit miseroꝝ liberator itelligi dat'. Silr' cū dr' bonus eēntia diuina p̄dicat'. vt cum dicit' deꝰ: ⁊ isup auctor bonoꝝ omniu3 ostēdit'. ita ⁊ cū dicit' deus eēntia diuina p̄dicat': ⁊ ip̄e timēdus ostēdit'. Inde gͦ q̄dā opa misericordie: q̄dā iusticie dicuntur. nō gn eēntia diuina hec ⁊ illa opet': ⁊ quin hec ⁊ illa sint opa diuine essentie q̄ dicitur misericordia ⁊ iustitia: s3 quia q̄dā sūt qbus ostēditur iudex ⁊ equus distributor. q̄dā quibus ostēdit' miserator. Misericors enī dicit' i nā. miserator i exhibitione. ⁊ i quibusdā opibꝰ dicitur effectus misericordie eē. i quibusdā effectus iustitie. nō q̄ aliud efficiat iustitia aliud misericordia dei: si ad eēntiā referas: sed quia ex quibusdā effectibꝰ itelligitur iudex: ex qbusdā miserator. vl' ut qbusdā placet: iustus ⁊ misericors. Sz

ꝯm h° occurrit qō quō ex aliis ostēda/
tur iustus: ⁊ ex aliis misericors: cum sit
ei idē eē iustū: et eē misericordē. Si. n. ꝫ
eandē rōez iustus diciẗ et misericors: ex
eo ope quo intelligiẗ iustus: intelligitur
misericors. et ecōuerso. ſꝫ dixi supra qa
cū diciẗ de⁹ iust⁹ ⁊ misericors ita eadē di
uina eēntia significaẗ: ⁊ ꝫ eā idē p̄dicaẗ
vt etiā q̄dā diuersa itelligātur. Intelligi
mus eni p hoc eū miseratorē ⁊ iustū iu
dicē. Qđ euidēter orig̃. ostendit dicens.
oīa q̄ sunt dei xp̄us ē. ip̄e sapia eius. ip̄e
fortitudo ei⁹: iustitia: sanctitas. ip̄e pru
dētia. Sed cū hoc vnū sit i subiacēte ꝓ
varietate sensuū: diuersis nūcupaẗ voca
bulis. Aliud eni significat sapia. aliud iu
stitia. quādo eni sapia dicitur: discipli/
nis te diuinaꝝ ⁊ hūanaꝝ reꝝ institutē
itelligitur. qñ iustitia: distributor ⁊ iudex
meritoꝝ isinuatur. ita ⁊ prudētia cū di
citur: doctor ⁊ demōstrator bonaruꝫ ⁊
malaꝝ reꝝ vł neutraꝝ intelligitur.

Auctoritatib⁹ probat quedā iustitie
alia misericordie: alia boītati tribui

Uod aūt q̄dam misericordie
opa: q̄dā iusticie: q̄dā bonita/
ti attribuantur: in scripturis
facile est repire. ⁊ de misericordia quidē
⁊ iusticia manifestū ē. De bonitate vero
⁊ misericordia āplius latet. Sꝫ aug̃. di
cit illa opa ꝓprie ad misericordiā ptine
re: qbus aliq a miseria liberātur. ad bo
nitatē vero nō solū illa: sed facturam ⁊
gubernationē naturaliū. ita dicens. ad
misericordiā ptinꝫ ꝙ a peccatis mun/
dat ⁊ de miseria liberat. Ad bonitatem
vero ꝙ celuꝫ ⁊ terrā: ⁊ oīa valde bona
creauit vt eēnt. Idē celi nō indigēt mise
ricordia vbi nlła ē miseria. In terra ho
minis habūdat miseria: ⁊ suphabūdat
dñi misericordia. Miseria igitur hois
⁊ misericordia dñi plena ē terra. nō celi
qui nō idigēt misericordia. Indigent tñ
regēte dño. oīa eni idigēt dño: ⁊ mise/
ra ⁊ felicia: quia sine illo miser non sub
leuatur: felix nō regitur. Itē alibi. miseri
cordia ē erga miseros: boītas erga quos
libet. iterdū tñ misericordia large acci/
pitur vt bonitas.

Quō vniuerse vie dñi misericordia
⁊ veritas dicātur.

Ost hec cōsiderari oportet ex
q° sensu vniuerse vie dñi dicā
tur misericordia ⁊ veritas. h°
multiplicem recipit expositionē. Uniuer
se eni vie dñi qbus ad nos venit vt ait
aug̃. sup psalmū. itelligūtur duo aduen
tus. Prim⁹ i quo manifestā ⁊ multipli/
cē misericordiā nobis exhibuit. ⁊ secūd⁹
i quo regrēdo merita iustitiā exhibebit
vniuerse etiā vie dñi. i. qb⁹ ad dñm ascē
dim⁹ sunt iustitia q̄ malū declinamus: ⁊
misericordia q̄ bonū facim⁹. In his eni
duobus oē bonū meritū includiẗ. ſꝫ cuꝫ
supius cass. dixerit: in his duob⁹ omnia
opa dei icludi: merito q̄ri pōt: an i omni
ope dñi hec duo sibi mutuo iungantur.
Quibusdā placuit nō in oī ope dñi hec
duo cōcurrere: ꝫ effectū dico. nam ꝫm
eēntiā nō diuiditur misericordia a iusti
tia: sed vnū ē. vnde secūdum effectū non
i oī ope dicūt eē misericordiā ⁊ iustitiaꝫ
ſꝫ in qbusdā tm̄ misericordiā. i aliis iusti
tiā. atqꝫ i aliis misericordiā ⁊ iustitiā. fa
tēẗ tñ deū oīa q̄ facit misericordiẗ agere
⁊ iuste referētes rōnē dicti ad dei volū
tatē: q̄ iustitia ē: ⁊ misericordia: nō ad ef
fect⁹ iustitie ⁊ misericordie: q sūt i rebus
Aliis autē videẗ ꝙ sicut de⁹ dr̄ oīa opa
sua facere iuste ⁊ misericorditer: ita cōce
dēdū sit i oī ope dei iustitiā eē ⁊ miseri/
cordiā. i. clemētiā ꝫm effectū vł signū. qr
nullū op⁹ dei ē i q° nō sit effect⁹ vł signū
eqtatis vł clemētie: siue occulte: siue apte
Aliqñ eni manifesta ē clemētia siue beni
gnitas: ⁊ occulta equitas. aliqñ ecōuerso

De sententia iudicii.

Olet etiā queri q̄liter dabitur
iudicii snīa: sed nō ē ꝑspicuum
explicare id. nō eniꝫ scriptura
aperte diffinit: an voce illa snīa ꝓferat̄
venite bene. ⁊ ite maledicti. an virtute iu
dicis ita fiat cōsciētiis singl'oꝝ attestan
tibꝰ vt mō dicitur futuꝝ: vt iudicis po
tētie effectus ip̄ius dictione significetur
Illa et͛ esuriui ⁊ nō. d. m. m. ⁊ huiusmo
di: magis cōsciētiis exp̄menda plurimi
putāt q̄ꝫ verbis. qꝛ apl's i mom̄to ⁊ in
ictu oculi misteriū cōsūmādū tradit. sed
illud ad resurrectionis statū tm̄ referūt
nō ad iudiciū: qui iudicii sniam: ⁊ malo
rū increpationes: ⁊ bonoꝝ p̄conia ver
bis exprimenda asserunt.

Q: sancti iudicabūt ⁊ quomodo.

On aūt solꝰ xp̄s iudicabit: sꝫ
⁊ sci cuꝫ eo iudicabūt natōes
Ipse eni apl's ait. Sedebitis
⁊ vos sup sedes. xii. iu. xii. tri. is. Non ē
putādū q̄ꝫ. xii. apl'is tm̄ hoc ꝓmisit xp̄s.
vbi eni sedebit paulus qui plus omnibꝰ
laborauit: si nō ibi sedebūt: nisi. xii. p. xii
igitur sedes ꝑfectō tribunalis. i. vniuer
sitas iudicantiū intelligitur. i. oēs ꝑfecti
qui relictis oibus secuti sunt xp̄m. per
xii. tribus vniuersitas iudicandoꝝ. Iu/
dicabūt vero eos sancti nō solūmō cō/
patōe: sed etiā auctoritate ⁊ potestate.
vnde gladii ancipites i manibus eorū.
i. snīa de bonis ⁊ malis i ptāte eoꝝ. Si
vero q̄ritur: q̄ erit eoꝝ ptās vl' auctori
tas in iudicādo. puto nō ante posse sciri
q̄ꝫ videat̄: nisi diuina reuelatione quis
didi erit.

De ordinibus eoꝝ q iudicādi erūt.

Runt aūt. iiii. ordines i iudicō
due sūt quippe ptes. electoruꝫ
s. ⁊ reproboꝝ. vt greg. ait. sꝫ
bini ordines eisdē singulis ptibus cōti/
nētur. Alii eni iudicātur ⁊ peūt. Alii nō
iudicātur: ⁊ peunt. Alii eni iudicantur ⁊
regnāt. alii nō iudicātur ⁊ regnāt. Iudi
cātur ⁊ peunt: quibꝰ dn̄ica i clamatione
dicitur. Esuriui ⁊ non de. m. m. ⁊c̄. non
iudicātur ⁊ peunt: qbus dn̄s ait. Qui n̄
credit iā iudicatus ē. Eoꝝ aūt dāpnatō
toti ecclesie nota ē ⁊ certa. ⁊ iō dicit̄ tūc
nō iudicari: qꝛ ad cōspectū districti iu/
dicis: cū apta dāpnatōe sue ifidelitatis
accedēt. q vero ꝓfessionē fidei sine ope
ribus habēt: iudicabūtur ⁊ pibūt. i. re/
darguētur vt peāt. qui vero nec fidei sa
cramēta tenuerūt: icrepationē iudicis in
se fieri nō audiēt. qꝛ ifidelitatis sue tene
bris p̄iudicati eius: quē despexerāt iue/
ctione redargui nō merentur. Illi saltē
verba iudicis audiēt q eius fidē saltem
verbotenus tenuerūt. illi i dāpnatōe sua
eterni iudicis: nec verba pcipiūt q eius
reuerentiā nec verbotenꝰ seruare volu
erūt. ⁊ iō illi iudicādi: isti non iudicandi
dicūtur. Ex electoꝝ vero pte alii iudicā
tur ⁊ regnāt. s. q vite maculas lacrimis
tergūt: ⁊ elemosinaꝝ sup inductōe opi
unt. quibus iudex veniēs i dextera con
sistentibus dicet. Esuriui ⁊ de mi. man.
Alii aūt nō iudicātur ⁊ regnāt: q etiam
p̄cepta legis ꝑfectionis virtute trāscen
dūt. qꝛ nō hoc solū qđ lex p̄cipit implere
cōtenti sūt: sed qđ ad ꝑfectionē cōsulit̄ i
plē studēt. De qbꝰ ait ꝓpha. dn̄s ad iudi
ciū veniet cū senatoribꝰ populi sui. ⁊ salo
mon de ecclesie spōso loquēs ait. Nobil'
in portis vir eius qn̄ sederit cū senatori
bus terre. ⁊ iob. Nō saluat ip̄ios: ⁊ pau
peribꝰ iudiciū tribuit. hi gͦ recte sub ge
nerali iudicio nō tenētur: sꝫ iudices veni
ūt. qꝛ ⁊ p̄cepta generalia niuēdo vicerīt
⁊ oibus relictis xp̄m secuti sunt. Recte
paupibus iudiciū tribuit: q quāto huic
mūdo magna humilitate despecti sunt:
tāto tūc maiori culmie ptātis excrescēt.
de talibꝰ dr̄. Qui vicerit: dabo ei sedere

mecū i throno meo. sic̄ ⁊ ego vici: ⁊ sedi
cū pr̄e meo i throno eius. vicēs dn̄s cū
patre i throno eius sedit. q2 pᵘ passiōis
certamē ⁊ resurrectionis palmā: ꝙ pa
tri eēt equalis oībus claruit. Nobis vo
seder i throno filii ē: ex eiusdē filii pote
state iudicare. q2 eni iudicādi pꝛicipatū
ex eius virtute percipimus: quasi in eiᵘ
throno residemᵘ. Ex his apparet ꝙ et
pfectiores sācti cū christo iudicabūt po
testate. ⁊ quare quidā dicuntur iudican
di: alii non iudicandi.

De ordine iudicii ⁊ misterio angloꝝ

Un. aūt in euāgelio legat ꝙ
dominus mittet angelos suos
qui colligēt de regno eius oīa
scādala: ⁊ mittēt iiquos i caminū ignis
⁊ iterum exibūt angeli ⁊ sepabunt ma/
los de medio iustoꝝ. ⁊ mittēt eos in ca
minū ignis. ⁊ iteꝝ mittet angelos suos
cū tuba: ⁊ cōgꝛegabūt electos a quattu
oꝛ ventis. ⁊ pp̄ha dicit. Congꝛegate illi
sanctos eius ministerio angelorum: illa
impleri dubitādū nō ē. dn̄o enim veniē
te ad iudiciū pcedet añ eū ignis: quo cō
buret facies huiᵘ mūdi: ⁊ pibit celum ⁊
terra. nō ſm subam: s; ſm spēm que im
mutabitur. Celū quidē aereū: nō ethere
um. tātū enim ascendit ignis in iudicio
quātū ascēderūt aq̄ in diluuio. Ille autē
ignis malis qui repti fuerit viui erit cō
sumptio. bonis aūt nō. vt enim ait augᵒ.
hoc erit incendiū mūdi scis: qd̄ fuit ca/
minus tribus pueris. In q̄bus aliquid
purgādū fuerit p illū ignē purgabitur.
Aliis vero nullā ingeret molestiā. pur/
gato uero per ignem mūdo: ⁊ ad iudi
ciū veniēte domino: emittet vox illa ma
gna qua surgēt oēs mortui. ⁊ tūc mini/
sterio angeloꝝ ventilabitur area. q2 bo
ni cōgꝛegabūtur ei de quattuoꝛ ptibus
oꝛbis angelico misterio. quo ⁊ rapiētur
obuiā xp̄o i aera: reprobis in terra quā
dilexerūt remanētibus. ⁊ tūc pconia il
la bonoꝝ. esuriui ⁊ de. m. m. ⁊ icrepatio
nes ille maloꝝ. esuriui ⁊ ñ de. mi. m. ⁊c̄.
pferētur vel sono vocali vel alio modo
Deniq; pferetur sententia sup vtrosq;.
venite benedicti ⁊c̄. Ite maledicti. ⁊c̄. ⁊
ministerio angeloꝝ virtute dei coopāte
mittētur mali in caminū ignis. hoc est i
infernum.

Si post iudiciū demones pꝛeerūt ho
minibus ad puniendum.

T solet queri vtrū in inferno
malis ad puniēdū pꝛesint de/
mones post iudiciū: quos car
nifices tortoresq; animaꝝ scriptura ap
pellat. Apl's ait ꝙ xp̄s tunc euacuabit
omnē pncipatū ⁊ ptātē ⁊ virtutē. dum
enim durat mūdus angeli angelis: de/
mones demonibus: hoīes hoībus p̄sunt
S; oībus collectis iā omnis p̄latio ces
sabit. hic quidā putāt post iudicium de
mones nō hr̄e ptātē cruciandi hoīes: sic̄
mō. sed vt demones virtute dei crucia/
ri sine creature ministerio asserunt: sic
reprobos hoīes ibi nō p opationē de/
monū: s; virtute diuina tm̄ eternis sub
iici cruciatibᵘ. pmissa tñ auctoritas nō
id cogit sentire: q̄ etsi asserat: tūc nec de
mones demonibus: nec homines hoībᵘ
p̄esse nō diffinit. tñ an demones pꝛesint
hominibus ad torquēdū. vnde quibus/
dā videt eos sic extare hominibus tor/
tores in pena: sicut extiterūt incentores
in culpa.

De forma iudicis.

Olet etiā queri in qua forma
xp̄s iudicabit. in forma utiq;
serui iudicabit: que omnibus
in iudicio apparebit: ut videāt mali in
quē pupugerūt. Diuinitatē quoq; eius
mali ñ uidebūt. unde ysaias ait. Tollat

impius ne uideat gloriam dei. humanitatē uidebūt ut timeāt. diuinitatē vero non ne gaudeant. Diuinitas enim sine gaudio videri nō potest.

Qualis apparebit tūc forma serui.

Sed cū in forma humana constet eum apparituꝝ: queritur an in forma illa gloriosa appareat: sicut vere est: an in infirma: qual' in passione vere extitit. quidā putant a malis talem videri qualē crucifixerunt i. infirmā. quia dicit scriptura vt uideāt in quē pupugerunt. Sed apte dic̄ aug᷑: formaꝫ serui glorificatam a bonis ⁊ a malis tunc videri sic. cum in forma serui clarificata iudicātem viderint boni ⁊ mali: tolletur impi⁹ vt nō videat claritatē dei qua deus est. quā soli corde mūdi videbunt. qđ erit eis vita eterna. forma igitur humana in xp̄o glorificata uidebitur a cunctis. vnde ⁊ xp̄s dicitur diiudicaturus quia filius hominis est. Ita enī legitur in euāgelio iohis. ⁊ ptātem dedit ei iudicium facere: quia filius ho. est. nō ꝙ ipse ex virtute hominis sit iudicaturus. vel ꝙ ipse solus sine patre ⁊ spiritu sancto sit iudiciū facturus: sꝫ quia ipse solus in forma serui iudicans bonis ⁊ malis videbitur. Cum ergo dicitur pater non iudicat quēꝗ̄: sed omne iudicium dedit filio: non ita est intelligēdum quasi filius solus iudicet: ⁊ non pater. sed quia forma filii hūana cūctis in iudicio apparebit nō ī firma: sed gloriosa. Iudicabit autem ex uirtute diuinitatis non sine patre. ⁊. spi. s. ⁊ apparebit terribilis īpiis: ⁊ mitis iustis. Erit eniꝫ terror malis: ⁊ lumen iustis.

Quare secūdū formā serui dicit̄ xp̄s suscitaturus corpora.

Et sicut dicitur xp̄s ꝺm formā serui iudicaturus ꝓpter cām ꝑmissam: ita etiam dicit̄ suscitaturus corpora mortuoꝝ ꝺm humanitatem. cuꝫ tamen uirtute diuinitatis sit suscitaturus: nō humanitatis. Sed hac rōne illud dicitur: quia in humanitate suscepit qđ est causa nostre resurrectionis. i. passionē ⁊ resurrectionē. ideo eniꝫ ei ascribit̄ ꝺm hoīem resurrectio mortuoꝝ. vnde aug᷑. p uerbum filiū dei fit animaꝝ resurrectio. per uerbū ī carne factum filium hominis fit corporū resurrectio. Item iudicat ⁊ suscitat corpora non pater: sed filius ꝺm dispensationem humanitatis: in qua est minor pr̄e xp̄us in eo ꝙ est filius dei ē vita que viuificat animas. in eo ꝙ filius ē hominis iudex est. Ecce ꝺm formā humanitatis suscitatur⁹ corpa ⁊ iudicatur⁹ dicit̄. Iudicaturus autē: quia illa forma cūctis ī iudicio apparebit. ⁊ suscitaturus quia ī eadem forma meritum ⁊ causaꝫ nostre resurrectionis suscepit. ⁊ quia secundū eandem formam uoceꝫ dabit qua mortui de monumentis surgēt ⁊ procedent. ꝺm ꝙ deus ē uiuificat aīas nō pater tātum. quia non pater tātum uita ē: sed ⁊ filius cum eo: ⁊ spiritus sanctus eadem uita est que pertinet ad animā: non ad corpus. Corpus enim nō sentit uitā sapientie: sed aīa: que illuminatur a lumine eterno. licet igitur xp̄s potētia diuinitatis uiuificet animas ⁊ suscitet corpora

ꝗ iudicet: non ociose tamē ꝛ preter rōez
ei secundum formam dei tribuitur uiui
ficatio animarum: ꝛ secundum formaz
serui iudicium ꝛ suscitatio corporum.

De loco iudicii.

Et putant quidam deū descen
surū in uallē iosaphat in iudi/
cio: eo ꝙ ipse per iohel pro/
phetam sic loquitur. Congregabo oēs
gentes: ꝛ deducā eas in uallē iosaphat.
ꝛ disceptabo ibi cum eis. in cuius capi/
tuli expositione ita reperi. hoc quidam
pueriliter intelligunt ꝙ in ualle que est
in latere montis oliueti descensurus sit
dominꝰ ad iudiciuz. qd friuolū est. quia
non in terra: sed in spacio huius aeris
sedebit cōtra locum mōtis oliueti ex quo
ascendit. ꝛ sicut iohānes chrisostomus
dicit. Angeli deferēt ante eum signū cru
cis. vñ i euāgelio vltas ait. ꝛ tūc appare
bit signum filii hois ꝛc̄. Josaphat autē
interpretatur iudicium domini. In ual
lē ergo iosaphat. i. iudicii domini con/
gregabuntur omnes impii. Justi uero
non descendent in uallē iudicii. i. dāpna
tionis: sed in nubibus eleuabuntur ob/
uiam christo.

De qualitate luminarium ꝛ tem
poris post iudiciū.

Veniente autem ad iudiciū do
mino in fortitudine ꝛ potesta
te magna: sol ꝛ luna dicuntur
obscurari. nō sui luminis priuatione: sꝫ
superueniente maioris luminis clarita/
te. uirtutes quoqꝫ celoꝝ. i. angeli dicun
tur moueri. non metu dāpnationis: uel
aliqua perturbatione pauoris: sed qua
dam āmiratione eoꝝ que uiderint. unī
iob. Colūpne celi pauent aduentum eius
ante vero diē iudicii sol ꝛ luna eclipsim
patientur. sicut iohel testatur dicēs. sol
conuertetur in tenebras: ꝛ luna in san/
guinem anteꝙ. u. d. d. magnus ꝛ horri
bilis. Magnus uero dicitur propt̄ ma
gna que ibi fient. Cum aūt fuerit factū
celū nouum ꝛ terra noua: tūc erit lux lu
ne sicut lux solis: testante ysaia. ꝛ lux so
lis septēpliciter. i. sicut lux septem dieꝝ
quia quantū luxit sol in prima cōditōe
vii. dieꝝ. ante peccatum primi hominis
tātum lucebit post iudiciuz. Minorata
enim fuit lux solis: ꝛ lux lune aliorūqꝫ si
deꝝ ꝑ peccatum primi hominis. sꝫ tunc
recipiet sol mercedem sui laboris. quia
septēpliciter lucebit. ꝛ tūc nō erit vicissi
tudo diei ꝛ noctis: sed tantum dies. vñ
zacharias. erit dies vna que nota ē do/
mino: non dies neqꝫ nox. ꝛ in tempore
vesperi erit lux. quia nō erit tunc varie
tas diei ꝛ noctis: que modo est: sed con
tinua dies ꝛ lux. ysaias tñ videt̄ dicere
ꝙ tunc non luceat sol vel luna loquens
congregationi beatorum. Non erit tibi
inquit amplius sol ad lucendum p dieꝫ
nec splendor lune illuminabit te. sed erit
tibi dominus in lucem sempiternā. Sed
his verbis non negat solem ꝛ lunā tūc
lucere: sed significat his qui erunt in
eterna beatitudie nullū lucis vsū presta
re. quia ut ait hiero. super eundem lo/
cum. celi terreqꝫ solis atqꝫ lune nob ces
sabit officium. ꝛ ipse dominus erit lu/
men eis in perpetuum. potest etiam in/
telligi illud ysaie ea rōne dictum. quia
sol ꝛ luna non tunc habebunt ortum ꝛ
occasum sicut nunc. vnde ysidorus illud
ysaie quasi exponēs ait. post iudiciū sol
laboris sui mercedē suscipiet. vñ ꝓpha
lucebit septēplicit̄ ꝛ nō veniet ad occasū.

nec sol nec luna: sed in ordnie quo creati
sũt stabũt: ne ipii in tormẽtis sub terra
positi fruãt luce eorꝝ. vñ abachuc. Sol
⁊ luna steterunt in ordine suo. Ecce ap
te dicit solem ⁊ lunam tunc lucere. Sed
stabiliter permanere. vbi etiã significat
infernum esse sub terra. Si vero que/
ritur quis sit usus lucis solis ⁊ lune tũc
fateor me ignorare. quia ĩ scripturis nõ
memini me legisse.

De dria mnasionum ĩ celo ⁊ ĩ iferno

Ost resurrectionẽ uero facto
uniuerso impletoqꝫ iudicõ su
os fines hẽbũt ciuitates due.
una xpi: altera diaboli. una bonorꝝ: alte
ra malorꝝ. utraqꝫ tñ angelorꝝ ⁊ hoium
Istis uolũtas: illis facultas nõ poteit eẽ
peccãdi uel ulla cõditio moriẽdi. Istis ĩ
eterna uita feliciter uiuẽtibus: illis infe
liciter in eterna morte sine moriẽdi ptã
te durantibus. qm̃ utriqꝫ sine fine. sed in
beatitudine isti alius alio pstabilius: in
miseria uero illi alius alio tollerabilius
pmanebũt. Ex his apparet ꝙ sicut bo/
ni differenter glorificabũtur: alii magis
alii minus: ita ⁊ mali differẽter in infer
no punietur. sicut enim ĩ domo pris. i.
ĩ regno celesti mãsiones multe sunt. i. p̃/
miorꝝ drie: ita in gehenna diuerse sunt
mãsiones. i. suppliciorꝝ differẽtie. Oms
tñ eternã patiẽtur penã. sicut oẽs electi
eũdẽ hẽbũt denariũ: quẽ paterfamilias
dedit oibus qui opati sunt in uinea. No
mine denarii aliqd oibus electis cõe in
telligitur. s. uita eterna deus ipe quo oẽs
fruent: sed ipariter. Nã sicut erit diffe/
rẽs clarificatio corporꝝ: ita erit differẽs
gloria animarꝝ. Stella eni a stella. i. ele
ctus ab electo differet ĩ claritate mẽtis
⁊ corporis. Alii eni aliis vicinius clari/
usqꝫ dei spẽz otẽplabũt. ⁊ ipa cõtẽplãdi
differentia diuersitas mansionũ vocat.

Domus ergo vna. i. denarius est vnus:
sed diuersitas est ibi mãsionũ. i. differen
tia claritatis. qr vnũ ẽ ⁊ sũmũ bonũ be
atitudo ⁊ vita omnium. s. deus ipe. hoc
bono oẽs electi pfruentur. sed alii aliis
plenius. pfruẽtur vero vidẽdo p spẽm
nõ p speculũ in enigmate. habere g° vi/
tã ẽ videre vitã. hoc ẽ cognoscẽ deũ in
specie. vnde veritas in euãgelio ait. hec
ẽ vita eterna ut cognoscãt te ⁊ quẽ. m.
ihm xpm eẽ vnũ. ⁊. s. u. de. hoc est habẽ
vitã: ⁊ cognoscẽ te. ñ ẽ eni ipa cognitio
qd tu es: sed per cognitionẽ habet bo/
nũ qd tu es. i. vita.

Si oẽs hoies volunt esse beati.

Olet etiã queri de beatitudi
ne: vtrũ omnes eã velint: ⁊ sci
ant que vera sit beatitudo. de
hoc Augꝰ. in lib. xiii. de tri. ita disserit.
Mirũ est cum capescẽde retinẽdeqꝫ be
atitudinis volũtas vna sit omniũ: vnde
tanta existat de ipa beatitudine rursum
diuersitas voluntatum. non ꝙ eã aliqs
nolit: sed ꝙ nõ omnes eã norint. Si eni
omnes eã noscerent: nõ ab aliis putare
tur eẽ in virtute animi: ab aliis in volu
ptate carnis: ab aliis atqꝫ aliis alibi atqꝫ
alibi. Quõ ergo oẽs amãt qd non oms
sciũt. qs põt amare qd nescit: sicut sup
disputaui. Cur ergo beatitudo amatur
ab oibus: cũ nõ tñ scitur ab omnibꝰ? an
fortasse sciunt omnes que ipa sit: sꝫ non
omnes sciunt vbi sit: ⁊ inde contentio ẽ?
An fortasse falsum est qd p vero ppo/
suimꝰ: beate viuere omnes homines vel
le? si eni beate viuere ẽ: verbi gratia sm
animi virtutem viuere: quõ beate viuet
vult qui hoc nõ vult? Nõne verius dixe
rimus hõ iste nõ vult beate viuere: qr
nõ vult sm uirtutem viuere: quod solũ
est beate viuere? Non igit oẽs btẽ viuet
volũt. imo pauci hꝰ volũt: si nõ ẽ beate

uiuere nisi ſc̃ʒ aĩ uirtutẽ uiuere. qꝺ multi nolũt. Ita ne falſum erit: unde nec ipſe cicero dubitauit? Ait enim. Beati certe oẽs eſſe uolumus. abſit ut hoc falſum eſſe dicamus. quid igitur? an dicendum eſt etiã ſi nihil ſit aliud beate uiuere ꝙ ſc̃m aĩ virtutẽ viuere. ⁊ tñ q hᵒ non vult beate viuẽ vult? Nimis qdẽ videtur hoc abſurdũ. tale ẽ enĩ acſi dicamus. ⁊ qui nõ vult beate viuere beate vult viuere. Iſtã repugnantiaʒ qs audiat? qs ferat tñ ad hãc cõtrudit neceſſitas ſi ⁊ oẽs beate velle viuere verũ ẽ. ⁊ nõ oẽs ſic volũt viuere quõ ſolũ viuitur beate. an illud ab his anguſtiis nos poterit eruere ſi dicamus nil eẽ beate viuere niſi viuere ſc̃m delectationẽ ſuã. ⁊ iõ nõ eẽ falſuʒ ꝙ oẽs beate viuere velĩt: qꝛ oẽs ita volũt vt queq; delectat. ſʒ id quidem falſũ ẽ. velle enĩ qꝺ nõ decet: ẽ eẽ miſerrimũ. nec tã miſeꝝ ẽ nõ adipiſci qꝺ velit ꝙ adipiſci velle qꝺ nõ oportet. qs ita ſit cecus vt dicat aliquẽ iõ beatũ qꝛ viuit vt vult: cũ ꝑfecto ⁊ miſer eẽt. minus tñ eẽt ſi nihil eoꝝ que perperã voluiſſʒ: habere potuiſſet. Mala enĩ volũtate vl' ſola miſ' quis efficitur. ſʒ miſerioꝛ cũ deſideriũ male volũtatis ĩpletur. quapropt' qm̃ veꝝ ẽ: ꝙ oẽs homines eẽ beati velĩt idq; ardentiſſimo amoꝛe appetãt: ⁊ ꝓpter hoc cetera q̃cũq; appetũt: nec qſq; põt amare qꝺ oĩno qd vl' quale ſit neſc t. nec põt neſcire quid ſit qꝺ ſe velle ſcit. ſeqt' vt oẽs beatã vitã ſciãt. oẽs autẽ beati habẽt qꝺ volũt: ꝙuis non oĩs qui habẽt qꝺ uolũt: cõtinuo ſint beati. cõtinuo autẽ miſeri ſunt qui uel non habẽt qꝺ uolũt: ul' id habent qꝺ non recte volũt. Beatus igitur nõ ẽ niſi q hẽt oĩa que vult ⁊ nihil vult male. Ille quippe bene viuit q viuit ut vult: nec male aliqd vult. Cũ igitur ex his duobꝰ cõſtet beata vita: licet ĩ malis ſit aliqs bonus nõ tñ niſi finitis oĩbus malis eſt beatus Cũ vero ex hac vita qui in his miſeriis fidelis ⁊ bonus ẽ: venerit ad beatã: tũc erit vere qꝺ nũc nullo mõ eẽ põt: vt ſic hõ viuat quõ vult. Nõ enĩ ibi volet male viuere. aut volet aliqd qꝺ deerit. aut deerit qꝺ uoluerit. quicqd amabit' aderit. nec deſiderabitur qꝺ nõ aderit. oẽ qꝺ ibi erit: bonũ erit. ⁊ ſũmus deꝰ ſummũ bonũ erit: ⁊ qꝺ ẽ oĩno btiſſimũ. Ita ſẽper foꝛe certum erit. beatos aũt eẽ ſe velle oĩuʒ hoĩuʒ ẽ. beatos eẽ ſe velle oẽs in coꝛde ſuo uident. nõ tamẽ omniũ eſt fides q̃ ad beatitudinem peruenitur.

Si qd de deo cognoſcet aliquis qꝺ ibi non intelligat.

Olet queri utruʒ aliqd de deo cognoſcat aliqs magis meritus. ut petrꝰ: qꝺ nõ cognoſcat aliqs minus meritus. ut linus. pluribus uidet' ꝙ oĩa de deo ad btitudinẽ ſpectãtia: oẽs cõmuniter electi cognoſcãt: ſed differenter. Nihil enĩ ĩ deo noſcibile maius digniuſq; uidet' ꝙ eũ intelligere trinũ ⁊ unũ. hoc aũt oẽs tũc ꝑ ſpẽm cognoſcẽt. unde ſeqtur: ut nõ ſit aliqd beatitudini ꝑtinẽs alicui beatoꝝ ĩcognitum. oẽs igitur cũcta uidebũt quoꝝ cognitio beatitudini ſeruit. ſʒ ĩ mõ uidẽdi differẽt. talius enĩ alio magis: alius alio minus fulgebit.

De paritate gaudii.

Olet queri an ĩ gaudio diſpares ſit: ſicut ĩ claritate cognititionis differũt. De hoc aug'. ait. Multe manſiones ĩ una domo erũt ſ. uarie p̃mioꝝ dignitates. ſʒ ubi deꝰ erit oĩa ĩ oĩbꝰ: erit eq ĩ diſpari claritate par gaudiũ. ut qꝺ hẽbũt ſingl'i cõe ſit oĩbus qꝛ etiã gloꝛia capitis oĩuʒ erit ꝑ uinculũ charitatiſ. Ex his dat' ĩtelligi ꝙ par gaudiũ oẽſ hẽbũt etſi diſparẽ cognitõis claritatẽ. qꝛ ꝑ charitatẽ q̃ ĩ ſigl'is erit ꝑfcã

tm̄ q̄sq̄ꝫ gaudebit de bono alterius quã tũ ĩ seipo gauderet si haberet. ſꝫ si par erit cũctoꝝ gaudiũ: videtur ꝙ par sit omniũ btĩtudo. qd̄ cõstat oĩno ñ eẽ. Ad qd̄ dici põt: ꝙ beatitudo par eẽt: si ita eẽt par gaudiũ vt etiã par eẽt cognitio. ſꝫ qꝛ hoc nõ erit: nõ faciet paritas gaudii paritatẽ beatitudinis. põt etiã sic accipi par gaudiũ vt nõ referatur paritas ad ĩtẽsionẽ affectionis gaudẽtiũ: sed ad vniuersitatem reꝝ de q̄bus gaudebitur. qꝛ de omni re vnde gaudebit vnus gaudebunt omnes.

Si maior sit beatitudo sanctoꝝ pꝰ iudicium.

Post hec q̃ri solet si btĩtudo sãctoꝝ maior sit futura pꝰ iudiciũ q̃ĩ iteri. sine omni scrupulo credẽdũ ẽ eos habituros maiorẽ gloriã pꝰ iudiciũ q̃ꝫ ante. qꝛ ⁊ maiꝰ erit eorũ gaudiũ vt sup̃ testatus ẽ aug.: ⁊ amplior erit eorũ cognitio. vñ Hiero. peracto iudicio ampliorẽ gl'iã sue claritatis deus demõstrabit sanctis. Si quem mouet q̄d opꝰ sit spiritibꝰ defũctoꝝ corpora sua ĩ resurrectione r̃cipe si eis põt sine corporibus sũma btĩtudo p̃beri. difficilis qõ ẽ: nec põt a nobis pfecte diffiniri. Sed tñ dubiũ nõ est ⁊ raptã a carnis sensibus hoĩs mẽtẽ: ⁊ post mortem ipsa carne deposita nõ sic videri posse ĩcõmutabilẽ subam. i. deũ sicut sc̄i angeli vident sine alia latentiori cã: siue ideo qꝛ inest ei naturalis quidã appetitꝰ corpus ãministrãdi quo tradatur quodãmõ ne tota intẽtione pgat ĩ illud sũmũ celũ: donec ille appetitꝰ cõquiescat. porro si tale sit corpus cuiꝰ sit difficil': ⁊ grauis ãministratio sicut hec caro q̃ corrũpitur: multomagis auertitur mens ab illa visione sũmi celi. pinde cũ hoc corpus nõ iã aĩale: sed spirituale receperit: angelis equata: pfectũ habebit nature sue modũ obediẽs ⁊ ipans viuificata ⁊ viuificans tã ieffabibili facilitate: vt sit ei glorie qd̄ fuit sarcine.

Si mali in iferno peccabunt.

Hic oritur qõ ex p̃missis ducẽs originẽ. Sup̃ enĩ aug. loquẽs de malis in iferno dãpnatis: ⁊ bonis ĩ celo glorificatis: dixit ꝙ nec bonis volũtas: nec malis facultas peccãdi eẽ poterit. ⁊ de bonis quidẽ cõstat: sed de malis a q̄bus volũtatẽ malã non remouet: querit̃ quõ verum sit eos ñ posse peccare: cũ malã habeant volũtatem. Quidã autumãt illã malã volũtatẽ nõ eẽ peccatũ: sed suppliciũ tm̄. alii vero peccatũ eẽ fatẽtur: ſꝫ p illud eos nõ mereri aliquã penã: qꝛ nõ ẽ ibi locus merendi. Illud g° peccatũ dicũt nõ eẽ meritũ supplicii: ſꝫ suppliciũ mali meriti qd̄ in hac vita p̃cessit. De hꝰ aũt aug. ita dicit. tẽpus acq̄rendi vitã eternã: ĩ hac tm̄ vita deꝰ hoĩbꝰ dedit: vbi voluit eẽ etiã penitẽtiã fructuosã. Jdõ hic penitẽtia fructuosa ẽ. qꝛ põt hic hõ deposita malicia bñ viuere: ⁊ mutata volũtate merita simul opaq̃ꝫ mutare: ⁊ ea agẽ que deo placeãt. qd̄ qui ĩ hac vita nõ fecerit: habebit q̄dẽ penitentiã ĩ futuro seculo de malis suis: sed ĩdulgentiã in conspectu dei non ĩueniet. qꝛ etsi erit ibi stimulus penitudinis: nulla erit correptio voluntatis. a talibꝰ enĩ ita culpabit̃ ĩiquitas sua: vt nullatenus possit ab eis diligi vl' desiderari iustitia. voluntas enĩ illoꝝ talis erit vt h̃eat ĩ se semper malignitatis sue suppliciũ: nũq̃ꝫ tamẽ recipere possit bonitatis affectũ. qꝛ sicut illi q̄ cum xp̃o regnabũt nullas in se male voluntatis reliquias habebunt: ita illi qui erunt in supplicio ignis eterni cum diabolo ⁊ angelis eius deputati: sicut nullam habebunt vlterius requiem: sic bonam nullatenus poterunt habere voluntatem. ⁊ sicut

ꝑfectio gratie dabitur coheredib⁹ xp̄i
ad eternam gloriam: ita consortib⁹ dia
boli cumulabit ipsa malignitas penam
quādo exterioribus deputati tenebris
nullo illustrabūt̄ īteriori lumīe verita/
tis. Ex his apparet reprobos ī inferno
sic penitentiā gesturos ut ꝑ eaꝫ ꝑuā vo
luntatē nō deserāt. ⁊ illa maligna volū
tas erit eis ad cumulū pene: ꝑ quā tam̄
nō merebūtur. quia nullus meretur nisi
in hac vita.

Quare dicūt̄ tenebre exteriores.

Ic q̄ri p̄t q̄re ille tenebre q
b⁹ īuoluēt̄ mali ī gehēna: dicūt̄
tenebre exteriores: q꞉ tūc ma
li penitus extra lucē corporalē ⁊ spūalē
s. deū erūt. Nūc eni etsi patiāt̄ tenebras
in cecitate mētis: nō tn̄ penitus ex̄ luceꝫ
dei sūt. nec incorporali luce priuātur. de
hoc augꝰ. sic ait. Ira dei ⁊ in iudicio erit
⁊ etiā hic ē ī cecitate mentis cū dāt̄ ma
li in reprobum sensū. Ibi exteriores te/
nebre erūt: q꞉ tūc penit⁹ erūt peccatores
extra deum. quid ē penitus eē ex̄ deum
nisi eē ī sūma cecitate. Siquidē de⁹ ha/
bitat luceꝫ īaccessibilē. hee aūt tenebre
hic iā īcipiūt ī peccāte cū ab īteriori dei
luce secludit̄: sꝫ nōdū penit⁹ dū in hac
vita est. Ecce quare ibi peccator dr̄ pa
ti exteriores tenebras: ⁊ non hic: q꞉ ibi
secludet̄ penitus a luce dei. qd non hic.
Sꝫ quō intelligenda ē illa seclusio a lu
ce dei? an q꞉ nō videbūt deū ꝑ spēm. sed
nec aliquis hic vidꝫ deū ꝑ spēꝫ an ꝑ dis
similitudinē quā facit pc̄tm̄ inter deū ⁊
hoīem. sꝫ hic multi ꝑ grauia peccata elō
gāt̄ a deo: an q꞉ deū odiūt ita vt velint
deū nō eē. Sꝫ hic multi deū oderūt. de
q̄bus scriptū est. Supbia eoꝝ q te ode
rūt ascendit semper. q̄ ē igitur illa elon
gatio? sane exteriores tenebre intelligi
possūt q̄dam malignitas odii ⁊ volūta
tis: que tūc excrescet ī mētibus reprobo
rū. ⁊ q̄dā obliuio dei: q꞉ tormētoꝝ exte
rioꝝ ⁊ interioꝝ doloribus a deo efficiē
tur ⁊ turbabunt̄: vt ab illis ad cogitan
dū aliq̄d de deo vix ⁊ raro uł nūq̄ men
tē reuocēt. ut q nimio pondere p̄munt̄
a deo obstupescēt ⁊ turbabūt̄: vt interi
ī alia cogitationē nō extēdāt. sꝫ illuc ten
dat īpetus cogitatōis vbi sentit̄ uis do
loris. sed ī hac vita nullus adeo malus ē
vt penitus secludatur a cogitatiōe dei:
q꞉ nec ꝑdit appetitū btītudinis: ⁊ quē/
dā boni ⁊ dei amorem: quē naturaliter
habet rōnalis creatura. Illas aūt exte
riores ⁊ ꝓfundissimas tenebras: reꝓ
bos ꝑpessuros p⁹ iudiciū dicit augꝰ. op
ponēs de illo diuite q in īferno positus
eleuās oculos vidit abraham: ⁊ in sinu
eius lazarū. cuius cōpatione coactus ē
cōfiteri peccata sua vsq꞉ adeo: vt ⁊ fr̄es
rogaret ab his p̄moneri. qd an̄ iudiciū
factū legitur. sꝫ p⁹ iudiciū ī ꝓfūdioribus
tenebris erūt impii: vbi nullā dei lucē vi
debunt cui confiteantur.

De animabus dāpnatorū si quā ha
beāt notitiam eorum que hic fiunt.

Reterea q̄ri solet si reprobo/
rū aīe q̄ nūc in inferno cruci/
antur: notitiā habeāt eoruꝫ q̄
circa suos ī hac vita gerunt̄. ⁊ si aliquo
mō doleant super infortuniis suoꝝ ca/
roꝝ. Hanc q̄stionē augꝰ. cōmemorat ex
pte eā explicās. ex pte vō īsolutā reliq̄nś
ait eni. q̄rit aliq̄s an nullus dolor tāgat
mortuos de his q̄ ī suis p⁹ mortē cōtin/
gūt: vł quō ea q̄ circa nos agūt̄ nouēint
spūs defūctorū. Cui respōdeo magnā eē
questionem: nec in presenti diffiniendam
verūtamen breuiter dici potest ꝙ est cu
ra mortuis pro suis caris. vt de diuite le
gitur: qui dum tormenta apud inferos
pateretur: leuauit oculos ad abraham

⁊ inter alia dixit. habeo enim .5. fratres
mitte aliquem ex mortuis: vt testet̄ illis
n. ⁊ ipi veniāt i.h.l.t. habēt. n. curā mor
tui de viuis quos sciunt viuere. q̄a nec ī
locis penarum vident eos: vbi diues si
ne fratribus erat. nec in requie beatoꝝ
vbi lazarum ⁊ abraham quāuis longe
agnoscebat: non tamen ideo consequens
est eos scire que circa suos caros agun
tur hic: vel leta vel tristia.

Quomodo accipienda sunt que de
lazaro ⁊ diuite leguntur.

I quis autem querat quomo
do ītelligatur q̄ꝺ de lazaro ⁊
diuite legitur. Audiat aug̃. re
sponsum dicentis. Si quis putat aīas
corpore exutas locis corporalibus con
tineri: cum sint sine corpore: nō deerunt
qui faueant: ⁊ diuitem sitientem in loco
fuisse corporali contendāt. Ipsamq̄ꝫ ani
mam corpoream preparasse linguam ⁊
stillam de lazari digito cupisse. Sꝫ me
lius est dubitare de occultis q̄ꝫ litigare
de incertis. diuitem in supplicio: pauperꝫ
in refrigerio esse non dubito. Sed quo
modo intelligatur lingua diuitis flāma
inferni: sinus abrahe ⁊ huiusmodi: vix
a mansuetis: a contentiosis nūq̄ꝫ iuenit̄.

Si se videant boni ⁊ mali.

Ueri solet vtrum se videāt vi
cissim illi qui sunt in inferno:
⁊ illi qui sunt in gloria. sicut sā
cti tradūt: ⁊ boni malos: ⁊ mali bonos
vident vsq̄ꝫ ad iudicium. post iudicinm
vero boni videbunt malos: sed nō ma
li bonos. Unde greg̃. Infideles in imo
positi ante iudicii diem fideles super
se in requie attendunt. quorum gau
dia post contemplari non possunt.

De chaos inter bonos ⁊ malos.

Ed cū sancti malos in tormē
tis videant: nōne aliqua com
passione erga eos cōmouen
tur. nōne eos de tormentis liberare cu
piunt. Recole illud euangelicū q̄ꝺ abra
ham diuiti respondit. Inter nos ⁊ uos
chaos magnum. f. est. vt hi qui volunt
hinc ad vos trāsire nō possint: neq̄ꝫ huc
inde transmeare. Quid est illud chaos ī
ter malos ⁊ bonos: nisi hinc iustitia: iñ
iniquitas: que nullatenus sociari valent
Adeo enim sancti dei iustitie addicti sūt
vt nulla cōpassione ad reprobos transi
re valeant. nulla pro eis inter sanctos fi
at intercessio. quomodo ergo inde vo
lunt aliqui transire ad illos: sꝫ nō possūt
quia si dei iusticia admitteret: non fierꝫ
eis molesta liberatio illoꝝ. vel ita dicūt̄
velle ⁊ non posse: non quia velint ⁊ nō
possint: sed quia si vellent: nō possēt eos
iuuare. De hoc ita greg̃. ait. Sicut re
probi a penis ad gloriā scōꝝ trāsire vo
lūt ⁊ non possunt: ita iusti p̄ misericordi
am mente ire volūt ad positos ī tormē
tis vt eos liberent: sed non possunt: q̄a
iustorum anime etsi in nāe sue bonitate
misericordiaꝫ habēt: iam tūc auctoris
sui iustitie cōiūcte: tāta rectitudie cōstri
gentur: vt nllā ad reprobos ꝯpassione
moueantur.

Qꝛ visa impiorum pena non minuit
beatorum gloriā.

Ostremo q̄rit̄ an visa pēa re
proboꝝ decoloret gloriā bea
torū: an eorū btītudini ꝓficiat
De hᵒ ita ait greg̃. sup lucā. apud aīuꝫ
iustoꝝ ñ fuscat btītudinē aspcā pena re
proboꝝ. q̄a vbi iā ꝯpassio miserie ñ erit:

minuere beatoꝝ letitiam non valebit. ⁊
licet iustis sua gaudia sufficiant: ad ma
iorem tñ gloriam vident penas malo-
rum: quas per gratiam euaserunt. quia
qui dei claritatem vident: nihil in crea-
tura agitur qḋ videre non possint. Nõ
est autem mirandum si sancti iam im-
mortales reprobos videant mentis in
telligentia: cum propħe adhuc morta-
les videre hec omnia meruerunt. Egre
dientur enim electi non loco: sed intelli-
gentia vel visione manifesta ad viden-
dum impioꝝ cruciatus. quos videntes
non dolore afficientur: sed letitia satura
buntur: agentes gratias de sua liberati
one: visa impioꝝ ineffabili calamita-
te. Unde ysaias impioꝝ tormẽta descri
bens: ⁊ ex eorum visione letitiam bono
rum exprimens: ait. Egrediẽtur electi. s.
⁊ videbunt cadauera viroꝝ: qui preua
ricati sũt in me. vermis eorũ nõ morieť
⁊ ignis ñ extingueť. ⁊ erũt vsq; ad satie
tatem visionis omni carni. i. electis. leta
bitur enim iustus cũ viderit vindictã.

Ec de pedibus sedentis super
soliũ excelsum: quos seraphin
duabus alis velabant: scripto
ri etsi nõ auditori cõmemorasse sufficit.
qui a facie exorsus sedentis: per media
ad pedes vsq;: via duce peruenit.

Celeberrimus ac famosissimus senten ti
arum liber magistri petri lombardi: sa
cre theologie doctoris eximii: anno do
mini. 1477. per magistrum vendelinum
de spira in vrbe venetiaꝝ litteris eneis
impressus: die decima mensis martii fi-
nit feliciter.

Laus deo.

BIBLIOTECA NAZIONALE
FIRENZE

Cc. 245 con numerazione manoscritta recente (la prima carta bianca è supplita modernamente); una guardia anteriore scritta.

Agosto 1920

L